

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

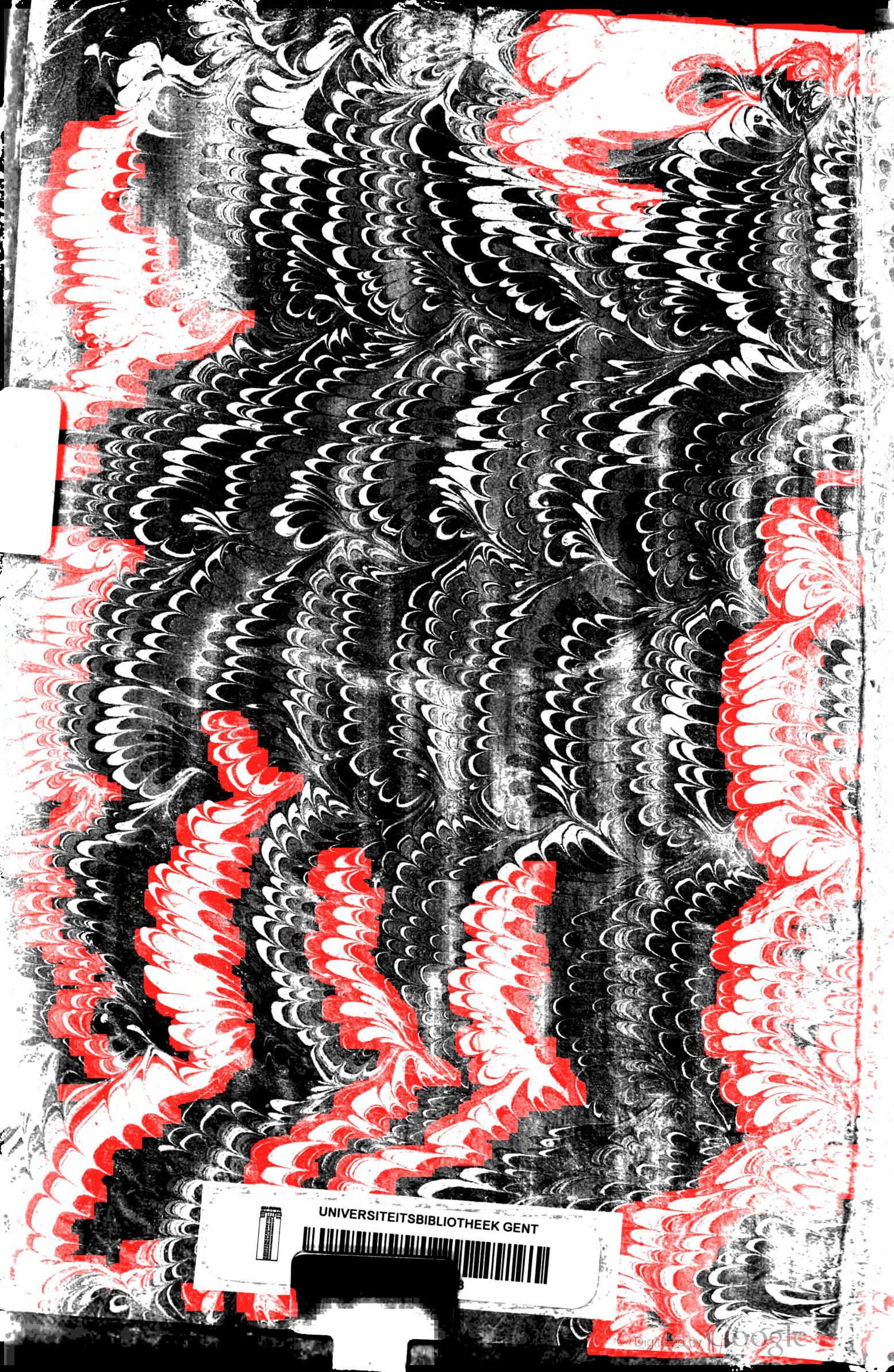
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

~~11/11/11~~ Dec 24-8
11/11/11
R. 52 C-14

11/11/11

1

WILHELM en MAURITS van NASSAU
Princen van Orangien
HAER LEVEN EN BEDRYF
off
't Begin en Voortgang
Der Neederlandsche Beroerten en Oorlogen
Gedurende haer beyder leven aldaer voor gevallen.

TOT AMSTELREDAM,
Bij Ian. Iansz. Boeckverkooper op 't water inde Pascaert. 1651.

W I L H E L M
E N
M A U R I T S van N A S S A U,
Princen van *Orangien*,
Haer Leben en Bedrijf,
O F
't Begin en Voortgang
der
N E D E R L A N D S C H E
O O R L O G E N.

Vervatende een VVaerachtigh Verhael
Aller
Belegheringhen ende Victorien,

Daer de Ho. Mog. H E E R E N S T A T E N der
V E R E E N I G H D E N E D E R L A N D E N,
onder hun wijsse Regeeringe te Water en te Lande/
door Godes zegen mede verrijckt zijn.

Met verscheyde Koopere Figueren verciert.

En door een Lief-hebber der Historien nye verscheyde
Schryfsen te samen ghestelt. x

T O T A M S T E R D A M.

By JAN JANSZ. Boeck-verkooper op 't Water,
In de Pas-Caert. ANNO 1651.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Tot den L E E S E R.

Unstige Leefer. Wy geven u hier in 't licht, 't Leven van twee de Doorluchtigste *Fursten* onser Eeuwe, WILHELM en MAVRITS van NASSA V, Vader en Soon, beyde *Princen* van *Orangien*, &c. aen wien de *Nederlanders* schuldigh zijn de Beginzelen hunner verkregene Vryheyt (naest Godt) danck te weeten. In welcker beschrijvinge begrepen is, den Oorsprong en Voortgang aller bloedigher Oorlogen en Beroerten, in de vereenighde *Neederlanden* voorgevallen : eerst met weynigh middelen en geweldt, doch groote voorfichtigheydt, onder de wijfen *Furst* WILHELM begonnen, soo dat den Spanjaerdt (zijn wreet voorneemen niet konnende beoogen, en sich verkloecht fiende) vornaam hem om 't leven te brengen, en aen een kant te helpen ; dat door een vervloecte Burgonnion (wiens naem niet waerdigh is te noemen) volbracht zijnde, meende 't spel gewonnen, en door den listigen *Parmeser* de *Neederlanden* reedts de voet op den neck gekregen te hebben. Doch, den jongen *Orangien-Ispruyt* MAVRITS 'twerck by der handt neemende, en in zijn vermoorde Vaders plaets getreeden zijnde, heeft alles met de selvige wijsheydt, doch meerder macht, beleydt, vervolght,

(*) 2

en

*Alex-
ander
de Far-
nese
Prins
van
Parma,
&c.*

en den machtigen Spanjaerd sijn volck, en Indische Schatten met dertijd soo doen smelten en verteerren , dat eyndelijcke genootsaeckt was, sijn vermeende overwonnen vyandt , om een *Vrede*, off *Stilstandt van VVapenen* aan te loecken : welcke laeste de *Neederlanders* haar oorboorst dunckende , tot grooter vernoeging voor den tijdt van Twaelf jaren met hem beslooten ; gelijk sulcks ten dienst aller Lief-hebberen in dese onse *Beschryvinge* te leesen is , daer wy uw toe zijn sendende : tot welker verklaringe en beter verstand de voornaemste Belegeringen , en Slachten (soo te water , als te lande) met koopere Afbeeldingen verrijckt zijn : Alle't welckewy met het overlijden , en heerlijcke begraffenisse dese onse niet om-waerdeerlijcke *Furst M A V R I T S* (in den jaare 1625 tot *Delft* voorgevallen) zijn besluytende .

Dit was't dat ick, *Gunstige Leeser*, u voorhenen hadde te seggen, des Vaert wel, en leeft met opmerckinge, op dat ghy moget bespeuren en sien in wat staet en bekommernisse onse Voor-ouders en lieve mede-Landtsgenooten in voortijden geleefd hebben .

*Hic ille Auriacâ est Heros de stirpe Wilhelmus, Fundator
 Pacis. Martis Belgæ, tuæ. Quis sit nomen habes, satis hoc: qui
 Cætera nescit. Principis hic nescit bella, trophæa, fidem,
 Crispiaen van quæboren figuravit et sculpsit Broer Jansen excid. Hage.*

R E G I S T E R

Van de Figuren waer die op hare plaetsen moeten ghestelt werden.

In't Leven van Prins Wilhelmus.

CAert van Nederlandt.
't Hof van Hollandr.

Fol. 1
8

In't Leven van Prins Mauritijs.

Spaensche Vloot Anno 1588.	19
Belegeringh van Bergen op Zoom.	49
Verrassingh en inneminge van Tienen.	75
Inneminge der Stadt Breda.	77
Bestorminge van 't Fort Nordtdam.	81
Belegeringh der Stadt Zutphen.	83
Belegeringh der Stadt Deventer.	87
Knodsenburgh verover.	89
Hulst verover.	93
Nieumegen belegert en ingenomen.	95
Steenwijck verover.	97
Belegeringh van Coeverden.	101
Geertruydenbergh belegert en ingenomen.	105
Coeverden ontfet.	111
Groeningen belegert en ingenomen.	113
Ontdeckingh van Nova-Zembla. en Oost-Indien.	122
Veroveringh van Calis Malis.	129
Slach by Turnhout.	137
Eerste belegeringh van Rijnberck.	141
Veroveringh van Meurs.	145
Grolen Goor verover.	146
Brevoort verover.	148
Oldenzeel verover.	150
Belegeringe en inneminge der Stadt Lingen.	142
Belegeringh van Bommel.	156
Canarische Eylanden beschrijving, aenslagen en Reyzen.	167
Wachtendonck belegert en verover.	178
S. Andries inghenomen.	181
Scheeps-Vloot naer Vlaenderen.	185
Slach in Vlaenderen by Nieupoort.	195
Af-beeldingh van het veroveren van 't Admirael-schip voor Antwerpen door Iacob Michielsz Capiteyn van de swarte Galeij.	219
Tweede belegeringh van Rijnberck.	221
Scheeps-strijdt voor Bantam.	227
Bloedige belegeringh van Oostende.	233
Heyr-tocht in Brabant.	263
De Grave belegert en verover.	271
Scheep-strijdt tusschen de Staten Oorlogschepen en Galeijen voor Sluys.	281
Belegering van Sluys.	284
Scheeps-strijdt voor Gibraltar.	306
Gulick verover.	341
Vereeringe van de Coufobant des Coninghs van Groot-Brittannien met de Cereemonien.	345
Inneminge van de Baye de Todos los Santos.	413
Begraeffenisse van Prins Maurits.	417

Waerachtighe Ende korte Beschrijvinghe DER Nederlandsche PROVINCIEEN, Ende BEROERTEN.

Deze 17 landen na-
me Nederlandt.

EDERLANDT heeft synen na-
me / om dat het
leegh is van
ghelegentheid/
ten aensiene van
Hoog-Doopsch-
landt: want om

syne leeghte wille soo begriyptet in
hem verscheppen groote Rivieren /
als den Rhijn, de Mase, de Scheldo,
de Wael, ende verscheppen andere /
de welcke van Lodowijck Guicciardin
in zijn Nederlandt sche beschrijvingen
tot XXII. in getale gestelt ende be-
schreven werden. Ende meest al van
de hooghe bergen / daer langs doo-
ballen inde groote Zee Oceane. Het
is ghelegen ende streckt hem langs
de Noort-Zee / naer het Graeffschap
van Embden, en de Riviere de Ems,
aen het lant van Benthem ende West-
phalen, de Landen van Cleve, Gulick,
Lubeeck, het Bisdom Colen, Trie-
re, het Landt van Lothringhen ende
Vranckrijck.

Daer ge-
legden.

De 17de
verdeelt
werdt in 17
Landen/
welck de
3de.

Dit Nederlandt werdt ghemeen-
lick verdeelt in seventhiën Provin-
cien oft Landen / als / in vier Per-
tochdommen / Brabandt, Limborch,
Lutzenborch ende Gelre: acht Graef-
schappen; Hollandt, Zeelandt, Vlaen-
deren, Artoys, Henegouwe, Namen,
Zurphen, en het Marckgraeffschap des
H. Rijcx: ende vijf Heerlichheden/te
weten: Mechelen, Uytrecht, Vriesslandt,
Over-Yssel en Groeningen, daeromme

werdens de XVII. Landen gendemt/
om datmen vande zelve de Princen 17
tijtelen toegeschreven heeft / sonder
andere merkelicke redenen. Want de-
se XVII. Landen worden also niet be-
schreven ofte geroepen op gemene
vergaderingen / noch en contribue-
ren/ noch en stemmen also niet totte
gemene lasten. Want het Marckgraef-
schap des H. Rijcks ofte van Antwerpen,
woort onder de Provincien niet gere-
kent/ook behooren het Hertochdom
van Limborch met Valckenborch ende
Dalem, onder Brabandt. Doort werden
Doornick ende Tournesis, met
Rijssel, Douway, ende Orchies, ghe-
meenlick onder de seventhiene niet
genome/ nochtan contribueren zo
beide/ elck als een Provincie: Des-
gelijcx Valencijs ende de Drenten.
Omtrent den jaere 1550. ten tijde
van Keeser Carolus de vijfde / heeft
dit Nederlandt / den Keeser een Be-
de gheconsenteert van dyp hondert
duysent gulden ter maendt / diemen
Noventale, ofte neghenformighe
noemde. In dese schattinge vintmen
dat Limborch, Lutzenborg, Gelderland
ende Groeningen niet en betaelden/
als zijnde frontuer landen ende seer
verarmt ofte ten achteren / so datter
doen maer contribuerden / Brabant,
Vlaenderen, Artoys, Henegouwe,
Valencijs, Rijssel, Douway, Orchies,
Hollandt, Zeelandt, Namen, Door-
nick, Tournesis, Mechelen ende Uy-
trecht, te samen derthiene/ nochtan

Daeromme
t selve de 17
Landen ge-
noemt wer-
den hoe wel
datter meer
der getal is.

28 acht-

achten dat de andere in die generale beschrijvinge ende stemmingen niet uptgesloten waren.

Men rekent dit Nederlant groot te weesen in syn ommegangh ofte rondt / 340 Vlaemsche mijlen / ende dupsent Italiaensche ofte Enghelesche mijlen. Desghelijck dat het selfde meer dan twee hondert besmijnde Steden heeft / ende wel hondert vijftig plaatsen die Stats recht ende Privilegie hebben / als mede ober de ses dupsent Dorpen. Doch de selve zijn geduerende dese langduerige Inlantsche Oorloge by wat gemindert ende verdozben. Doch om den wijs-gierighen Leser lustich te maken / sal ick in een kleyn registerken booz oogen stellen / hoe veel Steden ende Dorpen peder van dese Provintien in hem begreijpt.

Groote der
selver.

Getal der
Steden en
Dorpen in
der gemeen.

Beschrijvinge
hoe veel
steden ende
dorpen peder
Provintie
heeft.

Te weten,

De vier Hertochdommen:

	Steden.	Dorpen.
BRABANDT	26	700
LUTSENBURCH	23	1169
LIMBURCH	5	123
GELDER-LANDT	24	300

De Acht Graefschappen:

HOLLANDT	33	400
ZEELANDT	10	101
VLAENDEREN	35	1178
ARTOYS	12	754
HENEGOU	24	950
NAMEN	4	184
ZUTPHEN		
HET MARC-GRAEFSCHAP		

De Vijf Heerlijkheden.

UYTRICHT	5	70
VRIESLANDT	11	345
OVER-YSEL	11	101
GROENINGEN	1	145
MECHELEN	1	9

In ouden tijden booz Christus geboorte / wert dit landt bande Romeynen ende Julius Caesar begrepen onder Gallia Belgica ofte Belgium, eenen naem hen van haer gebueren ghegeven / om haer trochzicheit ende stoutheyt wille / als hun alijt seer belgende als men hun bypheydt ofte gheboonten ergens wilde te hoort doen. Een volck / na Julius Caesars schryven / die de sterckste en boomste van gheheel Gallia waren. Weggende doen verschepte naemen / als Germani, Batavi, Frisij, Advatici, Menapij Atrebaters, Nervij, Morini, &c. Van de welcke

Daer onder
dese 17 Lan-
den byde Ro-
meinen be-
grepen
zijn / ende
waeromme
Belgium ge-
noemt.

Germani, Hooghduytschen zijn: Batavi, Hollanders / ende eensdeels de Beltesche: Frisij, Diefen: Advatici, Antwerpens: Menapij, eensdeels de Beltesche ende Cleefche: Atrebaters, die van Atrecht ende daer ontrent: Nervij, die van Doornick: Morini, Vla- mingen / &c.

Daer oude
namen / ende
hoe bande
Romeinen
gheboonten
ende geacht.

Belanghende de ghedaente ende gelegentheden deser landen en Provintien / die zijn doorgaens meestendeel plat / uptghesondert 't landt van Lutzenborch, Limborch, Namen, ende Henegouwe, daer het berghachtich is. Ende een deel van Brabant, Vlaenderen, Gelderland, ende Over-Yssel Santachtich; ende is gemeen- licken seer vruchtbaer / selfs de landen nae het Zutphen ghelegghen gheven eenighen wijn. Doch heeft op de hooghe landen lustige Bosschagien / van alderhande gheboonten / als schoone Linden ende Abbeelen. Daer wipden vol van alderhande Bree; de Bosschen vol voghelen / de Zee ende Rivieren seer visch-rijck / 't heeft mede seer schoone stercke ende groote Paerden / insonderheyt in Vlaenderen / Zeelandt / Hollandt / ende Diefslant. De locht iser doorgaens behalven langhs den Zeekant goet ende ghesondt / hoe wel vochtich ende grof. Wegghens de Zee ende syn Rivieren is seer bequaem ghelegghen / om met alle landen van Europa te handelen / als hebbende den Rhijn / afkomende upt het Zwittersehe geberghte / ofte soo Guicciardin sept / soo heeft den selven met 2 fonteynen zijn begin ende oorsprongh upt den Bergh Adula by den ouden / ende Voghel ofte S. Gortarts-Bergh by de niemte schryvers gheenoemt / loopende diwers dooz Duyschlandt / ende eenighe deelen van Nederlandt / (verdeelt wesen- de in drie aderen ofte Rivieren / den Rhijn, Wael ende Yssel) inde Noortzee. Wefende naer de Danou de grootste van Europa. De Mase komt upt het Bourgondische gheberghte van Langhres af ende ontspringt upt den Berg first ofte Vogel-bergh / niet verre van den oorsprongh der twee hermaerder bloeden de Seyne ende de Marne. De Schelde komt upt Picardijen ende Vermandois by Beaurevoir, niet verre van Castelet / upt eenen Bergh daer de Somme ende de

Gedaente
der Landen /
vruchtbaer-
heyt der sel-
ver.

Oorsprongh
eniger Ri-
vieren by
dooz te sel-
de loopen.

de Sambre oock haer beginsel upt nemen: Doozts is de Zee haer oock seer gerijfelyck gelegen/soo datmen van daer binnen twee dagen en twee nachten tot in Noorwegen, ende binnen vijftien of ses dagen tot in Denemarcken, ende van daer na Zweden, zeplen kan/Te. Gelykmen mede Westwaert in wepnige uren in Engelandt baren kan/doozts zijn dese kusten bequaem om Vranckrijck, Spangien, en beyde de Indien te beseplen. Ende daerom zijn dese Nederlanden/insonderheyt Hollandt ende Zeelandt/ seer schiprijck/waer inne oock haer macht/neringhe ende welbaren meest bestaet: zijnde ongeloobelijck / dat hy wijlen daer upt op een tijdt Oostwaerts op Coopbaerdyp ghezept zijn seben oft acht hondert groote Schepen / behalben die West-waert op Engelandt, Vranckrijck, Spangien, Italien, de Eplanden/ ofte Custen van Africken, beyde de Indien, ende na verscheyden andere vzeemde onbekende Landen ende plaetsen / met groot getal van Schips-volck t' Zee gaen. Weneffens dese Coopbaerdypen / zijnder noch veel honderden schepen die sy Buysen, Doghbooten ende Krabbens noemen / die op de Wiffcherijge handten Harinck, Kabbeljaww ende Salm baren. Op den Paringhbangh alleene ghebnyckten wel 7 oft acht hondert van dese Buysen elck jaerlijck by repfen / so dat t'onuytspreeckelijck is / wat rijkdom de zee hen geeft / hebbende een groot ghetal van Zee-volck / dat hen daer mede ghenerende is / behalben dat/soo genereren hen noch gheheele Steden ende Dorpen met wijf ende hint met netten te vzeppen / schepen te timmeren / ende scheeps ghereetschap te maecken.

Hollandt en Zeelandt baren alle andere Provincien (scheeprijck.

Gedacnte/aert / en bescheijdinge vande inwoonders der Nederlanden.

Het volck van Nederlandt is doorgaens groot / sterck / frap / wit ende wel gemaect / aerdende elcke Provincie wat nae hun ghebueren / als t'Oostwaert nae den Oosterlinck/Zuydt-waerts nae de Hooghduytsche / ende Westwaert na den Fransoy. Sy kleden hun redelick wel / lichtveerdigher dan de Hooghduytschen / volghen de ghebueren nieuwsgierigheyt. Zijn tot den dranch ghenoech gheneghen / maer niet soo seer als Hooghduytschen / noch oock soo vele als inouden tyden pleghen. Zijn doorgaens

koel ende ghestadich in hunnen handel / in't geluck oft ongeluck niet seer veranderende / nochtans vernuftig en ondersoekende / bequaem om alle consten te binden / daer gheen Partien in wijckende; zijn altyt seer doende / werckende ende niet ledich: geneghen tot Peeringhe ende Coopmanschappen / die sy alle de werelt ober / meer dan andere drijben; elcken ghedienstich / niet soo hoochvaardich als veel andere natien / maer van naturren sparich ende seer ghenegen tot getwin / daeromme sy blijctich ende gheerne ander Landen besoecken / daer sy haer overal seer gedienstig laten binden. Insgelijc zijn oock de vrouwen/seer ghedienstich / tot alle wercken/haer soo beghevende / als elders de knechten / selve veel koopmanschappen drijvende / onder de mans in alle eerbaerheyt ommegeende / want sy een afgrisen van hoererij ende ober-spel hebben / hoe wel hun mannen volck ter zee ende te Lande handelende / veel van huys zijn / tot verwonderingh veeler natien.

Hof vande vrouwen van Nederlandt.

Sy leeren ende spreken lichtelick alderhande talen / hoewel haer oude spraek Duytsch is; Op de Fransche grensen spreken se Wals / zijnde een gebrooken tale van t'Narijn. Het Duytsch is een harde / maer rijcke en volkomen tale / van outheyt ende volkomentheyt alle andere te boven gaende. De rijkdom ende ouderdom daer van / is daer aen te merken datter meer dan 2170 woorden van een syllabe zijn / als Simon Stevin van Brugge bewijst in syn Boeck / t welck hy noemt de Beginselen der weegh-konst. Alwaerse van hem voogghestelt worden ende bygheboecht zijn / in sijne uytspreeck vande waerdigheyt der Duytscher tale / weerdich van alle beminders des selven Taels ghelesen. Een tale ghenoech de selbige / diemen aldaer ober ses-thien-hondert jaer in Julius Cefars tijden sprack / dan dat elcke Provincie t' gheluyt ofte acoort heeft aengenomen van syn gebuyren: een tale die in haren gront / wijder ende verder gesproken wort / als lichtelick gheen andere / streckende van Calis in Vranckrijck tot in Doozweghen / Zweden / Nijf-landt / ende noch boorder. Het is een lant daer de vzeemde man willeko-

Hof vande Duytsche Tale.

mer is / dan in eenige ander landen. Het is een volck Godbzuchtig / zijnde oude Christenen; Ende soo eenige seggen ontrent den jare 700 dooz den dienst van S. Willebrordus tot het kersten gheloobe ghebracht: Een volck tot byzhept geneghen / ende meesten tijt geweest alsoo alle Historien ende de heden daeghsche Oorlogen bewezen hebben / ende de welcke zedert den onderganck van 't Roomsche Rijk / haer selven alderbest hebben bezijt / van alle dienstbaerheyt / ende de overlopinghe harer landen. Iae hebben selfs andere Natien overvallen ende vermeestert / als met de Zalische ende Vrijaenzeesche haere geburen / het Koninkrijk van Vrankrijk, &c. In Provintien verdept zijnde / hebben veel Overheeren op sekere boozwaarden aenghenomen / maer altydt toeghesien dat sy haer niet te groot ende te machtich werden / daeromme die meest beminde als sy jonck waren. Met haer Overheeren bydelick levende / ende in noode met malhanderen aenspannende / hebben menichmael groote daden upgherecht. Soo teghen de Romeynen, als anderen: oock teghen de Turcken ende Saracenen, als 't blyckt by Godefroy de Boulion, ende andere Koninghen van Jerusalem; desgelijck aen Baudewijn Grafe van Vlaenderen, die 't Keyserdom van Constantinopelen ghewonnen heeft: gelijcken van haer vierghelijcke daden meer inde Historien leesen mach: Soo dat sy altydt groot geacht / ende ontfien zijn. Een volck daer van den wijtvermaerden Historyschrijver Cornelius Tacitus aldus gheschreven heeft / segghende: De Galli strecken voor vryheyt, de Germani voor Buyt, maer de Batavi voor glorie ende eere. Dies de Roomsche Keyfers haer tot hun lijf-bewaerders hebben verkoren / als die bevindende het getrouste / vroomste ende kloeckste volck vande werelt. Iae eenighe van haer (voornamelijk de Batavi ende Frisij) zijn verclaert geweest ghesellen ende vrienden van 't Roomche volck, &c:

Nederlantsche
dies zijn een
volck tot
byzhept ge-
neghen.

Hebben ha-
re Heeren
nimmer-
meer het op-
pergebiet
andere ghe-
geven van
bepaelt.

Nederlants-
che Princen
hebben veel
kromedaden
opt gericht.

Hoe/ende
dooz wie de
selve aenden
anderen ge-
komen zijn /
ende ouder

Al hoe wel dese Nederlantsche Provintien in boortijden bestaende waeren van verscheyden Souverainne / Provintien ende Princen / soo

zijn sy nochtans van vier Partogen ^{enen Heer} van Borgoingnen, ende daer na van de Erf-Partoghen van Oostenrijk, onder eenen Heere Keyser Karel de Vijfde ende sinen sone Koninck Philips, Koninck van Spaingien ghebracht. Hoe / wanneer / ende op wat wijse de selve aen dese Heeren ghekomen zijn / en sal niet ondienstich wesen 't selve in het kort te verhalen: op dat in eeuwighen gedachtenisse blyve / hoe datse onder de regeringhe der Spaingnaerden gekomen zijn / ende dat sy over de selve niet als eyghen / dat is / haer wetten onderwoorpen zijnde / hebben mogen heerschen; maer dat de selve Princen ende Graven haer als een byz volck volghende hare eygen booz-wetten en Oude-herkomen hebben moeten regeren.

Lodewijck van Male, zijnde van syn Vaders weghen / Grafe van Vlaenderen, Nevers, Retel, Salines, Antwerpen ende Mechelen, ende van syn Moeders weghen / van Borgoingnen ende Artoys, hadde een dochter (ghenaemt Margarita,) ghewonnen by sijn huysvrouwde Margarita, dochter van Jan den berden / Hertoge van Brabant, dese troude tot Gent inden jare 1369. Philips de Valloys, bygenaemt de Stoute, zijnde Hertoge van Bourgoingnen, ende jongste soon van Jan Koninck van Vrankrijk. Dese brachten boort Jan de Valloys bygenaemt den Onverlaegden, wesende Grafe van Vlaenderen / van Borgoingnen / van Artoys, &c. Dese Jan de Valloys troude inden jare 1415 Margarita, de dochter vanden Grafe van Henegouwe, Hollandt, Zeelandt ende Vrielandt. Ende wert tot Montereau in Franckrijk inden jare 1419. den negentienden September / out zijnde XLVIII jaren / XV jaren geregeert hebbende / deerlijck bermoozt / geschiet zijnde (soo men seyt) dooz last vanden Dolphin. In sijn plaetse komt sinen eenighen sone Philips de Goede, outd XXIII jaren / wesende Partogh van Borgoingnen, Grafe van Vlaenderen, van Artoys, Borgoingnen, Palacijn, Marckgrave des Heyligen Rijcx, Heer van Salines ende Mechelen. Boven dit verstorven aen hem inden jare 1429 dooz de aflijvige heyt van Graef Dirck van Namen (doch

De dochter
van Lodewijck van
Male Margarita troude
Philips de Stoute, ende
seelen Jan den Onverlaegden.
Die troude
de dochter
van den Grafe van Hollandt
ende teelt Philips de Goede.

Beschijfvinge
hoe meest
alle de Nederlanden
aen desen
Philips de Goede ghe-
come zijn.

(doch te boren by hem ghekocht) het Graeffschap van Namen, door 't sterben van Philips Hertogh van Brabant (geen kinderen achter latende) inden jare 1430. de Hertogdommen van Lothringen, Brabant ende Limborgh, en door 't overlijden van Jacoba Grabinne van Holland / &c. syn Richte / inden Jare 1436 / de Graeffschappen van Henegouwe, Holland, Zeeland ende Vriesland. Het Hertogdom van Lutzenborgh, des gelijcks is hem inden Jare 1443 van syn Moede overghegeven eerst als Koning / ende daer na als Heer. Hy was de eerste des Hups van Bourgongnen die de Ordere vanden Gulden Vliese, opgerecht heeft ende dat tot Brugghe in Vlaenderen / ten tijde als hy inde Jare 1430 trouwde Isabella van Portugael, sterft tot Brugghe inden Jare 1467 / out zijnde 72 Jaren / geregeert hebbende 48 Jaren / ende liet achter tot Erfgenaem aller sijner Landen eenen eenighen Soon ghenoemt Charles de Valloys, ofte Karel den Strijdbaren. Dese vier-en-dertigh Jaren out zijnde / komt tot de Regieringhe van syne Vaders Landen. Hier toe koopt hy van Hartogh Aernoudt van Egmont het Hartogdom van Gelre, ende het Graeffschap van Zutphen; en dat boven een Jaerlijc penstoen om een somme van 92000 Goude Kroonen. Die sterbende deselbige koopt hy nyterste wille bevestigt / syn Sone Adolf om sijner rebelle tegens hem daer van verstekende; van welck Hartogdom Gelderland hy de besittinge nam inden Jare 1473 / &c. Ensocht van alle de Nederlanden een Koningrijk te maecten / belovende tot dien eynden Keiser Frederix des derdens Sone / zijn eenige Dochter ten houtwelick te geven / van meenige zijnde 't selbige te noemen / het Koninckrijk van Borgongnen, vermits Bourgongnen te booren een Koningrijk geweest hadde: maer om dat elcke Probintie Souverejn was / ende bysondere Privilegien / rechten ofte herkomen hadden / desgelijcks verscheyden maten ende gewichten / ende noyt hare Princen / andere van bepaelde macht / over haer hadden willen toestaen / soo is sulcx achter gebleven. Dese Strijtbaren Velt / is inden Jare 1477 den 5 Jannua-

ry / by toe doen van Loys de elfste / Koningh van Franchrijk / bande Switzers ende Corepnoisen / nae dat hy drie Veltslaghen ghewonnen hadde / door Nancy verslaghen / door 't beleydt van eenen Italiaenschen Grabe Campebasso, die hem diende / verraden zijnde. Men vant hem drie daghen naer syn doot / moeder naecht / in een plas waters bebrofen leggende / (ghelijck sulcks in 't langhe beschreibenis in Philippi Cominei Hystorie) out zijnde 44 Jaren / achterlaten een eenighe Dochter / ghenaemt Maria de Valloys, de welcke op den 18 Augusti inden Jare 1477 troude Maximiliaen van Oostenrijk / outdijn 18 Jaren. De welcke den Koningh van Franchrijk / meest al weder af nam / dat de Koningh syne Hups-vrouw be-nomen hadde / ende rechte de Ordere vanden Gulden Vliese, die seer verballen was / inden Jare 1478. wederom op / sp teelen metten anderen twee kinderen / een Sone ghenaemt Philips, ende een Dochter Margareta. Maria van Bourgongnen / is in het vijftde Jaer van haer houtwelick / van een Paert gheballen / en vanden hal gestorven. Maximiliaen regeert de Landen eenighe tijt door synen Soon Philips; maer niet ter goeder trouwen / want hy socht Brabant, Henegouwen, Holland, Zeeland ende Vriesland, bande Nederlanden / aen syn Vader Keiser Frederick te verzeemden / door de verscheyden saken tot naedeel deser landen / te langhe om hier te verhalen. Inden Jare 1492 werde syn Soon Philips, alomme inde Nederlanden / tot Prince gehult ende in syn landen als Erf-Heere bevesticht; trouwende Anno 1496 / te Lier in Brabant / Vrouw Johanna van Spaignen: alsoo dat dese Nederlantche Probintien (te boren door veel houtwelicken aen een ghehecht) met dit houtwelick aen Spaignen ghekommen zijn / by welck houtwelick (hoe wel sy schijnen in eenighe volkomen dootspoet te komen) sy daer naer in langouprige ende onnodighe oorlogen getrocken / ende ten laetsten inde Inlantche Weroerten gheballen zijn / tot grote schade ende achterdeel der selver: also dat dese Nederlantche X V II Probintien aen en-

Hoe ende waer ghesoet.

Erste in-steller van de Ouden bande Gulden Vliese.

Trout Isabella van Portugael teelt aen haer Karel den Strijdbaren.

Welke waert Heer vande Nederlanden gehult / koopt Gelderland daer by.

Socht van de Nederlanden een Koningrijk te maeken / ende wilde het noemen het Koninkrijk van Borgongnen: maer kan sulcx niet te wege brengen.

Maria de Valloys syn Dochter trout Maximiliaen van Oostenrijk / teelt aen haer twee kinderen.

Maximiliaen soecht eenige Probintien aen het Roomsche Kijck te byen.

Philips syn Sone waert gehult / ende trouwt Johanna van Spaignen.

Wanneer dese landen aen Spaignen gekomen zijn / ende hoe.

de onder Spaingnen nu geweest zijn ontrent de honderdt en vijftich Ja-
ren.

De de
Provincien
in desen tijd
verkeert zijn
ende van
hien be-
ken.

Van dit Nederlant ofte sijne Pro-
vincien besit nu Anno 1648 den Ko-
nink van Spanjen Philips de vier-
de/ in Dzeede. Dese volgende: Bra-
bant, Limborgh, Lutzenborg, Vlaen-
deren, Artoys, Henegouwe, Namen,
Rijssel, Douway, Orchies, Doornick
ende Tournesius, Mechelen ende Va-
lenchijn, noch Camerijck, een quar-
tier van Gelderland, uptgeseyt eeni-
ghe stucken van Brabant ende Vlaen-
deren, die de E. Mo. Heeren Sta-
ten houden/ zijnde altesamen sepe
schoone landen/ de anderen als Gel-
derland, Hollant, Zeelant, Vriellant,
Uytrecht; Over-Yssel, Groninghen,
Ommelanden ende Drenthe: onder 't
loffelijke Pups van Nassauw Anno
1648 met een eeuwige Dzeede (tot
Munster in Westphalen beslooten) haer
Wyphent bevochten hebbende.

Landen on-
der de Ertf-
Hertogin
zijnde.

Wy sullen nu wat verhaelen van
den besonderen staet/ daer hun dese
vooyfchezen Provincien nu dit jaer
1648 met 't slupte vande Dzeede in be-
binde. Ende sullen ons begin ma-
ken/ van die onder de Konink van
Spanjen als noch behooren; waer
van 't Hartoghdom Brabant 't hooz-
naemste is 't welck hy besit upt ghe-
sept 's Hertogen Bosch met de Majerye,
Breda met de Baronye, Maastricht, Ber-
gen op den Soom, met 't Marquisaet-
schap, Steen - Bergen, Willem - Stadt
met 't gantsche Eplandt de Ruysen-
hil, ende de Stadt Grave, nebens
beel sterckten in 't selvighe Hartogh-
dom gelegen. Zijnde een Lant dat
in de Oozlogen dese 70 ofte 80 Jaren
beel geleden heeft/ so van hare Wy-
anden/ als van hun eppen Krijghs-
volck/ die 't selve omme de quade
betalinge ghenupt meert hebbende/
grooten overlast deden/ soo dat het
wonder is/ dat het noch soo wel
baert ende upthoudt; daer hy de
macht van Brabant ghenoechsaem af
te meten is. Van het heeft beel goe-
de Steden/ daer den Lant-man sijn
toeblucht toe heeft. De Stadt Lo-
ven, houdt haer noch redelijcken:
Brussel heeft haer alderbest met het
Hof genert/ ende is dieshalven in
goeden staete: dan Antwerpen, mede
een Hooft-stadt van dese Provincie
seer wijt vermaert/ om haren koop-
handel ende schoonhepdt/ heeft al-

Brabant.

dermeest geleden/ is twee mael ge-
plondert/ veel afgebrant ende ghe-
schat gheweest/ ende heeft noch tot
hare eppen lasten een Casteel moeten
bouwen/ dat sy daghelijcks te ont-
sten hebben/ waer dooz dat den gro-
ten koophandel aldaer vergaen is.
Alleenlijck zijnder eenighe Hooftsche
handelaers oft Financiers/ de Stad
noch wat ophoudende. Soo dat
Antwerpen wel van d'een helft van
haer volck ende Inwoonders ende
dien volgende van haer macht ende
welbaren/ geduyrende de Oozloge/
vermindert is.

Mechelen een Souberayne Stadt ^{Mechelen.}
ende Heerlijckheyt/ heeft tweemaal
ingenomen/ ende schandelicken ten
gronde geplondert geweest/ soo dat
het meer als eenighe Stadt daer on-
trent opt geleden heeft.

Limborgh, Valckenborgh ende Da- ^{Limborgh.}
lem, hebben mede veel geleden/ des- ^{Valcken-}
gelijcks Namen, maer in 't leste van ^{burgh, &c.}
dese Oozloge soo onthouden sy haer ^{Namen.}
noch redelijck.

Lutzenborgh is de gheheelste ende ^{Lutzenborgh}
minst beschadicht/ van alle de Ne-
derlantsche Provincien ghebleven/
hebbende niet veel meer dan dooz
tochten geleden.

Henegouwe, Artoys, Valencijs, ^{Henegouw.}
Rijssel, Douway, Orchies, Doornick, ^{Artoys, &c.}
ende Tournesius met Camerijck, heb-
ben in 't begintfel des Krijghs seer
beel geleden/ hare hooznaemste Ste-
den belegert/ gedwongen/ ende ghe-
ransoent geweest/ het platte Landt
bedorven ende opghegeten/ 't welck
haer nochtans soo veel schade niet
aen en bracht/ ende minder deerde/
overmidts sy inde Fransche Oozlo-
gen sulcx meer gewent zijn/ ende in-
sonderhept in dese laetste Jaren: sy
hebben hun te bedancken van goe-
den welstant/ ende neeringhe/ ooz-
loogsche wijsen/ ende hebben gheen re-
denen/ dan ober de schattinghen te
klagen.

Vlaenderen heeft aldermeest in dese ^{Vlaenderen.}
Oozlogen haer te beklagen/ als zijn-
de van oproerighe Ghemeenten ver-
heert/ ende met af-breecken vande
beelden/ alle hare Hooft-steden en-
de alle andere belegert/ gewonnen/
ende veel geplondert geweest/ upt-
ghestecken Grevelingen, ende eenige
klepne nesten/ veel Steden/ gro-
te Dopen ende Wypheden zijn tot
Steenhoopen geworpen/ soo dat al-
daer

daer meer Steden / Dorpen / Ca-
steelen ende Kloosters t'onderghe-
gaen zijn / dan in eenige andere Pro-
vintien / ende dat het merck dan d'een
heeft gedepopuleert ofte vermindert
is van volck ofte Inwoonders / die
alle de Werelt over verspreet ende
gheblucht zijn. De Koninck best
noch Vlaenderen / behalven Sluis.
Axele, Ter Neule, 't gantsche Eylant
Katslant, Hulst ende Hulster-ambacht,
't Sas van Gent, Biervliet, ende Ardenborg
met eenige Schansen ende sterkten.
Opgenomen 't gheene den Koninck
van Vranckrijk in dese Oorloge daer
van veroverd heeft / 't welck dese on-
se Historie niet is raekende. Ge-
ghen dese Steden / ende de Steden
van Brabant ende Vlaenderen boven
verhaelt / soo best hy in Gelderlande
wederomme een quartier Stadt /
Ruermonde, met Gelre, Venlo, Wach-
tendonck, ende Stralen.

Landen om-
geve de Dren-
the, en
Gelderlant.

De Hoog. Mog. Heeren Staten
bande Vereenigde Provincien besitten/
dese delen van Nederlant, van Gelder-
lant de byp resterende delen / waer on-
der is het Graeffschap Zutphen. Dese
landen hebben met belegeringen / in-
nemen ende plunderingen van hare
beste Steden / veel geleden / ende zijn
daeromme minst welbarende ten
aensien van d'andere Provincien.

Hollant.

Hollandt heeft in 't beginne bande
Oorloge wel seer groote verworstenin-
ge geleden / boven alle andere / eenige
van haer Steden beleert / gewon-
nen verbrant / de luyden geplondert
en vermoort / &c. Waer is ten lasten
metten Oorloge gekomen tot binnen-
landsche ruste / voorszpoet en grooten
rijckdom / naer dat het sijne gebueren
tot bescherminghe hadde ghekegen /
des het van volck ende Schepen seer
vermenichfuldicht is / so datse heden-
daegs alle de Werelt in Schipbaert
overtreffen / bezielende de gantsche
Werelt / daer doot 't inkoopphandel is
vloeyende / gelijck sulcx aen alle hare
Steden genoegsaem te bespeuren is.

Zeelandt.

Zeelandt hebbende veel geleden /
ende alle haer Steden met hongher
gedwongen o't beleert / haer Wy-
ken doozgesteken / darmen over het
lant voort / is nochtans ten lesten
upt de groote ellende geworstelt / we-
deromme in neeringhe / volck ende
Schepen / nabolgende haer Debyse
LUCTOR ET EMERGO, toene-
mende.

Vrielandt heeft mede haer deel
gehad / maer heeft haer vloechmoedich
inde Oorloge gedragen / ende in-
de contributionen ghepaet / en is ech-
ter tegenwoordigh welbarende.

Vrielandt.

Utrecht heeft veel de meeste ver-
smoetheit ende ongelijck boven alle
andere landen Hertoge van Alba ge-
leden / ende sints mede in groot pe-
rijckel ghemeeft doot tweedracht
haerder eyghen Dorperen ende In-
woonders / maer mette andere Pro-
vintien vereenicht zijnde / is 't eyn-
delijck weder welbarende / en tot
haer boorige staet gekomen.

Utrecht.

Over-Yssel ende Drenthe, zijn haer
principale Steden beleert ende ghe-
wonnen gheweest / sommige meer
dan eens. Dese Landen hebben in-
de Oorloge veel afloopingen geleden /
waer doot hun platte Landt meest
verwoest geworden is : doch nu we-
der welbarende.

Over-Yssel.

Groeninghen ende de Ommelanden,
hebben met haer gebueren veel gele-
den / de Stadt is meer als eens bele-
ert / ende gedwongen / de Ommen-
landen afgeloopen gheweest : zijnde
nu in vdelijcken staet / ende boven
haer gebueren welbarende.

Groeninghen.

Dit niet teghenslaende soo zijn de
Nederlandsche Vereenichte Provin-
tien / nu in beteren staete van de
andere / om dat sy een open Zee byp /
ende daer by menichte van Schepen
hebben : waer doot sy genoegsaem
het volck ghebet over de Oceaensche
Rooyt-Zee en de Rivieren genieten :
zijnde daer en boven seer volckrijck /
overmits die van de andere Provin-
tien / soo op hope van Keeringe / by-
heyt van Gods dienste die in de sel-
ve een peker (sonder eenigherhande
ondersoek) toegelaten ende ver-
gunt wert : als om de handel ende
koopphandel / mits de goede ghele-
gentheyt der selver Landen haer
toegeloopen zijn. So dat de selbige
als teghens natuur en reden ja in 't
heestien van den Oorlog / vermeer-
deren ende welbarende zijn. Waer
van haer kostelijcke Steden / diere
Landen / en treffelijcke Gebouwen
geen klepne getuygenisse geben.

De Neder-
landsche Lan-
den floeren
boven d'and-
ere.

In voegen dat het Nederlandt in 't
ghemeen hem mach beroemen / het
treffelijckste Landt na syn grootte te
wesen (menichte van grootter /
stercker ende volckrijcker Steden
ende Fortressen) bande geheele We-
relt /

Bestant.

relt /

reft / daer alle Oorlogh-helden van geheel Europa haer Ambacht gheleert / ofte konnen leeren hebben / geduerende 70 ofte 80 jarige Oorlogen ende Troublen.

Die lust hebben / meerder ende wijtloopiger beschrijvinghe van dese Nederlanden te lesen / die mogen de selve hoeten / inde Brabantse beschrijvinge van Hadrianus Barlandus ; inde Vlaemsche / van Jacobus Mar-

chantius , inde Hollantsche / vanden Hollander Hadrianus Junius van Doorn / als mede in 't Hollantsche Toneel van M. Z. Boxhoorn , ofte inde ghemeene Beschrijvinghe der Nederlanden ghedaen by Lowys Guicciardini : 't Is ons alleen ghenoech gheweest deselve in het kort / ende (ghelyck men seyt) ter loop aen te wijsen en aen den dagh te brengen.

Beschrijvinge vanden H A G E, Ende het Hof van HOLLANDT.

Desgelijcks van wien , en wanneer dit Hof gesticht
ende Gebouwt is , ende tot wat eynde .

Beneffens alle de schoone / rijke / wel ghelegen / ende vermakelijcke bemmerde Steden van Hollant : zijn daer noch vele en-

de verscheppen Heerlijcke Plecken / ofte onbemmerde Steden / treffelijcke Gebout ende verciert / en van gemeen kleynen rijkdom / ja die heel Steden in aerdigheyt / van Gebouwen niet en wijcken / maer te hoven gaen : zijnde van haere Heeren ende Prin-
ren / met verscheppen Wygheden begiftet. Onder alle dese en is gheen heerlijcker / schoonder / wel ghelegender / ende vermakelijcker / dan 's GRAVEN-HAGE, die de eerste ende schoonste zijnde / van haer Graven ende Prinzen verkoren is tot haere woonstede. ende vermakelijckheyt. O'donnerende alhier haere heymelijcke ende andere Steden : desgelijck de Recht-plaetsen / alwaer alle rechtsgedinghen van Hollandt / West-Vrieslant / ende Zeelant souden bepleet ende ghebonnist werden.

Den Hage gaet te hoven / in rijkdommen / Heerlijcke schoone Wyghen / genoeghlijckheyt / ghenoeghelijcke hoven / ende menichte des Edel-

doms / heel ende verscheppen Steden des Landts van Hollandt ende Zeelandt. Pare groote ende menich-
te van Wyghen passeert verre hoven de twee wyghen / ende wert daghelijcks noch met gantsche nieuwe straten vermeerderd.

Sodat men niet recht wel seggen mach / dat gelijck Engelandt 't grootste Eplant van de Werelt ; de Nijl alsoo vooz de grootste Rivier / ende 's Graven Hage 't grootste Dorp van gansch Europa moghen ghehouden worden.

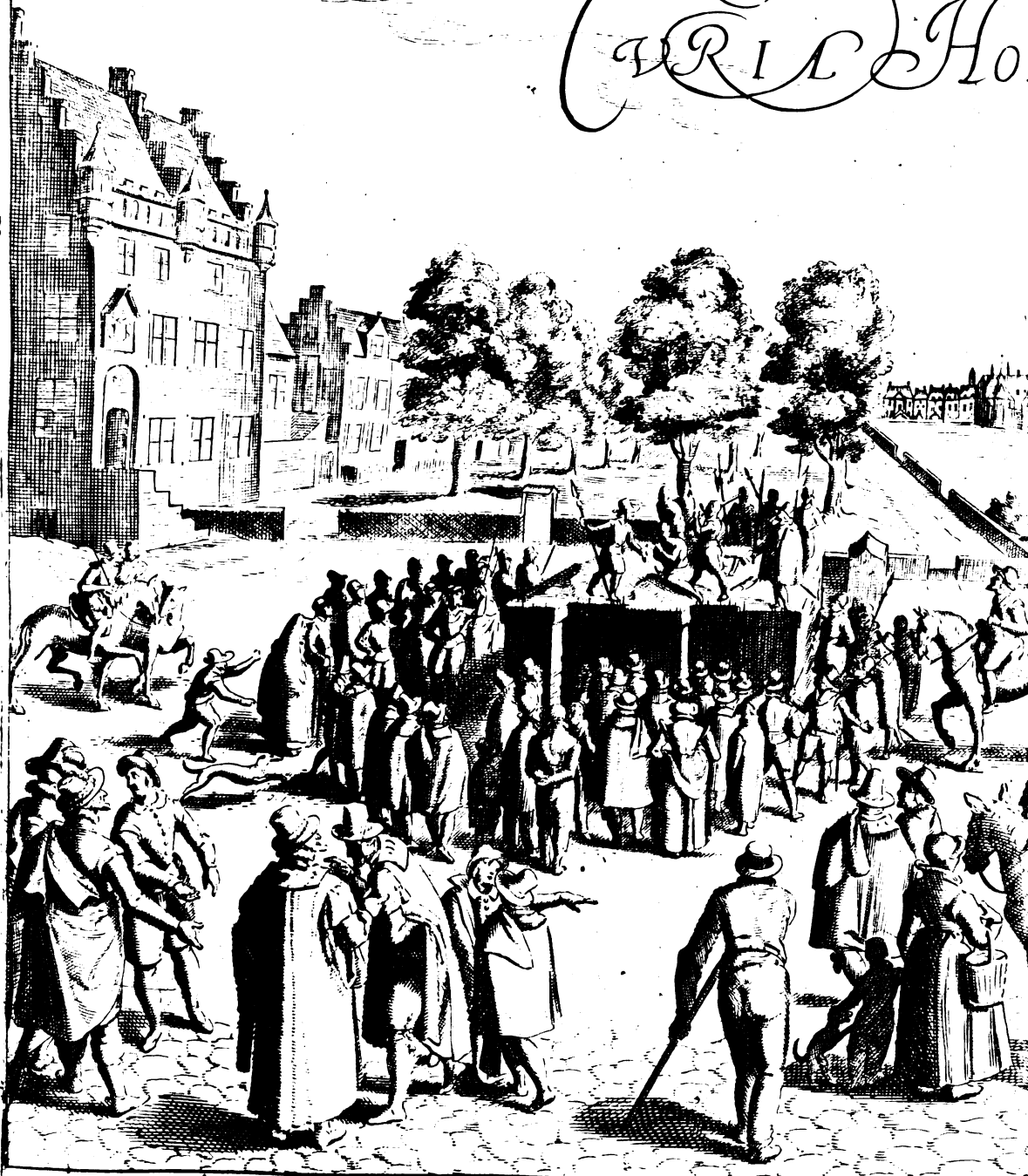
Onder alle de groote Pallessen ende Heeren Wyghen van 's Graven Hage, en isser geen heerlijcker / dan het Koninglijcke Paleys ofte Castle / 't welck men noemt het Hof van Hollandt. Woorwaer niet recht Koninglich genoemt / vermits het selve van Graef Willem den tweeden / de 15 Graef van Hollandt, Zeelant ende Vrieslant, &c. (Die inden Jare 1247 / om sijne optnemende deugden ende manliche kloekheyt wille / met gemeyne stemminge der Heurbozzen / op S. Michiels dagh / Roomsche Koningh ghekoren is / ende daer na op alre Wyghen dagh inden Jare 1248 bevesticht is) gebouwt ende gerummert is / ontrent den Jare 1249 als 't selbighe upt de
oude

Schoon-
heyt ende
menichte
van wyghen.

Beschrijvinge
ge van den
Hage.

Beschrijvinge
ge van het
Hof van Hol-
lant. Van
tween ende
waermeer 't
gebouwt is.

CARILLON

SLANDIÆ

Forme van
Zaels.

oude Chronijk van Hollandt / inde 18. Divisie ende 13. Capittel blijvende is. Dit Koninghlich Hof / is op de maniere der Costeelen met grachten omgraven / ende verschept den poorten bestoten: de welke al tijt vande lijfwachten der Prinzen naech ende dagh bewaert ende ghemaeckt werden. Hebbende aen de Poort zijde langs het Hofhenen eenen heerliken / wijden ende ruymen Diver / wiens oever beplant is met schoone hooghe Linden boomen / onder wiens schaduwte het inden Sommer / de hitte der Sonnen bledende / bermakelich is te wandelen / ende hem te herberghen / welke plantagie men den Viver-bergh noemt.

Beschryffte
ghe banden
Zael.

Wijnen in dit booschjeven ghebouw is een Zael, heerlich groot ende wijdt getimmert / ende dat (volgens 't seggen van de oude Chronijck van Hollandt) seyt van seker hout dat uyt Zlandt gekomen is / twelck die natupre heeft / dattet nimmermeer en rottet / noch daer en groeppen noch spynen / oft ander woymen in. Welcke Zael altydt versien is met veel ende verschepten wel gestofferde Kramen / ofte winckelen van allerley Kramers waren / daer de treffelijcke Boecken ende Schilderijen de minsten niet van zijn. Doch de schoonste ende heerlichste schilderije / daer te sien / zijn de gulde Wapenroocken / trompetten / Rozenetten / Daendels ende Scheepsblaggen met groote menichte / die so op de Turnhoutche heyde, inden Slach van Nieuw-poort in Vlaenderen, als anderen banden byandt met grooter eere verkreagen / ende daer tot een ewige gedachtenisse opgehangen.

't Hof van
den Prince

Alhier is het Hof vanden Prince / ofte Stadt-houder van Hollandt / Zeelandt ende West-Prinslandt / het welke nu tertijs is syn Hoogheyt / den songhen heldt Willem Sone van den onwaerdereijckhe Frederick Hendrick die Godde Dierre in desen tijdt van Dreede een geluckige regeeringe / wil verkleenen / op dat hy als uyt het Passauschen helden bloet booghtgereelt / mede een recht vader des vaderlands mach verstreken.

En toege-
epghende
plaats des
Rechts en
der Wetten.

Het selve Hof is mede als een gehelychde ende toege-epghende plaats des Rechts ende der Wetten / alwaer den Raedt (meerder zijnde dan eertijds de Consentes Dei,) alle recht-

saken verhandelt / ondersoecht ende oordeelt: meerder hebbe ick geset / om dat den raedt vande Consentes van Cwaelben / maer desen van 14 bestaat / behalven haer hooft die sy President noemen. Dese vergaderinge der Raets-Heeren welke eertijts volgens 't getuygen Snoy tot Grave-lands plach te wesen / heeft Graef Willem, voer verhaelt / metten tijtel van Roomsche Koningh vermeerderd zijnde tot dese plaats overgebracht.

Van wien
den Provin-
cialen Raedt
inden Dage
gebracht is.

Benessens de vergaderinge van dese Raden / diemen den Provincialen Raet noemt / soo isser noch in den jare 1582. In plaats vanden Hooghen Raedt van Mechelen, een oppersten Raedt van Justitien / ghenoomt den Hoogen Raet, opgerecht by den welcken / alle saken / tot hare kennisse ghestelt / ende by Appellatie ende Reformatie / vande bonnissen vanden booschjeven Hobe Provinciae / ende andere Rechters / aen haer luden verhallende / by Arrest gewesen wert / sulcx dat haer Donnissen / sonder boosder versoek / stant grijpen: maer mach vande selve alleen versoekt werden / Revisie / ende geproponeert Erreur: in welken ghevalle de Staten vande Landen / nessens den boos Raedt / eenige personen stellen / die het gewesen Proces oversien ende by haeren uytspreeck verklaren / of inden uytspreeck van dien eenigh mislach begaen is ofte niet: naer welke verklaringhe hen een yder moet reguleren / sonder dat boosder beklach plaats heeft / oft toegelaten wert.

Beschryffte
ghe banden
Hoogen Raet.

Boven dien is aldaer noch opgericht eenen anderen Raedt / diemen noemt den Raet van Brabant. Recht sprekende over de quartieren / Steden / Dorpen / mitsgaders Ingesetenen der selver lande van Brabant / onder 't gebiet der Hog: Mog: Staten Generael / staende. By welken Raet inde booschjeven saken / gebesongneert werdt by commissie / last en instructie vande voornoemde Staten Gener. sulcx als die vande Cancellarie / Raden en Leen-Hobe van Brabant / van ouden tijden gewoon zijn te doen. Op dat also een pegelijck by syn recht en Privilegien / ordentlick mach worden geregeert en gediend.

Raet van
Brabant.

Ten laetsten / boven desen allen / vergaderen noch in dit Hof van Hollandt / de Ho. Mo. Staten Generael / de Staten van Hollandt en

B

D

Forme van
7 fide.

oude Chroonijck van Hollandt / inde 18. Divisie ende 13. Capittel blijckende is. Dit koninghlich Hof / is op de maniere der Casteelen met grachten omgraven / ende verscheyden poorten bestoten: de welcke al tijt van de lijfwachten der Princen naecht ende dagh bewaert ende ghe- waerke werden. Verhende aen de Poort zijde langs het Hof hen eenen heerliken / wijden ende ruymen Viver / wiens oever beplant is met sehoone hooghe Linden boomen / onder wiens schaduwte het inden Sommer / de hitte der Sonnen bledende / bermakelijck is te wandelen / ende hem te herberghen / welcke plantagie men den Viver-bergh noemt.

Beschrybin-
ghe vande
Zael.

Winnen in dit booschzehen ghe- bouw is een Zael, heerlich groot ende wijdt getimmerd / ende dat (volgens 't seggen van de oude Chroonijckhe van Hollandt) seyt van seker hout dat uyt Plandt gekomen is / twelck die naturre heeft / dattet nimmer meer en rottet / noch daer en groe- pen noch springen / oft ander woymen in. Welcke Zael al tijdt versien is met beele ende verscheyden wel ghe- stoffeerde kramen / ofte winchelen van allerley kramers waren / daer de treffelijcke Boecken ende Schilderijen de minsten niet van zijn. Doch de schoonste ende heerlijckste schilderije / daer te sien / zijn de gulde Wapenroeken / trompetten / ho- netten / Paendels ende Scheeps- vlaggen met groote metichte / die so op de Turnhoutse heyde / inden Slach van Nieuw-poort in Vlaenderen, als anderen banden byandt met grooter eere verkreghen / ende daer tot een ewige gedachtenisse opgehangen.

't Hof van
den Prince

Alhier is het Hof vanden Prince / ofte Stadt-houder van Hollandt / Zeelandt ende West-Overlandt / het welcke nu tertijt is sijn Hoogheyt / den jonghen heidt Willem Sone van den onwaerderelijcke Frederick Hendrick die Godde Heere in desen tijdt van Vrede een geluckige regeeringe / wil verleenen / op dat hy als uyt het Passauschen helden bloet voortge- treelt / mede een recht vader des vader-lands mach verstreken.

Een toege-
egghende
plaats des
Rechts in
der Wetten.

Het selve Hof is mede als een ge- heplichde ende toege-egghende plaats des Rechts ende der Wetten / alwaer den Raedt (meerder zijnde dan eer- tijds de Consentes Dei,) alle rechte-

saken verhandelt / ondersoecht ende oordeelt: meerder hebbe ick geseyt / om dat den raedt vande Consentes van Thaelven / maer desen van 14 bestaet / behalven haer hooft die sy President noemen. Dese vergaderin- ge der Raets-Heeren welcke eertijts volgens 't getuygen Snoy tot Grave- sande plach te wesen / heeft Graef Willem, hooz verhaelt / metten titel van Roomsche Koningh vermeerderd zijnde tot dese plaetse overgebracht.

Van wien
den Provin-
cialen Raedt
inden Dage
gebracht is.

Benessens de vergaderinghe van dese Raden / diemen den Provincialen Raet noemt / soo isser noch inden jare 1582. In plaetse vanden Hooghen Raedt van Mechelen, een oppersten Raedt van Justitien / ghenoomt den Hoogen Raet, opgerecht by den wel- ken / alle saken / tot hare kennisse ghe- stelt / ende by Appellatie ende Refor- matie / vande bonnissen vanden boos- schreven Hobe Provinciael / ende an- dere Rechteren / aen haer luyden ver- ballende / by Arrest gekwesen wert / sulcx dat haer Bonnissen / sonder boos- der versoek / stant grijpen: maer mach vande selve alleen versoekt werden / Revisie / ende geproponeert Erreur: in welken ghevalle de Staten vande Landen / nessens den boosch Raedt / eenige personen stellen / die het ge- weesen Proces oversien ende by ha- ren uytpraeck verklaren / of inden uytpraeck van dien eenigh mislach begaen is ofte niet: naer welcke ver- klaringhe hen een yder moet regu- leten / sonder dat boosder beklach plaetse heeft / oft toegelaten wert.

Beschrybin-
ghe vande
Hoogen Raet.

Boven dien is aldaer noch opge- richt eenen anderen Raedt / diemen noemt den Raet van Brabant. Recht sprekende oer de quartieren / Stede / Dorpen / mitsgaders Ingesctenen der selver lande van Brabant / on- der 't gebiet der Hog: Mog: Staten Generael / staende. By welken Raet inde booschzehen saken / gebesoin- gneert werdt by commissie / last en in- structie vande boosnoemde Staten Gener. sulcx als die vande Cancellarie / Raden en Leen-Hobe van Bra- bandt / van ouden tijden gewoon zijn te doen. Op dat also een pegelijck by sijn recht en Privilegien / ordentlick mach worden geregeert en gedient.

Raet van
Brabant.

Ten laetsten / boven desen allen / vergaderen noch in dit Hof van Hollandt / de Ho. Mo. Staten Ge- nerael / de Staten van Hollandt en-

B de

de West-Byrieslandt / de Raet van State / de Kecken-Meesters der Kecken-kamere van Hollandt / de Krijghs-Raden / &c. Een peder in ende op sijne bysondere kameren daer toe gheschicht ende gheordonneert.

Al eer wy dese beschryvinge eynigen / soo en sal het niet blyten reden zyn / alhier in het kort de ghelegentheyt van het Haeghliche-Bosch te verhalen. Het welcke hem streckt vande hupfen ende Boschpoozte / in de lenghte van 1500. schreden / doch van veel minder breedte / beplantet met schoone hooghe Eycken / tref-feliche Buecken / Esschen / Elsen / ende andere boomen / versien met menigherley Voghelen / soo groote als klepne / wiens soete ende helder klinckende stemmekens / des wandelaers hert verheucht ende vrolich maecht. Men hoeft hier gheen wilde verscheurende Dieren te breezen: ghemerckt men alhier niet en vin-

Beschryvinge van het Haeghliche-Bos.

det van suet loopende Ree-kalben / Winden / Hasen ende Konijnen / &c. Een plaetse voortwaer de Molen waerdich / inde welcke de Princen / Graven / Heeren / Raden / Advocaten / ende alle menschen om haer ghemoeft ende sinen van alle moepelijcheeden t'ontlasten / dichtwils gaen wandelen / ende haer vermaaken.

Men soude tot lof ende prijs van 's Graven-Haghe noch veel ende verschapden dingen hier konnen by voeghen / maer naerdiens ons ooghemerck niet is / die op 't naefste te ondersoeken / maer dit alleen ter loep als tot een inlepinge van onse Beschryvinghe / aen te roeren / soo willen wy den stinnelijcken Leser wijzen / tot de gheleerde ende volmaecte beschryvinge van Lowijs Guicciardijn, over veel jaeren gedaen / ende nu met byvoeghselen ende plaetsen seer verrijcht / weder aen den dagh gheho-

Kort ende waerachtich Verhael

Vanden Oorspronck der

Nederlantische Oorloegen

Ende

OORLOGEN.

Vervatende

Meeft alle de Aenslagen, Belegeringen, ende Victo-rien de welcke Godt Almachtich, door den Doorluchtighen

WILHELM van NASSAU
PRINCE VAN ORANGIEN, &c.

Ten dienste deser Landen verleent ende ghegeven heeft.

Voer ende aler wy komen totte beschryvinge vande Victorien die God almachtich de Ho: Mo: Heeren Staten vande gennieerde Landen, verleent en gegeven heeft / door de wijse manne-

lijke beleydingen ende daden / des hooghebornen Doftens Wilhem, Maurits, en Hendrick Fredrick van Nassau, Capiteynen en Stadhouderen vande selve Landen / so sullen wy met Godes hulpe tot een Inlepinge der selver memorien / en tot gedachtenisse onser nakomelingen / in het kort verhalen ende beschrijven / den wortel / t'begin / ende

Dooz wat
redenen de
Nederlan-
den gewon-
gen zijn ge-
weest: inde
swaert: inde
bank te ne-
men.

ende oorsprongh / van onse Vader-
lantche langdurige beroerten / Oor-
loghen / verholgingen / verwoeftin-
gen / ende ellenden: waer mede on-
se waerde boozouderen soo vele ja-
ren besocht ende ghestraft gheweest
zijn. Op dat een iegelicken sal mogen
verstaen / dooz wat swaere ende ghe-
wichighe redenen onse booz-zaten
genootsaecht / sae ghedwongen ge-
weest zijn / het swaert inde handen
te nemen / omme haere Privilegien /
Vrij-heiden (haer van soo vele Prin-
cen ende Gaven verleent / ende be-
sworen) Goederen / Vrouwen / kin-
deren / sa epghen lebens te bescher-
men / teghen de Barbarische onghes-
hoorde overlasten / openbare gewel-
den ende Tirannische heerschingen /
der Stadthouders / die by den Kerp-
ser Karel de V. ende Philips de tweede
dier name Koning van Spaignen /
over dese Nederlanden ghestelt ende
ghesonden waren / om syne wyerde
ende Bloedighe Geboden ende Be-
velen met ghelwelt teghen alle recht
ende redenen te helpen in-boeren
ende te doen onderhouden: van wel-
ke ongehoorde regeringhe onse booz-
saten eerst dickmael tot verschepden
Tijden ende plaetsen met bidden en-
de smeecken / ontlastinghe versocht
ende ghebeden hebben: maer siende
dat sulcx alles te vergerfs was / ende
in't quade genomen werde: soo zijn
sy epntelicken / naer dat sy soodanig-
en overlast / ende verdzietich soek op
hare vrije halsen ende schouderen
niet langer hebben konnen dzaghen/
genootsaecht gheweest haer selven/
en de haren met behoortliche teghen-
woer te beschermen / ende met ghe-
welt de regeringe vande booznoem-
de Stadthouders tegen te staen ende
te verhinderen. Hoe Gode almach-
tich soodanighe manneliche ende Ba-
tavierche Beslupten / dooz synen
krachtigen arm / geseghent / gelep-
det ende gestiert heeft / (daer toe ge-
bruyckende de kloechmoedige man-
hastigheyt vanden Princo van Oran-
gien. Ho: Mo: syne Broederen / Be-
ven / kinderen ende vrienden / ende
so vele wijt hermaerde Krijghs-hel-
den). Wat upthomste hy gegheben
ben heeft / bewijfen genoegh den te-
ghenwoozdighen Staet deser landen
ende Steden / gelijk wy die huyden
ten daghe onder de wijse Regeringhe
der Vaderen onses Vaderlants noch

zijn genietende: ende God ghebe dat
wy ende onse nakomelingen die
noch langhe moghen gebruycken tot
synen eeren / ende welbaren deser lan-
den / ende behoudenisse onser Vrouwen
ende kinderen.

Onder alle Bevelen ende
Gheboden / die van de Kerpse-
ren / Koningen / Princen ende Re-
gheerders van eenighe Landen ofte
Steden / aen haere Onderstaeten
gegeven werden / en zijnder gheen /
die van haer meer behericht / verbe-
dicht / verhindert ende tegengestaen
werden / dan die / welke verbie-
den ofte verhinderen de Gesseninge
van die Godsdienste / die by d'On-
derdanen eenmael aenghenomen /
openbaerlichen beleden / ende in ge-
bruyck is. Iae eer sy vanden selve
t'yn dooz dwang ofte verholgingen
souden moeten affstaen ende wij-
ken / soo souden sy liever haer goet /
lijf ende leben verliesen / ende te pan-
de stellen / dan sulche wetten naer-
komen ende gehoorzamen / wetende
datmen in soodantige Geboden / meer
Gode dan de menschen moet ghe-
hoorzamen. Dat sulcx waerachtig
is / sal van ons in dese beschrijvinge
hoofmomentlicken bewesen werden /
met het Exempel der inwoonde-
ren deser Nederlandtsche Provin-
tien ende onse Booz-ouderen / die tot
allen tijden meer als eenighe andere
natieen seer pberich ende vierich in
haeren Godsdienst geweest zijn ; en
met grooten vlijt de Geboden ende
de wegghen des Heeren (selfs inde
alderdiepste dupsternissen des Paus-
dams) ghesocht ende naer getrachte
hebben / daer toe ghebruyckende /
hoorende ende lesende de H. Schrif-
ture / en de Schriften / van ver-
schepden Geleerde treffeliche Man-
nen uptgegeven / als by Martinus Lu-
ther, Nicolaes Storck, ende Ulricus Swin-
glius, die aldererst inde Jaeren
1521 ende 1522 openbaerlichen te-
gen des Paus aflaten ende Bullen
geprecht ende geschreven hebben)
naer wien inden Jare 1555 tot Ge-
neben gebolcht zijn Joannus Favellus,
ende Petrus Viretus, Joannus Cavinus
ende verschepden anderen meer als
Woden / dienaers ende boozplan-
ters / van syn H. Evangelium / om
syne upthekoren te roepen / ende te
onderwijsen uptgesonden zijn. De
Nederlanders dese haere Schriften

Nederlan-
ders pberich
in haere
Religie.

ter herten nemende / soo zijnder door
de krachtige werckinge des Hepli-
ghen Geestes vele ende verscheppen
Personen van alle Staten ende con-
ditiën / alsoo verlicht ende onderwe-
sen / dat sy inder daet ghesien ende
onde ronden hebben / dat sy by die
bande Roomsche Kercke vanden
rechten wegh der Saligheyt (naer
den welken sy niet alle blijft gesocht
ende getracht hadden) afgeleydet
waren; des verlicht en beter onder-
vonden hebbende / sochten sy up de
Pauselijck superstitieuse Afgodische
Kercke te blieden. Clemens de VII.
met sijne Cardinaelen dit heldere licht
des H. Evangeliums in hare ver-
blinde oogen niet konnende verzo-
ge wel wetende dat door t selve licht
alle hare bedrog ende verleydingen/
aenden dag gebzacht soude werden/
ende metter tijt een algemeyne afval
van haere Kercken veroorzaken;
hebben macht / vlijdt ende naerstig-
heyt / soo vele haer doenliken
was / aenghelwent om dit voorne-
men der Evangelischen ende voort-
gangh des Evangeliums teghen te
staen; daer toe ghebruyckende de
macht ende t gesagh veeler Princen
ende Machtigen (vermits haer sel-
ven niet bestant noch machtiel en
kenden die de herformde Leere/ die
tot verscheppen plaetsen geleert ende
ghepredicht werde / met het swaert
des Heplighen Geestes / ende der
Hepligher Schijfure te ober-
winnen ende up te roepen) die
sy te dier tijden genoegsaem in haer
gewoelt hadden: Daer toe insonder-
heyt ghebruyckende de macht van
Kepser Karel de V. alsoo hy aldoen
in t vijftiende jaer sijns ouderdoms
al omme inde Nederlanden als
XXX. Grabe der selve landen ghe-
hult wiert: Als mede inden Jaere
1520 daer aen / in sijn Groot Va-
ders Maximilians plaetse / Roomsch
Koninck tot Aacken, ende Kepser
tot Bononien: desen Kepser Godt-
bzuchtigh / ende de Kercke seer toe-
gebaen wesende / so heeft den Paus
by hem soo vele te wege ghebracht /
dat hy inden Jaere 1521 / een Rijck-
dag tot Worms heeft doen beroepen/
om aldaer Geboden te maken / waer
door de Leere des Evangeliums /
soude mogen t onderghebracht wer-
den. D^r. Martinus Luther wort op
den selven Rijckdag ontboden / om

sijne nieuwe Leere (soo sy seiden)
upt de H. Schijfure volkomenlijc-
ken te bewijzen: die op byzghelende
ende verskeringe van sijn Persoon
aldaer verschenen is; ende inde vol-
le vergaderinghe / sijn Leere ende
schijften verbedicht ende staende ge-
houden heeft: Maer desen niet te-
genstaende so hebben sy Luther, met
alle sijnen aenhangh ende eens ghe-
sinden / verklaert ende veroordeelt
voor ketters / ende haere schijften
voor schadelijck ende verleydelijck /
sae dat die behoorden verbrandt te
werden / op datter niemandt meer
mede verleyt ofte bedrogghen soude
worden. Nchterbolghende dit be-
sluydt is tot Worms het alder eerste
Gebodt tegen die bande Evangelis-
sche Godsdienste (waer door nae-
maels veel dursenden onnossele men-
schen / gheboodt ende omgebzacht
zijn) gemaect / want in het selvighe
wierden ter doot veroordeelt / alle de
ghenen die anders gheloofden dan de
Roomsche Kercke dede: allen die ee-
nighe Boecken van Luther ofte andere
Ketters lasen, hadden hoorde lesen, of-
te wist dat so yemant hadde: alle die ye-
manden van die Godsdienste ofte eenige
Predicanten Herbergden, verstaecten,
wegh hielpen, niet aen en brachten. De-
sen allen verklaertmen verbeurt te
hebben. Vssende goet ende ghestrafte
te werden metten Dierre: doch in-
dien de mans personen haer aenge-
nomen Godsdienste afgingen / ende
weder tot den schoot der Roomsche
Kercken quamen / die soude gehangen
ofte metten swaerde gherecht / en de
bzoutwen levende in d' aerde ghedol-
ben werden. Was dit niet een Heer-
lijcke genade wat naer de upboetin-
ge deser geboden gevolgt is / getuigen
genoegsaem alle die Martelaer-
Boecken en andere Kronijcken. Den
Kepser heeft dit Bebel / alleen door
Kepserlijcke macht / sonder eenig toe-
stenuing der Staten vande Landen
al om doen verkondigen en belast te
onderhouden. Daer na is dit bloe-
dich Bebel noch tot verscheppen tij-
den vernieuwt / en met eenige artijcu-
len vermeerderd als inde Jaere 1526/
1529 / 1531 / 1540 / 1544 / 1546 / 1549.
met meer Bloede als t laetste met
gheschreven wesende 1550 / op den
29 dagh van Aprilis / in welck de
Kepser hem genoegsaem openbaer-
de dat hy van meninghe was door de
Gefste.

Doorlach
bande Paus
Clemens, tot
vermelinge
van het Eu-
angelium

Wort behout
van het
Placcart
bande Jaere
1521

Kepser Karel
de V. Rijck-
dag tot
Worms als
waer de eer-
ste Placcaten
tegen de Ge-
lijge ghe-
maecht ende
Luther ghe-
oordeelt
wert.

Placcart
bande Jaere
1550 beoor-
saecht groo-
te moeringe
onder de
Nederlan-
ders.

Geestelijckheidt de Inquisitie ofte ondersoek des Beloofs in dese landen in te voeren: ende des niet te min door de wereltlijcke macht sijne bloedighe Geboden te doen onderhouden: welke laetste verkondighe onder de Ghemeente groote opspraakke / moeringhe / vreesse ende achterdencken verzoesacht heeft: ende werde by eenighe Steden (insonderheyt by die van Antwerpen, wiens gantschen onderganch aende onderhoudinge der selver geheelijcken was hangende) seer groote swarigheden ghemaecht / ende dat met goede redenen: Want upt de onderhoudinge der selver is niet alleen gebolcht 't berderf van Antwerpen, maer van alle de Nederlanden / gelijck hier naer noch gheseyt sal werden. De saecken deser Landen in sulcken ellendighen staet wesende / zijn alsoo gebleven op den jaer / als wannest de Keyserlijcke Maj. overmits sijnen ouderdom ende swachheyt voorgenomen had naer Spaignen te vertrecken / om aldaer in ruste sijne overschietende oude dagen over te brengen: en sijnen staet ende Landen aen sijn Soon Philips de III. (die te voren inden Jaer 1549. alomme in de Landen ende Steden als toekomende Prince gehult ende bevoorren was). Heeft om sulcx upt te voeren de Staten vande Landen op den 25. October binnen Brussel doen vergaderen; ende in hun tegenwoordigheyt / naer een voorgaende Oratie. (waer mede by sijn affcheyt van alle de Landen en Steden aldaer vergadert wesende ghenomen heeft) sijnen Soon overgegeven alle 't Recht/ende aensag die by op de selve Landen was hebbende: hen ghebedende sijnen Soon en nieuwe Erfheer als getrouwe Onderfaten met alle behoortijcke onderdanigheyt / voortaan te gehoorsamen: sijnen Soone voortan vermanende die met alle recht ende billichheyt te bestieren. Dit alles geschiet/ende affcheyt genomen hebbende / is sijne Keyserlijcke Maj. upt de vergaderinge geschepten. De Koning in't bestier deser Landen getreden wesende / heeft de voorgaende Geboden sijns vaders / tot verscheptentijden vernieuwt ende verstaert. Ende naer dien doen alle oude Beveken by sijn Vader ghegeven / moesten overghelevert ende

vernieuwt werden / soo heeft den Bisschop van Arrrecht Antonis Perrenot, (naermaels kardinael van Granvelle) de saken tot hinder ende schade van die vande Supbere Godsdienst soo weten te bestieren / dat in plaetse van des Beloofs-onderzoekers heymelijcke bevelen (ghegheven in December des Jaers 1555.) Openbare Geboden aengheslagen zijn / by welchen alle Overheeden en Wethouders last kregen / de voornoemde Beloof-onderzoekers / (op't verlies hunner dienst en wettelijcke straffe) in het uptboeren hunner Ampt by te staen en behulpig te zijn: welker onderzoekers last was als volcht. Dat tot zijn Majesteys kosten souden onderzoekinge doen tegens alle Ketters van herwaerts over: dat alle ghedaegden om ghetuygenisse te gheven (van wat staet die oock zijn) ghehouden sullen zijn 't selvige te volbrengen, ofte medeschuldig gekent werden: alle ketters by twee overtuycht, sullen in hechtenisse ghenomen, en tegenshen naerstelijck ghepleyt werden, ofte by versuym van dien, dat sodanige Rechters, voordere beklage goetgunders gehouden sullen werden.

De Onderzoekers hebben hunnen last soo wel te wercke ghestelt / dat sy upt kracht der selver en de Geboden/ ofte liever upt Bitteren haet tegen die vande supbere Godsdienst / eenighe duysenden onnossele menschen van alle Staten / deurhanden der Heulen doen sterben / hun gorderen verbeurt ghemaecht ende ghenomen. Iae men hout voorsecker datter ten tijden van Keyser Karel de V. wel bystich duysent menschen om de belijdenisse des Evangeliums ghedoodet zijn. Maer wat voordeel den Keyser / Koningh / en Paus van Rome / met dit dooden ende ombrengen in dese Landen gedaen heeft / getuyge in overbloedt den teghenwoordigen staet der selvigher. Want onse Voorzouderen siende / datmen soa beleerliche Godsalighe menschen / van goet ende leven beroofden / alleen om dat sy anders geloofden als die vande Roomsche Kercke: zijn sy door een Goddelijck ingheven bevecht gheworden / haere Leere naerder te onderzoeken / waer deur dat God hanne herten openende soo datter in plaetse van een die ghedoo-

Granvelle
Want van
die vande
Religie/ber-
oof/arche
veel quarts

Last vande
Inquisi-
teurs.

Den Keyser
heeft sijn
Regeringe
sijn Soon
over in 't
jaer 1555.

Stal van
martelars
ten tijde
Karel de V.

het werde Thien/ ja meer teghen op-
 stonden. En mede heeft inder waer-
 heyt bebonden dat het Bloet der
 Martelaren 't zaet der Kerken was.
 Om desen wasdom te verhinderen:
 de bloedighe Beveelen ten upersten
 te doen aennemen ende de Room-
 sche Godtsdienst staende te houden/
 heeft Sonnius upt den name bande
 Geestlijckheyt aende Konink (hoorts
 vooz sijn vertreck naer Spangnen
 welck was opten 25 Augusti 1559.)
 Vertoont dat het hoochnoodich was
 tot verdelginghe der ketteren het
 Spaenische Geloof-ondersoeck met
 ghewelt in te voeren / ende om
 sulck te geboechlijcker te doen / vout
 hy van node inde Nederlanden ee-
 nigen nieuwe Bisschoppen in te stellen.
 Wiens last wesen soude vlytich waer
 te nemen: dat de Nederlanders inde
 Roomsche Godsdienst ghehouden ende
 onder wesen werden: dat alle de Pasto-
 ren onder hun behoorende opschrijven
 souden alle de onderdanen onder hun
 woonachtich en vlytich toesien, offe
 dock twee-mael des jaers te Biechte en-
 de ten Sacramente quamen, neen bevin-
 dende, die terstondt by den Bisschop
 aen te brenghen. Welcken Sonny
 Raedt / by 't Hof van Spaengnen
 ende de Geestelijckheyt goet gebon-
 den is / hem belastende naer Rome
 te reysen ende upt den name des Ko-
 ninghs aenden Paus Bullen daer
 van te versoeken / die hy opten 15
 Mey 1559. Vande Pausen Paulus
 de IV. ende Pius mede de IV. op
 den 8 Martij 1560 verkregen heeft.
 Waer inne den Koningh toegelaten
 werde in dese Landen te mogen op-
 rechten ende instellen boven de 4
 Bisdommen / die van outs tot Ka-
 merick, Atrecht, Doornick, ende
 Uytrecht waren / noch XI, maec-
 kende t'samen XVIII. onder de
 welcke wesen souden III. Aerts
 Bisdommen / ende XV. Suffraga-
 nen: daer toe voegende Incomens
 van verschepden Abdien / ontrent
 de Steden daer de Bisschoppen sou-
 den wonen/gelegen wesen betwelcke
 aen de Jaerlijc Aerts-Bisdommen
 souden uptrepcken tien ende aen de
 Suffraganen ses duysent gulden.
 De Aerts-Bisdommen waren Me-
 chelen 't Hooft van allen de anderen
 Kamerick ende Uytrecht. Onder Me-
 chelen staende VI. Suffraganen /
 als Antwerpen, Brugge, Gendr, Ypre,

Sonny.
 Doozslaght
 van de nieu-
 we Biss-
 choppen.

Bullen tot
 het oprich-
 ten der sel-
 de. Waer en
 doe veel.

Verdelinge
 en incomen
 vanden Bis-
 choppe.

Roermonde, ende 's Hertogen-Bosch,
 onder Kamerick hier / Arras, S. Omer,
 Namur ende Doornick, onder Uyt-
 recht hijs / Deventer, Groeningen,
 Haerlem, Leeuwaarden ende Mid-
 delburgh. De verkiefsinge van dese
 Bisschoppen soude staen by den Ko-
 ningh / ende de bebestingh aen den
 Paus. Dooz desen Raet ende in-
 boeringe der selver / sijn (ach arm)
 de bloepende Nederlanden in een
 ellendighen ende bedroefden staet
 vervallen. De Staten der Landen
 ende de gemeene Geestelijckheyt / de-
 sen voozslaght (strijdende teghens
 hunne oude Doozwetten) verstaen-
 de / sijn seer t'onbieden gheweest /
 doende die niet alle vlijt bekomme-
 ren ende tegenstreeben dewijle be-
 merckten datmen dooz dien middel
 't geloofs-ondersoeck (tot noch toe
 niet ghewelt niet in te brengen) in
 voeren willen / gelijkmen sulck upt
 de Bullen vande Bisschoppen ghe-
 noegsaem afmeten konde. Want
 elck Bisschop moest in sijn Hooft-
 kerke negen Prebenden begiftigen/
 waer van de besitters van dien ge-
 houden waren / in haer werck
 behulpigh te sijn / en twee upt hun
 selve Gheloof-onderzoekers we-
 sen. De Bisschoppen van Luyck,
 Munster, Kamerick ende Uytrecht,
 misgaders verschepden Abdien, heb-
 ben haer ober de inboeringhe deser
 nieuwe Bisschoppen / aende drie
 Steden vande Landen grootelichs
 beklaght / datmen haer gesagh /
 bypheydt / gherechtigheden ende in-
 komsten socht te verminderen / &c.
 maer kregen seer weynigh gehoor.
 't Meestendeel der Steden daer toe
 aengeweesen / stelden hun teghens
 de inboeringe der selver. Die van
 Antwerpen verkregen by Versoek-
 brieven vanden Koningh op den 3
 Augusti 1563 naer beele moepten/
 datmen de inboeringe vanden Bis-
 schop aldaer noch om reddenen soude
 opschorten / De Heeren vande Gul-
 de Vliese Staten ende de Steden al-
 omme groote klachten ende moepten
 ober het inboeren der Bisschoppen
 verhoerende / hebben metten anderen
 goet gebonden/iemanden te bemach-
 tigen om den Koningh dese saecken
 ten vollen bekend te maecten/ende
 hem te bidden / hier inne te willen
 voozsten. De Heeren van Mont-
 morenci ende Montigni Wils Sid-
 der

De Staten
 ende Gees-
 telijckheyt/
 staen de
 Bisschop-
 pen tegen.

Montigny,
 naer Span-
 gen gesan-
 den aenden
 Coning van
 wegen dese
 Bisschop-
 pen.

der de last daer toe bekommende/ doch
zijn eyndelijck na veel bespreckx met
den Koningh met kleynen troost in
Augusto 1563 wederomme ghe-
keert. Oock isser in 't Hof bande
Gouvernante de Hertoginne van
Parma, tusschen de Staden en Gran-
velle, seer grooten twist ende on-
eenighepdt/ om verscheyden oorzaken/
ontstaen: want den eenen wil-
de met alle strengighepdt/ ende de
andere (den Aert der Nederlanders
best kennende) met soetighepdt rege-
ren. Den Cardinael bespottende
verscheyden Peeren haer noemende
Jonge Sorten, Lutheranen, verqui-
sters &c. Verwittigende de Koninck-
lijcken Majesteit alle 't gheene pas-
seerde ten argsten: Waerom de Pe-
ren seer op hem verbittert waren/
en is de saecke soo verre verlopen/
dat den Prince van Orangien de Gra-
ben van Egmondt ende Hoorn, den
Cardinael by den Koning beklaecht
hebben/ ende in het leste met hem
niet meer en wilden inden Staet si-
ten. De Regente om meerder swa-
righepdt te verhoeden sent haren Ge-
heym Schryver Armenteros met alle
't ghepasseerde naer den Koningh/
Die weder heerende/ vertreckt den
Cardinael upt dese Landen naer
Borgognen/ welck vertreck wel
eenighe ruste verzoecaets/ maer
niet geheelicken vermits hy noch te
vele van sijne Cardinalisten achter
liet/ die groote oneenigheden saep-
den ende verwechten onder de dyse
Staden die den Koningh door sijn
vertreck ingestelt hadde/ daer upt al
't quaet tot verderf deser Landen ge-
refen is: want daer de leden met-
ten anderen niet en konnen vereeni-
ghen/ moet het lichaem schade lijden.
En alsoo om desen twist oock d'in-
hoeringhe der Bisschoppen/ ende
verscheyden andere swarigheden de
Landen alomme meerder onruste te
verwachten hadden/ soo hebben de
Peeren van den Staet van Staten
ende de Regente goet ghebonden en-
de besloten/ in het begin van den
Jare 1565/ den Grave van Egmont
in Spaingnen by den Koningh te
sependen/ omme hem den Staet de-
ser Landen volkomenlijcken te ver-
toonen/ en te versoeken 't na laten
der meute Bisschoppen/ oock op-
schortinghe van 't Ghelooft onder-
soeck ende verfoeringhe bande wyerde

twist tus-
schen Gran-
velle en de
Staden.

Ghebooden. Egmondt in Spaingnen
zijnde/ en den Koning alles vertoont
hebbende/ wiert wel bejegend/ en gro-
te hoop gegeven/ dat den Koningh
sijn begeeren soude nakomen/ ende
van alles in de beste maniere be-
schept na senden: doch daer is wey-
nich op gebolcht. Maer daer wert
by eenige gecommiteerden van sij-
ne Majesteit een moderatie (die
noch heel streng was) bande Plac-
caten beraemt/ dewelcke ewentwel
den Koningh door de Inquisiteurs
en die bande Spaenschen Staet/ (op
de Nederlanden/ insonderhepdt seer
verbittert/ om dat sy ten tijden van
het vertreck des Koninghs naer
Spaingnen versocht ende verkre-
gen hadden (hoe wel tegen sijn wil-
le) dat alle de Spaingnaerden upt
de Landen vertrecken souden: waer
upt men hout dat den eersten haet
der Spaingnaerden tegen de Lan-
den/ ontstaen is/ ghelijck Pieter
Borre in sijn Historie in 't eerste boeck
fol. 9/ in 't langhe verhaelt ende be-
wijst) geraden wiert niet toe te la-
ten/ ofte te gedoogen. Maer met
alle strengighepdt boort te gaen/ soo
om 't gebolch/ als exempel willen/
Seggende indien den Koningh sijne
Landen in ontsagh ende wrede wil-
de houtwen (Godeloosen raet!)
soo moest hy aldaer de Inquisitie
inboeren/ ende ten uitersten doen
onderhouden/ want dit was den
eenigen middel omme het Land van
alle ketteren ende ketterpen te sup-
ren. En indien sy wederstaenich
waren/ dat sijne Majesteit van oor-
saeken ghenoech had/ om haer niet
ghewelt te dwinghen/ ende op een
nieu door sijne Soldaten te doen
Conquesteren/ om daer van een
nieu Koninckrijk (by sijne Voor-
ouderen soo dickwils gewenst ende
begeert) te maken/ en die van wet-
ten te geven naer sijn eygen lust en-
de wel gevallen. 't Selve alsoo ge-
woonen hebbende/ eenighe van de
vooznaemste Hoofden ende vooz-
standers der Gemeenten/ ende ver-
scheyden andere/ het hooft vooz de
hoeten te doen legghen: omme hier
door ontsach ende volkomen ghooz-
saemhepdt te maecten. Doch wat
den Koningh daer naer door de up-
hoeringhe van desen Staet verkre-
gen heeft/ getuyget den tegenwoor-
den Staet der selver Landen. Den
vooz

Egmont
reft naer
Spaingnen
by den Ko-
ning maer
heert niet
kleynen
troost.

Onsinnigh
bande eerste
haet der
Spaing-
naers tegen
dese Landen

Spaenschen
raet om de
Landen tot
wrede te
wingen.

Laet vande
Koningh
aende 18
december 1565
laet upt
grooten op
roet ont
staet.

door verhaelden haer ende dit heftich
besluit / heeft echter by den Koning
soo deels te wege gebracht dat hy in
de Maent December des Jaers
1565 / aende Regenten gheschreben
heeft / dat sy souden naer komen de
volgende drie punten / ten eersten /
dat sy alle de Placcaten by hem ende sijn
Vader op't stuck vande Religie ghe-
maect, promptelicken soude doen onder-
houden, ende in het minste geene ver-
anderinge maecten, maer ten uytersten
doen stand hebben, want sijne Ma-
jesteyt verstant / dat door de slappig-
heyt der Officieren alle dit quaet in
de Nederlanden veroorzaecht wer-
de. Ten tweeden / dat zy de Inquisi-
teurs souden bystaen met alle behoor-
like hulpe, in het uitvoeren van haer
lasten ende bevelen: overmits sulcx
diende / tot onderhoudinge vande
Roomsche Religie ende ruste der
selviger Landen. Ten derden / dat de
nieuwe Bisschoppen soude helpen tot
het invoeren vande Decreten des Con-
ciliums van Trenten, alsoo het selve
dienstelicker was totte welbaert
vande Geestelichheyt / ende staet de-
ser Landen.

Volgens 't bevel welck de Gouver-
nante op den 18 December 1565 aen
alle de Provintien / aende Prince van
Orangien ende op den 31 aen die van
Antwerpen geschreben / ende belast
heeft den wille vande Koningh vol-
kommentlicken te doen onderhouden.
Den Prince ende de Steden van
Brabant hebben haer vande inhoud
der selver Brieven soo mondelicken /
als schriftelicken ontschuldicht / seg-
gende sulcx niet te konnen naerho-
men / ende haer deshalven aende
Raedt van Brabant beklaegt / ende
bewesen dat sulcx tegen hare Pri-
vilegien was strijdende / ende ver-
sochten daerom naerder verklarin-
ge / moderatie ofte opschortinghe
vande selve brieven. Dat noch by
verschepten Steden ende Provin-
tien naegevolcht wiert / maer deden
gansch geen voozdeel / want de Gou-
vernante / socht haer op allerley ma-
nieren te bepaeten dat sy groot on-
gelijck hadden / ja dat de Inquisi-
tie inde Landen van Brabant al ten
rijden van Karel de V. gheoeffent
was. De Gemeente dit schijven
alomme horende / waren daer ober
niet sonder groote redenen seer be-
konnert / ende en spaerden noch

gelt noch moeyten / om in alle ver-
gaderingen ende Staten vrienden te
hebben / door wien sy seckerlicken
verstaen mochten / waeter besloten
werde tot haer hinder ende achter-
deel. De Gouvernante met hare
Radet / omme de Gemeente van
Brabant eenichsins te bezedighen /
hebben op den 24 Martij 1566.
schriftelicken verklaert dat des Ma-
jesteyts meninghe niet en was die van
Brabant mette Inquisitie te beswaren,
aengesien die aldaer sedert den Jaer
1550 niet gheweest en hadde / datmen
hare Privilegien volkomendlijcken sou-
den onderhouden: datmen de Decre-
ten van het Concilie van Trenten niet
en soude innevoeren dan met restrictie
&c. Maer ober het volck seer ver-
blijt was. Die van Brabant ver-
sochten hier van aende Gouvernante
verscherthept / maer verkregen die
om eenge redenen niet; Daer upt-
stellende totte vergaderinghe der
Staten / die alrede beschreben was.
In welke vergaderinge gehandelt
soude werden van eenige moderatie
der Placcaten / dienende tot onder-
houdinge vande Roomsche Religie /
authoriteyt des Konings / ende stil-
linghe der Inlantsche Beroerte /
maer alsoo dit gheen dootgangh en
hadde / en dat de Edeelen / de Pre-
latten / ende de Gemeente ober het
geheele Landt in roere waren / soo
hebben eenighe vande principaelste
Edeelen vande Landen tot verschepten
tijden ende plaetsen eerst secrete-
lijck / daer naer openbare vergade-
ringen metten anderen ghehouden /
ende geraetslaeght hoe sy alderbest
de Gemeenten souden mogen beze-
digen onder 't ghebiet van Koningh
houden / ende vande woerde Placca-
ten ontlasten. Ende om hier toe te
beter te geraken / soo hebben sy op-
delijcken een Verbondt en beloften /
ghemaecht 't welck sy omtrent de
400 sterck (de principaelste hoofden
zijnde de Graven van Culenburgh
ende Berghen, Graef Lodewijck van
Nassauw, en de Heere van Brederode
&c.) Ghesamentlijcken onder-
tepkent en met Ede bevesticht heb-
ben / waer inne sy onder verschepten
ander saecken malkanderen be-
loofden / te beletten dat de Inquisitie
geensins inde Landen souden ingevoert
werden. Protesterende dat sy niet en
souden aenvangen tegen de eere Godes,
hoog-

Die van
Brabant
orgeseyt
mette In-
quisitie niet
te beswaren.

Confederatie
vande Ede-
len.

hoogheyt des Konings, ofte sijne Staten; maer die naer alle haer vermogen voor te staen, ende alle oproeren der gemeynen te sturten tot verleckeringhe haerder eyghen leyen, &c. De Goubernante en haer Raden het boozneemen der Edelen verstaende / zijn daer mede seer bekommert gheweest / vreesende 't selvighe meerder onrust te sullen veroorsaeken / te meer vermits datter soo vele quade gheruchten vande selve confederacie alomme gestroft werden. Om hier inne tijdelijcken te versien / heeft zy by Vrieten vande 13. 14. 20. 21. ende 23. Martij alle de Heere vander Ordere, ende andere Raden by haer ontboden / om met haer over dese saecke te beraetslaghen. De geconfedereerde Edelen in het begijn van Aprilis ghesamentlicken tot Brussel mede by den anderen gekomen zijnde / hebben in 't Hof vanden Grave van Culenburch, vergaderinghe ghehouden: en zijn op den 5 Aprilis gaende 4 ende 4 achter den anderen / ten Hobe gekomen / ende hebben aende Gouvernante, de welke metten Raet van State de Riddere vande Ordere, ende alle andere Raden vergadert was / ghehoort versocht welke haer terstondt toegelaten werde. De Heer van Brederode upt haer aller name 't woort doende / ende booz aen tredende / septe met eerbiedinge tot de Goubernante / dat de oorsaek die hun beweegt hadden omme aldaer inde vergaderinge te verschijnen, was omme aen haer te presenteren seecker verfoeck-schrift: hun grotelicken beklagende, datmen hun beschuldicht hadde, van oproer inde Landen ende ongetrouwigheyt teghen den Koningh, ootmoedelicken verfoekende dat hunne beschuldigers ghenoecht, de saecke ondersocht ende de schuldighe ghestraft werden. In 't verfoeck-schrift vertoondese / met wat vlijt ende naersticheyt zy ende hun voorlaten, tot allen tijden hun Princen ende Heeren ghe-eert ende ghedient hadden, ende presenteerden 't selve noch voort te willen doen: dat zy wel verstonden dat sijne Majesteit de Gheboden die hy teghen die vande Herformde-Godts-dienst gemaect heeft, ghegront-vest waren, op de goede insichten van zijn Heer Vader Karel de V. maer dat den tegenwoordighen tijt sulcx niet en konde lijden, vermits de selve alrede soo veel oproers ende moeyten onder de

ghemoenten veroorsaecht hadde, ende te beduchten stont dat het gantsche Land totten algemeens afval vande Ko. Maj. soude komen te vervallen, en verscheyden andere swarigheden meer. Ootmoedelicken verfoekende dat de Gheboden / met goetbinden der Staten / mochten werden vernieticht / ofte ten minsten versagt / end inboeringe van 't gheloffs onderfoeck opgeschoot / ter tijt ende wijlen dat sijne Maj. hier van ghenoechsaem soude onder recht wesen / ende door sijnen raet hier in te versien. Prosekerende dat zy den Koninck ende de Regente ghewaerschoot hadden, voor soo vele hun ende hunne Eede aengingh: voor Godt ende de weerelt ontschuldighende, dat sy in het minste geen oorsaek gegeven hadden, tot eenigen oproer, ofte andere moeyten, de welke by de Gemeynen, door weygeringhe van hun redelick verfoeck, souden mogen te wege ghebracht werden. De Regente dat verfoeck-schrift ontfangen hebbende gaf tot antwoorde, dat sy 't mette Heeren / aldaer vergadert wesende / oversien / soude / ende hun antwoort daer op gheben. De Edelen verbrocken wesende heeft den Heere van Barlamont, somen septe / om de Regente onbezeest te maken / tegen haeren die vande Raden gesept / dat zy luyden maer een hoop Geusen, (dat is sielten ende Bedelaers maeren) ende datmen om hunner wille 't gebot des Kon. Maj. niet en behoorden op te schorten. Als sy dit booz eenige secrete vrienden verstaen hadden / (hoe wel Strada verhaelt / sulcx by de Heere van Brederode selfs gehoozt te zijn) sepdn zy datse hun niet en schaemden Geusen / ofte Bedelaers booz des Koninghs dienst / ende den welbaert der Landen genaemt te werden. Ende van die tijt af wierde dese vereenigde Edelen / ende die het met hun hielden / althijts Geusen genaemt / en sy kleden hun / en hunne dienaers / met grauwe klederen / aen hoeden Bedelaers nappen hangende / en eenige bozen goude penningen op de eene sijde met des Koninx beelt / ende op de andere twee handen inde anderen booz een Bedelsack houdende / gemunt wesende / met dese inspreuke den Koninck in als getrou tot den Bedelsack toe. De Regente heeft des anderen daeghs met goetbinden van hare Raden booz antwoort ghegheben / dat zy hun begrepen gesien hebbende / te rade was / die

De Edelen
gheden de
queste over
aende Re-
gente.

Brederode
verhaelt
in den Raet
de Regente
vande Ede-
len.

Antwoorde
vande Re-
gente op de
Requeste.

Geusen
hadden
naem
Geusen.

te seynde aende Koninck. Maj. ende haer upterste best wilde doen/ om den Koninck te betwigen dat hy hun versoeck wilde naer komen: maer de de Gebooden/ ofte 't geloofs onderfoeringe geheelicken op te schozen/ en was in hare macht ende vermogen niet/ alsoo sulcx alleen stont ten belienendes Koninck/ doch niet te min om haer goede geneghentheyt te betoonen/ soude y alle Overheeden belasten op groote sassen/ dat hem een pegelicken tegen die bande supbere Godtsdienst/ soo beschepdelijche dzaghen soude/ dat niemandt niet goede redenen daer ober te klaghen hadde/ &c. De vereenighde Edelen met sulcke schoone beloften niet wel te vzeeden wesen/ zyn opten 8 Aprilis andermael ten Hove gekomen/ en gehooz verhooren hebbende/ bedanckten de Regente vooz het koyt en vaerdigh antwoort op hun versoeckschijft/ maer dase tot ruste vande Landen wel gewenst hadden/ dat die wat vzeeder ende beschepdelijcher ghestelt geweest ware. Maer verstaende dat sy alsulcke mache niet en hadde/ so baden sy haer/ dat sy hare beloften wilde naer komen/ en de Overheeden belasten tot stilstande/ ende opschottinge der gebooden des geloofs ondersoeck/ terzijt en wylten dat hy syne Maj. anders soude geozdonneere werden: waer op de Regente antwoorde/ dat sy hoopre sulcke ozdere te stellen/ datter geen argernisse ofte onruste upt sprupten soude/ ofte ten waere dat die van hun syde veroozsaecht werde. Ende heeft dien volgende op den 9 Aprilis 1565 aen alle Overheeden doen schryven/ 't gheene sy de Edelen beloofd hadde. Hier mede zyn de vereenigde Edelen met alle stilligheyt geschepten ende vertrocken/ vastelicken vertrouwende op de beloften aen hun ghedaen. Daer op met haer Raet/ beslooten heeft/ de Marck-graef van Bergen ende de Heer van Montigni, beyde Olieg-Heeren/ naer Spangnien te seyn den/ omme den Koninck volkomenelicken/ alle het verloop/ ende den staet deser Landen/ bekent te maken/ ende hem te viden/ de Nederlander en wat se willen te ghemoet gaen/ ende de vzeede Beloofs geboden versachten: Want sy wisten dat den Koninck om de vergaderinghe der Edelen seer vergaemt was/ vermidts eenighe hun-

ner Spanden sulcx hem ten quaertien overgeschreven hadden. Dese volmachtrigen in Spangnien gekomen wesen/ hebben syne Maj. haren last ontdeckt ende te kennen ghegheben/ versoeckende affschaffinghe der Beloofs gebooden/ ende een allegemeene vergiffenisse/ verklarende hoe nodich syne Maj. tegenwoozdigheyt inde Landen van noode was/ om die selfs te stillen ende te bezedigen/ &c. Den Koninck heeft hun in 't begin wel goet onthael ghedaen/ en een schoonen schyn getoont/ maer heeft dooz de syne dese saecke soo weten te stieren/ dat sy in 't minste niet en konden segghen/ doen/ ofte naer beneden schryven/ ofte hem is sulcx alles bekent gheweest. Ende hun in het Hooftsoo langhe met goede hope/ opgehouden/ tot dat ten laetsten de Marck-graef van Bergen (niet sonder groote vermoeden vande Spaensche Wjgen gegeten te hebben) opten 21 May 1567/ ghestorben is. Daer op de Heer van Montigni (syn mede gesant) gebange/ en by rechts-vorderinghe ter doot ghebracht is/ hem de onheplen deser landen ten deele mede te laste ghelept zynde. Dit was het vzevich eynde van dese twee getrouwe Heeren/ ende voozstanders des lants gherechtigheeden. De upsendinghe der voozverhaelde vzeeden vande Regente heeft de Ghemeente enichsing wat bezedicht ende tot ruste ghebracht/ en alle voozgaende mooringhen doen ophouden/ een peghelijck hem met alle onderdanigheyt tot syn handtwerck ende neringhe schickende: maer by die bande supbere Godtsdienst bleefalleen een achterdencken (ende dat niet te vergeefs) dat dit niet lange dupren soude/ ende op een anderen gront lach: twijfelende dat syne Maj. 't gehandelde niet soude willen bevestighen/ ofte dat ten minsten syne Raet ende eenige nijdige menschen sulcx in allerley manieren souden soeken te verhinderen: gelyck de upkomstige bewesen heeft: Want als de Landen groote hope ghegheben was/ dat de allegemeene Braten souden vergaederen/ ende mette Regente sodanige wetten ende ozdonnantien op 't stuck vande Godtsdienst ozdineeren/ datmen die vooztaen in stilligheyt/ sonder bekroon van Beloofs ondersoeck soude moghen Oeffenen/ waer naer elck een

ruede ontwoorde van de Regente.

den Marquis van Berghen ende Montigni in Spangnien ghesonden/ deur eynde.

Dasquillen tegen de moderatie.

De Regente concipieert eenighe moderatie op de Placcaren.

een seer verlanghe: soo is dese hope seer haest in doofheyt verandert: vermits de Gemeente ontrwaer wierde / datmen ten Hobe heymelijckhe hadden geraemt / eenighe versachtinge (nochtans strenghe genoegh) op de Gheloofs geboden / en darmen die aende Koningh ghesonden hadde: ende dat in plaerse vande Allegheemeene Staten te vergaderen / (achtervolghende t verfoeck vande Edelen) eenige bedacht hadden de versachtinge deser Gheloofs ghebooden / niet de Staeten in 't allegheemeen / maer elck landtschap in 't besonder / booz te houden / en booz dien middel die in te voeren / ghelijck oock gheschiedt is. Booz welke handelinghen de verbitteringhen / mozingen ende 't misvertroutwen der Gemeenten alomme seer gewassen ende toegenomen hebben: naerdien datse hier booz klaerlicken sagen / dat der Regente meninge was / booz de Vliesheeren ten dien epnde / hier ende daer / aende Pzobintien gesonden / de selve versachtinge in te voeren ende in te willigen. Dit wantrouwen heeft noch aldermeest toegenomen om dat zpsagen dat het heroeppen vande besondere Staten / met so wepnigh bypheypt gheschiede / datter alleen eenige up ghekipt ende gheroeppen wierden / ende andere die daer behoozden achterghelaten / ende eenighe inde vergaderinge gekomen / te rugge ghesonden zyn / insonderheyt datmen haer ontnam de rijt ende byjheyt / omme daer op mette Raden ende Boetschappen te mogen beraden. Also dat een pegelick (ende dat met goede redenen) 't gheene alsoo by de Staten besloten werde / alleen booz een gedwonghen consent hielden. Dit vier van wantrouw werde noch aldermeest ontfiecken / booz dien men verstont dat de Regente dese versachtinghe socht in te voeren in die Pzobintien / die de minste bypheden hadden / ende 't geloofs ondersoek meest onderwozpen waren / ende daeromme die alderminst dozsten teghensprecken: maer die van Brabandt, Vlaenderen, Hollandt, Zeelandt, &c. Lietmen ongeroeppen / vermits die aldermeest gepziviligeert waren / ende tot allen tijden meer booz haer bypheden ghesproocken hadden. De Ghemeente gaben allomme ghenoechsaem booz het schijven ende upgheben van ver-

Groote mozingen onder de Gemeenten ende te den waeromme.

scheyden Boerckens ende Dasquillen te kennen / wat lust ende begeerte sy totte moderatie hadden / seggende / niet beter te welen, als de geboden selven, ende dat het gheloofs ondersoek, by 't selvige in zyn gheheel bleef, dat in plaets sulckx van Moderatie met recht moorderatie mocht ghenoecht werden. Ja dat desen boozslag alleen vande Cardinalisten als Gravelle, Viglius, Morillon ende den Vreken van Ronken ghepzaetiseert ende besloten was / om het Landt te ontruffen / ende geheel in bloet te stellen / en verscheyden ander swarigheiden meer / die tot oproer ende tweedzacht streckten. Welck schijven men met gheen verboden konden te ruggh houden. So dat booz 't wepgeren vande vergaderinge der Allegemene Staten (wesende den eenigen middel om de ontruffen te stillen) ende datse in 't minsten van de beloofde verbeteringe niet en vernamen / alle de oude murmuratien / verbitteringhen ende oproeren / die te voeren opt gewoest hadden / weder begonnen te ontfiecken / vernieuwen ende veel krachtigher te bzanden; klaerlijck siende datmen alle middelen socht omme hun onder de slavernij der Ghebooden / en 't geloofs ondersoek te houden: des hebben als desperaten / en sonder hope van sodanighe onderdzaechlijcken jock / verlost te konnen werden / besloten / openbaerlijcken booz alle de werelt hunne Godes dienst te openbaren / pzedicken / en te belijden / oock hunne Pzedicaten en vergaderingen / die sy tot noch toe by nacht ende onthiden / in het verbozen / booz dwangh gehouden hadden / nu booz taen by daghe in 't openbaer te doen. Dat oock also gheschiedt is / en syn openlicken / met groote menichren / eerst in Bosschen, ende Velden, maer hozts daer naer / in eenighe Dorpen naer de Pzedicaten ghegaen / en die met groote bzuechde en aengenaemheyt ghehoort. De eersten die sulcx bestonden / waren die van West-Vlaenderen, doch werden boozts by die van Wallandt: Brabandt, ende andere Pzobintien gebolcht. Van Vreesende dat hunne vergaderinge verstoort / ofte hunne Pzedicanten en andere Dienaers gebanghen ghenomen mochten werden / soo zyn spierst met hoort / ende daer naer met langh gheweert / daer na toe gegaen / om hun

Openbare Pzedicaten hoe en waer begonnen.

Placcaet
teghen de
Ballingen.

tegen alle ghelwelt te mogen bescher-
men. En hoe wel dat de Regente so-
danighe Predicacien op allerley ma-
nieren heeft soecken te verhinderen/
soo is het alles te vergeefs geweest/
vermits dat deselve langhet hoe
meerder toegenomen ende aengewas-
sen zijn. Want de Gemeenten kreegh
alfoen eenen grooter haet ende ver-
bitteringe tegen die / die de ruste der
landen verhinderden / ende teghen
stonden. Te meer vermits dat de
Regente (hoe wel sy beloofst hadde
niemandt om de Godts-dienst meer
te sullen vervolghen tot naerder ant-
woort vanden Koninck ontfanghen
hadde) inde maent Aprilis seker ge-
bodt upt gesonden / ende op eenighe
plaetsen niet sonder groot gebaet en-
de moeyten / heeft doen verkondivghen
dat alle Ballingen en ghebannen perso-
nen terstont souden vertrecken , op
straffe van gevanghen , ende sonder ge-
naden gekastijt te werden, volgende den
inhout hunner Sententie : de Overhee-
den wel uydruckelijcke belastende , (op
straffe van sulckx aen haer selfs te verha-
len ,) dit haer ghebodt te achtervolghen
en in't werck te stellen. Welck verbodt
Edule Onedel seer ontroert heeft /
vastelich gelovende datmen in't min-
ste niet souden onder-houden / en
naerkomen tgeene aen hun soo vaste-
lijcken belooft was. Siende veel
personen van alderhanden slag hier
ende daer vanghen / zijnde schoon by
vonnisse niet ghebannen / maer alle-
nelycke ingeroepen / en om't stuck
van de Godts-dienst aenghetekent.
Dooz welke daer de vereenighde E-
delen hun lieten duncken dat sy groo-
telich verongelyck wt werden / doende
derhalven aen de Regente hunne
klachten / haer met een vermanende
t volhzngen haerder beloften / in't
opshorten des Geloofs gheboden/
doch alles te vergeefs / soo dan den
ghemeene man lichtelijcke konde be-
speuren dat der Edeelen vergaderin-
ghe ten Hove qualicken ghenomen
was: te meer dat men die in't beson-
der hier ende daer / alwaer sulcx
eenichsing te passe komen mocht / al-
le hinder ende schade diemen konde
zoekt aen te doen. Waer upt ghesa-
mentlicken beslupten konden / dat-
men niet veel goets met hun booz
hadden / en dat booztaen op haer
hoede wesen moesten / ende toefien
dat niet ghelijckelicken t onderghe-

bracht wierden. Insonderheyt om
dat de Brieven des Konincks van
den 6 Mey 1566 upt Madril aen som-
mighe Steden geschreben / mede daer
toe schenen te lopen ende den Lan-
de noch seer klepne hope van eenige
ontlastinghe waren ghebende. De
openbaere Predicacien / als te boe-
ten gesept / dagelick meer ende meer
toenemende / heeft men onder meer
andere Steden eyndelicken inden
maent Juny anno 1566. een vieten-
deel mijls bukten Antwerpen op een
velt (genoemt Claer, gheleghen by
Borgerhout) beginnen te Predicken/
eerst sonder wapenen / maer by den
Drossaert van Zabandt / gedrept
zijnde / hebben sy de toeganghen van
het Velt tot haerder verskeringhe
met wagen en wacht beset. Die van
Antwerpen hebben dit met alle mid-
delen soecken te beletten / maer siende
dat t selve te vergeefs was / hebben
sulcx terstont de Regente laten we-
ten en versocht dat sy hier in wilde
versien / en haer met haer Hofgesin-
de aldaer komen neederstellen / op
hope dat sy dooz hare teghenwooz-
digheyt den booztganc der selver
mocht verhinderen : sy sulcx ver-
staende sondt upt den naem des Ko-
ninckx aen die van Antwerpen een
straf Gebot van den 26 Juny / maer
dat heeft niet veel goets te wege ge-
bracht. Want op ten 3 Julij heb-
ben de wijck Meesters van de ghe-
supherde Godts-dienst aldaer / upt
de naem haerder meede Burgerens
geloofs-ghewanten / een versoeck-
schrift aen de Regeerders aldaer o-
vergelevert : maer by verforchten
datmen om alle oproer en moeyten
te verhinderen / soude toelaten bin-
nen de Stadt te moghen Predicken.
Die van Antwerpen seyn den t selve
aende Regente / bebozderende ander-
mael hare komste aldaer / sy wey-
gert te komen / sendt haer tot Stat-
houder de Prince van Orangie haer
Burgh-Graef , met den anderen in
Ede verplicht zijnde / verhopende
dat dooz sijne beleydinghe dehe-
gonnen beroerten souden mogen ge-
stilt werden. Den Prince den 13
Julij binnen Antwerpen ghekomen
zijnde / is vande Heere van Brede-
rode en verschepten vanden Adel / en
andere Burgeren hem inde Stadt
ghelept / daer de Ghemeente
seer

Predicacien
bupten Ant-
werpen.

Die van
Antwerpen
versoecken
te Predicken
inde Stat.

Orangien
come binnen
Antwerpen
om de Boz-
gers te be-
leyden.

feer geroepen heeft Vive les Jeux, daer by den Prins ober bestraft wierden/ segghende dat sulcx by de Regente niet wel genomen soude werden/ en dat 't haer beroutwen soude. Heeft oock de Magistraet en de andere lieden der Stede doen vergaderen/ en sijn last bande Regente boozgestelt/ onder bindende dit rumoer aldermeest sijnen oozpzongh ghenomen te hebben upt misvertrouwen dat de Gemeente de Magistraet/ noch de Magistraet de Gemeente/ insonderheyt die bande Religie niet en betroude/ maer Vicesden bedrogen te werden. Den Prince socht op allerley manieren het mistrouwen ter beyder sijden te weren en wech te nemen/ die bande gesupberde Godtsdienst/ andermael versoeckende inde Stadt te Predicken/ heeft hy met soetigheyt bewoogen totte aflegginge der wapenen/ en provisioneel opschottinghe bande Predicatie/ 't welck hy verkregen soude hebben/ ten waer dat sulcx verhindert gheweest waer dooz verschepte gherucht van toerustinghe van oozloghen die by de Regente op veel plaetsen ghedaen werden: Waer dooz te meer in haer mistrouwen ende vreesse gesterckt sijn. De tsaem-vereenighde Edelen/dese beroerten allomme inde Landen siende/ hoorende/ besorghende dat 't selve tot meerder quaet noch mocht komen te verballen/ vermits datter geen verbeteringe boozhanden was/ maer datmen noch met strenge Gebooden sonder bewillinghe der Staten/ de ghemeenten dagelick socht te beswaren en te terghen/ oock de gedaen beloften niet en hielt: Ende haer goet booznemen ten archsten was dupdende/ soo hebben sy wederomme een tsaemen komste beschepten tot S. Truyen, waer dooz die handen Hobe seer beladen waren/ vreesende dat het selfde tot meerder oproer soude moghen strecken. Des de Regente aen de Edelen versocht dat sy wilde in communicatie met eenige gedeputeerden van haren t'wegen/ ten dien eynde des 18 Augusti tot Duffel sendende den Prince van Orangien en den Grave van Egmont/ haer doende aensseggen vele ende verschepten dingen tot haer ontschuldighinghe/ insonderheyt dat sy den Koningh behoorden te betrouwen/ die noyt geen Opran-

De Edelen vergaderen tot S. Truyen.

npe geoeffent hadde/ maer seer garen alle 't gene gepasseert was vergebensouden/ dat sy tot haer boozdeel aen hem alrede geschreben hadden &c. De ghedeputeerden bande Edelen hebben op haer versoek schriftelick van stuck tot stuck geantwoort/ ghelijck men sulcx in 't lange lesen kan in Meeteren in 't 2 Boeck fol. 28. versoo ende 29. Die bande gesupberde Godsdienst hadden aende Edelen tot S. Truyen Versoek schrift overgegeven waer by beloofden de wapenen af te legghen ende haer te onderwerpen alle 't gheene henlupden/ by de Generale Staten gheordoneert ende beholen souden werden/ in 't stuck bande Godtsdienst/ mits dat hare Hoogheyt de Vereenichde Edelen in elcke Provincie bebel soude geven/ henlieden te doen versceckeringe ende beloften van haer te beschermen ende by te staen/ in geballe datmen henlieden eenich ghewelt souden willen aendoen/ booz ende aleer dat de Resolutie bande Staten genomen souden sijn. Dooz welck versoek ende handelinghe de Regenten hoe langer hoe meerder ontrufft ende bebreest geworden is. Maer alsoo onder tusschen tot boozdeel van die bande ghesupberde Godsdienst in 't minste niet geordineert en werde/maer datmen met alle hardigheyt/ hare Predicatie alomme socht te verhinderen/ so is 't geschiet dat het gemene volck tot verschepten plaetsen begonnen hebben met gewelt in eenige Kercken ende plaetsen de Beelden af te werpen ende die in te nemen/ om daer openbaerlicken te moghen predicken/ sonder eenige veranderinghe. Van alsoo dit een wonderlike ende ongehoorde saerke getweest is/ soo sal ick 't wat naerder verhalen/ hoe/ waer/ ende wanneer dat sulck Beelstozmen begonnen ende aengegaen is. 't Is gheschiet ontrent Yperen, ten tijden als den Grave van Egmont, Stadthouder van Vlaenderen ten Hobe onthoden wert/ dat inde maent Augusti eenige personen ghewapent naerde Predicatie gaende/ upt pberceert op de wegen eenighe Krupen ende Beelden/ daer naer in eenighe Capellen ende Kloosteren ten platten Landen gelegen wesende. De beelden afwierpen ende vernielden/

maer hier mede niet te Vreden wese-
fende / soo hebben sy sulcx in eenighe
Steden mede gedaen / de Kercken
om verre werpende / en bzeekende
alle de Weelden / Outaren / Schil-
derpen &c. die sy bonden. Dit vier
in Vlaenderen alsoo ontstecken we-
fende / is in groote snellighejdt het
gantsche Lant overgeblogen / alsoo
datter gheen plaatsen / Steden ofte
Dorpen by daer van gebleven zijn.
Maer hebben dese Weeltstozmerpe
moeten lijden (hoe wel dat tot Ant-
werpen ende in andere Steden de
Dorgerpe inde Wapenen gheweest
zijn om sulcx te verhinderen.) Of-
ten minsten hebben in eenighe plaet-
sen de Magistraten tijdelicken daer
inne moeten versien / dat sy de Weel-
den selfs hebben moeten wech doen
upt de Kercken. Dat meest in dese
saecke te verwonderen is / is dit /
datmen noyt heeft konnen weten
wie dat den alderersten geweest is /
die sulcx bestaen heeft te doen /
doch heeftmen wel ghesien / dat het
meesten tijdt niet gheweest zijn dan
jongers / leckers / hoeren en boe-
ven / die 't selve uptgerecht hebben /
want die bande gesupberde Godts-
dienst hebben sulcx noyt vooz goet
bekent / ofte gepresen. Ja hebben tot
Antwerpen / den 24 Augusti / haer
ontschult aende Magistraten in 't
lange en brede schriftelicken gedaen.
Van wien sy versocht ende verkre-
ghen hebben / inde Nieuwe Stadt
te moghen Predicken / ende de Lu-
therschen in S. Joris Kercke. De
Regente dese tijdingen ontfanghen
hebbende / is hier vooz seer bejzeest
geweest / ende besloot te vertrecken
naer Bergen in Venegouwen / om
haer aldaer te moghen berghen ende
secker houden. Maer is vooz ee-
nige Heeren / noch beweecht ghe-
worden om te blijven. Schrijvende
aen de Koning datse van den Prince
van Orangnien / Egmont / Hoozn
ende Hoogstraten verraden was :
siende inde Landen een groote Be-
roerten / en dien volgende een alghe-
meyne opstant der selviger / des heeft
sy met goetvinden bande Stadhou-
ders bande Provintien / Ridderen
bande Vzen / ende andere Gade / be-
slooten / met die bande supbere Godts-
dienst oogluypinge te doen / en haer
toe te laten te Predicken / in plaet-
sen daer die vooz dien dagh geweest

Die van
Antwerpen
Predicken
in de Nieu-
we Stadt.

hadden / behoudens dat sy de Wa-
penen souden afleggen ende die Ca-
tholijcken in hare Kercken / by la-
ten Predicken / en is daer naer met-
te 't saem verbondene Eedelen gheac-
cordeert ende verdzaghen / aen haer
gebende opene Brieven van versce-
keringhe van date den dzyentwin-
tigsten Augusti vijftien hondert en
ses en sestig. Dat de ghesuyverde
Godtsdienst sonder eenighe verhin-
deringe, al omme ghelcert ende ge-
predickt soude werden, daer sulcx
gheschiedt. Waer teghens de E-
delen van haerter syde desghelijcks
Brieven op den 11 Augusti aende
Regente overghegeven hebben / dat
sy forgh souden draghen dat die vande
Religie de voornoemde Brieven in ver-
sekeringe geheelick soude naer komen
ende onderhouden, ende voortaan
geen schandalen ofte eenige oproeren
aenrechten ofte voornemen. Dit ver-
dzach aldus ghemaecht wesende /
heeft de Regente 't selve met besloo-
ten Brieven / op den 26 Augusti / alle
de Steden bekent gemaecht / ende
afschyften van dien ghesonden.
Volghende het eerste verdzagh en
Brieven bande Regente aen de Ste-
den gesonden / sijn alomme de Pre-
dicatien daer binnen toegelaten / ter
plaetsen / daer die / den 25 Augusti
1565 / ofte daer te vooren / in 't open-
baer waren ghehouden. Ende sijn
omme de Gemeynte in goede ruste /
gehoozsaemhejdt / ende de Steden in
goede verskeringe te houden / by de
Gouverneurs bande Provintien
ende by de Regeerders bande Ste-
den Provisioneel verdzagen / ende
accoorden gemaecht / totter tijdt toe
dat by sijn Majestejt / met goet vin-
den bande Staten Generael / anders
soude werden gheordineert. Upt
krachte van welke verdzaghen die
bande ghesupberde Godtsdienst al
omme openbare oeffeninghe / sonder
Wapenen / ghepleecht hebben / tot
groote bzeughde en welbehagen der
Gemeenten / die Godt Almachtych
danckten / dat sy eens waren ontsla-
gen van 't Geloofs ondersoeck / en
bloedige Gebooden / en gekomen tot
bzipighejt haerder gewissen. Maer
eplaes dese bzeughde verandert seer
haest weder in droefhejt. De Veree-
nigde Eedelen hebben tot verschey-
den plaetsen eenighe bande vooz-
naemste Weelt-stozmers doen ban-
gen

Accoort tus-
schen de Ste-
gente ende
de Eedelen.

Weeltstoz-
mers ghe-
straft.

Beroerte
binnen Ant-
werpen.

gen ende ophangen / op daese met-
ter daer haer beloften aende Regen-
te gedaen / souden volbrachten ende
de Gemeenten in goede tucht onder-
houden. Den Prince van Oran-
gien tot Antwerpen goede ordere
op 't stuck van de Godsdienst gestelt
hebbende / en naer sijn Gouverne-
ment in Holland gekomen wesende /
isser binnen Antwerpen op den 17
October wederom groote Beroerte
getoest / en eenige oproerighe heb-
ben andermael de beelden inde gro-
te kerke (die weder opgerecht wa-
ren) willen afstozmen ende ter ne-
der werpen / maer den Grabe van
Hooghstraeten heeft eenige vande sel-
ve gebangen / en des anderen daegs
doen ophangen / tot schick van de
anderen. Die vande ghesupberde
Godsdienst / bresende dat den Ko-
ningh dese saecken niet wel bevalen
souden / hebben aen handen vanden
Grabe van Hooghstraeten op den 7
October een Versoek-schrijft over-
gegeven / omme aenden Koningh
overgesonden te werden / waer mede
sp hem ontschuldigden van 't gene
datter geschiet was: met een de belij-
denisse haers Geloofts te kennen ge-
vend / b ersoekende bypheydt te
mogen oeffenen / belovende alle ge-
hoorzamenheydt aen sijne Majesteit /
haer onderwerpende alle lasten en
Schattingen / en daer en boven bo-
den sp booz haere bypheydt en tot een
erkenntnisse vande selve wel daet
aenden Koningh te geben 30. Con-
nen Gouts. Maer dit versoek
werde qualich by den Koningh ghe-
nomen / ende van vele spanden ver-
waerheyt verkeert ghebapt ende be-
spoor. Desgelijcks werd by hem seer
qualicken genomen dese Beroerten /
en dat de Regente dus provisione-
lich toeghelaten hadde al omme te
mogen Predicken / om dat het self-
de een quaet Exempel soude gheben
aen sijn andere Landen ende Ko-
ningrijcken / die haer naer volgen-
de / de Roomsche Godsdienst mede
bertwerpen souden / waerom hy
booznam eens booz al de moettwil-
licheyt der Nederlanders te bypde-
len en te straffen ; dan naerdien hy
wist dat sulcx alles sijnen oorzpiongh
nam van wegen haere groote Booz-
wetten en Wyicheden / soo heeft hy
boozgenomen haer die te ontnemen /
ende op een nieuwe wijs naer sijn

Beslept
van de Ko-
ning om de
Landen te
straffen.

belieben te heerschen : om allenght-
kens tot dit booznemen te komen /
sont hy aende Regente Instructien /
die booz die tijt noodich waren. De
Regente heeft eenighe vande Ver-
eenichde Edelen / die haer toegebaen
waren / het booznemen des Konings
in 't Heymelijcke geopenbaert / des
sp him terstont met haer t'samen
boerhden / en geloofden geheel haer
te goede woorden ende beloften /
maer wel tot hunder groote schade
als noch geseyt sal werden. Een-
ge groote Heeren soo vanden Oude
(als anderen) kregen verscheyden
schrijven upt Spanginen / sae den
Koningh schreef selfs upt Segobia
op den 4 Augusti aen den Prince
van Orangien / waer by hy ver-
klaerde sijne vrientschap ende gun-
ste tot hem ende de Heeren van dese
Landen / soeckende hem daer mede
upt het hooft te stooten / 't gheboe-
len dat hy van den Koninck had.
Wat hy hem niet ghebelijcken en be-
troude / oft dat hy niet blijs ghe-
noech aenwende / om de Landen in
ruste te houden / ende dat met soda-
nige krachtige en vrientdelicke wo-
den / dat het wonder was. Alle de-
se brieven en vrientdelicke woorden
vermochten by verscheyden Edelen
(die de selve al te licht gheloofden)
soo bele / dat wel het derde ghebeerte
vande t'saem Vereenichden / hun
vanden anderen schepden / affon-
derden / en haer mette Regente
boegden. De Regente aldus een
scheuringhe onder de Vereenich-
de ghemaecht / en onder 't dechfel
vande Beelstozmers te straffen /
in 't Heymelijck op verscheyden
plaatsen Krijgsvolck aenghenomen
hebbende / heeft allenghtkens haere
last en macht beginnen te openbaren
en in het werck te stellen / hier ende
daer de Predicaten doen verstoo-
ren / de Predicanten vanghen ende
ophangen / seggende 't gene sp booz
henen toegestaen hadde / dat 't selve
allern upt bzeese gedaen was / en al
hoe wel sp de Predicaten toeghela-
ten had / soo verstont sp nochtans
niet de oeffeninge daer vante gebo-
gen / als het Trouwen / Doopen /
Begraven / Nachmael houden /
Ec. Stercker van Volck gewoorden
zijnde / heeft sp die van Valencia seer
tot de gesupberde Godsdienst genee-
gen zijnde (hebbende te voeren ee-
nige

Den Ko-
ning schrijft
aen den
Prince van
Orangien.

Verderlinge
der Oerons
sekerende.

nighe. Van dien ten hiere verhoefen niet gewicht daer upt verlost). geboren dat sy de Heere / Nortcarmes haeren Stadhouder met eenige Soldaaten in besettinghe innemen souden / die dat wegerden / seggende sulon teghens haere vyde Doozwetten te strecken. Nortcarmes heeft haer op den 20 October tot Quefnoy ghepresenteert / indien sy bapten de Stadt wilden Predicken / dat sy als van van 't Garnisoen ontslagen souden wesen. Welck sy niet t'goet vinden der Predicanten aennamen / maer hy van sulche presentatiën berou hebbende is van daer vertrocken ende heeft de Stadt des ghelijcks S. Amants gedreicht. De Regente dat verstaende heeft op den 21 November aen haer andermael geschreben ende geboden haer Kirijsvolk ihne te nemen / t welck sy wederomme wegeren / waerom sy Valencijn ende de omliggghende Steden op den 14 December verklaerde des Konincks boozrebellē : en hande Heere van Portcarmes daer naer doen belegeren. Die van binnen hebben haer mannelicken gheweert / ende den Wyandt met eenighe upballen groote schade gedaen. Die Francosfen haer ontfet van tien duysent Mannen onder den Prince Portiaen aanbiedende / maer hebben haer bedanckt en gewesen aende tsaember eenichde Edelen als haere Overheeren / sendende den 15 Januarius 1567 een Versoek-schijf aen de Heeren vande Oudere / waer inne de beschuldighen der Regenten verantwoorden / seggende die alleenlicken ghegront te zijn om dat sy de gesupberde Godsdienst toegebaen waren. Doch hebben daer wepnig mede opgedaen. Onder des beschiet Portcarmes haer met 22 stucken gheschuts / tusschen de Poorte van Bergen ende die van Cardon. Ende also sy verston den datter geen ontfet booz haer op handen was daer sy noch tans op ghehoopt hadden / hebben haer opten 24 Martij in 's Konings ghenaeide overghegeven / met veel schoone beloften / die wepnich ghehouden wierden / want soo haest hy inde Stadt quam heeft de Poorte beset / en verschepten vande booznaemste Bozgheren wel tot twee hondert toe / desghelijcks Michiel Herlin haren Overste ende syn Soon

doen hangen die sy dede onthalsen. Doende haere Predicanten Guido de Bres ende Peregrin de la Grange, ende eenige anderen hanghen / onvertusschen soo heeft men die van de gesupberde Godsdienst in Vlaenderen / Hollandt / Zeelant &c. Met straffe ende soete middelen alomme gesocht afbreuck te doen / ende soe vele te woegen ghebracht / dat sy tot verschepten plaetsen haer Predicantiën upt vyrese op geschootet hebben. De principaelste Heeren vande Lande hoorende dat den Koningh de Nederlantsche saken ten quaetsten verstant / en dat de twee Heeren den Marquis van Bergen en de Heere van Montigny niet met allen by synen Majesteit en hadden uptghericht / ende nochtans albaer ghehouden werden. Doch siende het oplichten der Soldaten by de Regenten / hebben achterwaerts beginnen te dencen en te raetslagghen wat tot haere en der Landen verseeckeringshe best gedaen waer. Ten dien eynde op den derden October tot Denremonde by den anderen bergadert sijnde / als den Prince van Oranien, de Grahen van Egmont, Horn, ende Hoogstraten, ende Graef Lodewijck van Nassauwen / met verschepten anderen Heeren soo hebben sy de Vrieten vande Heeren van Montigny / upt Spangien geschreben / geopen ende ghelesen / ende daer upt verstaen hoe qualick den Koningh de Beroerte vande Nederlanden nam. Desghelijcks werden albaer mede gelesen de afgewoopen Vrieten van Francisco Dalaya, Afgesanten des Konings in Brancrick / aende Regente geschreben / waer inne hy haer gheboelen / datse had versterckte / te weten : Dat alle het quaet inde Nederlanden was boozt ghekomen upt die drie (verstaende daer by den Princen van Oranien, den Grahe van Egmond, en den Grahe van Horn) datse echter niet naerlaten souden de selve te toonen alle byntschap en goede schijn / haer seggende dat syne Majesteit bekende dese Landen noch onder sijn gebied te hebben / alleen dooz hare diensien / maer t' sijner tijt soude hy die wel straffen. Desghelijcks de twee (die in Spangien waren) ende den Raets-Heeren Renaert. En dat den Koning sulcks ghesworen hadde inde te-

De Eiden
bergadert
tot Denre-
monde.

de tegenwoordigheyt van verschepden Heeren. Daer hy seggende dat met het gene inde Nederlanden gheschiet was / niet alleene sijne waerdigheyt verminderd was / maer insonderheyt den Godsdienst / die hem soo ter herten gingh / dat hy eer in gebaer soude stellen alle de reste van sijne Landen / dan dat hy sulcke Rebellen niet exemplaerliken soude straffen. En verschepden andere saken van gewichte meer begonnen.

Eenighe E-
delen nemen
hoor up te den
Landen te
trecken.

De Heeren aldaer vergadert wesende / hebben bande dese Vrieten verschepden geboelen gehad: eenighe geloofden deselve / en anderen hielden dat den Koningh soo straf en woede niet en soude wesen / vermits 't selve tegen sijne naturrelike goetheyt was strijdende: des eenighe Heeren het hoor best / en aldersekerste hoor haere Persoonen hielden / up te Landen te vertrecken: ten andere datter middels genoeg was / om soodanighen hoor nemen te wederstaen indien sy maer eendrachtich by den anderen verbonden bleven. Maer den Graue van Egmont, (die wel van meesten aensien was onder de Krijgsluyden des Lants) en mede van het eerste geboelen sijnde septe datmen sijne Majesteit sulcken hardigheyt niet behoorde toe te schryuen / en niet te konnen vertrecken vermits alle sijne goederen in des Koninghs Landen geleghen waren / so dat hy hem bytrens lands met zijn kinderen naer sinen Staet niet en soude konnen onderhouden / &c. Sulck dat den meesten deel sonder eenigh beslupe te nemen / gheschepden en vertrocken zijn. Daermaels te weten / in April 1567 heeft den Prince van Oranien / den voornoemden Graue van Egmont soo te Bellegaten als te Willebroeck noch ghesocht te bewegen / om becessens hem en de andere Heeren een goede resolutie toe behoudenissen van hare persoonen te nemen / hem verklarende en hoor oogen houdende de perijckelen die haer aenstaende waren / maer hy bleef by sijn booznemen / verhoopende den Koningh noch wel tot genade te bewegen. Daer op den Prince hem antwoorde / dat het hem noch berouwen soude / ende dat hy de Brugghe wesen soude, waer over de Spaignaerden in't landt komen souden, en dier-

De E-
delen
aen hem
verberlt zijn
de schepden.

ghelijcke rebenen meer / daer op banden anderen schepdende.

Dese twee hoofden aldus gheschepden wesende / hebben elck terstont vele Edeelen aen haere sijde gekregen / die met haer eens ingeboelen geworzen zijn / alsoo dat de 't saemverbondene Edeelen nu gants gheschepden waeren / ende het derde gedeelte niet by haer beloften gebleven zijn. Doch de Heer van Brederode en anderen die de Gesupberde Godsdienst toegedaen waren / sochten alle middelen om 't selve herbont staende / ende de Landen in hare bypheet te houden en de vreemden daer up te weeren / tot haer Hoofst verkiefende den Prince van Oranien, so om sijne wijsheyt ende erbaerentheyt / als om sijne macht / Vrienden ende aenhangh in Duytslandt / die hem in allerley manieren konden helpen en bystant doen. Maer den Prince met sijn ver-siende verstant / overmerckende de grootheid ende macht des Koninghs / die hy kende soo wel up naturel / als by oprupen van sinen Spaenschen Staet / de Landen en die bande gesupberde Godts - dienst harich te wesen / en alle middelen socht hem over haer te woereken. Daer hy overleggende dat den pber handen ghemeeenen Man / die die Godts - dienst wel scheenen toe ghedaen te wesen eerst wel groot was / maer onbast / ende niet geduyrich / soo datmen op de selve geen Fondament en mocht maecken / ende siende dat hy selfs tegen den Graue van Egmont ende andere van sijne vrienden ende bekenden / die alle het oude Krijgswolck onder haer hadden / sonde moeten tegenstaen / heeft hy sulck wel en wijsfelich gewerpgert ende af geslagen.

Verforcken
den Prince
tot hare
hoofst die
sulck werpgert.

Maer de voornoemde Heeren hoor ende al eer sy totte aenneminge bande wapenen tegen de Regente hebben wil in komen: resolbeerden eerst alle behoorelike ende beleeftde middelen aen te wenden om de Regente te bewegen / schyben aen haer ende versochten ootmoedelicken datse mochten ten Hobe komen om aldaer haer ontschult te doen / ende te betonen wat ongelijck datmen haer ende de Landen dede / tegen haer gegeven verseckeringe: maer kregen tot antwoorde / dat sy niet komen en souden / want haer

Eenighe E-
delen den
soecken an
dient te
Hobe ende
wordt hare
gewerpgert.

W

komste

Wozsaeken
blande De-
oerten des
lants/aende
Regente ge-
schreben en
vertoont by
Requeste.

komste handen bysden Apzilis
boozleden / hadden alle de beroer-
ten des Lants beroozsaecht. Waer
op den Heere van Brederode wpt
Antwerpen den achtsten february
wederom aende Regente antwooz-
de / dat niet de versoeck-schziften
hande Edelen maer de Gheboden /
des Gheloofs ondersoeck ende nieu-
wigheden diemen inne voeren wil-
de / de eenighe ende waerachtighe
oozsaeken der selber waren. Ende
naerdien sp niet en wilde toe laten
dat sp ten Hove quamen / sout hy haer
een tweede van t' saem Vereenichde
Edelen / in de welcke sp haere Hoog-
heyt vertoonden / hoe sp lupden de
Landen die vol Beroerten ende inde
wapenen waren / wederomme gesilt
ende in vrede gebzacht hadden. En
alsmen nu een goede ende volkomen
Resolurie ende verklaringe bande
Koninghlijcke Majestept / met goet-
duncken bande Staten Generael /
berwachte : soo zijnder teghen alle
hope / upt last van haere Hoogheyt
Brieven uptgesonden / aen alle Ma-
straten / waer by de oeffeninge van
de ghesupverde Godsdienste verbo-
den wiert ; waer upt datmen open-
baerliken sach dat de Regente niet
ghewelt die wilde verbieden ende
doen ophouden / vermits datmen
alredē verschepte Predicanten ge-
hanghen ende opgehangen hadde :
ende dit alles sonder naerder last
banden Koningh / ende boozweeten
der Staten / waerom die bande Re-
ligie haer lupden daer ober beschul-
dichden / ende beklachden / datmen
haer beloofde verseeckeringhe / soo
wepnich onderhielt / meenden dat
sulcx booz hare quade toefichten ber-
oozsaecht waren / gelijk sulcks upt
hare Versoeck-schzift ghesien konde
werden. Ende verschepten ande-
re saecken meer / die wy om kort-
hepdtz wille overslaen. Op welcke
Requeste den sestienden february
1567 / de Regente geantwoozt heeft
dit volgende / dat sp niet en wist wie
de Edelen mochten wesen die portie
aen dese Requeste hadden / vermits
dat t' meestendeel bande ghene die
de Requeste den bysden Apzilis ge-
presenteert hadden / haer boldaen
hielden bande Intentie van sijne
Majestept / nopende het stuck bande
Inquisitie : haer verwonderde seer
datmen pretendeerde toeghelaten te

Antwoorde
blande Re-
gente op de
Requeste
der Edelen.

hebben de exercitie bande nieuwe
Religie / daer sp uptbzuchelijck met
de woorden van schandalen ende dis-
oorden die verstonde ghe-excludeert.
Ende merckende datmen haer soo
qualicken verstaen hadde / heeft sp
haer daer ober al omme beklacht /
vermits t' naerbolghende der selber
was tenderende tot usurpatie bande
authoritept ende macht banden Ko-
ningh / sijne Majestraten ende In-
quisitie. Belanghende de versee-
keringhe aen haer lupden ghedaen /
die en is niet anders gheweest dan
booz het leveren van de Requeste
banden bysden Apzilis ende niet
booz de Religie haer verwonderende
ober de groote stoutighent / datmen
haere ende sijne Majestept beschul-
dichde met het ghene sp niet gedacht
en hadden. Ende lepte de Edelen te
laste dat sp de Gemeenten oproerich
ghemaecht hadden teghen den Ko-
ningh / de Geestelijckhept ende de
ghemeene welbaert der Landen /
waeromme sp niet en konde naerla-
ten daer inne met alle middelen te
versien. Waer radende te bertree-
ken ende booztaen soo te reguleren
nae de bevelen banden Koningh /
dat sijne Majestept tot sijner ober-
komste goet contentement daer inne
nemen mocht. De geconfedereer-
de nu opentliken sende wat de
Intentie bande Regente was / datse
noch al omme veel volcks aen nam /
en ende Valencijn wel vast bele-
gert hadde : Soo hebben sp mede op
haere hoede gheweest / ende eenich
Krijghsvolk aengenomen / als den
Heere van Brederode ontrent Via-
nen, de Heeren van Toulouse by
Antwerpen, ende eenighe andere in
Vlaenderen.

De Gecon-
federerde
kamen inde
Vlaenen
tegen de Re-
gente.

Den booznoemde Toulouse heeft
met eenighe Edelen een aanslagh op
Vlissingen gehadt / in Martio 1567 /
ende meynde deselve Stad booz hul-
pe van Pieter Haek, Bailieu der sel-
ber Stadt / in ghekrege te hebben :
maer die van Vlissinghen booz t'
Martschip van Antwerpen ghe-
waerschoyt zijnde / waren op haer
hoede / waeromme hy wederomme
te ruggetrock / en heeft syn volck
dat dagelicks toe nam gelogeert tot
Osterweel by Antwerpen / op hope
oft hy aldaer soude moghen binnen
komen / om die bande ghesupverde
Godsdienst by te staen / naer dien
dat

Aanslagh op
Vlissingen.

dat den Heere van Toulouse hem niet genoegzaam sterck ghemaecht en hadde teghen den aenloop sijner Vanden / oft ten minsten geen achterdencken hadde / dat hem yemant sonde mogen overbullen / om dat hy wist dat de Regente geen kriegsholck daer ontrent en hadde. So is 't geschiet dat de Regente voorgenomen heeft haer van daer te jaeghen oft te verslaen / daerwaerts sendende Philips de Lanny, en de la Morre met 400 Soldaten van haere Lijf-wacht / en 200 handen Grabe van Egmont die in Axele lagen / ende eenige anderen / dewelcke ghesamentlicken op den 13 Martij des mozgens vzoegh het volck van Toulouse onberisens overbullen / versaecht / verslagen ende gheheel verstroyt: den Heere van Toulouse bleef selfs doot in een Schuere / upt de welcke hy ghemeent hadde groot weer te doen / desgelijchs verschepten andere Heeren. Dooz des nederlaghe is binnen Antwerpen een groote Beroerte opghestaen / en de Burgerpe is inde Wapenen ghekommen met een grootte mistrouwen t'een tegen den anderen / d'een wilde de Geusen bukten gaen helpen / t'welck haer d'ander en de Gouverneurs wilde n verbiiden / om't ge haer dat daer mede te verwachten stont: die van de gesupberde Godsdienst naemen de Heerbzugge in / sterchten haer met geschut ende besetten eenighe Poorten om haer te verseecken. Doch den Prince van Orangien, den Grabe van Hoogstraten en de Magistraeten die sochten deselve by alle middelen te bereinigen; maer te vergeefs / want men konde t'gemeens volck het misbestant / dat sel hadden niet doen verstaen / jaer sp herliepen haer soo verre datse den Prince een Bistolet op sijn Bozst stelden en hoogen verrader scholden. De Martinisten / desgelijchs / de Spaensche ende Italiensche Hoopliden / hebben haer des anderen daeghs / dooz toe doen van de Magistraet / teghens die van de gesupberde Godsdienst mede inde Wapenen begheben / ende naemen den Geberinne / desgelijchs de Soldaten van de Stad en de march / die van de gesupberde Godsdienst dese toerustinghen siende / ende een achterdencken kriegghende van de groote

De Heere van Toulouse se hadde Regente versaecht ende verslagen.

Beroerte binnen Antwerpen op der bezettingen hoimende tegen den anderen inde Wapenen.

Bloetstortinghe onder haere Vrienden en mede Burgeren / sijn ten laetsten dooz ruffischen spreken van de voornoemde Heeren en eenighe verstantighe Bozgeren / vereenicht en verdzagen op seckere articulen / dienende tot versekeringe van de Stad en die van de voornoemde Godsdienst / en sijn also geschepten. Dese Beroerte / en de Overwinninge van Oster-weel, heeft de Regente grootten moet gegeven / en in tegendeel de Raet-flaghen en t'voornemen van de Edelen geheel gheboochen ende verhindert / des den moet verloren ghedende / besooten den rht ende Gods voorsichtich oordeel rht en plaetse te geven / en te verwachten wat upkomst de selve soude believen te verleenen. De Gouvernante nu by na meester wese van de Gouverneurs der Steden ende Landen / en van de Heeren van de Oudere / heeft haer eenen nieuwen eedt doen sweren / nopende het onderhouden van de Roomse Godsdienst / haer wijs maekende dat den Koning sijn soozn soude aflegghen / en sijn Heerschacht / (die hy alreede daerdich hadde omme dese Landen te straffen) te rugge sonden / als hy soude hooren dat de Regente dooz haere wijs naerlicheit de oproeten van de Landen ter neder ghelept hadde. Jae al waert saecke dat het Reght al op de Grensen van de Landen mochten wesen / soo soude het op haer woort en begeerte te rugge ontdoen werden. Ende andere dierghelijche goede woorden meer / doch allen sonder verbolg / upt krichthe van welck voorgegeven hebben de Heeren / Edelen / ende Steden / Alomme in Maerck / t'gebruyck der sapere Godsdienst doen ophouden / en die Paepse Beroerten wederomme op t'nieuw doen toe ruffen / kostelicheit als die opte booren gheweest hebben. De Biddich-plaetsen dewelcke die van de gesupberde Godsdienst aen dersthepden oorden hebben doen maeken / werden afgeworpen / van het huerder selve Salgen gemaecht / ende menichmen der Bozgeren in alle Steden ende Doopen daer aen ghehangen / soo wel om de Weelkrommerpe / als om t'vraghen van de Wapenen; jaer het waeren klepne Steden daer der niet vijftich / hondert / twee / jaer vijfhondert in dit Jaer ghehangen ende

Vercoopen metten anderen inderoem.

De Regente doet de Gouverneurs en de Edelen nieuwen eedt sweren.

De oproeten en van de religie al omme te doen omme te doen.

De oproeten en van de religie al omme te doen omme te doen.

Die van
Antwerpen
verloren
ende vertrie-
gen berg-
femisse waer-
om de Pr-
derode en-
de de Pr-
derode in-
ten vertrie-
ken.

geboort werden / behalven die ten
platten Landen vande Stede Goeden
ende Doffaers (alst waer suspect
waren) aen haer eynde quamen.
Die van Antwerpen / siende dat de
saaken aldus aflepen / ende datter
voorz haer gheen ontfet voorsz handen
was / versochten aende Regente
vergiffnisse en verdach / t welch
haer op den 7. Aprilis tot Brussel
toegestaan wert: inhoudende dat al-
le Predicarien souden ophouden / de
Predicanten vertriecken / de Catho-
lijcken wederomme in haere gheheel
gestelt / en de Kercken wederomme
herstellen ende vernieuw werden / &c.
Dit alles doende souden sy niet ver-
der ghemoept werden in haere per-
soonen ende goederen / van t ghene
gheschiedt en voorsz gevallen was / soo
lange tot dat den Koningh met voorsz
weeren vande Staten daer inne an-
ders mochte verdonneren. Die van
Antwerpen hebben sulcx naer geko-
men / doende de Predicarien ophou-
den / de Predicanten der gesupverde
Godts dienst en der Martinisten
vertriecken. Desen zijn by de Heeren
gegaen en hebben haer afschept ghe-
nomen / haer vermanende datse God
almachtich grootelichs verzoonden
om dat sy soo ondanchbaerlijcken syn
woort ende gancde verstaeten / voorsz
sekerer houdende dat haer syn rechte-
voerdige straffe over t hooft hingh /
en syn alsoo met vele Woogheden op
den ghenden Aprilis upt Antwer-
pen vertriecken. Den Prince van
Orangien merckende de lichtbaer-
digheden van somnighe / soo vanden
Adel / als van t ghemeene volck /
heeft mede beslooten te vertriecken /
en het waer des tegenwoordighen
staet reconcilieden / daer toe verma-
nende heel van sine vrienden ende
gode bekenden / haer waerscha-
wende haer t gene datter gevalcht is /
en te dien volghende op den elfsten
Aprilis vijftien hondert en acht en
sestich / upt Antwerpen naer Bre-
derode vertriecken / aldaer eenige dagen
blijvende om in sine huyfliche sae-
ken goede ordere te stellen / is in het
Graeffschap van Passantwen by syn
Woerden ghetrocken / en heeft hem
aldaer eenige tijt onthouden. Den
acht en twintichsten Aprilis komt
de Regente binnen Antwerpen /
voorzder de Roomse Godsdienst /
de Kercken herstellende / verort de

Den Prince
van Oran-
gien trecht
upt den
Landen.

Den Prince
van Oran-
gien trecht
upt den
Landen.

De Regente
te komt
binnen An-
werpen.

Processie met hare tegenwoordig-
hapt / vernieuwt de oude Gebooden /
doeter vele vangen en ophangen / de
kinderen herdoopen / byrecht de Bre-
derode plaetsen vande ghesupverde
Godts dienst af / en doet de Wape-
nen vande Woogheden senterkeken.
Den Heer van Brederode siende dat
den Prince ende andere Heeren vast
upt de Landen vertriecken waren / is
mede van Vianen / dat hy seer ghe-
sterck hadde / naer Amsterdam en
Emboen / ende van daer in Dupre-
lant vertriecken / alwaer hy gestorven
is. Veel vande Hoofden / Edelen en-
de Soldaten die al omme afgedanck
waren / meevende over de Supder
Zee upt de Landen te vertriecken /
doch syn daer haeren Schipper ver-
raden / en op een Bank of vooght
gehoert / alwaer sy gevangen wiet-
den / en op den vijftien Maey binnen
Harlingen ghebracht / onder welke
Heeren waren de twee ghebroeders /
de Heeren van Barenburgh / en twee
Drieste Heeren / Hertman Galama en-
de Sieurt Beyma. Seven vande voorz
noemde Heeren werden tot Vilvoor-
den geboort / en de reste tot versche-
den tijden ende plaetsen voorsz last van
de Regente ter doot gebrecht. So
dat de Regente aldus wederomme
meester geworven is vande V X I I.
Landen. En de merckendeel vande
Edelen zijn te rechten in Geux oft
Bedelaers verandert / overmits sy
haere goederen ende Landen hebben
moeten verlaten / om haer leven te
bergen / gans gheen middel en heb-
bende haer te konnen onderhouden.
Die inde Landen bleven en de Re-
gente geloof gaven / werden meest
gevangen ende gedoot / andere leef-
den in gheduerige byeste en ellende.
Den Koningh van Spaignen met
t ghene by de Regente gedaen was /
noch niet te vreden wesende / besloot
selfs met syn Soen Hertogh Karel
af te komen / om de Landen tot ghe-
hoofsaemheyt te brengen: edoch
sulcx werde om bescheyden redenen
achter ghelaten. Doch voorsz de Ge-
loof ondersecker / hebben haer
berste den Hertogh van Alba, den
Spaenschen Raede / den Cardi-
nael Granvelle en de Cardinael Spi-
nosa, tot straft ende wracke op-
gheroept wesende / heeft hy te-
ghelich Raede van den Hertoghe
van Betu ende syn Wicth vader
Ria-

Brederode
ende heel
andere Heer-
ren vertrie-
ken / ende
eenige woerd-
gevangen
en gedoot

Den Coning
bestuurt
Du q Dalba
over te scrij-
ven om de
Landen te
straffen.

Ducq Dalba
bestuurt
upt & pum-
pen.

Alme macht
van Solda-
ten.

De Regente
bestuurt
dat Ducq
Dalba soude
achter bij
den moer te
vergeven.

Ringomes Fiesneda den Hertoch van Alba last gegeven / met een groote macht van Spagnardien en Hoochduyschen / naar het Nederlandt te trecken / omme 's selfde naer 't believen hande staet / die den Coning met hem soude afleynen / te straffen. En terwyle hy hem tot het uytboeren / van dese last haerdich maecte / heeft den Coning aende Regente gescreven / dat hy gantschelijck wilde / dat de oude Gehorpen / en 't geloof ondersoek / het gheheele Landt door onderhouden soude werden. 't Welcke door de Ingesetenen deser Landen een seer deerliche ruydinge was : En naermaels groote heroerten ende bloedstotinge van vele Ingesetenen verpoetsacht heeft. Den Hertoch van Alba, is achtervolgende desen last / het geselschap wesen de met vele hande Spaenschen Adel / sijne twee sonen Don Frederico ende Don Ferdinando de Toledo, ende eenige Spaensche Soldaten te Barcelona : 't schep ghegaen / ende inde Maent 1567. tot Genua, aengelant / alwaer hy mette derden daerliche coorse seer gequelt werd. Van daer trock hy na Savoyen tot Ast, daer sijn volck monsterende bevont sterck te wesen. IX. duysent oude Spaensche voer-knechten / V II duysent Sabopanen ende Italicnen / duysent lichte ende andere Paerden / behalven de Hoochduyschen / bytwillige aventuriers / Wybupren / hoeren ende Jongers / die mede onder Wendelen met goede ordenen verheft waeren / als aem van wapenen ende adunantie wel versien zijnde. Den yelt-oberste onder Ducq Alba was Chiapio, Vicelli Marquis van Cerova, ende de Meester van 't Geschut Gabriel Carbellione, den Hertoch bleef in Sabopen tot in 't begin van Julio / wachtende op naerder last van den Coning / omermits dat de Regente verstaende sijn konst / berou hadde den Coning so veel over den Edelhou gescreven te hebben / waeromme hy aende Coning andermael schreef / hoe dat de heroerten / wederomme geset ende verschepten oproerige gestraft / veriaecht ende gebongen / de Steden met Garnison beset waeren. Ende dat de konst hantde Spagnardien wederomme niet we heroerten veroorzaeken soude /

te. Welck versoek sy in 't minste niet en heeft mogen bekomen by sijn Majesteit / die den Hertoch weder belast boort te trecken / om de Landen by een niet te mogen overwinnen / ende sijnen last volcomenlijck op te boeren. Hy treckt boort verby Geneven op 7 mijlen naer / die bresden van hem bespongen te mogen werden. (Hoe wel sy van Soldaten wel versien waeren / en de Switsers te vriende hadden) en is door Borgongnen / en Lottingen in Lutsenburgh gekomen / alwaer den Grafe van Ladoron, den Grafe van Oversteyn en die van Schouwenburch, elck met haer Regimenten Duysche Knechten nevens eenige Paerden / hen bygevoecht hebben. Den Grafe van Egmond en verschepten Edeelen sijn hem alhier te ontmoet gekomen ende willekom gheheeten / malcanderen omhelsende op de hoofsche maniere. Ende zijn alsoo gesamentlijck met sijn gheheel leger diercent duysent den twee-entwintichsten Augusti / by sijn hant dert en sefen en sestiely aengekomen. De Regente heeft hem soerfesselijken ontfanghen / en vele middelen doorgeslagen / hoe hy de Landen alderbest in goede rust en eenighepat soude mogen houden / en de geblyckte Preten ende Edeelen wederomme inde Landen kringhen. Maer hy voorsietter houdende dat alle het ghaet dat inde Landen gheschied was / alleen toeghehooren was door de slappe regertige hande Regentes / des dorch in 't stuck heel anders aen te leggen. Coonevde des halven haer jultsgabers de Heeren Staten / sijn last bygeven / zijnde veel grooter ende byzender / als sy ghehad hadden. Te weten dat hy mach hadde, alle de Gouverneurs vande Provintien inde Steden, ende alle Officieren opende af te stellen / absolute mach over alle Catien, ende Rebelien, te straffen ende te vergeven. Dat hy was Capiteyn Generael van alle Fortressen, Stedeken, ende Krijghvolck, over de Raden van Steden, ende finantien, volkomen mach hebbende. En op dat een seghelijck dese sijn last soude mogen bekent wesen / heeft hy die in openbaer druck opt gegeven. De Regente dit alles merckende en siende dat haer tegenwoordigheyt boortael van groender waerde wesen soude / versucht oock

Ducq Dalba
komt bin-
nen Brussel.

Hertoch
sijn Con-
ing in de
cbr.

De Regent
te vertrecken
niet de Lan-
den.

Den Bloet-
Raet inge-
stelt.

Dary Wak-
ke doet te-
ken 11 laf.

aenden Coning om naer haer Man-
den Hertoge van Parma in Italien
te mogen vertrecken: t welck haer
bergunt wiert / en heeft opten ne-
gensten December schriftelick haer
affshept ende ooslof bande Staten
genomen: en VII. volle Jaeren de
Landen geregeert hebbende / is sp
den lesten December vijftien hon-
dert en seken en tsestich van Brussel
nae Namen vertrocken / en van daer
koudts den 10 April vijftien hon-
dert en achten tsestich / naer Parma,
al waer sp inden jaere 1586 gesto-
ben en overleden is. Den Partoch
in syn Gubernement bevesticht
zijnde / in plaetse van eenige ver-
sachtinge inde strichte Geboden / en
t verfoeck der Edelen te beherstigen /
heeft de oude Placcaten ende t ge-
loofs-ondersoek / op nieuws be-
handicht. En in plaetse van de her-
gaderinge bande Staten der Lan-
den / heeft hy een Raet van XII Per-
sonen inghestelt / die le Conseil des
Troubles, ofte den Bloet-raet genoemd
wierde. De welcke hy volkomen last
gaf om over een iegelijk / die eenigh-
sins hem mette verloopen beroerten
gemoept hadden / te bonnissen en te
oordeelen. Dese Raet bestont soo
wel van vzeemden als Inlanders:
den Hertoch al hoe wel hy het recht
van oordeelen alleen aen hem be-
hielt: en desen Raet alleen tot rae-
ders gebuyckte / de welcke sulcx niet
wel en mochten lijden / vernints dat
ter eenige vpyant waren / bande booz-
noemde waerhepte: En daer naer
vertrocken / ordonneerde tot Press-
den bande booznoemde Bloet Raet /
dien wzeeden en bebloeden Jan Ver-
gas, een Man / boven alle wzeede / de
alderwzertste / die om syn quaet leven
niet Spangnen gebanne was / en niet
van goet en bloet en socht. By desen
Raet / (oft om beter te seggen) by Ver-
gas, Del Rio ende den Geheim-schry-
ber de la Torre, sae by den Hertoch
alleen / wiert al t gesagh ende macht
van alle de andere Staden bande
Landen berooft ende genomen / te-
gen alle vpyeden ende beloften van
den Coning. Rae alle de andere Sta-
den / Edelen ende onedelen / Geeste-
lijke ende wereltliche / moesten selfs
booz desen Raet te recht staen en ge-
oordeelt werden. Al hoe wel by de
Coningh besloten was / darmen al-
leen diugh-taelen souden teghen de

gebluchte Edelen / sonder die te
moepen / die in het landt gebleven
waeren / en tegen dese hier begaen
sauten / als Beeldstormerie, Ministers;
Consistorianren, en die de wapenen on-
der oprechte Vrienden tegen den Co-
ning gedragen hadden, dit alles niet te-
genstaende heeft desen Bloet Raet /
onder haer gemaecte ende gesloten
bittere ende ongehoorde XVII Art-
ticulen / die tot Antwerpen inde ka-
mer van Vergas gebonden / ende in
openbaren vryck npt gegeven zyn /
die sp hielden als fondamentale: en
die in eenige bande selve schuldigh
waren / werden beschuldicht Laes
Majestatis, ende Wyf ende goet ver-
heurt te hebben; en soo wijt strecken-
de waeren / datter weynige bande
Inlanders / soo wel hoge als lege /
hyn en waeren bande selve straffe.
welcke articulen eenighsins accor-
deerden mette nptspaecke bande
helsche Inquisitie van Spangnen /
den 16 Februario binnen Madril ver-
gaderd weseude / ober de Ingeseten
deser Landen. Mitsgaders de npt-
spaeck banden Coning daer op ge-
bolyt / binnen Madril den 26 Fe-
bruario 1568 / weseude van desen in-
hout: Dat alle ende een iegelijk onder-
daen der Nederlanden, ende het ganes
lichaem (alleen weynighe npt genomen)
hadden begaen het vervloekte Crimen
Laes Majestatis, die alle condemneren-
de sonder aensien van Sexe, ofte ouder-
dom, ter straffen ende penen byden roch-
ten geordonneert tegen sulcke misdoen-
ders. Willende ende ordonnerende sij-
ne Majesteit. Door het uytvoeren van
sulcken straffen exempel te gheven in
toekomende tijden alle sijne naekom-
lingen, &c. Den Hertoch ende den
Bloet Raet aldus gemaecht wze-
sude / begonsten die allenskens in
het werck te leggen. En hebben on-
der decksel van eenige groote affai-
ren banden Landen te verhandelen /
alle de Raets-heeren van State ten
Hobe ontboden: den 9 September
binnen Brussel vergaderd weseude /
heeft hy ten selven daghe / den Raet
gheschepten zijnde / den Graue van
Egmond dooz Chiappin Vitelli syn ge-
weert doen afleggen en ghevangen
nemen: den Graue van Hoon een
ander kamer nptgaende / wrodt des-
gelijck gevangen ende vast gehou-
den / en beyde van Spaensche wach-
ken bewaert: desgelijck werde mede
geban-

Sententia
bande Co-
ning ober
de Inlan-
ders in't
spieren.

Egmond,
Hoon ende
eenige an-
dere geban-
den.

gevangen Heer Jan Calenbroot, Raet van den Grave van Egmond, den Beheym-schijber vande Grave van Hoorn, en veel verschepde andere aen-fienliche personen: de Graven van Hoorn ende Egmont dede hy tot Gent op 't Casteel voeren ende bewaeren/ ende andere Edelen werden tot Vilvoorden, ende tot Brussel in hechtenisse ghestelt. Desgelijcks dede hy tot Antwerpen vanghen ende haere goederen ter stont beschrijven / Per Antonis van Stralen, Burgermeester aldare / nebens veel ende verschepden andere treffelijke Wozgeren / en van mindere gelegentheyde / 't selve gheschieden desgelijcks over al / al omme inde Landen ende Steden; het was schickelicken om hoo-ren wat daer al Heeren / Edel-lieden en treffelijke Wozgeren in alle Steden ende plaetsen gevangen/gedoot / en haere goeden verbeurt gemaecht werden / eenige vande rijckste Wozgheren liet hy de handen op haeren rugghe binden/ ende alsoo aen een Paerts steert binden / ende naer de Galgen slepen ende ophanghen.

Alsoo dat alle Galgen jaer de boomen al om vol ghehanghen waeren / waeromme de Ingheseten en verschepden Heeren / Edelen ende Graven haer opte blucht begaben / ende inde ghebuer Landen ende Koningrijcken veretrocken / achterlatende alles wat sy hadden / om haer leven te moghen berghen. Een menichte van bertwoede en sinneloose menschen / wijs / kinderen ende alles wat sy hadden verlatende / hebben haer in West-blaenderen upt swaermoedigheyt inde Wosshen t'samen begeben/hy nachte al omme inde Wozpen / en Kloosteren loopende / haer over de Papen ende Monicken wzeckende / haer goederen benomen / neus en ooren afgesneden/ des sy wilde Geusen ghenoecht wierden. En alsoo dit volck seer toenamen sterck wierden / moest den Hertoch eenich Krijgs-volck tegen haer upt senden/maer met wepnich boozdeels; eyndelijck heeft hy den 12 Januarij 1568 hy open gheboden/ de Lantlupden beboolen sojge te dragen booz de behoudenissen haerder Sielsozgers en Kloosters. Den Hertoch dede tot Antwerpen aende zupstijde vande Stadt / een sterck ende gheweldich Casteel bouwen/

wilde Geusen

dat ghekoft heeft meer van maerken als 14 hondert dupsent guldens / waer toe die vander Stadt selfs vier hondert dupsent guldens hebben moeten opzenghen. 't Selve volmaecht wesende/ heeft hy daer spaensche ende Duytsche Soldaten opgelegd / en de Wozgeren ghebwongen die van bedden te versien. Daer Casteleyn op makende eerst Gabriel Cerbellione, ende daer daer Sancio Davila. Op den 19 December heeft den Hertoch doen in roepen en daghen / om binnen dypmael 14 dagen / booz hem te verschijnen / den Prince van Orangien, Graef Lodewijck van Nassauw, de Graven van Hoogstraten, vanden Bergh, van Kulenburgh, de Heere van Brederode, ende verschepden andere Heeren: den Prince/ den Grave van Hoogstraten, ende eenige andere Heeren hebben haer schijf-telicken verantwoort / ende die in d'uck laten upt gaen / bewijssende dat sy noch wettelicken / noch booz hare behoorelijke Rechters geroepen waeren / dat sy als Heeren vande Bliese alleen behoorden geoozdeelt te werden van haren mede booderen: ofte soo niet/aenboden booz den Keeser / ofte ander Potentaten te verschijnen/ en haer te verantwoorden. Maer den Hertoch dit alles niet achtende ende hy gebzecke van non comparitie / heeft haer Difinitivelicken veroozdeelt / verballen te wesen in 't Crimen laesae Maiestatis, ende oversulx den Procureur Generael alle sinen epsch toe ghewesen / als verbeurt te hebben lijf ende goet / booz den Koningh / ende 't selve is al omme reghen haere goederen in 't werck ghestelt. Den Bloet-Raede heeft oock bonnisse ghestreecken teghen 't Huys vanden Graven van Culenburgh, alwaer de Edelen inden jaer 1565 vergadert getweest hadden/ om de Versoek-schijften hier voren verhaelt aende Regente te behandigen. 't Selve oozdelede totte gront toe af te werpen/ende op de plaeste te doen oprechten een Marmoren Wy-laer/ met vier opschijften in vier Calen/ inhoudende de rebenen waeromme / en van wie dit huys geruineert ende ter neder gewozen was. Den Prince van Orangien/ met verschepden andere gebluchte Heeren en Edelen / nebens enige Nederlanderen/ van Ducq d'Alba ghebannen/ mits-gaders

't huys van Kulenburgh geoozdeelt / te ruineeren.

Den Prince versamelt Volck van wapmen.

gaders met hulpe van zijn vrienden/ en Bontgenoten / heeft eenich volck van Wapenen by den anderen hier ende daer versaemelt en te velde ghebracht: beflooten hebbende den Hertoch van Alba, so veel hem mogelijken wesen soude in zijn Tyrannisch booznemen te verhanderen/ en haer goederen en leven tegen sijn ghewelt te beschermen. Volghens dit booznemen is hy / verghefelijkheid wesen/ met verschepden Dupsche Heeren ende Doziken/ naer de Nederlanden gekomen / en heeft in het Landt van Gulick ontrent 2000 mannen (die aldaer laghen en wachten naer haere Wapenen / die van Ceulen gebacht souden werden / by een doorn vergaderen / van meeninghe wesen/ met haer af te komen: maer den Hertoch van Alba, sulcx verstaende heeft den Graef van Ladron ende Sancio d'Avila, met sekere Waendelen Soldaten derwaerts gesonden/ om sulcx te verhanderen. Die dit volck ontrent Dalem bindende / geresolveert hebben aen te tasten ende te slaen / al eer datse meerderen aenwas machten krijgen. 't Welck spop den 25 Aprilis 1568 gedaen hebben / nemende de Heeren van Villiers en d'Huy gebangen. De Heer van Cocqueville nebens eenige andere Fransche Heeren / hebben mede tot hulpe vanden Prince een groot getal Francosen en Nederlanders by een versaemelt / en waren van meninghe den Hertogh in Artrops te bespringen/ maer werden desghelycks ontrent Sinte Amans verslagen ende verstroopt/ dooz den Koning van Spanckryck. In 't begin van Maey hebbende Graef Lodwijck, en Adolph van Nassau/ nebens Jooft Graef van Schouwenburgh, en eenighe andere Heeren wederomme eenighe Waendelen Soldaten by een vergadert / en sijn met deselve dooz Driestlant / naer het Landt van Groeningen ghetrocken / in-nemende het Dups te Wedde ende den Dam, haer ooge op de Stadt Groeningen hebbende. Maer den Hertogh sulcks verstaende / sont inder haest om sulcks te beletten de Tercia van Sardinia onder Bracamonte, mitsgaders drie Waendelen van het Regiment van Lombardien, ende andere Waendelen Spangnaerden ende Italiaenen/ desghelycx eenige Coznet-

Werden by Dalem ende S. Amans verstroopt ende geslagen.

't Dups te Wedde ende den Dam by Graef Lodwijck ingenomen.

ten Ruyteren / onder 't gebiedt vanden Graef van Arenberch ende Meghen, derwaerts. Graef Lodwijck sulcx vernemende rucht terstont alle sijn macht (die verdeckt lach) by een ontrent den anderen komende/ schermtseren eenigen tijt tegen malcanderen / Graef Lodwijck trecht naer den Dam op sijn boozdeel: Arenberch volcht hem/ des anderen daechs wesen/ den 24 Maey / Nassau den Wyandt op hem / tusschen het Clooster van Heyligherlee ende 't Doorp Wincschoten, by hem siende aenkomen/ by hem hebbende een Vende Ruyteren van Martenengo, biedt den Wyandt 't Hoofst/ treffen den anderen/ en verstaet een groote menichte Spaensgnaerden ende ander Soldaten / de Spaenschen al te vierich zijnde/ Nassau te dempen; den Graef van Arenberch, Haultin ende verschepden Officiers opte plaats doot blijbende: het gantsche Legher vanden Hertoch nam de vlucht: veel vande selve verberchden haer in het Clooster van Heyligher Lee. Graef Adolph van Nassau doet het selve besetten/ bestormen ende innemen / maer wert selfs / inde inneminghe doot gheschoten / en met groote droefheyt tot Wedden begraven. Ghelijck den Graef van Arenberch in 't Clooster van Heyligherlee ter aerde bestelt is. Den Hertoch van Alba siende de Victorie van Graef Lodwijck, ende verschepden andere aenslagen / die hier ende daer geschiet waeren / en noch meer te verwachten stonden / heeft niet willen betoonen eenighe hreese booz haer te hebben. Maer is hooft gebaeren in het ding-talen tegen de ghevangenen en uptgeweecken Heeren en Edelen: de welke hy opten 28 Maey / berklaert ende verdozdeelt heeft/ lijf ende goet verbeurt te hebben. Doende die inde Landen ghebleben waeren op een nieu den Coning sweeren getrou en gehooft saem te wesen / ende de Roomsche Godsdienst te hanthaben. Met een gebiedende alle de gefluchte weder te keeren/ ende haer booz haere Magistraten te vertoonen/opte verbeurt van haere goederen / en eenwelick upt den Lande gebannen te werden. Doende opten eersten Juny tot Brussel onthoofden/ bepde de Broederen van Batemburch met noch 15 Edelen ende Heeren: en opten twee-

Slach by Heyligherlee alwaer Graef Adolph van Nassau doot blyft.

Daer Dalba berklaert dat alle de Edelen lijf ende goet verbeurt hebben.

Doet vele
Eerlen ont-
halfen tot
Wzuffel.

den Julij / Jan de Montigni Heere
van Villiers, de Heere van De Huy,
den Bailli van Engien ende Cornelis
Nieren Predicant. Dese wierden al-
tsam gedoot onder het gelupt van
bele Crommelen/ om dat de gemeen-
te niet en souden hooren wat sp sep-
den / als sp gerecht wierden. Tot
Vilvoorden dede hy desgelijck de Heer
Antonis Stralen, Heer Jan Casenbroot
en meer andere / naer dat sp seer ge-
pijnicht ghewerst hadden / ter doot
hzengen. Den 3 Junij wierde den
Grabe van Hoorn ende Egmond
van Gent tot Wzuffel gebzacht/ daer
haer sacck dooz den boozspzaeck du
Boys bedongen is / tegens belosten
van alle hulpe berooft zijnde : so dat
sp soo sp best mochten / haer selfs
moesten verantwoorden : Dat sp
met groote Protestationen deden / klā-
gende ober het onghelijck datmen
haer doende was / maer 't was al-
les te vergeefs. Want den Her-
toch met eenighe van sijn Bloedt-
Raedt heeft haer opten 4 Junij ver-
oordeelt, vervallen te wesen in 't
Crimen Laesē Majestatis, ende dien
volghende gherecht te werden metten
swaerde, ende haer Hoofden gestelt te
worden, op hooge gemeene plaetsen, op
dat die van een iegelijcken soude mo-
gen gesien worden; voor den Coning
alle haere goederen verbeurt maecken-
de. Dese uytspzaecke wiert de Gra-
ben / een upre booz den middernacht
gesonden. De Graben sulcx gehoozt
hebbende/ hebben 't selve verduidich
aengcnomen : De Grabe van Eg-
mond seggende (sonder hem eenich-
sints te ontfetten) dat is boozwaer
een grouwelijck ende streng bonnis/
ick meynde de Coning soo veel niet
vertoozt te hebben : want 't gene
ick gedaen hebbe / dat hebbe ick ge-
meynt ten beste ende tot sijnen dienst/
&c. Des anderen daeghs des mo-
gens ten thien uren / is de Grabe
van Egmond op het Schabot (tot
dien eynde ghemaecht / met swart
laecken bespreyt en behanghen we-
sende / rontomme met 22 Vaendelen
Spaenjaerden beset zijnde) gebzacht
gheworden / vergeselschapt neffens
den Bisschop van Yperen, en sijn
Biecht- Vader Martinus Rierhovius
al inden routwe gekleet. Op 't Scha-
bot komende / ginck wat op en ne-
der / wenshende sijn leven te mogen
verliesen inden Oozlogh / ten dienste

Desgelijck
den Grabe
van Hoorn
en Egmont.

Vanierre
van sterben
van beyde
Grabben en
hare laetste
woozden.

van sijnen Coningh / bzaeghde aen
Romerb, offer geen genade en was/
die sijn schouderen optreckende/ sep-
de/ neen : waer ober hy sijnen Man-
telen Tabbaert neder wierp / knie-
lende op het kussen / met den Bis-
schop biddende / daer naer een zijde
slaepmutse booz sijn oogen trecken-
de/ berepde hem ter doot; terstont is
den scherprechter gekomen/ en sloech
hem met eenen slach sijn hooft af:
out wesende ontrent 47 Jaeren / na-
laetende drie Sonen en acht Doch-
teren; sijn Lichaem en Bloedt wert
met swart laecken bedeckt : Daer
naer wiert de Grabe van Hoorn op't
Schabot gebzacht / de omstanders
geluck getwenst hebbende / begeerde
dat sp hem souden helpen bidden/ dat
hem Godt alle sijne sonden wilde
vergeven : maer en wilde niet be-
kennen den Coning / sijnen Heere/ te
kozt gedaen te hebben : sijnen Man-
tel afgelept hebbende / knielde op het
kussen / treckende sijn Bonnet ober
sijn oogen / sepde / Heere in uwe han-
den beveele ick mijnen Geest : ende
wierdt dit seggende onthalt/ out zyn-
de ontrent 50 Jaeren / geen kinde-
ren achterlaetende. Haere hoofden
wierden op staecken met psere pin-
nen / op 't Schabot / wel twee uren
lanck / gestelt/ tot groot verschicken
en medelijden der gemeenten; daer
nae zyn de Hoofden afgenomen / en
met de lichamen elck naer hare heer-
lijkheden geboert / oock eerlijcken
begraven. Graef Lodewijck (als
hooren verhaelt) sijne Victorie ver-
volgende/ is naer Groeningen getroe-
ken / en heeft 't selve belegerd / goede
hope hebbende dat te vercoeren.
Duc d'Alba, is selfs Persoonelijck te
velde ghekomen met 17 vaendelen
Spaengaerden/ en andere Soldaten
om Groeningen te ontfetten / den 14
Julij sijn Leger daer ontrent neder-
slafnde. Graef Lodewijck de macht
van den Hartoch siende: en van de
Keyserslijcke Majesteit (op pene van
den Ban) geboden zijnde te vertrec-
ken / heeft met sijne Heeren besloten
Groeningen te verlaeten / met sijn Le-
ger naer Wedde vertreckende; den
Hartoch sulcx siende / volcht hem op
den 19 Julij / met sijn geheel Leger
nae / gelegentheyt soeckende om hem
te mogen slaen / hem ontrent Lem-
mingen achterhalende : so dat Graef
Lodewijck geen tijt en hadde hem ge-
noech-

Graef
Lodewijck
belegerd
Groeninge
&c.

E

noech-

genoegsamelyck te mogen stercken / ofte tegen den slach toe te rusten / te meer / om datter groote oneenigheyt onder sijn volck was / die / als men verhten soude / om Belt riepen / en onwillich waren / soo dat hy van 't Leger van Duc d'Alba over vallen / en met groot verlies vanden sijnen / op den 21 Julij 1568 geslagen is: Graef Lodewijck met verschepden Heeren berchde haer in een Schip / en voeren naer Emden: sijn overgebleven volck weder hy den anderen versamelt hebbende / trecht daer mede naer Duytslant / hem by den Prince van

Orangien voegghende / die aldaer een groote macht van volck by den anderen vergaert hadde / om de Nederlanden op nieuw te bespzingen: Maer vooz en al eer dat hy voozt trecht / heeft hy openbaerlyck verklaert / wat redenen hem hier toe beweegden / segghende 't selve te doen / ter eere Godes, ten dienste van den Koninck, tot bescherminghe van de arme en verdruckte Onderfaeten, ende onderdruckingen van de Tyrannye van Duc d'Alba, waer mede hy de bloepende heerlycke Nederlanden rupneerde en te gronde bracht.

Geslacht ende Afkomste /

Van den

Doorluchtigen Helt,

WILHELM van **NASSAU**,

PRINCE van **ORANGIEN**, &c.

DEn Oorsprongh van de Nederlandtsche Oorloggen / ter loop ende in het kort te verhaelt ende beschreven hebbende: soo heeft ons goet ghedacht alhier inne te voeghen het Geslacht-Register van de Nassausche Stamme van Dillenburgh, wesende een vande Seven / ja den principaelste en voornaemste Tack oft Familie / van het oude Edele en Doozluchtighe Hups / der Graven van Nassau: Beginnende met Ortho. Die Sone was van Henrick de Rijke: die af-lepden tot Wilhelm Prince van Orangien / (Vader van de Princen / Mauritz, en Hendrick Frederick van Nassau / welckers daden wy voozghenomen hebben te

beschrijven.) Desgelijcks tot sijn Broeders ende Susters. Wat de andere Gheslachten ende Stammen van Nassau / te weten 't Geslacht van Gelder ende Zurphen: van Weyssbaden ende Idtsteyn: van Sarazonten ofte Zarbrugghen: Weylburgh ende Beylsteyn aengaen / also de selve alleene onsen Prince bestaen van ter sijden / soo heeft ons goet ghedacht om kortheys wille / deselve alhier verby te gaen / ende den begerighen Leser tot onsen Geslacht-boom der Graven van Nassau te seyn den. Om aldaer te moghen sien ende lesen / wat vooz Helden ende Graven / upt de selve Stammen voozt ghekommen ende ghesproten sijn. Wy sullen hier dan als geseyt is / stellen de Stamme van Dillenburgh, de welck is dese volgende:

Linie

Linie ofte Stamme van Dillenburch.

Oscho, sone van Hemrick de Rijcke heeft geteelt met Agnes Gravinne van Solms.

Hemrick, heeft met Adelheyda Gravinne van Arenberch voort ghebracht

Johan, die jongh ghestorven is.

Emichus die sonder kinderen ghestorven is.

Oscho, heeft met Adelheyda Gravinne van Vyanden, &c. gheteelt.

Hemricus, die geworden is den eerste Grave van Nassau ende Beysseyn.

Hemrick, die jongh ghestorven is.

Johannes, die met Margareta vander Mark geteelt heeft.

Oscho, die sonder kinderen ghestorven is.

Adolphus, die gheteeelt heeft met Iutta van Dietz. &c.

Johannes, die sonder kinderen ghestorven is.

Engelbertus, die met Iohanna van Polanen ende Breda geteelt heeft.

Margareta, die getrouwt heeft Hemrick Grave van Waldeck.

Iutta, die getrouwt heeft Gotsfridus Baron van Dipsen.

Johannes, die met Maria Gravinne van Loon geteelt heeft.

Hemricus, die metten Grave van Sleyden teelde.

Elysbeth, die den Grave van Hanau getrouwt heeft.

Maria, die troude Jan Grave van Nassau ende Weysbaden.

Margareta, die troude Tibericus Grave van Siena.

Odila, die getrouwt heeft den Grave van Catzenelbogen.

Engelbertus, die met Limburgh van Baden getrouwt was.

Johannes, die met de Lant-Grave van Hessens Dochter teelde.

Hemrick, die met Claudia van Orangien teelde.

Gulielmus, die by twee Gravinne geteelt heeft.

Rene de Chalon Prince van Orangien, die sonder kinderen niet telaten ghestorven is.

Elysbeth die jong ghestorven is.

Magdalena, heeft den Grave van Meurs ghetrouwt.

Wilhelm, Prince van Orangien, aen wien de selve Stamme begonnen is.

Johannes, Graef van Nassau &c.

Herman-na, die jong ghestorven is.

Ludovicus, die op de moocker-hey verslagen is.

Maria, die den Grave van den Bergh troude.

Adolph, die in Vriesland verslagen is.

Anna, die den Grave van Nassau en Sarbruck troude.

Isabella, die den Grave van Solms troude.

Chastarina, die Cumerus van Swartsenburgh troude.

Juliana, die den Grave van Swartsenburgh trouwde.

Magdalena, die den Grave van Hohens trouwde.

Hemrick, die op de Moker-heyde bloef.

Dit is in 't kortz het Geslacht-register bande Doosluchtighe Doos onderen van 's Daders zijde/ van onsen Prince Wilhem van Nassau, van ontrent de vier hondert jaeren. Wyt welck out en Edel geslachte soo vele treffeliche wijt vermaerde/ en manhaftige Krijghs-helden voortgekomen en gesproten zijn: de welke haer in vele Oorlogen / ten dienste van verscheyden Keyseren / Coningen en Princken / soo teghen de Turcken / Hongeren / als andere Nationen en Volckeren hebben laten gebuycken. Ende daer inne ontelbare Royslijcke ende onsterffelijcke daden uytgericht en te weghe ghebacht. De welke haer bande selve Princken wederomme met groote Eeren / Digniteyten / Rijckdommen / sae mette

Pubelicken van hare eygene docteren vergolden gherecompenseert zijn. Dat meer is uyt dit selve Geslachte / te weten uyt de Stamme van Weyssbaden en Idsteyn zijn gesproten en voortgekomen / dien onbetwinnelicken Keyser Adolph, Graef van Nassau, Weyssbaden ende Idsteyn: de welke in den jaere duysent twee hondert twee en t neghentich/ tot 105. Roomsche Keyser met bewillighe van alle de Keur-Doosten tot Franckfort gekoren is. Welck Rijck hy eenige jaeren met grooter eeren berechtet/ en geregeert heeft.

Ende naer hem Rijck Geesteliche Keur-Doosten des Rijcks/ te weten in den jaere duysent twee hondert drie en negentich/ Dietherus, Broeder van de voornoemden Keyser / tot

En Keyser en v. Meurs herten uyt Nassau gesproten.

XCII Bisschop en Heur-Dozt van Trier:

In den Jaere 1351 / Gerlachus De be banden selben Keyser tot L X I Bisschop en Heur-Dozt van Mentz.

Anno 1380 / Adolph den eersten dier naems L X I I Bisschop en Heur-Dozt van Mentz.

Anno 1396 / Johannes Broeder van den booggaenden Adolph L X V Bisschop en Heur-Dozt van Mentz. ende ten laersten:

Anno 1462 / Adolph de tweede L X I X Bisschop en Heur-Dozt van Mentz. ende verscheyden andere Graven de welke tot groter eeren en Digniteyten ghekomen zijn / gelijck sulcx in 't lange en breede in mijn Geslachtboom als boophenen noch geseyt is / gelesen kan werden.

Omme wederom te herren daer wy 't gelaten hadden / te weten totte beschrybinge van de Dooz-ouderen van de Doozt-Dozt Wilhelm Prince van Orangien, &c. So sullen wy met weynigh woorzen alhier gedencken het Leven / Daden / Pubwelijk / Kinden / en Sterben / van sijne vier opklimmende Dooz-vaderen van sijne Vaderliche zijde. Beginnende met sijn tweede Groot-Vader.

ENGELBRECHT, Grave van Nassau, Dillenb. Baron van Breda, &c. is naer sijn Broeders overlijden inde regeringhe van Nassau, gesuccedeert. Hy heeft in den Jaere 1404 ghetrouwt Iohanna dochter van Philips * (ofte soo een ander seyt van Iohan) Heere vander Leck, en van Breda: welchen Ians Vaden mede genoemd was Ian, Heere van Polanen. Desen heeft inden jaere 1351 op den eersten Aprilis / de Baronie en Erfheerlichheyt van Breda, met alle datter aen dependeert gekocht / van Bartoch Ian van Brabandt om drie-en-beertich duysent Hallingen; en is gestorven. Anno 1377.

Dooz dit Pubwelijk is aen den Wypse van Nassau en Dillenburch gebracht de Heerlichheyt en de Baronie van Breda met alle 't gene daer aen dependerende is.

Die de afkomelingen in brede beseten hebben wel honderdt vier en t'achtich jaeren aenden anderen / te weten totten Jare 1567 als den Prince van Orangien, Ho. Me. dooz de komste van Ducq d'Alba, met groote droefheyt van de Stadt ende

Boogeren van Breda; om sijn leven te salderen / genootsaecht was die te verlaten en naer Dupsflant te trecken. Duck d'Alba heeft dese Stadt / beneffens vele en verscheyden andere goederen / de welke den booznoemden Prince in dese Landen had leggende / geconfisqueert ende aen geslaghen / met Spaengnaerden besettet ende behouden totten jaere 1577 / ten welken tijde die wederomme onder de ghehoorzameheyt vanden Prince gekomen is.

Inden jaere 1581 / is de selve by den Capiteyn Haultepoene dooz een aenflach en vele mooyten op den selven twintichsten Junij ingenomen / en aende zijde des Conings van Spaengien wederom gebracht / ende daer onder gebleven tot op den vierden Martij 1590: ten welken dage die dooz een Stratagema van Heraugier, met eenige Soldaten in een Tozschip onder den Toz verbozen wesen / dooz belepdt van sijn Exelentie Mauritz van Nassau, ende de Hoogh Moghende Staten der Vereenichde Neder-Landen wederomme ingenomen is. Ghelijck hier naer tot gelegen plaetse breder ghesepdt sal werden. Dit alsoo ter loop vande Stadt Breda hier inne ghevoecht hebbende / sullen wy wederomme komen / daer wy het gelaten hebben.

Graef Engelbrecht heeft by sijn Wypshoutwe gheteelt drie Zonen ende drie Dochteren: sijne Landen en Steden XXVI jaren getrouwelicken geregeert hebbende / is inden Jaere 1442 tot Breda gestorven / ende aldaer aende Doozt-zijde vande Kercke / in sekere Kapelle / begraven. Sijn Wypshoutwe is daer naer Anno 1445 / mede ghestorven ende by hem begraven. Daerlatende

Iohannes, die sijn Vader geholcht is in de Regeringe.

Henrick, heeft ghetrouwt twee Woutwen / waer van de eerste was Genoyesva, Dochter van Rupertus. Grave van Verneburch, waer mede hy geen kinderen geteelt heeft. De tweede was de Dochter vanden Grave van Sleyden, daer hy mede gheteelt heeft Odilia, de welke ghetrouwt heeft Philips, Sone van Philips Grave van Catzenellebogen.

Elyabet, die getrouwt heeft Philips Grave van Hanau ende Mintzerberg. Maria,

* Meteren in sijn 10 Boeck.

Wet Hete van Breda, Polanen en de Leck.

* Welck die van Nassau meer als 184 jaer aen den anderen beseten hebben.

Engelbrecht sterft 1442 tot Breda.

Sijn kinderen.

Maria, die troude Jan Grafe van Nassau, Weyßbaden ende Idsteyn.

Otho, die sonder kinderen naer te laten gestorven is.

Margareta, die troude Thiericus Grafe van Siena.

JOHAN Grafe van Nassau, Vyanden, Baron van Breida, Heere van der Leck, ober groot-vader vanden Prince van Orangien / is gheweest ten tijden van Hartoch Karel van Borgondien Gouverneur van Brabant: hy heeft ghetrouwt Maria Dochter van Johan Grafe van Loon ende Heynsberch: de welcke doo? recht van Pubelijc goet ende successie aen Graef Jan gebracht heeft / Herstal, Gangle, Vuchtram, Millam, Rutram ende Steynfort: ende doo? het recht om het Graeffschap van Heynsberch gedaen wesende / werde haer toe gewesen / boven het vooznoemde Graeffschap / het derde gedeelte van het Hartochdom van Gulick. Graef Jan heeft met sijn Wifvrouwwe geteelt twee Sonen ende drie Dochteren: is gestorven tot Breda inden jaere een duysent vier hondert vijf en tseventich / al waer hy by sijne voozouderen begraven is. Sijne kinderen zijn dese:

Engelbrecht, die met sijn voozeder de Graeffschappen ende Heerlichheden / by haer vader naergelaten / gedeelt heeft.

Johan, die in het Graeffschap van Nassau gebolcht is.

Anna, heeft tot haer eersten man getrouwt Philips Grafe van Catzenelbogen, ende tot haer tweede Otho Hartoch van Brunswijck ende Lunenburg.

Adriana, die getrouwt heeft Philips Grafe van Hanau.

Odilia, die gheweest is de eerste Priorinne van het klooster t welck haer moeder ontrent Breda gesticht hadde.

De twee voozederen Graef Engelbrecht ende Graef Jan, hebben naer het overlijden van haer vader / sijne goederen verdeelt ende geschepten: met dit bespreck ende dese conditie / dat de mans gbeboorte in haere afkomelingen onthrekkende: als van de naeste mans geboorte vande andere zijde erfgenaem soude wesen: in des selbens Landen ende Steden: om also doo? desen middel / het Wif van Nassau / in wesen ende staende

te houden. Den outsten Soon Graef Engelbrecht heeft voo? sijn gedeelte verkreghen / alle de goederen / de welcke ober d'eene zijde des Kijns ghelegen waren / te weten het Graeffschap van Vyanden, de Heerlichheit van Sint Vyt, van Dudeldorp ende van Mylen, de Baronie van Breda, ende de andere goederen die in Brabant, Hollandt, ende het Land van Luyck gelegen waren. Graef Jan heeft tot sijn gedeelte verkreghen / alle de goederen die aende andere zijde vanden Kijns gelegen waren / te weten de Graeffschappen van Nassau, Dietz, Dillenburg, &c. Maer also Graef Engelbrecht (ghelijc terstont gheseyt sal werden) sonder erfgenaem achter te laten / gestorven is / heeft Graef Jan vooznoemt alle de Landen / Steden ende Heerlichheden van sijn voozeder achtervolgende het voozgaende arceypt wederom bekomen en gheerft.

ENGELBERTUS Grafe van Nassau, Vyanden, Baron van Breda, van Leck, oudt Ombanden Prince &c. Eersten Ridder van den gulden Vliese van het Geslachte van Nassau / Gouverneur van Brabant, ende van alle de Castelen / Sloten ende Stercken van Nederlant. Is geweest een kloech / wijs ende verstandich heer / een treffelijc vroom Krijghshelt / die voo? den Keyser Maximiliaen van Oostenrijck veel vroomse seften te weghe ghebracht heeft: sijne kloechheit ende manhaftigheit / gedenckt den Prince van Orangnen, in sijne Apologie / die hy tegen den Wan ende Proscriptie vanden Coninck van Spaengnen / inden jaere 1581 / uptgegeven heeft met de volgende voozden.

* Wie is het onbekent dat den Grave Engelbrecht onsen Groot-oom, de gene was die zijn uyerste beste dede, om den Keyser Maximiliaen in sijn staet te houden, ja Goet ende Bloedt, midtgaders sijne sinnen ende verstandt daer toe niet gespaert en heeft.

* En was niet de Grave Engelbrecht met mijn Heere van Romont, de gene die den slach van Guinegaste ghewan, waer door den staet vanden Keyser te meer verseeckert werde. En was hy niet de gene die tot sijne wederkomste uyt Vranckrijck, naer dat hy by t Bethunen hadde gevangen geweest, die den Keyser Maximiliaen mette Oorloghe, belem-

3

mert

Gouverneur van Brabant.

Stierft 1475.

Sijn kinderen.

Verdelinge van Nassau ende d'andere Graeffschappen by twee voozederen.

Widder van den Toijon d'or. Gouverneur van Brabant.

* Apologie vanden Prince van Orangier.

* Commynes lib. 6. cap. 6. in t'jaer 1479. Heuterus lib. 1.

† De t'andere 1. 73 by Bethunen gebrange.

mert ende becommert vindende, tegen mijn Heer van Ravensteyn ende de Stadt van Brugge, de saecken soo verre bracht, so wel met wapenen als door sijnen Raet, datse verdragen ende geaccordeert werden. Het was dien selven Engelbrecht, die bedwangd de gene die aende Palen des Rijns gerebelleert waren, ende heeft den voorz Keyser in het vredelijck besit van over Mase gestelt, &c. Jae de verdiensten van desen Heere waeren in soo grooter achtinge, in dese Landen, dat hy als Lieutenant Generael over de selve gestelt wert.

Wet K^{on}
tenant G^{ene}
raet ober
de Neder-
landen.

Oyt welck verhael ghenoechsaem ghesten kan worden / wat een bzoomen ende kloecken Belt desen Graef Enghebrecht gheweest is. Hy heeft met Hartoch Willem van Gulick de Landen van Myllen, Gangel ende Vucht, met het gebiet der selver / verwisselt / tegen Diest, Sichein, Seelhem ende het Vice Graeffschap van Antwerpen. Desen Graef heeft ghetrouwt Limburg. Dochter van Karel Marckgraef van Baden, maer en heeft geen kinderen met haer ghteelt oft ghewonnen / sijne Landen met groote wijsheyt XXIX jaren geregeert hebbende / is inden jaere 1504 tot Breda gestorven / ende hy sijne Woudsaten begraven / achterlatende tot sijn eenige erfgenaem sijn Broeder Graef Jan van Nassau ende Dillenburg.

Stierft an
no 1504 tot
Breda.

JOHAN Graef van Nassau, Vyanden, Dillenburg, &c. Groot-Vader banden Prince van Oranguen: heeft getrouwt Elyzabet dochter van Henrick Landt-Graef van Hessen, ende Anna dochter ende Erfgenaem vanden Graef Catzenellebogen. Dese Grabinne herft tot haer Huwelijck goet aen Graef Jan ghebacht / het Graeffschap van Dietz. Ende haer Broeder Willem de derde gestorven wesende / heeft hy Actie verkregen op de goederen ende Landen van Catzenellebogen, &c. de welke hem daer haer hy Rechte toe ghewesen zijn. Wy dese Grabinne heeft hy geteelt ende gewonnen / twee Zonen / ende twee Dochteren hier onder genoemt. Waer van den jonghsten sijn Vader inde Graeffschappen van Nassau Catzenellebogen, ende de goederen die aen gene zijde vanden Rhijn gelegen waren ghevolcht is. Graef Jan is inden jaere een duysent vijfhondert seshien / naer dat hy sijne Landen XLI jaren geregeert hadde /

Catzenelle-
bogen aen
Nassau ge-
bacht.

gestorven / en tot Dillenburg begraven / naerlatende /

Stierft an
no 1516.

Henrick, die nae sijn Vaders doot / Graef ende Heer gheworden is ober alle de Goederen die aen dese zijde vanden Rhijn gelegen waren.

Sijn kinder-
ten.

Willem, de welke sijn Vader in het Graeffschap van Nassau: ende de andere Goederen aen de ander zijde des Rhijns ghelegen wesende ghevolcht is.

Elyzabet, die getrouwt heeft Iohannes Fredericus Comit, Widanus Ronkel & Isenberg.

Maria, die ghetrouwt heeft Iodocus Bone van Ottho, de derde / Graef van Holfaten, Schouwenbergh ende Sternbergh.

HENRICK, Graef van Nassau, Vyanden, Dillenburg, &c. Is gebooren inden jaere 1483 opten 12 Jaenuarj / ontrent acht upren. Outsten Soone van Graef Jan voornoemt. Met sijn Broeder Graef Willem de Erffnisse van haere Vader gedeelt hebbende / zijn hem ten deele geballen / alle de goederen aen dese zijde des Rhijns gelegen wesende / te weten / de gene die in Lutsenburg, Brabant, Vlaenderen, Hollandt, ende in andere plaetsen gelegen waren. Ende is daer door gheworden Graef van Nassau, Vyanden, &c. Baron van Breda, Diest, Sichein, &c. Vice-Conte van Antwerpen, ende Ridder van den gulden Vliese: Hy is gheweest een bzoome ende dapper Krijghs-man: Opperste Raet ende Kamerling van Keyser Karel de vijfde, desgelijck Gouverneur van Brabant ende eenige andere Provincien van des selven Keyser's wegen. Het gene desen bzoome Prince geduerende sijn leven merckelijck uptgerecht heeft / is inde wijt heroemde Apologie van mijn Heer den Prince van Orangien sommicrlicken ofte in het korte begrepen / mette volgende woorden: * Niemant soude kunnen lochenen dat tot sijnen tijden (verstaet de tijden van desen Graef Henrick) in dese Landen geen Heere en is geweest, die meer arbeyt en moeyten gedaen heeft, om den Keyser te dienen dan de voornoemde Graef Henrick. Ende omme niet wijt uyt te vaeren in het verhalen van 't ghene soo wel bekend is; sullen wy slechts mer eenen worde segghen, dat hy is de ghene die den Keyser heeft de Keyserlijke Kroone op 't hooft doen setten, hebbende in dier voeghen de

Ridder
vanden Gul-
den Vliese,
Raet van
Karolus
Quintus ende
de Gouver-
neur van
Brabant,
&c.

* Apologie
vanden
Prince.

Is oeffsake
dat Karolus
V aen het
Keyserryck
ghewonen is.

laecke vervolcht, dat hy de Keur-Vorsten daer toe bracht datse den voorz Keyser prefereerden voor den Koningh van Vranckrijck, welke verkiesinge de oorlaecke ende brugge is, waer door den Keyser tot soo vele Landen ende Rijken ghekomen is, &c. Dus verre de Apologie. Inden jaere 1536 heeft de Coninginne Maria, Suster van den booznoemden Keyser Karel de Vijfde en Goubernante deser Landen/ een Legher toegherust om den Keyser die in Vranckrijck teghen den Coningh oorlooghde / te verstercken ende te assisteren. Over welck Legher sp tot Capiteyn Ghenerael ghestelt ende gheordonneert heeft / desen Graef Henrick van Nassau, &c. de welke daer mede tot berschepden plaetsen ende tijden / tot dienste ende boozdeel banden booznoemden Keyser/ vele Menslagen ende Krighf-acten uptgerecht en gedaen heeft. Gelijck de Historien en Kronijcken van die tijden ghenoechsaem verhalen. Hy heeft tot sijn eerste hupvrouw getrouwt Francisca, dochter ende erfghenaem van Iacobus Sabaudia Graef van Romande ende Vausi, die hy ghewonnen hadde by Maria, Dochter en Erfghenaem van den Hartoch van Lutsemburch, welke Vrouw/ sonder kinderen naer te laten ghestorven zijnde / hy tot sijn tweede / ghetrouwt heeft / Claudia, Dochter van Ioannis Cabilonensis, Princesse van Orangnen: † Suster van Philibert, Prince van Orangnen, de welke by de Coninginne Anna van Vranckrijck, opghewoet was/ en van den Koninck Francois, de eerste vier naeme / Koninck van Vranckrijck, aen Graef Henrick van Nassau ten huwelick ghegeven werde: met dese Princesse heeft hy geteelt/ een Sone / die genoemt woerde René de Chalon ofte Renatus Cabilonensis, die sijn Vader inde regeringe gebolcht is. Claudia is gestorven inden jaere 1521: ende Graef Henrick heeft tot sijn derde hupvrouw getrouwt Mencia Mendoza, Dochter van den March-graef van Genetta, die naer-maels Hartoch van Calabrien was. Waer mede hy geen kinderen geteelt ofte ghewonnen heeft. Sijne Landen vijftien jaeren met vyde gheregeert hebbende / is inden jaere 1538 / op den 14 September tot Breda gestorven ende aldaer begraven. Naer latende sijnen eenigen Soon /

RENE DE CHALON, Prince van Orangnen, Graef van Nassau, Vyanden, Dietz, Vice-Conte van Antwerpen, Baron van Breda, Diest, Lecq, Atley, Nozeroy, Goubernneur van Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt, Ridder vanden gulden Vliese. &c. is dooz het overlijden van sijn vader Henrick Graef van Nassau, &c. Graef ende Erfghenaem geboorzen bande boozverhaelde Landen ende Steden: daer en boven is hy noch by Testamente van sijn Oom Philibert Prince van Orangnen, gemaecht ende gestelt tot sijn Successeur ende Erfghenaem in het Prinschap van Orangnen, Chalon ende sijne andere Heerlijkheden ende Landen. Dit is gheweest dien Philibert die den Prince van Orangnen in sijne Apologie met grooter eeren/op deser wijse gedenckt ende verhaelt: Wat willen wy segghen vanden Prince Philibert de welke alleene heeft verkregen (verstaet voor Keyser Karel de Vijfde) het Hartochdom van Milanen, het Koninckrijck van Napels, ende t'saemen met mijn Heer van Bourbon, hem verlekert heeft vande Stadt van Roomen: diet' zijnen dienste den Paus aldaer gevangen, ende hem tot op 't hooghste van foodanighe grootheydt ende voorspoet ghebracht heeft, &c. Den Keyser heeft desen Prince om sijne mannelicke daden wille/ inden jaere 1528. Ghemaecht ende gestelt tot Vice-Roy van Napels: ende daer naer anno 1530 tot opperste Velt-Heer van sijn Legher teghen de Florentinen, de welke hy inden jaere 1531. in een Velt-slach overwonnen heeft. Maer eplaes! desen mannelijcken kloekmoedigen Velt/wert tot sijnen grooten ongeluck / en tot droefheyt banden Keyser en sijne vrienden inden selven Slach doodt geschoten. René de Chalon als booz gesept is / dooz desen Philibert Erfghenaem gemaecht wesende van Orangnen ende Chalon, &c. Heeft getrouwt Anna, Dochter van Anthonis Hartoch van Lottringen, die hy gewonnen hadde by de Dochter van Renatus van Bourbon en Chalon; by dese Vrouw heeft hy gewonnen een eenige Dochter die jongh gestorven is. Desen Prince in dienste van Keyser Karel de Vijfde wesende / is van hem/ om sijne mannelijckhepts wille/ gemaecht Ridder vanden gulden Vliese, ende gestelt tot Gouverneur en Stadthouder

Wort Capiteyn Generael over Keyseren Legher.

Cont by e Vrouwen.

† Les memoires du Bellay en l'An. 1515.

Cont René de Chalon.

Stierft anno 1538.

Is Goubernneur van Hollands Zeelandt. &c. ende Ridder vanden Gulden Vliese.

Kof van Philibert Prince van Orangnen.

Philibert was Vice-roy van Napels.

René wort Prince van Orangnen, ende trouwt Anna van Lottringen.

Wet booz
St. Delir
doot ghes
schoten an
112 1554.

Maeckt
Wilhelm
Prince van
Orangien,
sijn eenighe
Erfgher-
vaem.

houder van Hollandt, Zeelant, en Vrief-
landt. Hy heeft (om upt vele Daden
alleen wepnighe te berkiefen) booz
den Kieper berkegen en gewonnen
t Hartochdom van Gelder, en ver-
schepden andere Landen en Steden.
Ten laetsten inden jaere 1544/ upt
den name en upt last vanden Kieper
booznoemt/ de Stadt Sant Desir bele-
gert hebbende/ is hy op den 17 Julij
met een schoot van een Canon/ upt
de Stadt komende getroffen en booz-
schoten / van welcke quetsure hy ge-
stozven is/ oudt wesende ontrent 26
jaeren: als hy sijne Landen ses jaren
gheregeert en beseten hadde. Ende
naer dien desen wijsen en boozschi-
gen Prince volkomentlijcken bekent
was de boozhept en de swackhept
bande menschelijcke en sterffelijcke
lichamen/ en dat men niet seckerder
en heeft dan de doot / en niet onseec-
kerder dan de upre van dien: te meer
om dat hy wijs in wat ghebaer ende
perijckel dat die Persoonen zijn / de
welcke haer totte Oorloghe ende de
oeffeninge van dien begeben: en ten
laetsten/ om dat hy van sijne aertsche
Goederen / Landen en Steden / by
sijn leven selfs heeft willen dispone-
ren / soo heeft hy booz en al eer hy tot
het Beleghe vande Stadt St. Delir ge-
trocken is/ sijn Testament gemaecht/
ende by het selve tot sijn eenighe en
universele Erfghenaem in alle sijne
goederen gemaekt en gestelt/ Wilhel-
mus, outste sone van sijn Oom Wilhelm
Grabe van Nassau, &c. Vader van sijn
Ertel. Mauritz en Henrick Fredrick,
van Nassau: de welcke te dier tijden
jong wesende (ende als eenige seggen
maer XII jaeren oudt zijnde /) in
Duyslandt ter Scholen lach: die
daer naer met vele moepten eyde ar-
bepts tot de besittinge van het selve
Prinschap van Orangnen, en ver-
schepden andere goederen daer aen
dependerende/ die hem van sijn Oom
gemaecht waeren/ geraecht en geko-
men is.

WILHELMUS, Grabe van
Nassau, Vyanden, Dietz, Dillenburgh,
&c. Broeder van Graef Henrick
booznoemt / Vader van den Prince
van Orangnen, en Groot-vader/ van
s Daders zijde vanden Prince Mau-
ritz en sijne Broederen. Is geboren
inden jaere 1484 op den thienenden A-
ppilis ten thien upren booz den mid-
dach/ op het Dups te Dillenburgh. Hy

heeft ghehadt twee Dupszouwen/
d'eerste was Walpurg, Dochter van
Jan Grabe van Egmond, daer hy by
gheteelt heeft twee Dochteren: sijn
tweede is gheweest Juliana, Dochter
van Gottho, Grabe van Stolburch en
Coningsteyn, weduwe vanden Gra-
be van Hanau: een Vrouw vermaert
in kloekhept/ deught ende vucht-
baerhept: waer mede hy gheteelt
heeft vijf Sonen ende seven Dochte-
ren/ vande welcke t merendeel aen
hooghe ende treffelijcke Geslachten
ghehuwelicht zijn/ die wederomme
bele en verschepden kinderen geteelt
ende booztgeboort hebben. Also dat
dese Juliana out wesende 77 jaeren/ ge-
sien ende beleeft heeft / (so * Andreas
Christman sept) CLX Graben ende
Grabinnen die upt haeren lijve ge-
spooten zijn: daer over sp geweest is
Moeder / Groot-moeder / en Over-
groot-moeder. Welck geslachte naer
haer doot noch seer gewassen en ver-
menichvuldicht is. Graef Willem
sijne Landen met grooter eeren
XXXVII jaeren geregeert hebbende/
is inden jaere 1559 gestozven / op het
Dups te Dillenburgh, ende aldaer be-
graven/ oudt wesende 71 jaeren. De
Grabinne Juliana is daer naer inden
jaere 1580 mede tot Dillenburgh ghe-
stozven ende by haer man begraven.

Is Mauritz
en Henrick
Fredrick,
Groot-
vader van
s Daders
weghen.

Crout twee
zouwen.

Sijn twee
de Dups-
zou heeft
gesien 160
kinderen
ofte kint-
kinderen.
* In sijn
Oratie op
de Begraef-
nisse van
Graef Jan
van Nassau,
sterft anno
1556, 7 jaer
out zijnde.

Sijne kinderen van het eerste
Bedde, waeren:

Elyfabet, die jongh ende ongetrouw
gestozven is.

Sijn kinde-
ren.

Magdalena, dewelcke getrouw heeft/
Harmanus Grabe van Nieuwenac-
de Meurs, maer is/ sonder kinderen
met hem te teelen/ gestozven.

Ende van het tweede Bedde.

Wilhelmus, Prince van Orangnen,
&c.

Johan die sijn Vader ghevolcht is
inde regeringe van Nassau, &c.

Harmana, die jongh gestozven is.

Lodwijck, die op de Moeder-hep-
de verslagen is.

Maria, die den Grabe vanden
Bergh troude.

Adolph, die in Drielandt versta-
gen is.

Anna, die den Grabe van Nassau
en Sarburgh troude.

Isabella, die den Grabe van Solms
getrouw heeft.

Catha-

Catharina, die Gunterus, van Swart-
senbruch troude.

Juliana, die den Graef van Swart-
senburch troude.

Magdalena, die den Graef van
Hohenlo troude.

Henrick, die op de Moosker-hey-
de verflagenis.

Wande Dooplichringe en de Edele
Doop-ouderen des Prince van Oran-
gien tot hem selfs gekomen wesen-
sullen op treden tot de beschrijvinge
van sijn aenslagen / inneminge der
Steden en andere kerck-oden / be-
ginnende met sijnen optocht teghens
Duc d'Alba, geschiet inden Jare 1568.

Optocht des Princen WILHELMI van NASSAU teghens DUC d'ALBA.

WILHELMUS Prince van Orangnen, Grave van Nassau, van Cat-
zenellebogen, Dietz, Vyanden, &c. Marquis vander Veer ende
Vlissingen: Burg-Grave van Antwerpen ende Visconte van Besan-
son: Baron van Breda, Diest, Grimbergen, Arley, Nozeroy, &c. Hee-
re van Chastel bellin, Luytenant Generael inde Nederlanden, Gou-
verneur van Brabant, Hollandt, Zeelandt, Utrecht ende Vrieslant,
Admirael vande Nederlandrscche Zee, &c.

1568.

Ene verklaringhe /
waerom hy de Wa-
penen in de handt
nam / in druck upt
laten gaen hebben-
de (te weten) Gode-
ter rene / den Coning
ten profijte / ende oock de keijserlijc-
ke Majesteit / tot bescherminge sijn-
ner Onderdanen / voer de Rasende
tyrannye des Hartogen van Alba /
en tot maintaineringe van de waere
Christelijcke Religie / versoeckende in
sulcken goeden werck een pegelijck
bystant / heeft sijn volck (dat hy in
Duytslandt aengenomen en verga-
dert hadde) te Ronnerdorf, in 't Bis-
dom van Trier, gemonstert / en is o-
ver den Rhijn getrocken te Sr. Vijt,
een Doop hem selven toebehooren-
de / Starch zijnde / 44 Daendelen
Duytsche knechten / onder Klaes
Hadstadt, Veyt Schooner, Balthasar
Wolfe, &c. Daer en boven 4000 Par-
quebusiers / soo Walen / Nederlan-
ders als Francosfen / 7000 wel ge-
monterde Ruyteren / waer van O-
bersten waren / Frederick van Rollen-
hausen, Maerschalck van Hessen, Di-
derich van Schooneburch, Graef Joost

van Schouwenbergh, Graef Aelbert
van Nassau, Graef Burchard van Bar-
by, Otto van Malborgh, en meer an-
dere, van Nederlanders / behalven
sijn Broeder Graef Lodewijck van
Nassau, lieten haer daer hy binden / de
Graef van Hooghstraten, Anthoni de
Lalain, Ridder van der Oude / ende
Gouverneur van Mechelen, met vele
Edelen / als de Heeren van Baren-
borgh, Warkoux, Risoin, Caerlo, Ha-
metz, Baxtol, Loonervael, Maelberge,
Flellis, Dohryn, Opdam, Sonoy, en meer
andere. Hy voerde mede 6 veltstuc-
ken / en vier groote stukken geschuts;
in ertelijcke haendelen stonden dese
Abbijen: PRO LEGE, GREGRET
REGE, dat is: voer de Wet / 't Volck
en de Koning. Anders voerden den
Pellicaen / die sijne Jonghen / upt
liefde / met sijnes herten bloet boede.

De Prince Schreef aen den Har-
toch van Kleve, om door sijn Lant te
mogen passeren / en virtualie voer
sijn volck te hebben / maer kreegh de
beste antwoordt niet / alsoo den Har-
toch met sijnen Raedt den Spaen-
schen seer toe gedaen waeren.

Graef Lodewijck nam Arenbergh
met ghewelt in / veel Spaensjaerden
† doot

voet sloot de oock Kansen en Horne-
son, nam oock op den Rhijn achte-
schepen met Westindische wateren
verleiden, dat hy vantscheerde: hier
vancam loch de spade van syn Le-
ger langhe omtrent: so datmen niet
en durfde / of hy en Nederlandt, of na
Luxemburg, ofte Vranckryck wilde
trecken.

Den Hartoch van Alba syn Leger
tot Amsterdam gemaect hebbende,
trock na Maastricht om den Prince te
wederstaen / ende het over-komen
van de Mase te heletten.

De Prince hy het Cassel Noyweyn
eenige Vaendelen knechten van Duc
d'Alba geslagen hebbende / sont een
Trompetter met brieven aen den
Hartoch tot Maastricht, de welcke den
Hartoch (sonder hen te willen hooren/
heel wepniger antwoor den) terstont
met Leerse en Sporen liet ophan-
gen: wylende daer mede betuyfen/
onbehoeflych vooz een Souberain
Prince te wesen / eenige brieven van
syn Siebellen te ontfangen.

Als nu de Prince met syn Leger
lange tusschen den Rhijn en de Mase
gelegen hadde (t welck groote suspi-
cie was gebende / dat hy eenich ver-
stant op Luxemburg mochte hebben/
niet den Souberain / den Grabe
Moris Eerst van Mansvelt, daer tegen
hen den Hartoch moete verstaen is hy
terstont op en neer treckende / on-
tfrent Luick gekomen / verhoopende
aldaer overmits hy heel vrienden
baer binnen hadde Passagie / Vir-
tualie: en andere nootdruftigheden
te vinden. Maer alsoo den Hartoch
inde woort was / dieghende het
Land af te loopen / en om dat een
partye scheen den Prince seer toe ge-
daen te sijn / so wierter vooz den Bis-
schop soo veel te wege gebracht / dat
des Princen weder-partye de ober-
handt behielden / oprichtende tot be-
waringh van hare Stadt / ses Vaen-
delen knechten: soo dat de Prince in
sijn neppinghe (te spade komende)
bedrogen was: Om nu den Hartoch
alderhande nae dencken te gheben/
werwaert hy wilde / of waer
hy mochte de Mase passeren / mar-
cheerde hy met syn Leger op en neer/
van d'een plaets op d'ander: en
geen middelen hebbende om brug-
gen te maeken / dede hy alomme de
diepte van de Mase versoeken: eyn-
delijck ontrent Stockom komende /

vont alder van bequamen pas dooz
de Riviere / daer dooz hy verstonde
heel droogten dede passeren / om den
pas op d'ander zijde te beghyden/
vooz dede hy ettelijck honderdt
peerden / van den eenen kant tot den
anderen / seer dicht / en in waekande-
ren gesloten / inde siekerste sal staen/
daer dooz hy het Water van synen
loop op hielden / en beneden Leger
maachte: alsoo marcheerde het ghe-
heele Leger / den 7 October bequaem-
elijck dooz de Mase, tot groote ver-
wonderinge / en verbaestheyt syner
vyanden: den Hartoch dese tydinge
ghekreghen hebbende / is seer ver-
schrikt ghe worden / roepende met
huyder stemme: Wel wat 's dit! zijn 't
dan Vogels die uyt de locht komen vlie-
gen? De Prince de verbaestheyt sy-
ner vyanden / den synen instampen-
de / hoe wel sy moedigh genoegh wa-
ren / vont eventuel niet geraeden / dus
beslopt / synen vyandt aen te tasten/
die hy anders lichtelijck soude heb-
ben geslagen: maer sich een wepnich
verpoost hebbende / trock synen vy-
ant onder d' ooghen / die hem onder
rustghen vooz Maastricht: op eenen
Bergh begraven hadde / een plaetse
seer bequaem die men Keyser Leger
noemt / om dat Julius Caesar, (soo men
sejdt) daer verrijts gheleget is ghe-
weest. Doo d'Alba dede alomme de
Molen-pfets wegh nemen / om het
malen te heletten / met resolutie den
Prince met Schermutselen te quie-
len / en de Dictualie te onthouden/
wel wetende alsoo het inden Winter
was / dat hy daer niet langh soude
kunnen bliuen.

De Prince trock Brabande in / tot
dooz Thionen, soeckende alle midde-
len om den Hartoch tot slach te bren-
gen / en eenige Steden in te nemen:
ontrent Thionen een tijdt langh gele-
gen hebbende / is hy versterckt ghe-
worden met 2000 Man te voet en
1200 Ruiteren uyt Vranckryck, onder
het kommands vanden Heere Ienlis
en Morvillers.

De Prince aldus versterckt zyn-
de / resoluert dooz Brabande (alsoo hy
den Hartoch tot gheenem Velt-slach
konde brengen) in Vranckryck te trec-
ken / om den Prince van Condée en de
Hugenooten te seconderen; in 't mar-
cheren is hem Duc d'Alba gebolgh/
den welken hy weder een open velt-
slach presenteerde / maer te vergeefs/
soecken

1568. soeckende alleen schermutselen/welt-
ke schermutselen de doot veroor-
saecte van vele boozneme luden/
als van de Spaensjaerden/Don Fran-
cisco de Toledo, en Don Ruylopes Da-
valos. De Prince synen cours dooz
Henegouwe nemende / is den 12 No-
vember van Quessnoy te Conte opge-
broken / om op Cambresis te trecken/
alwaer hy 10 Daendelen Duptschen/
8 Daendelen Spaensjaerden/ en drie
Cornetten Perden verstroyt en
verslagen heeft/daer onder vele van
Adel doot en gebangen bleven / als
Nametlyck: Don Iohan de Valles,
de la Cruyslade Verde, begraven tot
Brussel/ de Soon van den Marquis
Delmares, van syn Peert geschooten/
Capiteyn Iulius, de opperste Cap-
iteyn het hooft geklooft met een Wel-
lebaert/ begraven te Bergen in He-
negouwen. Don Ruffille Henricies, so-
ne van den Hartoch gheschoten en
doodt tot Brussel gebacht/ den Mr.
van het Casteel van Antwerpen/seer
gequetst in 't hooft/ en onder de doo-
den laeten legghen/ noch d이버sche
Capiteynen van acht Daendelen
Spaensjaerden/ by den volcken onbe-
kent: de selve Daendelen zyn
verstroyt/ en meest al doot geslagen;
noch d이버sche Capiteynen van 10
Daendelen/ en het volck meest ge-
bleven; drie Cornetten t'renemael
verstroyt en meest doot gebleven:
item Don Rodrigo Ruys, Louppes de
Valles, Don Chansio Deladmes, Don
Cesare Damla, broeder van Marquis
Lapiscuire, met meer andere. Aldus
is de Prince in Cambresis gekomen/
de Duptsche alles op den wech af-
brandende. Duc d'Alba, die hem alle
den wech gebolcht hadde / loerende
op syn boozdeel om slach te schou-
wen/ heeft hem verlaten. Zynde nu
in Vranckryck, de stecken/ en gequet-
ste / die niet volghen en konde/ dede
Duc d'Alba alomme vanghen / en die
gene/ die Inlanders waren/op han-
gen/ dat byemde waren/ naecht ont-
kleeden/ en lietse naer Maestricht loo-
pen.

In Vranckryck gekomen zynde/ is
den Marischal de Colley, met ette-
lycke Perden/en 2000 Man te voet
van de Coning/ op 't versoek van
Duc d'Alba, hem te hulpe gesonden/
de selve heeft des Princen Legher
van verre oock ghevolcht / en alle
schade gesocht aen te doen. Maer de

1568. Prince middel ghecregen hebbende
dooz eenen ghedeputeerden van den
Marischal de Colley, heeft dooz den
Peere Favelles de Sery den Coninck
ontboden d'oozsaecte van syn kom-
ste: Hoe wel eer den Coningh syn
bootschap ontfingh / hadde hy alree-
de aen hem afghesonden Jasper van
Schomburgh, Peere de Schonan, hem
ontbiedende / dat hy hem grootelijc
bertwonderde van syn komste / met
sulck een groot Leger in syn Coning-
rijck / niet wetende van eenige ooz-
saecte / en dat sonder hem (na losse-
lijcken Kirijghs- ghebruyck) byandt-
schap verkondicht te hebben: soo hy
oock een pas/ als vriendt dooz syn
lant naer Duptslant te trecken/ be-
geerde/ soo soude hy die hebben / on-
der belofte van geen byantschap te
bewijfen. De Prince heeft hier op
tot Soysons den vierden Decembrys
geantwoort/ als dat hy syne Majes-
teyt alreede syn booznemen hadde
laten weten / en hoe wel hy mochte
particuliere oozsaecte hebben/ soo en
waere hy soo slecht noch onverstan-
digh niet / dat hy soude / booz eenige
syn eygen Querellen/ tegen so mach-
tigen Coning yet met Wapenen booz
nemen / daer toe hy hem selven te
kleyn kende/ waeromme hy geerne
aenbode met synen Peers-leger bereet
en schuldigh te wesen syne Majes-
teyt allen ootmoedigen / en schuldi-
gen dienst te doen: maer alsoo de be-
yoderinge der waerachtigher Reli-
gie boven alle saecken behoorde den
Menschen te beweghen / en hy ver-
stont dat men in Vranckryck die ghe-
heel wilde uproepen. Waer op syne
Majesteyt hem hadde laten aenseg-
gen / dat syne meyninge niet en was
pemandts conscientie te dwinghen/
maer dat die bande Religie hem een
byandelijck hert toe broegen/te. Yet
welcke alsoo hem bebindende/ dat
die van de Religie anders sochten
als beyderinge der warer Religie/
Wydrom harer Conscientie / en ver-
steckeringe van haer lijfen goet/ soo
en wilde hy haer niet Wient/ maer
Wyant wesen met syn gantschen Le-
ger: maer geperluadeert zynde/ dat
die van de Religie niet en sochten
dan Godes eere/ haers lebens ver-
sekerthejdt/ en syne Majesteyt alle
diensten te bewijfen/ soo en konde
syn Majesteyt hem niet qualijck af-
nemen haer gunstigh te wesen / en

1568. geerne te sien dat sijne Majesteits Edicten, aengaende den Drede / onderhouden souden worden: alles morederende upt eenen Christeliken pover / die hy voegh tot sijne Majesteit en sijne Onderdanen / die hy geerne saege versterkert en bewaert van perijckelen en upreclighen bederf / &c.

De Coningh van Vranckrijck genoegh merckende de meyninge van den Prince / heeft hem doen aanbieden een merckelijcke somme gelts tot betalinghe sijns volcks / die noot hadden / en dock daer en boven doen vreden / ende vernemen door desen Schouburgh (die onder de Ritmeesters en Velt-Obersten seer bekend was) nae de ghesluchepdt van de Ruyters en Soldaten / de welcke eensteels des krijghs moede waren / van de armoede die sy gheleden hadden: ten anderen werden daer alreede bedachtelijcke belofte gedaen / self van den Coning aengenomen te wesen in dienste.

De Prince / syn Broeders / de Velt-Obersten / en de Francopsen / waeren al gheresolueert dieper in Vranckrijck te trecken / en haer te boegen op den Prince van Condé: maer hier op wierden sy twistigh met den ghewapnen krijghs-man / die niet en wilde boeder trecken / maer wilde op den Duytschen bodem gheboert worden / en betaelt zyn / seggende dat haeren Eet niet teghen Vranckrijck en strecken / maer teghen Duc d'Alba. Hier tegen (door gebreck van gelde) en hielp geen betmanen / bidden noch smeken / om noch wat boeder te trecken / en te vertoeven tot datter gelt quame van 't Contract met den Coning: Maer de Coning van desen roedzacht gewaerschoont zijnde / en wilde geen gelt meer bieden: Alsoo was de Prince ghedwonghen door Champangien en Lorenen syn volck tot by Straesburgh te voeren / daer sy haer schepden en verdepden / met klepne betalinghe: De Prince tot Straesburgh syn gheschut en bagagie verhoopende / en betalende wat hy konde. Vele stopen en berginghen door houde en hooge wateren. Die noch dienst sochten / lieten haer te gewilligher van de anderen persuaderen / om dat den Hartoch van Swaybrug daer volck aen nam / door den Prince van Condé, van wien sy haer

lieten wederom aen-nemen / by de 1568. welcke haer oock boegden de Francopsen. Een deel Ruyteren begaben haer in den dienst van den Coningh van Vranckrijck.

De Heer van Dolhain als Admiraal vande Water-Geusen, ten dienste van den Prince van Orangen, neemt veel Schepen.
ANNO 1569.

1569. Also wy te vooren verhaelt hebben dat de Prince van Orangen / in 't leste van 't Jaer 1568 / syn Leger / door manquement van gelt / moeste tot Straesburgh afdancken / soo was hy met syn Broeder / Graef Lodewijck van Nassau, met een partje Ruyteren / met den Hartoch van Swaybruggen in Vranckrijck, den Duygenooten / en de Coninck van Navarren ten dienste / getrocken / daer sy haer wel hebben laten gebruiken / principalijk Graef Lodewijck in den slach van Moncontour. De Prince is teghen den winter weder in Duytslandt tot Dillenburgh gekeert / onbekent dwers door Vranckrijck, alwaer hem van alle kanten deel gebluchte Nederlanders by quamen / en aanboden allen dienst tot herstellinghe in 't Vaderlandt ende goederen / veraelstaghende op de middelen daer toe noodigh / als waren contributien te vergaderen / vrienden te maeken / soo wel binnen als buuten den lande / om krijghs-volck / te boet en te peerde bespjooken / reede in Wartgelt te houden. De Prince was oock door den Raet van den Heer Chastillon, Admiraal van Vranckrijck, gepersuadeer / bestellinge upt te geben / om d'Oozloghe ter Zee te voeren: 't welck hy goet bindende / gaf terstondt bestellinghe upt aen Joncker Adriaen van Berges, Heere van Dolhain, als Admiraal / Joncker Lancelot van Bredero, Joncker Jan Aelbert van Egmond, Adriaen Menningh, Jan Broeck, Barthel Entes van Montheda, Hembyse, Nicolaus Ruyghaver, Dirck van Bremen, en meer anderen / die sich hier by voegden: En na dat sy eenige Schepen sterck waren / liepen sy in September upt Engelandt / die door storm in 't Die werden gebreven / daer sy een dagh vertoevende / hun d'Oostersche Vloodt / wel 60 sterck /

1569. sterck / inde mont liep / die hy alle rantsoenen / als goede prijzen. Stracks volghde daer op een vloot van 40 Schepen / die sy handelden als d'ersten : waer door inde landen een groote schizick ontstont / soo dat nu 't geruchte ober al liep van dese Water-Geusen. En of wel haren last in hiel / dat sy geent Onderdanen des Rijcks / noch der Majesteit van Vranckrijck, Engelaendt, Denemarchen, Sweeden, en allen den woorden. Oude toegebane / souden beschadigen noch overlast doen / soo liep er noch al hy van St. Anne onder.

1570. De Admirael Dolhain dese groote rantsoenen verkregen hebbende / is daer mede inden Jaere 1570 by den Prince ghekomen / den welke hem seide datter Machten van Koope-ryen / op den aenstaenden Rijck-dag / souden worden ingezocht / hem bevelende tekeninge van syn bedryf te geven / het welcke den Admirael niet wel aen stont / en alsoo hy syn doen niet konde (volgens synen last) verantwoorden / is hy van syn Admiraelchap berooft getworden.

In desen handel / toonden haer Dirck van Sonoy, Aelbrecht Wchtenbroeck, Joncker Adriaen van Swieten, Jacob Welembreeck, Johan Basius, Roynier Kant, Nicolaes Ruyghaver de alderpberighste : en of schoon hunne brieven onderschept / hunne hoopstel te seckerder mocht werden gheheelt / versterden sy onder molkanderen bedekte namen : Elisabeth Coninginne van Engelandt, Hierde Hendrick Philips genaemt. Coning van Denemarchen Pieter Pieters. Coning van Sabarren Teunis Jacobs. Duc d'Alba / Paulus Alblas. Prince van Oran-gien / Marten Willems. G. van He-gen/de Gier. Sonoy / Jan van Santen, of Nathanael van Kalcker. Wchtenbroeck / Adolph Somius. Van Prin-nen / Gerrit van Urecht : De Steden en Landen hadden oock hunne nae-men / Hollant herte / Kooper. Enck-huyzen / Triton. Doorn / Pollux. Me-denblich / Castor. Wicmaer / Pluto. Amsterdam / Saturnus. Edam / Hercu-les. Monikedam / Radamanch. Briel / Vulcanus. 't Lant van Doorn / Eacus. Delft / Apollo. Page Jupiter. Leyden / Mercurius. Woerden / Satyr. Doerrecht / Janus. Gouda / Mars. Rotter-dam / Aeolus. Delft-haven / Achelous. Muiden / Phoebeus. 't Vlie / Titan. Cef-

sel / Boreas. Utrecht / Proserpina. Duppel / Thetis. Gelderland / Stael. Verpffel / Tim. Bommel / Ida. Deben-ter / Venus. Zutphen / Ariadne. Cam-pen / Juno. Zwal / Pallas. Arnhem / Io. Nieuwregh / Ino. Groeningen / Altea. Embden / Brunswijk. Hamborgh / Heydelbergh. Dillenburg / Danczigh. Wessel / Koppenhage. En boogts wie-den de maanden / nae de twaelf he-mels teekenen / en de dagen graden genaemt.

Als nu het Admiraelchap / van 1571. dese Water-Geusen, Dolhain ontro-men / en aen Guil. de Fiennes, Heer van Lumbres ghegeven was / quam hy met sijne vloot dichtwils op't Wad, binnen 't Vlie, langhs de kus-sen nemende al wat hy konde konde ; als op eenen tijt 24. Varingh-buysen / twee wel gekleden Schepen met kostelijcke goederen : Ja Lance-lot, Bredero en andere : quamen en sleepten niet sich 8 groote Barken / met Stockvis / Graen / Wel-werck / en andere waeren / diee Vlie-boots / verze Looftmans-bodts / een Boeper met Varingh / rantsoentrende daer en boven noch vele anderen.

Dese vloot / ofte Schepen hebben ter Zee eenen grooten hoop Schip-boeck / en ander krijgsh-bolck ghe-bort / en des Princen van Oran-giens saerke seer wonderlijck geboort : want hy konde daer mede tot alle aen-slagen / volck en gelt / reede honden : en alsoo hy inden voorigen tocht Anno 1568 bevonden hadde / dat sijn tocht hem vnut gewoeden was by gebreke van eenige vaste plaatsen / bequaem om hem te moghen retire-ren / soo resolueerde hy eenige Pro-tier-Steden in te nemen / om daer door te rogen een Leger in 't Landt brengen ; waeromme paritsteerde hy alle middelen de Steden van Over-pffel / als Campen, Deventer, Zwol, Zutphen, Utrecht, en eeniger klei-der Steden ende plaatsen / behende-lijcken te vermeerderen / getijck oock geschiet is / en 't sijnert tijt en plaeste gesep sal worden.

Het veroveren van den Briel, door de Water-Geusen, Anno 1572 den 1 April.

Duc d'Alba dese groote macht 1572. der Water-Geusen niet konnen de breecken / verfoecht aen de Conin-ginne

1572. ginne dat sy de selve haere Haren soude verbieden/ 't welck oock gheschiede. Want alsoo de Coninginne seer strengelijcken gebodt/ dat des Princen schepen in aller tijl upt hare Havenen soude vertrecken/ sonder datmen haer toe liet eenigh boozraet van kost te koopen/ soo moesten sy van de noot een deught maecken/ haer met malkanderen in nauwer Maetschap verbindende/ onder Commando vanden Grabe bander Marck (die doe eerst vande Prinz als Opper-hoofd gekooren was) en naemen booz na de Sond te loopen/ om de Koozn-schepen te onder-scheppen/ en van daer na Tessel, om 14 of 15 Bozlogh-schepen te vernieesteren/ of Enckhuyzen aen te tasten: Sy boeren van upt Engelande, ontrent 40 sterck/ en onder-schepten twee Rijck gheladen Spaens: waerders/ die hun seer wel te passe quaemen. Ende om dat haer den teghen-windt soo dapper vvangde/ moesten sy met groote moetselgheyt/ tegens wille en danck/de Male kiesen/ alwaer sy 'ndoer booz 't Weltsche Hoofd sette: Sy boerden in hare Maendelen thien penningen/ tot spijt van Duc d'Alba. Die vanden Briel waren hier ober dapper verwondert/en op de Water-Geusen wepnigh verdacht/ doch wierdent strack gewaer. Gene/ ghenaeint Koppensstock/roeyt upt den Briel nae hun toe/ en wilde Trelong spreken: dese wierde terstondt by den Admirael ghebracht/ en daer nae weder aen de Magistraet af-ghesonden/ met den Wapen-Ringh van Trelong, die aldaer (obermits syn Vader Schout van den Briel geweest is) wel bekend was. Koppensstock by de Magistraet komende/ opende synen last/ hoe hy van den Grabe van der Marck, Trelongh, en andere was afgesonden/ en dat twee van haer/ bupten hy hun soude komen: Alsinen vzaechde waer toe? sepde/ dat het was tot afschaffinge van den 10. penninck/ en om hun/ booz de Cpraunpe van Duc d'Alba, te beschermen. En tot versterckeringhe toonde hy Trelonghs hant en Segel-rinck: Men vzaechde hem hoe sterck sy dan waren; hy sepde in't wilde ontrent vijfdupsent/ daer sy doch niet veel boven achthondert waren. Hier ober seer oustelt/ wilde niemandt na bupten: Men vaerdicht eventwel noch twee

af/ daer dooz Lamec de Stadt/ upt 1572. den Naem vanden Prince van Oranien, als Stadthouder des Koninck/ ober Holland, op eyschte/ met twee upren beraet. Doch inde Stad was wepnich volck: 't ginck al op een sacken en packen/ elck socht om een goetd heen komen. De wasser Geusen, na datmen in de Antwoort verwylde/ en geen vijftigh Burgers meer inde Stadt waeren/ vielen op de Zupd en Noozdt-Boozte aen/ die dooz Roobol inden Brandt ghestecken zijnde/ Lamec daer dooz inde Stadt quam. De Burgers wierde geen oberlast/ maer den Geestelijcke alle smaet en moettwille aenghe-daen. Strax roofden alle kercke circaeden en misgetwaeden/ en smeet de Weelden in stucken/ vzaegende t scheep watmen konde/ want Lamec vondt geraden de Stadt te verlaeten/ en met den bupt booz te gaen: maer Trelongh en andere/ die de gelegentheyt best was bekend/ rieden/ men soude stal houden/ en den Prince om hulpe verfoecken; Dese boozslag wierde eerst de derde dagh toe-gestemt/ te meer/ de tegenstrebende wint/ hun de uytbaert belette: Men versiet de wallen met geschut/ en stelt hem tot teghenweer. Dese daet speet Duc d'Alba dapper/en boldde syne Wpanden tot in't herte. Die van Brussel waeren blijde dat den Hartoch ander werck kreech. De Optersche sprongen op van vzeuchde/ datse van den moetwilighen Spaensjaert/ die haer soo lange hadden geplaecht/ nu eens verlost wierden: want het archste hinck hun noch boven 't hoofd/ om dat de Soldaten om hun achter stal in te halen/ eenen Eletto, of Keur-Obersten hadde gestelt/ daer dooz sy meenden de andere Webel-hebbers by de kop te batten/ en de Stadt te Plunderen: Maer dit wiert ontdeckt; dies sy dese Eletto, inde tegenwoozdigheyt des Krijghs-Raedts/ hebben ondersocht/ en schuldich bevonden zijnde/ gewooght/ ende des Nozgens vzoegh booz het Stadthups nedergelepd/ met d'oozaecke synes doots/ in Spaenscher taele/ op syn Woost geplackt; alwaer hy/ tot Middernacht toe/ bleef leggen; dit geschiede op woensdagh; maer op Witten donderdagh moesten de Spaensche de Stadt verlaeten: Bostu met

1572. met 10 Waendelen vertreckende / quam op Maellandfche-Sluis, en Schiedam, legghende sijne fcheepen op den hoek van Bernisse, en sonder wederstant op't eilandt van der Voorn, alsoo de water Geusen sich t' ontfetck behoudten om haer het landten te beletten. De Spaensjaerden trocken op den Briel met een groote furie aen / maer wierden soo gegroet / datse haer wat mosten bedaren: ondertusschen opende seetker Timmerman het Nieu-landts slupshen / t'welck soo veel waeter in t' landt saeghde / datmen de wegen in t' Eplandt niet konde gebuytken: soo waren oock Freslongh, en Roobol uptghebaren / en staerken eenige van hinnen schepen in brandt / eenige oock doozdoorende: t'welck de Spaensjaerden verstaende / waekerde de bzeese soo dapper / alsoo sy meenden alle te verbrincken / datse sich / sonder ordre / op de blucht begaven / eenige swommen dooz t' waeter / andere honghen achter aen de fcheepen / en raecten sobooz dick en dun / in t' nieu Beyerlandt, waer van veel verbrincken / en in t' sijn bleven stercken: En ofmen hun in t' bluchten veel meerder schaede soude hebben gedaen / soo was de P. van Lamoe noch booz die van binnen beducht / om dat de Stadt vol bluchtelinghe was. Dese oertwinninghe gaf de Geusen eenen dappeten moet / en grooten toe-loop: Ondertusschen swaeren die van t' Eplandt / dat sy den Koninck / en den Prince van Orangien als Stadt-houder ober Hollandt wijsden getrouw zyn / stellende haer tot defensse: Strax daer op brachten sy 13 Moniken en Priesters gebangen / die sy omtrent Oostum hadden gekregen / en hebbense alle in t' Reguliers klooster op ghehangen / hun alle smact / en berwijgt / tot inden doot aen doende: sy naemen oock Delfshaven in: De Prince scheen / ober dese onbedachte inneminghe / heel misnoecht te wesen; want hy bzeesde dat alle sijne andere aenslaghen / hier dooz bruchtelooft / en Duc d' Alba ober al soude worden wacker gemaeckt: Doch hy kennende der plaetse wichtigheyt / besverde hulpe van alle kantten.

Het overgheven van Vlissinghen aen den Grave vander Marck.

1572. De Stadt Briel alsoo herobert zijnde / wist Duc d' Alba seer wel te wicken / dat het hem een Wyf / en te gelijck een doorn in sijnem boet was / dies poochde hy dapper om daer van te mogen genesen worden: ende nu mede booz Zeelandt moeten de forse draegen / sant hy Olorio Angelo met 10 Waendelen Spaensche Soldaten / daer na toe / waer van de Fourier of plaets-besozgher / de Peeren hy een dede roepen / om de aen komende soldaeten te hupsvesten: Hier tegen begoft de Burgerije te morren / dat dese inlegeringe / en het bontwen des Casteels haer seer schadelijck was / waer dooz sy tot eendwige slaven soude worden gemackht. Nu was eenighe daghen te hooren / eenen Johan Kuyck, Peere van der Erpt, inde Stadt gekomen / die sich onder t' volck mengende / hun het herte onder den riem stack / datse geene Spaensjaerts soude innemen / dat de Prince tegen den Ciran Alba met macht booz de handt was; veel staerken verham op / en geloofden / oock wierde den Stadt-houder Beauvois gelaft / om met sijne walen te vertrecken / wanneer de Spaensjaerts souden inkommen / waer ober hy den trom dede roeren; te Crom-slaegden toon houdende / songh daer onder: Maect u geldt, en wijs gereedt, de Spaensjaerds die komen. Op welke woorden eerst s' anderen daeghs geliet wiert. Ende alsbomen Pacico verwachte / en de Fourier al te bedachtelijck uptriep / datter noch al meer Spaensjaerds / als dese / souden volghen / die sy wel moesten innemen / son quam t' gheruchte hier van / oock in de kerck / en dat onder de Misse: De Parochiaen, die niet goet Spaens was / stampe t' volck in / datmen geen Spaensjaerts behoorde in te nemen / dies wierden se uptgebeyden / waer onder Kuyck, dit smeulende huur / al gemakelijck op blics / als dat het nu haer lijfen leven koste. Des Koninck Hooghheit was ghequetst / sy waeren nu inde grootste ongenade verballen: t' sou nu Bollen kosten: sy moesten hun Egmond en Hoorn te ghemoet voeren /

1572.

boeren / en haer geen blaetwe Bloemen laeten inde handt steecken; de Schepen met Spaensjaerdts naderden vast; een roughesels sepde / wie hem een vaen biers gaf / hy sonder op los branden: Kuyck bereerde hem drie gulden en hy gaffer bonck op; waer ober sy de toubwen los maecten / en na Middelburch zeyden: De Stadt-houder van Zeelandt / Anton Burgundus, Heer van Capelle, begofsich naer Vlissingen, om de daedt te bekleppen / met versoek dat sy slechts leet wesen aenden Hartoch souden vertoonen / sy souden hy den goedertieren Koningh vergiffenis vermerken / alles was upt onbedachttheit / en geen quade wille gebaen / Kuyck, die sich ober al hy boechde / riep ober luyt: Hoe soet queelt dese Vogelaer, dat hy uwe onnooselheyt mach bedriegen; en als men vast tierde en woelde / versocht hy gehoor / en sijne redenen herbolgende / sepde / Men had nuden Wolf by 't oor: des Konings macht was hun onbekent; 't sou niet ongestraft blijven; sy mosten nu hunne saken wel overleggen; daer was noch gelt, volck, geskut noch voorraet; en d'oorlogh was onseker. Dit ter herte nemende deden sy den Stadt-houder vertrecken / en braecken 't Casteel af / dat al vier voeten hoogh / upt den grondt / was opgetrocken. Alvaes Pacieco, aller deser opstand onkundig / kompter met een Marchtschip binnen / en in Arrest genomen zijnde / seydmen dat onder sijne papieren eene lijste was gebonden / van die men in Hollandt en Zeelandt socht onthals te brengen: De Overighept beteutert / ontbiedt Kuyck: die raet men sal Lumee ontbieden: Kuyck reyset self nae toe / en doet den Prince alle den toestandt na Dillenborgh weten: Lumee sepde hy hadde geen volck / en 't nietwe was ongewapent: Kuyck antwoorde / sy soudense te Vlissingen wapenen verschaffen; en dus met een onbedacht / doch manhaft ghemoet ondersut / trechter Tresslong met 200. man / in d'p Schepen nae toe; meest in Choor-kleederen / en gheroofden luyt uptgebost / die alle wierden gewapent: Strax liet Tresslong, Pacieco, met twee Spanjaerts ophangen / die haren doot verstaende / veel gelts tot hinnen verlossinge aanboden: Doch Tresslongh was te seer op Duc d'Alba gebeten / om dat hy synen boeder

in 't jaer 1568 / hadde doen antwoorde / en om dat te wrechten / milde sy Pacieco, die Albas nepe was / oock van kant helpen: nae degalge gaende / had hy men wilde syn Edelgeschachte met de Spada of met het swaert bereeren / 't welck secker Burger / Glaude ghevaemt / hoorende / terwyle hy de ladder opklam / en meenende dat hy om het swaert riep / dat desen Burger hy hem hadde / hem spotsgewijse antwoorde: Neen Signoor, laet u maer soetjes hangen, ick sal u Spada of swaert wel bewaren; gehangen zijnde / ontviel hem een goude keten / die Tresslong van den Throost kofte: en nu was 't voer aengebonden / 't most nu onder of ober: die van Vlissingen gaben reden van haer be-rijf aen den dagh: klagende ober 't grouwelyck gemelt van Alba, 't verheeken haer Privilegien / ober de grote inlegeringe / hoogeschattingen en bouwen van Casteelen: dat beledigfenden ten lande uptjaeghde / en den inwoonderen van alle welvaert hadde ontbloot: datmen haer op Paesch-dag meenden te oberbullen / en de Stad / op eenige plaatsen / alrede was geopen / 't Geschut vervalsche; en datmen de sleutels der Stadt hadde nagemaecht / Et. Jeronimus t'Seraerts / Edelman en des Prince Stalmeester / quam met eenige halsche en Engelsche Soldaten daer binnen / soe dat sy daer door moedigh / oock anderen sochten te bespringen.

Campveere neemt volck in, en verklaert sich voor den Prince van Orangien.

Die handen Briele eenighe Dischers van Camp-Veere gevangen hebbende / soe lieten sy die sonder rantsoen hertrecken; Na de Graef vander Maek gaf haer hy ghelepe waer door hy die van der Veere soe moedighde / datse Duc d'Alba verbloecte / en nae den Prince sanchten: 't welck t'Seraerts en Kuyck in acht nemende / zijn den 2. Mey met 60. Soldaten van Vlissingen naer der Veere heretrocken / gaende alleene binnen der Veere, om de Magistraet te beweeghen / die 't selde affloeghen; t'Seraerts weder hertreckende / bleef Kuyck allene binnen / die een hoop gemeene volck in syn Herberghe ontboden hebbende / haer soe ober-rede / dat

1572.

datse / tot den Wiffchers gacnde / met
malcanderen zijn verdragen / so dat
sp den 3. Mey / regens wille van de
Magistraet het volck innaemen:
doch sich niet ghenoegh versterckt
houdende / trock Kuyck naer Nort-
wits, in Engellant, daer hy op kosten
der Nederlanders / 125 Soldaten
werfde / en binnen der Veer brachtet
also is de Stadt Camp-Veere met die
van Vlissinge, vercoordecert inden sel-
ven jaere 1572.

Zierick-Zee ingenomen inden selven Jaere 1572.

De Stadt van Zierick-Zee in 't
Landt van Schouwe, maer be-
set zijnde met 3. Waendelen Walen
van Duc d'Alba, onder de Capiteyn-
nen / Renack, en Glimes, is den
Baillou Gouverneur der Stadt Camp-
Veere, genaemt Rolle, derwaerts
getrocken / met een deel schepen en
soldaten / en sijn volck aen 't nieuwe
hoofst gelandt / en een Schans gesla-
gen hebbende / is het Garnesoen van
Zierick-Zee, met een Velt-Stuck upt-
gekommen / om haer van daer te dij-
ken; maer te verghhefs: want de
Baillou bestaant zijnde / dede op haer
soo dapper hier geben / dat sy weder
nae de Stadt moesten wijcken; des
nachts liet hy de Stadt beklimmen /
dooz 't belepdt van eenen Capiteyn
Kloot / van 's Hartogenbosch, ende in-
nemen de Zupde Zeske van de Dooz-
Stad / wesende zenen hogen berg van
heeten assen / van 't hier gekomen /
dat men onder de Sout-Ketels stookt /
aldaer bergadert van eenige hondert
Jaeren; desen bergh was so hoogh /
dat men van daer de Heele Stadt
met kanon koste bedwongen; hier
was een geduyrigh schermutsen
tusschen Kloot en de Walen upt der
Stadt / maer also Kloot gesecondeert
wiert van Capiteyn Jacob Simons van
Amsterdam, moesten den Walen haer
binnen de Stadt houden. 's Anderen
daeghs hebben die van Zierick-Zee
haer met accoozt overghegeven / en
zijn alsoo met die van Vlissinge en der
Veere vereenicht den 25 Juny 1572.

1572.

Graef Lodewijck Neemt Ber-
ghen in Henegouwen in, en die
van Vlissinge met 1200 man uyt
Engellant versterckt, nemen 23.
Metale stukken van Duc d'Alba.

Terwyle die van Vlissinge hun
waren sterckende van gelde/
volck / en vrienden / soo heeft Duc
d'Alba volck en schepen vergadert
om haer van alle kanten te bespin-
gen / en nu tot Anwerpen en Bergen
op den Zoom alles ghereedt zijnde /
krijght hy tijdinge dat Graef Lode-
wijck van Nassau, Bergen in Henegou-
wen met behendighhepdt ingenomen
hadde / waer mede de resolutie van
Wakheren aen te vallen belet wierde /
geraedsamer bindende den inbal
der Francosjen in Nederlant eerst te
weeten / dede derhalven alle sijne
macht op Brussel marcheeren / het
welcke 't behout der Steden / Vlissin-
ge, Camp-Veer, en Zierick-Zee ge-
weest is / desgelijcks van Hollandt,
sae het behoudt en fondament van de
gemene saecke / en boozspoet: want
sy hier dooz tijdt wonnen om haer te
stercken / en volck te vergaderen: on-
dertusschen kregen sy upt Engellant/
Syre Omfre Gilbert Ridder, met een re-
giment van 1000 Engelsche / en Sire
Thomas morgan Capiteyn met 200
kloecke mannen / die haer sints in des
lants diensten lange hebben laten ge-
huypen.

Een deel van dit volck hebben eenen
tocht in Vlaenderen gedaen / het Sas
van Gent afgebrant; en meynen van
daer een deel van haer volck / dwars
dooz Vlaenderen, tot Bergen in Hene-
gouwen, Graef Lodewijck te hulpe
te senden: maer konden niet doozko-
men: middelertijt verstaen hebben
de / datmen tot Sluys de klepne Sche-
pen Assabres genacmt / toeruste / ende
datter Metalen stukken van Mec-
helen onderweghen waren / die op
wagens geladen zijnde / daer na toe
geboert soude worden / soo hebben sy
deselve tusschen 't Sas en Sluys ver-
wacht / deselve ontrent Arenborgh
aengetroffen en vermeerct hebben
de / naer Vlissinge geboert / 23 in 't
getal / met alle gereetschappen / die
haer heel wel te pas quamen.

1572.

De Stadt Dordrecht begheeft sich onder de gehoorzaamheyt van den Prince van Oranien.

Ontrent den selven tijdt hebben die van Dordrecht (doer dien de stroomen gants dubbj waren) ses Schepen ter oorloge taegerust / om deselbe te beviziden: dese Schepen toonden haer den Geusen meer toegedaen dan den Spaenschen: want alsoo de Geusen het Clooster Heemsteyn by Dort afbranden / en dat de Spanjaerden om die te slaen / tot in Swyndrecht gekomen waren / soo hebben sy soo dapper op haer bier geghepen / dat sy niet doersten hoozt-trecken / maer moesten weder nae Rotterdam keeren: en alsoo Bartel Entens met 30. Schepen en 2. Galepen boog Dort geanchert lach / hebben sy / niet up breefe / maer boog heleydt van eenige upt de Magistraet / de saecke toegedaen zijnde / met Bartel Entens opherkomen / ende van synen volcke ingenomen / ende haer als vanden hand den Hartogh van Alba verklaert / en den Prince van Oranien alle gehoorzaamheyt belooft / met conditionen / alle imposten / tollen / angelden / en konincklijke Domeynen / niet te veranderen noch te verminderen. De Prince sendt daer als Gouverneur binnen Maximiliaen de Hornes, Heer tot Boxtel.

Het Graeffschap Zutphen door den Grave van den Bergh ingenomen.

Ontrent desen tijt heeft den Graef van den Bergh, Swager van den Prince van Oranien / hem opgemacht / en volck aengenomen / innemende daer mede met gemelt Zutphen, Deutekom, Doesborgh, Goor, Oldezeel, en in de Deluwe Hattem, Elborgh, en Harderwijk; oock won hy met belegh Campen, Swol, Harselt, en Steenwijk.

Oude-Water, Goude, Gorcum, en Loevesteyn ingeomen.

Joncker Adriaen van Swieten met die van Oude-Water goede correspondentie hebbende / is in 't leste van Juny met wepnig volck daer booggekomen / en terstont inghelaten / al

waer hem veel volcks toebiel; en troock soo boogt met ontrent 600 man naer der Goude; daer komende (alsoo hy oock met veel Bozgeren hier van heymelijck verstant hadde) is hem de Iken-Weghs-Doort geopen getoonden; en alsoo boogt syn volck / vergeselschap / met een Edelman van Utrecht, genaemt upt de Engs. en eenen Wesselaus Yserklaes met den Hago, recht naer het Stad-huys getrocken / in 't gesicht van de geswore Schutterpe die vast in twissel waren / of sy hem daer upt souden slaen / of niet: maer terwyle Jonker Adriaen van Swieten al rontsom het Stad-huys was Marcherende / vermeerderde synen hoop van 600. tot wel 700 / of 800. daer na de Boztschap vergadert zijnde / hebben se gheresolveert haer onder de bescherminge van den Prince van Oranien te begeben / ende so boogt (als andere steden gedaen hadden) den Prince getrouwicheyt gesworen, het Casteel (daer Joncker van der Mijlen Casteleyn op was) beset zijnde met 25 man / heeft hy oock met behendicheyt / tot versterckinge van de Stadt / ingekregen.

Ontrent den selven tijdt / zijn de Water-Geusen met 16 Schepen boog Gorcum gekomen / de Stadt boog den Prince van Oranien op-eysschende: hier oer versochten de Bozgemeesters het abdtijss van den Broeck / Caspar Turck, Capiteyn op 't Casteel: dewelcke sepe / liever te willen sterben / dan syn Casteel te te verlaeten: waer oer de Bozgerpe in roere raecte; en doen sy sagen dat hy alle syn goet en amonitie op het Casteel boerde; hebben sy goet ghebonden (meynende dat sy van hem verraden waren) haer met de Water-Geusen te verstercken / en onder de gehoorzaamheyt des Prince van Oranien, op die conditie als Dordrecht / te begeben: het welcke haer terstont geaccoordeert is: Turck dit vernemende / begond dapper in de Stadt met Canon bier te geben / maer dede wepnigh schade: de Water-Geusen beschaanssen haer tegen het Casteel / innemende met gemelt ene Boogte / sloepden haer na de tweede; Turck dit siende / versocht stilstant / om des anderen daeghs te parlementeren / overmits hy syn soon / Willem Turck, met 600 soldaten verwachte: het welcke hem wiert afgeslagen: niet te min de Geusen de

1572.

Gorcum ingenomen.

1572. tweede poozte vermeerstert hebbende/ zijn naer een wepnich bechtens meester van het Casteel geworpen / den Drossaert met sijn Wijf en Dochter gebangen genomen zijnde / zijn sp naer den Briel geboert.

Loevesten
by dit van
Gorcum ins
genomen.

Willem Turck, siende dat hy te spa- de gekomen was / vermeynde naer Loevesteyn te trecken / het welke de Water-Geusen byzessende / zijn derwaerts gezepldt / daer komende / bonden sp het Casteel verlaeten / het welke sp terstont besette ; dit geschiedt zijnde / hoeren sp weer naer Gorcum ; Turck hier oock te spa- de gekomen zijnde / trock na Schoonhoven , alwaer sp hem oock niet wilde inlaten / dies hy eenige Dorpen ver- bzande / en marcheerde na Cuyl- borch , daer hy eyndelijck met sijn volck binnen raecte.

Bueren ingenomen: en Leyden
begeeft sich onder de gehoor- saemheydt van den Prince van Orangien.

DEN 10 Julij/ een seckerer Vogel- sangh , upt bebel van den Prin- ee van Orangien, den Casteeln op het slot Bueren met listen gebangen genomen hebbende / ontbiedt ter- stont krijghs-volck van Gorcum om het selve te besetten / waer toe haer die van Gorcum gereet lieten bin- den: alsoo is de boozschrebe Vogel- sangh lichtelijck meester van het Ca- steel geworpen.

Ontrent den selben tijdt onder- wierpen haer die van Leyden oock het Gouvernement van den Prince van Orangien.

Geschiedenisse van Enckhuysen;
en hoe de Stadt eyndelijck on- der 't gebiet vanden Prince van Orangien geraeckt is.

VERhaelt hebbende hoe haer ee- nighe Steden in Zeelandt , en Zuyd-Hollandt onder des Princen van Orangiens gehoozsaemhepdt ge- geben hebben / sullen wy komen tot Noort-Hollandt ofte West-Vrielandt, en beginnen met de geschiedenissen binnen Enckhuysen ; op dat den Leser daer by afmeten mochte / hoe het in andere steden oock toegegaen is /

zijnde / het inne-men van den Briel, en de kloeckmoedighepdt van die van Vlissingen, en Enckhuysen, ge- weest het fondament van de ver- kregene byzhepdt der Neder-land- den.

Enckhuysen een Stadt gelegen in Noordt-Hollandt ofte West-Vrielandt, teghen over Vrielandt, maer twee mijlen van Staveren, volck en schip- rijck / nochtans te hooren kleyn ghe- acht / bewoont van rijck Zee-va- rent volck en Disschers / dewelcke dooz hare middelen / volck / en Schepen / is gheweest het fonda- ment / rugge en steunfel van ande- re Steden / als den Briel booz Suyd- Hollandt en Vlissingen booz die van Zeelandt was.

Alsoo den inbal in den Briel dooz den Grabe vander Marck in April geschiet was / daer op dat den af- bal van Vlissingen en andere Ste- den volchde / soo heeft Duc d'Alba belast eene Armade van Oozlogh- Schepen toe te rusten / om wederom vanden Briel en Male-stroom meester te worden : Terwyle datmen daer mede tot Amsterdam, Enckhuysen, en elders besigh was / soo wierdt derwaerts oock krijghs-volck ge- sonden / niet alleene om op de Sche- pen te leggen / maer onder dat deksel bedeckelijck Enckhuysen te besetten / en in verseckeringhe te nemen / als een Stadt daer veel / om haer gelegenthepds wille / aen gelegen was.

Dit booznemen is ruchtbaer ge- worpen dooz onbedachte woorden van eenen Capiteyn Schuylenborgh, by hem in gramschap gesprooken tegen eenen Bozger / die hem om gelt maende / hem en de Bozgerpe met swaerder straffe dzeppende / van die van Rotterdam geboelt hadden / het welke onder de Bozgers boozts geseyt zijnde / hebben sp malkande- ren geloofst getrouwelijcken by te staen / en geen krijghs-volck in te la- ten komen. Daer nae gebeurdet (alsoo de Oozlogh-Schepen bykans gereedt waren) dat eenen Capiteyn Quickel aen de Poozte van Enckhuysen quam / versoekende met een deel volck daer binnen te wesen / 'twelck sp hem booz sijn persoon nes- fens eenige Adelbozsten (mits haer geweer inde Poozte latende) hebben toegestaen / daer binnen komende

62

hebben sy die spijt niet konnen ber-
dragen / het selve aen haere bekende
klagende / het welcke noch meer ach-
terdencken verdoosaechte / daer seer
toe hielpen eenighe gebluchte Boz-
gers upt andere steden / die der
Spanjaerden niet gesint waren. De
vier Bozgemeesters / Cornelis Pieters,
Jan Reynier sz, Volckar Harrick sz en
Willem Jansz, met de gantsche Ma-
gistraet / sochten / onder decksel van
een monsterringe / het volck van den
booschreben Capiteyn Quickel in te
brengen : maer alsoo de Bozgers
t'samen liepen om sulcx te beletten/
raede een out Bozger Reyner Stou-
ting, aen een oudt Bozgemeester/
Woulter Simon sz, best te wesen / het
krijchvolck bukten te monstren / en
so scheep te laten gaen / om de Bozge-
ren geen nadencken te geven: daer op
den ouden Bozgemeester antwoor-
de: Swijgt stille du bloet/wolstu hier
beroerte onder de Bozgers maechen/
men soude u in een gat smijten / en
een ander ten exempel straffen / met
diergelijke straffe woorden meer: also
oock de andere Bozgers (die den
raedt van Reynier Scoutingh goet
bonden) vershorckende / en alle belas-
tende te swijghen : want de Stadt
waer haer beboolen ; alsoo datter
niemandt meer spreken dorste / dan
een degelijck en wel geacht Bozger/
Cornelis Pieter sz Rieluts, die namaels
de Stadt in groote Ampten gedient
heeft ; antwoordende fatsoenelijck:
soo de Stadt u beboolen is / soo re-
geertse na u bebel : maer so gy ons
met garnissen sout willen belasten /
dat soude den Bozgeren niet wel
behagen / sy hebben vier of vijf jaren
neeringhloos geseten / daerom haer
geen beswaeringh van Garnisoenen
passen soude / &c. Waer op den Boz-
gemeester spotswijse vragde hoe hy
het wilde hebben / en of men haer dat
soude moeten vagen. Waer op
Cornelis Pieter sz antwoorde: rondt
upt / wy willen geen knechten in de
Stadt hebben / al soude het my dien
swarten hals kosten : en wien be-
hoort ghy dat anders te vagen / als
ons Bozgers / of hooren wy daer
niet mede toe? gy en kont ons alleene
niet boerden : met meer woorden ober-
hepde zijden. Maer alsoo de Bozge-
meester sach / meer volcx toeballen-
de en toestemmende / seide hy : weest
te vreden de knechten sullen hier niet

in komen: daer mede meynde de Boz- 1572.
gers dit geschiede ter goeder trou-
we / en de saecke waer al verdragen;
op den eersten Mey.

Des anderen daeghs is de Heere
van Boshuyzen, Admiraal van Hol-
landt, inde Stadt gekomen met sy-
nen Raedt ende Vellebardiers / die
met syn/en der Bozgermeesteren au-
thoritept / den Capiteyn Quickel met
syn bliegende vaendel van Veen-huy-
zen na de Stadt dede trecken: maer de
Bozgers by de Poorten vergadert
zijnde / keerden se daer bukten: also
nu dien aanslagh niet geluchte / kre-
gen die Soldaten hunne paspoorten/
haer veynsende niet te willen op de
Scheepen dienen / om dat sy aenge-
nomen waren om inde Stad in Gar-
nisoen te leggen: Op dien voet afge-
danckt / meynen sy sonder geweer
allenskens inde Stadt te komen / en
dooz middel van een waert / Claes
Rem in 't Paradijs ; daer Capi-
teyn Quickel was komen logeren/
hermeynden sy metter tijdt / dooz
vrouwen met lange hupcken haer ge-
weer in te krijgen: als sy nu veel in-
gekregen hadden / dede de Capiteyn
den Crommel slaen / om den Boz-
geren vzeese aen te jaegen / als of al
syn volck binnen waer geweest / dat
sy alle booz syn logement souden ver-
schijnen / en als daer nu een deel ver-
gadert waren / zijn de Burgers / son-
derlinge de Disschers / die recht te pas
van hare visscherijen aen landt ge-
komen waren / ober hoop na de Ber-
berge geloopt ; drijvende den Ca-
piteyn Quickel met sijne Soldaten ter
Stadt upt / sonder datter nochtans
pemandt gequetst wiert.

Als Capiteyn Quickel nu upt
was / zijn sy ghelopen na het Loge-
ment van den Admiraal Boshuyzen,
begeerende hem te spreken ; maer
hoe wel hy van den weert by eede ge-
lochent wiert / traden sy nochtans
binnen om hem te soeken ; bonden
hem metter haest / en lieten hem op
het Stadthuyss betwaechen : boozts
hebben sy het gheschut dat op het
hoofd / en op twee Scheepen van oor-
looch lach / inde Stadt geschacht / en
het Weerschep van Amsterdam / met
Roers en Buscrupt gelaeden / in her-
seckeringe genomen.

's Anderen daeghs den 3 Mey / de
de Bozgherpe wat verstout zijnde /
quamender bele booz 't Stadthuyss
met

1572.

met haer geweer / waer vande Bozgemeesters de vooznaemste sochten te persvadere / en bidden / de saecke nu te laten rusten / daer en ware noch niet sonderlinghs gheschiet / of ten waere noch by den Coninck te ontschuldigen / op sommighe lichte / en vreemde lieden / en dierghelijcken : Maer alsoo daer by stonden / Jan Fredricks, Pieter Symonsz, en Cornelis Pieterisz voorsz, septe desen Cornelis tot den Bozghemeesteren / dat sy die saecken niet souden verblommen / dat het inbrengen van krijgshvolck / niet anders waere dan louter schelmerpe / daer mede men sochte de Bozgers op de Vleesvanck te brengen / ende vooznamelijck die gene / die den Prince van Orangien, haren rechten Stadthouder / lief hadden / en die de waere Religie toe ghedaen waeren / om lijfen leven te brengen : Daerom waert beter ; datmen / na de gelegentheit des tijts / met de aengebangene saecke soude vooztbaren / de schepen van Oorloge inde haven / en tgeschut (tot bescherminge) op de wallen soude brengen : Maer de Bozgemeesters wilden daer niet na hooren / en soo daer by quam eenen Dirck Janz Brouwer die gebannen geweest hadde ; septe den voozsz Cornelis ; siet daer is een man die ghy sonder oorsaecke ghebannen / en sijn goederen bukten alle rechten aengeslagen hebt / die met meer anderen heeft moeten bukten Lande swerben ; daerom behoorden / en ware nu den tijdt om hun van de Albamische tirannye / ende thiende penningen te verlossen / en den Prince van Orangien aen te nemen / die niet anders sochte / als der landen byzphept en welbaert / &c.

Hier op antwoorde Volcar Harricks, met een ander Bozgemeester / dat sy wel om een grootz wilden dat het al so verre ware / dat de Prince in Gouvernement / en sy daer van ontslagen waren : waer op Cornelis septe / dat sy in geen perijckel waren / noch te vreesen hadden / daer waer noch geen bloet gestort : want Godt hadde vooz haer / en sijn Religie gesozght / dies nu niet als alle vriendtschappen te hertwachten stonden / in alle billichheyt haer nu draegende / om malkanderen trouwelijcken by te staen / &c.

Enige dagen hier naer is den Drossaert van Muyden, Paulus van

1572.

der Loo, met een Crabcel-Schip vol Soldaten / bukten aenden dyck by het vrouwhuys gekomen / meynende de selven behendelijck in de Stadt te brengen : de Bozgerpe hier van verwitticht zijnde / heeft onder andere Pieter Buyskens den Drost / na de Doozte komende / ontmoet / straffelijck afvragende wat hy daer te doen hadde / ende waer hy met sijne knechten heenen wilde : den Drost verflaggen van de rouwe aanspraecke / wiste niet wat hy seggen soude / waerom hem gesepdt wierdt / hy soude hem van daer maken / of sijn twee benen souden hem gekort worden : daerentusschen was de Bozgemeester Willem Janz daer by gekomen / om desen Drost inde Stadt te brengen / den welken Dirck Janz Brouwer oock vraghde / waer die knechten heenen wilde ; sy sagen hunne dingen waren maerschelmerijen / sy sochten weder de Bozgerpe op de been te brengen / waer upt een groote beroerte ontstont : de Bozgemeester septe dat hy daer niet van en wiste ; siende dat alreede eenige Bozgers na het Schip liepen om de Soldaten doot te slaen / en dat eenen Cornelis Janz Brouwer, een stuck opgeruymt en op het Schip gestelt hebbende / beerdigh met de brandende lonte stont / om vier te geven / het welke ten allen gelucke vooz den Fabrijckmeester van de Stadt belet wierde / waerover den Drost Paulus van Loo, hem met sijne knechten wech maecte.

Hier over de Bozgemeesters met de geheele Magistraet verbaest zijnde / mits sy oock verstonen / dat Pieter Luykisz Buyskens commissie van den Prince van Orangien hadde / van date den 20 April / 1572 in Dillenborgh, om de Stadt van Enckhuysen te verseeckeren met de Scheepen van Oorlogen / tegen den Hartogh van Alba, dewelcke hem met andere alreede / op 't succes van den Briel en Vlissingen, verstant hadden inde Stadt te komen / en dat de Bozgerpe hun hier op vertroostende waeren / hebben sy gearbeijt een bedriechelijck ackoort te maeken / daer toe de Bozgerpe haer eenboudelijck hebben laeten bewegen ; ende ackordeerden : darmen alderhande Schepen / op den stroom leggende / soude laeten varen : maer alle de Schepen ende goederen / die in de Stad waren / souden men houden /

te weten / de Schepen van Oorloogen / Amonitien / krupt / en Geschut: Item / souden de wagt der Stad verstercken: souden geen krijgsholck of Garnisoen van geener zijde innemen / maer selve de Stadt van 's Konincks wegen wel bewaren: Dies verhooren sp vier Burgers tot Capiteynen ober de Bozgerpe: te weten / Siewart Janz Crommendijck, den ouden Frederick Simonz, Pieter Hendrikz, en Frederick Pieterz, anders Maackschoon: Daer en boven verhooren sp oock twaelf Bozgers / die de Magistraet souden bywoonen; en scheenen alsoo vereenicht te wesen.

Desen niet tegensstaende / hebben de Bozgemeesters behendelijcken gesoght de Stadt booz Duc d'Alba te behouden / ende daerom veroozsaecten sp; dat eenige Bozgeren / die den Spanjaerden / en den Gzabe van Borsu toegedaen waren / versoeck deden / dat een pegelijck gheoorloft mochte wesen / drie dagen lanck alle goederen te verhoeren / waer 't hem geliefde; het welcke toegelaten zijnde / hebben sp alle het koozn en granen in haer handen gekregen; en het selve met haer beste Meubelen wech gehoert; als het nu meest wech / en wepnich gebleven was / maecten sp de Bozgerpe slaewhertigh / boozwendende datter geen koozn of boozraet inde Stadt was: De wachte die maer van 60. man was / en hebben sp oock niet vermeerderd.

Hier upt de Bozgerpe weder achterdencken krijgende / zijn sp vergaderd op de Zupder haven / in Dirck Brouwers Hout-Tuyn, en goet gebonden Cornelis Pieterz met den Jonge Frederick Simonz, aen de Bozgemeesteren op 't Stadthups te sepnden / om haer aen te dienen dat de Bozgerpe 't onbieden waeren / om dat de wacht niet behooylijk gesterckt was / en dierghelijcke klachten meer: de Bozgemeesters antwoorden dat sp daer ober doende waeren met de Capiteynen / om Harquebusiers aen te nemen / sp souden vertoeven tot mozgen / men soude haren wille doen: Maer alsoo daer op geantwoordt worde / dat het perijckel groot was / en datmen daer ober wilde de wacht noch dien nacht versterckt hebben / soo hebben de Bozgemeesters 't selve / nae veel woozden / inghetwilligt: Maer de vergaderde Bozgerpe /

onberondig ober de lange resolutie / achterdencken hebbende op den Admirael Boshuyfen, die op 't Stadthups bewaert wiert / zijn ghesamentlijck na het Stadthups getrocken / haer qualijck te bieden toonende / waer ober Cornelis Pieterz, mepnende ten besten te spzecken / septe: Weest te biede mannen / alles sal wel wesen / maer sp riepen / ghy hout het oock niet de andere: Cornelis Pieterz hem ontschuldigende / spzack / soo ghy sulcx aen my beint / so slaet my maer / tot een exempel booz andere doot. Daer na riep eenen Pieter Porbacker, dat sp wilden den Admirael Boshuyfen van het Stadthups halen / en in strickter gebanckenis hebben / het welcke oock geschiede (ongeschicktelijcken genoegh) so dat eene van sijne Dienaers gequest wiert. De Bozgemeesters baden maer om biede / op datter geen bloet gestort mochte worden; also sleepten sp hem gebangen / met eenen Jan Vesterman, die booz hem badt (om dat hy een out man was) sp ledden op de Keet-Boozte / daer hem boozgehouden wert te schryven aen de Scheeps-Capiteynen van de Oorlogh-Schepen / die booz de Veen laegen / dat sp met de Schepen op de Ree soude komen leggen booz de Stadt / en begeben haer inde handen van de Bozgers / ofte Stadt van Enckhuysen; dan alsoo sp daer ober onder den anderen niet konden verdragen / of dat bebel soude upt den naem van de Bozgerpe / of upt den naem van den Admirael gedaen worden / soo zijn daer particuliere bzieben gesonden / daer ober een scheuringe inde Plote gekomen is / die alsterck vergaderd was; die van Amsterdam zeplen naer hups / die van Enckhuysen quamen des andren daegs booz de Stadt op de Ree; Daer nae hebben de Bozgemeesters den Admirael los gekregen / en hem met Vesterman, met een conbop bande Schutterpel / naer Amsterdam belepdt.

Hier ober hebben de Bozgemeesters met de Bozgerpe onderlinge besloten dat men de Schepen van Oorloogen inde haven / en 't geschut op de wallen bzenghen soude / daer toe men de Boozten en Boomen / den 15 Mey / gesloten soude houden / om de Bozgerp binnen by den andren te hebben: maer een van de vier Stadts Capiteynen / Frederick Simonz den ouden

1372.

ouden / also hy die nacht de wacht hadde / so heeft hy den geheelen tyd by de wachten gearbeyt / om de Wooggerpe te perswaderen / van haer woog nemen af te staen / haer wooghouden de sulcke aenstaende swarigheden / als Valencijn en andere steden in Henegouwe overhomen waren / dat sy niet meer by van zollen souden zijn / noch tot Amsterdam, noch nergens / ende de beroerte die daer waren geschiet / daer was de Admirael Boshuyzen de schult van te geven / die niet gewelde den Capiteyn Quickel, met sijne Soldaten wilde in de Stat brengen / hebbende tot dien eynde de wapenen van Quickels Soldaten heymelijck inde Stadt doen brengen / en dat Boshuyzens Scheepen twee Vogh-boots van haer Wooggers genomen hadden / waer over de Soldaten ter Poorten uytgesaecht waren : Alles alsoo op 't schoonste eyscherende / en dat dit haer niet te verwijten soude staen / noch woog verraderpe geacht worden / daer woog wilde hy sijn Persoon / Wif en Dochter te pande stellen / inboegen dat hy (veele geperswadeert hebbende) hem ver stout heeft 's morgen / den 15. Mey (contrarie woorige beslupt) de Woogten en Doornen te openen / en de Wifschers laten uytvaeren.

Hier over heeft hem Cornelis Pieterz heftelijcken aengesproken / vragende / waerom contrarie 't beslupt / de doornen geopent waren / en belet het inhalen vande Scheepen ende Stricken op de wallen te stellen. Van alsoo den Capiteyn sochte het stuck heuselijck te ontschuldigen / en hem sijne meyninge te perswaderen / toeseggende dat men hem een Officie toegelept hadde / so zijns tot heftiger woorden gekomen / Cornelis Pieterz seggende dat hy met sijn officie niet te doen hadde / het ware al pluymschrijckerpe / de Scheepen moesten in de haben / en het Beschut op de wallen / &c.

Ende alsoo op 't Noorder Spuie een deel Wooggers vergadert waren / zijn dese twee derwaert sijn ghaen / om die elck op 't schoonste te perswaderen. Tegen des Capiteyns reden heeft Cornelis Pieterz heftigh gesproken / als dat sijn reden en beloften enkel verblomt bedroch waren / om hun weder onder de Alhamische Ci rampe te brengen / &c.

572.

Van daer gingen dese twee mannen naer het west-eynde vande Wifschers-Dyck / by een ander vergaderinge / wooghoudende elck wooggaende redenen : dan alsoo de Capiteyn Fredrick Simonz daer sommige liefhebbers vande Gereformeerde Religiesach; versorte hy sijne redenen / seggende dat sy alle wel wisten / en hy oock geerne woog Godt belede / dat hy den Prince een goet herte droegh / men soude Due d'Alba inwendigh woog brandt houden / en woogboden vernemen / wanneer den Prince soude op den tocht wesen / en daer van verseckert zijnde / dan souden sy haer tijts genoegh ontdekken / en niet soo haestigh woogbaren met de Wooglog-Scheepen inde haven te brengen / sy souden haer spiegelen aan Valencijn en Bergen in Henegouwen, hoe qualijcken het hun vergaen ware / overleggende / hoe wel en scaep sy hun noch wel souden konnen verbedigen woog den Koninck en sijnen Raede / &c. aanbiedende lijf / leven / Wif en kindt te pande / datmen / sijnen raet volgende / geheel ongemolesteert soude blijven.

Als nu Capiteyn Frederick een groot deel van de Wooggerpe aan sijne zijde beweeght hadde / nam hy die alle tot geruppen / dat Cornelis Pieterz een hartneckigh / ongelooftigh en wantrouwtigh man ware / &c. Daer op Cornelis Pieterz septe / dat hy hem niet konde gelooven / mits hy het beslupt van gisteren / heden wilde berekenen : oock om dat hy niet Ede onkent hadde / dat Boshuyzen in sijn huys niet en ware geherbercht / daer men hem nochtans hadde gebonden; woogder ware de handelinghe van die van Amsterdam noch in versterker memorie / hoe de Wooggemeesters / anno 1567 / verradelijck met haer Wooggers handelde / toeseggende de Wooggerpe / so Broederode met sijne knechten quam te verrekenen / souden sy geen ander innemen / maer contrarie gedaene beloften / namen sy des Oraden van Megen krijghsbolck inne. De Capiteyn Frederick antwoorde / dat ware een andere sake / de Wooggerpe hadde nu vier mannen inden secreten Raedt / soo dat de Wooggemeesters niet eenen brief konden schryben / noch ontfangen / of dese mannen waren daer sy en aen / sulcx dat tot Amsterdam niet en was / daer op

op seide Cornelis Pieterſz, datter wel vier mannen waeren / soodanige / als daer hy etne van was / die men niet bertrouwen mochte / ende naer diergelijke onderlinge contradictien meer / zynse sonder resolutie geschepten.

Alnus beyde Partpen aenhangh soeckende / ende dat de Capiteynen der Oorlogh-Schepen resolutie verfochten / die gerrne inde Stadt hadden ingehaelt geweest / soo kregen sy ordre vande Borghmeesters en Capiteynen / dat sy haer souden t'Scheppe begeven / ende die wel bewaren / betrachtende haere eere en Eedt / daer mede sy aenden Koningh verbonden waren / t welck geschiede.

Daer nae hebben de Borghmeesters ettelijke aensienelike Borgheren by haer ontboden / ende versocht te willen bozderen / datmen de Oorlogh-Schepen soude laten vaeren / ende alsoo souden sy haer niet vergripen aen 's Konincks Armade.

Ende so sy nu de meeste Borgherpe betweeght hadden aen haer zijde / midts schijstelijk uptgebende / dat sy de Stadt booz den Koningh en den Prince wilden houden / om volkomen konſent te hebben / soo heeft Cornelis Pieterſz geroepen / het ware al schelmerpe / sy meynden niet de Stadt te houden booz den Prince van Orangien, maer booz den Prince van Spaengien, daerom behoorden men de bozgeren geen geloof te geven / maer de Schepen in te halen / het geschut op de wallen te stellen. Daer tegen dat de Borghmeester Jan Reynertſz den Borgheren seide: liebe Borghers vergrijpt u doch niet aen des Konincks Armade; het soude ons alle qualijck afgenomen worden / laetse doch vaeren / het is ons t beste. Als nu de meeste menichte der Borgheren behaechde / datmenſe soude laten vaeren / hoe eer hoe beter: soo seide Cornelis Pieterſz niet de synen / datmenſe soo lange soude laten leggen / tot dat d'andere Oorlog-Schepen van Amsterdam souden afkomen. Daer mede schepde de vergaderinge. Maer om het conſent van de Borgherpe te krijgen / hebben de Borghmeesters de Hoofmanschappen doen vergaderen / en aen elcke eenen upt de Doetſchappe of Rade gefonden / daer sy so veel mede te wege brachten / dat het niet de meeste stemmen geconſenteert

wozde / dat de Oorlogh-Schepen soude mogen vertrecken. 1572.

Hier op zyn de Oorlog-Schepen wech geboert / en noch sommige tonnen Buskruit / en gebaeren na Amsterdam, bukten zeplende is 'er eenen Wlie-boot aen de gront gekomen / de Water-Geuse dat siende / zyn daer toe gekomen / en die vermeertert / mit den Capiteyn met syn volck t'Schip berlicten / t welck vast sit-tende wert geplondert en verbrant.

De Burgemeesters van Enckhuysen sulcx vernomen hebbende / hebben goet gedocht eenen anderen Wlie-Boot / stilwijgens upt te seyn den / en dat ontrent den middagh / als 'er minst volck op de straeten soude wesen: het welcke / alsoo het tegen het accoozt was / en sy dat booz de Oortreck-brugge wilde doozſtieren / hebben ettelijke Borghers haer verſtout / op t boozſchyebe verbragh / de brugge te laten nederballen tusschen de twee mastn / so dat de Wlie-boot noch in noch upt konde komen / en bleef so eenige dagen leggen.

De Borghmeesters en de Magistraet hadden oock gearbeijt / om een Wendel knechten van Borghers aen te nemen / om beter byde en eendracht te houden / en stelden daer eenen Meester Hendrick als Capiteyn ober: Maer de Borgherpe niet desen Capiteyn niet te byden zijnde / souden upt haeren naem Pieter Buyskens, en Dirck Brouwer, hun aen t dienen / dat sy die niet en begeerden. Die kregen tot antwoort: men soude de Borgherpe gelieuen / men socht niet van byde / dat soo sy vier mannen booz stelden / men soude daer een uptkiesen: hier de Borgherpe vergadert zijnde / stelden sy vier mannen booz / maer die en bebielen de Borghmeesters gheensints: waer ober sy eenen Bart Luytges tot Capiteyn van dat Wendel gestelt hebben / en het selve onder Get gebrocht.

Hier en tusschen hebben Pieter Buyskens en Dirck Brouwer, met groote moepte getracht de Borghmeesters te persuaderen / dat de Prince van Orangien kortſ te helde soude wesen / tot hunner assistentie / toonende byebenen seer versch upt Dillenborg, die Ysbrant Jakobſz, en Richard Claesſz gebrocht hadden / maer sy en wilden t niet geloobe / maer sochten booz te vaeren / niet aen den Hartogh van Alba

1572. Alba alle assistentie te doen.

Ende nu hebbende een Wendel knechten onder hunnen Eed/ hebben sp gesocht den inghesloten blie boot ter oozlogge upt te kirpgen/ en noch na Amsterdam te scynden/ ende tot dien eynde zijn de Bozgemesters/ met het Wendelknechten/ recht op de middag/ na de byugge gegaen/ en vonden daer niemant vande bekende Bozghers/ dan Cornelis Brouwer, met syn twee Boeders/ Jacob en Jan: Dese drie mannen hebben haer met eenen dapperen pber gesterkt/ steunende op de gedane beloften/ en liepen also na de byugge toe/ Cornelis met een slachswaert op syn schouder/ syn Boeders elck met een roer. De Bozgemester Pieter Cornelisz trat boozt/ cu bzaegde/ wie is hier/ die ons soude beletten/ den blie-boot dooz de byugge te bzingen: Daer op Cornelis Brouwer antwoorde: dat sullen wy beletten/ of daer oher sterben. De Bozgemester daer dooz bedwelmst staende/ en terstont op 't rumoer heel holckst toeloopende/ soo isser een soldaet geweest/ die syn roer belde om op Cornelis Brouwer en syn Boeders vier te gheven/ 't welck een Bozgher Arent Cornelisz stende/ riep: schiet ghy een vande Bozgeren/ ick sterck u met een opstecker in u ribben. Ende also werdt daer dooz het schieten en haer booznemen belet/ treckende weder met het Wendel naer het Stad-hups/ daer sp de Schutterije terstont deden vergaderen met haer geweer.

Dese Schutterije zijnde in de Nederlantsche Stede gefozmeert van een seker getal/ vande beste en bequaemste Bozgerije/ met besonderen Eedt gesworen/ tot defensie van de Stad boozt 't Stad-hups gekomen zijnde/ bzaegden: waerom de Heeren haer so subijtelijcken onthoden hadden: waer op bottelijck wiert geantwoort en gesept: ghy sult ons dese Geuse schelmen helpen verdoziben/ of doot smijten. Waer upt onder de schutterije groote beroerte ontfont/ also dat hele van haer sochten niet behendighept weder na hups te komen. De Heeren hebben terstont het gheschut/ dat boozt 't Stad-hups stont (hoe wel de Connestapels daer van wech gegaen waren) terstont doen veerdich maken/ en gestelt op de straten/ daer sp meyndden dat de bozgers op haer souden aen komen/ en eenen Willem

Besterman sloegh het stat af/ en lepde laet kruyt daer op/ recht als of het nu gelden soude. Een degelijck Bozger/ Jacob Florisz, niet verre van het Stad-hups woonende/ sittende met zijn hups-boot boozt de deure op een bankie/ en dese gereetschappen aenstende/ bedocht middel/ om bloede stoztinge boozt te komen/ en stont op/ geresolveert syn leven te wagen/ seggende tot syn hups-boutoe/ Adieu/ wy moeten nu schepden/ en liep strac naer de Doozder Spupe/ daer hem Gerrit Jansen Swaels Canonier of Buschietter ontmoete/ die hem bzaegde wat best gedaen ware/ sp wilden alle haer lijf en leven daer by hem opsetten/ soo hy maer het gebiedt wilde aen-nemen. Jacob antwoorde/ wel aen: neem de schang-korven/ die daer by der handt leggen/ en set die boozt eel bozst-weeringhe op de breedde straete/ boozt dñ smooders hups/ en haelt dan de twee metale stucken/ die op de haven leggen/ en bzingt die onder de bozstweeringe/ maer en schiet niet boozt en aleer die van het Stad-hups aenkomen/ of dat ik weder van de Spupe afkome.

Jacob Florissen op 't Spupe komende/ heeft daer veel Disschers gebonden/ die malkanderen aenhitsten/ om met geweld de vergaderinge boozt 't Stadthups te doen schepden/ roepende/ nademael sp ons soeken om lijf en leven te bzingen/ laet ons dat gaen belettten/ terwijl het rijdt is/ en sp noch niet sterck zijn. Maer als Jacob Florissen, haer vriendelijck aensprekende/ septe: Liebe Bozgers/ hebt gedult tot dat sp ons komen bebechten/ en dan willen wy toonen dat wy mannen zijn/ op dat wy haer gheen oozsake gheven te lasteren/ so zijn sp wat gestilt gheworden: Hoewel een kloeck Bozger/ Harco Meynsche (die daer na als Capiteyn, inden slach tegen Boschuylen, in den oozlogh boozt syn Vaderlant/ 't leven liet) riep/ men soude aen-trecken eer sp te spade/ en te kozt quamen. Ondertusschen wiert vernomen/ dat de Schutterije op 't Stad-hups twistigh/ en heel onwillich wierden/ om haer mede-bozgers te verdoerven/ en de Stad in een wigge slavernije te bzingen/ het welcke vele dede na hups trecken/ alleenlijck eenige Spaensche ghesinden bleven noch daer/ maer van klepnder machte/ en wepnich in 't getal.

Ma dat dit albus gestilt was / en het ene swaert / het ander in de schepde geslonden hadde / sonden de Bozgerpe Pieter Buyskens met eenige andere / aen de Bozghemeesters / om die te bewegen / dat men het gesthut / dat vooz her Stadt-Hups stont op de wal / tot bescherminge van't gemeene beste / soude hzengen; Maer de Bozgemeesters antwoorden sp / wisten wat sp te doen hadden / en wilden de sake wel nadencken / en handhaben; Justitie in ganch te hzengen / om de siebellen en quardoenbergs te straffen: dan gebzaegt zijnde / wat siebellen sp meynen (die sp eensberls noemden) woorden sp daer ober twisfigh. En ren lesten bescheyt op haer verfoet / van't verdoeren van het gesthut / woorden sp kregen sp ondelijch antwoordt / als dat sp patientie sonden moeten hebben / tot dat hanne Commissarissen / Willem Iantz, en Jacob Pieterz Samson, van Amsterdam sonden gekonnen wesen / die sp dien adont verwachtede waren / als dan soude men de saecke afspreeken / en anders niet.

Als dese Commissarissen / gesonden aen den Gzabe van Bossu tot Amsterdam / hups gekonnen waren / heeft de Bozgerpe weder haer gesanten op't Stad-hups gesonden / om bescheyt op haer boozgaende verfoet te hebben: sp is harr bande Bozgemeesters dese naelvolgende antwoort gegeven: siet Dierick Iantz, Jakob Erickz, en Pieter Buyskens, ten komt daer op niet aen / en wop zyn niet gertet om het gesthut op de wal te hzengen: want onse Commissarissen zyn van Amsterdam gekonnen / en hzengen sulcken bescheyt mede / als dat den Heere Gzabe van Bossu wil weten / wie syn vrienden ofte vanden zyn / en wil oock roudt apt hebben dat wop alle te samen den Hartog van Alba sullen sweren / en vooz onsen Gouverneur honden / als oock mede den Gzabe van Bossu vooz Stadt-Houder / en soo daer permandt waere die dat niet begeerden te doen / soude maer hup upt de Stadt vettrecken; ende sulcks soude moeten gheschieden; dat is onse rechte meyninge / met gelijcke woorden meer.

Hier op hebben de ghekommitteerde Bozgheren (siende dat dit haere resolutie ware) daer bedanckt vooz sulcke klare upspreeke / op

dat sp oock mochten weten wie haere vrienden of vanden waren / &c. Na consultatie hier over / met hare Principalen / hebben sp oock vooz antwoordt ghegheven / cont upt; als dat de Bozgerpe niet en begeerden den Hartog van Alba vooz haeren Gouverneur te sweren / noch den Gzabe van Bossu vooz Stadt-Houder / noch sp en waren oock van geene meyninge upt de Stadt te vettrecken: want sommigen hadden wel vijf jaeren langh moeten upt de Stadt swerden / om de tyrannye daer men de Bozgerpe in't alderminste niet hadde te beschuldigen / wilden hun teghenpartye nu loopen / sp mochten loopen / de goede Bozgers hadden eens geloopt / men soude hun lieden nu niet levendigh upt de Stadt krijgen / daer mochten sp vop op verdacht wesen / &c.

Dit gepasseert zijnde / verfochten de Bozgemeesters van haren Gedt / daer mede sp aen de Bozgers verboden waren / ontslagen te zyn / om dat sp het verfoet van Bossu moesten nakomen / 't zyn met vrientschappe ofte dwanck; het welke haer de Bozgerpe heeft ghesenteert / quijtscheldende de beloften van wederzijden / en toeslaende dat elck mochte zyn beste doen; daer mede van den anderen schepdende / dede elck zyn rappoert aen de sijne.

Hier over zyn de vergaderde Bozgeren in resolutie ghetreden / wat middel sp wilde by de hand nemen / om haer vooz tyrannye te bezijden / en de Stadt in vopheyde te hzengen.

Dies sp besloten de Stadt met geweld te vermeesteren / waer toe Pieter Buyskens, meermal genaemt / commissie van haren ouden Stadt-Houder / de Prince van Orangien hebbende / met Hans Colckman, seiden: soo sp niet haest wilden om 't lijf en leven ghebrocht worden; moesten sp met lange beraedtslaegen: daer over tot op den middaght geraedtslaecht hebbende / zyn sp eens geworden / en den anderen toegesep / met een moedigh herte / in den name des Heeren / de saecke by de handt te nemen / ende upt te voeren. Desgelijcks de Bozgemeesters op tegentwoert oock beraedtslaechden.

Ter-

1572.

Terstont belaste Dirck Brouwer des Stadts Crommelflager / dat hy alomme de Crommel soude slaen / en uytroepen / dat alle die geene / die den Koningh van Spaengien, en den Prince van Orangien lief hadden / haer souden met wapenen op de Poozde en Zupder Spuy, van stonden aen / laeten binden; Dit den Bozgemeesteren gebootschapt zijnde / hebben sy oock de Schutterpe / en haeren aenhangh / ontboden / met geweer booz het Stadt-Hups te komen. Alsoo sterchte hun elcke partie / om meester van de Stadt te worden.

De Bozgerpe hadde geordineert / dat Pieter Buyskens, als een Oversten / hem soude binden / met synen hoop / op de Poozder Spuy, en Jacob Erickz, op de Suyd-Spuy, by de poozte / den Zupder-Loorn in te nemen / ende Dirck Brouwer by de blaetwe Poozte daer twee stucken geschut laegen / dewelcke Dirck Brouwer terstont nam / en marcheerde daer mede / met synen hoop naer het Stadt-Hups: Ende als hy aldus gekomen was / tot booz het Moriaens-hooft / so zijn haer besegent / de Stads Capiteynen / Crommendijck, Pieter Hendrickz, en Meester Maek-schoon, roepende / men soude met malkanderen accorderen / als Wyenden ende Bozghers behoorden: Maer de Bozgerpe daer niet nae luysterende / trocken boozt om naerder het Stadthups te komen. De Capiteynen geen gehoor hebbende / zijn een hoop van de booznaemste vrouwen by een vergadert / de straten besettende / om bloedstorting te belitten: Dese Vrouwen begonnen te roepen / te schrepen / de mannen om den hals te ballen / ende te bidden / dat sy doch niet wilden boozder gaen / maer naer hups trecken / en malkanderen in 't vrendelijke verstaen. Dirck Brouwer dat boozstel mistroutwende / riep straffelijck / met geweer inde handt dreppende / seide / pack u nae hups / en blijft daer / want wat wy op stracte binden / sulen wy doot slaen / &c. Waer ober de Vrouwen versluypende / zijn sy boozt ghetrocken: ende eenen Jan Frederickz, Fluske, en Jacob, de Soone van Dirck Brouwer, met ettelijcke andere / zijn boozt upt boozt 't geschut geloopt / na het Stadt-hups; ende alsoe eenen grote hoop Schutters

1572.

booz het Stadt-Hups stonden / die haer in ordje wilden stellen teghens dese Bozgers / soo heeft den boozsz Jan Frederickz syn roer aengelept / om eenen van de principaelste roepers booz Duc d'Alba, met namen Aelbert Reynderz, te schieten / dan losbrandende / miste hem / dat de meenichte der Schutterpe siende / en merckende / dat het den Bozgeren ernst was / de saecke alsoo upt te boeren / mede oock hoorende en siende aenkomen eenen anderen hoop Bozgers van 't Zupden / en eene groote meenichte Wisschers van 't Poozden; soo zyn sy dooz verbaeshepdt wegh geloopt / latende alle tegenweer berusten.

De Bozgemeesters ende Magistraet siende haer van de Schutterpe verlaten / en de Bozgerp geweldigh aenkomen / hebben hare vlucht genomen op 't Stadt-hups / haer daer in sterck besluytende / om van de furie bezydt te zijn / eenige haer inde Daen-Balcken verbergende. De Bozgers bindende het Stadt-Hups geslooten / hebben dooz last van Dirck Brouwer, eenen balck gekregen / en daer mede de Poozte open geloopt / ende boozts alle de deuren / tot dat sy de Bozgemeesters hebben gebonden inde Daen-balcken / die sy gebangen boerden op de Keet-Poozte / eene goede wachte daer by stellende: Terstont hebben sy des Princen van Orangiens Vaendel op de Muren / op den Engelschen Loorn / en aen de blaetwe Poozte uptgesteeken.

De Stadt Enckhuysen aldus op den 10 Junij 1572 van de Albanische cpraimpe berloft zijnde / hebben sy alomme hare gebluchte mede Bozgers ontboden 't hups te komen / selve de gebangen Bozgemeesters wierden daer nae / den 25 Augusti / los gelaten / booz byf ghebangen Bozgers / die Boshuysen op syn Schip gebangen hiel. Hebben oock mede alomme boden uptgesonden / als nae den Briel, aen den Grabe vander Marck, en aen de Water-Geusen die in 't Vlie lagen / en veel koozns by haer hadden / op dat sy daer mede inde Stad souden komen: souden oock na Vlissingen en na Embden.

Doozder also de Stad moeste verseeckert wesen / hebben sy goet gebonden met Pieter Luytges Buyskens, op sijne kommissie / 350 Soldaten aen te nemen /

H 2

nemen /

1572.

nemen / uyt de inwoonderen der Stadt ober dewelcke sp Capiteynen stelden / Cornelis Pieterlz Luts, en Jacob Florisz (welcke Jacob Florisz. daer na 15 jaer langh Schout/en wel ses mael Bozgemeester is geweest) tot Auptenanden Jacob Cornelisz in 't Hof, en Gerrit Evertz : maer also de Water-geusen, van dewelcke de principi- paelste Capiteynen waren / Steltman, Tielto Heltinga, Willem Lievensz Hol- beeck, ende Wybe, terstont inde Stadt quamen / zijn de aengenomen knech- ten weder afgedanckt. De Gzabe bander Marck sondt terstont uyt den Briele, Capiteyn Jacques Cabelliau, uyt Vlaenderen geboortigh / een seer Droom en denghdelijck man, Niklaes Ruyghaver van Amsterdam, Cornelis Loof, en Roobol, dese brochten met haer een deel kloecke Soldaten.

Also daer eenige swarighejdt viel ober het Goubernement / soo zijn sp verdragen soo lange te bidden te we- sen / tot dat den Prince van Orangien eenen soude seyndende / die haer terstont een Joncker Dierick Sonoy, zijnde een Gelders Edelman / gesonden heeft / den selben ten Hooghsten re- commanderende. Dese Sonoy van- de Bozgerpe ontfangen zijnde / en het Goubernement aenghenomen hebbende / belaste Cornelis Pieterlz de Ros-molens by Hoorn in te halen / die de Amsterdammers sochten te verbjanden.

Medenblik door die van Enck- huysen ingenomen.

Als nu de Stadt Enckhuysen wel bersien was / met de thuyss-ge- komen Borgeren / Water-Geusen, en die uyt den Briele, heeft de Gouber- neur Sonoy beginnen te beraetslagen / om Medenblik te verseecheren / der- waerts seyndende de Capiteynen / Cabelliau, Ruyghaver, en Dierick Brouwer, om dat Medenblicks brient- schap de Stadt seer noodigh was / maer alles te verghhefs; sp wilden wel brientchap houden / maer geen Garnisoen in-nemen / en dat dooz den Raedt banden Goubeneur Rijs- wijck, en andere meer die op het Slot lagen. Dies sondt Sonoy uyt Enck- huysen, twee baendelen Bozgers / onder Claes Croes, en Jacob in 't Hof, en twee baendelen Soldaten / onder Cabelliau, en Ruyghaver, en hebben

1572.

de Stadt / d'een langhs Oosten / en d'andere by Westen / behendelijck ingenomen: en obermits de meeste Bozgers haer blucht op 't Casteel namen / soo hebben sp de Vrouwen en kinderen booz haer tegen 't Slot gestelt / en also daer op boozgedzon- gen; dit de Bozgers siende waren sp gedwonghen het Slot op te geven. Terwile sp hier mede besigh waren / hebben Cornelis Pieterlz Luts, met Pie- ter van Gulick, Schout van Opmeer, uytgesonden / om alle de wapenen uyt twaelf omleggende Dorpen te halen / met genoeghsame verwillin- ge dooz het in-nemen van Meden- blick.

Hoorn, Edam, Alckmaer, en Haerlem, begeben haer me- de onder de gehoorfaemhejdt van den Prince van Orangien.

Dier nae hebben die van Enck- huysen oock gepactiseert / om Hoorn te vermeersteren / tot dien epn- de uytzendende naer Hoorn, de Capi- teynen / Cabelliau en Steltman, die de saecke soo wijdt handelden / dat die van Hoorn begerden des Obersten Sonoy hant en zegel te sien: waer ober sp eenige Bozgemeesters naer Enck- huysen sonden / die sp volle verseeche- ringe deden / waer dooz sp mede hare ghekommitterde wederom naer Hoorne sonden / die des anderen daeghs begroet wierden van de Ca- piteynen ober de Bozgerpe / die son- der baendelen aengenomen waren / tot bewaringe van de Stadt. Ende terwile de Magistraet met de Doet- schappe op haer stuck te rade waren / soo zijn dese Capiteynen en gesanten van Enckhuysen, met goet cier ma- ken / soo met haer vereenicht / dat sp vertwillighde met hare Soldaten / den Eedt aen den Konigh en den Prince van Orangien, te doen / het welcke die van de Doetschap oock booz goet gebonden ende aengenomen hebben / waer ober Sonoy een baendel Solda- ten derwaerts heeft gesonden / de- welcke sp / nae eenige moepte in-na- men / en met haer quamen in Jan Maertlz Disscher / ende andere bal- lingen / welcke terstont de Magi- straet verfelde / om dat veel van de oude verlopen waren.

Van dese Soldaten trocken ter- stont

1572. stont eenige naer Edam, doende die Stadt mede aen den Prince overgacn / en den Eedt van getrouwigheyt / voor den Koningh en den Prince van Orangien sweeren.

Hoorts daer naer hebben die van Alckmaer en Haerlem, haer mede begheven onder de regeeringe van den Prince van Orangien.

Albus heeft Supd en Poord' Hollandt / haren hals upt het Spaensche jock getrocken / en den Hartogh van Alba afgeballen / behalven Amsterdam en Schoonhoven, die daer nae oorsake geweest zijn van veel bloetbergierens / en hebben over de hondert duysent menschen het leven gekost; overmits dat de Prince van Orangien nu de drie principale Havenen in hadde / te weten Vlissinge, Brielle, en Enckhuysen, waer mede hy de Heerschappye van de Zee verkreegh / daer Nederlandt allecnelijck mede te dwingen was.

Vriesslant valt den Spanjaerden mede af.

In Vriesslant hebben de geblychte Edelen oock in-bal ghebaen / veel correspondentie hebbende met die geene / die noch in 't land waren / onder andere Doco martina hadde aenslagh met eenige Driessche Heerschappen / om Leeuwaerden de Hoofstadt van Vriesslant in te nemen / die hy aen Joncker Dierick Sonoy, om volck te hebben / schreef / die geen volck ontbeeren mochte; hy schreef mede aenden Gzabe van den Bergh, en Joncker Dierick van Bronckhorst, en Barenborgh, Heere van Nederwormter, als gozdineerde Stadt-houders over Vriesslant en Groeninge, dese namen de Kuynder in / en bielen soo in Vriesslant, trachtende na Leeuwaerden, dies die van den Hove van Vriesslant. (siende dat de Gzabe van Barlaymont hy den Hartogh van Alba als Gouverneur, was gestelt over Vriesslant, in plaetse van den afgesloz bene Gzabe van Megen, dewelcke om 't Krijghs-volck / dat de Prince van Orangien in Gelderlandt opnam / niet hy haer en konde komen) hebben gesonden om Caspar de Robles, Heer van Billi, Colonel over een regiment walen / liggende binnen Groeninge, om haer hy te staen / dewelcke daer quam met zijn Walen /

ende geheel huyssgesin resideren / met 1572. het Hof, ofte Landt-Raet raedtslaggende / de Stadt mede versterkende / besettende Harlingen, Staveren, ende andere plaetsen / ende achterdencken hebbende op de getroughed van die van Sneek, is Robles met de Raets-Heer Fretema derwaerts getrocken / maer hun wierden de Poorten gesloten die van Bollwaert wepgerden haer mede den inganch / dies hy den 15 Augusti gekeert zijnde / heeft hem met den Hove van Vriesslant beraetslaeght / om de Stadt ende Sterckten met koozn / Virtualie / ende Belt te versorgen / also de Geusen de Zee-kusten / en Passagien beset hadden. Die van Sneek, Bollwaert, en Franicker, hebben den 27 ende den 28 Augusti / des Heeren van Batenborghs en Nederwormters Krijghs-volck ingenomen.

De Geusen kreeghen dagelijks grootten toe-loop / mede van veel Driessche Edelen, als Doco Martina, Sids Borma, Thielke Heltinga, Sierp Galama, Pietier Camminga, Heester Augustijn Oetsma, Grietman van Dantuma, Sippe Scheltema, Edo Albema, twee soonen van Haringh Haerfma, Wijbe van Grovenstius, Grietman van Monaldumadel, Sicke Thieffens en meer andere: Dese de gelegentheyt vande Landen seer wel kennende; en alomme beziende zijnde / hebben sy Staveren, 't welck eertijts een machtige Stadt geweest is / tegen over Enckhuysen, aen de Zee gelegen / den 24 Augusti ingekregen.

Roermond, Leuven, Nivelle, Mechelen, Dermonde, en Oudenaerde, door den Prince van Orangien ingenomen.

De Prince van Orangien hebben de upt Hollandt en Zee-lant eenigh geldt bekomen / ontrent twee hondert-duysent guldens hem beloofst / en noch versegelinge van 500. duysent / en daer toe eenige van syn eppen Patrimoniale Landen / als Sigen, den Land-Gzabe ende andere verkocht ofte verpant / soo heeft hy wederom in Duytsch-Lant een Leger opgeboght / wel van 600 paerden / en 14000 te voet. De principale Oversten waren / Ernst van Mandersloo, de Gzaben van Barby, en Heyndrick van Nassou

1572. Nassou, sijn Broeder. Den 8 Junij op Duytschburgh met sijn legher den Rhijn (om in Gelderlandt te monstren) gepasseert zijnde/ is hy den 4 Augusti/ vooz Roermond gekomen/ een Stadt gelegen op de Mase, ende deselbe stromenderhant ingenomen/ Duc d'Alba hadde alomine ordze gestelt om hem het passeeren van de Mase te beletten: Maer nochtans aldaer passerende/ is hy op Leuven gemarsheert/ het welcke hem den 1 September overgegeven wiert/ en sijn met den Prince (midts geldt gevende) geacordeert. Desgelijcken Nivelte en andere plaetsen: Daeren-tusschen wert Mechelen en Dermonde vooz Joncker Arent van Dorp, met behendigheid oock aen des Princen zijde gebragt. In Mechelen wert Heer Bernaerd van Merode, Heer van Rumen, gelaeten met eenige Duptsche Peerden/ en Arent van Dorp vooz. tot Dermonde. Oudenaerde en Vlaenderen werdt behendelijcken van eenen Capiteyn Jaques Blommart, van Oudenaerde geboren/ ingenomen/ op dese maniere: Desen Blommart hadde te booren den Prince van Orangien langentijdt gediend/ op den Dijk van Oosterwele gestreden/ en diverse tochten met hem/ op sijn eygen Wossegedaen/ hem daer nae tot Franckendael onthouden/ ende aldaer Capiteyn gemaeckt zijnde/ heeft hy hem na de rebolte tot Vlissinge be-
gehen/ en binnen Armuyde gelegen/ alwaer hy met de anderen vooz de Spaensjaerden uptgedreven wort; op desen tocht zijnde/ practiseert hy Oudenaerde te verrasschen: stellende al vooz het stuc in 't werck/ vergeselschapt met eenen Joost Guys, La Toylle, ende eenen Wijbo, op dese maniere: den 7 September 1572. 's morgens naer acht uren/ quamen drie mannen met korte roes onder haere mantels/ aende Baer-Poozte/ om in te komen/ ende terwyle sy opgeschreven wierden (gelijck doemaels het gebuyck was) schoot een van haer sijn roer los/ waer ober upt eene Schuere daer hy/ en upt andere plaetsen/ ettelijck Soldaten uppsprongen/ die de Poozte in-namen: een Soldaet doot-smijtende/ den Schijver quetsende/ ende den Heer Schepen van de Stadt/ Jacob Stalinx, bpsitter/ wort vooz sijnen arm gheschoten; een Wozger Marten de Vroe,

die de Binnen-Poozte meyniden toe te slupten/ wort oock dootschooten/ ende soo loopende na de markt/ noch drie of vier Soldaten doot-smijtende/ maecten sy haer meester van de Stadt: ende in het nieu Casteel/ op den Wozgoenschen Coorn/ verbolghden sy den Heere Joris van Corteville, hoogh Balliou van der Stadt/ daer sy hem/ neffens een soldaet/ dootsmeten/ en wierpen daer nae naecht in 't water/ een man daer sy seer op verbittert waren/ om dat hy hem alrijt seer woet tegen de Geusen/ ende die van de Gereformeerde Religie gedragen hadde: voozder inde drie of vier naeste dagen namen sy gevangen den Wozgemeester Aming, met meer andere/ ende mede alle de principale Grestelijcke personen van de Stadt/ als Heer Paulus Coye, Deken: Heer Jan Opstalle, Pastoor van Pamele: Heer Marten van Eynde: Heer Jan van Brakelo: Heer Jacob de Decker, en andere: waer van sy de principaelste/ namaels als sy de Stadt verlaten moesten/ in 't water wierpen/ om dat sy de Geusen/ die des Konincks Pardon acngenomen hadden/ al te groote penitentie oplept hadden: sy verlostten oock aldaer ettelijcke gevangene/ die inde nederlage van Jenlis gevangen waren; onder andere den Heere van Schoonewalle, die ter doot verwesen was.

Gevecht tusschen den Admiraal Sancio Davila en des Prince van Orangien vloot, ontrent Rammekens, geschiet inde Jare 1573.

1573. Alsoo in Zeelandt, die van Vlissinge, Campveere, en Zierickzee, die van Middelborgh, Armuyden, en Rammekens belegert hielden met hare Schepen van Wozlogen/ so wert het selve Landeken geheel afgelopen/ verwuest/ ende vol waters: daer wierden veel schermutselen om eenige hooge plaetsen ende Wuppinge gedaen/ als ontrent Souburgh, een Wuppinge van den ouden Admiraal Maximiliaen van Borgondien, Heer van der Veer, dat ten lesten verbrant is; die van Vlissingen maecten oock Schantsen bukten op de Dijken/ gelijck die van Middelborgh oock deden/

1573.

den/ 't welck sy malkanderen sochten te beletten/ ontrent dewelcke/ de Heere van Catrom, Wakene, en Capelle, banden Hupse van Bourgondien dooz Bastardpen/ en Admirael van Zeelandt, met een Wasse wpt een schuyt dootgeschoten wert.

Den Hartogh van Alba schreef/ ende font alomte/ in Vranckrijck, Denemarcken en Oostlandt, om Schipvolck/ om die van Middelborgh niet gewelt te ontfetten/ maer hy bekregh allernijck eenige Byemerche Wootgesellen/ hy dede alle de Schepen/ die hy bekomen konde (bequaem zijnde) toerusten/ soo wel te Bergen ende elders/ als te Antwerpen; dede oock veelte nieuwe rummeren: het Geschut dat daer toe noodigh was dede hy de Steden versorgen: Synen Admirael was Sancio Davila, Casteleyn van het Casteel van Antwerpen, die het bewint van alles hadde. In het midden van de winter/ is de Bloote/ bestaende van groote Stede-zeplen/ Smack-zeplen/ en Probiande-Schepen/ onder den booscheyden Sancio Davila van Antwerpen afgehaemen/ om Middelborgh te Probianderen: maer komende ontrent boozter Neule, hebben haer des Princa van Orangiens Oozlogh-Schepen van Zeelandt besegent/ alwaer boozhet eerste het Oozlogh-Schip/ daer den Admirael Wort op was/ van denige Smack-zeplen van achteren seer doozschooten wert: Eyndelijck zijn dese twee Blooten niet den anderen/ al schietende gekomen tot boozhet Landt van Borsle, alwaer sy malkanderen seer hardt trefsen/ soo dat den Vice-Admirael/ Jan de Moor van Vlissingen, den Vice-Admirael van Antwerpen aen boozt klampte/ ende also wel een verden deel van een upre bechtende/ geraechten sy wederom by van den anderen: ten lesten quam des Prince Bloote ten anker booz Borsle, ende des Koninx Bloote weech wederom te rugge tot boozter Neule.

Daegs daer na/ also de wint We-stelijck was geworden/ heeft des Prince Bloote zepl gemaecht/ om des Koninx Bloote te bespringen; waer soo haest die oock onder zepl was gekomen/ hebben sy de blucht naer Antwerpen genomen/ nochtans ontrent Baerlandt werdt deselve seer van des Prince Bloote doozschooten/

1573.

waer dat den Colonel Acierta, een gheacht man onder de Spaensche/ doot bleef.

Die van Zeelandt, om de Rebiere te stoppen boozt passeren van groote Schepen/ hadden 10 of 12 groote oude Schepen met steenen geladen/ van een afghedoochen Minneboeders Klooster/ van Vlissingen, gesoneken/ tusschen Ordamme ende Lillo: maer die van Antwerpen haccken die/ soo deel sy konden/ mer leeghe watteren af/ en wisten niet stille water daer over te drijben.

Den Admirael Sancio Davila, bevindende hem niet sterck ghenoech/ herft tot Antwerpen meer grote Schepen toegetrust/ onder andere een Engels Schip/ dat daer van de Eaden Bloote aengehouden was. Hier mede is hy weder onderwerf/ den lesten February van Antwerpen afgekommen/ met eenen boozde Oostenwindt; komende ontrent Borsle, hebben sy een seer quade getymede gebrocht of gebonden.

Tusschen Borsle en het Merde Bolwerck van Walcheren, werden bes twee Blooten tegen den anderen furieuselijck schietende. Des Koninx Schepen waren op de zijden al met rode Bozgoensche krupen getreut/ om te beter te onderkennen: Dese twee Blooten moesten by den anderen niet sulcken boozde Oostenwindt/ met halve ebbe/ ontrent het derde Bolwerck, tusschen Vlissingen en Rammekens, ten anker komen: van beide van des Koninx Schepen waren wat te wintwaerts van 's Princa Schepen/ met apparenatie dat sy son den mogen doozbaren: maer als het stil water wiert/ zijn beyde dese Blooten onder zepl gekomen/ 's Koninx Bloote poogende niet labereen booz Rammekens op de Reede te komen; de andere dat te beletten. Eyndelijck een handes Koninx Schepen/ seer groot/ genaemt den Oliphant/ daer op was den Heere van Bliquin, werdt geabhoedert van de Capiteynen/ Groeneve, Everkote, en van noch een ander Oozlogh-Schip; en naer een lough gebercht hebben sy het selve vernieft/ alle dat daer op was dootslacnde/ sonder den Heere van Bliquin te verschoonen.

En ander Schip ghenaemt het Landt van Belofte/ gesaecht zijnde/ zeplde tegens het Merde Bolwerck aen 't Landt/

1573. t Landt/ in welck Bolwerck leggen
de Koninck Soldaten/ heeft Capi-
teyn Jooft de Moor het selve Schip
aen boort geklamt. Die van Vlissingen
dit siende/ zijn sy negeballen/ en
het Bolwerck bestormt: maer de
Spaensche haer te swack behinden-
de/ verlieten het boortschepe Merde
Bolwerck, alsoo hebben sy dit Schip
noch vernestert.

Noch hier andere Koninck Sche-
 pen: raechten op een plate ofte sandt/
 ghensemt Nat-gat: aende grondt/
 waer onder het ene was het boezs.
 Engels Schip/ als oock de quede
 Warke van Rokendael: Dese vier
 Schepen hebben des Princen Sche-
 pen insgelijcken verobert: heel haer
 volck wyl dese vier Schepen (also sp
 met haer Roep-boots naer het Tant
 waren vlnchtende/ wierden van des
 Princen Schepen overzept/ en ver-
 droucken. Een ander zeilde aende
 grondt tusschen het derde Bolwerck en
 t Casteel/ ende wierdt albaer ver-
 brant.

Dit gebechte was seer looet/want
 men ghebompchte gheen gheade/ het
 inder aldermoest en verdoncken
 was men krygen konde /waer onder
 seer Edele / en bebel-hebbers (be-
 halven den Heere van Blicqui) wa-
 ren. In 't Schip den Olyphant ver-
 gaderde men na den strijt/ de stuc-
 kern van de menschen in manden/
 als Armen/ Beenen/ Hoofden/ &c.
 alsoo dat het eer een slacht-hups/ of-
 te vleesch-hups ghelycker sacht dan
 een Schip : also oock de andere daer
 het gheschut door ghebloghen had-
 de.

Het in-nemen van het Casteel van Rammekens.

Terwyle men tot Antwerpen doende was om weder een nieuwe vloet toe te rusten/en datter niet veel belck binnen Middelborgh was/soo hebben des Princen van Orangiens Gouverneurs/ te weten van Vlissingen en Campveer, dese gelegentheyt waergenomen / en hebben het Casteel van Zeeborgh, anders Rammekens genoemd/ te water en te lande belegerd; nae dat sy wel daer dooz beschanst waren / hebben sy eenne mijne doen graben langs dooz den Zee-Dijck, aen't Noordt-eynde

van 't Casteel / om het te doen
springen: Dese Gouverneurs had- 1573.
den haer getoont / als of sp Armuy-
den mit geweldt wilden aentasten/
waeromms den Capiteyn van 't
Casteel met synen Chirurgijn hem
derwaerts begheben hadde / lae-
tende het Casteel maer met 70.
mannen beset. De Heeren Gou-
verneurs o'donnieerden den Capi-
teyn Joost de Moor, en Evert Hen-
dricksz, elck toe te reeden een Schip/
die sy noemden Dymmelaers / zyn-
de Sack-zeplen die groot zyn/
en niet diep gaen / op elckers mast
hebben sy gestelt een groote Meer-
se / contsomme vooz Mosquetten
schootby opgehoert / met die me-
ninghe als de Wyne soude spyn-
gen / ende datmen het Casteel van
de Landt-zijde soude aenbassen/
sy dese Meers-Scheepen by het
Casteel souden brengen / om daer
mede / dooz de Musquetiers uyt
de Meersen / de verweerders van
binnen / van de wallen te keeren:
Maer also dese Schepen inde Plote
berekdt werden / en die van het Ca-
steel dat sagen: en datter oock ontwil-
ligheyt was / hun bindende te wep-
nigh volc om tegen of te contrami-
neren / ende mede dat den Luytenant
geschoten was in synen arm / en dat
hy ende d'ander gequetsten vzeefden/
by gebreck van den Chirurgijn / van
haer wonden te sterben / soo hebben
sy / als het nu alles tot den aenbal
reede was / een Vrede-Waen uytge-
steeken om te parlementeeren: Also
is het Casteel den 5 Augusti 1573.
aen den Prince van Orangien overge-
geven / het welcke een grooten af-
breuck vooz de saecke van den Koning
was / zynde een Casteel / dat de prin-
cipale reede van Zeelandt was be-
schermende / daer mede verliesende
den pay op Middelborgh.

Geertruydenbergh , by den
Prince van Orangien veroverd.

De Prince van Orangien tot Dordrecht zijnde/ om de Stad te for-
tificeren/ heeft den 28 Augusti/ by
middel van den Heere Poeyer, de
Stad Geertruydenberg by de Breda-
scher Poorte doen beklimmen en in-
nemen/ alwaer een Vaendel Walen/
ouder een Spasus Capiteyn in lag/
die

1573.

die daer meest dootgesmeten wierden; Den Borgeren werdt niet misdaden. Jeronimus Trefarts wierdt daer als Gouverneur gestelt/ende is daer nae van syn eygen volck in de Stadt doot gesteken.

Gevecht tusschen den Spaenschen Admirael Bossu, ende den Admirael Cornelis Dircksz van Monnickendam.

DEN Hartog van Alba merckende dat de Zee-Vaenen/ de sterchten des Lants waren/ heeft hy alle middelen aengewendt/ deselve te vermeereren (de Zeensche dooz de Flore van Bergen en Antwerpen, de Nooydt-Hollandische dooz die van Amsterdam, die hem seer toegebaen/ en daer hy op die van Enckhuysen en Noordt-Hollandt seer verbittert waren/ om dat sy de mondt/ of het inkommen van de Ope/ niet gesoncken Schepen beslooten/ en eene Schantse daer hy gemaecht hadden/ waer dooz sy ter Zee niet konden komen/ en hare neeringe tenemael afgesneden was/ ende heeft ten dien eynde tot Amsterdam belast groote Schepen toe te rusten onder den Admirael Bossu: het principaelste Schip (daer den Admirael op was) hiet de Inquisitie, ter gedachtenis van de Spaensche Inquisitie; daer de Landen/ naer haer interpretatie/ krijgh. om voerde: Dit Schip was gemonteert met 32 metale stucken/ en behalven de Edelen ende Boots-Gesellen/ met tweehondert Spaensjaerden/ onder Capiteyn Corquera, bemandt: op d'andere Schepen waren/ boven het Schip-volck/ verdeelt ses Daendelen Spaensjaerden/ en noch eenige Duptsche en Walsche Daendelen/ van Francisco Verdugo: Alsoo uptgebaren zijnde/ zyn sy dooz eenen Nooydt-Westen Windt/ en extraordinaris hoogh water/ over de Wacken ofte gesoncken Schepen ghekomen: Als sy nu inde Zuyder-Zee waren/ hebben sy den Nooydt-Hollandtschen Admirael met sijne Vloote ontmoet/ ende alles om te bechten/ ten weder zijde gereet gemaecht zijnde/ zyn sy op malkanderen aengekomen/ en al hier gebende/ eenige repsen dwers dooz malkanderen gezept. De Nooydt-Hol-

1573.

landers/ alsoo sy van alles oock wel versien waren/ sochten hune vanden aen booyt te klampen: maer de Spaensche/ ghebryckende hun booydeel en Beschut/ sochten niet te abbozderen. Een Nooydt-Hollander/ Jacob Til genaemt, heeft een des Konincks Schepen/ daer Aert van Schuylenborgh op was/ tot drie mael toe/ aen booyt gelept/ ende nae een tijdt langh gebocht te hebben/ verobert/ den booy-schrebe Schuylenborgh met noch seiven anderen nae Hoorn sendende/ de reste doot smijende/ en de boeten spoelende: Maer het Schip is hem weder ontsaeght: Jacob Til verloor twee mannen/ maer wiert selber/ met 20 hande sijne gequetst. Een ander genaemt Capiteyn Taems Geldt-sack van Medenblich abbozderden oock eene maer te bercefs; dan ten lesten/ zijnde den 11 October/ heeft den Admirael Cornelis Dircksz, het Admirael's Schip daer de Grabe van Bossu met sijne Edelen op was/ vast aen booyt geklamt: alwaer ober beyde zijden dapper gestreden wiert. De Hollanders wierpen meenichte van potten en halck/ upt de Meerssen/ den Spanjaerden inde oogen: Dit gevecht lange duprende/ zyn noch twee andere Scheepen den Nooydt-Hollandtschen Admirael te hulpe gekomen/ terwyle wierden de Spaensche inde blucht naer Amsterdam ghedreven: Eene vande Principaelste van der Spaensjaerden Schepen/ daer Capiteyn Veltien op was/ wierdt inde gront gheschooten: het volck moeste al verbyncken: twee Jachten namen de Nooydt-Hollanders/ en besette noch vier andere dooz ondiepte daer sy niet ober en konden. De Admirael's bleven dien halven dagh/ den naesten nacht/ ende 8 anderen daeghs den 12 October/ tot den noene toe/ dapper bechtende/ aen malkanderen. De Grabe van Bossu stende dat sijne vanden met nieuwe hulpe gesterckt wierden/ ende booy hem geen booy handen was/ maer van de synen verlaten/ en syn Schip aen de grondt gekonten zijnde heeft hy hem met adijss van den Capiteyn Corquera en Ferdinande Lopes (behoudens het leven) oberghgeheben/ op seckere Schrifte-lycke

1573. **lijcke conditien in haeste opgesteld/**
 ende by des Princen **Admirael onder-**
teyckent. Alsoo is den **Admirael**
Boslu met de sijnen tot **Hoorn** inde ge-
 vanchenis geboert / alwaer hy soo
 lange gebangen bleef / tot den gene-
 ralen **Wrede** of **Pacificatie** van **Gent**.
 De andere gebangenen waren dese
 naevolgende / de **Heer** van **Kruynin-**
gen, **Arent** van **Schuylenborgh**, **Wag-**
ger van **Boshuysen**, **Weldam** upt den
Hage, **Jooft** vander **Verwe** upt den
Briele, **Gerrit** **Pinsen**, **Gerrobrant** van
Werwijck, in **Vlaenderen**, **Romery**
Quesnoy, **Numan** upt den **Hage**, **Bly-**
enborgh van **Dordrecht**, **Hans** van
Molen, **Blommendael**, met de **Spaen-**
sche Capiteynen **voorszeyden** en
 meer andere. De begeerte der **Woot-**
gesellen tot den **huyl** / die groot was /
 gaf die andere vier **Schepen** tijdt
 en middel te ontkomen: want alsoo
 sy terstondt haer **Geschut** in **Water-**
Schepen deden / en haeren ballast
 over boordt wierpen / zyn sy blot ge-
 worden / ende naer **Amsterdam** ge-
 zeyt. Het scheen dat den **Graef** den
 aenslag aen-nam / meer upt dwangh
 van **hooghmoet** / dan upt hoope de
Doort-Hollanders te overwinnen /
 om van den **Partog** / en by de **Spaen-**
saerden **voorz** geen en bloeden **Reber-**
lander **gescholden** te wesen / gelijk
 sy alle by haer geacht waren / daer
 toe seer hielp / de **Generale** **berach-**
tinge / die tot **Amsterdam** was over
 de **Doort-Hollanders** / seggende /
 dat sy meest houte gheschilderde
Strucken hoerden / en diergelijken:
 mede wierdt hy t'onrecht beschul-
 dight / van die gheenen / die met
 haere **Schepen** gheblucht waren /
 als oorzaecke van 't verlies / 't welck
 hem in 't herte wee dede / ende
 socht alle middelen sijn eere te
 verbedighen: Naer de overgebinge
 bevontmen / dat achter onder 't ver-
 deck / daer de **Graef** met de **princi-**
paelste gestaen hadde / met dobbel
 berdere **beschantst** was / waer tus-
 schen sy haer bedden / bultsacken /
 klederen en mantels gesteecken had-
 den / alsoo dat deselve klederen en
 mantels vol looden staken / en door
 schoten waren / waer mede sy alleen-
 lijk haer **voorz** de schade van **mus-**
quetten bezyt hadden.

Het

1574. **Het innemen van Middelborg**
 in **Zeelandt**, midtsgaders de
Zee-strijdt tusschen den **Spaen-**
schen **Admirael** **Sancio Davila**,
 ende den **Zeeuschen** **Admirael**
Boysot, geschiedt in **Januario**
 1574.

Alsoo by te booren ten dele ver-
 haelt hebben hoe de **Stadt** **Mid-**
delborgh door de **Zeeuwen** te **water** en
 te **lande** seer **benaut** was / en hoe
 die twee **vlooten** tegens **malkande-**
ren lagen / soo hebben wy goet ge-
 bonden wat **particulierlyck** te ver-
 halen / hoe de **Zee-Landers** het sel-
 ve **beleg** hebben **uptgeboert** / met
 groote en onuytspreckelycke **kosten** /
 en **manhaftigheyt** / **geduyrende** den
 tijdt van twee jaeren / en soo veel
 groote **Armaden** **weerstant** ge-
 daen hebbende.

Dese **Zee-Landers** / en **Wissingers** /
 so sy op **Paeschdag** den **Spaensaer-**
den waren **afgeballen** / zyn sy eerst
 gegouverneert geweest van **Jeroni-**
mus Trelarts van **Breda**, die om eeni-
 ge onbekwaemheyt **vertrocken** zyn-
 de / **succedeerde** de **Heere** van **Baer-**
landt: naer hem **Heer** **Charles Boysot**,
 een **treffelyck** en seer **geschickt** **Ede-**
man van **Brussel**; tot **Camp-Veeze**,
 als **Rolle**, den **Bailjou** / doot was /
 Gouverneerde **Joncker** **Jan de Jon-**
ge van **Antwerpen**.

Onder dese **voorz** **bebelhebben**
 hebben de **Zeelanders** alle **uyterlycke** /
 jaer **ongelobelycke** **dehopren** gedaen /
 om die van **Middelborgh** te **vermee-**
steren / en als haer **Wacht-Schepen**
 om eenige **noordrust** aen **lant** **mosten**
 komen / en weder op haer **wachten**
moesten **afvaren** / **moestmen** de **Rij-**
ken en hare **Wysen** aensprecken /
 om elck nae sijn **vermogen** een **stuk**
broodts / of wat sy hadden te **geven** /
 d'een een / d'ander twee / drie of ses
 broden **gevende** / ofte een **stuk** **gelts** /
 ja sy hebben **lijf** en goet **getwaecht** en
 bygeset. Als 'er geen **gelt** meer **voorz**
 handen was / om d' **Oorlog-Schepen**
 te **onderhouden** / 't **Schip** **Volck** te **be-**
talen / ofte met **victualie** te **versien** / so
 hebben sy **gedwongen** **getweest** **upt**
 de **Zee** te **haelen** wat sy **bonden**. On-
 dertusschen hebben d' **Admiraelen** /
Capiteynen ende **Matroosen** **dick-**
maels / niet anders op de **Schepen** te
 eten.

1574. 2. eten gehad van Weeckel-Haringh/ en droncken waeter of sinel en seer kleyn bier: so dat upt noot niet allen der Spanjaerden/maer oock ettelijcke Italiaensche goederen wierden by en goede buyt gewesen / om dat sy haer niet den krijgh moeyden als byanden/met krijgh-bolsch booz Haerlem te sependen / als Terrio della Liga, soo genaemt: Desgelijcx namen sy oock meest alle de Scheypen die op Vlaenderen wilde haren: oock als de noot sulcx bereyschte / sloegen sy aen/ al wat sy ter Zee bonden / en verhochten het selve / haer daer mede behelpende. Ende mits dat de Staten van Hollandt en Zeelandt, by dese maniere van procederen/geen groote eere of prijs en behielden/ so hebben sy haer niet brieven tot weder betalinge verbonden / als sy sint veel en meest booz het eynde bande Oorloogen eerlijcken betaelt hebben. Tot diverse repen hebben sy so bloot ende naekt van middelen en gelt geweest/ dat sy resolveerden haer boornemen en beleggh te quiteren / maer zijn t'elckens weder miraculeuselijch aen gelt geraecht: als onder andere / op eenen sekeren tijdt boozgenomen hebben/ dat sy souden (so sy geen ander onderstant van Hollandt ofte elders/ binnen eenen gesetten dagh / en kregen) haer beleggh ende wachten verlaten: soo wierdt daer op by hemlieden afgesonden Meester Pieter de Rijke, haren Bailjou / een treffelijck persoon/doch onder belofte/dat sy so lange noch upthouden / harderen / ende haer behelpen souden/tot dat hy vanden Prince van Orangien en de Staten van Hollandt weder quame. Maer den Bailjou in Hollandt gekomen zijnde (mits dat sy aldaer booz het beleggh van Haerlem oock in groten noot waren/so en vant hy geen middelen om gelde ofte victualie booz het Schip-bolsch te verkrijgen: maer de Prince van Orangien vernemende dat de Zee-Landers belooft hadden te harderen / tot op des Bailljous wederkomst/ en wilde hy hem niet so haest laten weder keeren / seggende/dat hy betroude dat God de Here by den tijt wat wercken soude / hoer daer naer quam de tijdinge / datter upt de Zee eenige scheypen/ met Pastel ofte weeten anders geladen/ingezoght waren; waer mede den aenstaenden noot geholpen wiert. In desen groten noot

ende armoeude / hebben nochtans 1574. het gemeyn Schip-bolsch ende Soldaten so groote kloech-moedighepdt bewesen/ dat het te verwonderen is: want soo by geballe eenige van hare Scheypen/ van den byandt (by den winde/ ofte aen den gronde komende) vermeestert soude worden/hebben sy dickmael het bier liever in haer eppen buskrupst gesickten/en haer selven also met haer byanden verbrant/ dan in haer wreede handen te vallen.

Ten lesten also het beleg/ tot in het Jaer 1574. uptgevoert hebende/soo hebben sy noch het hartste spits aftebijten gehad/ dat was/ als den Hertoch van Alba vertrocken was/ en Lodovicus Requesentius, grooten Commandador van Castilien, in 't Gouvernement was getredē/mits dat den selven Commandador in Januario alle sijn gewelt/ en macht van bolsch ende scheypen/ booz het eerste exploijt sijnen siegeringhe/ dochte te toonen/ hem seer verlatende op sijn groote experientie/ als die den Heer Don Jan van Oostenrijck, in den schip-strijt/tegen de Turcken/ gegouverneert hadde/ en die geen kleyn deel van de Victorie toegheschreven wierdt/ en hem moest tot het Nederlandts Gouvernement gherecommandeert hadde. Dese Commandador, meynde booz sijn wetenschap / mits 't behelp van den winter/ ende donckere nachten/van twee zijden/ergens booz/ tot die van Middelborgh te geraken/ te weten/ hy dochte met groote Scheypen de Hont af/ derwaerts te abontueren/ of te minsten de Zee-Landers werck te geven/ en van Bergen de Schelde af met de kleynste te passeren/ achtende dat de Zee-Landers niet en souden konnen/bey de bloten teffens wederstant doen. Maer de Prince van Orangien, die deser salte upthomste oock byesde/ was in Zee-Landt gekomen / om alle sijnne macht ende Erbarentheyt oock/ tot resistentie/ in 't werck te stellen.

Desen lesten aenslach/ gebeurt in Januario 1574. is upter mate gheweldigh gheweest/ van ontrent 30 groote scheypen/ al Gade-Zeylen of krupst-Zeylen/ seer wel toegerust en van alle noodduyst boozsien/ daer het bebel ober gegeven was/aen Sancio Davila (zijnde den Admirael/de Here van Beauvoys sieck) met hem was gescheept den Colonel Alonso Lopes Gallo, met ettelijcke Vaendelen van sijn/

1574.

en van Juliaen Romero's Regiment/ met meer andere. Met dese is hy su-
bjetteijcken / den 23 Januarij van
Antwerpen gebaren/ na het Lant van
ter Goes, en ontrent Baerlandt ko-
men Anckeren/ om daer mede de
Zeelantsche Vloote/ ter bequamer
tijdt/ in oßarm te brengen/die gebuy-
rige wacht hielden/tusschen het oude
Merde Bolwerck en het Casteel van
Rammekens ofte Zeeborgh.

Dan om desen aenstaet (om Mid-
delborgh te victualieren/te beter te ver-
staen/ sullen wy hier by voeghen de
Instructie die de twee boorsz Ober-
sten/ de Maestro del Campo, ofte Colo-
nel Juliaen Romero, en den Casteleyn
van Antwerpen, Sancio Davila gege-
ven was van den Commandador Ma-
jor, de welcke hy gevat gekomen was
in handen van de Zee-landers / luy-
dende aldus :

De Instructie die Juliaen Romero
met syn Vloote boorz Bergen, om het
Eylant van Walcheren te helpen/
ware conform de oydre alreede gege-
ven/ ende die my gegeven woort/ dat
is hem te conformeren tot de Wopa-
gie/ die de Casteleyn Davila doen sal/
derwelcke desen 23 Januarij 1574.
hierrecht van Antwerpen, ende sal
zeplen sonder eenich getijde te verlies-
sen/ tot dat hy come in 't gesichte van
't Eylant van Walcheren, en de Vloote
die onder Juliaen de Romero gaet / sal
het selve doen / op datmen (de twee
Vlooten op eenen tijdt haer den Op-
andt vertoonende) lichtelijcker mocht-
te tot het boornemen komen/ ende tot
dien eynde sullen sy het t' samen be-
raetslagen.

't Ghene men meynde met dese
Vloote te effectueren/ ware/ dat-
men binnen Middelborgh soude bren-
gen alle de victualie-scheepen/ sonder
een te missen/ op dese scheepen sul'en
verdeelt worden de Soldaten die
gaen om te verbullen het Regiment
van Mondragon, ende wy ghelooven
om dit alsoo wel te executeren/ dat
desen Colonel Romero alreede be-
hoorlijcke oydre sal ghegeven hebben/
en plaetse geassigneert waer de Vic-
tualie-scheepen / en waer de andere
scheepen baren sullen/ en mede den
Persoon ofte Woot/ genaeme/ die den
Particulieren last ober de Victualie-
scheepen-nemen sal / ende dien te ordi-
neeren wat de scheepen doen sullen/
om hun binnen Middelborgh te bren-

gen/ &c. Men twijfelt niet dat den
Opandt (siende dese Vloote in sulcke
oydre vaeren) deselve soude dorben
verwachten/ veel min beverchten/
maer soo het anders gebeurden/ dat
sy hun Vloote tegens d'onse stelden/
om te beletten de passagie van dit se-
cours/ soo moesten sy hun verbloec-
ken die te bestrijden/ ende met ge-
welt het secours binnen voeren. Dit
gedaen zijnde sal tot hunder discretie
staen/ boozder booz te nemen en te
executeren/ naer dat de occasien sulken
vereysschen/ ende nae den staet van
beide de Vlooten. Het schijnt best te
wesen / dat Juliaen Romero Vloote/
haer voege by de Vloote Sancio Davi-
la, om beide t'samen te beaetsta-
gen/ wat diende boornemen ont-
der byanden Vloote te verholgen en-
de te vernielen/ ofte eenigen aanslagh
op Walcheren ofte Zierick-Zoetema-
ken/ nademaet sy gaen wel geinfor-
meert wat datter te doen waer op 't
een of 't ander Eylant. Het secours
binnen Middelborgh gebracht zijnde/
en konde men hen gencu seken regel-
stellen wat sy doen sullen / om dat
sulcx hinge aen den Staet/ die sy daer
sullen binden/ waeromme hy het sel-
ve remitteerde tot hunkwaerts/ om
terstont te handelen/ en te resolueren
met den Casteleyn Sancio Davila, als
een persoon die groote kennisse en ex-
perientie van die quatteren hadde.

Soo Godt de Heere sulcke victorie
gave/ dat de Vloote der byanden
verstroopt/ ende de diepten en passa-
gien verlaten wierden/ soo dat men
passeeren moghte/ sal goet zijn/ dat
alle het koren ende Probianten van
ter Goes daer geboert woort/ op
dat de inwoonders van Middelborgh
die booz haer gelbt mochten te koop
binden/ waer ober den Casteleyn en
Colonel soude mogen den last geven
aen Hiedro Pacico, op dat hy daer
in gebuycke behoorlijcke neerstig-
heyt/ het selve salmen oock doen
met de Graenen die tot Sloys leggen/
op dat sy by de Gouverneurs wor-
den gescheept ende gesonden op Mid-
delborgh ten besten datmen konde.

Met dese instructie sal den Colo-
nel Romero ontfangen renen brief/
die ick schijbe aen den Colonel Mon-
dragon, op dat die hem ghesonden
woort met den secours: ende soo het
den tijdt ende occasie toe-lieten/ soo
soude het goet wesen met hem te spre-
ken/

574.

1574. hen/om te weten wat hem goet doch-
te booz te nemen na het ontfangen se-
cours/ ende soo hy eenige wel experte
Schijpluyden hadde/ erbaren op de
diepten aldaer/ sal die mogen ober-
geben/ op datmen daer alomme ver-
sekerder mochte haeren/ dese neer-
stigheidt in dit stuck sullen sy bep-
de t'samen/ of elck bysonder aenwen-
den.

Nae dat de Stadt sal gebictalieert
zijn/ ende dat in de Zeelandische Ep-
landen uitgebeert/ so soude het mo-
gen gevallen (also hy van versche-
de plaetsen geadviseert was) dat ee-
nige Steden begeren soude haer aen
des Koninck zijde ober te geven/ daer
toe hem gegeven waren patenten/om
die in genaden te ontfangen/ daer-
omme waert goet dat sy tot dien en-
de eenige goede intelligentie hadden/
regard nemende/ dat in de Steden
die haer souden overgeben/ van node
soude wesen eenigh volck/ van dat
in beyde dese Vloten ware/daer ober
souden sy met malkanderen beraedt-
slagen. Wanneer nu beyde dese Vlo-
ten nae het ingeboert secours/ hun
weder sullen versamelt hebben/ soo
sullen beyde/ den Colonel Romero en
den Castellan Davila, beyde de Vlo-
ten Gouverneren op enen voet/ al-
tijt houdende onderlinge goede cor-
respondentie/ also den dienst vereyscht/
sy t'samen varende/ of elck bysonder/
also hem best sal duncken. Op dat
den boozscheven Sancio Davila, mede
soude mogen weten/ de oorde gegeven
aen den Colonel Romero, soo wordt
hem mede gegeven gelycke instruc-
tie/ omte executeren van sijnen we-
gen het gene aengaet in het beleyden
van de Vloote daer hy last van heeft/
sonder eenigh point na te laten/ en-
de van bertonende t'samen den vpan-
den op eenen stont/ sullen bechtende/
hun forceren die te overwinnen/ ende
der twee Vloten t'samen sullen sien met
goet accoord te vervolgen/ ende be-
raetslagen wat boozts booz te nemen
staet/ volgende het geene dat horen
verklaert is/ wel sozge dragende/
dat ick wel particulierlyck van alles
mach geadvarteert wesen/ van alle
het gene datter geschiet/ op dat ick
wete te boozsien/ ende te versozgen
het geene van nooden soude mogen
wesen.

Gedaent t'Hantwerpen, den 23 Jan-
nuary 1574/ ende was ghetepcken/

Don Loys de Requesens: ende onder/ 1574.
hy ordonnantie van zijn Excellentie
Domingo Camillo.

Volgende dese instructie/ hebben
dese Vloten haer gegouverneert/ de
Commandador is selve met zijn Hof-
gesin na Bergen op den Zoom gereysst/
om hy het werck te wesen.

Als vooren geseydt hebben/ soo
laghen de Smack-zeplen meest tot
Bergen op den Zoom, ende de Zee-
lantische ontrent Rommerswale, soo
dat het Eplant van ter Goes tusschen
beyde dese Vloten lach. Dies den
Admirael van Zeelandt, Boylot, met
sijne Capiteynen beduchtende/ dat
die Vloote upt Bergen soude mogen
inder nacht komen ober t'berdron-
ken Landt/ achter Romerswale om-
me/ het Kodijckle-Gat upt/ om al-
soo dooz middel van verrassinge
hun naer Walcheren te segghen/
gingh met sijne Vlotz leggen on-
trent Wemeldingen, tusschen Versc-
kendam en het Nieuwe Diep, dat
nae ter Goes taelloopt/ ordonnerende
dat contunuelijcken drie van de be-
zeylste Schepen soude schilddt wacht
houden/tusschen Rommerswale en Ber-
gen, booz de Vosmeer: Dese drie
Schepen onder het gebiedt van Joost
de Moor, siende den windt Noozdt-
Oost/ bequaem booz de Vloote upt
Bergen upt te komen/ beduchtende
van besprongen te worden/ souden
eenen Boot upt/ gemaect met volck
upt de drie Schepen/dat op de wacht
aen een dregge gingh leggen/ booz
de mondt van de haven: Als nu den
boot ontrent een upre daer gelegen
hadde/ wierden sy gewaer dat die
van Bergen upt quamen/ om de drie
Wacht-Schepen op te lichten/ heb-
ben sy haer Ancker of dregge inge-
haelt/ en hare drie Schepen gewaer-
schout/ dat sy by tijds konden on-
der-zepl raccken/ en nae de Vloote
wijcken/ die daer ober oock terstont
tot wederstant beerdigh waren/die
de Spaensche Vlore weder naer Ber-
gen moeste keeren.

Als nu den tijdt drough/ dat de
Stadt Middelborgh moeste ontfet/
of gebictalieert wesen/ midts beyde/
Bozgers en Soldaten/ van hunger
stozven/ soo hebben sy moeten haren
Generalen aenslagh bozderen/ die
was/ dat Sancio Davila, den 23 Ja-
nuary/ met de groote Bade-Zeplen
sonde de Honte afvaren/ tot in t'ge-
sicht

sichte van Walcheren, als op den selven tijdt de Vloote met de Smackzeplen upt Bergen haer oock vertooken soude / de Schelde af: ende alsoo malkanderen in het gesichte komen / op het eynde van het Eylandt van Zuyd-Beverlandt, ofte ter Goes, met volle hoope dat de Zee-Landers haer niet en souden kunnen weerden / tegen beyde dese Vlooten / maer d'een of d'ander soude die verrasthen / en tot Middelborgh gheracken / of de Victualie Schepen binnen sependen. Dit alsoo geresolbeert / soo hebben den Vice-Admirael / den Heere van Glimes, die doen / mits de siechte van den Heere van Beauvoys (daer hy van storf) met den Colonel Juliaen Romero, van dese Vloote Smack-Zeplen het bevel hadden / getragt haren aenschlagh te werck te stellen / die met de Probiant-Schepen wel 70 sterck waren / welke Probiant-Schepen mede wel voozien waren met krijgs-volck: want die geheele Vloote Smack-zeplen negen Daendelen Soldaten / van Romero en andere Regimenten / op hadden / beneffens het Schip-volck / waer van des Admirael's Schip / (daer den Heere van Glimes op was) 180 man / ende des Vice-Admirael 130 mannen op hadden. Dese zijn dan den 28 Januarj komen leggen / inde mont van 't gat van Bergen, waer by de Zeeusche Wacht-Schepen bemerkten / dat sy wilden upkomen / het welcke sy hunnen Admirael Boylot verabberteerden. Den naesten dagh zijn sy uptgekomen / en komen leggen vooz Rommerfwale, daer tegen bande Waghtschepen / de Capiteinen / Joost de Moor, Jakob Stoffels, en Vincent Neuse, uptgesonden werden / met 8 van de lichtste Schepen / om met de Spaenschen te schermutsen / ende versoek en kennisse daer van te nemen / tegen dewelcke Glimes en Romero oock gelijk getal tegen hun uptsonden om te schermutsen / ontrent ten 8 upren smogengs / met hoog en stil water / en schoten dapper d'een tegen d'ander. Terwyle dese schermutsinge geschiede / so heeft den Admirael Boylot met sijn Capiteynen geresolbeert / de Spaensche Vloote aen te vallen en te bespringen / met den wassende water / den wint bequaem Noort-Oost zijnde / en dat te eer / om dat de Prince hier van de besteschepen ontboden hadde / om

tegens Sancio Davilas schepen te sependen / onder den Vice-Admirael Cornelis Claesz, hem bebindende ontrent 40 Schepen sterck / met kloech volck daer op. Als de vooz acht Schepen van de schermutsinge wedergekeert waren / is'er tot een teeken eenschoot gedaen / waerschouwende elcken een de Anckers te lichten / en zepl te maken / en hebben met trommelen en geschyep d'een den anderen moet en couragie gemaect / vermanende te strijden vooz's Vaderlants welbaert / en zijn alsoo / hoe wel het noch in 't getijde was / gebaren met stercken voozwint / tot Versickendam, tegen ober S. Maertens Dijk, alwaer sy de Spaenschen onderzeplonden / en met het achter tijde nae des Princen van Orangiens Vloote toebaren. Dese twee Vloten bejegenden malkanderen binnen Joris hoeck, ende de quartieren van het Lodijckle-Gat: Den Commandadoz Don Loys de Requesens, staende op den Dijk van Schakerloo, met sijn Hofgesin om 't spel aen te schouwen. Daer was op des Admirael's Boylot Schip / Capiteyn ende Schipper / eenen genaemt Schot, die / mits hy de Peste gekregen hadde / eenige dagen te booren aen landt was gebragt / om genesen te worden / dies den Admirael (stende eene Batalie vooz handen) scheef aen sijnen Broeder / Charles Boylot, om eenen anderen Capiteyn in sijn plaetse te hebben / die daer toe berwillighde / en sont een kloech erbaren man van Vlissingen, Claes Claesz ghenaeamt. Dese vooz Capiteyn t'scheep gekomen zijnde / soo komt den Capiteyn Schot, twee dagen vooz den slach / uptgrooten pber des Vaderlands / weder t'schepe / van de Peste noch niet volkomeligh genesen zijnde, so datter nu twee Capiteynen op des Admirael's schip waren. Als nu beyde dese Capiteynen seer raden de Spaensche vooz Rommerfwale aen te tasten / daer oock d'andere Capiteynen en krijghs-Raedt toestemde / waeren beyde dese Capiteynen / inde maniere van aen te vallen / niet eens: Want Capiteyn Claes Claesz was van advijse / men soude vooz 't eerste / het volck al om leegh houden / tot dat de eerste Salve van 't geschut geschiet ware / ende dan aenvallen: daer was Capiteyn Schot tegen / die sustineerde / men soude die boben op 't Woeben

net

1574.

net stellen / om metter blucht den Spaenschen Admirael te overballe / het welcke alsoo naegekomen wierdt: den Spaenschen Admirael siende / het volck alsoo boven bloot staen / heeft terstont in 't wenden van syn Schip / syn twee groote Metale Bouch-stucken / dewelcke neffens de behoorlijcke perss met veel Musquet-kogels gelaeden waren / daer op los gebzandt / als oock mede alle syne Musquetten / die wel hondert waren / doende daer mede grote schade op des Admirael's Schip: Want Boylot syne ooge uptgeschoten wort / ende den Capiteyn Claes Claesz bepde syne benen onder de knien wech / ende des anderen Capiteyn Schot synen arm / daer sy bepde aen stozben: den Capiteyn Valentijn synen arm / ende des Trompetters hooft wierden oock wech geschoten; met veel andere die daer doot bleven en gequetst wierden. Terstont heeft den Zeeuschen Admirael niet tegenstaende hy syn oog verloren hadde / den Spaenschen Admirael geabbozdeert; maer de Spaensche geen schade noch geleden hebbende / poogghden / te enteren; den Capiteyn Adriaen Cornelisz van Vliissinge. met synen Wlie-Boot / dat merckende / ende gesien hebbende de schade die synen Admirael geleden hadde / abbozdeerde mede den Spaenschen Admirael / daer de Heer van Glimes op commandeerde / ende alsoo wierden terstont noch 9 andere geabbozdeert / soo veel de plaetse ende enghte van de ribiere dat wilde toelaten / wepnige van de andere Schepen konden daer dooz aen malhanderen komen. Het ghebeurde kortz daer nae als den Spaenschen Admirael noch niet half en was overwonnen / en met alderhande archebuserpe / grof Geschut / ende andere wapenen met den anderen strecken / dat een Jonghman / Jasper Leynsen genaemt / geboren tot Soerelande hy Vliissingen (also het te booren op de Zeeusche Schepen berondicht was / dat soo wie in 't bechten des bypandts blagge af soude halen / soude beschoncken worden met een nieuwe kledinghe) upt den Wlie-Boot van den booschzelve Capiteyn Adriaen Cornelis, klam boven aen des Admirael's stenge / ofte opperste Blagge-Stock / en haelde daer die bliegende blagge af / windende die

1574.

om syn lijf. Den Colonel Maestro del Campo, Juliaen Romero, siende dat des Admirael's Glimes Blagge wech was / heeft hy op syn Schip eene nieuwe Blagge doen opsteeken ende laeten waepen / als Vice-Admirael om syn Wloote te courageren: Het gebecht en duyzde niet lange / maer was seer furieus: want Romero siende de Riviere vol Schepen / die hem sochten te abbozderen / ende vele van de synen de blucht nemen / sloeg syn breecht Fock-Zepl hy / het welcke hem ter neder geschoten wierdt / dies ten lesten geen en anderen raedt siende / soo dede hy syn Schip dwers tegen ober Rommerswale aen 't Terroolsche landt aen den grondt zeplen / daer hy / dooz een poorte van het Geschut / ober boort sprongh / met alle het volck aen landt swemmende / en liepen na de Stadt Toolen: maer alsoo de wint langhs het lant waepde / ende dat pleyn leegh water was / soo quam het Schip met het wassende water van selfs / met het zepl daer op / ober eynde staende / gedzeben van landt af / sonder eenigh volck daer inne / tot in 't diepe toe: ende oermits de nante tusschen bepde de Landen / ende een deel Schepen ober hoop wesende / soo quamen / tegens haren danck / wel hij of ses van de grootste Zee-lantsche Schepen aen dit Schip van Juliaen Romero onklaer en verwert / wel een halfuur / sonder van den anderen te konnen geraecken / so dat middeler tijdt den Wbont op de hant viel / en doncker wiert / waer hy ondertusschen / de reste van de schepen dooz de wint en getijde verlieden nae Bergen, ende so ontquamen. Den Capiteyn Olorio de Augulo, die de Arrierguarde hadde / dede wat hy konde; maer / (mits contrarie wint / en breefende aende gront te komen) konde niet uptrichten / als met syn grof Geschut / en arquebuserpe / wepnigh schade doende.

Des Admirael's Schip daer Glimes op Commandeerde / zijnde geabbozdeert / als boren gesept is / was aen de gront gekomen (die hem geabbozdeert hadden / soo diep niet gaende) soo dat hy hem niet met syn grof geschut / maer met syn arquebuserpe en kort gewers moest defenderen / alwaer ten lesten de Heer van Glimes met twee Musquet-kogels getrefte zijnde / doot bleef / en syn Schip ver-

1574. verbandt wierdt. Daer bleven oock doot: den Heere Octavius Perenot, maeghschap van Granvella, den Capiteyn Diego Gariglia de Acugna, Nieto, Elfiero van Capiteyn Gonzale, Doval, met meer andere van namen/ so wel Nederlanders als Spaensjaerden. Den Capiteyn Osorio de Augula, salveerde hem/ nochtans met twee Mosquet-kogels ghetrossen zijnde. Daer bleven wel 1200 hondert mannen ober bepde de zijden doot. Daer was geen ghenade ge-toont ober alle wat levende bekonden wiert: Ja sp smeten het al/ inde furie/ halfdoot/ met goudketenen aen den hals ongeplondert/ ober boort/ alsoo datter geen gebangen genomen wiert.

Albus verkrege in desen bloedigen slag de Zeelanders de victorie/ veroverende 10 Schepen/ waer van den Admirael/ met meer andere/ die aen de grondt gekomen waren/ verbanden/ ende alsoo het water nu gewassen was/ zijn sp met negen Schepen weghgebaeren/ met vier tot Vlissingen gekomen/ ende met vijftot Campveere, mede hzengende haer dooden en gequetsten/ waer onder den opper Schipper Schot, die kortz daer na storf.

Dit spel hadde den Gouverneur Gheenerael/ en de Commandador/ Don Loys de Requesens, met alle sijne Edelen en Hofgesinde/ aengesien/ staende op den Dijk van Schakerloo, so dat de kogels onder haer altemet vielen/ alwaer hem Juliaen Romero upt het water toe quam gestommen/ ende seer hermoept zijnde/ sprack/ utwe Excell. wiste wel dat ich geen Schipper ofte Zeeman was/ maer een Landt-Krijghs-man/ hy hadde gestreden naer sijn bebel/ daerom en sal't hem niet verwonderen/ dat wy onse vloote in dit ongeval gebzocht hebben/ want wy twijffelen/ soo ghy hondert vloeten ons belast/ wy souden die alle verliezen: waer op den Commandador hem vriendelijcken antwoorde/ men moest God van alles dancken/ en hem ten besten afnemen/ het ware haerder sonden schult/ oock om redenen den menschen onbekent/ daer en ware geen faulte hy hem/ noch oock hy de andere/ sp hadde hun allen wel met groote couragie tegen haren vbandt gequeten.

Terwijle dat de Bataliehoor Ber-

gen op den Zoom gheschiede/ so 1574. was Sancio Davila met de groote schepen/ of Rade-Zeplen/ van Baerlandt afgebaeren/ ende hem komen vertoonen hoor Borsele, seer na halfwege Vlissinge en ter Neuse daer sp ankerden/ verwachtende daer bescheet/ ofte het gesichte van de vloote van Bergen. Ten selven tijde/ als dese vloote afquam/ was de Prince van Orangien seer bekommert ende beanght/ dat sp mochten doorbaeren: want sijn Oorloogh-Schepen/ daer tegen geordonneert/ en: waren van goet volck niet wel voorszien/ meest al op de vloote nae Bergen zijnde/ waerom na alle mogelijke ordz daer op gestelt/ soo hadde hy hem/ alleen in een kamer/ seer bekommert/ tot gebeden begeven/maet kortz daer na tijdinge bekomen hebbende/ datmen hadde gesien Davilas vloote ten anker komen/ was hy seer verblijdt/ want sp kregen het tijde tegen/ dies hy God danckte/ en stont op/ en gingh na het hooft van Vlissingen, en saghe daer selve leggen/ ontrent Breskens, hy kans niet eens twijffelende van de victorie sijnes volcks hoor Bergen, daer van hem kortz tijdinge gebzacht wierde/ met de genome Schepen en gequetste.

Sancio Davila van den Commandador geadviseert zijnde van de nederlage/ bzeefende mede van besprongen te worden/ zeilde terstont weder de Kbiere op naer Antwerpen, ende dat: niet sonder schade/ verlooren hebbende op sijn reyse twee of drie Schepen/ hy diverse ongelucken/ met schade van volck.

Hier-en-tusschen waren die van Middelborgh in den uptersten hongers-noot gevallen/ dat sp alle haer Paerden/ Honden/ Ratten/ Kat-ten/ nu opgegeten hadden: sp Backten oock wafelen en bzoot van Aijnzaet/ ende ander zaeden/ sp aten hoecken daer d'Olle uptgheperst was. Somma/ den honger ende ander gebzeeken/ waren soo groot/ dat de Spaensjaerden selve schrijben/ dat van den lesten Kerssch dagh af tot hare overgebinge/ geen twee maenden tijdt zijnde/ daer gestorven waren 1566 personen/ sonder die te booren gestorven waren. Sp sloegen oock vierkant Goudt en Silber gelt/ Daelders ende halve Daelders/ om 't Krijghs-Volck daer mede

1574. te betaelen/ daer op stondt: D.R. F.P. MIDDELB. 1572 't welck aldus op Dupsch beduydt: Godt ende den Koningh getrouw volck van Middelborgh: hoe wel andere dese letteren anders willen uptleggen.

Alsoo desen Scheep-strijdt den 29 Januarij ghebeurde / soo hadde Mondragon tot Middelborgh daer noch gheen wetenschap van den derden Februarij / dies hy den Capiteyn Trenchant upt sondt / met brieven ende instructie over vier punten. 't Eerste / dat sy op den Coorn van Middelborgh, van thien tot elf upren inden nacht souden vieren / in teekenen dat sy met Arnemuyden noch upthielden / ende als sy dat vier niet meer en souden sien / en behoeften sy de vlooten niet te abontupren / ten ware dat sy 't geheel Eplant wilde conquesteren. 't Tweede / te hermanen van de weechheyt des krijgs-volcks / datter dagelijc meer dan 20 stozhen / en dat sy niet langer Lijnzaet-koeken eten en wilde / dewelcke sy oock maer booz 10 daegen en hadden / en waren desperaet dat sy de vloote niet meer en saegen / ende dat sy booz seker hielden / dat sy souden alle sterben / als sy souden verlost wesen. Het derde point was / dat soo booz Sondag de vloote niet en quam / soo souden sy desperatelijcken moeten abontupren eenige Booten met koopn. Het vierde point was / soo hy gebreck van secours het Epland verloorren soude gaen / bescheerden hy te weten / wat syn Excellentie meynde dat men met den Rijckdom in Coopmanschappen en goederen soude doen / om die te verhanden ofte vernielen / op dat de vbandt gheen genot daer van hebben soude / 't welck waer / mede het volck vernielen met haer goet / 't welck onghooylijck was. Doozts dat sy alle breefden / om datter tot Vlißingen veel dooden waeren ghebraght / dat de vlooten qualijck ghebaren waren / hoe die van Vlißingen de instructie van Juliaen Romero hadden gekregen / &c.

Dese Capiteyn Trenchant wiert ghebanghen met vier Boots-Gesellen / dies wierp hy syne brieven met een stuck Loots in Zee

maer zijnde op een sandt ofte plate / 1574. drooghe met leegh water / so wierden deselve ghebonden / ende zijnde hy den Prince wel onderbraght / wierdt hy los ghelaten booz twee ghebanghen Schippers / Evert ende Marinus te vooren ghebanghen tot Arnemuyden, die hy beloofde te lossen / maer sy boerden hem eerst hy Arnemuyden, om te ghetuyghen dat de vlooten geslagen / ende wech getrocken waren / aldus wert hy verlost den derthienden Februarij / met bevel / den Oversten Mondragon te seggen / dat hy haer noch vier daegen tijds gaf / om te deneken op haer appointement / daer op uptgesonden wierden de Capiteynen / de Hen Gillis ende Villain Antonio Grenet.

Den Colonel Christoffel Mondragon Heere van Hemerchicourt, &c. dese nederlaeghe van de syne vernomen hebbende / die eenpdeels op syn Instructie, boozgenomen was / ende dat nu geen ander hulpe hem te verwachten stonde / oock oozlof van te accorderen hebbende / soo heeft hy beslooten en gecapituleert / de Steden van Middelborgh en Arnemuyden over te leveren in handen van den Prince van Orangien; met alle Ammonitie ende Gheschat / sonder deselve en de koopmanschappen te verdoen. De conditien waren; dat hy met de Soldaten / met hare wapenen en toebehoorten / souden mogen upt-trecken / oock alle Wapen / Munitionen / Soetelaers / Buschjeters / Schippers / Commissarissen / en alle die wilden.

De Zee-Landers souden haer Schepen en conbop gheben / tot in Vlaenderen. Alle koopmanschappen / oock Geestelijcke goederen souden verbeurt zijn. Den Colonel Mondragon, soude beloven weder te keeren in gebanckenisse; soo hy niet en verlosté binnen 2 maenden / Philips van Matnix, Heer van S. Aldegonde, met de Capiteyn Jacob Simoniz, een Italiaens Ingenieur / ghenaemt Citadella, den Luptenant banden Capiteyn Willeken van Angeren, ende Capiteyn Jan Perri. De Stadt soude 300 Borgheren van Vlißingen, Zierickzee, en Campveert ontfangen. Dit is alsoo ghecontracteert den negentienden februarij / daer nae achtervolght / en de ghebanghen verlost; Alsoo is de Prince

¶

Wilhelm

1574

Wilhem van Nassau Meester ghe-
woorden van het ghehele Eylande
van Walcheren, en van der Zee.
Om het welcke te houden ofte te
ontsetten/ de Spaensjaerden geender-
hande middelen/ kloechhepde/ gek/
goet en bloedt gespaert en hebben:
want het is bevonden/ dat het on-
derstaant/ datter ghepooght is/ om
Middelborgh te ontsetten/ binnen
den tijdt van twee jaeren aen gelde
gekost heeft (behalven het menschen-
bloet) tsehentighmael hondert-dup-
sent guldens/ ofte seiven milioenen
gulden/ daer onder nochtans niet
begrepen en is der Soldaten gagie/
die daer toe ghepucht wierden/maer
wel de gagie van t'schip-bolck/ook
niet begrepen de Schepen/ of het
geschut/ maer wel het toerusten en
uptreden.

Zee-strijt tusschen den Admi-
rael Boyfort, en den Spaenschen
Admiraal Adolf van Hamste-
de, geschiedt tusschen Lillo en
Callo, 1574.

Niet toghenstaende dese groote
kosten om de Stad Middelborgh
te ontsetten aengewendt waren/ soo
hadde den Commandador nochtans
drie diverse aenslaeghen voorge-
nomen/ op Noordt Hollandt, Zuyd-
Hollandt ende Zeelandt, met twee
vlooten Schepen/ d'een Spaensche/
die men in Spaengien tot S. Andre,
ende d'ander Nederlandsche/ die
men t'Antwerpen toe ruste/ om die
by den anderen voer Vlissingen te
doen ontmoeten/ ende dan nae den
Brielle te varen, om die in te ne-
men ende te behouden/ desgelijcks
ook in Noordt-Hollandt; ende soo
Hollandt en Zeelandt te vermeerste-
ren: Maer de Spaensche vloote/
voer dien den Admiraal Pedro Me-
lenda aen den bloedgangh stierf/
is in Spaengien gebleven, als oock
mede dat de Zeelanders soo dapper
op hoede waren/ en datt op blam-
den.

De andere vloote t'Antwerpen
toegerust/ bestaende in ofte on-
trent dattigh Oorloogh-Schepen
groot en kleyn/ van alles wel
hoaghen/ daer Vice-Admiraal op
was de Heere Adolf van Hamstede.
Dese vloote was/ midt het anp-

tinieren der Spaensjaerden binnen
Antwerpen, belast de Sibiere neder-
waerts te drijven by Lillo, onder
de bescherminge van de forten Or-
dam en andere.

Dese waren nu al beerdigh om
t'zepl te gaen/wachtende op bescheyt
ende advijs/ dat sy van de Agenten,
upt Vrankrijk, Engeland ende Vlaen-
deren verwachtende waren/ van de
komste van de Spaensche/ om die te-
gen te varen ende te ontmoeten.

De Zee-Landers geïnformiert
zijnde/ dat op Pinxten-dagh de ge-
compteerde Spaensjaerden/ met een
solemnele Missie/ ende grooten Tri-
umfhe/ haer contract met den Com-
mandador bevestigen souden/ ende
alsoo met haer beste nieuwe klederen
bekommerd wesen/ resolbeerden den
Admiraal Loys Boyfort derwaerts
te schicken/ om haer te gaen besoe-
ken/ hebbende alle hare Oorloogh-
Schepen doen vermaerken/ calfa-
ten/ ende toerusten/ Alsoo is den
Admiraal Boyfort met eene vloote
smack-Zeplen ende eenige lichte
Raede-Zeplen ghevaeren nae de
Honte, ende voer de Schelde op. Met
den Admiraal waren die voornaem-
ste/ Cornelis Claesz Vice-Admiraal/
Joost de Moor, Marten Drooge, Vincent
Sebastiaens, ende andere Capiteinen.
Dese resolbeerden/ komende inden
Brouwer, voer upt te seyn den eenige
van de lichtste best-bezeplde Sche-
pen/ om te besichtigen: Dese/
daer Evert Hendricks eene van was/
upthaerende/ ontmoete op de wacht-
te twee van des Koninx Oorloogh-
Schepen/ smack-Zeplen/ die se
terstont namen/ en brochtense met
haer volck by den Admiraal; Dese
ge-examineert zijnde/ seynen/ dat
's Koninx vloote lagh voer het for-
van Ordam, tusschen Lillo en Callo,
waer oer resolbeerden die te gaen
bevechten/ ende alsoo zepl mae-
kende waeren derwaerts/ komende
inden hoek van den Doele, sagten sy
des Koninxs vloote leggen voer Or-
dam, ster wylt van malkanderen on-
trent den hooge stille water/ tusschen
Lillo ende Lieskens-Hoeck wesende/
was de wint Westelijck ende heel
stille/ soo dat sy beraedtslaegghden of
sy souden voerbaeren of niet/ maer
terstont wert den wint waepende/ so
dat sy voer seynen.

Die van 's Koninxs vloot sende
haren

1574. haeren byandt op haer afkomen/ hebben terstont zepl gemaecht/ ende de blucht naer Antwerpen ghenomen: Maer alsoo des Prince Schepen van anderen schoon ghemaecht ende wel licht ghetimmer waer/ hebben beter gezept/ ende een partje achterhaelt/ recht booz by Callo in 't lange Reck, alwaer's Konincx Scheepen grouwelijck beschooten wierden/ soo dat sy ten lesten twee groote Meerschepen/ van 300 baten groot/ ende een kleyn Engels Radezepl/ geabboordeert en genomen hebben/ waer in de Heer van Hamstede gebangen wierde/ drie van de smackzeplen zeplden aende grondt/ aen de Zabantsche zijde/ ende een ander aen de Vlaemsche zijde/ dewelcken herobert ende verbandt wierden; de resten van 's Konincx Smack-Zeplen/ als oock eenige lichte Rade-Zeplen/ hebben aen de Zabantsche zijde/ met haer Roep-Boten/ een partje volcx aen landt geset/ dewelcke haer Scheepen met touwen boozt trocken/ dooz welcken middel sy haer resterende Scheepen/ met groote moeyten ende arbeidt/ gesalbeert hebben.

Dit alsoo geschiet zijnde/ bleef den Admiraal Boyfort, met de vloote noch in 't lange Reck leggen/ ende heeft belast den Capiteyn Joost de Moor, hem te begeben op het Schip van den Admiraal Hamstede, ende Capiteyn Drooge op het ander groot genomen Schip/ met bevel/ in alle maniere te poogen die twee groote veroverde Scheepen tot Vlissingen te brengen/ booz by de Spaensche Forten/ ende also de wint Noozdelijck was waepenen/ so moesten met die twee schepen van Callo dooz 't weerlose Reck laveren/ na het Fort van Ordam toe/ welck Fort met veel Geschuts en Musquetiers boozsen was/ en schoten seer heftig daer upt op die 2 genome schepen/ so dat het Schip/ daer Capiteyn Joost de Moor op was/ so geschoten wiert/ dat het meerszepl van boven tot op de meere neder viel/ so dat hy met groote moeyte noch booz by het Fort geraekte/ ende tot Vlissingen arriveerde/ het ander schip daer Capiteyn Drooge op was/ werdt onder het water doozschooten/ soo dat benoodicht waren/ booz winde te houden/ ende wederom booz by Callo te keeren/ in 't lange Reck, by de vloote van den Admiraal Boyfort;

die daer ober alle de Capiteynen te raede riep/ hoe men met dat Schip handelen soude/ verbanden ofte sincken; want 't niet geraden was daer langer te blijven leggen/ ober mits de Spaensjaerden ober al grof geschut op de dijcken upt Antwerpen brengen konden/ om de vloote te beschadigen.

Hier ober wierdt geresolveert dat men met dese vloote soude zepl maeken/ laetende het grootste schip achter inde vloote volgen/ ende dat men met alle de Dooloogh-Scheepen/ het Fort van Ordam soude gaeri beschieten/ op dat die te bequamer dat groote Schip booz by het Fort soude passeren: het welcke terstont na gekomen wiert/ met sulcken furieuusheyt geschiedt van alle die schepen op het fort/ dat de Doolooghtinge van dien ter neder vielen/ soo dat sy ober sulcx niet eenen schoot meer upt het Fort en schooten: also geraekten dat groot Schip als oock mede dat kleyn Engels Schip/ booz by het Fort onbeschadicht/ ende also is de vloote met de veroverde schepen wel tot Vlissingen aengekomen.

Den Heere van Hamstede wierdt gebanckelijck naer Delft, aen den Prince van Oranien gesonden/ waer alle de aenlagen ontdeckt wierden: hy hadde meest al syn Silberwerck ende Meubelen met hem genomen/ upt bzeese dat de muptinerende Spanjaerde tot Antwerpen dat prijs soude maeken en hem daer van be-rooven.

Der Spanjaerden aenslagh op Noordt-Hollandt gemist, en het volck van Boeren dootgeflaggen.

O Dien selven tijdt hadde den Commandador, mede eenen aenslagh op Noordt-Hollandt; dooz het befeck van die van Amsterdam, die hun daer meynden meester te maeken: daer was inde winter ghesonden gheweest/ Herry de Vienne, Baron van Chevreaulx, met ontrent 3000 Hooghduppschen/ in-treckende van Egmond en andere plaetsen langs de Dijken/ terwyle het ys noch in 't water was/ by Al-sendelft, Wormer ende daer ontrent/ haer schepbende in drie hoopen/

1574. om allen toeloop van 't Landt-bolck/ dat in 't Landt was/ te beletten: sp namen ober het ~~st~~ twee grote Dozen in/ Wormer en Gisp, hoewel sp met eenige Soldaten beset waren: dan soo haest als 't open water was geworzen/ wierden sp daer weder dooz de Wybputters uptghedzeven: Maer alsoo de Spaenschen/ ontrent Pinxtere/ deselve weder meyn den in te nemen/ quam de Schut-terpe van Alckmaer die van Wormer te hulp/ en hebben de Spaenschen aldaer omcingelt/ beset/ en vervolght/ vermoort/ verdronken/ en versmoort/ met klepne Galepkens/ dooz des Landts en waters gelegenheyt haer wetende te verrasschen. Een deel waren geblucht naer Ulpendam, daer sp een schantse hadden/ die de Noort-Hollanders haer oock afnamen/ daer sp wel booz 600 man wapenen bonden: Onder andere 88 Wybputters/ met Kloetstocken ofte Derrenjagers gewapent/ dienende booz spieffen/ en om ober de graven te springen/ sloegen wel 600 van dese Duptsche doot/ ende hoochten noch tot Hoorn 290 daer van gebangen: Dese Wybputters gebuyckte veel/ noch boken haer Kloetstocken karrabijns/ die sp met eenen leeren riem achter op den rugge wisten te schooten: Wy Monnickedam wierden oock 400 van dese Hooghduptsche doot geslagen/ ende inde grachten begraven/ in vier boegen datter van die 3000 ober de 2100 dooden getelt zijn geworzen/ so datter wepnigh/ of geen/ afquamen.

Leyden door Francisco Valdez belegert, ende door den Prince Wilhem van Nassou ontfet.

Ontrent Pinxteren de twee aenslagen des Commandadoz op Zuyden Noodt-Hollandt, qualijcken geluckt zijnde/ is den derden ten selven tijde oock op Hollandt aengebangen/ ende niet beter geluckt/ te weten: het tweede beleggh van Leyden, het welck anderwerf aengelept is by den Maestro del Campo, ofte Colonel Francisco Valdez, dewelcke gekomen is van Amsterdam ober het Haerlemmer-Meer naer den Hage, met de Regimenten upt Lombardien/ Walen ende Duptschen/ als 25 Daendelen Spanjaerden/ seben

1574. Walsche en seben Duptsche Daendelen/ met vier Cornette Deerden/ tsa men ontrent de seben of acht duysent man sterck/ ende zijn den 26 Mey 's morgens booz Leyden gekomen/ langhs den wegh van Amsterdam: hebben haer weder beschant als te booren/ en hebben 22 Bolkwercken of Schantzen meer gemaecht op de aenkomende wateren/ denckende de Stadt upt te hongeren/ insonderhepdt/ alsoo sp van eenige uptgeweken verstaen hadden/ datter geen grote provisie van koozn inde Stadt was/ veel ten platte Lande uptgeboert zijnde/ ende van meerder provisie op te doen/ tegen een belegeringe/ was versupmt/ soo dooz de Spaens-gunstige/ als dooz verachtinge des byants/ die sp meyn den dat niet souden weder komen: Maer alsoo dit beleggh notabel is geweest/ vijf maenden geduyrende/ ende wonderbaerlijcken ontfet is geworzen/ so heeft ons goet gedoeht/ het selve alhier in 't byende te herhalen.

De Stadt Leyden (een vande beste Steden van Hollandt, booz de tweede repse belegert zijnde/ heeft den Prince van Orangien haer geordonneert 10 Daendelen Engelsche/ onder den Ridder Eduwart Chester, in te nemen/ ende dat sp terstont souden goede ordze op haer koozn en mont-kost stellen/ maer siende dat sp synen raedt niet en hadden gebolgh/ van haer wel te versien/ versocht hy/ datse ten minsten 3 maenden souden maecken tegen te houden/ daer-entusschen hoopte hy haer te ontfetten/ ordonnerende/ datse booz al/ haer van Bedelaers/ ende onnutte menschen souden ontlaffen.

De Engelschen laeghen op de Schantzen tot Valckenborgh, op de Goudtsche Slups/ tot Alphen, ontrent twee mylen vande Stadt/ daer den byandt van Uytrecht komende/ booz hy passeren moeste. Dese van den Goudtsche Slups zijnde besprongen/ wierden van den Capiteyn Gainfort byomelijcken afgeweert: maer alsoo de Spaensche Ruyteren het boet-bolck booz drongen/ met slagen tot den stozm/ ende geen en anderen wegh afwijcken en konden/ hebben sp moeten in 't stozmen continueren/ soo dat de Engelsche ghenootsaecht waren de Schantse te verlaten. Die van Alphen, quamen dese te hulpe/ haer

1574

haer Schantse aldaer verlatende/ maer te spade / en moesten alsoo bluchten/ niet sonder groot verlies der Spaenjaerden.

De andere vijf Waendelen van Valkenborgh, verlieten oock hare Schantse / die niet volmaecht en was/ sonder den vbandt te verwachten: Ende soo de Spaenjaerden by haer quamen / sagen die van Leyden, dat van 't lange schermutsen niemant doot en bleef / waer door sp quaet vermoeden kregen / dat sp met den vbandt verstant hadden. Nae de schermutsel quamen de Engelsche naer de Stadt / ende een Capiteyn met eenige onder Officieren quamen binnen / daer sp onderlinge besloten / soo den vbandt haer bespongh / en machigh wierde / soo souden sp haer begehenden onder de Waeghsche Doorte / daer het meeste Geschut was / ende als sp souden sien / dat men 't Waendelhande Doorte name / so souden sp haer aen d'ene zijde begehenden / want dan souden sp alle haer geweer op den vbandt lossen. Naer dit beslupt beviel den Engelschen niet wel: want so heeft sp dat van haer Gesanten vernamen / zijn sp niet vliegende haendels by den vbandt obergetrocken / alwaer sp met groote eerbiedinge op seckere condicien ontfangen wierden. Naer kortz daer nae wierden sp van de Ruyterp omcingelde ende belast hare lonten upt te doen / ende 's anderen daeghs haer geweer neder te leggen / en wierden van haer beste kleederen berooft. Naer eenige van die / ontrent 32 in 't getal / nae eere trachtende / waer onder oock eenige Officiers waren / soo Engelsche als Nederlanders / quamen geblucht inde Stadt / waer onder oock was Capiteyn Cromwel, die al te samen ingelaten wierden. Eenige andere / siende dat sp alsoo banden vbandt wierden gehandelt / sprongen inde grachten / meynende te ontkomen / ende verbzoncken. De Spaenjaerden maecten / van eenige van dese / Pioniers / de andere zijn / door Vlaenderen bedelende / naer Engelandt gekeert / alsoo den doot ontkomende / om dat den Spaenschen Raedt by den Commandador die alle wilde opgehangen hebben / maer by selve / wilde met die t'huys te senden / de Koninginne van Engelandt gelieven.

1574.

Hier door en heeft de Stadt Leyden geen Krijgs-volck konnen binnen krijghen / maer heeft upt haer Wozgerpe volck in gage aengenomen / onder dese Capiteyn Joncker Jan van Duyvenvoorde, Joncker Jan vander Does, Heer van Noortwijck, Andries Schot, Meeus Havier, Claes Dircksz van Momfoort, en andere. De Magistraten en den Edeldom hebben met den Commissaris / Dirck van Bronckhorst, ordonnantien beraemt / soo op 't fortificeren van de Stadt / als op den lijf-kost: bevonden inde Stadt noch hondert en thien lasten hoorens te weesen / daer tegen (boven de onnutte uptgesondene) waren 14000 menschen.

Sp hebben door de eerste twee maanden / elck mensch gestelt op een half pont broodts daeghs. Desgelijck / hebben sp oock geordonneert op de vuchten ende op de melck / dat men die niet en mochte verkoopen van gekarnt. Sp hadden oock boven de hondert beesten binnen / die sp dagelijck kuyten ter weyde souden / noyt meer verliende dan een hoep ende 3 halvers: want de beesten gewoon waren (als sp het Geschut of alarm hoorde) na de Stadt te loopen. Naer Perden / ontrent 90 / hielden sp inde Stadt op de stallen. Veel schermutsels wierden daer gedaen / en de Spaenjaerden zijn dickmael upt hare Schansen gejaegt / met wonderlijcke kloekheyt. Naer het voornemen van Valdez was / de Stad upt te hongeren. Daer wierden van hem / en den Gabe van Roche, Don Ferdinando de Lanoy, nieu Gouverneur van Hollandt, van de Heer van Liques Gouverneur van Haerlem, ende van de uptgewelke Wozgers veel brieven gesonden / die haer grote Pardoenen ende gratien aanboden / sonder wiet Garnisoenen belast te worden / te verheffende den macht van den Koning, verklepene de hare / des Prince van Orangien, en hare bontgenooten: verhalende oock dat het haer groten lof soude wesen / haer ober te geven / ende geen schande / te meer / om dat sp geen Krijghs-volck hadden ingenomen / ende diergelijcke persuaften / met alle welspreekentheyt ende groote beloften. Diergelijcke brieven beantwoorden sp veel / alleenlijck met wit pampier te senden / daer niet anders in stont / dan

1574.

dulce camp, volucrum dum decipit au-
ceps: Dat is / als den Vogelaer het
Vogelken byp siet bliegen / sluyt
hy seer soet / om 't volgelken te be-
dziegen. Op andere gaben sy loo-
se antwoorde. Maer den 22 Sep-
tember hebben sy ober de mueren
haer bypanden booz een generaele
antwoorde geroepen: gy sondeert
alle uwe rebenen op onsen hongers
noot / ende dat het onmoghelijk
is ontfet te worden: ghy noemt
ons Honden ende Katten-ecters/
ons en ontbreect noch gheenen
kost / soo langh ghy noch hoepen
en Honden in onse Stadt hoozt: en-
de als ons immers ten leste spijs sal
komen te ontbrecken / so hebben wy
elck noch eenen smickeren arm / die
wy sullen af-eeten / en den rechten
noch behouden / om den Opran en sij-
nen bloetdorstigen hoop / van onse
mueren te keren / ende so ons de Heere
ober onse welverdiende straffe in u-
we handen liet vallen / wiens goet-
heyt wy dat niet toe betrouwen / soo
willen wy daerom van sijn woordt
niet wijcken / noch ophouden onse
Vaderlantse Wyphedt te verbedi-
gen / ja liever onse Stadt selver in
bzant steken / dan u tot nutte wesen /
ende uwe slaven worden: want beter
is 't alsoo te sterben / dan uwe bloet-
dorstigheyt aen onse lichamen ende
conscientie te lijden. Tot dese ende
diergelijcke manheyt hebben oock de
Bozgers Wyfs-vrouwen hare man-
nen berwecht: want veel seiden / sy
wilden liever in haer hupsen van
honger sterben / dan haer in handen
van de Tirannen begeben: de exem-
pelen van Naerden, Zutphen, Meche-
len ende Haerlem, gedachten haer te
wel.

Ende ten eynde datter inde Stadt
geen gelt en soude ontbreken / hebben
sy haer beholpen met pampieren
gelt / geslagen in haer boozgaende be-
leggh / stucken van 28 en 14 stupvers/
die sy oock naer het beleggh in Silver
verkeert hebben / daer op stond: Hac
libertatis ergo. Met een Leeuw / hou-
dende een hort op een Lencie: aen
d'ander zijde: Godt behoeve Leyden.
Op andze penningen sekerer letteren/
betekende / Nummus obsellæ urbis Lug-
duni, sub gubernatione Principis Auriaci
culus, met Stadts wapenen. Op
de ander stont een bechtende Leeuw/
met Stadts wapen en gheschijfte:

Pugno Propatria. Hier-en-tusschen/

1574.

also die van binnen seer sozghbul-
digh waren / van dickmaels den
Prince ende Staten te schryben / om
ontfet / daer toe de Boden eenige se-
crete weghen waren ghebruycken-
de / soo hebben de Staten besloo-
ten (alsoo oock te booren ghebo-
den was) alle Hoop / Stroo en
Koozn inde Steden te voeren / en-
de niet aen te sien te bederben het
getwas / ten platte Lande / om Ley-
den te ontfetten / ende haer bypan-
den te betoonen / dat sy wille en-
de macht hadden liever alles te
laeten onder-gaen / ende meer als
ses-hondert-dusent guldens schade
te lijden / dan haer Vaderlijcke
Wyphedt en Godts woort te ver-
liesen / volghende 't spreck-woort/
Liever bedorven dan verlooren Landt,
ende betwillighden ober sulcx / dat
de Slupsen open gheset / ende de
Maese ende Wesel-dijcken soude booz-
ghestecken worden / om alle het
Landt in water te setten / ende een
Zee van ebbe ende bloet ober een
doogh vast Landt te maerken / en-
alsoo Leyden te ontfetten: Hier toe
hebben sy Commissarisen gekoozen/
de selve volle macht en bevel ghe-
vende / om alle Slupsen te openen/
ende de Dijcken tot veel plaetsen
booz te stecken: ende hem in Zee-
landt ghesonden den Heere van
Tempel, om assistentie te versoer-
ken / die terstont derwaerts sonden
den Capiteyn Jooft de Moor, met Ge-
schut en gereetschappen / dien volchde
den Admirael van Zeelandt, Jont-
ker Loys Boyssot, Heere van Ruwart,
ende Adriaen Willemsz van Zierick-
Zee, die quamen met acht-hondert
Boots-Gesellen / ende met meer dan
100 gegoten Metale en sere stucken
geschuts / hebbende boozts doen ma-
ken tot Rotterdam, ende elders 200
platbodemde scheepkens / Galep-
wijse / die geroept wierden met 10/12/
14/16/ ende 18. riemen / ende de
grootsten boerden booz / een ofte
twee metale stucken / ende 6 Wassen
aen de zijden.

Op dese Scheepkens wierden de-
se acht-hondert Boots-Ghesellen
ghelept / dat een rouw / woest en
breesselijk volck was / ghekerft en
boozhacht van wonden / sommige
hebbende maer een been / andere
maer eenen arm / alsoo sy de
andere

1574 anderen inde meenighuldige Schip-
strijden / in Zeelandt hadden verloor-
ren / en wisten nochtans haer te weer-
ren ende grooten dienst te doen / een
welck wien twee dingen ingebeeldet
waren / de Wytheft des Vaderlands
te soeken / ende des Paus Inquisitie
of Tyranny te weerren. Sommige
droegen Silbere halve manen op
haer hoeden / met dese letteren daer
op: Liever Turcks dan Paus, ende dat
nae haer interpretatie / om dat de
Paus boben het lichaem oock de con-
scientie quelde / ende kwalijcher sijn
woop hout dan den Turck, naer haer
opinie.

Die van der Goude souden daer
sijn Galephens / daer Overste van
was de Heere van Wijngaerden.

Allet dit volck ende gereetschap-
pen sijn de Admiralen upt Delft ge-
boren met den Baron de Noyelles, de
Heere van Carnesse, ende Bochant,
Joncker Jacob van Egmond, De la
Garde, Capiteyn Durant, Carteville,
Padriere, Creyt, Grenu, Outran,
Citadelle, Herry ende andere / met
haer Artyghs-volck / meer dan 1200
Mosquettiers. Oock Cornelis Claesz
Dirck-Admirael van Vlissingen, ende
Joost de Moor: Philips van Asseliers
was Commissaris van de Artelerie.
Onder de Commissarissen der Staten
waren Meester Pieter Wastel, Maets-
Heer van Mechelen, Joncker Corne-
lis van der Bouckhorst, Hendrick Duyft,
met meer andere. Sp hebben oock
mede gehoort groote Koozn-schap-
ten / haer sp groot Beschut en Auer-
breckers op steden / met dicke plant-
ken beschant / daer oude nat-ge-
machte netten tusschen gestant wa-
ren / om de Comestapels te bezyden.
Sp hadden oock noch een gebouwe /
t welck men de Arcke van Delft
noemden / ende dit was een Schip
gemaecht van twee Scheepen of
Koozn-Schapten / beyde aen mal-
honderen gehoeght / het en wierdt
oock niet met zeplen of riemen ge-
boert ofte betwergh / maer met ra-
den van binnen / die met 12 man-
nen gedraept werden: Het was
vercomme besloten en booz een mus-
quet bezydt / het boerde heel groote
stricken / ende 50 mannen honden
daer upt weere sieden; Dit diende
oock sonderlinge / om ober de Schie-
de passagie te bezyden.

Allet sulche gereetschappen sijn sp

1574 eerst den 11 September upt het wa-
ter / genaemt de Rotte, na eenen
Dijck gebaren / genaemt de Land-
scheydinge, dien sp doorgesteecken
hebben / als sp haer beschantst had-
den / en hoeren daer ober naer Soe-
ter-meer, alwaer sp ober beyde de
zijden de Spanjaerden met haer Be-
schut te rugge dreben / die haer met
schermutselen quamen bespringen:
ende hier gebeurdet / dat een Boots-
geselle / hebbende een Spaenjaert het
herte upt den lijf gesneden / t selve
met sijne tanden gebeten heeft / ende
wegh geworpen / soo de Heere van
Noort-Wijck met dese volgende
woorden beschrijft:

Lugdamus cingit Batavorum Miles Ibero:

A Batavo contra cingitur ille mari.

Non opus est gladius ferroque rigentibus armis

Sola pro Batavo belligerentur aqua.

Lacturam pecoris Batavas quam fecit & agri,

Humano decies sanguine Ibero luit,

Mercator sapiens tamen haud mercabitur una

Hispani generes corpora nulle bovi:

Macra caro est, nuper cum cor gustasset Iberi,

Respuit & canibus nauia vorare dedit.

Deservere agros Batavi & Nassovius Heros:

Nullus enim fixos abstulit hostis agros,

Invenit ratio sine sanguine pellere longe.

Hostilesque manus Hesperiumque Iugum.

Tolle metus, Hispane fuge, & ne respice terras,

Pro quibus Oceanus pugnat, & ipse Deus.

Dat is te seggen:

De Spaenjaert omtinght Leyden met
wapen en schilt,
De Hollander die Rondtgenoot helpen
wilt,
Omringt hem weder met de stormende
Zee-baren,
Men behoeft paert, sweert, schilt, roer
noch speer,
t Water is den Hollanders genoeghlaem
geweer,
Geregeert voor haer door den Heere der
Heyrscharen,
Lijdt 's Hollanders Vee last, moet hy
sijn landt beswaren,
t Wort thienmael betaelt met t Spaens
Vlees en Bloet;
Doch, om u de waerheyt te verklaren,
De Hollander acht een van sijn Ossen so
goet,
Als t magere swarte Vleesch seer onsoet,
Van Duyfent lichamen der Spaensche
Soldaten:
Want als een Boodts-Ghesel t vleesch
smaect wert yroet,

Spooch

1574. Spooch hy'tuyt, wietp't den Honden
voor op der straten,
De Prince van Orangien heeft wel ver-
laeten,
Als oock de Hollanders, Landt en Erf-
gronden:
Dan wat mach u vreemde Spaenjaert dit
baten?
Sy blijven, den grondt is u te vast ge-
bonden:
Want heur kloeck verstandt heeft een
middel gevonden,
Om u Spaensch Jock af te slaen met
Schand' en spot,
Vliedt dan uyt Hollandt ghy Spaensche
honden,
Siet niet meer na't Landt om door ry-
rannigh gebodt,
Daer de Noort-Zee voor vecht, ende de
Heer haer Godt.

Als sp nu desen wech ghepasseert
waren/ moesten sp de Soetermeer-
sche brugge dooz/ daer wel dattigh
Spaensche Vaendelen beschantst la-
gen/ die sp meynen met grof ghe-
schut te doen verhusen/ maer het
was te vergeefs/ mits dat een groote
koozn-schuyte van't grof Gheschut
versteede. Sp deden wel grooten
moort onder hare vanden/ maer
verlooren oock den Capiteyn Carre-
ville ende Guilereffe, met seuen Sol-
daten/ diedoos een Schuyte/ die om-
sloegh/ verdroncken. Als nu den
Noort-Westen windt waepden/
den 18/ 19 ende den 20 September/
die de wateren seer dede wassen/ende
dat de Start-Heer Wastell doos sijn
kloekheyt vernomen hadde/ dat-
men niet en behoefde doos de Brugge
te baren/ maer datmen tusschen Soe-
termeer en Benthuyfen wel doos ko-
men soude/ ende dat ober den Segh-
waerschen wegh/ soo zijn sp secrete-
lijck met 50 Galepen ende tseventigh
Soldaten derwaerts getogen/ laten-
de den Vice-Admirael met de reste
dooz de Brugge leggen: Al daer ge-
komen zijnde/ hebben de Hoogh-
duptsche knechten/ tot Benthuyfen
ende Soeter-Meer leggende/ de vlucht
genomen/ verlatende haer Schant-
sen/ die Capiteyn Ladriere met vijftig
Soldaten in-nam. Capiteyn Creyt
quam daer langs oock in't Soeter-
meer-Meer, met de Arcke van Delft,
ende drie Vaendelen knechten. De
Admiralen boeren een mijle doos by
Benthuyfen, met haere vanden (die
vrel husen en Schantzen verlieten)

by de wegenschermtuerende/ en be-
gaben haer in een bzeede wateringe/
nae Swieten streckende/ de Noort
geheten/ haer bzeede uytspzpende
met hare Schepen ende Galepen/ om
van de Stadt Leyden ghesien te wor-
den/ lossende alle hare grobe stu-
ken/ t welcke die van Leyden weder-
omme deden: ende hoewel sp in se-
uen daegen van haer niet vernomen
nochte gehoozt hadden/ soo betoon-
den sp noch goede couragie: niet te-
genstaende haer spijse niet anders en
was dan koeven ende Peerden-
bleesch sonder broodt/ ende hadden/
van de maendt September/ elck
mensche een half pont van dien ble-
sche uptgedelt/ dat niet dan sijn
dooz de magherheyt en was. Per
broodt was al op/ soo datter ten le-
sten beele in seuen weken geen broot
geproeft en hadden. Den honger
was soo groot/ dat Honden/ kat-
ten ende statten doos leckernye ge-
eten wierden: wonderlijke kooche-
ren wierden daer boozghestelt/ te
lange om te schrijven. Sommighe
aten Wingaerts-bladeren met sout
en stijffel. Veel derley onderschepdt
en leckernyen wierden in versche-
den bladeren gebonden: van Peere-
booms-bladeren wierden veel derley
gerechten ghemackt. Wortelen en
koolstocken in melck gebrocht; en
gekapt hupden/ was gemeen
kost. De Joffrouwen aten haer
speel-hondkens op. De bellen van
dooze Schollen ofte Visch/ wier-
den op de straeten upt de misthoopen
gesoght ende gegheten/ met de be-
deren van koeven/ Peerden/ Hon-
den/ daer sp boersel upt bonden. De
siecke ende suppende kraemhrou-
wen/ moesten haer lijden met een
vierendeel pont Beschuyt-broodt
's daeghs. Sommige was de brucht
in haer lichaem bykans verteert.
Een pondt Boters mochte vijftien
stupbers gelden/ een wortel eenen
stupber/ een koolstock een halbe
stupber/ een Peer ofte Appel twee
stupbers. Dooz een sack Terwe wiert
hondert gulden gebooden; met den
danc was het lijdelijker/ want sp
hadden hier op Haber-doppen ghe-
brouwen/ doos een penningh de pot.
Sommige brouden selve op Draf/ge-
brunchende Alsem en Wijnrupte in
stede van Hoppe: andere broncken
water met Wijn gemenght.

Woven

1574.

Boven dit ghebreck wasser inde Stadt soo grooten Pestilentie ende sterfte / upt den honger gespoort / dat daer gheduprende 't beleggh wel ses duysent menschen ghestorven zijn. Oock waren de mannen soo machteloos dat sy qualijck konden te wachte gaen / 't hups konderde / bonden sy dickmael wijs en hinderen doot. Veel volck is daer van honger versmacht: ende soo men een doode op de strate vondt / wierdt hy (stijfzinde) opgericht / gestelt booz een Borgemeesters deur / als te seggen / soecht middel / om sulckx booz te komen. Van haer meenigerhande armoede ende elende / gaben haer magere kaken / leelijcke aensichten / ende hinckende beenen / na het ontfet / genoeghsaem getupgenisse.

Boven dese ellenden / soo isser oock groote ongerustheyt / murmuratie ende tweedracht inde Stadt geweest / maer wierdt een tijdt langh booz den Commissaris Bronckhorst booz gekomen / die so strenge regeerde / dat hy de quaet-sprekers tongen inden toom hielt: Maer die ghestorven zijnde / hebben de quaedt-willige / en meest die gheene die de Pauselijcke Religie toeghebaen waren / stouter beginnen te spreken / doch sulckx wierdt booz wijsheyt van de Jongheeren / Jacob ende Jan van der Does, Heeren van Noordt-Wijck, dien het Gouvernement van den Prince belast was / ende hy de andere stantvastige Borgemeesteren ende Raet / wijselijck boozgekomen. Onder andere is het gebeurt / dat op een tijdt vijftien Borgers op het Stadthuys quamen / upt den name van noch drie hondert / so sy seiden / die syse begerden / die oock hy een van de Borgemeesters (so het scheen) gestijft wierden / protesterende den selven Borgemeester / dat hy gheen boozsake begerden te wesen van menschen doot. Maer dese ende diergelijken wierden al met redenen gepaert. Enlaux daer nae ontdekten hen eenige secrete aenslagen / om met geweld booz de wapenen de overichet te dwingen / tot eenige Spaensche handelinghe gehooz te geben / de welke niet te min gewaerschoot zijnde (altijt onder eenigh pzetert) booz haer in wapenen was. Op het leste quamen sommige oock tot den Borgemeester / den hongersnoot hem klagelijc-

1574.

ken vertonende / om hem te bewegen tot tracteren met den Spaenshaerden: maer hy Antwoorde haer met kotte woorden / seggende / hy hadde eenen Eedt gedaen / dien wilde hy na komen met Godes hulpe / so sy met sijn doot beholpen waren / het ware hem gelijcke beek / of sy hem die aendeden / of de vrand / hy moeste eens sterben / Om dat sijn sake goet ware / was hy des getroost / sy mochten sijn lichaem in stukken snijden / en onder haer uptdeplen / so het haer konde helpen: met welke antwoorde sy beschaemt wech gingen.

De Stadt was nu inden uptersten noot / want het vleesch was tot de leste uptdeplinge gekomen. Als dit den Prince van Orangien gheadberteert wiert (zijnde upt een seckte opghestaen) is hy nae het leger getrocken met vier hoozn-schuyten / elck booz op hebbende een halbe Cartoutweden: maer daer gebreck noch water / want het stont op het lant noch maer negen duymen hooge / en de Galepengingen 15 en 18 duymen diep.

De wint. Noort-Ost zijnde / dreef het water upt het landt tot den 28. September. De Prince gebodt den Kerck-wegh booz te steken / daer men niet ober konde baren / ende soo den naesten springh-bloedt niet waters genoegh gabe / soude men sien hoe dat men met eenighe dertigh of veertigh schuyten / steelsche wijs ober soude gheracken / om Leyden met broodt wat te boozsien / daer toe hem Capiteyn Grenu bywilligh aanbodt. Want soo den hongersnoot die van Leyden niet en dwonghe / soo waren sy verseckert / dat den aenstaende winter waters ghenoggh gheben soude. Dese aenslaghen wierden die van der Stadt / met een Dupbe / die de leste bode uptgebrocht hadde / verwitticht / oock waerschouwende / dat sy souden toesien / dat den vrandt in haren name met Dictalie geenen aenslagh en maecte. Dese tijdinge verheughden de Borgers seer / maer noch meer als de windt begonde op den springh-bloet Noort-West te waepen / ende te stormen / het water in het Landt dzingende / het welken sy als een boode Godes van hare verlossinge achtenden / principelijcken / also die daer na

2

was

1576. was Zuyd-West waepende / ende daer dooz het water (t welch midts den Nooyd-Westen windt in t landt ghekomen was) recht nae Leyden toe dreef / niet tegenstaende dat de Spaensjaerden tot vele plaetsen den loop van dien gestopt hadden.

Op den springh-bloedt / de Admiralen siende het water van neghen dupmen op acht-ende-twintigh dupmen gewassen / resolbeerden den boozschzeben Kerck-wegh ober te baren / ende so haer wat waters ontbrack / dat als dan thien of twaelf mannen upt elke Galepe souden uptspringen / en deselbe daer ober lichten.

Met dese resolutie hoeren de Admiralen den tweeden Octobris verwaerts / elck met vyf-en-twintigh Galepen / Boylot den Admirael van Vlissingen houdende de slinckerhandt nae Soeterwoude, met den Colonel La Garde. Den Admirael van Zierick-Zee de rechte handt / met Cicaldella, Outram, ende Capiteyn Pauwels Durant. Den Vice-Admirael met den Heere van Noyelles, Heere van Carnes, Bouchant, de Capiteyn Harry ende Grenu waren nae de zijde van Swieten. De Commissaris van de Artillerie / Philips van Asseliers, was gelaeten op de Norta, om de Dictualie ende Amonitie te bewaeren / met acht ofte thien Galepen. De Admirael komende ontrent middernacht / met thien of twintigh schuyten Pioniers / met haer gereetschappen / aenden Kerck-wegh / dzeben met schermutselen den vbandt van den Kerck-wegh / die daer op twee zijden beschanst lagh / ende haer selven daer op beschansende / stropde alomme op den wegh boet-angelen ofte minckpysers / om niet weder besprongen te worden.

Als sp desen Kerck-wegh in hadden / hebben sp die op twee of drie plaetsen doozgesteeken / om dooz te baren / daer sp alle haer Dictualie-Scheepen / die wel hondert in t getal waren / oberhoachten / behalven twee die verdwaelen / ende in des vbandts handen quamen. Dit werdt seer mannelijcken ghedaen / in t glichte van den vbandt met verlies alleenelijck van vyf of ses mannen ende also zijn naer de Meer-Brugge geroept / nochtans tusschen wegen noch ondiepten vin-

den / moesten het Schip-bolck uptspringen / en de Galepen bykans als op haer schouderen dragen: daer-entusschen hebben de Scheepen Soeterwoude dapperlijcken beschoten / ende sommige hupsen in Bryant gesteecken.

De Spaensjaerden / daer in haer Schantzen liggende / siende des morgens de Galepen naer haer toekomen / ende dreefende van in Soeterwoude beset te worden / als oock mede verbaest zijnde / om dat het water eenen boedt hooger gewassen was / zijn sp moedeloos geworden: Den Obersten Valdez bluchtenden met sijn Soldaten / heeft alsoo alle de Schantzen van Soeterwoude verlaeten / achterlatende dooz haeste en verbaestheidt eenigh geschut: den welcken Alonso Lopes Gallo, met sefen Daendelen oock volghde / haren wech nemende naer Voorhoeren, den wech verwaerts al te hooren gehooght hebbende: ende alsoo eenige Galepen daer quamen / om haer den wegh af te singden / zijnder vele weder te rugge gedzeben / die de Zeensche Boort-gefallen / in het water springende / met haer lange en verroeste daggen bespronghen / dootstaken / versmooyden / ende alsoo ontrent 200 ombrochten. Sp verberkegen oock Valdez Bagagie / Dictualie / Wijn / ende andere provisie:

De Admiralen deden booz Soeterwoude haer grof geschut op den Pappen-Meer komen / om de groote Schantse van Lammen te beschieten / beset met den Capiteyn Borgia, de welke haer te dreefen stont / om dat sp op de Vliet naer Delft streckende / ghelegghen / ende seer groot en sterck was / met Schans-hoeben / stryck-gheweer / geschut ende bolck wel boozsien / ende oversulcx periculens om te veroveren / ofte oock te passeren / dan met verlies van veel volcks / al t welcke sp den Prince adverteerden / doch dat sp niet te min de boozschzebe Schantse s anderendaeghs souden doen beschieten / met twee Cartouwen / die sp geordineert hadden te stellen aen d een zijde van de haert / niet sonder groot perijckel / dooz dien de Spaensjaerden upt Lammen, ende een ander Schantse seer dreefelijck schooten / hebbende alreede sefen mannen met eenen schoot verlooren.

Sp

1574. **H**y adverteerden den Prince oock boozder dat sy breefden/als sy schoon een groote breefde met haer Beschut fouden ghemaecht hebben / dat sy nochtans daer qualijck fouden konnen in-raecken met haer kleyn hoopken volcx / het welcke sy nochtans fouden versoeken / maer soo haer den stozm niet en geluckte / foudemen moeten patientie hebben.

Terwijl den Prince nochtans den Capiteyn Joost de Moor uptghesonden hande Admiralen / om alle de Colonnellen en Capiteynen te vergaderen tot Soeter-Woude, om boozte dragen/ ende in deliberatie te leggen / nae de male datter geen middel waer om die Schantse te veroveren / of men den Prince schryven soude / haer te versien met dupsent Pioniers / om daer mede metter haeste / by oosten van de Schantse van Lammen, buyten een Mosquer-schoot der selbige/ van het Meulen-water af / te grabben een Canael nae de Stadt toe/ het welcke seer een derdepart van een myle weeghs was / ende 't landt op sommighe plaetsen effen met water bedeckt was; het welcke doenlijck scheen: maer eer dese resolutie wel overlepdt was / quam tijdinghe dat sy de Schantse verlaten ende haer stucken in 't water gheworpen hadden: doozsaecke dat Valdez dese groote Schantse van Lammen, op de baert / den Capiteyn Borgia dede verlaten / was / om dat hy/ soo die van Lammen bespronghen wierden / haer niet konde te hulpe komen / des byandes Galepen tusschen hem ende de Schantse zijnde. Desghelijcks om dat sy een Dupsche ghekegghen hadden / bliegende nae de Stadt met brieskens/ waer by sy verstoncken / dat die van Leyden belast was / dat sy op de Schantse van Lammen fouden uptballen: maer 't selve advijs/ van uptbal te doen / kriggen die van Leyden eerst den tweeden dach / waer dooz de Admiralen meyniden / dat de Stadt overghegeven ware. Maer s'anderen daegs sagen sy hare baendelen hoogh uptstecken/ tot een teercken van wel gemoetheyt / te meer om dat sy den byant van Soeter-woude sagen: doende ober sulcx niet byeughde uptroepen; dat Vrouwen ende kinderen haer moesten hande mueren maken/ al dat de wapenen boezg/

moeste in wapenen op sijne wacht te komen / alle schepen ende schuyten moesten upt den Canael gebaen worden. De Oherighepdt gaben de Bozgers goede moet / segghende / Bozghers / achter die Schantse is 't Boodt / wat dunckt 'er u lieden van / sullen wy het daer laeten of van hongher sterben: sy riepen alle / sy wilden liever de Schantse met handen / nagelen ende tanden onstucken krabben / dan van hunger sterben.

Den derden October 's morgens wierden sy eerst ghewaert dat de Schantse van Lammen verlaten was / dooz eenen Jonghen / die sach byandende lonten al enen wegh gaende / ende geen wederkerende/ waer dooz hy 's morgens oorlof begerde / dat te mogen besten: Derwaerts gaende / werdt hem eenen man met een kloet-stock nae gesonden. De Jonghen aende verlaten Schantse komende/ dede teecken met synen hoedt: maer de Bozgers en dozsten 't niet ghelooben / booz dat sy saghen den man met synen stock boozby de Schantse gaen / die dat de Admiralen eerst boodtschapte. Waer op een Capiteyn van Leyden, Geraert van der Laen, met syn Dupsbupters upt-track nae Lammen, alwaer hy de twee Galepen (die om den wegh te bespieden uptgesonden waren) eerst ontfing.

Alus hebben sy terstont de Dallen gheopent / daer sy alle ghereetschappe toe hadden; Ende den Admirael Loys Boylot is met den booztocht / met byeughden Godt lobende/ nae de Boozte van Leyden gebaten/ den derden October / 's morgens ten acht upren / hem volchde den Admirael van Zierick-Zee met den hinder-tocht.

Het was wonderlijck ende deerlijck om sien / hoe dat het verhongert volck / soo de Admiralen / baerende/ aen alle zijden haer boodt ende haringen upt hare Galepen wozen/ dat instockten / ende de haringh al rout in haer lijf staecten / als of sy nimmermeer fouden konnen versadiget worden / dat veelen namaels qualijcken bequam / die quelende daer van stozben / de darmen bykans toegelrompen zijnde/so dat het gierigh eeten veele dede de darmen bersten.

1574.

De Admiralen inde Stadt gekomen weseude / zijn sp terstont met haer volck / ende Bozgerpe wat gegeten hebbende / inde Kercke ghegaen / daer sp Godt de Heere / die haer een Zee ober het hooghe Landt gegeven hadde / upt gantscher herten ende zielen vierighlijck hebben gedanckt.

Sp hebben oock terstont van dit wonderlijck werck den Prince tot Delft geschreuen / 't welck hy na den noene / ten twee upren (inde Predicatie sittende) ontfingh / zijnde eene tijdinge geheel contrarie van die hy hoog noene ontfangen hadde / die hem quaden troost gaf. Als de Predicatie gedaen was / dede hy den Brieven Predikant van den Stoel lesen / ende den Heere met vieriger herten dancken: 't welck oock in alle steden ende Kercken daer rontomme belast en ghedaen wierdt. Oock wierden daer naer ober al byeghde-tekene gedaen / met vieren / groote klokken luyden / ende 't Beschutloshanden. De Admiralen (soo haest als sp de Stad gespijst ende met virtualie verquicht hadden) hebben hare victorie verholght / ende de bluchtende vanden na-gesaegt daer sp konden.

Valdez vertrock dien dagh met sijn volck upt alle de Schantsen / latende haere hutten staen / ende geraecten / met verlies van veel volck en geschut / met groote moepte inden Page: Drie Amsterdamsche Galejen / die aen d'andere zijde onder de Stadt laegen / bluchten oock / verlatende de Kage; ende oude Wateringe. desgelijcks de Goudtsche Sluys, ende in alles 62 Schantsen. In dit ontfetten hebben de Spaensjaerden ontreut 1000 mannen / ende de Admiraelen boven veertigh niet / verlooren. De Spaensche waren ober elf-dupsent sterck / ende de ontfetters niet boven 25 hondert man / Soldaten en Schippers / behalven de Soetelaers. Daer was een geschildert Tafereel van alle de Schantsen / en de belegeringe deser Stadt gecontersept / daer onder op 't vertreck geschreuen stont: Vale Civitas, Vale Castell, qui Relicti estis propter aquam, & non propter vim inimicorum. Dat is; haert wel Leyden, haert wel ghy Schantsen, die verlaeten zijt geweest dooz kracht des waeters / ende niet dooz macht der vanden.

Pier dient oock een wonderwerck: 574. Godts verhaelt te worden / in dese wonder-baerlijcke of miraculeuse ontfettinge: dat den selven nacht / als den Vpandt de groote Schantse te Lammien verliet / een stuck muers der Stadt / met de Bozstweeringe / tusschen de Hoep-Doorte ende den Toorn van Bourgondien / omgebalen / ende ingestoot is tot de lenghte van ses-en-twintigh roeden / ende heeft also een bzeffe ofte openinge-gemaeckt: het welcke / soo het selve twee nachten te vooren geschiet ware / als de Spaensjaerden beproefden de Stadt secretelijken te beklimmen (so een Bagijnne bootschape) sp souden sonder twijffel daer van meester geworden zijn: Maer getwifelijcken / den grooten Godt / die het al regeert / toonde de Stadt doe sijne genade: want het geene dat tot des Stadts verlies schon te strecken / maecte haere vanden meer ver-schickt: want sp meriden (hoorende 't gedruys van den val) dat die van der Stadt op haer upbie-len.

Oock is meer te verwonderen / dat 's anderen daeghs den vierden October / de windt Zupdt-Oost werdt waepende / ende daer nae upt den Noort-Oosten stormenden / het welcke het water weder al upt het Landt dreef / als nu sijn officie ende dienst gedaen hebbende.

De Prince van Orangien, noch niet van de Peste genesen zijnde / die hy gehad hadde / is 's anderen daeghs oock tot Leyden gekomen / ende heeft de Bozgers hoochelijcken bedanckt / van hare byzome stantvastigheyt / in sulcken beleggh / sonder Krijghsvolck te wederstaen / ende in alles oorde gestelt.

Oock heeft hy gepredonneert / dat de omleggende Steden een handrepekinge / ofte Helpmoessen souden doen / aen de schaemele lieden van Leyden, die in lange niet gewonnen / maer het hare al verterrt hadden / deputeerende daer toe seckeren Persoonen die met Wagens ende Schuyten / alomme inde steden trocken. Wese hebben tot Delft alleene in vleesch / boter / heesen / speck / ende aen gelt / in twee dagen / ober de dupsent gulden weert zijnde / gekreegen / 't welck de Steden in hief de haer bereeningde.

De

1574.

De Stadt Leyden, ende oock de Staten van Hollandr, hebben de Admirallen ende Capiteynen met goudde Ketenen ende goudde Medallien (inhoudende de gedachtenisse van soo loffelijcken ontfet) beschoncken/ als oock mede eenen Hendrick Meyster, met meer andere.

Die van Leyden hebben de Duyven/ ofte vliegende boden/ die met vliehen bloogen/ nae haer doot doen droogen/ende met haer uptgestrechte bloogen/ met de schachten aen haer beentkens gebonden/ daer sy de vliehen ingestreecken hadden/ op haer Stadhuys doen stellen/ ter eeuwiger memorie/ om Godt te looven.

De Prince van Orangien met de Staten van Hollandt ende Zee-Lant, &c. hebben de Stadt Leyden met een Academia, Universiteyt ofte hoghe Schoole geconsificeert/ deselve begavende met twee-hondert vijft-hondert kroonen Jaerlijck/ ende groote Privilegien/ met liberale pensioenen/ veel geleerde mannen daerlockende/ den achtsten Februarj/ des Jaers 1575.

Twalf Kromsteven-Oorlog-
Schepen door de Zeeuwen ver-
meestert ende verbrandt den 20
July 1575.

1575.

De Prince van Orangien stende dat de Spaensjaerden alle ghereetschappen maechten om de Zeeuwen aen te vallen/ ende dat tot Roofendael eenige Kromsteven-Oorlog-Schepen/ dienende tusschen de Ep-landen ende op de Riebiere beter dan eenige andere Schepen/ toege-ruft wierden/ heeft hy met eenige Capiteynen beraetslaght om dit aenstaende gewelt dooz te komen/ onder andere heeft eenen Joost van den Ende (die met het Waendele van den Heere Junius was vereert/ aen den Prince aengebooden/ deselve Oorloogh-Scheepen te mogen bespringen/ het welck hem de Prince van Orangien toegelaeten heeft.

Ma om dese Oorloogh-Scheepen/ om te voeren/ inde Kreecke by Rosen-dael beedigh laegen (met twee-hondert Walsche Soldaten van Mondragons Regiment bemant) soo heeft de doozsichte Joost van den Ende deselve inde Kreecke beset/ bevochten/

berobert/geplondert ende verbrant/ daer op veel Capiteynen ende bebelhebbere/ meffens eenige hondert/ soo Matroosen/ als Soldaten doot bleben/ ende also is desen Aenslaght op Zee-Landt niet boozt gegaen.

Crimpen ingenomen den 25
February 1576.

Nae dat de Steden Buere ende Schoonhoven by de Spaensche bemachtiget waren/ soo heeft oock Hierges't Doorp Krimpen, daer twee Schantsen by waren/ ingenomen/ ende dapper bevestiget. Hier mede de Riebiere afgesneden zijnde; meende hy alsoo in Swijndrecht te geraecken/ ende in't Landt van de Voorn, sich vanden Briel te verskeren/ oock als van Dordrecht afgesneden zijnde/ dooz den winter/ niet akenz aensla-gen op Geertruydenberge, Gorcum, Bommel, maer oock van de Maas en Rhijn, meester te maechen. De Prince kennende deser plaetse wichticheit/ ende dat hier dooz de stromen waren afgesneden/ hiel hy sijne beste vrienden aen/ om hulpe: Selde wasser niet te krijgen/ ewenwel wierde hy de beste pberaers eenigh Geldt/ tot sijnder hulpe opghestommt: ende alsoo hy acht-hondert Soldaten en drie-hondert Paerden inden Swijndrechtschen waert hadde gelepdt/ beschermente hy daer mede Dordrecht, ende 't Landt van bozder inval; soo dat oock Krimpe selve hier dooz was belegert; de Prince quam haer oock van alle kanten met Galejen bespringen: Hohenlo, die met den Heere van Swieten goede kundschap hiel/ hadde ober't volck het bewindt: Ferdinando de Toledo die dit alles soghte te beletten/ lach met sijn volck wel 14 dagen op de Dycken in regen en wind: Maer de macht der Prince Schepen overaekelde hingenweld/ so dat sy dooz honger gepanght/ sich met de twee andere Schantsen moesten overgheben den 25 Februarj 1576.

Het Casteel Gent ingenomen
1576.

De van Gent in Vlanderen stende dat de Spaensjaerden van het Casteel alle moettwilte bedreven/ hebben haer by tijds van deselve willen ver-

1576.

verskeren / bresende dat sy de gemuntmeerden van Aelt binnen Gent souden brengen / ghelyck te booren t'Antwerpen gheschiedt was: waeromme sy eene beschantsinge teghen het Casteel opghetwoopen hebben / ende sochten de Spaensjaerden te dwinghen van het Casteel te vertrecken / daer een Antonio Alinos Mondolado, Luptenant van den Colonel Mondragon, ober commandeerden. Sy hadden twee regimenten die het met haer hielden / te weten: het regiment banden Colonel Reux ende Noyelles, maer Reux ende syn volck waren suspect / midts dat sy altyt met de Spaensjaerden van het Casteel inde Oorloge gebient hadden: Verhalhen hebben de hier leden van Vlaenderen goet ghehouden haer met den Prince van Orangien te vereenigen / daer de Gemeynte ende Magistraet van Gent seer toe drongen / te meer om dat sy versonden van haer Schipvolck / de groote aanbiedinge / die de Prince van Orangien dede doo den Heere van Aursy, die met consent van den Raedt van Staten / een reyse in Zeelandt gedaen hadde / om te handelen op de ontslaginge van den ghevanghen Graue van Bossu, synen Broeder. Die van Vlaenderen (niet sonder oorsaecke) bresden seer / sop met den Prince niet gehandelt wierde / dat hy soude mogen eenige plaetsen van importantie innemen / terwyle sy met de Spaensjaerden oorloogden / ende so sy met hem oecordeerden / so souden sy de Zee ende den Coop-handel open hebben: Alsoo resolbeerden sy in 't particulier aen hem te senden den Heere van Aursy, ende Meester Michiel de Backer, Advocaet inden Raedt van Vlaenderen, om aen hem hulpe te versoeken doo het gemeynebeste / ende haer te sependen Soldaeten ende gheschut / daer doo sy hem redelighen betalen wilden / met conditie / dat het selve Krijghs-volck gheen overlast doen en souden / noch schandaet gheben aen die van de Paepsche Religie / ende dat hieren-tusschen stilstant soude wesen van alle bypandtschap. Dese commissie was onderteyckent by den Graue van Reux, de Heere van Ognies, Molchon, Herpe, ende Eecke, als Raeden van der Oorlooghe / ter instantie van die hier

leden / ende Raeden van Vlaenderen, die oock gereet waren te tepekenen / van date den een-en-twintighsten Septembrijs / Anno 1576. Jan de Croy, Philips Ognies, Fernando de la Barre, François Heere van Herpe, Cornelis Schepper, Heere van Eecke.

Den booschzebe Heere van Aursy beneerstighde synen last soo wel / dat hy kortz daer naer Soldaten ende groote Muur-brekers tot Gent brochte / maer terwyle hy wegh was / waren sy verandert van sinen / midts dat men op de saecke tot Brussel raetslaeghde / ende sloeten de poorten doo hem toe: Maer de Heere van Asche, Broeder van den Heere van Ryhooven, niet wetende dat de Heeren van resolutie verandert waren / dede die weder openen doo syn autoriteyt / bringende waerom men de vrienden / die sy onthoden hadden / soude upt-sluppen. Alsoo quam des Princen volck binnen / ende werden welkom gheheeten / ende wel ontfanghen. Sy waeren acht Daendelen sterck / belepdt banden Colonel / den Heere van den Tempel.

Ten selven tijden arriveerden oock drie Compagnien Ruyteren / die te Vismack gheweest waren. Doo de komste van dit volck begonde men boosder van Pacificatie met den Prince van Orangien te spreken: gelijck in 't verbolgh bliken sal.

Als nu het Casteel van Gent alsoo belegert was / heeft den Colonel Mondragon, die daer Castilleyn van was / ende syn Wuyf-brouwe daer binnen hadde / versoght / dat doo hem te verskeren; Verhalhen is hy van Zierick-Zee (dat doemaels van de Spaensjaerden beleghert was) met een deel Walen van syn Regiment / langs Antwerpen, ghekomen. Maer alsoo hy eenighe hindernisse vondt / om de Schelde te passeeren / ende niet sterck ghenoech en was / om groot ghewelt te toonen / ende midts nae syn vertreck zijn achter-gelaten Krijghs-volck / doo Zierick-Zee, hem onthoden te willen betaelt zijn / ofte dat sy haer betalinghe op andere manieren souden moeten soeken / so is hy ghenootsaecht gheweest hem weder nae Zierick-Zee te begheben / alwaer hy heel Schantsen van syn

1576.

1576. **h**ijn volck verlaten bont: want het meeste deel (dat Landt-saten waeren) hadden haer in dienste van den Prince van Orangien begeben.

Ondertusschen zijn tot Gent vergaderd geweest / met agreatie des raets van Staten / van wegen de Prelaten / Edelen / Steden en leden van Brabant, Vlaenderen, Artoys, ende Henegouwen, &c. Jan van der Linden, Abt van S. Geertruyt tot Loven: Gislain Timmerman, Abt van S. Pieter tot Gent: Mathews, Abt van S. Gislain, gekoren Bisschop van Arecht: Heer Jan de Mol, Heer van Eetingen: Heer François van Halewijn, Heer van Swevegem, Heer Charles de Grave, Heer van Fresijn, Ridderg: Elbertus Leonius, Doctor ende Professor inde Rechten tot Loven: M. Pieter van Bevre: ende Quintijn du Prats. Van wegen de Prince van Orangien, de Riddereschappen / Edelen ende Steden van Hollandt ende Zeelandt; representerende de Staten der selver Landen / waren dese naevolgende: Joncker Philips van Marnix, Heere van S. Aldegonde: Arent van Dorp, Heer van temsche: Willem Zuylen van Nieuvelt, Heere van Heerartsborge: Adriaen van der Mijlen, Doctor: Cornelis Koninx, Licentiaet: Paulus Buys, Advocaet van Hollandt: Pieter de Rijcke, Bailliou van Vlissingen: Anthonis bander Sickelen, Raet in Zeelandt: en Andries den Jongen, Borgemeester van Middelborgh.

Dese aldaer vergadert zijnde / nae lange Raedt-slagen ober weder zijden / ende daer by verstaen hebbende het grouwelijck sept / in-nemen / plonderinge / Moorderpe / ende verbrandinge der Stadt Antwerpen, by den Spaenjaerden bedreben / zijn op den 8 November met den anderen eendrachtelijken verdraegen op eenen goeden ende vasten Vrede. Verklarende dat de Spaenjaerden dagelijks / hoe langer hoe meer / de Ingesetenen sochten te overvallen / verderben / ende in slavernye te brengen / sonder haer te vernipden mup-terpen te maechen / Heeren ende Steden veygen / ende vele plaetsen by andtlijcken in te nemen / te rooven / ende te branden / daer dooz sy waren by de Gecommitteerde tot den Goubernements bande landen verklaert geweest / byanden van sijn Majesteit / ende van de ghemepe welvaert: waerom de Staten / met con-

1576. sent van de booschzebe Gecommitteerden / gebzongen zijn geweest de wapenen inde handen te nemen / ende daer beneffens / om boozderen overlast ende de eeuwige verderffenis van de Landen te verhoeden / ende dat de Ingesetenen van alle Nederlanden / in eenen vasten Vrede ende accorde bereenicht wesende / gesamentlijcken souden doen vertrecken de booschzebe Spaenjaerden / ende haren aenhangh / als Landt-Schenderg; deselve wederom te stellen in 't gebzupck van hare oude Rechten / Privilegien / Costumpen ende bysheden / waer dooz neringe en welvaert inde selve wederom soude mogen keeren.

Soo was 't / dat sy by agreatie bande booschzebe Heeren Gecommitteerden tot den Gubernemente van de Landen / ter Eeren Godes / ende tot dienste van sijne Majesteit / besloten tusschen de partpen ende Landen een eeuwige ende vaste Vrede / verbondt ende eenighepdt / onder sekere boozwaarden ende conditien / die wy om koopthepdt's wille alhier boozby gaen sullen.

Geduyrende dese Vrede-handel / heeft de Grabe van Reux (alsoo hy volck / Artillerpe en Amonitie van den Prince van Orangien verkregh hadde) het Casteel / den 7 November / by den Grabe van Trelon, op twee plaetsen doen beschieten / maer genoeghsaem tegen het gemoet van den meesten hoop / eerst maer schietende op de Bozstweeringen / maer ten lesten van schande wegen hebben sy moeten byesse schieten; ende doen men soude gaen stozmen / was de Stozm-bzugge te koozt gemaecht: maer alsoo de Grabe van Lalain, Generael inde absentie van den Hartog van Archor, met den Marquiz van Havre, daer gekomen waren / ende geen ontsiet booz handen / wiert het hun ernst: dies versochten de Spaenjaerden / onder Antonio d'Alamos Maldonado Luptenant van Mondragon, te parlementeren / zijnde maer hondert-en-bijstigh sterck / ende gebreck van Buscrup / en victualie hebbende / en konde den Colonel La Garde, met haer tracterende / niet accorderen ober haere wapenen: Maer also de Heere van Trelon haer presentatie gedaen hadde / van Geldt booz hare wapenen te geben / hebben sy haer oberge-

1576. overgegeven/ behoudens lijf en goet/ ende den elfden Nobember daer uptgetrocken/ haren mars nemende op Brankrijk. Daer trocken binnen twee baendelen/ het eene van den Prince van Oranien onder Capiteyn Groenevelt ofte Sonnevelt, het andere van den Gzabe van Reux, onder den Heere van Creckquiz.

Uytrecht begheeft sich onder de ghehoorsaemheydt vanden Prince van Oranien 1577.

1577. **D**e Prince van Oranien en de Staten van Hollandt en Zeelandt hebben na lange aenhouden van die van Uytrecht, beginnen te lusteren na de Articulen by haer opgesteld en ghepresenteert; waer over de Heere Floris Heermale, Joncker Frederick upt den Enge, Meester Floris Thin, en Jacob Leemput, na Brussel aen den Prince werden afgebaerdicht/ die nae verschepte handelingen het verdrach troffen. Ende na dat het selve by die van Hollandt en Zeelandt was bevestiget/ kossen die van Bommel sulcx niet goet vinden/ als teghens hunne Tant-Rechten stryding-wilden niet te min met die van Uytrecht in alle byndtschap leben/ ende den gemeenen bypandt helpen weeren.

Amsterdam onder de gehoorfaemheydt van den Prince van Oranien ghekomen den 3 February 1578.

1578. **A**ls die van Amsterdam nu sagen/ dat die van Uytrecht haer onder 't gebiedt van den Prince van Oranien begeben hadden/ hebden sy oock by den Prince op verdrach aenghehouden/ en of dat wel/ by hoor-raedt/ dooz den Prince was inghewillight/ soo wilden 't de Staten niet toestemmen/ om dat het den uptghewekene Bozgers geen sekerhepdt beloofde/ noch dat die aldaer de Vrede mochten genieten: Oock dat Hollandt in het meeste gevaer zijnde/ men hier dooz den oorloogh alleene/ op hunne halsen soude laden/ te meer om dat sy verskeret waren/ dat Don Johan van Oostenrijk niet die van Amsterdam verstant hadde: bonden derhalven beter gheraden/ de Stadt met geweldt te dwin-

gen/ wetende datter gemoet onder de gemeente was/ dooz ghebrek van verschepten nooddrustigheden. Die van Amsterdam siende dat hunne handelingen vruchteloos was/ klaegden den Prince dat sy by de neuse waren omgelept/ ende datmen niet oprecht niet haer handelbe/ hun wederbaren schijbende. De Prince hier dooz ontstelt/ wilde datmen/ volgens 't verdrach/ hun de vrucht des Vredes soude laten ghenieten. Dit on-aengesien/en dat die van Amsterdam by de Staten van Hollandt te Leyden vergadert/ aenhielden om 't verdrach te bozderen/wierden hun/ om des Princen schijben niet geheel te wederstreben/ toegestaen: datse met kleyne schuyten haren nooddrust daer in mochten boeren. Ende alsoo den Staten Don Johans opstoockinge seer in den krop lagh/ besloten sy de Stadt met d'een of d'ander middel te bemachtigen/ doch sonder plunderinge of schendinge van der Gesteelijcke personen en goederen.

Af-gonst ende bedecken haer/ haerden doe ter tijdt beel onheyls/ soo dat de gemene saecke/ die een peder scheen te verberen/ daer dooz by nae wierde verbradt. Amsterdam, dat nu alleene in Hollandt noch Spaens was/ en de strenge van Don Johan trock/ bleef eben hardt op sijn roer. De Staten lieten ondertusschen niet nae dat selve te knellen: want sy sagen aldaer de geestelijke dapper te samen rotten: Ende alsoo hun dit hachje dwers inde mage lagh/ kossen sy 't niet langher verduwen/ maer poogden/ soo dooz Sonoy als andere/ sich daer van meester te maccken. En of wel de vorighe aenslagen waren mislucht/ soo besweken sy geensints in hunnen pber: want de Stadt wiert aen alle zijden benart. En of wel die van de Stadt schreben/ dat sy met den Prince waren gheaccordeert/ ghelijck haer genoeghsaem bekend was/ ende dat sy alleene op der Staten Resolutie ver-toefden/ so besegende hun Sonoy wederom beleefdelyck/ dat hy dit alles dede upt last van de Staten van Hollandt: ende wierden ten lesten stillestant van seg/ en daer nae noch van hier dagen ghetrossen: En inden Hage beschreben zijnde/ lieten sich die van Uytrecht daer aen dapper geleggen zijn/ om als schepts-lipden de sake

1578. sake te middelen: want sy vertoon-
den den Staten van Hollandt, de
macht en gelegentheid der Stadt/
dat se noch van alles wel versien/ en
te dooz 't openen der slupfen seer veel
sels kosten maken: want sy kosten
nu/ dooz erbarentheid/ en proebe
eniger jaten/ seer wel bezwoeden/ dat
het gheen hat was om sonder hand-
schoenen oen te tasten. De tijdt was
wancket/ en d'oorlooghe onsecker/
dat sy sich behoorden te gemoet te
voeren/ 't gheene Don Johan wel
eer hadde gheseydt/ dat hy om dese
Stadt alleene upt Spaengien wilde
overkonnen: Dat hy te Kampen,
Deventer, en in Gelderlandt noch
veele gansige hadde/ ende verhal-
den alles soude wagen/ &c. Hy
scherpten die van Amsterdam in/
wat ghebuer hun dagelijc ober
het hoofd hingh/ dat se op 't mergh
en ghebuer doch moesten upt-
ren/ aen slaghen en opstandt/ met
bloede vergieten/ dagelijcs te ge-
moete sien. De hoop op Don Jo-
han was sober ende vol bedenkens:
want hun opzicht gheluckende/ soo
wisten sy wel/ wat het was/ dat
ten Stadt alleene/ die van een
geheel landt was omringhelt/ kost
uprechtien: Onaenghesien alle dese
hoofslaghen/ scheytmen onberrich-
ter saecke. Doch de Staten van
Utrecht, als Adriaen van Zuylen,
Deecken van S. Jan, Loef van der
Haer, Frans Booth Borgemeester/
en Meester Floris Tim, bonden t
hoer soo harde aen/ dat men 't her-
batter/ en de satisfactie, of het ver-
drach trof: Daer die van Amster-
dam goede hoowaerden bedongen/
doch niet met groot ghenoege der
Gereformeerde: Om dat de Room-
sche ghesinde de grootz kercke en
de Regentacht alleene souden hou-
den/ maer de andere souden slechts
bupten de Wyheid der Stadt mo-
gen predicken: D'een sin d'ander
lasteren/ bespotten/ doch eenich ge-
welde aen doen: Wan soude in de
Stadt een ongewilde/ doch eerlijcke
plaats/ werden aenghewesen/ om
hunne dooden te begraven/ doch al-
leene met ghevolgh van twintigh of
ses-en-twintig personen ten hoogh-
sten. Minne ses wonden souden
woorden afgedanckt/ en wederom
4/5 of 600 mannen aengenomen/ die
onder vier Capiteyns souden werden

verdeelt/ nae het goedvinden van
den Prince en Staten: Doch dit ver-
drach of Satisfactie is namaels by die
van Amsterdam en de Staten van
Hollandt, 1582 hernterigh/ ende we-
der-zijds afgesaen.

Groeningen ingenomen, den
10 Juny, 1579.

1579. Alsoe de Ommelanden klaegh-
den/ dat haer Edelen ende an-
deren/ dooz de Executeurs des Ko-
nincs/ en de Kamer van Groeningen
verdrucht wterden/ soo is den Gra-
ve van Rennenbergh (doemaels al-
daer Stadthouder) belast middelen
by der handt te nemen/ om hem van
Groeningen te verskeren; dewelc-
ke tot dien eynde een Landt-dach be-
schreef tot Visch-Vliedt, een Doop
gelegen inde Ommelanden/ om alles
met der minne te sliffen: maer die van
Groeningen wepgherden daer te ko-
men/ seggende/ sulcx tegen hare Pri-
vilegien te wesen: waeromme Ren-
nenbergh sin krijgsh-volck by hem
ontboudt/ 't welck die van Groenin-
gen merckende/ dochten oock krijgsh-
volck te doen aen-nemen/ dooz een
Hopman Winckenbergh; maer deselbe
wierdt tot Arnhem gebangen/ waer
ober Rennenbergh haer schreef upt
Nisoor, den 5 Maey/ dat sy moesten
som alle mistrouwen wech te nemen/
garnisoen in-nemen/ ofte Opelaers
geben. Hy schoofte oock des Konincs
Camer in Groeningen van haer Of-
ficien/ ende nam dooz/ dooz last
van den Prince van Orangien, en de
Generale Staten/ Delfziel ende Win-
sum weder te fortificeren/ daer toe
den Hopman Cornput last gheben-
de: maer daer en wierdt doemaels
niet anders in ghedaen/ dan dat 'er
Loop-schanten ende Waep-bomen/
op de aankomste van Winlum, ghe-
moecht werden/ ende men begonst de
Stadt/ genaemt den Dam, te beschant-
sen ende sterck te maecken/ welcke/ na
dat sy van Maynard van Ham, ende
Bernat Hatfort, van wegen des Doz-
sten van Gelre, ghescrecht gheweest
was (zijnde dese twee Hop-lieden
van haer epgen knechten in Georgy
Schencks handen gelevert) wierdt die
by den selven Schenck, Anno 1535 we-
der geslecht/ ende was alsoo blijven
leggen tot desen tijdt toe.

Die

1579.

Die van Groeningen gaben al schoone woorden / onder de handt krijghs-bolck aen-nemende / waer doot Rennenbergh, den 22 Mey/woot de Stad sont de varendelen van Vlier, Weda, Olchhof, Entens, Rinswoude, Cornput, Hottinga, Enschede, Schagen, ende meer andere / die haer beschantsten / alleene aen de Nooyt-Westzijde der Stadt / tot kleyn achterdeel derselbe.

De Stadt Groeningen is gelegen aen seer goetd wip- en koozn-landt / sy heeft twee Rivieren / blietende upt de Morassen van de Drenthe, namentlijk / Schuttendiep, 't welck te Delfsiel inde Erms loopt / ende Hoorn-diep (dat die van Groeningen Reediep noemen) loopende inde Riviere Lauwers, doot by de Marne, ende noot in Zee. Sy is eerst bemiert ghevoort Anno 1110. ende langhe daer nae met eenen hoogen dicken aerden wal / met ettelijche Rondelen en Choozen becinghet / ende met breede diepe grachten om-graven. Rennenbergh dede by synen tijdt een groot Wolwerck doot de Boeteringe-Noote leggen.

Den ersten Junij begonden die van buyten met die van der Stadt te schermutsken / ende namen haer een ontaflijken hoop Beesten af. Die van der Stadt brochten ontrent 2300 Boeren (upt de Doypen van haer Jurisdiccie) op de beenen / welke terstont met wapenigh krijghs-bolck inde blucht ghedreben wierden / ende daer-en-boven met geldt gheben ghestraft. Den seften Junij / die van binnen hoorende / dat in 't leger Buskrup gebjack / quamen met al haer ghewelt van Boeren / wel gewapent / ende met eenich krijghs-bolck / de beleggers bespringen met haer gheschut / ende hadden daer by wel 600 Dienstvaeghden / om het gheschut te beschantsten: Maer staende nu in een groote slag-ordre / werden sy van alle kanten dapper beschooten / soo dat 'er veel doot bleben / ende geen twee upren ghestaen hebbende / namen sy de blucht / ende wierden tot inde Noote toe gebolgt / niet sonder perijckel van dat hen die oock afgebrongen soude worden.

Hier nae begonnen die van Groeningen nae byde te luyfieren / die hun

ten lesten / den 10 Junij / ghegavt wiert. De conditien waren dese: dat sy souden sweeren den Prince van Oranien en de Staten Generael / midtsgaders den Grave van Rennenbergh (als Stadt-houder) ghehoorsaem te wesen: Garnisoenen / soo het nootd ware / in te nemen: Den Religions byde te doen besweeren / ende onderhouden / (waer op Rennenbergh selbe seer drongh:) het verschil met de Omme-Landen te stellen in handen van de Commissarissen: ende tot verskeringhe van alle dese conditien / souden sy ses Opelaers gheben / die Rennenbergh noemen soude / ende dese wierden genoemt al van de nootnaemste Spaens-ghesinde / die men den heerthienden Junij tot Campen in bewaringhe boerde / ende alsoo dede Rennenbergh syn inkomste inde Stad op S. Joris dagh / ende veranderde aldaer den Raet / daer toe niemant van de Chereformeerde Religie / ofte Prins-ghesinde verkiefende.

Oldenzeel, Zwol, Deutecum ende Steenwijk, door den Grave van Rennenbergh belegerd, ende by den Prince ontfet: 1580.

Cornelia van Lalain, (suster van 1580. den Grave van Rennenbergh) met haren man / Baron van Moeceau, haren broeder tot Groeningen komende besoecken / steldt hem doot een accoordt ende pardon van den Prince van Parma, neffens sommighe penninghen / ende veel schoone beloften / als van Marquis ghemaecht te worden / ende beboert te worden tot het houwelijck met de Gravinne van Megen, Weduwe zijnde / daer by op verliefte was / soo by wilde den Prince van Oranien afballen: Rennenbergh hier inne niet konnende resolveeren / heeft sy niet opgehouden / van hem daghelijcks te vermanen / dat by syn ziele niet soude verdoemen / met het Kerstelijcke gheloove te verdrucken / en hoeft te blijven van Ketters ende Rebellen / en selve gereert te worden van het gemeyn popel /

1580. pel / Webers ende Welfers / daer
door hy soude verliesen alle sijne goe-
deren in Henegouwen ende elders / en
de gunste van sijn maechschappe/
van sijn vrou Moeder / van den Gra-
ve den Canonnick sijn Oom / daer van
hy het Graeffchap van Rennenbergh
hadde / en van sijnen Koningh/
ende dierghelijcke : Alsoo dat hy
ten lesten door sijn jonckheyt / oner-
kentenheyt / ende door de Kreligie/
daer hy in opgehoet was / hem be-
weghen kiedt den roek om te keeren/
verfkerende / ende in-nemende door
den Prince van Parma de Stadt Groe-
ningen, Coeverde, ende meer ander
te plaetsen.

In den Krijghs-handel sachmen
hier door groot verloop : want de
Prince van Parma wiste in dese ghe-
legentheyt diergh met de blin-
de haert te speelen / drelende door
de wipst milde versoeninghen upt/
en ghedooghde / dat / die nu alrede
des Konincks zijde hadden geko-
ren / noch in der Staten dienst
mochten blijven / om alles te door-
snuffelen / ende tot den meesten door-
deel des Konincks te beleyden.

De Prince, die doen noch te Gen-
was / moeste / na 't vertreck sijnes
Broeders / Graef Jan van Nassau,
mer al sozghen dachghen : die jupst
den Landt-Griffier Ever van Reyd
hy hem hadde / desen in haest nae
Gelder en Venlo afgeveerdicht zijn-
de / was hy nae van de muptine-
rende soldaten doot geslagen / ten
ware Hohenfaren soo goede ordje
hadde ghesteldt. Dese lichte / een
wijle daer nae / Marten Schenck hy
klaren daghe upt Santen, en nam
hem ghevanghen / waer door veel
aenslagghen die hy met de Gelder-
sche hadde ghesmeert / in roock ver-
dwenen. Rennenbergh nam Coever-
den in ; ende alsoo het nu op Ol-
denzeel aengquam / waren dese in groo-
te bzeese.

De Heer van Swieten en Jacob Vil-
scher van Amsterdam, die geen twee-
hondert mannen sterck waren / la-
ghen daer binnen / en hoe sy om
hulpe schreben en wzeben / 't was
bergheefs : De Duytsche Ruyters
wilden eerst gelt hebben : in 't ko-
te / sy wierden van Rennenbergh
omcingelt ; want de Stadt was
een wijde romp / met ronde muer-
ren / daer 't water met dammen

wierde ghestut / hebbende gheene
strijdt-weeren. Ende alhoewel hy
ghelegentheyt tot den storm bont/
wierde hy met verlies van drie-
hondert mannen afgeslagen / waer
over hy astrock : De belegherde/
die gereedt stonden / om tot hunnen
vrandt upt te vallen / behonden dat
de Bozghers Spaens gesint / sich
in wapenen begaben / sijn also bin-
nen ghebleven. Rennenbergh trock
straet op Zwol / en sloot alle toe-
gangen / want men hielt daer door/
dat hy heymelijck verstant daer
binnen moeste hebben / of hy sou-
de andersints met soo wepnigh volck
soo grooten Stadt niet derben bele-
gheren : Doch die van Vrieslandt en
andere brachten soo veel volck
op de beenen / dat hy dat hachsen
moeste laten leggen / en wierp het
door Deutschem, dat hy weghen de
smackhent meenden te ober-compe-
len / doch hy bont daer oock te moe-
digen tegenstandt / te meer de En-
gelsche ende Bodenloosche Ruy-
ters / hem soo dapper inde psters
saeten / dat hy nae vijft dagen daer
oock moest afreken / ende sich
door Steenwijck begaven. Hier bin-
nen lach Herman Olhof, daer Corn-
pur hy wierde gesonden / met noch
twee vaendels / sterckende door
de Door-Stadt / ende wat hem hin-
derlijck was / in vrandt / krijgen-
de noch te Scheepe eenige ronnen
Buskrupst ende victualle binne
Die van binnen deden altemet stou-
te uptvallen / daer in Hans Mome
Overste Luytenant van den Gra-
ve van Rennenbergh, door 't hooft
wierdt gheschooten / altoer Jo-
han Baptista Taxis in plaets quam.
Rennenbergh was onkent ses dui-
sent man te voet / ende twaelf hon-
dert te paerde / meest Anticr / sterck.
Ende nae dat hy de Stadt vast had-
de beslooten / waren de Heeren ende
hevelhebers gantsch verlegghen/
schrijvende om spoedigh ontfet / daer
sich Cornpur tegen op stelde : Men
moest niet te haestigh / oock wel
van alle des vrandts machten ge-
gentheyt eerst wel sijn versekert / op
dat men niet te reucheloos 't ontfet
krachteloos maakte : 't was een teken
van versaeghtheyt / dat men sonder
noot soude klagen : 't quam 'er noch
niet eens op aen. De bzeben moesten
ebentwel door / die hy wepghed-
de te

1580.

de te topkenen / wissende den Prince
geene logenen in de hant steken. Ren-
nenbergh overrompelde een Schan-
ken op de Kuynder, daer sy eenich
volck versloegen / ende een vaendel
achter een Paerts steert tot triumph/
aen die van de Stadt / vertoonden.

Die van de Stadt staerken de
Molen / bupten de Ooster-Doort/
gelijck de beleggers in tegendeel de
Pamerpe / in brandt / waer tegen
eenen van des Stadts wal / met een
ladder daefde / ende met een emmer
door de gracht swom / die de tonne
met Peck / Swavel en Stroo ge-
bult / om ver ruckte / midden in 't
blijemen van hagel en loot / deselve
uytbluschte / ende weder ober spem-
mende / riep hy ; Ick ben Arent van
Groeningen : dien Cornput daer naer
met een hant vol Rijckdaelers ber-
eerde. Rennenbergh opschte de Stadt
tot verschepden tijden op / schietende
daer geweldich in / sulcx dat hy den
Coorn ende 't bovenste van de Gast-
huys-Doort afgeschoten hebbende/
de byant in verschepden hupsen / die
met stro / hoorn / ende turf waren
gebult / geraeckte : ende was de ge-
weldige Ooste windt oorsaecke / dat
de Soldaten wel 't derde bande wal-
len moesten verlaten / sa self de Woest-
weer / die met stroo onderlept was/
geraecte mede aen 't smeulen / soo
dat die van binnen niet alleen dapp-
er benart / maer oock selve / die van
bupten / van dese grouwelijcke blam
schickte. Iae soo die hy nacht was
gebeurt / de byant sou de Stadt licht
hebben vermeerstert / want daer wa-
ren wel 70 hupsen met Hop / Garst/
hoorn / ende Turf afgebrandt. Die
van bupten stonden met bliegende
baenen vaerdigh / als of sy den storm
ober de grachten / die op veel plaet-
sen toegehozen / ende ongebyt wa-
ren / wilden aenbyngen : want sy
dochten niet anders of de gheheele
Stadt lagh in kolen. Op dese alghe-
meene ellende sant Rennenbergh op
den abondt twee Trompetters / die
de Stadt wederom opschte / alle
genade aanbiedende. Popman Plaet,
die doen inde Onniger-Doorte stont/
antwoorde hun / dat sy niet voor den
Grabe als krupt en loot hadden/
lastende haer straxte vertrecken : En-
de hier aen dede hy voemaels een
grooten dienst : want het werck was
soo geschapen / dat soo men 't stuck

in beraedt hadde gelept / het licht een
ander ploep soude hebben genomen/
om dat veel in de snelle antwoorde
van Plaet ; waren misnoeght : Sy
lieten den Prince en de Staten desen
doeben ramp weten / ende of men
daer nae weder onderstont gloepen-
de kogels / inde Stadt te werpen / so
gebruyckte men natte wolke hand-
schoenen / wanneer men eenighen
roock inde hupsen merckten / ende
haelde de kogels daer uyt. So quam
die van de Stadt / boven dit alles de
hzeese noch bestoocken / om dat het
gerucht sich verspreyde / dat hun ont-
set was geslagen. De Rennenbergh-
sche namen Sloten in / als oock Sta-
veren, maekende te Maccum een
Schanse. Rennenbergh stende dat
hem 't geluck aenlachte / meende nu
dat syn Vaen alleen Koningh was/
dies veelde hy sich niet alleen de
Heerschappye van Vriesland in / maer
onderstont aen die van Enckhuylen
vermetelijck te schryven / dat sy sich
de gehooftsaemheyt des Konincs sou-
den onderwerpen / en de naebuysige
Steden daer toe aennamen.

Die van Steenwijk detwijle het mi
op het nypen quam / hielden ober al
om ontfet aen : de Prince vertrooste
haer / datse sich als bloome Solda-
ten souden dagen : want het ontfet
en alle booz-raet wierde toegherust/
waer van sy / in 't kort / de bruchten
soude smaecten / Cornput een seer
Couragieus man / antwoorde den
Prince ; dat hy wel hadde gewenscht/
dat hy den tijdt so kort niet hadde ge-
nomen / om dat hy wel wiste / dat
sulcx onmogelijck was / en dat sich
d'onwillige daer op souden beroepen
hy had men soude ontfet niet verhae-
sten / maer secker nemen : De klaeg-
brieven waren bupten synen last ge-
schreven. Van gelijcken inhoud wa-
ren oock de brieven van Beerenbroeck.

Hy begostmen het ontfet te spoedi-
gen. Popman Super quam te Swar-
teiluys, en Hegeman met ses vaende-
len in S. Jans Kamp hy Vollenhoof.
Rennenbergh deser aenkomste ver-
staende / dreef haer op de blucht / en
kregh daer van een vaendel / dat hy
weder voor de Stadt / achter een
Paardt liet na slepen. En of die van
de Stadt dapper om ontfet spoedich-
den / so schreven Cornput en Roorda,
men sou het secker nemen / sy waren
noch wel voor die maenden voor-
sten.

1580.

sien. Ewentwel heeft hy den meesten hoop de wanckelmoed boben. De Staten brachten eyndelich onder den Veldt-Obersten Norits een treffelijck leger ontrent Zwol op de been/gebende last om Hinloopen, Staveren, Block-Zijl, en de water-kant aen te tasten / om Rennenbergh also de handen vol werck te geven / gelijk oock geschiede. Hy bleef soo betoobert op Steenwijk, dat hy de Stadt / of geen lijf wilde hebben / hoewel hy sijne Soldaten grote armoede sach lijden. Groote muysterpen ontstonden oock dichtwyls inde Stadt / waer doo men was ghenootsaecht / allerley geldt / met des Stadts wapen / wesende een anchor / te slaen ; maer alsoo 't boben de waerde was verhooght / rees daer grooten onlust tusschen de Bozgeren ende Soldaten / om dat sy 't gelt in die waerde niet wilden ontfangen : Doch alles wierde doo de Capiteynen bezyedicht. Maer dit was noch aen-merckelijcker / hoe Rennenbergh sijne Soldaten / in soo houden winter / in hagel en sneeu / en dat sonder geldt en seer soberen kost / soo wist te stillen : Jae als sy op 't laetst ongeduldich wierden / wist hy de Obersten van de Ruyteren en Soldaten / met seer gelimpige reden te bezyaten / als dat de Stadt op 't ghyphen / het ontfet was te swack / ende sy ongelijck stercker : Men soude een wepnigh gedult hebben / de oberwinninge soude hunne volstandigheyt met lof bekroonen / ende dan soude alle hunne moepelijckheyt worden versacht. Hier op wierde gekrioelt / dat sy hy hem wilde leven en sterben. Norits op Swartsluys komende / verstont dat Otto van Sant met sijn volck te Griethoorn lach / dien hy verraste / nemende hem met sijn Sonne ghevangen / veel dootslaende / ende 't Doop in brandt sterckende. Rennenbergh die dit ghedonder wel kost hooren / degost nu alle toegangen nactuwer te verskeren / en verstaende dat Norits drie haendelen in Swartsluys hadde gelaten / socht hy dese ober 't ys / langhs de dijcken te verschalcken / maer doo eenige Wahlen en Engelsche gesecondeert / deden sy op de Rennenberghsche soo krachtigen upt-bal / dat sy met berlies van 300 dooden moesten af-wijcken / latende veel gheweert en twee vaendels. Rennenbergh siende dat het geen

goet eynde nemen soude / schickt wederom een Trompetter inde Stadt / meynende haer tot overgeven te bewegen / haer schijstelijcken de omme-gelijckheyt des ontfets voorspellende ; ende dat de Prince en de Staren hadden beslooten haer volck niet te wagen / noch om dese Stadt het geheele Kant inde waeghschale te stellen / willende haer dit / by sijn Graeffelijcken Eedt / wel verskeren. Hy wisten doch wel hoe de Prince de sijne plach te ontfetten ; sy souden doch op hunne welbaert letten / terwyle de deure der ghenade noch open stont : ende dit was doo de laetste reyse / datse wel souden doen / om hem de Stadt doo den Koningh ober te leveren : en soude hem desen brief tot by gheley strecken / om binnen twee upren hy hem te verschijnen / of dat anders hunne stilswijgentheyt / doo wepgeringe soude worden aenghenomen. Desen brief hy den Populieren en Magistraten gelesen zijnde / wierde de Trompetter / na lange haperinge / aengeseyt dat sy den Prince en de Staren wilden getrou blijven / hy mochte sijn beste doen : en verreckende / wierde de handen soldaten nagesouwt. Desen brief aen den Prince afgesonden hebbende / gaben sy met eenen haren upersten noot te kennen. Ende alsoo men willigh was 't ontfet te bozderen / schreef Norits aen Sonoy, dat hy den aenstaenden nacht / sijn heyl op den brandt wilde verskeren / en dat hy hem spoedigh / met alle nootdrust wilde versorgen. Hy vertoetichde oock dit selve aen de Stadt. Norits die gheen twee dupsant mannen sterk was / trock op Steenwijcker-Wold, daer hy eenige Rennenberghsche Ruyters versloeg / d'andere vaendelen namen hunne wijck op de grote Kappel-Schanse op den Steendijck. Die van de Stadt 't gedonder hoorende / en den brandt siende opgaen / stonden den gantschen nacht inde wapenen / nauwelijck zijnde binnen te houden : want nae dat Hopman Coen met de sijne / 't gebedt hadden gedaen / vielen sy ter Doorten upt / en staecten de klepne Steendijck-Schanse in brand / de groote Kappel-Schanse bespringende / daer Rennenbergh selve binnen was. Maer hier 't hooft stoorende / spreiden sy sich ober 't landt nae Steenwijcker-Wold, daer d'eene zijent tegens d'andere doo de dupssternisse / schut-

gebrekt hieldt / doch bekent zijnde / trock peder sijnes weeghs : Maer Rennenberg die een goede slach-ordje hadde toe-gestellt / soude schier met die van der Stadt / tot de Wal-Poort hebben inghedrongen / ten ware. Cornput doo? een bedekten wech / by de Contrescharp / daer so ter zijden in slonchte / dat hun de puer begost te verhoelen / daer Olshof wel te pas de Poorte dede sluyten. Norits die sich in den Camp hadde gelogert / wierde van Rennenbergh eenen heelen dach beschooten / en ten laetsten besloemt / doch hy wierdt so onthoelt / dat hy 's nachts weder moest afstrecken. Norits was ondertusschen in grooten noot / hebbende gantsch geen booz-raet by sich / ober saler moepelijck / dat hy Popman Coen so licht hadde geloofd. Ende also die vander Stadt / doo? dicken nebel / gantsch geen bericht hoorde / souden sy twee boden uyt / waer van D'ene Mathijs Kiers, Norits die al in den afstocht was / selve aentrefte / en hem riet / dat sy sich by Sonoy nae Block-Zijl soude herhoegen. Dese weder inde Stadt heerende / verhaelde alle den toestand / en hoe de hulpe tot ontfet / seker en by der hant was. Norits die nu weder in S. Jans Camp quam / wierde echter van Rennenbergh bespongen / en met eenighe schanssen omheer beset / niet anders als of hy oock de ontfetters had willen belegeren / eer sy van de Driessche hulpe werden versterckt. Ja Norits wierde soo dapper van sijne vanden geknelt / datse alreede Paerde-bleesch moesten eten : ende als Sonoy haer van alles meenden te ondersteuten / kreeg hy ter nauwer noot / noch eenigh booz-raet. Ebenwel dzongh Rennenbergh dapper op 't klooster aen / daer de Engelschen hem kloccelijck afkeerden.

Ondertusschen trocken de Driessche Regimenten / ontrent 1500 mannen met beele wagenen ende allerley booz-raet nae Block-Zijl / om Norits van die zijde te ontfetten / gelijk geschiede. Rennenbergh hier doo? wanhoopende / keerde wederom nae sijn leger / Wijn / Bier / ende alle nootdruft na-latende / en Gierhoorn afbrandende / berstede hy van spijt / dat hem dit alles was mislukt. So hadden oock die van de Stadt van desen afstocht gantsch geen kundt-

schap. En hier zweefde Rennenberg 1580. in groot gebaer / om dat sijne Ruyters / ongeduldigh zijnde ober hunne quade betalinge / hem drepghden by den kop te vatten / doch hy was nefens Schenck, en Oyenburgh besich om haer te stillen : Ebenwel sochten sy Rennenbergh ober al / en hem niet bindende / plunderden sy sijne hupfinge / doch hy stilde de Soldaten / onder beloften / dat hy haer op een beter wepde wilde hoeren. Rennenbergh, verstaende dat Norits gherefolbeert was hem 't hooft te bieden / verliet alles / en versterckte sijn groot Le-ger. Sonoy die ondertusschen verstant hadde binnen Vollenhove, dwongh dat selve / dat sy sich met het Slot moesten overgheven / en hier van de Prince verwitticht / bedachte hem ober sijne groote sozge. Doch Norits was seer t'onbiede / dat hy / als Delt-Oberste / daer inne niet was gekent. Maer de Prince ontschuldighde dit / in aller maniere : waer doo? Norits oozsaekie nam sich met Sonoy te vereenigen ; ende hier doo? wierde den twist gesmoort / die andersints tot schade der Landen / in desen noot soude hebben uptgeboosten : 't Was te verwonderen / datter drie Partysen inde Stadt / metter handt wierden ghehangen / waer van Cornput een booz-segger wilde zijn / dat God / binnen drie weeken / de Stadt soude spijghen / ghelijck oock geschiede.

Norits eenige Ruyters nae Dieveren affendende / versloeghen eenige Rennenberghsche / ende brachten noch hondert ses en twintigh Paerden in / veer wagenen met boozraet in brant stekende / en sich bindende noch 3500 Doetknechten / en ses Wanen Ruyters sterck / legerde sich ten Oosten van Steenwijcker-Wold, aen den boert van den Hiddinge-Bergh, een plaetse met hepingen omfloten / die den Soldaten booz eene Bozstweeringe streckten / plantende sijn gheschut op de hoochte / dat die van de Stadt wel kosten sien.

Rennenbergh beschoot haer met twee / daer Norits weder vier stucken tegen aen dede blasen / so dat beide legers / tegen malcanderen te belde zijnde / d'een d'ander al te metz de retireren. Hier wierde Popman Snarer, die men scheuthy waende / om sijne groote stoutmoedigheyt / doo?

1580. door den hals geschooten.

Certwyl Rennenbergh 't leger van Norits bestoemde / vielen die van der Stadt up / en slaechen 't Ooster leger van Rennenbergh in brand / heerende met groten buyt weder te rugge. 't Was te verwonderen / wat de moedigheid / in so onlijdelijche houte en armoede / kost uytvoeren. Dit soo eenige dagen duurende / hadden de ontsetters de meeste ramp / om dat sy wepnigh doozsien / en van Block-Zijl alles moesten krijgen : Doch het weder ontlattende / wies de hoope aen ; ende alsoo Norits een nieuwe Schanffe hadde opgeworpen / dede Rennenbergh daer op eenen krachtigen / doch vergherffschen aenval. 't Sach 'er ebentwel in de Stadt hangt : want daer quamen wel tweehondert personen op 't Raedthuyse / en verfochten broodt door hunne huyse gestunen.

Den hunger woecht sodanige moedigheid / datter twee burgers en drie Soldaten sich verstaunden / om tusschen des brandts Schanffen ende wachten / ter Stadt up te loopen / die met vele Soldaten / 350 Wroden en 150 Kassen / met lanten 't saem gebonden tot aen de brugge weder keerden / daer / sy alles nedertwerpende / die van de Stadt 't selve quamen in halen. Rennenbergh daer tegen een Schanffe opgeworpen hebbende / wiert te vergherff / by de Statistische onderstaen / die te overweltdigen / endesende dat dit dzaen hem afmacte / en 't volck ongeduldich maecte / resolbeerde een generalen aenval te wagen / dies by de Statistische van alle zijden bespringende / en onder den anderen raackende / 't scheen of de geheele macht tot een beltslagh soude hebben uptgebozsten / maer de Rennenberghsche wilden niet bechten / riepen om geldt. Norits dit verstaende / ende haerdich om sijn gheluck te verbolgen / sant veel volck nae de Stadt / 't welck gemerckt zijnde / vielen die van der Stadt mede upt / en damde seckerere wijde sloot toe / daer de Noritsche / met doozraet geladen alles aenbrachten / en alsoo de Stadt spijghden.

Rennenbergh siende de Stadt ten tweedemaal herfsijst / den dop dapper toemenen / sijn volck onwilligh / en door arger bresende / heeft sijn geschut gemakelijck doen werchboeren /

en in alle stilte / by doncker alle sijne Schanffen verlaeten : En alsoo men geen Schiltwachten vermerckte / liepen eenige van de Stadt daer op in / daer sy de geheele kraem opgepakt bonden / alleene datter vele doode / krankhen / en een hoop rommelinge was nae gebleven. Strack daer nae vertoonden sich Rennenbergh op de hooge zijde der Stadt in volle slaghoofdje : en of wel d'andere daer op blanden / om een kans te wagen / so wilde Norits den bluchtende brandt lieber een byde heerbane gunnen ; als 't heyr / buypen nootd / wagen. De Stadt aldus ontfet / wierde alles overblaedigh versoght / tot onuytsprekelijche blijdschap der Landen. Norits liet sijne victorie den volmachten te Campen weten / met verfoech hoe by sich wijder soude hebben te dzaen. De Kuynder , Lemmer , Sloten ende Maccum , gaben sich oock aen den Prince van Orangien over.

Staveren ingenomen 1581.

De Driesen waren om Staveren 1581. doemaels seer verlegen / weshalven sy Sonoy verfochten / om dese plaats te bemachtigen / als wesende de enige hinderpael / die haer inde wech lach.

Daer lagen / soo inde Stadt / als op 't Casteel / dat nu seer was versterckt / 170 Soldaten onder eenen Reyn Dekema. Ende na dat Sonoy de Stadt hadde ingenomen / bluchtenden sy op 't Slot. By besloot strack 't Casteel / en dede 't selve opepschen / en door 't laetste alle ghenade aen bieden / ende 't selve wepgerende beschoot by de Doort ende wallen / komende nu tot aen de vesten / riepen de Hoogh-Wuytschen van overgebinge / gelijk geschiede / overleberende hunnen Oversten Dekema met sijnen broeder / die Sonoy naer Enckhuysen sant / met een baendel / dat by de Stadt vereerde / ende aldaer in de kerck wierde opgehangen. Dit Casteel was in 't jaer 1522 gebout / hebbende ghekost 43931 ponden 8 schellingen. Certwyl dese belegeringe duorde / sonden die van Drieslant hunne volmachten aen den Prince , doe ter tijdt tot Amsterdam zijnde / dat hem aldaer soude gelieven in persoon te verschijnen / om haer met sijnen goeden raedt by te wonen / gelijk by

1581.

hp ook/alle hindernisse te rugge stel-
lende/ daer na toe reysde/ Hohenlo
tot geselschap mede nemende.

Lochum door Francisco Ver-
dugo belegerd ende door Graef
Willem van Nassau ende den
Grave van Hohenlo ontfet.
1582.

1582.

FRancisco Verdugo een kloerk ende
Erbaren Spaensjaert/ die dooz
sijne dapperhejde/ van klepne con-
ditie tot het Gouvernement/ inde
plaetse van den Grave van Rennen-
bergh gekomen was/ hadde met vier
of vijf duysent voetknechten/ ende
eenige paerden/ in 't Graeffschap
Zutphen, Lochum belegerd/ een sterck
ende welghelegen Stedeken/ op de
Riviere Berckel by Zutphen; ende
hadde het selve/ tot den uiterste noot
van Probiande/ gebagt: maer Graef
Willem van Nassau, outste Sone van
Graef Jan van Nassau, dooz oorde
van den Prince van Orangien, eenigh
krijghs volck vergadert hebbende/
heeft/ dies niet tegenslaende/ seker
ghetal van wagenen/ geladen met
victalie/ ende andere behoeften/ die
sp meest van doen hadden/ daer bin-
nen geoort/ ende verrock weder-
om. Van Verdugo merckende dat het
Dictallieren niet genoegh en was/ om
langen tijt tegen te houden/ is eben-
wel daer booz blijven leggen/ maken-
de ronsomme de Stadt wel 16 of 17
geweldige Schanffen/ en noch op een
daghe dede hy 3 schanffen opwerpen/
daer innie hy/ als 't noot was/ reti-
reerde. Graef Willem van Nassau, en
Hohenlo hier van gheadvectert we-
sende/ zijn wederom derwaerts ge-
trocken/ vergadert hebbende wat
sp konden: hy bozchten ontrent 2000
man te voet/ en 1000 paerden in Gel-
derland by een/ met twee halve Car-
touwden ende vier Deltstukken/ daer
mede sp geresolveert waren/ dooz be-
bel van den Prince van Orangien, de
Stadt te ontfetten. In 't eerste aen-
komen schermuyserden sp so met den
Opandt/ te voet ende te paerde/ dat
Verdugo hem in sijn boozdeel/ inde
Schanffen op den bergh moeste ver-
trecken: ende twee dagen daer nae/
alsoo den Colonel d'Alleyne (een Fran-
coys, een seer vroom man) bespongh
met sijn Regiment/ een van des by-

andrs principale Schanffen/ beneeden
den Bergh/ so deden die van de Stadt
eenen uyt val/ waer mede sp de schanf-
se by de Molen-poozte wouwen; daer
ontrent 80 Spaensjaerden doot ble-
ven: Doozder wiert 'er ober hejde
zijden behendighcken en so wel ghe-
streden/ dat daer-en-tusschen de brug-
ge/ die afgheloochen was/ ober de
riviere hermaecte worde/ waer ober
ten selven daghe de Stadt wat beter
gerebittallieert wierde als te vooren.
Den naesten nacht namen sp noch
twee van des byants schanffen met
ghetwelt in: maer alsoo des Graven
Ruyterpe onbedachtelich op den by-
andt (dien sp op den Bergh genoegh-
saem belegerd hadden) eenen aen-bal
met disorde deden/ wierden sp in de
vlucht geslagen: daer naer verrock
des Princen volck/ met den Speere van
d'Alleyne, en de drie Sonen van den
Grave van den Bergh, en veel Edel-
doms van Gelderlandt inde Stadt/
ende verstercke de selve.

Verdugo bleef nochtans booz de
Stadt leggen/ ende verckreegh sijn
verlooren schanffe lichtelich weder
om/ en benaemde de Stadt veel meer
als te vooren/ wetende dat de Stadt
met het boozschpe volck meer be-
swaert was/ als de ingebrachte bi-
bzes mochten strecken: ende also die
van binnen stercks uytballen deden/
so zijn Carel van Mansvelt, ende de
Heer van Hauke-Penne, Verdugo te
hulpe gekomen/ hem met 600 Ruy-
teren ende 1500 voetknechten ver-
sterkende: Waerom Verdugo de Stad
ondermael dede somneren/ dewelc-
ke alreede gekomen was in sulcken
noot van bizzes/ dat sp uyt hongers-
noodt begonden Peerde-bleesch te
eeten/ zijnde maer 20 dagen geleden
dat de laetste probiande daer binnen
gebrachte was.

De Grave van Hohenlo na Zut-
phen verrocken zijnde/ reysde van
daer naer Antwerpen, om meer volck/
ende verckreegh van den Hartogh van
Anjou 2500 Voetknechten/ en 1500
Ruyteren/ met drie Cornetten En-
gelschen onder Norcks. Hier mede
rock den Grave van Hohenlo booz
de derde reys na Lochum, om dat te
ontfetten. Hy en was so haest niet
aengekomen/ of Graef Carel van
Mansvelt verliet terstont sijn plaet-
se/ daer hy gelegert was/ treckende
ober de Riviere om naerder by Ver-
dugo

1582. **D**ugo te wesen / in welke plaetse den Grahe van Hohenlo hem terstont legerde. Daer wierdt dapperlijck geschermtseert en ghevochten / waer ober aen beyde zijden veel volck doot bleef. Ondertusschen liet den Grahe van Hohenlo een schansse / tusschen twee des byandes schanssen optwerpen / door welckers behulp hy eene brugge ober de Ribiëre dede maken / waer ober hy bequamelijck aen de Stadt konde geraken / alwaer hy 't volck / dat onnut inde Stadt was / dede vertrecken / ende andere wederom ingaen. Men 't eynde van de brugge dede Hohenlo noch een ander schansse maecten / tot bescherminge van de brugge. **M**its Verdugo, achtende de Stadt gerebitalieert te wesen / en byesende dat hy weder van achteren omcingelt mochte werden / resolbeerde op te byecken / ende verliet de Stadt met alle sijne schanssen / op den 23 Septembrijs. Verdugo verdrock op Grol, ende den Graef van Mans Veldt met Haultepenne weder naer Brabant. Alsoo is de Stadt Lochem ontfet en des anderen daegs van alle noodtoest bersocht. Den Heere van Aenholt wiert inde Stadt doot geschooten.

De Casteelen, Viersel ende Woude ingenomen anno 1583.

1583: **S**oo haest de Prince van Parma verstaen hadde / dat 'er oneenigheyt tusschen den Partoch van Anjou ende de Heeren Staten was / heeft hy terstont Eyndhoven belegert: Hier door zijn de Staten betweecht gheworden / te eer met den Partoch te vereenigen / om de hoorstede door syn hulpe te ontfetten: ende also het contract geschiede in 't beginsel van April / soo trock het Rijghs Volck terstont by een / te weten de Switsers / Francos / Engelschen ende Schotten / onder het beleydt van den Marischal Biron: sy trocken in Brabant en namen ten eersten met geweld het Slot Viersel in / alwaer den Colonel la Garde, Overste van dat geschut / van een stuck 't welck berste; doot bleef. Dese La Garde wiert seer beklaeght / ende eerlijck tot Antwerpen begraven: want hy hadde den Prince van Orangien en den Heeren Staten bromelijcken gedient / ende in veel aenflagen geweest. Hier nae trock den Marischal Bi-

ron na Rosendael, ende belegerde het Casteel van Woude, doe ter tijdt een stercke plaetse / by Bergen op den Zoom ghelegen / toebehoorende den March-Grahe van Bergen, daer wel 150 Italianen ende veel Lant-volck op was. Het gheschut daer booz gebocht zijnde / bonden sy de plaetse soo sterck / datmen met 1500 schoten wepnigh uytgericht hadde / om te konnen stozzen. Doch de Italianen door byese overballeen zijnde / hebben 't selve den 10 May overghegeven: uyttreckende met rappier en poingiaert: waer ober de Capiteyn handen Prince van Parma booz een verrader gescholden wiert.

Door vanden Prince Wilhelm van Nassau.

1584. **I**n den jare 1584 / in het begin van May / is binnen de Stadt van Delft, gekomen in het Hof van den Prince van Orangien een Jong-man / oudt zijnde tusschen de 26 en 27 jaren / kort-achtich van persoon / slecht van gedaente / ende leelijck van opsicht / genaemt Belhasar Geraets, van Villians in Borgoindien, maer hy noemde hem Francoys Gyon, van Belancon, Bone van Pieter Gyon van Lyons, die eertijts om een aenflach / die hy tot hoorderinge van de Gereformeerde Religie hadde in 't werck ghestelt / gedoodet was / medebzengende eenen Brief aen den Prince van Orangien, en hem aengevende den pber / die hy hadde tot de ware Gereformeerde Religie en den Prince: desgelijck / hoe dat hy door Lutsenborgh repsende / eenen van syn maeghschap / genaemt Jan du Pre, Secretaris van den Grahe van Mansvelt, besocht hadde / by den welcken hy hem eenen tijdt lang onderhouden hadde / tot dat hy resolbeerde (om sijne conscientie) van syn hoorst Cosijn te scheyden: maer van de Jesuiten gesuspecteert zijnde / soo was hy gedwongen geweest subijtelijck te vertrecken / ende hadde van syn Cosijn een deel bliegende zegelen bekomen / ofte Signatuieren van den hoorst Grahe van Mansvelt, by dewelcke hy dochte / datmen soude mogen eenighe goede aenflagen / op eenige Steden in Lutsenborgh hoor nemen ende uytrechten / ofte andersints: met diergelijcke andere gheschiedenissen en circumstantien meer / dienen.

1584.

dienende om in eenighen dienst ofte achtlinge by den Prince tegeraecken. Hy heeft hem oock/onder't detsel van Religie / inde kennisse van 's Princen Hof-gefin gesocht te byngen / en liet hem alrijdt inde Predicarien ende Abondtgheden binden / met een Psalm-boeck / Testament of Bijbel inde handt.

Den Prince dit aengesepdt zijnde / gaf booz antwoort dat hem dochte / dat booz sulcke middelen geen aenschack te maecten en was / maer dat het mochte dienen booz de boden tusschen Brussel en Camerick, om hun daer mede te behelpen / daeromme hy hem geboodt eenige daer te laten: ende alsoo den Heere van Schoonewal nae Vranckrijck reysde / wondt hy goet den Balthaser mede te sependen aen den Marischal de Biron, die men meynde dat Gouverneur van Camerick soude worden / om hem met dese Zegels te behelpen: Alsoo reysde hy met hem na Vranckrijck.

Daer na wedergekeert zijnde upt Vranckrijck, heeft hy brieven ghebocht / so aen den Prince, als oock aen de Heeren Staten / mentie makende vande doot van den Hartoch van Brabant ende Anjou: Daeromme den Prince hem in sijn Slaep-kamer dede komen / op sijn bedde noch leggende / om hem particulierlijcken te vragen vande doot des Hartochs: Al daer soude hy hem doosteken hebben / so hy naemaels bekende / hadde hy sijne dagge by hem gehad. Niet lange daer na werdt hem aengesepdt / dat hy soude vertrecken: waeromme hy wat geldts eyschte / toonende dat hy gheen kousens noch schoenen hadde / 't welck den Prince hem booz sijn Secretaris dede geven / den 8 Julij: met welck geldt hy van de soldaten van de wacht ginck koopen twee Pistoolen / om daer mede sijn boos booznemen te volbringen.

Op den 10 Julij is hy op de noenmaeltijt by den Prince gekomen / ende eyschte een Pas-poozt / met een bevende en verbaesde stemme / gelijk de Princesse; daer hy staende / seer wel merckte / en vzaechde den Prince wie hy ware / om dat hy een quaet gelaet en op sien hadde: waer op de Prince antwoorde dat hy sijn afscheydt begerde / 't welck hem gemaeckt woode. Tegen het eynde der Maeltijt sachmen hem by de stallinge wande-

1584.

len / achter het hups / streckende na de wal der Stadt: ende so de Prince nae den eten soude upthomen / stont hy bukten de deure van de Sale / ende maniere om sijn Pas-poozt te eyschen makende / heeft hy hem met 't Pistol / met drie kogels geladen / dooschoten: Den Prince gevoelende dat hy getreft was / en septe niet anders van dese woorden: Heere Godt weest mijn ziele genadich, ick ben seer gequetst, Heere Godt weest mijn ziele en dit arm volck genadigh.

Dese woorden gesproken hebbende / begonst hy te supselen / maer een van sijn dienaers / met name Joncker Jacob van Maldere, sijne Stalmeester / die dese woorden getuyghde gehoozt te hebben / heeft hem vast gehouden / ende hem op de trappen neder geset / altoer hy niet meer en spack / dan soo de Gravinne van Swartsenborgh, sijn suster / hem in Poochduytisch vzaegde / of hy sijne ziele niet en stelde in de handen Christi Jelu, so antwoorde hy / Jae, en spack noyt meer. Terstont wiert hy op een bedde gedragen inde Sale daer hy geeten hadde / alwaer hy niet langhe daer nae sijnen geest gaf. Sulcx is het eynde geweest van desen Prince, by den sijnen ende anderen gheacht booz den wijsten / boosachtigsten / gestadichsten / grootmoedichsten / geduldichsten / en treffelijcksten Prince in dien tijdt; geleest ende gestopen na sijn spreek-woort ofte debijse: *Savis tranquillus in undis*, dat is / Stil tusschen de wreede zeebaren, een heerlijcke doot / als booz 't Vaderlant / gewenscht by alle Godbuchtige ende wijzen / dien sy nimmermeer 't onpasse komt / midts dat hy in klepne tijdt / so wel van de vrees / als vande pijn ontslagen geweest is: Een doot / daer mede den grooten Godt / een bequaem instrument naemaels heeft betwefen / dat d'oorlooge in den persoon van den Prince niet en bestont / maer aen sijn machtighe hant / nademael sijnere vanden victorie ober hem / haer noch tot haer gewenscht vermeten niet en heeft ghebocht: daer-en-tusschen obertuyghet van onmenschelijcke bloed-dorstigheyt: want sijnen tweeden Soone Mauritz van Nassau, geboren Prince van Orangien, van die tijdt af / hoewel dat hy noch een jong-man was / van ontrent 17 of 18 jaren / nam booz sijnes Vaders voetschappen te volgen /

584

gen/ ende sijns Vaders ende des Landts saecken upt te boeren/ ende tot meerder spore van dit sijn booznemen/ boerde hy een Symbolum of deypse/ schilderende eenen afgehoutwen boom/ upt welken een of meer spruyten uptsprongen/ die mettertijdt boomen worden: Op dese deypse ofte Symbolum, alsoo geschildert/ schreef hy dese woorden: Tandum fit Sirculus Arbor, dat is: dat ten leste een spruyte een boom wort/ willende aenwijzen/ dat het met den afgehoutwen boom/ ofte doot sijnes Vaders/ niet al gewonnen was: maer dat de Spruyten daer upt schietende/ wel mochten de bloet-gierige sotheit des booms beladers belachen ende bespotten.

De Princesse sijn Hupf-boutwe daer hy staende/ wiert seer beroert/ mannelijck uptroepende/ ende den Heere biddende om sijn Heilige gaben van gedultsaemheyt/ nademaal dat het hem belieft hadde haren Vader/ haren boozgaende man/ en nu desen/ in haer tegenwoozdighepdt/ alsoo upt dese werelt te halen.

De Moorder wordt gevangen.

DEn Moorder socht te ontkomen langhs de achter-plaetse/ en heeft in 't wechloopen sijn ander Pistolet laten vallen/ en was alreede de Stallingh gepasseert/ upthomende in de Scholstrate tot Delft, nae des Stadts besten/ meynende van de wallen in de besten te springen/ die vol waters waren/ ende hy hadde hy hem twee blasen/ die wat opgeblasen waren/ met een piypken/ om deselbige boozts op te blasen/ ende also daer mede ober de grachten te swoemen: maer hy wierdt achterhaelt en vast gehouden van twee van des Princen Dienaers/ tot dewelcke noch andere quamē toegelopen. Hy was seer verschickt en verbaest; maer stende/ dat men hem niet doot en sloeg/ so machten hy den onberbaesden/ hoopende of sijn seyt mochte goet gebonden worden/ en dat hy 't also ontkomen soude/ seggende dat hy niet anders ghedaen en hadde dan dat den Koning sijnen meester hem belast hadde: Alsoo wiert hy gebzocht inde kamer bande Concergerpe/ alwaer die van der Werbergaderden/ en hem examinerden: Maer hy epsche pampier en inckt/ belovende/ na dien hy een

584

gehangen man was/ dat hy de geheele waerheyt soude verklaren/ 't welck hy nochtans niet en dede/ maer menghde veel leugenen onder sommige saken die waerachtich waren/ als namaels bleeck.

Des Moorders belijdenisse, vonnisse ende executie.

De Moorder beleedt dat hy genoemt was Balthasar Geraerts van Villefans in Borgondien, en dat hy ses jaren lang den wille gehad hadde den Prince te vermoorden/ en dat hy/ 't selbige eenige te kennen gebende/ daer ober berispt wierde. Maer ober drie jaren gehoozt hebbende/ dat den Prince van den Koningh gheproscriceert ofte vertwefen was/ so socht hy herwaerts te komen/ om dat te volbringen: Maer verstaende dat een Bisschayer hem alreede soude vermoort hebben/ so gaf hy hem in dienste van Jan du Pre, Secretaris van den Grave van Mans-Veldt, en daer naer hoorrende/ dat de Prince noch leefde/ so nam hy booz/ hem te dooden/ watter hem oock van komen mochte/ hopende in 't Legher van den Grave van Mans-Veldt middel te vinden/ om ober te lopen/ hem als dan te heysen van des Princen Religie te wesen/ ende soude hem tonen de bliegende Zegels des boozs Graefs in root Was gebzucht/ ende alsoo bequamen tijdt soecken/ om met het minste perijckel den Prince te dooden: maer dooz verscheyden oozsaken belet zijnde/ is hy ten lesten in Meert van sijnen Meester gescheyden/ ende na Triere gerepft/ alwaer hy aen eenen Jesuyt in 't bieghen sijn booznemen verclaert hadde/ biddende hem/ dat hy 't selve na Daesschen den Grave van Mans-Veldt wilde te kennen geven. Desen Jesuyt raede hem 't selve oock den Prince van Parma aen te geven/ alsoo hy daer na binnen Doornick met eenen briez dede: Maer dooz brieze en dozste hy geen antwozdt verwachten: ende was alsoo tot Delft gekomen met de Zegels/ om sijn boozgenomen stuck te volbringen/ maer also in geen gelegentheyt en vondt/ om sijnen aenslach te volbringen/ so repfde hy met den Heere Caron na Vranckrijk, van waer hy met brieven (in houdende des Hartoghs van Anjous doodt) aenden Prince en de Staten geson-

1584. gesonden wiert: ende daer na loerde hy om hem te doozschieten / achtende dat het den bequaemsten middel soude zijn / als hy ter Predicatie / often eten gaen / ofte van de tafel komen soude: Ende hadde daer toe twee Pistoletten gekocht / ende geladen / het eene met drie kogels / daer hy hem mede doozschoten hadde: ende midts de weere der Hellebardiers en konde hy het andze niet gebzupken / twelck hem leet was / verseeckerende dat hy aldien hy tegenwoozdigh twee dupsent mijlen van daer ware / dat hy dertwaerts soude keren om de dood des Prince te volbzengen. Dit was het gene hy gewillichlyck sonder tozmenten selbe geschzeven heeft. Daer na / wessende inde gebanchemisse / heeft hy op verschepe de repsen bekent / ende tot inder doot daer hy gebleven / i gene hier na volcht.

Den eersten berklaerde hy ongepynight / dat hy onlanghs te booren hande proscriptie des Koninex ghehoort hadde / ende dat hy in Mey te booren tot Delft wessende / synen aenslach soude volbzocht hebben / hadde hy bequame middel daer toe kunnen binden / en te mogen ontkomen: Daer na versogt hy om de bzieven van des Hartoghs doot te bzengen / ende dat hy daeghs te booren den wille hadde den aenslach te volboeren / maer hy en doozte het niet bestaen / siende dat het niet mogelijk en was te ontkomen: Maer dien dach als hy het dede / was hy gheheel geresolveert geen perijckel te ontsien / al hadde de Prince oock omcingelt geweest van vijftig dupsent gewapende mannen.

Wengaende de berklaringe die hy den Jesuyt gedaen hadde / sepde hy als booren. Oock dat hy in Vranckrijck zijnde / nacht noch dach rust en hadde / noch oock slapen konde / soo quelde hem dien aenslach; ja op dat hy mochte gesonden worden met die bzieven / socht hy twist / ende vocht met de andere Dienaers: ende soo hy syn booznemen die repse niet en hadde volbzacht / soo soude hy weder in Vranckrijck gekeert hebben / ende hem geboecht hy eenige van de Gemepnte van de Gerefozmeerde Religie / en so veel hy de Consistorien hebben soeken te wege bzengen / dat hy bzieven van recommandatie soude verkregen hebben / om hertwaerts ober te komen / ende also syn booznemen te vol-

boeren: Als hy nu ter pijn-banchie hadde geweest / oock eer hy daer toe quam / bekende hy / dat hy syn booznemen te kennen gegeven hadde / den Docto / Broeder Gerry, tot Dobrnick Minne-Broeder. Gepynight zijnde / bekende hy / dat dese Minne-Broeder / hem daer in gesterckt / ende hem synen segen ghegeven hadde / ende beloofte dat hy God booz hem soude bidden: Dat oock den Jesuyt van Trier, hem toegeseyt hadde dat hy soude ghestelt worden in 't ghetal vande Martelaers / so hy daer ober quam te sterben.

't Selbe stuck was noch drie andere Jesuyten contbaer gemaecht.

Wederom gepynight zijnde / sepde hy / dat hy een arm geselle was / soeckende goet te verkrigen. Hy hadde den Prince van Parma de sake te kennen gegeven / die hem oozdomeerde den Raets-Heer van Assonleville, om met hem daer ober te handelen / welcke met hem op deswarigheden van dat stuck sepde / dat hy den Koningh van Spaengien eenen grooten dienst doen soude / ende sepde hem / hoe dat de Prince van Parma de sake goet bont: ende soo hy 't stuck volbzochte / so soude hy ghenieten den loon / die inde Proscriptie begrepen was: Maer dat hy geensints den Prince van Parma soude bedzagen noch melden / indien hy achterhaelt wierde. Ende op de swarigheden die hem Assonleville boozhiel / vanden toegangh in 't Hof van den Prince, sepde hy hem geandwoozdt te hebben / dat hy hem selven soude noemen Francois Guion, de Sone van Pieter Guion, die eertijds om de Religie ter doot gebzacht was / met confiscatie van synen goederen / ende also als een arm geselle / luttel goedts hebbende / en de Kelige seer toegedaen / soude hy in 's Princen Hof synen dienst en Zegels presenteren / om hem selven aengenaem te maken: het welcke Assonleville seer goet bont / hem seer tot het volbzengen bermanende: Anderwerf biddende den Prince van Parma niet te melden om beele oozsaken. Ende siende / dat hy daer toe seer gehert was / sepde hy tot hem: Gaet mijn Sone, is 't dat ghy dit feyt volbrenght, den Koningh sal u houden al het gene dat hy beloofte heeft, ende gy sult eenen eeuwigen naem hebben. Ende daer toe soude hem den Prince van Parma altydt boozderlijck wesen:

1584.

wesen: En dat Parma de voorschrebe Zegels gesien hadde / ende te bidden was die te laten gebruiken: Maer dat Mans-Veldt sijn Signet soude veranderen / ende niet meer ruytwijs soude gesneden worde: Met meer andere instructien / die hem Assonleville gaf / so hy tot Antwerpen by Aldegondé quam / en diergelycke / waer op hy Balthasar antwoorde / dat hy hoopte hem soo wel te bepusen van de Religie te wesen / dat hy soude moghen komen in dienst van een Secretaris / om by die middel de bequaemheyt te hebben / presenterende eenige brieven te onderteechenen / ende dan de Prince met eene dagge te doozsteken / of by andere occasien: Persisterende altyt na de pijninge / oock noch des derden daeghs / dat het hem niet leet en was / ende soo het noch te doen ware / dat hy 't niet laeten en soude te doen / al soude 't hem kosten duysent lijben.

Dese schriftelijcke bekentenissen / oock de andere gewillige en pijnelijcke / gehoozt ende gesien zijnde / soo hebben de Heeren van den Hogen en Provinciale Raden / ter examinatie ende Judicature van den gebangen / beneffens de Heeren van den Gerechte der Stadt Delft gecommitteert / bonnisse teghen den selven Balthasar uytgesproken / luydende als volght:

Alsoo Balthasar Geraerts, geboren van Villefans, in 't Graeffchap van Borgondien, gevangen, bekend heeft voorgenomen te hebben te dooden den Doorluchtigen Hooch-geboren Vorst, den Prince van Orangien, &c. Ende tot dien eynde by hem verkregen zijnde sekere vliegende Zegelen van den Grave van Mansveldt, hadde geconferceert tot Doornick met den Raet-Heer Assonleville, van wegen den Prince van Parma, die hem toefeyde, soo den gevangen sijn voornemen wist te volbrengen, ende den Ban ofte Proscriptie teghen den Prince van Orangien ter executie te stellen, dat den Koningh van Spaingien hem soude voldoen, dat in de proscriptie verhaelt stont, als onder andere te betalen de 25000 ducaten: en voorder, dat hy hem noemen soude Francoys Guion, veynsende de Religie toegedaen te wesen, om hem aengenaem te maecten in 't Hof vanden Prince, volgende, welcke raedtslagh, den gevangen gekomen was in 't Hof vanden voorschreven Prince, onder den naem van Francoys Guion, ende

hadde gekocht den 9 July twee Pistoletten ofte Sincroers, die hy op den 10 July, terwijl de Prince ter tafelen sat, ging laden, ende weder gekomen zijnde, die beyde aen sijnen riem bedeckt onder sijnen mantel gehangen hadde, ende alsoo den Heere Prince (gaende nae den eeten uyt de Salette, om op de trappen te treden, nae sijn kamer) met het eene Sincroer geschooten, van welcke scheute de voorschreven Heer Prince gestorven is. 't Welck weseende een valsch verradich feyt, bedreven in den persoon van alsulcke personagie, als den voornoemden Doorluchtigen, Hoogh-geboren Vorst, den Prince van Orangien Hooger Memorie geweest is, niet en behoort ongestraft te blijven, maer ten exempel van alle anderen Rigoreuslijcken gestraft te worden.

Soo is 't dat mijn Heeren, boven ghe-noemt, wel ende rijpelijcken overwogen hebbende, de Confessie van den voorschreven gevangen, ende alle het gene in desen te considereren stont, den voorschreven Balthasar gecondemneert hebben, ende condemnere by desen, geleydt te worden op het Schavor, alhier voor 't Stadthuys opgerecht, om aldaer eerst sijn handt, daer hy dat verradische moordadigh feydt mede bedreven heeft, met een gloeyende toefluytende yser geschroeyt ende afgebrant te worden: ende daer nae met gloeyende tangen tot ses reysen en verscheyen plaetsen, soo aen armen, beenen, ende 't geene daer sijn lichaem meest met vleesch bekleet is, het vleesch uytgebrandt ende afgenepen sal worden, ende dat hy daer na levendigh aen vier quartieren sal gehouwen worden, beginnende van onderen, ende ten lesten hem den buyck opgesneden, ende sijn herte uytgenomen, ende in sijn aengesicht geworpen, ende daer nae sijn hooft afgehouden sal worden: ende dat sijn vier quartieren op vier Bolwerken uytgehangen, ende sijn hooft op den School-Toorn achter het Logement des voorgenomde Heere Prince, op eenen staeck gestelt sal worden: verklarende alle sijne goederen geconfisqueert.

Dese sententie is gepronuncieert op 't Stadthuys der Stadt Delft, den 14 dach July, Anno 1584. Ondertekent.

A. vander Meer.

Alsoo is hy des Saterdaegs / zijnde den 14 July / openlijck tot Delft op de Marcht op een Schabot ghebocht / alwaer hy na luyt vande

R 3

voorz

1584.

1584.

booschzebe Sententie gehandelt ende gecreutect is geworden / houdende denselven moet als hy te boren gedaen hadde / wonderlijke patientie toonende : gheen Predicanten wilde hy eenigh gehoorgeben. In 't bhanden van syn handt / ende 't afnijpen van syn vleesch / en maecte hy gheen ghetier of misbaer : maer scheen noch een krups met syne hant ende armen te maerken / die hy krupswijs over malcanderen leyde / als hy aen de pael gebonden stont / om het volck te zegenen : alsoo wiert hy gebierendeeft / de quartieren opgehangen / ende het hooft op eenen staecke gestelt / 't welck namaels behendelyk afgestoolen is.

Uytvaerdt des Doorluchtigen Hoogh-geboren Vorst Wilhelms van Nassou Prince van Orangien, &c.

NMer dat desen Doorluchtighen Vorst ; door de handt van eenen eerloosen Borgondion , het leven benomen was / als hier boren verhaelt is / soo is syn lichaem door last vande H. M. Staten van Holland, Zeeland, Vrielandt, ende Utrecht, Heerlijcken ter aerde gebracht / ende begraven tot Delft inde nieuwe Kercke / alwaer men hynden 's daeghs de Monumenten noch sien kan / ende onlanghs by deselbe H. M. Heeren op een nieu aenbestedt is / een kostelijck verheben Tombe te doen maeken / en aldaer tot een eeuwige gedachtenisse te stellen : welke begravinge dan geschiedt is op dese manieren:

Eerst ende booz aen gingen de de Bozgers van Delft ghewapent / maer op de roudragende maniere / te weten met slepende Pieken / ende Mosquetten onder de armen / met de trompen achterwaerts upt / nae der aerde dragende / en so boozts nae ouder gewoonte ; daer na de Trompetters.

Daer nae wierden ghelept acht Paerden / in swart laecken / tot der aerde toe : achter elck paert wierdt gedragen een Baniere vande wapenen des Prince, daer 't Paert oock mede behangeit was / presenterende elck de Heerlijckheden.

Het eerste Paert gelept van Joncker Geraert van Schoten, met Jon-

ker Paulus Wits, presenterende Breda: 584. de Baniere met de wapenen van Breda, boezgh Joncker Philips de Grutere, Heer van Dircklandt.

Het tweede Paert leyde Joncker bander Delft, en Joncker N. de Roules: behangen met de wapenen vande Marck-Gracesschappen bander Vere en Vlissingen: de Baniere met deselbe wapenen boezgh Joncker Jan van Egmond.

Het derde Paert / met de Wapen van Chalon, leyde Joncker N. van Sprangen, ende Joncker Jan van Doestrum, Castileyn van Woerden, de Baniere met deselbe wapenen / boezgh Joncker Rosue.

Het vierde Paert / met de wapenen van Diest, wierdt gelept by Joncker Floris Serclays, ende Joncker Pieter van Roon, Baillion van Putten, de Baniere met deselbe wapenen boezgh Joncker Jasper van Poelgeest.

Het vyfde Paert / met de wapenen van Vianden, wierdt gelept van Joncker Jacob van Almonde, ende Joncker Nicolaes van Raephorst, de Baniere met deselbe wapenen boezgh Joncker Geraert bander Aa.

Het sesste Paert / behangen met de wapenen van Catzenelleboge, leyde Joncker Cornelis van Wijngaerden, ende Joncker van der Linden; de Baniere met deselbe wapenen boezgh Joncker Lancelot.

't Sevende Paert / met de wapenen van Nassau, wierdt gelept by Joncker Philips bander Aa, ende Joncker Herman van Uytenhorst: de Baniere met deselbe wapenen boezgh Joncker Cornelis van Swieten.

Het achtste Paert / met de wapenen van Orangien, leyde Joncker Jan Bacx, Castileyn van Heulden, met Joncker Dierick van Duyvenvoorde, Baillion van den Briele: de Baniere met deselbe wapenen boezgh de Heer van Marquette.

Dese Edelen / gelijck alle de anderen / gingen al in 't swart / met lange mantels tot der Aerden toe.

Hier naer boezgh de Heere van Mansart syn Cornette: De Heere van Ryhove syn Guidon: Jonckheer Jan van Naeldwijck syn Baniere / elck bysonder fraepe Debpsen des Prince inhebbende.

Hier naer volchden vier Schilden van des Prince vier quartieren / te weten / Nassau, Stolburgh, Hessen, Daender-

1584. ende Koninghsteyn : gedragen by den Vaender-Heere van Peterschem, van Deure, Joncker Wencely van Botselaer, ende Jan van Assendelft, Jonckheer van Cralingen.

Hier naer doerch Heer Jacob van Egmond, Heer van Kenenburgh, het heele wapen met sijn Timber ende Coleuren.

Daer nae doerch Joncker Daniel van Botselaer, Heer van Marwe, het Helmet / Joncker Duyts, (Capiteyn van de Garde) het Rijdt-sweert: Heer Wolfaert van Brederode doerch den Wapen-Rock.

Daer na wierdt het Roupeert geleydt (met swart Fluweel tot der aerde toe behangen) by Joncker Brecht, en Joncker van Malderede.

Hier nae volchde den Grabe van Oversteyn met een blootsweert inde handt / ende den Baron van Creange met een goude kroone.

Daer volchde drie Hofmeesters / de Heere van der Aa, van Audenfort, en van Viery, met stocken inde handt.

Daer na wierdt van twaelfmannen de Bare gedragen / daer 't lichaem in lach / met wapenen behangen: neffens 't welck gingen Heer Jan van Borgondien, Heer van Froymont: Heer Walrave, Heer van Brederode: de Heer van Merode: ende de Heer van Soeterwoude.

Nae het lijck / ende den Herault / volchde den Prince Maurits, Grabe van Nassou, des Princen Sone / met een mantel lang-slepende / en opgedragen van sijnen Gouverneur / den Heere van Sonsvelt, ende hy hadde 't sijner rechter zijde / den fleur-Waest Truckes van Ceulen, 't sijner sincker zijde den Grabe van Hohenlo.

Hier naer ginghen elck alleene /

Graef Willem Lodewijck van Nassau, 1584. Graef Philips van Nassau; ende de Grabe van Solms, die den routwe sloot.

Daer na volchden de H. M. Heeren Staten Generael, den Raedt van State, de M. Staten van Hollandt, de Presidenten ende Raden vanden Hoge ende Provinciale Raden van Hollandt, met hare Secretarissen:

Daer nae de Schout / Burgemeesteren en de gantsche Magistraet van Delft: daer nae de Predicanten / en Capiteynen van den Prince sijne Cravanten / met andere Capiteynen en bevelhebberen / wien al volchde een ontallijcke menichte volcx sonder ordonnan tie.

Welcke uptvaert ende begraffnisse met groote en onuitspreckelijcke doefsheydt aller Bozgeren der Stadt Delft, ende andere goede Patriotten volbzacht is op den 3 Augusti 1584.

Den sacht ende hoorde ten dien selven dage / binnen de gantsche Stadt niet dan weenen / suchten ende kermen / ober de elendige doot van desen bemoen Prince: Godt biddende dese Landen van merder swarigheden ende perijckelen (daer deselve dooz het affsterben vanden Prince scheenen mede gedreicht te wesen) te beschutten ende te beschermen. Tot welcken eynde dien selven dach booz den middagh / dooz Arent Cornelissen Dienaer des H. Euangeli / aldaer een heerlijck Sermoon gedaen ende gepredicht wierde / ober de plaetse upt de openbaringe Johannis: Salich zijn de dooden die in den Heere storven, &c. welke Predicatie naemaels in druck upgeven is / daer by den pberighen Leser toelwijzen.

Tot

Tot besluyt

Sullen wy hier by voegen seeckere
Klaghte vande

Nederlandtsche Maeght/

Over de droevige Doodt, vanden

PRINCE van ORANGIEN.

Ach! moest dien waerden Vorst, dien Prince van Orangien,
 Ons Vaderlandtsche Vaer, en ware schrick van Spangien,
 Godts uytverkooren Heldt ons waerde Heldre Son,
 Door een Verrader boos, een wreden Borgonjon,
 Om 't leven zijn gebracht? In 't midden van ons Landen?
 En moest door sijne doot, den Spangnaert t'onser schanden,
 Opspringen soo van vreucht, en juychen in zijn hert?
 Als of door desen schoot, ons hulp benomen werd?
 En dat mijn arme volck weêrom sou moeten hocken
 Met Leven Lijf en goet, onder haer wreede jocken?

Antwoorde aende selfde Maeght.

ORecht-bedroefde Maeght! ons God een God der Goden,
 Ons arm, ons kracht, ons Rots en Beuckelaer in noden,
 Die heeft u wel 't is waer, ontnomen uwen Helt,
 En u bedroefde Volck in rouwe heel gestelt.
 Maer nimmermeer en denckt, noch vest in u gedachten,
 Dat door dees wreede Daet? sijn wille noch sijn krachten,
 Zijn hulpe noch bystant, van u geweecken zijn.
 't Is uwer sonden schult uws Volcx, en oock de mijn,
 Dat hy den Spaengnaert wreet, bereydet om te vechten
 En uwe Heeren waerd, verand'ren wil in knechten.
 Zijn Vaderlicke handt kastijgend' hart en straf,
 Heeft uwen vromen Prins, tot rust gebracht in 't Graf.
 En heeft in sijne plaets, beroepen en bereydet,
 Gewapent met sijn kracht, en zelfs ten strijdt geleydet,
 Zijn Soon dien waerden Vorst, dien Keyserlijcken Spruyt,
 Waer door hy den Maraan gegeven heeft tot Buyt,
 Dees sal sijn's Vaders doot, haest wreecken: en bewaren
 U lieve Landt, en Volck, door dwang en groot beswaren.

OoRdeeLs fonder rwiSt.

R E G I S T E R

Vande voornaemste Geschiedenissen en Victorien die in het leven van den Prince Wilhem van Nassou zijn voorgevallen.

A.	
A Fkomt en geslacht van den Prince van Orangien.	Fol. 34
Alckmaer accordeert met den Prince.	60
Amsterdam accordeert met den Prince.	88
B.	
B Ergen in Henegouwen ingenomen.	48
Beroerte binnen Antwerpen.	23
Briel ingenomen.	45
Bueren inghenomen.	51
C.	
C Ampveer geeft sich over aen den Prince.	48
Coning van Spaengien besluyt de Nederlanden te straffen. 23. ghebruyckt daer toe Duc d'Alba.	29
Crimpen ingenomen.	86
D.	
D Ermonde ingenomen.	61
Deutecum belegert. 90. ontfet.	ibid.
Dolhain, Admirael van de Water-geusen. 44 neemt veel schepen. ibid. wort van sijn Admiraelschap berooft. 45. Duc d'Alba treckt uyt Spaengien. 29. macht van Soldaten. ibid. komt tot Brussel. ibid. vertoont sijn commissie. ibid. doet teghen synen last. 30. neemt de Graven, Hoorn en Egmond ghevangen. ibid. doet veel Edelen onthoofden. 33. als mede Hoornen Egmond.	ibid.
E.	
E Delen vertoonen by Requeste aen de Regente de oorsaeken van de beroerten des Landts. 26. haer antwoort. ibid. komen in de Wapenen tegen de Regente.	26
Enckhuysens gheschiedenissen. 51. raect onder't gebiedt van den Prince.	ibid.
Edam accordeert met den Prince.	60
G.	
G Orcum ingenomen.	50
Goude ingenomen.	ibid.
Graef Lodewijck van Nassau neemt Wedde en den Dam in. 32. beleghert Groeningen. 33. neemt Bergen in Henegouwen in.	48
Graef van der Marck wordt Admirael van de Water-geusen. 46. loopt met 40 Seylen uyt Engelandt. ibid. neemt 2 Spaens-vaerders. ibid. wort gedwongen de Maes in te loopen. ibid. neemt den Briel in.	ibid.
Groeningen ingenomen.	89

H.	
H Aerlem accordeert met den Prince van Orangien.	60
Hoorn en Egmond ghevangen. 30. worden tot Brussel ontbooft. ibid. manier van sterven. ibid. haer laetste woorden.	33
I.	
I Nquisiteurs last.	13
K.	
K Eyser Carels Rijcx-dagh tot Worms. 12. maeckt een Placcaet tegen de Religie. ibid. inhoudt van 't Placcaet. ibid. veroordeelt Luther.	ibid.
L.	
L Eyden accordeert met den Prince. 51. wort belegert. 76. wort ontfet.	ibid.
Leuven ingenomen.	61
Lochum belegert. 96. wort ontfet.	ibid.
Loevesteyn ingenomen.	50
M.	
M Artelaren ten tijden des Keyfers Carel de V.	13
Mechelen ingenomen.	61
Medenblick ingenomen.	60
Middelborgh ingenomen.	66
N.	
N ivelle ingenomen.	61
Norits ontfet Steenwijck.	95
O.	
O Orsaken van de Beroerten des Landts aen de Regente vertoont.	26
Oorsprongh van den naem Nederlandt. 1. waer gheleghen. ibid. wort in 17. Provincien verdeelt. ibid. waerom Belgium genoemt. 2. hoe aen Spaengien ghekomen. 5. oorsaken van de Oorlogen en Beroerten der selve. 10. redenen waerom gedwongen de wapenen inde handen te nemen.	11
Oorsprong van den eersten haet der Spaenjaerden tegen dese Landen.	15
Oorsprong van den naem Geuz.	17
Openbare Predicatie, hoe, en waer begonnen.	19
Oudenaerde ingenomen.	61
Oudewater ingenomen.	50.
P.	
P Rince van Orangien komt binnen Antwerpen. 20. soeckt de Borgers te bevredighen. ibid. treckt uyt het Landt. 28. brenghet volck inde wapenen. 41. treckt op tegen Duc d'Alba. ibid. komt over de Maes. 42. soeckt slach te leveren. ibid. komt voor Thienen. ibid. wort	

O VCR-

R E G I S T E R .

versterckt met 2000 soldaten en 1200 Ruyte- ren uyt Vranckrijck. <i>ibid.</i> treckt door Hene- gouwen na Vranckrijck. 43. komt in Vranck- rijck. <i>ibid.</i> soeckt sich met den Prince van Con- de te conjungeren. 44. sijn volck begint te muitineren. 44. treckt. door Loreynen nae Straesborgh. <i>ibid.</i> verkoopt sijn Geschut om sijn volck te betalen. <i>ibid.</i> gaet met eenigh volck in dienst van den Hartogh van Navar- ren. <i>ibid.</i> keert wederom nae Duytslant. <i>ibid.</i> komt te Dillendorgh. <i>ibid.</i> geeft commissien ter Zee uyt. <i>ibid.</i> stelt Dolhain als Admirael. <i>ibid.</i> neemt den Briel in. 45. wordt meester van Vlissingen. 47. van Campveer. 48. van Zierickzee. 49. accordeert met Dordrecht. 50. met Leyden. 51. met Hoorn. 60. met Alck- maer. <i>ibid.</i> met Haerlem. <i>ibid.</i> met Edam. <i>ibid.</i> met Amsterdam. 88. met Uytrecht. <i>ibid.</i> wordt meester van Enckhuysen. 51. van t Graeffschap Zutphen. 50. neemt Gorcum in. <i>ibid.</i> Loevestein. <i>ibid.</i> Goude. <i>ibid.</i> Oudewa- ter. <i>ibid.</i> Geertruydenbergh. 64. Rammekens. <i>ibid.</i> Middelborgh. 66. Crimpen. 86. Groe- ningen. 89. Staveren. 95. ontset Leyden. 76. wort binnen Delft doot geschooten. 97. wort begraven. 102. moordenaer ghevangen. 99. wort veroordeelt en geexecuteert. <i>ibid.</i>	verlaten. <i>ibid.</i> Rammekens ingenomen. 64 Roermond ingenomen. 61 S. S'Gravenhagens en des Hof van Hollandts Be- schrijvinge. 8 Spaenschen aenslag op Noort-Hollant mislukt. Staveren ingenomen. 75 Steenwijck beleget. 90. wort ontset. 95. V. V Aldey beleget Leyden. 75. verlaet de Stad. 76 Vlissingen geeft sich aen den Prince over. 47. ne- men 23 Metale stucken van Duc d'Alba. 48 Vrieslant valt den Spaenschen af. 61 Uytrecht accordeert met den Prince. 88 W. W Ater-geusen nemen veel schepen. 50. nemen den Briel in. 45 Z. Z Ee-strijdt voor Rammekens. 62 Zee-strijdt tusschen Bossu en Cornelis Dircksz. 65 Zee-strijdt tusschen Davila en Boyfort. 66 Zee-strijdt tusschen Lillo en Callo. 74 Zeeuwen nemen 12 Oorlogh schepen. 85 Zierickzee ingenomen. 49 Zutphen ingenomen. 50 Zwol beleget. 90. wort ontset. <i>ibid.</i>
--	---

R Ennenbergh valt den Prince af. 90. beleget
Oldenzeel. *ibid.* Zwol. *ibid.* Deutecum.
ibid. Steenwijck. *ibid.* moet dese plaetsen

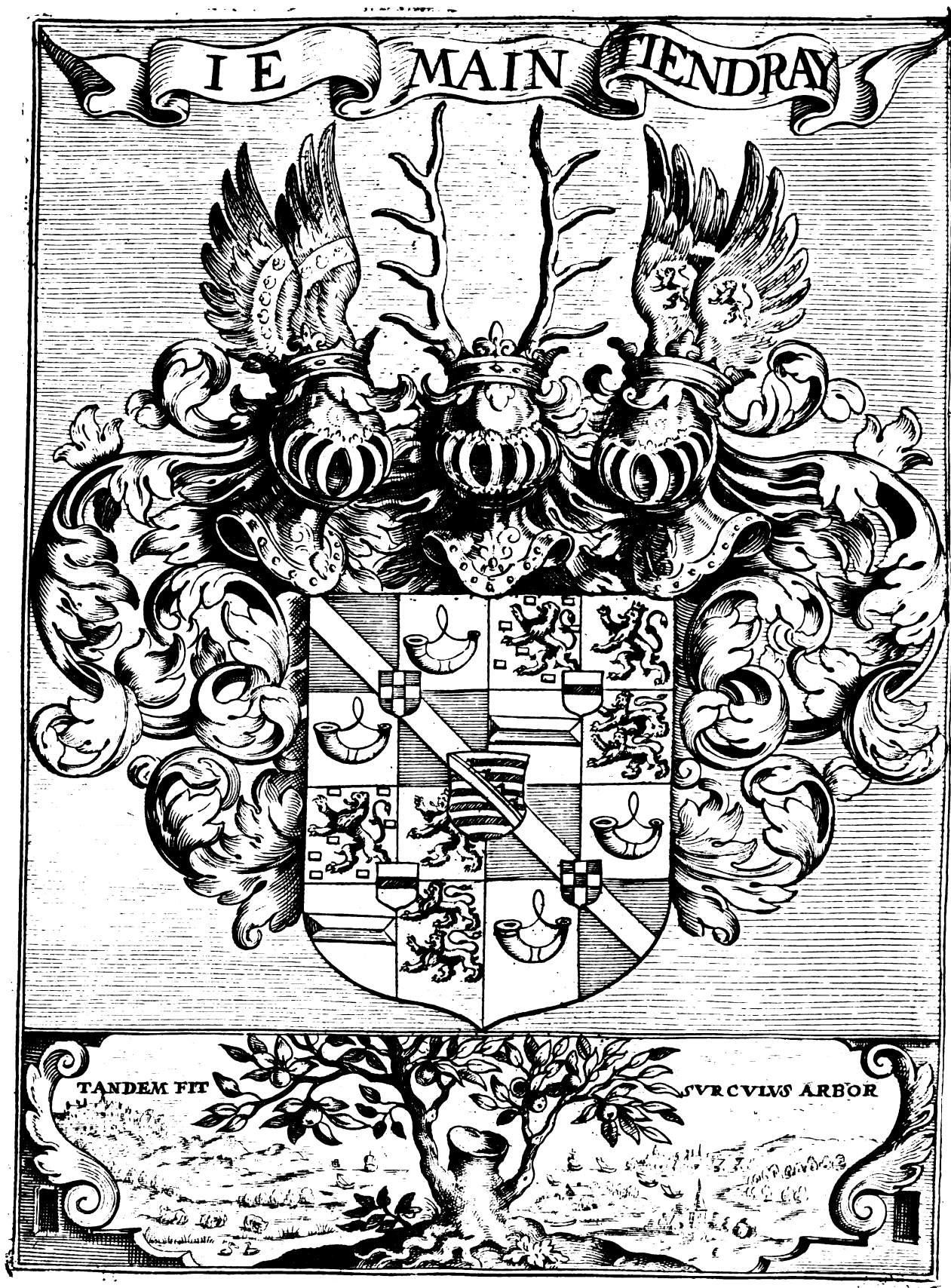

M A U R I T Z
van Nassau

PRINCE van ORANGIEN,

Sijn

L E V E N en B E D R Y F.

Mauritius by der geatien Godts Prince van Orangien, Grave van Nassau,
 Meurs. Buzen. leerdam etc. Marquiz van vere en Vissinge etc. Baron van
 Breda, Gouverneur over Gelderland. Holland. zee land. West-vriesland. Zutphen.
 Vytreet. etc. Admiraal vander Zee. Ridder der Order vande Coufobant.
 Crisphaen vanden quebozen sculdeset. B. Iansen. excudit Hage.

MAURITS van NASSAUW,

Sijn Leben en Bedrijf:

O F T E

Beschrijvinghe van de Af-komste,
Aen-flagen, Victorien ende andere sijne
Gheschiedenisse ten dienste der Vereenighde Neder-
landtsche Provintien, soo te Water als te Lande
door de genadige Hulpes des Alder-
hooghten verkregen.

Mauritz by der Gratie Godts, Prince van Orangien, &c.

Maurits
van Nassauw
Zoon van
Anna van
Saxen,

teelt hadde met Agneta, Dochter van
Philips Landt-grave van Hessen;) ge-
boren op het Paps Willeburgh in den
Jare 1567. den 13 November.

Sijn
Groot-vader
der van
Moeders
zijde,

Sijn Groot-vader van 's Moeders
zijde Hartog Mauritz van Saxen, is ge-
weest een zoon van Hendrik Hartog van
Saxen/ (de welke geboren was den 18
Martij 1473. ende ghestorven den 16
Augusti des Jaers 1541.) gheteelt by
Catharina Dochter van den Groot-
vorst van Mecklenburgh, ghebooren
den 21 Martij inden Jare 1521. ende
over-leden Anno 1553. den 9 Julij/
na dat hy sijne Landen 12 Jaren ghe-
regeert hadde. Hartogh Mauritz heeft
by dese Agnes noch gheprocreert een
eenighen Zoon Albertus genaemt: die
hy tot Dresden den 28 November 1545
baerde: is naer dat hy wat meer als
hier Maenden gheleest hadde/ aldaer
den 12 April 1546 oock ghestorven; al-
soo dat Anna de eenighe Erfghenaem
ghebleven is.

Sijn O-
ver-groot-
vader van

Sijn Over-groot-vader van 's
Moeders zijde / is gheweest Albertus

Hartogh van Saxen, Landt-grave van
Meyssen ende March-graef van Durin-
gen: een Broeder van den Keur-vorst
Ernestus, ende Groot-vader van de
Keur-vorsten Mauritz ende Augustus van
Saxen: Welcken Hartogh Albertus in
den Jare 1488. in den Name des Key-
sers Maximiliaen van Oostenrijck (die
Anno 1477. ghetrouwt hadde Maria ee-
nighe Dochter van Hartogh Carel van
Bourgondien) is gheweest Stadt-hou-
der in dese Nederlanden, een broom/
kloekmoedigh ende dapper Crighth-
heldt / stercke Oorlogen boerende te-
gen de Boersche Partij: welke fa-
ctie van de Hoecken ende Cabbellauwen
te dier tijdt seer heftigh woedende was.
Hy heeft die van Zierickzee ghedwon-
ghen tot een Amende op te brengen
20000 Gulden / ter oorsaecke dat hy
Sluys, 't welck hy benauden met Wi-
ctualie hadden gesecundeert ende ver-
sterckt.

Anno 1498. is hy van Eriz Hartogh
Philips van Bourgondien ghestelt ghewo-
den Erf-stadt-houder van Oost- en
West-vrielandt. Naer nae dat hy in
den Jaere 1500. die van Groeningen,
om haer onder sijne Ghehoorsaemheidt
te brengen / belegert hadde / is hy / in
het zelve Beleghe gheschooten zijnde /
niet langhe daer naer / van de Quet-
suere ghestorven.

Van sijne Waderlijcke zijde is hy ge-
sprooten (als hoog-heenen verhaelt
is)

's Moed-
ders zijde,

Is gheweest
Stadt-hou-
der van Ne-
derlandt in
Name des
Keyser
Maximi-
liaen.

is) upt het Doozluchtighe en Edele Gheslachte der Graeven van Nassauw, Catzenellenbooghen, Dietz en Vyanden, &c.

Tot hier toe de Af-komste van de Moederlijke zijde des Doozluchtigen/Hoogh-ghebooren Vorst Mauritz van Nassauw, ter loop over-haelt hebbende/sullen wy komen tot de victorieuse Daden ende Gheschiedenissen door zijn Persoon ge-effectueert / ten dienste der vereenighde Nederlanden.

Wat de
Heren Sta-
ten be-
woogen
heeft
den Prince
Mauritz
Gouver-
neur te ma-
ken.

De Edele Hog. Mog. Heeren Sta-
ten van Hollandt, Zeelandt, Vrielandt
en Utrecht, wel ryppelick over-wogen
hebbende de getrouwe Diensten / die
den Prince van Orangien- hooghlof-
felijcher memorie / dese Landen met
Raden en Daden ghedaen hadde /
noopt bresende zijn eyghen Persoon
(om het wel-baren deser Landen te be-
vorderen) in alle Gebaeren en Peri-
culen te presenteren / op dat door zij-
ne tegenwoozdigheide de Men-slagen
en Men-loopente beter soude aen- ghe-
grepen / en ten effecte ghebracht wor-
den. Wobendien oock confidereeren-
de / hoe den door-noemden Prince / niet
alleen zijne Middelen / maer oock de
Inkomsten van zijne Broeders in de-
se bloedighe Oorloghe by- gestelt ende
gheconsumeert hadde. Daer-en-bo-
ven / dat desen broodmen selt en Prince
zijn Leven soo deertlijcken ge-eindicht
hebbende / noch drie sijner Broederen
in dese Oorloogen ghelaten hadde en
ghestorven waeren / met Naemen :
Graef Lodewijk, Graef Adolph ende
Graef Hendrick, Hoogh-loffelijcher
Memorie / ghelijc hier vooren ver-
haelt is. Soo hebben sy tot hergel-
dinge ende bankbaerheit / sinen So-
ne Mauritz, Prince van Orangien, &c.
gegeven het Gubernement der door-
schreven Landen / met het Admirael-
schap ter Zee / stellende om zijne Jonck-
hepts-wille die soodanighen waren
Last op zijne tedere Schouderen niet en
konde laeden / tot sinen Luytenant /
Philips Graef van Hohenlo en Lan-
genbergh.

Alsoo is Mauritz, gheboren Prince
van Orangien, &c. in den Jaer 1584.
oudt zijnde omtrent 17 Jaren in sinen
Vaders Plaetse ghetreden ende gesuc-
cedeert : Een Prince / die de Almach-
tighe Ghodt ghebruyckt heeft om de
onmenshelijcke Doodt van zijn Va-
der / aen de bloedt-dorstighe Maranen
en Spangiaerden met haeren Menhangh
te wyzeren / ende door de gansche
Wereldt te betoonen ende bekent te
maken / dat hy alleene de gene is / die

de Nederlanden in hare ellende ende ber-
druckinghe met zijne Vaderlijcke Oo-
ghen der Barmhertigheyt aen-schon-
wende / verlost ende bebrjdt heeft.
Ende dat hy die gene is / die der Span-
den door-slaghe ende Maet (de welcke
beslooten hadden / dat wanneer sy on-
sen doozluchtigen selt het Leven sou-
den benomen hebben / sy als dan de
arme ende bedroefde Landen / als son-
der Hoofd (soo sy meynden) wesende/
lichtelijcken souden t'onder-brenghe-
nende met hare Maet-dorstighe Handen
vernien) belacht ende bespottet; ver-
mits hy upt dien af-gehoorden door-
bruchtigen Doorn / sulcken waerden
spruyt wederom doerwaerde komen /
ende gelijc als tot den Hemel toe heeft
laten op-wassen / so dat sy / namelijk
die tot desen Hoofd gheconsenteert
hadden / het teghen-deel meer als te
waer gebonden / hebben / als door
zijne kloetche Daden ghenoghsaem be-
wisen is : Ghelijc wy dan de selve
banden beginne sijner regeeringhe tot
sinen Overlijdens ende Af-sterbens
toe / oydentlijken te verhandelen door-
nemens zijn.

De Staten Generael hebben door
de komste van den Graef van
Leycester, zijn Excellentie Mauritz van
Nassauw een Instructie ghemaect en
ghegheben over 't Gubernement / en
Capiteynschap Generael / ende Ad-
miraelchap van Hollant, Zeelandt ende
West-Vrielandt, mits behooft respect
te dragen / aen den Gouverneur Gene-
rael / die de Koninginne van Engelandt
senden soude. 't Welck desen Prince
aengehaert hebbende / met groter eere
volbracht heeft : Onder wiens Ghe-
biedt dat hy in den Jaer 1586. om den
Prince van Parma het Beleggh door
Nuys te doen verlaeten / met Sir Philips
Sidney, Gouverneur van Vlißingen
naer ter Neule met een Troop van on-
trent twee of drie duysent Mannen in
Vlaenderen is getrokken; oock om dat
La Motte de Stadt Oostende seer be-
naude / ghebruyckende alle Middelen
en Practijcken om de selve onder het
Gebied van den Koninck van Spangien
te brengen / heeft ten dien ende het
S. Catharine Kerck-hof doen fortificeer-
ren / oock veel Soldaten ende andere
Persoonen ghecorumpeert ende met
selt om-gehocht. Onderrusschen heeft
zijn Excellentie metten door-3. Sidney
voorgenomen en gepractiseert een Men-
slag op de Stad Axela, dewelcke gelucke-
lijcken succederde / de Vlaemische Ste-
den gheen klepne heroerte verzoef-
kende /

Ort van
san Exell.
in Vlaen-
den.

kende / gelijk wy hier na byder sullen verhaelen.

De Graaf van Leycester treckt uit de Nederlanden naer Englant.

Da dat Robbert Dudley Graef van Leycester in het leste van den Jaere 1587. naer Englant was verrocken / latende de Landen ende de Regeringe van dien in groote disorde ende oneenigheden: oock Sir Willem Standley op den 29 Januarij de Stadt Deventer, ende Roelandt Jorck de Schantse by Zutphen aen Taxis ober-ghegheben hebbende / soo zijn de Hoog. Mogh. Staten Generael niet wepnigh bebroeft geworpen: byessende dat alle de andere bydere Engelsche die in de Forsten en Steden lagen / t selve oock mochten nae spelen: Soo hebben de Heeren Staten Generael op den 6 february in den Hage ghesaementlyck vergadert zijnde / upt krachte van de Souverapnityt / die hen competeerde / gheresolueert Sijn Excellentie Prins Mauritz als Gouverneur generael te verclaren / in absentie van den Graef van Leycester, met last ende instructie van de Preeminentien / Rechten / Privilegien ende welstandt der Landen / Steden ende Inwoonderen der selvighen / desghelycks de Exercitie van de Gereformeerde Religie vooz te staen / te beschutten / handhaven ende te beschermen: Justitie te administreren by Advysen van de Presidenten ende Raden / ende mede al omme te moghen de Werten ende Magistraten te versetten / Vooghder meesters ende Schepenen te verkiezen nae ouder ghewoonte: ende vooz te doen wat een Gouverneur Generael vermocht te doen: Hem om sijne Jonckhepts wille / als vooz ghesepdt is / toe-boegende tot Luptenant den Graef van Hohenlo.

In welcken Dienst ende Gouverneurship / by hem ten eynde sijnes Overlydens ende aifterbens soo mannelijken en wijselijcken heeft ghequesten, dat alle de Landen / Steden ende de Ingesetenen van dien / op t hoochste verbonden blijven / den Naeme deses victorieusen Prince eeuwighlyck te roemen; den Almachtigen Godt sijne behooylijke Eere ghevende / die de Handt ende t belepdt van den voorsz. Prince ghestiert / gezegent / de Landen vooz haere machtighe endelystighe Opanden soo vaderlijcken behoedt ende bewaert heeft: dat gheen Prince vooz hem ghelweest is / die de Heere gelieft heeft met soodanighe Victorien tegen haere Opanden te zeghenen: want vooz sijn Belepdt / (met hulpe van verscheyden Graeven van t doozluchtigh Rups van Nassauw, ende eenige andere

kloecke krijchs-helden / vergeselschapt met de wijsen Raden der Vaderen onses Vaderlands de H. Mo. Heeren Staten der vereenighde Nederlanden) is den Staet deser Landen alsoo geseget / ende het welvaren van dien alsoo bebroert / dat deselve niet alleen met stercken ende Steden / maer met heele Provintien verrijcht ende upt-ghehepdt zijn / ghelyck in t verbolgh van dese Beschryvinge sal blijcken. Om dan sijne Aenslagen / Beleggheringhe ende In-neminghe van Steden / en andere krijchs-daden particulierlijcken ende opdentelijcken te verhaelen / sullen wy ons begin nemen met het in-nemen der Stadt Axle.

In-nemen der Stadt Axle in Vlaenderen.

Op den 16 Julij in den Jaere 1586. is sijn Excell. vergeselschapt wesende met Sir Philips Sidney, met omtrent drie duysent Soldaten ende andere Gereetschappen van Oorloghe / secreteelijcken in der nacht van het Fort Ter Neusen verrocken nae de Stadt Axle, gheleghen in Vlaenderen / omtrent anderhalve Mijl van Hulst, ende vier Mijlen van Gendt, zijnde een kleyn sehoon Stedeken / doch niet gantsch bemuyt / alwaer binnen laghen hier Waendelen Soldaten tot Garnisoen ende besettinghe / ende hebben het selve bedecktelicken / ober eenen Mupz / het Water van den anderen schepdende (die van te booren by sijn Excellentie ende Sidney verspiedet was) ober-gheslootten zijnde / ingenomen sonder groote Bloedt-stottinghe: ober-midts dat de vier Waendelen Soldaten / ober-ballen zijnde / haer niet ter weer en konden stellen: t Stedeken verobert ende in-ghenomen zijnde / hebben dese victorieuse Helden terstonde de Schantzen daer rondtomme legghende mede in-ghenomen: ende om de Stadt noch beter te verseecheren ende te bewaren / hebben sy de Dijken dooz-ghescecken / ende de Stadt alsoo rondt-omme in het Water ghestelt. Welcke In-neminghe Zabandt en Vlaenderen in sulcke Verroerte bracht / dat sy genootsaecht waren / (byessende vooz meer quaets) den Prince van Parma te versoecken ende te bidden / dat hy de Beleggheringhe vooz Nuys quiterende / haer in desen Poodt te hulpe komen / ende vooz grooter Inbal ende schade / behoeden ende beschermen soude: daer by boegende: dat het

Axle van sijn Excell. lenie verobert.

Sijn Excell. lenie verobert de Stad.

A 2 eerlijcker

1587

verlicket ende noodsaekelicker was / haer eygen Landt te bewaren / van te ne Rijckstadt / leggende bupen de Jurisdiccie van de Nederlanden / te beleggen ende te over-winnen. Maer de Prince van Parma niet willende het Beleggh quiteren / sondt den Gouverneur van Grevelingen, Seigneur de la Motte, om de Stadt weder te belegghen ende in te nemen : maer te verghhefs / vermits (ghelijck verhaelt is) de Stadt rondt-om in het Waeter gheselt was. Te meer om dat de Hollandische ende Zeensche Zee-ruyters / haer soo sterck daer ontrent hielden dat la Motte hem aldaer niet langer en dofs betrouwen.

Tot een beslupt van dese Veroveringhe van Axels, soo dient alhier onthouden ende gheselt dat de eerste / de voornaemste / ende laetste Victorie / ofte Zegen die sijn Princelijcke Excellentie / binnen de Palen deser Landen verkregen heeft / gheschiedt ende verkregen zijn in het Graeffschap van Vlaenderen / gelijck hier na tot gelegen tijdt en plaetse geseyt sal werden.

Victorieuse Schermutsinghe tusschen den Grave van *Hohenlo*, ende den Heere van *Haultepenne* ontrent *Engelen* gheschiedt den 13. Julij, 1587.

Als de Prince van Parma met sijn Leger voer Slups gheballen was / soo heeft sijn Excellentie Graef Maurits van Nassauw, die in het af-wesen van Robert Dudley, Graef van Leicester, het opperste Ghebiedt hadde over der Staten Volck / sich bedacht ende beraden / wat middelen dat hy best gebuyckensoude om Parma van Slups / dwelck hy sterck belegert hadde / af te trecken. Daer is hy de Staten ende sijn Excellentie goet ghebonden / datmen den Graef van *Hohenlo* met een groot ghetal Ruyteren ende Doet-knechten soude schicken in *Brabant* / om daer met *Branden* / *Blaken* / ende *Brandschatten* eenen grooten alarm te maecten / sae het gheheele Landt in roere te stellen / gelijck oock gheschiedt is : Want de Graef van *Hohenlo* heeft in het beginsel van Julio in *Brabant* gheplondert ende verbrandt twee-entwintigh Dorpen / ende twee Stedekens / sich ghelaetende als oft hy 's Hertogen-Bosch woude gaen beleggen / daer toe hem des maels hooge Wateren / ende de groote dierte van allerley Maghen-aes in des *Brands* Landen seer dienstigh schenen te zijn :

Hohenlo
plondert
verbrandt
Dorpen.

Insonderheyt de *Wetijle* die van den Bos oock geen grooten voorsiet hadden. De Prince van Parma dit vernemende / die meer Volcks in sijn Leger voer Slups hadde / als hy behoefde / soo heeft hy den Heere van *Haultepenne*, Soone van den Graef van *Barlaymond*, met twee-entwintigh Doet-knechten / ende vijfen-entwintigh Compagnien Ruyteren in *Brabant* ghesonden / om der Staten ende sijn Excellentie voer-nemen te verhinderen. *Haultepenne* heeft hem met sijn Volck ghelegert te *Boxtel*, een groot schoon Dorp na hy den Bos gelegen / ende seer hermaect van weghen de groote Afgoderpe die aldaer bezeven woert met 't Heylighe Bloedt, soo de Rooms-Catholijcke dat noemen.

Den Prince Mauritz gheadverteert zijnde van de over-komste des Graef van *Leycesters* in *Zeelandt* / soo is hy met *Schenck*, *Norris*, ende andere Colonellen / nae *Zeelandt* ghereyst / met eenigh Rijcksvolck / om hem te wille-komen / ende te beraetslagen / wat men best doen soude om Slups te ontfetten. De Graef van *Hohenlo* was ghelaten in de *Deperp* van den Bos / met drie bupfendt *Man* / soo te voete / als te peerde / om den *Cupn* ofte *Frontieren* van *Hollandt* te bewaren / daer hy men meynde dat op een korts meer Volcks upt *Gelderlandt* / *Wierlandt* / ende upt het *Sticht* van *Drecht* komen soude / 'twelck nochtans niet en gheschiede. Een-wel de Graef van *Hohenlo*, om den Tijdt niet onnuttelijck te verslijten / heeft de *Schantse* te *Engelen*, dicht by den Bos gelegen / met ghewelt aen-ghetaft / ende stormender-handt in-ghenomen / ende afgeworpen. *Haultepenne* quam met sijn Rijcksvolck in goede ordre an-treken : meynende *Hohenlo* te slaen / dewijle hy voer *Engelen* doende was / maer *Hohenlo* heeft hem soo dapper tot tegen-weere gheselt : dat *Haultepennes* Ruyteren / ende daer nae het Doetvolck / is gheslagen / ende *Haultepenne* selfs is soo ghequetst gheworden van eenen grooten *Cack* / die met een *Wels* stuck van eenen Boom ghebroken zijnde / hem op den Hals ende *Pecke* gheballen is : dat hy den 14 Julij daer aen ghestorven is binnen den Bos. De plaetse daer dese Schermutsinghe gheschiedt is / (alwaer noch op dese uure de Staten een stercke *Schantse* hebben) wordet heden ten daghe ghe-noemt *Creve-cœur*, dat is *Herten-leet*, of *Hert-breker*, *Crepra-cordium* ende is gelegen op de *Riviere* de *Dyse*, die hy den Bos in de *Maese* loopt.

Engelen
ingenomen
en gheleedt.

De

1588. De Heere van Haultepenne is van de sijne seer beklaecht geweest / want hy was wijs ende voorzichtig in het beraedslaghen / kloech / en moedich om 't ghene dat beraedslaecht was in het werck te stellen. Hy heeft den Coninck van Hispanien veel groote diensten gedaen.

Medenblix dwangh tot ghehoorsaemheyt van de Ho. Mo. H. Staten Generael.

He wel den Grabe van Leycester sijn Gubernement der vereenichde Landen geresigneert ende af-ghelept hadde / volghende sijne Acte daer van berleent aende Staten Generael binnen Londen. opten 17 Decembris inden jaer 1587 / ende dien volgende van wegen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael met een secker Placcaet banden 12 Aprilis 1588 opentlicken af-ghelesen berlaert is / mette volgende woorden :

Verzoekt van de Ho. Mo. Staten met de Hon. van Engeland.

DE Staten Generael der vereenichde Nederlandtsche Provincien, Allen den ghenen die dese sullen sien oft hooren lesen, Saluyt ende dilectie. Alsoo het de Konincklijke Majesteit van Engeland ghenadelick belieft heeft ghehadt metten Ghecommitteerden ende Gefanten der voorsz. Provincien te treden in onder-handelinghe, ende eyndelick mette selve te besluyten secker Tractaet, in date den 10 Augusti Anno 1585. By 't welcke onderlinge is verdragen ende gheaccordeert, dat gheduerende den Oorlogetegens der voorschreven Landen Vyanden, Vreemdelinghen, Malconen ende haren Aenhangeren, haere Majesteit tot secours ende assistentie der voorschreven Provincien, ende omme de selve te handt-houden in de beschermenisse van de waere Christelijke Religie, ende van de Vryheden, Privilegien ende Rechten der voorschreven Landen, in dese Landen sal onder-houden tot haere Majesteits koste, boven die Garnisoenen vande Steden ende plaetsen haere Majesteit belooft tot verskertheit van het Remboursment van de Penningen by de selve te verschieten, 't getal van 5000. Voet-knechten en 1000. Ruyteren, geleyt door een Gouverneur Generael, welsende een Heere van Name, Qualiteyt ende Respecte van de ware Christelijke Religie, ende ander goede Hoofden : Midts dat die voorsz. Provincien in 't ghemeen, ende yegelijk in 't particulier, souden ghehouden ende verbonden wesen, deselve hare Majesteit vande voorschreven kosten te betalen ende rembourseren op seckere termijnen nae den Oorlooghe : Ende dat om haere voorsz. Majesteit vande selve betalinge en remboursment volcomelick te verscekeren, de selve in handen souden werden ghestelt de Steden ende Forten van den Briel, ende Vlißingen, met 't Casteel van Ramme-

Den Briel en Vlißingen op wat condtien betoandet.

kens : De welke by hare Majesteit ofte desselfs nakomelingen (de voorsz. betalingen en remboursment gedaen zijnde) sonder eenighe swarigheydt ofte eenich recht daer aen te behouden, wederomme ghestelt souden worden in handen van de Staten van de voorsz. Provincien, sonder de selve te laten comen in handen van den Koninck van Spaignen, oft andere vyanden van den Lande, ofte oock in handen van een ander Prince oft Heere : Maer souden alleen middeler tijdt bewaert worden tot verskeringhe van hare Majesteit ende profijte van de Staten vanden voorsz. Landen : Welcken Gouverneur ende twee andere ghequalificeerde personen by hare Majesteit uyt hare onderfaten te senden, ende te introduceren, inden Raedt van State vande vereenichde Provincien, met den selven Raedt souden administreren de saken de ghemeene defensie ende Unie vande voorsz. Landen aengaende. Achtervolgende welcke Tractate, de voorsz. Steden ende stercken ghestelt zijnde in handen van hare voorsz. Majesteit, de selve gheleift heeft ghehadt herwaerts over te senden met Commissie van Gouverneur ghenerael over haer secours, den Doorluchtighen Hoogh-gebornen Forst Robert, Grave van Leycester, Baron van Denbigh, &c. Ende dat wy goet ghevonden hebbeng behadt de selve daer en boven te versoecken, aen te nemen, ende te committeren tot Gouverneur ende Capiteyn generael, over alle de Geunieerde Provincien, ende gheassocieerde Steden ende Leden van dien. Welcke last by sijne voorsz. Excellentie aengenomen zijnde, met reserve van de Hommage ofte manschap die hy hare voorsz. Majesteit schuldich was : So waren dien volgende alle de Gouverneurs van de Provincien, Steden ende Leden der selver, midts gaders oock alle de Officieren, Justicieren, ende volck van Oorloghe aen sijne Excellentie inde voorsz. qualiteit, als Gouverneur ende Capiteyn generael van de Nederlanden, mitsgaders aende selve Landen in 't generael ende particuliere by eede verplicht. Dan alsoo hare Majesteit belieft heeft te weder-roepen sijne voornoemde excellentie, omme de selve in ander hare Majesteits diensten binnen haere Rijkte te gebruycken, sulcx dat de selve sijne Excellentie, als mits dien niet connende vaceren tot 't Gouvernement deser Landen, ende voldoeninghe van de lasten sijnder Commissien, sulcx den tegenwoordighen noodt ende ghelegbentheyte deser Landen is vereyschende, heeft deselve sijne Excellentie hem ghequeten ende verdraeghen van den voorsz. last van Gouverneur ende Capiteyn generael der voorsz. geunieerde Provincien, ende vande Commissien by ons sijne voorsz. Excellentie daer over ghegheven, ende 't selve wederomme ghestelt in onsen handen, ghelijck blijckt by Acte onder desselfs handt ende zeghel daer van binnen Londen ghemaect in date den 17. Decembris 1587. Dat oock hare voorsz. Majesteit gelieft heeft ghehadt als Gouverneur ghenerael over haer secours in dese Landen te committeren den Wel-gebornen Heere Peregrin. Baender-Heere van Williby, Bebe ende Thersby, &c. by com-

Den Grabe van Leycester Gubernement deser Landen

Resigneert het selve toebetrom an de Ho. Mo. Staten

missie in date den 24. dervoorfsz. maendt December. Ende bemerkende dat in desen teghenwoordighen nootd ende ghelegentheydt van den Lande de selve sonder groot perijckel niet en mogen wesen, sonder generale Regieringhe:

SOO IST, dat wy omme redenen voorfsz. met goede ende rijpe deliberatie by desen een yegelijk wel hebben willen kondich ende kennelick maken, dat sijne voorfsz. Excellentie, volghende de voorfsz. Reserve, hem verdragen heeft van de voornoemde Commissien: Ende dat wy achtervolgende de goede belijfte van hare Majesteit ende sijne Excell. sijne voorfsz. Exc. daer van verdragen houden. De generale Regieringhe van de voorfsz. Landen in de saken de gemene beschermenisse ende Unie der selver aengaende, mitsgaders de onderhoudenisse van 't Tractaet met hare Majesteit ghemaect, hebben ghestelt ter bedieninghe ende administratie vanden Rade van State vande voorfsz. Landen, omme by den voorfsz. Wel-geboren Baender-heere van Willy by Gouverneur Generael van hare Majesteits secours, de Gouverneurs van de respectie geunieerde Provincien, ende de twee Raden by hare Majesteit uyt hare onderlaten, volgende 't voorfsz. Tractaet, tot dien eynde in den voorfsz. Raet geintroduceert, ofte noch te introduceren, mitsgaders de Raden uyt de vereenigde Provincien by ons ghecommitteert, ende noch te committeren, beleydt, bedient ende geadministreert te werden, de saecken de gemene defensie ende unie der selver, tegen den ghemeen vyandt betreffende: Al achtervolghende den voorschreven Tractate, ende die Resolutie, ende d' Instructie by ons daer op ghenomen ende gegeven, ende noch tegheven. Ontbieden daerom alle Gouverneurs ende Capiteynen van de Provincien, Steden ende Leden der selver, allen Admiralen ende Vice-Admiralen, allen Oversten, Collonellen, Ritmeesteren, Capiteynen, Soldaten te water en te lande, ende voorts allen Presidenten, Raden, Officieren, Tresoriers, Ontfangers, Baillouwen, Schoutten, Maerschalcken, Drossaten, Grietmannen, Magistraten, Edelen, Vassalen, Burgeren ende anderen ingesetenen ende Onderdanen deser Landen, van wat state ofte conditie die zijn, ende allen anderen (des noots zijnde) dat sy, ende elck van hen, quijt, vry, ende ontslaghen zijn, van haren eedt, voor soo vele sy daer by aen sijne voorfsz. Excellentie den Grave van Leycester inde qualiteyten, by hem in dese Landen ghehadt, verbonden zijn gheweest: Bevelende ende ghebedende hen luyden mits desen wel expresselick, dat sy luyden hen daer van vry, quijt ende ontslaghen sullen houden, ghelijck sy luyden daer van vry, quijt, ende ontslagen gehouden worden by desen: Blijvende nochtans in volle kracht, wesen en verbintenisse den eedt by hen luyden respectie gedaen, voor so vele sy luyden daer mede zijn verbondē tot getrouwicheit aen de voorfsz. gheunieerde Provincien, Staten, Steden ende Leden der selver, ende tot de gehoorzaamheyt van de Overigheiden by ons over haer luyden ghestelt, belastende haer bevelen, ghetrouwelick, eerlick ende vromelick te betrachten, sulcx sy luy-

den voor Godt almachtich, ende den Landen sullen willen verantwoorden: Oft dat anderfints teghens den overtreders van dien sal worden gheprocedeert, nae dat de Rechten ende discipline militaire zijn ghedraghende: Ende alsoo met hare voorfsz. Majesteit van Enghelandt van weghen dese Landen, niet anders en is ghehandelt, ghetracteert, oft besloten, dan in manieren voren verhaelt: Ende wy oock by verscheyden verklaringhen van hare Majesteit zijn verseeckert, dat de selve egeen voordere Recht tot dese Landen, Steden ofte Leden der selver is pretenderende, noch eenigh voordere toesegghen aen de voorfsz. Landen, Steden, Leden oft ingesetenen van dien begheerende, dan 't onderhoud van het voorschreven Tractaet. 't Welk wy van onser zijden oock altydt hebben begheert, ende noch begheeren in alles ghetrouwelick te achtervolghen, ende volbrengen, tot goeden redelicken contentement van hare Majesteit. Dat mede hare voorfsz. Majesteit tot diverse reysen wel uytdruckelick verklaert heeft, teghens haere goede meyninghe, wille ende intentie te wesen, dat op haren name eenighe divisien, scheuringhen, ofte oneenigheden gemaect, ofte onderhouden worden: Ende wy nochtans dien niet teghenstaende sekerlick bevinden, dat verscheyden Inne-ghesetenen van de voorfsz. Provincien, qualick gheinformeert zijnde, van de voorschreven ghelegentheden ende onderhandeligen, imaginerende saken, die niet en zijn, vergetende haer debvoir, diverse quade officien hebben ghedaen, tot naedeel van de ruste ende eenigheyt van de voorfsz. Provincien in 't generael ende particulier. Ende dat onder 't decksel van 't selve, andere malitieuze geesten, meest vreemdelingen, ende uyt andere Provincien in dese Landen ghekomen, endeniet ofte weynigh in dese landen te verliesen hebben, deur haere natuerlicke ongherustigheyt ende oproerigheyt hen vervoordert hebben, met bedecte practijcken ende valsche pretexten, d' Inghesetenen van de voorschreven Landen verleyden, ende daer toe valschelick den naem ende authoriteyt van hare voorschreven Majesteit te gebruycken: Dat mede vele buytende voorschreven landen ghebornen, hen vervoordert hebben op den staet van den Lande, Steden ende Leden der selver te spreken, ende daer van te handelen, al oft die hare lichtveerdigheyt ende oproerigheyt ware onderworpen. Ende oft haer geoorloft ware allenieuwigheden daer inne aente grijpen, die hen luyden louden goet duncken, sonder te letten dat sy luyden voor anderen hen behooren in alle stilheydt ende modestie te ghenoegeen, ghenietende de protectie ende beschermenisse van dese landen, als de ingeborenen der selver: Ende dit alle onder 't pretext van den naem ende authoriteyt van hare Majesteit, die sulcx grotelick is mislagende, als buyten dessels meeninghe ende goede gheliefte, niet anders dan den generalen

Alle Gouverneurs en Officieren van den erde die sy Leycester ghebaen hadden/ ont-Raden.

Maer blij-ven verbonden aen het Landt.

Dermeest-
ste tot ghe-
boonfac-
heyt/ ende
schuldighe
plicht der
Nederlands-
che Onder-
sat.

Wesstraft
geban enige
Oproerighe-
den die den
staet deser
Provincien
breken.

1588. De Heere van Haultepenne is van de sijne seer beklaecht geweest / want hy was wijs ende voorzichtig in het beraedtslaghen / kloech / en moedich om 't ghene dat beraedtslaecht was in het werck te stellen. Hy heeft den Coninck van Hispanien veel groote diensten gedaen.

Medenblicx dwangh tot ghehoorsaemheyt van de Ho. Mo. H. Staten Generael.

Hoe wel den Grahe van Leycester sijn Gubernement der vereenichde Landen geresigneert ende af-ghelept hadde / volghende sijne Acte daer van herleent aende Staten Generael binnen Londen, opten 17 Decembris inden jaer 1587 / ende dien volgende van wegen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael met een secker Placcaet banden 12 Aprilis 1588 openlicken af-ghelesen verklaert is / mette volgende woorden :

Verzoekt van de Ho. Mo. Staten met de Ho. Mo. van Engelandt.

DE Staten Generael der vereenichde Nederlandtsche Provincien, Allen den ghenen die dese sullen sien oft hooren lesen, Saluyt ende dilectie. Alsoo het de Konincklijke Majesteit van Engelandt ghenadelick belieft heeft ghehad metten Ghecommitteerden ende Gesanten der voorsz. Provincien te treden in onder-handelinghe, ende eyndelick mette selve te besluyten secker Tractaet, in date den 10 Augusti Anno 1585. By 't welke onderlinge is verdragen ende gheaccordeert, dat gheduerende den Oorlogetegens der voorschreven Landen Vyanden, Vreemdelinghen, Malconten ende haren Aenhangeren, haere Majesteit tot secours ende assistentie der voorschreven Provincien, ende omme de selve te handt-houden in de beschermenisse van de waere Christelijke Religie, ende van de Vryheden, Privilegien ende Rechten der voorschreven Landen, in dese Landen sal onder-houden tot haere Majesteits koste, boven die Garnisoenen vande Steden ende plaetsen haere Majesteit belooft tot versekerheyt van het Remboursment van de Penningen by de selve te verschieten, 't getal van 5000. Voet-knechten en 1000. Ruyteren, geleyt door een Gouverneur Generael, wende een Heere van Name, Qualiteit ende Respecte van de ware Christelijke Religie, ende ander goede Hoofden : Midts dat die voorsz. Provincien in 't ghemee, ende yegelijk in 't particulier, souden ghehouden ende verbonden wesen, deselve hare Majesteit van de voorschreven kosten te betalen ende rembourseren op seckere termijnen nae den Oorlooghe: Ende dat om haere voorsz. Majesteit vande selve betalinge en remboursment volcomelick te verseckeren, de selve in handen souden werden ghestelt de Steden ende Forten van den Briel, ende Vlißingen, met 't Casteel van Ramme-

Den Briel en Vlißingen op wat conditien bezondet.

kens: De welke by hare Majesteit ofte desselfs nakomelingen (de voorsz. betalingen en remboursment gedaen zijnde) sonder eenighe swarigheyt ofte eenich recht daer aen te behouden, wederomme ghestelt souden worden in handen van de Staten van de voorsz. Provincien, sonder de selve te laten comen in handen van den Koninck van Spaignen, oft andere vyanden van den Lande, ofte oock in handen van een ander Prince oft Heere: Maer souden alleen middeler tijdt bewaert worden tot versekeringhe van hare Majesteit ende profijte van de Staten vanden voorsz. Landen: Welcken Gouverneur ende twee andere ghequalificeerde personen by hare Majesteit uyt hare onderlaten te senden, ende te introduceren, inden Raedt van State vande vereenighde Provincien, met den selven Raedt souden administreren de saken de ghemeeene defensie ende Unie vande voorsz. Landen aengaende. Achtervolgende welcke Tractate, de voorsz. steden ende stercken ghestelt zijnde in handen van hare voorsz. Majesteit, de selve gheleift heeft ghehadt herwaerts over te senden met Commissie van Gouverneur ghenerael over haer secours, den Doorluchtighen Hoogh-gheboren Forst Robert, Grave van Leycester, Baron van Denbigh, &c. Ende dat wy goet ghevonden hebbeng ghehadt de selve daer en boven te versoeken, aen te nemen, ende te committeren tot Gouverneur ende Capiteyn generael, over alle de Geunieerde Provincien, ende gheassocieerde Steden ende Leden van dien. Welcke last by sijne voorsz. Excellentie aengenomen zijnde, met reserve van de Hommage ofte manschap die hy hare voorsz. Majesteit schuldich was: So waren dien volgende alle de Gouverneurs van de Provincien, Steden ende Leden der selver, midts gaders oock alle de Officieren, Justicieren, ende volck van Oorloghe aen sijne Excellentie inde voorsz. qualiteit, als Gouverneur ende Capiteyn generael van de Nederlanden, mitsgaders aende selve Landen in 't generael ende particuliere by eede verplicht. Dan alsoo hare Majesteit belieft heeft te weder-roepen sijne voornoemde excellentie, omme de selve in ander hare Majesteits diensten binnen haere Rijkke te gebruycken, sulcx dat de selve sijne Excellentie, als mits dien niet connende vaceren tot 't Gubernement deser Landen, ende voldoeninghe van de lasten sijnder Commissien, sulcx den tegenwoordighen noodt ende ghelegenthheit deser Landen is vereyschende, heeft deselve sijne Excellentie hem ghequeuten ende verdraeghen van den voorsz. last van Gouverneur ende Capiteyn generael der voorsz. geunieerde Provincien, ende vande Commissien by ons sijne voorsz. Excellentie daer over ghegheven, ende 't selve wederomme ghestelt in onsen handen, ghelijck blijkt by Acte onder desselfs handt ende zeghel daer van binnen Londen ghemaect in date den 17. Decembris 1587. Dat oock hare voorsz. Majesteit gelieft heeft ghehadt als Gouverneur ghenerael over haer secours in dese Landen te committeren den Wel-gheboren Heere Peregrin, Baender-Heere van Williby, Bebe ende Thersby, &c. by commissie

Den Grahe van Leycester Gubernement deser Landen

Resigneert het selve wederom an de Ho. Mo. Staten

1588. missie in date den 24. dervoorz. maendt December. Ende bemerckende dat in desen teghenwoordighen noodt ende ghelegentheydt van den Lande de selve sonder groot perijckel niet en mogen wesen, sonder generale Regieringhe:

SOO IST, dat wy omme redenen voorz. met goede ende rijpe deliberatie by desen een yegelijck wel hebben willen kondich ende kennelick maken, dat sijne voorz. Excellentie, volghende de voorz. Reserve, hem verdragen heeft van de voornoemde Commissien: Ende dat wy achtervolgende de goede belijfte van hare Majesteyt ende sijne Excell. sijne voorz. Exc. daer van verdragen houden. De generale Regieringhe van de voorz. Landen in de saken de gemene beschermerijse ende Unie der selver aengaende, mitsgaders de onderhoudenisse van 't Tractaet met hare Majesteyt ghemaect, hebben ghestelt ter bedieninge ende administratie vanden Rade van State vande voorz. Landen, omme by den voorz. Wel-geboren Baender-heere van Willyby Gouverneur Generael van hare Majesteyts secours, de Gouverneurs van de respectie geunieerde Provincien, ende de twee Raden by hare Majesteyt uyt hare onderlaten, volgende 't voorf. Tractaet, tot dien eynde in den voorz. Raet geintroduceert, ofte noch te introduceren, mitsgaders de Raden uyt de vereenigde Provincien by ons ghecommitteert, ende noch te committeren, beleydt, bedient ende geadministreert te werden, de saecken de ghemenedefensie ende unie der selver, tegen den ghemeenen vyandt betreffende: Al achtervolghende den voorschreven Tractate, ende die Resolutie, ende d' Instructie by ons daer op ghenomen ende gegeven, ende noch tegheven. Ontbieden daerom alle Gouverneurs ende Capiteynen van de Provincien, Steden ende Leden der selver, allen Admiralen ende Vice-Admiralen, allen Oversten, Collonellen, Ritmeesteren, Capiteynen, Soldaten te water en te lande, ende voorts allen Presidenten, Raden, Officieren, Tresoriers, Ontfangers, Baillouwen, Schoutten, Maerschalcken, Drossaten, Grietmannen, Magistraten, Edelen, Vassalen, Burgeren ende anderen ingesetenen ende Onderdanen deser Landen, van wat state ofte conditie die zijn, ende allen anderen (des noots zijnde) dat sy, ende elck van hen, quijt, vry, ende ontslaghen zijn, van haren eedt, voor soo vele sy daer by aen sijne voorz. Excellentie den Grave van Leycester inde qualiteyten, by hem in dese Landen ghehadt, verbonden zijn gheweest: Bevelende ende ghebiedende hen luyden mits desen wel expresselick, dat sy luyden hen daer van vry, quijt ende ontslaghen sullen houden, ghelijck sy luyden daer van vry, quijt, ende ontslagen gehouden worden by desen: Blijvende nochtans in volle kracht, welen en verbintenisse den eedt by hen luyden respectie gedaen, voor so vele sy luyden daer mede zijn verbondē tot getrouwicheyt aen de voorz. gheunieerde Provincien, Staten, Steden ende Leden der selver, ende tot de gehoorfaemheydt van de Overigheyden by ons over haer luyden ghestelt, belastende haer bevelen, ghetrouwelick, eerlick ende vromelick te betrachten, sulcx sy luy-

den voor Godt almachtich, ende den Landen 1588. sullen willen verantwoorden: Oft dat anderfints teghens den overtredders van dien sal worden gheprocedeert, nae dat de Rechten ende discipline militaire zijn ghedraghende: Ende alsoomet hare voorz. Majesteyt van Enghelandt van weghen dese Landen, niet anders en is ghehandelt, ghetraecteert, oft besloten, dan in manieren voren verhaelt: Ende wy oock by verscheyden verklaringhen van hare Majesteyt zijn verseekert, dat de selve egeen voordere Recht tot dese Landen, Steden ofte Leden der selver is pretenderende, noch eenigh voordere toefegghen aen de voorz. Landen, Steden, Leden oft ingesetenen van dien begheerende, dan 't onderhoud van het voorschreven Tractaet. 't Welk wy van onser zijden oock altydt hebben begheert, ende noch begheeren in alles ghetrouwelick te achtervolghen, ende volbrenghe, tot goeden redelicken contentemente van hare Majesteyt. Dat mede hare voorz. Majesteyt tot diversche reysen wel uytdruckelick verklaert heeft, teghens haere goede meyninghe, wille ende intentie te wesen, dat op haren name eenighe divisien, scheuringhen, ofte oneenigheden ghemaect, ofte onderhouden worden: Ende wy nochtans dien niet teghenstaende sekerlick bevinden, dat verscheyden Inne-ghesetenen van de voorz. Provincien, qualick gheinformeert zijnde, van de voorschreven ghelegentheden ende onderhandeligen, imaginerende saken, die niet en zijn, vergetende haer debvoir, diversche quade officien hebben ghedaen, tot naedeel van de ruste ende eenigheyt van de voorz. Provincien in 't generael ende particulier. Ende dat onder 't decksel van 't selve, andere malitieuze geeften, meest vreemdelingen, ende uyt andere Provincien in dese Landen ghekomen, ende niet ofte weynigh in dese landen te verliefen hebben, deur haere natuerlicke ongherustigheyt ende oproerigheyt hen vervoordert hebben, met bedecte practijcken ende valsche pretexten, d' Inghesetenen van de voorschreven Landen verleyden, ende andere in oneenigheyt te te brenghe, ende tot oproerigheyt te verwecken, jae dateenighe by den vyandt uytghemaect, ghetracht hebben 't volck van Oorloge in dienste van den lande zijnde tot muysterie, ende daer nae tot verraderie te verwecken, ende daer toe valschelick den naem ende autorireyt van hare voorschreven Majesteyt te gebruycken: Dat mede vele buytende voorschreven landen ghebornen, hen vervoordert hebben op den staet van den Lande, Steden ende Leden der selver te spreken, ende daer van te handelen, al oft die hare lichtveerdigheyt ende oproerigheyt ware onderworpen. Ende oft haer geoorloft ware allenieuwigheden daerinne aen te grijpen, die hen luyden louden goet duncken, sonder te letten dat sy luyden voor anderen hen behooren in alle stilheydt ende modestie te ghenoege, ghenietende de protectie ende beschermerijse van dese landen, als de ingeborenen der selver: Ende dit alle onder 't pretext van den naem ende autoriteyt van hare Majesteyt; die sulcx grotelick is mislagende, als buyten desselvs meeninghe ende goede ghelijste, niet anders dan den generalen

Alle Gouverneurs en Officieren van den erde die sy Leycester ghebaen hadden/ ontbieden.

Maer blijven verbonden den eedt van den Landt.

Vermaent dat tot gheprocedeert/ ende sulckwijse plicht der Nederlandische Oorloges.

Bestraffinghe van eenige Oproerigheden die den Staet deser Provincien bedroeghe.

1588. ralen onderganck van de voorsz. Provincien connende mede brenghen. Voor de conser-
varie van de welcke de vrome, ende getrou-
we ingeseten der voorsz. landen, ende an-
dere vrome Patriotten, ay andere Provin-
tien ter oorsaecke van de Religie verdreven,
ende in dese landen geweecken, soo vele
hebben ghedaen, gheleden, ende in voor-
gaende tijden in loo goede eenigheydt ende
gherustigheydt onder haer wettelike Over-
heyt, soo in voorspoet als teghen spoet ghe-
leeft. Soo wordt een yeghelick van wat na-
tie, state, ofte conditichyzy, wel scher-
peliclyk gheinterdiceert ende verboden midts
desen, Dat hy hem voortaan niet en vervor-
dere, met woorden, heymelicke practijcken,
gelchriften ofte wercken te onderwin-
den, eenighe veranderinghe, nieuwigheydt
ofte oproerigheydt in den staedt van den lan-
de, onder den Burgheren, inghesetenen oft
Krijcksvolcke in dienste zijnde, te water
ofte te lande, 't zy onder 't pretexte van de
name ende autoriteyt van hare Majesteit,
ofte van sijn Excellentie van Leycester, ofte
van yemant anderste voorderen, solliciteren
ofte doen. Op pene, dat regens henluyden
sonder respect van persoonen, ende sonder
eenighe conniventie ofte dissimulatie by ons,
mits raders by den Staten van de respectie
Provincien, ofte de ordinairse Officieren,
Iusticieren ende Magistraten van de Landen,
ende Steden sommierlick, ende sonder figure
van Proces sal worden gheprocedeert totte
straffen, naerechte ende costuyne van den
Lande, tegens de Perturbateurs van de ge-
meene ruste gheselt, ten exempel van ande-
ren.

Verbot van
verandering
ofte oproer
op den naam
van de Ro-
ming niet te
moeyen te
brenghen.

Op yem
van crim-
placitij g.
straft te
moeyen.

Ende ten eynde hier af niemant ignorantie
en pretendere, ontbieden, ende beveelen
wy wel expresselick, desen alomme te doen
kundigen, uyt-roepen, ende publiceeren,
daermen ghewoonelick is uytroepingen ende
publicatien te doen. Procedeerende ende
doende procederen teghens den overtre-
ders van dien, totten penen hier boven verhaelt,
sonder eenighe gunste, faveur ofte dissim-
ulatie ter contrarien. Want wy 't selve tot be-
houdenisse ende welstandt van den Lande
sulcx hebben bevonden te behooren. Gege-
ven in onse vergaderinghe in 's Graven-Ha-
ge, onder ons Cachet hier op ghedruckt, in
Placcateden 12 dagh van April, 1588. Ge-
parapheert *Egmont* *Or.* Onder stondt. Ter
ordonnantie van de voornoemde Heeren
Staten generael, Ende was gheteekent.

C. Aerssens.

Wit alles alsoo gheschiedt zijnde / soo
zijn nochtans in dese Landen veel ende
verscheiden persoonen / tot sijnen aen-
hangh / ende gonste gebleven: inson-
derhepdt die eenich pzoft oft boozdeel
by hem pzetendeerden, versoekende
daeromme aen hem sijn wederkomst /
ofte sijn resignatie achter te houden/
ende te verhinderen. Booz dese ende
andere middelen grooten twist berwe-
kende / in de Landen ende Steden / ma-
kende het Krijcksvolck tegens de Heer-

ten Staten oproerigh / insonderhepdt tot **1588.**
Geertruyden-bergh, Medenblick, Naer-
den, Worcum, Heusden, Braeckel
ende ander meer. Daer inne met alle
behoorlijcke blijt ende naerstighepdt
van sijn Princelike Excell. ende de Ho.
Mo. Heeren Staten gearbejdet wert/
om sulcx te verhinderen / ende te belet-
ten: soo booz belofte / contentement /
als dwangh. Maer mer den Oversten
Senoy die van den Prince van Oran-
gien Gouverneur van Noort-Hollandt
gheselt was / ende met sijn Garniso-
nen de Stadt Medenblick besetter had-
de / en konden sy niet goet hepdt / ende
tusschen spreken van verscheiden groo-
te Heeren / niet accordeeren / nochte hem
tot ghehoorzaamhepdt van sijn Excel-
lentie als Gouverneur generael / ende
de Ho. Mo. Heeren Staten als Sou-
vereyne Heeren / brengen / waerom sy
ghenoofsacht geweest zijn dwangh te
ghebruyken / om hem tot de ghehoor-
zaamhepdt te brengen; bermidts de
Landen / seer veel daer aen gheleghen
was / om 't selve niet waerhepdt te be-
scheyden / sullen wy ten inganghe al-
hier inboeghen / de Bedenen die de Ho.
Mo. Heeren Staten ende sijn Excellen-
tie beweeght hebben sulcx te doen /
't welck sy sels by haren Drucker ghe-
druckt / hebben doen uytgheben inden
jare 1588. Wesende van den volgenden
inhoud.

T Is eenen yegelijcken kennelijck dat den ^{Merdenen}
Deurluchtighen Hoogh-gebooren Furst ^{van de Ho.}
ende Heere de Prince van Orangien H. G. ^{Mo. Staten}
totten welstandt der Nederlanden, ende ^{van 't Beleg}
besonder van de Landen van Hollandt, Zee- ^{van Meden-}
landt ende West-Vrielandt staende onder ^{blick.}
sijnen Gouvernemente, soo groote liefde en-
de affectie ghedraghen ende bewesen heeft,
dat hy goetwillighlick niet alleene sijn,
sijnder Vrienden en bloet-verwanten goe-
deren, maer oock sijn eyghen persoon, ende
de persoonen van sijn Heer broederen ende
ander verwanten daer vooren opgheoffert
heeft, inder vougen dat sijn voorz. F.G.
(by den Coninck van Spangien deur den
Hertoghe van Alba, ende gheduerende de
Tyrannye vanden selven inde Nederlanden,
ter oorsaecke voorschreven, by alle vyand-
licke weggen vervolght zijnde) siende den
staet deser Landen ten hoochsten verdru-
ckt, soo heerlicke, loffelike ende heroicque tey-
kenen van sijn liefde ende affectie tot der
selver Landen welstandt bewesen heeft, dat
gheduyrende sijn absentie uyt de Neder-
landen, de Ingesetenen der selver, ende na-
mentlick der Landen van Hollandt, Zeelant
ende West-Vrielandt reciproquelyk ghe-
resolveert hebben hen van de tyrannye van
den voorschreven Hertoghe van Alba te be-
vrijden, de Christelicke Religie aen te ne-
men, ende hen in hare vrijheydt te stellen
onder het wettelick Gouvernement van sijn
gestat.

Merdenen
van de Ho.
Mo. Staten
van 't Beleg
van Meden-
blick.

voor-

1588. voorschreven F. G. Ende dat sijne F. G. tot handthoudinghe van de selve resolutie in 't beginfel deser oorloge, in verscheyden quartieren ende Steden der voorschreven Landen, wesen de van sijnen Gouvernemente gecommitteert ende gesonden; heeft alsulke personen als hy tot der Landen dienste noodigh heeft gheacht, met sulcke last, als de ghelegentheydt van den tijdt, ende der saecken heeft vereyscht. Soo dat hy onder anderen in den Noorder quartieren van Hollandt ende West-Vrielandt heeft gecommitteert ende ghesonden den Oversten Senoy : Die opte Commissie van sijne F. G. sonder eenigh wedersegghen ofte oppositie goetwillighlick aldaer is ontfanghen, Sonder dat d' Inghesetenen van de Steden ofte de platte landen van den voorschreven quartiere in 't ontfanghen van den selven Oversten eenigh regardt ghenomen hebbende op sijn persoon, (als aldaer noch ghebooren, noch ghegoet, ende qualick bekendt zijnde) maer alleenlick opte liefde die sy luyden tot sijne voorschreven F. G. hadden, ende de eere ende 't respect die sy sijne bevelen begheerden te bewijfen. 't Is oock kennelick dat van die tijdt af de voornoemden Overste van sijn F. G. voorschreve Hoochloffelicker ghedachtenisse, ende de voorschreven Landen seer eerlick ende profitelick gherefpecteert ende ghetraecteert is gheweest. Dat mede nae het bedroeffelick afsterven van sijn voorschreven F. G. de Staten van Hollandt ende West-Vrielandt, ende den Hoogh-gheboren Forst ende Heere MAURITS, ghebooren Prince van Oraigien, Grave van Nassau, &c. Marquis vander Vere ende Vlissingen, &c. Soon van sijn voorschreven F. G. nae de delatie van het Gouvernement ende Capiteynschap generael van de Landen van Hollandt, Zeelandt, ende West-Vrielandt aen den selven ghedaen, (niet meer ter herten hebbende als deser Landen welstandt, ende omme volghende de voetstappen van sijn voorschreven Heer Vader H. G. de selve ende den goeden Inghesetenen van dien by handthoudinghe van de ware Christelicke ghereformeerde Religie, eensamentlick de vrijheden, gherechtigheden, privilegien ende loffelicke ghebruycken der selver, teghens alle ghewelt ende tyrannie te helpen beschermen) den voornoemden Oversten hebben ghecontinueert ende ghehant-haest in ghelijcke ampt ende autoriteyt in den voorschreven quartiere, als hy ten daghe van 't voorschreven bedroeffelick afsterven van sijne F. G. H. G. hadde ghebruyckt. Ende hoe wel de voornoemden Oversten alsulke beneficien ende weldaden teghens de Landen ende sijn voorschreven Excellentie van Nassau wel danckelick behoorde te erkennen, Immers niet en behoorde yet voor te nemen dat teghens der voorschreven Landen gherechtigheden, oft het ampt van sijn voorschreven Excellentie van Nassau als Gouverneur ende Capiteyn generael over Hollandt, Zeelandt ende West-Vrielandt mochte strijden, ofte de selve hinderlick wesen. Te meer aenghesien 't selve Gouvernement sijn voorschreven Excellentie met volkomen kennisse van saec-

ken, ende eendeels tot een teecken van 1588; danckbaerheydt van de loffelicke diensten van sijn voorschreven Heer ende Vader solemnelick gheconfereert was : Soo ist nochtans ghebeurt dat by toedoen van eenighe personen (meest buyten de voorschreven Landen ghebooren, weynigh tot den welstandt der Landen gheaffectioneert ende teghens den huys van Nassau ondanckbaer zijnde) te weghe is ghebracht, dat de voornoemde Oversten van mijnen Heere den Grave van Leycester (die by den Staten Generael gecommitteert was tot Gouverneur Generael van de Nederlanden) sonder kennisse van de Staten van den Lande van Hollandt ende West-Vrielandt, ofte sijn voorschreven Excellentie van Nassau, seeckere breede commissie heeft verkregen, omme in alle saecken, oock den Staetende Politie van den Lande ende Steden van den Noorder-quartiere van Hollandt ende West-Vrielandt aengaende, als Gouverneur oft Lieutenant van den voorschreven Heere Grave van Leycester te ghebieden : ende heeft daer beneffens noch eenighe ander Commissien verkregen, al directelick strijdende tegens de Privilegien en gherechtigheden der voornoemde landen, ende het ampt en d' autoriteyt van den Gouverneur der selver, uyt krachte van de welcke hy oock metter daet begonst heeft nieuwe Ontfanghers ende Administrateurs over der Landen goederen ende inkomen te stellen, die hy ghepooght heeft feytelick ende met volck van oorloghe in ghebruyck van hare pretense Commissien te brengen. Waer van de Staten van Hollandt ende West-Vrielandt bericht zijnde, hebben, volgende den last van hare beroepinghe, tot bewaernisse van de eenigheydt ende gherechtigheden der selver Landen, eensamentlick het Gouvernement ende de autoriteyt sijne voorschreven Excellentie van Nassau ghedefereert den voornoemden Oversten aengheschreven, dat hy henluyden soude doen verstaen wat van de voorschreven Commissien was, ende dat hy uyt krachte van dien sonder kennisse van de Staten ende sijne voorschreven Excellentie van Nassau, niet en soude yet attenteeren. Maer 't selve te vergeefs ende sonder effect aen hem ghedaen zijnde, hadden de Staten van Hollandt, Zeelandt, ende Vrielandt aen den voornoemde Heere Grave van Leycester over het verleen van de voorschreven Commissien, als der Landen gherechtigheden ende de autoriteyt van sijn voorschreven Excellentie van Nassau prejudiciabel wesende, ende consequentelick tegens den gedaenen eedt van den voornoemden Heere Grave van Leycester strijdende, hem beklaght ende daer van revocatie versocht. Waer op eyntelicken den voorschreven Heere Grave van Leycester voor sijn eerste vertreck naer Enghelandt op ten 24 Novembris in den jaere 1586. met volkomen deliberatie ende kennisse van saecken, heeft verklaert: Dat inghvalle de Commissien van den voorschreven Oversten de gherechtigheden vanden voorschreven Landen, ofte d' autoriteyt van sijn Excellentie van Nassau waren prejudiciabel,

Senoy van den selven Gouverneur van Hoogholandt gemaect.

Van den Prince Maurits gecommiteert.

Senoy ofte danckbaer teppen 3000

Heere van Leycester gemaect.

Ende heeft de Staten van den selven beklaght.

1588. ciabel, hy te vreedden was niet't ghene de Staten daer innesouden ordonneren: Daer van hy de schriftelycke Appostille met sijn eygen Handt getekent heeft. Waer na van weghen de Staten ende sijne voorz. Excell. van Nassauw den voornoemden Oversten in den Hage beschreven is, omme aldaer met sijne voorz. Commissien te komen, ten eynde die ghevisiteert, ende met behoudennisse van der Eenigheydt, Gerechtigheden, ende Privilegien van de Landen, eenfaementlick het Gouvernement, ende d'authoriteyt van sijn voorz. Excell. van Nassauw, daer op ordre ghestelt mochte worden. Op welck schrijven den Oversten voornoemt in de Maendt van Ianuario in den Iaere 1587. in den Haghe by sijne voorschreven Excellentie ende den Heeren Staten is ghekomen, ende heeft sijne Commissien soo nopende het voorschreven Gouvernement, als het Castelleynschap van Medenblick in handen van sijne Excellentie ghelevert: Daer op behoerlick gheleth, ende de selve klaerlicken tegens der Landen ende Steden gerechtigheden, tot dissentie ende oneenigheydt, ende teghens d'authoriteyt van den Gouverneur ende Capiteyn Generael, van Hollandt ende West-Vrieslandt te strijden, bevonden zijnde. Is hem by sijn voorschreven Excellentie ende eenighe van de principaelste Heeren, tot de Administratie van de Iustitie inde voorz. Landen gecommiteert, ende inde ware Christelicke gereformeerde Religie seery verichende wel gefundeert, ende by een notabel gheral van de Edelen ende Steden van Hollandt, verklaert de goede affectie die sijn voorschreven Excellentie van Nassauw, ende de Heeren Staten tot hem waren continuerende. Ende dat de selve hem begheerden te handt-houden in ghelijcke authoriteyt ende commandement over het volck van Oorloghe, tot defensie van de Steden ende Forten van den Noorder quartier ghedestineert oft te destineren, als hy ghehadt ende gebruyckt hadde ten tijden van het overlijden van sijn F. G. H. G. ende hem daer toe Commissie te verleen: Behoudelick dat aenghesien van allen ouden tijden de bewaernisse ende verseeckeringhe van alle Steden, Forten ende Quartieren van Hollandt ende West-Vrieslandt gheslaen hadde tot het ampt van den Gouverneur ende Capiteyn Ghenerael, van den voorschreven Landen, indier voeghen dat den selven Gouverneur in der tijd, tot bewaernisse ende verseeckeringhe der selver altijds ghebruyckt ende ghecommitteert heeft ghehadt alsulcke Hoofden, Capiteynen ende Soldaten als hy goet gevonden heeft, ende met de welcke hy hem teghens den Prince deser Landen, ofte anderen het recht tot de Landen hebbende meende te verantwoorden. Dat daeromme tot conservatie van de gherechtigheden, ende eenigheydt van den Lande, eenfaementlick t'voorschreven Gouvernement der selver, hy Oversten ghehouden was sijn voorz. Excell. van Nassauw in de voorz. qualiteyt, sulcx hy sijn voorz. Heer-vader ghedaen hadde, te respecteren ende te ghehoorsamen, daer toe van den selven Commissie t'ontfangen, ende hem eedre te doen. t'Welck by den voorz.

Setop inde Hage name d. m. Straeten ontboet.

Die hem in sijn Gouvernemenent onder sijn Excellentie als Gouverneur van Noorder-Hollandt continueert.

Inde dat hy eedt an sijn Excell. sal doen.

Oversten oock sulcks verstaen, aenghenomen, en by handtastinge belooft is geweest. Ende hoe wel hem op sijn ernstighe begeerte de voorz. Commissien werden gherestitueert, soo heeft hy nochtans voor de selve restitutie solemneelick belooft, dat hy hem mette selve Commissie niet en soude behelpen. Ten selven tijde quamen de bedroefde tydinghen van het verradelick overleveren van de Stadt van Deventer ende de Forten van Zutphen, by der Verraders Willem Standley ende Roelandt Jorck, met haere onderhebbende Krijchsluyden gedaen: waer deur den tijdt niet en mochte lyden dat den voorschreven Oversten soo langh in den Haghe bleef, dat de voorschreven Commissie by sijne voorschreven Excellentie van Nassauw werdegedepescheert, ende den eedt daer op solemneelick gedaen: Maer sijn voorschreven Excellentie hem betrouwende op het Woordt van den voorz. Oversten, ende niet anders ter herten hebbende als de behoudennisse ende bewaernisse vanden Lande, heeft terstont na dat de voorz. bedroefde tydinghen waren ghekomen, den Oversten belast; dat hy hem in den Noorder-quartiere soude vinden, omme te letten soo op de bewaernisse van de Steden aldaer, als sonderlinghe omme de Steden ende Forten van Gelderlandt ende Over-Yssel, daer inne eenigh Volck van sijn Regiment lagh, voordere assistentie te doen, nae den noodt soude vereyschen. Dies beloofde sijn voorz. Excellentie den Oversten voornoemt toe te schicken een of twee Compagnyen, die gheleydt souden worden in plaetse van den ghenen, die uyt de Steden van Noordt-Hollandt ende West-Vrieslandt nae de Steden ende Forten van Gelderlandt ende Over-Yssel souden worden gheschickt, daer over sijn Excellentie te vreden was, dat den Oversten oock commandement ende bevel soude hebben, als over andere in de voorz. Steden garnisoen houdende. Waer op den Oversten voornoemt van sijn voorz. Excell. ghescheyden is, met belofte dat hy van hem sijne Commissie ontfanghen, den Landen ghetrou, ende sijn voorschreven Excell. ghehoorsaem wesen soude, daer toe hy aen sijn Excell. oock handtastinge ghedaen heeft. Ende overmits nae het voorz. schadelick verraet van Deventer ende Forten voor Zutphen bevonden worde, dat de principale oorake van het verlies van de voorschreven Stadt ende Forten was, dat de Oversten, Capiteynen ende Soldaten daer inne geleyt geen Overigheydt in dese Landen en hadden willen erkennen, nochte ghehoorsamen den Staten Generael, den Raedt van State, nochte den Stadt-houder van de Landen daer inne sy lagen, nochtredenen Generael van het secours van de Konincklike Majesteit van Enghelandt, te dier tijdt in dese Landen wesende. Maer seyden alleenlicken te staen onder het ghebiedt van sijn Excellentie den Grave van Leycester, die over Zee uyt den Landen was, ende over sulcx het Gouvernement van de Landen niet en mochte bedienen ofie op de bewaernisse der Landen ende Steden letten. Dat meede verscheyden advertentien ende tydinghen quamen dat by andere Oversten ende Soldaten inder noodt

1588.

Bevreecht weder in sijn Gouvernemen.

ghelijcke voorstellen fouden worden ghe-
daen, daer deur meer Steden in der vyan-
den gheweldt fouden hebben worden ghe-
bracht : Soo is by den Staten van Hol-
landt, met West-Vrielandt ende Zeelandt
naer voorgaende beschrijvinghe, ende rijpe
deliberatie van Raede verfaen , tot be-
fchermenisse van de voorschreven Landen
ende Steden der selver noodigh te wesen; dat
alle het volck van oorloghe staende tot lafte
ende betalinghe der voorsz. Landen , boven
den eedt by hen-luyden aen sijn Excell. van
Leycester, in qualiteyt als by den Staten ge-
stelt ende gecommiteert, Gouverneur Gene-
rael van de Nederlanden, gedaen, in effecte
oock fouden eedt doen van gehouw ende ge-
trouw te wesen de vereenighde Nederland-
den, ende namentlick den Landen van Hol-
landt , met West-Vrielandt ende Zeelandt,
den Steden daer inne sy ghebruyckt fouden
worden : Ende dat sy luyden leggende in ee-
nige steden ofte plaetsen , van het Gouver-
nement van sijn Excellentie van Nassau den
selven, ende den Heere Lieutenant Gene-
rael van de voorschreven Landen , gheoor-
saem fouden wesen, in 't gene hen luyden tot
der Landen dienste bevolen soude worden.
Welke poincten meest in den gedanen eedt
waren begrepen, ende gheheel conform 't
gheene met sijn Excellentie den Grave van
Leycester was ghehandelt, in 't defereren
van het Gouvernement aen den selven: Want
de versochte ghetrouwigheydt aen den Lan-
den in 't ghenerael ende particulier ende van
de Steden, broghten alle Tractaten, Com-
missien ende Instructien mede, Ende was
sulcks by sijn Excellentie van Leycester selfs
ghedaen : Ende de ghehoorsaemheydt aen
den Gouverneur ende Capiteyn Generael,
midtsgaders den Lieutenant Generael van de
voorschreven Landen van Hollandt, Zee-
landt, ende West-Vrielandt brochten de
woorden van den gedanen eedt (daer by be-
looft was den Hoofden ende bestelde Over-
sten te ghehoorsamen) mede, aenghesien on-
wederspreeckelick waeris, dat een Gouver-
neur ende Capiteyn Generael van een Pro-
vinctie is Hooft van het volck van Oorloghe
dat daer inne ghebruyckt wordt , ende
dat sijn ampt, laist , ende eedt mede brenght
daer over tot befchermenisse van sijn Gou-
vernement te ghebieden. De voorschreven
Resolutie ghenomen, ende sijn voorsz. Ex-
cellentie van Nassau versocht zijnde, omme
de selve alomme in sijn Gouvernement ter
executie te stellen, heeft sijne voorsz. Ex-
cellentie van Nassau aen de voorschreven O-
versten ghesonden , beneffens de beloofde
Commissie oock een Commissaris, omme van
hem den eedt te ontfanghen. Heeft mede
volghende sijne beloften gesonden een vaen-
del Soldaten, daer van Capiteyn was een
ingeboren van de Landen van Hollandt,
ende Officiers ende gheemeene Soldaten ,
oock meest ingeboren der selver Landen,
wel ghetrouw van goet commandement en-
de Discipline, ende hadde sijn Excellentie
't selve vaendel gedeftineert te legghen bin-
nen Medenblick, in plaetse van den ghenen
die naer het overgheven van Deventer in
Gelderlandt ende Over-Yssel waren geson-
den, tot beter bewaernisse van de Steden en-

de Forten aldaer. Maer boven de voorsz. ghedaen beloften ende handtafinghe is gebeurt, dat 't voorschreven vaendel knechten daer van Capiteyn was Ioncker Arent van Duvenvoorde, op de patente van sijn Excellentie van Nassau niet toe-ghelaten en is binnen de voorsz. Stadt tekomen: Van gelijkenis boven de voorschreven beloften gebeurt dat de voorn. Oversten in weygheringhe is gheweest den voorsz. eedt te doen: Ende hoe wel hy de Commissie van sijn Excell. van Nassau behield, en heeft hem nochtans daer nae niet begheeren te reguleren. Sijne voorschreven Excellentie van Nassau hier van verwondert zijnde (als sulcx van den voornoemden Oversten niet hebbende verwacht) heeft by advijse van de Staten goet ghevonden selfs in persone hem tot Medenblick te vinden, soo omme de meeninghe ende intentie van den Oversten te verstaen, als omme te letten op 't gene tot verzekeringe, bewaringhe, ruste ende eenigheyt der voorsz. Stede ende andere Steden van den Noorder-quartiere van Hollandt ende West-Vrielandt noodigh mochte wesen. Maer hem derwaerts begeven hebbende, verghefelschap metten Wel-ghelovenden Grave van Hohenlo, eenighe van de Edelen ende Steden, ende sijn ordinare domestijquen, sonder eenigh volck van oorloghe, is gebeurt, dat den voornoemden Oversten selfs in persone, tot groot leed wesen ende verdriet van den Burghemeesteren, Regierders ende goede Burgers der Stede van Medenblick, sijn voorschreven Excell. den inganck der voorsz. Stede heeft gheweyghert, een saecke in den Lande van Hollandt ende West-Vrielandt in de naeste hondert jaren buyten openbare vyantschap onghoort. Ende hoe wel sijn voorschreven Excellentie van Nassau uyt saecken van dien wel redene hadde van nae - dencken, nochtans en heeft hy daeromme de goede affectie die hy totten voorsz. Oversten was draghende, niet vermindert. Heeft over sulcks eenighe vertrouwde personen aen den selven Oversten binnen Medenblick ghesonden, omme de oorsake van den voorsz. handelinghe te moghen verstaen: Ende uyt het rapport van den selven bericht zijnde dat den Oversten voornoemt eenighe quade inbeeldinghe oft impressie hadde gheconcipteert sonder fundament, heeft sijn voorsz. Excell. eenighe van de gequalificeerste van dese Landen, ohwedsprekelic soo goet ende yverigh in de ware Christelicke ghereformeerde Religie, ende 100 goede Lief-hebbers van den Vaderlande als in de Landen moghen wesen, echter aen den selven Oversten ghesonden, omme hem tot redelickheydt ende tot 't gene den welstand van de Landen (by handhoudinghe van de voorsz. ware Christelicke Ghereformeerde Religie, ende der Landen gherechtigheden, vrijheden privilegien, ende loffelike ghebruycken) nootelic was te bewegen: Ende teghens alle quade impressien hem goede onderrichtinghe dedoen van de oprechte meyninghe ende intentie van sijn voorsz. Excellentie, omme ten uytersten te volharden in het loffelick werck by sijn Heer ende Vader H. G. in dese Landen begonst. Ende ook omme den voorschreven Oversten

1588.
Weygert
o. c. Waren-
te bau ſyn
Excellencie
Soldaten
in Aeden-
blick te ne-
men.

Werpget
sijn Ertel-
lentie selfs
den An-
gangh tot
Achenblat.

Die aen
Seroy bit.
facit spade
ghedaen te
werden ghe-
luygere
werd.

Die rechte
ghe Personen
aen hem
sejndt /
omme hem
met reden
te bewegen.

1588: Oversten met alle vriendschap ende redelijckheyt te bejegenen, met vergetinge van't gene gepasseert was. Ende al is't so dat de voorsz Oversten op de onderrechtinge vande selve Heeren Gecommitteerden hem niet ten vollen en heeft verklaert op't gene sijn Excell. tot der Landen dienste van hem hadde begheert, overmits hy seyde daer van aen sijn Excell. den Heere Grave van Leycester advertentieghedaen te hebben, daer op hy metten eersten antwoord verwachtte: Noch-
 tans door dien hy provisionelijck by monde ende geschrifte hadde verklaert, dat't gene nopen-
 de het refuys van sijn voorschreven Excellentie van Nassauw, binnen Medenblich te ontfangen, gheschiet was, hem leedt was, dat hy hem aen sijn voorschreven Excellentie van de Lande Nassauw, ende den Staten van Hollandt ende West-vrieslantd verknocht hield. Ende dat hy over sulcx de Stadt van Medenblich niemandt en soude overleveren sonder sijn voorschreven Excellentie van Nassauw, ende de Heeren Staten bevel: Maer dat hy nopen-
 de de acceptatie van sijn Commissie, ende het doen van den voorschreven Eedt, voor seecken tijdt uytstel versochte. Soo hebben sijn voorsz, Excell. en de Heeren Staten hem aengheschreven, dat syluyden hen opte voorsz. verklaringe betrouwende, te vreden waren op te houden voor sekeren tijdt van't ghene sy voortder vanden voorsz. Oversten hadden begeert, ten eynde hy, met volkomen deliberatie daer op hem mochte verklaren: Ende is voorts versocht, dat hy in sijn dienste ghetrouwelijcken wilde continueren, ende de goede Stadt ende Burgheren van Medenblich met overtalligh Garnison, tot beswaernisse van de selve Stadt met de Burgers van dien, ende tot confusie van den Staet der Lande, niet en soude beset houden. Binnen twee Maenden daer nae, en heeft de voorsz. Overste hem niet voortder verklaert. En middeler tijdt wierde notoirliken aen den dagh gebracht't gene daer voor sijn voorsz Excell. van Nassauw ende de Heeren Staten lange tevoren beducht waren geweest. Nammentliken, dat de welstant deser Landen, by apparent verlies vande vrye exercitie vande ware Christelijcke Ghereformeerde Religie, ende der Landen vryheden ende gherechtigheden, was pericliterende, door de voorgenomen handelinge mette gemeene Vyanden: mits welken sijn voorsz. Excellentie ende de voorschreven Heeren Staten goet vonden door een vertrouwt persoon, ten uytersten in de voorschreven ware Religie yverigh, ende in goet credijt by den Oversten wesende, wel ende volkomelijck van de voor-schreven apparente periculen geïnformeert zijnde, den selven Oversten daer van te doen onderrechten, ende den selven te begheeren dat hy de voor-schreven periculen overweghende op't ghene van hem tot welstant vanden Lande te voeren begheert was, hem eyndelijcken soude resolveeren, ofte hem in den Haghe by sijn voorsz. schreven Excellentie vinden, omme op alles mondelinghe te moghen communiceren, ten eynde de voor-schreven periculen in tijds voor-ghelkomen mochten worden. Den Oversten op't Woordt en-

de belofte van sijnne Excellentie in den Haghe gekomen wesende, is aldaer by sijn Excellentie vrundtlijck ontfanghen ende ghespecteert, als oft de voor-schreven saecken niet en waren gheschiet gheweest. Ende soo hy van alles, ende van de oprechte meyninghe van sijn voor-schreven Excellentie volkomelicken bericht wesende, persisterende by sijnne voorgaende verklaringe ende beloften: Begerende, dat, nopen-
 de het vorder noch voor seecken korten tijdt soude worden vertoest, met belofte, dat hy terstondt nae de weder-komste van sijn Excell. den Grave van Leycester selfs aen hem soude versoecken, van de Commissien hem ghegeven ontslagen te zijn, ofte dat hy hem daer van ontslagen soude houden: Hebben sijn voorschreven Excell. van Nassau, ende de Heeren Staten hem vryelik laten wederkeren, met goede vermaninge, dat hy op de welstandt der Landen soude letten, ende de Stadt ende Burgheren van Medenblich met overtallich Krijchsvolck niet beswaren, dat hy hem van de goede wille van sijn voorschreven Excellentie, ende den Heeren Staten, so tot ten gemeenen welstandt der Landen, als tot hem in't particulier mochte versiekt houden. Sijnne Excellentie de Grave van Leycester daer nae weder in de Landen gekomen wesende, hebben sijn Excellentie van Nassau ende de Heeren Staten't gene by den Oversten beloofd was, ter goeder trouwen, veel maenden verwacht: dan soo daer van niet en volchde, maer ter contrarie, dat veele saecken sulcks beleydte ende ghedrigeert werden, dat veel meer alle misverstanden, scheuringhen ende oneenicheden, ende consequentelick de ruïne van de Landen daer uyt gheschapen was te volghen, als der Landen behoudenis. Hebben ten laetsten de Staten voornoemt vanden Raedt van State, beneffens sijnne Excellentie van Leycester (als daer toe by de selve ghelaft) versocht uysterlicke verklaringhe, wat sy van de voorsz. saken (bet alseen geheel jaer onseker gehouden) hadden te verwachten. Daer op by den selven Raedt eyntelick verklaert is, dat sy wel verstonen dat de Commissie by den voornoemde Oversten van sijnne Excellentie den Heere Grave van Leycester verkregen, was strijdende tegens d'autoriteyt ende Commissie van sijnne Excellentie van Nassau, ende teghens der Landen eenigheyt ende gherechtigheden: Ende't selve by hen luyden sijnne Excellentie den Grave van Leycester aengheschreven zijnde, hadden voorts goet ghevonden den Oversten by hen luyden te beschrijven, omme met hem in onderhandelinghe daer op te treden: daer toe hem ook versieckerheydt is aengheboden. Maer den Oversten heeft hem frivolik tegens den Raedt gheexcuseert, ende in sijnne plaetse met laet ghesonden Guillaem Mostaert: Den welken by den voorsz. Raedt verklaert is, dat sy verstonende Commissie vanden Oversten te strijden tegens de Commissie ende Autoriteyt van sijnne Excellentie van Nassau, ende dat hy vande selve Commissie, enden Eedt daer op gedaen, by de eigene verklaringhe ende apostille van sijn voorsz. Excellentie den Grave van Leycester al was ontslagen, den 24 Novembris 1586. Dat

1588.

Komt in den daghe ende versocht uytstel.

Sijnne Excellentie mocht aen de Gedeputeerden.

Versoecht uytstel op't doen vanden ineencomen eed.

Leycester stift hem in sijn boogmen.

Sijn boogslag tot nae deel der Landen wordt verdeckt.

Werdt door den Raedt van Staten ontboden.

Wegget te komen ende sent Mostaert met commissie.

1588. oock den Oversten voorſi. ghekouden was ſijne Commiſſie van ſijne Excellentie van Naſſau te ontfanghen, endeden ſelven te reſpecteerende ghehoorſamen na behooren. Daer op by den voorchreven Moſtaert van weghen den Overſten is verklaert, dat hy niet en twijfelde of den Overſten ſoude 't ſelve wel te vreden weſen te doen, Behoudelick dat de Commiſſie tot ſijn contentement mochte worden ghemaect. Ende ſoo daer nae den ſelven Moſtaert by den voorchreven Raedt werde belaſt, dat hy by gheſchriſte ſoude ſtellen de poinctendaer op den Overſten ſijne Commiſſie begeerde. Heeft hy de poincten hier nae gheinſereert overghelevert: Uyt den text van de welke, miſcgaders 't ghene daer op gheſtelt is, de onredelickheyt van dien is blijckende. Midler tijdt was by den Staten Generael, den Raedt van State, ſijne voorchreven Excellentie van Naſſau als Gouverneur ende Capiteyn Generael over Hollandt, Zeelandt, ende Weſt-Vrieſlandt, eenſamentlicken by den Gouverneurs van de andere principale Provintien, ende den Crijchſ-Overſten tot redres van den ſtaet van den Lande ordre gheſtelt, op de beſettinghe van alle Frontier-ſteden ende Sterckten. By welke Ordre, omme te voorkomen alle vordere confuſie, onder andere goet ghevonden was, dat de ſtadt van Medenblick ſoude worden beſet ghekouden ordinarie met omtrent hondert ende vijftigh Soldaten, ſonder meer. Ende alſoo te voren by den voornoemden Overſten inde voornoemden ſtadt Medenblick teghens, immers ſonder bevel van den Raedt van Staten, ende tegens bevel van ſijn Excellentie van Naſſau waren ghetoghen, ende ghekouden wierden ruſſchen vijf ende ſes hondert Soldaten, ende dat op verſcheyden bevelen hem oock by den Raedt van State van weghen ſijne Excellentie den Grave Leyceſter ghedaen, van uyt den ſtadt tot dienſte van den Landen te ſenden de Soldaten, aldaer boven twee hondert weſende, hy daer op buyten propooſte gheſchreven hadde, dat hy de Soldaten niet en mochte miſſen, maer die tot ſijns perſoons deſenſie moelt behouden. Soo hebben de voorchreve Heeren Staten Generael, den Raet van State, ſijne Excellentie van Naſſau inde voorchreven qualiteyt, eenſamentlick de Staten van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt opten 28 ende 29 January leſtledengereſolveert, den voorchreven Overſten aen te ſchrijven, dat hy volgende den voorchreven ſtaet alleenlick hondert ende vijftich Soldaten in Medenblick ſoude houden, ende dat de vordere Soldaten daer inne weſende tot bewaerniſſe van de Frontieren ſouden worden van daer gheſonden: ende was ten ſelven daghe ordre gheſtelt, dat de hondert ende vijftigh Soldaten in Medenblick ghedeſtineert te blijven, ende d' ander komende ter plaetſe daer ſy beſcheyden waren, promptlic een maent ſolts ſoude worden betaelt: Waer van de brieven op den 29 ende 30 der voorchreven maendt by den Heeren Staten Generael, Raedt van Staten ſijne Excellentie van Naſſau, ende den Staten van Hollandt gedefeſcheert zijnde. Inhoudende de brieven van den Raedt van State mede bevel aenden 1588. voorchreven Overſten, dat hy ſijne Excellentie van Naſſau ſoude hebben te obedieren. Soo ſchijnt dat omme indirectelicken ende ſpottelick te beletten het effect van de voorchreve bevelen, de voorchreve Overſten (conform ſijne vermetelicke voorgaende actien ende propooſten, daer by hy hem ghevanteert hadde de ſteden van den Noorder-quartiere gheconqueſteert ende gheconſerveert te hebben. Sterckende de ſelve propooſten niet alleen teghens de loſſelicke ende wel-verdiende reputatie van mijnen Heere den Prince van Oraingnien H. G. deur wiens middel ende goet beleyd de Landen zijn ghedefendeert ende beſchermt maer oock tot groote oneere van alle vrome Inghelieten ſoo van den ſteden als de platte Landen van den Noorder-quartiere van Hollandt, ende Weſt-Vrieſlandt,) die met een onuytſprekelicke vromigheyt ende kloeckmoedigheyt des voorchreven Overſten (van alles ſeer onverſien weſende) op de Commiſſie ende ter contemplatie ende liefde van ſijne voorchreven F. G. H. G. hadden willighlick ontfanghen ende mannelick met raedt en daer hem ſelven ghedefendeert, conform oock ſijn propooſten, daer by hy onlancks te vooren verklaert hadde, liever der Landen ruine ende bederf te willen vorderen, als van ſijn voornemen deſiſteren, een muyterie ende alteratie onder den Soldaten binnen Medenblick inordentlicken ſonder eenighe laſt tot deſenſie van den perſoon van den voorchreven Overſten (ſoo hy hem niet gheſchaemt en heeft aen den Raedt van Staten ſelfs te ſchrijven) ghebrocht zijnde is verweckt, de welke ſoo verre is gheextendeert, dat den Commiſſariten daghe van de ſelve alteratie afgeveerdigt omme de executie van de voorsz. bevelen te vorderen van den voorsz. Overſten voor antwoord heeft ontfanghen, dat hy eggen commandement over het voorchreven volck en konde ghebruycken als ghealtereert weſende: Ende de ſoldaten die zedert hare leſte afrekeninghe veel maenden ſolts meer ontfangen hadden als ander Vendelen, ende wiens lopende maendt ſolts alleenlick omtrent 14 daghen verſcheenen was voor datum van de voorchreven preſentation: Hebben verklaert, dat ſy uyt de Stadt niet en begeerden te vertrecken voor ende al eer ſy hare afrekeninghe ende betalinghe hadden van 72 maenden: Op welke 72 maenden omtrent twee darden-deelen, volgende de generaele reſolutie inden jare 1581, by den Staten Generael binnen Amſterdam ten overſtaen ende met adviſe van mijn Heere de Prince van Orangien H. G. ghenomen, betaelt zijn: De Burgers van Medenblick (die hen voor de welſtand der Landen alrijts ghetrouwelick hadden ghejueten, ende tot deſenſie van de welke de ſoldaten aldaer behoorden te weſen) zijn by hen ontwapent, ende terſtont ghedwonghen gheweelt haer wapenen te brengen op 't huys daer den Overſten op was, zijn oock ghedwonghen niet alleen de ghemeene ſoldaten maer oock den Capiteynen ende Officieren alle weke ſoo veel te gheven, als hare volle beſoldinge bedroech.

Die hytrote
ſchriſten be-
aelt.

Ende be-
laet. ~~Stap-
terpe binnen
Medenblick
onder de ſol-
daten.~~

Die afreke-
ninghe ende
Betaelinghe
bejoeren.

Ontwapent
de Burgers/
ende dwingt
haer de Be-
talingen af.

D.

1588. De voorschreven ongehoorzaamheydt, overdadigheydt, rebellie, disordre ende ghemaeckte muysterije binnen Medenblich, (sonder noot) heeft veroorsaect dat de garnisoenen van andere Steden ende plaetsen (die onghelick qualicker waeren betaelt) mede in alteratie ghebracht, ende de Landen ghestelt zijn in een ghevaerlicken ende periculosen staet. Ende nae dat sijne voorschreven Excellentie van Nassau ende de Heeren Staten van Hollandt waren bericht dat de saecken binnen Medenblich van daghe te daghe in meerder alteratie quamen, (hoe wel den voorschreven Oversten daer van de minste advertentie niet en dede) hebben sijne voorschreven Excellentie ende de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt (als meest daer by gheinteresseert zijnde) goet ghevonden, dat benefensijne Excellentie in den Noorder-quartiere uyt den Eedelen ende Steden eenighe ghesonden souden worden, omme aldaer tot redres van de voorschreven saecke te procederen: daer van sy den Raedt van State oock gheadverteert hebben. Sijne voorschreven Excellentie ghekomen wesende binnen Alckmaer, heeft by sijne brieven aen de voorschreven soldaten versocht, dat sy eenighe tot Hoorn by hem souden schicken, omme hare saecken aldaer af te handelen. Maer ten selven tijde, als den 16 Februarij 1588 was by den voorschreven Oversten metten Capiteynen Christal ende Wolfs winckel, leggende binnen Medenblich (omme de ghemeene soldaten tot handt-houdinghe van sijn particulier voor-nemen by een favorabel pretext te abuseren ende tot sijn devotie te houden) ghemaeckt een openbaer complot ende verbont, van dat sy uyt de Stadt Medenblich niet en souden scheiden in 't geheel ofte deel voor ende aler niet alleen sy luyden, maer het gheheele Regiment van den voorschreven Oversten legghende eensdeels in Gelderlandt, Vrieslandt ende Over-Yssel, souden hebben hare afrekeninghe ende volle betalinghe, ende dat sy als dan ghestelt souden wesen op hare vrye voeten, daer van sy oock schriftelicke advertentie hebben ghedaen aen den Capiteynen leggende in Harderwijk, Campen ende ander plaetsen, wesende de selve advertentie gheteykent ende ghesegelt by den voorschreven Oversten, Christal ende Wolfs winckel: Ende deghe-ne die sy mettet selve complot ende verbont uyt Medenblich het ben ghesonden, hadden last om den anderen Capiteynen ende soldaten tot 't selve complot mede te inducen. Hebbende den voorschreven Oversten voor een tweede pretext den ghemeenen Capiteynen ende soldaten ghepersuadeert, dat sy eedt ghedaen hadden de Konincklijcke Majesteyt van Enghelandt: 't Welck sonder directelicken den staet van den Lande te impieteren, nochtans niet waer en mochte wesen, Nademael hare Majesteyt gheen recht altoos tot dese Lande en heeft begeert, ende veel min haer tot de selve recht competeert, aenghesien sy alleenlick den Landen assistentie van eenighe Ruyteren ende Knechten gheduyrende den Oorloghe heeft beloofd, onder belofte, dat de pen-

ninghen by haer aen de selve wettelickende met kennisse van de Commissarilen te verschieten, haer by den Staten sullen moeten worden gheremboursteert. daer vooren hare Majesteyt oock de steden van den Briele ende de Forten aldaer, met de steden van Vlissinghen ende het Casteel van Ramme-kens als panden, in handen ghestelt zijn, alleenlick om de selve tot hare versekerheydt, nochtans voor den Staten van den Landen te doen bewaeren: sonder oock dat hare Majesteyt eenigh recht ter Werelt anders aen de voorschreven steden van verseeckertheydt competeert, ghelijck den text van het Tractaet met haere Majesteyt ghemaeckt klaerlick mede-brenghr. In welck Tractaet wel uytdruckelicken is bedonghen, dat de Gouverneurs, Capiteynen, Officiers ende soldaten, mitsgaders de Burgers ende Inwoonders alleenlick van den steden van verseeckertheydt eedt van ghetrouwigheydt souden doen, soo aen hare Majesteyt tot hare verseeckerhinghe van de beloofde restitutie van de Penninghen by haer als voren te verschieten, als aen de Staten, tot conservatie van het recht in alle ander saecken buytende voorschreven verseeckerhinghe aen hen luyden, ende den voorschreven steden uytdruckelick gereserveert. Ende voor soo veele aengaet het voorder be-loofde secours van hare Majesteyt boven de garnisoenen van de steden van verseeckerheydt (alsoo de selve alleenlick tot der Landen dienste by hare Majesteyt beloofd zijn) is wel uytdruckelick bedonghen in 't leste artijckel van 't voorschreven Tractaet, dat soo wel den Generael van dien, als de Hoofden, Colonnellen, Capiteynen, Officiers ende andere den ghewoonlicken eedt aen den Staten alleen souden doen, ghelijck gebruyckt is gheweest alvoren de Staten met hare Majesteyt eenigh Tractaet hadden ghemaeckt, behoudelick alleenlick de hommagie oft manschap die sy hare Majesteyt schuldigh zijn. Met welcke reserve de Colonnels Morgan, Chester, de generael Norritz, ende andere Colonnels ende Capiteynen van de Enghelsche Natie van het beginfel der oorloghe, successivelick den dienst deser Landen hebben aenghenomen. Mits welcken wel te verwonderen is dat yemandt soo vermetel is dat hy tegens 't voorschreven Tractaet, hem, ofte den Krijchs-luyden, wesende in befoldinghe van den Lande, derf seggen, tewesen onder den eedt van hare Majesteyt. Ende soo veel aengaet den eedt aen den Heere Grave van Leycester ghedaen, de selve en is geensins aen hem ghedaen, als last ofte Commissie hebbende van hare Majesteyt, aenghesien hy op de selve Commissie aen den Staten van den Landen ghehouden is gheweest den voorschreven eedt te doen soo wel als andere: Maer sulcks is gheschied op te Commissie ende autoriteyt die by den Staten (boven het Tractaet met hare Majesteyt) ghemaeckt aen den persoon van den voorschreven Heere Grave als Gouverneur Generael was ghegheven. Dese voorschreven twee listighe pretexts, als het voorschreven complot van de afrekeninghe ende volle betalinghe ende persuasie van dat de

1588.

De Heeren Staten res-
solueren sijn
Excell. der-
waerts te
senden omme
haer tot ghe-
hoorzaam-
heyt te bren-
gen.

Schoy inde
den sijnen
maecken een
Complot
teghen het
Landt.

d'Officiers
hande En-
ghelsche Sol-
daten ince-
den eedt doen
aen de Heeren
Staten.

Op wat
wijste Sen-
eet aen
Leycester
gedaen heeft.

Op wat
Conditien de
Cominginne
van Enghel-
landt dese
Landen geas-
sisteert heeft.

1588. Soldaten waren inden eedt van hare Majesteit van Engelandt, ende consequentelick dat sy luyden van deselve hare volle betalinge wel souden gekrijgen. Hebben veroorlaeckt dat opte vooriz. brieven van sijn Excell. van Nassauw op den name van de voorschreven Krijchs-luyden binnen Medenblich is geantwoort, dat sy begheerden dat eenighe Commissarisen by hen Luyden binnen Medenblich op verseeckerheydt souden worden ghelonden, omme haren handel ende meeninghe te verstaen van de gemeene Krijchs-luyden. Daer op by sijne voorschreven Excellentie van Nassau derwaerts ghelonden zijn gheweest de Heere van Farners Generael van de Artillerie, de Heere van Sweezeel, Pieter Kies Burghemeester van Haerlem, ende Meester Adriaen Antonis Burghemeester van Alckmaer, de welke, aldaer gekomen wesende, de goede meeninghe ende intentie van sijne Excellentie, ende den Heeren Staten den Soldaten aenghegheven, ende henluyden tot goet devoir volghende haren eedt, eere ende plicht vermaendt: Ende versocht hebben, dat sy hen in alle redelickheydt nae het vermoghen van de Landen soude willen laten tracteren: Den welcken sy verklaerden ten vollen betaelt te willen wesen, jae niet alleen voor hen selven, maar oock voor 't geheele Regiment van den voorschreven Oversten. Mits welcken by den voorschreven Commissarisen met hen luyden niet gehandelt en heeft connen worden. Ende daernaedengemeene Krijchs-luyden aengheschreven zijnde, dat sijn Excellentie ende den Heeren Ghedeputeerden van de Staten hadden beraemtsceekere redelicke presentatien henluyden te doen, ende dat sy omde selve te verstaen op behoorlicke verseeckerheydt (hen belooft) souden willen senden Gedeputeerden tot Hoorn, is 't selve gherefuseert, ende zijn nieuwe Commissarisen aldaer versocht: waer op hen aengheschreven zijnde, dat sy sijn Excellentie ende den Gedeputeerden van de Staten soo wel behoorden te betrouwen, en over sulcks hare Gedeputeerde seyn den tot koste van den Lande, ten minsten omme te handelen op 't welbehaghen van de ghemeene Krijchs-luyden. Is daer op gheantwoort: dat de ghemeene Krijchs-luyden niemant en wilden senden, ende dat sy luyden hare meyninghe hadden verclaert: Begherende voorts dat sijn Excellentie andere Commissarisen aldaer soude senden, den welcken sy vry gheley presenteerden. Sijne Excellentie ende de Ghedeputeerde van de Staten 't selve verstaen hebbende, hebben goet ghevonden seeckere redelicke presentatien te stellen by gheschifte daer by sy aengheboden hebben den ghemeene Krijchs-luyden te gheven afrekeninghe van hare diensten, te betalen een maendt solt, op de selve reeckeninghe: Ende voorts belofte te doen, dat sy van de reste op ghelijcken voet ende op ghelijcken tijdt souden worden verseeckert ende betaelt als andere in dienste van de Landen wesende. Sulcks dat sy gherracteerden souden worden als de beste, Ende dat de geene die inder Landen dienste souden willen blijven, nochein maendt solts soude worden betaelt op hare

Commissarisen binnen Medenblich gesont omme de Verroerten te sullen.

Die versoeken datter eenighe tot Hoorn soude komen maect te verges.

Sijn Excell. doet Senoy ende de sijnen redenke presentatie.

aenstaende diensten, ende dat sy van den loopenden dienst souden worden betaelt als de beste. Ende is hen luyden voorts verzoont, dat in het vermoghen van den Landen niet en was meer te doen, en dat sy luyden hen daer mede behoorden te vreden te houden, ten aensien sy luyden alderbest betaelt waren gheweest: ende dat sy luyden wesende meest Lantsaten haere Vaderlant. haer eere ende reputatie liever behoorden te hebben, dan dat sy in 't eysschen van 't ghene onmoghelicken was te doen, deruyne van den Landen souden begheeren: Met protestatien, dat soo verre sy luyden tot redelickheydt niet en wilden verstaen, sijn Excellentie ende de Heeren Staten hen wilden voor Godt den Heere ende alle de werelt ontschuldich houden van alle d'inconvenienten die daer uyt gheschapen waren te ontsaen. Omme welke presentatien hen luyden te doen, de selve te justificeren, ende de voorschreven Krijchs-luyden tot redelickheydt te bewegen. Sijne Excellentie ende Ghedeputeerde voornoemd, gesonden hebben naer Medenblich Meester Nicolaes Bruyninck, Raed van sijn Excellentie, ende Bartholdum Guilielmi Dienaer des Goddelicken Woordts binnen Hoorn: De welke (niet tegenstaende haer uysterste devoir) gheen andere antwoorde en hebben ghekregen, dan dat sy ten vollen wilden betaelt wesen. Ende alloo uyt het selve antwoort mede bleek, de voorschreven muysterie, ende alteratie ghepractiseert te sijn omme redenen ende by de middelen hier voren verhaelt, ende dat 't ghene sy van den Landen wilden ghedaen hebben onredelick ende onmoghelick was, ten aensien dat andere Soldaten, meer teghens de vyanden gheemployeert, ende ongelijck qualicker betaelt wesende, van ghelijcke souden willen gherracteerden wesen, 't welck met vijftich mael hondert duysent ponden van 40 grooten 't pont niet en souden kunnen ghedaen worden: Ende midtsdien ghenoech boven betalinghe was, bysonder overmits de betalinghe die nootdelick voor de loopende diensten tot conservatie van de Lande ghedaen moet worden, den inghesetenen van den Landen ten hoochsten beswaerlick valt: Dat oock de voorschreven Krijchs-luyden hen hadde ghervanteert dat sy van den platte Landen hare betalinghe wel souden ghekrijghen, ende den selven tot betalinghe bedwinghen, daer toe den Oversten voornoemt al eenighe proceduren hadde begonst, ende oock den Soldaten hare volle betalinghe ghepresenteert: Dat mede den selven Oversten hem metter daedt teghens den Lande begonde te fortificeren, ende tot vorderinghe van dien de Dorpen omtrent Medenblich ghelegen was bedwingende. Soo heeft sijn voorschreven Excellentie by advijse van den voorschreven Ghedeputeerde van de Staten, noodich bevonden, soot tot beschermenisse van de platte Landen, als omme den voorschreven Oversten ende den ghemeene Krijchs-luyden binnen Medenblich tot redelickheydt te brengen, ende haer quaet voornemen te beletten, tot besettinghe van de voorschreven Stadt te procederen ende daer toe te ghebruycken beneffens de Soldaten by der hant wesende

1588.

Protesteert ten hoogsten tegen haer so sy die niet an nemen,

Merkt by den Soldaten afgeslagen.

Senoy heeft hem teghen het Mandel.

1588.

Bardefius
woydt in
Medenblich
ghesonden/
om den
Staet te be-
horigen /
maer te ver-
geefs.

Senoy stelt
hem als
opant te-
gen het
Landt.

Heeft hant-
den Prince
van Oran-
gen groote
welbaten
genoot.

wesende eenige Burgers en Schutters uyt de Steden vanden noorder-quartiere van Hollandt ende West-Vrielandt, als Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen, Edam, Monicken-dam, ende Purmereynt, mitsgaders eeni-Huysluyden vanden selven Quartiere. Voor de voorsz. besettinghe is den Heere Meeſter Willem Bardefen Raedt van State, by sijn voorsz. Excellentie ende de Ghedeputeerden verſocht hem noch eens in Medenblich te willen vinden, ende by alle middelen den Overſten voornoemt ende sijne gemeene Krijchsluyden van hare ongelijck te berechten, ende hen tot redelickheydt te bewegen. De welcke in 't openbaer ſoo wel den Overſten in 't particulier, aen-geſeyt hebbende, dat den Raedt van Staten verſtonden, dat hy Overſte hemmette Commiſſie van sijn Excell. den Grave van Leyceſter niet en mochte behelpen. Ende dat hy sijn Excell. van Naſſau ongelijck dede, hem niet willende obedieren ende gehoorsamen naer behooren: Dat oock de gemeene ſoldaten, die beter als ander waren getraecteert, weynigh voor de Vyanden ghebruyckt, maer geſtadigh in Garniſoen ghehouden ter plaetſe daer alle Leeftochten beſte koop waeren, groot ongelijck hadden in haer voornemen, ſtreckende omme den Landen gheheelick te ruynen: Dat sy daerom hen tot redelickheydt wilden begheven, ende van haer onghelijck, ongodelick ende quaet voornemen deſiſteren, Met beloften dat alle ſaecten in verghetinghe gheſtelt, ende sy ghetraecteert ſouden worden als de beſte. En heeft nochtans noch van den Overſten, noch van den Soldaten geen ander antwoord connen ghekrijghen dan sy te vooren den anderen Ghecommitteerden hadden ghegheven. Ende terſtondt daer nae is by den Overſten voorchreven vyandtlicker wiſe by brandtſtichtinghe, ghebruyck van gheſchut ende anderſins gheprocedeert: Mits welcken hem niemandt verwonderen ſal, dat sijn Excellentie ende de Staten voornoemt tegens de voorsz. ongehoorſame violente rebellie ende onbehoorlick proceduren, tot ſoo grooten ende beſwaerlickien intereſt van den Lande gheſticht, ghebruycken ſulcke middelen als God den Heere hen in handen gheſtelt heeft, ende voorder in handen ſal ſtellen tot voorderinghe van den welſtandt der Landen. Alle 't welck noodigh gheacht wordt eenen yeghelick te openbaren, ten eynde de ſelve te rechte van de gheleghentheydt der ſaken ende oorſaken van de voorsz. proceduren bericht zijnde, daer van mogen oordeelen naer behooren, ende dat de inkonvenienten die daer uyt ſtaen te verwachten mogen geimputeert werden, den genen die daer toe oorſake hebben gegeven met hare groote ondancckaetheydt, teghens den Huyſe van Naſſau, d' welck voor de conſervatie deſer Landen ſoo veel gedaen ende gheleden heeft, ende in ſoo groot verlies van goederen ende bloet ghebrocht is, deur den welcken den Overſten voornoemt van ſobere conditie tot ſoo grooten ſtaet ende rijckdomme is ghekomen, de gene die deur sijn groote ondancckaetheydt teghens de Landen ende goede Ingeſetenen der ſelver (die hem willighlick ontfanghen,

ende met hare penninghen rijck ghemaect hebben) ſoo groote weder-hoorighydt ende rebellie heeft bewezen, ende daer inne ontrent een gheheel jaer hertneckelick gecontinueert, Die ſoo hooghe ende vermetele propooſten teghens de loſſelicke reputatie van den Huyſe van Naſſau, teghens den Staet deſer Landen, ende teghens de vrome Ingeſetenen der ſelver ghebruyckt. De ſelve Landen met ruïne ende onderganck ghedreyght, ſoo ſchadelick complot ghemaect, ſulcke vyandelicke handelingen gedreven heeft, Die den Soldaten in dienſte van den Landen wesende tot deſenſie van sijn eyghen perſoon ghebruyckt; Den goeden Burghers van Medenblich in plaetſe van hen te beſchermen ontwapent, ende uyt hare vryheydt in ſlavernye ende ondraghelicke laſten gebrocht heeft. De welcke deur sijn avaricie ende ambitie van de eene ſonde in de andere gheleydt is, ende met Gods hulpe te ſchande ghebracht ſal worden, alſoo eyntelicken alle vrome Soldaten ende andere lief-hebbers van Godes H. Woordt, der Landen gherechtigheden ende hare Bondt-ghenoten, die onbehoorlick wederſpannigheyt, rebellie, vermeetelheyt ende vyantlick proceduren van den voorchreven Overſten verdrieten ſal, die hen over ſulcks tot deſenſie van hare lieve Vaderlandt weder begeven ſullen, ſulcks sy te vooren ghedaen hebben ghehad, ſtaande vaſtelick te verhoppen, dat de gemeene Soldaten wesende binnen Medenblich te rechte bericht zijnde, dat den Overſten Senoy niet anders metten voorchreven handel voor en heeft, dan omme onder de voorchreven twee lieffelick ende bedrieghelicke deckmantelen, (te weten, den pretenſen eedt aen hare Majesteit ofte den voorchreven Heere Grave van Leyceſter uyt haren name ghedaen, ende de volle betalinghe van alle hare reſtanten hen te ſullen bevorderen) sijn eyghen partijdigheyt, onbehoorlick ende onghefundeerde querelen teghens den Landen ende den Huyſe van Naſſau (van den welcken hy uyt ſoberen Staet tot groote rijckdommen is ghebracht,) en ſoeckt hem teghens haere Vaderlandt ende den Huyſe van Naſſau ende hen tot haere en haerer Vrunden ſchande ende on-eere, in pericule van te verlieſen hare eere en reputatie, jae lijf ende goet, te ſtellen: Te meer, aengheſien sy luyden verlatende de voorchreven onrechtveerdighe particuliere querele van den Overſten Senoy hen met haer Vaderlandt ende sijn Excellentie van Naſſau connen vereenighen, met behoudeniſſe van haer lijf, goet, eere, reputatie, ende alle 't ghene hen lieden bedrieghlick wordt beloofd, by den ghenen die niet en heeft dan 't ghene hy van den Lande deur den Huyſe van Naſſau heeft gheproſſiteert.

Die hy mit
groote on-
dancckaethey-
t berispet
het.

Den Overſten Senoy heeft mede op den 21 Januar 1588 als hier boez geſeyt is ſekere Artickelen aen den Raedt van State over ghegheven / in de volghende forme / waer op de E. Heeren Staten neffens elck Articule hare antwoorde

1588

woorde ghestelt hebben. Tusschen
van woorde te woorde als volcht.

Senoy heeft
eenige arti-
culen aen de
Ho. Staten
over / tot
sijn terant-
woordinge.

Nadien den Oversten Senoy menighvul-
dighe goede merckelicke ghetrouwe dien-
sten van den aenbeginne deser Oorloge on-
der het ghebiedt van wijlen sijne Excell. den
Prince van Orangien H. M. ende oock sedert
sijne beklaghelicke afsijvigheydt datelick
tot vorderinghe van de Christelijcke Reli-
gie ende des Vaderlands vrijheydt bethoont
heeft, ende insonderheydt in den Noorder
quartiere van Hollandt, op de Commissie
hem by den Hoogh ghemelten sijne voor-
schreven Excellentie H. M. als sijner Excel-
lentie Lieutenant en Gouverneur van den
Noorder quartiere voorsz. gegeven. Ende
dat daer omme den voornoemden Oversten
Senoy veel eer verbeteringe ende verhogin-
ginghe (soo sulcks de gheleghentheydt gave)
als verminderinghe sijnder Commissie ende
authoriteyt is verdienende.

Voor de diensten by de Oversten Senoy ghe-
daen, is de selve soo eerlick ende profitelick
ghetractert als yemands anders, den Landen
ghedient hebbende, ghelijck by alderbest weet.

Soekt in
sijn dienst te
blijven.

Soo soude wel billick zijn dat sijne Ex-
cellentie Graef Mauritz by sijne Commissie
den voornoemden Oversten Senoy toe liete
ende vergonde den tijtel ende authoriteyt
van sijne Excellentie Lieutenant ende Gou-
verneur van den Noorder quartiere, ghe-
lijck sijnder Excellentie Heer Vader ghe-
daen heeft.

Resolutie
van de Ho.
Staten datter
in Hollandt
maet een
Gouver-
neur en
mach wesen.

Alsoo de Heeren Staten van Hollandt,
Zeelandt ende West-Vrieslands tot de conser-
vatie van de eenigheydt ende het Gouvernemen-
t van den selven Lande al in den jare 1577
hebben verstaen, dat maer een Gouverneur in
Hollandt, Zeelandt ende West-Vrieslands
soude wesen, Namenlick mijn Heere de
Prince van Orangien H. G. ende dat alle par-
ticuliere Gouvernemen ten in den voorschreven
Landen souden cesser en, ende dat 't selve
sulckx is achtervolgt de naeste thien jaren,
volghende het oude ghebruyck ende rechten
van de voorschreven Landen: Soo en is geen
redene dat teghens de rechten ende de eenigheydt
van den Lande de voorschreven Resolutie wer-
de verandert ter contemplatie van den Over-
sten.

Met instructie dat hy Senoy met sijne Ex-
cellentie van Nassau dien volgende sal hou-
den goede correspondentie, van alle voor-
vallende swarigheden omme by tijds daer
inne voorsien te worden naer behooren.

Men verstaet dat den Oversten vorder als
tot de correspondentie in desen gheroert aen sijne
Excellentie ghehouden moet wesen, oft anders
moest hy hem ghelijck zijn.

Dat hy sal blijven inden quartiere voor-
schreven omme op de beschermentisse, be-
swaernisse, ende verseeckerheydt van dien
teghens alle gheweldt ende secrete practijc-
ke ende aanslaghe des vyandts goede acht

ende opzicht te nemen ende te houden goede
ordre, &c.

De meeninghe en is noyt gheweest den O-
versten wy het voorschreven quartier te trec-
ken.

Tot welcken fine hy sal behouden sijn te-
ghenwoordighe regiment Knechten, omme
die te leggen ende te ghebruycken in de
Steden ende Forten, hem dus lange vertrouwt,
sulcks hy tot bewaernisse van dien ende dien-
ste des Landts sal bevinden te behooren.

De meeninge is gheweest, dat den Over-
sten in qualiteyt als Krijchsoverste soude heb-
ben te ghebieden over alle de soldaten die in de
Steden ende Forten onder sijn commandement
gestelt, souden worden gheleydt: Ende dat
nopende de wisselinghe ende veranderinghe van
de garnisoenen den Oversten hem soude heb-
ben te reguleren naer sijne Excellentie bevelen.

Behoudende d' authoriteyt omme wisse-
linghen ende veranderinghe van de Garni-
soenen te mogen doen, sulcks ende soo wan-
neer hem dat nae gheleghentheydt der saec-
ken raedtsaem duncken sal: Ende soo het
des Landts noodt vereyscht dat eenige com-
pagnie van daer ghetrocken souden mogen
worden tot 's Landts dienste, dattet selve
van sijn Excellentie van Nassau, oft die daer
toe authoriteyt hebben sal, aen hem sal ge-
schreven worden, omme de selve by hem te
lichten ende te senden sulcks de ghelegent-
heydt als dan toelaten sal.

Senoy soekt
absolutelijc
ken over sijn
Soldaten te
regeren.

Het verstant is gheweest desen aengaende
te ghebruycken alle goede discrecie, sonder den
Oversten toe te staen 't recht den Gouverneurs
van de Provincien, ende over sulcks sijne Ex-
cellentie competerende.

Item dat hy sal handt daer aen houden,
ende alle vlijdt aanwenden, dat de ghere-
formeerde Religie over al in sijne Gouverne-
mente ghevordert, ende alle Papistijche of-
te andere valsche leeringe gheweert worden
ende blijven. Item dat hy sal goet toeficht
nemen, dat egeene Predicanten aldaer in-
ghedronghen ofte toeghelaten worde te-
ghens ordeninghe der gereformeerde Ker-
ke, ende sonder voor-gaende toelatinghe
ende admiffie van de Classen daer sy onder
refortterende zijn: dat oock de selve Die-
naren behoorlick betaelt worden.

Presenteert
de Gerefor-
meerde Reli-
gie te vorde-
ren.

Alsoo volgende de Resolutie van den Hee-
ren Staten de dispositie op de saeck in desen ghe-
roert competeert sijne Excellentie als Gouver-
neur, den Gecommitteerden van den Staten,
den President ende Raden Provinciael, ende
andere ordinari Officiers ende Rechters van
den Lande, soo is by sijne Excellentie verstaen,
by den selven desen aengaende, sulcke voor-
sieninghe te doen als de saecken vereyffschen, tot
vorderinghe van Godes H. Woort ende des Lands
welvaeren.

Wien sulcx
toekomt vol-
gende de re-
solutie van de
Staten.

Sal oock alle moghelicke neerstigheydt
doen dat over alle de School-meesteren niet
dan van de ghereformeerde Religie werde
aen-

588. aenghenomen ende toe-ghelaten, ende dat defelve egeen ander Leeren in haer Scholen en leeren, noch eenighe Boecken de Gereformeerde Religie contrarierende.

Sal ook toefien, dat in alle Steden, Collegien ende Vlecken van sijne Gouvernemente (soo veel doenlijk wesen sal) vrome Officieren, Magistraten ende Regenten sullen gestelt werden, die de Gereformeerde Religie ende welvaren der gemeene faecken toeghe-ghedaen zijn, ten welcken eynde de selve voortaan gestelt, ghecommitteert ende gecontinueert sullen worden by sijn advijle: Ende sullen de Gedeputeerde Raden vande Steden, naer voor-gaende nominatie van drie Personen, by hem geëligeert ende naer oude vervallene ghewoonte naer behooren ge-eedt worden, ende sal hy daer van het Hooft zijn soo 't pleeght.

Alsoo de Officieren ende Wet-houderen in den Steden ende Vlecken gestelt worden, volghende de Rechten den Heeren, Steden ende Dorpen respectivelijck by den Princen deser Landen ghegheven, soo en kan men den selven niet prejudiceren. Dan sal by sijne Excellentie ten meesten dienste van den Lande gevorderd worden, dat de Officieren ende Wet-houderen van vrome ghequalificeerde Persoonen worden geformeert: Ende beroerende het stellen van de Gedeputeerde Raden van de Steden ende Collegien van den Staten, verstaet sijn Excellentie met den Staten te handelen ten meesten dienste van den Lande.

Item, sal behoorlicken toefien, dat alle Steden, Schantsen ende Sterckten, oock van Blockzyl ende Cuyndert nae behooren gefortificeert, onder-houden ende van alle noodigheden voorsien ende bewaert blijven.

Sal oock voorts by alle middelen voorkomen ende verhinderen, dat onder den Ingesetenen egheene Oproerigheden en geschiede.

Dit is het werck van den Gouverneur van de Provincie, ende den ordinaris Officiers ende Rechters der selver.

Ende alloo de Commissie van het Casteleynschap van den Huyse van Medenblich maer provisieneel is by sijne voorr. Excell. van Nassauw gegeven, Soo sal sijne Excell. gelieven de selve absolutelicken te geven en te confirmeren.

Alsoo het Casteleynschap van Medenblich is een ordinaris Officie van den Lande, 't welck volgende de Privilegien der selver, niet bedient en mach worden by den ghenen die buyten den Nederlanden geboren zijn: Soo en konde sijn Excell. jegens de voorschreven Privilegien sulcx niet accorderen, ten aensien den Oversten buyten de Nederlanden geboren is.

Aldus ghestelt op advijs inden Hage den 21 Januarij 1588. By My ende was onder-tekent Guiliham Mostart.

Dit alles alsoo gheschiedt ende gepas-seert zijnde / soo zijn den Gouverneur

met sijne Soldaten binnen Medenblich noch by haere Opstinaetheit ghebleven / ende gestadigh gemuprineert / begerende niet te vertrecken / booz ende aler datse af-reckeninge ende behoorlijke voldseninghe van 72 Maenden hadden. Sy namen de Burgerije de Wapenen af / die leggende in het Hups van den Gouverneur Senoy, ende dwonghen daer na de Burgerije datse weerkelijck elck hare besoldinge moesten geven. De Ho. Mo. Heeren Staten sonden aen haer den Heere Famas, de Heere van Swevenzeel, Pieter Kies Borgemeester van Haerlem ende Meester Adriaen Antonis Borgemeester van Alckmaer / dewelcke dese Duprinceers / haer af-rekeninghe / ende beter betalinge als andere in 's Lands dienst zijnde / gepresenteert ende aangeboden hebben: Maer sy en gaben gheen gehooz / noch aen dese / noch te aen andere Becommittcerden / die aen haer gesonden werden / ende hebben byantlijcker wijse van de omleggende Dorpen ghehaelt / ende de Hupsclupden af-gedwongen hare besoldinge ende betalinghe. Een saecke boozwaer van grooter consequentie / waer upt lichtelicken 't verders van het Boozder-quartier van Hollandt in ruïne ende destructie hadden konnen raeken / ten waer saecke dat de Ho. Mo. Heeren Staten tijdelijck daer inne versien hadden / dewelcke sulchs op alderlep gheboeghlijck Middelē sochten te verhin-deren ende te beletten: Ende met den anderen dese resolutie namen / datse de Mutins met ghewelt soudē bedwingen. Ghebende sijne Princelijcke Excellentie volkomen last sulchs te weghe te brengen. Dewelcke onder 't beleyt van den Marschalck Villers, die onlanghs upt sijne Gebanchemisse verlost was / omtrent in 't leste van februario / seckere Maendelen Soldaten / eenighe Bozgherpe upt de naest-om-legghende Steden / ende eenighe Boz-loghs-schepen / daer booz ghebracht / die de Stadt soo besetten / beschansten ende benauiden / dat die van binnen haer begonden te bedencken / ende de saecke en haer perijckel wat beter en naerder ober-lepden / ende eenighsins van sinnen begonden te veranderen. Siende dat den Graue van Leycester, sijn Gouvernemente hem ontslaeghen / endē den Staten Generael / op-gedraghen hadde / ende dat de Authoreit der booz-noemde Hoogh Mooghen de Staten booz haere vaste Resolutien daghelijcks waren toe-nemende / ende dat haer iet erghers upt dese weder-

Ongeregelte heit binnen Medenblich.

De Heeren Staten sēden Becommittcerden aen haer doch upt.

Medenblich wordt belet.

Ver-oecht het Casteleynschap van Medenblich.

1588. weder-spannighejdt te verwachten stont / soo is eyndelijck dooz tusschen-spreken banden Raed-Heere Killegrey, ende den Baron van Willoughby, ende andere Engelsche Heeren / de saecke soo her gebzacht / dat naer dat die van Medenblich tot in Aprilis toe belegert geweest hadden / den Obersten Senoy ende sijne Soldaten / met sijne Excellentie gheaccoordeert / ende de Stadt overgegeven hebben in sijne handen. Den Obersten ende de Soldaten trocken met Paspoort upt der Stede / ende sijn Excellentie quam met sijn Dolch daer binnen. De welcke in de Stadt komende / op alles goede ordze stelde / ende ordonneerde / tot de beste verseeckeringe der Stede ende Landen noodigh zijnde. Den Obersten Senoy vertrok na Alckmaer / ende heeft hem aldaer met vele redenen willen berontschuldigen : die van Medenblich ende verscheyden andere deden hem groote schade aen sijne Goederen / waer ober hy in den Jaere 1590 naer Engelandt vertrocken is / om sijne klachte aen hare Koninginnelijcke Majestejt te doen. Dewelcke daer naer in den Jaere 1592 / dooz haren Ambassadeur Thomas Bodley, op den 15 Julij / sijne saecke de Ho. Ho. Heeren Staten heeft doen booz-stellen / ende aendienenen. Op welke Propositionen / de H. M. Heeren Staten hem ten vollen op alles wel / ende resolutelijken geantwoort hebben / ende goet contentement gedaen aen de boozsz. Ambassadeur.

Geduerende dese inlandtsche Troubelen ende Beroerten soo in de Proovintien van Hollandt / Zeelant / als andere / dooz de oprockeninge van eenige oproerige Geesten / ende verscheyden Engelschen te wege gebzacht zijnde / meer om haer eyghen profijt als de Gere haerer Princessen soeckende. Mede dat op veel Plaetsen den Landen in

groot ghebaer ende verrijckel stonden. 1588. Soo isser tydinge gekomen / dat op den 29 Maep 1588 / de schrikelijcke / vermaerde / geweldige gebruede en by na ongehoozde Spaensche Armade / upt de Haven van Lisbona, naer de Caronia t'zepl ghegaen was / om de Resolutie van den Koningh ende sijnen Raedt te volbrengen ende te volboeren. Welcke Armade naedien de selve soo extraordnaris / ende van sulcken gheweldt geweest is / datse (na menscheliker wijsse te spreken) bestant was om gantsche Koninck-rijcken ende Landen te rupneren ende te gronde te brengen. Soosullen wy deselve soo vele als het mogelijken wesen sal / beschrijven ende verhalen upt de aldergeloofwaerdigste Beschryvingen die wy hebben konnen vinden. Tot lof des eenigen ende eenwigen Godts / dat hy het Koninck-rijck van Enghelandt / de Koninginne ende dese sijne Landen / in het midden van hare Glenden / met de oogen sijner Barmherticheit aenschoutwende / van sulken ongehoozden Armade / ende van soo vele bloedt-gierige Handen / verlossende betwaerdet heeft. Met eenen bewijsende / hoe ydel ende onsterck de menschelijcke Macht is / wanneer de selve dooz sijne almachtige ende krachtighe Handt niet onderstutet ende ghesterckt wordt. Dat meer is / dat hy een Heer aller Creaturen zijnde / alleen dooz sijne Tempeesten ende Winden / sulcken hobaerdigen ende trotsigen beslupt / ende booz-flagh / met alle s Konincks gheweldt : kan vernielen ende te gronde brengen. Alsoo dat van dese gheweldighe Vloot seer wepnigh Schepen / ende dat noch met groot verrijckel ende gebaer wederommet hups ghekomen zijn. Ghelijck in de Beschryvinghe hier naer ghenoeghsaem ghelesen sal werden.

Overacht
ten van de
Spaensche
Armade.

Geen haer
dooz tusschen
spreken een-
ger Engels-
cher Heeren
aen sijn Ex-
cellentie ober

Senoy trekt
na Engelandt
dooz sijn be-
klagh aen de
Koninginne.

Waer-

Actus Hispanica celeberrima, quae anno celeberrimo. 1606.

D.LXXXVIII. inter Galliam Britaniamq³ venit. & perijt.

Waerachtige Beschrijvinge

V A N D E

Alder-machtigste Armade, die door

PHILIPPUS de Tweede,

Koninck van Hispangien,

Toe-gherust binnen sijne Koninck-rijcken : Ende op de Riviere voor Lisbona, de Hoof-Stade des Koninckrijcks van Portugael by een vergadert vreesende, van daer gheseylt is naer de Nederlanden op den 29 ende 30 Mey inden Iare
M. D. LXXXVIII.

Onder het Beleydt ende Opper-ghebedt van den Hartoghe van *Medina Sidonia*, de welcke Als Capiteyn-Generael, van weghen den Koninck van Spangien ghesteldt, ende gheor-donneert was.

5 5 8 8 :

Dooz wat
redenen den
Koninck be-
wo. eght is de
Blote toe de
vusten.

De Koninck van Spangien Philips de 2. hebbende over de 21 jaeren / de Oorloghe in dese Nederlanden met wepnich hoordeels gheboert / heeft in synen raedt besloten / anderwerf / die ter Zee te bespringhen / Hem selven inbeeldende dat hoe wel hy die te vooren meermael ter Zee gesocht hadde te ver-meeesteren / dat hy altyt met groote scha-de en verlies heeft moeten te ruggetre-ken / om dat hy noyt machtigh ofte met machts genoegh versien zijnde / sulchs begonnen heeft. Daerom heeft hy nu eens syn upterste macht willen te werck stellen / te meer om dat die van Enghe-landt / hem nu mede teghen / en bypandt waren. Dienvolgende heeft hy gere-solbeert haer eerst aen te vallen / t welck Elcovedo Secretaris van Don Iohan van Oostenrijck, ende veel Spaensche ende Nederlandtsche vernuftighe gheesten / oock veel rebellige Engelschen lichter te winnen achten dan Hollandt ende Zeelandt : Sustinerende dat het den

Koninck Proffitelicher was / Enghe-landt / ende de Nederlanden ter Zee te dwingen / van een ghelovdiche Ar-made ghedwyrigh te houden / tot be-schuttingen van de vaerten op Oost en- de West-Indien / tegen het bespringen van de Engelsche ende Nederlandtsche schepen. Tot volboeringhe van dese re-solutie / soo hebben de Coningh-rijcken van Spangien / elck hoorz syn gedeelte opgerecht / versocht / ende toegemaect / peder soo veel Galioenen / Galeassen / Galepen / ende andere soorten van Schepen / als den Koningh ende synen Raedt haer belast ende beholen heeft.

Om nu dese Armade / ten vollen te beschrijven / sal het niet ondienstelijck zijn / hier inne te boegen de Beschrijvin-ghe / grootte / ende overslach / soo van Schepen / Soldaten / Voeds- volck / Admunitien van Oorloghen / Krijghs-Oversten / Edelen ende haren ghebol-ghe / mitsgaders andere saecken / tot dese Armade van noode gheweest ende geordineert zijnde / gelijk die tot Lisbona den 20 Mey / in den Iare 1588 Beschre-ven ende ghedruckt is in de Spaensche Tael / dooz last ende bevel van den Co-nigh

1588. ningh van Spangien / ende van syn
eygen Secretaris oversien / ende ghe-
tepkent. Verwilt in 't selve jaer ver-
blyfscht is / door Michael Eytlingger, en
de tot Colen op den 6 Augusti nae ghe-
drukt.

In houdt der Galeonen uyt
Portugal.

Beschryf-
te van de
Portugael-
sche Schep-
pen.

Het Galeon Sant Martin, als Capi-
taria Generael ende principaelste
van de Armade met haer 1000 tonnen
last / ende 300 upghelesen Soldaten /
mitsgaders 117 Boots-gezellen / Item
50 stucken gheschuts / mitsgaders 100
gels / buspoeder / loot / ende lonten / die
daer toe van nooden zijn.

Het Galeon Sant Iuan Almirante Ge-
nerael ghenamt / boert 1050 tonnen
last / 231 Soldaten / ende 179 Boots-
gezellen / Daer toe noch 50 stucken ge-
schuts / mitsgaders 100gels / buspoe-
der / loot / oock lonten / ende alles daer
toe behoorende.

Het Galeon S. Marcus is van 792
tonnen last / begriipt 292 Soldaten /
117 Boots-gezellen / Item buspoeder /
100gelen / loot ende lonten / tottet ge-
schut van nooden zijnde.

Het Galeon van S. Philippe brenghet
800 tonnen last / 415 Soldaten / ende
117 Boots-gezellen / 40 stucken gheschuts
mitsgaders 100gels / buspoeder / loot
ende nootdrustighe lonten.

Het Galeon S. Luijs geheeten / brenghet
830 tonnen last / 376 weerschastighe
mannen / 116 Boots-gezellen 40 stucken
gheschuts / mitsgaders daer toe een be-
hoorlicke quantiteit 100gels / buspoe-
der / loot / ende lonten.

Het Galeon S. Mattheo, houdt 750
tonnen last / 277 Soldaten / 200 Boots-
gezellen / 40 stucken gheschuts / mits-
gaders 100gels / buspoeder / loot / ende
lonten daer toe van noode.

Het Galeon S. Iacob boert 520 ton-
nen last / 300 soldaten / 100 Boots-ge-
zellen / ende 30 stucken gheschuts / mits-
gaders 100gels / lont / ende buspoeder /
daer toe noodigh.

Het Galeon van Florentz boert 961
tonne last / 400 Soldaten 100 Boots-
gezellen / 52 stucken gheschuts / 100-
gels / buspoeder / ende lonten daer toe
noodigh.

Het Galeon S. Christoffe, brenghet 352
tonnen last / 300 Soldaten / 90 Boots-
gezellen / ende 30 stucken gheschuts /
mitsgaders 100gels / loot / buspoeder /
ende lonten daer toe noodigh.

Het Galeon S. Barnardt, boert 352
tonnen last 280 strijdbare mannen / 100

bootsgezellen / ende 30 stucken gheschuts /
mitsgaders 100gels / buspoeder / loot /
ende lonten daer toe behoorende.

Het Schip 't welck genaemt worde
Zabra Augusta brenghet mede 166 tonnen
last / 55 strijdbare Mannen / 57 boots-
gezellen / ende 13 stucken gheschuts / mits-
gaders 100gels / buspoeder / loot ende
lonten daer toe van nooden.

Die andere Zabra de welke Julia ge-
naemt is / houdt 166 tonnen last / 50 sol-
daten / 72 bootsgezellen / ende 14 stuc-
ken gheschuts / mitsgaders 100gels / bus-
poeder / loot ende lonten daer toe van
nooden.

Somma / de gantsche Armade van
Portugal bestaende in 10 Galeonen /
ende 2 Zabras / boerde 7737 tonnen
last / 3330 Soldaten / mitsgaders 1233
bootsgezellen / de welke maecten 't sa-
men 4624 personen / daer toe 350 stuc-
ken gheschuts / ende wat boerder daer
toe behoort ende van nooden is / als 100-
gels / buspoeder / loot ende lonten.

Armade uyt *Biscayen*, daer over dat
generael Hooftman is, *Iuan Mar-
tinez de Riscalde*.

Het Schip S. Anna Capitania ghe-
naemt / brenghet 768 tonnen last /
323 Soldaten / 114 Boots-gezellen / 30
stucken gheschuts / mitsgaders daer
toe nootdrustighe 100gels / buspoeder /
loot / ende lonten.

Granrin Almirante, boert 1160 ton-
nen last / 300 strijdbare mannen / 100
Boots-gezellen / ende 36 stucken ghe-
schuts / mitsgaders 100gels / buspoe-
der / loot ende lonten daer toe noodigh.

S. Iacob, houdt 666 tonnen last / 250
Soldaten / 102 Boots-gezellen / ende
30 stucken gheschuts / mitsgaders daer
toe nootdrustighe 100gels / buspoe-
der / loot ende lonten.

La Concepcion Zebelen, houdt 468
tonnen last / 100 Soldaten / 70 Boots-
gezellen / ende 20 stucken gheschuts /
met daer toe behoorlicke 100gels / bus-
poeder / loot ende lonten.

La Concepcion de Iuanes del Cano,
houdet 418 tonnen last / 164 Soldaten /
70 Boots-gezellen / ende 24 stucken ge-
schuts / met 100gels / buspoeder / loot
ende lonten daer toe van noden we-
sende.

La Magdalena Iuan, Francisco de Ayara
ghedoopt / houdt 530 tonnen last / 200
Soldaten / 70 Boots-gezellen / ende 22
stucken gheschuts / mitsgaders 100-
gels buspoeder / loot ende lonten daer
toe noodigh.

S. Iuan houdt 350 tonnen last / 130
strijdt-

Beschryf-
te van de
Portugael-
sche Schep-
pen.

558. **S**trijdbare mannen/ 80 Boots-gezellen ende 24 stucken geschut / met kooegels/ buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh wesen.

Het Schip Maria genaemt / brenghet mede 165 tonnen last / 180 soldaten / 100 boots-ghesellen / 24 stucken gheschuts / met daer toe behoortlike kooegels / buspoeder / loot ende lonten.

Het Schip Manuela houdt 520 tonnen last / 130 soldaten / 43 boots-ghesellen / 16 stucken gheschuts / met kooegels / buspoeder / loot ende lonten / daer toe behoorende.

Het Schip S. Maria de Monte Major genaemt / brenghet mede 707 tonnen last / 220 soldaten / 50 boots-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / midt-gaders buspoeder / kooegels / loot ende lonten / daer toe noodigh.

Volgen andere Schepen die men noemt *Pataxes*.

Patache la Maria de Aguiro genaemt / houdt 70 tonnen last / 30 soldaten / 23 boots-ghesellen / ende 10 stucken gheschuts / met kooegels / loot ende lonten / daer toe noodigh.

Het schip la Isabella gedoopt / houdt 71 tonnen last / 30 soldaten / 25 boots-ghesellen ende 12 stucken gheschuts / midt-gaders kooegels / buspoeder / loot ende lonten / daer toe van nooden zijnde.

Het schip Patache de Miguel de Siso genaemt / voert 96 tonnen last / 30 soldaten / 26 boots-ghesellen / ende 12 stucken gheschuts / met daer toe noodtduftighe kooegels / buspoeder / loot ende lonten.

Patache de S. Steffan, brenghet 78 tonnen last / 30 soldaten / 26 boots-ghesellen / ende 12 stucken gheschuts / met daer toe noodtduftighe kooegels / buspoeder / loot ende lonten.

Somma / t gene dat dese Armade be-
grip / zijn 14 schepen / 10 groote ende 4 kleyne / diennen Pataches noemt / bren-
gen 6567 tonnen last swaer / bemant
met 2037 soldaten / 863 boots-ghesellen /
t samen 2802 mannen. Item 260 stuc-
ken gheschuts / ende 1190 kooegels / 467
quintal (het quintal boot 125 pont ghe-
rekent) buspoeder / 140 loot / ende 89
lonten.

Armade van *Castilien*, over de wel-
ke Overste ofte Ghenerael is,
Diego Flores de Valdes.

Coerustine
ghe van het
Koninkrijk
van Casti-
lien.

Christoffels Galeon Capitana genaemt /
voert 700 tonnen last / brenghet 205
soldaten / 120 boots-ghesellen / daer op zijn
40 stucken gheschuts / midt-gaders daer

toe behoortlike buspoeder / kooegels / loot
ende lonten.

S. Juan Baptista Galeon, 750 tonnen
last / 250 soldaten / 140 boots-ghesellen /
ende 30 stucken gheschuts / mit-gaders
kooegels / loot / buspoeder / ende lonten.

S. Peters Galeon, voert 530 tonnen
last / 130 soldaten / 140 boots-ghesellen /
40 stucken gheschuts / met daer toe noot-
duftighe kooegels / loot / buspoeder ende
lonten.

S. Juans Galeon, brenghet 530 tonnen
last / 170 strijtbare mannen / 120 boots-
ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / met
daer toe behoortlike buspoeder / kooegels /
loot ende lonten.

S. Jago el Major Galeon, voert 530
tonnen last / 230 soldaten / 132 boots-
ghesellen / ende 30 stucken gheschuts /
midt-gaders kooegels / buspoeder / loot
ende lonten daer toe noodigh.

S. Felipe ende S. Jago Galeon, voert
530 tonnen last / 150 soldaten / 116
Boots-ghesellen ende 30 stucken ghe-
schuts / mit-gaders daer toe nootduft-
tighe kooegels / poeder / loot ende lon-
ten.

Alcenfion ghedoopte Galeon, voert
530 tonnen last / 220 soldaten / 114
Boots-ghesellen / ende 30 stucken ghe-
schuts / met daer toe behoortlike koo-
gels / buspoeder / loot ende lonten.

Ons lieve Vrou de Barrio Galeon brenghet
530 tonnen last / 170 soldaten / 108
Boots-ghesellen / ende 30 stucken ghe-
schuts / met daer toe dienende / kooegels
buspoeder / loot ende lonten.

S. Medels ende Celidonij Galeon, voert
530 tonnen last / 170 soldaten / 110
Boots-ghesellen / ende 30 stucken ghe-
schuts / met daer toe noodighe kooegels /
buspoeder / loot ende lonten.

S. Anna Galeon voert 250 tonnen last /
100 strijtbare mannen : 80 Boots-ghes-
ellen / ende 24 stucken gheschuts / mit-
gaders kooegels / buspoeder : loot / ende
daer toe noodighe lonten.

Ons lieve Vrou van Vigonia, voert 750
tonnen last / 190 soldaten / 30 Boots-
ghesellen / ende 30 stucken gheschuts /
met daer toe noodighe kooegels / bus-
poeder / loot ende lonten.

Het Schip van de Triniteyt voert 780
tonnen last / 200 soldaten / 122 Boots-
ghesellen / ende 30 stucken gheschuts /
item kooegels / buspoeder / loot ende
lonten daer toe behoorende.

S. Katharina schip / voert 862 tonnen
last / 200 soldaten : 160 Boots-ghes-
ellen / ende 30 stucken gheschuts / mit-ga-
ders kooegels / buspoeder / loot ende
lonten daer toe behoorende.

S. Juan Baptista schip / voert 652 ton-
nen

1588. **woorde ghestelt hebben. Tusschen
van woorde te woorde als volcht.**

Senoy geeft
eenighe arti-
culen aen de
Ho. Staten
over / tot
sijn terant-
woordinge.

Nadien den Oversten Senoy menighvul-
dighe goede merckelicke ghetrouwe dien-
sten van den aenbeginne deser Oorloge on-
der het ghebiedt van wijlen sijne Excell. den
Prince van Orangien H. M. ende oock sedert
sijne beklaghelicke afsijvigheydt datelick
tot vorderinghe van de Christelijcke Reli-
gie ende des Vaderlands vrijheydt bethoont
heeft, ende insonderheydt in den Noorder
quartiere van Hollandt, op de Commissie
hem by den Hoogh ghemelten sijne voor-
schreven Excellentie H. M. als sijner Excel-
lentie Lieutenant en Gouverneur van den
Noorder quartiere voorsz. gegeven. Ende
dat daer omme den voornoemden Oversten
Senoy veel eer verbeteringe ende verhogin-
ginghe (soo sulcks de gheleghentheydt gave)
als verminderinghe sijnder Commissie ende
authoriteyt is verdienende.

*Voor de diensten by de Oversten Senoy ghe-
daen, is de selve soo eerlick ende profitelick
ghevraecht als yemand anders, den Landen
ghediend hebbende, ghelijck by alderbest weer.*

Soekt in
sijn dienst te
blijven.

Soo soude wel billick zijn dat sijne Ex-
cellentie Graef Mauritz by sijne Commissie
den voornoemden Oversten Senoy toeliere
ende vergonde den tijtel ende autoriteyt
van sijne Excellentie Lieutenant ende Gou-
verneur van den Noorder quartiere, ghe-
lijck sijnder Excellentie Heer Vader ghe-
daen heeft.

Resolutie
van de Ho.
Staten datter
in Hollandt
maer een
Gouver-
neur en
mach wesen.

*Alsoo de Heeren Staten van Hollandt,
Zeelandt ende West-Vrieslandt tot de conser-
vatie van de eenigheydt ende het Governement
van den selven Lande al in den jare 1577
hebben verstaen, dat maer een Gouverneur in
Hollandt, Zeelandt ende West-Vrieslandt
soude wesen, Namentlick mijn Heere de
Prince van Orangien H. G. ende dat alle par-
ticuliere Governementen in den voorschreven
Landen souden cesserén, ende dat 't selve
sulckx is achtervolgt de naeste thien jaren,
volghende het oude ghebruyck ende rechten
van de voorschreven Landen: Soo en is geen
redene dat teghens de rechten ende de eenigheydt
van den Lande de voorschreven Resolutie wer-
de verandert ter contemplatie van den Over-
sten.*

Met instructie dat hy Senoy met sijne Ex-
cellentie van Nassau dien volgende sal hou-
den goede correspondentie, van alle voor-
vallende swarigheden omme by tijds daer
inne voorsien te worden naer behooren.

*Men verstaet dat den Oversten vorder als
tot de correspondentie in desen gheroert aen sijne
Excellentie ghehouden moet wesen, oft anders
moest hy hem ghelijck zijn.*

Dat hy sal blijven inden quartiere voor-
schreven omme op de beschermenisse, be-
swaernisse, ende verseeckerheydt van dien
teghens alle gheweldt ende secrete practijc-
ke ende aenslaghen des vyandts goede acht

ende opacht te nemen ende te houden goede
ordre, &c.

*De meeninghe en is noyt gheweest den O-
versten nyt het voorschreven quartier te trec-
ken.*

Tot welcken fine hy sal behouden sijn te-
ghenwoordighe regiment Knechten, omme
die te leggen ende te ghebruycken in de
Steden ende Forten, hem dus lange vertrouwt,
sulcks hy tot bewaernisse van dien endedien-
ste des Landts sal bevinden te behooren.

*De meeninge is gheweest, dat den Over-
sten in qualiteyt als Krijchsoverste soude heb-
ben te ghebieden over alle de soldaten die in de
Steden ende Forten onder sijn commandement
ghestelt, souden worden gheleydt: Ende dat
nopende de wisselinghe ende veranderinghe van
de garnisoenen den Oversten hem soude heb-
ben te reguleren naer sijne Excellentie bevelen.*

Behoudende d' autoriteyt omme wisse-
linghen ende veranderinghe van de Garni-
soenen te mogen doen, sulcks ende soo wan-
neer hem dat nae gheleghentheydt der saec-
ken raedtsaem duncken sal: Ende soo het
des Landts noodt vereyscht dat eenige com-
pagnie van daer ghetrocken souden mogen
worden tot 's Landts dienste, dattet selve
van sijn Excellentie van Nassau, oft die daer
toe autoriteyt hebben sal, aen hem sal ge-
schreven worden, omme de selve by hem te
lichten ende te senden sulcks de ghelegent-
heydt als dan toelaten sal.

Senoy soekt
absolutelic
hem over sijn
Soldaten te
regeren.

*Het verstant is gheweest desen aengaende
te ghebruycken alle goede discretie, sonder den
Oversten toe te staen 't recht den Gouverneurs
van de Provintien, ende over sulcks sijne Ex-
cellentie competerende.*

Item dat hy sal handt daer aen houden,
ende alle vlijdt aanwenden, dat de ghere-
formeerde Religie over al in sijne Gouverne-
mente ghevordert, ende alle Papistische of-
te andere valsche leeringe gheweert worden
ende blijven. Item dat hy sal goet toeficht
nemen, dat egeene Predicanten aldaer in-
ghedronghen ofte toeghelaten worde te-
ghens ordeninghe der gereformeerde Kerc-
ke, ende sonder voor-gaende toelatinghe
ende admiffie van de Classen daer sy onder
refortenderen zijn: dat oock de selve Die-
naren behoorlick betaelt worden.

Presenteert
de Gerefor-
meerde Reli-
gie te vorde-
ren.

*Alsoo volgende de Resolutie van den Hee-
ren Staten de dispositie op de saeck in desen ghe-
roert competeert sijne Excellentie als Gouver-
neur, den Gecommitteerden van den Staten,
den Presidēt ende Raden Provinciael, ende
andere ordinarijs Officiers ende Rechters van
den Lande, soo is by sijne Excellentie verstaen,
by den selven desen aengaende, sulcke voor-
sieninghe te doen als de saecken vereyschen, tot
vorderinghe van Godes H. Woort ende des Lan-
ts welvaeren.*

Wien sulck
toekomt vol-
gende de re-
solutie van de
Staten.

Sal oock alle moghelicke neerstigheydt
doen dat over alle de School-meesteren niet
dan van de ghereformeerde Religie werde
aen

588. aenghenomen ende toe-ghelaten, ende dat deselve egeen ander Leeren in haer Scholen en leeren, noch eenighe Boecken de Gereformeerde Religie contrarierende.

Sal ook toefien, dat in alle Steden, Collegien ende Vlecken van sijne Gouvernemente (soo veel doenlijk wesen sal) vrome Officieren, Magistraten ende Regenten sullen gestelt werden, die de Gereformeerde Religie ende welvaren der gemeene saecken toeghe-ghedaen zijn, ten welcken eynde de selve voortaan gestelt, ghecommitteert ende gecontinueert sullen worden by sijn advijse: Ende sullen de Gedeputeerde Raden vande Steden, naer voor-gaende nominatie van drie Personen, by hem geëligeert ende naer oude vervallene ghewoonte naer behooren ge-eedt worden, ende sal hy daer van het Hooft zijn soo't pleeght.

Alsoo de Officieren ende Wet-houderen in den Steden ende Vlecken gestelt worden, volghende de Rechten den Heeren, Steden ende Dorpen respectivelijck by den Princen deser Landen ghegheven, soo en kan men den selven niet prejudiceren. Dan sal by sijne Excellentie ten meesten dienste van den Lande gevordert worden, dat de Officieren ende Wet-houderen van vrome ghequalificeerde Persoonen worden geformeert: Ende beroerende het stellen van de Gedeputeerde Raden van de Steden ende Collegien van den Staten, verstaet sijn Excellentie met den Staten te handelen ten meesten dienste van den Lande.

Item, sal behoorlicken toefien, dat alle Steden, Schantsen ende Sterckten, oock van Blockzyl ende Cuyndert nae behooren gefortificeert, onder-houden ende van alle noodigheden voorsien ende bewaert blijven.

Sal oock voorts by alle middelen voorkomen ende verhinderen, dat onder den Ingesetenen egheene Oproerigheden en geschiede.

Dit is het werck van den Gouverneur van de Provincie, ende den ordinaris Officiers ende Rechters der selver.

Ende alloo de Commissie van het Casteleynschap van den Huyse van Medenblich maer provisieneel is by sijne voorr. Excell. van Nassauw gegeven, Soo sal sijne Excell. gelieven de selve absolutelicken te geven en te confirmeren.

Verbocht het Casteleynschap van Medenblich.

Alsoo het Casteleynschap van Medenblich is een ordinaris Officie van den Lande, 't welck volgende de Privilegien der selver, niet bedient en mach worden by den ghenen die buyten den Nederlanden geboren zijn: Soo en konde sijn Excell. jegens de voorschreven Privilegien sulcx niet accorderen, ten aensien den Oversten buyten de Nederlanden geboren is.

Aldus ghestelt op advijs inden Hage den 21 Januarij 1588. By My ende was onder-tekent Guiliam Mostart.

Dit alles alsoo gheschiedt ende gepas-seert zijnde / soo zijn den Gouverneur

met sijne Soldaten binnen Medenblich noch by haere Opstinaetheit gheble-ben / ende gestadigh gemuprineert / be-gerende niet te vertrecken / booz ende alcer datse af-reckeninge ende behooz-lijke voldaeninghe van 72 Maenden hadden. Sp namen de Burgerije de Wapenen af / die leggende in het Hups van den Gouverneur Senoy, ende dwonghen daer na de Burgerije datse weckelijck elck hare besoldinge moesten geben. De Ho. Mo. Heeren Staten sonden aen haer den Heere Famas, de Heere van Swevenzeel, Pieter Kies Borgemeester van Haerlem ende Meester Adriaen Antonis Borgemeester van Alckmaer / dewelcke dese Duprineer-ders / haer af-reckeninge / ende beter be-talinge als andere in 's Lands dienst zijnde / gepresenteert ende aengeboden hebben: Maer sp en gaben gheen ge-hooz / noch aen dese / noch te aen andere Gecommittcerden / die aen haer geson-den werden / ende hebben byantlijcker wijsse van de omleggende Dorpen ghe-haeldt / ende de Hupsstuden af - ghe-dwongen hare besoldinge ende betalinghe. Een saecke boozwaer van groo-ter consequentie / waer upt lichtelicken 't verderf van het Boozder-quartier van Hollandt in ruine ende destructie hadden konnen raacken / ten waer saecke dat de Ho. Mo. Heeren Staten tijdelijck daer inne berstien hadden / de-welcke sulcks op alderlep gheboegh-lijke Middelen sochten te verhinde-ren ende te beletten: Ende met den anderen dese resolutie namen / datse de Putings met ghewelt soudent bedwin-gen. Ghebende sijne Princelijcke Ex-cellentie volkomen last sulcks te weghe te brengen. Dewelcke onder 't beleyt van den Marschalck Villers, die on-langhs upt sijne Gevanchenisse verlost was / omtrent in 't leste van februa-rio / seckere Daendelen Soldaten / eenighe Bozgherpe upt de naest-om-leg-gende Steden / ende eenighe Boz-loghs-schepen / daer booz ghebozacht / die de Stadt soo besetten / beschantsen ende benauiden / dat die van binnen haer begonden te bedencken / ende de saecke en haer perijckel wat beter en naerder over-lepden / ende eenighsing van sinnen begonden te veranderen. Siende dat den Graue van Leicester, sijn Gouvernemente hem ontslaeghen / ende den Staten Generael / op-gedra-ghen hadde / ende dat de Authoriteyt der booz-noemde Hoogh Mooghen-de Staten dooz haere vaste Resolu-tien daghelijcks waren toe-nemende / ende dat haer iet erghers upt dese weder-

Ongeregelte heit binnen Medenblich.

De Heeren Staten souden Oecom-mittcerden an haer doch-rechten iust upt.

Medenblich worde belet-gert.

1588. weder-spannighejdt te verwachten stont / soois epndelijck dooz tusschen-spreken handen Raedf-Heere Killegrey, ende den Baron van Willoughby, ende andere Engelsche Heeren / de saecke soo ver gebzacht / dat naer dat die van Medenblich tot in Aprilis toe belegert geweest hadden / den Obersten Senoy ende sijne Soldaten / met sijne Excellentie gheaccoordeert / ende de Stadt overgegeven hebben in sijne handen. Den Obersten ende de Soldaten trocken met Paspoort uyt der Stede / ende sijn Excellentie quam met sijn Dolch daer binnen. De welcke in de Stadt komende / op alles goede ordze stelde / ende ordonneerde / tot de beste verseeckeringshe der Stede ende Landen noodigh zijnde. Den Obersten Senoy vertrok na Alckmaer / ende heeft hem aldaer met beele reddenen willen verontschuldigen : die van Medenblich ende verscheyden andere deden hem groote schade aen sijne Goederen / waer ober hy in den Jaere 1590 naer Engelandt vertrocken is / om sijne klachte aen hare Koninginne-lijcke Majestejt te doen. Dewelcke daer naer in den Jaere 1592 / dooz haren Ambassadeur Thomas Bodley, op den 15 Julij / sijne saecke de Ho. Mo. Heeren Staten heeft doen booz-stellen / ende aendienen. Op welke Proposition / de H. M. Heeren Staten hem ten vollen op alles wel / ende resolutelighen geantwoort hebben / ende goet contentement gedaen aen de boozs. Ambassadeur.

Geduerende dese inlandtsche Troubelen ende Beroertensoo in de Probin-tien van Hollant / Zeelant / als andere / dooz de oprockeninge van eenige oproe-rige Geesten / ende verscheyden Engel-schen te wege gebzacht zijnde / meer om haer eyghen profijt als de Gere haer-rer Princeessen soeckende. Meede dat op veel Plaetsen den Landen in

groot ghebaer ende verrijckel stonden. 1588. Soo isser tijdinge gekomen / dat op den 29 May 1588 / de schrikelijcke / vermaerde / geweldige gebzeerde en hy na ongehoorde Spaensche Armade / uyt de Haven van Lisbona, naer de Caronia t'zepl ghegaen was / om de Resolutie van den Koningh ende synen Raedt te volbyngen ende te volboeren. Welcke Armade naedien de selve soo extraordi-naris / ende van sulcken gheweldt ghe-weet is / datse (na menscheliker wijsse te spreken) bestant was om gantsche Koninck-rijcken ende Landen te rupneren ende te gronde te brenghen. Soo sullen wy deselve soo veel als het mogelicken wesen sal / beschrijven ende verhalen uyt de aldergeloof waerdigheste Beschrijvingen die wy hebben kon-nen vinden. Tot lof des eenigen ende ewigen Godts / dat hy het Koninck-rijck van Enghelandt / de Koninginne ende dese sijne Landen / in het midden van hare Glenden / met de oogen sijner Barmhertighejt aenschouwende / van sulken ongehoorden Armade / ende van soo veel bloedt-gierige Handen / verlossende betwaerdte heeft. Met eenen bewijfende / hoe ydel ende onsterck de menschelijcke Macht is / waermeer de selve dooz sijne almachtige ende krach-tighe Handt niet onderstuttet ende ghe-sterckt wordt. Dat meer is / dat hy een Heer aller Creaturen zijnde / alleen dooz sijne Tempeesten ende Winden / sulcken hobaerdigen ende trotsigen besluyt / ende booz-flagh / met alle s Konincks gheweldt : kan vernielen ende te gronde brenghen. Alsoo dat van dese gheweldighe Dloot seer weynigh Schepen / ende dat noch met groot pe-rijckel ende gebaer wederommet' hups ghekomen zyn. Ghelijck in de Beschrijvinghe hier naer ghenoghsaem ghelesen sal werden.

Sehen haer
dooz tusschen
spreken eeni-
ger Engels-
cher Heeren
aen sijn Ex-
cellentie ober

Ghetach-
ten van de
Spaensche
Armade.

Senoy trekt
na Engelandt
doet sijn be-
klagh aen de
Koninginne.

Waer-

L'Isola Hispanica celebrissima, quae anno celebrissimo. d. b.

LXXXVIII. inter Galliam Britaniamq^{ue} venit. & perijt.

Waerachtige Beschrijvinge

V A N D E

Alder-machtigste Armade, die door

PHILIPPUS de Tweede,

Koninck van Hispangien,

Toe-gherust binnen sijne Koninck-rijcken : Ende op de Riviere voor Lisbona, de Hoofst-Stadt des Koninckrijcks van Portugael by een vergadert vreesende, van daer gheseylt is naer de Nederlanden op den 29 ende 30 Mey inden Iare
M. D. LXXXVIII.

Onder het Beleydt ende Opper-ghebielt van den Hartoghe van *Medina Sidonia*, de welcke Als Capitayn-Generael, van weghen den Koninck van Spangien ghesteldt, ende gheordonneert was.

5 5 8 8.
Dooz wat
redenen den
Koninck be-
wo. eght is de
Wote toe de
vusten.

De Koninck van Spangien Philips de 2. hebbende over de 21 jaeren / de Oorloghe in dese Nederlanden met wepnich oorbeels gheboert / heeft in synen raedt besloten / anderwerf / die ter Zee te bespringhen / hem selven inbeeldende dat hoe wel hy die te vooren meermael ter Zee gesocht hadde te vermeesteren / dat hy alrijt met groote schade en verlies heeft moeten te rugge trecken / om dat hy noyt machtigh ofte met machts genoegh versten zijnde / sulchs begonnen heeft. Daerom heeft hy nu eens syn uperste macht willen te werck stellen / te meer om dat die van Enghe-landt / hem nu mede teghen / en byandt waren. Dienvolgende heeft hy gere-solveert haer eerst aen te vallen / t welck Escovedo Secretaris van Don Iohan van Oostenrijck, ende veel Spaensche ende Nederlandtsche vernuftighe gheesten / oock veel rebellige Engheleschen lichter te winnen achten van Hollandt ende Zeelandt : Sustinerende dat het den

Koninck Profitelicher was / Enghe-landt / ende de Nederlanden ter Zee te dwingen / van een gheweldighe Armade ghedwyrigh te houden / tot beschuttingen van de vaerten op Oost ende West-Indien / tegen het bespringen van de Engelsche ende Nederlandtsche schepen. Tot volboeringhe van dese resolutie / soo hebben de Coningh-rijcken van Spangien / elck hoor syn gedeelte opgerecht / versocht / ende toegemaect / peder sod veel Galioenen / Galeassen / Galepen / ende andere soorten van Schepen / als den Coningh ende synen Raedt haer belast ende bevolen heeft.

Om nu dese Armade / ten vollen te beschrijven / sal het niet ondienselighc zijn / hier inne te voegen de Beschryvinghe / grootte / ende overslach / soo van Schepen / Soldaten / Boordt-volk / Amunitien van Oorlogen / Krijghs-Obersten / Edelen ende haren ghevolghe / mitgaders andere saecken / tot dese Armade van noode gheweest ende geordineert zijnde / gelijk die tot Lisbona den 20 Mey / in den Iare 1588 Beschreven ende ghedruckt is in de Spaensche Taale / door last ende bevel van den Coningh

1588. nigh van Spangien / ende van syn
eygen Secretaris obersten / ende ghe-
tepkent. Waercke in't selde jaer ver-
dumft is / door Michael Eytlinger, en
de tot Colen op den 6 Augusti nae ghe-
druct.

In houte der Galeonen uyt
Portugal.

beschryb-
ge van de
Portugael-
sche Schep-
pen.

Het Galeon Sant Martin, als Capi-
tania Generael ende principaelste
van de Armade met haer 1000 tonnen
last / ende 300 uytghelesen Soldaten/
mitsgaders 117 Boort-gezellen / Item
50 stucken gheschuts / mitsgaders hoog-
gels / buspoeder / loot / ende lonten / die
daer toe van nooden zijn.

Het Galeon Sant Iuan Almirante Ge-
nerael ghenaeamt / boert 1050 tonnen
last / 231 Soldaten / ende 179 Boort-
gezellen / Daer toe noch 50 stucken ge-
schuts / mitsgaders hoogels / buspoe-
der / loot / oock lonten / ende alles daer
toe behoorende.

Het Galeon S. Marcus is van 792
tonnen last / begriipt 292 Soldaten /
117 Boort-gezellen / Item buspoeder /
hoogelen / loot ende lonten / tottet ge-
schut van nooden zijnde.

Het Galeon van S. Philippe brenghet
800 tonnen last / 415 Soldaten / ende
117 Boort-gezellen / 40 stucken gheschuts
mitsgaders hoogels / buspoeder / loot
ende noodduyftighe lonten.

Het Galeon S. Luijs geheeten / brenghet
830 tonnen last / 376 weerthastighe
mannen / 116 Boort-gezellen 40 stucken
gheschuts / mitsgaders daer toe een be-
hoorlijcke quantiteyt hoogels / buspoe-
der / loot / ende lonten.

Het Galeon S. Mattheo, houdt 750
tonnen last / 277 Soldaten / 200 Boort-
gezellen / 40 stucken gheschuts / mits-
gaders hoogels / buspoeder / loot / ende
lonten daer toe van noode.

Het Galeon S. Iacob boert 520 ton-
nen last / 300 soldaten / 100 Boort-ge-
zellen / ende 30 stucken gheschuts / mits-
gaders hoogels / loot / ende buspoeder /
daer toe noodigh.

Het Galeon van Florentz boert 961
tonne last / 400 Soldaten 100 Boort-
gezellen / 52 stucken gheschuts / hoog-
gels / buspoeder / ende lonten daer toe
noodigh.

Het Galeon S. Christoffe, brenghet 352
tonnen last / 300 Soldaten / 90 Boort-
gezellen / ende 30 stucken gheschuts /
mitsgaders hoogels / loot / buspoeder /
ende lonten daer toe noodigh.

Het Galeon S. Barnardt, boert 352
tonnen last 280 strijdbare mannen / 100

boortsgesellen / ende 30 stucken gheschuts / 1588:
mitsgaders hoogels / buspoeder / loot /
ende lonten daer toe behoorende.

Het Schip 't welck genaemt woerdt
Zabra Augusta brenghet mede 166 tonnen
last / 55 strijdbare Mannen / 57 boort-
gesellen / ende 13 stucken gheschuts / mits-
gaders hoogels / buspoeder / loot ende
lonten daer toe van nooden.

Die andere Zabra de welcke Julia ge-
naemt is / houdt 166 tonnen last / 50 sol-
daten / 72 boortsgesellen / ende 14 stuc-
ken gheschuts / mitsgaders hoogels / bus-
poeder / loot ende lonten daer toe van
nooden.

Somma / de gantsche Armade van
Portugal bestaende in 10 Galeonen /
ende 2 Zabrag / boerde 7737 tonnen
last / 3330 Soldaten / mitsgaders 1233
boortsgesellen / de welcke maecten 't sa-
men 4624 personen / daer toe 350 stuc-
ken gheschuts / ende wat boord daer
toe behoort ende van nooden is / als hoog-
gels / buspoeder / loot ende lonten.

Armade uyt Biscayen, daer over dat
generael Hooftman is, Iuan Mar-
tinez de Ricalde.

Het Schip S. Anna Capitana ghe-
naemt / brenghet 768 tonnen last /
323 Soldaten / 114 Boort-gezellen / 30
stucken gheschuts / mitsgaders daer
toe noodduyftighe hoogels / buspoeder /
loot / ende lonten.

beschryf-
te Schepen
van Ricalde.

Grangrin Almirante, boert 1160 ton-
nen last / 300 strijdbare mannen / 100
Boort-gezellen / ende 36 stucken ghe-
schuts / mitsgaders hoogels / buspoe-
der / loot ende lonten daer toe noodigh.

S. Iacob, houdt 666 tonnen last / 250
Soldaten / 102 Boort-gezellen / ende
30 stucken gheschuts / mitsgaders daer
toe noodduyftighe hoogels / buspoe-
der / loot ende lonten.

La Conception Zebelen, houdt 468
tonnen last / 100 Soldaten / 70 Boort-
gezellen / ende 20 stucken gheschuts /
met daer toe behoorlijcke hoogels / bus-
poeder / loot ende lonten.

La Conception de Iuanes del Cano
houdet 418 tonnen last / 164 Soldaten /
70 Boort-gezellen / ende 24 stucken ge-
schuts / met hoogels / buspoeder / loot
ende lonten daer toe van noden we-
sende.

La Magdalena Iuan Francisco de Ayara
ghedoort / houdt 530 tonnen last / 200
Soldaten / 70 Boort-gezellen / ende 22
stucken gheschuts / mitsgaders hoog-
gels buspoeder / loot ende lonten daer
toe noodigh.

S. Iuan houdt 350 tonnen last / 130
strijdt.

5 5 8 8. **S**trijdbare mannen/ 80 **W**oof-geſellen
ende 24 ſtukken geſchut / met **k**oogels/
buſpoeder / loot ende lonten daer toe
nooſigh weſende.

Het ſchip Maria genaemt / brenghet
meede 165 tonnen laſt / 180 ſoldaten /
100 boof-geſellen / 24 ſtukken ghe-
ſchut / met daer toe behooylijke **k**oo-
gels / buſpoeder / loot ende lonten.

Het ſchip Manuela hooſet 520 ton-
nen laſt / 130 ſoldaten / 43 boof-geſel-
len / 16 ſtukken gheſchut / met **k**oogels /
buſpoeder / loot ende lonten / daer toe
behoorende.

Het ſchip S. Maria de Monte Major
genaemt / brenghet meede 707 tonnen
laſt / 220 ſoldaten / 50 boof-geſellen / en-
de 30 ſtukken gheſchut / midtſgaders
buſpoeder / **k**oogels / loot ende lonten /
daer toe nooſigh.

Volgen andere Schepen die men
noemt *Pataxes*.

Paraſche la Maria de Aguirro genaemt /
hooſet 70 tonnen laſt / 30 ſoldaten /
23 boof-geſellen / ende 10 ſtukken ghe-
ſchut / met **k**oogels / loot ende lonten /
daer toe nooſigh.

Het ſchip la Iſabella gehooſet / hooſet
71 tonnen laſt / 30 ſoldaten / 25 boof-ge-
ſellen ende 12 ſtukken gheſchut / midtſ-
gaders **k**oogels / buſpoeder / loot ende
lonten / daer toe van nooden zijnde.

Het ſchip Paraſche de Miguel de Suſo
genaemt / hooſet 96 tonnen laſt / 30 ſol-
daten / 26 boof-geſellen / ende 12 ſtukken
geſchut / met daer toe nooſduſtighe
koogels / buſpoeder / loot ende lonten.

Paraſche de S. Steffan, brenghet 78 ton-
nen laſt / 30 ſoldaten / 26 boof-geſellen /
ende 12 ſtukken geſchut / met daer toe
nooſduſtighe **k**oogels / buſpoeder / loot
ende lonten.

Somma / t gene dat deſe Armade be-
grypt / zijn 14 ſchepen / 10 groote ende
4 klepne / diemen Paraſches noemt / ha-
gen 6567 tonnen laſt ſwaer / bemant
met 2037 ſoldaten / 863 boof-geſellen /
t ſamen 2802 mannen. Item 260 ſtuk-
ken gheſchut / ende 1190 **k**oogels / 467
quintal (het quintal hooſt 125 pont ghe-
reken) buſpoeder / 140 loot / ende 89
lonten.

Armade van *Caſtilien*, over de welc-
ke Overſte ofte Ghenerael is,
Diego Flores de Valdes.

Chriftoffels Galeon Capitana genaemt /
hooſet 700 tonnen laſt : brenghet 205
ſoldaten / 120 boof-geſellen / daer op zijn
40 ſtukken geſchut / midtſgaders daer

toe behooylijck buſpoeder / **k**oogels / loot 1 5 8 8.
ende lonten.

S. Juan Baptiſta Galeon, 750 tonnen
laſt / 250 ſoldaten / 140 boof-geſellen /
ende 30 ſtukken geſchut / mitſgaders
koogels / loot / buſpoeder / ende lonten.

S. Peters Galeon, hooſet 530 tonnen
laſt / 130 ſoldaten / 140 boof-geſellen /
10 ſtukken geſchut / met daer toe noot-
duſtighe **k**oogels / loot / buſpoeder ende
lonten.

S. Juans Galeon, brenghet 530 tonnen
laſt / 170 ſtrijtbare mannen / 120 boof-
geſellen / ende 30 ſtukken geſchut / met
daer toe behooylijck buſpoeder / **k**oogels /
loot ende lonten.

S. Jago el Major Galeon, hooſet 530
tonnen laſt / 230 ſoldaten / 132 boof-
geſellen / ende 30 ſtukken gheſchut /
midtſgaders **k**oogels / buſpoeder / loot
ende lonten daer toe nooſigh.

S. Felipe ende S. Jago Galeon, hooſet
530 tonnen laſt / 150 ſoldaten / 116
boof-geſellen ende 30 ſtukken ghe-
ſchut / mitſgaders daer toe nooſduſ-
tighe **k**oogels / poeder / loot ende lon-
ten.

Alcenſion ghedoopte Galeon, hooſet
530 tonnen laſt / 220 ſoldaten / 114
boof-geſellen / ende 30 ſtukken ghe-
ſchut / met daer toe behooylijke **k**oo-
gels / buſpoeder / loot ende lonten.

Onſlieve Vroude Barrio Galeon brenghet
530 tonnen laſt / 170 ſoldaten / 108
boof-geſellen / ende 30 ſtukken ghe-
ſchut / met daer toe dienende / **k**oogels
buſpoeder / loot ende lonten.

S. Medels ende Celidonij Galeon, hooſet
530 tonnen laſt / 170 ſoldaten / 110
boof-geſellen / ende 30 ſtukken ghe-
ſchut / met daer toe nooſighe **k**oogels /
buſpoeder / loot ende lonten.

S. Anna Galeon hooſet 250 tonnen laſt /
100 ſtrijtbare mannen : 80 boof-ge-
ſellen / ende 24 ſtukken gheſchut / mitſ-
gaders **k**oogels / buſpoeder : loot / ende
daer toe nooſighe lonten.

Onſlieve Vrou van Vigonia, hooſet 750
tonnen laſt / 190 ſoldaten / 30 boof-
geſellen / ende 30 ſtukken gheſchut /
met daer toe nooſighe **k**oogels / buſ-
poeder / loot ende lonten.

Het ſchip van de Triniteyt hooſet 780
tonnen laſt / 200 ſoldaten / 122 boof-
geſellen / ende 30 ſtukken gheſchut /
item **k**oogels / buſpoeder / loot ende
lonten daer toe behooyende.

S. Katharina ſchip / hooſet 862 tonnen
laſt / 200 ſoldaten : 160 boof-geſel-
len / ende 30 ſtukken geſchut / mitſga-
ders **k**oogels / buſpoeder / loot ende
lonten daer toe behooyende.

S. Iuan Baptiſta ſchip / hooſet 652 ton-
nen

Coerſtine
ghe van het
koninkrijck
van Caſti-
lien.

1 5 8 8. nen last / 200 Soldaten / 130 Bootf-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / met daer toe noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten.

Onse Vrou van Rosario schip / Patafche ghenaemt / brenghet met sich 30 Soldaten / 26 Bootf-ghesellen / ende 24 stucken gheschuts met koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh.

S. Anthonij van Padua schip / Patafche ghenaemt / brenghet 30 Soldaten / 46 Bootf-ghesellen / 16 stucken gheschuts met daer toe noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten.

Somma / alles wat in dit begriip oft Esquadra van Castillie begrepen is / zijn 14 Galeones ende schepen / mitsgaders twee kileene schepen diemen Patafches noemt / houdende in haer 8714 tonnen swaer / ende komen met sulcke schepen 2458 Soldaten / 1719 Bootf-ghesellen / maeckende t' samen 4177 mannen / ende 384 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe van nooden.

Scheeps toerustinghe uyt *Andalusien*, over de welcke dat Capiteyn generael is *Pedro de Valdes*.

De haer
bande Dico-
re in And-
alouen toe
gerust.

Het schip ghenaemt Capitana, doet 1150 tonnen last / 304 Soldaten / 118 bootf-ghesellen / 50 stucken gheschuts / met noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende dierghelijcken.

Het schip S. Francisco Admiranta ghenaemt / brenghet 105 tonnen last / 230 Soldaten / 60 bootf-ghesellen / 30 stucken gheschuts / mitsgaders daer toe noordzuytighe koogels / buspoeder ende dierghelijcken.

S. Iohannes Baptista Galeon, maecht 810 tonnen last / 250 Soldaten / 40 bootf-ghesellen / 40 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder / loot ende anders wat daer toe van nooden is.

Het schip S. Iuan Gargaren, doet 569 tonnen last / 170 Soldaten / 60 bootf-ghesellen / ende 20 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder / loot ende anders wat daer toe van nooden is.

La Concepcion, het schip alsoo ghenaemt / brenghet mede 862 tonnen last / 200 Soldaten / 65 bootf-ghesellen ende 25 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe van nooden sijnde.

De Urca ofte het schip Duquesa S. Anna ghenaemt / maecht 900 tonnen last / 30 Soldaten / 80 bootf-ghesellen / ende

30 stucken gheschuts met daer toe noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten.

S. Catharina schip brenghet mede 730 tonnen last / 250 Soldaten / 80 bootf-ghesellen ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh.

La Trinidad, houdt 650 tonnen last / 200 Soldaten / 80 bootf-ghesellen / ende 20 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe van nooden wesende.

Het schip S. Maria de Iuncar, houdt 730 tonnen last / 240 Soldaten / 80 bootf-ghesellen / ende 24 stucken gheschuts / met noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe.

S. Bartholomeus schip brenghet mede 976 tonnen last / 250 Soldaten / 80 bootf-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / met daer toe behoorende / koogels / buspoeder / loot ende lonten.

Op de Patafche, d'welck men noemt Spirito Sancto, zijn 40 Soldaten / 33 bootf-ghesellen / 10 stucken gheschuts / mitsgaders koogels / buspoeder ende loot daer toe van nooden wesende.

Somma in dese Esquadra zijn in alles 10 Galeonen ende 1 Patafche houdende t' samen 8762 tonnen swaerts / 2400 Soldaten ende scriftbare mannen / 800 bootf-ghesellen 260 stucken gheschuts / met alle het geene dat daer toe van nooden is.

Armade van de Schepen die ghekoemen zijn uyt het landt van *Guipuzeva*, over de welck van 't Konincks wegghen Overste is *Michiel van Quendo*.

Het schip S. Anna Capitana, ofte Hooft-schip / brenghet 1200 tonnen last / 300 Soldaten / 90 bootf-ghesellen / ende 50 stucken gheschuts met allerley toebehooren, koogels buspoeder / loot ende lonten.

Armade
van die van
Guipuzeva
opgerust.

Onse Liebe Vrouwe van der Rosen / Admiranta ghenaemt / houdt 945 tonnen last / 230 Soldaten / 64 bootf-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / met koogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe van noode wesende.

S. Salvador, brenghet 958 tonnen last / 330 Soldaten / 80 bootf-ghesellen ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders noordzuytighe koogels / buspoeder / loot ende lonten.

S. Stevan, brenghet 936 tonnen last / 200 Soldaten / 70 bootf-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / daer beneffens de noot-

588: nootdrift van kogels/ buspoeder/ loot ende lonten.

S. Marta, doet 548 tonnen last / 180 Soldaten / 70 boots-ghesellen ende 25 stucken gheschuts / met nootdriftighe kogels / buspoeder / loot ende lonten/

S. Barbara maecht 525 tonnen last. 560 Soldaten/ 15 boots-ghesellen/ 15 stucken gheschuts/ mitsgaders nootdriftighe kogels/ buspoeder / loot ende lonten.

La Maria, doet 291 tonnen last / 120 Soldaten / 40 boots-ghesellen / ende 15 stucken gheschuts / met daer toe behoorende kogels / buspoeder / loot ende lonten.

S. Cruys, 680 tonnen last / 150 Soldaten 40 boots-ghesellen / 20 stucken gheschuts / kogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe van nooden wesende.

De Urca Doncella genaemt / maecht 300 tonnen last / 160 Soldaten / 40 boots-ghesellen / 18 stucken gheschuts mitsgaders kogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh.

De Parafche l' Asuncion ghenaemt / brenghet 600 tonnen last / 30 Soldaten/ 16 boots-ghesellen/ 12 stucken gheschuts/ met daer toe nootdriftighe kogels / buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh.

De Parafche S. Barnaba ; Item de Parafche van onse lieve vrouwe van Guadalupe, ende ten lesten de Pinazela Madalena, dese dry brenghen elck in 't bysonder / swijst so veel tonnen last/ krijchswolck / boots-ghesellen / gheschut ende wat daer toe van nooden is als de Parafche de la Asuncion daer van boven geseyt is.

Somma in alles / ypt die Esquadra banden Lande Guipuzeva brenghen mede zijn 14 schepen / die te samen houden/ 6991 tonnen last / 2092 Soldaten/ 670 boots-ghesellen / makende t' samen 2708 mannen ende 277 stucken gheschuts / mitsgaders andere daer toe nootdriftighe dinghen : als kogels / buspoeder / loot ende lonten.

Armade van de Orientaelsche schepen (Levantiscas ghenaemt) daer over dat van 's Konincks weghen t' Hooft is Martin de Vertendona.

LA Rega zona Capitana ; oft Hooft-schip / hondet 1294 tonnen last / 350 Soldaten / 90 boots-ghesellen / ende 35 stucken gheschuts met andere nootdrift daer toe / als kogels / buspoeder/ loot ende lonten.

La Lavia Almiranta ghenaemt / boert 728 tonnen last/ 210 Soldaten/ 80 boots-

ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / met kogels/ buspoeder / loot ende lonten daer toe noodigh.

La Rata S. Maria Cronada ; maecht 820 tonnen last / 340 Soldaten / 90 boots-ghesellen/ ende 40 stucken gheschuts/ met nootdriftighe kogels / buspoeder / loot ende lonten.

Het schip S. Juan de Cicilia, brenghet 880 tonnen last / 290 Soldaten / 70 boots-ghesellen / 30 stucken gheschuts / mitsgaders t' gene daer toe noodigh is.

La Trinidad Valencera maecht 1100 tonnen last / 240 soldaten / 90 Boots-ghesellen / ende 46 stucken gheschuts / mitsgaders t' gheen dat daer toe noodigh is.

La Nunciada, boert 703 tonnen last / 200 Soldaten/ 90 Boots-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders dat de nootdrift daer toe bereyscht.

S. Nicolaes Predaneli, dat schip alsoo ghenaemt / boert 834 last / 280 Soldaten / 84 boots-ghesellen / ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders dat daer toe behoort ende nootdriftich is.

La Iuliana brenghet 780 tonnen last / 330 Soldaten / 80 boots-ghesellen / ende 36 stucken gheschuts / mitsgaders wat daer toe van nooden is.

Het schip S. Maria de Pison, boert 666 tonnen last/ 250 soldaten/ 80 boots-ghesellen/ ende 22 stucken gheschuts/ mitsgaders allerley nootdrift daer toe behoorende.

La Trinidad de Escala, doet 90 tonnen last / 302 Soldaten / 90 boots-ghesellen / ende 25 stucken gheschuts/ mitsgaders t' ghene dat daer toe behoort.

Somma dese Esquadra begriipt in haer 10 schepen / die houden 7705 tonnen last swaer / ende komen aengeseyt met 2880 Soldaten / 807 boots-ghesellen / ende 310 stucken gheschuts / mitsgaders alle toe behoorende nootdrift.

Armade van de Schepen die men *Urcas* noemt, over de welcke dat van 's Konincks weghen t' Hooft is *Lopez de Medina*.

Het Hooft-schip/ Elgran Griffon Capitana, doet 650 tonnen last / 250 Soldaten / 60 boots-ghesellen / ende 40 stucken gheschuts/ mitsgaders wat ter nootdrift daer toe behoort.

Het ander schip Almiranta, S. Salvador ghenaemt / doet oock 650 tonnen last / 230 Soldaten/ 60 boots-ghesellen/ ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders alle dat daer toe behoort oft van nooden is.

Petro Martino, het schip alsoo ghenaemt /

† Het al van de Orien. saelsche Schepen

† Het al van de Orien. saelsche Schepen

1588.

naemt / maecht 200 tonnen last / 80 Soldaten / 30 boots-gezellen / ende 30 stucken gheschuts / mitsgaders wat daer toe noodigh is.

Falcon Blanco de groote / doet 500 tonnen last / 170 Soldaten / 40 boots-gezellen / 8 stucken gheschuts / met het gene dat daer toe behoort.

Castillo Negro, brenghet mede 750 tonnen last / 250 Soldaten / 50 boots-gezellen / ende 25 stucken gheschuts / met alle toe behoort.

Barca de Hamburgh, maecht 600 tonnen last / 250 Soldaten / 50 boots-gezellen / ende 25 stucken gheschuts / mitsgaders alle dat de noordrust daer toe bereyscht.

Cassa de Paz grande : Item / S. Pedro Major : Item / El Sanson, ende S. Pedro Minor, brenghen iust so veel tonnen last / elck een bysonder / als die Barca van Hamburgh / daer van hier booren gheseyt is.

Barca de Anzique, oft dat schip van Dantzick / boert 450 tonnen last / 210 Soldaten / 50 boots-gezellen / ende 26 stucken gheschuts / mitsgaders alle dat daer toe behoort.

Falcon Blanco Mediano, 300 tonnen last / 80 Soldaten / 30 boots-gezellen / ende 18 stucken gheschuts / met 't gene dat daer toe behoort.

S. Andreas brenghet 400 tonnen last / 160 Soldaten / 40 boots-gezellen / ende 15 stucken gheschuts / met 't gene dat ter toe van nooden is.

Cassa de Vaz Chica, maecht oft brenghet 350 tonnen last / 170 Soldaten / 40 boots-gezellen / ende 15 stucken gheschuts / ende wat daer toe van nooden is.

Cuerbo Bolante boert 400 tonnen last / 210 Soldaten / 40 boots-gezellen / 18 stucken gheschuts / ende voorts wat daer meer toe behoort.

Polonia Blanca maecht 250 tonnen last / 60 Soldaten / 30 boots-gezellen / ende 12 stucken gheschuts / mitsgaders alle ander noordrust daer toe behoorende.

La Ventura ende S. Barbara maechen iust soo veel / S. Iago, 600 tonnen last / 60 Soldaten / 40 boots-gezellen / 19 stucken gheschuts / ende voorts wat daer toe van nooden is.

Elgato die Cat, het schip alsoo genaemt / houdt 400 tonnen last / 50 Soldaten / 30 boots-gezellen / ende 9 stucken gheschuts / met alle sijn toebehooren.

S. Gabriel, het schip nae den Engel alsoo ghenaemt / brenghet mede 280 tonnen last / 50 Soldaten / 25 boots-

ghesellen / ende wat daer toe behoort. 1588.
Ende Esaias dat schip brenghet oock ghelijcken last aen.

Alsoo dat dese 25 Dycas begripen / den inhoud van 10271 tonnen last / 3221 Soldaten / 708 boots-gezellen / ende woert op de voornoemde scheepen gebonden 410 stucken gheschuts / met alles dat van noordrust weghen daer toe bereyscht woert.

Patafches ende *Zabras*, daer over dat van 's Konincks wegen Geweldt-hebber ende Hooft is, *Don Antonio de Mendoza*.

LA Capitana oft Hooftschip van onser liever Vrouwen Del Pilar van Zaragoza, boert 300 tonnen last / 120 Soldaten / 54 boots-gezellen / ende 12 stucken gheschuts / met alles dat soo van noordrust weghen daer toe behoort.

La Caridad Inglesa boert 180 tonnen last / 80 Soldaten / 36 boots-gezellen / ende 12 stucken gheschuts / mitsgaders wat daer toe van nooden is.

S. Andreas Estoces houdt 150 tonnen last / 51 Soldaten / 30 boots-gezellen / 12 stucken gheschuts / ende wat voorts daer toe van nooden is.

El Patafche Crucifio, 150 tonnen last / 50 Soldaten / 30 boots-gezellen 8 stucken gheschuts / ende alles wat daer toe behoort.

Het schip genaemt Nuestru Señora del Puerto, houdt oock al geijcke veel / ghelijck de voornoemde Patafche.

La conception de Caralle, ende onse lieve Vrouwen van Begnoa.

Conception de Capitulo, ende ten vierden oock het schip S. Hieronimo, dese houden ende maken van 60 tot 70 tonnen last / van 50 Soldaten / ende 30 boots-gezellen / mitsgaders 8 stucken gheschuts / met alles wat daer toe behoort.

Nuestra Señora de Gracia, Item la Conception de Francisco Lastero nuestra Señora, dat is / van onse lieve Vrouwen van Guadalupe, la Conception Espiritu Sancto, ende ten laetsten oock nuestra Señora de la Fresneda, dese scheepen houden alle iust soo veel in haer / ghelijck de voorgaende.

Voorts oock het schip Zabra la Trinidad. Item / Zabra nuestra Señora de Castro, Item / S. Andres la Conception, een andere la Conception de Sommarriba, S. Catalina, S. Iuan de Carassa, la Assumption, die voeren alle gelijk sulcke last ghelijck de voornoemde.

Somma in alles 22 Patafches ende Zabras /

Beschrijving
van de Patafches ende Zabras.

1588. Zabrag / de welcke voeren 131 tonnen last / misgaders 479 Soldaten / 574 boots-gezellen / ende 193 stucken gheschuts / met alle het ghene dat daer toe van nooden is.

De vier Galeazen van Neapoli, de welcke onder 't bevel van 's Konincks weghen staen onder Don Ugo de Moncado.

Welcke Galeazen

De Galeaza Capitana, ghenaemt S. Lorenzo, voert 270 Soldaten / 130 boots-gezellen / 300 die aen riemen roepen / 50 stucken gheschuts / met alle het ghene dat daer toe van nooden is.

Galeaza Patrona, 180 Soldaten / 112 boots-gezellen / 300 riemers personen / ende 50 stucken gheschuts / met alderley nootdrustighe toe-behooringhe.

Galeaza Girona, 170 Soldaten / 120 boots-gezellen / 300 roepers / 50 stucken gheschuts / met alderley nootdrust.

De Galeaza Neapolitana, brenghet 224 Soldaten / 300 roepers / 50 stucken gheschuts / mits dat daer toe van nooden is.

Somma alles wat die voornoemde vier Galeazen mede brenghen doet 870 Soldaten / 468 boots-gezellen / 200 stucken gheschuts / met alderley toe-behoorte / ende 1200 personen tot roepers.

De vier Galeyen van Portugael, de welcke koomen onder 't bevel van Don Diego van Medrana.

Portugaelse Galeyen

De Galera Capitana, brenghet / 110 Soldaten / 106 Boots-gezellen / 306 roepers / ende 50 stucken gheschuts / ende 't ghene dat daer toe nootdrustigh is.

Galera Princeza, Galera Diana, Galera Vazana, brenghen elck supst soo veel mede / als de Galera Capitana.

Generalen overslagh van de gantche Vloote:

Overslagh van de gantche Vloote,

Somma summam / de gheheele Armade oft Scheeps toe-rustinghe te samen gerekent / brenghet 12 Galeones van Portugael / die doen 7737 tonnen last / 4330 Soldaten / 139 boots-gezellen / 400 stucken gheschuts / misgaders hoogels / buspoeder / loot / lonten daer toe van nooden.

Item 14 schepen upt Biscaya, ober

welcke Oberste is / Iuan Martinez de Ricalde, dese schepen brenghen 6567 / tonnen last 2050 Soldaten / 900 boots-gezellen / 270 stucken gheschuts / misgaders alderley daer toe behoortighe nootdrust.

Item 16 Galeones upt Castilla / die brenghen upt 8714 tonnen last / 2458 Soldaten / 1719 Bootsgezellen / 384 stucken gheschuts / met alderley nootdrust.

Item de 11 Schepen upt Andaluzia, brenghen mede 8762 tonnen last / 2525 Soldaten / 900 boots-gezellen / ende 260 stucken gheschuts / misgaders nootdrustighe toebehooringhe.

Item de Schepen upt het landt Guipuzea, 14 Schepen / die brenghen 6991 tonnen swaer / 2102 Soldaten / 718 Boots-gezellen / 280 stucken gheschuts / ende wat daer toe van nooden is.

Item de Armade ende Kirghs-toerustinghe upt Levantica met 10 Schepen die houden 7705 tonnen last / 2900 Soldaten / 867 boots-gezellen / 310 stucken gheschuts / ende wat daer toe van nooden is.

Item / de Armade ofte Urcas, zijnde 23 die houden 1027 tonnen last / 3321 Soldaten / 708 boots-gezellen / ende 400 stucken gheschuts / met alderley toebehoorende nootdrust.

Item / de Patalchen en Zabrag die zijn 22. Die houden 1221 tonnen last / 376 Soldaten / 574 boots-gezellen / ende 110 stucken gheschuts / met alderley nootdrustighe toebehoorte.

Item de 4 voornoemde Galeazen van Neapolis, brenghen mede 863 Soldaten / 530 boots-gezellen / ende 200 stucken gheschuts / misgaders andere nootdrustige toebehoorte.

Item / de 4 Galeyen brenghen / 870 Soldaten / 468 Bootsgezellen / 200 stucken gheschuts / met het gene dat daer toe van nooden is.

In de vier Galeazen koomen oock 1200 personen / aen de riemen ofte roepers / ende in de vier Galeyen 888 diergelijcke roepers / die maken al 't samen 2088. Ober 't voorschreven buspoeder wort noch mede ghebracht by geballe / oft by abontueren eenigh pertyckel quame 600 quintalen.

Dat also nae 't voornoemde overslag / inde voorszeyde Armade ofte Kirghs-toerustinghe / in Somma begrepen wort 130 Schepen. Te weten / 65 Galeoenen ofte groote Schepen. 25 Urcas, tot 500 ende 700 tonnen last / 19 Patalches, tot 70 en 100 tonne last. 13 Zabrag, met de twee

upt

1588. uyt Portugael. 4 Galeasen en 4 Galeyen, die brengen mede 57868 tonnen swaers ende 19295 Soldaten/ende 8450 bootghefellen / ende 2088 riemers oft perfoonen aen riemen / ende 2630 stucken gheschuts / gegoten van allerley sootten oft farsoen / onder welcken dat zijn Slangen / ende middelmatighe Slangen / ende groote Kanonnen / misgaders oock allerley daer toe noodwendighe saecken.

Daer komen oock mede 20 kleine scheepkens / die men noemt Caravelles, tot behoef ende dienste der boognoemde Armade / oock komen noch mede 10 Faluas, met ses roepers ofte riemen aen elck.

Nu volgen de *Aventureros*, dat zijn die, de welcke op haer selfs kost mede trecken, met haer dienaers die weerhaftigh oft strijdtbaer zijn.

Naamen
van de gene
die op haer
eigen kosten
in de vloet
gheweest
sijn.

TEn eersten / Don Alonso Martinez de Leyva, Capiteyn generael ober de Ruyters van Nijlandt / komt in 't schip ghenaeint la Rata, daer van hier boven ghementioneert is gheweest.

De Prince van Asculi, in 't schip S. Martini ghenaeint Capitana Generael.

De March-grabe van Pennafiel, op S. Mathei Galeon, daer van dat hier boven ghementioneert is.

De March-grabe van Gaves, de Vader van den Hertogh van Sabopen / in S. Juans Galeon Almiranta ghenaeint.

De Grabe van Gelues, in de Capitana generael.

Don Gaston de Moncada Majorazgo, maeghschap van den Grabe van Aytona, met de Galeaza Capitana.

Don Pedro de Zuniga, de Zone van den March-Grabe van Ainlafuente in 't schip Capitana Generael als boven.

Don Diego Pacheco, de broeder van den March-grabe van Villena, met het schip Almiranta, daer ober dat Oquendo bevelhebber is.

Desghelijcke Don Enriques de Guzman, den broeder van den March-grabe de las Naves.

Don Garzia de Cordeuas, de broeder van de Grabe de la Puebla, op S. Marcus Galeon.

Don Gomez de Zepata, des Graben

van Urraias Soon / oock op de selve 1588 Galeon.

Don Diego Enriques, een Soon van Don Frederique Enriques, de welcke Commendator Major gheweest is van Alcantara, komt met S. Juans schip van Cicilia.

Don Balthasar de Zuniga, de broeder van den Grabe van Mocerrey, met 't schip Capitana generael genaemt.

Don Alonso Telles giron, de broeder van den Hertogh van Olliva, komende op S. Marcus Galeon.

Don Francisco de Rivadenira ende Mendoza des Marchschalchs Soon van Naves, op de Veneciana.

Don Luijs Portocarrero, de Soon van den Grabe van Macelle, op S. Luijs Galeon.

Don Lorenzo de Mendoza, de Soon van den Grabe van Orgaz, op de Galeon / S. Felipe.

Don Luijs de Cordova, de broeder van de Marchgrabe van Ayamonte op S. Martin Galeon.

Don Felipe de Cordua, de Soon van Don Diego de Cordua, op S. Marcx Galeon.

Don Pedro Enriques, de broeder van de March-grabe van Villanueva, op de Capitana generael.

Don Ladron de Guevara, de broeder van den Grabe van Ognante, oock op 't boognoemde schip Capitana generael.

Don Pedro Portocarera, de broeder van de March-grabe van Villenueva op S. Luijs Galeon.

Don Garzia de Toledo, Nieto oft kinds kindt van Don Garzia de Toledo, de welcke des Princen Don Caroli Ayo, dat is / Pedagogus gheweest is / op de Capitana van Oquendo.

Don Pedro de Castro, Soon van de Grabe van Lemos, in 't schip Capitana generael.

Don Rodrigo de Mendoza, den broeder van den March-grabe van Agnete, in Capitana de Oquendo.

Don Francisco Mauriq, de broeder van den Grabe van Paredes, op de Coronade de Vretandona.

Don Francisco Pacheco primo, oft Vader van den Grabe van Orepefa, in Capitana de Oquendo.

Don Rodrigo Lasso del Habito de S. Iago in de Valencera.

Don Rodrigo Maurique de Laro primo, ofte Vader van den Hertoghe van Najara, in coronada S. Maria.

Don Pedro de Guzman, de Soon van Don Vasco de Guzman, in 't selvige schip Coronada.

Don

5 8 8. Don Thomas de Granvela, Sobrino
ofte hoofters Soon van den Cardinael/
in 't schip la Rata ghenamt.
Don Luijs de Vargas, De Soone van
Vargas de Secretaris / op S. Iuan Almi-
ranta Generael schip.
Don Francisco Pacheco, de Guzman,
op de capitana de Oquendo.
Don Diego Euriquez, de Soon van
Virey, Don Martin Euriquez, op S. Iuan
de Diego Flores schip.
Don Sancho de Luna, de Soon van
den Capiteyn de los continuos, oock op 't
hoofschepen schip.
Don Sebastian Zapata, Soon van
Iuan Radriques van Ville op de Valen-
cera.
Don Rodrigo de Rivero, op S. Mathei
Galeon.
Don Diego Serviento, Soon van Don
Garcia Serviento, op de capitana gene-
rael.
Don Iuan Vincentolo, soon van Corfo
op de selve capitana.
Don Gasper de Sandoval, op de Rata.
Don Ramon Ladron, de Mendosa, op
de Galeaza Capitana.
Don Christoval de Robles, in 't schip
S. Iuan de Breandona,
Eurique Beyuer Capitan Alman, op de
Urca ghenamt Almiranta.
Balthasar Broque, oock op 't selvighe
schip.
Raphael Sal Ingles, op S. Mathei Ga-
leon.
Diego de Miranda, een Edelman upt
Portugal op de Capitana generael.
Don Charlos de Aldunque, op S. Anna
de Ricalda schip.
Don Luijs de Vargas ende Figueroa,
op de Capitana de Oquendo.
Sebastiaen de Castro, op de selvighe.
Don Pedro de Toledo, oock op de sel-
vighe Capitana.
Don Antonio Martines Chermo, op de
Caridad Idglesa.
Don Francisco Navares, op de selvige.
Don Alonso de los Roelos, op de Rega-
zona.
Don Francisco Manuel, op S. Luijs
Galeon.
Don Guillermo Broun. Ingles / op S.
Mathei Galeon.
Don Diego de Mieres, op de Grangrin.
Don Diego Fernandes de Meza, op de
Valencera.
Don Pablo de la Peges, op S. Anna de
Ricalde.
De Capiteyn Pero Nugnez Castil-
blanco, op de Capitana de Oquendo.
Don Fernando de Aranda, op der Iu-
liana schip.
Don Ieronimo de Magno, op de Rata.

Fernan Denardino, op de Galeon van 1 5 8 8.
Florentia.
Vincenco Marcelli, ende Paulo Nilio
Iustiniano op de selvige Galeon.
Don Garcia Frederico Vizconte, op de
Rata.
Don Antonio Lopez de Chauvez, op het
schip S. Salvador de Oquendo.
Don Manuel Palilogo, op de Rata.
Diego de Mexia van Prado, op S.
Luijs Galeon.
Don Miguel de Gumarra, op S.
Marcs Galeon.
Den Hooftman Hernangomes de
Tortalos, op S. Peters Galeon.
De Sergamo Major Lopegil Teieda,
op S. Philippe Galeon.
Diego Hurtado, op die selvighe.
Capitan Bartholome Enriquez de Silva,
op de Rata.
Den Wendrich Pedro Vicano, op 't
schip S. Iago de Ricalde.
Toribio de Bubana, oock op 't selvige
schip.
Capitan Francisco Maldonado, op de
Almiranta generael.
Iosepli Iusten, op 't schip nuestra Seg-
nora de la Rosa.
Gregorio Perez de Lara, op de Almi-
ranta de las Urcas.
Iuan de Alva, op Nuestra Señora de
la Rosa.
Iuan Cleze ende Pedro Cleze, oock op
't selve schip.
Pedra de Urraguria, op Castillo Negro.
Antonio Rodriguez, op 't selve schip.
Don Luijs Alvares Ofoorio, op de
Rata.
De Capiteyn Corcuera, op de Capi-
tana de Oquendo.
Thomas Alvarez de Casiro, op de hoo-
schepen Capitana.
Iuan Fernandes Correo, des Konincs/
op de Capitana generael.
Den Wendrich Petro de Stolo, op de
Almiranta Generael.
Don Antonio de Teieda, op de An-
nunciada de Bretendo.
Pedro Sancho Gallardz, op de Capitana
de Oquendo.
Alonso Ruijs, op S. Marc Galeon.
Sargento Alonso de Arquillos, op de
selvighe Galeon.
Bartolome de Arraio, ende Balduia, op
het schip Iuliana.
Pedro de Yeiaquez, op de Almiranta
Generael.
Don Francisco de Belastigui, op de
Capitana de Oquendo.
Iuan Lopez de Yzarguirre, oock op
de selve Capitana.
Iuan de Seanti, op de Galeaza, die
Capitana ghenamt.

1588. Alonfo de Castagnedo, op de Galeon Sant Philippe.
 Ioachim de Castagnedo, oock op de selbe.
 Don Francisco de Torres, op de Galepe Capitana.
 Gomez Peres de las Mariguas, op de Capitana generael.
 Diego Peres Morcilio, op de Capitana generael.
 Antonio de Vera, op de Urca, S. Salvador.
 Iuan de Corranesa, ende Alvaro de Castro, oock op die Urca.
 Antonio de la Pegna, ende Iuan de Portillo, desghelijcken.
 Pedro Mendrez de Castro, op't Schip ghenaemt S. Salvador de Oquendo.
 Don Alvaro de Sosa y Vivero, dier ghelijcken.
 Sargento Barnardino de Figueroa, op de Galeon S. Iago Major de Florentia.
 Dionysio Irlandes, op de selbige Galeon.
 Don Luys Poncè de Leon, op de Rata.
 Iuan de Torres, op de Galepe Capitana.
 De Werdigh Cruzate, op de Galeon S. Iago Major.
 De Werdigh Diego Gonzales de Aguro, op de Rata.
 Iuan Fernandez Hermosa, op S. Anna Urca.
 Alonfo Valiente. Item / Iuan Fernandes de Brueda, ende Christoffel de Funes, oock op de boornoemde Urca.
 Capitana Gaspar Maldonado, op de Regazona.
 Den Werdigh Iuan Maldonado, op de Rata.
 Pedro de Sylva, op S. Iago Galeon.
 Den Commandor Digo Marquez, op de Regazona.
 Iuan Navaro, ende de Werdigh Iuan de Villavende, op de boornoemde.
 Vasca de Lega, op de Urca Grifon.
 Don Sencho zuri, a Noguero, op't Schip S. Anna de Oquendo.
 Ian Baptista Pontoia, oock op't boornoemde.
 De Werdigh Melchior de Sylva, op't Schip Conception ghenaemt.
 De Sarcento Diego Cea, op S. Iago des grooten schip.
 Zoo zijn dan / de welcke boor haer selfs / upt byen wille / sonder soldije / haer by de Armade gheborcht hebben / ende haer te schepe begeben / 124 Werdighende met haer 456 strydbare dienaarren.

Volgen die, de welke niet op haer selfs kost mede trecken. Maer die, de welke onderhouden, ende van den Koninck besoldet worden, haer namen ende toenaemen zijn, also hier naer volght.

T En eersten, de Grava van 't Parades.

Don Diego Maldonado, Don Alonzo Maurique, Capitan Iuan Velasco, Capitan Augustijn de Oieda, Capitan Pedro de Heredia, Don Rodrigo de Mendoza, Don Fernando De Ayala, Capitan Antonio Serrano, Don Iuan de Sandual, Capitan Marolin de Iuan, Capitan Alonzo de Campo, Capitan Diego de Obrega, Don Ponce de Leon Capitan Diego de Azeto, Capitan Francisco Negrete, Don Mauricio Girardino, Admondio Estacio, Don Charlos Orcanor, Don Thomas Girardino, Tristian Vinglide, Ricardo Baray, Roberto Lasto, Christoval Lombardo, Iuan Burner, Gomez Freyer de Andrado, Iuan Galvan, Don Pedro Murley, Patricio Quimerfort, Maximiliano de Vilpir, Diego Odor, Don Pedro Quirosqui, Roberto Rifort, Ricardon Sison, Don Antonio Maurique, Guilermo Estat, Duorte Riforte, Capitan Alonzo Gaita, Capitan Alonzode Esquinel, Capitan Pedro de Eugino, Capitan Francisco Hernandez de Peralta, Capitan Hernando Pedraza, Diego de Velasco, Don Felix Arres Giron, Capitan Alonzo de Carrion, Capitan Geronimo de Quintavilla, Don Alvaro de Sosa Bivero, Capitan Gaspar Hermosilla, Don Diego Fernandes de Leon, Don Philippe Poncx de Leon, Don Iuan de Cardona, Capitan Iuan Antonio Marin, Don Iuan de Toledon, Don Christoval Maldonado, Don Luys Bravo, Don Gonsalo de Erasó, Don Pedro de Alcegas, Don Diego Luzon, Don Geronimo de Vergas, Don Diego del Rocha, Don Iuan de Castillo, Don Geronimo de Mon, Antonio Moreno, Pedro Manso de Andrada, Capitan Francisco de Cuellar, Damion Caro, Capitan Don Antonio de Castagneda, Capitan Diego de Valle, Capitan Pedro de Pazoz, Capitan Antonio de Bovilla, Capitan Estruan de Marcadillo, Teniento Luys de Castagneda, Philippe Cortes, Don Iuan de Portillo, Don Francisco de Zepata, Don Ioseph de Castilla, Don Pedro de Bazau, Don Antonio de Cartagena, Capitan Christoval de Quira, Sancho Patarmoy, Don Pedro de Cegarra de la Craellas, De Hooftman Francisco Angel, Don Francisco Pacheco, Don Iuan de Zarate, Don Francisco de Avendagno, Don Gaspar de Eredia, Don Fernando de Medina, Don Garraia Gieron, Don Pedro de Toleda, Don Fernando Gallinatio, Gaspar Maldonado, Don Diego de Gufman, ende Molina, Capitan Pedro Ruiz Torquemada, Don Alonfo Mendosa, Iuan de San Marin, Capitan Domingo de Yrazaga.

De Vaendraghers.

Don Diego Fernandes de Gordona, Iuan de Villa Verde, Francisco Cortes Don Pedro

588. Pedro de Gusman, Jorge Arroye, Francisco de Ulloa, Iuan Vasquez de Sandoval, Gaspar de Carrion, Hernande Ramirez, Diego de Ayllon, Pedro de Claramonte, Miguel de Urbina, Iuan Alonso Ordognes, Luys Daza, Iuan Iagnez de Lazarette, Rodrigo de S. Iuan, Leopoldo de la Quadra, Francisco de Vega, Francisco de Leon, Iuan de Medina, Balthasar Calderon, Don Iuan de Herrera, Francisco de Espinola, Domingo Ruys, Iuan de Medrano, Pedro Rodriguez de Ayala, Pedro Ceriel, Hernando, Cagnaneral, Hernande de Castanedo, Alonso Gomel, Diego Gonzalez Aguero, Don Spancho de Parades, Hernando de Vera, Alonso de Vargas, Gasper de Poreos, Luys Hernandes, Diego de Andrado, Pedro de la Rea, Andres de Pedrosa, Alonso de Avila, Antonio de Lara, Martin de Zuzau, Gonzalo Rodriges, Cerrad, Francisco de Xaen, Miguel Desquibel Iuan de Padilla, Iuan de Acedo, Casper Ortiz, Martin Garres, Alonso Pizarro, Hernando Ximenez, Gregorio Carregnot, Pedro de Uzeda, Sebastiaen Carre vail, Sango de Ochoa, Iuan Sanches, Navarrete, Iuan de Zuniga, Luys Oforio, Gomes Claramonte, Andres Salamanques, Martin de Olivares mitgaders noch andere Waendraghers ende Capitanen hier volgende / als met naamen.

Francisco Ximenez, Pedro de Acuna, Iuan de S. Iuan, Pedro de Estrado, Diego de Rincon, Diego de Cullaer, Sargento Francisco de Leon, Geronimo Francez, Thomas de Sayvedra, Dicho de Montoya, Martin de Rue, Capitan Luijs Rodriguez, Iuan de Ollacarizqueta, Don Fernando Monroy, Pedro Boca de Bazan, Gasper de Mur, de Vendrich Pedro Martinez Chaves, Francisco de Peralta, Diego Lopes de Medrano, Diego Hernandez Moreno, Mighuel Panduro, alle vier Vendrichs.

Capitan oft Hooftman Francisco de Contreras, Capitan Pedro Rodriguez Hidalgo, Iuan de Seamarino, Gabriel de Roias, Don Diego de Santilana, Capitan Paulo Chifter, Don Hernando de Escovar Sotomayor, Iuan Valque Davila, Don Lorenzo de Figueroa, den Sargente Mayor Iuan de Cauallas Gusman, Don Alonso de Toledo, de Vaendrager Antonio Bacan, Iuan de Chaves Esquivel, Martin de Corral, ende Iuan Gil, al-beyde Vaendragers, Rodrigo de Orosco, ende Francisco Angel, al-beyde Hooft-lieden ofte Capiteynen, Don Sancho de Herrero, Don Alvaro de Buzanos, Don Iuan de Inurreta, Eurrique Miguel Ingles, Raphael Asal Ingles, Roberto Daniel, Cavallero, Thomas Bitus, Clerigo Yrlanders, de Vendrich Iuan de Haro, die hier na volghende vier Vendrichs Alonso de Villaguran, Miguel de Leon, Don Antonio de Ayla, ende Sancho de Utquizu. Don Roderigo de Villa Corra, den Vendrich Francisco de Molina Soto, Francisco Correa de Silva, Capitan Pedro de Veamont, Don Iuan de Velasco, Don Fernando de Gusman, Don Pedro de Gusman, Don Andres Vergera, Don Jorge de Portugael, Francisco de Quignones, Alonzo de la Serna, Don Alonzo de Mendosa, Don Iuan de Alemeda,

Vincentio de Pedro Biene, Capitan Iuan Baptista Marolin, Paulo Gisler, Pedro Ruys de Torquemada, Don Gonzalo de Errasso, Bernardo Pineto, den Vaendrager Sebastiaen de Carnaia, Don Andres de Vergara, Don Luys Brauo, Don Diegho de Santaillana.

Somma / alle te saemen de welcke van den Koninck besoldet ende onderhouden worden / op dese Armade zijn 238 met 163 Dienaren by haer.

Nu volgen die, die tot het Geschut geordineert zijn.

Alonso de Cespedes, **De Lieutenant** ^{Obersten die t Geschut over het Geschut hebben.} **van den oppersten Hooftman / een van den principaelsten Capellanen / haerder twintigh van den Adel / twee Ingeniarij, eenen oppersten Hooftmeester van t Geschut / met synen Medehulper / eenen Medicus ofte Medecijn-meester / eenen Chirurgus ofte Chirurgien / eenen Apotheker / een Anguozil, dat is eenen Rechter / eenen oppersten Meester over de Carpinteria, eenen anderen over het Sierwerck ofte Feragie, Ambacht-lieden ende Officiere over de Hereres, ende Carpitieres hier zijn neghen / Bussenmeesters 95 / een Commissarius over de Dupl-esels / met 22 Jongers ofte knechtens. Item 8 Dienaers van de Officialen ofte Bebel-hebbers / alsoo dat haerder hondert seiven - en - tseventigh Personen zijn / die bevel hebben / ende mede-baeren / om het Geschut ende wat desselvighen bewaeringhe aengaet / te ver-rechten.**

Medicijs, Chirurgijs, Gasthuys-verlosers.

Don Martin de Allercon, **Oberste** ^{Dororen ende Medecinen.} **oft Generael Bevelhebber / synen Lieutenant / 5 Medici ofte Medicijnmeesters / opperste Wondarts, ofte Chirurgijn / ende vier ander Chirurgijnen / 5 Medehulpers / 4 Verbinders / ende eenen Coefiender / eenen oppersten Hooftmeester / ende noch andere Officiere / Jonghens ende Dienaeren tot in de 62. Dat haerder alsoo te samen zijn 85.**

Geestelijke Oordens-Personen.

Upt de Oorden 3. Francisci der Ohservantien upt de Provintie van Castilia 8 / van de selbigh Oorden upt de Provintie van Portugael 20 / boeter Monicken upt Castilia 69 / upt

^{Dapen ende Monicken.}

D 3

Portu

x 5 8 8. Portugael van der selbiger Oorden 10, Item / Augustijner Monicken upt Castilla 9 / desselben Oordens Augustijner Monicken upt Portugael 14 / noch Monicken van de Franciscaner Oorden Del Pagna, upt Portugael 6 / barboeter Carmeliten 12 / van de derde Oorden S. Francisci van Portugael 8 Paters Dominicanen ofte Preeckheer Oordens / upt de Provintie van Andaluzia 22 / Carmeliten van Portugal 9 / Paters ofte Vaders upt de Geeselinghe ofte Broederschap Jesu upt Castilla 15 / desselvighen Oordens Jesuyters upt Portugael 8. Alsoo dat alle Geeselijke ende Oordens Persoonen maken t'samen 180.

Beschrijvinghe der Regimenten, Colonelshippen ofte Tertios, de welcke van den Koninck befoldet, met dese Armade aenkomen, ende wat voor Volck ieder onder hen heeft.

Don Francisco de Boyadilla, de welke den Koninck dient voer eenen Veldt-Oversten ofte Meester de Campo Generael.

Het Regiment van *Cicilia*, over welke dat Veldt-Overste is, *Don Diego Pimentel*, onder den welken dat getelt worden, de Hooftlieden die hier na volgen.

Beschrijvinghe van de Tertios.

Martin Dualos, Mighuel Galerros, Pedro de Diego, Don Antoni Entriquez, Pedro de Leon, Andres de Muxica, Diego Ivarez, Antonio Martin Centeno, Don Francisco Carrio, Diego Castilla, Felipe Somir, Don Antonio de Heerera, Francisco Martin Centeo, Don Gomez de Carvail, Jorgo Arras de Arvieta, Lope Ochova de la Vega, Francisco Malo, Gonzalo de Sanabria, Martin de Galipienso, Francisco Marquez, Sanchor Sanchez de la Rochar, Don Fernando de Vera, Don Pedro Pacheco, ende Gonzalo de Buirton.

Het Regiment ofte Tertio, over de welke Veldt-Overste is, *Don Francisco de Toledo*, onder den welken zijn dese Hooftlieden.

Don Juan Maldonado, Juan Francisco Ayala, Don Francisco de Vivanco, Gonzalo Beltran, Don Alonzo Ladron

de Geuara, Don Francisco de Borja, Don Rodrigo Tello de Gusman, Bernardino Visagomez, Don Antonio de Castillo, Pedro Nuguez de Avela, Francisco de Castregion, Gonzalo gratia de la Carrel, Geronimo de Guevara, Antonio de Valcarrel, Blas de Xerez, Juan Alonzo del Castillo, Don Francisco de Cespedes, Prado de Calderon, Pedro Ybaguez de Luxan, Don Pedro de Sandoval, Don Francisco de Chaves, Juan Peres de Loyfa, Don Alanzon de Godoy, Christoval Ribero, ende de Torres de Mendoza.

Het Regiment ofte Tertio van *Don Alonzo Luxon*, als Veldt-Overste, onder den welken zijn dese Hooftlieden.

Don Gonzalo de Mourroy, Francisco Pertines, Don Arras de Silva, Juan de Soto, Don Francisco Presda, Rodrigo Ortis de Zarate, Don Pedro Camacho, Pedro de Yepes, Geronimo de Aivar, Alonzo Requeline, Luys Raimiez, Hernando de Olvedo, Don Garcia Maurique, Diego Sarmeynto, Andres de Valenlucta, Don Alonzo de Gusman, Estevan Ocha, Andres de Pontoia, Don Juan de Saabedra, Juan de Mondragon, Pedro Sanche de Seyveda, Hernando de Quesada, Pedro des Quintana, Diego de Miranda, Quiros ende Juan Possa de Santiso.

Het Regiment ofte Tertio van *Ylla*, midtsgaders desselvighen Oversten ende Hooftlieden, alsoo hier na volgt.

DE Generael Overste, Particio Ancolmez Vasco de Caravail, Antonio Maldonado, Don Juan de Monzalve, Luys Macion, Don Lope de Mendoza, Diego de Aranda Clauijo, Bartholome Bravo, Don Luys de Cordo, Bernordino de Paredes, Luys de Molina, Don Diego Laynez de Avila, Alonzo Birnes, Maldonado, Don Diego Casao, Luys Barvoza, Andres Berbugo, Alonzo de Benavides, Pedro Salano, Duarte Nrgres, Pedro Hurtado de Corcuera, Diego Gasparro, Pedro de S. Stevan, Estevan de Legoreta, Melchier de Avendagno, ende Don Gabriel Suazo.

H

588. Het Regiment ofte Tertio, daer over dat Veldt - Overste is *Don Augustijn Mexia*, onderden welcken zijn de Capiteynen ende Bevel - hebben, alsoo hier na volght.

Don Diego de Legua, *Luys de Leon*, *Georgio de Ghinchilla*, *Pedro de Quero Escavias*, *Pedro Carillo*, *Don Diego*, *Lopes de Ayala*, *Pedro de Mendoza*, *Don Geronimo de Herrera*, *Alonzo Verante Maldonado*, *Diego de Nodera*, *Christoval Vasquez de Paralta*, *Don Diego Bazan*, *Pedro Palomino*, *Don Luys de Carvajal*, *Antonio de Villafila*, *Geronimo de Valderrama*, *Garcilaso de la Vega*, *Don Juan de Borchona*, *Don Francisco Porcel de Peratla*, *Francisco de Almonacid*, *Don Iuan de Ybarra*, *Don Pedro Pome*. *Don Alonzo Braquamonte*, *Don Alonzo de Zayas*, *Don Pedro Maurique*,

Companias ofte Vry-benden.

Don Juan de Luna, *Don Basco de Mendoza*, *Don Antonio de Silva*, *Domingo Sanchez Chumazeto*.

Compania ofte Bende van *Don Iuan de Guzman*, die ghebracht wordt van 't Volck uyt *Castilia*.

Don Benden die daer ghehoomen zijn uyt *Castilia* / *Rodrigo Alvarez de Benavides* des *Partoghe* van *Feria*, *Lupe Basquez* van *Bejaer*, *Don Balthasar* van *Salto*,

Bende oft Companie van *Krijchsvolck*, 't welck daer komt inde *Galeonen* ende *Schepen* uyt *Castilia*.

De Galeon Capitana ofte *Oberste* onser *Lieber Vrouwen* van *Vigonara*, ober de welcke dat *Hoofstman* is *Juan de Garibay*.

In de *Galeon S. Juan*, daer ober dat *Hoofstman* is *Domingo Matrin* de *Avendagno*.

In de *Galeon S. Jago*, ober de welcke dat *Oberste* is *Antonio Morena*, *Don Alonzo de Soto Major*, *Pedro Ortiz*, *Galerno*, *Antonio de Leyva*, *Don Geronimo Corez*, *Capitan Nicolas Ortiz*, *Alonzo Tauste*, *Diego Gonzables de Heredia*, *Don Pedro Gonzales de*

Mendoza, *Juan Fernandes de Lapita*, *Alonzo Gomez*, *Diego de Aler*, *Francisco Maldonado*, *Alonzo de Pedraza*, *Don Luys de Maeda*, *Don Francisco Ortis Melgarejo*, *Alonzo de Vargas*, *Pedro de Yrcana*, *Gonsalo Franco de Ayala*, *Don Pedro Euriquez*.

Companie oft Bende die uyt *Portugael* ghekomen is, onder 't bevel ende regeeringhe van *Gaspardo Soffa*, ende *Antoni Peryra*.

Companie bande *hoofst* - *septe Soffa*, ende *Manuel Cobras de Vega*, *Luys Ferrara* *Manuel Pexcijra*, ende *Iuan Trigueros*, *Sargento Major*, van de *hoofst* - *septe Companie* is *Pedro Rodriguez de Ayala*.

Companie van de *hoofst* - *noemde* *Antonio Peraia*, onder *Cosma Nabo*, *Roque Boties*, ende *Iuan Rodrigues Caldera*, *Sergeant Major* / ober sulche *Companie* is de *Hoofstman* of *Capiteyn* *Luys de Ojeda*.

Somma ende *overslagh* van de *Tertios* ofte *Regimenten* / ende *Daenert* uyt *Portugael* / te weeten / 't *Regiment* van *Diego Pimentel*, het *Regiment* van *Don Francisco de Toledo*, het *Regiment* van *Don Augustijn Merrecxia*, elck *Regiment* bestaende in 26 *Daendelen*.

De Companie van *Suelta*.

Nieuwe Bende ofte *Companie* / de welke aenkomen uyt *Castilien* / *dyn* *Companien* van de *Armada* ende *Galeonen* van *Castilia*, 24 *Daendelen* uyt *Portugael* / onder 't bevel van *Casper de Soffa*, ende *Antonio de Pereyra*, wort ghesummeert datse 9 *Companien* sulen hoeren.

Dat alsoo in de *hoofst* - *noemde* 5 *Regimenten* ofte *Tertien* / ende *Companien* *Sueltri* zijn 171 *Daendelen* / die brengen uyt 18973 *Soldaten* / ende noch 30 tot *holmakinge* des *nummers* 19295 / dien getelt is geweest in de *generale somme* / met de *Galeonen* *Sant Martin*.

Regierders, Ministers ende Officiereu.

Don Lope Maurique *oberste* *Veedor*, *ofte* *Coefiender* / *Bernabe de Pedraza* *Probedor* van *scheeps-toerustinghe* / *Alonso de Alamando* *Treforier* / *Pedro Coco Calderon*, *dierghelijken* *Iuan de Hurta*; 3 *Tel-meesters* / *Felippe de Por-*

1588. ras Veedor, ober de Galepen / Berneba de Alvia Treforier ober de Armade van Guipuzeva, Pedro de Aigueldo Contador, de Celmeester of Pennink-meester ober de Armade van Biscaya, Iuan de los Rios, Commissaris ober de Monsterringhe / Ochoa de Annuncibay commissaris / Augustin de la Guerra dierghelijcken / Melchior Peres Veedor ober 't Regiment van Sicilia, Iuan Ungaro Pennink-meester ober 't boozmoemde Regiment / Andres de Rosette schryver van 't opt-gheben ober 't Regiment van Don Alonzon, Luezon ende de Galeazen / Francisco Lope de Espino, Probiant-meester ober de scheepen ende 't Regiment upt Sicilia.

Officieren over de Justitien.

Officiers
van de Justitie.

De Lieutenant Martin Aranda Auditor ghenerael / de Licentiaet Magganna sijn Lieutenant / Thomas de Monte, de Koninklijke Alguazil, sijnen Lieutenant / ende noch andere 4 Alguaziles, 4 Justitij schryvers ende eenen betwaerder van de ghebanghenen / met andere 6 de welke dienen booz Deurwaerders ende ander Officieren.

Die van den Adel, ende andere dienaren van des Hertogen Hof.

's Hertogen
Hof - Dienaers.

Bartolome Andion de Lara, den Alcayde Alonso Cortes, Geronimo de Arceo Secretarie, Antonio Guetierrez, Don Francisco de Salazar, Don Alonso Farsian, Luys de Miranda, Don Iuan de Almaya, Comes Patinon, Don Geronimo de Sancto Isidro, Don Alonzo Quajadro, Pedro de Valleio, Don Francisco Sarmient, Don Pedro de Deza, Don Alvaro de Mendoza, Don Alvaro de Zurita, Don Francisco Nurijsra, Pedro Dracx Oriex, Tome de Espinosa, Ypolite de Fuentes, Antonio Estevan, Edelknappen ofte Adelboosten / noch 14 van den Adel Cabaleros genaemt / 10 Officiers ende Dienaers van der Deedo Generael ende ander Ministers sijn in de hondert.

Overflagh des Volck dat met de voornoemde Armade overkomt.

Generael
groot van alle
het welck
hande wisse

Soldaten 18957. Bootsgezellen 8050. goetwilligh op haer eyghen kosten 124. dienaers met haer 455. bestalte dat sijn diemen aengenomen heeft 238 / haer dienaers 163. die tot geschut beoordineert sijn 167. van Spitalen ofte gast-huysen 85. Geestelijck personen upt allen Orden 180. van den Adel ende

Hof ghesinde van den Hertoch 27. hare dienaers 50. Oversten Deedo ende meesters van de Armade 17. hare dienaers 100 dienaers van de Justitie. Wat also in de genoemde Armade / in 't hofte begrepen sijn 28687 / daer toe sijn op de Galeazen ende Galepen 2868 dienaers.

Provande, spijs ende voedsel, der voornoemde Schepen.

Biscuyt-broot 11000 quintalen / daer van op elke Persoon 's maents gerekent is een half quintal / daer men hem mede behelpen kan mer als 6 maanden / den Wijn dien booz handen is 14179 arrobas daer mede men op 6 maanden hem behelpen kan / Speck is boozhanden 6500 quint. Ook op 6 maanden Kafe, 3433 quint / allerley drooge visch 8000 quint. Rys 3 quint / daer mede datmen ober de 6 maanden hem behelpen kan / boonen ende eren op provisie 6320 fangas booz 6 maanden ghenoech / Olie 11398 arrobas ghenoech booz de bestemde tijt / Azijn is in provisie 23870 arrobas / daer mede datmen die 6 maanden booz sijn is / 11851 Pijpen Waters.

Overflagh
hande Dienaers
andere Boosten

Het worden oock op boozsorge tot behoef van de boozmoemde Armade veelderley saecken mede ghenomen / te weten : vele water baten oft tonnen. Item schotelen / kleine ende groote / d'ijck baten van houtd gemaakt / oock andere baten / daer mede men elck een sijn behoorlycke maet ofte portie geeft / fumies ofte Crechters / Seppen ofte Beesten / ende allerley houten gereetschap tot het water / handelaeren / lanteernen / lampen / platen ofte lammag van loot / rugghedot als mosch ende andere materie om te stoppen / in ghevalle dat misschien het Water ofte des Wyndes Gheschut de Schepen eenighe schade dede.

Item / eenen goeden nummer sacken van halfs-leer ghemaecht / om 't Bus-poeder daer inne te bewaren / rotsen ofte flambeaux van Was gemaakt / andere keerssen van keers - roet inde lanteernen / sacken van fusteyn ende kanefas / reepen ofte tonne banden aan de baten van houtd gemaakt / 8000 lederen baten ofte emmers om wijn ende water te scheppen / 5000 gemeene paer schoen / de welke de Spamaerts noemen zapatos, ende 11000 paer andere schoenen met leeren solen ende hebben met hoorden geblochten / die de Spanjaerts noemen Alpargates.

300

Soo heeft oock 't gheschut alle sijn toebehooringhe op de Zee ende noodtdrustighe instrumenten / alsoo dat de selve van alle dien boozsien is / dat men daer toe ghebruyckt / ende woꝝdt op boozsorghe ofte by probisie als men 't gheschut op 't lant bzinghen wil tot 12 groote stukken / allerley gereetschap van raderen oft wielen mede gheboert / dierghelike oock tot 21 veldt-stukken / met 3500 kogelen ofte klooten booz de stukken / boven dien dat in dese relatie van te voeren bereet ende ghesielt geboꝝden is / soo woꝝden oock allerley zeelen / toutwen / ofte kooꝝden / om daer mede op ende af te klimmen inde schepen mede gebzacht / ende sijn-werck / oock swart / om daer mede te stoppen de gaten aen de schepen / ende nagels die klussen vast ende dicht te maechen / ende alle probisie / als men die van doen heeft / soo heeft men oock vaenkens ofte vaendels ghemaeckt met des Konincks wapen / ende oock 't beeldt Christi / ende onser liever Vrouwen.

Maer op dat men de booznoemde stukken gheschuts aen landt bzinghen mochte / en heeft men niet alleen molens / maer oock alle andere gereetschap mede ghenomen / als wagens / karren / om 't selve wijdt ende breedt te verboeren. Item kooꝝden / toutwen / groote dicke toutwen de welcke men noemt op 't Spaenssch Cabrias maer op Latijn Camelos, Warders / kisten : ende alle 't gene wat daer toe van noode is om de booznoemde Munition bequamelijck boozt te bzingen.

Men heeft oock mede genomen 7000 Paacken-bussen met al haren toebehoren 1000 Musquetten / 10000 Lantsen / 1000 Partisanen ende Pallebarden / ende daerenboven noch 6000 middelmatige Lantsen oft Spiessen.

Item / oock op probisie mede ghebracht / schuppen / spaepen / forquetten / ende andere toebehooringhe booz 700 Pioniers / ende Schans-grabers / &c.

Geschreben in Lisbona, den 10. May / in 't Jaer na Christi Geboorde / 1588.

Welcke vloote / volgende de Depositione van Digeo de Piemontal, dagelijcks koste tot onderhoudinge dertig duysent Ducaten.

Tot hier toe in 't langhe ende breedt beschreben hebbende dese ghewelbighe vloote ofte Armaede van Spangien / soo sullen wy tot een versterkinghe der selver / noch hier toe - doen ende by - boeghen de vloote / die den Prince van Parma, van weeghen den Koninck van Spangien / in de

se Lande / soo in de Havenen van Duynkercken, Grevelingen, Sluis, ende ander plaetsen / toe-gherustende vaerdigh ghemaecht hadde / om hem mette selve verboeght hebbende / de Resolutie ende het Besluyt van den Koninck van Spangien te helpen uytvoeren.

Den Hartoghe van Parma heeft in Vlaenderen met veel duysent Menschen / booz-ghegraben oft ghediept diversche Wateren / als een Water de Yperlee ghenaemt / om seckere Schepen van Antwerpen booz Gent nae Brugge te bzingen / alwaer hy boven de hondert Heude-schepen vergaderde / ende met Victualie ende ammonitie lade / die hy by Sluys mepnde booz te bzingen in de Zee / oft booz de verbeterde ofte gediepte Yperlee, in de andere Havenen van Vlaenderen.

In 't Rivierken van Watene hadde hy oock doen gereet maechen 70 platte-bodemde Schepen / elck groot van ontrent dertigh Paerden te voeren / met Bugghen / bequaem om die te schepen ende t ontschepen : Daer waren dierghelike platte-bodemde Schepen meer / ontrent 200 in de Haven van Nieuwpoort vergaert / maer niet soo groot.

Tot Duynkercken hadde hy ontrent 32 Oorlogh-schepen toe-gerust / sulcks als hy daer hadde konnen bekoomen. By ghebrack van Boots-gesellen / liet hy tot Hamburgh ende Embden sterck werben : By verwachte tot Duynkercken noch vijf Schepen van Hamburgh / met noch vijf vreemde Schepen met veel Boots-ghesellen / die hy daer hadde laeten hueren ende aennemen.

Om in dese Schepen te laden / hadde hy vergaert meenichte van groote Balcken / onder scherp met pseren punten / en ter zijden met klampen : Ook te Grevelingen hadde hy 2000 pdele baten Caslox, die in korter stont konden t samen ghenagelt worden / met kooꝝden bindende ghelijck een Bugge te maechen / Havenen te stoppen / ende te peulen / ende daer toe hadde hy by de Haven van Nicupoort vergaert ende opghetascht eenen seer grooten hoop van rijst - houdt ofte musfaert / ende alderhande ghereetschappe tot Schanssen / veel van sijn Scheepkens hadden twee Ovens gemaecht om Boort te backen / daer was mede by / meenichte van Zadelg / Coomen / ende Paerts ghereetschap / oock Treck-paerden / met alderhande Gheschut ende Ammonitie daer toe nodigh.

Parma maekt gereetschap om de Spaensche vloot te helpen.

x 5 8 8.

Wese inghin-
ge van Dae-
mas Hogber.

Woosder vergaderde hy eenen Le-
gher by Nieupoort, onder den Maestro
del Campo Camillo, van 30 Daendelen
Italiaenen / 10 Daendelen Walen /
8 Daendelen Schotten / 8 Daende-
len Dorgongions / t' samen 56 Daen-
delen / elck gereckent tot 100 hoofden.
By Dixmuyden waren ghemonstert 80
Nederlantische Daendelen / 60 Daen-
delen Spaigniaerden / 60 Daendelen
Hoochduytschen / ende 7 Daendelen
oberghelooopen Engheleschen / onder
Sire Willem Stanley. Den Graue
van Westmerlandt ende den Lord Paget,
uytghetweechene Enghelesche waren
oock ghereet om t' schepe te gaen. In
de boozbozchten van Cortrijck, logeer-
den 4000 paerden. Te Watene laghen
900 paerden / met de Cornette van den
Marquis del Guastro, Generael van de
Ruyterije.

Haus hulpe
tot de Con-
queste van
Engelandt en
Nederlant.

Sixtus de V. Paus van Romen /
heeft van sijner zijde / tot versterkinge
van dese Armade ende verminderinge
der macht van de Koninginne van En-
gelandt / soo veel te wege gebzacht / als
hy konde / ghebuzpkende syn Gheste-
lijche / (soo hyse noemt) wapenen / op
allerley manieren / laetende sijne Cru-
sado ende Bullen peghelgk verkondi-
gen / tot boozderinge van desen grooten
Menflag / ende uptnemende groote Af-
saten die alomme ghebzucht ende ghe-
distribueert werden : Met dese Bul-
len geckten de Engelsche ende Neder-
landers / seggende dat den Duphel een
straet-schender was / die op sulcke Pas-
poorten niet en paste. Hy heeft oock
(soo men seide) het Koninkrijcke van
Engelandt op ghezaghen den Ko-
ninck van Spangnien metten Tijtul /
van Beschermder der Christelicken Ghe-
loofs, behelende t' selfde te overballen /
met conditien / dat als het ghewonnen
soude wesen / soo soude hy t' selfde be-
sitten als Feudatarius ofte Tributarius
des Stoels van Romen / ende daer toe
soude den Paus contribueren een
Millioen goudts / oft thien hondert
duysent Ducaten / d' een helft ter-
stondt / d' ander helft als Engelandt /
ofte een vermaerde Haben daer inne
soude ghelwonnen wesen.

Tot meerder boozderinge hadde
den Paus nae t' Nederlandt gheozdon-
neert eenen Docto^r Allain Engelsman /
die onlancks Cardinael tot dien epnde
ghemaecht was / die het bewindt
van alle Gheesteliche saecken hebben sou-
de / desen heeft binnen Antwerpen in
Engels doen drucken een verklaringhe
des Paus / confirmerende de sententie
van excommunicatiën van syn booz-

saten / affettende de Koninginne van
Engelandt van alle Tijtulen ende
Digniteyten / als een Usurpatrice om
tot boozderinge van syn booznemen
in Engelandt te publiceren : Wel-
ke verklaringhe zijnde notabel ende
vzeemt / hebben wy goet ghedocht
de selve alhier te verhalen / ende luydt
aldus :

Sl x t v s de V. door Gods voorsienigheyt,
Sden universalen Herder van Christus
Kudde, wien toekomt door ghedurige en-
de behoorlicke successie, forghende de re-
gieringhe van de Catholijcke Kercke, sien-
de de jammerlicke ellende daer de vermaer-
de Coninckrijcken van Engelandt ende
Yrlande in ghebrocht zijn, die van te voeren
100 befaemt waren om haer deughden, Re-
ligie ende Christelicke onderdanigheyt,
eade hoe die nu door de ongodelickheydt
ende boos Gouvernement van Elizabeth de
ghepretendeerde Koninginne, met wey-
nige van haer Aenhangers, niet alleen zijn
ghebracht tot eenen ongheregelden ende
sorghelicken staet in haer selven, maer zijn
oock geworden besmette Leden, vergifte-
lick ende bekommerlick tot t' gheheel Li-
chaem van t' Christendom : ende sijne Hey-
licheyt, niet hebbende aldaer te Lande be-
hoorlike middelen, gelijk hy heeft by de Assi-
stentie van de Christen Princen in ander
Landen, om disorderen voor te komen, on-
derdanigheyt ende Ecclesiastique discipline
te onderhouden, mits dat Henricus de VIII.
onlancks Koninck van Engelandt, rebelle-
rende en afvallende den Apostolijcken Stoel,
gheweldelick hem heeft afghesondert, ende
sijn Subjecten van de ghemeynschap van t'
Christendom, ende Elizabeth de tegenwoor-
dighe Usurpatrice volhart in t' selve, met be-
roeringe ende perijckel van de by-liggende
Landen, bewijssende haer hertneckigh ende
onboetvaardigh, in sulcker wijse, dat son-
der haer af te stellen, daer geen hoope en
is vande Landen te reformeren, noch t' Chri-
stendom te onderhouden in rechte vrede en-
der ruste.

Waeromme sijn Heyligheyt, soecken-
de (also hem toestont) daer in te versien met
haestighe ende krachtige remedien van Godt
gheinspireert voor den universalen welstant
van sijn Kercke, beweeght zijnde uyt sijn
eyghen (oock veel sijnder voorlaten)
goede ghenegentheyt, die hy althijt ghe-
dragen heeft tot de Engelsche Natie, ende
mede verlicht zijnde door yverighe ende
importune voorderinghe van verscheyden
ende principaelste perloonen der selvighe,
heeft soo ernstelicken ghehandelt met di-
versche Potentaten, ende specialijck met
den vermoghenden Catholijcken Ko-
ninck van Spangnien, hem biddende, te
willen helpen, om de Reverentie die hy
draeght totten Stoel van Roomen, om de
oude vriendschappen van sijn Huys, ende
de Kroone van Engelandt, om de by-
sondere liefde die hy heeft betoont tot
de Catholijcken van die Landen, om
het verwerven van vrede ende ruste in sijn
Landen, die daer by ghelegghen zijn ;
om

Declaratie
van den paus
sententie oec
de Koningin-
ne van En-
gelandt.

§ 8. om de vermeerderinghe van 't Catholijcks Ghelooove; ende eyndelijcken om den universalen welstandt van gantsch Europa, dat hy wilde ghebruycken sulcken Macht, als hem den Almachtigen Godt heeft verleent, tot het af-setten van dese Vrouwe, ende tot straffe van haere Medeplichters, soo boos ende schadelijck tot de Weereldt, ende tot de Reformatie ende Pacificatie van de Koninckrijcken, van waer so grooten Deught ende menighvuldige al-ghemeyne Profijtten stonden te verwachten.

Daeromme om de Weerelt kondtbaer te maken de rechtveerdigheydt van de saecke, tot voldoeninge van de Ondersaten der selver Koninckrijcken, ende eyndelijck om Godes rechtveerdigh Oordeel over haer te verkondigen, so heeft sijne Heyligheyt goet gedacht, met de Declaratie ende Sententie van deser Vrouwen Straffe, oock te declareren de oorfaken waerom hy gmoveert is alsoo tegen haer te procedeeren.

Ten eersten, Om dat sy is een Kettische ende Schismatijcke, inden Ban gedaen by twe van sijne Voorfaten, hartneckigh ende ongehoorsaem tegen Godt ende den Apostolicken Stoel, vermetelijck op haer nemende, tegen Nature, Reden, Goddelikeen Menschelijke Wetten, de hooge Overheydt, ende de Geestelijke Authoriteyt over Menschen Zielen.

Ten tweden, Om dat sy is een Bastaert, ontfangen ende geboren uyt blotschendigh Overspel, ende daerom incapabel van het Koninckrijk, soo wel uyt kracht van de verscheyden Sententien van *Clement de VIII.* ende *Paulus den III.* als by de openbaringhe van haeren Vader Koninck *Henricus selve*.

Ten derden, Om dat sy geusurpeert heeft de Kroone teghen Rechte, midts de verhaelde beletselen, ende oock contrarie de oude Accoorden, ghemaect eertijds tusschen den Apostolicken Stoel ende 't Koninckrijk van Engelandt, over de Reconciliatie van 't selfde, om de Doodt van *Thomas van Cantelbergh*, ten tijden van *Henricus de II.* dat niemant mochte wettelijck Koninck van den Lande weesen, sonder approbatie ende consent van den hoogen Bisschop, 't welck namaels was vernieuwt by den Koninck *Johan*, ende bevesticht met Eede: een sake seer nut tot den Koninckrijcke, ten versoecke ende instantie van den Edeldom ende Gemeynte der selviger.

Voorder om dat sy met Sacrilegie, ende Ongoddelijckheyt volhardt in 't breken van haren solemnelen Eedt, gedaen in haer Kroninge, daer sy swoer te houden ende beschermen alle oude Privilegien ende Geestelijke Vrydommen der Landen.

Om menighe grote Injurien, Gewelden, Extorsien, ende ander Ongeregelheden by haer ghedaen, ende toegelaten by haer ghedaen te worden den armen, onnoselen Volke van beyde de Koninckrijcken.

Om het opruyten tot seditie ende rebellie der Onderdanen van andere haer ghebuer-Landen, tegen haer behoerlijcke Overheydt ende natuerlijcken Prince, tot vervoeringhe van ontallijcke Zielen, ende

verwoestinghe van veel machtighe Landen ende Steden,

Om het verbergen ende beschudden van de Kettische fugitive Rebellen, ende openbare Quaetdoenders, tot achterdeel van veel Christen-Landen, ende oock om het inlocken vanden machtigen ende wreedten Vyant den Turk, om 't Christendom te overvallen, ende den gemeynen Vreede te verstooren.

Om de grouwelijcke ende langhe vervolginge van Godts Heyligen, quellende, berovende ende vangende de Heylighe Bisschoppen, tormenteerende ende jammerlick vermoordende de Leden der heylighe ende Catholijcke Persoonen.

Om de onnatuerlijcke ende onwettelijke ghevanghenisse, ende onlangs gebruyckte Wreetheydt teghen de gratieuse Princeesse *Maria*, Koninginne van *Schootland*, die onder belofte ende verskeringhe van beschuttinghe ende hulpe, eerst in Engelandt gevlucht was.

Om de verstoringe vande ware Catholike Religie, ontheyliginge vande heylige Sacramenten, Kloosteren, Kerken, geconsecreeerde Persoonen, memorie van Santen, ende van al dat mochte dienen ende voorderen de eeuwige Saligheyt.

Ende in wereldtsche gemeyne welvaert-saken, om de graderinge van den ouden Edeldom, voorderende slechte ende onwaardige Persoonen tot alle civile Gheestelijke Digniteyten, verkoopende Wetten ende Justitie.

Ende eyndelinghe, om dat sy ghebruyckende ofte plegende is, absolute Tyrannie tot groote Godts-lasteringe. oppressie des armen Volcks, verlies van Zielen ende verdorf der Landen.

Daeromme, dewijle dese stucken van soodanige Natueren ende Qualiteyten zijn, dat eenighe haer onbequaem maken tot de Regieringe, andere bewijfen haer onwaardigh te leven: So is 't dat sijne Heyligheyt, uyt kracht van Godts Almachtigheyt, ende van Apostolijcke Authoriteyt hem bevoolen, vernieuwt de Sententie van sijn Voorfaten, als van *Paus Pius de V.* ende *Gregorius de XIII.* noopende de excommunicatie ende afsettinge van de voor-schreven *Elizabeth*. Ende voorder anderwerf, soo excommuniceert en stelt hy haer af van alle Princelijcke Digniteyt, ende van Tijtel, Recht ende Prefereentie tot de voorseyde Kroone der Koninckrijcken van *Engelandt* ende *Yrlandt*, verklarende haer te weesen onwettigh, ende geen oprechte Usurpatrice vande selvighe, ontslaende de Ondersaten van die Landen, ende alderhande Onderdaenigheyt, Eeden ende ander formen van Gehoorfaemheyt die sy haer, ofte iemant in haren Name schuldighe zijn.

Voorder ghebieden wy scherpelijck ende straffelijck, op den Toorne van den Almachtigen Godt, op de straffe van excommunicatie, ende op lichamelijcke straffe na de Rechten, Dat niemant van wat State, ende conditie hy zy, na de contschap hier van hebbende, hen en vervordere haer eenighe onderdanigheyt, gunste ofte eenigherhande behulp te doen: maer dat een ieghelijck toe-loope, ofte by

De oorfaken waer-omme den Paus den Koninginne in den Ban doet en toekt te straffen,

Sulcx blycke niet, maer is van haer vanden verster,

NOTA. Thomas. Morus Pausd'Arzelaer, onder Henricus de VIII, in sijn Schriften loofden dese A. B. seggende dat den Paus dat niet probeven en kan, by hebbende selve naerlijch daer na gesocht. ende segt voorder dat den Koninck niet en vermocht sulke Acten doen te maken sonder sijn Staten ende Baronen &c. Daeromme sou s blycken, so sulcx ware s welck de Paus sege kan doen toonen,

NOTA. In ander stucken is den Paus ook qualijk geïnformeerde,

Ban/affet-tinghe ende ontslaght der Ondredanē Eedt.

1 5 8 8. alle middelen hem pooghe tot haeren castiementen, ten eynde dat sy die door veel wegen, Godt ende sijn Kercke af-ghegaen, is, haer verlaten vindende van alle weereltlijcke toevlucht, ende een ieghelijk ghebandonneert, mochte bekenen haer schult, ende ootmoedelijcken haer mochte onderwerpen den Gherichte van den Alderhooghten.

Hierom doen wy kond allenden Inwoonders van de voorschreven Landen, ende alle andere, datse neerslijcken toefien, het voorschreven na te komen, met afwendighe van alle onderstant, openbaerlijck ofte heymelijck aen de Partye ende hare Aenhanghers, ende dat sy wetenschap hebben, terstondt haer voeghen by de Catholijcke Heyrkracht, gheleydt by den Hooghghebooren ende victorieusen Vorst *Alexander Farnese* Hartogh van *Parma*, in den Name van sijne Catholijcke Majesteit, met sulcken Macht als een yeghelijk kan opbrengghen, om te helpen ende by te staen, als gheleydt is, tot de afsettinghe ende straffe van de voorschreven Persoone, ende te restituereen 't heyligh Catholijck Ghe-loove: Verklarendemids desen, alle die ter contrarien dat Ghebodt weygeren, dat sy haer verdiende Straffen niet sullen ontvluchten.

Belast alle-gaebre den Hartoghe van Parma te gejoosamte.

Verhaal vande meninghe des Paus van datmen.

Voorder laetmen weeten, dat de meyninghe van sijn Heyligheydt, noch van den Catholijcken Koninck, noch van des Hartoghs Hoogheydt, niet en is in desen Aen-slagh te overvallen ofte conqueste van de Koninckrijcken te maecten, ofte te veranderen Wetten, Privilegien ofte Costuymen, ofte iemandt van sijn Vryheydt oft Leven te berooven (anders dan de Rebellen ende obstinate Persoonen) ofte in te voeren eenighe andere Veranderinghe, dan sulcks als by ghemeyn Accoordt tusschen sijn Heyligheydt, sijn Catholijcke Majesteit, ende by de Staten van de Landesal goet ende noodelijcken gevonden worden, tot de herstellinghe ende continuatie van de Catholielike Religie, ende tot straffe van de Usurpeerster ende haer Adherenten. Verseeckerende een iegelijcken dat de controversien, die mochten voorvallen door de afsettinghe van dese Vrouwe, oft over ander oorsaacken tusschen particuliere Partyen, ofte aengaende de successie van der Kroone: ofte tusschen de Kercke ende Weereldtlijke Staet, ofte eenigerhande verschil wat het zy, sal gheslist ende ghedermineert worden gheheel naer Recht, Justitie ende Christelijcke Equiteyt, sonder onrecht ofte achterdeel van iemenden. Ende daer en sal niet alleenlick behoorlick opzicht genomen wesen van plonderinge, te bewaren de Catholijcken, die soo veel gheleden hebben, maer oock Genade sal bewesen worden alle Persoonen diemet leedtwesen haer submitteeren tot den Capiteyn Generael van de Armade.

Jaeselve alsoo men geïnformeert is, datter veel Onnossele zijn, die alleenlijck uyt onwetenheydt van den Christen Gheloove zijn ghevalen, ende nochtans worden onder de Ketters ghereckent, so en is de

meininge tegenwoordig niet, sulke Persoonen te straffen, maer genadeliken die te dulden, tot dat sy door conferentie, van geleerde, ende beter bedencken mochten van der waerheyt onderricht worden, haer daer en ruffchen niet obstinaet vertoonende, maer soeckende voor te komen het storten van 't Christelick bloedt, ende verderf van de Landen, dat te verwachten stondt door een wederstant van eenighe principale wederstrijders cul-cable.

Daeromte verklaertmen mits desen, dat het niet alleene gheoorloft is eenen yeghelicken, 't zy publijcke ofte private persoonen (over ende buyten sulke die den aen-slagh op haer ghenomen hebben) te arresteren, handt aen te slaen, te vangen, ende over te leveren aen de Catholijcke partij, de voorschreven Usurpatrice, ofte eenighe haer complices: maer het sal voor eenen sonderlicken goeden dienst ghehouden ende hooghelick vergolden worden, nae de qualiteyten van de persoonen, soo sy ghevanghen ende overghelevert worden.

Belast den Hertog van Parma te gejoosamte.

Ende oock alle andere, die hier te vooren hebben behulpigh gheweest, ofte hier nae sullen helpen ende bystandt doen, tot het straffen van de misdadighe, ende wederop-rechten van de Catholijcke Religie in die Koninckrijcken, die sullen ontfanghen sulcken loon ofte voorderinghe van eere ende State, als haren goeden ende ghetrouwen dienst de gemeyne welvaert sal vereyschen, ofte nutlick zijn. In 't welcke sal gherespec-teert worden de preservatie van de oude ende heerlicke gheslachten ende afkomsten van de Landen, soo veel alst moghelick sal wesen.

Eyndelicken, by dese tegenwoordigh wordtvry paspoort ghegunt tot alle sulcke, die haer sullen willen voeghen by den Catholijcken Leger, ende brengen victualie, amonitie ende andere behoeften: ende men belooft liberale betalinghe voor alle 't gene dat van hen sal ontfangen worden in dienste van den Heyrleger: Mede vermanende ende strengheijck ghebedende, dat een yeghelick nae sijn macht ofte vermoghen reede zy ende beneerstige te helpen ende by te staen, ten eynde geen oorsaecke ghegheven worde om ghewelt te ghebruycken, ende te straffen sulcke persoonen, als die dit ghebodt sullen verachten.

Oock heeft den heyligen Vader uyt sijn Vaderlicke goothertigheydt ende gunste die hy is dragende tot desen aen-slagh, seer liberalicken ghegheven uyt de Geestelicke schatkamer van de heylighe Kercke, die hem bevolen ende tot sijnder bewaringhe ende dispensatie ghestelt is, allen den ghenen die bystandt doen, mede helpen ende aenhouden, op eenigerhande maniere, tot de affsettinghe ende straffe van de voorschreven persoonen, ende tot de reformatie van de twee Rijcken, volle indulgentie ende vergiffenisse van al haren sonden, zijnde behoorlick penitens ende ghebiecht, nae de wetten van Godt endemenschen, ende een ghewoonlick ghebruyckt van 't Christen volck, &c.

Belast den Hertog van Parma te gejoosamte.

Dit

4 5 8 8.

1 5 8 8.

Wijde handelinghe gheproefte om de Landen onachtzaam te maken.

Engelandt rust ontreut hondert vijftigh schepen alleen van haer subyeren.

Dit was het besloot ende verklaringhe des Paus / om de Engelschen te verhoorden / ende te verklaren waanneer sy in Engelandt aen ghekomen souden wesen / ende om dit te bedekken en verholten te houden / oft moghelijk datmen meynen soude dat den aenslaghe meer op de Geunierde Landen dan op Engelandt boozghenomen ware / ende dattet den Engelschen daer boozghonden souden / dat het veel meer dreyghementen ende woorden waren / dan dat het dadelich ofte rechtsinnigh ghemeynt soude zyn : Soo isser een solemmelen brede handelinghe mette Koninginne te weeghe gebrocht / tot Bourborgh in Vlaenderen. Daer teghen die hande Geunierde Landen hare Steden / Forten ende Schansen / insonderheyt die op den Zee-kant ghelegghen waren / waerstonden / protesteerden ende sochten alle middelen om de boozscheyden ghehandelinghe / nae hare vermoeghen te beletten ende te verstooren / radende meer op teghentweer te denken. Maer eenige in Engelandt dreen den brede-handel ofte Bestand seer / als zijnde haer landt ende staet bequaem ende proffitelich / soo om de handelinghe ende navigatie als om te sparen de groote onkosten der langhduerigher oorloge : andere dochten daer mede 't gewelt van de Armade van haer te verbeteren ende achterwaerts te doen houden / ende alsoo het onweder te ontblichten. Somma / Parma weeghe den deels daer mede heel Engelsche in slape / ende oock eenighe paps-wen-scheyers in de Nederlanden / nergheyn min dan op brede te maken denckende / maer gheheel om Engelandt te conquesteren / dat hy boozghetwis hem selven hadde ingebeldt. Waeromme teghen dese toerustinghe ende gheweldighe Armade / hebben die van Engelandt ende de Geunierde Landen wel eenige tegen-tweer te weeghe gebrocht / maer niet nae de grootheyt des perijckels / dat van soodanighen gheweldt te bresen was / hoe wel de fama te horen dickmael seer sterck daer van ghesloopen hadde : maer het werdt gheseyt te wesen om haer Blote upt Spangien nae Indien te gheleypden ende in te halen / te meer om dat men ghelooft dat den Koninck van Spangien soodanige groote schepen in de enghe ende ondiepe Engelsche Zee niet en soude periculiseren.

Den Koninck van Vranckrijck ontboodt de Koninginne van Enghelandt mondelinghe in Asep / dat sy acht op haer defensie soude nemen / mits dat hy

wel gheinformiert was / dat haer sulcken aensbal aenslaende was / 't welch hy dachte ende bresde dat haer volck ende schepen qualich souden connen afweeren. Waer dooz de Koninginne grooter toerustinghe tot defensie heeft beginnen te maechen : Want boven haer eyghen oorlooghschepen / heeft sy noch veel groote schepen van haer ondersaten doen monterren ende haerdigh maechen / hebbende de grootste van dien welghetwapent ende met volck versien ghesonden nae Pleymouth op de West-kust / onder den Heere Admiraal mi Lord Charles Haward, Heve van den grooten Thomas Haward Hertogh van Nortfolk, die ober de Schotten triumpherde / ghesprooten upt het ondt Konincklich gheslachte van de Plantagenets, met Sire Francois Draeck als Vice-Admiraal / ende meer andere / 't samen ontreut hondert schepen sterck : de kleynste schepen heeft men ghelept in de engde tusschen Douveren ende Cales, onder mi Lord Herry Symer, Sone des Hertoghs van Sommerset, ontreut 40 ofte 50 schepen.

Ten Lande al Enghelandt booz / heeft men het volck in wapenen ghebrocht / gheoeffent ende onder de ghetrouwste Capiteynen berdept / ende soo men seide dat de Spangiaert de Sibiere Thamsic inballen soude / als hy met Parma sonde verhoeght wesen / so heeft men hy Gravelende eenen Legher gheslagen ende vergadert / Forten op beyde zijden der Sibiere doen maechen / dooz Frederick Ienibelli Ingenieur / met ghereetschappe van schepen tot een brugghen / hoe wel spade ghenoech. Dit Legher quam de Koninginne selve besoecken / als een ander Tamiris ofte Pallas in 't Legher haer braghende / ende diergheliche Legers warenden in andere plaetsen des Landts meer herozdonneert.

Belanghende de gheunierde Pro-vintien van Hollandt / Zeelandt / ende de andere Landen / die hebben mede met ghemeen advijs de saecke rijpelicke overlept ende besloten / vermits sy de advijsen ende adbertissementen upt Spangien ghenoechsaem ghelooften. Maer mits dat de schepen soo groot waren / soo verlieten sy haer een deels op de ondiepten van hare Zee-kanten / meer bresende het ghereetschap van Parma ende van sijne klepne platte schepen / so hebben sy (niet teghenstaende alle haer Oorloghe) wel 90 schepen ghereet ghehouden / meest klepne / naer de ghelegghentheydt van hare Sibieren / Dabenen ende Zee-

Coorustinghe van de Ho. Ma. Staten teghen best bloot.

1588. kusten / daer mede besettende alle de Havenen van Vlaenderen / van de Schelde / ofte van Tillo af tot Bzebelinghen by Calais toe / ende boorts de Zee-steden met goet Garnisoen versende :

Repudiere: nige schepen tegende selve
 Teghen de komste van de Spaensche Armade / hebben sy uptghesonden den Capiteyn Cornelis Lonck van Kooftendael / met 25 oft 30 schepen / om hem te verboeghen by den Vice-Admiraal mi Lord Hendrick Seymer van Engelandt / ende te leggen tusschen Calais ende Douberen. Maer alsoo dese schepen door tempeest ende Noozdelicke winden / gedwongen werden de Vlaemsche kusten te verlaten / ende in Zeelant wederom in te loopen / soo zijn niet te min de selve schepen (het Tempeest wat ober ghewoept zijnde) wederom upt geloopt daer den Admiraal Iustinus van Nassau selfs in persoon / met Ioo de Moor Vice-Admiraal van Zeelandt op heeft ghewacht / sterck wesende ontrent 35 schepen groot ende kleyn / van 80 tot 250 lasten / uptnemende wel ghemant van kloech Zee-holck / ende daer en boven van 1200 oude Musquettiers / gekoren upt alle Regimenten / ende tot Schips-strijden gheoeffent / wel gesolbeert tot bechten / alle om te beletten dat Parma met sijn Vloete nergheens upt gheen Havenen soude komen / daer wel t meeste aengheleghen was.

De Armade van Spaen: gien gaet t seyl / den 22 Maep
 Hier en tusschen is upt de Haven van Lisbona t seple ghegaen onder den Hertoch de Medina, den 29 Maep / 1588 de hoven verhaelde geweldige Armade / ende seple nae de Havene de Groyne ofte Corongne ghenaeemt / in Galiffien, daer sy noch volck ende munitie innam / zijnde de naeste Haven van Enghelant. In de baert kreegh sy een tempeest / soo dat sy verstroyt wierdt. Den Hertoch daer in komende / met ontrent 80 schepen / de reste allensken volgende / behalven 8 die masteloos werden. Van de vier Galepen van Portugael / salbeerde haer de een met groot gheluck in de Haven / de andere dyp werden op de kusten van Wapona in Wanchriek / door een Engelsche slabe David Guin, met eenighe Fransche ende Turckische slaven vermeestert / eerst d' eene / ende niet die daer nae de ander / waer op dat Don Diego de Mendrana doot bleef : De slaven salbeerden haer in Wanchriek. Met dese Galepen pretendeerden sy de Zeelanders van de kusten van Vlaenderen te weerden / om Parmas volck ende schepen te moghen uptbryghen

Als nu de Armade in de Groyne ver-

verscht ende toeghernst was / ende daghelicks door des Konincks brieven te vertrecken belast ende geboordert wert / ginck sy t seple den 21 van Julio / tot dat sy quamen aenden ponct van t Canael van Engelandt : Van daer sonden sy tijdinghe met klepne-scheepkens aen Parma om hem te adberteren reede te maecten met sijn volck op Enghelant te schepen / ende maecten kleynder seple. Sy werden daer ondeckt van een Engelsche Vmaste / desghelicks oock van t Landt / t welck gheschiede eben op die tijdt / als de Engelsche Armade rechts te booren inghekomen was tot Plepmonth / van de kuste van Spangien / om nieuwe victualie ende ammunitie te halen / meynende dat door den boorschreben tempeest / de Spaensche Armade haren aenslagh soude schofsen : waer ober oock den Heer Carel Haward, Admiraal van Enghelant brieven ontsinck upt het Hof van den Konincklichen Secretaris / inhoudende dat de Koninginne tijdinge ghekrege hadde / dat de Spaensche Vloote niet soude komen / oft immers dat sy soude noch lange beyden / en daeromme soude de Admiraal by laste van de Koninginne / vier van de groote schepen ontwapenen / ende in haer Arsenal senden.

Den Engelschen Admiraal aldus subytelicken tijdinghe in Plepmonth bekomen hebbende / s' abondts te 4 uren den 29 Julij / soo haeste hy hem met alle vlijt / om alle sijn schepen upt de Haven te boeren / ende t volck te imbarquieren / niet sonder groote moeyte / midts dat sy heel vreesden upt saecke boorschreben afghebancht te worden : soo dat den Admiraal selve / dien nacht met ses schepen bupten op de reede raecte / ende kortz meer ander / ende op den noene den 30 Julij sagen sy de Spaensche Armade met eenen Zuydt-westen wint / haren cours recht op Plepmonth nemende (so t scheen) aenkommen / maer als sy de Engelsche bupten de haven sagen / boeren sy recht door / boort by.

Hier dede dese Vloote een groote fante / nae de opinie van velen hen daer op verstaende / principalich van Don Alonzo de Leyva, die seer raede dat sy met de Vloote Plepmonth soudent aendoen / want hy seple dat het aparent was dat sy aldaer groot profijt soudent doen / de wijle de Engelsche noch onghereet waren / ende soo klepne wetenschap van de Spaensche Vloote hadden / soudent sy henlieden aldaer op t onberstenste overvallen / dat de Haven seer ghereet ende goet was tot boorderinghe van haer beseyn /

Verwittigen Parma van hare komste

Geschiedenis se van den 29 Julij

De Spanische Armade seple boort by Plepmonth den dertien Julij

1588. Deffern / datmen een pzoeb van 't booz-
nemen behoopte te maken / verfoekende
der Engelscher schepen vermogen / het
volcks macht ende ghesinthept / ooch
mede daer allarm maeckende / souden sp
alle het ghevelt des Landts meest daer
ghetrocken hebben / ende Parma beter
middelen van opthomen geven. Maer
volghende haer instructie / so was haer
dat bp den Koninck ende synen Raede
verboden / erpzefflich belast zijnde son-
der yet anders bp den wegh booz te ne-
men / haer te voeghen bp Parma, syn
volck ende Schepen te versamen / ende
haren Menflagh met malkanderen te
bolghen op Marigaite, het welcke sp
doenlik achteden / ende mepnden / souden
sulken bzeese ende ontsagh onder de En-
gelsche ende Nederlandtsche Oozloghs-
schepen maken / dat sp souden wijcken
els op syn defensie / om haer Landen en-
de Havenen booz inbal te beschermen.

Laft van de
Spaensche
Armade / om
haer bp Par-
ma te voegh.

Ende dan als Parmas kilepne sche-
pen met syn Krijch-volck ende gereet-
schappe onder de bleughelen ende pzo-
tectie van dese groote Armade gebzocht
soude wesen / soo souden sp eenen inbal
in Engelandt doen. Men sepd dat
de principaelste onder haer / ende die
haer best op de Zeebaert verstonden /
(waer onder was den Vice-Admirael
Ian Martines de Ricaldo, ende Diego
Flores de Valdez, met andere meer) ge-
noegh vertoont hadden datter groote
swarigheden in sulcken stuck ghelegen
waren / ende principalich in sulcken be-
sneeden instructie: Allegeerende dat in
sulche aenlagen moesten t samen ghe-
licken ende passen dickmael veel din-
gen / als wint / weder / ghetijden / om
upt de havenen van Vlaenderen te ko-
men / ende in Engelandt aen te komen /
oock donckere oft lichte Maen-schijn
nae ghelegenthept / mede dat plaet-
sen / reeden ende diepten / alle den wint
ende ander perickelen ondertwoopen
waeren / ende dat het daer om seer abon-
tuerlich was. Maer haer bebel was /
dat sp haer instructien souden volghen /
ende ober sulcx haer ontrent Cales an-
keren / alwaer den Prince van Parma
haer soude bp komen met de platte sche-
pen ende alderhande amonitie / ende
die souden onder de defensie ofte bleuge-
len van de groote Armade / oft ter wyle
de groote schepen souden bechten / booz-
bp zeplen / ende in de Duppen ergens
het volck landen. Maer nae het seg-
gen van de ghen anghenen / hadden sp t
meest in de Rivierte de Tamise ghemunt /
aldaer sp mochten op d' een ofte d' ander
zijde haer volck landen / ende hooger
de Rivierte op baren / ende soo Londen

Swarighe-
den in t vol-
bringen der
Spaenscher
instructie.

Booznemen
hande Spaen-
sche Arma-
de.

(de Hoofstادت van Engelandt) be-
spzingen / de kilepne schepen langhs de
Rivierte volgende: welcke vermaerde
stadt Londen niet sterck / maer rijck /
machtigh ende vol volck is / des Krijchs
onghetwoon / diese lichtelich achteden
te dwinghen booz bzeese / soo sp maer
den eersten aenstoot wederstaen kon-
den. Sp hadden oock groote hoope dat
de Koninginne qualich geobedieert sou-
de wesen / ende datter een factie van
Malcontenten soude opstaen / te weten /
Roomsche Catholycken / ende Favo-
riten van de Schotsche Koninginne:
die doen boozwaer booz Engelandt
wel te passe doot was.

Op desen laft ende instructie zijn sp
boozs ghebaren / dickmael den Prince
van Parma van haer komste ende
mepninghe adviserende. Alsoo boe-
ren sp den 30 Julij booz bp Plymouthe.
De Engelsche quaemen terstont naer
haer toe / ende wonnen haer den winde
af / (dat is) sp quamen tusschen de Ar-
made ende den windt / soo dat sp de Ar-
made met des windts behulp konden
bespzingen / ende de Armade haer niet /
ende schooten seer dapper upt d' een
vloote teghen d' ander.

Beschiet-
nisse van een
31 Julij.

31 Anderdaeghs den 13 Julij / soo
ghenaekten de Engelsche de Spaen-
sche vloote den anderen soo na / dat sp
malkanderen met Musquetten konden
beschieten: Den Engelschen Ad-
mirael schoot seer dapper teghen den
Vice-Admirael der Spangiaerden.
Als de Spangiaerden merckten dat
haer de Engelsche soo ghetweldigh be-
spzongen met het geschut / so hielden sp
haer seer vast an malkanderen gesloten
d' een neffens ende achter d' ander / al in
slachzondere / in forme van een halbe
Maen / ghebzupckende kilepn zepl / om
d' een d' ander niet te verhaesten. Ende
alsoo haren cours ofte wegh houdende /
wert daer een van haer groote Beles-
sen seer met het gheschut van eenighe
Schepen beschadicht / ende haer slach-
zondere alsoo bebochten ende in een ghe-
dronghen / dat het principaelste Galeon
van Sibillien (daer Don Pedro de Val-
dez op was / met Don Balco de Sylva
ende Don Alonso de Sayas met meer an-
dere Edelen) synen mast bzack teghen
een ander schip / soo dat het niet volgen
en konde / ende de Armade om hem te
helpen wilde niet vertoeven / maer
boozs varende / lieten sp het achter.
Den Admirael van Engelandt Valdez
schip stende / ende oozdelede dat het
volck daer upt ghenomen was / boez
dat booz bp / om dien nacht t gesichte
van de Spaensche niet te verliesen / met
soo

De 30 Bal-
des schip maa-
steloom / boez
bp de Arma-
de verlaten /
den 31 Julij.

1588. so veel schepen als hem volgen konden / want Sire Francoys Draeck die nochtans dien nacht de lanteren te voeten belast was / was gebaren na vijf groote hulcken toe / van de Armade verschepten / die hy bont Oosterse koopvaarders te wesen / en lietse varen: Hier dooz volghden den Engghelschen Admirael ter wijle den Lanteerne der Spaengiaerden den gantschen nacht / meynende dat het de Engelsche was / ende bondt hem 's morgens onder syn byanden / maer so haest hy dat gewaer wert / maekte hy hem uyt so grooten perijckel.

Ersten Augusti.

Dez genomen den 1 Augusti van de Schip.

Wert hy in syn Schip gheleest.

's Anderdaegs den eersten Augusti ontmoete Draeck het schip van Valdez, ende sondt aen syn doot / daer sy den Valdez, met noch vier hondert en vijftigh mannen in bonden ende dede dat opeyschen. Valdez wilde om synereen wille eenighe conditien voorwenden / die hy met syn volck aen Draeck was sendende: Maer Draeck antwoorde hem / dat hy gheenen tijdt te verliezen en hadde met handelinge / maer soo hy hem wilde overgheven / soo soude hy hem ghenaedigh binden. Daer-en-teghen soo hy hem wilde doot bechten / soo soude hy hem een krijch-man beproeben: ende daer op is het rapport ghedaen. Als Valdez met de sijne sagghen dat sy in Draecks eyghen handen gevallen waren / beweeght zijnde dooz syn groote fame / soo gaven sy haer ober / ende bonden ghenade. Valdez met de Edelen ende veertigh ofte vijftigh van syn volck / quamen ober in Draecks schip / ende de andere werden tot Plymouth gheboert / daer sy anderhalf jaer bewaert woorden / tot dat sy gerantsoneert ofte verwisselt wierden.

Als Valdez hy Sire Draeck quam / kuste hy sijne handen / ende septe dat sy alle hadden gheresolueert te sterben / soo sy soo gheluckelijken niet waeren komen te ballen in de handen van soo een Man / wiens faem / (van de alder-grootste beleefthepdt ende goedighepdt te ghebruycken teghens sijne ober-wonnen vbandt /) hy naer de ghantsche Weereidt dooz / klinkende was / soo dat hy twijfelde / oft sijne vbanden meer oorsaekie hadden hem te beminnen / dooz syn gheluckighe vzoome septe / ofte hem te vreesen om syn doozspoedighe wijse exploicten / die alreede gheklommen waren tot den hooghsten graet. Draeck omhelsde hem / groote beleefthepdt ende eere bewijfende / dede hem eeten an syn tafel / ende slapen in syn kabinet ofte slaep-kamer: Daer Valdez

hem verhaelde haer sterckte / ende hoe de 4 Galepen van haer verstroyt waren / ende hoe sy gedocht hadden binnen de Haven van Plymouth te komen / sonder wederstant van Schepen te binden / die haer groot gheweldt soude dozhen wederstaen hebben / ende meynenden de Zee alleen te ghebieden. Sy verwonderden hen oock ober de stoutighepdt van de Engelsche / die met sooklepne schepen in 't aensien van haer groote soo nae dozden komen als een musquet-schoot / ende haer den windt afnemen / met dierghelijcke redenen meer. Daer nae wert Valdez metten synen in Engghelandt aen Landt ghesonden / zijnde een persoon van qualiteyt / en van grooten bedrijve / maeghschap ende van den Naeme van Valdez, die anno 1573 Leyden in Hollandt belegghert hadde. In dit Schip was een deel van des Konincks Schat / ontrent 55 duysent Ducaten in gelde / 't welck ghebuyt wert.

Valdez maectschap van Valdez de Arden belegde.

Den selven Daghy quam het Dier in des Vice-Admirael's Oquendo schip / dat veel buskruyt en ammonitie in hadde: Het Schip branden boven af / alsoo dat het onbequaem tot defensie zijnde / genomen / ende naer Engghelandt geboert is geworden: met veel half verbrande ellendighe menschen / nochtans was het buskruyt onbeschadicht ghebleven / tot groot verwonderinghe van vele Menschen.

Hier-en-tusschen hadde den Engghelschen Admirael met syn schip ghe-naemt de Arcke, dien nacht soo nae de Spaensche ghevolght / dat hy in den mozghen-stont hem alleene bykans onder syn vbanden bebont / ende het was wel vier uren nae den middagh eer alle syn schepen by hem quamen: Men septe dat op dien tijdt / Don Hugo de Moncado, Generael van de vier Galeassen / ver-sochte met groot instantie aen den Hertogh van Medina, te mooghen den Admirael abordeeren / 't welck den Hertogh geensins wilde toelaten / om syn ghelimiteerde commissie ende booznemen niet te buyten te gaen.

Dijnsvaghy den 2 Augusti / zijnde de Armade teghen ober Noordlant / keerde den windt in 't Noord / soo dat de Spaensche den windt ten boozdeele hadden / ende tegen de Engelsche was / maer de Engelsche kregen dien weder van hen / midts haer schepen kleynder ende beter ter zeple waren. Hier dooz schenen de Spaensche nu tot bechten beter genep ght te wesen dan te voeren /

Den 2 Augusti keerde de vloot goeden windt.

1588. booren / ende het ghebecht op desen dagh was het hartste ende bloedighste / in welck ghebecht den Engelschen Admirael in 't midden van syn vbanden bechtende / riep een Capiteyn Georgus Femmer an / seggende: O George! wat doet ghy / sult ghy my nu verlaten / oft mijn opinie van u vroomheyt beziegen? Waer doot hy tot vperigheyt verwecht zijnde / den vbandt alsoe aenbiel / dat hy boven alle andere geprezen wert.

Strijden dapper tegen de Engelschen.

Maer alsoe de Engelsche van 's mozghens af seer dapper teghen hen met alderhande gheschut: groot ende kleyn streden / ende niet op en hielden / soo hebben se haer weder vast by den anderen in slachordene ghesloten / soo dat men doen merckte dat sy niet en sochten te bechten maer te baren ter plaetsen die haer bestemt was / te weten ontrent Duynkercken om haer by Parma te boegen / die dan met sijne kleynescheppen onder dese groote soude schuplen / ende alsoe haer aenslagghen met meer sekerheyt te volbrengen. In dit ghebecht bleef een groot Venetiaens schip / ende eenighe kleyne.

Diens bloot seer bet merckte met deel wees ende schepen.

Hier-en-tusschen slop versterckte de Engelsche Armade haer daghelixt byt alle de vanden / soo van schepen als van volck: Dese sochten stoffe om eere te behalen / ende haer vaderlandt dienste te doen / waer onder vele Edelen van Name waren / als den Graue van Comberlandt van Oxfordt, van Northumberlandt, oock veel Ridderen / als Sire Thomas, ende Robert Cecil, Willem Hatthou, Walter Raelleygh, oock Horatio Palavicino, Henry, Brooke Roberr Cary, Carolus Blunt, Ambrose Willoughby, Henry Noel, Thomas Gerardt, Henrick Dudley, Eduard Darcy, Arthur George, Thomas Woodde, Willem Harvy, met meer andere Edelen van de principaelste / soo datse ontrent hondert schepen sterck werden / en daer nae by Douberen komende / wel hondert ofte hondert en twintigh / maer sy waren meest te kleyn om de Spaensche te aborderen / behalven 22 oft 23 van der Koninginne grootste schepen / die bykans alleene het ontsagh maekten: Dan schips-volck ende krijghs-volck werden sy gheschat elf duysent mannen sterck te wesen.

Den 3 Augusti gheschietse tegen eenige Galeassen.

Den 3 Augusti / als de Zee stille was ende sonder windt / soo was het ghebecht alleenlick tusschen de Galeassen ende de Engelschen midts dat sy vanden hebben ende roepende / boordel tegen de Engelschen hadden / maer sy boorderden daer weynigh mede: want de Engelsche waren oock besigh

om koogels met hietenen te maekken / 1588. dieneende om de koozbagie ofte takinghe ende oock haer ricmen in stukken te schieten / met diversche andere provisien: Oock souden sy aen Landt om meer buskrupdt / 't welck sy alreede groot ghebreck hadden / midts dat sy in 't eerste te huttigh ende veel te verghheests verschooten hadden: Het welck sy 't smits altyds beklaegghden / ende insonderheyt dat hen niet genoech van Lande ghesonden en worde.

Dien dagh werdt oock raet ghehouden ende gheresolvert de Engelsche vloote in vier esquadronen te deelen / een deel onder 't beleydt van my Lord Admirael selbe / het tweede deel onder Draeck, 't derde onder den Capiteyn Haukins, 't vierde onder den Capiteyn Forbusscher. De Spaensche hielen een vaste ordere in 't zeplen / by vier ofte meer dicke / ende dicht achter malanderen / de grootste ende sterckste schepen waeren de duptenste / met bequame ordonnantie.

Resolutie van de Engelsche.

Den 4 Augusti / zijnde dese Armade nu ghekomen boort het Eplandt van Wijght ofte Vectis, gaf den Engelschen Admirael de Spaensche eenen vreeselicken aenval met syn beste schepen / als den Leeuw / daer Thomas Haward op was / den Elizabeth / Jonas / daer Robert Sowthwel Ridder des Admirael's Schoon soone op was / ende daer Edmond Baron van Scheffelde ghebiedt op hadde. Den Dey / de Victorie / onder Iohan Hawkins, met het Galeon Leicester / daer de boorschepen George Femmer bevel op hadde / toefsettende na den Spaenschen Admirael midden in haer vloote / die oock verselschapt was met syn gheweldighste schepen / daer sachmen een vreeselijck ghebecht met schieten op malanderen by-kans boort aen boort / zijnde maer by ofte vier hondert voeten d'een van den anderen: Ten lesten begaben de Spaensche haer wegh boort windt / haer boeghende weder sterck in een. Ter wijle dit gheschiede / hadde oock den Capiteyn Marten Forbusscher, Capiteyn op de Triumphe / met weynighe verselschapt zijnde / in een sooghelijck ghebecht onder haer / hem seer wel ghequeten / dien den Admirael te hulpe voer / ende bevont dat hy hem seer mannelick ende vroomelick ghebraghen hadde / ende boorszichtelijck hen onder haer ontrocken hadde / sonder merckeliche schade t' ontfanghen.

Ghebecht op den 4 Augusti teghen de gantsche vloot.

Waeromme 's anderdaghs den 5 Augusti den Admirael hem Ridder sloegh met meer andre / als my Lord Tho-

ma9

1588. mas Haward Soone van den Hartogh van Nortfolck synen Neerbe / oock syn Susters Soone / mi Lord Scheeffilde, Capiteyn Johan Hawkins, ende noch verscheppen andere.

Den 5 Augusti werdt Foxbusscher ende and. re Ridders geslagen.

En selben dage ontfinc den Engelschen Admirael een tijdinge van Hable de grace, (een Stedeken in Oranjerijck) by syn upt-gefonten Bespieders Scheepkens / dat het in Oranjerijck al stille was / ende gheen apparentie van hulpe aen den Spangiaerden / het welcke men vreesde / ende datmen daer seide / dat de Spaensche de Engelsche al-reede ober-wonnen hadden.

Den 6 Augusti aunkerden de vloot boor Calis.

Den 6 Augusti wese de Saterdag des Abonds / als sy nu tot omtrent Douveren gekomen waren / wierpen de Spaensche subijtlijcken haer Anckers upt / recht boor Calis, houdende het Ooge na Duynkercken toe / daer scheen het dat sy gherefoldeert waeren te ver-wachten / ende haer te boeghen met de Macht van Parma, zijnde 's anderdaeghs den 7 Augusti volle Maene / ende tot Calis hoog Water ten 12 ueren / ende tot Duynkercken ten 11 ueren. De Engelsche quamen oock ten Ancker / recht boor ende by haer / een scheuts leughte van den anderen / daer by haer quam mi Lord Henri Seymer, met syn Vloote van 20 schepen / die aen 't boorlandt ofte Rhondt van de Tamysc gelegen hadden.

Als nu dese Armade daer was liggende / so sont den Hartoge van Medina alle adijssen aen den Prince van Parma, ende veel Edelen voeren aen Landt om haer te verberschen / alwaer oock den Prince van Ascoly, (die gheacht is een Soone des Konincks te weesen / een fraep jonck Heere) tot synen ghelucke aen Landt quam / mits dat hy niet weder 't Schep en konde komen / wiens schip namaels met alle het Volck in Zealandt verbrjonck.

Parma boor-nemen ende boor / den 7 / 8 ende 9 Augusti.

Den Prince van Parma gehoozt hebbende vande an-komste der Armade op de kusten van Engelandt / maecte alle haest om in desen Menslag selve in Persone hem te imploeren / en hadde den ouden Graue van Mansvelt 't Gouvernement Generael der Landen overgegeven. Selve dede hy syn Bedehaert tot onse Lieve Vrouwe van Halle in Henegoutwe / ende trock so na Brugge, alwaer hy den 7 Augusti arriveerde. 's Anderdaeghs rijdende na Duynkercken, daer syn Schip boor syn Persoon in te baren reede lagh / hoorde hy het schieten tusschen de twee Armaden / ende 's abonds als hy te Dixmuyden inquam / het succes van dien.

Dingsdags 's middaegs den 9 Augusti arriveerde hy tot Duynkercken selve / als de Armade al boor - by was gepasseert: sonder dat eenighe van syn Schepen hadden dobben upt - zeplen / oft deselbige eenigherhande hulpe ofte bystant te toonen / upt ontfagh vande 35 Schepen van Hollant ende Zeelandt / betwelcke onder den Admirael Justinus de Nassauw, daer omtrent op de Macht laghen / versien zijnde met bloeck Scheeps-volck ende boben - ordinaris Kirijch-volck / 1200 Musquetiers / die alleenlijck waer namen datter niemant upt de Haben upt-haeren soude / noch dat de Assabren, Patasschen, ofte klepne Schepen der Armade (daer het al aen hingh) hen niet en soude konnen assisteeren. Boor de groote Schepen hadden sy niet te vreesen / om de ondiepten des Waeters: Parma Volck en was noch niet ghescheept / alleenlijck de ober-ghelooopen Engelschen onder Sire Willem Standley, wel 700 sterck zijnde / waren ghescheept / die meenden in 't eerste abordeeren van Engelandt den boortocht te hebben: Het ander Volck was heel onwilligh / overmits sy saegen / dat haer wepnig Boorts-volck / siende de Hollandische en Zeelandische Schepen haer byppen en bybeeren / gheen lust oft Couragie hadden / te meer om dat haere Provisie van Bier / Voodt ende Victualie noch niet ghescheept ende gantsch ongereede was / 't welck 't selve Boort-volck by nacht en by dage seer hadde doen verlopen / beducht zijnde / datse van 't Kirijch-volck met geweld souden ghedwongen worden te moeten upt-loopen ende te doen / 't welck sy niet doenlijck en saegen. Daer mistemen de Spaensche galepen die achter gebleven waren / om de Zeerische Schepen van de Vlaemsche kusten te drijven.

Den Dinsdag 9 Augusti hieldt Parma schepen inbaas in Duynkercken.

De Spaensche Schepen alreeds nefsens Calis op haer Anckers liggende / om met Parma te beraetlagghen wat sy volgende 's Konincks bevel ende gheleghentheden) souden aen-rechten / soo was alreede (soo naemaels verstaen werdt) onder haer bestemt / den 12 Augusti / met doncker Maene / zijnde Dinsdagh / haer boor-nemen van alle zijden te volbrengen. Waer ober den Admirael van Engelandt / met sijne Oversten ende Raedt beslooten heeft / nae inbentie ende erpzes bevel van hare Majesteit / de Armade van haer Anckers ende Plaetse te drijven ofte verbranden / ordonneerden met haest acht van haer alder-slechtste Schepen die sy by haer vonden / daer sy 't beste Goet

's Statage-ma / waer mede de Engelsche de Spaensche boor Calis van haer Ancker drijven den 7 Augusti.

588. goet upt nâmen / ende bzochten daer alverhande wilt vper ende bzandighe materie inne / laepden het gheschut vol poeders / ijsen ende steenen / ende son- den die Sondaeghs den 7 Augusti / twee uren nae middernacht booz windt ende ghetide (nae dat het Volck die daer inne waeren / de selve alrede bzandende verlaten hadden) recht op de Spaensche schepen aen / welck vper by nachte haer sulcken schick / beroerten ende allarm bzochte (bzesende dat sul- ke hellsche schepen vol buskrupdt ende steenen mochten weesen / als den In- genieur Frederick Ienibelli by jaer te booren t' Antwerpen ghebyrcht had- de aen Parmas bygge ober de Schel- de / dat sy roepende den bzandt van Antwerpen / den bzandt van Antwer- pen / terstondt haer anckers ende ka- bels afghelouwen hebben / ende on- der zeple ghekomen zijnde / haer na de ruyne Zee seer confuselicken begaben.

Grooten 11-
arm in de
bloote om
Bant-sche-
pen.

In sulcken verschicken heeft hem den Capiteyn van de groote Galeasse / aen een kabel van een ander schip on- tlaer ofte becommert geboelt / soo dat haer roer daer dooz uptghelicht ende verloren wert; ende also het sonder roer niet en konde gheregeert weesen / wert het dooz de kracht der Zee ghebreven aen strandt / recht booz Cales, alwaer het verbolght werdt van veel Enghel- sche Pinassen oft klepne Scheepkens / diese besponghen met haer gheschut / maer en dozstense niet abozderen: maer den Admiraal van Engelandt dat sien- de / font synen langen boot daer heenen met 100 van syn beste soldaten / onder den Lieutenant Preston, diese doen t' sa- men abozdeerden / daer hem den Gene- raelende Oberste van vier Galeassen Don Hugo de Moncado ter weere stelde / op hope van hulpe van den lande: maer nae een goede wijle bechtens / werdt hy in t' Hoofst ghetrest ende doodt- gheschooten / ende met hem veel meer andere Spangiaerden verflagt / sommi- ghe spzonghen in Zee om haer te salve- ren / maer syn meest verzonken. Daer salbeerde hem den Deedo ofte Ober- siender Generael / Don Antonio Mauri- ques, met wepnig andere / die eerst de se- kere tijdinge daer van in Spangien bzochten. Dese groote machtighe Ga- leas daer 300 roepers / ende boven de 400 mannen krijghs- volck op waren / wert wel by uren lanch gheplondert / daer werde ontrent bystigh dupsent Ducaten van s Konincks ghelt op ge- bonden. Ten laetsten de Slaven haer lossende ende salverende / wilden de Enghelschen het vper daer in stecken /

De Galeasse
van Don
Hugo de
Mondaco
is vooz Ca-
lis gebleven
den 8 Augu-
sti / en byge-
schooten.

maer de Gouverneur van Cales / Gor- I 588. dan, willende dat niet toelaten also het selve strecken soude tot prejuditie / schade ende naedeel van syn Stadt ende habe- ne / bzeef de Enghelsche met syn ghe- schut daer van.

Den selven morgen-stont sijnde den 8 Augusti / also de Spaensche Armade nae de disordere haer weder hadde in ordonnantie begheben / soo werdt sy weder van den Enghelschen met alle byterighepdt besponghen / recht booz Grevelingen, daer sy het boozdeel we- der van den windt van haer naemen / ende lieten haer liever van haer booz- deel en gekosen plaerse booz Cales ende van den boozwindt booz Duynkercken jagen ende dzyven / dan sy haer wilden openen ofte haer ozdere veranderen / staende gheheel op haer defentie ende teghen-weer.

Den 8 Augu-
sti ghebragt
booz, bzeef
waere.

De Enghelsche / hoe wel sy seer schoo- ne schepen hadden / soo en warender haerder boven 22 oft 23 niet / diemen te- ghen de Spaensche (die wel 90 waren) verghejlicken mochte / om die te aboz- deren: Maer de schepen van de En- ghelsche hebbende het boozdeel van be- ter ter handt ende ter zepl te wesen / qua- men t' elcken repse haer dickmael soo nae / dat sy met pijcken malkanderen raacken konden / al haer gheladen geshut / d' een zijde booz / d' ander na op haer losbzandende continueerden dat soo langhe / als haer poeder ende kogels strecken konden: maer als haer dat begonst te ontbzeerken / soo en bonden sy niet gheraden den Spangi- aert te abozdeeren / om t' groot booz- deel dat de Spaensche hadden by de grootte van haer schepen / ende dat sy haer soo dicht ende ozdentijck by den anderen hielden / als gesept is / haer te bzeeden houdende dat sy de Spaen- sche van Cales ende Duynkercken bze- ven / ende henlieden verghinderden / van haer met Parma te herrensighen / ende insonderhepdr dat sy de Spaensche be- dwongen booz windt haer Landts pa- len booz by te zeplen.

Verghelike
king van de
Enghelsche
bloote met
de Spaensche.

Dien dagh wierden de Spaensche seer beschadicht van volck ende schepen / mits datter veel van hare schepen dooz- boort waeren: Sy schooten oock gheweldelick onder de Enghelsche / die oock schade leden / maer verloren wepnigh volcks / oock niet een schip: ende nae het sterckerste onder- soeck (geduprende oen geheelen tijdt bandit ghebecht /) en verloren sy in al- les boven de 100 mannen niet / noch- tangs werdt selve den Zee- Ridder / Draecks schip / boven de beertigh- mael

De Koning
schade onder
de Enghelsche

1588. mael ghetrest/ ende sijn Slaep-kamer twee-mael door-schooten. In 't leste des gevechts is eens Edelmans Bedde (die vermoet zijnde daer op lagh) onder hem wegh gheschooten met eenen grooten Hoogel. Daer nae als den Graue van Northumberlandt, met den Joncker Charles Blunt, die Baron van Montjoye, ende een erbaeren Irijchsmā was/ ende Henrick Noel, een Man Edal van Gelooxe ende van Daden/ sittende waeren om wat te eten/ soo quam een Hoogel van een half Colubrijne doers door de Kamer ghebloogen/ haer Voeten rakende/ ende ter neder-smijtende twee Mannen. Vierghelijcke Accidenten ghebeurden meer in andere Schepen/ die te langhe soudē vallen te verhalen: so veel is 't/ dat hier geblecken is/ dat Godt wonderlijcken de Engelsche vooz-ghestaen heeft. Want alsoo den Admirael van Engelandt selve schreefaen haere Majesteit/ soo en was 't de Engelsche nae alle menschelijcke opinie ende apparentie van alle omstandigheden/ niet gheraden den Spangiaerden in 't ghesicht te komen/ sonder de hulpe des Almachtigen Godts/ dien alleene de Eere van haer kloekhepdt ghebeude/ de welcke haer Opanden in haer vooznemen sondeerde ende radeloos maecte.

Enighe Spaensche schepen sūcken,

Ten selven daghe werden van de Spaensche Schepen soo veel door-schooten/ datter 's nachts ende 's anderdaghs twee ofte drie daer van soncken: Onder andere wert een groot Witschayer Schip van Capiteyn Crosse bevochten ende in de gront gheschooten/ daer van enige haer salbeerden/ verhalende hoe dat de Oversten van 't Schip malhanderen doot slaecten/ upt dozsaecke datter een van henlieden hebben wilde/ dat men het Schip overgeven sonde/ die daer ober worde door-stecken/ diens Broeder sijn Doodt terstondt wezechte/ den Doodt-flager meede door-steckende/ ende dat het Schip ondertusschen subytelyk te gronde ginck.

Twee Galeonen ghe-nomen/ ende in Zeelandt gebocht.

Twee Galeonen van Portugael/ seben ende acht hondert lasten groot zijnde/ werden soek dien nacht van de Armade verlooren/ namelijk 't Galeon S. Philippo ende S. Matthæo, zijnde soo gheschooten/ dat sy seer lech ende vol Waters gekomen waren. In het Schip van S. Philippo was Don Francisco de Toledo, Broeder van den Graue van Orgas, Maestro del Campo, ofte Colonel van 32 Daendelen Soldaten/ met andere Edelen/ die sochten in Vlaenderen te stranden/haren Mast

af-gheschoten zijnde/ maer alsoo sy 't 1588. selve niet bequamelijck te wege konden brenghen/ salbeerden haer de principi-paale Persoonen met Booten tot Nieu-poort, ende 't Schip wert van de Vlissingers genomen.

In het ander Schip S. Matthæo, was den Maestro del Campo, Don Diego Piemontel, oock Overste Colonel van 32 Daendelen/ de Broeder van den Marguis van Tannaris, met meer andere Edelen ende Capiteynen. Dit Schip was niet het grootste/ maer wel een van de sterckste/ want van alle de scheuten die op hem gheschooten waeren/ en waeren gheen twintigh door-ghedaen: Sijn Schilden waren tegen een Musquet bebydt. In 't gevecht vooz Grevelingen was het door-schooten ende lech gheboorden/ ende sy addeferden 't selfe den Hartogh van Medina, die hem eenen Boot sendt/ om hem met de Principaels te salbeerden/ 't welck hy om syne Eere wille wepgerde. Daer na geboodt hy hem by hem te blijven/ dan 's nachts soude hy dat niet doen/ door dien datter het Water 's nachts soo sterck in quam/ hebben de geduerighlyck vijftigh Mannen aen de Pompe/ om 't Schip boven 't Water te houden: Dies hy hem van synen Admirael verlaten bindende/ sochte hy oock op Vlaenderen te stranden/ ende sijn leven te salberen/ hulpe soeckende aen de Disschers. Maer alsoo hy ghesien werdt van hier ofte bys Nederlandtsche Oorlogh-schepen/ die op de kusten waren liggheude/ quamē sy nae hem toe/ hem opeyschende/ welck hy wepgherde/ waer ober sy alle op hem los-brandende/ wel 40 mannen dooden/ soo dat hy ghedwongen werdt hem ober te geven in handen van Joncker Pieter van der Does, die boerde dit Schip in Zeelandt/ als oock het andere/ die daer nae (als het meeste goet daer upt gheloft was) door onachtzaamhepdt beyde soncken/ Don Diego Piemontelle wierde ghevanchelijcken naer den Haghe geboert ende aldaer langen tijdt bewaert: Tot een eeuwighe gedachtenisse heeft den voozscheyen Joncker Prieter van der Does, (een man van grooten dedijbe) tot Leyden in de groote Kercke die ghenaeamt wert S. Pieters Kercke doen op hanghen een Daen ofte wimpel de (welcke hy op dit vooznoemde Schip ghebonden heeft) wesende van extraordinaire groote/ alsoo dat de selve ten deele op-gherolt wesende van het welsel van de Kercke by naer totter aerden toe was repckende. Boven in de selve was geschildert een

Pieter van der Does brenghet een Galeon in Zeelandt/ ende neemt Diego Piemontel gevangen.

1588. een Christus aen het kruys ende daer
ander dese spreke :

EXURGE CHRISTE ET JUDICA
CAUSAM TUAM.

Ende noch laghet het wapen van
den konink van Spangien ghelijck-
men die noch hupden ten daghe in de
selve Kercke (hoe wel die doo; den tijdt
hij wat vergaen is) zien mach.

Een ander klepnder schip strande
upt noot op die tijdt oock ontrent Blan-
kenbergh in Vlaenderen : Van den
Gouverneur van Ostende Sire Ihan
Couway Ridder / met sijn Engels Gar-
nisoen / dat schip siende / sonde hij
bisch-booten upt / wel ghemant / siende
dat het Spaensch volck daer alreede
upt waeren ghekomen / ende twee stuc-
ken gheschuts daer upt aen Landt ghe-
broght hadden / om dat schip in te bren-
ghen ofte te plonderen / die de Spaen-
sche het gheschut af dwonghen / ende
plonderden het schip / den buyt binnen
Ostende brenghende.

Alsdus heeft Godt niet alleene Enge-
landt / maer oock Zeelandt willen too-
nen harer byanden gheweldighe sche-
pen / op dat sy sien ende bekennen sou-
den hoe swack sy waren teghen sulcken
ghewelt / ten waere hy selve met syne
Goddelijcke macht voo; haer ghefre-
den hadde.

De Spaen-
sche Armade
resolueert de
vlucht te ne-
men / den acht-
den Augusti.

Den selven Maendagh den 8 Au-
gusti / als de Spaensche Armade alsoo
bespronghen was / soo resolueerden sy /
midts dat sy haer instructien ghenoech
volbaen hadden / dat het best ware te
vertrecken : Alsoo voeren sy dicht by
malkander met klepne seplen voo; by
Duykercken / met een Zuyt-Westen
windt van den Engelschen verbolgh.
Ende 's anderdaeghs verre voeren
zijnde / setten sy meer seplen op : too-
nende daer mede gheen ghelaet van
vechten maer om vluchten / soo heeft
den Admirael Lord Henrey Seymer de
klepne schepen weder te rugge geson-
den / om met de Nederlandsche Sche-
pen te beletten / het gheweldt dat Par-

Goede wijse
oft Christus
lijck oordel
des Enghel-
schen Admi-
rael over de
Spaensche
Armade.

ma soude moghen beproeben om upt
te komen / ende hy met de groote sche-
pen verbolghde de Spaensche / tot den
11 ende 12 dagh Augusti hart nae / son-
der die nochtang te bespringen / midts
dat hy ghebreck van buskrupdt ende
hoogels hadde / meynende datse noch
mochten in Schotlandt inloopen. Maer
den 12 Augusti / alsoo den windt groo-
ter gheworden was / ende de Spanische
alle haer zeplen opsetten ter vlucht / en-
de nu haren kours noots-waerts nae
Noorweghen namen / latende Schot-
landt op de sinckle handt / ghenoech

toonende dat sy alleenlick sochten te
ontkomen / ende haer te willen bege-
ven tot een sozgelijcke Pabigatie voo; voo;
waert soo beschoten ende beschadicht
als sy waren / zijnde alreede in de hooch-
te van 56 graden / ende 17 minuten /
soo hebben de Engelsche haer selven
des perijckels dat sy aen naemen niet
willen deelaghtigh maerken / ende sel-
ve doch ghebreck hebbende van alder-
hande nootduyst / meest van poeder en-
de hoogels / zijn te rugge gekeert nae
Enghelandt / latende alleenlick eenige
klepne schepen haer volgen / om haren
cours gaede te slaen ende te adviseeren.
Alsoo sijn de Engelsche tot Harwits met
groot perijckel aen-gekomen den 14
Augusti / zijnde eenen groote stormen-
de tempeest twee oft drie daghen du-
rende / die groote schade onder de Span-
sche Schepen (midts datter veel ghe-
quest waren) moeste doen. De Engel-
sche sochten terstondt haer te probe-
ren van Victualie / buskrupdt / ende
ander behoeften / om gereet te wesen
nae de tijdinge die sy van hen moghen
hooren. Maer als sy geadviseert
werden van den cours die sy namen /
so resolueerden sy dattet geraden was /
hen in de wilde Noortsche Zee niet te
soecken / maer die met haer laten be-
werden.

De Engel-
sche verlaten
de Spaensche
Armade / den
12 Augusti
1588

In de Noort-Zee soo namen de
Spaensche eenen Zeelandtschen bis-
schers-boot met 12 mannen / zijnde van
Zierick-zee / dese 12 mannen werden
ghebraght op 't Admirael's schip / by
den Hertogh van Medina ; om daer te
dienen / ende den Bisch-boot lieten sy
dijghen : dese Disschers voeren mede
nae Spangien / ende zijn daer na 't huyg
ghekomen ende raporteerden aen hare
Heers / dat ter wijle d' Enghel'sche
vloote dese Armade noch volghde /
dat sy inden Admirael saghen een wit
Vaendel ofte Vlagge reede maerken /
om achter upt te stecken / om haer o-
ber te gheben / oft ten minsten met haer
te parlementeren / bresende de Noort-
sche passagie / maer eenighe Gheestelic-
ke personen die by den Hertogh
waeren (wien meer als andere te bres-
sen stont) beletten 't selve / segghende
dat het haer een groote onberantwoor-
delicke schande soude wesen haer soo
lichtelicken ober te gheben / voo; dat
sy noch eens bande Enghel'schen met
alle macht besprongen waren / maer
foo d' Enghel'sche niet meer aen en qua-
men ende hun verlieten / bleef die reso-
lutie te niet.

De Spaen-
sche vloot
vlucht voo;
de Noort-
Zee nae
huyg.

Desperate
hebt in de
Spaensche
Armade.

De Disschers vertelden mede / dat
in 't Hertoghs schip een plaetse was be-
schantst

1588. schamst booz een Canonscheut / daer binnen den Hertogh hem begaf / met ontrent tien personen in 't bechten / desgelijc / datter wel 1200 mannen in dat schip waren / ende wel 300 soo doot als gequetste / ende dat sp in Biffchaeyen upt dat schip hadden sien lossen / 18 hoffers met gelde / ende soo men sepde / aldobbel Spaensche Pistoletten.

De Spaensche Armade siende dat sp alreede wel vier oft vijfduysent mannen verlooten / ende heel siecke ende gequetste hadden : oock datse 10 oft 12 principael schepen verminderd waren / herael slaeghden / nae dat sp van de Engelsche verlaten waeren / wat hen te doen stont / ende siende dat sp hadden ghebreck van victualie / water / Cozdagie / kabels ende anckers / masten / seplen / ende dierghelijcke / despererende dat sp van Parma mochten gheholpen worden (die vast hoopte ende wachte dat sp weder keeren souden / continuereende sijn groote preparatie / doende allomine meenichte van groote anckers smeden / met andere ghereetschappen) soo resolbeerden sp (alsoo hen den wint dienden) Noordwaerts achter om Engelandt / Schotlandt ende Yrlandt na hups te varen : Wpsonder mede verstaende dat in Schotlandt allomme ordere gegeven was van luttel hulpe te ontfanghen / ende in Noordwegen en konden sp haeren noot ende ghebreck niet versaden.

Als sp eenighe Schotsche visschers ende andere genomen hadden / namen sp het volck daer upt / om haer tot Wpiloten ofte wegh wijfers te moghen dienen : ende breefende water ghebreck te moghen krijghen / hebben sp alle haer peerden ende muplen over boort ghesmeten / ende baerende boort wint / passeerden sp tusschen de Orcades Fayre Ile, ober de zijde Schotlandt ende quamen nergheens aen landt / ende boeren hoogh Noordwaerts / tot 62 graden / wel 80 mijlen ver van eenighe Landen.

Ende daer zijnde / soo gheboodt den Oversten den Hertogh van Medina, dat elck so hy best konde / soude sijnen cours setten recht nae Wisschaven / ende hy met 20 oft 25 Schepen / best versien zijnde van water ende nootduft / nam sijnen cours seer hooghe in de Zee / dat hem t' hups byochte : maer d' andere ontrent 40 Schepen ende meer sterck sijnde / metten onder Admirael / hielden haeren cours naerder Yrlandt, nae Cabo Clere, op hope van erghens water ende verberfchinghe te krijghen. Doch veel contrarie winden hebbende /

8851 kregghen sp ontrent den tweeden September eenen grooten storm upt den Noordwesten / diese meestendeel op diverse plaetsen van Yrlandt breef / daer sp veel bergingen / onder anderen het Galeon van Michiel Oquendo, een van de vier groote Galeassen / twee groote Venetiaensche Schepen / la Ratta ende Balanzara, met meer anderen / tot 36 oft 38 Schepen toe / met meest alle t volck. Eenighe schepen quamen weder doot Weste wint in de Engelsche Zee / ende weder eenighe in Engelandt : eenighe worden by die van Rochelle genomen. Een groote Galeas quam tot Hable de grace in Franckrijck ghebreven / upt noot doot tempeest / daer sp haer Schepen vol spaensche vrouwen bonden / die de Armade ghevolghe waren. In Noordwegen zijnder oock twee ghebreven ende ghebleven / d' een seer groot / maer het volck gesalveert. Somma dat van de hondert ende 34 seplen die upt ghebaren waren / maer ontrent 53 groote ende klepne weder gekeert zyn / als namelijk van de 4 Galeassen ende 4 Galeen, zyn van elck maer een weder gekeert / van de 91 groote Galeonen ende Wulken / zijnder 58 achter ghebleven / ende 33 weder gekeert. Van de Parasschen ende Assabren zijnder 17 ghebleven ende 18 weder gekeert. Tsaen zijnder ghebleven 81 Galeassen / Galeen ende Schepen / groot ende klepne. Van de 53 die weder gekeert zyn / waender veel ghereeckent die in t eerste t' hups keerden / eer sp in de Engelsche Zee quamen. Twee van de Galeonen die t' hups ghekomen waeren / gheraecten in brandt in de Haven / ende dierghelijcke onghelucken hebben andere meer ontmoet.

Van de dertigh duysent mannen die hier op dese Armade gheweest hebben / is nae adbenant oock een groote menigte gebleven ende verbrontken / ende nae de t' hups komste zijnder van de overgheblevene veel van t' boozleden onghemack gestorben. Den Hartogh van Medina Sydonia, een kloeck ende verstandigh heer / die ghenoech teghen sijnen danck den last opghelept was / ontschuldighde hem met sijn Wpiloten / ende op het ghebreck van secours van Parma / dat het noch niet reede was / etc. Hem wert gheoorloft t' hups ende op sijn ghemack te trecken / sonder ten Hobe te komen / alwaer men sepde dat hy sijn benijders qualick konde den mond stoppen : Veel andere van Adel / als Ian Martines de Richaldo, storf hoort nae sijn komste / met Diego Flo-

Tempeest
ende schip-
breuck des
Armades op
Yrlandt.

Van de 132
schepen der
Armade sijn
meer 13 toe
der ghekeert

De Spaensche
Arma-
de resolbeer
achter
Schotlandt
om na hups
te keeren.

Verhael van
eenighe ge-
bleven ende
ghebangenen
der Spangi-
aerden.

res

5 8 8.

res de Valdez, Michiel Oquendo, Don Alonzo de Leyva, Don Diego de Maldonado, Don Francisco Bonadillio, Don Iorgio Mauriques, alle van de Maet in de Armade: Vele sijn verbronden / als onder anderen / Thomas Perenot van Granvella, Grahe van Canteroy, des Cardinaels Granvella broeders soone. In Zeelandt bleef ghehanghen Don Diego Pimentel, Maestro del Campo, ofte Colonnell van 32 Vaendelen / met meer andere in 't selfde schip ghehanghen.

Verhael van
herschepden
spaensche
heeren die in
Enghelant
ghehanghen
waren.

In Enghelant was ghehanghen Pedro Valdez een erbaren man / ende van aensien onder de sijne / met Don Basco de Silva, ende Don Alonso de Sayas. In Irlandt sijn veel Edelen verbronden / ende veel van de Prische verslaghen: Daer wasser by Sir Richard, Bingham, (alder Gouverneur) ontrent 200 in ghenade aengenomen / maer alsoo daer noch eenen hoop van 800 sterck an Land geraecht waren met gheveer / ende den selven Bingham wepnigh volck by hem hebbende / vreesde dat hy selve mochte overweldicht worden / soo dede hy die 200 doodsstaen: Maer eenighe ontlopende / ende dat de 800 aensegghende / die aen quamen om ghenade te versoeken / soo sp seiden / ende daer ober despererende / trocken sy wederom / verhalvatende een ondt schip / waer mede sy haer weder ter Zee begaben / die daer nae alle verbronden / waer onder oock veel van den Adel waren.

Ontrent Ir-
landt wert
verbronden.

Nochtans werdt van daer in Enghelant ghebracht Don Alonso de Lucon, Colonnell van 32 Vaendelen van de Tertio van Napels, met Don Rodrigo de Lasso, ende twee van den hups Cordua, die den Ridder Horatio Palavicino in sijn handen kreegh / om daer mede te lossen den Jonck-heere Odet van Tiligni, die in het kasteel van Doornick sat / ende by Antwerpen ghehanghen was / ten tijden als den Hertogh van Parma de selve belegert hadde. Somaer daeren is geen Edelhups ofte gheslachte in Spangien / of sy hebben Soone / Broeder / ofte Neve in dese Armade verlooren. Ontrent 1200 boots-gezellen / ende Soldaten / hier ende daer in Enghelant ghehanghen / met noch wel 30 van Adel ende Bevindt-hebbers / die de Koninginne hoor kien rantsen-gelt t' hups ghesonden heeft.

Wel geban-
ghens up
Enghelant
t' hups ghe-
sonden.

De overgebleven resterendescheppen / die de handen der Enghelschen ende Nederlanders / de klippen ende Roten van Irlandt / de stozmen ende bae-

ren des woesten Oceaens ontkoomen waren / zijnde seer wepnigh in getale / sijn nae veel moepten / angst ende perijckelen / wederomme in Spangien t' hups ghehooven / achterlatende (gelijck hoor heenen verhaelt is) sulcken menighe van verscheppen soorten van Schepen / soo veel treffeliche heeren van qualiteyt / Edelen / kloethe Soldaten / handighe Matroozen / ende ander personen: soo veel gheschurt / ende amonitie van Oorloghe / gelt / juwelien / ende ander dinghen / dat waer t' saecke / de selve in t' langhe ende breede ghespecificeert ende aengheteykent waren / de selve soude een onghe-loofliche somme geldts impoorteren ende bezaghen. Maer hoe de macht van dese vloote machtiger ende stercker gheweest is / ende hoe de selve by de menschen onbertuimelicker gheacht gheworden is: de victorie ende overwinninghe der selver is wederomme te heerlicher ende te grooter / ende beyde dese Landen / te weten / Enghelant ende de Vereenighde Provintien hadden te grooter oorsaecke ende redenen dien grooten ende onbertuimelicken Godt / (wiens ghewoonte het is den trots ende hoogh-moet der Princen te breecken ende ter neder te werpen: daer en teghen de kleyn / swacke / ende verbruchte by te staen / te beschutten / beschermen ende om hooghe te trecken) te loven / te eeren / ende te dienen / alle de daghen hare levens: Om dat hy haer in sulcken grooten ghebaer / beschutet ende beschermt hadde. De Koninginne van Enghelant ende de Ho. Mo. heeren Staten van de Nederlanden hebben tot dien eynde / ter wijlen de vloote hoor ende ontrent Enghelant ende dese Landen passerende was / verscheppen Wilt ende Vasten daghen belast ende gheordonneert / gestadelicken Godt biddende / dat hy haer ende dese Landen van sulcken macht / gheweldt ende perijckel t' welck sy alreede sagen van haer wilde keeren ende weeren: dat hy hare sonden (die wel verdient hadden / alsoo ghetughticht ende ghekastijt te werden) niet en wilde aensien / maer dat hy haer soude helpen ende bystaen / om Jesu Christi ende sijns selfs wille / naedemael dat het sijn eygen werck ende saecke was / die den Paus van Roomen ende de Koningin van Spangien sochten up te roepen ende te verdelghen. Welcke Gebeden / naer dien de selve waren ter eeren Gods / ende tot lof ende prijs van sijne onwederstanelicke macht / heeft hy de selve verhoort / ende ghegheben t' gene sy

T' hups
komte van
de overge-
bleve sche-
pen van de
Spaensche
vloote.

Verscheppen
Wilt ende
Vasten da-
ghen in En-
ghelant ende
Nederlandt
tot danks-
segginge ge-
bonden.

i 5 8 8. **S**o versocht ende ghebeden hebben.
Ende naemaels als de Armade lan-
ghe verrooken was / te weten den 29
November nae den nieuwen stijl / isser
in Engelandt by de Koninginne / ende
inde geunierde boorscheyden Landen /
by de H. M. Staten der selbigher ee-
nen ghemeenen Dierdagh bestemt / met
bevel dat een peghelick Godt looben
en danken soude: En den Predicanten
werdt belast den volcke daer toe te be-
werken / welcken dach met vasten / ber-
maninghen / bidden ende lofsangen o-
fter ghebracht is.

Erftamphe
bande Ro-
migi ne van
Engheland
den 4 De-
cember.

De Koninginne van Engelandt heeft
selbe tot Londen / ober sulcke heerliche
verlossinge Chzistelic getriumpheert /
op sijn Romeynsch ende is met alle haer
Staten ende Officiieren des Rijcs / seer
solemnelick van haer Paleys / op de
manier als op een Triumph-waghen
dooz de stadt Londen / nae de Hoofst-
kercke van S. Pauwels gereden / op wel-
ke kercke de ghewonnen Banieren /
Vanen ende Vanderollen van de
Spaengiaerden upstaken. De Boz-
gerije van Londen stonden ober beyde
zijden der straten in haer Ambachten
ende Leberepen booz Lenen / die al met
blaulaken behangen waren / met haer
Banieren ende Standaerden / in seer
groote magnificentie. In de kercke
dede de Koninginne met de Geestelick-
heyt ende hare Hofgesin / Gode haer
danchsegginghe : Ende een publijck
Sermoen dede sy booz haer op 't kerck-
hof predicken / dieneende allcenlick om
Gode te loben ende te dancken / selbe
de Gemeente / mondelick aensprecc-

kende / ende tot het selve vermanende / i 5 8 3;
daer op haer met groote acclamatie
van de menighte een lanch gheluck sa-
ligh leven van Godt toe-ghewenscht
wiert / tot verdempinghe haerder vy-
anden.

Alouds is dese heerliche / groote / ende
machtighe Armade / die sy selve alom-
me onwinnelick noemden / wiens ge-
lijcken in beel hondert jaren in de Oec-
eanische Zee niet gesien en is / als een
roock bergaen / tot grooter confusie
van de aenrechtters der selbiger / daer
over de Koninginne van haer Vrienden
ende Gebeuren gecongratuleert wert /
ende beel versen ende Tof-
dichten tot
haerder eeren gheschreeben.

De Ho. Mo. Heeren Staten van
Zeelandt / deden een medaille snijden
ende munten/ ter ghebachtenisse van de
komste ende onder-ganck deser Arma-
de / hebbende op de eene sijde het wapen
van Zeelandt/ met dese woorzen/ Soli
Deo gloria; ende op de ander zijde wa-
ren af-ghebeeldet eenighe onder-gaen-
de ofte sinkende groote Schepen/ met
dese woorzen Classis Hispanica; ende
rontomme de selve Venit, Juit, Fuit,
1588.

Wp souden noch vele ende versche-
den particuliere beschrijvinghen ende
gheschiedenissen van dese machtighe
Vlooe hier kormen by voeghen ende
verhaelen / dan / overmits die in vele
andere boecken ende in bysondere be-
schrijvinghen ofte Tractaetgens ghe-
drukt sijn / soo sullen wy hier mede be-
slupten ende den begerigen Leser tot de
selve wijsen ende seyn den.

**Veracht-
penning in
Zeeland ge-
lagd.**

Befluspe van de Spaansche vloot

Den

Den Prince van Parma belegert BERGEN op ten ZOOM:

Ende vertreckt daer weder af op

den 12 November, inden Jare 1588.

1588.

Gelegent-
heide van
Bergen op
ten Zoom.

Alme de Bele-
gheringhe ende
Verlatinghe van
BERGHEM OP
TEN ZOOM,
dooz den Prince
van Parma ghe-
schiet weesende/
wel ende volko-
mentlijcken te verhalen / soo heeft ons
goet gedocht hier inne te volgen / de Be-
schrijvinge die daer van gemaeckt is by
den wel-geleerden Jacob Baselis de Jonge /
Dienaer des H. Euangelij binnen
de selve Stadt eenighe Jaren geweest
zijnde / eerst by hem in den Jare 1603.
ende onlanghs dooz sijne kinderen an-
dermael seer vermeerderd ende verbeterd
weesende / in openbare druck uptgegeven
Ende dat insonderheyt hieromme o-
vermits in deselve so veel Particula-
ritepten ende Aentepkeningen verhaelt
ende geschreven staen / die by Emanuel
van Meteren ende andere Historie-
schrijveren bergeten ende naergelaten
zijn / weesende de selve Beschrijvinge van
den volgenden Inhoudt.

BERGHEM OP TEN ZOOM,
is een Stadt des Bartoghdoms van
Brabant, welke de voornaemste ende eer-
ste is van de 17 Nederlantsche Provin-
cien: Was eerstijts een Heerlichheyt,
maer is Anno 1533. van Keyser Carel
de vijfde / vereert met den Name van
Marchgraeffschap. Is d'eerste Stadt
diemen ter sincker-hant laet liggen / so
men van Romerwael ende Tholen (Ste-
den van Zeelant) nae Antwerpen ha-
ren wil. Is geweest een treffelike koop-
stad / niet alleen ten tijde van onse vooz-
Gunders / maer oock by mans gedenc-
ken / inde welke de Spangiaerts / Fran-
cosen / Oosterlingen / Engelsche ende
Schotten haren Handel dreeven. Is ge-
legen in 't midden van de machthigste
Provincien van Nederlandt. Ik meene
Brabant / Vlaenderen / Holland ende
Zeelant. Want van d'eerste is sy geen
flecht deel selve: zijnde maer 6 ure gaens

van Antwerpen, 't welck hier te lande 1588.
de treffelijckste koop-stadt is van allen.
De ander drie heeft sy in 't gesichte / te
weeten: Vlaenderen in 't Zuyden / Hol-
lant in 't Noorden / en Zeelant in 't We-
sten. Daer is oock mede een seer bequa-
me Haven / die het Zuydlandt van het
Noordlandt scheidende / (want al-
so heetmen het Landt dat van weer-zij-
den de Haven licht) an de kromte wel-
ke maer 535 boeten van de Stadt en is /
naer 't Oosten sich draept ende in twee
Armen ghespleeten zijnde / den Ham
maekt / ende alsoo in de Stadt loopt.

Den Arm die in 't Zuyden is / dient
den Water-molen / ende de Zout-keeten
die in de Stadt getimmerd zijn. Ende
die in 't Noorden is / maekt de Haven
binnen de Stadt. Welke Stadt binnen
haren binnensten ommeloop wijdt is
10175 boeten / sonder de Boltwercken.
Heeft eenen hoogen Herden-wal / ende
rontom Grachten. Is oock voorszien
tegen het oberballen / op sommige plaet-
sen met Bekelwerck / ('t welck men Pal-
lesaden noemt) op andere plaetsen met
levende Voorn-hagen / ende op ander
plaetsen met gemeste Dupren / staende
boven op den Wal. Daer zijn oock veel
nieuwe Herde-boltwercken gemaeckt tot
beschermingen der Stadt. Ende al is 't
datse nu deerlich is mismaekt / dooz het
af-breeken van seer veel schone Dupsen /
heeft niet te min noch boven de 1000 die
bewoont zijn / en andze die onwoonbaer
dooz de Oorloge gemaeckt warē / werden
dagelick vernient en bequaem gemaeckt
om te bewonen. Heeft seer schone wijde
straten / by rupme Marten : te weten:
de Groote-markt, de Visch-markt, ende de
Koren-markt. Daer is oock een seer
schone Kerke / die gantsch obertwelst is.

Het Hof van de Marchgrabe is een
groot Cieraet dooz de Stadt. Het rijcke
Nonnen-klooster is verandert tot een
Gast-huis : want het Gast-huis dat
bupten pleght te wesen / is met andere
Gestichten (die bupten waren) dooz de
Oorloghe verwoest.

Beschrij-
vinge der sel-
ver.

Stad van
de Dupsen in
Bergen:

Den Mark-
grafs Hof.

G De

1588.

Marchgraef
Jan in
Spangien
bergeben.

De March-graef Jan van Bergen, naer Spangien aenden Koninck Philips gesonden zijnde van de Staten van Nederlandt / in den Jaere 1566. om te versoeken moderatie ende versoetinge van de Mardaten / angaende het dooden van die van de Frisigien is niet synen Met-ghefelle / de Heere van Montigni noyt levendigh weder-gekeert: Men seght / dat hy door bevel des Konincks vergheten is. Het doode Lichaem is tot Bergen ghebracht. Na zijn doot / zijn de saken van Bergen in verloop gekomen. Want de Weduwe (om d' Inquisitie van Spangien te behaeghen) heeft bestaen de Gheloolinge te verholgen / doende herdopen der selver kinderen een-mael by de Dienaren des Goddeliken Woords gedoopt / d'eene bannende d' ander doodende / sommighe tot afval ende versakinge dwingende. Doch heeft eeben-wel Duc d'Alve den Cyran niet konnen vermorzulen: Welcke alle den Hupstraet van 't Hof / (die bykans een Konincks Boet weert was) heeft verkocht / ende alle d' Inkomsten van 't Marchgraefschap (die boven maten veel waren) angeslagen. Want boven het Marchgraefschap van Bergen, in het welcke zijn 17 Dorpen / drie Slooten / midtsgaders den Ruygen-Hill, daer nu Willem-stadt banden Prince van Orangien gebout ende na synen Naem genaemt is) hadde de March-graef noch het Graefschap van Walheym, gelegen in Wals-Brabant. Welck alle door den Vrede-handel van Gent, aen de Erfgenamen zijn weder-gekeert. Den hoogen Vloet die was 's nachts den 2 Nobembrijs in den Jaere 1570. ende heeft het Zupdt-landt van synen Dijken berooft: Sulchs dat de Zee het gheheele blacke Landt / t' welck tusschen het vaste Lant ende de Haven licht / alle dage bebloepende / nu / geduyrende dese Oorloge / de Stadt wel soo goeden dienst doet / als te hooren by tijde van Vrede quaden gedaen heeft.

In de eerste In-landsche Oorlooge was Bergen met de Spangiaerts: op welcken tijdt het seer scherp hielt / dat de Zee-landers de Stadt niet onversiens in en namen. Want sommighe van haer waren alreede aen de Zupdmeulen al ober Stads-muren: Ende indien niet een Italiaen van het Garisfoen / haer en hadde ondeckt / alsoo hy de ronde dede / souden ongetwijfelt de Stadt hebben in-genomen. Varen Men-slagh hier door ghebroken wesende / zijn wederom nae haer Schepen ghekeert / die in de Schelde lagen / twee

van den haren doot gebleven ende eenige gequeert zijnde / latende mede haere Leeren aen de Stads-weste / met welke sy opgeklimmen waren.

Dyt onse Haven ginck t'zeple de Vloote / welcke door het laetste Middeburgh ontfangen hadde / also t' banden Prince van Orangien hart belegert ende ten upersten ghebracht was / ende die door bevel van synen Excellentie onder 't beleyt van Lowys Blafot, Admirael van Zeelandt (die mede Leyden hadde ontfet) niet verre van Roomersvael is gheslagen op den tweeden dagh van Januarij in den Jaere 1574. Maer alsoo den achtsten Nobembrijs in den Jaere 1576. binnen Gent den Vrede tusschen de Staten van Nederlandt was gemaakt / ende Don Jan van Oostenrijck den kirijch her-nam / is de Stadt gekomen onder 't ghebeide van de Heeren Staten / door dien de Hooghduptschen / welcke by den Spangiaert daer in gelept waren / haer aen den Heere van Champigni, Broeder handen Cardinael Granvelle, ober-gaben. De Duptschen hadden het Slot van Wouffe met omtrent beertigh Mannen beset. Dit heeft Elias de Lion (die doen Ruitmeester was) 's moeghens broegh verrast ende in-genomen / om-brengende alle die daer inne waren / upt-genomen eenent sekeren Soldaet / die naecht upt zijn Bedde ontfprongen zijnde / binnen Bergen gekomen is / ende heeft syn Spitsbroeders de sake (soose geschiet was) verhalende gheene klepne breef aen-gaeght.

Champigni dese ghelegghentheyt waer-neemende / heeft syn Volck / het welck hy in kleyn ghetal van Anwerpen ghebracht hadde / met groot gherommel en ghedommel van Trommelen / den gheheelen Nacht van het Berghsche Bosch nae 't Wagijn-hof gints ende weder doen trecken / sulchs dat de Duptschen meenden / gheheel Neder-landt was upt-ghelaten om haer te koomen beleggheren. Als t'nu dagh ghewozen was / sien de een groote meenichte van Schepen / die van ende nae Antwerpen voeren met haer koopmanschap / maken sy haer selven wijs / dat het al Oorlog-schepen zijn / ende datmen haer bejde te Water en te Lande omcingelen wilde: Ende allerhande ghebaerlijgheden haer selven inbeeldende / kregen sy meede groot achter-dencken van de Burgerpe. Ondertusschen is in de Stad gekomen eenen Jacob de Vos Burger van Bergen, die hem seer wel heeft ghequeeten. Hy maecte de Macht

1588.

Bloot upt
Bergen ghe-
zept / Anno
1574.

Bergen
waeromt
hy d' d' de
Staten ghe-
komen.

Strategus
van Cham-
pigni.

Dur d' Alva
confi'queert
het March-
graefschap
van Bergen.

Water vloet
in 't Jaer
1587.

1583. ende dat wat heel meer dan het was / seggende: Indien sy haer niet stracks ober en gaben / dat het met haer al gedaen was: dat Champigni vast besigh was met alle de dinghen te bestellen / die nodigh waren om de Stadt van alle kanten aen te vallen ende te bestormen: Dat hy ghesonden was om haer te waerschouden/toe te sien/ met haer Leven niet te speelen / ende haer selven niet te verreuckelooften: ende niet willende selfs een oghenblik haer vergunnen om vergaderinghe te houden ende te raedtslaghen / nemaer hem houdende ghelijck of hy stracks weder ter Stadt upt wilde / heeft de Duytschen (die alreede meer als genoegh verslagen waren) soo beanght ende benauwt / dat sy Focker haren Obersten / de Stadt ende alle haere Wapenen in Handen van Champigni hebben overgegeven/ sonder selfs eenigh Leer-gelt te ontfangen om weder na haren Hjem te keeren.

Op den 8^{den} Predication tot Bergen.

Na den Driede - handel van Gent, hadden die van de Gereformeerde Religie eerst heymelijck / ende daer na openlijck / met oogenlupckinge van de Staten / ja met toelatinge ende inruyminge van Kercken / begonnen te predicken / heel Zabandt ende Vlaenderen ober. Dit hebben sy oock eyndelik tot Bergen anede bestaen / daer upt dat verscheppen Swarigheden zijn geresen. Want also sommige / booznaementlijck de Geestelijckheyt / niet en wilden sulcke Predicanten toelaten / ende andere wilden datse fouden geschieden / isser veel gekijfs ende verschils onder de Burghers ontsaen.

De Heer van Bersele Dyandt van de Predicanten.

Jan van Wichem Heer van Barsele, hadde getrouwt op den eersten Januarij 1578. Margriete van Merode, die de Dochter was van de Suster van Jan van Bergen / om-gekomen (also geseyt is) in Spangien / ende desselfs Erfgenaem. Dese Heere van Bersele was een groot Dyant van de Gereformeerde Religie: Hadde ober sulcks meermaels gepooght Soldaten in de Stadt te brengen / om de Gereformeerde de oeffeninghe van haer Religie te bemmen / ende de selfe upt de Stadt te verdrijven. De Geestelijckheyt deden oock haer beste / om 't loopende Paert (soo men seght) de spoore te gheven / ende noch meer te doen loopen.

Die van de Religie van hem ghezeeght.

Als nu de March-grabe/ het Capitael / den Paastoos ende andere / anders niet en sochten/dan het weder-onsteken Licht des Euangeliums upt te blussen / ende die van de Gereformeerde Religie daghelijcks dreyghden met de Gebancknisse / Wallinckschap / met ombzen-

gen ende andersints / hebben sy met al haer bitterhepdt tegen de Religie te wege ghebacht / dat / alsoo dooz last van den Certs-hartoghe Matthias, die hier van aen de Magistraet gheschreuen hadde / in dato van den 26 Septembrij 1578. Maer een Kercke die van de Religie vergunt was/ ende alle d'andere ghehouden wierden van de ghene/diemen Catholijcken noemt / waer upt de Soldaten die (gheduerende dese verschillen) van de Staten te Bergen in besettinge ghesonden waren / oorsake genomen hebben / om de Kerck - deuren op te loopen / de Beelden te stormen / ende 't Mis-gewaet te plonderen. Dit is gheschiedt den 8 Novembrij 1580. Ondertusschen kinticht de Dyant Breda in met berraet. Daerom (om Bergen te verseecken tegen den Dyant / wert Lagarde met eenighe Daendelen Francopfen / sonder weeten van de Burgheren / in-gelaten / dooz een Hopman ofte twee van de Soldaten / die in de Stadt waren / met goeden wille (soo men seide) van den Prince van Orangien. Dit heeft den Marchgrabe seer qualijck genomen / welcke den Francopfen niet min tegen het Herte waren als de Gereformeerde.

De Bergen Beelden ghestormt.

Als nu de Francopfen in munterpe gheballen zijnde / om haer betalinghe wille / veel moerwils bedreuen / heeft hy sich op het Slot te Wouwe begeben. Van hier is hy gekomen dooz het ingeben van den Paastoos hy den Dyant / die hy tot dien eynde hadde beschreuen / om hen de Stadt in handen te leveren / daer toe ghebruyckende den dienst van twee Burghers die Verraders waren.

De Heere soecht de Stad aen den Dyant ober te gheben dooz berraet.

Men de Wagijne - Poorte was een Slups / om 't Water van de Vaert (die sommige verkeerdelijck de Riviere Zoom heeten) in de Grebbe te laten / in welke alle de Gaten van de Stadt lossen / om alsoo de vuyghhepdt dooz de Haven te doen spoelen. De Verraders hebben dese Slups weten op te winden / (want den eenen was Stads - timmerman) ende den Dyant hier lancr in de Stadt te laten. De Stadt was zyn / indien niet / ich en weet niet wat breefe de Verraders hadde doen de blucht nemen.

't Was besproken / datse den Dyant (in Stadt zijnde) fouden ghebacht hebben aen de Houtpoorte / die swak was / ende seer lichtelijck konde op-ghebroocken worden: want hier was de March-grabe met de Ruyterpe ende het ander Doet - volck. Dese Poorte is den upt - ganck in 't Noortlandt gheweest / ende wert alsoo genaemt / om

1588. dat het Houdt / dat upt Zabant naer Hollandt ende Zeelandt plach verhoert te worden / daer ghescheept wiert / nu lichter een Wolwerk booz / ende en wert niet meer gebzupcht.

Als nu dese Verraders wech-liepen ende sich in de Gzebbe verberghden / obermidts sp op beele plaetsen oberwelft is / daer sp onder de Hupfen ende Straten dooz-loopt / wiste den Wpant niet / welke op de Koozne-marcht stondt (die dicht aen dese Poozte ende Slups ghelegen is) in de Stadt onbekent ende onbedreben zijnde / waer henen hp 't Hooft wenden soude om na de Houte Poorte te koomen. Maer hoozt hier wat breemts : Onder des Wpandts Hopmannen was eenen ghe-naemt Bastiaen, ende onder de Francopsen die in de Stadt lagen / was ook soo eenen Hopman genaemt.

Op wat wise het Verract upt gekomen ende af-geloo-penis.

Als den Warm aen-ginck / seeckeren Fransman die onder desen onsen Bastiaen diende / quam met sijn Wapen ghelooopen nae de Bagijne Poorte, om hem te boegen bp sijn Vaendel / 't welk daer de Wacht hadde. Dese raecte onder den Wpant / die op de Koozne-marcht stondt (gelijck wy gesepdt hebben.) Ende in Francops ghebzaeght zijnde / Wie zijt ghy ? Antwoorde / Soldaet van den Hopman Bastiaen. Sp/menende een van den haren booz te hebben / die in de Stad beken en bedrebe was (dewyle sp sagen dat hp van upt der Stadt bp haer quam / bzaeghden : Waer lanchs gaetmen (ich sal haer epgen Woorzen gebzupcken) A la Porte de Hou? Want alsoo verminchten sp op hare wijze de woorzen : De Hout Poorte, hp oock anders niet dencken-de / dan ten waren sijn Metghesellen / (ghelijck ghemeenlijck sulchs in sulcke Veroerten gheschiedt) booz La Porte de Hout, verstaende La Porte de Wou, volght my sepde hp / ende bzacht haer niet aen de Hout Poorte, maer aen de Woutche Poorte : Dese was te sterck / ende en konde niet op-ghebzoocken woorzen met de Instrumenten die sp mede gebzacht hadden / hoe seer sp oock wrochten. De Fransman siende upt desen handel / ende oock dooz de nat-righepdt van hare kleederen (want sp waren dooz de Vest ghekoomen) dat het de Wpant was / heeft sich wech ghepacht. Onse Soldaten stonden op tloopen : Ja sommighe wierpen haer van boben neder de Vesten / ende liepen naer Antwerpen, den Prince van Orangien de tijdinghe bzengen / dat Bergen in-genomen was. De kloechmoedighepdt van den Hopman Val-

kenburgh, die Wacht-mester was geweest / eer de Francopsen muptineerden / ende van seeckeren Franschen Hopman / met Damen Laleyn, heeft hier ghebleecken. Welcke beyde op eenen tijdt van verscheyden wegghen / met weynighe Soldaten den Wpant mannelijck zyn aen-geballen / den selfden t'samen het op-breecken der Poozte verhinderde ende op de blucht bzengende. Sulchs dat een groote meenichte van de Wpant doodt-gheslagen ende ghehangen genomen is / de twee Verraders zyn oock mede ghehangen / eerst ghehanghen / daer na ghebierendels / naer datse ontdeckt hadden de Medeplichters van 't Verraet. Den eenen hiet Staes Adriaenssen, ende was een Timmer-man van sijn Wpant-werck / des anderen Naeme was Anthony Cornelisz. een Pot-baeker. Sp hebben beschuldicht den March-graefe selbe / (upt wiens Naeme seeckeren Edelman haer hadde ghebzeppht te hanghen / inden sp niet en deden t'ghene / daer toe sp versocht waren.) Steven Langritius den Psooz / seeckere Margriete de Verruwerster Jesuyte / ende sommighe andere / der welcker Naemen om redenen beschoont werden. Nu d'andere die ontsloopen konden / kroopen weder ten gaste upt / waer sp in-gesloopen waren / ende boodschapten aen de March-graefe wat haer was weder-baren / die sp besigh bonden met de Hout Poozte te bestozmen / sulchs dat hp bphangde selve ober-weldicht hadde. Hp wist niet wat hp dencken soude / ende wat het te segghen was / dat hp van binnen gheene hulpe vernam van de ghene die hp wel wiste / nu een goede wyle in de Stadt gheweest te zyn. Maer als hp nu hoorde van haer blucht / ende dat den meerderen deel doodt ende ghevanghen waren / is hp weder nae Wouwe veretrocken / van waer hp gekomen was / wel toornigh ende spytigh zijnde ober sijnen Aenslagh / ende heeft het Slot den Wpant in handen ghegheben / als niet anders komnende upt-richten. Dit is ghebeurt den vijfden Decembzys met den Dagheraet in den Jare 1581. Sulcx is gheweest t'epnde van 't booz-nemen van de March-graefe tegen sijn epgen Stadt / na welke gebolght is de deerlijcke verwoestinghe van het gheheele March-graefschap / die wy nu sien / ende ober welke oock de Wpant selbe deernisse hebben moet. De March-graefe is van de Heeren Staten Wpant vanden Lande verklart / ende alle sijne

1588.

Kloechmoedighepdt van Zabanten ende Laleyn.

De Verraders gevangen ende gestraft.

Den March-graef heeft Wouwe ober aen den Wpant.

Goede.

1588. Goederen zijn by haer aengeslaghen. 't Slot van Wouwe hebben d' onse / na dat het vijf maanden was gheweest in handen vanden vrandt / gheweldiglych beschooten / ende by verdragh wederomme inghekeghen. De Francopfen hebben het Slot tot Burgh-vliet verdrant / om den March-grave spijt te doen. Ende om dat het Burgers waren gheweest / die de stad hadden ghepoocht te verraden / beschuldighden / sp alle de werelt van verraderije. Wederen niet alleene vele dertelhepds / maer leefden oock woedelick met de Burgeren. Sulcx dat 't meerderen deel der selver / al dat sp hadden verlatende heymelick nae Hollandt ende Zee-landt wegh bloeden. Alwat dese achter lieten / was goeden buyt hooz de Soldaten / de welcke om gheenderhande moettwille te sparen / hebben oock de hupsen van de bluchtige vernielt. Ende terwyle wy nu ghewach maecten van de verwoestinghe die de stad overghekomen is / sal ick kortelick verhalen / hoe veel sp verandert is / van die sp was / eer dese Oorloghe opstont. Alle de Dorpen / alle de ghehuchten / alle de Hoven / alle de kercken ten plat-ten Lande / alle de Kloosters ende Gast-husen / met 't samen de hooz-steden die seer groot waren / zijn so verwoest / dat van eenighe maer de muren over-ende staen / ende van de andere niet eenen steen meer te vinden is. Het Bosch van Berghen is dooz den storm-wint van den Krijgh soo omgheworpen / dat-ter gheen gebaente meer van een Bosch en heeft. De sondt-keeten die op den Doozt-dijck van de haven in grooten ghetalle stonden / hebben die van Zie-richtzee in de eerste Oorloghe afgebrant. De Potbackerjen die buyten de Hout-poozte waren / zijn gheheel wipghe-roept / sulcks datmen niet en kan sien waer sp ghesaen hebben : Ende daer eertijds gheen Stadt van Nederlandt meer is verciert gheweest met boom-gaerden / opgaende boomen / bosschen ende hegghen / een gheheele mijle by na in 't ronde / en bindmen niet eenen eenigen boom meer. Een mensche grou-welt te verhalen wat verbiert de Burgheren vande mupinerende Soldaten meermals hebben moeten lijden / ghewonghen zijnde niet alleene de selfde met menighe in haer hupsen te herberghen / maer oock de kost ende alle noo-relikheden te verstrecken. 't Is hooz- waer een dzoef ghesichte / alsmen wel vijfhondert hupsen / sonder de kercke van de Minneboers / ende eenighe Capellen binnen de stad verwoest siet

staen. Welcke ellende van de Fran-
copfen (die by na 't gheheele saer van
een - en - tachtentigh hebben ghemupri-
nert) wel zinnen oorzponck heeft :
Maer is niet te min eenen goeden lan-
ghentijt daer nae / niet alleene van de
Enghelschen ende Schotten / maer
oock selve van onse Nederlanders dap-
perlick verholgh / die mijns oordeels /
geensins en zijn te verschoonen / de wij-
le sp tegen haer eppen Landt-saten ende
Vaderlandt soo schizichelick ghewoedt
hebben. Maer om te komen tot het
ghene hoozghenomen is / sullen wy het
hier by laeten.

Den vrandt gaet geluckelick hoozt
in vrandt ende Vlaenderen. De sa-
ken dan dapper verlopen wesende /
wert den dijck van ons hoozt-landt in
twee plaetsen doozghestrecken / op dat
de zee van wederzijden aen onse Haven-
dijck spelende / den vrandt benomen
soude werden alle middel om de selfde
ons te benemen. Doch al hoe wel 't
hooznemen van den March-grave an-
ders gheballen was / van de vrandt
wel hadde ghehoopt / nochtans weder-
keerende tot zijne oude ende ghewoone-
liche listen ende konsten / 't ghene hy
niet en hadde konnen volbringen dooz
den March-grave / soecht hy een jaer
ofte twee daer nae dooz den Gouver-
neur Beerwout te volboeren. Dese
was ghekomen in de plaetse van La-
garde , die ten langen lesten eens van
den Hertoghe van Alençon met zijne
Francopfen upt Berghen ghetrocken
was / om in 't tegher ghebruyckt te
worden / 't welck geschiede in de maent
Mey van den Jaer 1582. Want de
Staten van vrandt / hadden op den
6 Julij des Jaers 1581. den Koninck
van Spangien om zijner tyrannie ende
woetthepds wille afgheswooren ende
versaecht / ende in sijn plaetse tot haren
Hertoghe aenghenomen / Francoys de
Valoys , Broeder van den Koninck van
Vranckrijck , Hertoghe van Alençon.

Ons volck hadde eenen Paulus Bobo-
que Italiaen / Gouverneur van Steen-
berghen gevanghen binnen ghebracht.
Dese / ghelijck hy eenen loofen Dog
was / hadde eyndelick Beerwout so ver-
re bekout / dat hy beloofde de Stadt
met de schants Valcken-burgh (want
d' ander schansen ende ware doen noch
niet) in handen vanden Hertoghe van
Parma te stellen. Om het welcke te vol-
bringen / hy gerne den Hopman Val-
cken-burgh in de Stadt soude ghekegen
hebben : Doch hy roock louten / (gelijck
men seght) en Beerwout was by hem en
meer andere van doen af al verdracht.

3 Beerwout

Wert weder
inghenomen.

Verhaal van
de verwoes-
ting van het
mark-graf-
schap:

Den vrandt
soecht dooz
den Gouver-
neur Beer-
wout de
Stadt dooz
verdracht te
winnen.

Vijfhondert
hupsen in
Bergen ver-
woest

A. 5. 8. 8.

Beerwouts
aenslagh tot
hinder van
de Stadt.

Beerwout siende dattet alsoo niet en wilde vallen / soeket dooz een ander gat / ende wilt dat Valckenburgh versterckinghe van Kirijchs - volck in de Schants sal nemen / de wijle hy dooz sijne verspieters hadde verstaen / dat de Opandt de schants meende / ende dat de besettinghe te swack was om den aenhal des Opandts te wederstaen. Maer het is al booz een doof mans deure gheklopt. Beerwout houdt hart aen / ende sendt aen Valckenburgh den Heere Drossaert Elias de Lion, den Burghemeester Govert Willemsz. ende den Predikant Gerardus Pauli, al om hem te doen verstaen tot het innemen van de boozschyden versterckinghe. Maer dese selve welreckende watter schupide/en deden niet dat hy versochte / maer raden den Hopman Valckenburgh te blijven by het wepgeren. Ondertuschen werdt verscheydenlick (gelijck gemeenelick gebeurt) van Beerwout en sijne handelinge gesproken

De H. Sta-
ten van Beer-
wout ver-
raet berout-
ticht;

Den Hopman Valckenburgh ende sommighe andere verwittighen de Heeren Staten al het ghene datter omme gaet. Sulchs dat de Heeren Staten schijns van Beerwouts ghetrouwighede beginnen te twisselen. De Heere van Hemert Paulus Bax, ende Marcus Bax ghebroeders / die in de stadt met haer volck lagen / hielden vast een ooghe op Beerwout, ende saghen wel toe / dat hy niet tot naedeel van de Stadt upt en konde richten. Hy geef aen / dooz syn verspieters verstaen te hebben / datter een groote menighe van Waghens ende Karren onderwegen zijn nae Antwerpen / om den Opandt (die booz de Stadt lagh) alle nootsaekelicheden toe te voeren / die lichtelick konden afgheslaghen werden wannermen op haer eenen upthol dede : Wil daerom de poozten des nachts opghedaen ende volck te peerde ende te voet uptghesonden hebben / om sulchs in 't werck te stellen. Maer also hy dat scheen te doen om het Kirijch-volk upt de Stad te locken / ende haer den Opandt in de mont te jaghen om verslaghen te worden / ende om de Stadt van haer volck ontbloot sijnde den Opandt over te leveren. Soo hebben de Rittmeesters ende Hoplieden sulchs niet willen verstaen ofte toe laeten : Verklarende datse ghesonden zijn van de Heeren Staten om de Stadt te bewaren / ende niet om de Waghens ende Karren af te slaen / die den Opandt eenighen toe-boer deden. Ende of misschien dat op ander tijden wel mochte geraden schijnen / dat noch tans booz desen tijdt de ghelegentheyt

De andere
Doof- lieden
ende Stad-
ten op zijn
boozmeit.

van saken sulcx niet en konde toelaten : Midts het ingheene reden ter werelde bestondt / datmen de Stadt soude gaen waghden daer den Opandt soo nae by was met alle syn macht / om een onseker hoope van een luttel buys. Maer als de Staten eyndelick ten vollen waren bericht van sijne trouweloosheyt / werdt hy ontboden naer Hollandt. Hier houdt hy den Wolf by d' ooren : Ende zijn herte in groote twissel staen : de wat hy doen soude / word nu hier / nu daer / op dit ende op dat ghebreven. Hy siet / dat alle zijne bonden niet en helpen / om de Stadt aen den Hertoge van Parma te brengen / ende dat synen bedekten ende loofen handel oock de Heere Staten selve bekent is. Indien hy nae Hollandt gaet / hy socht dat het op zijnen hals mocht aen komen. Gaet hy niet soo maect hy hem selven schuldigh : Daerom is zijn booznemen na den Opandt ober te loopen. Maer om die van der Stadt te bedriegen / werdt de schup ghehuysende hy wil / soo het schijnt / alleene met eenen knecht ontrent den avondt naer Hollandt baren. Soo hy nu gekomen was an 't Coockhe gad / belast hy den Schipper de Schelde op naer Antwerpen zijnen streck wederomme te rugghe te nemen / want hy wat te doen hadde in de vloote / die tegen den Opandt op de Scheldt de wacht hielt. De schipper is ghehoorzaem. Ghekomen zijnde ontrent den Doel / wilt hy / dat den schipper sal aenlegghen. Dese zijne onschult doende / om dat den Opandt den Doel in hadde / dreyghde hem metter doot / indien hy boozder wepgeringe maecte. Ende dit is den uptganck van Beerwouts verraderije. Maer in plaetse van de straffe / die hy dooz desen middel heeft soeken te ontkomen / heeft hy metter daet gebonden / hoe waer het is / datmen ghemeenlick seght : Verraderijen zijn den grooten Heeren wel lief getal ende aengenaem / maer sy haten als slanghen alle Verraders.

Beerwout
by de Staten
ontboden.

Maer soogen
naer den Op-
andt

Wepnigh tijdt daer nae werdt Antwerpen aen den Opandt overghegheven. De Heeren Staten van de vereenighde Nederlanden soecken onderstandt aen hare Majesteit van Engelandt / ende overkomen met haer op sekere boozwaarden ende bespreken. Hare Majesteit sent met den beloofden onderstant in Nederlandt den Heere Robert Dudley, Grave van Leicester. De Staten maken den selfden Oubervneur ende Oberste Veld-Heer van de vereenighde Nederlanden. Alsoo de Heere

1588. Heere van Marquette was overleden / die onlanchs gheleden upt Vlaenderen was ghekomen / ende in 't beleggh van Pypen den upttersten hunger gheleden hadde / ende die in de plaetse van Weertwout by de Heeren Staten was gestelt gheweest / werde de Stadt van Berghen inden jare 1586 bevolen den Heere Philips Sydney, eenen Engheleschen Ridder / soone van den Dierop van Perlande / een seer gheleerd man. Desen was mede Gouverneur van Vlissingen, ende Generael van alle het Zeeusche Krijghs-volck. Is ghestorven tot Arnhem van de wonde die hy mannelijck verchende in 't beleggh voo? Zutphen ghekreghen hadde / met grooter droefheyt van allen. Van die tijdt af is de Stadt niet Engelischen beset gheweest / onder 't gebiet niet te min blijvende van de Heeren Staten. Onder dese schijnt de Stadt nu een wepnigh haren adem te scheppen / na soo vele hangigheden die sy soo vele jaren heeft uptghestaen. Immers en trechter niemant meer de hupfen om verre : ja vele die by naete neder laghen / werden wat versien.

Spiner
Gouverneur
van Bergen.

Daer dat gheheel Brabant / Bergen op ten Zoom alleen uptgenomen / was 't onderghewacht onder de Heerschappij des Konincks van Spangien / voo? 't beleyt vanden Prince van Parma. Soo heeft het Krijghs-volck van sijn Excellentie en de Ho. Mo. Heeren Staten verschepten tochten in 't Landt ghedaen / sonderlinghe op die tijdt als de Prince van Parma / al sijn machit tot Duprikerken by een versamelt hadde / om te verwachten de Spaensche Vloote / oock selve toegherust hebben de tot versterkinghe der selver / een seer groote Vloote van smalle schepen / als voo? verhaelt is.

Die van Brabant / Vlaenderen ende andere Proovintien onder de ghehoorzaemheyt des Konincks wesende / sende ende hoorende 't verberf van de Spaensche Armade ende het daghelicks ghequel / rooben / ende andere Krijghs-acten van de Soldaten van Berghen gheboelende. Hebben tegen den Prince van Parma gheprotesteert ende gheroeppen / dat daer alle de steden van Brabant onder de ghehoorzaemheyt van den Koninck waren ghewacht / Berghen op ten Zoom alleen overchoot / eenen rechtsinnighen roofnest / ende schupl- hoeck van een deel straet-schenders / dat van hier alle dage menighe van Sijpteren ende knechten uptghesonden werden / om de arme Cooplubende te hangen ende te spannen / die alle nootelicke dinghen haren

Slaght van
die van Brabant
aan
Parma over
de Soldaten
van Bergen.

Steden aenbachten / dat 't selfde ongheluck haren Burgheren ende hupf- lieden steeds overquam / die voo? groote rantsoenen uptghemerghelt werden / boben alle het verdziet dat sulche ghehanghemissen andersins mede brengen. Dat het noch eenighsing te verdzagen ware / indien men binnen de Steden selve voo? dese mocht gherust ende seker woenen / maer dat Beringen in den Lande van Luyse, Vilvorden, ende Geldernaken in Brabant, wel anders konden ghetuyghen / voo? dien sy waren inghenomen gheweest ende geplondert. Dat alle Dorpen ende Gehuchten voo? die Stadt onder Contributie werden ghewacht tot grooten voo?deele van de siebellen : Indien eenighe de contributien ende bzandtschat wepgerden te betaelen / daer op sy ghestelt werden dat der selver Dorpen verbrandt / de beesten ghenomen / de hoven berooft / ende d' inwoonders ghehangheluck werdengeboert. Datse in bosschen ende heggheghen verbozghen laghen / meer met listen dan met openbaer gheweldt / haer saecken verrichtende. Ist dat permandt sich teghen haer stellen wil / dat de Vpandte te soecken ende niet te vinden is. Indien hy sijn victozien leger / die soo vele steden overtoomen ende verobert hadde / voo? Berghen nu bzachte : dat alle de bzucht die de Vpandte upt het verterck van de Spaensche Vloote verkreghen hadde / wel heeft in droefheyt soude veranderen. Iae wanneer Bergen gewonnen ware / dat als van den wegh soude sijn ghebaent om de Zeeusche Eplanden / het eene voo? / ende het ander nae te bekomen. Immers soude Bergen ende het Epland van der Cholen 't samen konnen inghenomen werden. Dit waren vast de redenen die men van allen kanten upt Brabant vernam. Outgetwijfelt verdzoot Parma het blachten van de Spaensche Vloote / ende dat hy Engelandt missen moeste / het welck hy nu al inghenomen ende in sijnen geest verobert hadde / ghelijck ghenoeghsaem heeft ghebleecken upt alle de ghereetschappen die hy met hem nae Duprikerken ghenomen hadde / meer dienende om triumphaelick in Engelandt ingehaelt te worde / dan om sulken Koninckrijck met ghewapender ende gheweldiger handt in te nemen. Hy en stont oock in Spangien so wel te Hobe niet / om dies wille dat hy de Vloote van Spangien in haren noot niet en was te hulpe ghekomen. Om dan eenighsing dese schant-blecke upt te wijschen / heeft hy voo?ghenomen / Bergen

Beleg- ren
den van
Bergen te
beleggen.

1588. Bergen op ten Zoom onder sijn ghe-
welde te brengen. Van desen tijdt af/
zijnder verschepten gheruchten geloo-
pen / niet alleene in Nederlant / maer
oock in Engelandt selve. Ghelijck
van hare Majesteit de Heeren Staten
hier van heeft verwitticht dooz haere
Vriebe gheschreben in haer Hof van
Groenwits den 27 Augusti 1588. In't
begin van September / als nu alle ho-
pe upt was van de wederkomst van
de Spaenschevloote / ende den Hertoghe
van Parma sijn Leger upt Vlaen-
deren nae Zabandt brachte / soo hielt
alle man booz secker / dat het op Ber-
ghen ghewunt was.

Eenige ge-
bangedens o-
pentharen den
aenslag van
t selve beleg

Eenige Ruyters van de Baren upt-
gesonden zijnde om tijdinge te verne-
men/brachten/ met haer twee gebange-
nen/upt de welck men sekerlich vernam/
datter niet sekerder en was/dan dat de-
se Stad belegerd soude werden. Den ee-
nen gebangen was een Edelman van't
geschut : Den anderen was een Am-
monitie-meester. Als de onse haer
eerst by't Slot van Eeckeren aengre-
pen / ende hun brachde waer sy hen
wilden / gaben booz antwoorde / datse
nae's Konincks Leger trocken/'t welck
booz Berghen lagh. In de Stadt ge-
bracht zijnde / versckerden sy dat alle
dinghen veerdigh waren om ons te be-
legheren. Ja dat het leger op de tocht
was / ende dat sy eer sy gebangen wa-
ren / niet anders en wisten / oft het en
was al booz de Stadt / sulcks datse
grootelicks verwonderden / nu anders
siende. Ende sy seiden oock / dat het
Leger sterck was ses ende dertigh duysent
mammen / soo te peerde als te voet.

Den 9 der selver Maend Augusti
is de Waender-heer Willugby Generael
van weghen haer Majesteit ober de
Engelschen / te Bergen aengekomen.
Dese hadde Sire Willem Drurij, Ridder,
Gouverneur van de Stadt gemaect.

's Daeghs daer aen heeft men ghe-
monstert. Daer waren in alles twaelf
Maendelen voet-volck/daer van de ne-
ghen in de Stadt / d'ander drie op de
Schanten lagen. Hier en boven had-
den wy noch vier Vanen Ruyters.
Van de twee Nederlantsche waeren
Ritmeesters Pauwels ende Marcelis Bacx
gheboeders : Ober d' andere twee
Engelsche waren Parker ende Poulij.
Want Poulij een Engelsch Edelman
legde de Vane van den Heere Willugby.
Upt Hollandt is een groote menighe
van buskruydt aen-ghelomen. De
Schanten daer van wy spreken / lig-
ghen op de Haben. Want midts de
Haben te lanch is om geboegelik upt de

Macht van
Soldaten
binnen Ber-
gen.

Stadt beschermt te worden / zijnder
verschepten Forten ghemaect om die
te bezijden. Want de mondt van de
Haben is vijf duysent drie hondert en
vijf-en-twintigh voeten van de Stadt.
Van S. Jacobs poozte loopse eerst
Noordt-waerts vijf hondert ende vijf-
en-dertigh voeten/ende van daer West-
waerts in de Schelde. In dese kromte
is het eerste Fort/'t welck men het klep-
ne Schantsken heet/om dat het t klep-
ste van allen is. D'ander Schants en
licht maer een duysent drie hondert en
de twintigh voeten van het uiterste
hoofd / ende is ghenaemt Valckenburg,
nae den Wapman die eerst daer op ghe-
legghen heeft. Hier haertmen ober nae
de Noordt-schant / die van de Hout-
poozte licht twee duysent neghen hon-
dert ende vijf-en-sestigh voeten.

Haben van
Bergen / hoe
gelegen

In't Zuidt-landt aen Valckenburgh
licht de nieuwe Schants / afgeschep-
den van Valckenburgh boozschreben al-
leghen dooz de gracht / ende is achter o-
pen. 't Water van de gracht werde
dooz een Schips in de Haben afgelaten/
oft op ghehouden / nae dat men't be-
geert. Van de nieuwe Schants af heeft
men een gracht nae de Stadt toe begon-
nen te graben / die men de nieuwe Ha-
ben noemt. Teghen ober het klep-
schanten / is den Noordlantschen Dyck
doorghestecken / op dat den Wpand
gheenen toeganch van't vaste Lande
nae de Noordt-schant hebben en soude.

Valcken-
burgh
Schant.

Willugby reysden naer Hollandt/om-
me by de Heeren Staten te versogghen
t gene noodigh was om de Stadt tegen
den Wpand te houden : Doch eer hy
vertrock / hadde hy met de Magistraet
ghespreken ende te wege ghebracht/
dat de Stadt in acht wijcken soude ghe-
deelt werden / ober welcke elck eenen
Scheper het segghen hebben soude / op
dat de Burgers werken souden / daer
de Stadt swackst was.

De Burghemeesters van desen jare/
waren Francoys Manteau ende Peter
Suydlands: De Schepen Willem Fran-
soon oudt Burghemeester / Cornelis
Ianssoon, Cornelis Denijssloo Marcus
Martenssoon, Adriaen Ianssoon, Ian
de Clerck ende Cornelis van Heulden.
De Rente-meesters Marinus Claessoon,
oudt-Burghemeester ende oudt Wap-
houder / ende Nicolaes van Ransf. Als
Scheperen upt oosaecke van gewichte
niet en mochten by de wercklieden zyn/
soo waeren daer eenighe van de booz-
naemste Burgers upt elken wijck ver-
ordent / die hare plaetse souden gade
slaen. Den 4 dagh nae de komste van
Willugby hebben de Burgheren be-
gonnen

Burgers
van Bergen
in de belega-
tinge

588. gonnen aen S. Jacobs Dooze / langhs
welcke men nae 't Hooft gaet / een
nieuw Werck / maekende eerst een
Dooz - weere op den Dijk die vande
dooz - schyben Dooze naer de nieuwe
Haven loopt. Langhs de Doozen-
hegge / die vande Doer - toorn nae de
Dooz - poorte gheplant is / zijn meede
Dooz - weeren / in maniere van Loop-
graben opgewoopen: Dooz - wrocht-
men daghelijcks / op veel plaetsen seer
neerstelick. Op den Wegh van Wouwe
werden eenige Rupteren des Dpands
gesien. De Dooz - wachter haer onbekit
hebbende / steecht de Trompet / ende
slaet met de klokke alarm. Sire Wil-
lem Drurij, Gouverneur van de Stadt
halt upt met een deel Volcks. De
Dpand neemt synen wijck. Meest
alle de Rupters ende knechten die in de
Stadt waeren volghen den Gouver-
neur nae. Welcke met die wepnighe
Rupters die eerst met hem waeren upt-
ghegaen / den Dpand vervolghde tot
Wouwe toe / d'ander Rupters ende
knechten bleven plaetsse houden recht
in 't beginsel van de Dooz - weere
tusschen de Berghse Dypnen / die op
de linkerhant liggen / somen na Wouwe
gaet / en de Dypnen van Anxtermere die
op de rechterhant zijn. Ondertusschen
komt den Gouverneur wederom: ee-
nen van sijne Rupters ende twee Paer-
den verloren hebbende. Want hy was
gheweest tot aen 't Kerk - hof van Wou-
we, waer dat lagh een groote meenig-
te van den Dpand / ende hadde met
haer gheschermtseert. Wele mis-
pzen dese daet van de Gouverneur /
om dat hy scheen sich selven ende de
Stadt in merckelick ghebaer ghestelt te
hebben / doo den al te grooten lust die
hy tot verchten hadde. Want de Dp-
and was hem veel te sterck: Ende hy
was al te verre upt - ghereeden om we-
der de Stadt te winnen / indien den
Dpant hem aen - geballen hadde. Van
desen upt - val weder ghekeert zijn-
de / heeft hy de Dugghe aen 't Bol-
werck van de Heistede doen af - bree-
ken. Want d' Men - nemers van het
Werck / hadden een Dugghe ober de
West geslagen / om stoffe upt Drij - bo-
gaerts - bergh te haelen tot volmakinge
van den Wercke.

Die van
Bergen ber-
soeken hul-
pe aen
die van Zee-
landt.

Cornelis Janssen, Schepen van de
Stadt / werdt van de Magistraet nae
Zeelant gesonden / om haren noot den
Zeeuwen bekend te maeken. Alsoo
de Dpand d'poght de Stadt te belege-
ren / ende tot dien eynde tot Wouwe ge-
komen was met sijn Leper: De Stadt
seer wepnigh woosien van allerhan-

de nootelijcheden / tot het uytstaen van
de Belegeringe / daerom de Magistraet
van Bergen hare E. E. dienstelijck was/
biddende en verzoekende / ten eynde het
deselbe belieben wilde hare Bontgenot-
ten en Gebueren in desen noot de Hant
te bieden / ende hy te staen: Dat het een
gemene sake zy / en indien Bergen komt
t'onder te gaen / dat de Eplanden van
Zeelant niet en sullen sonder noot zijn.
s Daegs daer na / den 14 is upt Zee-
lant aengekomen een Schip met veel
Deelen ende Sparren.

Ende dewyl / ghedurende de Belege-
ringe op verscheyden tijden ons in aller
neersticheyt vande Statē van Holland /
Zeelant ende vande Stadt Dordrecht zijn
toegesonden alle dingen die nodig zijn in
belegerde Steden / sal ick eenmael hier
seggen / dat de Stadt genoeghsaem is
woosien geweest van kooz / boter / haes
zout / harinck / aberdaen / haber / strop /
hop / buskrup / deelen / sperren / barkoe-
nen / nagels / loot / kogels / lonten / spies-
sen / rijs om Schans - koozen te maken /
schuppen / spaen / hantwelen / manden /
krupwagens &c. Die van Zeelant heb-
ben oock gesonden 5 Portugaelse slan-
gen / schietende kogels van 16 pont.

Het waren van de gene die Pieter van
der Does vice - Admiraal van Holland
Don Diego Piemontel ontnomen hadde /
also hy sijn Galeon hy Blanckenbergh
berobert ende tot Vlissingen angebracht
hadde. Des Dpands Rupterij sich we-
der vertonende op den weg van Wouwe
is lichtelick van d'onse te rugge gedre-
ven / mits hy so veel niet en waren. On-
trent desen tijt werden heel veel byeren
gesien tusschen Rosendaal ende Calmt-
hout. Dese zijn gemaekt van de gene die
van Calmhout na Steenbergem trocken /
om daer haer macht by een te versame-
len / en dan eenen aenbal op 't Land van
der Tholen te doen / gelijk daer na is ge-
bleken. Want s nachts doo den 17
Septembrijs is de Dpant in grooten ge-
tale / onder 't belept van den Heere van
Montigny, langhs den Wattebergischen
Dijk gekomen an Eendrecht, van woos-
nemen wesende 't Epland in te nemen.
Den geheelen Coolschen Dijk sonder-
linge / daermen als het Water leeg is /
doo de Gubiere gaen kan / is met een
eenparige Dooz - weere bezyt / ende daer
het van nobe is / sijn Schantsen opge-
woopen ende die met Soldaten beset.
De Graeve van Solms was Gouver-
neur van het Epland. Daer de Dp-
and meende ober te koomen / is een
passelijck Dooz - landt / ende daer
zijn oock drie Schantskens aen de
Choolsche zijde / daer van het eenē

Bergen ge-
noegh ber-
sien van alle
nootelijche-
den.

Montigny
soecht hi by
Lant Gole
teballen.

9 Zupd.

1 5 8 8. Zuydwarts na Tholen gelegen / Bots-
hoofd gheenaemt werdt. Het middelste
heet Papen-muse, om dat het hier hoe-
ken heeft. Het derde / 't welck na het
Boorden strecht / is genaemt het Nieu-
we Veer. Ende alsoo het leeghe Water
was / begaben sich eenighe Vaendels
van den Spandt te water / ende soch-
ten ober te komen aen de Papen-muse.
Doch het Water en was noch soo
leeghe niet ghehalen / als sy wel ghe-
meent hadden: Ende de Bloet was
haer meede te sterck. Wele dan spoel-
den de boeten van onder wt ende ber-
droncken: wele werden van d'onse in
de Sibiere doot-geschooten. Sommi-
ghe nochtans waren al ober / ende la-
ghen onder de kant van de Sibiere be-
deckt reghen het schieten van de onse /
wenchende ende roepende aen haere
Spits-broeders / datse aen-ballen
souden.

Beleest heet
van de sijne
hoof om
seghen.

Maer soo al haer wenchen ende roe-
pen te bergheefs was / mits d'andere
vast op het bluchten waren / zyn sy
genoorzaecht gheweest weder het Wa-
ter te kiesen / ende haer selven te ber-
drincken. Soo die in de Sibiere wa-
ren / seer arbeiden om ober te koo-
men / terwijle stonden d'andere op den
Dijck van de Vahandsche zijde / en-
de gaben ghewoeligh byer op die van 't
Epland. Doch daer en is niet meer dan
eenen van de onse doot gebleven / die
een gemeen Soldaet was onder Ber-
chem, maer de Spandt heeft er ober de
rwer hondert gelaten. Als de Spant
eerst synen aenbal dede / en waender
nauwelijcks beertigh van de onse om
Weere te bieden / maer stracks quam
hy haer in aller haest / den Popman
Lagro upt de Stadt van der Tholen, met
sijn Vaendel. Al was 't dat die van
den Eplande den Spandt ghelucke-
lijck hadden af-gheslaghen / soo en
waren sy nochtans sonder sorghe niet /
weetende dat hy dese Proeve niet licht-
beerdelijck en hadde aen-ghegrepen /
maer van meeninghe zijnde het E-
pland van der Tholen te ober-rompe-
len / om alsoo die van Berghen, ja
gantsch Zeelandt te quellen: Sy
hielden hoozfecker dat hy 't haest her-
batten soude / ende misschien den aen-
staende Nacht soude soecken te vol-boe-
ren / het ghene hy nu niet en hadde
konnen doen / ende vermits sy swach
waren / om alle Plaetsen ghenoech-
saem met Volck te hoozsen / versoch-
ten aen die van Bergen / datmen haer
Adriaen Willemsz, ende Joos Bris-
saulx, met drie hondert Man-
nen / (die sy onder haer hadden) sepu-

den woude. Desen Adriaen Willems-soon 1 5 8 8.
was in den eensten Zeentischen Krijch
Admirael van Zierickzee gheweest /
ende was nu Overste Lientenant van
den Graef van Solms, ober al het
Zeentische Krijchs-wolck. Brissaulx
was de Soone van Jacob Brissaulx een
hroom Godsfaligh Man / die meer-
maels Burghemeester van Brugghe
is gheweest. Hadde meede gheweest
in het Beleggh van Sluys, ende sich al-
daer wel ghequeeten / ghelijck alle
d'andere / hoe wel de Stadt ten laet-
sten in handen van den Spandt ghe-
komen is. Dese beyde waeren ons
van de Perren Staten van Zeelandt
toe-ghesonden tot onderstandt: soo
haest als men versoudt dat de
Spandt het Hoof nae Berghen had-
de. Den neghentienenden Septem-
bris quam den Drossaert weder van
Amsterdam, daer hy ghelocht had-
de een groote meenigte van De-
len / Kap-rabens ende andere Ghe-
reedschap ten behoeve van de forti-
ficatie noodigh. Want boven dat
hy Drossaert van der Stadt was /
(het welck naest de March-graefe
den hooghsten Staet in Berghen is)
was hem meede de onder-houwinghe
en nodige reparatie van de Stadt ende
forten vertrouwt. Synen Naeme
was Elias de Lion, ende is de selfste
daer van wy boven hebben ghesproken
in 't in-nemen van 't Slot van Wouwe.
Syn Vader is den Hoogh-ghelerten
Perce en Doctor Albrecht de Lion, die
binnen Loven 24 Jaeren landt is ghe-
weest den eersten Professor in de Rech-
ten/ende tegenwoordigh Cancelier van
Gelderlant ende eerste Raets-heer van
de P. Staten der vereenigde Neder-
landen. Dien nacht welcke den 20 Sep-
tember is gevolgt/quam den Spant op
den Raberg, doch ontrent den Middag
keerde weder na Wouwe. Van weer-
zijden en isser niet met allen gheschiedt /
want het regende den gheheelen Nacht
ende den hooz-middag / tot des Sp-
andts vertreck toe.

Die van
Tholen ber-
soeken op-
stant.

Enst de
Lion Drossaert
van Bergen.

De Magistraet committeert Adriaen Willemsz. zijnde Stades Secretaris / na Hollandt / om de Perren Staten den standt der Stadt te openen ende met eenen hulpe te versoeken. Den 22 der selver hooz den Dagheraet isser een Alarm gheweest / de Trompetten bliesen / de Trommelen sloeghen / ende de groote klokke giach ober een hoozdt. Want de Gouverneur hadde doen commandeerren / eenighe Soldaten / om in den Moeghen-stondt de Wachte te ver-

Die van
Bergen sen-
den Besan-
ten na Hol-
lant om hul-
pe.

1588. herstercken / midts de Opande ghe-
meenlyck placht syn Men - slaeghen
omtrendt dien tyd aen te grijpen/
als wanneer de Wachter verbaecht
ende dick-mael minst op haer hoe-
de is. Dit en hadde hy de Ruyteren
niet verwitticht / welck op de Marcht
haer Corps - de - guarde hadde. De-
se langhs de Straten rydende / koo-
men hy ghevalle onder dese Solda-
ten / vzaeghden wie sy waren ? wat-
se begheerden ? Maer een Soldaet
npt den hoop haer eenighe ontweeten-
de ende onbelesde Andtwoodt ghe-
hende / keerden sy weder tot hare Of-
ficiers / verhaelende wat hen weder-
baeren was. Dese niet wetende
watter om-ginch / ende meenende
datter Onraedt was / deden stracks
Alarm blaesen. De Gouverneur
heeft dit seer qualick ghenomen / ende
sigh hier ober hy den Rittmeester be-
klaeght / alsoo dese Soldaten dooz
synen last vergaert waeren. De
Rittmeester antwoorde hem / dat sy
niet en hadden gheweten sulcks dooz
syn bevel gheschiet te weesen / ende
darmen het haer hadde behooren in
dese ghelegghentheydt aen te segghen.
Daerom wietter hy upt-roep verbo-
den / dat niemant meer sonder last van
den Gouverneur en soude bestaen eeni-
gen Alarm te maken.

Marchand
verkoopt
Wouten aen
den Opant:

's Daeghs daer aen is de Waga-
gie vanden Obersten Firmijn, die ghe-
weest was Gouverneur op 't Slot
Wouwe, van de Soldaten gheplon-
dert. Dese om secker verskil het
welck ghereesen was tusschen hem en-
de eenen Marchand, die meede op 't
Slot lagh / was ghereyst nae Hol-
landt / om ober den booz-schreeven
Marchand hy de Heeren Staten te kla-
ghen / ende hem te doen casseren /
versorghende met eenen 't ghens van
noode was tot betwaeringhe van de
Sterckte. De Staten hadden hem
behandicht een goede meenichte van
Musquet-Loodt / oock kooghels tot
Falconetten / Lonten ende eenighe
Connen Bus-poeder. Maer eer
Firmijn upt Hollandt was weder-ghe-
keert / hadde Marchand alle die het
met Firmijn hielden ten Sloote af-ghe-
jaeght / ende was heymelijck met
den Opant verdraghen. Wepnigh
tydts daer na / te weten den 17 Ja-
nuary 1586. den Opant het Slot
ober-gebende booz-twintigh dupsent
Kroonen / nam sijn vertreck nae
Wanckrijck. Dit Goet hadde Firmijn
tot dier uure betwaert. Maer soo hy
meende te ver-reysen / midts hy af-ge-

1588. dancht was / ende dese dingen t'schepe
ghedaen hadde / de Soldaten dit riet-
kende (ghelijck sy in sulche saecken by
wat scherp van reucke zijn) ende eenen
goeden boet ghebonden hebbende om
haer t'ontschuldighen / dewyle het te-
ghen alle krijchs-rechten was sulck
Goet upt belegherde Steden te verboe-
ren / hebben alle dien Dooz-raedt ten
krijghe behoorende / ende met eenen
alle sijn Dups-raedt bupdt ghe-
maecht. Doch hebben moeten het
kostelijckste weder-geben. 's Daeghs
daer aen / t welck den by-en-twintigh-
sten Septembz was / werdt den
Opant op den Wegh van Wouwe
ghesien / recht op de Stadt houdende.
D'Onse ballen te voet en te paert
op haer upt : Van / so hy quam aen
de Berghsche Duppen / sloegh ter
rechter zyden in / ende trock langhs
den Sandt-wegh / nae den Rijssel-
bergh ende de Doozt-ghesht / alwaer
hy hem oock legerde. Alsoo 't Water
bande Vaert / (die sommige t'onrecht
in haere Landt-kaerten de Fiviere
Zoom heeten /) dooz de Slupfen aen de
Baggine-poozte ende Steenberghe-
poozte wert op-gehouden / stonden alle
de Wepen / die tusschen de Woutche en
Baggine-poozte liggen / onder Wa-
ter / so dat onse boozs. soldaten hy den
Opant niet konnende komen / wederom
in de Stadt quamen / ende sijn dooz de
Steenberghsche-poozte upt-geballen /
met ontwonden ende vliegende Darn-
delen den Opant tot bechten locken-
de / die hem binnen sijn Leger hielt.

Schermt-
sing tegen de
Opant:

Dese anderen daeghs heeft hy oock sijn
Leger geslagen in 't Zupden / t welck hy
van S. Geertruyts-bergh heeft upt-ghe-
streck tot an den Bal toe / daer in begrij-
pende Burghvliet, den Zuyt-geest, den
Rabergh, ende een deel van 't Bergsche
Bosch / dat in 't Oosten van der Stadt
lept. Den Rabergh wert also genaemt /
na't dat daer mede men rabzaekt / ofte
daer op de doode Lichamen bande ont-
halsde gelecht werden: Want op desen
Berg pleegtmen Justitie te doen. De
Opant heeft de Galge die daer op stont /
een dach oft twee na sijn komste / af-ge-
houwen en verbant. Desen Berg lept
in 't Zupden bander Stadt / recht soo
men na Antwerpen gaet. S. Geertruyt,
wert van de supersticieuse Menschen
gedient tegen de Fiatten ende Mupsen.
Sy placht booztyden te wesen Patro-
nessen bander Stadt / ende men segt datse
Wouwe van 't Lant van Bergen ghe-
weest is. Het Capelleken van van
S. Geertruyt dat eerijts op desen Berg
stont / heeft hem den Naem ghe-
geven /

's Opants
Leger in 't
Zupden.

S. Geer-
truyts kragt
ten.

1588. geven / hy licht recht aen 't verbrone-
ken Zuplant. Den Val is een deel
van 't ackerlandt / dat tusschen 't bosch
ende de Stadt licht / ende 't beginsel
van 't blacke velt / 't welck eensdeels
nae 't Oosten / eensdeels nae de Wout-
sche poozte sich uytstrekt. Den Zup-
geest is een ghehuchte / en de Burgh-
blijet een Doorp ghewest / daer 't slot
was dat van de Francosfen als voren
geseyt is / verbrant wiert. Het slot
van Halteren, 't welck naer het Doorp
daer 't gheleghen is / soo genaemt wort /
hadden die vander Tholen met ontrent
30 mannen beset. Niet dat sy meenden /
dat het selve den Spandt soude kommen
wederstaen / maer om dat het dien van
den Eplande een schilt-wachte wesen /
ende haer van de komste des Spandts
waerschouwen mochte. De Spandt
dreygde 't slot met ghevoelt te willen
in-nemen / hebben 't de soldaten over-
gegeven / behoudens lijf ende goet.
Oyt den Reyghers-toren zijn dien dagh
twee te peerde zijnde / met een grof stuck
gheschoten. Men heeft daer nae ver-
staen dat den eenen een man van groo-
te qualiteyt was / ende dat hy 't Ant-
werpen soude begraven zijn wel met
800 tolsen. Des nachts en lietmen
geene klokken de heele Stadt over slaen /
op datse den Spandt niet een soude die-
nen tot eenighe aenslaghen. Ontrent
dese tijdt hebben wy seer veel volck van
alle kanten ghekreghen. De Heeren
Staten / al hoe wel het Epland van ter
Tholen mede moest boozsien zijn / heb-
ben ons een groote menighe van Ne-
derlanders ende Schotten toegheson-
den. Die van Vlissinghen, van den
Briel, ende van Ostende / hebben ons
een goet deel uytghelesen volck ter hant
ghedaen. Daer zijn oock ghekomen
onder 't beleydt van een Engelsche Ca-
piteyn Bock ontrent tachtentigh man-
nen / van Geertruyden-berghe, die der
Heeren Staten gebied verwozpen / en-
de haer onder d' Engelsche begeven had-
den. Voren alle dese zijnder den eer-
sten Nobembrys ghearriveert. Sulcx
dat het ghetal van de inlegghende Sol-
daten / die in 't eerste van het belegh niet
meer dan 1500 en waren ghemonstert /
soo te peerde als te voete / booz 't ver-
treck van de Spandt was ghevozen
tot vijf-dusent. Maer soo nu de Rit-
meesters saghen dat den Spandt leger
sloegh / ende den Stadt meende / achtende
datse oock wat doen moesten / om te
tooncn / datse mede mannen waren die
den Spandt onder d' ooghen wel sien
dozsten / zijn sy ghelijckelick ghegaen

Die van
Berghe
werden met
volck ghe-
assisteert van
de Heere
Staten,

hy den Gouverneur Druij, verfoec-
kende dat het haer mochte gheoozlooft
zijn den Spandt te besoecken: verstaen-
de dat men niet toebenen mocht tot de
Spandt 't leger tot aen stadts beste sou-
de hebben ghebracht / als wanneer de
Ruyterije egeenen dienst meer en soude
konnen ghedoen. Indien sy ('t welck
sy vastelich vertrouwen dat ja) eenigh
boozdeel op den Spandt kriegghen kon-
den / soude 't selve der Stadt hoven ma-
ten dienstelich wesen. Want dat booz
dien middel de Spandt verflouten ende
die van der Stadt verfloeken souden.
Kortelich dat het niet en was / het doen
van kloecke mannen / te lijden / datse
binnen der Stadt souden besloten wer-
den. Andere daer-en-teghen betweer-
den (want alle de Popmannen daer te-
gentwoozdigh waren) dat alle over-
winninghe onseker is: Indien sy
van de Spandt overwoonen werden /
dat sulcks der Stadt seer schadelich we-
sen soude: Ende indien sy d' overhande
behielden / dat de Spandt die schade
lichtelich souden konnen dragen. Wat-
men te doen hadde met eenen seer mach-
tighen ende victorieusen Spandt die
sterck van volck was. 't Is waer het
uytvallen wert gemeenelich den bele-
gerden naderligh gheoozdeelt: Maer
dat heeft plaetse / daer sy weynigh in
ghetale zijn / ende alsoo van de Spant
omringelt werden / dat men niet lichte-
lick nieu volck kriegghen kan. Maer den
hoop van ons kriegghs-volck was pas-
selich groot / ende wy kriegghen alle da-
ge uyt de vereenighde Proovintien ver-
verschinghe van volck / booz de goe-
de gelegentheydt van onse haben. Pau-
lus Bacx het woortd hernemende / gaf
booz antwoorde: Wy weten oock
wel (seide hy) dat men boozsichtelich
handelen moet: Wy weten oock wel /
dat den Spant een machtigh ende vic-
torieus legher heeft / ende dat hy seer
sterck van volck is / hebben oock al dick-
wils gheproeft / wat booz Soldaten
datter zijn: Maer indien den Gou-
verneur niet en begeert der Ritmees-
ten verfoeck toe te staen / dat de selve
machtighe ende victorieuse Spant ten
laetsten met ghevoelt inbrecken / ende
soo vele alffer harer waren / metten
hoofde ende (ich sal sijn eppen woort-
den ghebruycken) hy den hant uyt
der Stade in sijn legher soude trecken.
Maer aenghesien andere daer seer te-
ghen waren / soo werde hy soo ongher-
ust dat hy niet een woort meer sprec-
ken en wilde / ende meynde alsoo nae
huys te gaen. Maer wert ghehou-
den van den Gouverneur / ende d' an-
dere

Maestlagh
oort den Sp-
ant in het be-
legghen aen
te casten,

Maecte ant-
woorde van
Paulus
Bacx

1588. dere die daer teghenwoordigh waren. Ende / seide de Gouverneur Drurij, aenghesien dat sulcks streckt tot welstandt ende behoudenisse van de Stadt / soo en wil ich daer niet langher teghen wesen. Doe hebben sy haer te voet ende te Peert tot een generalen upt-bal ghereet gemaecht. Men hoorender noch trompet / noch trommel / ghelijc men ghewoon was / als men het volck vergaderde. Sy herwoittigen elckanderen van den upt-bal / ende zijn ter bestemder upren ende plaetse / al te samen ghereet / by een ghekomen.

Uchtenbroeck een Edelman upt Hollandt / wesende Coznette van den Rittmeester Paulus Back : werdt booz upt-ghesonden om den byandt upt te loeken in 't blacke belt / dat tusschen het legheer ende de Stadt is. Hem volgen 14 of 15 Harquebusiers / ende rijden alsoo te samen recht op het legheer aen. Daer is dicht aen de stadts besten eenen leeghen wegh / die van de Steenberghe-sche poozte leyt nae de punct van de Helle / ende wert bedeckt van Waribogaertsbergh / welke aen dese punct eyndicht / ende een hallepe maecht. Langhs desen wegh / rijden de Lanciers nae de boozschyden hallepe met neer-ghelidelancien / om niet ghesien te werden van den byandt / die sijn legheer hadde op den Rijsselbergh / ende op den Boort-geest.

De Harquebusiers van Marcelis Back boeghen haer by de Lanciers. De Baren hadden de booztocht / dese volghde de Dane van Willugby. Ende Parker was in de hinder-tocht. De byandt die wepnigh siende, welke met Uchtenbroeck naer hen toe quamen / sondt haer teghen een goede menighe musquettiers. In 't belt daer Uchtenbroeck met de sijne was / zijn seer veel aerde wallen / die bewassen zijn met doornen ende distelen / dienende om de ackers van malkanderen te onderscheyden. Dese namen de boozschyden musquettiers al vast in. Ende terwijl sy met Uchtenbroeck schermutsferden / d' onse die achter Waribogaertsbergh stonden / dit siende / ende seer blijde wesende van dese seer goede ende gewenschte ghelegghentheyt / ballen eens loops midden onder de byandt. De trompetten blasen / ende elck doet sijn beste metter lancie / rijswerden ende pedarmen. Houtwen ende stecken wasser gheen ghebreck. De musquettiers worden van achter haer wallen ghedreven / ende en saghen niet schoons dan haer gheweert wegh te werpen / ende te bidden om goetd quartier. Deeze moesten 't metter doot besueren /

ende vele wierden 'er gebangen : Want sy waren soo van d' onse omringhelt / ende van haer legheer af-gheschieden / datse niet en konden ontvlieden. De byandt medelijden hebbende met sijn volck / sonden upt het leger drie Banen ruytteren tot harer hulpe / maer die werden haest van de Baren / welke de booztocht hadden / in de blucht gheslaghen / ende bedwonghen / sich op den Rijsselbergh te houden / om aen te sien het hanghen ende dooden van haer arme musquettiers. Ghebuerende het ghebeert / zijnder eenighe ghebanghen binnen gebacht : onder de welke was een jonghen Edelman / de susters soone van dien Groes-beke, welke eerijds Bisschop van Ludick gheweest is / toeghenaemt Amsterode, zijnde oberste Lieutenant van een Regiment Hooghduytschen / en hadde in 't aenghesichte een groote quetsure ontfanghen. De onse hadden booz-ghenomen stracks weder nae de Stadt te keeren / soo haest sy den byandt eenighe merckelijcke afbzuiche sonden hebben gedaen / 't welck oock soude gheschied hebben / 't en ware saecke sulcks belet hadde den pber ende het groot herte van Parker, welke niet en konde lijden / dat des byandts ruyters ontsloopen waren / ende soo gerustelijc stonden aen en saghen / hoe men met haer voetvolck vast omnesprongh. Daer dan aenballende / daer sy soo merckelijc boozdeel in hadden / heeft haer wel een repse oft twee aen het wijcken ghebracht / maer soo by ghenootsaecht werdt sich op den bergh mede te begheben / die den byandt in hadde / om haer van daer te drijven / raecte terstondt des byandts gheheel legheer (sulcks siende) in de wapenen / om haere ruyteren te hulpe te komen / het welke de byandt nieuwe contragte by brenghende / ghesamentelijc op den Parker dede aenballen / foodanigh dat het seer wepnigh scheelde / of by waere overloopen of ghebangen gheworden. Diemaet grepen hem de byandt / diemaet ontfettede by 't haer / sich mannelijc metten sweerde weerende. De Baxen ende Pouly siende het ghebaer in 't welke de Rittmeester Parker was / ende gheprijckelt wesende / booz eenen sonderlinghen pber ende begeerte / om naer haer ghewoonte alles indts eere te behalen / liepen met eenen vollen loop in 't midden van den byandt / daer sy ten dicksten waren. Achtende dat de behoudenisse van een soo dapper man herre gingh boven allen buyt / boven alle ghebanghenen / ende wat men meer dencken ofte segghen moghte van

eenigh

Optval van de Stadt / segghen den byandt.

Schermt-vecht met den byandt.

Parker is groot pber.

Maer wert booz de Baren ontfet.

1588, eenigh ghetwin / die in den Oorlogh te verkrighen is. Waer door eenighe die in het eerste ghebecht ghevanghen ende noch in de Stadt niet ghebracht en waren / omtrent tseventigh in ghetale / metter haest werden om-gebracht ende eenighe ontquamen teghen haer eyghen hoope. Door de komste dan van de Baxen wierdt Parker een wijde haen gheopent / om den vbandt te ont-komen.

De Baroen Willugby, ende den Obersten Wilfort, quamen recht aen upt Hollant / soo men jupst besigh was met bupten te bechten / ende sonder ergens onder eenigh dach te gaen of haer te verberfchen / begaben sich bupten met een goede menighe van voetvolck om de rupterie met meer volck by te staen. Ten lesten is de rupterie / als volkomelijck volbracht hebbende haer boornemen in seer goede orde nae de Stadt ghekeert. De vbandt volghde haer wel in grooten ghetale / uptermaeten verstoort zijnde dat haer Parker soo upt den klautwen was ontrocken / maer en konden niet met allen uptrichten. Parker hadde al eenighe musquet-schoten op sijn wapen ontfanghen / dan was ongequetst / mits by een schoot-by-harnasch aen hadde. Daer t besonderste ghebecht hadde gheweest / lagh het allenthalven vol doode lichamen / soo van menschen als van peerden. Van onse rupteren zijnder vier ofte vijf doot ghebleven / maer daer waren veel ghequetste / ende de schade van Peerden was ongelijck meerder. Men seght datter van de vbandt soo eens soo anders boven de 200 zijn doot ghebleven. Dit is ghebeurt op den 25 Septembrijs / nae de middagh. Ondertusschen soo de rupterie met den vbandt vochten / braken de Metfers af seckere ober-gebleven mueren van het Bagijnhof / op datse den vbandt niet en souden dienstigh zijn teghen de Stadt. Stracks nae dit ghebecht verhozte den vbandt sijn leger / t welck by seer wijdt genomen hadde / ende verliet den hoo-ghen Noort-geest / sich selven daer-en-boven oock wel sterck begrabende / soo in t zupden als in t noorden der Stadt / tegen het upvallan van de onse. Want by en hadde hem niet gehoedt hoor dese maniere van doen / en oock noopt ghe-meent / dat sulcken hert ende kloech-moedighen in die van der Stadt soude gheweest hebben.

Omtrent den avondt zijn te samen gekomen de Heere Drossaert / Burgemeesters ende Schepenen / by de welcke haer hebben gheboeght de Capiteynen

1588 Veer, Schot, Balquivile ende Salsberrij om gelijcherhandt t samen te betaetfla-ghen van het gene tot behoudenis de Stadt noodigh wesen moghte. Ende nae desen / is oock dit altydt onderhou-den / dat de Gouverneur selve / met de boornaemste banden Krijchs- Raedt / op het Stadthups eens daeghs zijn ghekomen / ende gesproken hebben van dinghen die den tegenwoordigen standt van saecken aenginghen. Het welcke een seer prijselijcke sake is / sonderlinghe in een belegherde Stadt. Want door desen middel werden lichtelijck de be-ginselen van swarigheden tusschen sol-daten ende Burgeren (die op sulcke tij-den seer haest rijzen konnen) wegh ghe-nomen : ende inden van weer-zijden pet ontwetens ende onberfens / tot nae-deel van d'een ofte d'ander door mis-verstant is geschiet / kan t selve / son-der groote moeyte ende swarighedt / verbeteret werden.

De Magistraet dan / op dat het im-mers aen hare neerstighedt niet en soude onthrecken / heeft van die tijdt af altydt twee maal des daeghs verga-dert / te weten / ten acht upren hoor den middagh / ende des nae middaeghs ten twee upren.

Willugby begherde van de Magi-strael / dat de Burgherpe sich wapen-en / ende in de Stadt op de straten haer wachte houden souden. De sake was soo verre ghebracht / dat d' Hopmannen ende alle de andere Amptlieden alreede waren ghehooren. Waer door dien daer soo veel sich ontschuldighden / upt oorsaecke datse gheene wapenen en hadden / de welcke sp seiden in het mup-tineeren der Francosen quijt waeren gheworden / en is niet meer naer ghevolght.

Den 28 deser maendt / is Thomas Morgan, die eertijds Gouverneur van de Stadt was geweest / upt Engelandt weder-gekeert. Dese was van de Kon-inginne ende de Staten ghesonden / om in plaetse van Sire Willem Drurij Gouverneur te wesen. De Staten hadden te hooren gesonden den Mon-ster Heer Lancelot Parasij, met last om die van den Krijchs- Raede / ende de Magistraet aen te seggen / dat het hare Majestept hadde belest / wepnighe da-ghen gheleden haer ende den Heer Ba-roen Willugby, aen te schrijven / harer Majestepts goeden wille te zijn / dat Morgan Gouverneur wesen soude / tot welcken eynde sy oock souden de Brie-ven van hare Majestept selve. Dat ober sulcks sy niet en begeerden pet te-ghen hare Majestepts wille in desen te doen.

Ghetal van de dooden aen weder-zijden / tijdt waermeer dese upthal gheschiet is.

Den 28 der Morgan werdt van de Koninginne van En-gelandt Gouverneur van Bergen ghestelt.

1588. **doen.** Daerom den Ridder Drurij de plaetse hadde in te rippen aen den wou-schreken Morgan, die seer haest met haeren Besiel-huys daer soude ghesonden werden. Den inhout der Brieven van haere Majesteit aen Willugby, waren dese:

Brief van de Haer Majest. verstaen te hebben, dat Co. van En den Prince van Parma voor hadde, Ber- gelandt aen gen op den Zoom te belegeren: Ende dat Willugby, daerom het haer goet gedacht hadde, het Gouvernement van de Stadt den Ridder Morgan te beveelen, op datse teghen het gewelt des Vyandts mocht te beter verseeckert zijn: Dathy oversulcks de goede Handt metten Heeren Staten aemhouden soude, op dat Morgan van stonden aen in de plaetse van Drurij mocht gheslekt werden, midts hy onlanghs geleden haer van de Staten vyas gherecommandeert. Dat sy gantsch niet en twyffelde van de getrouwigheyt ende kloekheyt van Drurij, maer dat de lange eraerentheydt die Morgan in Krijchsfaecken hadde, ende de gheneghentheydt van het ghemeene Volck tot hem de eenighe oorsaecke was deser veranderinghe.

Het ghene de Koninginne seght van de gheneghentheydt des Volcks tot Morgan, ende van de recommandatie der Heeren Staten / is alsoo gheschiet: Willugby en hadde Morgan ten besten niet ghesint. Daerom Morgan merckende / dat hy op de gunste van Willugby niet steunen en mochte in het behouden van het Gouvernement van Bergen, ende datter oock seer veele na stonden / heeft hy syn beste gedaen om de Magistraet ende de Burgerije seer aengenaem te woesen / door welken middel hy oock de gunste van de Heeren Staten / ende met eenen Brieven van recommandatie aen hare Majest. soo van de Staten als van de Magistraet van Berghen verkregen hadde. Ondertusschen hadde Willugby, Morgan door eenige practijcke van het Gouvernement geholpen / ende Drurij daer in gheslekt. Maer dewijl sulcks geschiet was sonder verwilliginghe van de Staten / daerom hadden sy aen haere Majesteit gheschreben / op dat niemant en soude bestaen / sich in desen teghen haer bevel te stellen. Na de komste van Morgan isser seer veel gheschils gheresen / niet alleen tusschen beyde Gouverneurs / maer oock onder de Poplieden ende gemeene Soldaaten selve.

De Engelsche hielden het meer met

Drurij dan met Morgan, de Nederlander ende Schotten volghden de zijde van Morgan: Willugby droegh Drurij tegen Morgan, Daeromme gaf hy wel het Gouvernement van der Stadt aen Morgan, maer stelde Drurij ober de Schantsen: Segghende / dat hy dit dede / om dat haere Majesteit alleene van de Stadt ende niet van de Schantsen gheschreben hadde. Morgan daerenteghen betwerde / dat sulcx seer ongerijmt was / overmits de Schantsen en de Stadt aen een hingen / ende nopt verschepten Gouverneurs en hadden gheschiet.

Het quam seer wel te passe / dat de Graef van Solms, ende den Generael Villers upt Zeelandt aen-quamen / juist op die tijdt / als de Gouverneurs (ter oorsaecke van het Gouvernement) aldus twisteden / om haer tot breeke ende eendracht te vermaenen. Niet te min / Drurij werdt ghestelt ober alle de Schantsen van de Haven / ende Morgan ober de Stadt: De ghene die het met Drurij hielden / werden oock op de Schantsen ghelept. Drurij quam seer selven in de Stadt / selden sprack hy met Morgan, oft daer en rees altydt eenigh gehijf / ende klaeghe oock seer van de Heeren Staten ende van de Magistraet. Dese oneenigheden mishagde den Heeren Staten grootelijcs / te meer / aenghesien haer bevel so opentlijck werdt wederstaen. Een peghelijck breefde / ende was besoght / wat hier af noch ten laetsten soude moghen komen.

Den 29 deser maent is den Imposs van de Wynen ende Bieren verpacht / ende gheduerende de belegeringhe / van allen betaelt ghelijck te booren. Dese daeghs daer aen / heeft Willugby wederomme eenen upbal ghedaen / op de ghene die in het Noorden gheleghert waeren. Doch hoetwel hy na den selfden wegh in - ginck / die in den eersten upbal gebuycht werdt / en heeft daer meede niet sonderlinghs uptgherecht. Want de Spandt handelbe veel voorzigtiger / ende droegh goede soeghe / om van achter Waribogaertsbergh niet berrast te werden / gelijck in den eersten upbal geschiet was. Het Doet-volck hield sich binnen de Loopgraeben / oft achter de Hegghe / die de naesten by t Leger waeren / ende ballen de onse niet meer aen als te booren. Ons Doet-volck stelde sich in slagooden omtrent een musquet-schote van de Stadt. De Rupterije raecten nochtans aen malckanderen / ende van weer-zijden wert dapper gebocht.

De

1588. **doen.**
 twist rust-
 schen Drurij
 ende Mo-
 gan.

Die doeg-
 den Graef
 van Solms
 tot hiede toe
 maent wer-
 den.

Opbal toe
 gen den Dr-
 andt.

1588. De onse honden hardt aen / de vbandt wederstaets mannelich: Elck doet sijn upterste kracht. Het Peert van Pouly, die de Dane van Willugby leyde / werde onder hem gheschooten. Hy neemt stracks een ander om sijn verlies te wyreken.

Kloechheyt
van Maer-
celis Bar.

Onder andere wordt een Corporael van den Graue Nicolaes kloechelijch bechtende ghehangen. Marcelis Back in 't schermutsereen seckeren Albanoys bejeghenende / ende eerst met sijn sweert den selven onder de wapenen dwers doozstecken hebbende / grijpt hem by den kop ende trecht hem met ghewelt upt het midden van de vbandt / met peert met al / hoe seer hy oock socht te ontwozelen / ende brenghet hem soo ghehanghen af. Maer het volbringhen van dese kloechte daet / is sijn peert onder hem doodt gheballen / als het sijn meester onghewetst metten buyt in seckerheyt gebacht hadde / want het was dwers doozschooten. De stucken die op de katte van de Minneboers- ende op de Steenberghepoorte ghestelt waren / speelden dapper / verscheyden mael Aan en Peert in de lucht werpende. Maer de vbandt en slaude daerom om niet met allen / ende waeren onghelijch meer van ghetale dan d'onse. Het scheen dat het een Eeren-strijdt ende niet om lijf ofte om leven te doen was / soo lustigh wierd 'er van weder-zijden ghebochten. Den avondt ende de aenkomende dorpstermissen hebbense alleen konnen scheyden.

De Rittmeesters / Lieutenanten / Cornetten / Quartier-meester / Corporaels ende gheerne ruyters hadden al te samen verscheyden schoten op haer wapenen ontfangen. Doch daer waren weynigh gequetste / ende de meeste schade was onder de Peerden geschiet / hoe 't met den vbandt ghestelt was / is my onbekent.

Groote van
het legheer
van Parma.

Die van het Zuyden hebben op den eersten dagh van Octobris begonnen haer loopgraben te maeken van den Wal a tot de Lazarie toe. Twee daghen daer nae quam een Spangiaert ober-ghelooopen / die eenen doozstecken hadde ende daerom ober quam / ghelijch hy seyde. Soo dese ghebraght wierd nae de ghelegentheyt van het legheer / seyde hy / dattet sterck was 30000 mannen / ende datter waren ghelomen ses metale stucken / boben de welke men alle upren noch ander vijfigh berwachte. Dat men booz hadde de Stadt met dese aen de Water-molen te beschieten. Sulchs dat hy scheen te bevestighen / het gherichte van 60 stuc-

ken die men seyde in 't legheer ghekomen te sijn. Dese werdt ghesonden na den Prince Maurits, ende de Ho. Mo. Heeren Staten. Want Maurits, sone van den Doozluchtighen Dofst Wilhelm Prince van Orangien / was verhooren tot Gouverneur Generael / in plaetse van den Graue van Leicester / die dooz last van de Koninginne naer Englant vertroocken was / gelijch booz genoeghsaem verhaelt is.

Hy aengesien den wal aende watermolen te swach was om het Canon te wederstaen / heeft men den selven bestaen te stijben ende dicker te maeken. De Magistraet seyndt upt deser oorzaken den Burghemeester Zuydlandt nae Zeelandt / aen de Staten / om te versoeken eenighe onderstandt van middelen tot de fortificatien / aengesien de Stadt in veel plaetsen seer swach was / onversien van gheht / van Arbeders ende alderhande nootelijchheden / daer nochtans de vbandt de selfde alle daghe meer ende meer becingselde / ende sijn upterste beste dede om die te bekomen.

Op den tweeden dagh nae het vertreck van de Burge-meester / begoft de vbandt een Schans op te werpen daer de Lazarie gestaen hadde / 't welck so na de Stadt was / dat selichtelijch de selfde met musquetten bereyden konden. Doe hielt alleman booz seker / dat de vbandt oock van die kant / de Stadt beschieten wilde. Op den wegh van Calinhout wierde gesien een groote menighe van waghens ende karren / die de Peerden nautelijch trecken en konden / ende met groote moeyte / (soo 't scheen) nae de Stadt ghedreven wierden. Wepde / Burghers ende soldaten / meynen anders niet / dan dat hier de and're stucken quamen daer van den Overlooper ghesproken hadde. Daerom vallen de Burghers aen 't maeken van de bofst-weeren tusschen de Woufsche- en de Bagtine-poorte / om ten minsten daer op de West byp te sijn booz des vbandts musquetten. Hy breeken oock af de muren van de Woufsche-poorte die noch te hooghe waren / op datse gheene schade en deden wanneer de vbandt daer op soude moghen schieten. Daer wierd mede eenen wegh ghemaecht dooz de Hoben / die aenden boet van de Wal quamen / om dat de ruyters bequamelijch beneden laughts de wallen soude moghen rijden / in dien de vbandt de Stadt beschootte. Maer den vbandt en was niet eens in de sijn ghekomen van de Stadt te beschieten / hy en hadde oock met die wagheneen geen

Die van
binnen fortif-
iceren hare
Stadt.

1588. gheen gheschut / maer schuypen ghe-
bracht / hy loerde oock op wat anders/
ghelijck d' uyt-komste gheleert heeft.
Des daghs daer aen / het welcke was
den schenden Octobris / zijnder noch
25 Daendelen voertvolchs in het Noort-
leger ghekomen / van de welcke Over-
ste was / de Graue van Egmont / soo
men seide. Dese voorszeyden Daen-
delen sloegen neder op den legen Noort-
gheest.

Daer is eenen Dijk in 't Noort-lant
hy Beumoer / diemen Eesterdijk heet /
om dat hy in voortijden met Eesters is
beplant geweest. Daer hy an Dyppanne-
landt komt / verandert hy van naeme /
ende werdt den Dyppannelandschen
Dijk genaemt. Dese Dijk begint
aen den legher Noortgheest / ende loo-
pende nae den Noortlantischen Dijk
die aen de Zee komt / schepdt eerst de
Volder van Beumoer / ende daer naer
Dyppannelandt van het Noortlant af /
makende alsoo eenen dypwegh daer hy
aen de Zee-dijk komt.

De Heeren Staten hadden ober lan-
ghe desen voorsz. Dyppannelandschen
dijk doorgheslecken / op goede hope dat
het water door het Geusegat in Dyp-
pannelant : ende aen Warlebass in 't Noort-
landt inlopende / door het Gat in den
Dyppannelandschen Dijk te saemen
komende / ende een merckelicke scheu-
ringe makende / den byant soude beno-
men werden den middel om op den
Dyppannelandschen dijk te koomen.
De byandt werdt seer dickwils op den
Dyppannelandschen dijk ghesien / alle
ghelegentheydt seer neersielijck besich-
tigende. De onse dencken strack wat-
ter schuyde : ende vermoeden stercke-
lijck / dat hy door hadde een bygghe
ober dit Gat te maecten / om alsoo op
den Noortlantischen dijk te geraken /
ende dien inhebbende / onse Schepen te
deleffen / datse onse haven niet en souden
mogen aen-doen. Daer om wasser seer
veel vanden desen dijk te seggen. Eenighe
willen datmen hem t'eenemael slechten
sal : Andere / datmen op den dyp-wegh
die in de bergaderinghe van de dijcken
was / een Bollwerck opwerpen soude.
De saecke werdt met den Graue van
Solms verhandelt. Maer alsoo het
eerste soude geweest zijn enen al te gro-
ten arbeidt ende kost / sonder eenighe
byucht / midt den dijk ge-effent zijnde /
beter dan te booren / den byant dienen
soude / ende dat het tweede niet sonder
perijckel en was / uyt oosaecken / dat
de byant soo nae by lagh / en heestmen
geen van beyden gedaen. Dien nacht
dan / welcken nae den 10 October

bolghde / nam den byant den dijk sel-
be in / legghende twee groote sloepen
in 't Gat / ende daer meede sijn volck
ober - settende / tot dat hy / na eenige
dagen / daer een bygghe ober sloegh.
Op den selfden tijdt nam hy mede in
den Mattebergischen dijk / van de
welcke wy hier booren ghesproocken
hebben / in den aanslagh die hy op 't
Eylant van der Cholen gemaect had-
de. Op desen dijk brachte hy sijn ghe-
schut / ende benam die van der Cholen
de vaert op Hollandt.

Aen het Gat bander Cholen is den
dijk op twee plaetsen doorgheslecken /
ende daer is meede een stants geleght /
die men het Geuse-gat heet / nae seker
Gat dat Rollee in de eerste Oozloghe
door - gheslecken hadde / eer hy met
sijn volck van Dragon daer gheslaghen
wierdt. Het welcke gheschiede in den
Jare 1572.

Recht in 't Gat van der Cholen la-
gen op anchor sommighe oozlogh-sche-
pen / dewelcke den byant dede rupmen
met sijn gheschut / het welcke hy op den
dijk teghen - ober het Geusegat ghe-
bracht hadde. Tegen-ober Warla-
bas lagh den Admirael van Zeelandt /
met noch een ander Schip van oozloge.
De Vice-admirael Joos de Moor, den
byant als 't dagh gheworden was / op
den dijk gewaer wordende / lost twee
ofte dymal op hem. Maer hy hadde
hem in den dijk begraven / sulchs dat
het schieten van Joos de Moor, niet vele
en dede. Den byandt hadde oock
hier drie stucken gheplant : als die nu
begonden te speelen / werden dese bep-
de schepen ghedwongen haer vertreck
nae Rooverswael te neemen / naer
datse met eenighe schoten dweers door-
naept waeren / niet sonder verlies van
eenighe Scheep-soldaten ende Ma-
trosen. Soo onse Schepen uyt de Ha-
ven liepen / d' eene na Hollandt / d' an-
deren nae Zeelandt / heefse de By-
andt meede met sijn gheschut bestan-
te groeten. d' Eerste niet teghen-
staende datse al eenighe scheuten ont-
fanghen hadde / boeten nochtans deur /
ende verbolghden haer repse / twee van
de leste zijn te rugghe ghekeert / vande
welke t' eene tweemael ghetrefst was /
sulchs datter doot geschoten was een
Burgers-brouwe met haer kindeken /
het welcke sy op den schoot hielt / ende
noch twee ander Soldaten-brouwen
seer gequetst / vande welcke d' eene haer
rechter-handt af-geschoten was / die
niet lange / nae datse in de Stadt was
ghebracht / den Geest gaf. Dit wa-
ren van de ghene / die uyt byrese des
Byandts

Warma
nemt den
Eesterdijk
in.

Enige ooz-
logh-schepen
by den byant
seer bescha-
dicht.

Den Byant
nemt enige
dijcken in.

1588. Opandts naer Hollandt ende Zeelandt bluchteden.

Want in het beginsel van het beleggh/ hadden sommige sulcken schick / datse meenden haer eenighe behoudenis te wesen / upt der Stadt te konnen gera-ken. Welcke schick niet en werdt vermindert / alsoo de Hopmannen selve haere Hups- brouwen met pack ende sack wech-sonden. Die gasten oock / welcke gheen soldye en ontfingen ende onder niemands eedt en stonden / leven- de alleenlijck van den buyt in alle der- telheyt ende Godtloosheyt / verlieten de Stadt met menighen / gaben heel gelts om paspoorten te krijgen ende al- so haer konden wech packen.

Ontrent den Abondt quammer een schip upt Hollandt / nae het welcke de byant veel schoten deed / doch daer en werdt maer eenen soldaet doot-gescho-ten / die by den Stierman aen het Roer stont.

De Ruyterij klaeghe seer van hop booz de Vaerden / maer de klach-ten zijn stracks ghestilt / dooz dien daer hop ghenoech upt Hollandt werdt ge- bzicht.

Soldaten
van Geer-
trupdenbergh
nemen een ge-
schepen.

Ontrent desen tijdt hadden de solda-ten van Geertrupdenbergh ghenomen eenighe schepen gheladen met Welfs- bier / boter / kase / pekcl- harinck / ende olpe / die sy in onse Haven brachten. Dese schepen hadden beschept van de Heeren Staten om nae Antwerpen en- de nae Breda te vaeren. De koop- luden saten te Geertrupdenbergh ghe- vangen / ende haer beschept hadden de soldaten daer aen de Galghe ghenae- gelt. De onse wilden dit nae- doen / ende oock Schepen aen- halen / maer het is haer van de Heeren Staten ver- boden gheweest / ende hebben 't nae- gelaten. 't Goet dat de Geertrupden- bergenaers hier ghebzacht hadden / is dooz last van de Staten den kooplu- den nae het vertreck des byandt weder- gegeven. De Staten sonden die van der Cholen verberchinghe van Ruy- terij ende Doet- volck / welcke aen Denusdam teghen over Romerswael landen.

Den byant
doet sijn best
om de vaert
op Bergen te
verhinderen.

Als de Opandt sijn beste dede om die van der Stadt de Haven ende Vaert te benemen / deden die vande Stadt me- de haer upterste neerstigheyt om de selfde te behouden / maekende daerom op eenen tijdt verscheyden nieuwe Wercken / van de welcke het eerste op den Nooytdijck van de Haven is om- trent vijfhondert ende vijf- en- tacht- tentigh boeten / van de Nooydschantz nae de Stadt toe / ghenaeint de Va-

pen-muse. Op den Habendijck aen de Hefste heeft men een bozstweere ghe- bzacht. Sta- bast is begonnen 's nachts booz den 14 October. Op den Nooyd- landtschen Dijk is een plaetse / diese Barlabas heeten 1105 boeten van de Nooydschantz. Hier is den Dijk in twee plaetsen doozghesceeken. Dese gaeten verhinderden alleen den Op- andt / dat hy sijn gheschut niet en kon- de brenghen om op de Nooydschantz te schieten. De onse breesende dat hy ten langhen lesten oock hier doen moch- te / ghelijck hy in 't Gat van den Op- annelandtschen dijk ghedaen had- de / nemen de plaetse selve eerst in / en- de werpen daer een Schans op / die 't ghemen volck den name van Sta- bast ghegeven heeft / om dat men hier staen ende den Opandt schutten moeste om de Haven te bebzijden. Om de Schants in haest op te maeken / heefst men van de Burgeren ende sonderlingen van de Backers ende Potbackers ende dier- ghelijcke Handtwerckers de Musaert gehaelt.

Nieuwe
Vaert om
binnen Ber-
gen te komē.

Maer vermits die plate die van Ro- merswael tot booz by onse Haven strekt / seer hinderlijck was den ghenen / die langhs daer ter Haven in wilden / sulc- datse haren streeck al te naer aen het ge- schut van den Opandt nemen moesten / hebben de Schippers eenen anderen Vaert ghenomen van achter Romers- wael om / ende quamen also van 't Zu- den in de Haven / het welck heel min- perijckels was. Want tusschen de Plate ende den Dijk / daer de Opandt sijn geschut hadde / loopt de Schelde / ende en is daer so heel wijt niet / ter ooz- saecken van de booz- sepde Plate / in voeghen dat de Schepen het Ghe- schut van den Opandt niet myden en konden.

Dese Opandts gheschut stont van Sta- bast / wepnigh min als twee duy- sendt boeten / ende en konden het selfde niet naerder de mont vande Haven bren- ghen / upt oozsaecke van dese schants. Alhoewel hy van nae alle de schepen schoot / die ter Haven in- ende upt- qua- men / heeft hy nochtans geen schade meer gedaen / het welcke merckelijck een werck van Godt scheen te wesen.

Aen het Choolsche Gat leyt een ber- dzoncken Polder / diese Bozo-loofse he- ten / die sich Westwaerts uptstrekt tot aen den Steendijck toe.

De Staten van Zeelandt hebben dooz desen Polder / dicht aen den Dijk van het Landt van der Cholen / een nieu- we Haven ghegraven / die recht tegen- over het Mols- gat (een Schantsse- soe

1 4 8 8. (soo ghenaemt) upkomt in de Siebiere van Eendrecht.

Dooz desen middel is het Eplant gesterckt ende een seer bequame Waert gebonden om na Cholen te baren: Want dooz des vpants geschut was het Gat van der Cholen heel onbepl geworden. Van die tijdt af en heeft de vpandt met sijn gheschut niet met allen uptgherecht.

Nacht Dup- ters van de Baren/nemē dyp Hoplun- den gebangē.

Acht Ruyters van de Baxen, sijn met haer paerden na Lillo, op den 13 Octobris afgheescheept / alwaer sy wisten te landen / ende quamen gereden ghelijck offe van Antwerpen gekomen hadden. Dooz desen bondt hebben sy drie Hopmannen van den Vpandt met alle haer bagagie gekregen / die van Antwerpen nae het Leger trocken / ende sijn wederomme te schepen metten Dyp naer hups gekeert.

Sijn Excell. komt sels binnen Bergen op een Zoom.

Noch en was den twist van Morgan niet te niere. Den nacht tusschen den 13 ende 14 Octobris / is den Doozluchtigen Doost Mauritius, met den Generael Villers in de Stadt gheloomen / Willugby hadde Morgan gedrenght vast te setten / sulchs datter niet dan merckelijck quaedt van dit verschil scheen te willen komen. Van de saecke is dooz de komste van sijn Excellentie aldus gemiddelt: Dat Willugby, soolange hy tegenwoordigh in Stadt is / ober al soude commanderen / als Lieutenant van hare Majest. In sijn afwesen / Morgan: endeden Obersten Druij soude vertrecken. Is nochtang ghebleven totter ontlegeringe toe. Daer wierde geseght / dat de vpant vooz - hadde het overblijffel van den Zupdt-lantschen Dyck in te nemen / op een leegh water dooz het verboncken Landt / het welck als dan voozoghē balt / om oock van die zijde de Schepen te beschadigen / die onse Haben sonde willen aendoen. Men sagh oock merckelijck in't stijck nae Burghbiede de voetschappen van de ghene die des nachts waren gesonden gheweest om de plaetse te bespieden.

Geschut te- gen den Vp- ant gestelt.

Op het Hooft werden Schants-hooz ben gheset / ende met eenen dyp stucken geplant / daer van het meeste een kogel schoot van 44 pont pfer / ende de twee minste van 16 pont. Alle de Schantsen hadden oock haere stucken / die alle ghelijckelijck op den Vpandt speelden / als de Schepen an quamen. 't Geusegat en sloegh mede geen swijck. Den Dyck daer den Vpandt op lagh / was dooz den ghestadigen Regen / ende het ober- ende weder - loopen van de Soldaten soo diepe / dat sy niet en wisten

waer eenen voet te stellen. Sy en hadden noch deelen noch stroo: De Soldaten moesten in haere loopgraben in den reghen / onder den blaewen Hemelliggen / ende daerenboven stonden de loop-graben vol waeters. Het waepde alle dage seer gewelddighlyck / Sulchs dat de vpandt wel Berghen op ten Zoom scheen te belegheren / maer dat de Beleggers selve van den Windt / van den reghen / ende allerley ongemack beleghert waren. Die van der Stadt bangen aen den Zupdlandtschen Dyck te slechten / maer siende dat sulcx te vergeefs was / veranderden sy van vooz-nemen. Ken het eynde van den Dyck was een kreke: alle de Werelt oordeelde / datmen hier een Schans optwerpen moeste / te meer / om dat aen dese kreke licht een groote schoz / daer het water seer selden op quam / ende de kreke konde de Schants vooz een gracht dienen. De Schelde is oock hier niet seer wijt / overmits het groote schoz / dat teghen ober het Zupdlandt licht / daer eertijds het Zeeusche Colhups op- ghestaen heeft. Daer laeghen veel schepen van oorloghe op ancker: Maer nae dat de vpandt 's nachts sijn geschut op den Zupdlandtschen Dyck met sijn Sloepen hadde gebzacht / waren sy genootsaecht haer ankers te lichten / ende van daer te vertrecken / gelijk sy vooz Barlabas ende het gat van der Cholen hadde moeten doen.

Joos de Moor, Vice-admiraal van Zeelant / de plaetse besien hebbende / seide oock het selfde beneffens veel andere: Het ghebjack aen Arbeyders Willugby wil dat de Burghers de Schans maecken souden. Maer de Burgers vermoeyt wesende van al het werken / ende oock ontsiende eenigsing den vpant / die niet verre van dese plaetse op het vaste Landt sijnen Leger hadde / vielen wepgerigh / seggende / datmen haer ongelijk doen soude / wannēermen henluden in soo grooten perijckel banden vpandt / soo verre bukten de Stadt woude doen wercken. Want dit schoz was van Walckenburgh / drie dupsent een hondert en dertigh voeten. Walckenburgh was van de Stadt vier dupsent voeten / maecken te saemen seben dupsendt / een hondert / ende dertigh voeten.

De burgers van Bergen dwangt tot eenige foxen sels te maken.

De Heere Drossaert / de Burghemeesters / ende bepde de Dienaren des Woorzds Godts: te weten J. Baselis de Oude, ende J. Baselis de Jonge, doen soo veel by de burgheren / met haer te verthoonen wat sy den Waeder-

A 2 lande

1588. lande schuldigh waren / datse seer ghe-
willighlyck haeren arbeyt aengeboden
hebben / tot het volmaken van 't werck/
beloovende alle te samen sich ghereet te
willen houden / om te werck te gaen / so
haest als de Trommel slaen soude. De
na-middaghe Predicatie gedaen zyn-
de / (want het was Sondag) be-
gint den Trommel te roeren / volgens
de ordze by den Magistraet gheghe-
ben.

De Burghemeester Zuydlandt met
eenighe Wethouderen / ende Jacob Ba-
felis de Jonge, met de Ouderlingen der
Kercken / elck een spa in de handt ne-
mende / begheben sich omtrent den Al-
bont ter plaetse / daer men de Schants
maechen soude / ende werden gebolght
by na van alle de Burgheren. Daer
werdt oock een Waene Ruyters mede
ghesonden / om de Burghers te be-
schermen teghen den Spande / oft by
van Burghvliet af-ghelcomen hadde.
Maer also het Werk noch niet en was
afghestecken / ende dat de ghene die
het af-steken souden / niet wel ober een
en quamen / en is van dien nacht niet
met allen gedaen.

De Italianen / die omtrent S. Geer-
truyt gelegert lagen / niet wetende wat
dit te segghen was / reden vast ober en-
ke weer ober / hier ende daer kijcken-
de / wat die doch in den sin hebben
mochten / diese met sulcken meenichte
op den Zuydt-landtschen Dyck / (die
recht tegen haer ober lagh) sagen ver-
gaderen. Men sachse op alle hoeken
hare Schildt-wachten upsetten / al te
samen inde Wapenen / ende boven ma-
ten seer besigh zijnde. Des anderen
daeghs / welke was den 17 Octo-
bris / heeft men met alle Man be-
staen te wercken / met grooter neer-
stighedyt.

Op den 18 Octobris / hebben de onse
wederomme eenen upbal gedaen aen
de Steenberghe zide : maer alsoo de
Spant sich binnen hielt sonder up te
komen / zyn de onse oock wederomme
in-ghelceert sonder yet besonders up te
richten.

Dien nacht / welke was nae den
20 Octobris / heeft de Spandt ghe-
meent listelik ons de Hooydschants af-
handigh te maechen. Daer van ich
de geheele ghelegenhedyt wat naerder
moet verhaelen. Boven hebben wy
gheseydt / dat onse Ruyterye twee
Spangiaerts ingezacht hadden / een
dagh ofte twee eer wy beleghert wier-
den. Dese waren in betwaringhe van
keren Engelschen Soetelaer / genaemt
Readhead, daer eenen Grimsdon Ven-

dygh van Basqueville sijn kosten 1588;
hochte.

Door desen middel den Wendigh
ende Soetelaer te samen kennisse met de
Gevangenen gemaect hebbende / wer-
den ten langhen lesten van de selfde ern-
stelick aen-gesocht om eenigen goeden
dienst aen den Koninck van Spangien
te doen. Het welke sy merckende /
sijn ghegaen by den Heere Willugby,
den selfden ontdeckende / waer toe sy
van den Ghevangenen versocht
wierden / ende vragende wat den Hee-
re Willugby believen soude / dat sy in de
ser saecken doen souden. Willugby be-
last hen / datse met de Ghevangene-
nen handelen souden van de Hooyd-
schants aen den Prince van Parma o-
ber te leveren. Naer langen handel
dan ende veel woorden die sy met de
Ghevangenen hier ober hebben ghe-
houden / zyn sy ten lesten met mal-
kanderen verdrachghen / weghens het
ober-leveren van de hooz-schreben
Schants / als licht om doen hoozden
Wendigh / die dickwils het Hoofst
van de Wachte daer op was / als het
Vaendel van Basqueville de Wachte
hadde.

Alle saecken zyn soo belepdt ghewor-
den / dat den Wendigh ende Soete-
laer haer (soo het scheen) vertiesende /
met Vrieten van de Gevangenen aen
den Prince van Parma, aen den wel-
ken sy al meer / desen aengaende / upt
der Gevangnisse hadden gheschreben.
Op den 20 Octobris metten donche-
ren / zyn gaen binden den hoozschreben
Prince / die daerom was komen ver-
nachten op den leeghen Hooyd-ghesht /
hem aendienende / dat alle dingen ver-
digh ende wel bestelt waren om het fort
te leveren.

Men seght / dat hy noch twijffelde
van hare trouwe : Ende dat hy daer-
om seer veel vragghens hadde van de
Schants / van den ghenen die daer op
commandeerde / van het Krijchs-volck
datter in was / van den middel om het
selfde ober te geven : Dat hy daer bo-
ven haer den eedt af nam / van datse
ter goeder trouwe handelden / haer
doende ontfanghen het Sacramet des
Altaers / (want alsoo herten de Wapi-
sten het Heplighe Wonde-mael des
Heeren / het welke sy op haer wijsse
hebben verandert.) Als hy nu ghe-
lyck ghenoeghsaem van haer versieert
was / gaf hy haer elck een gouden
keten / ende beloofde noch daerenbo-
ven elck een goede somme Gelds / in-
dien de saecke gheluckelijck mochte af-
loopen. Bestelt daer naer / een goe-
de

Den Spant
ontdeckte
de Hooyd-
schants in te
nemmen hooz
betract.

Parma
twijffelt aen
de ghevang-
nisse van
Readhead /
en den Wen-
dygh.

1588. de meenichte van sijn upt- ghesenfte
 Dolck die met dese gaensouden / om de
 Schants in sijnen naeme van haer te
 ontfangen. Doet niet te min haer de
 Handen op den Rugghe met lonten
 binden / ende boeght by elck een
 Soldaet met een blooten Pongiaert
 in de Handt / om haer strachs te
 dooz- stecken / indien men het minste
 vermoeden op haer onderboeghen krij-
 gen mochte.

Doetse bin-
 den ende wel
 bepareu.

Willugby ondertuffchen / dooz- sagh
 de Schants wel met Dolck / ende lep-
 de op de dijcken / die van weer- zijden
 aen de Gachten komen / een goet ge-
 tal musquettiers. Ende in het Doozt-
 sen daer de byandt langhs in koomen
 soude / doet hy hangen een yseren Wal-
 schupf / de welcke boven met een kooze
 vast was / op dat de selfe af- gesneden
 zijnde / ende de Schupf nederballende /
 den doozganck soude mogen benomen
 werden.

Den byant
 trecht binnen
 de dooz-
 schans doch
 weynig t' sijn
 niet doozbeel.

Alle saecken dus bestelt weefende /
 verwacht Willugby de komste van den
 byant met groot verlangen. Ten laet-
 sten koomen sy dooz / ende treckende
 dooz het dooz- ghescecken Doozt-
 landt / alsoo het leegh waeter was /
 binden sy de Doozte open / ghelijck
 haer gheseyt was van diese leyden.
 Daer is al eenen ghereet die haer in
 Spaensh byndelichken willekoomen
 heet. Alser nu omtrent vijftigh van
 de dooznaemste binnen waren / houdt
 Willugby selve met sijn handt de kooze
 af / daer mede de Schupf opghehou-
 den werdt / ende verstoppt alsoo den in-
 ganck datter gheene meer dooz en kon-
 den.

Grimston
 ende den soe-
 telae ont-
 weert.

Die han binnen vallen op de ghe-
 ne welcke inghelaten waren / daer
 han den meerderen deel zijn doot ghe-
 slagen / ende d'andere ghebanghen.
 Grimston metten Soetelaer / alsoo de
 ghene diese bevaerden seer verschijcht
 ende verslaeghen stonden / zijn t' ont-
 spionghen. Als die van kuyten sa-
 ghen dat het bedrog was / ruckten sy
 met geweldt de onderste Paleffade om
 herre / ende doen eenen heeten aen-
 bal op de Schants. Maer en kon-
 den niet upt- richten / dooz dien noch
 een tweede perckel- werck boven op
 de Doozt- weere stonde / ende datse wel
 dapper werden ghegroet / met het
 Doozt- gheschut van die van binnen.

De byant
 neemt de
 vlucht.

De byandt siende hoe hy ghebaeren
 was / stiet d'er aen t' loopen / sijn wapen
 wegh werpende. Die op de dijcken
 verhoeghen lagen / springhen upt met
 een schizchelijck ghekrigich ende ghe-
 doozs den vluchtenden Byandt nae-

loopende / ende nae datse t' saemen op
 haer hadden gheloft / en deden niet dan
 houten / stecken / ende slaen / onder
 den hoop daer sy ten dicksten waren.
 Middeler tijdt quam het waeter vast
 aen. Deele van banden byandt / soo
 sy meenen te ontbluchten / vallen in de
 holcken ende grachten van het Doozt-
 landt ende verdoncken haer selven.
 Daer zijnder boven de drie hondert
 doot ghebleven / ende noch veel meer
 ghequetst / alsoo men daer nae upt ee-
 nighe ghebanghenen verstaen heeft.
 De besonderste ghebanghenen waeren
 dese : Don Jan de Mendoza, een pas-
 selijck ghedaecht man / die in t' Gast-
 huyse van sijn quetsueren is ghesto-
 ven. Ende noch eenen anderen Don
 Johan de Mendoza, die noch een jonck
 man was. Gregorio Vites, Christo-
 phoro de Portes, Godefroy Gordon,
 Tristand Lignicabe, Alonso Idiaques,
 al te saemen Doozen / ghelijckse de
 Spangiaerts heeten / ende van goeden
 huyse.

Derles van
 de byandt in
 desen aen-
 slag.

Des anderen daeghs en saghen in
 beyde de Legers gheen waendelen blie-
 gen / het welck gehouden wiert : Als
 oft de byant daer mede sijn routwe ober
 het verlies van sijn volck te kennen ge-
 geben hadde. Die twee Spaensche
 Gehangen zijn opgehangen / by bon-
 nisse van den Krijghs- raedt / om datse
 gebangen weefende / den Wendzigh en-
 de den Soetelaer tot verraderije had-
 den versocht / dragende alsoo de straf-
 se van haer verkerde trouwe / die-
 se haeren Meester hadden willen be-
 wijsen.

Upt desen Anslag is dooz ons veel
 goets gevolght. Want hier dooz wa-
 ren by t' eenemael berseckert teghen
 alle verraderije / midts de byandt dus
 bedrogghen zijnde / oock de rechte ver-
 raders (indien daer eenige hadden mo-
 gen wesen) niet en soude hebben willen
 gheloozen. Hoewel nochtans alle de
 Weere in Grimston ende den Soetelaer
 berispte / datse de Religie versaeckt /
 ende eenen valschen Eedt gedaen had-
 den / sulchs datse oock by haer eyghen
 Natie / den meesten danck niet en be-
 haelden. t' Is waer / splochenen dat
 sy t' ghedaen hebben / maer nochtans
 segghen / boozseker / dat eenen treffe-
 lijcken man in Engelandt (alsoo sy daer
 henen gereyft waren / om vergeldinge
 dooz haeren dienst van de Koninginne
 te verkrigen) op dese wijsse haer aen
 haer Majesteit heeft gherecomman-
 deert.

Wat booz
 deel datter
 upt desen
 Anslag
 dooz de
 Stadt ont-
 slaen is.

Daer zijn veel ghewichtige redenen
 (seyde hy) alderdoozluichste Vrouwwe /

1588. om welker wille dese behoorden bereert te worden met eenighe heerlyckegifte: Want indien sulcks bekomen die maer het lichaem hebben ghewoeght wat sal men dan dien doen / welke alle beyde ziele ende lijf in de waegh-schale ghestelt hebben?

Tijdinghe van de Spaensche vloote aen de beleggerde ghesonden.

Dyt Enghelant kregghen die van der Stadt seckere tijdinghe / dat het overschot vande Spaensche vloote omtrent Schotlandt ende Verlandt ghestrandt / aen de ondiepten ghesteecken / ende dooz groote storm-winden (ghelyck dooz de machtighe handt van Godt Almachtigh selbe) meerderen deel was t'onder ghebracht; dat mede t'eenemael om hals ghekomen / oft gehangen waren / die sich hier ende daer in Verlandt aen landt begheben hadden. Sulcks datter maer seer wepnigh schepen met den Hertoghe van Sint Lucas / haer besteden / om achter-om in dypsent perijckelen ende vreesen naer Spangien te loopen. Daerom heeft men met het luyden van de groote klokke de Ghe-meypnte in der Kercken op den 21 Octobris / te samen gheroepen / ende Godt openlick / dooz ende nae den middagh / met Dauch-prediken ghelooft. Ende des abonts / heeft men het groot gheschut rontomme de Stadt / ende op alle de Schancken af-gheschooten / de soldaten insghelijcks al te samen op de besten vergabert zijnde / hebben verschepten reysen alle haer roers gelost. Onder-russchen en hoorde men / noch en sagh men van al het blasen der trompetten / van al het trommelen / ende van al het luyden der klokken. De andere die gheen roers en hoerden / bonden aen haer piken elcke reyse eenen nieuwen bondel van stroo / daer in sy het byer staecten / verheffende alsoo hare piken om hooghe / ende daer mede dillende / inboegghen dat het scheen / dat de geheele Stadt / ende alle de Forten in enckel byer stonden: Want boven dit byeren van de soldaten / waren allesins op de punten van de besten / ende binnen de Stadt peck-tonnen op-gherecht. De soldaten riepen den byandt toe / dat de Spaensche vloote quam om haer de Poot-schanck te helpen winnen. Van die tijdt af / begost den byandt meer ende meer te slauwen.

Een secker Schip / geladen wesende met koozn / soo het meende in de haven te komen / werdt dooz den gheweldigen windt ghewoopen op het Pootden-hoofst / dat eertijds met de Sout-keeten was af-gebrant. Hier op en dede de byandt niet dan schieten / doch en raekte het niet meer als drie mael / son-

der nochtans pemandt te quetsen / het Schip wierd ten lesten dooz de neerstighepdt ende kloekhepdt van de Schippers binnen ghebracht. Het was alle daghe te bechten / sae alle upren wasser wat nieuws te sien op het pleyn dat tusschen de Stadt ende des byandts leggher was. Daer de Burghers dooz het ghebuerigh arbeiden moede ende mat zijnde / klagghen datse niet langher soo wercken en konnen / daerom ver-soecht den Gouverneur Morgan aen de Magistraet / dat elcken Burgher nae syn macht op schattinghe soude ghestelt werden / om met dat ghelt de wercken te besteden. De Burge-meester Manteau doet den Bzeeden-Raet vergaderen / ende draeght haer de begeerte van de Gouverneur dooz. Dese Bzeeden-Raet bestaet up den Nieuwen Raet / dat is / den teghenwoordighen Magistraet / up den Ouden Raet / dat is / alle de ghene die aen de Stadt als Burge-meesters / Schepen ende Rent-meesters hebben ghedient / ende up Raets-lieden / dat zijn de gene die van den Ambachten ghehooren werden / om haer plaetse in desen Bzeeden-Raet te houden. De begheerte van den Gouverneur wierd eyndelick goet ghebonden / en dooz desen middel werden de Burgheren van het wercken ontslagghen. Datter noch te maerken was / wierd besteedt / ende van de aennemers volmaectt / volghens het besteck / daer op sy het aen-ghenomen hadden.

Ende soo men ghebreck van deelen hadde / heeft men alle der Cimmerlieden wijncels aen-ghesproken / sae noch daer-en-boven sommighe leupffen ende nieuwt-ghelepte solders hier ende daer ten behoeve van de fortificatien af ghesproken / welke nae de ontleggheringhe der Stadt / van stadts weeghen zijn betaelt ende wederom op ghemaectt. Doch soo dat noch niet en hielp / ende datter noch meer dingen ghebreck waren / is de Burgher-meester Zuylande op den 26 Octobris naer Hollandt gesonden / niet alleen aen de Heeren Staten / maer oock aen den Cersamen Raet der stede Dorrecht / die de Stadt groote vrientchap / geduerende dit beleggh / heeft betweten: In de ledighe huyssinghen van Jan Dajale, waren sommighe Schotten ghelogheert / ende soo sy vast uptbrecken al dat byandtlick is / ende onder andere seckieren balck daer het dach op steunde / vallen de huyssinghen om berre / sulcks datter een ofte twee daer onder doot bleven. Doch daer wierd van stonden aen op lijf-straffe ber-

De Burghers versoeken van meer te schancken ontslagghen te werden.

Die van Bergen-op-ten Zoon danken God in haer beleg over het vergaen van de Spaensche vloote.

Overen ende Triumpheren over dese Victorie.

Den Burgher-meester Zuylande naer Hollandt gesonden.

1 5 8 8

verboden/ dat niemandt meer aen eenighe hupfen breeken soude.

Doortocht op de beften teghen den flogu.

Op de beften van de Stadt ende van de Schanffen werden peck-tonnen vol hout/ ftrou en fpaenderen gheftelt/ om die aen te fteecken ende lucht te maecten /indien de vbandt ergens pet hadde willen op de Stadt aengrijpen. Op den 27 Octobris heeft men de Marcht met de groote klokke in-gelupdt. Niet om dat men meynde datter veel kooplieden komen foude/ maer de Stadt is ghehouden fulcks jaerlijcks te doen / om het recht van de felfde Marcht niet te verliefen. Gheduerende defe byne Marcht/ te weten/ fcs weecken langh/ mogen alle Vluchtige in de Stadt bypelijk komen / (uyt- ghenomen ftraetfchenders/ die ghebannen zijn / oft andere vbanden des Landts) noch niemandt en magh van eenighe fchuldt ghemaent worden / dan die op de felfde Marcht ghemaect is. Des daeghs

Sijn Excellentie fprecht de Burgers den doot aen.

daer aen is sijne Excellentie in de Stadt ghekomen / om met sijne teghenwoozdighepdt de foldaten ende Burghers moedt te gheven/ende sonderlinghe om de fortificatien te befichtighen /ende op alles ordje te fteffen. Op den felfen Dagh was de fchattinghe (daer van hier vooren ghefpoken is) merckelick befwaert ende verhooght : 't welck den Burgheren gantsch niet aen en ftondt. Daer om foo verftaen werdt / dat de Heeren Staten in 't Eplandt van der Cholen waren / zijn den Burgemeester Manteau, ende Willem Franslooh, oudt Burghemeester aen haer ghesonden. Dese zijn met het ghebolgh van sijne Excellentie des abondts ten thien upren booz bp des vbandts gheschut / nae Denafdam ghevaren / ende bzachten foo vele bp de Heeren Staten te weghe / datfe op den 30 Octobris beloofden haer tot de fortificatien van Berghen te willen verftrecken tot drie dupfent guldens toe/daer van fp 1800. guldens ftracks telden. 's Daeghs nae des Burghemeesters vertreck / verliet de vbandt den Matteberghfchen dijck. Die van den Eplande dit gewaer werdende / fteecken het leger in brandt daer hp stillekens uyt- gheschepden was / fonder 't felve te verbranden. Morgan bzenght te weghe / dat die van de fcs Gilden op het Stadthups bp ghebenreten wacht hielden met eenen Wethouder. Den tijdt naeckte vaf / dat de vbandt met grooter fchande /ende geen minder fchade foude moeten op-bzeken. Want gheene hoope van de Stadt hebende / en was anders niet booz handden / dan dat fijn legheer dooz het ghe-

1 5 8 8.

duerigh upthallen ende fchieten van die bander Stadt / dooz gheftadigh quaat weder ende reghen / mitfgaders dooz fiekten die als dan volghen/ t' eenemael foude werden t' onder gebzacht. Daerom verliet hp op den 30 Octobris den dijck van het Poozt-landt. Die van 't Geuse-gat werden fijn vertreck eerst ghewaer / ende roepende aen den dijck met haere fchupten / en binden fp niemandt dan eenen Pooogh-duytsch / die wel hertelick lagh en fleep / welcke op-gheweckt zijnde / ende fiende dat hp /ende den dijck/ van fijn volck heymelick was verlaten / viel op fijn knien ende badt fijns lijfs ghenade. De bzugge / die ober het gat van Dypnanelandt gheslaghen was / breeken de onse terfcondt af.

Den vbande brlaet den dijck van het Poozt-landt / ende berpdt hem tot het verlaten des Stadt.

Den nacht die tuffellen den 30 ende 31 Octobris was / quam de vbandt met 14 groote floepen van Burghblijdt af- ghevaren / ona op 't water wat te rooben. Maer niemandt dan eenen armen Viffcher van Roomers-wael ghekregghen hebben de / keerden fp wederom / op den midwagh / van daer fp gekomen waren. Onfe Poozlogh-fchepen / hoe wel fp onder zepl waren / en fconden haer niet bezeplen. Want fp roepden met alle man/ kooften de ondiepten / ende het was gantsch ftijl. Sijn Excellentie, de Gzabe van Solms, Bernevelt, Egmond, Valck, Vosbergen, met meer andere/ quamen dien dagh oock in de Stadt. De foldaten / om de Heeren te toonen haere kloekmaedighepdt / doen eenen upthal in 't Poozden van der Stadt/maer het was te bergheefs / den vbandt en quam niet upt.

Enige van de Staten komen in Berghen.

De Burgher-fchans en was noch niet volmaecht. Het ghelt / daer van wp ghefpoken hebben / band e Heeren Staten verkregghen zijnde / is de fchattinghe hermindert / ende het werck boozts aen eenighe hupfupden beftet. De onse fteffen op het Boeren-verbziet twee ftucken gheschuts /ende fchooten daer mede dooz de valepe / die tuffchen den hooghen ende leegghen Poozt-geest is / in des vbandts legheer wel dapper / fulcks datfe dickwils met een fchoote (ghelijck als naderhandt van de ghevanghenen is verftaen) tenten/ orhoofden wijs / tonnen biers / ende noch sommige menschen om verre wierpen. Tegen dit fchieten / fette de vbandt defe valepe vol fchans-kopben / maer het hielp feer weynigh / daer moeffender alle daghe veel ftrupckelen. Onder-tuffchen loopt een gheruchte / fonder dat men den eerften man wift / dat de vbandt

1588. ^{Gherucht van dat den vbandt een mpe aen de wal ghe-maecht heeft.} vbandt upt Holtwegen een mpe hadde ghemaecht / tot aen stadts-beste / om eenigh quartier van den wal te doen springhen. Ende hoe wel alle man dat booz geck achtende / doen nochtans het water van de zuyd-beste des nachts booz den 7 Nobembzjs eenen geheelen boert was vermindert ende leegher ghe-worden / wierd die leughen booz waer-hepdt aen ghenomen. Willugby selve met sijn twee oft dypen / gingh regel-recht nae Holtwegentoe. Desen wegh is soo diep dat men geen spieffe soude konnen ghesien van de ghene die daer in waren / hoe hoogh datse oock de selve op-stecken mochten. Niet teghenstaende dan / dat de vbandt dicht daer op S. Geertruyd-bergh lagh / de Heer Baroen en is nochtans niet eer weder-omme nae de Stadt ghekeert / booz hy en hadde met sijn eyghen ooghen desen diepen wegh dan boven wel besien / ende bevonden datter gheene ghereet-schap / noch lichtteeken van roynen te vinden waren. La Crois Capiteyn van de Mphours / meende datter eenighe aderen onder in de aerde waeren / langhs welcke het boozscheyden water erghens verlopen was.

Den 9 Nobembzjs / quam den Gra-be van Noorthomberlandt / ende den Generael Norits, met een groot ghe-bolgh van Edel-lieden upt Engelandt. Men heeft alle het gheschut / kleyn ende groot / af-gheeschooten / ende de groote klokke gheluydt t'haerer aenkomste. De Gra-be was ghekomen om Neder-lant ende Bergen op den Zoom te sien.

Maurits upt Engelandt aen de Staten gheson-den.

De Generael Norits was van haere Majesteit ghesonden aen de Heeren Staten / om van haer onderstandt booz Don Antonio Koningh van Portugael te versoeken. Want de Koninginne was besigh met een geweldige vloote toe te rusten / om Don Antonio weder in sijn Rijck te helpen / daer upt hy onlanghs geleden van den Spangiaert verdoeben was. De Coznette Uchtenbroeck met vijf ofte ses Peerden / reedt met een volle galop ter poozten upt nae den Santwegh tot booz by des vbandts leggher ende grepen daer twee ruyters / ende eenen Soetelaer met sijn karre vol biers / die sy tot spijt des vbandts / booz by sijn legher met haer in de Stadt brachten. Maer om den jongen Gra-be met een byemtschoupsel te vermaken / isser eenen uptval by d'Engelschen booz-ghenomen teghen des anderen daeghs. Upt de mpe die aen de Dooper-tooren is / viel het voetvolck op het legher des vbandts aen / want ober de gracht wierd in aller haest een

brugge gheslaghen. Dese schermut-seerden aen Holtwegen met de Italia-nen die op S. Geertruyts-bergh lagen. De ruyters vielen ter Woutscher pooz-ten upt. Parker houdt hem op den Wyingaerts-bergh: Pouly begeeft hem op het blacke nae Burghblijdt. De Baxen en waren daer niet / want men haer de wete van den uptval niet ghe-daen en hadde. De Hoogh-duytschen die op den Fiabergh laghen / komen af in 't veldt dat dicht onder den bergh lagh / ende allenghs naerderende / blyben niet verre van de Wyingaerts-bergh staen. Mele begaven sich achter de heggen ende kanten / d'andere lockten ons volck vast upt / hoopende dat onse ruyters wel souden onthaelt wer-den van de ghene die achter de hegghen ende kanten gelept waren. Veer met hem nemende dertrigh mannen te voet / ofte daer omtrent / dyist de Hoogh-duytschen upt haer boozdeel. Parker halt hier op aen / ende d'arme Duytschen tot op den Fiabergh verbolgende / maecht datter niet bele af en quamen.

Schermtut-singhe met den vbandt.

Een jong Edelman met namen Sarli Capiteyn van een Daendel voetvolcks te peerde zijnde / ende met Parker den aenbaldoende / wierd ghehangen / mits sijn Peert eens loops tot in 't midden van 't leger booz liep / sonder dat hy het op houden konde / is daer nae verwis-selt met Don Ian de Mendoze, beyde vast van eenen ouderdom zijnde. Alle d'Oberloopers sepden eendrachtigh dat de Prince van Parma van men-nighe was op te breecken.

Generael uptval op den vbandt.

Op den 11 Nobembzjs wierd 'er eenen generalen uptval op de Steenberg-sche zijde ghedaen van alle de ruyters ende knechten / wepnige upt-genomen / om de wachten aen de poozten ende op de vesten hier ende daer te besetten. Op den selfden tijdt liet sich oock de Oberste Balfort met ses hondert upt-ghelesen mannen / soo Nederlanders als Schotten hier van der Cholen bin-den. Capiteyn Veer, leyde de booz-loopers die den schermutsel beginnen souden. De Gittmeester Marcelis Bax, met sijn Marquebusiers / hielt recht op des vbandts leger. Balfort stelde hem in slagh-oorden op den Steenbergischen wegh / die nae het Westen licht. De Lanciers reden wat ter zijden af nae den Santwegh. Het voetvolck dat met Veer booz upt was / gaben gheweldigh byer op den vbandt / die hem boven de bozstweeren van 't leger bloot choonde. Eenighe ruyteren vanden vbandt opthomende / wierden heerlich met musquetten ghegroet / maer liepen stracks

1588: stracks weder na haer leggher/ soo haest als sy een of twee van haer Peerden saghen tummelen. Dus liep den tijdt vast deur / sonder dat sich den vbandt erghens bloot gaf/ maer hielt sich binnen sijne begravinghen / die te sterck waren om van ons volck oberloopen te worden. Daerom keerden de onse weder in de Stadt/ achtende datse ghenoech hadden ghedaen met twee gantsche upren langh den vbandt te beroepen / ende sijn leggher ghelijck wel half bestoemt te hebben. Van het voetvolck dat met Veer was/ isser vier doot gebleven / ende twee-en-twintigh ghequet / die de vbandt van upt sijn leger gheschooten hadde. Des nachts tusschen den 11 ende 12 November/ steekt den vbandt het Noort-leggher / ende het Slot van Halteren in vbandt / ende omtrent ten thien upren vooz middagh op den 12 November vertrocken sy van den Rijsselbergh, ende van den Noortgeest, want daer hadden sy soo langhe in slagh-orden ghestaen / tot dat de hutten verbandt waren: ende haer Bagagie nae het Zupden gheboert wierd. Gheheel den wegh langhs welcken sy naer t Zupden trocken / sagh men hier ende daer maer het opperste van de Waendels / mits de heubelen ende sandberghen: maer soo sy aen den Wal begonden te komen op den wegh van Huberghen, die aen t bosch van Bergen komt / daer moesten sy haer bloot gheben / sulcx dat men niet alleen de Waendels / maer oock haer gantsche slagh-orden seer beschepdelijck konde sien. Want sy en konden noch van heubelen/ noch van boomen ofte hegghe bedeckt zijn. Hier wierden sy wel dapper ghequet / van de stucken / die op de katten van de Bosch-poozte stonden. Het was een gheneucht om sien / hoe haer slagh-orden vooz ons gheschut t'elckerepse ghebozen wierd / tot datse eindelijk het statelijck ende oydentelijck trecken lieten baren / ende haer van malkanderen schepdende / soo langhe met eenen vollen loop ghelijckelijck liepen / tot datse teghen ons schieten met de naeste heubelen / die in t bosch zijn / bedeckt wierden. Den geheelen naevolghenden nacht / en hoorde men niet van trompetten/ ende trommelen om te vertrecken/ ende het hirschen ende haepen van de waghe-liens / die de Bagagie wegh-boerden. Vooz den dageraecht sagh men oock het zupd-leger aen allen kanten in vbandt staen / ende sy trocken regghel-recht nae Galmhout, stellende haere schildtwachten op verscheppen berghen / op datse het leggher te beter

moghten waerschouwen / soo die van 1588: de Stadt upbielen.

Als het klaer dagh geworden was / treckt Willugby met 21 Waendelen voetvolcks / ende met alle de Peerden ter Woutscher-poozte upt / met hem nemende twee Folconetten. De schildtwachten van den vbandt dat siende / packen sich wegh: De onsen nemen stracks in des vbandts trencheen ende leggher: Het voetvolck bleef op den Raerbergh staen: De rupterie rennen den vbandt na/ende komen aen den hinderoght/souwende ende geckende met den vbandt / op dat hy / upt spijt / hem keeren ende bechten soude. Maer alsoo dat al om niet was / keerden sy wederom. Want het was haer ghenoech datse het leggher van sulcken Koningh hadden vertoeten sijn schandelijck vertreck/ het welck niet veel beter en was / dan of sy wegh-gheloopen hadden. Weynighe / die noch in t leggher gebonden waren/wierden hier ende daer doot gheslagen/upt-genomen twee ofte drie houtwen / welcken het leven geschoncken wierd.

De Heere Baroen Willugby, dede t'samen in eenen ringh / alle de Ritmeesters en de Hopmannen / Ende alsoo de Ritmeester Marcelis Bacx absent was / den vbandt met een deel rupteren nagereden zijnde/dede hem een goede wijle soecken/van meeninghe zijnde hem mede van wegen sijn vromigheyt / gelijck andere te bereeren. Maer / want hy niet voozt en quam/ende de Ceremonie/die hy ghebruycken wilde / geen langer uptstel en moght lijden / de wijle hy t begerde te doen soo men de vbandt noch in t ghesichte hadde / sich keerende nae Veer, Knolles, Parker ende Poulij, die van sijn Partie waeren / ende oock mede na den Ritmeester Paulus Bacx, eenen Nederlander wesende/sepde haer:

Devvyle het een oude ende pryfelicke gewoonte is, dat, die sich in den Oorlogh kloekelick ende mannelick verthoont hebben, eenighe ghedachtenisse van haer kloekheydt ende vromigheyt genieten? Ende dat ick selve met mijn oogen gesien hebbe dat in u al te samen zijn, alle die deughden, welcke vereyscht werden in eerlicke Ridders ende kloecke Soldaten. Daer van ick tot ghetuyghe roepe den vyandt selve, die daer henen treckt, ende dickwils t'sijnder grooter schaden heeft bevonden, wat voor Krijchslieden ghy zijt: Onse Doorluchtigste Vrouwe hare Majesteit van Enghelandt, (wiens bevel ick in desen, als hare Lieutenant ende Stedehouder, doe,) vereert u al t'samen met Ridderchap: Ende elck in t'beson-

Willugby
saght den
vbandt nae.

Den Prince
van Parma
treckt van
Bergen op
den Zoon.

Willugby
bereert alle
Ritmeesters
ende Hop-
mannen tot
loot van ha-
re vromig-
heden / met
de selve upt
den naem
van de Kon-
ninginne van
Engelandt
Ridders te
sien.

Die van de
Stadt be-
schieten den
bluichenden
vbandt.

1588. der met den sweerde soetelick op haere schouderen raeckende: Ontfanght (seyde hy) het Ghedenck-teecken van hare Majesteits seer goeden wille ende genegentheyt, het welcke ghy met uwe kloeckheyt hebt verdient.

Sp bedanckten hem hoogelijck / ende swoeren al t'samen / datse sich alrijdt soudén draghen ghelijck eerlijcke Ridderen toestaet. Godt Almachigh aenroepende tot eenen weecher / indien sy enen valschen eedt doen.

De Burghers behooren goeden buyt upt des v'pandts teghet.

Maer de Burghers ende soldaten / mannen ende vrouwen / jongh ende out / al watter in de Stadt was / bozsten ter poozten upt / ende liepen elck om t'feerst nae t'leger van den v'pandt / dooz stusfelen al watter was / sagen met groote verwonderinghe aen de grootte van t'begriip des legheers / ende al t'werck datter ghemaecht was / ende maechten oock elck synen buyt. Want in beyde de legheers / hadde de v'pandt ghelaten menichte van schoppen / spaden / houweelen / karren / tonnen / musquetten / roers / spieffen / harnassen / stormhoeden / ende van alderhande wapenen / ende ghereedschap.

De soldaten ende arme Burghers / handen des v'pandts genoegh booz den heelen winter. Want de stylen / balkende spannage / (daer van seer veel pafelijck groot waren) waren maer ghebleyft / ende van buyten wae ghev'pandt. Want soo het stros ende riedt herb'pandt was / hielt de blomme terstondt op.

Die van de Stadt danken Godt Almachigh van haer ontfet ende berlossinghe.

Ober de gheheele Stadt was uptermaten seer groote blijdschap / om dit haestig ende onverwacht vertreck van den v'pandt. Ende alsoo den Christenen betaemt / de eere aller weldaden toe te schijven / den ghenen / van wien sy ontfanghen zijn / heeft men den 16 November / Godt Almachigh opentlijck ghedanckt / van weghen de groote berlossinghe. Ende den volcke is van de Predick-stoel / dooz de Bedienaers des Goddelicken Woorts / booz gehouden: dat Godt allene te dancken was / die

de Stadt hadde betwoert booz alle ghevoelt / ende listige aenlagen des v'pandts. Daer is mede ghebeden booz den welstandt der kercken ende der Stadt / ende booz alle den ghene / onder welkers macht Godt ons gheselt heeft. Is daer nae by der Overhept goet ghevonden / ende van der Popen af ghesen / dat men enen jaerlijcken Overdag houden soude op den 13 November / op welken dagh den v'pandt vertrocken was. Des abondts gingh het op een v'peren. Men konde noch hooren / noch sien / van het handt gheschut / van het blasen der trompetten / slaen der trommelen / luden van alle de klokken groot ende kleen / van het beperen / van het jupchen ende roepen. Op alle hoecken / beyde binnen de stadt ende op de besten / stonden menichte van peck-tonnen en v'anden / nergens en was men by van alle de v'per-pylen die in de locht ghewoopen waren ende weder neer vielen.

De v'peren al le soopen van jupchen ende v'peren ende v'peren.

De Stadt hiel een groote maelrijdt / daer te gaste waren den Heere Baroen Willughby, den Gouverneur Morgan. De Rittmeesters / de Popmannen / oude Wechouders / ende alle de treffelijcke hander Stadt. Hoofelijck / daer en is niet onderlaten van t'ghene men ghewoon is te doen in publijcke triumphen ende v'peringen. Naer der handt heeft de Stadt upt-gedreft onder de Rittmeesters ende Popmannen / groote vierkante goude peninghen / met Stadts wapen / ende den naem van dies gheschoncken waren / mit gaderye de oozsaecke waerom.

De Heeren van de Stadt houden met de Overhept maelrijdt.

Alsoo hebt ghy alhier Goetgunstige Leser een korte / doch waere beschrijvinghe van het gantsche beleg / alle de aenloopen / uptballen / ende andere boozballende saecken / gheduerende het boozsepe belegh / gheschiet / ende ten laersten het vertrecken des legheers van den Prince van Parma / van de stadt Berghen op den Zoom, booz welke berlossinghe Godt in der eeuwighepdt moet ghedanckt ende gheprezen zijn.

Ver-

Verrassinge, in-nemen en plonderinge

der Stadt

T H I E N E N,

In B R A B A N D T.

1588.

Dit hiertoe / het belegg / het ver-
treck / ende ver-
laten der Stadt
Berghen op ten
Zoom, volko-
mentlik beschre-
ven hebbende /
volght in de o-
den de kloecke ende mannelijke daedt
eenigher soldaten / tot Bergen in Gar-
nisoen leggende / mede gheschiet in den
jaere 1588.

'T is gheleent in dit booz-berhaelde
jaer / dat op verscheyden tijden ende
plaetsen / de Garnisoenen van de Ho.
Mo. Heeren Staten ende sijn Excel-
lentie Maurits van Nassau, op de Fron-
tieren in Garnisoen leggende / veel ende
verscheyden mannelijke Exploicten /
courssen / oft tochten ghedaen hebben /
in ende door de Landen van den vrant:
doende de selve alle afbreuck / ende scha-
de / die sy konden te weeghe brengen ende
upprechten / soo met vrandtschatten /
contributien in te halen / conbopen af
te slaen / ende dierghelijcke Krijchs-
Acten meer. Onder dese alle / soo ver-
dient met recht de eerste plaetse / de
kloecke ende Mannelijke Verrassinge
ende in-nemen der Stadt Tienen.

Gheleent
heeft der
Stadt Tie-
nen.

Tienen, is een groote en woeste Stadt /
de welke gheleghen is in het Hertogh-
dom van Brabant, aen een kleyn ri-
vierken dat men de Geete noemt / om-
trent drie mijlen van de Stadt Leuven,
ende van S. Truyen, die eertijds seer
vermaect gheweest is / van wegenderen
Roophandel die men alhier ghedreven
heeft / ghelijck men noch upt eenighe
oude Schyften bewijzen kan.

Den wie-
der / ende op
wat wijse
Tienen in-
genomen is.

Een secker Bergeant met omtrent
hondert mannen te voet / ende ses rup-
teren upt de Compagnie van Bacx tot
Berghen op den Zoom in Garnisoen
leggheende / hadden een aenslagh op
Borghloon een Stadt gheleghen in het
Landt van Luyck, de welke haer miste
ende failleerde / willende nochtans niet
wederkeeren / sonder yet merckelick

1588.

upt te rechten / trecken sy boozder / slaen
door een menighe van des vrandts
volck / ende marcheeren booz de Stadt
Tienen, de welke besetst was / met
vijf ofte ses Daendelen Spangiaerden /
niet teghenstaende alle dit volck / ende
dat het een groote ende wijde Stadt is /
gheraecken sy met aerdigheyt in de
selve Stadt / vzyben de Spangiaerden
brachten de selve / ontnaemen haer vrye
van haere Daendelen / plonderen / ende
berooven de Stadt / nemen den roof en
de huyt soo veel sy laden moghten met
haer / ende trecken alsoo ghelijckerhant
wederomme upt de Stadt / ende verla-
ten de selve. Den vrandt hier van ver-
witticht wesende / neemt haer in 't we-
derkeeren waer / omtrent vier hondert
mannen sterck / ende op haer goede we-
sende : Sy hebbende met een manne-
lijke kloeckmoedigheyt geresolueert /
haer huyt niet te verlaten / slaen met
ghetwelt door de selve henen / ende ko-
men alsoo wederomme met het gene sy
binnen de Stadt Tienen geplondert had-
den / binnen Berghen op den Zoom.
Een saecke die by nae onghehooslyck
schijnt / ende nochtans in der waerheyt
gheschiet is. Een daedt die nimmer-
meer by de Krijchs Velden in vergeten-
heyt moet ghestelt werden / maer t'al-
ler tijdt alle kloeckmoedighe Velden /
tot een spoor ende exempel te dienen / om
haer tot dapperheyt / ende kloekheyt
te bermanen ende aen te locken.

Dierghelijcke daedt gheschiede by de
Garnisoenen van Heulden ende Geer-
truyden - berghe de welke met om-
trent acht hondert mannen sterck zijn
de / soo te voet als te peerde / de voet-
knechten achter op de paerden sittende /
trecken naer Tilborgh, gheleghen by
's Hertoghen-bosche, al waer een deel
van des Prince van Parmaag volck
lagh / die sy de Worch op nesciden /
ende t'meeeste deel versloeghen / de reste
vluchte in de Kercke / die sy niet langher
doosten verbolghen / ende bestrijden /
vresende dat op den alarm / de omleg-
gende Garnisoenen / haer soudens ko-

De Gani-
soenen van
Heulden ende
Geertruyden
berghe slaen
de vrandt by
Tilborgh.

It 2 men

1588. men ontfetten: ende trocken daeromme also met eenen goeden huyl / wederomme naer hare Garnisonen.

De Garnisonen van Zeelandt / staen een Conbop in Vlaenderen.

Omtrent dees tijdt zijn de Garnisonen van Zeelandt 70 sterck / overghetrocken in Vlaenderen / ende hebben aldaer het Conbop van Coxtriche / sterck zijnde boven het Doetbolck / twintigh Ruyters / ende derigh koop-luyden / meede te Paerde /

gheslaghen: ende een grooten Schadt ghehuylt hebbende / zijn niet de selve wederomme in hare Garnisonen ghesamen.

1588. Zoo pemandt lust heeft meer ende dierghelycke acten te leesen / die wijs ick tot de Chyonicke van Emanuel de Meteren ende andere Pistorpe-schrijvers / by wiën hy sinen lust volkommentlijcken mach versaden.

Waerachtighe Beschrijvinghe

Der Stadt ende't Landt van

B R E D A.

In B R A B A N D T ghelegen:

M I D T S C A D E R S

De Romeynsche In-neminghe der selver,

door een Torf-schip, gheschiedt op den

4 Maert, in den Iare 1590.

1590.

1590. Leer wy komen tot de in-neminghe ende veroveringhe der Stadt Breda, so en sal't niet blypen vooposte zijn / in't herte de gelegentheyt der selver te

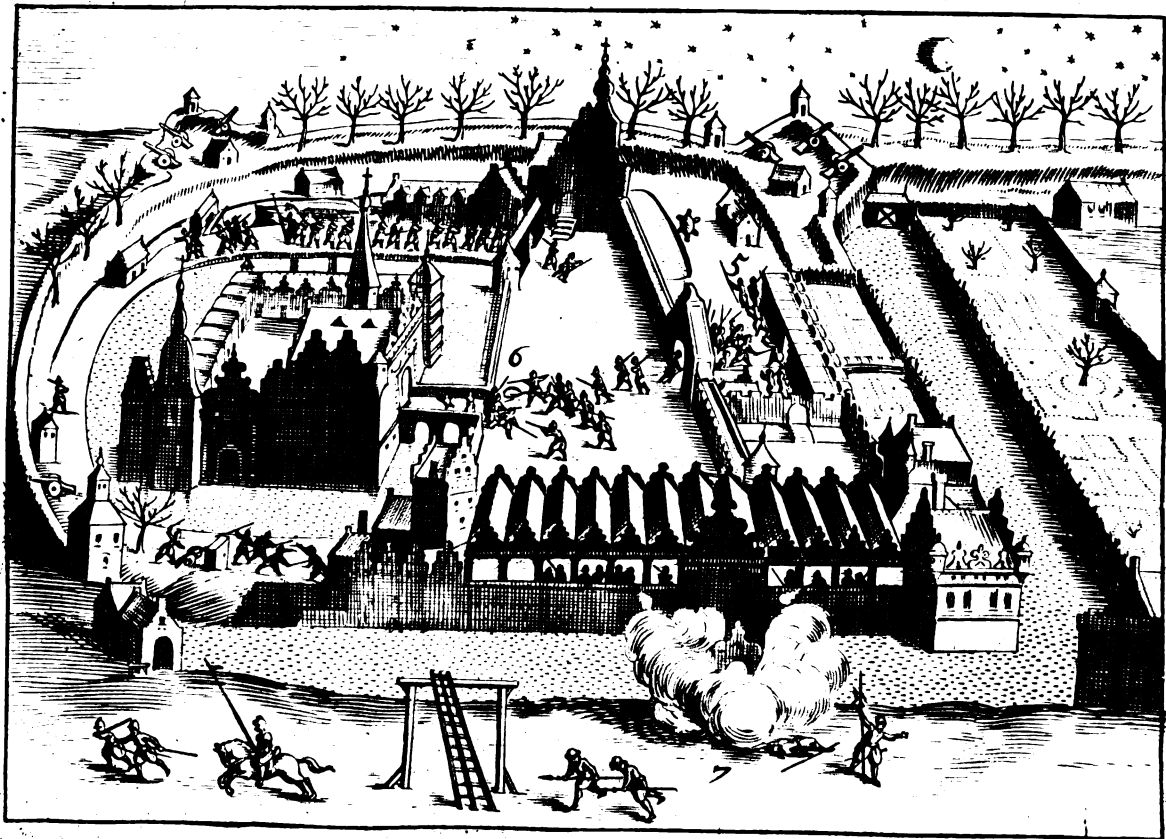
beschryven ende te verhalen.

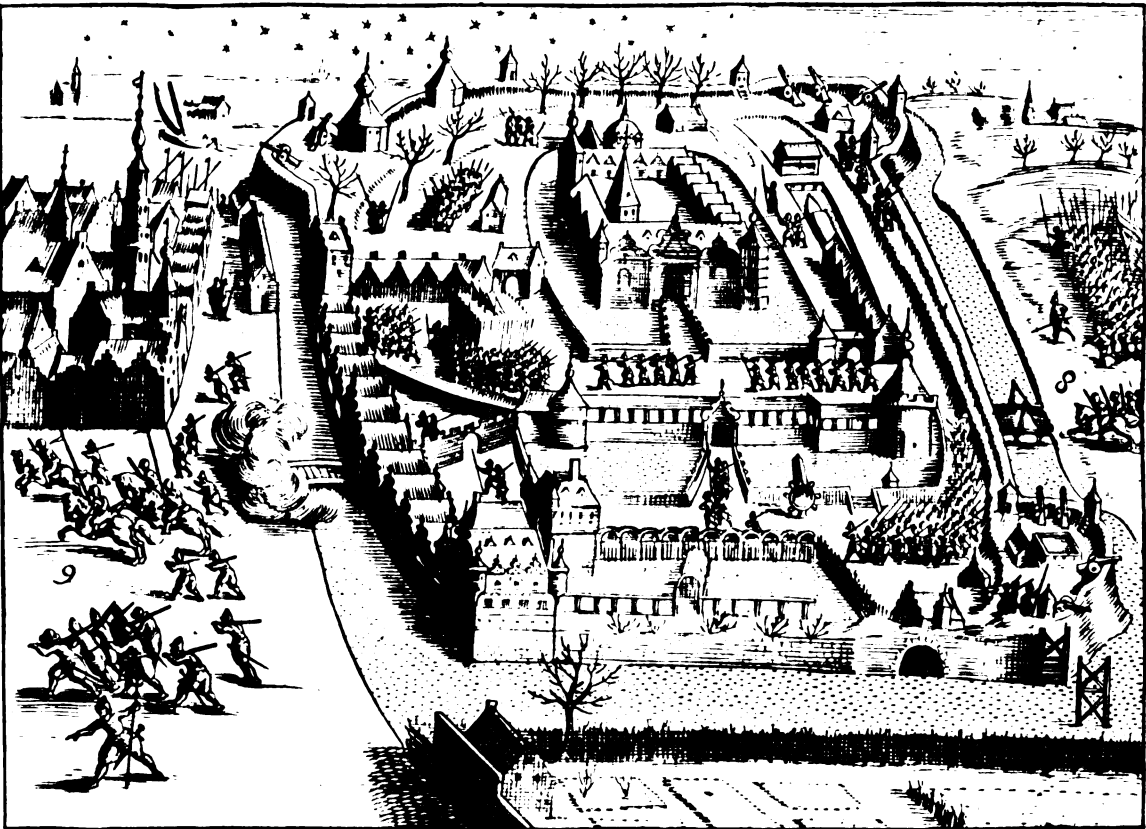
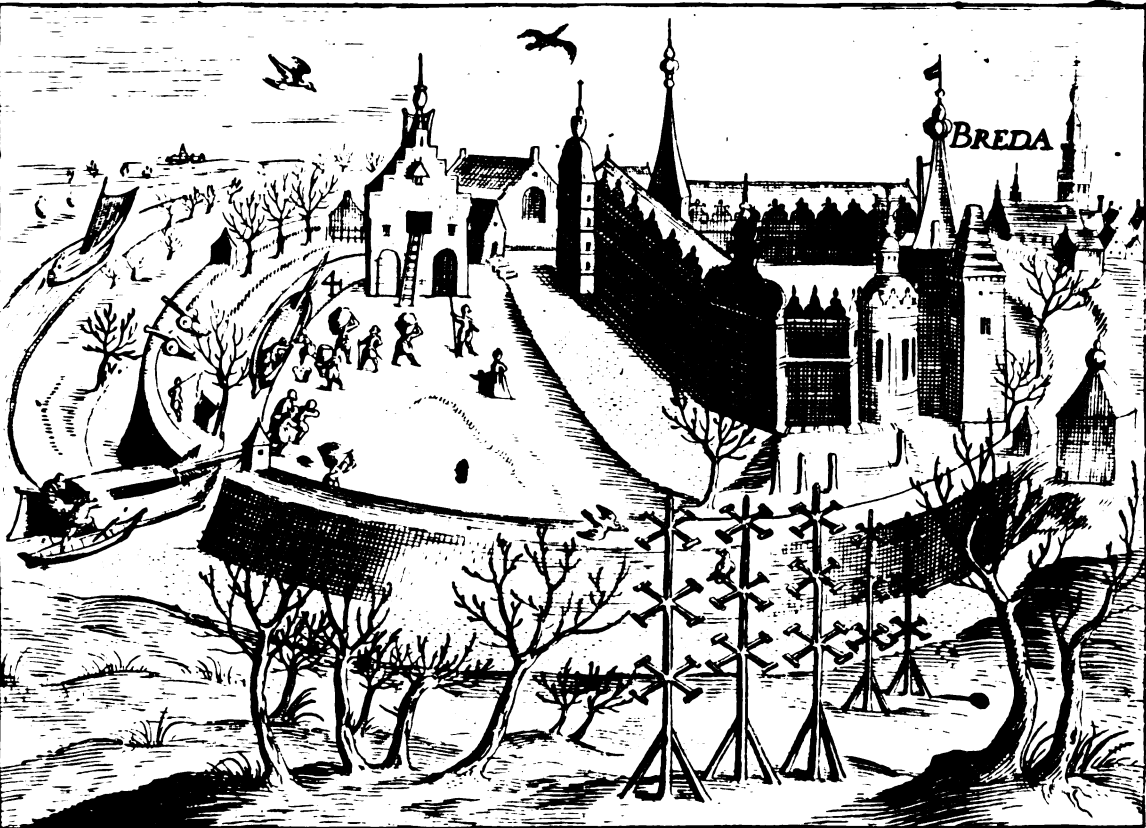
B R E D A is nae de vier Hoofsteden van Brabant / onder de andere eene van de principaelen Steden / ende voort een byte Stadt ghehouden / met gelijcke bygheden / als Thienen, Leuven ende Nievel. Dese Stadt leyt in de Kempen, aen een Water-blied / genoemt Marcke, acht mylen van Antwerpen, ses van 's Hertogen-bosch, ses van Berghen op den Zoom, ende twee van Geertruydenberghe: in een pleyne van goet korenlande / de Weenden wel beplant / ende boschachtigh / hebbende eenighe bosschen als Ulpenhout, Nieubosch, ende Liefbosch, verricht zijnde met twee Wateren / loopende in de Westen van den Waegghdyck / onder de volmeulen / alsoo haeren cours in de Stadt nemende: De principale Riviere is bequaem om

met schepen te varen / boven tot Ginneken toe / boven naer Hooghstraten de Aa, beneden ende in Breda, de Marcke gheheeten. Men beint onder de oude Memorien / dat de Venemarchers in 't Krayenbosch, daer in de Ruygers nu nestelen / ghelegen achter het Hof ofte Kasteel / bewoont ende ghehouden hebben een Sterchte ende bast Kasteel / van haer aldaer gebout / by toelatinghe van den Heere banden Lande van Breda, welcke Sterchte ende Kasteel Henrick Wyphoor banden Lande van Breda, (om secker gheschillen / met onderstant banden Heere van Weesmael, Erf-maerschalck van Brabant, die hem tot sinen versoeke te hulpe quam heeft inghenomen ende ter neder doen werpen / omtrent den Iare 1124.

1590. Hy heeft veel fraeye wooningen ende Edelieden-huyfingen / ende een fraeye Kercke / alwaer aen de Noorde-zijde de Grauen van Nassau een kostelijcke Kapelle ghemaect hebben / met een magnifiquie Sepulture van den Prince Renee de Chalon. Onder in eenen kelder zijn de Begraeffenissen van de oude Heeren van Breda, van Graef Engelbrecht, Graef Henrick, ende de booschpezen

De Ouden hebben een Kasteel by Breda gebout

1590. schreben Renee: tot wiens eere ende gedachtenisse een kostelyke Combe opgericht en gemaect is in de selve Kapelle.

Breda is redelijck groot ende wel be-
 Particuliere beschrijvinge van Breda.
 tinnert/maer sy heeft meermael schade van brand geleden / wel van 1000 huysen / als naemelijck / den 23 Julij / Anno 1534. ende alsoo sy de meeste woonplacse getoest is / van den Hupsse van Nassauw, soo is sy oock van den selven Hupsse seer met gebouwen verciert ghetoest / ende insonderheyt van Graef Hendrick van Nassauw, die een kloech Heere was / ende Breda, met stercker wallen dick van aerde maecte / ende boven dien inden Jaere 1534. aldaer hijf groote bolwercken sonderde aen het Kasteel / ende om de Stadt / al op den anderen flankueerende / ende ende rondtom met bzeede diepe grachten: ende gheduerende dese Oorloge / zijn daer noch neghen Kabelings ofte bolwercken aen-ghetrocken / ende elcke poorte met een halve Maene gheschercht / insulcher voegen / dat de selve Stadt onder de Nederlandesche Landsteden mi een van de sterckste werdt gehouden. Van ouden tijden / nae t af-worpen des hooz-schreben Kasteels / hadden de Heeren van Breda, recht daer tegen ober / omtrent de March / t welck nu de Kieperge gheheeten is / haer Paleys ende Kasteel beginnen te bouwen / daer af naemels Graef Hendrick van Nassau, hebbende laten staen een deel vanden ouden bouw) een nieu kostelik Pallaps ende Hof/binnen omwaterd zijnde / met een dubbelden watergracht opgerecht heeft ende daer aen noch bupten een magnifich Ghebouw met een heerlijcke Galderpe / staende op pylaren van blaentwe steenen / ende hebbende een bergulde frontispice. Het binnen Hof heeft onder andere veel schoone kameren ende ghemachen / eene heerlijcke langhe zale op pylaren ghemetst / met een konstighen trap / al van blaentwen arduyn / verscheyden op-treden / die van konstighe Metfers gheworden worden hooz een sonderlinghe konst-stuck / met een Kapelle daer aenghehecht. Daer is oock een schoon Wapen-hups / vol alderhande Wapenen ende Wapen-tupgh / ende seer veel gheschurs: onder andere is daer ghetoest veel oudt metaelen gheschut / daer meede de Koninghen van Hongarpen / hooz dienste teghen de Turcken betoefsen / den Hupsse van Nassauw, bereert hebben: Desghelijcken 52 stucken / gesoeteert van groote muer-bzeckers af tot klepne veldstucken toe / die den Kieper Ferdinandus

bereert ende gheschoncken hadde aen 1590. den laetsten Prince / Heere van Breda, de welcke in t hooz-schreben Wapen-hups ghebrocht waren / doch zijn naemels by den Hertogh van Alva daer uyt genomen en verhoert / also datmen met recht mach seggen / dat dit t schoonsste Hups ende Gebou vande Nederlanden soude mogen genoemt werden.

Hoe veel verscheyden Heeren dese Baronne gehadt heeft / hoe sy is van het Hertoghtoom van Brabant af-ghescheyden ghetoest / ende hoe sy eyndelijck aen het Hups van Nassauw ghekomen is / sullen wy om kortheyt wille hooz by gaen: heeft iemandt lust deselve te werten / dien wijfen wy tot de Cronijcke van Mereren.

Graef Philips van Nassau van Dillenburg, doen ter tijdt Gouverneur van Gorcum, Worcum, ende Louvensteyn, hadde hooz bevel van den Prins Maurits eenen Charles Herauguier, Cedeelman van Camerijck, Capiteyn van een Vaendel knechten / aen-gesprooken / van een aenslagh op t Kasteel ende Stadt Breda, hoe dat eenighe schijlieden / Vassalen van den Lande van Breda / ende den Hupsse van Nassau, uyt affectie hunnen Landes-heere toedraghende / hadden aen-ghewoonen hunnen dienst: alsoo sy gewoon waren houdt ende tof te leeveren met hun Schepen op t Kasteel van Breda, onder welck deisel eenen Aenslagh soude mogen voorgenomen worden.

Desen hoozslagh Herauguier aengeseydt ende alle perijckelen overlept zijnde / soo is sy omtrent t laetste van Februaris inden Haghe by den Prince Maurits ghereyst: daer zijnde / hebben sy t samen met eenen Adriaen van Bergen, die ghewoon was tof op t Kasteel te leeveren / beslooten t feyt te bestaen. Waer op Herauguier wiert gesonden by den Advocaet van Hollandt Jan van Oldenbarneveldt, Heere van Tempel, Ridder / etc. die niet alleen en handelde ende besorghde ghelde ende nooddrust tot den Aenslagh / maer oock de Stadt in-ghenomen zijnde / de selve te versien ende te behouden. Met hun ende den hooz-schreben Schipper heeft Herauguier beslooten dat het schip in een Oorp ghenaeemt ter Leure, een mijl van Breda, redelijck hoogh ende plat toeghemaecht wierdt / soo datter omtrent 78 mannen souden konnen inliggen / daer wiert hooz tof frontom de selve plancken / ghelijck sy ghewoon waren / als ghebacken steenen / in goeder ordze ende hooghte ghestapelt / alsoo dat de ghene / die in het

Geschut ende wapenen van t Paleys.

Hoozslagh om Breda te mogen berechten.

Bestuymt om tselbe te doe.

1590. Schip quaemen / niemandt sien konden.

Aldus reede zijnde / bestemden sy den 25 februarij den Menflagh te volboeren / maer het wiert eenige dagen dooz de groote koude ende dooz het ys / niet sonder perijckel van ontdekt te worden / belettet.

Wat Perso-
nen tot desen
Menflag ge-
breycht zyn.

Tot desen Menflagh hadde Herauguier uptgehoren van Graef Philips van Nassaus volck 16 Mannen / onder Capiteyn Jan Logier; van den Heer van Famars volck upt Hensden 16 Mannen / onder Capiteyn Jan Fernet; van den Heer van Tier upt den Klundert / 22 Soldaten onder Lieutenant Mathijs Helt, upt sijneynghen Maendel verkooz hy 24 Mannen onder Geraert Preys Schildknaep / al jonck dapper stout onbevreesst volck / wepnigh daer onder die baerd hadden.

Met dit Volck meende Heranguier hem des nachts in 't Schip te begeben / maer hebben dooz eenigh ongeluck den Schipper ghemist / ende wierden despereerende / raedtslaende het Schip te verbyanden / om niet ondeckt te worden: Maer sy herbatten 't weder den naesten nacht / waerschoutwende den Prince Maurits, die met sijn Krijchsvolck 't scheepe lagh in den Klundert. Aldus des Maendaghs 's abonds den 26 februarij zyn sy in 't schip ghekroopen / daer het soo enghe innue was / dat sy allegaer krom ende geboghen moesten sitten / ende lagender tot Vonderdaeghs morgens / sonder achter of boozwaerts te kommen koomen / dooz teghen-windt ende bozst / in groot onghemack ende extreme koude / met ghebreck van victualie / als niet soo langhe daer op versien zijnde / waer over 't Krijchsvolck verslaent zijnde / wierdt ghedwongen 's nachts upt het Schip op de Schans van Noordtdam hun te begeben / den Capiteyn Herauguier heeft van sijn Volck moeten hooren murmuratie / die hy so met rebelijke woorden / als sijn exempel / 't perijckel ende schande / lof / eer en profijt / met goede ende quade woorden boozhoudende / verwillichde / haer alles met hem te waghen (hoewel 't onghemack ende perijckel seer groot was de uptkomste die Godt bestemt hadde te verwachten. Den booznoemden Schipper siende dat dit soo langhsaem boozgingh / wreesde dat den Menflagh ondeckt was / waer dooz hy (van breefe in- ghenomen weesende) niet en dozt booz-baren: maer hy hadde drie jonge kloccke Maets / die hy 't Garnisoen van 't Kasteel soo wel bekent waren als

den Schipper selfs / die betweeghde hy 1590. om booz te baren.

Eenen dagh hun vermaecht hebben de tot Noordtdam, soo zyn sy Vonderdaeghs 's nachts den 1 Maert weder 't scheepe ghegaen / liggende omtrent een quartier mijls van Breda, also varende lagen sy van den Wynddag 's morgens tot Saterdagh ten 10 uren booz het Reygers-bosch by 't Kasteel / daer sy aen den grant quamen / wachtende tot dat het Water soude wassen.

Terwyle het Schip so qualijck lagh / is 't leck ghevozen / soo datter soo veel Waters in quam / dat de Soldaten tot de kuyen toe in 't Water saren / meenende alle te versicken / zijnde nu binnen den Boom ofte het besloot van 't Kasteel / die achter hun gesloten wiert / maer als 't Water weder wies / is 't leck wonderlijck van selfs weder gestopt.

Terwyle sy hier lagen / quam een Corporael met een schuyt om 't Schip te visiteren / dewelcke ginck in den Roef van het Schip / daer een venster opschuyvende / die de solderinghe daer het Krijchsvolck in lag raecte / maer niet in sijn gesicht vindinge / is van daer gescheyden / van 't allen gheluck ende dooz Godts boozsienghepdt en was daer niemandt hostende. Maer van sy dooz d'obergroote koude sulchen noot hadden / dat se lichtelijck souden ontdekt zyn ge worden: onder ander was den Lieutenant Mathijs Helt daer soo mede ghequelt / dat hy sijn eygen pongiaert uptroch / om hem 't Hert af te stercken / op dat den Menflagh niet en soude ontdekt worden.

Stommesche
baert van
Mathijs
Helt.

Aldus na den middaghen 3 Maert 't Water gewassen zijnde / so wierdt de Slups des Kasteels geopent / ende also het Schip dooz oorsake van 't ys qualijck konde inkomen / wierdt het hande Italiaensche Soldaten in- ghetrocken / ghelijck als de Cropanen eertijds het Griec houten Paert introcken.

De soldaten
nabijgendo
de Cropanen
trecken haer
verberf selfs
bluut.

Binnen gekomen wesende tegen den about / belaste den Sergeant Major des Kasteels / dat de Wacht-huyzen van Toz versien souden worden / waer dooz in korte tijdt so veel af- gehaelt wierdt / dat sy de solderinghe begonsten te ontdecken / 't welck weder groote bangheyt veroorzake. Maer den schalken ende behendigen Schipper / also de Wacht-huyzen booz den noot wat versien waren / beynsde moede van arbeiden te wesen / ende gaf sijnen Medegesel dynck-gelt / om met de Toz dragers wat te gaen eeten ende dyncken / alsoo 't werck tot den naesten dage uptstellende

1599. stellende / daer sy wel meede te breezen waren / reghen den avondt quam een van des Capiteyns Dienaers by den Schipper / met hem klybende / dat den Cozso goet niet en was / als hy plagh te brenghen / de Schipper antwoorde hem / Weest te vreden, den besten Torf light onder, dien hebbe ick oock voor den Capiteyn gespaert, daer mede gingh hy heen.

Den Schipper oock selfs werdt van den Sergeant Major belast (uyt achterdenken dat den Prince Maurits op eenen tocht uyt was) dat hy moeste inde Stadt gaen slapen / want sy maer eenen Schipper in 't kasteel en wilden laten: alsoo trock hy uyt / doende den Prince Maurits de weete van syn komst aldaer. Den Gouverneur Lancavechia wijs gemaekt zijnde dooz behendige spions / dat den Prince Maurits eenen Aenslagh by Geertruydenbergh hadde / was derwaerts ghetrocken met secker quantiteyt van Weel ende ander nooddrift. Als 't nu donker abont was / ende stille / ende de Wachten bestelt / soo heeft den anderen Schipper / om 't geruy dat sy in 't Schip machten te bedecken / die maet aen de Pompe gheballen / als of 't Schip dooz 't Water ledig geworden / ende hem soo tot de middernacht onderhoudende / zijnde groeten stift onder 't krijchs volck geseen / om dat een uyt roost syn gheborgh in den pot ghebaen hadde daer sy uyt droochten.

Herauguier, doerden tijdt ghekomen was 's nachts ten 11 upren / heeft syn Soldaer in Gods name vermaendt den Aenslagh an te grijpen ende te volvoeren / belastende den Schipper te pompen / ende kreegh syn Volck uyt 't Schip sonder alarm vande by - staende Wacht / ende deelde die in twee hopen / den eenen hoop onder de Capiteynen Lambert ende Ferner, die hy belastte nae de Waeren in 't Zundt - wiste te trecken / ende hy selve met d' ander lanigs 't Wapen - hups na een Wachte by de Poorte nae de Stadt. Alsoo dooz syn Volck tredende / ontmoete hem een Italiaens Soldaet / die hy op syn vage niet antwoorde / maer greep hem by der helen / verbiedende hem te roepen / ende vreegde hem na de gelegentheyt ende sterckte des Garnisoens / die hem seide datse 350 Mannen waren. Maer siende dat syn Volck te curieus in 't vraghen waren / seide hy wel te weten / datter maer 50 waren / ende al warender meer / so moesten sy 'er uyt noot dooz bechten / ende midtsdien aen de Wacht komende / so vreegde hem de Sentinelle: Qui vala? Als hy 'er een korte spieffe dooz 't Lijf

liep / ende alsoo hief den Alarm aen / 1599. want die van der Wacht ende Ronde stelden hem ter weer binnen 't Wacht - hups / behalben een Waendzager uyt - springende op Herauguier, die hem quetsie aen eenen arm / maer hy leyde hem met veel steecken ter neder / ende belaste syn volck dooz de bensteren ende deure te schieten / waer dooz sy om goede krijchsgenade baden / die mits den hohen noot hun niet en konde gegunt worden.

Als nu dooz het gheroep ende den Alarm Paulo Antonio Lancavechia: Soon ende Lieutenant van den Gouverneur Odeardo Lancavechia, uytten slaep ghewecht was / so dede hy eenen uytbal uyt het binnenste van 't kasteel met omtrent 36 mannen / maer de Capiteynen Lambert ende Ferner stonden hem so kloekelijcken tegen / dat Paulo gequetst werde ende sy te rugge wecken.

Den alarm ontfak oock in de Stadt / soo dat eenighe begonsten 't byer aen de Poorte des kasteels te stecken / niet tegenslaende dat Herauguier tegen hun dede inschieten. De plaetse versekerst zijnde / soo trock hy noch met eenighe vande sijne na een ander Cozps deguarde / die hy de grote platte forme des kasteels gehouden werd / daer noch 16 soldaten hun weerden / maer wierden al doot geslagen.

Dit aldus beschicht zijnde / ende de besproken tekenen gedaen zijnde / so arbeerde twee uren hier na den Orabe van Hohenlo bupten 't kasteel met des Princen Maurits Wandguarden / maer midts datmen niet en konde openen de buptenpoorte des kasteels / uyt oorsake van 't Water / so quam syn Volck binnen dooz 't af - brycken van een Pallisade by de Slups. Hohenlo ingekomen zijnde / appointeerde den jongen Lancavechia merten Orabe van Hohenlo, te moghen uyt trecken behoudens Lijf ende Goet. Hoorts daer na quam den Prince Maurits selve met Doerbolck ende Rup - teren / ende met hun waeren de Oraben Philips van Nassauw, ende van Solms, Sir Francoys Veer, ghebiedt hebbende ober d' Enghelschen / den Admirael Justinus van Nassau, den Heer van Famars, Verdoes ende ander Oversten.

Ende alsoo den Orabe van Hohenlo de Burgerije vermaendt hadde tot vereeninghighe met hunnen ouden Heere / Prince Maurits, die vast ordere selde om lanigs twee Poorten in de Stadt te vallen / soo sonden sy eenen Trom - pager / begerende verlof om eenighe Burgermeesters te senden / de welcke gekomen zijnde in min dan een upre / wierdt gheacordeert dat de Borghers de Plonderinge

Het kasteel werdt ooverwonnen.

Twist onder de bechogen Soldaten.

op wat wijse het kasteel om - gheast wurde.

Sijn Overste komt in 't kasteel.

1590. ringe souden af-kopen met twee maenden solts aen de Soldaten / beloopende 97074 gulden. De Waepenen neder gelept zijnde / sont den Prince Maurits den Heer van der Noot, Capiteyn van zijn Guarde met zijn Waendel om het Stadthups ende ander plaetsen in te nemen ende te besetten.

De Spanjaerden bluschten upt Breda.

't Is te noteeren ende waerdigh te onthouden : dat in den nacht op den eersten alarm in 't Kasteel / de Compagnie Ruyteren van den Marquis del Guasto daer sijnen Lieutenant Tarantino by was / ende vijf andere Waendelen Italiaenen / upt verschrieken den moet verlooren hebbende / in sulcken disorde gekomen zijn / dat sy (op-brekende een Dooze) schandelijck upt de Stadt geblucht zijn / met tegenslaende de Bugghers breefende gheplondert te worden / hun alle hulpe ende trouwe aen-boden omme de Stadt te behooren ende te beschermen / maer te vergeefs : een schande te recht over sulken hoogmoedigen Patie. Het welcke Parma over-weghende / heeft dat verlies ende schande wel weten te wreken / ende den Spangiaerden dat te verwijten / waerom hy eenige Hoofden daer vande dede hangen ende onthoofden / onder ander Caesar Guitra, Julio Gratiano, de Lieutenant van Guasto, geheeten Terlantino, met den Corporael die 't Schip soo qualijck hadde gevisiteert.

Straffe oer de selve.

Deze Stadt Breda ende 't Kasteel wiert miraculeus ingenomen / sonder groote bloedstortinghe / ende veel ghebechts / want daer waeren alleen met het innemen van het Kasteel ghebleven omtrent dertigh Italianen : van de zijde van den Prince bleeffter maer eenen doodt / die dooz de dupsterhepdt in 't water viel ende berdronck.

Danksegginghe oer de Victorie.

Oer dese Victorie hebben al de genueerde Landen en Steden Gode openbare Lof-ende Dank-segginge gedaen in hun Kercken / ende alomme gebiert /

ende doen slaen ter ghebachtenisse goud- / silbere / ende koopere Penningen met op-schijft / dat Breda den vierden Martij 1590. dooz 't belepdt van den E. Prince Maurits van Nassauv upt de Spaensche dienstbaerhepdt was ghetogen / op d'ander zijde stont nae-ghe-maecht de Water-gracht met het Tozschip de Soldaten daer upt-komende / rondt-om stontt gescheven : Gereet te vvinnen of te sterven voor 't Loon van 't onvinnelick gemoedt.

Den Prince Maurits, met consent van de Hoog. Moog. Heeren Staten / heeft den Capiteyn Herauguier beschonken met 't Goubernement der Stadt / Kasteel / ende Landt van Breda, met volkomen bevel.

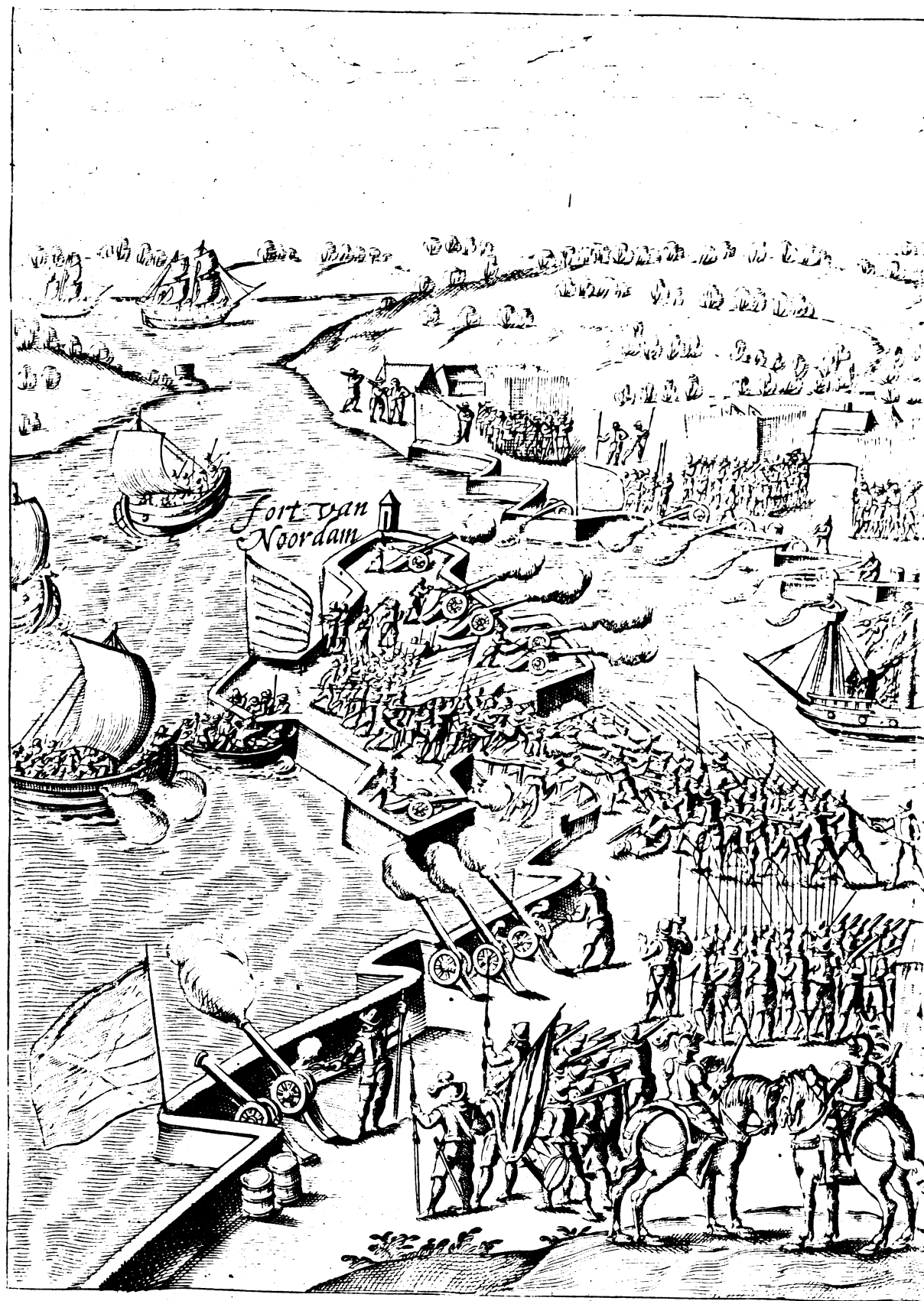
Beghebing van de In-nemers van Breda.

Ende Capiteyn Lambert Charles wiert ghegheben het Officie van Sergeant Major / en daer nae om sijn kloekmoedighepds wil is hy by de selve Heeren gemaekt Gouverneur van Nimmegen, welcken Staet hy ten eynde sijnes leuens / met grooten lof ende eere bedient heeft : De andere Capiteynen ende particuliere Soldaten werde elck een van de hooz-schreben Penninghen ofte Medalien van sijnen Goude / ende een somme ghelts bereert / met belofte van gebozert te worden elck nae sijn qualitept ende verdienste : De Schippers wierden beyde oock beschoncken ende gebozert met een pensioen haer leven langh geduprende.

De Stadt wiert terstontt besozght upt Pollant na de bestelde orde vanden Prince Maurits ende den Heer Oldenbarnevelt) met allerhande noodduyst van Amunitie ende Victualie wel hooz anderhalf Jaer : Eer thien daghen ten eynde quamen / soo wierden daer ingelept vier dupsent Paerden / ende twaelf Waendelen Doet-knechten / de Bozgerije heeft haer oock in vijf Waendelen ghebeelt om neffens het krijchs-volck te waechen.

Graef

Graef Karel van Mansvelt,

Beschieet ende bestormt de Schantse van

N O O R D T D A M,

Dan, werdt mannelick af-geflagen, den 14 Mey 1590.

1590.

En Prince van Parma siende / dat sijn Erff. van Nassau, hen dooz eenen behendighen Aen-
slagh / de Stadt Breda inghenomen ende af- handigh ghemaeckt hadde /

soo heeft hy om meerder ongheluck te myden / ende de Stadt te benauewen / eer de Maendt Martio upt- ghinch / ghesonden Graef Karel van Mansveldt, met omtrent hier duysent mannen naer Breda, om haer coursen te beletten / ende het platte Landt te beghinden / die terstont concommene / Oosterhoudt, Teeringe, ende andere beguame Plaetsen besette / ende nam in Sevenberghen, ende andere plaetsen / daer sy groote weerdicheit bedreuen / met roothen ende moorden. Ter Heyden, een Dorp tusschen Sevenberghen ende Breda, op een Rivierken de Mercke, heeft hy een Schantse sterck ende groot met een Brugghen ober 't Water ghemaeckt / om daer meede alle toe-voer te Waeter naer Breda te beletten / soo langhe met synen Leegher daer liggheende / tot dat alles op- ghemaeckt was / denckende daer meede Breda te benauewen.

Hy heeft daerentusschen in Mey de Schantse der Staten hy Sevenberghen, Noortdam ghebeeten / liggheende vast op 't Water / belegghert : daer hebel op hadde Capiteyn Mathijs Helt, die meede in 't boorschepen Tursch-ship was gheweest / ende Breda hielp inneemen. Den derthienden ende beerthienden Mey / heeft de boorschepen Mansveldt met seuen Stucken-gheschuts de Schantse met twaelf hondert scheyuten beschooten / ende daer op gheweldelicken ghestormt. Sy brachten oock een groot Heudeschip met een hooghe Merse boorz het Fort / ten hooghen Water : De Merse vol goede Musquettiers zijn

de / die huy van binnen alle teghen-
meer souden beletten : Oock hadden sy Brugghen om aen den strom te koomen. Sy beslepen het Fort twee-mael / maer werden af- gheslaghen / met verlies van twee Italiaensche Capiteynen / Horatio Fontana van Modena, ende Jan Francisco Pagano Napoliteaan, met meer andere / daer onder eenighe Neder-landers van naemen waeren. Iae / men hielt boorz secker / dat daer wel ses- ofte sebenhondert doot ghebleuen zijn : Te meer om dat het Wyer ofte byandt dooz het schieten / in 't boorz- schepen Schip quam / ende deselve al verbranden die daer in waeren : waer boorz sy met veel ghequetsie moesten af-trecken / dooz welcke teghen- weer Capiteyn Mathijs Helt groote eere behelde.

Hier-en- tuschen hadden de Hoogh Mooghende Herren Staten van de Beweerde Landen een kleyn Leeger te helde ghebracht / onder 't beleydt van den Prince Maurits ende den Graue van Hohenlo, daer meede noch in Mey treckende in de Ober- Betuwe : Ende sy zijn boorz oft teghen- ober Nimmeghen neder- gheslaeghen / alwaer sy op den Waeter-landt van de Waele begaust hebben een groote Schantse op te werpen / om de Stadt te dwinghen : 't welck sy oock deden om den Graue van Mansveldt van Noortdam ende upt Wybandt te trecken. Maer Mansveldt hem niet sterck ghenoech kennende / quam tot onder Nimmeghen, ende verneemende dat het Volck van den Prince Maurits, een Schantse bestonden op te werpen ober de Waele aen 't Leven- hups / is daer op aen- ghehoomen met Gheschut / heeft deselve van daer ghedreuen / ende het begonnen Werck af- gheworpen / ende daer naer is hy / om beeter commoditeyt van Wyzes te hebben / gaen logheeren op de Maese / in het Landt van Kuyck. Waer-omme de Prince Maurits her-

1590.

Parma sent
Karel van
Mansveldt
tegen Breda
ende maect
de Schantse
der Heyden

De Schantse
van Noort-
dam te be-
legghert
gheest van
Mansveldt
beschoten en
bestormt den
13 ende 14
mey.

Prince Maurits
rica te beide
hande de
schantse van
Nimmeghen
burgh tegen
ober Nimmeghen.

1590.

deerde alle den Somer om syn Fort te holmaecken / onder de oogen ende het gheschut van de Stadt Nimmegen, die met onderstandt van Mansvelt gheweldelicken upt der Stadt schoten. Niet tegenstaende dese bekommernissen is de schansse in 't leste van Julio in tegenweer des Wyants opgemaekt gewoorden / ende wert Knodsenburgh genaemt / tot een spijt ende dwangh vande Knodsenzagers van Nimmegen, om dat de Burghers van der Stadt met dien naem ghenaeamt werden / als spylachten oproerigh te wesen / ende de Knodse op de straet te hzenghen. Sp werdt versien ende versoght van alderhande boozraedt van Gheschut / munitie ende Victualie booz ses maenden / ende werdt beset met vier ofte vyf hondert Mannen / onder Capiteyn Geraert de Jonghe.

Daer meede hebben sy sinds in de Betuwe haer selven vast gestelt / ende de Waele haer bepalinghe ghemaecht / in meyninge metter tijdt Nimmegen booz gheduerigh schieten ende schade / te dwinghen. Den Prince Maurits besette de Riviere Waele van beneden Bommel tot het Tol-huys ofte Schenckenschansse toe / met verscheyden soldaten ghelogeert by quatteren / om haer Wyanden de in-nemende passagie te beletten / by hulpe van eenighe Oorloghschepen die hier ende daer opte Riviere gelept waren. Den Prince van Parma hadde gaern gesien / dat die van Nimmegen sterck Garnisoen in-ghenomen hadden / vreesende dat sy metter tijdt / booz de schade ende quellagie die haer upt Knodsenburgh aen-ghedaen wiert (met het meenighbuldigh schieten / ende werpen der Wyer-koghelen in haere Stadt ende Wyssen) soudent versaulwen / ende eyntelicken metten Prince Maurits accordeeren ende overgaen / maer sy en wouden gantschelich daer toe niet verstaen. Mansvelt in 't Landt van Cuyck daghelichs stercker wozyende / scheen te willen de Waele passerren maer te vergeefs.

De Staten
maecken een
nietwe daert
ende Wyk in
de Betuwe.

De Ho. Mo. Staten hebben oock eenen nieuwen Daert ende gheweldighen Wyck doen legghen dwers booz de Reeder-Betuwe / van den den Rijn tot de Waele beneden Nimmegen, ende dat principaelich booz de directie van den Amptman van Thiel Diderich Vijgh, die de meeste kosten versoght heeft / hoewel de Heeren Staten van Hollandt, ettelijke dyfsendt guldens daer toe ghegheben hebben / om daer meede de Reeder-Betuwe tot beneden Dordrecht beter te

betwaeren ende bezijden / teghen het ober-loopen van 't opper-water van den Rijn. Tot een vergeldinghe der selber daden / hebben die van Gelderlandt, soo veel die booz een ghereet deel / mette andere Nederlandtsche Wyobintien vereenicht waren / syn Princeliche Excellentie Maurits van Nassau, begifticht met het Gubernement der selber Landen ende Steden.

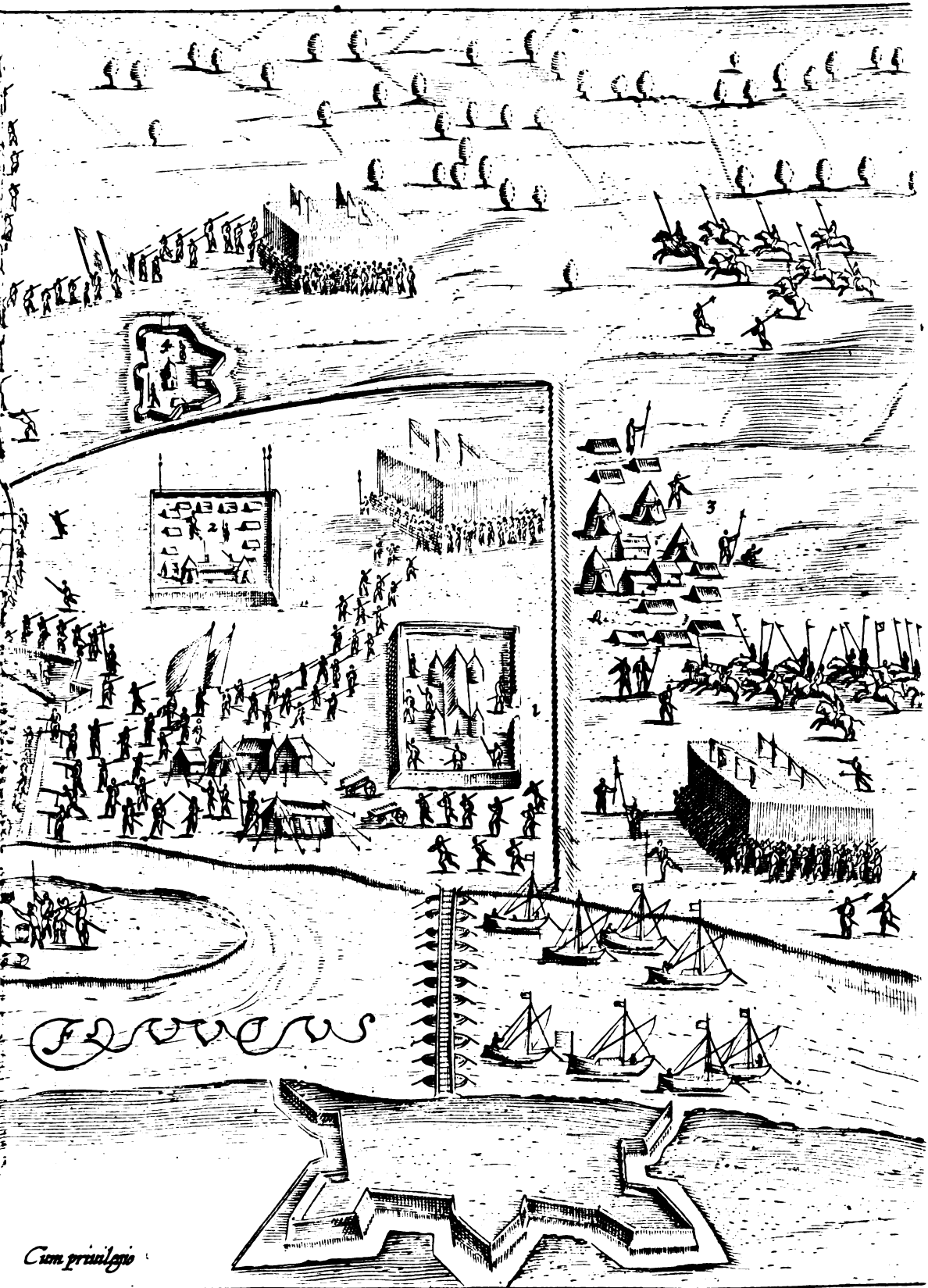
In-neeminghe van het Huys te Heel, Hemert, de Stadt Steenberg, &c. Al t'samen gheschiedt in den Jare 1590.

NMer dat Graef Karel van Mansveldt, met groot verlies de Schansse van Noorddam heeft moeten verlaeten ende te rugghe trecken / ghelijc booren verhaelt is / soo is syn Excellentie in 't upt-gaen der Maendt Septem-ber met een tamelich Legher te velde ghetrocken / ende heeft op den seben-en-twintighsten der selver Maendt het Wyss te Hemert, de Schanssen van Elshout ende Creveceur, by Engelen, beschooten / ende nae weynigh teghen-weer berobert ende inghenomen.

Dit geschiet zijnde / treckt van daer naer Bommeler-weert, ende neemt den derden October het Wyss te Heel inne / het selve hzenghende onder de ghehoorzaamheyt der Ho. Mo. Heeren Staten. Dit gheschiet zijnde is den selven Prince Maurits met grooter rassigheyt booz getrocken booz de nieuwe sterckte ter Heyden, die Mansveldt opgerecht hadde teghen die van Breda: De welcke / hoewel sy sterck van aerde ghemaecht / ende met riss-hout booz blochten was / met veel schietens ghedwoonghen werdt ober te gheben / den 11 Octobris. Van daer trock by den 29 Octobris naer Steenberg, wesen- de aen de Zee ghelegen twee mijlen van Bergen op den Zoom, het was eertijds een seer machtigh Stadt met een wonderlijcke ende hermaerde Haven: maer booz de Oorlogen ende ongetijdigheyt der Zee tot kleynen staet ghebracht. Den Prince booz de Stadt ghekomen wesen- de ende van veel nootsaekelijcke dinghen onversien zijnde / doet ordze stellen de selve te beschieten / derwelcke haer / naer twee schooten verwacht te hebben / ober-gaeben / daer trocken upt by accoort twee hondert Soldaten: daer wierden wel ghesonden tot ontfet

Met lage
nomen.

Fluvius

Cum privilegio

1590. ontset 300 mannen / maar die wierden van des Princen Maurits Ruyterijge gescht ende gedwoongen / in 't Slot van Wouwe te trecken 't welck daer meede te sterck werdt om oock te bespringhen: Maer sp namen noch de Schanste van Rosendael inne.

Menlagh op Duynkercke.

Ma dese subijte Exploicten / die binnen een maent gedaen waren / heeft den Prince Maurits drie duysentd mannen / ende hondert paerden ghescheept op Vlaenderen, hebbende eenen Menlagh op Duynkercken, om die met Scalade by nacht in te nemen. Den Menlagh was wel aen-ghelept by den Colonel Nicolaes Meeterkercke, Sone van Adolf, President van Vlaenderen, maer soo sp met contrarie wint / tweemaal te rugge gedreven waeren / soo werdt den Menlagh eerst ghesuspecteert / daer na ontdeckt ende gheweerd: nochtans gelant zijnde / werdt de plaetse den Gzave

van Solms ende den Ridder Veer, van Meeterkercke ghetoont / daer sp 't meyn den te bespringhen / die alle dyp terwijle sp die besagen daer ober ghequetst werden. Dit gheschiede den eersten dagh Nobember / dies keerden sp weder van daer met grooten buyt van Beesten ende anders.

Die bande Garnisoenen van Oostende, naemen ses daghen te voeren de Stadt van Oudenburgh met herasfinghe in / daer vier hondert Soldaten in Garnisoen laghen / plonderden ende bzanden de Stadt / maer den Corren van 't Klooster konden sp niet winnen.

Oudenburgh ingenomen.

In dit selfde Jaer zijn noch veel ende verscheepden klepne Exploicten geschiet / alles om kortheyt ober-geslagen / heeft pemandt lust die te weeten / kan deselve in Meteren leesen / daer wy hem toe-wijzen.

Belegeringhe ende Inneminghe

Der Stadt ende Schanste van

ZUTPHEN.

Gheschiet in Mayo, in den Iare 1591.

1591.

Soz ende al-er wy koomen tot de Beschryvinghe van de Beleggheringhe ende In-neeminghe der Stadt Zutphen, zijnde de derde Hoofst- Stadt des Partoghdoms van Gelder, ende niet te min een Gzaeffchap op hem selven / begrippende het derde quartier des Partoghdoms van Gelder (waer inne ghelegghen zijn dese nabolgende Steden / Vlecken ende Wygheden: Doefburgh, Doetekom, Locchem, Grol, Bredervoorde, ende Bronchorst, hoe wel het laetste booz een Gzaeffchap alleen ghehouden werdt. De Stadt Zutphen die is gelegen aen de rechte zijde van de Ysel, ter plaetse daer naer het segghen van Plinius ende Mela het ghe-deelte des Rhijns gheweest is / dat sp Flevum noemen / ende is ghelegghen omtrent ander-half mijl van Doefburgh, vier mijlen van Arnhem ende ses van Nimmegen.) Soo sullen wy in 't korte verhalen ende beschrijven de

inneminge van de Bursen van Turnhout ende Weesterloo, dewelcke woepnigh tijdt te voeren ghevoornen ende verobert zijn / tot een booz-berepdinghe der selver Beleggheringhe. Soo meede eenighe toerustinghe van Schepen / ende andere Oorloghs-ghereetschappen / ende wat meer tot het belegghen van Steden nut ende dienstelijck is.

Het is gheschiedt dat op den tweeden April die van den Garnisoene van Breda ende andere / het Burs ofte Kasteel van Turnhout hebben ingenomen / daer toe gebuyckende eenen Soetelaer / die ghewoon was Bier te leveren / op het selve Burs / ende desen Man terwijle sinen wagen met Bier op de Wygghe stont / so sloegh ofte stiet hy de Schiltwachte van der Wygghe neder / ende dooz-stack een ander: ende soo besigh zijnde ende doende / so quam het Rijcksholck aen-gelooopen / dat daer by in een verbandt Burs verborzen lagh / ende overweldighden de reste ende behielden het Burs.

Turnhout ingenomen den 2 April.

Desghelijcks daer nae in 't beginfel
2 van

1591.

Westerloo
in-ghenomen
in May.

van **May** / hebben sy haer oock van het Slot van Westerloo verseeckert / noch tans staende onder contributie / den jonghen Heer van Merode hem daer op houdende / was upt op de Jaght: welcke occasie sy waer ghenomen heb- bende / hebben t selve daer dooz licht- lick in-ghetregghen / bindende dit **Prins** seer bequaem ende profijtelijck om de reste van Brabant tot contributie te brengen / ende haren vbandt daer alsoo werck te geben / terwoyle sy elders haer aenslagghen volboerden. In t begin- sel van Augusti hebben sy een rijcke conbop / dat van Brussel naer Naemen trock / af-gheset.

De **Ho. Mo. Staten** der gemieerde Landen / hebbende nu haer regeeringe op een goetd fondament ghebracht / ende haer contributien / schattinghen ende inkomsten soo ghereeckent / dat sy eenige maenden in t jaer / vermoghten wat meer krijchs-volck op te lichten / ende de kosten te dazghen / om die met alle nootfacchelijcke behoeften te velde te brengen / ende hare vbanden selfs te bespringhen / ende offensieve oorloghe aen te doen: soo hebben sy in den Somer alle gereetschappe / als grof-geschut in groote menighe van schepen / schans- kozben ofte schans-ghereedtschappe / brugghen / buskrup / kogels / tenten / ende allen noodtdrust met groot booz- deel besorght ende t'scheep ghebaen.

Omme het geschut te bewegen ende te stellen / hebben sy kloech schips-volck upt-gehooren / die sy daer toe specialij- ken deden aennemen en onderhouden / bebindende dat volck seer bequaem ende gheschickt om het gheschut in de schepen te laden / weder te lossen / plan- ten / verhoeren / ende dat selfde metter handt by gebreck van peerden / in nootd treckende over alle dijcken ende moraf- schen / tegghen den vbandt te ghebruc- ken.

De **Ho. Mo. Staten** hebben oock ha- ren Gouverneur Generael / den Prince Maurits van Orangien , als opperste Veldt-Heer toegevoeght eenige Raets- Heeren van den Raedt van State / om tot alle boozballende saecken van Sta- te / ende van finantien / behulp by der handt te hebben / ghelijck de Venetia- nen oock ghebruccken / die sy Provedi- dores noemen. Hy was oock boozsien van goeden Oorloghs-Raet / met aller- hande Officieren die tot een veldt-leger ende toght van noode waren. Haer krijchs-volck hadden sy ghewilligh / betaelt / ghereedt ende goetd / hoe wel dat selve wepnigh genoegh was / ende op dit mael behielpen sy haer met haer

De Staten
ende den
Prince
Maurits
vanden haer
te bijde.

oudt krijchs-volck / sonder niemo aen te nemen / om minder achterdencken te maechen / maer sy veneerstighden wel dat de Waendelen vol mochten wesen / ende versochten t selve oock ernstelicken aen de Koninginne van Engelandt / op dat aen haer secours / nae luydt des Contracts / niet moghte ontbrecken / daer het gebiedt ober hadde den Ridder Francoys Veer , van een oudt ende Edel gheslachte in Engelandt / een kloech dapper man / de Landen boven alle an- dere bzeemde seer aengenaem.

Den Prince Maurits aldus toegerust zijnde / heeft hem ghelaten als of hy t Hertogenbosch ofte Geertruydenberge in Brabant , wilde gaen belegghen / sendende veel volcks op Breda , ende meer dan hondert Schepen soo klepne als groote / soo het scheen / de Maese op / het welck Parma te beter gheloofde / overmits (soo wy boozsepedt hebben) de Staten nu Turnhout ende Westerloo booz loop-plaersen in-ghenomen had- den / met meer andere teekenen / waer- omme hy sterchte de Garnisoenen in Geertruyden-berghe , ende dede van t Hertogenbosch haer oock stercken / ende alsoo sy noch geen Garnisoen en toilden in-nemen / soo besette hy eenige toe-ganghen daer omtrent.

Hier-en-tusschen hadde de Prince Maurits secreteelick onder t ghebiedt van den Ridder Veer eenigh krijchs- volck booz nae Doesborgh ghesonden / die verlast waren van aenslaggh te begin- nen / ende hy selve is subijtelicken van Uytrecht op Rhenen ende Arnhem ge- toghen / ende van daer de Veluwe ober nae Zutphen.

Den 23 **May** zijn upt Doesborgh ge- sonden ober de Ysel in de Veluwe , nae de Schantse van Zutphen , omtrent ne- gen Soldaten / vier ghekleedt als Boe- ren / ende vijf als Boerinnen / ghestof- feert met Boter / Eperen ende kase in haer kozben. Dese lieten haer binden booz de Schantse die ghelegen was in de Veluwe , recht tegghen ober Zutphen , aen de kant van de Ysel , des morgens in t opengaen van de poozte / daer eenen tamelijcken hoop krijchs-volck haer daer omtrent verborghen hielen. In t open doen bande poozte boeren terstont een groot deel soldaten upt de Schantse ober t water na de stadt / die dien nacht gewaecht hadden. Dese gecontersepte Boeren leenden op haer storckens / ende de Boerinnen huycken neder / ben- tende haer waren aen die van de mach- te / de welcke handelende sonder achter- dencken / soo nam een Boerinne van onder haer kleeren een roer / ende schoot dat

De Schantse
van Zut-
phen woort
van gecon-
tersepte
Boeren be-
raet / den
25. May.

1591. dat los op een van de wacht / ende alsoo werden dese Boeren ende Boerinnen krijchslieben/bermeesterende de wacht ende de poozte / daer op het verhoogen krijchs- volck terstondt uptrvielen/ ende namen alsoo de Schantse lichtelijck in / daer op ghebanghen nemende die daer in ghelaten waren / soo datter een van de Derwinders doot bleef / die upt de Stadt gheschooten wierd: dit geschiede den 24. Mey/ des mozghens.

Zurphen
woort van
Maurits
belegghet.

De Schantse alsoo verrast zijnde / heeft den Prince Maurits niet versupmt de Stadt Zurphen s ander daeghs den 25. Mey te berennen / ende te belegeren. Den 26. Mey bondt hem oock aldaer bescheppen Graef Willem van Nassau, Gouverneur van Vrieslandt, ende dien dagh den 27. Mey / was men besigh de Stadt te beslepen ende te begraven / ende een brugge over de Yssel te maken/ welke brugge soo breedt was datter byf in een ghelit nevens den anderen gaen oft rijden konden / streckende van de Veluwe tot op den ontwerden weert / dicht booz de Stadt midden in den Yssel legghende.

Den 28. Mey zijnder 32 stucken grof gheschut gheplant / op de Weert / op twee verscheyden plaetsen neghen de Wsch- poozte / daer te dier tijdt gheen aerden wal booz en was / met sulcke behendighe rassighepdt / dat het onghelooftick was. Dese schooten elck drie mael los / dat waren 96 schoten. Waer op de Stadt / daer binnen was Laukema Wyls Edelman / Lieutenant van Billy,) met eenen Trompetter wierd gesommeert / die antwoozden ende versochten Bestandt om te beraedtslagen / maer alsoo hen dat af- geslagen werdt / soo sonden sy upt Deeckema ende Forneau, beyde Capiteynen / versoeckende drie daghen respijt om met Verdugo den Stadthouderadvijts te hebben / i welck hen oock wierd af- gheslagen / ende niet langher dan eenighe upren respijt ghegheven om te beraden: die van binnen siende datse niet sterck ghenoech en waren om haer wallen te besetten / ende den storm af te weeren: datse oock niet versien waeren van mondt- kost noch admonitie / ende dat haer ontfet langhe mocht aenhouden / soo hebben sy den selfden dagh den 30. Mey geacrozdeert / Dat den selfden avondt het Garnisoen noch soude uyt trecken met haer Vaendelen, Wapenen ende al haer Bagagie, ende al wat sy dragen konden : Desghelijcks de Geestelijcke ende Burghers die vvilde, ende oock vvaer henensy vvilden, doch de Burghers hadden drie daghen tijdt om haer te beraden. Die blyghen wil-

den/ Geestelijcke ofte Wereltliche / sou- 1591. den ghenieten als andere inwoonders der Geunieerde Landen. Waer wierd conbop tot Deventer toe ghegunt / met eenighe waghnen ende peerden / daer haren Lieutenant Colonel George Laukema hem booz verbondt om die weder te senden.

Grahe Johan Philips van Oversteyn ende Fulchesteyn, die wierde alhier op den 27. Mey doot gheschooten / alsoo hy te na by de poozte quam om een ghebanghen te nemen : Die van binnen begonden het lichaem te slepen nae de Stadt / maer het wierd haer ontwel- dight / ende tot Arnhem nae synen staet heerlick begraven.

Grahe Phi-
lips van
Oversteyn
wierd booz
Zurphen
geschooten.

Den Prince Maurits isfer terstondt naer de inkomste van syn soldaten/ selfs in- ghetrocken / als ten selben tijde de soldaten van den Grahe van Solms met de Zeensche Vaendelen daer by gekomen waren.

Albus is in wepnigh dagen de stercke Schantse ende de Stadt Zurphen by syn Excellentie verobert / gewonnen / ende van hare langhduerige ellende verlost. Welcke ellende en miserie also die extra- ordinaris gheweest is / ons goetd ghe- dacht heeft tot lof ende eere der getrouwe Burgheren ende inwoonderen hier by te boegen ende te ghedencken.

Zurphen Anno 1582. by den Oversten Taxis met verrasschinge in-ge- nommen zijnde / heeft neghen jaeren langh groote ellende ende overlast gheleden van de Spaensche Garnisoenen / die sy eenen rupmen tijdt moesten versozghen met kost en dzanck / ende noch alle we- ken gelt in de handt geven / ende midler wijle leden de Burghers selfs met haer vrontwen ende kinderen hongher en kommer / ende wierden daer- en- boven noch verpocht en versnocht / geslaghen ende ghestooten : Overmits de Stadt wel seben jaeren langh met Schansen en fozten aen den Veluw- kant / ende aen d'ander zijde van het Garnisoen van Lochum, ende van het Bups te Dort, is omcingelt en beset ghewest / soo en heeft er niet konnen in- ghebracht wo- den / dan met stercke conbopen / nae de welke wel een peder haecte ende ver- langhde / ghelijck eenen visch nae het water doet / ten aensien van den groo- ten hongher ende kommer: die de Bur- gers leden : maer wederom verschrich- ter een peder booz / als booz den baer- licken Dupbel / want als de Span- gjaerden/ Albanoisen/ Italianen/ ende Walen/ te voet ende te peerde in de Stadt quamen/ i welck gemepnelick by nacht gheschiede / om van der Staten volck

Zurphen
in groeten
noot by de
Spanischen.

Zurphen
geeft haer
over op den
30. Mey.

1591. des te wepnigher bespongen ofte ver-
hindert te worden: Zoo maekten sp
sulck een psselijck ghetier / ende vielen
met sulcke wezelmoedigheden in de
hupfen / slaende deuren en vensteren aen
stukken / als mensche haer niet te booren
en opende / dat de arme Burgers saten
te beven / ende niet en wisten waer sp
kruppen ende haer verberghen souden.
Watter quam (t welck elcke reyse wep-
nigh was / want het moeste al ober
d'asse ghebzacht worden) dat moesten
de Burghers koopen en betalen / ende
het Garnisoen at het op / de Burghers
midler wijle met hare vrouwen en kin-
deren bitteren hongher lijdende: Zoo
dat sp eyndelijck dooz groote armoede
ghedwongen zijnde / de Stadt moesten
berlaten / achtende haer selven gheluc-
kigh te zijn als sp / berlatende hups ende
hof / de handen der woede Tyrannen
konden ontkomen. Lange tijdt heef-
ter een schepel rogge (gevende omtrent
dertigh pondt broodts) ghegolden drie
daelders / oock somtijds een oort meer /
ja oock drie daelders ende vijftien stu-
bers. Zoo haest en vertrocker pe-
mandt upt de Stadt / of de soldaten na-
men het hups in / prijs maeckende al
wat sp daer in bonden / ja sp bzaecken de
anchors upt de mueren / ende vernielden
solders en balcken / soo dat de hupfen
moesten in storten / ende overhoop val-

Groote
dierce binnen
Zurphen.

1591. len. Dit deden dese Spaensche Gar-
nisoenen eens deels bp ghebzeck van
brandt / (want daer en wierd niet in-
ghebzacht) eensdeels oock upt moedt-
willigheyt / ende mede om de Burgers
in de Stadt te bannen / upt bzeese van
hare hupfen te verliezen / soo sp daer upt
trocken. Nebens andere ellenden die
de broome Burgheren deser Stadt zijn
ober ghekomen / is oock dese gheweest /
dat sp in besten / pionieren ende schansen
ghebzucht wierden / als der Staten
volck van de Veelau aen-komende / er-
ghens sochten dooz te booren. Zoo
dat het gheen klepne ellenden en zijn die
dese Stadt ettelicke jaeren aen een zijn
ober-ghekomen. Ich hebbe van oude
Burghers deser Stadt hooren vertel-
len / dat eenighe lieden upt honghers
noodt ghegaen zijn op den buyl-kupl
ende hebben daer versamelt een deel
botten van de doode caronien / upt de
welcke sp smout oft eenighe bettigheyt
gheftooten oft ghesoden hebben / het
welck sp bp ghebzeck van boter op haer
broodt smeerden.

Dreemde
Boter bin-
nen die van
Zurphen
gebruycht.

Daer upt bp een peghelijcken moet
gheoozdeelt ende bekent werden / dat de
ellendighe ende bedroefde Burgheren
in de upterste ellende ende armoede ver-
ballen waeren / daer haer de goede on-
uyspreckelijcke Godt / soo ghenadelic-
ken upt verlost heeft.

Belegeringe ende in-nemen der Stadt

DEVENTER,

Met verscheyde Schansen ende Sterckten in
GROENINGER - LANDT.

In den Iare 1591.

1591.

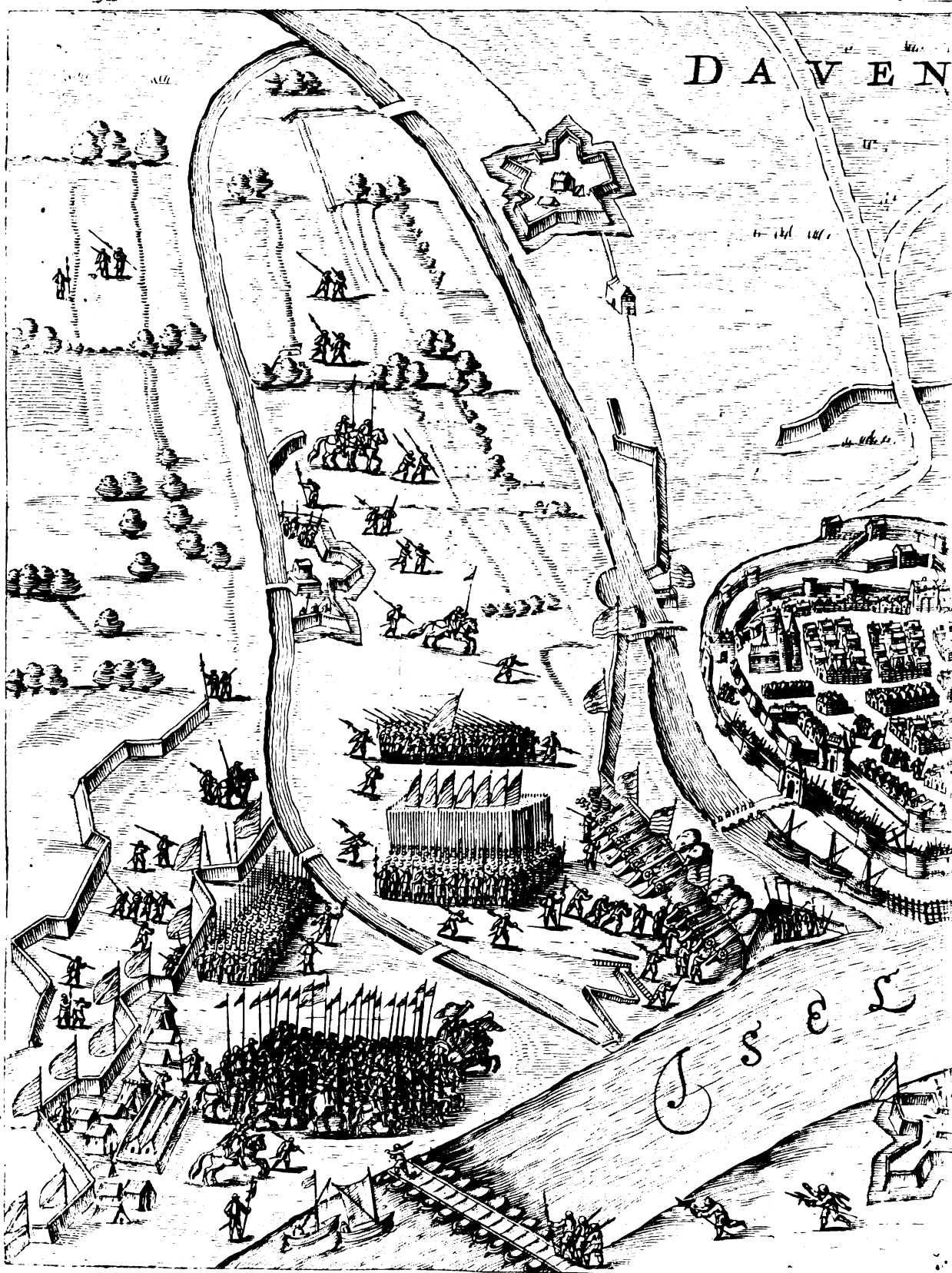
So haest sijn Ex-
cellentie de Stadt
Zurphen in-gheno-
men / versien / ende
op alles goede or-
den ghestelt hadde:
so heeft hp met ver-
supmt / sijne victo-
rien te verholgen / de goede occasie waer
te nemen / ende met goede hope boort te
gaen / want hp heeft noch dien selven
abondt / zijnde den 30^{den} May / Deventer
doen berennen.

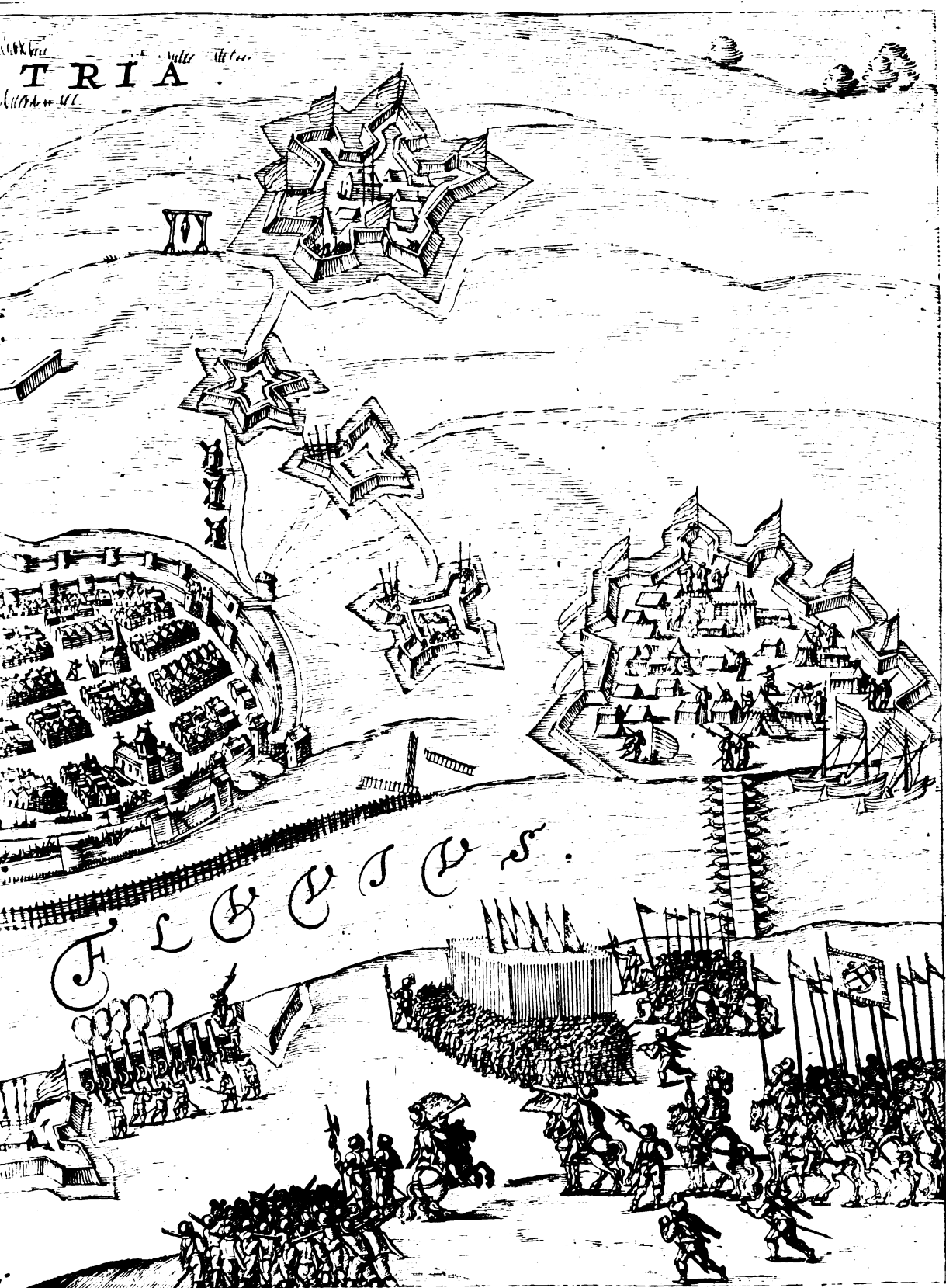
Deventer
belegert/
ende gewon-
nen den
10 Juni.

Deventer, een van de Hanse Steden /
is een stercke Stadt / gheleghen aen de
rechte zijde van de Ysel, ten Noortwe-
sten aen een sandtberghsche plaetse ende
de reste aen lage Beemden: sp heeft seer
diepe gemuerde water-grachten / van
de Bergh-poozte tot aen de brugge /
aen de reste heeft sp een bzeede haven /
ende de Ysel inde plaets van een gracht /
de mueren zijn allesints hooghe / ende
met goede toreng / niet wijdt van mal-
kanderen / ghefortificeert / ende niet te
min met dicke wallen daer achter aen.

1591.

Deven-

I 59 I. Deventer is gelegen een grote mijl van Zutphen, ende vier mijlen van Swolle.

Deze sterke Stadt heeft sijn Excellentie (als booz ghesepdt is) met grooter rassighepdt beleghert/ ende heeft tot dien eynde terstont t gheschut met ghewoonelijcke rashepdt weder gescheept/ ende derwaerts gheboert/ dat met het gheheele leger ghevolght wierd. Hy heeft twee brugghen ober de ribiere de Ysel ghemaect/ de eene boven ende de andere beneden de Stadt/ also dat men rontomme de Stadt konde gaen ende rijden/ ende 28 stucken gheschuts aldaer gheplant in de Ramen ende ober de Ysel: ende na eenigheschooten heeft hy de Stadt op ghe-epicht.

Van sijn Heef Graef Harman van den Berghe, die binnen de Stadt met 14 Daendelen soldaten lagh/ en heeft hier niet naer willen lusteren: hy ontboudt sijn Excellentie goeden dagh/ latende hem aenseggen/ dat hy de Stadt booz den Koningh bewaren wilde soo langhe als hy leefde.

Sijn Excellentie bleef twee ofte drie daghen stille liggen sonder pet merckelijcks upt te richten/ om te sien hoe haer die van binnen houden souden; middeleer tijdt quamen hy sijn Excellentie eenighe upt-ghewekene Burghers van Deventer, die hier ende daer op de Veluw op hare Landen woonende waren/ hem aen dienende wel te weten/ datter in de Stadt groote oneenighepdt was/ tusschen de Duptschen ende Walen/ om dat dese ghelt kregen ende d' andere niet. Waer ober sijn Excellentie resolbeerde de Stadt ghewelbelicken te doen beschieten/ ende heeft dien volgende op den 9 Junij het geschut doen speelen/ ende ten selven daghe vier dupsent ses hondert schoten doen schieten/ waer dooz hy een groot deel muers langhs de Kape ter neder leyde/ zijnde eenen dobbelen muer/ ende een wal van aerde daer tusschen. Wese muer aldus liggende/ wierden eenighe platte schepen in de haven ghebracht/ ende daer een brugge op ghemaect/ om daer mede op de Kape tot den storm te komen/ daer toe de Engelsche/ de Schotten/ en de Nederlanders elck onder haer Oversten beervigh stonden/ twistende wie de eerste soude wesen: Maer als alles gereedt was/ is de brugge te kort ghebalen/ waer dooz den storm niet boozt ghegaen en is/ ghelijck sijn Excellentie ende Graef Willem Lodewijck geordonneert ende beslooten hadden: doch alsoo eenighe Enghelsche ende andere booz aen stonden/ ende van achter ghebronghen wierden om ober te springhen/

zijnder veel verbronghen: Deel die ober raecten/ deden eenen dapperen aenloop op de Bresse/ daer den Daendigh van Capiteyn Lambert booz aen tradt/ maer wierde terstont gheschooten: des ghelijcks mede den Daendigh van Capiteyn Meetkercke, maer soo hy niet ghevolght wierd/ springh hy weder te rugghe met het Daendel in sijn slinker hant/ ende een krotelasse in sijn rechter/ ende salbeerde hem selven/ ende beede sijn ende t ander Daendel/ ende de reste wierden af-ghedreven mits datse niet ghevolght wierden. Die van binnen stonden in de Bresse met seben Daendelen/ daer op het Canon seer dickmaels gheloft wierd/ ende groote schade dede dooz de steenen van het muer-werck: Den Gouverneur Graef Harman van den Berghe, wierd van de steenen van een afgeschooten-hups sijn ooghe upt-gheschooten/ neffens hem wierd Capiteyn Muller sijn hooft af-gheschooten. Op de Bresse wierd oock gheschooten den Colonel Nicolaes van Meetkercke, soone des Presidents van Vlaenderen/ een wonder kloech man: dese wierd seer beklaeght/ ende des anderdaeghs nae het in-nemen der Stadt is hy ghestorven/ met noch andere Capiteynen/ ende hy wierde met droefhepdt binnen Deventer ter aerden ghebracht/ ende begraven in de groote Kercke/ alwaer hem sijn Broeder tot een eenwige ghedachtenisse een Graf-schijf heeft doen oprichten.

Het is oock Noteerens waerdigh van eenen Duellum ofte Kampbecht/ hier gebeurt van twee dappere Heiden/ te weten: tusschen Joncker Louwijs van de Cathulle, Heer van Ryhoven van Gent, ende eenen kloechen strijdtbaren Ruyter Albanos, die upt de Stadt Deventer, ons leger quam brabeeren ende trotselich beroepen als een Goliath, verzoekende een pegelijcken die lust hadde met hem een lancie te breecken/ het welcke Prins Maurits den sijnen te waeghen verboudt: doch de Heere van Ryhoven de groote brabade niet konnende lijden/ biddende den Deltoversten om oorlof/ die hem het selbe toefstondt/ presenteerde hem/ ende renden teghen malkanderen/maer met der lancien niet afwinnende/ komen sy tot het korte gewep/ den Albanos een Pistolet noch hebbende/ sonder weten van Ryhoven: Ryhoven alleen met sijn krotelass/ onderbaert den Albanos het roer in de buyst hebbende/ hieuw hem den selven buyst hy naer gantsch af/ alsoo dat het roer hem ontviel/ ende de buyst af hing/ wierd alsoo van hem ghevangen; die

Daendigh
van een
Daendigh
van Maer-
kercke.

Kampbecht
tusschen
hoben ende
een Albanos
booz
Deventer/
etc.

1 5 9 1. den Albanoy's sich overtoonen bekennende / sijn eygen gouden kretenen den Rijkhoven aen den hals wierp / ende werdt daer nae / door den Prince Maurits, met eenen Brief aen den Gouverneur ghesonden ende toe ghegheben / als ghenoech van sijnen hooghmoedt ghestraft zijnde.

Die van de
heiter fort
kenne accor-
deeren ende
gheben haer
over,

Alsoo den dagh niet uptgerecht en wierdt / zyn de Wygghen des anderdaeghs langher ghemaectt ende voortgejaecht totten Storm / met alle gereetschappen. Waer ober die van binnen riepen om te mogen parlementeeren / ende dat aen den Heere van Farnars, Oberste van 't Beskut / die ghejaecht hebende of het erofst was / conferreerde 't / soodatt sy wtfonden een Spaensch ende een Walsch Capitayn / ende de Capitaynen van der Noot ende Lennip werden daer teghen in de Stadt gesonden / ende naer veel seggens ende disputereens soue werdt eenelijcken op den 10 Junij het ober-gheben vande Stadt gheaccordeert / ghenoechende ghelijckformigh op de conditien van die van Zutphen.

Doch de Wygghen en wiert in het verdragh niet eens gedacht / het scheen dat Graef Herman sulckx inde haestighe verhaestheyt vergat / oft dat hy op haer verdoorn was. Het Krijchvolck is 'er uptgetrocken op den thien den dagh was dat den Prince Maurits daer hooz gekomen was / met haer holgeweer / oock met pack en sack. Daer zyn omtrent hondert van der Seaten Soldaten hooz Deventer, ghebruyende het belegh / doot gebleven / ende twee Capitayns / Meeterkercke een Edelman upt Vlaenderen daer van te vooren gesproocken is / ende Douwe Alua, een Fries Edelman. Prince Maurits heeft Graef Herman vanden Berge (die eenige daghen lanck met beyde sijn oogen blind was) goet chier aengedaen / ende met sijnen eyghenen koets-wagen tot Groeningen laten voeren.

Ofwel de Bozgers in het verdragh vergeten waren / so heeft nochtans sijn Excellentie deselve bekeefdelijck getraceert / betoonende dat hy niet teghen de Bozgers ende goede In-woonbers der Landen ende Steden / maer tegen de Spanjaerden ende haren aenhangh den Krijgh was hoerende.

Tot het ober-gheben seydman / dat Graef Harman qualijck is te brengen ghetweest / hoewel hy ghequettst was: maer veel volcks verlooren hebbende / ende datter Amonitie ghebreck was / liet hy hem ober-reden by den Bisschop betoghe sy binnen tijdinghe hadden dat

den Graef van Hohenlo, in Dupslant 1 5 9 1. veel Volcks aen-nam.

Alsoo zijnde dese twee gheweldighe Stercken ende Hoofsteden van twee Provintien in korten tijdt / van wepigh Krijchs-volck gedwongen / datmen soo haest van 't u-nemen hoozde als van 't belegh / daer seer toe hoozderde de ghenadige zegeringe Godes / daer hy ghebruyckende de voorsichtigheyt der Belijders / de machtige gereedtschappen des gheschuts / ende de goet-willigheyt des Krijchs-volcks. By ordere ende bevel van sijn Excellentie ende den Krijchs-raet / werdt het begraeven Lichaem van Roelandt Jorck Engels-man / die Zutphen belevert hadde / op ghegraeven / ende bukten metter kiste aeneen Galge ghanghen / tot een spieghel van alle Verraeders.

Roelandt
Jorck
Engels-man
aen
een Galge
gehangen.

Delfsiel, Opflagh, Immetille, &c.
belegert ende in-ghenomen by
sijn Excellentie.

Nier dat sijn Excellentie / de Stadt Deventer in-ghenomen / ende besettet hadde tot versterkinge der selver / so is hy met sijn gantsche Legher den 16 Junij verrocken nae Drielandt / by hem hebbende wel hondert ende vijftig Schepen / met ghereetschappen van 't geschut gheladen wesende. Sy passeerden hooz by Enckhuysen ende Harlingen. Ende om dat Verdugo haer tot Steenvijck sterck vermaachte / trocken sy hooz by in 't Landt van Groeningen, alwaer sy eerst hooz Groeningen logeerden van meeninge wesende de Stadt te belegghen / maer bindende veel difficulteften in de saecke / bjaecken 't Legher op / ende ginghen nae Delfziel, een Sterckte gelegen op den mondt van een Waeter dat van Groeningen hooz Appingen-dam loopt in de Riviere de Ems, ende maecht een goede Havene:

Delfziel ende
andere schan-
sen gewonnen
by den Prin-
ce Maurits
den 12. Junij

De Grachten rondt-om die fort gaende / waren diep / ende ober de hondert voeten bjeedt / de Wallen-schoon ende hooge / met vier Vol-werken / daer lagen 300 Mannen in / die by de Boeningers betaelt wierden. Daer wert het geschut gheplant: ende beschooten zijnde / werden sy op-ge-epscht / ofte upt te senden om te besichteighen de ghereedtschappen om haer aen te vallen / 't welck van binnen tweedracht causeerde / maer als sy het besighticht hadden / gaen sy de Sterckte ober den tweeden Julij / in handen van sijn Excel-

1591. Excellentie, waer in sy bonden vijf Metale stucken / ende ses Persere godelinghen met ghenoeghsaem buskruyt ende Ammonitie daer toe behoorende / daer trocken upt twee hondert ende dertigh mannen / ende wel vier hondert so vrouwen als kinderen.

Als dit volck upt trock / soo waeren daer twee soldaten in het leger van sijn Excellentie, die twee van des vbandes soldaten beschadighden / den eenen sijn hoet / ende den anderen sijn pongiaert af nemende / sijn Excellentie liet beyde dees soldaten terstondt op hangen / om dat sy beschadighden die hy by gelepde toe ghesepdt hadde.

Als het Garnisoen van Delfsyl binnen Groeningen quam / was het daer niet willekom / de Capiteynen ledden de schuldte op de onghetwilligheyt van de soldaten / die alle gecasseert ende sonder gelt wegh ghesonden wierden.

Die van Vrieslant deden dese Schantse heel grooter ende stercker maecken / selve poochden sy daer een Stadt han te maecken / niet een jeer groot begriip / die sy begaefden met groote Privilegien / om de Burgerij van Groeningen daer te trecken : Maer op hoope die sy

hadden van Groeningen oock te vermeesteren / ende dooz andere consideratien / wierd het noch nae-ghelaten.

Van Delfsyl trock het legheer nae het Fort van den Opslagh, leggende op een water genaemt Nieuwezijl, dat hy oock belegerde ende op eyschte / maer soo die van binnen nae geen compositie hooren wilden / wierden sy ghedwonghen met wutte storckens daer upt te trecken / sterck zijnde hondert ende vijftigh mannen / behalven haer ghevolgh.

Van hier trock het leger na Imerille, een schantse gelegen tusschen Zuylthorn ende Midvvolde, op 't nieuwe Diep, een mijle van Groeningen : Die wierd met twaelf stucken geschuts beschoten / ende alsoo den 11 Juli overgegeven. Daer binnen waren twee hondert ende vijftigh soldaten / waer van dertigh waren ghekomen upt Delfsyl, sy moesten alle haer wapenen daer laten / ende die werden de Engelschen geschoncken. Daer nae kregghen sy oock de Schantse van Littelbert, de welke als sy 't geschut gheplant sagghen / haer terstondt obergaben aen sijn Excellentie, die de selve ten dienste der Landen / met eenige soldaten besette.

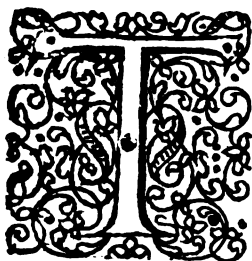
Waerachtige Beschryvinge

Van de Nederlage van den Prince van Parma,
inde Betuwe voor

K N O D S E N B U R G H.

Gheschiet den 24 Julij in den Iare 1591.

1591.

Er wijlen sijne Excellentie, alle dese groote Victorien hadde / ende dat de goede Godt / die een helper aller bedructen is / dese Landen soo merckelijcken gheholpen / ende haere middelen vermeerdert hadde : soo en isser hy alle lieden / die de macht ende 't ghewelt des Konings van Spangien bekent was / gheen meerder noch grooter betwouderinghe gheweest : dan den Prince van Parma, alle dese geweldige Schan-

sen ende Steden / soo lichtelijcken heeft laten overweldden ende vermeesteren / sonder pets tot bescherminghe der selver ter handen te trecken : Maer wy willen / ende moeten sulchs / alleen den Almachtigen Godt toe schrijben : ende seggen met David / Niet ons, niet ons, maer u o Godt, alleen behoort alle dese eere. Het heeft u beliest den trots ende hooghmoedt der Spangiaerden / dooz dese klepne macht der Nederlanden te verdelighen ende t'onder te brengen. Nochtans heeft den Prince van Parma, om hem eenighsins bligtigh in sijn Gouvernement te betoonen / ende te bewijzen / dat hem ernst was sijn ver-

1591. looren Schapen weder te soeken / soo heeft hy hem ten strijde bereydet / ende tot teghen-weer den 20 Juni upt Brusel ghetrocken na Thienen, Maastricht ende Roermonde, al waer hy hoorde van het verlies van Deventer. Hy

Parma rust hem ende trekt tegen den Prince Maurits den 20 Juni.

hadde seer ghearbeydt om de muptenerende Spangtaerden tot Diest, ende op andere plaetsen meer / te stellen / ende met hen te leyden / maer sy bleven al eben obstinaet ende versochten haer betalinghe. Doorts vergaderde hy al omme soo veel volcks als hy konde / affeyndende den Prince d'Ascoly nae Brancrich / om die te stercken meer met woorden dan met der daet. Doorder socht hy die van Venlo, Nieuwmegen, Gelre, ende andere plaetsen te verseecken / ende soo troock hy doorts over den Rhijn, maekkende tot Rees een brugge / ende ontleende Schepen van die van Wesel, om het krijchs-volck van Nuys, Berck, ende andere plaetsen neder te brengen / die oock om gelt diepen: Daer quam oock hy hem het volck dat in 't Landt van Luyck hoorde hem aen-ghenomen was / beneffens meer andere / soo dat hy nu vyf duysent man te voet / ende twee duysent en vyf hondert te Peerde by hem hadde / met gheschut ende provisie van Amontie wel versien.

Parma belegghet Knodsenburgh / den 13 Juli.

Met sulcke macht is hy subitelycken af-ghelkomen op Nieuwmegen, den 13 Juli / alwaer hy een brugge maecte van schepen / schuppen ende ponten over de Wale, passeerende by nacht over in de Betuwe / omtrent drie duysent te voet / ende drie oft vier hondert Peerden / met een deel gheschuts / alwaer hy begonde de schantse van Knodsenburgh (die teghen over Nieuwmegen ghebouwt was / van den Gouverneur van Nieuwmegen, den Heer van Gleyndoo last ende instructie van sijn Princelycke Excellentie ende den Graue van Hohenlo) te belegghen / Barlaymond met sijn regiment in 't Oosten / ende den Graue Octaviaen van Mansvelt in het Westen legerende / ende doorts andere haer quartier in-nemende. Het Peerde volck logeerde in 't Dorp Lent: La Motte, Overste van het gheschut / maecte sijn begravinghe / ende plante neghen stucken gheschuts / daer mede hy den 22 Juli twee hondert ende tachtentigh schooten ghedaen heeft / ende hadde het peerde-volck doen aenbryngen veel Mutsaerts om de grachten te bullen / ende aen de Bresse te komen. Daer teghen den Gouverneur Gerrit de Jonge met sijn soldaten deden van binnen groote weerstandt / insonder-

heyt met schieten van groefende kleyn gheschut / daer mede sy de belegghers te rugge dreeven / met groot verlies van ettelijcke honderden van haer volck / waer onder veel Spaensche Capitaynen waren / ende onder die wierd oock gheschooten Graef Octavius van Mansveldt / ende Frederico Caraffa Napolitaen / met Achilles Trissino van Vicentien: want die van binnen wel versien waren van grof gheschut ende alderhande noodduyst: doen scheen La Motte te willen inpreeren ende een kotte te maecken / maer die van binnen maecten een Contre-baterije / ende schooten drie stucken des bypandts aen stucken.

Hier-en-tusschen den Prince Maurits hoorende / (also hy omtrent Steenwijck was ghekomen) van het belegghen van Knodsenburgh, resolberde hy derwaerts te trecken / latende Graef Willem van Nassau in Brieslandt / ende soo is hy tot Arnhem ghekomen / daer heeft hy verstant een brugge op schepen over den Rhijn ghemaeckt / ende vier Cornetten Lanciers / ende twee Cornetten Carabins / met twee duysent muskettiers ende spieffen in de Betuwe doen passeeren / haer beschansende / omtrent anderhalve mijl van des bypandts leger. Sijn Excellentie sonde Peerden upt om den bypandt te bescheyden / die te rugge ghedreeven wierde / waeromme den Prince Maurits des nachts hoorde den 24 Juli een Embuscade van duysent muskettiers ende spieffen / ende oock vyf hondert ruytteren heeft ghelept onder het belepdt van den Graue van Solms ende den Gidder Veer, ende alst dagh was / is den Prince met den Graue van Solms ende den Gidder Veer met eenige Peerden / ghereden tot de beschansinge van Parma / alwaer eenen grooten hoop van Peerden (die wel thien Cornetten sterck waeren) furicuselijcken op haer upbielen / waer over hen belast was te bluchten / tot dat sy in de Embuscade van den Prince Maurits vielen / die aen alle kanten haer besprongen / ende versloeghen omtrent iestigh op de plaetse / nemende omtrent hondert ende vyftigh ghevanghen / meest al luyden van aensien upt de volgende Compagnien des Hertoghs / die ghecommandeert wierde van den Oversten Rittmeester Pedro Francisco Nicelli, Capitayn van sijn guarde / de Cornette ghenomen ende ghevanghen / ende de Compagnie van Don Alphonso Davalos, Generael van de ruyterij / Bastaert Broeder van den Marquis del Guasto, die gevangen wierd met

Parmaes peerde-volck inde Betuwe geslagen den 24 Juli.

1591. met zijn *Cornette* / noch de *Compagnie* van *Gieronimo Caraffa*, *synen Lijp- nant* *Comite Decio Manfredi* gheban- ghen / met de *Cornette* / noch de *Com- pagnie* van *Capiteyn Antonio Padellia* *Spangiaert* / ghebanghen / ghequetst ende ghestorven tot *Arnhem*, zijnde al *Spaensche* ende *Italiaensche Lan- ciers* / noch de *Compagnie* van *Biasio Capazuca*, *Broeder* van *Cosmo Secre- tarius* van den *Hertogh* van *Parma* / met *Antonio Sinigaglia*, *Spangiaer- den* / tot ses *Cornetten* toe / daer van veel *Edele* doodt bleben / ende wel twee hondert ende vijftigh *Peerden* ghenomen wierden / met drie *Wanen* / die tot *Arnhem* ghebracht wierden / vier *Cornetten* zijn het maer ontko- men.

Die *Cor- netten* ghe- nomen van den *Spandt*.

Op de *Cornette* van den *Hertogh* van *Parma* stondt kostelijck gebozuert het *Beeldt Christi* / met de inscriptie: *Hic fortium dividit Spolia*, op d'ander zijde was 't *Beeldt* van *Maria*, met het *Kindken* in de *Wieghe* / ende dit gheschifte: *Quem genui adoro*. Op de *Cornette* van *Alonzo Davalos* stondt het *Beeldt* van *S. Jan*, wijsende op een *Lam*.

Parma licht syn beleg van *Knodsenburgh* / ende versterkt den 20 *Juli*.

Parma heeft dit berlies selve in *Nieu- megen* upt het *Dof* (geheeten *Walcken- dof*) met zijn soen *Ranutius Farnese* ge- sien / maer hy konde syn volck niet hel- pen. Vernemende dat in gantsch *Hol- landt* het *scheeps-volck* op de beenen was / om hem met een menigthe van *schepen* van boven ende beneden te be- setten ende te bespringhen / ende dat den *Prince Maurits* trachte met alle midde- len op de *Wale* te komen / om syn brug- ghe te breeken / soo heeft hy belast syn leg- her met het geschut upt de *Betuwe* over te brengen: seer behendelijcken een *trenchee* nae de *ribiere* toemakende / wel betwaert ende versterckt / met een *Schantse* onder de bescherminghe van het *Canon* van de *Stad* / heeft hy syn *Bagagie* / geschut (behalven twee stuc- ken die door haer achter ghelaten wa- ren) rufterge ende voet-volck over de

ribiere gemakelijck gepasseert. Ende desen synen afreck heeft hy ontschul- dight / met brieven die hy sepde upt *Spangien* van den *Koningh* ontfan- ghen te hebben / met bevel om weder nae *Wanckrijck* te trecken / tot behulp van de *Ligue*, om te ontfetten de ver- maerde *Koop-stad* van *Rouane*, die met beleghe ghebruygt was / daer hy nochtang noch in vijftmaenden daer na niet upt den *Lande* trock. Om *Parmaes* afrecken te beletten / zijn die van *Knod- senburgh* upt gheballen / ende met het *scheeps-volck* hen alsoo op het lijf ghe- bronghen / dat sy niet sonder groote schade wegh konden gheraecken.

De *Schepen* upt *Hollandt* quamen des anderdaeghs / dan te spade / om *Parma* meerder schaede aen te doen / want hy den 26 *Juli* upt *Nieumeghen* vertrock / daer die van *Knodsenburgh* met de *Schepen* haer vertoonden / als ofte sy de *Stad* bespringhen wilden / groot ghewelt met schieten doende.

Parma van *Nieumegen* schepdende / nam syn oorlof aen de *Worghers* / doende veel schoone beloften / als dat syn leg- her daer omtrent soude blijben ligghen / de *stade* *Nieumegen* als synen ooghen-appel te betwaeren / datter geen meerder *Garnisoen* van doen waer / ende dat men de arme *Worghers* niet en behoorde met meerder lasten te beswaeren. Hy liet in de *Stad* tot *Gouverneur* den *Heere Geleyn* met drie *Waendelen* soldaten. Enige sep- den dat sy meer volcks begeerden / an- dere dat sy het wepgherden: *Somma* / hy liet daer wat boorzaet van gelde in. Desen niet teghenstaende / wierd hy in het vertrecken seer van de gemeente beschimpt ende nae gheroepen. Doch de oude *Spaensche* *Bevel*-hebberen wetende in wat perijckel het gantsche leg- her was / naer dese nederlaghe / heb- ben het weder over-schepen ende af- tocht sonder schade ende disorde / ghe- achtet te wesen het alder voorzichtig- ste ende waerdighste *Krijchs*-mans- stuck / dat *Parma* oopt ghedaen hadde.

1591.

Belegeringe ende In-nemen der Stadt H U L S T, In V L A E N D E R E N.

Geschied den 19 September in den Iare 1591.

1591.

N het vertrecken van Parma, heeft den Prince Maurits terstondt syn kintichs-volck in de by-ghelegen plaetsen tot vermaeckinge ofte ruste gelept/maer syn Princelijche Excellentie van alle dese heerlijche Victorien onversaecht wiesende / ende tot syner ende des ghemeener Vaderlands overwinninghe ghedreeven zijnde / heeft niet konnen naerlaeten deschoone Occasien booz-by te gaen / ende ober 't hooft te sien / maer heeft wederomme met synen staet een nieuwen Menslagh ghemaeckt op de Stadt van Hulst, ghelegen in 't Landt van Waes in Vlaenderen, hier mylen van Rupelmonde, wiesende een reedelijche goede Stadt / ende de Hoofst-stadt van Hulster Ambacht: Waer onder soeteeren dertigh Dorpen / die verdeelt werden aen vier ghebedten / die de vier Ambachten ghenoeemt werden / naemelijck onder Hulst twaelf / Axele seben / Assenede seben / ende Bochoute desghelijcks seben. In welcke Ambachten gheboozloft is eenighe Ambachten ende Pceeringhen te doen. Ghedurende de booz-leeden Trouwelen heeft dit Landt veel ende groote schade gheleiden / soo booz-overlast van de Soldaten als booz het boozstecken van verschepden dijcken. Als den Prince van Parma booz gheen Menslaghen / dan op Nieuwmegen dochte / soo isser subitelijck groot ghereedtschap in Zeelandt ghemaecht gheworden / 't Beschut wierdt gescheept / met Poeder / Leeren / Schuppen / Ponten / Boorden / ende diergelijke saken tot beleggeringhe van een Stadt noodigh zijnde.

Hier by heeft den Prince Maurits subitelijcken 't schepe gesonden vier duysent Doet-knechten / ende booz Waerbandseben Coznetten Paerden: Met dit volck ende ghereedtschap is by de Ribiere de Schelde op-ghezepld / ende in Vlaenderen gelandt / daer meede by

op den 19 September des Jaers 1591. 1591, onverwacht beleghert heeft de Stadt Hulst, heel byten gissinghe van Parma.

Den 21 der selver Maendt wierdt het gheschut gheplant / ende sy namen terstont alle de Schanssen rondomme inne / te weten op den eersten dagh het Fort van Wilenoot, den tweeden dagh het Fort Vrestruyt: de Schantse van Magdalena heeft den Spandt upt hzeef verlaeten. Waer toe syn Excellentie noch verschepden Begrabingen herozdonneert ende boen maken geeft. De Ruyteren reden tot booz de Poorte van Gent, ende op 't Water tegen ober Antwerpen. Sy bonden in 't eerste eenighe Soldaten ende Boeren / die haer in de blacht ghestercht hadden / in een kercke / daer sy ghedoon waren te wischen / de welcke soo sy haer niet en wilden overgeven / ende haeren Spant te kleyn aechten / wierdt het byer in de kercke gesteecken / ende alsoo al 't samen sammerlijken verbyandt. Booz om dat van Antwerpen gheen hulpe oft ontfet haer ober-ballen soude / hebben sy den Dijk van Calloo doozghesteken / ende 't Water laten booz-loopen.

Werkende Boeren ende Soldaten in een kercke verbyant.

't Garnison van Hulst (alwaer den Gouverneur recht te vooten met een Conbop upt-ghecrooken was) siende dat het Beschut gheplant ende een Raehijn byten beschooten was / ende midts dat sy hen te onsterck kenden om sulcke macht te weder-staen / oock dat sy sonder hoope van ontfet waren / syn sy betweeght gheweest om te composeren. Ende als het Accoordt ghetrosfen was / syn sy al 't samen upt de Stadt den 24 September met Paken ende Bagagie omtrent twee hondert ende tseftigh Mannen sterck zijnde / ghetrocken. Naemaels sepden dat een Spaens Capiteyn ghenaemt Castille, die in des Gouverneurs Jeronimo Strybany plaetse was / daer ober onthalt is gheworden van Parma, 't sy om het licht ober-geven / oft om dat syn Maendel die twee hondert Mannen sterck syn moesten / maer 't seftigh Man hadden.

Hulst was den Prince Maurits overgegeven den 24 September.

1591. den. De Borchers accordeerden dat
sp als d'ander Steden van Hollandt ende
Zeelandt souden ghetraecteert worden /
haer met die conformeerende: De Gee-
stelijke tracken ghelijcke-wel daer me-
de opt.

In Hulst werdt ghestelt booz Sou-
berneur met volle ghebiedt van de by-
legghende Landen / de Graefe van
Solms, Collonel van de Zeusche Com-
pagnien / met Doet - volck ende alder-
hande noodtdruft. De Middelen /
(dat zijn ordinaere Imposten / ghe-
stelt op de Goederen opt- ende in-koo-
mende / ende die aldaer gheconsumeert
worden / ofte te landtwaerts daer om-
trent) werden terstondt verpacht booz
elf duysent ende acht hondert guldens
booz byf Maenden / ende hoopen
hoort grootten Ryant - schat metter
tydt te bekoomen van de by-lyghende
Dorpen. Maer Montdragon niet
Steelant Bailliu van t Lant van Waes,
heraedsclaegghden terstondt om eenighe
groote Dorpen nae by Hulst te ster-
ken ende te beschanssen / om de konin-
sen te beletten / als het Dorp S. Jan ten
Steene, Stokene, ende S. Jacobs Schan-
se / daer merde sp veel plaetsen van het
Landt van Waes bezighen. Terwylt
hertoonden haer de Spangiaerden we-
derom booz Hulst, maer greepen dat
niet aen / overmits sp verstonnen dat
de Stadt volkomentlijck versien ende
beset was.

De van
Brugge ende
haer Gebue-
ren soeken
handelinge
op contribu-
tie.

Die van Brugge met andere versoch-
ten / dat Vlaenderen onder contribu-
tie van die van Zeelandt souden koo-
men / midts de Garnisoenen van Zee-
landt het heele Landt booz - liepen / te
weeten / opt Oostende, Axele, Hulst,
ende de Sterckte van ter Neuse. Sp
tracteerden oock om eenighe Hande-
lingen in haer Stadt te brengen / midts
betaelende de Licenten / alsoo men op

Antwerpen ende het Sas van Gent dede: 1591.
maer sp en konden t noch van Parma
niet verkrigen / hoewel die van Zee-
landt met haer party-loopen continu-
eerden: In Junio quamen sp omtrent
Gent, alwaer sp by de drie hondert
Spangiaerden ende Walen sloeghen /
tnegentigh daer van ghevangen byen-
ghende: In Julio deden sp ander-
werf een heel stercke Partij / maer sp
bonden by Nieupoort weder - standt /
dies sp in stede van byt te krigen / ge-
slagen werden / ende toeken alsoo nae
den Zee-kant / onder t geschut van de
Blissinghsche Oorloghschepen / met
verlies van ettelijke dertigh ofte veer-
tigh Mannen.

Booz Gent
200 Soldaat
geslagen.

De rydinghe van den Prince Mau-
rits in - val in Vlaenderen / was ter-
stondt t Antwerpen, als Raynutius
Prince van Parma daer was ghekoo-
men / ende van de Stadt beschoncken
ende ghefestoepert werdt. Waerom-
me de Castelen Christoffel Montdragon
terstondt alle het Volck dat by konde-
rede vergaerden / ende over de Ribbe-
re schepen / ghebruyckte oock den booz-
schepen Prince tot een middel / om de
muytineerende Spangiaerden tot Diest
ende daer omtrent te verwilligen / dat
sp den koninck doch nu souden dienst
willen doen in sulcken noodt / het wel-
ke by te weeghe ghebrocht heeft met
woorden en beloften: syn eppen persoon
daer booz verbindende. By verkreegh
oock aldaer by de Spaensche / Portu-
gaelsche ende Italiaensche kooply-
den ghewillighe leeninghe van een goe-
de somme van Penninghen. Als
nu Montdragon eenen goeden hoop
krijchs - volck vergaert hadde / is
by in Vlaenderen ober - ghetrocken /
ende heeft des Prince Maurits Volck be-
let / van boozderen In - val in t Lant
van Waes te doen.

Montdra-
gon rust bene-
tegen Ma-
rits t Ant-
werpen.

1591. den. De Borchers accordeerden dat
sp als v'ander. Steden van Holland ende
Zeelandt souden ghetraecteert worden /
haer met die conformeerende: De Bee-
stelijke traccken ghelijcke-wel daer me-
de upt.

In Hulst werdt ghestelt vooz Sou-
verneur met volle ghebiede van de by-
legghende Landen / de Graef van
Solms, Collonel van de Zeensche Com-
pagnien / met Doet - volck ende alder-
hande noodthuyf. De Middelen /
(dat zijn ordinare Imposten / ghe-
stelt op de Goederen upt- ende in-wo-
mende / ende die aldaer gheconsumeert
worden / ofte te landtwaerts daer om-
trent) werden terstondt verpacht vooz
elf duysent ende acht hondert gulden
vooz vyf Maenden / ende hoopen
hooyts grooten Wyandt - schat metter
tydt te bekoomen van de by-lygghende
Dorpen. Maer Montdragon niet
Steelant Bailliu van 't Land van Waes,
beraedt slaegghden terstondt om eenighe
grootte Dorpen nae by Hulst te ster-
cken ende te beschanssen / om de kon-
sen te beletten / als het Dorp S. Jan ten
Steene, Stokene, ende S. Jacobs Schan-
se / daer merde sy veel plaetsen van het
Landt van Waes bezijden. Terwyl
vertoonden haer de Spangiaerden we-
derom vooz Hulst, maer greepen dat
niet aen / overmits sy verstonen dat
de Stadt volkomenlijck versien ende
beset was.

Die van
Brugge ende
haer Schae-
ren soeken
handelinge
op contribu-
tie.

Die van Brugge met andere versoch-
ten / dat Vlaenderen onder contribu-
tie van die van Zeelandt souden koo-
men / midts de Garnisoenen van Zee-
landt het heele Landt vooz - liepen / te
weeten / upt Oostende, Axele, Hulst,
ende de Sterckte van ter Neuse. Sy
tracteerden oock om eenighe Hande-
lingen in haer Stadt te brengen / midts
betaelende de Licenten / alsoo men op

Antwerpen ende het Sas van Gent dede:
maer sy en konden 't noch van Parma
niet verkrigen / hoewel die van Zee-
landt met haer party-loopen continu-
eerden: In Junio quamen sy omtrent
Gent, alwaer sy by de drie hondert
Spangiaerden ende Walen sloeghen /
tnegentigh daer van ghevangen bren-
ghende: In Julio deden sy ander-
werf een heel stercke Partye / maer sy
honden by Nieupoort weder - standt /
dies sy in stede van huyl te krigen / ge-
slagen werden / ende weken alsoo nae
den Zee-kant / onder 't geschut van de
Vlissinghsche Oorloghschepen / met
verlies van ettelijke dertigh ofte veer-
tigh Mannen.

1591.
Dooz Gent
200 Soldaten
geslagen.

De rydinghe van den Prince Mau-
rits in-bal in Vlaenderen / was ter-
stondt 't Antwerpen, als Raynuius
Prince van Parma daer was ghekoo-
men / ende vande Stadt beschoncken
ende ghefestepeert werdt. Waerom-
me de Castelen Christoffel Montdragon
terstondt alle het Volck dat by konde /
dede vergaerden / ende ober de Rible-
re schepen / ghebruyckte oock den vooz-
schepen Prince tot een middel / om de
muytineerende Spangiaerden tot Dief-
tende daer omtrent te verwilligen / dat
sy den Koninck doch nu souden dienst
willen doen in sulcken nootd / het wel-
ke by te weeghe ghebruyckte heeft met
woorden en beloften: syn eygen persoon
daer vooz verbindende. By verkreegh
oock aldaer by de Spaensche / Portu-
gaelsche ende Italiaensche koopliu-
den ghewillighe leeninghe van een goe-
de somme van Penninghen. Als
nu Montdragon eenen goeden hoop
krijchs - volck vergaert hadde / is
by in Vlaenderen ober - ghetrocken /
ende heeft des Prince Maurits Volck be-
let / van voozderen In-bal in 't Land
van Waes te doen.

Montdra-
gon mit hem
tegen Ma-
rits 't Ant-
werpen.

Belegeringe ende In-nemen der Stadt N I E U M E G E N.

Geschied den 14 October, des Iaers 1591.

1591.

Nieuwemegen of Noviomagum, is een Bozgh - Graefschap / ende een keijserlijke byse Rijck - Stadt ende Leen / die ollenijche jaerlijck een klepne erken-
tenisse aen het Rijck tot Aacken moet upt - repcken / te weten / een Pand-
schoe met Peper. Het is een seer wel-
baerende / schoone / ende oude Stadt /
gheleghen aen een arm van den Rhijn,
de Wale ghenoeemt: Oudt isse / want
soo * Geldenaurus de vermaerde Histo-
rye - schryver seyd / soo is die gesticht
van Magus de seer machtighe Koningh
van Gallien, de Soone van Dis, die
de selve naer hem noemde Maga. Naer
den Koningh der Catten, Baton in dese
Landen ghekomen zijnde ende behagen
in de Stadt en den Goelddom der selver
ghekrege hebbende / heeft hy die doen
vernienwen / vermeerderen / in 't ron-
de met drie muren omringhen : ende
om de vernieuwinghs wille ghenoeemt
Noviomagum, dat is Nieuwemegen, ofte soo
* Abrahamus Saurius in syn Theatrum
Urbium sept : soo is die 382 jaren booz
Christi gheboorte ghesticht ende ghe-
maecht by de Cymbren ofte Cymbren.
Onder verscheppen oude ende vermaec-
telijche Gheschiedten binnen de Stadt
en is gheen lustigher als het oudt Ka-
steel / gheleghen op eenen Bergh /
(hynden ten daghe ghenoeemt Valck-
hof) upt - kijckende boven de gantsche
Stadt. Het welck soo eenighe achten
by den Roomschen Keijser Julius Caesar,
ghemaeckt ofte ten minsten hermaecht
is / omme 't gantsche om - legghende
Landt te besichtigen / ober-heeren en-
de rontdecken. Nieuwemegen is een van
de Hoofsteden van Gelderland, ende
besonder het Hoofst van het eerste ende
boornaemste Quartier / onder haer
begrijpende dese Steden / Vlecken en-
de Landt - ghebieden Tiel ende Bommel
besloten Steden / Genten Vleck / heb-
bende Stadts Privilegien. De Lant-
gebieden zijn het Borg-graefschap van

Nieuwemegen
aan wiens ge-
richt.

Excellentie
van Nassau
mogen.

Nieuwemegen ende Officiers der andere 1591.
twee booz-sepde Steden mette Bomme-
ler-vveert: Doorder die van de neder
ende hooghe Betuive, ende die van het
Lant tusschen de Maes ende Wale. Hoe/
wanneer / ende booz wiens die van
Nieuwemegen aen het Hartoghdome van
Gelder ghekoomen zijn / desghelijcks
verscheppen andere particularitey-
ten de selve Stadt aen - gaende / alhier
te verhalen soude een lange beschrijvin-
ghe bereyschen / ende kuyten ons mit
ende boozneemen wesen : Wy sullen
desen eyndigen / ende komen totte Be-
legeringe ende oberwinninghe gedaen by
den Prince van Orangien, in den Ja-
re 1591.

Syn Excellentie van Nassauvv, booz
alle de hant - gaende Victorien / gheant-
meert ende kloech gemaecht zijnde / des-
ghelijcks niet wullende naer-laeten / alle
middelen dienende tot ober-winninghe
sijner Spanden : dewelcke Godt al-
machtigh (soo het scheen) hem wilde
ober-leeveren in synen handen. Ende
merckende dat Mondragon met syn Le-
ger hem sochte te verhinderen in Vlaen-
deren verder in te hiecken / ende dat
sommighe dinghen al baerdigh waren
tot synen Venslagh op Nieuwemegen,
heeft gheresolueert upt het Landt van
Waes te trecken / hoe wel hem groote
boozderlijke An-slagen genoegh booz
quamen op veel plaatsen / schanssen ende
sterckten in Vlaenderen / daer die van
Zeelant grotelijck toe dzongen om haer
Palen daer wijder te maecken. Aldus
met groote expeditie syn Beschut weder
gheladen zijnde / is hy haestelijck afge-
baeren / waer booz wel veertien klepne
Schepen booz de meenighe der Perso-
nen ende Goederen aen de grondt ghe-
dzongen ende verlaeten zijnde / van de
Spaengiaerden ten leeghen water zijn
verbzant geworden.

Den Prince Maurits met syn Volck
ende Beschut upt Vlaenderen ghe-
keert / ende den tweeden Octobris in
Zeelant seestelijck onthaelt zijnde / heeft
hy hem terstondt op - ghemaeckt om
Nieuwemegen te belegghen / alsoo hy ver-
witticht was dat Verdugo sterckie Par-
tyen

Hy. Man-
cis berceht
op Nieuw-
emegen.

1591. tpen in 't Lant van Guplick liet lopen /
ende niet machtygh en was Nicumegen
te ontfetten / midts syn Volck eensdeels
af ghetrocken waren na Waenderick /
ende d'ander van Montdragon in Waen-
bant geroepen / om Waenderen te se-
condeeren. Hy was oock wel vertout-
ticht van den staet der Stadt / dooz den
Secretarius Huygens, die eenen tijde-
lanck in de Stadt ghehangen ghelegen
hadde / ende nu met randsoen ver-
loft was / dewijle de Wyeben van
het Hof / in - houdende / datmen hem
noch ghehangen soude houden / te spa-
de quamen. Dese dinghen dede den
Prince Maurits noch haesten dooz den
Winter Nicumegen aen te tasten / al-
waer hy met alle syn macht den 14 Oc-
tobris aen quam / terstont een Brugge
oer de Waale maeckende / de welke
upt Sinte Huybrechts Dooren ontfuc-
ken geschoten werdt / daer dooz hy ge-
dwongen is geworden die verder van
de Stadt te maecten / met verlies van
eenen Capiteyn Rolle, ende met andere :
Het behulp van dese Brugghe / heeft
hy kortz dooz syn begravinge de Stadt
ghenaecht / ende syn gheschut tot beer-
tigh in 't ghetal / gheplant by de Hoender-
poorte / daer een stuck mupz son-
der wal was / ende onder aen de voet
handen Hoenderberg in de Oepe / seftien
stucken / ende in de Wetuwe oer den
Lappentooz noch 12 stucken / om de
Wessche te schieten tusschen den Wal-
kenhof ende de selve Hoender - poorte /
daerse meynden het meeste boozderle
doen ende best te beletten datmen gheen
reparatie en soude doen.

Die van
Nicumegen
schynen om
hulpe aen
Verdugo.

Die van Nicumegen hier dooz ghe-
noegh verschryckt zynde / sonden upt
aen Verdugo om hulpe / alsoo sy maer
drie Waendelen te hoet / ende seer wep-
nigh Ruyteren in hadden : Hendrick
van Kieboom alias Neuse, die Geertruy-
denbergh aen Parma verhocht hadde /
dede soo haest als hy van Parlaменте-
ren hoorde spreken / al syn Ruyteren
te paerde sitten / ende is met een hollen
loop dooz het Zeenwische Quartier ge-
loopen zynde / ontvlucht / wel wee-
tende dat hy hanghen moest / indien
men hem ghekrege hadde. Die van
binnen siende waer den Wyandt syn ge-
schut gheplant hadde / hebben sy de
Hoender - poort gestopt / ende de leeghe
plaetse die tusschen de Kiebiere ende het
Kasteel is liggende / af ghesneden van
de Stadt / met het op - woopen (dooz
Man / Wyf ende kindts arbeidt)
van eenen Wal : op dat inghevalle de
selfde ingenomen werde / de Stadt noch
mochte tegenhouden / alles doende wat

kloetke Bozgers toefstont. Ende al-
soo 't gheschut gheplant was / ende de
Stadt op - ge - eyscht wert / so hebben sy
geantwoort : Dat den Prince Maurits
een jonck Vryer was, ende de Stadt
Nicumegen een Vryster, die hy quam
vryen, daer hy so licht niet en soude aen-
raecken, ofte hy behoorde meer moyre
ende arbeit daeromme te doen. Maer
alsoo sy gheen hoope van ontfet en kon-
den mercken / ende dat de Stadt soo
lancks soo meer met het gheschut ende
vier - koghelen upt Knodsenburgh ver-
dozben wierdt / zyn beel Bozgers op
het Stadt - hups geloopt / haer bekla-
gende van den Koninck verlaten te we-
sen / booz wien sy soo langhe haer goet
verteert / haer bloed vergooten / haer
lijfende leven ghewaght / ende alsoo
alles opgeset hadden : daer toe soo me-
nighmael aen Parma gesonden / die al-
tijdt te beel ander werck hadde : Kie-
den daeromme tot accoozt / ende naer
goede boozwaerden te trachten. Waer
naer sy beginnen te luyfsteren. Ende
soo den Prince Maurits anderwerf sonde
om korte antwoorde / midts dattet ge-
schut nu reede was / haer verseeche-
rende gheen secours booz handen
te zyn / hebben sy den 20 Octobris
ghehoor ghegeven / ende uptgheson-
den / verseeckende exercitie van beede
Religien / ende dat de Magistraet blij-
ven mochte / oock een verdoeghelijck
Garnisoen / ende meer ander dinghen /
die sy niet en konden verkrigen. Waer-
omme sy s ander - daeghs sonden den
Bozghemeester Flemmingh met volle
macht / dooz wien sy verkrege beel van
hare begeerten / als de dispositie van de
Geestelijcke Goederen / het geven van
Konincklijcke Officien / ende eenighe
andere begeerten / maer sy moesten in 't
stuck van Religie haer conformeeren
met andere Landen ende Steden van
de gheunieerde Probitien / sy souden
oock in - neemen ses Waendelen knech-
ten / ende twee Coznetten Paerden :
Den Magistraet soude verandert wor-
den nae goetduncken. Alsoo trocken
daer upt het Waendel van den Heere
Geleyn van Snater, ende Jan van Weert,
elck met haer Waendelen nae de Stadt
Gabe. Daer worden in behouden
25 Metalen stucken gheschuts / ende
twaelf Pseren.

Alsoo is Nicumegen den 22 Octobris
verobert ende aen de Geunieerde Lan-
den gehecht geworden. Daer werdt
Gouverneur oer ghestelt / Gzaef Phi-
lips van Nassauwen, Gzaef Jans Soone /
ende syn Lieutenant den Gouver-
neur van Knodsenburgh / Gerard de
Jonge :

De Stadt
op - ge - eyscht /
bare Knod-
senburgh.

Nicumegen
werdt be-
weeght tot
accoozden.

Nicumegen
geeft haer o-
ber an Prince
Maurits de
21 Octob.

1591. Jonghe : Daer nae heeft den Prince Maurits zijn Volck in Winter-leger ghelept / hebbende in korter tijt / als min dan in 5 Maenden / de stercke Schanſſe ende Stadt Zutphen, de Stadt Deventer in Ober-pffel / ende de stercke Schanſſe van Defziel, met meer ander in Vrieslandt gewonnen. Daer na heeft hy Parmaas beleg booz Knodsenburg opgeligt / zijn ruiterije geslagen / van waer hy in Vlaenderen bykans in 't gesicht van die van Antwerpen en Montdragon, de Stadt Hulst ingenomen heeft / ende nu in den Winter Nieuwegeen de Hoofststadt van Gelderlandt / daer meede hy de Wale tot zijn frontiere maecte. Hy hadde noch eenen Aenslagh op Geer-

Dr. Maurits groote Victorij in 5 Maenden.

truydenbergh in December / koomende upt den Dage secreteelich met seftienhondert Mannen / tot op de Mueren met Leeren / maer also der wel 60 op de mueren waren / werden sy af-geslagen / met verlies van 2 Capiteynen van den zijnen. Alpen werdt oock van 't Garuison van Nieuwegeen gesurpenderet / ANNO M. D. XCI.

Dr. Maurits groote Victorij op Geertruydenbergh

De Heeren Staten hebben Ghebdenck-penninghen doen muntten / oher de Victorie ende het winnen van Zutphen, Deventer, Hulst, Nieuwegeen, ende andere Schanſſen / ter ewiger memorien / soo op Gout / Silber / als op koper / Gode daer van den Lof ende Eere toe-schrijvende.

Belegeringe ende in-nemen der Stadt

S T E E N W Y C K,

Gheschiedt zijnde in den Jare 1592.

1592.

Endooyluchtighen Prince Maurits van Nassau, de Schanſſe ende de Stadt Nieuwegengelwonen / ende onder de ghehoofsaemhept der Hoogh-Moogende Heeren Staten ghebracht hebbende / ghelijck in de booz-gaende Beschryvinghe beschreven ende verhaelt is. Zoo heeft hy (eenighe tijt in de Winter gherust hebbende /) hem wederom te velde gheheven / treckende upt den Hage den thienenden Mepe 1592. bergeselschapt zijnde met den Graeve van Hohenlo, Graue Willem Lodewijck van Nassauw, ende den Graeve van Solms, hebbende booz krijchs-raedt den Heere van Barchon, als Maerschalck Provisioneel / Graef Philips van Nassauw, als Generael van de Ruyterije / de Heer van Famars, als Generael van 't Beschut / Capiteyn la Craiffoniere, als Sergeant Major / ende boozts de Oberste ende Colonellen Sir François Veer, Floris van Brederode, Morney, Dorpe, Groeneveldt, ende andere Capiteynen van groote erbarenthept. De Heer van Grijse was Generael van de Probianten / desghelijcks eenige Raedts-heeren

upt den Raede van State / ende sekere Gecommitteerde van de Probinrien: dieneende tot goede directie ende ordere / om op alle noodtsaeken van Beschut / Amonitie / Ghelede / ende Victualie / metten aen-kleben van dien te moghen letten.

1592.

Daer marcheerden van alle kanten tot omtrent 8000 Soldaeten te voet / ende by de twee duysent Paerden / met de welcke den Prince Maurits trock op Steenvijck, alwaer hysonen Tegher neder-gheslagen / ende Quartier ghe-nomen heeft den acht-en-twintighsten Mepe.

Steenwijck van den Dr. Maurits belegert den 28. Mepe.

Steenwijck is een Stadt ghelegen in Ober-pffel / op een klepne Riviere genoemt Blockziel, of soo andere segghen / de Aa. Dewelcke by Meppel, een groote myle van Steenwijck in de Zuyder Zee loopt / legghende in een seer vruchtbaere Landtbouwte van koren-landen / daer meede sy ander Landen versiet. Een Stadt gelegen op de passagie van Vrieslandt / veel Landt bezydenden / wonderlijck ghestercht met stercke aerden Wallen / al met hout deurblochten / ende dat op de beste formen / sy was oock wel boozsien met goet krijchs-volck / sterck zijnde omtrent seftien Daendelen / ende ettelijke te paerde. De Gouverneur van der

592. der Stadt was Andoine de Quoc-
quelle, Ooberste Lieutenant van la
More, een erbaeren krijchs-man/
noch waeren daer meer andere Heeren
ende Gzaeven binnen / als Gzaef Lo-
dewijck; Jonghste Broeder des Gza-
ven banden Berge, de Heere van Wa-
terdijck, ende andere Heeren van Na-
me / met ontrent twaelf hondert Man-
nen / ende tachtentigh Paerden. De
Stadt was van alles genoegh versien /
ende sy en hadden niet gebrek van alleen
Wag-kruidt / het welcke soo haer een
goede quantiteyt upt Duytschlandt af-
quam / werdt in t Munsterche Crist
aengehaelt ende genomen / vooz recom-
pense van eenige heroeringhe die des
Partoghs van Parma volck ghedaen
hadden.

Verdugo sulchs toetende / soo heeft
hy drie hondert Soldaeten elck met een
sacken Bussekruidt van 15 of 16 pon-
den / in de Stadt mennen te brengen:
Maer alsoo de Belegghers den booz-
upt-gefondten Bode gekregen hadden /
soo pasten sy daer op / ende daer geraek-
ten er maer 60 oft 70 binnen / de rest
geslagen/gebangen / oft inde blucht ge-
dreeven.

Men-
slag
op
Enckhuysen
hoogenom
hy die van
Steenwijck
sonder boozt
ganck,

Ger tyn het Beleggh van Steenwijck
verhaelen / sullen wy eerst vertellen ee-
nen dubbelden Men-slagh / die men wel
meynde onder ende met dit Beleggh te
passe te brengen: ende was dese: Dat
de Spaensche ende die van Steenwijck
onder Parma, wel meynden de Stadt
van Enckhuysen te behooven / dooz een
Zee-baerende Man ende Bozgher al-
daer / die onlaghs upt Spangien ghe-
komen was / ende selfs met den Ko-
ninck ghespoochen hadde / ende daer
oover een somme Geldts / soo van den
Koning / als van Parma ontfanghen
hadde / soo wel booz synen eyghen
Dienst / als om andere Capiteynen
ende Volck tot den Men-slagh te beweeg-
ghen: Maer desen Bozgher heeft
het selfde de Heeren Staten ende den
Prince Maurits secreteelicken aen-ghe-
sejdt / van dewelcke hy sulcken Dire-
ctie heeft ontfanghen: Dat hy de
Spaensche wiste te persuaderen / dat
den Men-slagh best diende booz-gheno-
men op de Haven: Ende dat sy daer
toe souden senden van Steenwijck (daer
niet wijdt van ghelegghen eenighe dyp-
sent Mannen op eenen abondt-sondt /
in Schepen / in t beginfel van Mayo /
die met eenighe koopmanschappe en-
de mette practicken van desen Boz-
gher / onghesuspiceert souden komen
oover-ghedaeren: midts dat eenighe
Stadts Capiteynen ende principael

van de Stadt / daer toe alreede gheco-
rumpeert waeren: Ende die selve
schreeben op haer credyt / dat alles se-
ker ware, ende om dit aldus een betwe-
te geven / ende die van Steenwijck meer
te verblinden / booden den Inventeur
ofte Men-geber haer aen: hem selven
tot onderpande / in handen van de Stadt
Steenwijck te stellen / hem onder-
wepende allerhande straffe / soo hy anders
dan trouwelijck met haer handelde:
ofte soo het niet wel en succederde / wel
volghende syn Directie / &c. Ende
terwyle soude den Prince Maurits hem
selven binnen Enckhuysen begheben
hebben ten selven tijde / om die van den
Men-slagh te betrappen / dat lichtelijck
te doen was / om dat de Haven dooz-
ghe valt met leegen water. Ende soo
haest hy soude dat Volck al ghevangen
hebben / soude hy terstondt (het
Leegher nu reede zijnde) senden booz
Steenwijck / om dat te belegeren / met
sulcke bezegementen: Soo sy den booz-
schreeben Inventeur ofte Men-geber
niet terstondt byp ende los hem en le-
verden / soude booz-eerst alle dat ghe-
vangen Volck doen op-hangen: maer
daer groepde erghens achter-dencken
ende suspitie: dat den Men-slagh ghenen
booz-ganck en kreegh. Waeromme
den Prince Maurits met synen Leegher
tot het Beleggh van Steenwijck booz
voer.

Van den dertighsten Mey / tot den
negghenden Junij was den Prince
Maurits besich mette beschanssinghen
op de leeghe gronden te soeken ende te
maecken / om t Gheschut te mooghen
planten / dies werter een Katte op ge-
woyzen / negenthien voeten hoogh /
daer men drie Stucken konde op stel-
len / om de belegerden met schieten van
de Bozt-weeringhe te houden / ende
alles te ontdecken. Dese Katte haer-
digh zijnde / heeft syn Excellentie in
eygander Persoon willen besichtighen
de gelegentheydt van de Stadt: als hy
op de boozschreeben Katte tusschen twee
Schants-korven stont te sien / wierdt
hy upt de Stadt met een Roer ghescho-
ten in syn rechter Wanghe / datter het
Loot bleef in stercken: maer wierdt
seer haest weder genesen. De Katte en
dede niet veel dienst / dan om te beeter t
Beschut te planten / de welcke tot byf-
en-beertigh in t getal gheplant zijnde /
wierde de Stadt den 13 Junij beschoo-
ten / behalven noch vier andere klepne
Veldt-stucken / te samen schietende op
eenen dagh wel seeben dypsendt schoo-
ten: Maer wierdt booz die repse
met schieten luttel upt-gherecht / ja
qualijck

sterckelijck
beschooten

1592. qualijck de Woxst-weeringhen af-ghe-schooten. Het eenige Stucken scho-ten sp hier-ballen in de Stadt / die wel in 't eerste een vrese aenjaeghen / ende eenigen brandt maecte / maer werdt hoer alles ghebluft.

Als sp sagen dat het gheschut soo lut-tel boozderde / ende die van binnen soo luttel daer op pasten / toonende in spot / dat het maer als stof met besse-men vande Weyten af te waeghen wa-re / weder gheresolueert van schieten op te houden / ende met twee Wijnen boozt te waeren / nae het Contrescherp toe / die oock niet veel en woxchten / daeromme groevense tot dat sp in het Contrescherp quamen / twelck sp die van binnen af wouwen / ende ondecken een secker plaetse aen de boert vande Walssade / daer die van binnen groote woere upt deden in den Gzacht / soodanigh dat alle het bespringen verlooren arbeidt was / ten waere dat die van binnen daer werden af-ghezeeren / waeromme sp eenige stucken geschuts in de gracht hoxchten / die op verschep-de plaetsen plantende om den Spanndt alle tegen-weer te benemen; want on-der 't beschermfel van dit Geschut qua-men sp met een rollende begraevinge in de Gzacht: daer sp haer so wel bedeck-ten / dat die van binnen haer niet veel konden schaeden / soo dat sp daer meede quamen in 't besit van den voet des Ramparts ofte Wal van 't princi-pael Volkwerck aen de Oost-zijde / daer sp doen met mineeren ofte schap-peeren in-liepen dze-en-beertigh hoe-ten onder d'Werde / eer sp heerden om eenige Kaemers te maecken. Dit werck duerde wel thien daghen / bin-nen welcken tijdt die van binnen deden twee upt-ballen / in den eersten nae-menspeen Daendel / ende sloeghen ee-nighe Enghelesche: In den tweeden / (te weeten des nachts / tusschen den 26 ende seven-en-twintighsten Junij / bielen sp upt / sterck zijnde wel vier of-te vijf hondert Mannen / Hemdden ober haere Kleeberen ende Wapenen ghetrocken hebbende: Sp sloeghen wel dertigh Mannen van des Prin-cen Volck doot: Onder de welke meede was den Lieutenant van den Capiteyn Olhof, sae oock de Ca-piteyn selfs / die binnen dese Stadt ge-legghen / ende in honghers-noodt hem mannelijck ghequeeten hadden / doe Rennenbergh in den Jaere 1581 dese Stadt beleegherde / maer nu dzon-ken zijnde / is hy van synen Spanndt ober-ballen / eenighe van de Staten Soldaten / die sp in deesen Wyt-bal

Strentlijck
wort onder-
mynt.

1592. kregen / hebben sp op de Stadts besten ghehanghen. Doyt en kon-den de Belegghers eenighe Gheboer-ghenen upt de Stadt behooren / om de ghelegghenheyt van binnen te ver-nemen / ende hanghen met hanghen te vergelden / wat neerslijghet sp oock aenbeerden ende deden.

Den 23 Junij woxchten die van bapten om een Waterpe te maecken / tegen een Kavelijn / dat die van binnen noch hadden bapten de Stadt by een Wocasse: Als die van binnen de Wa-terpe reede saegghen / verhieten sp de Plaetse.

Den vier-en-twintighsten ende se-ven-en-twintighsten Junij / waeren sp bapten besigh om eenen Toorn die van Maesten ghemaecht was / op Wielen aen de Stadt te brengen / dien sp een Lijm-stanghe ofte Kijck-in-den-pot noemden: Een inventie van Capi-tein Jan van Cornput van Broda. De-sen Tooren was vierkande van Ma-sten / al met yere Wijen aen een ghe-hecht / ende hadde neghen Solderin-ghen booven den anderen / elck van twaelf voeten hooghe / elcke Solde-ringhe kondemen af-neemen nae be-lieft: Elck hadde een Woxst-wee-ringhe ende bedeckfel van Kanifas te-ghenden Spanndt. Het desen nieu-wen Tooren aen de Wallen ghebocht ende Musquetters daer op ghelepte zijnde / heerden sp die van binnen niet alleen van de Wallen / maer sp scho-ten het Volck oock achter Straeten gaende: Maer die van binnen met twee Stucken gheschuts / met behulp van den Winde / hoxchten in twee da-ghen de twee hooghe Solderinghen ter neder / soo datter niemant meer wilde op-gaen.

Van den ses-en-twintighsten tot den neghen-en-twintighsten Junij / waren sp besigh mette twee Wijnen in den Wal onder het Volkwerck reede te maecken. Den dertighsten senden die van binnen upt dze Capiteynen om te Parlementeren / naemelijck Bernard van Mondtberck, David du Wal, ende enen van den Sande, Soone van den Drost van Hardewijck: Daer teghen de Capiteynen Pieter van den Dorp, Assuerus ende Du Buck, als Ostagiers wederom in de Stadt trocken. Sp versochten upt te trecken met Wape-nen / Daendelen / ende Bagagie / het welck aenghenomen wierd / met condi-tie / dat sp souden terstonde ober Wijn trecken / ende niet dienen in ses Maen-den in die Quartieren: Ende soo sp dat wepggherden / wierdt het Par-lament

Een Toorn
van Maesten
was dertien
voet ghe-
bocht den
26 Junij.

1592. I a ment af-ghebroochen booz die tijdt / ende de Capiteynen zijn wederom in de Stadt vervoeren / ende den haren ver- wittingt het gene verhandelt ende ghe- passeert was.

Den eersten Julij dede den Prince Maurits als hy omtrent vier hondert schooten met Grof-geschut hadde doen schieten / eenen loosen Stozm ofte aen- loop aen-rechten / om haer gemoet en- de maniere van binnen te mogen mer- ken / die alle plaetsen tot teghen-weer versagen : Den tweeden Julij boocht hy in der nacht secreteelich alle sijn volck in de Trenchen ofte Begraebinghen / met booz-neemen om smozgens de mij- nen te doen springhen / ende daer op ee- nen generelen assault te doen : Elken Oversten hadde met sijn Volck sijn be- stemde plaetse. Den derden Julij na dat 's morgens wel vier upren het Ca- non ghespeelt hadde van alle plaetsen / oock van de Catte / ende dat die van binnen booz de groote apperentie tot- ten Stozm / ghelocht waeren op de Wallen / werdt het byer in de Mynen aen-ghefrecken / de een Mijne wierp den Kampart ofte Wal soo omme / datter een Bresse ofte in-ganch was booz thien Mannen tseffens op te klimmen / aen welck Quartier Graef Wilhelm Lodewijck van Nassau, met de Vriestege Vaendelen bestelt was / den eersten Stozm te doen / ende op 't blasen der Trompetten / souden de En- ghelschen den tweeden Stozm aen- brengen.

D' Ander Mijne aende Zuydwest- zijde boosten luyten-waerts upt (daer van de Herde / veel Hollandtse Sol- daten / die oock reede op de wacht ston- den om op te loopen) lebende begroef- noch en wierdt het teeken van stozm oft aen-hal / van den Prince Maurits niet ghegheben. Maer alsoo Graef Willem merchte dat die van binnen ver- baest waeren / spronck hy op / ende nam met haeste de plaetse ofte het om- geworpen Bolwerck aen de Oost-zijde in / 't welck de gheheele Stadt ober- sagh ende geboodt. Op d' ander zijde werde een Poorte aen de Zuyd-zijde in-gheuoomen met groot verlies van Volck van die van binnen : Waer- omme die van binnen / haer selven aen alle kanten bloodt bindende / souden dien Abondt noch eenen Trommel- slaeger upt / versoekende om van Ac- coozdt te moghen spreken / die den Prince Maurits doen ghehoor wepger- de. Maer 's anderdaeghs den vier- den Julij / wierden de boven-gheschre- ven Capiteynen ghehoort / maer alle

versoek af-gheslaghen : Ten lesten waeren sy te bidden aen te neemen dat haer den Prince Maurits gunde / want het Gheschut nu in alle de plaetsen der Stadt konde schieten / ende alle de Hup- sen ende Kercken waeren bykans al af- gheschooten / de resteerende waeren al booz-ghebroochen om booz te loopen / 't Volck bleef meest in de kelders. De- sen niet teghen-staende / hadde 't Ghe- schut klepne schade aen de Wallen ghe- daen / midts die soo sterck waren van vette Herde / konstigh ende sterck met Boomen ende Rijs booz-blochten / als booz heenen ghesepdt is.

Den Prince Maurits nae sijne ghe- woonlijke goedertierentheid heeft den Gouverneur Anthoine Quocquelle, ock den Heere van Waterdijck, Capiteyn- nen ende Officieren van den Garnison- ne van Steenwijck, de Gheestelijke Personen ende de Bozgers / gegunt dit naeholgende Accoort : Gedateert booz Steenwijck den vierden Julij / ANNO M. D. XCII.

Dat sy uyt den voorschreven Stede sou- den trecken, nae dat den Gouverneur ende Capiteynen, Officieren ende Soldaten, so te voete als te paerde, belooft ende ghe- swooren souden hebben dat sy de Wapenen tot dienste van den Koninck van Spangien niet en souden dragen, aendie zijde des Rijs, gheduerende den tijdt van de eerste ses Maenden.

Dat sy uyt-treken sullen met haer Ba- gagie, Vrouwen ende Wapenen, Amoni- tien van Oorloogen ende de Proviande.

Gheen Soldaten, zijnde Over-loopers ofte die om de Justitie te ontgaen, ter cause van grouwelijcke Misdaden, in dienste der Stadt hen hadden begheven, en souden dit Contract niet mogen genieten.

Dat alle Gevangenen sullen ontslagen en- de Vryheyt hebben, mits betalende 12 stuy- vers daeghs voor haer kosten.

Alle Borghers ende Officieren des Koninck Philips, souden oock moghen vertrecken sonder molest.

Dat sy hondert Wagens naer haren eyfch souden hebben tot Coevoerden toe, midts dat sy ghehouden souden weesen, die onbe- schadicht weder te senden.

De Ghequetste ende de Chirurghijnen sou- den in de Stadt mooghen blijven, tot dat sy van de Quetsueren genesen waren, endedan vertrecken.

Dat sijn Excellentie haer accordeerde twee Commissarissen, om haer over Rhijn te gheleyden, op borghe van den Gouver- neur ende Capiteynen,

Nae dit Accoort zijn (den vijftien Junij) de Soldaten upt-getrocken : Maer den Prince Maurits heeft daer- en-hoben / ten aensien dat het goetd- trichs-volck was / willen bekeest-

P 2 heyd

Roef War- men ende op- blaeken van inden den 3 Julij.

Parlemen- teeren den 4 Julij.

Contract van 't ober- gheven van Steenwijck.

1592. hept betwiffen / ende den Gouverneur upt gratie sijn Paerden toegelaten / des ghelijcken den Capiteyn du Wael, met sijn Ruyters onder hem / elck sijn paert / ende 't krijghs - volck haer Zijde-gheweert.

Daer trocken upt omtrent vijf hondert ende tseftigh ghesonde Soldaeten / meest Walen / twee hondert ghequetsen / ende tusschen de tseftigh ende tseben-tigh Paerden. Binnen de Stadt waren omtrent drie hondert ende vijftigh doode ghebleven / onder andere Graef Lodewijck van den Berge, een aen-hommende jonck Heere / omtrent achttien oft negentien jaren ont zijnde / oock de Capiteynen Blondel, Hessel, ende meer andere.

Den Prince Maurits
door Steen-
wijck ghe-
quets.

Vanden Prince Maurits zijde / zijnder oock omtrent vijf ofte ses hondert dooz ghebleven / ende veel ghequets: Onder andere den Prince selve / als dooz heen gesept is. Een selven tijde werdt oock den Colonel van 't Noord-hollandsch Regiment ghenaemt Willem van Dorp ghequets / daer hy van stierf. Daer werden meer andere ghequets / ende van te hooren was daer meede ghequets gheweest den Ridder

1592. Françoys Veur. Na dat de Stadt gerumpde was / zijnder hier ofte meer Daendelen / daer onder de Capiteynen Berensleyn, Rijswijck, ende meer andere in-ghelept / ende 't Legher is daer soo langhe ghebleven / tot dat alle de Wallen ende Grachten gherepareert waren: zijnde het Beleghe alle den tijde dooz / soo wonderlijck dooz het krijghs-volck gheweest / datter alle dinghen beter koop ende abundantier was dan in eenighe Steden / dooz het ghemeenelijck toevoeren / sonder eenighe Juy-posten. Enighe Soldaeten die in 't verraden van Geerttruydenberge gheweest waeren / (zijnde in 't Contract niet begrepen / werden ghehanghen / op-ghehanghen / ende eenighe ont-haelt. Also is dese Stadt (dewelcke onbertonnelijck gheacht werde) naer datter sijn Excellentie ober de negen-entwintig duysent schoten / ende veel gewelts op ghedaen hadde / tot overghevinghe ghebwonghen / ende aen dese Landen ghehecht ende tot desen dach toe / dooz alle gheweldt des Spandts beschutter gheworden is. Daer van Godt in der eeuwigheyt moet ghepreesen zijn.

In-neeminghe van

O O T M A R S E N

Ende

C O E V O E R D E N.

Gheschiedt in den Jare 1592.

1592.

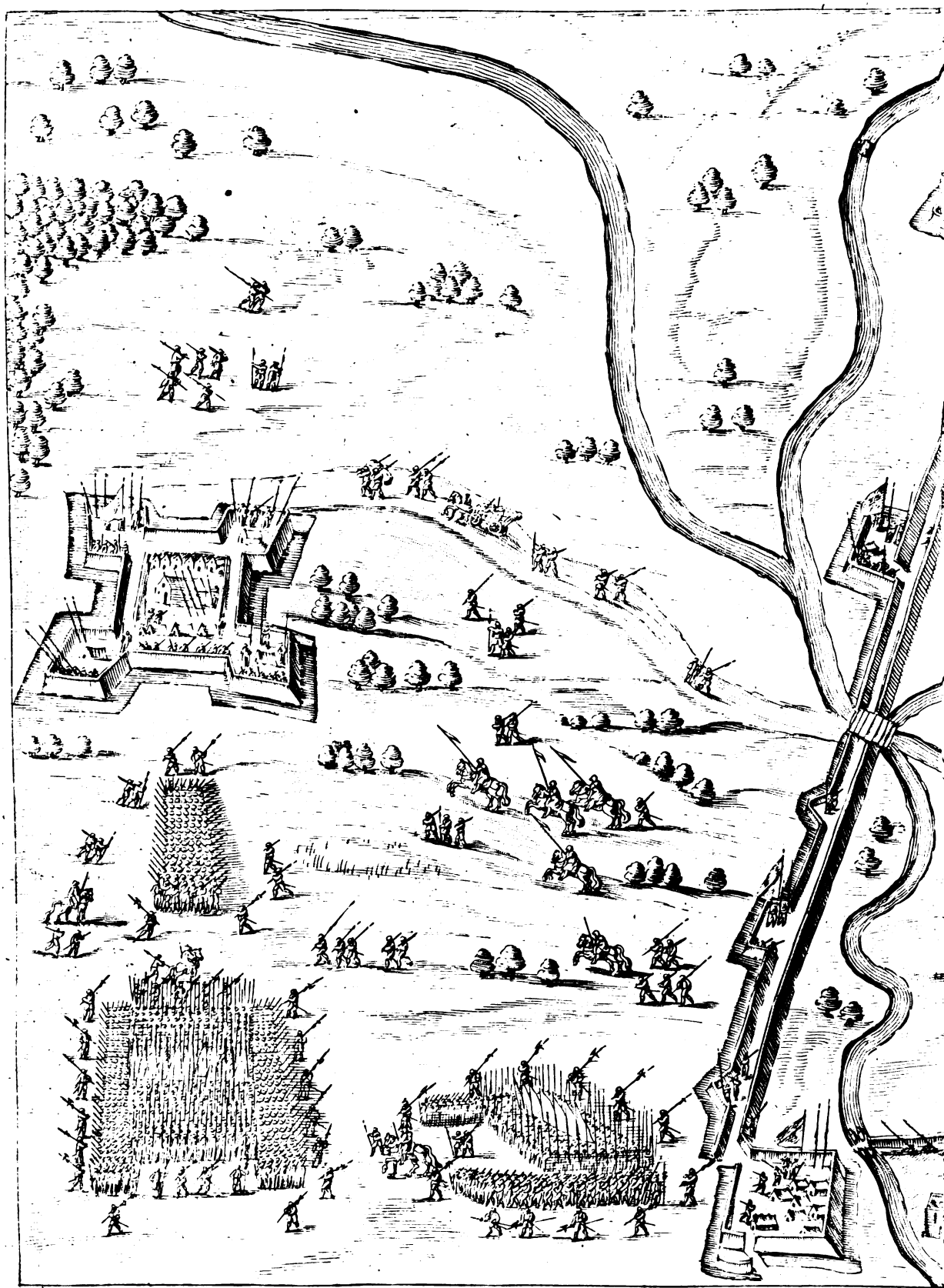

Mer dat sijn Excellentie van Nassau, de Stadt Steenwijck, ghebwongen / veroveret / de Wallen gherepareert / ende op alle goede orden ghestelt hadde: Zoo

heeft hy dooz-ghenomen / met het Legher van Coevoerden te trecken. Omdommeerende niet te min een secker ghetail van Paerden / om het Stedeken Ootmarfen te beremen. Ootmarfen is een oudt Stedeken gelegen in Ober-

1592. Pffel / van Almeloe drie mijlen: gesontbeert (soo Trichemius schryft) van Oudemaer, Koninck van Brancryck / daer het den Paem af heeft / in welck Stedeken dooz Gouverneur des Konincks van Spangien was / Alphons de Mendosa, sterck zijnde tseftigh Paerden / ende twee Daendelen te voert: hier wiert de Heere Charles de Levin, Heere van Famars ghestooten / een broomstantastigh Heere / weesende een vande Gedeputeerde der Geronfedereerde Daendelen: die de siegheste Jure 1566 presenteerde: hy hadde de Wapenen alrijt geboert dooz de Landen / ende was nu Gene-

Ootmarfen
ghewonnen
daer de Heere
van Famars
ghesloten
werd den 29 mii.

1592 Generael van 't geschut / seer beklageghet van de sijne.

Noordoorden
belegghet by
den Prince
Maurits
in Augusto.

Het steden Ootmaerssen wierd beschooten ende ghedwongen den 30 Juli by compositie ober te gaen als Steenwijk. Dit gheschiet zijnde / soo heeft sijn Excellentie in Augusto 1602 ghenomen te belegheren de stadt Koevoorden, die mede gheleghen is in Overysel / zijnde een vermaerde plaetse / om dat hier een gemeene passagie is / want alle die te lande upt Driesslant / Ommelanden / Drenthe / ende Dollenhove nae Ouytflandt reysen willen die moeten desen pas ghebyrpen. Want de andere van Wedde, ober de Bourtange is onseker ende onbequaem. De Stadt heeft in het Noorde Oosten een gheduerigh morasch tot Wedde toe : in het Westen een groote Meer ofte staende Water / loopende tot verby Hasselt ende Swarte-sluis : In 't Noorden het Dorp Dalem, ende een harde heide nae Groeningen toe : In het Oosten Lingen : In het Zuiden Laer ende Emblicom, in 't Graeffschap van Bentheim / in het Zuid-westen Hardenbergh. Het is gheleghen by mijlen van Lingen, by van Oldenzeel, negen van Deventer, by van Zwol, ses van Steenwijk, ende seben van Groeningen. Alsoo dat het een Steden is daer aen de Landen seer veel gheleghen was.

Die van binnen merckende dat sijn Excellentie 1602 hadde haer te beslupen / ende te belegheren / byanden de bystaende hupfen af / te meer / als sy sagen dat den Prince Maurits haer met de loop-graben naerderde / die haer oock de slupfen benam / het water upt de grachten ghelept hebbende / is ghekomen inde Conterfcherpen des Kasteels / welck Kasteel seer sterck was / soo wel van de gheleghentheid der plaetse als by konste : want het hadde by welghemaecte Boltwercken / op het satsoen des Kasteels van Antwerpen, seer schoone hooghe wallen / ende binnen twee katten : de gracht was hondert voeten wijdt / ende daer in stont een sterck paal-werck van eycken balcken : Daer lagh een Stabelijn of uytstekende bukten werck / de brugge bezydende / 't welck sijn Excellentie in-ghenomen heeft. Graef Frederick van den Berge, nae dat hy al omme ober ende weder ghereden hadde om die plaetsen te besorghen / is 'er selfs met behooylich Garnisoen in-ghetrocken / vergheleschap wessende met Evert ende Harman van Ens, gheboeders / Vasquez, ende Chalon ; de Danen van Rodrigo ende

hondert ruyters van Mendo. Om dat dese plaetse seer sterck is / ende seer konstigh ghebouwt op de Fondamenten eertijts by Jonckheer Dirck Senoy begonnen.

Den Prince Maurits krijchs-bolck op de Conterfcherpe zijnde / maechten een Galderije doo de gracht / om bedekt aen den wal te konnen sappeeren ende in-graben / by zijnde van 't geschut der strickweeren / het welck sy kortz balzochten met behulp van een hooghe ofte katte die sy op-woppen : sy schooten oock een Stabelijn ter neder. Diverse Opnen werden onder de wallen ghegraben / die moepelijck waren / ende dickwils ter neder / oft in bieken : teghen een van dien myneerden die van binnen / ende met locht te gheben maechen sy die onnut : nochtans bleven sy myneerende / ende deden eenighe springhen / waer op eenen aenbal ghedaen zijnde / gheraecten sy op den wal / alwaer sy haer stracks beschanssen / doo middel van de op-ghewoppen katte / die van binnen hare tegen-weer benemende / also sy tot Steenvijck ghedaen hadden : Waer doo die van binnen klepmoedigh wierden / alleenlijck hoopende op het ontfet van bukten / te meer om dat sy groot ghebreck van water ende andere behoeften hadden.

Den Raedt van Staten der Genierde Landen verstaende dat Parma hem rustede om in Driesslant te komen / ende tot dien eynde noch de stadt van Berck ende andere plaetsen op den Rhijn / 1602 passagie inhoudende / hebben een regement knechten / die de Landen hadden doen op-lichten onder den Colonel Stolbergh, doen monsteren by 's Heerenberge, doo den Graef van Hohenlo, tot versterkinghe van haer behoeften. Want Graef Philips van Nassau, was ghesonden nae Brankrijk met drie duysent man / ende de Koninginne hadde oock afgehooydert hare Enghelsche om oock in Brankrijk te senden / die nu alreede upt den legher vertrocken waren nae Zwol : maer alsoo de tydinghe van Parmaes komste quam wierden sy wederom ontboden. Daer-en-tusschen quam oock seer wel te passe Graef Philips met sijn bolck upt Brankrijk / die in de Hollandtsche Garnisoenen ghelept werden om haer te verberschen / ende de oude Garnisoenen werden terstont nae het legher ghesonden / ende eenighe nae 's Gravenweert, bryessende dat Parmaes bolck / erghens in bryecken mochte / oock mede om hem alle sijn deure-tochten te verbinden. Het legher was oock seer gheswacht

1592.

swacht van volck / door oorsaecken / sy alleen van Zwol en Steenwijk haere victualie ende Amontie moesten krijgen.

Verdugo
veroordeelt
hulpe aan
Parma.

Verdugo den Driesschen Stadthouder van de Spangiaerts zijde / hadde seer aen Parma ghesoliciteert om volck ende ghelt / 't welck nu seer rijckelijck over Italiën ghesonden / ende wel aengekomen was / waerom hy verkreegh hy Parma , dat de regimenten van Graef Karel van Mansveldt, van Mondragon , van Gongazo , met noch de twee regimenten van Arenbergh ende Barlaimont, na hem toe trecken souden / met eenighe Peerden ende gheschut / met welcke sy den Rhijn passeerden / maeckende een Schantse over d'ander zijde des Rhijns / ende trocken op Grol, ende soo op Oldenzeel, alwaer sy aen quamen den 3 September : Verdugo alle sijn macht daer omtrent vergadert hebbende / verstondt den nootd daer die van Koevoerden in waren / waer om hy marcheerde met alle sijn macht op Herdenbergh , daer hy dochte te legghen / maer subijtlijcken van raedt verandert zijnde / leggherde in een Dorp Ulsen : ende van daer trock hy tot Emlichen , gelegen onder 't Graeffschap van Bentheim / maer een upre gaens van Koevoerden , ende een bequame plaetse booz de victualie. Den Prince Maurits hier van verwitticht zijnde / sondt drie hondert Peerden upt om te besichtigen ende te schermutsseeren / maer kondense upt haer boozdeelen niet locken : sy deden eenen Boer halen / die sy in 't veldt saghen / ende suspecteerde / eenighe brieven van den vbandt te draghen / gelijk oock waer was : want den Boer booz brieven van hanghen / heeftse hen ghelevert / waer in Verdugo die van Koevoerden liet weten sijn booznemen van haer 's anderdaeghs te komen ontfetten / langhs het Quartier des Graeven van Hohenlo, ende van 't peerde-volck / hy hadde de ghelegghentheydt van den Prince Maurits leggher verstaen / door eenen Edelman genaemt Jan van Steenwijk , waer upt hy wel merckte dat ter quaet hy te komen was / waer om hy dien wegh om de morassen (siende dat die min gesusperteert ende bewaert was) verhooren hadde.

Verdugo
in 't ontfetten
van Koe-
voerden ge-
slaghen den
7 Septem-
ber.

Hier op heeft den Prince Maurits dese plaetse met meer volcks beset / ende heeft oock daer gheschut gebrocht / ende ghestelt op den wegh die sijn vbanden aenkomen moesten : Ende alsoo secreteelijck op sijn hoede wesende / is Verdugo met alle sijn macht aen-ghelkomen te voet ende te peerde / al met witte hem-

den ober haer Harnasch / 's nacht booz den daghe den 7 September / ende is alsoo op drie plaetsen in de t rencheen gheballen / met een gheroep Victoria, victoria : maer sy wierden van den Prince Maurits, den Graef van Hohenlo, ende Graef Willem met haer volck te rugge gedreven / ende in het afwijcken schoot het grof-gheschut op haer los : Weele bleven daer doot / ende vele Mannen ende Peerden in den morasch strecken. Daer wierden 's anderdaeghs op de plaetse ghetelt / hondert ende ses-en-dertigh dooden / ende twee-en-hijftigh peerden : veel gequetste voerdense wech : want des anderdaeghs wierden noch twee-en-beertigh waghens vol doode ende ghequetste ghetelt / harende nae Oldenzeel, geleydt met vier Cornetten Peerden : sammt daer bleven wel drie hondert mannen doot.

Van den Prince Maurits zijde bleven maer drie mannen / ende ses ghequetste / behalven Graef Willem van Nassauwen, die eenen schoot door sijn slincker zijde kreegh / dat de koghel omtrent sijn nabij upt quam / in het dunne van sijnen buick / maer sonder merckelijck perijckel / want hy bleef tot de volkomen aftocht van den vbandt by sijn volck. Sijn quetsure wierd door de hulpe Gods ende de naerstighe blit der Doctoren ende Chirurgijns / seer haest weder gheneesen.

Verdugo
pooght an-
der maal die
van Koe-
voerden te
ontfetten.

Verdugo alsoo te rugghe ghebeben wesende / maecte 's anderdaegs groot ghereetschap van musaerden / om over de morassche te komen : ende alsoo het Landt veel enge passagien heeft / scheen hy die te willen besetten / ende het leggher van den Prince Maurits alle victualie te benemen : maer ten lesten als die van Koevoerden sagen haer ontfet vertrecken / ende daer over begonden te Parlementeren / quam hy wederom in slaghoedere hem vertoonen / besichtende des Princen Maurits beschansinge / die nu oock weder eenighe Enghelsche in het leggher ontfanghen hadde / ende daer omme betroude in goeder ordonnantie hem te verwachten. Aldus dese twee legghers malkanderen besichticht hebbende / heeft Verdugo twee stucken gheschuts los-gheshooten / ende een hup in vbandt ghescecken. Die van Koevoerden schooten oock twee mael / hem antwoordende / waer op Verdugo af trock nae Velthuysen in het Graeffschap van Bentheim.

Verdugo
pooght an-
der maal die
van Koe-
voerden te
ontfetten.

Die van Koevoerden aldus verlaten ende gheduerighlich beschooten zijnde / tot groote quetsinghe haers krijchs-volcks / de Beleggers ghelogeert / door de

Verdugo
geeft hem
over aan
Maurits.

1592. de onder-gravinghen / op haer Bol-
wercken ende Borshtweertingen / resol-
beerden te composeren. Den Prince
Maurits was oock te vreden haer goet
appointement te gheben / ten aensien
dat Verdugo hoch daer omtrent was /
ende erghens wat mocht aengtijpen /
ende dat nu in dat landt de straten ende
weghen buyl ende diep waeren / onbe-
quaem om de lijftocht te brengen / heeft
haer den 12 September dit nabolgende
accoort ghegheben. De Gecommit-
teerde waeren Evert van Ens, Drost
ende Capiteyn / Christoffal de Vasques,
ende Alonzo de Marteney, comman-
derende ober de ruyterije.

Contract
de van hoo-
boerden ge-
geven.

Sijn Princelijcke Excellentie van Nassau,
begeerendte te gelieven mijn Heer den Gra-
ve Frederick van den bergh, sijnen goeden
Cousijn, heeft hem geconsenteert ende toe-
ghelaten, consenteert ende laer toe mits de-
sen: Als oock aen den Drossaert van Koe-
voerden, Capiteynen, Officieren, endesol-
daten, houdende Garnisoen binhen de ghe-
seyde Fortresse, te moghen uyt trecken met
haer Vaendelen, wapenen, brandende lon-
ten, Peerden, Bagacie, met alle het ghene
haer toe-behoort, uytghenomen Artillerije
ende Amunition, soo wel van krijchs-gereet-
schappe als van victualie, tot wat plaetse
haer belieft te trecken.

Selfde consenteert sijn Excellentie oock
aen de Geestelijke Jufvrouwen, Vrouwen,
Kinderen ende Huys-gheninnen, Knechten
ende Maechden der selviger voor-ghenoem-
der, binnen Koevoerden.

Ende tot voorderinghe van haer vertrock,
sullen haer ghelevert worden wagenen ende
behoorlijk Comvoy, om haer seeckerlijck
te gheleyen, voor de welcke de voorschre-
ven Grave sal gheven Ostagiers, tot dat sy
weder sullen ghekeert wesen in het leger, be-
lovene sijne Excellentie by desen, by sijn
Princelijck woordt, dat noch den Heere
Grave, noch eenighe andere die uyt trecken
sullen uyt de selvighe Sterckte, sal ghedaen
worden eenige schade ofte letsel aen lijf ofte
goet. Ghedaen voor Koevoerden als voo-
ren, den 12 September, Anno 1592.

Den Gans
van den
Berge be-
trecht upt
Noorden.

Hier op is de Graef met sijn by-heb-
bend krijchs-bolck uptgetrocken / zyn-
de de Graef van den Berge hoorzche-
den / van sijn Cousins den Prince Mau-
rits, ende de Heeren van den Busse van
Nassau wel geseftoert / hebbende veel
discoursen met malkanderen op haere
partijeschappe / als zijnde Broeders en-
de Susters kinderen / maer niet vereen-
icht. Daer trocken upt 500 soldaten

die ghesont waeren ende garen konden /
mer veel stercken van den bideer-gangh:
Dese plaetse wierd noch gheheel sterck
bebonden / met negen stucken geschuts
hoorszien.

De Heeren Staten deden ter gedach-
tenissen van het hemen der drie Steden
(van Sreenwijck, Ootmaersen, ende Koe-
voerden,) penninghen slaen van silver
ende oock van koper: ter eendigher
memorien / de eere der selver oberwin-
ninghe Godt toe-schijvende. Daer
wierd tot Gouverneur ghestelt den jon-
ghen Heer van Nieuwen-ort.

Den Prince Maurits legheer bleef lig-
ghen: tot dat alle stercken van Koe-
voerden wederom op-gemaect / ende
alles versien wierd: Verdugo lagh tot
Velthuysen, ende 't scheen dat hy Oor-
maersen wilde gaen belegheten: maer
dat wierd oock sterck ghemaect.

Den 15 October / trock den Prince
Maurits legheer op nae Zwolle, alwaer
sy beraderlaegghden ende resolbeerden
nae Emmerick te trecken: ende hy den
Rijyn te legheren: ende boorder ober
te passeeren / naer de ghelegghentheyt /
ende dat sy sien souden wat Parmaes
volck onder Verdugo souden aenrechten/
ghereedt zijnde om Grolle ofte Goor te
belegheren: oft den byandt de passagie
ober den Rijyn te beletten / maer eer sy
daer konden komen / was de Heer-
straet vol waters / ende Verdugoos
volck geschepten / ende meest den Rijyn
weder ghepasseert / namelijk de twee
regementen van Arenbergh ende Bar-
laimont, met 5 oft 600 Heerden / seer
t'onbieden. Verdugo met de reste van
de Heerden / ende de Spangiaerden /
Italianen / ende Lupchenaren / bleven
omtrent Oldenzeel, besettende Grolle,
Enschede, ende Lingen.

Maurits
ende Verdugo
goos legheer
trecken op /
den 15 Octo-
ber.

Den Prince Maurits quam den acht-
sten November tot Arnhem: alwaer
hy sijnen legheer in de by-liggghende
Steden verdelde: De Amunition met
het gheschut / en de scheeps-bruggen /
wierden al op schepen gelept / om t' allen
tijden ghereedt te hebben / ende oock
bereydt tot eenen Vliegghend Legheer /
so daer groote spaech was / dat sy ober
den Rijyn souden trecken / in het Landt
van Walchenburgh ende Lutsenburgh /
om Parma selver tot Spa te besoecken /
maer soo Parma van daer nae Brussel
trock / is sulchs nae-ghelaten.

Den Prince
Maurits
komt tot
Arnhem.

Beschry-

Beschryvinghe van de heerlijcke be- gheringhe der Stadt

G E E R T R V Y D E N B E R G E .

Gheschiet in den Iaere 1593.

1593.

Niet
Ernst Gra-
de van
Mansvelt's
Regeringhe.

W hebben hier bo-
ren verhaelt / hoe
dat den Koningh
van Spangien na
de doot van den
Hertoge van Par-
ma, het Gouver-
nement der Ne-
derlanden ghege-
ben heeft den Graue Pieter Ernst van
Mansvelt, by provisie (alsoo sp 't noe-
men) tot des Ertz-Hertoghs Ernestus
komste / daer en tusschen hem by gestelt
als principale Raden den Graue van
Fuentes, ende Stephanus Divarra, beyde
Spangiaerts / met meer andere. Oock
soo was den principalen Edelom tot
meerder versterkinghe bereert met
Staeten ende hooghe Officien : Ende
om de Landsaten in goede wille te on-
derhouden / wierd hope gegeven met
de komste van Ernestus, alle sacken in
goeden orde te brengen / om dat hem
een peggelijck inbeelde (aenghemerckt
sijn hooge qualiteyt) dat hy in de Lan-
den niet komen en soude / dan met booz-
nemen / volkomen last / bevel ende mid-
del van bezedinghe / oft om beter oor-
loghe te voeren tot der Landen beschut-
tinge : Met dese hope hebben de Lan-
den haer ellende te beter verdragen.

Verbiedt
Quartier te
houden.

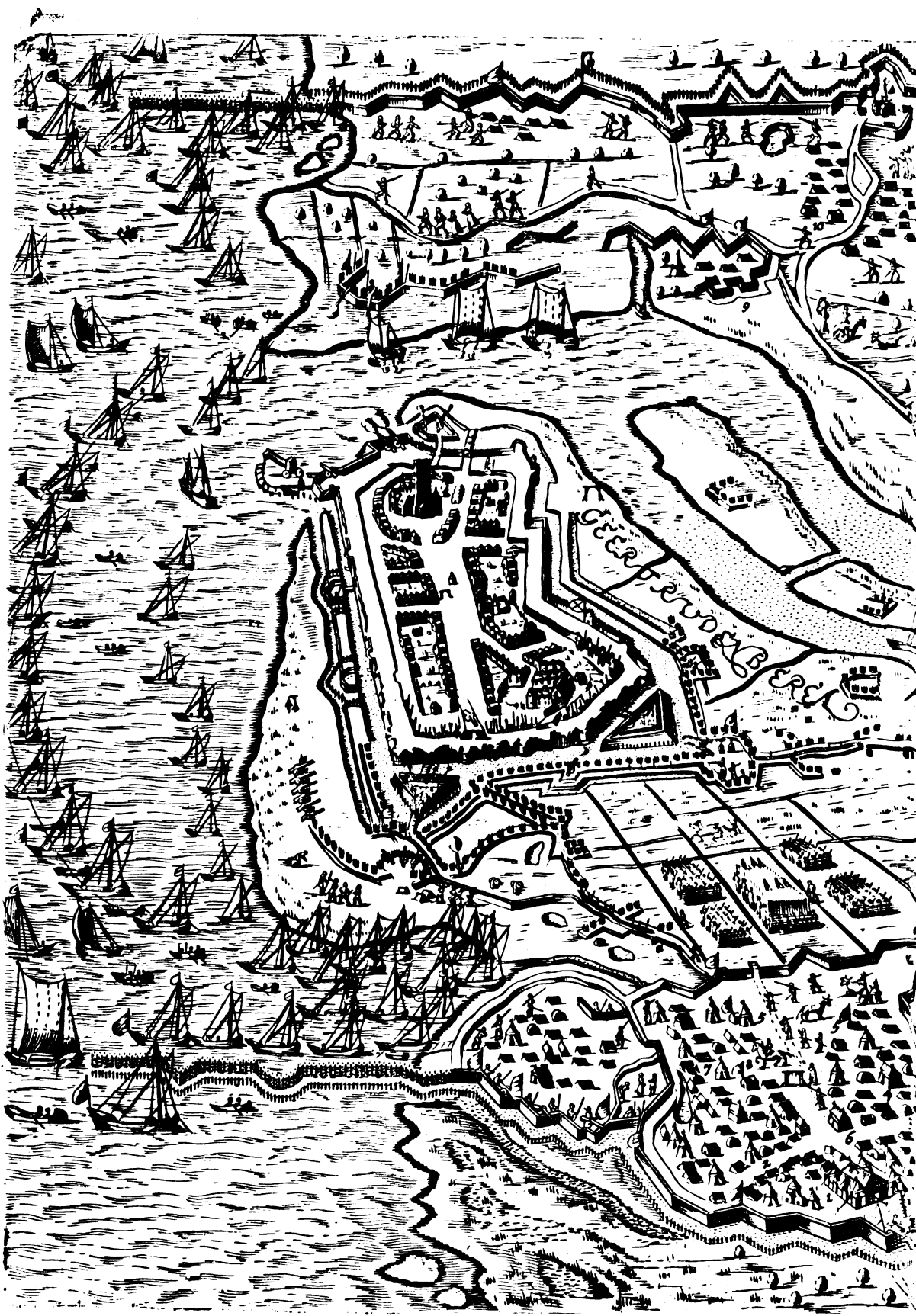
By dese Regeringhe / hebben de
Spaensche Graet-Heeren door Mans-
veldt, terstondt de Spaensche streng-
hepdt / des wijlen Hertoghe van Alba,
willen weder te werck stellen / ende ver-
boden het quartier (soo sp dat heeten)
onder het krijchs-bolck te houden / het
welck is / dat men den eenen gheban-
gen krijchs-man loft tegen den anderen
van ghelijcke qualiteyt / ofte booz een
maent zoldije / willende over sulchs dat
het krijchs-bolck gebangen wordende /
souden in den hooghsten graedt metter
doodt / door Weuls handen / ghesraft
worden / ende dat alleen daer om / om
de hare door breefe van de galghe tot de
uyterste manhepdt te brengen / haer
liever doot bechtende / dan te laten
banghen. Maer het gemeen krijchs-
bolck / dat meer om loon ofte zoldije /
dan om eere dient / ende van den krijchs-

handel een Ambachtmaecht / en soecht
sulcken strengheyt niet / wils de broom-
hepdt hedens daeghs soo qualijck ghe-
loont / gheacht / ende ghe-eert werdt :
onder dit woordt Quartier word oock
begrepen gheenderhande Kantsoenen
ofte Contributien den vanden te beta-
len / het welcken de Geestelichen / Edel-
luyden / ende Landlieden (als die meest
bupten de Steden hare goederen heb-
ben) seer teghen was / maer liever had-
den klepne Contributien hoor saube-
garden te geven / dan gheplondert ofte
af-ghebrandt te worden.

Albus isser by Mansvelt een gebodt
upt-ghegaen van date den 5 Januarij
1593. by raet ende toedoen van Fuentes.
Dat boort aen geenderhande Kantsoe-
nen / Contributien van saube-garden /
den vanden souden betaelt worden /
op lijf-straffe / maer tegen alle inballen
der vanden haer te rusten / schanssen /
ende weeren / ende het volck by kloek-
slaghen t'samen te roepen / den vpan-
den doot te slaen ofte te vangen / ende
dan te hanghen / Waer over van beyde
zijden ertelijcke ghevanghenen opghe-
hanghen sijn gheworden.

Maer daer tegen hebben de W. Mo.
Generale Staten der Gemeynde Lan-
den / van date den 27 Februarij / oock
een ghebodt upt-ghegheven / verha-
lende hoe dat haere vanden de Span-
giaerden als breefde / niet anders dan
der Landen verwoestinghe ende onder-
gangh en sochten ; met haer alder
bloedt ende goet / biddende ende ver-
maenende eenen peggelijcken goede
acht op haer selven / haer Vaderlandt /
Wijf ende kinderen / te hebben / ende
met haer aen te houden / om sulcke
Spaensche moedtwil van haer te wee-
ren / ende om haer daer over te be-
denken / selde sp dagh tot den nae-
sten April / want sp daer nae gheen
Quartier meer / maer alles als doot-
vanden souden houden / oock dat sp
van mepinghe waren / met den Au-
theuren ende Raedt-ghebers boortoen
soo te leven / dat het haer berouwen
soude / oock met den Dorpen en de
Vlecken ten platten Lande / die vol-
gens

Generale
Staten
Diercraet /
nopen de het
Quartier
onderhouden
den 27 Fe-
bruarij.

1593. gens Mansveldts ghebodt / haer teghen haer wapenen / schanffchen ende weeren sullen / ofte haere rebelijke Contributionen / daer sp op gheschat waren wepgheren souden te betaelen. Dit Contre-Placcaet byacht te weghe dat sp moesten toe-laten wederom Quartier te gheben / ende de Contributionen als hooren te betalen.

Locht van Graef Philips van Nassau in Lutsenburgh.

In den jaere 1593. in den Winter / vergaderde den Graef van Mansveldt sijn volck onder het beleydt van sijnen Soone Graef Karel op de Frontieren van Brancrick by Guyse, om in Brancrick te trecken; ende om die daer werck te maecten / sonden de Hoogh- Moghende Heeren Staeten van de Gheunieerde Landen Graef Philips van Nassau nae Lutsenburgh, met omtrent vier duysent Mannen te voet ende te peerde / in hoope van al daer eenighe plaetsen als S. Vit, of andere in te nemen / t welck haer mislukte / maer sp veroorzaecten daer mede het upt trecken van alle de Garnisoenen upt Zabandt; want soo haest de rydinghe tot Brulsel quam / wierd upt Lier, Mechelen, ende de andere plaetsen / de Spaensche ende Italiaensche rufterije ende voer-volck ghelicht / ende derwaerts in aller haest ghesonden / onder den Graef van Barlaimondt. Graef Philips van Nassau sulchs vernomen hebbende / soo heeft hy hem op den afstocht gemaecht ende ondertusschen veel Doxpen in Lutsenborgh gheplondert / oock in Limborgh grooten brandtschat ghedaen / ende veel plaetsen tot Contributionen ghedwonghen / plonderende oock Hanuyt in Zabandt: Ende veel ghelck / Peerden / ende buyt bekomen hebbende / sijn sp wederom in haere quattieren ghekeert.

Doorslag om Geertruydenberg te beleggen.

Daer-en-russchen de Hoogh-Mog. Heeren Staten van de Gheunieerde Landen hebben gheresolveert de stadt van Geertruyden-berghe te belegghen / behoorende onder Hollandt / hoe wel die in het vaste Landt van Zabandt ghelegghen is / by de Wase / op het water de Donghe / aen de sincker zijde van de Merwe / drie mijlen van Dordrecht, Heusden, ende Breda. Dese Stadt is van oude tijden een frontier-Stadt van Hollandt gheweest. De Hollanders als sp haere Landts-Heeren ofte Graeven van de Penegoutwers wesen / upt-ghelepten / ofte ontfinghen / soo ghelepten sp de selve tot Geertruydenbergh toe / als zijnde hare uptterste palen. Welcke Stadt in den jaere 1589. van een deel eerloose

Derraders ende Schelmen hoben alle behoerlijcke ende eerlijcke presentatie aen haer ghedaen zijnde / aen den Hertoghe van Parma verkocht is / vooz bysthiën maenden zoldije: ober welcke daedt sp veroordeelt wierden / vooz Schelmen ende Landt - Derraders / waer men die mochte krijghen / op-ghehanghen te werden / sonder eenighe ghenade / (ghelijck haer meest al gheschiedt is) soo hebben sp van langher handt onder d'een oft d'ander pzetert / belet eenigherhande vooz-raedt van Victualie ofte Amonitie op Licent daer inne te voeren / oock verhinderden sp in februario een Conbop dar'er geerne met alderlep noodtdruft in ghekomen hadde / ende sloeghen het te rugghe / ende soo sp hoozden dat den Gouverneur daer upt-ghetrocken was / om het selve Conbop daer in te brenghen / ende datter twee Gouverneurs daer ober twistende waeren / te weten / de Heere van Magire, ende den Heere van Waterdijck: De Heeren Staeten sulcke gheleghentheden niet versupmende belasten den Prince Maurits de Stadt te berennen / ende met de rufterije te besuppen; alsoo hy ghedaen heeft / zijnde al het krijchs-volck upt Lutsenburgh weder ghekomen / ende de Capiteynen hun Vaendelen ghesterckt hebbende / is omtrent den 29 Maert te water ende te lande daer vooz ghekomen / als de Spaense meer vooz een belegh breeiden vooz's Hertogenbolck of de stadt Grave.

Maurits slaet vooz de selve Stadt sijn legher.

Alsoo dit belegh uptermaten memorabel / seer Roepael ende seer vermaert is gheweest / soo sullen wy daer sommierlijck het notabelste van verhalen / want de Stadt was sterck ende wel voozien / van meer dan duysent oude soldaten / met alle noodtdruft.

Den Prince Maurits vooz de Stadt ghekomen wesende / heeft ten eersten hem gheleghert ten Westen van de Stadt / met de regimenten van Graef Henrick Frederick, sijnen jonghsten Broeder / van den Graef van Solms, van Groeneveldt, ende van Balsour. Den Graef van Hohenlo legerde hem in t Oosten in het Dozp Raemdonck, ober de Ribiere de Donghe / naer Oosterhout, met de regimenten van Brederode, van Lokeren ende andere / haer terstondt beschantsende / ende de andere regimenten elck haer plaetse bescheppende.

Ende alsoo de Spaensche omtrent een musquet-schoot buyten der Stadt / een stercke Schansse hadden / op den Steelhoffschen Wijck / op de Ribiere daer de passagie ofte toe-gangh tot de Stadt

1 5 9 3. Stadt seer mede bezijdt was / soo heeft de Graue van Hohenlo terstondt de Schantse doen aengrijpen / in groot perijckel van sijn leven / den bypandt den wegh ende toegangh tot de Stadt benemende / kloeckelijck sijn gheschut op een Eplandt byzenghende / teghen den Dijk en de Schantse / waer dooz den Capiteyn du Ton, ende het Garnisoen dat daer binnen lagh (haer siende af- ghesneden van de Stadt) de Schantse ober-ghegheven hebben / den 6 April / waer ober sp naemaels van den Marquis van Varrabon, ghevanghen ghenomen wierden.

Daer dat dese Schantse ghewonnen was / dede den Prince Maurits twee byugghen ober de Riviere legghen / de eene seer byedt op Schepen / ende de ander op masten / op dat bepde de legghers malkander soude (dies noodt zijnde) konnen helpen / die / om dat het al om Moras was / wel eengroote mijle van den anderen gestreckt lagen. Ober bepde zijden van de byugghen / heeft hy vooz by de Stadt Oozlogh-Schepen ghebyocht / ende daer langhs de Riviere ghelept / om ghestadelijcken wacht te houden / want de Riviere als eenen gracht / eengroot stuck des legghers beschanssinghe bezijdde; hebben oock tot veel plaetsen Water-Moolens ende Slupsen ghemaect / daer mede sp de grachten van haere beschanssinghen vol waters hielden; leden oock dooz het zee-water ofte hooghe bloeden / dickmael in haer werken groote schade.

Men de water-kant hebben sp de Stadt beslooten / met een halbe Maen van Oozlogh-Schepen / die gheduerighlijcken in de Stadt schooten / legghende op anckers de een aen d'ander vast ghemaect met kabels / welke kabels tusschen bepden met klepne scheepkens noch werden op-ghehouden / al met wachters beset. Bupten dese halbe Maen / waeren ghestadelijcken veel Oozlogh-Schepen / die op de wachte af ende aen boeren: Binnen dese halbe Maen hadden sp klepne Jachten / die dicht onder de Stadt Schildt-wacht hielden / welke Jachten eens eenen Spaengiaert swemmende vinghen / met Bieben van Manveldt ende meer anderen: die den Prince Maurits het leven schonck / ende sondt aen sijne Opanden / om haer aen te segghen hoe hy beschanssingh lagh.

Bupten dese halbe Maen / in 't Oosten ende Westen vander Stadt / waeren plaetsen daer de Victualie-schepen

1 5 9 3. bezijdt laghen van het gheschut der Stadt / soo dat het leggher wel een Duysche mijle (aen 't water) langh heeft gheweest / elcken leggher bysonder sijn Victualie ende Almonitie-schepen hebbende. Daer het water omtrent den lande ondiep was / waeren Thuy-nen ghestelt / ende met Oozlogh-scheepkens beset / datter niemandt dooz mochte komen. Het Scheep-volck hebben eenen bysonderen leggher ghehad / die haer oock kloeckelijck byoegen / ende met gecontersepte Canons van houte (die sp aen de Stadt byochten / ende met ledighe schepen / die sp 's nachts wisten by de Stadts kraen ende Werf te byzenghen) soo veel te weeghe byachten / dat die van der Stadt meest al haer buskrupdt berschooten / het welck sp ghebeck hadden.

Den Prince Maurits leggher op het Landt / was rondomme begraven met hooghe wallen / ende bupten diepe grachten / met vier groote ende stercke Bolwercken beset / elck met twee stucken gheschuts / alsoo was het oock aen het leger van den Graue van Hohenlo, ende op andere plaetsen / die wel twee mijlen in 't ronde streckte / die al met Trenchen / Bolwercken / Schanssen / Kabelijns / ende wijde grachten bersten waeren / oock met stryck-waeren ende gheschut / ende met byper-bakens / om met byper d'een tot d'ander teecken te doen. Frontom dit leggher daer den noodt was / bupten de grachten waeren alomme houten palen in d'aerde gheslagen / ende in elcken pael een pferen pinne van eenen voet langh / die sp de Turksche Ambassaten hieten / dese waren soo dichte by malkanderen gheslaghen / dat men daer geen linie dooz byzenghen en konde. De principaelste aenkomsten waeren met groote gheweldighe Schanssen ende Kabelijns beset / vol grof-geschuts / soo dat sp daer by de hondert stucken ghebypcht hebben. Op de wegen waeren voet-anghels / Wolf-putten / ende water-putten ghegraven / ende spinghen van buskrupst bereydt.

Alsoo dese leggher-plaetsen morassigh was / ende op veel plaetsen gheen aerde ofte stoffe hadden om te schanssen / hebben sp daer veel rijf-hout neder ghelept / ende eenen wegh ober ghemaect / voozts horden op-gherecht / om bedeckt te zijn / ende alsoo beschanssingh bupten oock beset met de voozschreven staken met yscer pinnen / alsoo dat dit alles by haer bypanden vooz onghelooflijck wierd gheacht.

Als sp aldus teghen den bupten bypand

Strethoof-
sche Schan-
se gewonnen
den 8 April.

Het beleghe
te waeren / het
beschieten
van de Wa-
terkant.

Het beleghe
dooz
dooz van de
dooz - gesel-
ten.

Schans-
singhe van
des Prince
Maurits
leggher.

5 9 3. bypandt beschant waeren / soo hebben
 sy haer oock teghen die van der Stadt /
 begraven / ende de loop-graben tot
 onder de wallen ghebrocht / ende haer
 gheschut gheplant / Gaelderijen ghe-
 maect / om bezydt tot aen de stadts
 wallen te komen. Ende ghelyck die
 van der Stadt boven haer wallen ende
 katten noch op de een Landt-zijde der
 Stadt twee goede Gabelijns hadden /
 teghen d'een laeghen de Hooydt-Hol-
 anders ende Schotsche soldaten / ende
 teghen de ander de Zeelandtsche ende
 Wyprechtsche elck met haer Warerije /
 van de welke sy de Stadt soo beschoo-
 ten / datter nauwelijcks een Hups in
 de Stadt ongheschent bleef / selve des
 Princen van Orangien sijn eyghen
 Hups / was gheheel doo? - schooten
 ende bedorven / de Wolwerken / wa-
 ren oock alle onder- mijnt ende ghe-
 fappert.

Maurits
 krijch-bolck
 zijn selve
 Romers /
 maekende
 Schancken
 van een
 dagh-roppe
 in 't sonde.

Tot alle dese groote / swaere wer-
 ken / ghebouwelen ende beschantsin-
 ghen / hadden de Hoogh- Moghende
 Heeren Staten menigh hondert sche-
 pen / met alle noodtdrust ende materia-
 len besoght : ende alsoo sy wel alomme
 de Landt-lieden deden wercken om
 loon / soo hebben sy nochtans dese swa-
 re wercken meest al op ghemaect doo?
 de handen van haer eyghen krijchs-
 bolck / nae het ghebruyck van de oude
 Romeynen / ende dat niet by dwangh /
 maer mits goeden dagh-loon / betwil-
 lighende het krijchs- bolck / op de da-
 ghen als sy niet op de wacht en wa-
 ren / booz goeden loon te wercken / elck
 tot sulcken werck als hy lust hadde / elc-
 ken man promptelijck betalende teghen
 10 oft 15 stupvers daeghs nae dat het
 werck swaer was / met het welke sy
 soo grooten werck / tot haerder groo-
 ter eeren / te weghe ghebrocht hebben /
 dat sy op alle advenuen rontomme de
 Stadt / als kupten teghen de macht des
 Konings (die quam om de Stadt te
 ontfetten) haer leggher onwinnelijck
 ghemaect hebben.

Wiervertike
 discipline in
 des Prince
 Maurits
 leggher.

Sijn Excellentie met sijn by- ghe-
 boeghde Krijchs- Raedt / hebben oock
 soo goeden Krijchs- Oedeninghe ende
 discipline gehouden onder haer krijchs-
 bolck ende scheeps- bolck / dat sy niet
 alleene de Landt- lieden ofte Doeren
 binnen het begrip van 't leggher / daer
 het Doop van Raemdonck in ghele-
 ghen was / wel van alle oberlast be-
 zydt hebben / maer selve mede aen-
 ghelockt het onliggende Landt-bolck
 tot den leggher haer toevlucht te nemen /
 met haer koooren / Wreften / ende alle
 haer goet / als in een secker ende vaste

1 5 9 3. plaetse / den bypandt ontflopende / daer
 sy (doo? strenghe discipline) soo byp ghe-
 seten waeren als in eenighe wel- ghere-
 geerde Stadt : haer Gansen / Woende-
 ren / Eperen / Boter / Kase / Melck ende
 vleesch / by ter markt brachten ende
 bepl hadden / sonder eenighe byese ofte
 klaghten / tot groot verwonderen van
 een peggelijcken. Selve eenighe Ey-
 ghenaeers van den Lande / oft gronde
 hebben het selvighe Landt gheploeght
 ende tot zaepen bereydt ghemaect in
 veel plaetsen / tusschen veel schancken
 ende wegghen / soo dat hier doo? den lijf-
 rocht / in 't leger / beter koop was als
 in eenighe Stadt daer omtrent gheweest
 is / ende daer- en- tusschen / in haer
 bypandts leger ses mael duynder.

Goede lye
 tocht in 't
 leggher.

Om dit heerlich ende wel geordineert
 de leggher te besichtighen / quamen veel
 menschen aldaer van allen kanten /
 met groot verwonderen / selve de Prin-
 cesse van Orangien / mijn Vrouwwe
 Louyse , des Princen van Orangien
 Dochter / die doen vertrock nae haren
 Brudegom den Heur- Doost / den
 Palts - Gabe op den Rhijn / ende
 andere groote Vrouwwe. In veel
 deelen is dit soo Potabel een beleggh /
 gheweest / als in hondert jaeren ghe-
 sien is.

Die vander Stadt hebben haer dap-
 per gheweert / vroomelijck ende be-
 leefdelijck ghedraghen / sy waeren re-
 delijck van alle noodtdrust versen /
 ende hebben veel upthallen ghedaen :
 maer alsoo ten lesten het gheschut aen
 veel zijden seer op haer ghenaderd
 was / ende contrebaterie op haer ghe-
 schut ghemaect zijnde / sijn haer de
 wegghen / waer langhs sy upt der Stadt
 in de Gabelijns ginghen / af- ghescho-
 ten ende benomen. Haer werdt het
 kondicht by veel behendighe midde-
 len / hoope ende belofte van ontfet
 onder andere werden Brieven af- ghe-
 woepen van Dismas de Barges, Heere
 van Waterdijck, van dato den 17 April
 upt 's Hartoghen - Bosche, ghesonden
 by een Dupbe / bliegghende naer haere
 jonghen / die in 't leggher viel: inhou-
 dende dat het krijchs- bolck tot ontfet
 bergaderde / ende dat sy soo secker als
 het Evangelie / soudent ontfet worden /
 ende dat sy haer platte formen hoogher
 soudent maerken in het quartier van
 Raemdonck, ende byer- tkenen doen /
 nae de ghesonden instructie / ect. den
 Prince Maurits sond met de selve Dup-
 be / eenen anderen Bries tot sijnen booz-
 deele / om haer te bedriegghen.

Goede te
 gheweest
 upt Brie-
 ven-
 berghe.

Hohenlo dede op een tijdt alle sijn
 naefstegelegen geschut wenden / ende stel-
 len

1593.

Behendige
practijcke van
den Graefe
van Hohenlo

len bedecktelijcken nae des Stadts
Cooren / van waer sy ghewoon wa-
ren het Leger te oversien / ende alsoo sy
alle upren ontset verwachende waren/
dede hy eenen loosen Alarm onder de
sijne maechen / als of het Ontset voer
handen hadde gheweest / waer ober
den Gouverneur en andere Officie-
ren terstondt op den Cooren liepen /
om te sien : Waer op terstondt alle
het Gheschudt t'sessens af - ghinch /
daer den Gouverneur met de ande-
re doodt bleven / t welck haer seer ver-
swackte.

Manfvelt, Fuentes en andere Oversten
des Konings van Spangien / over-
weegende de schande / soo sy dese Stadt
in Zabandt ghelegghen / niet en sou-
den ontsetten / soo hebben sy Karel
van Manfvelde upt Spanckrijck ontbo-
den / ende alle haer Regimenten op-ge-
monstert / ende deselve nae Turnhout
ghesonden / onder den Marquis van
Varrabon, te vergaederen / waer van
den Prince Maurits Ruyterpe (die
meest al upt den Legher in de sy - leg-
ghende Steden / van Breda, Heusden
ende Berghen op den Zoom lagen) ver-
schepden Partpen ende Conbopen sloe-
ghen / naemelijck onder andere / den
achtsten Julij hebben den Heere van
Rifoire met Marcelis Backx, ende Capi-
teyn Egmont, met hondert ende neg-
gentigh Paerden by Turnhout achter-
haeldt hier hondert Paerden / die upt
den Legher nae Antwerpen ginghen /
om Varrabon ende Barlamont derwaerts
te conboperen / die sy besponghen en-
de sloeghen / ende de reste jaegghden sy
op t Dups van Turnhout, daer hem
oock salverde den Marquis van Var-
rabon, ende Graefe van Barlamont, sy
brochten t'sessigh Paerden met drie
Capiteynen gebangen binnen Breda.

Den Graefe
van Manf-
velde hoort
de Stadt te
ontsetten.

Omerent den seften Mey heeft hem
Manfvelde te Velde begheben / met
alle sijn Macht van Lorainoyfen (die
upt den Straets - borghschen Krijgh
ghelcomen waren) met Switsers /
Duytschen / Italianen ende Spaen-
giaerden / die qualijck wilden mar-
cheren sonder den Ouden Mondra-
ghon, die sijn Kasteel van Antwer-
pen niet dorste verlaeten. Aldus
Manfvelde met de Bende van Odon-
nantiën wel verthien dussende t'sinnen
sterck ghereeckent zijnde / is hy met
achtien Stucken - gheschuts ende veel
Schuyten en Gereedschappe koomen
legghen by den Prince Maurits Quar-
tier / in het Dorp ten Houte genaemt /
alwaer hy een Schanisse begon te ma-
ken op den Steelhoffschen Dyck / om

welcher dorfaecken wille veel Scher-
mutselen gheschiede : Waer alsoo hy
aldaer sagh / dat die plaetse te sterck
was / soo vertrock hy niet sijn Leegher
in t eynde van Mey nae het Dorp van
Oosterhout, daer hy hem oock sterck
beschantste / als hy daer oock ettelijcke
daghen ghelegen / ende allerley midde-
len versocht hadde om inbreuck in den
Prince Maurits Legher te doen / trock
hy weder met sijn Leegher op nae het
Dorp van Waesbeeck, by het Quar-
tier van Hohenlo, ende heeft hem daer
weder beschantst ende sterck gemaecht /
om sijn Victualie beeter te bekoomen /
daer veel schermmutsels om geschiede by
Hohenlo, upt sijn groote ghewelbighe
Schanisse / soo dat Manfvelde niets dorste
voer nemen op t Leger.

Als hy nu daer lagh / ende alsoo om
eenighe redene een Trompetter van den
Prince Maurits aen Manfvelde gesonden
was / soo vzaegghden hem Manfvelde,
waer-omme sijn Heer soo beschantst
lagh / hy soude hem als een jonck /
couragieus / eer - trachtende Overste
upt sijn Schanisse tot eenen Deldt - slaghe
begheben. Den Trompetter beants-
woorde sijne schantperhepde kloec-
kelijck / segghende : Sijne Excellentie
van Nassauw is een jonck Heere, ende
soude gaerne een oudt Krijchs - man wer-
den, alsoo uwe Excellentie is : Waer de
Omstanders meede loegen / ende Man-
fvelde sweegh / als zijnde wel te recht ge-
antwoordt.

Kloec- ant-
woorde eens
trompetters
van den Pr.
Maurits
aen Manf-
velde.

Hier liggghende / quaem hi noch den
Graefe van Manfvelde tot een Supple-
ment / twaelf hondert ghelide Doet-
knechten / ende twaelf Cornetten Paer-
den / die hem ghesonden wierden van
Fuentes, met vier groote Stucken - ge-
schuts / ende hier-en-twintig tonneken
Gelts / ende alderhande noordrust / in t
Legher.

Den lesten dagh als de Stadt inghe-
noomen wierdt / richtten Hohenlo ende
den Engelschen Ridder Veer een groote
Schermmutzel aen / daer sy (boven de
ghene die doodt bleven) wel beertigh
Soldaeten ende drie Capiteynen ghe-
banghen naemen / t welck die van der
Stadt sien mochteit / die daeghelijck
veel Dier-teekenen deden / ende gantsch
moedeloos wierden / soo dat de Stadt
in deser volghender manieren inghenom-
men wiert / in t gesicht van Manfvelde,
ende sijn sterck Leger.

Schermmu-
tselen tussche
Manfvelde
en den Prin-
ce Maurits
legghen den
24 Junij.

Den 24 Junij / alsoo des moorghe-
den Capiteyn Haen van Dornick, Capi-
teyn Beuvry ende Capiteyn Kalf op de
wacht quaemen / om malkanderen te
verlossen in de Trenchen / onder het
Noord-

1592. Doordt-rabelijn van der Stadt / omdon-
neerden sy onder malkanderen eens te
willen op 't Rabelijn klimmen / ende be-
sien de gheslattenisse ; waeromme sy
deden een houten Brugge (op bon-
delen van biesen vast ghemaecht) leg-
gen over den Gzacht tegen den point
van 't Bolkwerck : Haen ende Beuvry
namen met haer twee Musquettiers /
2 Rondassiers en 2 Bellebardiers / t' sa-
men achte / ende klommen alsoo seer
bedertelich op : Als sy nu op waren /
ende de Sentinelle ofte Wachte alarm
riep / riepen dese Capiteynen meer van
haer Volck op te klimmen / tertyle sy
verchtende waren met de Wachte / daer
een van haer Rondassiers doot bleef :
Ende als haer Volck nu meest opghe-
komen was / bochten sy handt teghen
handt, een goede toyle lanch / soo datter
wel festhien van die van bupten / ende
omtrent negen van die van binnen doot
bleven ; ende worden soo ghebwoongen
upt het Rabelijn te loopen ende haer in
de Stadt te hegeven : Ende om dat ter
selver tijdt in de Stadt geschooten wier-
de den Commandeur der Stadt / Capiteyn
Tigean ofte Gilant, die den derden
Gouverneur gemaecht was / soo wer-
den sy verschrikt / ende hier mede wer-
den de andere gebwoongen upt het Ra-
belijn in de Stadt te wijcken / waer o-
ber sy sonden ende riepen om te parie-
mentieren / 't welck swaerlijck konde
gheconsenteert worden / door ghebreck
van ordere / ende datter vast meer volck
op klam : Ten lesten sonden sy aen
den Gzabe van Solms, die mede in 't Ra-
belijn gekomen was / twee Capiteynen
upt / ende den Hubiteur van 't Garni-
soen. Den Prince Maurits, de Gzabe
van Hohenlo, ende den Krijchs-raedt
waren besigh met schermutselen tegen
Manfvelde, ende als sy daer eerst van
hoorden / wisten sy 't niet gheloooven /
achtende het stuck als een abontuerlijck
ghebecht der Capiteynen / midts dat sy
daer toe geene eyndliche ordere en had-
den. Deset Gecommitteerde versoch-
ten alleenlijck twee upren respits / om
consent van Manfvelde te halen / 't welck
niet en conde gheconsenteert worden /
dies sy verstaende van Manfvelde's ghe-
legentheidt ende schermutsels. Ende
dewijle den Prince Maurits haer het Le-
ven aanbodt / wierdt besloten dat sy
upt haer Zijdt-geweer ende Bagagie
upt-trecken souden / als by het volgen-
de Tractaet blyckt.

van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, West-
Vrieslandt, Zutphen, Uytrecht ende Over-Yssel, 1593.
Admirael Generael van der Zee : Hebbengheac-
cordeert en accordeeren midts desen, aende
Capiteynen, Officieren en Soldaten van den
Garnisoene van Geertruydenbergh, te mo-
gen vryelijck uyt-trecken sonder eenigh let-
sel, met haer Zijdt-geweer, Paerden.
Packen ende Sacken, tot sulcken plaetse,
als 't haer sal goet duncken, waar toe haer
verleendt sullen werden vijftigh Waghenen,
ende soo sy daer en boven van noode sullen
hebben eenighe Schepen voor de Officieren
van den Koninck van Spangien, met haer
Huys-ghesinne, Ghequettse, Packen ende
Bagagien, soo sullen wy die doen voeren
in alle vryheydt tot Antwerpen toe, wel
verstaende, dat sy Ostagiers ende suffsante
Borghen sullen stellen, dat sy de Wagenen
ende Schepen weder leveren sullen : Ende
de Ontfangers Matthaeus Daulthot, Jan
Franssen, ende Jan Matthijssen, sullen bly-
ven in de voor-seyde Stadt, tot dat sy
sullen over-ghelevert hebben de Registers,
Bewysen, ende andere Pampieren toebeho-
rende hare administratie, in de handen van
die gene, die daer toe van onsent weegen sal
gestelt worden, te ontfangen. Ende so veel
betreft de Geestelijke Personen ende Borghers
(alijdt uytgenomen die mogen deelachtigh
welen der Verraderyen der Stadt) gunnen
wy den selven vryen uyt-rocht, met alle haer
Sacken ende Packen, als gheseydt is, ende
wy belooven haer op onse Princelijcke trou-
we, dat alle het ghene voor-geseydt is, haer
sal onderhouden werden, sonder eenighe
faute oft letsel, Ghedaen in 't Veldt-legher
voor Geertruydenberge den 25 Junij 1593.
onder stontd geteekent

Maurits de Nassau.

Piet tegenstaende dit Accoord aldus
ghepasseert ghade / heeft den Prince
Maurits op haer ernstigh versoek / hare
Wapenen toe-ghelaten / daer van acte
gebende. Hier over zijn ten selven da-
ghe upt-getrocken / eerst omtrent hon-
dert Wagenen / met Bagagie / Bequet-
se / Wouden ende Kinderen / daer nae
zijn drie Capiteynen voor upt ghekoo-
men / dese volghden festhien Daendza-
ghers met haer Waendelen / die sy den
Prince Maurits, met groote eerbiedinge /
over-leverden. Daer na volghden de
Officiers / alle met lanchgheweer / om-
trent 240 Spiessen / ende daer nae 384
Musquettiers ende Arguebousiers /
met noch andere / tot 600 sterck / trec-
kende langhs Oosterhout na Manfvelde
Teegher : Doch drie Scheepen met
Krancke / Ghequettse ende Bagagie /
liet den Prince Maurits toe na Antver-
pen te baren. Drie Soldaten die van
te booten de Stadt hadden helpen ver-
raden ende verchocht / liet hy terstontd
op-hangen.

Garnisoen
van Geer-
truydenbergh
trecht upt /
sterck ghade
700 mannen /
den 28 Junij.

Contract
van 't oer-
gheden van
Geertruyde-
bergh den 25
Junij, 1593.
W. Maurits, ghebooren Prince van Orangien,
Grave van Nassau, Caszernellebogen, Vjanden,
Dietz, &c. Gouverneur ende Capiteyn Generael

1593. Den Prince Maurits dit Volck gesien hebbende upt-marcheren/ende syn volck in de Stadt zijnde/ is hy daer binnen gereden/ ende vondt de Stadt noch alsoo ghestelt/ dat het hem noch dapper volck soude ghehoft hebben/ waeromme hy selve Godt den lof gaf/ende belaste oock andere Godt te dancken. Syn Officiers bonden daer inne noch 7 ofte 800 pont Buskrup/ Dleesch/ Wisch/ Zoort Bier/ Boter/ Zout/ende koozn was 'er geen ghebreck. Daer waeren in alles wel 300 Mannen gherekent in dit Beleghe gebleven te zijn/ ende wel 400 ghequertste. Hy Gouberneur gestelt synen Broeder Graef Frederick Henderick, te meer/ alsoo deselve Stadt hem by Testamenten van syn Vader gemaect ende nae-ghelaten was: ende hy stelde nefe syn hem booz Vice-gouberneur jonkheer Arent van Duyvenvoorde. En terstont wierden alle Begravinghen gheslecht. Manfvelde heeft het verlies van de Stadt niet eer vernoomen/ booz dat ons volck rontom upt alle schanssen ende Schepen/ met Stricken ende Aufquetten salve schoten/ de Wyquieners strop an hare Pijcken bydende.

Als Pieter Ernst Graef van Manfvelt het verlies der Stadt vernam/ is hy op-gehebyken met synen Leger den 26 Junij. Ende langs de Langestraet na de Bommeler-weert getrocken/ meynende metter haest de sterke Schans van Creveceur met gheweldt te overballe/ ligghende by de Maese in de mont van de Riviere de Diefse/ teghens ober Heel in Wybandt/ op den wegh van 's Hertogenbosche: Maer die van Gorcum ende Bommel hadden eensdeels te hooren daer in versien/ met het water by 't selfde Fort op te stoppen/so dat alle het Water dat booz 's Hertogenbosch loopt van de Dommel ende Wa/ daer op - gehouden ende te rugghe ghebyken wiert/ waer mede 't selfde Fort ende het platte Landt rondtom 's Hertogenbosch om-watert wierdt.

Ter Manfvelt daer quam/ was den Prince Maurits selfs daer booz hem ghekomen met syn Volck die hem belette te beschanssen/ jae selfs hem tegen-schanssende/ wiert hy ghedwongen op te trecken nae Vliemen ende Engelen, met alle syn Gheschut/ hem legerende op de hoge plaetsen/die terstont met 't overlopen van 't Waeter omcingelt was: Die

1593. van de Schansse van Creveceur selfden alle haer Gheschut op den Wybandt/ daer meede groote schade doende/ alsoo sy onbeschansst ende omcingelt van water laghen/ ende daer niet en konden van komen/ waer ober vele jammerlijck doode geschoten wierden.

Den Prince Maurits besette terstont alle de Frontier-plaetsen in de Bommelerweert, sendende volck nae Wyessant aen Graef Willem van Nassau, ende opdineerde oock den Graef van Solms eenen Tocht in Vlaenderen te doen/ alwaer het Landt-volck verhindert zijnde van de Spaensche/ haer Contributien te betaelen/ die rondtom Hulst ende Axel Sterckten ghemaect hadden/ sy hadden oock eenen aanslaghe op beyde dese Steden/ ende eenige Soldaten omgekocht/ die (een schermusel om Beesten aengherecht hebbende) de Wachte hande poozte vermeerderen soude/ maer sulchs wierdt ontdeckt.

Alsoo is den 24 Julij den Graef van Solms, met 800 Paerden ende 3500 te voet/ in 't Landt van Waes gekomen/ ende sont syn Ruyteren naer S. Jan ten Steene, ende 't Doet-volck na Stekene, alwaer de Spaensche de Schansse verlieden/ bluchtende na het Meer teghen ober Antwerpen, maer wel 30 van haer Paerden wierden achter-haelt ende gevangen/ ende het Dozp van Steeckene wierdt verbyant. De Ruyterpe heeft by S. Nicolaes, omtrent 80 Lorringsche Ruyteren aengeroffen/ die sy geslagen ende meest gevangen hebben: Dozder heeft het Doet-volck 't Gheschut booz S. Jacobs Schansse geplant/ waeromme sy haer ober-garben/ alsoo oock deden die van S. Jan ten Steene.

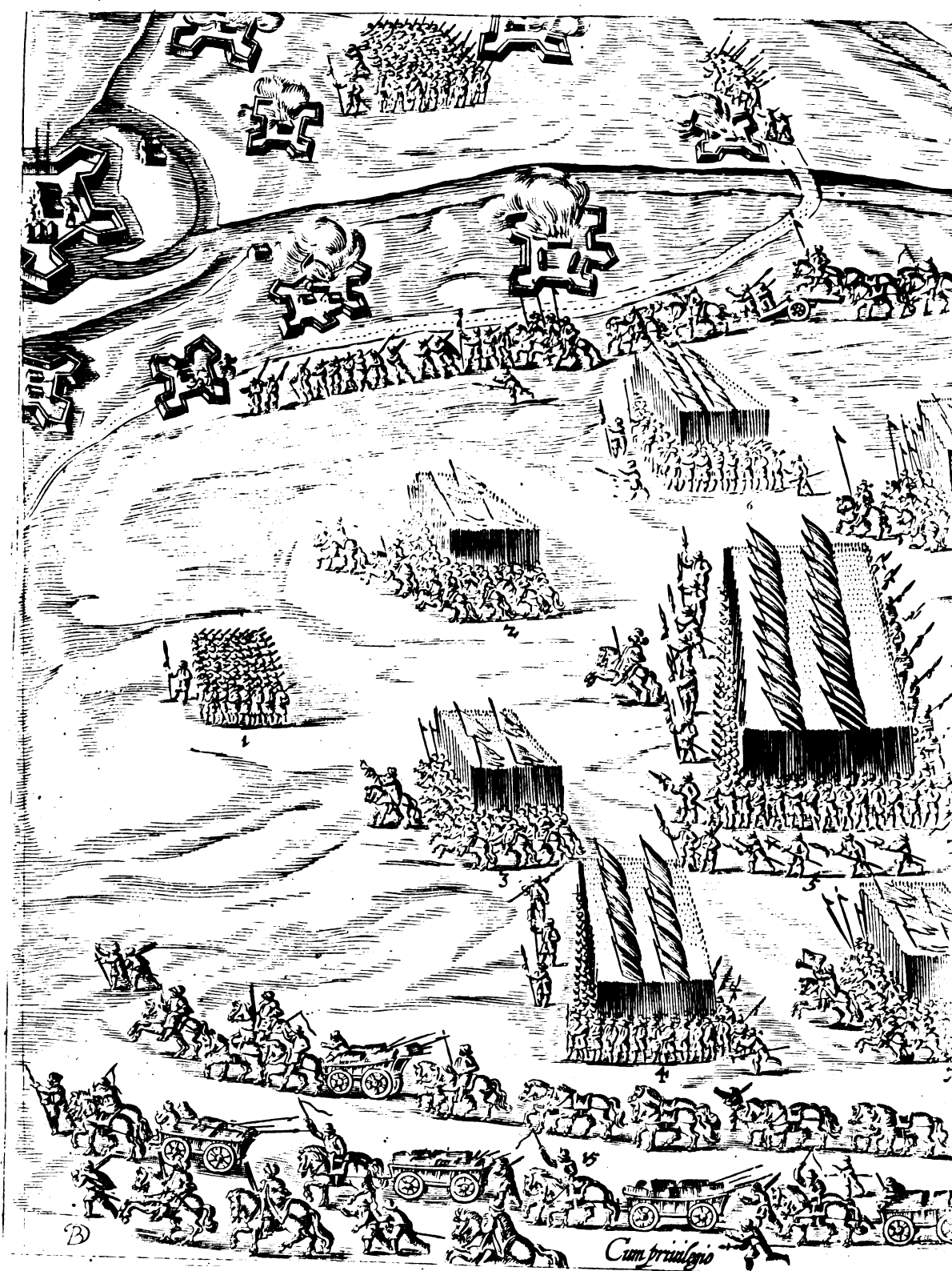
Als sy dit alsoo in korten tijdt upt-gerecht/ ende 't Lant alomme af-gelopen hadden/ kregen sy tijdinge dat Montdragon van Antwerpen 2000 te voet ende ses Cornetten Paerden sont/ende datter noch thien Cornetten souden volghen/ met noch Spaensche Doet-volck/ waer booz den Graef van Solms weder is vertrocken/ de genomen Sterckten af-bekende/ende is 't schepe gegaen/ hebbende wepnigh Dupts booz de Soldaten bekomen/ om dat de Woeren al-om opgeweken waeren/ende hy in 't begin sulken naerstrigheyt niet en dede als wel van noode hadde gheweest/ daer om dien Tocht de Contributie oock wepnigh boozderde.

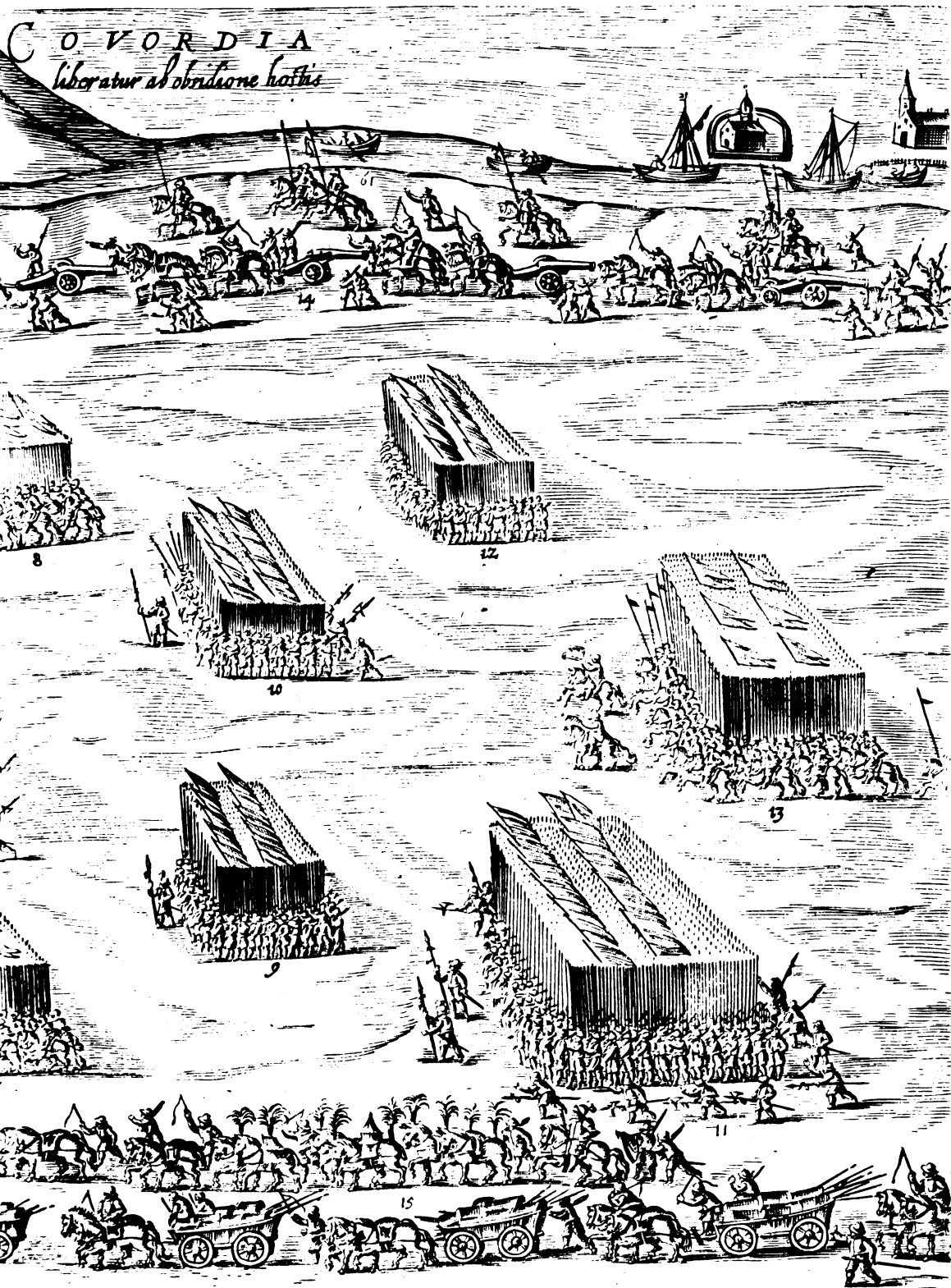
Ende gheschiet
daer oock
dese Victorie

Tocht des
Graef van
Solms/ van
waer naer
Maurits in
Vlaenderen/
den 24 Julij.

Manfvelt
booz Creve-
ceurs schans-
se getrocken/
woyt daer va
met schaebe
verzeven,

Het

Het Ontset der Stadt COEVOERDEN.

Gheschiedt in den Jaere 1594.

1594.

Insicht op
Brugge ende
Maestricht.

De Stadt Geertruydenberge verobert / gewonnen / van alle noodtsaekelijckheyt versoght / ende op alles goede ordere ghesfeldt zijnde / heeft sijn Princelijcke Excelentie / verschepden Menslagen op verschepden Steden ende plaetsen gehad / als onder andere op Brugge, ende Maestricht, de welcke upt mis-verstant ende bloohtertigheyt eenigher Krijghslieden niet en succederde: Wesgheleijck Gzaef Willem van Nassau, heeft meede in Driessant sijnen tijdt wel waer genomen / doende den Wpandt alle afbrenck die hy konde / nemende verschepden Forten ende Schancken inne / als Gramsbergh, Wedde, &c. soeckende alle middelen om Groeningen, soo veel als 't moghelijcken was te benantwen. Gzaef Willem siende dat sijne Wpandt hem te sterck was / ende dat hy Oorwaerffen ingenomen hadde / treckende nae Verdugo toe / ende bresende dat den Wpant een inbal in Driessant mochte doen / trock hy met al sijn Volck nae de Lecke / wetende dat Slochteren, Winschoten, ende Wedde, met de klepne Schancke op de Waert / niet en konden 't Geschut lange wederstaen / soo sondt hy derwaerts alle strenghe bevel op den hals / de Plaetsen niet ober te geven / hoor dat het Grof-geschut daer hoor gheplant waere / ten eynde dat hy mochte tijdt gewinnen / tot volkomen opbouwinge van de principale Sterckte op de Bourtange. Het welcke hy begonnen hadde te maeken / om die van Groeningen te meerder te benantwen / ende alreede soo verre ghebracht was / dat men daer gheen Geschut (om sijn gheleghentheidts wille) hoor-brenghen konde. De Wallen waeren een spieffe hooghe / den Gzaecht rondtome was tachtentigh boeten wijdt / vol waters ende seer diep. Het hadde vijf Bollwercken / waer van de twee op den Wpandt saeghen / het Amonitie-

hups ende de Soldaten Hutten waeren al ghemaecht / ende van Dooz-raedt besoght hoor twee Maenden tijds. Doozts konden sy haer ghebreck upt Westphaelen krijghen / 't welck den Wpandt haer niet beletten konde / of sy moesten meer Volck hebben / ofte te rugghe trecken hoor het Gzaeschap van Benthem / ende dat doende soo mochte Gzaef Willem daer en tusschen de Plaets beter versien. Daer lagen binnen vijf Maendelen Knechten / onder den Gouverneur Gerrit de Jonge. Ende so sy de Sterckte konden behouden / soo twiffelde hy niet van Groeningen metter tijdt te dwinghen / waeromme Gzaef Willem siende dat Verdugo de sterckste te belde was / ende noch meer Volcks onder Gzaef Harman van den Berghen was verwachten / en dorste hem nergheens bloot gheven / maer hiel hem op de teghenweere / om dat hy oock meer Volcks verwachtte onder Sire François Veer, met andere / oock toe-segh hebbende ende belofte / sooden noodt bereypte / dat den Prince Maurits met een Aegeer hem hy-koomen soude.

Gerrit de
Jonge Gouverneur
in Coevoerden.

Die van Groeningen versochten aen Verdugo, dat hy hem in twee hoopen deelen soude / ende beleegheren beede Reyde ende Bellingh-Wolder-zijl, om daer meede de Victualie van de Bourtange afte snijden / daer toe sy hem ses dubbel Canons oft Wapz-breekers senden souden: Maer hy en hondt dat niet gheraden / bresende of Gzaef Willem mochte op Slochteren trecken / hem de passage alsoo tusschen Groeningen afte snijden / ende als het Beleghe soude gheleydt zyn / soo soude hy van hem daeghelijck bespronghen worden / midts dat Verdugo daer gheen Ruyters tot wederstandten konde ghebruycken / waeromme hy teghen de Sterckte op de Bourtanghe resolveerde te trecken / alwaer hem (eer langhe tijdt de Victualie onthack / dies moeste hy seer subtilijck op-breecken : upt-gheben- de dat hy wilde op Coevoerden trecken /

Descriptie
van 't Fort
op de Bour-
tange.

1594. **Verdugo** trock tot bezijden Groeninge, van daer behendelijck sijnen wegh nemende om Gzaef Willems Leegher onbersiens van achteren te bespynghen / in 't beghinfel van Octoover / het welcke lichtelijck soude gheschied hebben / ten waere een Soldaet die een klepne Schansse verlaten hadde / daer Verdugo hoorde - by passerde / niet en hadde alarm ghemaect / waer doot het Legher op de been raecte / binnen sijn Leegher - plaetse / die hy dien dag hadde begonnen te retrencheren / ende by naest in defensie ghebracht was / hieldt den Wyant van hem naerder dan een Musquet - scheut te koomen met schermutselen langhe op / het welck duerde ses ofte seven uren tot den Avondt toe : Alle de wijle sochte Verdugo hem upt te locken tot een Veldslag / hem aen alle kanten bepoehende . Gzaef Willem en wilde niet van sijn hoordeel wijcken / soo dat Verdugo weder moest af - trecken nae Groeninge , met groot verlies doot de langhe Schermutselen : Gzaef Willem verloor een Capitayn / ende eenighe goede Soldaten / Colonel Balfour Schot, wierdt doot sijnen Doet gheschooten / ende meer andere ghesquetst .

Verdugo makende en streckende een Weg by Coevoerden blokkeert de seide,

Verdugo siende dat hy niet op Gzaef Willems Legher en konde upt-rechten / ende dat den Winter hem nu upt den heide drijben soude / midts dat de Boeren upt de Omme-landen ende Wyntte vertrocken waeren / in de Sterkten ende Steeden / doot dien niet veel bindende te platten Lande / soo trock hy opnae Coevoerden, den ghe woonlijcken wegh / ende by Coevoerden op d'een zijde het Landt wat hooghe zijnde / soo heeft hy aldaer een Canon-scheut - weeghs bukten de Sterckte eenen Wegh ghemaect / met Wozden van gheblochten rjys - hout / ende sant daer op legghende / ende op dien wech maecte hy drie ofte vier Schanssen van des Drossaerts Wyss / Steenwijckx Wyss / ende andere / ende hier meede besloot hy beyde de Wegen van Coevoerden, deselve alsoo houdende beleeghert : zijnde maer hoor sommige maenden van Victualie hoor sien : ende bezyde daer meede een open passagie hoor die van Groeninge . Waer alsoo de Schanssen byl ende bochtigh waren / ende dat sy met veel Wolckx moesten betwaert weesen / soo stozben veel van onghemack . Binnen dien Winter wierden gherreckent wel twee duysent Menschen ten minsten ghestozben te zijn . Verdugo selfs met

de rest van sijn Wolck trock na Olden-zeel, daer sy meest doot elende / armode ende ghebreck verlieden / soo wel Ruyteren als Doet-wolck : Van twee duysent Loreynopien / keerden naemaelx maer hier hondert weder : Van seven Waendelen Waelen quaemen sooluttel daer van / dat sy de Waendelen van schande op pecten / ende niet bliengenlieten . Waer Verdugo trock nae Linghen , om een nieuwo Regiment Knechten te ontmoeten / dat den songhen Hartogh van Saxen ofte Louwenburgh op - ghelicht hadde : Het Garnisoen van Deuticum met den andere verstroyde vier Waendelen / naemenden Lieutenant Colonel Tillingh ghebanghen / ende sloegghender wel hondert ter plaetfen doot / de reste die verlieden t . Hier - en - tusschen schreeben Verdugo ende Gzaef Herman Croosbzyeben aen die van Groeninge , waer in sy haer baden wel gemoet te weesen / sy waren treckende na Zabandt / om hoorder hulpe aen Ernestus te verfoerken .

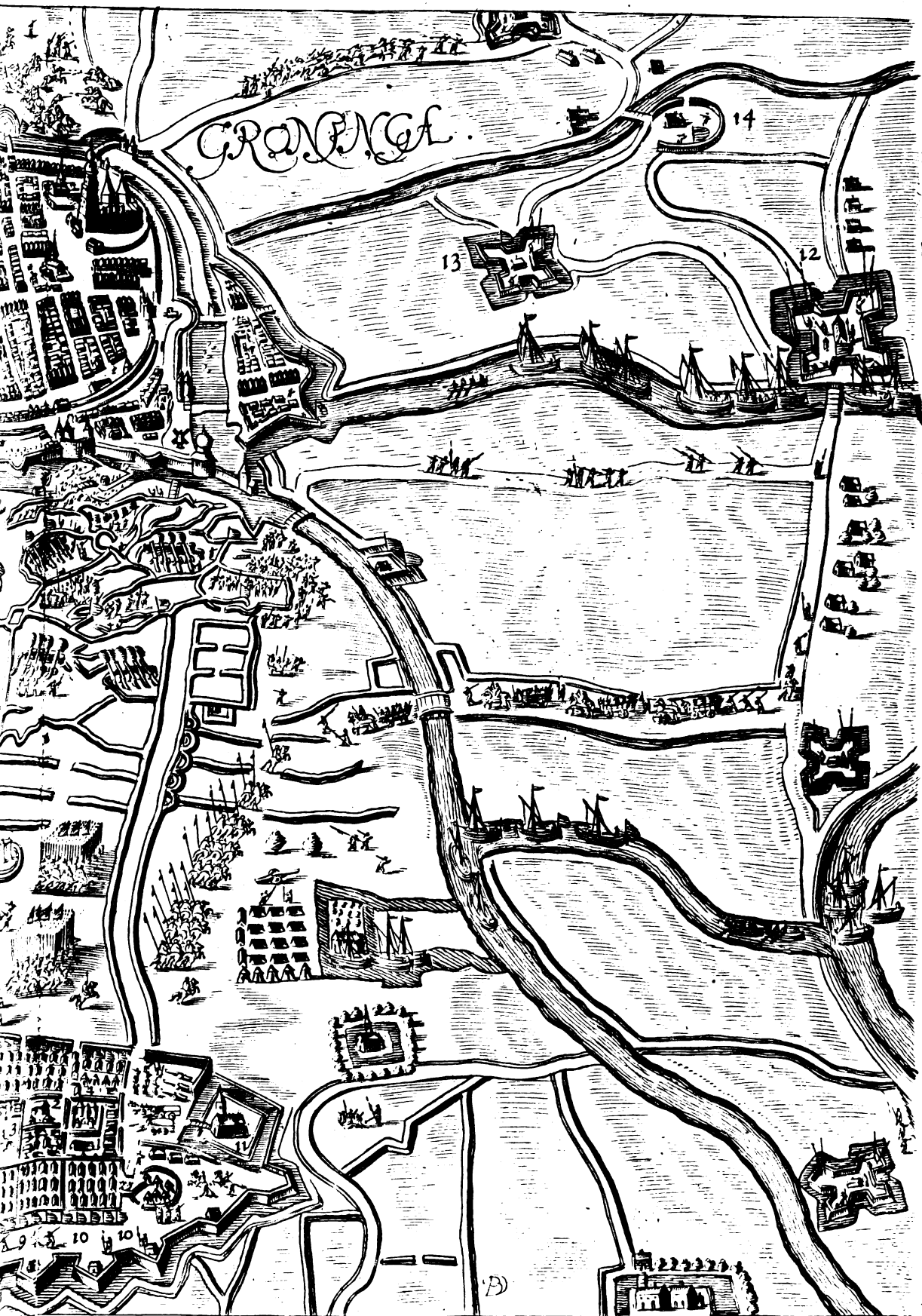
Gzaef Willem van Nassau verlost zijnde van sijnen Wyandt / sondt een deel van sijn Wolck in haer Garnisoonen / een ander deel leyde hy tot Vissliet, om den pas van Wyegandt teghen sijnen Wyandt te behouden / ende hy selve scheepde hem tot Solckamp , met drie duysent Man nae Bellingh - wolder - zijl , om Wedde weder in te neemen / dat sy oock naemen / om het nieuwe Fort op de Bourtange volkomelijck te besozghen / ende soo schickte hy alles ghereet te hebben / om des Winters die van Coevoerden toe - hoer te doen . Die van Groeninghen deden daer - en - tusschen een Conbop nae Verdugos Wolck hoor Coevoerden : Waer sy wierden beset met vyf hondert Paerden van Gzaef Philips van Nassau, dan / sijnen Menslagh wierde ontdeckt / ende en konde daerom maer omtrent 59 Wagens haer afneemen .

Alsoo nu Coevoerden hoor de Sterkten van Verdugo een tijdtlangh benantwt was met 3000 Man / ende 1400 Paerden / ende datmen ober het Wyss hen luttel konde toe-senden / so hebben de Geunierde Landen in Duptslandt doen aen - neemen een Regiment Duptsche Knechten / onder Gzaef Everard van Solms, Cousjngermeyn van den Prince Maurits , met oock een deel Paerdebolck / oock liet haer de Koninginne van Engelandt toe / een Regiment Enghelschen in haer Landt op te lichten / onder den Ridder Sire Françoys Veer , om ter eerster bequaemer tijdt goede

Verdugo Wolck trock troch / berie besopen / en Louwen - boeghs We-ginck troch eens - doot verstroyt.

De Gemelde Stercken neemen maer bolck an in Duptslandt.

3 5 9 4. goede Oorlooghe te voeren. Verdugo ende Graef Herman waeren van d'ander zijde daer tegen tot Brussel by Ernesto, solciterende oock om hulpe ende by-standt. Die van Groeningen selbe sonden een gheschenck van Silberwerck / ende twintigh schoone Paerden aen Ernesto, die van de Soldaeten van de Ho. Mog. Heeren Staten ghenomen wierden.

Dit aldus geschiet zijnde / trock den Prince Maurits met alle sijn Ruyterpe ende 25 vaendelen voetvolck na Arnhem om te ontfangen sijnen Hebe Graef Everard van Solms, met het Duptsch Regiment boven verhaelt / ende eenige ruyterten: Maer haer aen-komste wierde dooz hoge ober-bloeden van Wateren ende quade wegen seer veracht / daerom quamen sy t'scherpe af / oock hadde Verdugo sijn beste ghedaen om die te slaen / als sy omtrent de Lippe / op een nautwe passagie passerende waren / hy was van Coevoerden met elf Coznetten Paerden ende eenigh licht Doet-holck derwaerts ghetrocken / maer hy quam te laet / alsoo sy eerst gepasseert waren. Als dit Volck aen-gekomen was omtrent Yssel-oort, sterck 2600 te voet / ende 260 Paerden / soo wierden de byligghende Garnisonen by den Staten beschreeven / om omtrent Zwol te vergaederen / daer den Prince Maurits ten besten toe trock om Coevoerden te gaen ontfetten: t welck van Ernesto wel gesuspecteert wiert / ende dies hadde hy oock

Volck upr Zabandt derwaerts doen trecken: daerom den Prince Maurits hem geliet gelijck als oft hy wilde haer den Pas ober den Rhijn beletten. Ter wijle voeghde hy hem haestelijck by Graef Willem van Nassau, die alreede vergaert hadde wel dupsent Wagnen met allerhande nooddrust / ende waeren nu sterck wel thien dupsent te voet / ender twee dupsent te paert: Als sy nu tot Zwol vergaert ende by een ghekomen waren / sijn sy te samen den vijnden Maer in perimente slaghe ordze daer up ghetoghen ende ghekomen tot Daelsom, den seften Maer in ghelijcke ordze tot Ommen: Verdugo haer aen-komste ende order hebbende doen besightrigen / en heeft niet geraden gebonden de selbe te verwachten / maer den selvdenseften Maer geresolveert sijn Beleghe ende de Schansse by nacht te verlaten / ende is also den seften Maer daer van ghetrocken sonder trommel-slaghe / met al sijn oude Regimenten / te weeten die van Chimay, Arenbergh, Herman ende Frederick van den Berge, nemende den wegh nae Linghen toe / op welcken wegh veel van sijn Volck verliet: Waer dooz de Stadt Coevoerden, (die omtrent een-en-dertig Weken belegert gheweest was / wierdt ontfet /) ende van alles berlost zijnde / wel versoght. De in-ghenomen Schanssen wel vooz-sien ende beset zijnde reghen der Vyanden Aen-bal / is sijn Excellentie hetrocken.

Coevoerden
wozt by den
Pr. Mau-
rits ontfet.

Solms
heest met
heel volck
upr Duptsch
landt.

Belegeringe ende In-neeminghe der Stadt ende Landts van

GROENINGEN,

Gheschiet in den Iaere 1594.

1 5 9 4.

Verdugo hetrocken was; en heeft

dat sijn Princelijcke Excellencie met de hulpe des Alder-hoogsten / de Stadt Coevoerden ontfet / ende van alles vooz-sien hadde / ende dat

hy gheen Occasien ende ghelegentheden willen laeten passeren / de welcke dese Landen ende den Staet der selber souden mooghen dienstigh weesen. Is daer-omme met sijn gantsche Lee-gheer ghetrocken nae het Landt van Groeningen, t welck ghenoemt wert de Omme-landen. Die mette Stadt een Provintie ende Staet op hem selven is: nochtans met Drieslandt alsoo ber-

1 5 9 4.

Den Prince
Maurits
laet sijn Lee-
gher vooz-
groeningen
een .o. wep.

1594. verknocht / dat het by eenighe ghehonden werdt voer een Stadt van dese Probieintie.

Groeninghen is een onde Stadt ende omtrent 377 Jaeren voer Christi gheboorte (soo Munsterus seyd) van een Tropaeen Grunius ghebouwt. Sy heeft van binnen veel vloepende ende staende Waeteren / eenighe van natueren / ander voer konst ghemaecht weesende. De Stadt is groot ende met veel schoone Huysen versien / die by veel treffelike rijcke Bozgeren bewoont werden. Binnen weynigh Jaeren is alhier opgherecht een Academie ofte hooge Schoole / dewelcke redelijken versien is met Studenten / soo wel In-landsche als Vreemde. Alsoo de gemierde Landen seer veel aen dese Stadt gheleegen was / hebben de Hoogh- Mooghende Heeren Staeten gherefolbeert die te beleegheren : Achter-volghende dese Resolutie / soo is sijn Excellentie (als hier booven gheseydt is) naer Groeningher-Landt met sijn Leegher vertrokken / ende is voer de Stadt den twintighsten May ghekoomen / heeft die berent ende op-epscht / die hem beleefdelijken antwoorden : Sy en waer gheen Stadt om haer soo haest ober te gheben. Daer op heeft hy alle sijn Gereedschappen uyt de Schepen in grooten ghetael doen aen Landt brengen / tot het Beleggh noodigh zijnde : Te weeten / meenichte van Sperren / Deelen / Berders / Plancken ende Horden. Sijn Doetvolck waren omtrent hondert veertigh Waendelen ; sijn Ruyteren heeft hy op de aen-komsten / tot Suyclaeren gheleydt / welcke passagie betwaert zijnde / en konde hem niemant lichtelick sijn beleggh doen quiteeren.

Ghaef Willem van Nassau heeft den lesten May acht Waendelen Driesen tegen de Schansse van Auwaerder-zijl gesonden / daer Capiteyn Prenger in was / met 120 Man / obermits dese Schans op den rechten pas lagh / om den toehoer in 't Leger uyt Drieslandt komende / te verhinderen : Ghaef Willem dede die op-epschen / maer Prenger antwoorde / dat hy 't Gheschut verwachten woude / daer by segghende : Ick wil het waghen als een Mayken van 15 jaeren. Des morgens vroegh heeft hy haer met acht Stucken doen beschieten : ende haer wederom opge-epscht. Geduprende dit schieten / ende dat eenige Soldaten aen d'een zijde met Stormbrugghen ende Lederen aengingen om haer tot den Storm te bereyden / zyn

1594. verscheyden Soldaten hand'ander zijde (daer die van binnen luttel voer hreeden / midts dat het Morasch was) ober plancken / horden / vies-bruggen / ende diergelijcke ghereedschappen / bedektelick tot onder den Wal geraecht / ende de Schansse beklommen / schietende 't byer in 't Poerder ende Putten / daer van den Capiteyn Prenger doot bleef : Die van binnen haer van achter ober-wonnen siende / ende verschicht / hadden sy garrighenade versocht / dat haer niet begunst en wierdt / midts dat sy onlanghs te booren in 't in-nemen van de selbe Schansse / ongenaedigh gheweest hadden : ende oock den Crommel-slaeger diese op-epschte / trotsige antwoorde ghegeven hadden : alsoo bleven sy alle verslaeghen / datter boven 8 ofte 9 niet van quamen. Dit was een sterke plaetse / ende soude noch volck gekost hebben ; daer bleven maer twintigh doot / ende 60 ghequetst van des Princen Volck.

Den Prince Maurits dede den 28 May oock de Schansse van Slochteren op-epschen / die wel weynigher gheerden / maer verlieden 't den naesten Nacht : soo deden oock die van Hagenbruggho, ende van meer andere schanssen. Eer dese schanssen inghenomen waeren / waer dierte in 't Leger / voer 't Ruyten van de Waeteren by de voer-scheppen schanssen / maer daer nae wierdt alle noodduft goeden koop / midts datter een Graft gedolven wierde / waer by de Virtualie tot in 't groot Leger 't scheep konde ghevoert worden. Den Prince Maurits heeft daer voer wel 60 stucken soo groot als kleyn gehad / ende om die te planten / heeft hy sijn begravinghe van verre moeten beginnen / midts het meenighbuldigh schieten van die van der stad / en de Contrebaterie die sy maechten op sijn Gheschut / alsoo sy seer wel van Gzof-gheschut versien / ende niet veel steden haers ghelijck waeren / sy hadden boven de 400 groobe tonnen bugkrupt ende ander munie die noodigh was. Groeninghen is een stad seer volck-rijck / ende de Bozgerie in de Waepenen wel gheoeffent / zijnde een Oude / staetelike / byse ende heerschende Stadt alrijdt gheweest. Sy en hadden gheen Garnisoen binnen / maer de gechste ende gheringhe van haer Bozgerie / ende Inwoonders / waeren ober langhe als Soldaeten onder Waendelen gheoeffent / in stede van Garnisoen / ende wierden betaelt vanden Konink : boven dese hadden sy alrijdt Verdugos Rijcks-

verscheyde
schanssen
ghekoomen.

Stant / Des
scriptie / en
wesen hande
niet Groe-
ningen / ende
Beleggh.

Auwaerder-
zijl ingheko-
men den 15-
sten May.

5 9 4. volck ghenoegh tot haeren gebiede/ende nu in 't Beleggh hadden sp bijf goede on- de Waendelen daer van / onder den Oversten Lieutenant George van Laukema, bupten de Stadt op een gesterchte plaetse / genaemt Schuytendiep, onder de Schuyten liggghende / tot haeren behoefte.

Sp hebben oock meenige uptballen ghedaen / namelijk in de Engghelsche ende Driessche Quartieren / daer ettelijke kloocke Engghelsche / als Broocke, ende Capiteyn Wraie, doodt bleeven: Oock eenmael ober - bielen die van het Schuytendiep in de Gzachten Hittinga ende Hardo, twee Driessche Waendelen/ diens Lonten al uptghebluscht waeren dooz den regen / in de Gzachten liggende / sp versloeghen 15 Mannen / ende namen 17 ghevanghen / met beyde de Waendelen. Waer tegen de Trenchen stercker gemaecht werden / rondomme in den Leegher / soo wel teghen die van der Stadt als bupten. Men schoot oock upt het Leegher byper-hooghels / om den Vrandt in de Stadt te schieten / waer dooz veel Volck die bekommert waren om den Vrandt te bluschen / van 't Beschut ghequest wierdt. Alsoo die van bupten luttel profijt op de Wallen met het Beschut deden / midts die van binnen te kloock in 't repareren waren / soo hebben die van bupten een Poozte af-geschooten / ende oock eenen Weggh ofte Brugge / gaende nae een Kabelijn ofte Rondeel: Sp hebben meede eenighe Boltwercken ondergraben ende de Gzachten ghebuld / waer ober al- lengghens de Bozgerpe begonde moedeloos te worden / oock om dat haer uptghefonden Voden ende Ghesanten aen Ernesto ende Verdugoluttel hope brochten: Waeromme sp hebben dooz Trompetten ende andere bequaeme Vooden onderhandelinghe van ober-geven begonnen.

Den 13 wierde Johanten Bure upt de Stadt met Brieven van de Magistraet aen syn Excellentie ende aen Graef Willem ghesonden / daer in sp schreben gheresolveert te zyn te appointeren / midts dat het ghespreck ende onderhandelinghe binnen de Stadt gheschieden soude: 't Welck haer gheconsenteert wierdt / met benoeminghe der Persoonen die als Gijfelaers aen beyden zijden upt ende in fouden ghesonden worden / tot verseckeringhe der Onderhandelaers / mid'ler wijlen hielt het schieten op. Maer Bozghemeester Jarges soght middelen om alles om te flooten; Sp kreegh de Doer-lieden / Schuyten - schuybers / ende ander

Volckhen aen de handt / die op den vijftienden des mozghens met een gedyups ende oproer vooz 't Gaedthuyss quaemen / daer de Heeren vergaeddert waeren / seer dreyghende alle de ghene die van Accoordt sprecken wilden: Sp liepen Jan ten Burens Dups op / sp verstack sich / maer syn Dups plonderden sp. Ghebuprende desen oploop in der Stadt / soo quaemen de Soldaten / die in de Vooz-stadt laghen (welcke de Bozghers niet en hadden willen in de Stadt nemen) met Schuyten ober de Gzacht / klommen ober den Wal/ende met hulpe bande schuyt-schuybers ende Jarges aen-hanck / geraeckten sp in de stad. Als desen alarm ober was / schreef de Magistraet met den Trompetter die binnen der Stadt op antwoorde lagh te wachten / dat sp noch eenighe Weeckhen op ontfet wachten wouden / ende dat sp / sulcks seplende / met syn Excellentie ende Graef Willem verdraeghen wouden. Doe de Heeren saeghen / dat de Beleggherde haer aldus bespot hadden / soo ghinc het schieten wederom dapper aen / van allen kanten / ende ten liet sich niet anders aen-sien / dan dat dese Beleggheringhe eenen bloedighen uptganch neemen soude / want de quade partye was deur de inkomste der Soldaten seer ghestijft.

Den tweeden Julij was syn Excellentie in groot perijckel synes Levens / want gaende met Graef Willem in de Loop-graeben tusschen 't Kabelijn ende Drentelers-Looy / om te besichtigghen een plaetse daermen een nieuwe Batterye maecken soude / soo komter een Musquet-hooghel ghebloogghen teghen de Rondasse / die men vooz hem hielt / ende trefte soo hardt / dat de Rondasse hem teghen het Hoofst aen-stiet. In vier ghelijck perijckel was oock Graef Willem gheweest den thierenden Junij / gaende dooz een Loop-graebe / die qualijck ghemaecht was.

Der Stadt behoudenisse ofte verlies hinck principaelijck aen het Kabelijn / daerom oock het meeste werck ende ghelovdt hier op bedreeven is. Den tweeden Julij was men met de Mine dooz de ghebulde Gzacht ghekoomen / 30 voeten diep in d' een zijde van 't Kabelijn / upt welckers puncte de inghegraebene Wilghe-boomen met touwen ghetrocken wierden / soo dat d' Herde met groote stukken stortede. Den vijftenden Julij alkenen 80 voeten diep in 't Kabelijn gekomen was / en tusschen de 5 en 6000 pont pulbers inde mine gebzacht / hadde

5 9 4:

syn Excellentie is in groot perijckel.

het groot Kabelijn ontdermijnt zijnde /

1594. hadde / soo is deselve 's abondts ontrent thien upren aen-ghescecken / na datter een stuck Bos-gheschuts was los-gheschooten / daer mede alder Staten krijchs-volck dat in de naeste Loop-graeben was / een teecken wierth ghegheben om beldewaerts in te wijcken / ende alsoo het buyt en de slag der Minne te ontgaen / die aen-ghescecken zijnde / stracks eenen dompigen dooven slag / met een groetwelijche groote vperighe Wolcke gaf / daer in men veel Plancken / Hout / Aerde ende Steenen sagh bliegghen / oock Menschen. Eenighe Soldaten wierden upt het Kabelijn in de Gucht aen de Welsd-zijde gheloopten / ende aldaer / verbaest ende bedwelmt liggende / ghevanghen ghenoomen. Daer stonden drie Vaendelen Schotten vaerdigh / die stracks nae de gegeven sla z eenen aen - val deden / ende sp kregghen het Kabelijn in / sonder tegen-weert / ende het stontt sus en soo / sp souden in desen loop boortt tot in de Stadt gheloopten / ten ware dat een plancke (in de plaetse van de af-geschotene Brugge gheleptt zijnde) door de meernichte der boort bluchende Soldaten des Garnisoens / midden in stucken ghebroochen hadde / daer mede de Schotten den pas tot aen de Stadt benomen was: Doch sp bleben eventwel liggende in de upt-ghewoepene Minne / daer men haer sacken volants in bracht om Boort-weringen daer van te maecten ; want die van binnen dapper op haer schooten. Daer werden twee Capitens doot-geschoten / ende wel 30 Soldaten / soo doot als ghequetst. Hier na versochten die van binnen stille-stant / om hare Wonden te soecken ende te begraven / dat haer ghegunt wierdt / ende daer wiert dender ghevonden by de twee hondert. Dit maecte een verflaentwhepde onder de Soldaeten / als mede onder de krijters van de Boortherpe / die wettende datter noch vier Balderpen door de Guchten nae den Wal aen / (sonder datmen sulcks beletten konde) begosten te ghenaecken / soo hebben sp Johanten Bure, dien sp te booren in stucken wouden scheuren / betwillight tot sijn Excellentie ende Graef Wilhem te gaen / met versoeck dat eenighe mochten binnen hare Stadt ghesonden worden / om met haer te handelen. Dit wierdt haer af-gheslaegghen / maer ter andtwoorde ghegeven / indien het haer ernst ware / soo mochten sp selfs eenighe upt-schicken / met aen-biedinghe van Gyselaers tot haere verscekeringhe. Dit alsoo geschiet zijnde op den

Daer vande
Schotten in
genomen.

Daer ober
de Stadt
soekt te par-
ticiperen.

negenden Julij / hebben de upt-gesotene vele Punten ende Articulen op het Pampier gebacht ende geboortt / en waren onder andere: De hanteringe der Roomscher Religie / met behoudnisse alle der Gheestelijche Goederen / hanteringe der Gilden / ende der te-gentwoordige Overighepde en Officieren / bypheydt van Garnisoenen / Kasteelen ende slighinghe van alle de Schanssen ende Forten in de Omme-landen / upt-ghesonderde Delfziel, t welk men noch boort eenen tijdt-lanch soude moghen blijven laeten / ende daer na sichten : Dat de Stadt ende Omme-landen een Corpus maecten souden / ende hare Quota van Contributie op de Gys-talen der Omme-landen binden souden : Gheen rekenighe van eenighe ontfangen Penningen te ondersoeken: Confirmatie van allen Verhoopinghen / Sententien / Ordinantie / uptfluppingen van Ballinghen : Byt inhoomen boort de ghene die sp nae Bruyssel gesonden hadden: Los-latinge van alle ghevangene Boorters sonder rantsoen: Bebydinge van alle Licenten / Impossten / Contributien / den tijdt van twee jaren / tot opmaeckinge der Kercken / Toornen / Boorten / Buisen / Dycken / Dammen en Zijen / die gheboerende dese Belegeringe in stucken gheschoten ende ghebroochen waeren. dese Articulen zijn den Belegerden afgeslagen / ende in plaetse der selver / andere geschreven / ende in de Stadt ghesonden / blijvende daer en tusschen de upt-ghesondene in het Leegher. Die van binnen siende den doot daer sp in waren / ende geen ontfet vernemende: ende aenmerckende de beleefthepde ende billichhepde der Conditien die haer toe-ghesonden waren / hebben die nae wepnigh disputt / den derthienden der selfder aen-ghenomen / ende sp zijn beyder-zijdes onder-teekent gheworden. Daer van kop goet gedocht hebben de Articulen hier by te stellen om de curieuse te ghelieven; zijnde eene Stadt van vermogen / ende een Provintie presenterende.

IN den eersten, dat alle de Offensien, Injurien, Mis-daden, ende alle wegen van Feyte ende dadelijcke wercken gedaen, ende gheschiedt, ende volbracht van begin desler Troubelen, soo wel in de eerste als in de leste Troubelen, Alteratien ende Beroerten ghefallen, hoe die oock onder de Belogheringhe der Stadt Groeninghen teghenwoordelijcken gheschiedt, op wat plaetsen ende manieren dat het oock zy, soo in t generael als particulier, soo binnen als buyten sullen wesen; zijn ende blijven vergeven ende vergheeten, ende ghehouden als niet gheschiedt, sulcks dat tot geenem tijden geen vermaen,

Wetten
waer op
Groeninge
over-gegaen
is.

1 5 9 4. vermaen, mentie, molestatie, actie ofte onderfoeck met Recht ofte buyten Rechte daeromme gedaen, gemaect, ofte yemandt te laste gheleyt sal moghen worden, op pene dat die Contraventeurs ghereputeert, gheacht ende gestraft sullen worden als Perturbateurs ende Verstoorders van de ghemeine ruste ende vrede.

2. Sullen die van de Magistraet ende de In-gheseten van Groeninghen aen-nemen ende belooven ghelijck-se aen-neemen, ende beloven, by desen hen in de Unie der Geunieerde Nederlandtsche Provincien te reünieren, ende de Heeren Staten Generael der selver Provincien aenhangh, ghehouw ende ghetrouw te zijn, ende dat dien volghende die van Groeninghen als medelidmaet neffens den Provincien malkanderen als goede bondt-genooten, in goeder trouwen; ende ongheweynfelicker vaster ende onverbrekelijcker vrientdschap onder malkanderen onderhouden sullen, en in allen occurrenten malkanderen bystaen, om te wederstaen, daer uyt te houden, en te verdryven alle de Spangiaerden ende haere adherenten, ghebruyckt ende ghepooght hebbende boven allen rechte, redene ende bilickheydt den Onderstaten te verdrucken, ende de selve te priveeren van alle haere welvaert, ende in eeuwighe slavernye, servitude ende armoede te brengen ende te houden.

3. Item, sullen die van Groeninghen, Sauf rechts ende onverkort zijn, ende blijven in allen haere Privilegien, Liberteyten, Rechten, ende Vryheyden.

4. Item, sullen de Stadt ende Ommelanden in 't compareeren ende stemmen, in de Generaliteyt met alle het gene daer aen sal moghen dependeeren, hem reguleeren nae 't gene by den Heeren Generale Staten met goede kennisse van saken ghedecideert ende verklaert sal worden.

5. Dat mede de wel-gebooren Heere Graef Willem Lodewijk van Nassau, &c. Stadthouder ende Gouverneur der Stadt Groeninghen ende Ommelanden, nae luyd ende Commissie der H. G. Staten, erkent, aenghenomen ende ontfanghen sal worden: doch dat het different tusschen de Stadt Groeninghen en de Ommelanden gheresen, ende noch soude moghen rijzen, sal staen tot determinatie ende dispositie van de H. G. Staten, of haere Gecommitteerde.

6. Item, dat binnen der Stadt Groeninghen ende Landen, gheen ander Religie geexerceert sal worden, dan de Gereformeerde Religie, sulcks als die teghenwoordelijck in de Geunieerde Provincien openbaerlijck gheexerceert wordt, mits dat niemandt in sijn conscientie oft ghewissen sal worden geinquisiteert, ondersocht ofte beswaert: ende dat alle Kloosters, Geestelicke- ende Klooster-goederen, sullen in teghenwoordighen staet blijven, tot dat by den H. Staten Generael den staet van de Stadt Groeninghen ende Ommelanden, behoorlick gheredresseert sal zijn, mits dat als dan by de Provincien selfs op het ghebruyck der goederen, ende onderhoudt van de Geestelijcke personen, behoorlijcke ordere sal worden ghestelt, wel verstaende, dat soo veel de Commandeuryen van Warffum, Wijtwert

ende Oosterberum aengaen, dat die sullen ghehouden ende getraecteert worden als ghelijcke Commandeur en in andere Geunieerde Provincien gheleghen zijnde.

7. Ende dat tot verleeckertheyt der Generaliteyt van de Stadt, oock tot verhoedinghe van alle onrust ofte tweedracht tusschen de Borghers ende inwoonders, die van Groeninghen sullen in-nemen, vijf ofte ses van de Generaliteyts Compagnien voetvolck, die men met advijs van de Borgheren ende inwoonderen sal accommodeeren, ofte met Logijs-ghelt sal voorsien, ende dat op sulcken voer als naeder handt by sijne G. tusschen de Stadt ende de Landen sal mogen gheaccordeert ende ghevonden worden.

8. Ende aengaende het afworpen van de Schantfen ende Forten, sal het selve gheschieden naer ghelegentheyte, en by kennisse ende goetduncken van de Heeren Staten Generael.

9. Dat de Stadt Groeninghen met de Ommelanden sullen in 't bewillighen der generale Middelen ende Contributien, tot stuer van de ghemeine saecke hen conformereen ende ghelijck maecten, naer advenant van andere contribuerende Provincien.

10. Item, dat van alle de omslaghen ende Contributien tot noch toe uyt-gelchreven, omme gheslaghen ende ontfanghen, oock van de Domeynen daer van ghereeckent is, die reeckeninghe voor goetd sal worden ghehouden, en daer niet van gherekent is, sal reekeninge ghedaen worden voor de oude Heeren, mits datse hem van geenen voorderen ontfangh van eenighe restanten sullen onderwinden.

11. Item, dat alle de uyt-ghewekene van der Stadt Groeninghen ende Ommelanden, oft haere erf-ghenamen, wederomme gerestitueert ende toe-ghelaten sullen worden in hare goederen, soo die noch niet veralieneert oft verkocht zijn, midts dat onderlinghe goede civiliteyt sal worden ghebruyckt.

12. Ende aengaende de verkochte ofte veralieneerde ontoerende goederen, 't zy voor schulden ofte uytstaende lasten, als mede de geconfisqueerde goederen, ofte andersins sal den geïnteresseerden weder aen hem mogen krijghen de selve verkochte goederen, mits hy hem binnen den tijdt van vier jaeren de selve lossende voor hem selfs, ende betalende den koopschat aen den kooper, met de renten van dien, daer aen afslagh streckende die Pachten by den kooper ontfanghen: Ende soo in desen wel eenighe swarigheyt mochte vallen, sal 't selve staen tot decisie van de ordinaris competenten Rechter.

13. Item, sal een yeder Borgher ofte Ingheseten der Stadt Groeninghen, het zy Geestelicke ofte Wereltlicke personen, vry staen om binnen der Stadt te blijven, ofte op andere Steden, Landen ende plaetsen die Neutrael zijn, nae sijn ghevalen te moghen vertrecken, ende sijne residentie te nemen, in sulcken ghevalle haer propre ende eyghen goederen ghenietende, mits datse hun niet en sullen mogen begeven metter woone aen des vyandts zijde.

14. Sullen mede onder desen Tractate
P 3 begrepen

1594. begrepen zijn uyt alle uytheemsche Perfoonen, van wat qualiteyt ofte Natie die moghen zijn, hen teghenwoordelick binnen de Stadt Groeningen onthoudende, om binnen de selve Stadt haer woonplaetse te continueren, mits doende eedt van getrouwigheyt, ofte in Neutrale plaetsen te vertrecken.

15. Inghelijken wat Rente-brieven, Beset-brieven, Pacht-brieven, schulden, lasten, ende swarigheden van Abten, Prelaten, Geestelicke Perfoonen, soo uytlandsche als inlandtsche, die haer in dese troublen binnen de Stadt Groeninge begeben hebben, tot haere alimentatie ende onderhoudt ghemaeckt ende aen-gheleghit zijn, sal staen tot dienste van de Staten oft Magistraten van de Provintien ofte Steden daer onder de Corpora van de Stiften ende Kloosteren gheleghen zijn, om met kennisse van saecken daer inne te doen, als naer Rechte ende Justitie bevonden sal worden te behooren.

16. Oock sullen de Ghesanten der Stadt Groeningen, tot Brussel met hare Dienaren ende goederen in desen Verdragh besont ende begrepen zijn, mits in-komende binnen de drie Maenden.

17. Item, sullen de Borghers die gheduyrende de Belegeringhe ghevanghen moghen zijn, gherelaxeert worden, midts betalende haer rantsoen.

18. Item, sal de Stadts Regeeringhe bestaen by de Magistraet, des werdt verstaen dat de Magistraet ende geswooren Gemeenten, voor dese reyse by sijn Excellentie ende Graef Willem met advijs van den Raede van State sal worden ghestelt, ende dat voorts aen de verkiefsinghe van de Magistraet sal gheschieden, volghens het oude ghebruyck, mits dat in de plaetse van het uytdeylen van de Boonen (door welckemen den Raet plach te verkiefen) sijn G. als Stadthouder, vijf van de 24 gheswooren Ghemeenten sal moghen eligeeren, die als dan sullen procederen tot verkiefsinghe van de Magistraet, volghens het oude ghebruyck, ende dit gheduyrende dese Oorloghen.

19. Item, sal men in conformiteyt van de Unie der Stadt Groeningen ende Ommelanden sonder haer ghemeen consent ende bewillinghe, aen geen Koningen, Vorsten ofte Heeren, Steden ofte Landen transporteeren ende overdraghen, noch de Stadt met geen Kasteel bewaren.

20. Item, sullen die van de Magistraet met de Borgheren ende Inwoonderen van Groeningen, aen de Generaliteyt doen den behoorlijcken Eedt van ghetrouwigheyt, soo alle andere Steden hebben ghedaen.

21. Item, sullen alle Provisien, 't zy van ghelt, Amonitie van oorloghe, vivres, gheschut en andersins, van weghen den Koningh van Spangien in Groeningen gheschickt, oft andersins gheduyrende dese Oorloghe, daer inane ghekomen, over-ghelevert worden aen de Generaliteyt oft haer Gecommitteerde.

22. Item, dat het krijchs-volck van den Koningh van Spangien, sal uytter Stadt Groeningen ende het Schuytendiep vertrecken.

Aldus ghedaen ende gerefolveert in 't Legher voor Groeningen, den 28 Julij 1594.

1594. Volght het Accoord geslooten met den Oversten Luytenant George Lauckema, ende de ghemeyne Soldaten des Garnisoens.

IN den eersten, dat den Oversten Luytenant met alle Capiteynen, Officieren ende Soldaten (uytghenomen de Overloopers die op dese zijde ghedient hebben) haerlieder Wyven, Tros ende Bagagie, vry ende onverbinderen van yemandt: met haer volle gheweer ende Vaendels, de welcke sijne Excellentie haerlieder door intercessie van de Gedeputeerde der Stadt Groeningen, toeghelaten heeft, ende sonder trommelslagh, ende sonder brandende lonten, uyt der Stadt Groeningen ende haere legher-plaetse sullen trecken, sonder dat men haer Perfoonen ofte goederen met eenigh arrest sal moghen belletten, ende daese voorts vry ende veyligh gheleydet sullen werden over de Drenthe, tot den Heere Stadthouder Verdugo, ter plaetsen daer de selve met sijnen Legher bevonden sonde worden te ligghen, ende van daer over den Rhijn, doch met belofien, dat sy op dese zijde des Rhijns in drie maenden niet en sullen dienen.

2. Dat sijne Excellentie tot bevoorderinghe van alle Bagagien, Vrommen, Kinderen, kranccken ende ghewonden, die eenighsins den wegh te waghen sullen konnen gebruycken, bestellen sal laten 80 waghens, die hen lieden sullen dienen ende voeren ter plaetse voornoemt, met eenighe Commissarisen ende seecker Convooy, die sijne Excellentie ghelieven sal te committeren, om 't voorschreven krijchs-volck, Wyven ende Kinderen, met de Bagagie veyligh gheleyden ende te convoyeeren tot Ootmarssen, ofte ten versten tot Oldenseel, ende sal den Oversten Luytenant Lauckema ghebouden zijn, eenen Capiteyn alhier in ostagie te laten, tot dat de voorschreve waghens wederomme sullen ghekomen wesen.

3. Dat alle ghewonde Capiteynen, Bevelhebberen ende Soldaten, die overmits haere quetsuren ende krankheden den wegh te wagen niet en sullen konnen gebruycken, naer dat sy tot tamelijcke ghesontheit sullen ghekomen wesen, met verseeckerde Paspoort toe-gelaten sal worden naer haer Vaendelen wederomme te keeren, sonder veranderinghe van yemandt, hei zy dan te water of te lande,

4. Dat den Capiteyn Wijngaerden, sijn kosten betaelt hebbende, sonder eenigh rantsoen terstondt vry ende los ghelaten sal worden, soo oock alle Soldaten, Soetelaers, Wagen-lieden, die van desen Leger in der Stadt gevangen zijn.

5. Dat alle goederen van den Heere Stadthouder Verdugo, wesende binnen der Stadt Groeningen, vry ende veyligh sullen moghen passeeren, ende ghevoert werden ter plaetse daer den ghenen die daer van last is hebbende, bevinden

1594. bevinden salte behooren, ofte oock in de voorschreven Stadt blijven in versekertheit tot dispositie van den Heere Stadthouder.

6. Dat alle Peerden ende Bagacie, toebehoorende de Officieren van den Koningh van Spangien, hier niet wesende, vry ende veyligh sullen passeeren, ende met de krijchs-lieden gheleydet worden.

7. Dat alle Inwoonders tegenwoordelicken hare residentie binnen Groeningen houdende van wat Natie ofte conditie die mochten wesen, 't zy Officieren ofte andere, niemant nuytghesondert, oock de Geestelycke metten beyde Pastors, Iesuyten als andere werelicke Persoonen, met hare Vrouwen, Kinderen, Familien, ende haer by-hebbende levende have ende goederen, soo sy met de krijchs-lieden sullen willen nuytvecken, ghelycke gheleyde in alle vryheydt ende veylighheydt als boven sullen ghenieten.

8. En soo verre yemant van de voorschreven Inwoonderen, 't zy Man ofte Vrouw-persoon, door veranderinghe van hare saken ende affairen, met den voornoemde krijchs-lieden niet en konden vertrecken, dat den selven sal vergunt worden den tijdt van ses Maenden, te reeckenen van date van dit Accoort, binnen welcken tijdt sy alhier vry ende veyligh sullen moghen wesen ende blijven, hare nootelicke gheschiften verhandelende ende wytrichtende, ende daer naer met hare by-hebbende goederen ende Familien vertrecken, te water ofte lande, ter plaetsen daer 't hen ghelegghen sal wesen.

9. Dat alle Capiteynen, Bevel-hebberen ende Soldaten, die den Borgeren schuldigh souden moghen wesen, voor haer vertreck ghehouden sullen zijn, alles te betalen, ende in gevalle eenighe Bagacie daer binnen sonde wesen, toebehoorende den genen die absint zijn, ende den Borgheren met schulden verplicht mochten wesen, sullen de selve goederen soo langhe opghehouden worden, tot dat de Creditors (daer op Actie hebbende,) ten vollen betaelt sullen wesen.

10. Dat den Oversten Luytenant, ende Hoplieden, met den Bevelhebberen ende gemeene Soldaten (naer dat dit Accoort geslooten sal wesen) terstondt ende sonder wistfel uyt der Stadt Groeningen, Schuytendiep ende andere hare legheer-plaetsen sullen verrecken.

Ghedaen in 't Leger voor Groeningen, onder de hands ende Cachet van sijne Princelijcke Excellencie, den 22 Julij 1594. ghearresteert den 22 Julij 'savonds, ende overghelevert den 23 Julij des morgens.

Groeningen
wordt over-
ghegeven
den 24 Julij.

Hier op is Groeningen des anderdaeghs den 24 Julij over-ghegeven / ten ondancck van de ghemeene soldaten / die verhoopten met ghewelt tot hant ende plonderinghe te komen / maer de

Landen hebben die willen bewaeren ende met haer bereemigen / betoonende de Oorloge te voeren soo wel booz haer ghebuyren / als booz haer eyghen buyheden. Achtervolgende het boozgaende Accoort / soo zijn in de Stadt getrocken de Daendelen van Graef Willem van Nassau, Ian van Niel, Caerle van Wijngaerden, Steenhuyfen, Cobbe ende Appel. Haer volghden den Prince Maurits ende Graef Willem, die ten eersten de wallen besichtighden / ende bonden die boozwaer gheweldigh / also dat het noch moeyte soude ghehoft hebben / de Stadt met schieten ende gewelt te winnen. Op dese Stadt waren wel 10000 schooten ghedaen van grof gheschut / die wel gehoft hadden aen poeder ende kogels 100000 guldens. Daer bleven 400 van de Belegghers zijde doot / behalven de gequeste: Van die van binnen waren 300 soldaten doot ghebleven / ende heel Borghers. Daer wierden in ghebonden 36 metale stukken / behalven de pferen. Den Prince Maurits ende Graef Willem Lodewijck haer Gouverneur werden ghewillekomt ofte gegroet van den Weperman op den thooren / spelende op de kloeken den hooft van den 6 Psalm: Wilt my niet straffen Heere, &c.

Den 23 des Ouden styls / soo is den ouden Magistraet af-gheganc / ende by Graef Willem met vier Becommiteerden upt den Raet van State andere in hare plaetse ghestelt ende verhooren. De vier nieuwe Burgher - Meesters waren / Melto Coenders, Ioachim Alting, Harman Koninck, ende Egbert Alberda.

Den 24 stilo veteri, is de Borgerhe aen het Raedthuyse vergadert / om een nieuwen Eedt van getrouwicheyt te doen aen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael / ende haeren Stadthouder Graef Willem Lodewijck.

Den 26 / S. Maertens Kerck van de Beelden ghesupbert zijnde / is de eerste Predicatie by die van de Gereformeerde Kercke aldaer ghedaen.

Tot gedachtenisse van het in-nemen van Groeningen werde te dier tijden dit volghende Jaer-dicht ghemaect:

QuIntLI In PatrIVM fœDVS GroenIn-
ga Verla est.
Et noVa Nassovis parta trophœa VlrIs.
23 Iuli.

Den 24 Julij / soo is den Oversten Georga Lauckema met 9 Daendelen soldaten upt-getrocken / t'samen sterck wesende vijf hondert mannen. Daer onder heel siecke ende ghequetsen waeren /

1594. ren / nemende haren wegh naer Oldenzeel, daer Verdugo lagh: Graef Frederick van den Bergh begaf hem nae Lingen, in sijn Goubernement / ende leyde doorts Garnisoenen tot Grol ende andere plaetsen / hoe wel hy eenighe Regimenten / ende 8 Compagnien Peerden wegh liet gaen ober den Rhijn / de welke van Graef Philips van Nassau te bergheefs wierden verholght. Den Prince Maurits is op den 28. Julij On-den stijl / upt Groeningen vertrocken /

nemende sijnen pas doot verschepten: 1594. Driessche ende Hollandtsche Steden na den Hage, alle de Steden daer hy doot passeerde / hebben hem met Triumphe ende gheschencken vereert ende gecongratuleert: Het krijchs-bolck wierd in Garnisoene ghelept / behalven negen hondert Peerden / de welke onder ghetrouwe Heldt-obersten in Vlaenderen / Zaband / ende Tutsenbozgh verschepten courssen ende tochten deden / tot afbreuck van den bypand.

T A L - D I C H T,
Op negen heerlijcke Victorien, by de Ver-
eenighde Nederlanden, door het beleydt van
sijn Excellentie,
MAURITS van NASSAU,
Gheduerende vier jaeren verkregen.

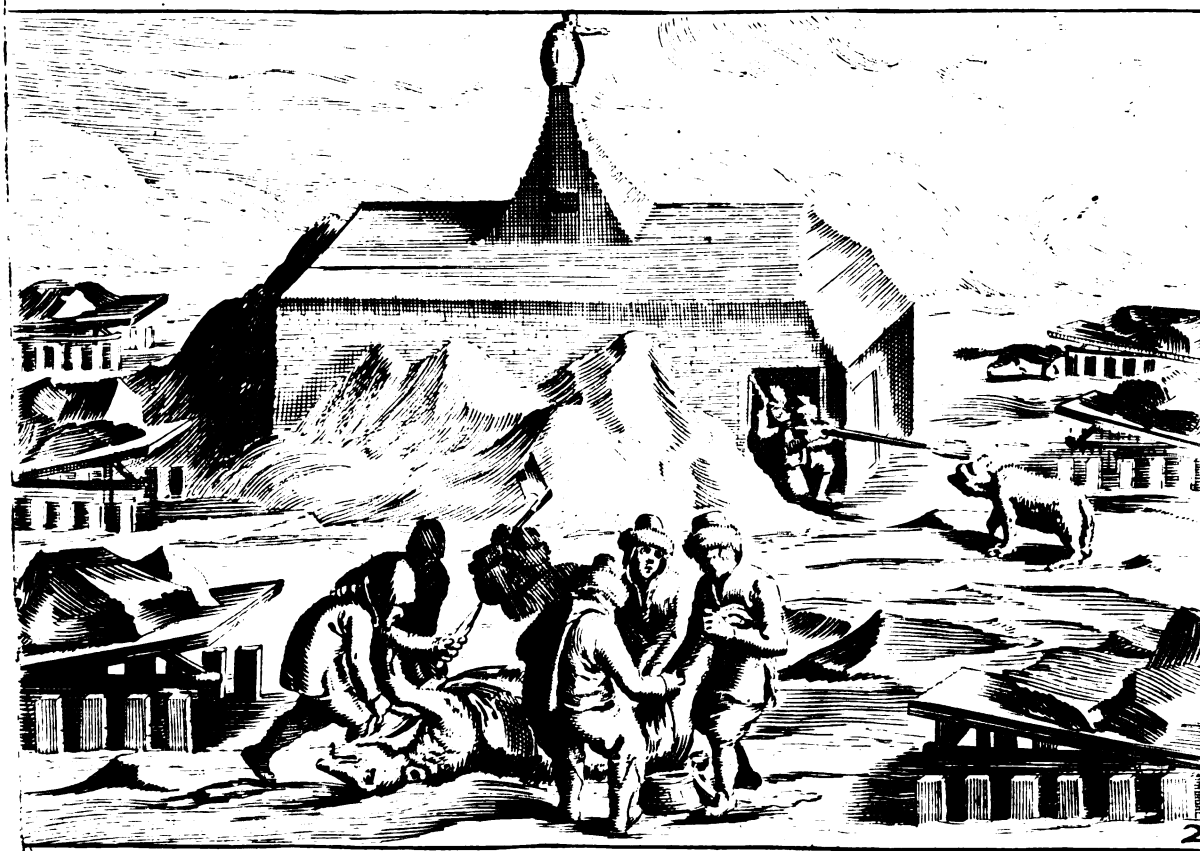
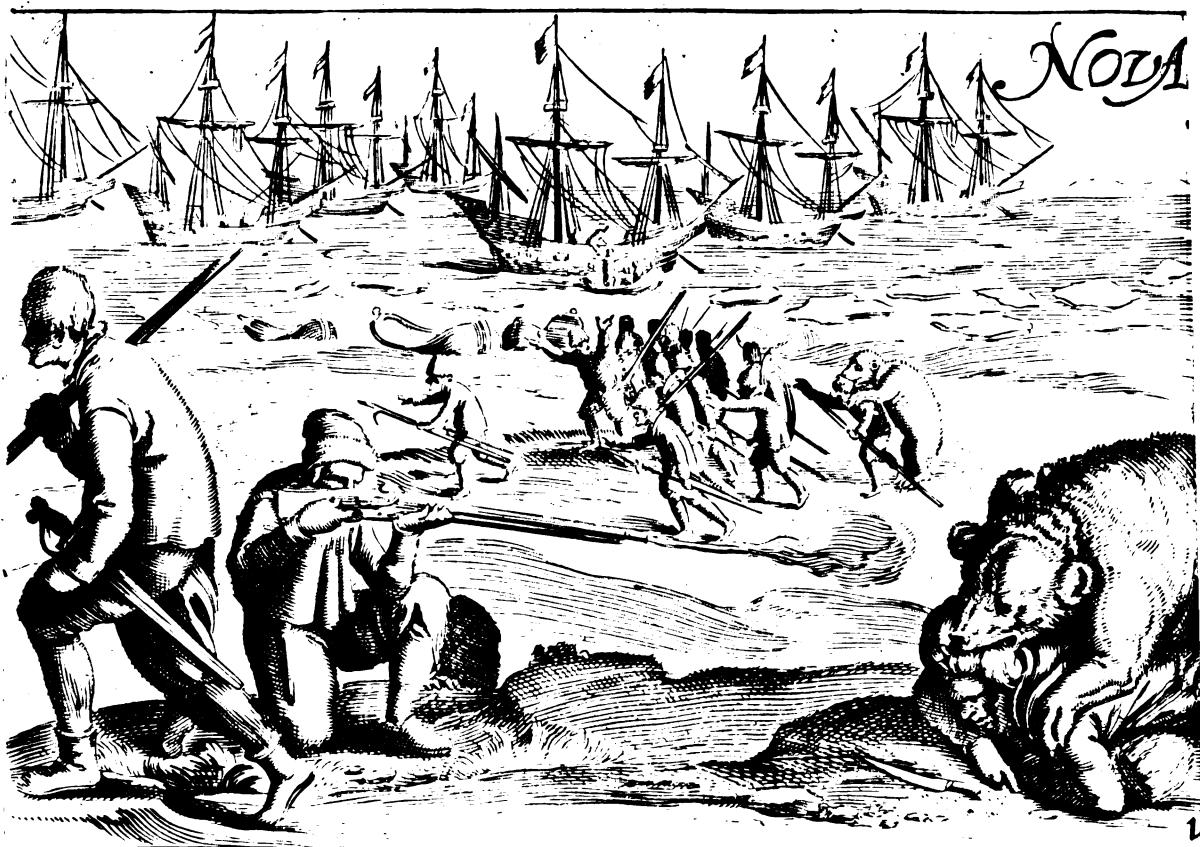
Neghen Sterckten vermaert doot den Lande verkregen /
Doot 't Nassausche beleydt / Nederlander leest in neghen.

- BREDA.** Mars onVerVaert slapt Voozt Wt Den tof sel Van Waepen /
Den derden Maert verstoort in Breda 's Konings knaepen.
- ZUTPHEN.** Nassovwen gVelt ZVtphoen CloeChelich Met Coztovwen /
Felix den Heldt sagh treen winner: Spangien in routwen.
- DEVENTER.** DeVenter Viel te Voet Van een StoM-anXt ghewonnen /
Mennige ziel doot 't bloet Barnabas heeft sien ronnen.
- HVLST.** HVLst sach Den sLach / VerDach Wt swaer gheween haer Lichte /
Septembri twee mael twaelf / nae d'Dnp' sp haer richte.
- BETV.** Doo De Vland Van 't Land Wt BetV was Vertoghen /
Nieuwegen doot MAURITS elf dupsent Maegden boghien.
- SLEENVYCK.** Strijck-wal noch Dijck / Steenwijck Voot 't geschVt en beVeide /
Julij den vijftien blp / quam sp aen Staten zijde.
- COEVOERDEN.** CraChelich ghewelt In 't Velt Dee CoeVorden Verflavwen /
Doot Protus feest; bebreest moest het de bypandt schoutwen.
- GEERTENB.** Weer-Loos Van Vest Voot 't best GeertVijdt Doet WeDer open /
Hollandt op S. Tebum bebydt werde van 't stropen.
- GROENINGEN.** Nassov Ver Wint Doot Vlijt Groeningen Maeght en VroVwe
Haer Beelden blindt / wech smijt Magd'leen upt die Landoutwe.

Dees' Victorien Heer neghen verleent u zeghen /
En dat sp tot u eer werden neghen mael neghen.
Landtsman verstaet ghy dit: hier mee sal ick het enden /
Zaband om V. welVaert t'onfwaert V haest gaet wenden.

I. Bijl.

De

De H.M. Heeren Staten vande Geunieerde

Provintien rusten eenighe Schepen uyt naer

NOVA ZEMLA, ende OOST-INDIEN.

In den Iaere 1594 ende 1595.

1594.

A-hoe-wel het schijnt buypen propooste/alhier (in't midden van alle de heerlijcke Victorien / die den Geber alles goets/ dese Landen dooz het be-

leypdt van sijn Princelijcke Excellencie gegeven heeft) te verhaelen ende te beschrijven de wonderlijcke / moepelijcke ende onghewoone repen om het Noorden / nae Vaygats ende Nova Zemla, beschghelijcks naer Oost-Indien. Soo en hebbe ick nochtans de selve niet konnen noch mogen oversaen ende achter de kiste (ghelijck men seyd) werpen / om aldaer vergheten te werden / ende dat om dese redenen : Ten eersten / al hoe wel dat met de Noordersche repen niet veel by dese Landen geprofitteert is / niet teghenstaende met de Oost-Indiaensche Wopagien is het teghendeel te profitelicker / ende nuttelicker dooz de Landen / ende de Inghesetenen van dien / gheballen ende af-ghelooopen. Ende de Ho. Mo. Heeren Staten hebben den Koningh van Spangien in die Landen / die hy meende hem alleen toe te komen / groote / ende merckelijcke afbreucken ghedaen / soo met in-nemen van Eylanden / Schepen / als anders. Waer mede sy de macht ende het in-komen des Koninghs merckelijcken verhoztet ende verachttert hebben : ende dese Nederlanden dooz sulcken middel van meerder ende swaerder Oorloghen bevydet. Ten anderen / hebben wy de selve oock daeromme hier mede by ghevooght / dat tot allen tijden / wanneer dat men de Victorien deser Nederlandtsche Provintien / teghen den Koningh van Spangien verkregen hebende / sal Leesen ende ghedencken / dat men als dan onder de selve mede binden sal / de mannelijcke daeden onser Inlanderen / diese buypen onsen Vaderlande / in verre ghelegghen Landen / ja eenighe duysent mijlen van de onse ghelegghen / ghedaen / gheleden / ende bedreven hebben / tot ver-

Redenen
waer om
dese Repen
hier inghe-
vooght sijn/

nielinghe ende verminderinghe van dien 1595.
Spaenschen Pharao. Ende om daer dooz hare kinderen ende Rae-komelingen / tot ghelijcke / ofte waer et moghelijcken / meerder aen-staeghen ende krijchs-daden te verwoeken ende op te maerken. Ten derden / op dat de Inwoonderen deser Gheunieerde Landen / nimmermeer en souden vergheten / maer altydt ghedencken / dat de Eeuwighe / Goedertieren / Drie-Enighe Godt alleene / haer alsoo begenadicht / beschut / ende beschermde heeft / teghen de macht des Koninghs van Spangien / ende sijnen bloedigen Raedt / dat sy in haere bloedighe handen niet gheballen en sijn. Dat sy (segge ick) sulcken kleynen Landeken zijnde / teghen den machtighsten Potentaet van gantsch Christenryck / hebben moghen staende blyven / ende niet alleen behouden 't ghene sy hadden / ende haer toequam / maer selfs hem in sijn eyghen Landen hebben moghen be-oorloghen / sijne Steden overwinnen ende af-nemen / ghelijck dooz hem beschreven is / ende noch volghen sal. Boven dit alles dat dese Landen gheduyrende dese veertigh-jaerighe-Oorloghen / (teghen natuer van de Oorloghe) soo rijck ende machtigh ghewoorden sijn / dat sy in het midden van alle dese groote ende kostelijcke Beleggheringen / noch Scheepen (welcke een grooten schat kosten toe te maeken / ende nae haer nemen) hebben konnen toerusten ende uytstenden / om haere vyanden te beschadighen. Verstaen hebbende het ghene tot hier toe als een Woor-rede verhaelt is / laet ons komen tot de Beschrijvinghe der selver Wopagien ofte Repen / ende aller eerst tot de Repen om het Noorden naer Nova Zemla.

De Geunieerde Landen wesende nu onder een vye Ragherringhe / ende ontslaegghen van de Pauwelijcke ende Spaensche Decreten / uyt-slypende alle Natien van des weerdighs bespelinghe / zijnde de Schip-rijckste Natie van der werelt / vol van goet Schipvolck ende zee-barende bedreven lieden:

Q

boven

1594.

De Grun-
derde Sta-
den doen
soecken nae
Noord-
Oosten den
kortsten
wegh nae
Oost-Indi-
en.

Om wie
de Waert om
t Noorden
besocht is.

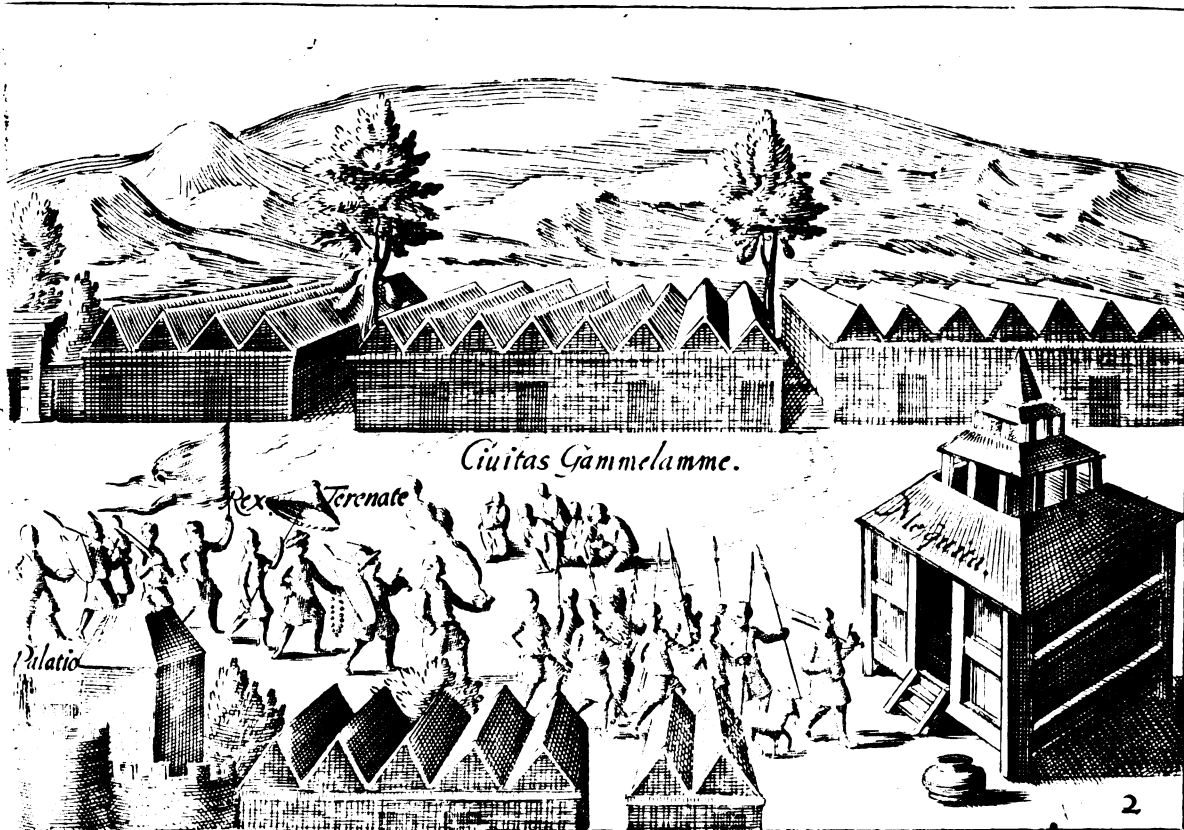
hoben andere daer in gheleert ende konstigh / alsoo de wercken ende haer gheleerde Cosmographen wel betoonen : hebben nu goet ghebonden de occasien waer te neemen / die haer hier te voeren van haer Ober-Heeren Keyser Karel de V. ende den Koningh Philips belet ende verhindert zijn gheweest / ten aensien van de Spangiaerden ende Portugesen / om dat die / de Nieuwe Indien eerst ghebonden / ende de Oude Oost-Indien eerst bezeyt hebben. Waeromme sp nu dooz t aen-gheben van veel bezeyde Stierlupden ende gheleerde Cosmographen / hebben doensoecken / ten eersten eenen wegh langhs het Noordt - Oosten / om te zeplen langhs Tartarien , nae de Landen van Cathay , China , ende Oost-Indien , ende alsoo de Eplanden van Iapan , Philippinas ende Molucas , &c. Die nu dooz twee Navigatien van de Engheleche / eerst by Sire Francoys Draeck Ridder / ende daer nae by Thomas Candisch (contom des Weereldts - klood ghezept hebbende) meer ende meer ontdeckt waren. Desen wegh langhs het Noorden / hebben de Engheleche meer-mael ghesocht / als Anno 1593. den Ridder Hugu Wiloughby , met Richard Chancellor : Wiloughby , die verspeide in Groenlant daer hy verbroos / ende met alle syn volck verbroosen zijnde ghestorben is / die naemaels jaer ende dagh daer nae / noch strijverbroosen ghebonden werdt / met alle haer ghereedtschappe / schift / ende Testamenten gheschreben. Maer Chancellor gheraecte in Moscovien / ende ontdeckte die Waert / die de Engheleche ende Nederlanders oopt sints jaerlijcks gebuyckt hebben ende noch ghebuycken. Van te voeren Anno 1556 heeft Steven Borocho , ende daer naer Anno 1580. Artur Pet , ende Charles Jackman Engheleche / de Noort-Ooste passagie ghesocht booz by Vaygats nae Tartarien , ende sints upt Hollandt Olivier Brunel , ontdeckte de riviere van Pechora . Maer alle dese / (hoe wel dat het schijnt datse niet verre van den wegh gheweest en zijn) hebben gheen passagie ghebonden / in t Noordt-Westen langhs de kusten van America ende Terra Nova , ofte Nova Francia . Hebben insghelijcks de Engheleche de passagie ghesocht / als Sir Marten Forbisscher die mael met veel schepen / daer na Ihon Davis heeft twee hondert mijlen boozder ontdeckt / ende meynde te binden het Eplandt America , ende soo van achteren van het Noorden nae t Zuiden te zeplen / ende

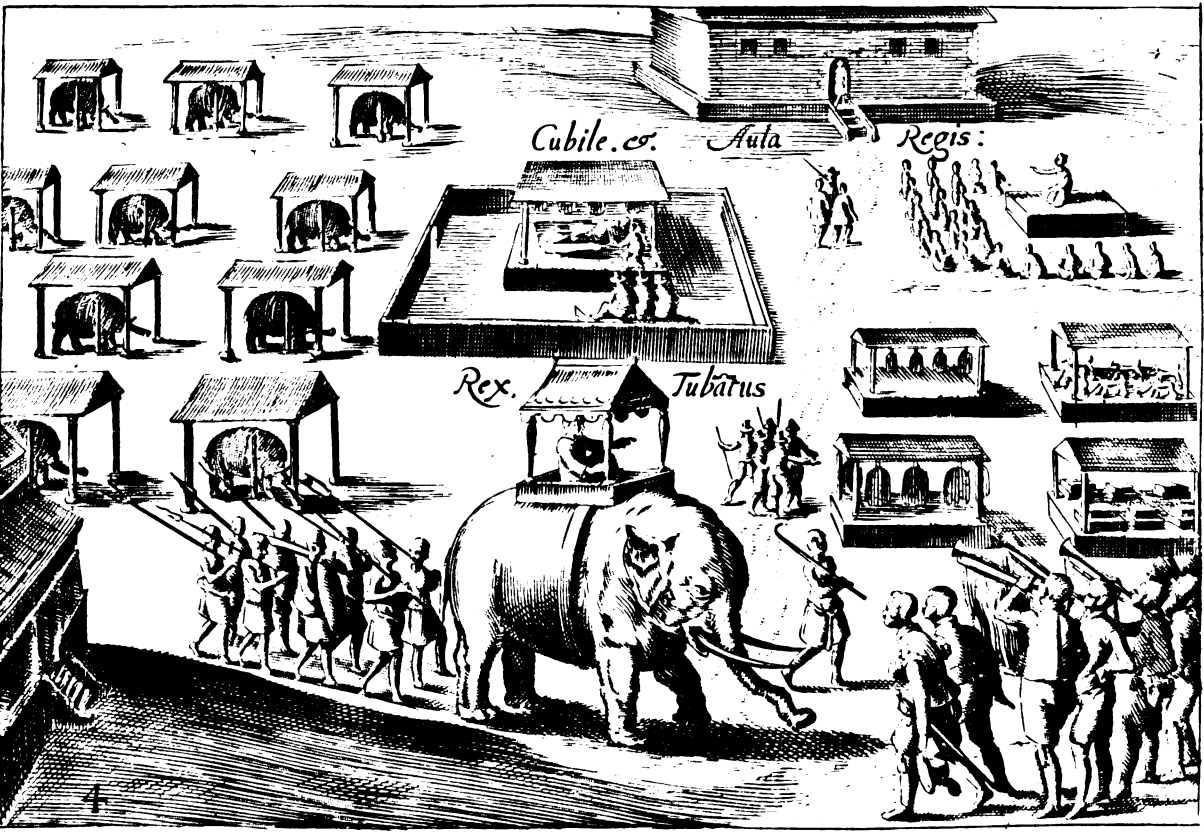
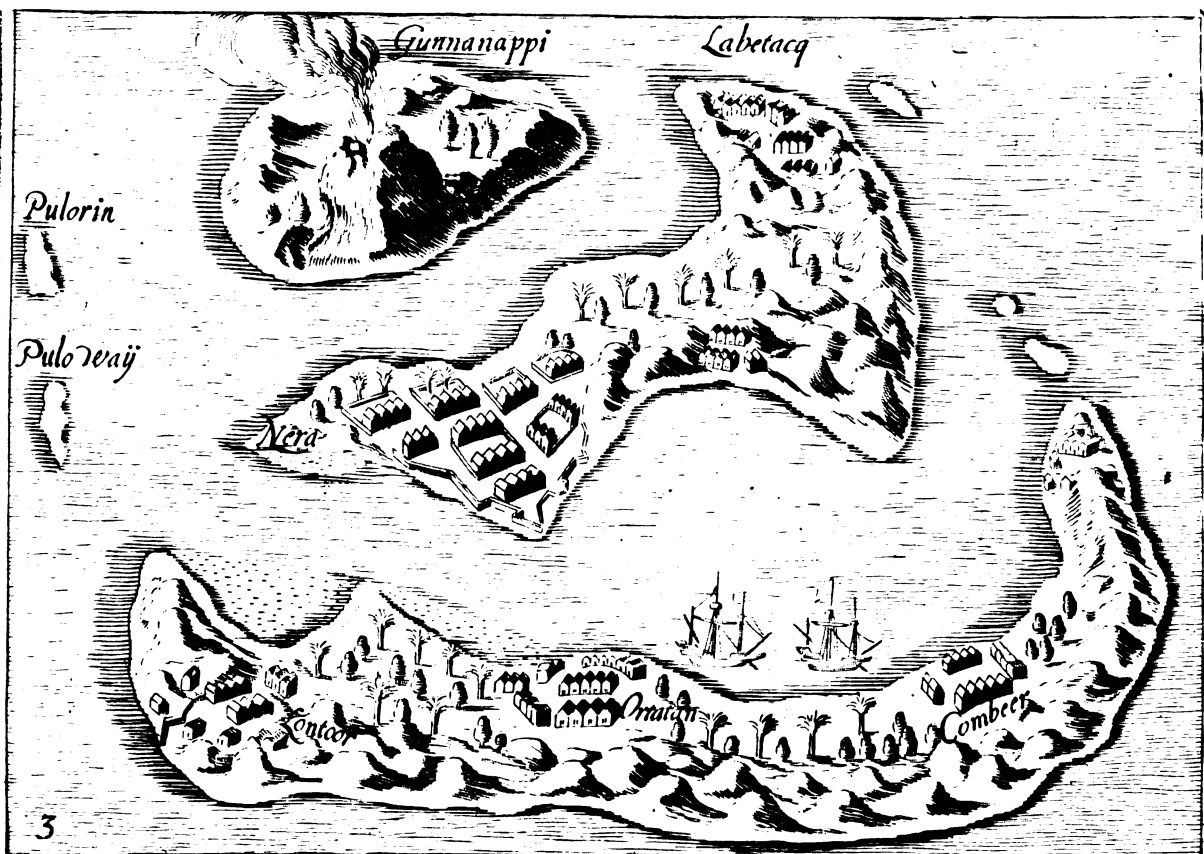
over te schepen nae China ; maer tot 1595 noch toe en hebben sp t niet volbracht.

Hierom hebben de Staten der Gheunieerde Landen in t leste van het jaer 1594. vier schepen upt-ghefonden / als een upt Amsterdam met een Jacht / onder t beleydt van Willem Barentsen ; een treffelijck ende verstandigh Stierman : een upt Zeelandt van Campveere , onder Cornelis Cornelisz , ende een upt Enckhuysen , met Ian Huygen van Linschoten , die eertijds in Indien ghewoont hadde / met Ysbrande Tercasles . Dese t samen uptvaerende op den vijften Junij / hebben de Amsterdammers haeren cours hoogher ghenomen wel tot seven-en-tseventigh Graeden hoogh / Noortwaerts / ende veel Ps ende Zee-Monsteren in Augusto ghebonden / maer t scheep-bolck onwilligh zijnde / ende bresende niet dooz te moghen komen / resolbeerden te keeren / die anders veel ende verschepten haepen / Havenen / ende Waepen ontdeckt souden hebben. De andere twee Schepen hebben Eplanden ghebonden / ende hebben die naemen ghegheben . Ten laesten hebben sp oock een straete ofte deurgangh ghebonden / ende dat nochtans in eenen Mist / als oftse van Godt daer henen ghestiert waeren / daer sp hem booz danchten. Dese straete bonden sp bequaem ende diep / zeplbaer / met groote ende klepne schepen de selve dooz-zeplende / bonden die langh vijf ofte ses mijlen / ende quamen daer naer in een grooter wyder / ende warmer Zee / daer sp het Ps booz haer sghen smelten / ende soo op de kusten van Tartarien , ontrent de Riviere Oby , daer sp Eplanden / volck / ende vrychtbaer Landt bonden : de Landen gabense al Nederlandtsche naemen / nae t gene haer hier en daer gebeurde ; oock de Strate noemden sp de Nassaulsche Straete : ende nae haer duncken mochten sp dooz ghebaeren hebben / soo sp last / bebel / ende nootdrust gehadt hadden / alsoo verblijt zijnde / keerden sp weder na de Straete / ende hebben alomme mercktekenen opgestelt / van dat sp aldaer gewest hadden / ende zijn weder den 16 September 1595 booz de Stadt Amsterdam gekomen.

Op haer rapport hebben de Staten beslooten de Waert te vorderen / pberende om t rechte Chyristen Ghesloobe in die onbekende Landen (niet als de Spangiaerden met ghewelt van Waepenen / maer met Chyristelijche middelen ende trouwe handelinghe) te planten ende te verbeypden / ende haer Zee-vact / Disscherje / ende Koop-handel

In t Noort
Oosten wort
de Nassau-
sche Straete
ghebonden
om na Oost-
Indien een
korte te
zeplen / Anno
1595.

1594. handel te vermeerderen / zijnde dien wegh meer dan 2000 Duytsche mijlen korter dan de Waert van de Portugesen / langs Cabo de bona Esperance, ende veel sekerder / bevizijt van Zee-roovers / ende veel min perijckel van Siecken / mits dat sp niet en behoeven te passeren de Linie Equinoctiael, gelijk de Portugesen in 't gaen ende komen hier-mael doen moeten.

Twede reyse
nae Moba
Zemla.

Alsoo hebben de Staten der gheuni-eerde Landen de Kiepe ander-mael herbat / ende het volghende Jaer se-ben Schepen toe-gherust / te weeten / tot Amsterdam twee / tot Enckhuysen twee / Zeelandt twee / ende Rotterdam een; de sasse waren met allerley Waren ende Geldt gheladen / die de Koopluy-den by sonder byacht / Conbopen en-de Licenten / mochten upt-ende in-bzenghen / elck versien met Commingsen om het Goedte te verhandelen / het se-benste zijnde een Jacht / hadde last / soo wanneer de andere Schepen souden ge-loopen weesen om de Cabo Tabin, de-welcke booz den uptersten hoek van Tartarien leydt / ofte soo verre datse Zupdelijck soude mooghen aengaan / sonder eenigh hinder van het Jg / datse dan weder-omme soude keeren ende tijdinge bzenghen van de andere Sche-pen. Van welke Schepen Jacob Heemskerck, Opper-Commings / ende Willem Barentz Opper-Schuyman en-de Pilot was. Eenighe van de booz-schreeven Schepen hadden last daer omtrent te verblijven / om te weeten hoe langhe den Winter ende het byesen daer duert / daer toe ghereedt-schappe meede neemende / om Stoven op te stellen. De verstandighste Cos-mographen byesen niet van den booz-ganch / maer alleen dat het Promonto-

Welck upt
Oost-Indien
eerst is inde
Duytsche zee
gehooren.

rium Tabin mochte te veel Boozd-twaerts strecken / 't welck veel achten onmoghelijk te weesen / mits dat seker Indianen (als Plinius schijft seben-en-bijstigh Jaeren booz Chisti Gehoorde) waren by onweder gebze-hen op de kusten van Germania, ende gheschoncken tot Quintus Metellus Ce-ler, Stadt-houder der Romeynen in Byzankrijck / by den koninck van Suevia. Ende sints noch (alsoo Domi-nicus Niger beschijft /) eenighe andere meede ten tijde van Kieper Frederick Barbarossa, Anno 1160. Ende daer nae noch eens / also Othon in de Histo-rie der Gotthen vermaent / datter wee-der Indiaenen booz Tempeest van Oost-Indien ghebzeven waeren op onse Duytsche kusten. Alsoo dat-ter te hoopen is / daer dat Volck leven-

de ghepasseert was / onversien ende onerbieren / dat de onse van alle ver-sien / den Wegh eens sullen ontdec-ken. Ofte sullen moghen bezeplen de Sibiere Oby ende Quian, die diep upt Tartarien vallen : Van waer sp booz-der allenghskens sullen moghen onder-soecken : welke Kiepe ende Wegh / soo sp ghebonden werde / soude een heran-deringhe van koop-handel alle de Wee-reldt booz maecken. Naer dien dit Ghetweste ende dese Landen zijn ober-bloepende van Zijde / Cartoen / Wol-le / Looft / Tin / Kooper / Gout / Sil-ber ende Ghesceenten. De principale Kiepers ende Bewinthebbers van dese Kiepen zijn ghetwest / in Zeelandt den Tresorier van Zeelandt / Heer Jacob Valck, met Christoffel Roelhus, Pen-sionaris der Staten van Zeelandt / ende veel Koopluyden / als Balthasar Mou-cheron, ende tot Amsterdam, Petrus Plantius, Jan Ianz, Karel, Dirck van Offe, ende meer andere / te lanch om te verhaelen.

1595.

Op hoope van goet succes / zijn de booz-noemde seben Schepen ghesae-mentlijcken den tweeden Julij upt Texel ghezeydt naer Boozden toe / ende in 't Boozd-Oosten varende / hebben sp in 't Jaer 1595 in de Passantsche Strate te veel Jg gebonden. Ook booz contra-rie Winden quaemen sp daer te spaede / maer hebben aldaer by den volke meed-der particulariteiten verstaen. Ende naer verseypten perijckelen ende mop-ten / sonder het booz-ghenoomen wit te treffen / op den 18 November desselven Jaers wederomme de Wase ingheko-men. Het goede hoope dat sp de selve Passagie noch een-mael souden vin-den / ende tot haer booz-neemen ghe-raecken.

Samen van
de Kiepers die
op Moba
Zemla toe-
ghemaecht
hebben.

Daer omme ten verden-mael de selve Kiepe / by den Gaet der Stadt Amster-damme (vermits de Ho. Mo. Heeren Staten der gheunierte Landen / niet raedtsaem bonden / tot kosten van den Landen / meerder moeyten ende onko-sten te doen / beloovende niet reghen-staende / soo iemandt de Passagie konde binden / een vereeringhe van een mer-celijcke somme Gelds) ter handen ge-nomen werde / dewelcke in het beginfel van den Jaere 1596 twee schepen toe-gherust hebben / daer van sp het schip-volck op tweederley conditien hebben aenghenomen / te weeten watse souden hebben indiens hare Kiepe niet en kon-den vol-boeren / ofte booz-koo-men / ende wat sp souden hebben / soo sp den Wegh van China bonden. Beloovende haer grooten Loon so sp

De reyse ten
verden-mael
verbat.

1 5 9 4. de selve honden binden/om haer kloekmoedigh te maechen / ende tot neerstighheyt aen te porren / nemende soo veel onghetroonde Personen / als sp eenighsins mochten / om datse doozdijf ende kinderen niet t'huys getrocken wordende / haer begonnen werck mochten volboeren / ofte niet versae ghen / ende van de reyse alsoo afghe-trocken werden.

Op het een schip was Schipper ende Commijs van de Hoopmanschappen / Jacob van Heemskerck , ende opperste Stuyman Willem Barentsoon , ende op het ander / Schipper ende Commijs Ian Cornelissoo Rijp.

Ende zijn alsoo op den seftienden Maep in den Jaere 1595 t'zepl ghegaen upt het Wle / maer wierden van den Noord-Oosten-Windt ghedwonghen weder inne te loopen met groot perijckel. Ende herbatten den achtienden derselver haere reyse wederomme / ende zeilden soo verre Noordwaerder upt / dat sp den neghenthienden Junij op tachtigh Graeden ende elf Minuten waeren / daer sp een nieu Landt vonden : sp boeren naer het Landt / ende eenighe mijlen binnen in een inwoijch / t welck sp achtten Groenlandt te wesen / ligghende op 80 Graeden : sp bonden hier loover ende gras / ende gras-erende Wieren / als Beer en ende verschepe andere / ende veel nam koude ende Ps dan op 76 Graeden.

Van daer zeilden sp weder te rugge / nae een Eplandt / dat sp te boeren Beerenlandt ghenoemt hadden / om de menighe van de witte Beeren die aldaer ghebonden wierden : omtrent dit Eplandt scheyden dese twee Schepen van den anderen ; Ian Cornelissen boer weder nae de tachtigh Graeden / daer meynende doorgangh te vinden tot de Oost-zijde van het Landt op tachtigh Graeden / van dat Schip en richte niet veel anders upt / ende quam t'huys.

Het ander Schip met Willem Barentsz. ende Heemskerck , zeilden nae Nova Zemla , daer sp Noordwaert om boeren langhs de kusten / tot een Eplandt dat sp Orange noemden / omtrent de seiven-en-tseventigh Graeden ghelegghen : Van daer keerden sp nae het Zuyden / om den werck / daer sp soo veel Ps bonden / dat sp het Landt niet boozder hebben konnen ontdekken : alwaer sp in t'leste van Augusto met het Schip nae Landt boeren / daer het inboos ende met Ps beset werd / dat het van daer niet en mochte : soo dat sp daer resolbeerden een Huys te

1 5 9 5. bouwen / van het hout dat sp daer vonden ghezeven op de Zee-kant / daer sp haer goet / stoffe / waere ende Dietmaie upt het Schip in bracken / ende bleven daer den gheheelen Winter ober / daer sp met de koude ende Sneeuw / daghelijcks alsoo overvallen ende ghequelt wierden / dat noopt desghelijcks ghehoort is. De wonden van het Huys binnen / daer dese dertien oft veertien mannen in woon-den / waeren dypmen dich bejsoosen van des aefens bochtighheyt / met teghenstaende dat sp nacht ende dagh daer groot byer maschten.

Sp hadden oock veel van de groote witte Beeren te lijden / die haer ettelijcke mannen verslonden / oock met de witte Doffen / die sp vinghen ende aten. In den Winter saghen sp daer gheenen Dagh oft Sonne / dooz den vier-en-twintighsten Januarij 1596. maer alsoo dat sp maer een stuck daer van en saghen / van den seiven-en-twintighsten Januarij saghen sp de Sonne gheheel rondt upt.

Den twee-en-twintighsten Junij boeren dese lieden weder van daer / met twee schuyten ofte groote booten / die sp op-ghemaecht hadden / ende lieten haer schip aldaer noch vast in t'Ps kreecken / in t' Huys lieten sp een gheschijfte / in een musquette poeder maete ghedaen / de welcke sp inde schootte van t' Huys hinghen / waer in sp scheyden / hoe dat sp daer ghekomen waren om te zeplen van Nova Zemla na Chyna , ende hoe sp upt noot met twee booten weder t'huyswaert boeren. Alsoo zijn sp nu met groote pijn / atmoede ende koude / Anno 1597 den 2 October gekomen binnen Cola in Laplandt , daer sp bonden haer ander schip van Ian Cornelissen , dat alreede een reyse in Hollandt ghedaen hadde / ende zijn met hem van daer in de Maese in Hollandt den neghen-en-twintighsten Octobris aen-gekomen / maer Willem Barentsz. was in t't'huys komen ghestorven / alle sehzijfelijck bescheet ende Caerten van sijn Wopagie naelatende / het welcke de Leser sal moghen lesen in die selvighe Pabigatie / Ghedruckt tot Amsterdam , by Cornelis Claesz. waer by wel te verseyren is / dat men niet al upt der hoope is van by het Noorden eenen wegh te vinden na de China.

In t' korte / de Geyfen van Nova Zemla verhaelt hebbende / komen wy tot die van de Oost-Indien , de redenen die de Hoog. Mog. Heeren Staten en de Inwoonderen der selver betweeght heeft

En nieuw
ontkent
Landt ghe-
vonden.

In Nova
Zemla is t'
s Winter
altijt nacht
sonder Son-
ne tot den
27 Januarij.

Wederom
haert van de
Hollands.

1594. heeft te beginnen ende te aenhanghen zijn dese: Dat sp-lupden saeghen dat haeren Handel ende Zee-baerdt op Spangien daeghelijcks sozghelijcker wierde / om dat sp daer te verwachten hadden arresten van haere Scheepen / confiscacien van hare Goederen / vangnisse van hare Schippers ende kooplieden / onder pretext dat sp upt Neder-landt quamen: Of dat sp moesten van de Inquisitie al-daer van haer Gheloofte ghe-examineert worden / ofte dat sp den Koninck moesten dienen / meest sonder / ofte booz klepnen Loon / ende dat dickmael teghen haer Vader-landt ende Ghemoedte: Soo wierdt er ghetracht oock upt haer Oorlooge een nut ofte profijt te raepen / de occasie waer-nemende dat sp nu upt het Spaensche Jock verlost ende be-rijdt waeren / waer deur sp te voeren de Wereldt niet mochten bezeylen / noch op beyde de Oost-oft West Indien waeren / op de kusten van Afriken, Guinea, Brasilien, noch op de Eplan- den. Dese consideracien hebben eeni-ge beweght / (hoopende van Span- gien af-ghesneden te blijven) een Ghe- selschap op te rechten / ende den koop- handel op Oost-Indien oock te versoek- ken.

Neem Hol-
landse koop-
lieden sendt
hier Schepen
na Oost-Indi-
en / 1595.

Compagnie
van verre.

Maen van
de eerste
Schippers
ende Commis-
sen die na
Indien ghe-
vaeren zijn.

Alho datter in 't Jaer 1594 tot Amsterdam neeghen kooplieden te sae- men ghespannen zijn / ende een Com- pagnie ghemaeckt hebben / namelijk Hendrick Hudde, Reynier Pauw, Pieter Dircksz. Hasselaer, Jan Janz, Carel, Jan Poppe, Hendrick Buyck, Dirck van Ofse, Syvert Pieters, ende Aert van Grotenhuys. Dese kooplieden zijn de eerste gheweest / die boozghenoomen hebben op Oost-Indien te handelen / ende ghenoemt werden de Compagnie van Verre. Ende hebben hier nieuwe Scheepen doen maechen / te weten / twee groot zijnde twee hondert ende dertigh lasten / het eene was genoot Mauritsius, ter eeran van den Prince Maurits, haren Stadthouder; gemon- teert met ses swaere stucken / 14 gote- lingen / vier swaere ende 8 klepne steen- stucken / roers / ende Musquetten naer advenant / hebbende 84 Mannen / tot Schipper Jan Janz Molenaer, ende Commis Cornelis Houtman. 't Ander Hollandia, een Schip van hondert ende dertigh lasten / versien met 85 Mannen / 7 metalen stucken / 13 gote- lingen / vier groote / acht klepne steen- stucken / roers / musquetten nae beho- ren / ende hadden booz Schipper Jan Dignumz, ende booz Commis Gerrit van Beurningen. Het derde was ghe-

noemt Amsterdam, gemonteert zijnde met 59 Mannen / ses metalen stucken / 10 gotelingen / 4 groote ende 6 klepne steen-stucken: hebbende booz Schipper Jan Jacobsz Schellinger, ende booz Com- mis Reynier van Hel, groot zijnde hon- dert lasten. Het vierde was een Spa- nasse / ghenamt het Duyfken, groot 25 lasten ofte 50 baten / ghemonteert met 20 Mannen / twee metaelen stuc- ken / ses gotelinghen ende twee steen- stucken / hebbende booz Schipper Si- mon Lambrechtz.

Dese Scheepen zijnde gheboordert by de Hoo. Hoo. Heeren Staeten van Hollandt / ende geassisteert van meta- len Beschut / ende wel toegerust: heb- ben sp nae Oost-Indien ghebestineert / om aldaer een Vaert te beginnen / en- de eenen vasten Handel met de In- dianen te maechen van Specerpen / in- sonderheyt ter plaetsen daer de Portu- gesen gheen gebiedt en hadden: om al- soo de oberlasten der Spaengiaerden te ontlieden / ende niet meer benoo- dight te zijn het selve met soo grooten perijckel in Portugael te haelen: Al- waer de Castiliaenen vast veel Portu- gesen onder deksel van Religie by de Inquisitie selve versaeghden / die beele in Hollandt ende tot Amsterdam quamen ende aldaer met haer Familie needer sloeghen.

Dese vier nieuwe Scheepen ghewa- pent met 23 metalen stucken gheschuts / 43 pteze gotelinghen / ende 36 steen- stucken / ende boozs versien met alle noodtdyft tot een langhe siepe / op- hebbende ontreut twee hondert ende vijftigh Mannen / zijn t'zeple gegaen upt Texel den tweeden April / Anno 1595 / ende zeyden naer Cabo de bonne Esperance. Sp ontmoetden een Por- tugaelische Caraque / die den Nerts- bisschop van Goa voerde nae Indien / die sp genoegh machtigh waeren / maer volghende haren last / en misdeden die niet / dan voeren een Boordt / en- de toonden malhanderen vriendt- schappe.

De booz-schreeven Cabo kregghen sp den 2 Augusti daer nae in 't ghesicht / daer het Dolek veel sieck wierdt ende slozhen; dies onthielden sp haer (heb- bende de Cabo booz-schreeven omghe- zeydt) ontreut het Eplandt Madagaf- car, ofte van S. Laurens ghenamt / al- daer sp twistig wierden (een Quater dat soodanige lange Wopagien onderwoz- pen / ende seer sozghelijck is) hebben haer aldaer ende in 't Eplandt van S. Maria lange onthouden. Weeder haer siep- se boozderende / zijn sp Anno 1596 /

den 3

1594. den elfften Junij onder het Epland van Sumatra gekomen / ende alsoo hebben sy de Landen daer alomme versocht / oock zijn sy gekomen in 't Epland Java Major, in de koop-stadt van Bantam, daer sy koop-lieden bonden upt Eurchpen / China / ende andere Landen. Alhier hebben sy haren koop-handel van Peper ende Specerjen begonnen / alwaer sy dooz het benijden van de Portugezen in suspitie sy den Gouverneur van 't Landt zijn ghebrocht / die ten lesten van de Portugezen om-ghekocht zijnde / den Hollanders byandt is gheworden.

Daer nae wierden sy byhangs overballen van de Indiaenen / onder 't desel van vriendschap / daer ettelijcke van de Hollandische Gecommitteerde ende den principaelen Schipper boozsteecken wierden. Alsoo dat sy niet konden volkoornelijcken haeren koop-handel drijven ofte voldoen. Waer over sy / siende datse seer gestocht waeren van Dolch / een van haere Schepen leedighden ende verbranden / te weten Amsterdam ghenoomt / om d'andere beeter te bemannen ende te bewaeren.

Den 11 Januarij / in 't Jaer 1597. resoltbeerden sy naer hups te vaeren / ende quamen aen het Epland Baly, liggende be-oosten van 't groot Epland Java, alwaer sy van den Koninck wel getracteert wierden / soo dat daer twee Hollanders met haeren byen wille aen landt bleven.

Van daer wel booz-sien zijnde van Rijs / Waeter ende sulcken noodtdrust als sy bekoornen konden / zijn den 21 Maert Anno 1597 't zeple nae hups waert ghegaen / ende passerden den 7 Mey weder de Cabo de bona Esperance. Den vijftienden Mey boozschreben / hoeren sy booz-by het Epland S. Helena, daer sy veel Portugaelsche Caracken bonden / dies sy haer niet en doysten aldaer verberschen / maer hoeren deur / niemanden ontmoetende / soo dat sy den elfden Augusti / tot Texel in Hollandt in-quamen : zijnde in min dan vijf Maenden / van Java ofte Baly, 't hups gekomen / als sy twee Jaer en vier Maenden upt-gheweest waren. Van de 250 Mannen / maer omtrent 90 Personen 't hups brengen-de / soo datter omtrent 160 achter-ghebleven waren. Sy brochten oock mede twee Jongers / van Madagascar, twee ander van Sumatra, met eenige andere / oock eenen van China, de Jongers leerden de Neder-landsche Tael wel / ende hebben de ghesghentheyt van

haer Landt syeder te kennen ghe-1595. gheben.

Dese booz-schreben Compagnie van Amsterdam, hoewel sy de pofftelijckste steyse niet ghebaen en hadden / soo hebben sy nochtans ander-wers ghere-solbeert weder in 't Jaer 1598 derwaerts te senden / ende in plaetse van eenen af-ghestorven van haer gheselschap / hebben sy Gerard Bicker, zijnde een byoom treffelijck koopman / weder aen-genomen. Ende overmits dat noch een andere Compagnie derwaerts oock Schepen upt-senden wilden / om malkanderen niet te verhinieren / hebben haer 't samen geboeght: Dese nieuwe waeren / Vincent van Bronckhorst, Simon Janssen Fortuyn, Govert Dirckssen, Cornelis van Campen, Jacob Thomassen, Egbert Symonssen Jonckheyn, ende Jan Harmanssen.

Daer Schepen waeren ghenamt Mauritius, dat daer gheweest was / den Schipper Govert Janssen; Het ander was gheheeten Amsterdam, groot drie hondert lasten / den Schipper Cornelis Jansz. Fortuyn; Het derde Hollandia, die daer geweest was / den Schipper Symon Mau; Het vierde Schip Gelderlandt, groot twee hondert last / den Schipper Jan Bruyn; Het vijfde Zeelandt, groot hondert tachtentigh lasten / den Schipper Claes Jansz Melckman; 't Zeste Utrecht, groot hondert verrygh lasten / den Schipper Ian Marten, met twee bynassen / Vrielandt ende Over-Yssel gheheeten. Den Admirael ober dese acht Schepen / was Jacob van Neck, den Vice-Admirael Wybrandt Warwijck, ende boozsfeben Gecommitteerde Raeden / waer onder was Hoemskerck, die in de leste Boozdt - Oost Wopagie gheweest was / al erbaeren kloetche Mannen / van Dolch ende Noodtdrust wel boozsien / ende zijn uptghebaren upt Texel den eersten Mey / weder nae Java toe. Dese Compagnie ofte Geselschap heeft daer naer noch doen maechen 4 Schepen / om den naesten Jaere weder derwaerts te senden / ende also de Daert te continueren.

In Zeelandt heeft Balthasar Moucheron, een vermaert ende berre-soeckende koopman / oock twee Schepen nae de selfde Oost-Indien ghesonden / den Leeuw ende Leeuwinne, daer een versocht Pilot Ian Davis Engelsman meede voer / booz Opper-Commiss Cornelis Houtman, die op de Amsterdamsche schepen lesmael Commiss ende de principaelste gheweest was : des gelijck

De Hollandsche handel in India ende Java. 1596.

Het Epland Baly.

De Hollandsche Schepen waeren weder in Hollandt Anno 1597. den elfden Augusti.

Daer toe rustigh nae Oost-Indien

Daer toe rustigh nae Oost-Indien

1595. ghelijcks hebben Adriaen Hendricksen ten Haef, ende S. Langebercke, metten haren drie Schepen toegerust / te weeten / de Mane, Son, ende N. waer van het eene ende principaelste / genaemt de Mane, onder Engelandt komende / by gebreck van qualijck gheballast te zijn / de Poorten van 't Geschut open zijnde / ende 't self de niet bast weefende / om geballen ende gebleven is met veel volck / ende de ander twee zijn vzoegh in April upt-gebaren.

Ende nae de sendinghe deser booz-verhaelde Schepen / zijnder tot verschepden repen ende tijden / meerder ende grooter Vlooten naer de booz-noemde Indien ghesonden / vermits de Heeders begonden de Vychten der selver te smaecten ende te ghenieten / al waer datse veel gheleden / ende uptghe-recht hebben / soo teghen de Indianen / als Portugesen / alles te lanck om te verhaelen ; die lust hebben de selve te weeten / ende te leesen / die gebuycht de Beschrybingen van ieder daer van gebuycht ende beschreiben. Daer wy den begeerigen Leser toe wijzen.

Inneminge der Stadt HOEY, in 't Landt van Luyck, den achtsten Februarij, 1595.

1595.

Doep int Landt van Luyck / by Heraugiers Volck genomen den 8 Februarij : 1595.

Charles de Heraugier, Gouverneur van Breda, om de Aenslagen in Lutsenburgh / onder 't Landt van Namen / by den Prince Maurits lange te booren beraedtslaecht / te bozeren / is upt Breda, in 't leste van Januario met twaelf Waendelen Doet-volcks ende 14 Coznetten Paerden nae de Stadt Hoey ghetrocken / ghelegen in 't Landt van Luyck / op de Maese / tusschen Luyck ende Namen, een bequame Stadt / met een schoone Brugge ober de Maese / ende Kasteel / een Woon-stede van de Princen ende Bisschoppen van Luyck : De Stadt heeft sijn naeme van een Rivierken Hoey genaemt / 't welck sijn oorsprong onder 't Doyp van Havelange nemende dooz dese Stadt in de Maese valt : ende de selfde aen twee delen deelt / doch wert met een schoone steenen brugge weder aen een gehecht. Ende soo dit Kasteel luttel garnisoen in hadde / zijnder bestelt geweest omtrent 24 of 30 mannen / die in een arm gehuert huysken haer waren verbergende / gellegen recht onder 't Kasteel dat seer hoge op een rotse ofte klippe leyt / daer recht boven dit huysken in 't hooghste van 't Kasteel een oudt venster stont : van beneden upt dit huys-

ken wisten by nachte dese 30 mannen eenigh fatsoen van koozen ende leeren te maken / waer mede sy aen dit venster quamen / dat sy opbraken / ende kregen daer de 30 mannen binnen / die by eenige die de gelegentheyt des Kasteels kenden bestelt wierden / daer sy de principaelste van 't Kasteel / (als sy 's morgens vzoegh ter misse luydende / meynen upt haer Logementen ter Kercken te gaen /) by den halse namen in 't doncker / die sy dwoongen ende bonden / ende in een gat d'een booz / d'ander na wierpen / en alsoo sy ten lesten nochtans ondeckt wierden dooz 't roepen van een vzoetwe / so overwelidighden sy het geheele Kasteel ende de Poorte / ende eyschten de Stadt op : die in de Wapenen komende / ende meynende haer te weeren / sagen Heraugier met sijn volck van Diepenbeeck naer de Stadt met 12 Waendelen Doetvolck / ende 14 coznetten paerden marcheren / waerom sy compositie maecten / endelieten hem inne den 8 Februarij / met drie Waendels ende twee Coznetten Paerden.

Heraugier besette de Stadt ende 't Kasteel / ende begon die van alle Hoofd-dyft te versien / ende het naeste byants Lant rontomme op Contributie te stellen / zijnde een seer bequame plaetse tot haer Oorlooghe offensijf / als weefende een ghemeene passagie ober de Maese op 't lant van Namen ende Zabant gelegen / hechtende bykans Lutsenburgh an haer palé / daer sy alrede met den Hartog van Bouillon ende Graef Philips van Nassau groote conqueste meynen te doen.

Heraugiers Kuypteren hebben omtrent Montmedi op deesent tijdt seben Karren met kostelijcke Italiaensche Waeren gelaeden / (na Antwerpen gaende / met alderhande goude ende sijde Laeckenen ende sijde kousen) aen - getast en ghe-nomen / wel 30000 Guldens weerd : Maer als een deel van haer (zijnde van de Garnisoenen van Breda ende Bergen in Zabant) meynen 't huys te rijden / zijn sy omtrent in Tongeren ontmoet van eenige Wenden van Ordinantien harer vpanden / beleyt by den oversten Schets, Heer van Grobbendock, die daer omtrent oock 10 Waendelen Doetvolcks hadde / waer van sy gheadviseert zijnde / hebben sy haer in drie Hoopen verdeylt om te ontrennen / het welck de twee te weeghe vachten / maer den derden Hoop wierde aen - ghetast / ende midts dat sy te veel met den Vuydt geladen waren / warden sy geslagen / soo doot wel tseftigh oft tsebentigh soo doot als ghevangen wierden / daer onder twee Licutenanten waren.

Dit

Italiaensche Karren goeder te asfekt by Heraugiers Daer volck in Febuario.

1595. Dit in-neemen van Hoey, (toekoo-
mende den Bisschop van Luyck) die
nu mette vereenighde Landen in neu-
traliteyt stondt / wierdt ontschuldicht/
datmen maer begheerde de Plaetse te
ontleenen hooz een vertreck / met pzo-
fijt van de Inwoonders / sonder mis-
doen / ende als de Oorlooghe ghe-epn-
dicht soude zyn / soo souden sy het hem
alles weder-leeberen, sy leeden ende
bulden wel t selfde van Berck ende
Bonna, toebehoorende meede den Bis-
schop die de Spaensche behielden / &c.

Omtrent
schuldiging
van in-ne-
minge van
Hoey aenden
Bisschop.

Maer de Bisschop sondt aen de
Staten der Landen / hem beklagende
van t gheweldt / ende breecken van
Neutraliteyt / eyschte sijn Stadt we-
deromme / ghebzupchte daer toe alle
sijn Vrienden / aen-biedende goede
hoozslaeghen : maer midts dat hy als
noch luttel ghehooz kreegh / heeft hy
hulpe aen den Eerts-hartogh Ernestus
versocht / die terstondt Krijchs-bolck
derwaerts sondt / om het Landt van
Pamen ende Zabant van haer cour-
sen te bezijden / met last om den Bis-
schop te helpen / dewelck (niet teghen-
staende dat sy hoorden van Ernesti doot)
hebben nochtans Hoey beleghert / om
dat sy wel merckten / dat het qualijck
konde ontfet worden / daer hem Herau-
gier self met de Capiteynen Balfour ende
Vos, met meer andere haer binnen lie-
ten besluypen / niet tegenstaende datter
soo grooten oberbloedt van de Opper-
wateren alomme ober de Landen was /
qualijck hoope van ontfet gelaten dooz
den grooten Sneeuw die gheballen /
ende daer op subijten Regen ghekomen
was / soo dat bykans alle Rivieren
ende naemelijck den Rhijn van boven
Colen af / ober beyde sijne zijden so ober-
gelopen was / als hy mangs gedenccken
niet ghesien en is / wel ses hoeten hoo-
gher dan opt te voeren / soo dat alle de
hy-ghelegen Plaetsen ende Dooppen on-
der water / sae veel wegh geboert wier-
den : Veel dupsenden van Beesten ende
oock veel Menschen verdoncken. In

Den Rhijn
ende andere
Wateren o-
verloopen in
Februario
en Maert.

1595. Gelberlant ende Hollandt was het gant-
sche Eplandt van Bommel, ende ander
onder water / als de Betruwen ende Bom-
melerwaert, ende al het Landt rontom-
me Uytrecht ende Amersfoort, tot de
Doopen ende Doos-steden van Vianen
toe / men acht datier omtrent byle dups-
sent Menschen verdoncken / t welck
een groote straffe Godes was ober de
selve Menschen. Daer zyn oock veel
Schanten ende Bollencken verdon-
cken / ende eensdeels wegh-ghepoelt /
dat het Krijchs-bolck alomme merck
hadde om de Landen hooz inbal te be-
waren / ende de Sterckten te repareren /
tot groote kosten der Landen.

Pier dooz Fuentes, La Mote, Barlay-
mont, ende andere Krijchs-Obersten/
de bekommernighen der Staten Volck
merckende / dooz dien dat alle Passa-
gien onder water stonden / soo hebben
sy Hoey ober d'een zijde der Maese bele-
ghert / ende des Bisschops Volck al-
omme ober d'ander zijde vergadert /
ende hebben t alsoo omtrent den 13
Maert ober-welldicht / ettelijcke van t
Garnisoen doodt gheslaghen ende ghe-
hangen / de reste bluchende op t Ka-
steel / dat sy met twee stucken geschuts
besthoten / ende alle de Kool-gravers
des Landts van Rupck vergadert zyn-
de / hebben sy het begonst te ondermij-
nen / waer dooz dat ten lesten het Ka-
steel / aen den Heere van La Mote, is
ober-gegeven met compositie / upt-tret-
kende met Ghetweer ende Baggage /
omtrent den 20 Maert: In t ruyt-tret-
ken wilden de Spangiaerts die al ver-
moorden als Straet-schenders / maer
La Mote dede hen dooz Grobbendonc
goet gelepde doen. Heraugier verloo-
daer dooz hy eenighe veel Credits / be-
schuldicht zijnde van dat te lichtelijcken
obergegeven te hebben / dewijle tot om-
trent Colen volck gekomen was tot sijn-
der ontfet / en de Bresse noch niet storm-
baer wesende / hebbende ock 2 of 3 ver-
trecken binnen : maer ander oozdeelden
contrarie / en dat hy wijselijcken dede.

Hoey wert
by de Spa-
sche weder
gekommen de
20 Maert.

Beschrij-

Beschrijvinge van de Veroveringe ende In-neeminge des Eylands ende der Stadt

CALIS - MALIS,

In SPANGIEN. Geschied in den Iare 1596.

1596.

1596.

De Konin-
ghinne van
Engelandt
rust een an-
der Armade
binnen Ha-
ward ende
de Admirael/
Anno 1596.

In den Iare 1596 heeft de Koningin-
ne van Engelandt
een stercke Armade
ter Zee toe-gerust/
van 16 ofte 17 van
haer schone Konale
ofte Koninklijke

Schepen / waer onder de 12 ofte 14 op
hadden tusschen de 200 tot 400 mannen/
alleenlijk Schips-bolck : Hier by
noch wel 40 Engheleche Oorlogh-sche-
pen / met 50 andere / die Konijchs-bolck
ende provisie souden voeren. Over dese
Vloote ofte Armade was Admirael/
den Vaender-Heere mi Lord Charles
Haward, groot Admirael van Enghe-
lant : de Vice-Admirael was den Lord
Thomas Haward, Soone des Hartoghs
van Nortfok; den achter Admirael was
Sire Walter Rauleygh, Ridder en Capi-
teyn van de Garde der Koninginne.

De grani-
terde Lande
senden onder
den Heere van
Warmond /
24 Oorlogh-
schepen ten
dienste van
Engelant.

Hier toe hadden de Ho. Mo. Heeren
Staten van de vereenighde Neder-lan-
den / op het verzoek van de Koninginne
gesonden 18 groote schepen van Oorlo-
ghen / op hebbende elck tusschen de 130
Mannen / ende noch 6 andere schepen
om Victualie ende Amunition te voeren/
ook wel toe-gerust / elck op hebbende
hoben de 40 Mannen : Hier over was
Admirael van de Landen gestelt / Jonk-
heer Jan van Duyvenvoorde, Heer van
Warmond, Admirael van Holland / den
Vice-Admirael was Jan Gerbrandsoon
van Enckhuysen, ende achter Admirael
was Cornelis Lensen van Vlissingen;
maer by Contracte waren sy verbon-
den / te staen ten gebiede van den Engel-
schen. Hier mede voeren veel gewillige
Edel-lieden / ende andere / als Graef
Lodevijk van Nassau, Sone van Graef
Jan, Melchior Lebben, Peter Regemor-
tes, ende meer andere.

Beschrij-
van het En-
gelsch Konijch-
bolck in dese
Vloote.

Tot dese Toe-rustinghe ter Zee / was
op dese Vloote gescheept een goet getal
Konijchs-bolck / om tot een Leger te lan-
de te gebruiken / met alle sijne Toe-be-
hoorten / daer Overste over ghesteldt
was / den kloekmoedigen Heere / Heer
Robert Deureulx, Graef van Essex,
Euyve, Raedts-heere ende Ridder van

der Ordere van S. Joris ofte Gartiere.
Dit Leger bestont in verscheiden Re-
gimenten / daer Colonnellen over waren/
den Graef van Essex, en den Admirael
selve / den Graef van Suffex, Sire Ed-
vard Couvray, Sire Conias Clifford,
Sire Christoffer Blont, Sire Thomas
Garard, Sire Jan Winckfielde, ende an-
dere : Dit Konijchs-bolck was sterck
omtrent 6000 Mannen / waer onder
waren omtrent 2200 oude Engelsche
Soldaten upt Neder-lant gebrocht / by
den Ridder Sire Françoys Veer, upt elck
Vaendel getrocken; daer waren ook ee-
nige Nederlanders onder den Capiteyn
Meetkercke, ende noch wel 8 of 1000
Edele ende ander bytwillige / waer on-
der was oock Don Christoffel de Portu-
gal, Sone van Don Antonio, gekroonde
Konink van Portugael : over de Byt-
willige was ghestelt den booz-gehoem-
den Graef Lodevijk van Nassau; den
Veldt-Maerschalck van 't Leger was
den booz-schreben Sire Françoys Veer,
van den Hupse des Graefen van Ox-
ford, Sire Jorge Carouye, was Over-
ste van het Geschut / ende Sire Conias
Clifford, was Sergeant Major. Den
Admirael hadde in Zee / t' scheepe / ende
over het schips-bolck het overste gebiet
met den Graef van Essex, gelijk. Upt
den Naeme van deese twee Oversten
Essex ende Havvard, wierd er een Ver-
klaringe in druck upt-gegeven.

Als dat de Armade af-gevaerdicht was
om der Koninginne van Engelandts Konink-rijck-
ken te beschermen tegen het geweld van den Ko-
ninck van Spangien, die hem tegen haer wa-
pende, als by Anno 1588 ende tot meer
rijden gedaen hadde. Ende also hare Konin-
ginne met alle Koninghen ende Vorsten van
Christenryck vriendschappe hadde, wyt-ge-
nomen met den Konink van Spangien, die
hem Vyandt verthoomt hadde over veel laren
van haer ende van haer Volck, daerom ver-
kondighden sy-lieden, dat sy strenghe bevel
hadden van wegen hare Majesteit, niemant
te beschadigen in hare Voyagie, dan des Koninx
van Spangiens natuerlijke Onderfaten, ende
sodanige andere die hem assisteerden met volck,
scheepen, geschut, victualie, ende diergelycke.

Redenen bij
het toecusten
van deese
Vloote.

Wacrom

1596. *Wacrom sy alle Natien waersbouwden op Spanjen vaerende, haer van daer te maken, ende hen by haer te voeghen, ofie nae huys te vaeren, om met als Vyanden ghehandels te worden.*

*Beschrybin-
ge van de
Spaensche
schepen/lig-
gende in de
Bape van
Cales/ ende
daerom sijn-
de.*

Deese Vloote met alle het Volck is van Plymouth upt Engelandt afgebaeren den dertighden Junij/ sterck zijnde omtrent hondert veertig Zeplen/ kleyn ende groot / de Koninginne sondt by Sire Jan Coway, een Forne van Beleden / die sy selve gecomponeert hadde / om in de Vloote te ghehupcken. In Zee op de kusten van Spangien ghekomen zijnde/ verston den sy upt een Prisch Schipken / datter in de Bape van Cales in Andalusia, (daer sy nae toe wilden) lagen wel 57 groote Schepen/ ende twintigh Galepen. Naemelijc/ vier groote Galioenen van 't ghetal der twaelf Apostelen / alsoo ghenoomd / elck omtrent 40 ofte 50 stukken metalen gheschuts op hebbende / ende boerden elck wel ses ofte 700 Mannen. Noch twee groote Galeassen van Andalusia, vijf groote Biscayers, vier Levantiscos, groote Italiaensche Schepen/ die meest met Geschut ende Amonitie gheladen waren / om te zeplen na Lisbona in Portugael / alwaer men een ander Vloote toe-reede van dertigh Schepen / om nae Bretangien ende Cales in Vlaenderen te vaeren / die men seide / dat alreede het Geldt daer toe in hadden. Noch waeren daer drie Fregatten / groot omtrent 200 baten/ die van Porto Ricco gekomen waren met het Silber. Boven dese Oorlog-schepen ende Galepen/ lag daer noch een Vloote van 35 ofte 36 schepen/ seer rijckelich geladen/ om na West-Indien te zeplen: de Schepen groot/ d'een dooz d'ander / tusschen de twee hondert tot seiven hondert baten / ende waren vol-laden / ende reede om t'zeple te gaen / ende hadden inghelaeden wel seftighen duysent Booten ofte Pijpen Spaensche wijnen / ende twee duysent Pijpen Olve / ende ober de vijf duysent Quintalen ofte Centner Was / boortz allerhande kostelijcke waren / als Tijnwaet / Syde / Goude Laeckenen / ende Passementen / Quicksilber ende alderhande krameryen. Summa also men verstaen heeft van de Officieren des Konincks / die daer last ende bewindt ober ghehad hebben / dat sy rijck ende weerdte ge-estimeert wierdt tusschen de 11 ende 12 Milioenen Ducaten/ elcken Ducaet tot drie Guldens gerekent / soo soude die weerdigh geweest zijn 36 Milioenen Guldens. Dit en was aldaer niet te verwonderen / overmits dat dese

*Vaninge van
de Indische
Vloote booz
Cales lig-
gende.*

Vloote was het Ketour / vergeldinghe 1596.
ofte betalinge van twee tijche Vlooten met geldt / die te booren upt Indien gekomen waren.

De Engelsche Armaede hebbende de tijdinghe hier van gehoort / zijn nae de Rie van Cales ghebaeren / ende quamen in 't ghesichte van Cales, des Sondaeghs den dertighsten Junij des morgens ten ancker / by Punta van S. Sebastiaen, van waer sy saegen de Spaensche Schepen ende Galepen ligghen / booz Cales / onder de twee Forten.

Den Vice-Admirael Lord Thomas Haward, Walter Rauleygh ontboden zijnde van den generalen Kirijchs-raet / wierdt aen Rauleygh belast met een deel Schepen booz-upt te vaeren / om eenighe twaelf groote Schepen te bespringen/ die sy gehoozt hadden reede te weesen om t'zeple te gaen / upt de Rie van S. Lucar. Daer koomende / vondt hy die noch op de kust / ende soo dicht by 't Landt / dat hy daer met by konde komen / so wierden sy meede verhindert dooz renen subijten Whist/ waer dooz sy de vlucht namen / ende dooz onboozsightrigheyt aen de Gzondt quamen: dan/ de Engelschen volghden die so na/ dat Rauleygh met sijn schepen selve in groot perijckel van stranden quam.

*De Engelsche
Armaede be-
spant/ te na-
men/ de sche-
pen geladen
na Indien.*

Van daer voer Rawleygh nae de groote Vloote / die daerentusschen ghekomen was ende geanchert / Sondaegs 's morgens den dertighsten Junij/ byten de Bape van Cades oft Gades, rechte ober Caliette, daer teghelijck meende / namelijc de Nederlandtsche Schepen / datmen terstont daer rechts in - vaeren soude / siende alle de Spaensche Schepen ende Galepen ligghen booz de Stadt onder de twee Forten/ maer 't selve wierdt van den Engelschen Admirael belet / midts hy ende het Zeevolck van opinie waren / dat het inbaeren te sooghelijck was / als oock 's Konincks Armaede te bespringen/ booz ende al-eer sy de Stadt souden gewonnen hebben / want sy tseffens souden te stryden hebben teghen de Galioenen ende Galepen / ende onder het Gheschut van de Stadt ende Forten.

Hier ober quam den Vice-Admirael Rauleygh in de Vloote / aen boozdt van den Generael Graeve van Essex, die vast besigh was om sijn Kirijchs-volck te landen aen de West-zijde van Cales, alwaer dooz den stercken Westen Wind de Zee soo rouw ginch / dat de Booten soncken met het Volck by de Schepen/ dies Rawleygh hem booz- stelden het groot perijckel van 't Volck te landen /

*Engelsche
Armaede be-
spant/ te na-
men/ de sche-
pen geladen
na Indien.*

1596. te meer / om dat tusschen de Scheepen ende het Landt vier Galepen laghen / om het landen der Booten ende Wolck te beletten / ende beklaegden / dat sy niet met den eersten in de Haven waren ghebaren / daer de Spaensche Scheepen ende Galepen lagen en bybeerden / tijdt ende moet gewinnende / het welcke meede den Generael Essex beklaegde / dies dat Rawleyg tot syn begeerte op hem nam an 't boort van den Admirael te baren / ende hem tot het in-baeren te persuaderen / alsoo hy deede / met veel redenen / waer ober hy hem toe-riep / midts den grooten Windt Entramos, Entramos : Essex wierp van blijdschap syn Hoedt ober boort / dies elck Schip syn Anchers op-trock / ende boeren nae de Haven : maer / het wierdt Abondt / ende by den onder-ganck der Sonnen / soo dattet te spaede viel / om de Spaensche te bespringhen / die noch wel ander-halve mijl binnen de Riviere waren rijdende / ende het bechten metten Donckeren in een enghen Plaetse / was sozghelijck / ende soo ten anchor ghekoomen zijnde / wierden sy terstondt van het Fort met Canon ghegroet.

De Enghelsche vergaerden te raede / hoe sy 's morgens de Spaensche wilden bespringhen / alwaer elck van de Oberste ofte Generael wilden den Dooz-tocht hebben / dan / daer wierdt gherefolveert / dat men de grootste Scheepen van de Koninginne niet en soude abontueren / sonder grooten noodt / dies sy goet bonden / dat Rawleyg met acht klepnder Scheepen van de Koninginne / ende ses Hollandische / ende twaelf van de Enghelsche koop-baerders Scheepen / den Dooz-tocht hebben souden / daer teghen hem den Vice-Admirael Lord Thomas Haward opposeerde / als hem toe-koomende / maer wierdt gherefolveert / dat sy beyde souden boort-baeren.

Hier ober / soo haest het Dagh-licht verscheen / en wilde Rawleyg gheen tijdt verslijten van syn Anchers op te binden / maer liefse gippen / ende soo kreeg hy boort-deel tot zeplen. De Spaensche Galepen schooten al haer Beschut op hem los / dan / hy schoot niet eenen scheut weder / laetende dat syn Nachvolghers doen / ende voer soo recht op de Galioenen / dewelckelagen in de diepte van de Riviere / te weten de Galioenen S. Philippus, S. Matthaeus, S. Andries, S. Thomas, ende 2-ander seer groote scheepen / die t'samen 6 ingetale

zijnde / besloegen neffens den anderen de gheheele breedte van de Riviere ; achter dese lagen noch ses ander groote Galioenen : tusschen beyde / om haer Beschut te moghen ghebruycken / ende achter dese / laeghen weder ander Scheepen ; achter / tusschen / ende neffens dese Scheepen laghen de Galepen naerder 't Landt / daer het Waeter ondieper was / hebbende het Fort van Puntal op 't Landt / dat langs de Riviere slanguerde. De klepnste schepen vande Enghelsche stelden haer teghen de Galepen / ende alsoo beginnende te schieten d'een tegen d'ander. Daer-en-tusschen quam den Vice-Admirael Lord Thomas Haward by Rauvveygh, met vijf Koninginnes Scheepen : ende soo het Ghetijde ofte Bloedt nu ontloupen was / laeghen sy soo nae de Galioenen als sy konden / ende de Diepten toelaten wilden / ende soo bleef het geschiet ende ghebecht alle de Ebbes duerende / met soo veel Scheepen tseffens / als het Canael toe-laten wilde / continuereende van 's morgens tot de middagh ; in welken tijdt ghebeurde een ongheluck van een Schip den Dolphijn van Rotterdam, daer Willem Hendrickz. Capiteyn op was / dat hy met syn twee Boonen / van syn eyghen Wper in het Dushrupdt komende / verbandt ende opgebogen is.

Teghen dat den Bloedt sonde op-komen / souden dese twee Admiraelen om ses groote Pulcken / elck met vier hondert Musquettiers / om de Spaensche Galioenen te aboerdeeren / heesende dat den Vrandt in de Koninginnes Scheepen mochte komen : Daer wierden upt de Bloote ses Tuberkische ende Dansicksche Scheepen derwaerts gesonden / maer die quamen onklaer ofte verwert in de Riviere met de andere schepen / by abontuer al willens / ende soo quamen sy niet by der handt / waer ober den Generael Essex selve op-zeple omtrent den middagh / dat meede den Admirael Generael derde / ende soo syn schip de Arck te diep ginch / verschepte hy in 't schip van den Ridder Robert Dudley, Bastart van Leicester. Terwile alle de Obersten in 't schip van Essex ghekoomen waren / resolveerden sy met alle man de Galioenen te aboerdeeren / belastende den Lord Haward ende Rawleyg te beginnen / sy wilden volghen.

Maer soo haest als dese haer Topzeplen op-trocken / waer by de Spaensche haer boort-neemen merekten / liepen sy met volle Zeplen nae de Sanden / Bancken ofte Stranden / nae

R 2

Porto

De Enghelsche bespringhen de Spaensche Bloote.

Ongheluck dat den Rotterdam's Capiteyn.

Spaensche bloote bluspen en stranden.

1596. Porto Real toe / haer Schepen strangende / ende liepen metten volcke in de Boeten aen Landt / ende die in gheen booten konden geraecken / die abontuerden het zwemmen / waer van veel verzoncken / ende dooz de meenigte d'een den anderen ombrachten. De Galioenen S. Mathaeus ende Andries, wierden behouden van de sanden / dooz groote naerftigheyt / ende wierden wegh gebrocht / elck wel dupsent baten ofte vyf hondert lasten groot / die wel heertigh dupsent Ducaten ghekoft hadden : De twee Levantische schepen wierden oock ghestrangt ende verbrant / om dat men se niet af-bringhen konde / dan een deel bisquyt ende broodt wierdt daer upt gelost. Als Rawleyg selve meynde het groot Galioen S. Philips te abontueren / soo stach eenen Negro het vper in 't buskruyt / hem selven salberende met zwemmen / welck sulck een slaggh gaf / dat de Meersse ende de Top-mast op-bloog als een pijl upt een Woge ; Een Pinnasse die daer by lagh / brande mede / dan het volck berghde hun met hooten. Meer andere schepen daer omtrent / meynen van den grooten slaggh al doot te wesen : Insghelycks wierder een ander Galioen S. Thomas, alsoo op-geblasen / sonder de Engelsche schade te doen : De Galiepen bluchten nae de Wynghe van 't Eplandt del Swazzo genoemt / de Indische koopvaarders gheladen vloot / die lagh twee mylen hoger in de Riviere by Medina.

Essex laet syn kintich-bolk / ende de Hollanders nemen't Foet van Puntal in.

Dese Armaede aldus ghebroochen / verbrant ende verstroyt zijnde / begoft den Generael Essex syn kintich-bolk te landen / ende de Stadt van Caleste bespringhen : De Hollanders ende de Zeelanders namen met ghewelt het Foet van Puntal inne / alwaer sy terfont het Waendel van den Heere van Warmont op-weyfelden ende planten / dat die van Cales eenen schick maecte / ende d'ander een Herte / dies het volck omtrent het Foet landen / ende selben hun in ordonantie. Essex leyde de Abandt-guarde / den Mirael de Bataille / den Ridder Jan Winckfeld, den verlooren loop / ofte hinder-tocht.

Op de tijdinghe van de aen-komste der Engelsche / so was alle den Edelom van daer omtrent na Cales hoornende / die sy noemen les Cavalleros de Xeres, die meestendel beter versien waren van schoone Paerden / dan geoeffende Ruyters daer op / dese presenteerden hun terfont sterck van Paerden / ende wel ses hondert te voete Ruyten Calos op schermutselen. Hier tegen stelde hem

den Graef Lodewijck van Nassau, die van Essex bereert was met het beleide van de by-willighe Edelen ende andere Abonturiers / by hem zijnde Melchior Leben, Edelman van den Prince Maurits van Nassau, Pieter Regemartes ende andere / daer den Generael Obersten Essex ende Sire Françoys Vere by waren / maekende omtrent hier hondert Coxeletten ende Spiessen / ende een deel Musquetiers / staende achter den Sandt-bergh / ende brochten terfont (met de doot van eenighe) de brot-scheben Cavalleros in de blucht / een deel daer van verlieten van Paerden / bluchtende nae de Stadt / die van herte terfont geslooten wierde. Een ander Partij bluchte op een Bolwerck dat Ruyten lagh / maer siende dat Graef Lodewijck dat bestont te beklimmen / namen sy boozder de blucht ober de Wallen in de Stadt / daer die niet gheheel op-ghemaecht waren / alsoo haren Spande den Wegh wijfende / die terfont van alle Man dapper gheholghet werden / ende lieten hun mede van langhe hun Spiessen neder vallen in de Stadt / loopende nae de Hoogte / opende die met gheweldt booz haeren Obersten / alwaer het Waendel van den Graef van Suffex eerst in geraecte / die hem selfs bloetelijck broegh / alsoo mede den Ridder Arthur Sevadge, Bagnal, Capiteyn E-vans, ende andere / daer wierdt gheschooten Capiteyn Nicolaes Meerkerck Soont van Adolf, eenighe dagen daer na daer van sterbende / dan wierdt noch booz syn Doot van den Generael Essex Ridder gheslaeghen / een bloet vrom Man / van grooten beghhe.

Cales ofte Calos by Essex ghehoornende in den 27^{en}.

Maerkercken doot geschooten.

Aldus in de Stadt geraecht zijnde / liepen twee Waendelen Soldaten / die daer in Garnison laghen / met een deel In-woonders op 't Haestel / andere liepen boven op haer Ruyten / (die boven plat zijn als Haestelen) groote werke van booken met Steenen doende / maer als de March-plaetse ende het Stadel by in-ghenomen was / soo sochte elck oetmoedelijck ghenade / ende gaen haer ober in de handen van de Engelschen / sonder eenighe Bloet-strijnghe. Den Ridder Jan Winckfeld, die eertijts Gouverneur ende Oberste gheweest was tot Geertruydenberge, als dat aen den Partogh van Parma verhocht wierde / waeromme hy om synen quaden dienst gheproschibeert wierdt / dese was hier op een Paerd gheklommen / midts hy wat ghequetst was / en op de March onghewaepent met syn Swaert braverende /

1596. heerende / wierde aldaer in sijn hooft gheschooten / niet willende ghehoor gheben de waerschouwinghe die hem de Heide - Maerschalck Veero dede / van hem te wapenen of te vertrecken.

De Spaen-
vloote ver-
supt te
nemen.

Door ende met het in-nemen van de Stadt / daer de Generaels seer besigh mede waren / soo werden versuynt de Vloote van Mexico of Indien te volgen ende te nemen: want de Ridder Eduard Couway, Christoffel Blont ende Thomas Garrard, boden aen met hun kerichs- volck / met kleine schepen die te bespringhen ende te nemen / welcke eere Rawleygh niet wilde den scheeps-volcke afghenomen hebben / hoe wel Essex ende den Admirael seer hoorde / maer terwijle men disputeerde verliep den tijd / meynende mede datse die Vloote secker ghenoegh hadden als in een valle / maer wierden bedrogen.

Hier ober de Stadt in-ghenomen zijnde / soo sat Rawleygh te Peerde / op een Penette dat hem den Admirael schonck / die dat van een soldaet voor twintigh Angelotten bekomen hadde / hier mede in de Stadt rijdende / om dat hy in 't schips-gebecht in een van sijne beenen wonderlijck gequetst was. Alst nu aloude wierd soo baden hem beyde de Generalen hem weder 't schep te begheben in de Vloote / vresende dat de Salopen 's nachts eenighen list mochten in 't werck leggen / om de schepen te verbranden met de Ebbe van 't water / hem belovende sijn aenpart buyts ende een goet Quarter in de Stadt.

Alse Millioenen werden den booz raetsen van de Vloote gheboven / maer te spade.

Hier op versochte hy dat hem mochte mede op-ghelept worden / de Vloote van Indien te nemen / eyschende gheen ander schepen dan een van sijn eyghen / en twaelf koopvaerders schepen van Londen, maer de Generalen baden hem hun tijd te gheben tot 's ander daeghs / om daer op te dencken / dies 's moeghens Rawleygh sijnen swager den Ridder Trogmarton met Herry Leonard ende Ian Gilbert Ridderen / sendt om beschept / maer de Generalen ontboden hem / dat hy inde Stede hy haer komen soude om te resolueren. Daer-en-tusschen hadden de Gheromantende van 't Contractions Burp / ende den Prohibidoz Pedro de Herrera, den Copigadoz ende andere Konings Officieren van der Stadt / aen-gheboden twee Millioenen Ducaten / ofte sechshonderdt dryfent ponden stercklincks / booz raetsen van de Vloote. Hier teghen opposierde hem Rawleygh, segghende dat sy eerst behoorden de Vloote te vernieffteren of te nemen / ende dan te raetsen nae goet-duncken /

want soo men doen twee Millioenen aenboden / ghenomen zijnde souden wel hier gheben: maer daer werdt gheantwoort / dat het scheeps-volck de Vloote neemende al beroben souden / met meer dieghelijcke swarigheden. Maer in dien middelen tijd hadden de Span-giaerden nacht ende dagh / alle het beste van de schepen / ende het kostelijckste / daer uyt genomen ende wegh geboert / mits datter bevel was 't byer daer in te stecken van den Hertogh van Medina Sidonia, ende van S. Lucar, 's Konings Stadt houder in die contrere / het welcke gheschiede ten derden daghe / al eer daer beschept van 't raetsen nae konde komen / 't volck daer op hun salberende / soo dat de Contracteurs ober het raetsen op wegh zijnde / saghen de schepen al in byere staen / eer sy daer konden gheraechen / een harde ende stranghe resolutie / daer door den Hertogh in groote op-spraak quam by de Verliesers / maer hy wiste sijn Konings sin ende sijn last.

Daer verbyanden 32 groote schepen / op Indien gheladen / daer waren noch by meer afkomende van S. Lucar, die wederomme keerden / waer van de drie quamen aen de grondt ende bleven. Dit was wel de grootste ende rijckste Vloote die oopt ofte in langhe jaren op Indien meede te haeren: de schade viel meest op den koopman / behalven eenighe Conings goederen: als quick-silberen / Amonitie van Oorloghe / sijn Tollen ende Alcaballen / met omtrent 13 Oorlogh-schepen des Conings / die hy verloor met alle het gheschut: dan eenigh gheschut ende goederen / salberden het Engheisch ende Duytsch scheeps-volck noch daer uyt / het selve uyt de hielen ende bodemen van de schepen uytgrabende.

Den Graue van Essex hadde gheordonneert dat de Colonellen Sir Conias Clifford, Sir Christoffel Blont, ende Sir Thomas Garrard met haer Regimenten / souden optrecken nae het Oost-eynde van 't Oplandt / daer een brugge (ghenaemt Ponte del Suazzo) het Opland van Calys aen 't vaste landt hechtet / op dat sy die brugge souden afbrecken / ende die passagie bewaeren / om datter geen volck van 't vaste landt meer / hen soude komen bespringhen / die aldaer seer sterck begonden te vergaren / maer sende dat dese Engelsche dertwaerts quamen begaben haer op de blucht / principelijck nae dat sy saghen dat de Stadt ghewonnen was. Dese Engheische Regimenten / siende datter ober d'ander zijde gheen volck en was /

De Spaen-
giaerden vers-
yanden sel-
ve haer kos-
telijcke ende
rijcke Vloote.

1596. ende dat de Stadt van Cales in ghenomen was / quamen oock te rugghe nae de Stadt / eer sp bevel daer van hadden / sonder de brugge te besetten / oock sonder een Sterckte by de brugge (die de Hollanders Herodes Huys noemen) te winnen. Dooz faute van dese brugge te besetten / gheraechten de Galepen daer langhs wech in de Zee. Het Nederlands scheeps - volck noch eer sp verdrocken / ginghen Herodes Huys bespringhen / ende mits dat de Spangiaerden bluchten / plonderden sp dat / ende boerden daer sommighe stucken gheschuts van.

Dooz besuypt van de Engelsen ontbluchten de Galepen.

De 2 Daendelen Spaensch krijchsvolck die met een deel Borgeerje op 't Casteel van Cales gheblucht waeren / op hoope van ontfet te moghen worden upt Andalusien van 't vastelandt / langhs de boorszeyden Brugge del Suazzo, verwoonticht zijnde dat de Engelsche die brugge ende passagie in hadden / 't welck nochtans ontwaerachtigh was / sonden dien nacht den Conregidor ende andere van de Magistraet aen Sir Eduward Cotway, die haer besprongh / om haer ober te gheben / ende accordeerden booz haer alder rantsoen te betalen / hondert ende twintigh dupsent Ducaten / boven dat / dat alle haer goetd verbeurt was / daer hooren sonden sp gheben veertigh Gsagiers / van de beste onder haerlieden / die sp daer nae mede in Engelandt boerden. De ghewekene op 't Casteel ende die van der Stadt / waeren wel neghen dupsent Persoonen / so Maens als Vrouwen. De Vrouwen meestendeel die van aensien waeren / wierden in 't eerste helesdelijck getraecteert / ende toe-ghelaten ten eersten te vertrecken met de kinderen / oock alle de Kloosterlieden ende Nonnen / sonder groote plonderinghe. De Stadt wierd gheheel gheplondert / ende den buyt was groot / want de Stadt rijck ende vol was / ende den buyt wierd alles 't Scheepe gheboert. Men schatte dat den Coningh op dat mael wel verlooren hadde twaelf hondert stucken gheschuts / ende boozs upt syn Waepen - Huys binnen Cales, wel waepenen booz vijf oft ses dupsent mannen.

De Borgeer van Cales rantsoeneren daer leven booz hondert ende twintig dupsent Ducaten.

Cales wierd gheplondert.

Upt de forme van 't plonderen ende regiment / ende klepne ordere op het bevaeren ende gade slaen ghestelt op de Dictualie ende Amonitie / werden de Spangiaerts ghewaert dat de Engelsche niet en dochten de Stadt te houden / 't welck terstondt de groote vrees verminderde / van de by - legghende

Landen / namelijk van de groote stad 1596. van Siviliën, daer luttel ordere ende teghenweer was / soo enen mel-gheregerden Welde-legher die hadde konnen bespringhen / ende desghelijck de andere steden ende plaetsen / als S. Lucas, Sint Mari port, Porto Real, &c. soo dat sp terstondt saghen dat den roof van dese stad Cales, den Engelsen diende als een groote trocke om haeren hongher te blusschen. Want als sp nu aldaer thien ofte twaelf daghen gheweest waeren / ende elck sijne buyt 't scheepe ghebocht hadde / lusterde bykans een pegghelijck nae het ghebodt van nae huys te keeren.

Welck was den Borgeer in Cales.

Daer dooz als men begonste te raetslagghen / ofte men de Stadt honden soude met het Eplandt / ende datter gheseydt wierdt dat den Graue van Essex gerefolbeert hadde aldaer te blijven met den Maerschalck Veer, ende den principaelen Adel / met drie dupsent Mannen / ende dat het Eplandt wel houdelijck waere / 't welck soude wesen als enen grootten Doorne / niet alleene in soo grooten Monarch syn boet / maer selve in sijn zijde / ende dat het soude oorsaecke wesen om te divertireren / ofte te byenghen alle de Oorloghen van Europa in soo verren poort / daer inne de Engelschen haer sonden kommen beholpen hebben van noodtdrust upt Levanten / Italien / ende Barbarien / ende als het daer mede ten quaetsten soude komen / soo sonden sp lichtelijcken tot een heerlijcke ende profijtelijcke compositie moghen komen / iac een plaetse daer sp lichtelijck de stad van Calis in Vlaenderen mede sonden moghen versiert / ofte bermangelt hebben / etc. Maer hier ober zijn sp onder den anderen in verschepden opinien gheballen / want de Zee-Capiteynen en de Raede van den Admirael ende Admiralties / waeren daer teghen / mits dat sp betoonden ghebreck van Dictualie / om daer aen Landt te legghen / ende daer sp sonden booztaen die moeten upt Engelandt ofte upt Nederlandt hebben / 't welck herre van daer waere / ofte / upt Barbarien / daer den Coningh hondert mijlen diep in 't landt woonde : Daer by den Admirael allegereede / dat men de erre ende reputatie van synen Prince / niet lichtelijck en behoorden te abortueren of te engagieren / oft het ghebiedt dat sp 't niet in ses maanden victualieeren en honden. Sirr Francoys Veer seide veel daer tegen / toe seggende dat het de Coninginne eenen aengemamen dienst soude wesen.

Werkteben op den Engelsen ober het honden oft heren van Cales.

ende

5 9 6. ende upt Hollandt souden ten eersten ghevirtualieert worden: de plaetse waer sterck ende lichtelijck stercker te maerken/ ende wel ghelegen; ende om hulpe upt Barbarien / soudenmen Don Christoffel van Portugael mogen gebzuken / etc. dan al te vergheefs. Ende boozts als men' overslaen soude wat Virtualie daer in de Stadt ende in devloote mochte wesen / om het Garnisoen en de Stadt te virtualieeren / tot dat ter meer mochte ghebozcht worden / bebonde men dat de Virtualie veel verbozghen / wech ghemaectt ende verstroopt was / elck schip bzeefende sijn eyghen gebreck / ende in de Stadt was seer qualijck met de booz-raet ende probisie gehandelt / om dat in t eerste plonderen daer geen ordere op-gesleht was / want waer het krijchs-bolck quamen daer vernielde sijn het al / kelderen vol Wijnen sloeghen sijn de bodemen inne / ende desghelijcks handelden sijn met ander Virtualie : Hierom riep byhang een peghelijck / men moest nae Hups kerren. Hier teghen soo heeft Johan van Duyvenvoorde Heer van Warmont, den Hollantschen Admirael / oberflach van sijn Virtualie gemaectt / ende aen gheboden soo veel Virtualie aen landt te bzenghen / als het Garnisoen soude booz een Maent van noode hebben booz twee duysent mannen / ende selve daer te blyben. Desen / niet teghenstaende / soo en bonde Essex niet een Coninginne Schip gewilligh daer te blyben / noch oock gheen Virtualie booz twee Maenden / waerom Essex ghedwonghen was Cales, teghen sijnen danch te verlaten / alsoo hy hem selven daer ober in Enghelandt komende / heeft ontschuldighet.

Booz sijn vertreck / heeft hy upt sijn vermoghende Authoritept / meer als vijftigh Edelmans Ridders geslagen / waer onder oock waeren Heer Ian van Duyvenvoorde, Heer van Warmont, Admirael der Nederlanders : Graef Lodewijck Gunter van Nassau, Pieter Regemortes, Melchior Leben, oock den Capiteyn Meeterkercke die gequetst lach / de reste waren Engelschen.

Alsoo sijn nu omtrent dertien dagen Cales ('t welck eertijds Gades genoemt is) in-ghehadt hadden / soo sijn sijn t samen den 15 Julij weder van daer ghezeypt / Essex belastende (volghende sijn Instructie) de Stadt te verhzanden / principelijck alles wat eenigfins mocht dienen tot scheeps-rustinghe / als Masten / Sparren / Welen / Verdden / Rijp-staben / die aldaer veel waeren / Cabels / ende alles wat sijn niet konden mede ne-

men. Alsoo sijn sijn wech ghezeypt met de twee groote Galioenen des Koninck / ende met eenighe ghebanghenen / ende veertigh Ostagiers booz het ransoen van alle de Bozgherije / van hondert ende twintigh duysent Ducaten / als wy te vooren verhaelt hebben.

Hier vooren hebben wy gesept dat de Galepen gheblucht waeren nae het Puntal van de Brugge Ponte del Suazzo, alwaer de Enghelsche meynden dat sijn niet booz en mochten / alsoo sijn haer ghelieten / verlossende alle de Enghelsche die sijn als Slaven op de Galepen hadden / maer sijn nochtans behendelijcken booz dat gat ende onder de brugge / die boven op-breckende booz-gheraecht / achter upt in de Zee / van waer sijn de vloote bespronghen hebben van vooren / soo dat sijn (alsoo nu de vloote bertrock) eenen Hollandtschen Wieleboot met Peerden ende Bagagie gheladen (achter zijnde) ghenomen hebben.

In t wech vaeren alsoo haere Instructie inhiet alle Zee-Habenen te besoecken / ende te vernielen alle schepen ende scheeps-ghereedschappen / soo sijn sijn in de Haben van Faroo ghevaeren / ende hebben daer een deel bolcks (meest de Nederlanders) aen landt ghestelt / de welcke / alsoo het Land-bolck geblucht was / alles namen wat sijn krijgen konden / ende voeren alsoo wech.

Als sijn nu komende waeren by het Cabo S. Vincent, ende twee groote faulten begaen hadden / te weten : eerst dat sijn niet by tijds de Spaensche Schepen bespronghen hadden eer sijn verhzandt wierden ; ten tweeden / dat sijn de stad Cales verlieten / soo verfocht Essex aen sijn Admiralen / dat sijn de derde faulte niet wilden begaen / maer souden baren nae de Vlaemsche Eplanden van Azores, om te ontmoeten de Oost- en de West-Indische vlooten, zijnde nu den tijdt van haer aankomste / ende daer was het seckerste haer te verwachten / om dat gheen abbijfen oft waerschouwinghe bozder dan aldaer / upt Spangien ghesonden waeren : ende dat men haer aldaer niet verwachten en soude / etc.

Maer dit en werdt oock niet goet ghebonden / mits het tegen windt was. Maer daer nae boozder komende by Lisbona, soo proponeerde Essex wederom / dat men met een deel van de beste Schepen na de Eplanden baren soude / aanbiedende het Landt krijchs-bolck met sulcke schepen / als die gebreck van Virtualie ofte lecken hadden / met de Siecken nae Hups te senden. Maer den Admirael ende Sire Walter Rawleygh, wederstonden sulcks mondelijck ende

De Heer landeliche Admirael boodt een / booz een Maent Virtualie aen landt te leggen / ende met sijn schepen te blyben.

Cales verlaten ende verhzandt den 15 Julij.

Faroo be-rooft.

Boozflag om de Eplanden van Azores te besprongen.

De Engelsche Admirael verhuyp op de Indische vloote toe te leggen / daer toe de Nederlanders baren dienst aanboden.

1596. ende schijftelijck / ende als men booz-
der gingh ondersoeken wat Schepen
bequaem ende ghewilligh souden ghe-
bonden worden / soo en bebondt men /
maer het schip daer den Gzabe van
Essex, ende het Schip daer mi Lord
Thomas Haward, in boeren / dat sulcks
wilde aen-nemen / met Veerens Schip/
behalven de Nederlanders / die haer
met haer gheheele Bloote daer toe aen-
boden / t welcke Essex noch soude aen-
ghenomen hebben / soo den Admirael
dese twee boozschreben Schepen hadde
willen consenteeren / met acht ofte thien
Enghelsche Wybuyters daer by / maer
hy bond niet gheraden der Coninginne
Schepen soo lichtelijck te abontueren /
segghende dat het gheen Schepen wa-
ren om 's Winters in de Zee upt te blij-
ven. Aldus dese opinien van allen
schijftelijck vergadert zijnde (die Essex
tot sijnder onschult in Enghelant heeft
boort - ghebracht) wierdt dien derden
aenflagh oock versumpst : Want soo sp
nae de Eplanden ghebaeren hadden /
ofte wat vertoeft hadden / soo souden sp
de kostelijcke Indische Bloote ontmoet
hebben / want sp in twaelf ofte veertien
daghen daer nae in quamen.

Warendes booz by Portugael, daer sp be-
last waren met Lisbona niet te moepen /
maer wel bevel hadden in alle andere
Habenen in te sien / ende alle scheepen
endescheeps-gereedschappe te vernie-
len / soo voeren sp tot de Corona ende
Ferol, daer sp luttel scheepen ofte ghe-
reedschappe bonden. Daer nae hiel-
den sp haeren lesten traedt / ofte sp de
Habenen van S. Andries ende S. Seba-
stiaens souden versoecken / met de by-
liggende Habenen / daer men sepde dat
noch eenighe Spaensche Oorlogh-sche-
pen laeghen / maer den Admirael en de
Zee-Capiteynen / deden platte wenge-
ringhe / klagghende over ghebreck van
Victualie / boozwendende het perijckel
van de Schepen der Coninginne / van
op de kusten versandt te worden / wep-
gherende eenighen diergelijcken dienst
den boozschreben Essex te doen / die
gheerne oock de stadt Corona bespon-
gen hadde / maer riepen ende liepen elck
om 't seerste na hups / nemende op haer
den boozschreben Gzabe van Essex te
ontschuldigen over die versumpde aen-
flaghen : ende alsoo voeren sp alle nae
Enghelant / laetende Essex met sijn
Schip ende de twee ghenomen Galioe-
nen achter booz teinpeeste / met de Ne-
derlandtsche Bloote / die hem tot den
lesten by bleven.

Als sp nu alsoo in Enghelant ghe-
heert waeren omtrent half Augusto /

1596. hebben sp wederom rapport van haer
bopagie ghebaen / ende beschuldicht
zijnde over de boozschreben versump-
nissen / soo hebben sp elck haer veront-
schuldicht met de redenen die eensdeels
verklaert zijn / ende hebben by de erba-
renthepdt bevonden / dat twee ghelijcke
macht hebbende / veel veranderinghen
in den dienst ende aenflaghen veroor-
saecten.

Den Nederlandtschen Admirael is
met sijn Schepen nae hups ghebaeren /
mede voerende de Enghelsche soldaten /
die upt elck Daendel ontleent waeren :
sp brachten eenighen buyt mede / ende
omtrent tseftigh stucken geschuts / daer
teghen hadden sp verlooren een Wlie-
Boort den Dolphijn van Rotterdam ,
(alsoo by ghesepdt hebben) met sijn ge-
schut. Dese reyse ofte assistentie van
Schepen der Vereenighde Landen /
wierdt gheschat wel over vyf hondert
duysent guldens ghekoft te hebben.

De Coninginne van Enghelant in
teecken van danckbaerhepdt / heeft den
14 Augusti Anno 1596 aen den Neder-
landtschen Admirael geschreben eenen
Brief / ghenoech in forme / als volght:

M Yn Heere van Duyvenvoorde, het
rapport dat ons gedaen hebben de Ge-
neraalen van onse Armade, (gheluckelicken
weder-ghekommen van de Kusten van Span-
gien) van de Diensten der Verwinners van
een soodanighe vermaerden Victorie, geeft
ende schrijft een goet deel daer van toe
de kloekheydt, industrie ende de gewillig-
heydt van u ende andere onse Vrienden,
Nederlanders onder u ghebiedt, bewesen
in den loop van dese aenflaghen, het welcke
vervult hebbende ons herte met uytne-
me de vreucht ende contentement, met eenen
lust u mede te deylen wat ghevoelens daer
van nu presentelicken, op een subijt geen
anderen middel hem presenteerende dan het
schryven (uytdruckende eensdeels de beel-
denisse onses gemoeds) hebben wy ons daer
mede willen behelpen, verwachende eeni-
ghen anderen van meerderen effecte, ende
om ons te ontlasten van dit voornemen, we-
ten niet waer beginnen, om dat de groot-
heydt van elck deel overwindt de verdienste
van 't ander : want ghewilligheydt ende
veerdigheydt, daer mede mijn Heeren de
Staten zijn in dese actien ghetreden, heeft
ons ghetuyght, dat de goetwilligheydt die
wy altijd ghedragen hebben de Vereenigh-
de Landen, ende de weldaden haer bewesen,
niet qualick besteedt waeren. De kloek-
heydt, behendigheydt, ende goeden regel
die ghy-lieden in desen tocht ende aenlagen
bewesen hebt, ghetuygen ons dat ghy ende
de gheheele Natie, wel weert zijt alle gunste
ende beschuttinghe van Princen, teghen die
u souden willen Tyranniseeren. Maer de
heerlickheydt ende trouwhertigheydt van u
mijn Heeren den Admirael, die ghy hebt be-
wesen aen onsen Cousijn, den Grave van
Essex,

Brief van de
Koninginne
van Enghe-
lant / aen
den Admi-
rael / Here
van Duy-
venvoorde / daer
hijne sijne
dienst / den
14 Augusti

De Enghel-
sche Armade
voert in En-
ghelant.

SLACH BY TURNHOUT.

1597. Effex, in 't wederkeeren, als hy hem by on weder verſteecken vondt van de Vloote, by nacht, verlaten van alle byſtand; ende dat ghy hem by bleef ende gheleydet tot in de Haven van Pleymouth, betoont u voorſichtigheydt ende trouwe: voorkomende met u patientie ende arbeydt alle ongeluck, 't welck overkomende een van de Overſte der Vloote, ſoude beſmet hebben de Victorie: Ende voorder den yver en de affectie die ghy ons toe draecht, waeromme ſy vermeerderen ende verdubbelen de verbinteniffen die wy u ſchuldigh zijn, welke erken- teniffen zijn ſoo groot in onſherte, dat wy ons eenſdeels daer van hebben moeten ontlaſten, by het ſchryven van deſen Brief. Welcken Brief wy u bidden te willen deel-

1597. achtigh maecken alle het geſelſchap van onſe Vrienden, onder uwen gebiede, haer daer en boven vertoonende dat ſy haer moghen voorverſeeckert houden, dat ghelijck wy te vooren hebben goede ghetuygheniffen ghe- gheven van onſe goetwilligheydt tot haren Vaderlande, ſoo zijn wy nu meer aen- ghe- ſpoort, door deſe hare kloeckheydt ende verdienſte, te verſtrecken onſe goetheyt ende affectie in alle deelen, als betaemt een Princeſſe die erkent de deught ende danck- baerheydt van een Natie, ſoo weerdigh als deſe is. Ende daer-en-tuſſchen ſullen wy blijven uwe wel Goedtgunſtighe.

Gheteckent,

Elizabeth Coninginne.

Beschryvinghe ende Verhael van de Victorie die ſijn Princelijcke Excellentie verkregen heeft, tegen den Vyandt,

Op de

TIELSCHE - HEYDE,

by TURNHOUT, in den laere 1597.

1597.

Sijn Excel-
lentie treckt
naer Turn-
hout om den
Vyandt te
laen.

Ne dat den Dooz-
luchtighen/ Dooch-
ghebooren Dooſt/
Maurits, Prince van
Orangien/ Gzabe
van Naſſau, &c. en-
de de Dooch-Mog.
Heeren Staten dooz
de wijdt-beroemde Witmeesteren Mar-
celis ende Paulus Back, Gouverneur
van Bergen opten Zoom, volkomelic-
ken aen-ghe dient ende onderrecht wa-
ren / hoe dat den Gzabe van Varax
dooſt laſt van den Ertz-Hertoghe Al-
bertus hem Teghers- wijſe ghelogeert
hadde met vier oude Regimenten boet-
volcks / ende vijf Cornetten van ſijne
beſte Ruyteren / in de Wyſheyt van
Turnhout: dat de ſelbe met bequame
middelen ghenoechſaem te ſlaen ſou-
den weſen: ſoo is den booznoemden
Prince volghende de reſolutie van de
Ho. Mo. Heeren Staten in aller haest
den 21 Januarij Anno 1597 upt's Gra-
ven Hage veretrocken / ende den 22 tot
S. Geertruyden-berge aen- ghekomen:
aldaer alle 't volck van Oorloghe (het
welck hy tot dier ſtede ten ſelven da-
ghe daer te moeten weſen verſcheyden
hadde) in ghetale omtrent de ſes duy-
ſent Mannen / ſoo te boet als te Peer-

1597. de / met boozts alle andere dinghen
tot ſijnen aenſlagh noobigh / baerdigh
bindende / ſoo is hy 's anderen daeghs
in aller neerſtigheyt ende ſtilheyt in
eenen tocht gherepſt tot in het Dorp
Ravels ghenaemt / ghelegghen omtrent
een myle aen deſe zijde de Wyſheyt van
Turnhout: alwaer ſijn Excellentie ſijn
krijghs- volck een woepmigh heeft doen
ruſten. De Gzabe van Varax: Per-
re van Balanſon, binnen Turnhout met
vier Regimenten boet- volck / ende vijf
honden Perden om graben ligghende /
(als boven geſeyt is) ſo haest hy getwaer-
ſchout is gheloeft van de komſte des
Princen Maurits van Naſſau, heeft met
advijs van ſijnen Raet goet gebonden /
metter haest in der nacht de waghennen
met de Bagagie te laden / ende die booz-
ſendende / in het aenkomen des daeghs
met het gantsche Heer te volghen / ende
ſich in ſekerheyt nae Herantals te bege-
ben. Deſgelijck heeft ſijn Excellentie
oock den 24 ſich des moorgens heel
vroegh van Ravels naer Turnhout be-
gheven / treckende altdits als het de
bequaemheyt des veldts toe liet / in
ſulcke eene ordere als volghet.

De booztocht hadde de ruyterij / die
alle groote Piſtoletten ofte Sinckroers
boerden verdeelt in ſes troupen: De
twee

Varax re-
ſolueert te
veretrocken.

Maniere
vande ſlagh-
orden ghe-
houden in 't

1 5 9 7. naemt Septimo de Fabij, die men sepe
ghespyooten te wesen upt het oude Edel
gheslachte van Roomen de Fabij, dese
eenighe Authorigtept onder de Italia-
nen hebbende / heeft totter doot ghe-
wondt onder de dooden gheleghen /
ende alsoo men hem de kleederen upt-
schudde / soo vondt men noch leven
daer inne / ende soo hy een Edel aen-
sien ende wesen hadde / hoe wel seer mis-
maeckt van sijn eygen ende der ander
verslaghenen bloedt / soo is hy doot
medelijden op- ghenomen / ende met
een Peert / half doot wegh- gheboert /
ende wierd noch van sijn wonden ghe-
nesen / ende soo betalende sijn rantsoen /
is daer van ghehoimen.

**Naamen van
eenighe ghe-
banghenen
van den
Opstandt.**

Daer waren wel vier ofte by de vyf
hondert ghebangenen / waer onder een
jonge Gzabe van Mansvelt was / oock
mede Jeronimo Dentice Gaet van Va-
rax, den Luytenant Colonel van den
Marquis de Trevico, ende den Ser-
geant Maso / die t naemaels ontfiep
ende werde Anno 1602 van een Ober-
sten Rosworni doozsteecken in Honga-
rien. Van de ghebanghenen stozhen
meer dan hondert van de quetsuren.
Desen slaghe aldus gheschiedt wesende /
nanti den Prince Maurits synen afstreck
nae Turnhout, de bluchtighe vpaden
latende na Herentals loopen / daer geen
drie hondert man quamen / behalven
die te vooren met de Bagagie gheson-
den waeren. Het doode lichaem van
den Obersten den Gzabe van Varax,
wierd syne Dienaers toe-gelaten van
syn Excellentie, nae Lier te voeren /
ende soo nae Mechelen, daer hy syn
Wijf, broeder ende veel kinderen hadde /
mede sendende eenen Brief aen den
Dorstelijcken Cardinael / hem aenbie-
dende verlossinghe over de ghebanghe-
nen / soo hy Quartier wilde houden.
Maer alsoo den Dorstelijcken Cardi-
nael hem niet haest en antwoorde / soo
heest den Prince Maurits ghedrepghe
die op te hanghen / ofte te verdrincken /
soo hy die niet wilde ranisfoeneren bin-
nen twintigh daghen / waer dooz den
Dorstelijcken Cardinael / dwongh de
Dozen in Zabandt / daer toe te con-
tribueren.

Daer is ghebleecken dat de spieffen
niet wel geplaciert / maer in tocht-
orde (in plaetse van slag-
orde) ghe-
bryndt / niet wel honden moghen te-

ghen de furie van groote Pistoletten 1597.
ofte Cinchroers / die men noemt Coca-
bijs / die de ruiterije van den Prince
Maurits voerden in dese tocht / in stede
van Lancien : oock werd bekonden
dat het soo swaer niet en is den vyandt
met goede ordere in 't heldt te ontmoet-
ten / die niet en weet hoe hy hem sluyten
of gheslooten houden sal : 't welck men
hier sagh tot groote schande van hier
soodanige oude regimenten.

Alſoo de Boeren van de Tielfche Heyde alle de Waepenen die ſp ghebonden hadden nae den ſlagh / op het veldt vergadert hadden / ende in de Kercke ghebocht / ſoo werden ſp by die van Dieſt beſaſt / de ſelbe tot haer te brengen : maer als ſp die op ſes wa-ghenen gheladen hadden / hebben die van Breda (zunde daer van verwittigt) de ſelbe doen haelen / ende niet ghewelt binnen Breda doen brengen / den 23 February / tot een meerder teeken harer Victorie / als een Tropheum.

De Grahen van Hohenlo ende van Solms, met den Heer Ridder Veer, diens Daert onder hem gheschoonen wierd / ende Sidney, wierd groots een toe ghescheyen van haer hoogsichtigheyt ende broegheyt / desgelijcks de andere Rithmeesters ende Obersten van manlichheyt ende kloechheyt / namelijk Bax ende Edmont, met alle Bevelhebberen ende soldaten.

Het lecher is 's ahondt tot ruste te
 Turnhout ghekomen / daer hyt gescht
 ghelaten was / 's anderdaghe bescho-
 ten sy het kasteel / ende nae eenighen acht
 oft thien schooten / hebben die van den
 Garnisoen / daer Capiteyn ober was
 van der Delft, dat ober ghegheben by
 Appointement / behoudende lijf ende
 goetd. Het kasteel wel beset ghelaten
 zijnde is eick een weder nae sijn Garni-
 soen getrocken. Den Prince Maurits
 is ober Geertruyden-berghen ghereyst /
 ende den achten dagh van sijn ver-
 treck weder in den Haghe ghekomen /
 mede brengende 38 Waelen / die
 hy aldaer dede onghanghen op de groote
 Zaele / met een Cornette der ruyterij /
 ende een Wandlerolle van de Spote-
 laers / ghelyck men die ten huydighen
 daghe aldaer noch sien magh. Van
 welke Victorie in alle Treden Godt
 (die alleen alle eere toekomt) Almach-
 tigh gheloof ende ghedoncht wierde.

Die kan
Zyba ont
nemen den
Bijndt ses
wagens met
wapenen.

Den Gabe
 Daran wiert
 naet Mes-
 chelen ghe-
 bracht.

Maar de
legger kom
wees tot
Turnhout
ende wende
het Maest.

Het

1597.

marcbeeren
by syn Ex-
cellentie.

1597. twee eerste / bestaende elck van vier
Cornetten / waeren een stuck weeghs
van den anderen gheschepden / doch
bezyden den anderen : ende wierde de
rechte zyde aen-geboert van de Hee-
ren den Graue van Hohenlo, ende de
Graue van Solms. Een wyle tijds
daer nae volghden twee andere deelen/
bestaende elck van drie Cornetten / tre-
kende oock een weynigh verscheppen
als de eerste / om by alle gheballen tuf-
schen hen te moghen ontfanghen de
voorzte / ofte oock tusschen die te mo-
ghen treffen. Den tocht der rupterije
wierde gheslooten van syn Excellentie
selfs / met de twee andere leste troupen /
treckende oock als d'andere een wep-
nigh verscheppen. 't Doet-holck was
verdeelt in achten / te weten : stracks
nae de rupterije twee Esquadrans oft
Scharen beneffens malkanderen / daer
naer drie / ende noch twee ; alle oock
soo verscheppen schaech-wijs trecken-
de / dat de voorzte alst pas gabe hen
souden konnen voegen tusschen de vol-
ghende / sonder scheuringhe van de oz-
dere. Hier na volghden de twee halve
Cartouwen ende de veldt-stucken / tuf-
schen de Amonitie waghens / ghelept
van het ghewoonelijck volck dien last
hebbende / ende veel Matrossen. Ach-
ter volghde 't laeste deel des voet-volck/
slaptende den gantschen tocht. Dit
alles als voor-ghesepdt is / wanneer 't
de plaetse niet en berhindert / anders
volghden sy haer op het bequaemste
ende seckerste / nae goede krijchs-
Oorde / nae de ghelegentheden der
weghen ende wateren / ende boozna-
melijck aen een brugge / ofte een blon-
der tusschen Ravels ende Turnhout leg-
gende. Syn Excellentie nu voor Turn-
hout ghekomen zijnde / ende de plaetse
berlaten bindende / bondt met raedt der
voorzte Heeren / Grauen / ende
andere krijchs-Obersten / naer de
ghelegentheyt der sacche die haer open-
baerde / goet te wesen met de rupte-
rije alleen in aller haest voor upt nae
den vbandt toe te trecken / ende het
meeste voet-holck te doen volgen /
soo haest het doerelijck wesen soude :
ende voorzte het gheschut niet sijnder
toe-behoorte / by de Molen van Turn-
hout, te laten in bewaeringhe van het
achtste deel der voet-knechten. Dit
heeft syn Excellentie metter daedt be-
staen : Maer bindende eenen smallen
waterachtighen wegh niet verre ach-
ter Turnhout, die den vbandt met een
deel volck beset hadde / heeft terstondt
daer nae toe ghesonden een deel Mus-
quettiers onder het ghebiedt van den

Den vbandt
nemt de
vlucht nae
Turnhout.

1597. Ridder Francoys Veer, waer by oock
was Nicolaes van der Aa, Lieutenant
van de Garde van syn Excellentie,
dese hebben den vbandt ghedwonghen
den voorszte wegh te verlaten.
Dien ghepasseert zijnde / is syn Excel-
lentie met het peerde-holck terstondt
ghekomen op een black belot / waer
men den vbandt stracks onderkeet heeft/
ende is hem in de voorszte oorde
ofte slacht-schickinghe ghevolght.

Den vbandt vluchte in deser boe-
ghen. Voor upt nae Herentals was
de Bagagie / die ghevolght wierde van
een deel voet-knechten tot bewaerin-
ghe der selver / daer naer volghde het
ghehele Heer / treckende in deser ma-
nere : De rupterije was meest altydt
vooren / te weten : Nicolaes Basta,
Don Ioan de Cordua, Alonzo Dragon,
Gulman, ende Grobbendonck : daer
naer quaemen de vier Regimenten
voet-knechten / elck een weynigh van
malkanderen verscheppen : het eerste
het Hoogh-Duytsche Regiment van
den Graue van Suls, het tweede / het
oude Regiment van La Motte : waer
oer nu was de Heere van Aschicourt :
het derde / het Regiment van la Bar-
lotte : het vierde / de Neapolitanen van
den Marquis de Treviso. Men haer
rechter zyde quaemen somtijds twee
Cornetten Peerden / die als van haer
weder aen de slincker-handt hielden /
voch meest altydt vooren. Men haer
slincker-handt hielden sy ghedoon-
te / ende daer neffens het Ribierken
dat van Turnhout af loopt. Het en
lede niet langhe sy waren achterhaelt /
maer / midts de onbequaemheyt der
weghen / ende een waterachtighe del-
linghe op de Heide / tusschen den v-
bandt ende het holck der Heeren Staen-
ten was 'er noch gheen bequaemheyt
den vbandt aen te treffen : dus troe-
ken heide de partijen een stuck weeghs
ghenoeghsaem neffens den anderen.
De Ridder Francoys Veer met wep-
nigh Peerden / ende een deel Mus-
quettiers / hielden seer kloechelijck den
vbandt van achter besigh met scher-
mutsieren / hem alsoo berhindrende
nae synen wille te vluchten / tot dat
dese delinghe eyndighde / ende de voorz-
te Heeren de Grauen van Ho-
henlo, ende Solms, als wesende de
voorzten in den tocht / merckende een
voorzte van een hooghte die tusschen
haer ende den Graue van Varax op
rees / midts gaders vreesende dat den
vbandt eenen smallen-wegh binden
soude / daer sijne Bagagie alreede in
was / soo slooten sy met raedt van sijne
Excel-

Op haer
tijde dat den
vbandt
marchoert.Die banden
Princ ach-
terhaelt
worden.

1597. Excellentie dat het meer als tijd was aen te vallen. Dus het teechen ghegheven zijnde / wonden sy haer gantsche ordre tot den byandt toe / soo dat de Heeren Gzabe van Hohenlo ende Solms, met vier Cornetten van Breda, quamen te staen booz aen de rechter zijde des Wyants / ende die van Bergen op den Zoom aen 't achterste Regiment des Wyants. Soo wierde op de Neapolitanen, als wesende de achterste / den eersten aenstoot ghebaen by Marcellis Back ende sijns Broeders Compagnie: waet neffens oock treften du Bois ende Donck. De Gzaben van Hohenlo ende Solms, als (wesende met de vier Cornetten van Breda recht aen het voorste Regiment des Wyants / alwaer hun des Wyants rupterij alreede hadde ghekeert / met meeninghe die van Bergen van bezijden aen te vallen) hebben seer bequaemelijcken des Wyants rupterij den wegh onderschept / ende die berdzijbende / byonghen boort op het Regiment van den Gzabe van Sults aen / ende dat met al sulcken gheweldt / dat haer des Wyants rupterij met de Proebe alleen hebben vergenoeght: dies haer boetvolck verlatende / zijn 't samen geblucht / achterlatende de Cornette van Alonzo Dragon.

Die sy aen vallen ende al bluchten de Naem.

Sijn Excellentie siende dat sy aen malkanderen waren / sandt den Heere Sidney met den Ridder Francoys Veer (die tot dier tijdt toe den Wyant van achteren met gheduerige schermutsinghe op-ghehouden hadde) met eenighe rupterij om den Wyant van achter in den steert te slaen. De reste van de rupterij bleef by sijn Excellentie tot berberschinghe ende ondersteunsel der boozster / oft het noodt gheweest hadde: tot dat / ghemerckt het openbaer boozdeel / sy haer meest al te saemen tot den slag begaben. Den Gzabe van Varax, Oberste van 't gheheele Wyant / is op de plaetse doot gheschoten / ende sijn gantsche boet-volck (als gheweldighlijcken van veel zijden bevochten) nam sonder ophouden de blucht: doch meest te vergeefs / als wesende aen d'een zijde omringht van de rupterij op een open Veldt / aen d'ander zijde / met het Ribierken ende seckere Gheboomten: soo datter wepnigh in den enghen wegh om haer te salveeren gheraecten konden: in dier boeghen datter meer als twee dupsent op de plaetse verslaghen / ende wel boven vier hondert ghevanghen wierden / ende dit in soo korten stondt / dat het boet-volck der Hoogh-

Den Gzabe van Varax is geslaghen / met twee dupsent van sijn volck /

1597. Hooghende Heeren Staeten / hoe haestigh sy oock ghevolgt waeren / niet wel in tijds konde komen / ofte de Victorie was by de rupterij alreede verkreghen.

Tertwylen des Wyants ghebluchte rupterij qualijck wegh konde / soo sloeghen eenighe kloecke onder haer weder met een Trompet allarm / ende quamen omtrent veertigh aen-ghe-rendt op die sy ongheschickst saghen aen 't plonderen / als oft sy een nieuwe Charge hadden willen doen / ende al overloopen / daer door een deel van de on-erbaerentste ende bloedste bluchten / tot by haer volgende boetvolck / haer ghelaetende als oft sy die quamen haelen / ende doen haesten. Den Prince Maurits sagh omme nae sijn Cornetten van reserve / ofte toebucht / te vergheefs; dies belaste hy alle de ghevanghenen van sijn Peert te wijcken: de welcke vast baden om ghenade / roepende: Datter bloedt ghenoegh ghestort was om sijne Victorie te eynden; Hier door wierden veel ghevanghenen doorstecken / ende men wierdt doen ghewaer het ghebreck ende de faute van de Cornetten / die tot de reserve gheordonneert waeren / door het mis-verstandt van Parker: ofte mis-nemen van sijn volck: Maer alsoo een peggelijck toe - liep nae den Prince Maurits, insonderheyt Marcellis Back; ende Edmont, wierdt van den aen-komenden Wyant be-breeft ende weder - staen / de welcke terstondt weder de blucht nam.

Hiervan allarm van de Spanische Rupterij.

Daer wierden ghenomen acht-ent-vertigh Waendelen / ende de Cornette van Don Alonzo de Mondragon. De Bagagie wierd meest al gheplondert. Daer bleven doot ober de twee dupsent mannen; de Woeren rapporteerden dat sy meer dan twee dupsent / twee hondert ende vijftigh begraven hadden / hoe wel andere veel meer seggen: Daer bleef den Obersten Lieutenant van Barlotte: ende meest alle de Capiteynen ende Officieren / maer seer wepnighe van de Overwinners / boven acht niet: waer onder den Rijk-meester Donck sedert van een quetsure ghestorben is / ende Cabelliau, upt Vlaenderen.

Het ghatal van de overwonnen Waendelen.

Dit was een heerlijcke Victorie begaen met acht hondert Peerden ofte luttel meer / daer nochtans groot avontuer in was gheleghen / soo den Wyant kloeck ende boozsichtig hadde gheweest.

Daer gebeurde een saecke verhalens weert / van een Romeyns Edelman ge-

1597. naemt Septimo de Fabij, die men sepde ghespooten te wesen upt het oude Edel gheslachte van Roomen de Fabij, dese eenighe Authoriteyt onder de Italiaanen hebbende / heeft totter doot ghe- wondt onder de dooden gheleghen / ende alsoo men hem de kleederen upt- schudde / soo bondt men noch leven daer inne / ende soo hy een Edel aen- sien ende wesen hadde / hoe wel seer mis- maeckt van syn eygen ende der anderer verslaghenen bloedt / soo is hy doot medelijden op - ghenomen / ende met een Heert / half doot wegh - ghevoert / ende wierd noch van syn wonden ghe- nesen / ende soo betalende syn rantsoen / is daer van ghehoimen.

Naem van eenighe ghe- hanghenen van den Spanant.

Daer waren wel vier ofte by de vijf hondert ghehanghenen / waer onder een jonge Grahe van Manvelt was / oock mede Jeronimo Dentice Raet van Va- rax, den Luytenant Colonel van den Marquis de Trevico, ende den Ser- geant Major / die t naemaels ontliep / ende werdt Anno 1602 van een Ober- sten Rosworni dootstecken in Honga- rien. Van de ghehanghenen stozhen meer dan hondert van de quetsuren. Dese slaggh aldus gheschiet wesende / nam den Prince Maurits synen afstreck nae Turnhout, de bluchtighe byanden latende na Herentals loopen / daer geen drie hondert man quamen / behalven die te booren met de Bagagie gheson- den waeren. Het doode lichaam van den Obersten den Grahe van Varax, wierd syne Dienaers toe - ghelaten van syn Excellentie, nae Liere te voeren / ende soo nae Mechelen, daer hy syn huyshoutwe ende veel kinderen hadde / mede sendende eenen Bysc aen den Vorstelycken Cardinael / hem aenbie- dende verlossinghe over de ghehanghe- nen / soo hy Quartier wilde houden. Maer alsoo den Vorstelycken Cardi- nael hem niet haest en antwoorde / soo heeft den Prince Maurits ghebrenght die op te hanghen / ofte te verdrincken / soo hy die niet wilde rantsoeneren bin- nen twintigh daghen / waer doot den Vorstelycken Cardinael / dwongh de Dorpen in Zabandt / daer toe te con- tribueeren.

Daer is ghebleecken dat de spieffen niet wel geplaciert / maer in tocht - o- dze (in plaetse van slaggh - ordere) ghe- bynck / niet wel honden moghen te-

ghen de furie van groote Pistolletten ofte Cinckroers / die men noemt Cara- bins / die de ruyterij van den Prince Maurits voerden in dese tocht / in stede van Lancien : oock werdt beboonden dat het soo swaer niet en is den byandt met goede ordere in t heldt te ontme- ten / die niet en weet hoe hy hem sluyten of gheslooten houden sal : t welck men hier sagh tot groote schande van vier soodanighe oude regimenten.

Alsoo de Boeren van de Tielsche Heyde alle de Waepenen die sy ghe- bonden hadden nae den slaggh / op het heldt vergadert hadden / ende in de Kercke ghebrocht / soo wierden sy by die van Diest belast / de selve tot haer te brengen : maer als sy die op ses wa- ghenen gheladen hadden / hebben die van Breda (zijnde daer van verwittigt) de selve doen haelen / ende met ghewelt binnen Breda doen brengen / den 23 Februarj / tot een meerder tecken ha- rer Victorie / als een Trophium.

De Grahen van Hohenlo ende van Solms, met den Heer Ridder Veer, diens Daert onder hem gheschooten wierd / ende Sidney, wierd groots een toe - ghe- schieden van haer voorsichtigheyt ende vroghheit / desgelijcks de andere Riit- meesters ende Obersten van manlich- heyt ende kloechheyt / namelijk Back ende Edmont, met alle Bevelhebberen ende soldaten.

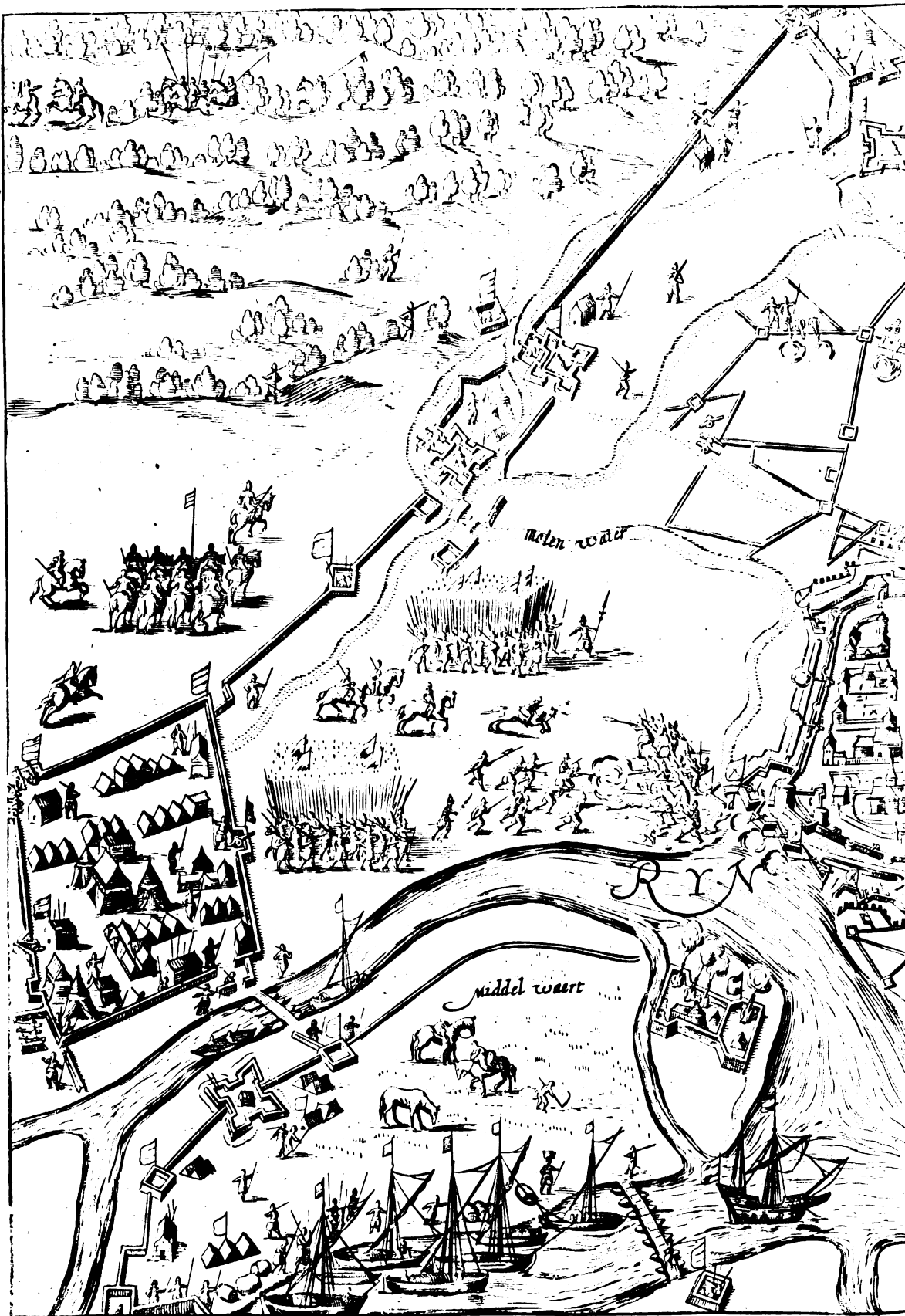
Het leger is 's abonds tot ruste te Turnhout ghehoimen / daer het gesluyt ghelaten was / s anderdagghs bescho- ten sy het kasteel / ende nae eenighe acht oft thien schooten / hebben die van den Garnisoen / daer Capiteyn over was van der Delft, dat ober ghegheben by Appointement / behoudende lijf ende goet. Het kasteel wel beset ghelaten zijnde is elck een weder nae syn Garni- soen getrocken. Den Prince Maurits is ober Geertruyden - berghe ghereyst / ende den achten daggh van syn ver- treck weder in den Haghe ghehoimen / mede brengende 38 Daendelen / die hy aldaer dede ophanghen op de groote Zaele / met een Cornette der ruyterij / ende een Banderolle van de Soete- laers / ghelijck men die ten huydighen daghe aldaer noch sien magh. Van welke Victorie in alle Steden Godt (die alleen alle eere toekomt) Almach- tigh gheloofte ende ghedaucht wierde.

Die van Breda ont- nemen den Spanant ses wagens met wapenen.

Den Grahe Varax wiet nae Me- chelen ghe- bracht.

Maurits leger komt weder tot Turnhout ende luydt het kasteel.

Het

Het eerste Beleghe ende Over-winninge der Stadt

R H Y N - B E R C K,

Gelegen aen den Rhijn. Geschied in den Jare 1597.

1597.

Der Staten
Gheraets
resolutie tot
een beveliger.

De Hoge Mogende Heeren Staeten der ver-eenighde Nederlanden / met den anderen veel verscheppen groote middelen ter Oorloghe geconsenteert / geordonneert ende

besooght hebbende / soo hebben sy gesamentliken met sijn Princelijcke Excellencie / ende den Raedt van Staete gheresolveert ende beslooten / noch desen Somer / hoe wel seer spaede / een Leegher te helde te brengen / hebben daer toe alle noodwendigh geschapen bereyt / ende de Ruyteren doen wapenen op een ander maniere / sonder Lancien / ende gheordonneert te voeren de Carabins ofte lichte Paerden / een Roer drie hoeten lanch : den anderen Pistoletten / met een Roer van twee hoeten lenghte / ende boorts ghewapent tot de Rippen toe / elck stuck ofte deel van Waepenen dat 'er ontbrecken soude / op seckere verbeurten gheschildt / haere Paerden moesten wesen vijftien groote Mans Palmen hoogh / ende dat sy al moesten kasacken draeghen / achter-volghende secker Placcaet ende Oudere / tot dien eynde upt-ghescheven ende Gedrukt. Den Raedt van State maechten Staet / dat het Leeger drie honderdt duysent Guldens ter Maendt behoeben soude / behalven de ordinairse Bagien der soldaten / die te vier tijden by veel waeren ; want de Landen hadden in dienste omtrent twee hondert Vaendelen te voet / ende een-en-twintigh banen Ruyteren : van alsoo het voet-volk veel in steden ende sterckten Garnisoen houdende waeren / heeft den Prince Maurits alleentijck beschreeven omtrent 68 vaendelen / ende alle sijn Ruyterpe / met last van haer te laten binden den vijften Augusti op den Rhijn / boort 's Graven-vveert : hebbende beslooten in den Raedt van State / datmen de Stadt van Berck aengripen soude / om den Rhijn-stroom te mogen beghyden.

De Ruyterz
worden van
Waepenen
beandert.

Den volgende is den Prince Maurits met alle de Edel-luyden ende Gevolgh / den eersten Augusti upt 's Graven-hage op Uytrecht gerepft / om aldaer de vergaderinge van de Wagheng / die tot desen Tocht noodigh waeren / te hoorden / ende is den vierden Augusti tot Arnhem ghekomen / altoer mede ghehoomen is Graef Willem van Nassau, Stadt-houder in Vrieslandt / Groeningen ende Omme-landen / laetende sijn volck tot Elten. Des-ghelijcks zijn mede aldaer aen-gekomen den Graef van Hohenlo, Graef van Solms, Graef Ernst, ende Graef Lodevick van Nassau, met den jongen Graef Frederick Hendrick van Nassau, die nu sijn eerste proebe in de Oorloghe wilde aennemen ende doen : van Arnhem zijn de Heeren gelijcker-handt heretrocken nae 's Graven-vveert, altoer by een waeren ghehoomen verthien vaendelen Engelsche voet-knechten / twaelf vaendelen Schotten / vijftien vaendelen Vriesen / negen vaendelen van den Graef van Solms, acht vaendelen van Jonckheer Floris van Brederode, ende ses van Duyvenvoorde, ende omtrent 20 ofte 21 vaenen Ruyteren wel ghemontereert. Daer waeren oock ghearriveert groote meenichte van scheepen / bringhende oer de beertigh stucken-gheschuts / met alle Oorloghs-ghereedschapen / die tot een vaalkoomen Beleggeringe noodigh waeren.

Pr. Maurits tracht te helde den eersten Augusti.

Macht van des Prince Leger.

Den seften Augusti dede den hooftnoemden Prince het voet-volk met een deel van de Ruyterpe / met scheepen oer de Rijn vanden Rhijn ende Wale setten / ende dien avond tot Cleverham, niet verre van Kalkar blijven / staende des anderen daegs een scheepshugge oer de Wale / om de Wageng (die by Arnhem meest met Ponten oer den Rhijn waeren gheset) met alle de reste van 't Leegher daer oer te doen passeeren / soo dat ten selven daghe den Prince Maurits noch quam in het Kloofter van Marien-boom, laetende drie Vaendelen van het West-vriesche Regiment (datmen ghemeenselick het

S 3

Poort-

1597. Doozt - hollandtsche noemt) by de Scheepen/ die ten selven daghe oock in seer grooten getale de Riviere op / t'zepl ghegaen zijn.

Alpen inge-
noomen by
sijn Excell.
den 8 Augu-
stij.

Den achtsten Augustij is den Prince Maurits met het Leegher ende eenighe Wldt - stucken ghepasseert booz by de Stadt ende Kasteel van Alpen, be- waert zijnde by den Broeder van den Capiteyn Bentigh, met eenige Solda- ten / t welck den Prince Maurits dede op - eyschen / oerindts het was lig- ghende op den pas / ende den Wpandt seer honde dienen / ende sinen Leegher grootelijcks beschaden / het welck hem terstondt op - ghegheben wierdt / soo dat hy het Wups met vijftigh Solda- ten / van Capiteyn Schaeff dede beset- ten : de booz - schreben Capiteyn Benting met 36 Soldaeten / met vol Gheweer ende Waggagie daer upt - trecken- de ; het Leegher den selfden Wbondt noch eens - deels booz Berck ghekoo- men.

Rijnberck
met de Lee-
gers omrin-
gelt / den 10
Augustij.

De Stadt Rhijn - berck was dooz natuere van de Plaetse ende aen - ghe- maecte Wercken / niet wepnigh hart om aen te grijpen / binnen eenen dagh ofte twee te booren noch versterckt zyn- de van omtrent vyf hondert Man / soo upt Alpen, Grave, als andere Plaet- sen daer omtrent / belept zijnde dooz den Capiteyn Bentigh, ende eenighe andere. Den Prince Maurits de Stadt ende Gheleghentheid daer rondt - om- me besighricht hebbende / heeft booz eerst goet ghebonden twee principae- le Leeghers te slaen / het een booven de Stadt / booz de Rhijn - poozte ende Kassel - poozte / aen de zijde van den Rhijn / alwaer hy op den 10 Augu- sti / dede logeeren vyfthien Waendelen van het Driessche Regiment / onder het belept van Graef Willem van Nassau- wen : met dertien Waendelen Enghel- sche / onder het belept van den Heer Horatio Veer, Broeder van den Ober- sten François Veer : ende het Regiment van West - vriesland / belept by Jonck- heer Aert van Duyvenvoorde, Lieu- tenant van den Prince Hendrick Fre- derick van Nassau, met de Garde van den Prince Maurits vyf Wenden Kuy- teren / ende een wepnigh upt - waerd na Botbergen liggende. De Grae- ven van Hohenlo, Oberste van het ander Quartier / met den Graebe van Solms, zyn ghelogeert gheweest op den Bergh van S. Anna, booz de Santen- Doozte / met acht Waendelen van het Regiment vanden Graebe van Solms, twaelf Waendelen Schotten / onder het Belept van den Colonel Morray, de

Garde des Graeben van Hohenlo, 1597. ende noch twaelf Wenden Kuyteren / waer beneffens was de Heere van Cloetingh met acht Waendelen van sin Regiment / een wepnigh beneden den Bergh : Ende tusschen beyde de Quar- tieren / was gheleghen den Prince Maurits.

In t eerste aen - koomen booz de Stadt is Graef Lodewijck van Nassau ghequertst gheworden in het dicke van sin Been / het welck seer haest weder- om genesen wierde. Den elfden Au- gusti is men besigh geweest de Leegers met Schanssen te begraven / soo dat sy daer nae met Loop - schanssen aen malkanderen zyn ghebrocht / de wel- ke met drie Schanssen tegen het aenko- men der Wpanden boozsien zyn geweest / waer mede de Stadt vanden eenen kant van den Rhijn / tot den anderen kant be- cingelt was.

Graef Lo-
dewijck van
Nassau ge-
schoten.

Den elfden des nachts / heeft - men begonnen Loop - schanssen nae de Stadt te maecten / upt het Leegher vanden Prince Maurits, ende s ander - daeghs upt het Leegher van den Graebe van Hohenlo, ende t Quartier van den Heer van Cloetingh. Hy heeft oock een Brugge doen maecten van sin Leger op het Eplandeken in den Rhijn / ende boozs van ober den Rhijn : tegen de ander zijde / om alle toe - voeringhe ende Voeraegie van daer te mooghen halen.

Vaer nae drie stucken Gheschuts ge- steldt zijnde / heeft - men seer gheschoo- ten op den grooten Tooren (daer seer upt - gheschooten wierdt) op de Loop- graben en beyde de Leegers / ende oock op den Tol - tooren ende Rhijn - pooz- te / om de Loop - graben better te mooghen maecten / desghelijcks met twee andere stucken / op het Wolwerck booz de Kassel - poozte / met dewelcke men den vyftienden ende sestienden Augusti soo dapper heeft ghespeelt / dat die vander Stadt den selfden daghe den grooten Toorn hebben moeten verlae- ten / nae dat sy veel quaets daer upt ge- daen hadden / ende op den 15 dooz de Cente vanden Prince Maurits, daer hy laghen sloop hadden geschooten : wel- ke hooghel hem vermaeckende / upt der aerde / boozs bloogh dooz de Cente / en ten hoofden - eynde van t Bedde van den Heere van Sonsfelt, sonder dat hy / die op de Wldt - steebe lagh / ghequertst wierde.

Berck be-
schoten.

Den sestienden des nachts wierden der omtrent vier - en - twintigh stucken op verscheyden plaetsen gheplantet / om de Stadt al - omme te beschieten : dan

1597. dan overmids de Loop-graben soo na niet ghehooven waeren als men wel hadde gehoopt / heeft den Prince Maurits het Gheschut / om met gheweldt te schieten / noch doen op-houden / ende een Gaelderpe bestiet te maechen aen de West-zijde van het Bollwerck / hooz de Kassel-poozte / hooz de somme van twaelfhondert Guldens / welke binnen vier daghen ghemaecht moeste wesen. Den neghenthienden Augusti / alsoo de Loop-graben begonden te naeken aen de eene zijde van de halbe Maene / buyten het Bollwerck van den Tol-rooyen / hooz de Rhijn-poozte / ende het Waeter upt het Ribierken de Riepe / welke met een slapsken hooz de halbe Maene op-gehouden was / af-ghelaeten zijnde / midsgaeters de Gaelderpe met veertien handen in't begin van de Nacht / die niet seer wijde noch diep en was / gebacht zijnde / heeft den Prince Maurits ripe beraedt / slaghinghe ghehouden met de Hoofden van het Leger / ende besloten de stormschietinge te beginnen / hoopende daerontschien in het Bollwerck te moogen hooven : Dit schieten heeftmen begonst omtrent ten thien upren / met 35 stucken / naementlich met 29 groote stucken / ende ses veldt-stucken / waer van thien stonden hooz de Rhijn-poozte / elf hooz het Bollwerck van de Kassel-poozte / by op het Spandeken van den Rhijn / tegen den Tol-rooyen / en noch vier daer beneden hooz het Plat van de Stadt / ende de andere op ander plaetsen. Naer drie-mael of-schietens heeft den Prince Maurits (ghelijck hy ghe woon was) de Stadt doen op-epffen / 't welke die van binnen ghehoort hebende / hebben nae dat sy met malckanderen ghespjoocken hadden / beslooten den Prince te antwoozden / ende noch drie dagen uptstel te versoecken het welke haer sijn Excellentie af-gheslaeghen heeft.

Naer een upre ofte daer omtrent datmen hadde beginnen te Parlementeerren / begon het schieten wederom aen te gaen / het welck met groot ghewelt duerde tot bysupren na den Middagh / doende in alles omtrent 2000 schooten : ondertusschen heeft Graef Willem, onderfaber van het Gheschut / de halbe Maene in-ghenomen / ende den Prince Maurits om tijdt te winnen / niet tegenstaende vele van meyninghe waeren / men behoorde die van der Stadt te verwachten) heeft wederomme de Stadt doen op-epffen / dewelcke (nu moghelijck verbaest) hooz dien het volck aen alle kanten aen-quam / ende hem

in slagh-ordeninghe stelden / hier Gesanten upt hebben gesonden / naementlich den Capiteyn Bontingh, den ouder Capiteyn Dulken, Admirael Paflman, Oberste van het Boots-bolck / ende den Quartier-meester van het Regiment van Graef Herman vanden Bergh, hooz de welke in Gijfelinghe binnen gingen de Capiteyn Schaeff, Ingenhaven ende Waddel. Naer langhe dispute ende ernstigh bidden / heeft haer den Prince Maurits vergunt / met de Vaendelen, Wapenen ende Baggagie uyt te trecken, achter-laetende het Artijckel van in drie Maenden niet te dienen op dese zijde vande Maese, beloovende de Borghers by haere Previlegien te laeten. Soo dat sy den 21 Augusti / weesende supst een Jaer nae dat Hult ober-gegaen was aen de Certs-hartogh Albertus, upt de Stadt sijn vertrocken / onder den Gouverneur Popman Snaerere, by Vaendelen sterck / zijnde in alles omtrent negen hondert Man : den welcken den Prince Maurits tusschen de tseventigh ende tachtentigh Wagenen heeft gheleent / hooz dewelcke den Sonne van Capiteyn Bontingh in Gijfelinghe is ghebleeben. Sy zijn ten selfden dage hooz de Stadt Gelder ghehooven / alwaer sy upt-gheslooten wierden / ende bleben daer liggen gedurende den tijdt van haer by ghelepte : maer den 22 Augusti / alsoo sy niet wel van binnen gespijst en wierden / ofte die vander Stadt haer de spijs te diere wilden verhooven / zijn sy daer ober met de Wachte van de Poozte in questie ghehooven / ende hebben haer die ober den hals gedronghen / ende sijn alsoo binnen ghehooven / alwaer sy hebben begonst te munitieeren / ende riepen Belt / Belt / hoe wel Graef Hendrick van den Berge daer binnen was. Het garnisoen dat te horen in de Stadt was / is met haer angstigh gespannen / ende sy hebben alsoo gesamentlijcken met grootte furie Graef Hendrick ende alle Bebel-hebberen ter Stadt upt-gejaeght ende ghedreven. De Heere van Gileyn, Uytenham ende Grammaye, boden haer aen twee maenden Soldts / maer sy en wilden niet te byeden weesen / ende hielden de twee Uytenham ende Grammaye ghevangen. Daer nae quam Graef Herman om haer te bejzedighen / maer het was te verghhefs / ende hy moeste nae Arfen by sijn bolck / dat hy daer vergaderde / die omtrent drie duysent sterck waren / vertrecken.

Alus is de Stadt van Rhijn-berck aen den Prince Maurits ober-gegeven / nae thien daghen beleg / ende datmen daer

1597. Berck ober-gegeven den 21 Augusti.

Berck beschooten met 35 Stucken / den 19 Augusti.

Ende na drie mael schietens op-geepft.

munitie tot Gelder den 22 Augusti.

1597. daer omtrent twee duysent / acht honderdt ende tsebhentigh schooten op gheschooten hadde. Daer wierdt bin- nen ghebonden menighe van groot Gheschut: naementlijck / ober de 44 Artaelen Stucken / onder dewelcke waren sebben stucken van Batterpe / desghelijcks bertigh pferre stucken / ende een groote meenighe van slechte Laer- kenen / daer inghesonden / om de Gar- nisoenen in beraelinghe te gheben / die woerdigh geacht wierden ober de hon- dert tsebhentigh duysent Guldens: des- ghelijcks bijt ghesoncken Oozloghs- scheepen / ende twee vermaerde Pon- ten ofte Plot-scheepen: daermen tot Ceulen soo langh: aen ghetimmerd had- de / ende veel meyniden mede upt te rech- ten / ende hoofts van allen Dooz-raedt ghenoech.

Schaef
Gouverneur
van Berck.

Den Prince Maurits heeft terstont de meest af-geshooten Wercken doen vermaecken / de Loop-graeben laeten slechten / ende den Capiteyn Schaef, (die groote neerstighepdt ende kloek- hepdt in dit Beleggh ghetoonst hadde) belast daer binnen te commandeerem / met ses Waendelen knechten: van alle Spijsse ende Amonitie wel voorzien.

Die van Co-
len versocht
ontcrupm-
ghe van de
Stadt sijn
berck.

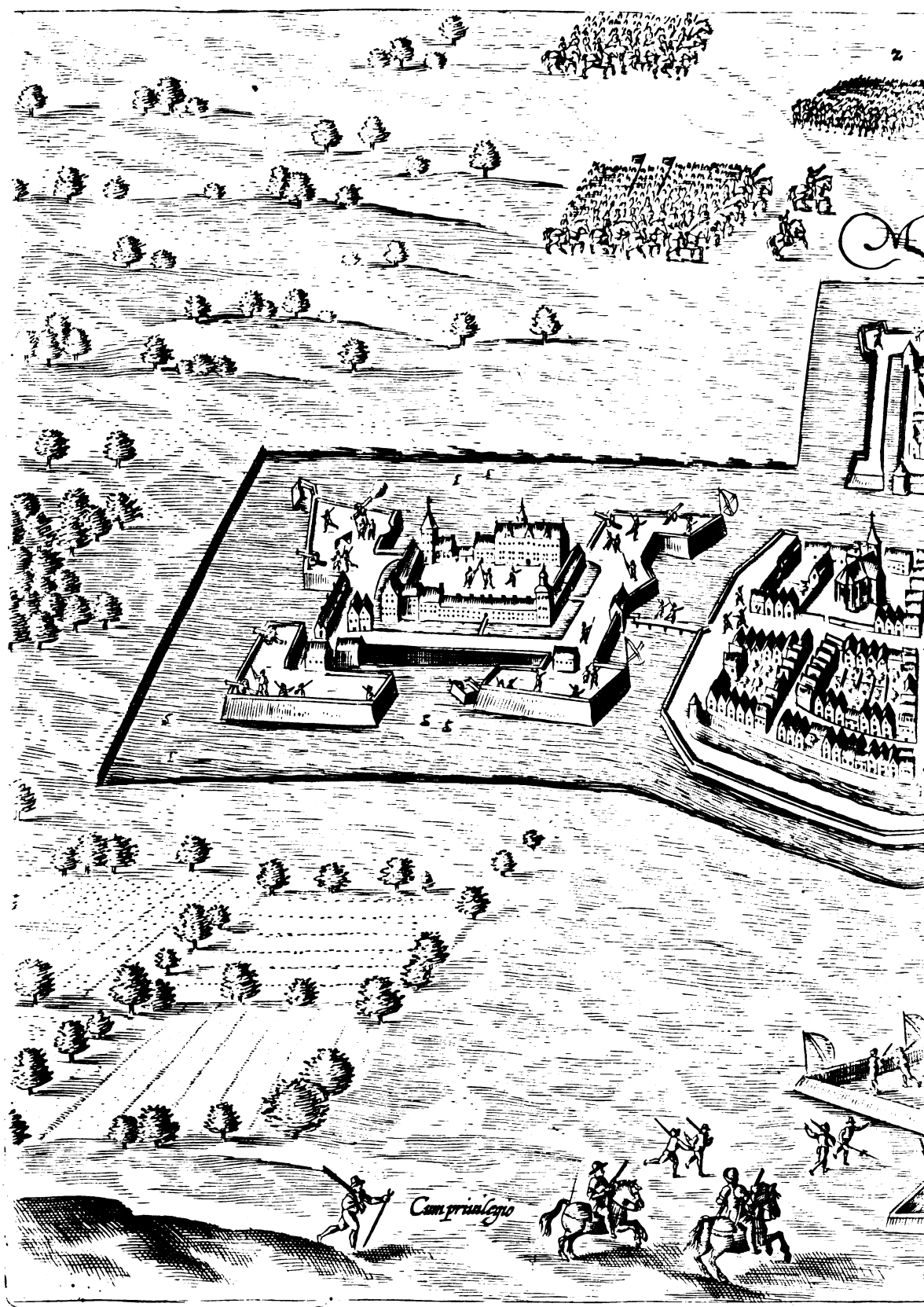
Soo haest deese Stadt ghewonnen was / soo hebben de Ghesanten van Ceulen, upt kracht van Brieven van Credentie / oncrupminge van de Stadt versocht / als haer toe-koomende / dese van de Spaensche te hooren oock nae belofte (met eede bevesticht) noyt had- den konnen ghekrigen: maer om datse met soo grooten koste van de Geunieer- de Landen waren gewonnen / ende dat den Prince Maurits, noch de gecomit- teerde Raden die hy hem waen / daer toe niet en waren geauthoriseert / wiert dat haer geweygert / ende wierden ge- wesen aen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael.

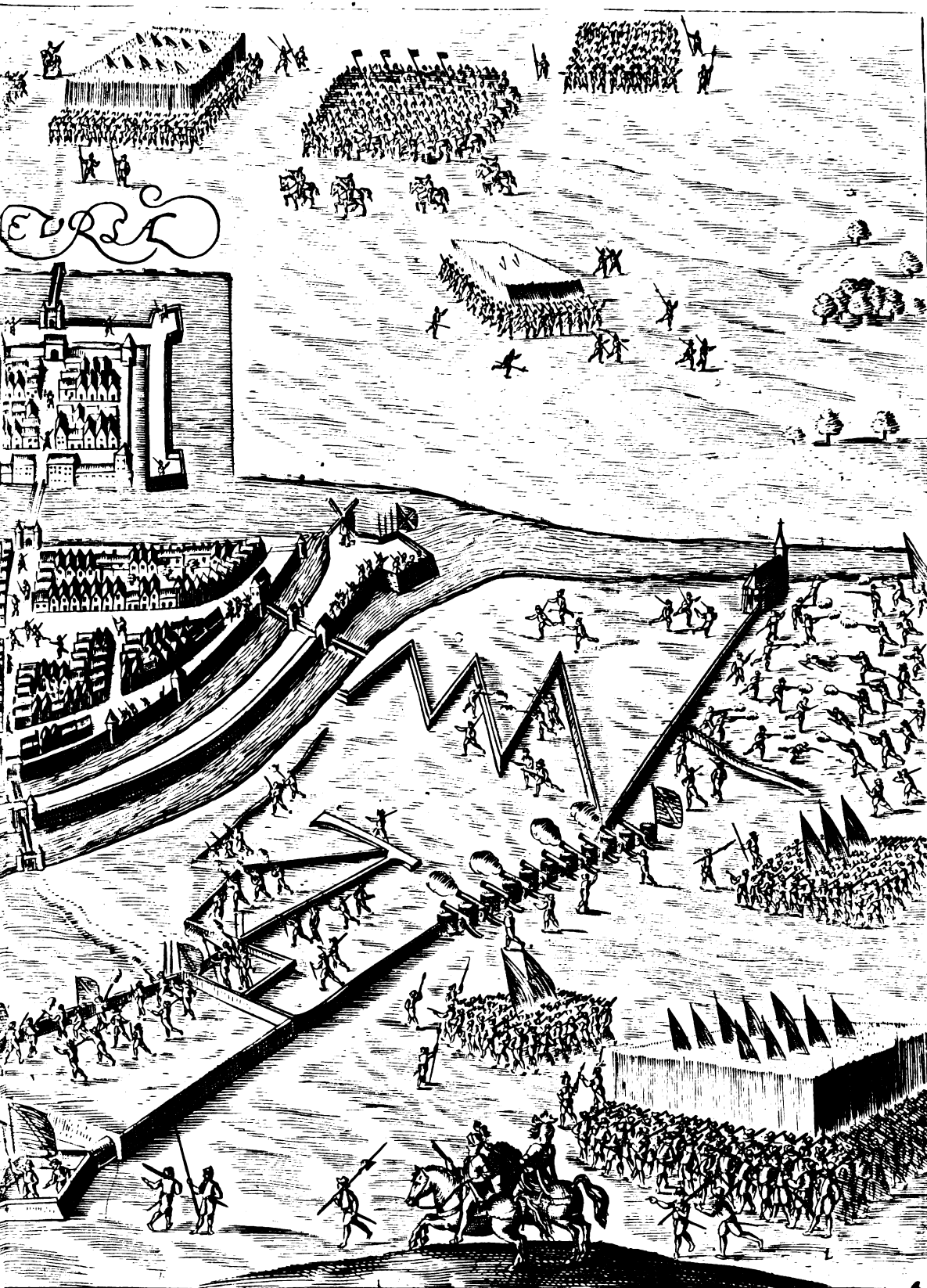
Des ander-daeghs nae dat Berck 1597. ober-ghegeben was den 21 Augusti / is Gzaef Herman tot Gelder ghehoomen / met omtrent twee duysent te voet / en- de seben oft acht Vanen Ruyteren / het Voet-bolck was belepdt onder Don A- lonzo de Luna, Gouverneur van Lier, ende de Paerden onder Francisco de Pa- diglia, in meyninghe zijnde om noch Bolck in Berck te brengen / maer als hy verstaen heeft het ober-gheben / soo is hy weder vertrocken tot Arsen hy de Maese / daer nae trock hy ober de Ma- se / denckende op den Tocht van Turn- hout, sendende binnen Meurs omtrent vier hondert Man / behalven de twee hondert die twee dagen te vooren daer van Maestricht in-ghesonden waeren: ende om dat hooz-schreeben Garnisoen beter te verseecken / gheboodt hy den Capiteyn Aernout Boecop Lieutenant van den Gouverneur / dat hy Camillo Schanffe verlaeten soude / ende met sijn Bolck binnen Meurs koomen / het welcke den hooz-noemden Boecop des nachts nae den 24 Augusti / met sulc- ker haest ghedaen heeft / dat hy drie Stucken-geschuts in de hooz-schreeben Organsse heeft ghelaeten / naementlijck een Canon / een half Canon / ende een Veldt-stuck. Want het scheen dat hy hooz een Beleggh hoesse / t welck hy niet en doost verwachten. Sijn Excel- lentie heeft deese Schanffe / die langhe een Roof-nest ghewest was / terstont doen af-werpen ende slechten. De Schanffe hadde haeren Naem van een Italiaenschen Capiteyn Camillo Sa- chino, een Goddeloos Man die in de- se Landen groote woerdhepdt bedre- ven heeft / die de selve hadde doen maec- ken / ende noemde die Mutiliana, gelijk men sulcks bevonden heeft upt een De- scriptie die in een seker Kapelleken daer omtrent hangende was.

Camillo
Schanffe ofte
Mutiliana
verlaeten.

Ver-ove-

Veroveringhe van de Stadt ende t Kasteel van

M E U R S.

Gheschiedt in den Iaere 1597.

1597.

En Prince Maurits
berstaen hebbeende
dat Graef Herman
ober de Maese met
sijn Volck was
betrocken / soo is
hy den ses-en-
twintighsten Au-
gusti de Stadt van

Meurs gaen besichtighen / verghe-
schapt zijnde met elf Cornetten Paer-
den / ende omtrent tien honderdt man-
te voert / wederom keerende dooz de
Camillo Schanste / heeft hy ghesol-
beert de Stadt van Meurs aen te tasten.
Tot welke Resolutie den Prince te
meer ende eerder beweeght ghewoz-
den is / overmidts de Ruyteren den
Graef van Hohenlo met sijn Pups-
houthoe de Graefvins van Bueren nae
Duys-landt hadde gheconhopeert /
nu weder ghehoomen waeren : dien
volghende is hy / nae dat hy de Schee-
pen hadde belast nae de Camillb
Schanste op te vaeren / den acht-en-
twintighsten Augustij met het gans-
sche Leegher ghemarcheert nae Meurs
bestaende in tseftigh Waendelen Doet-
knechten / ende een-en-twintigh Coz-
netten Paerden ; dewelcke hy noch ten
selven daeghe / in twee Leeghers ver-
deelt / daer vooren gheslaeghen heeft :
Het eene ende grootste hooz de Kerck-
poozte ende Peen-poozte / alwaer hy
hem selven logeerde met negen-en-veer-
tigh Waendelen Doet-knechten / ende
alle de Ruyterpe ; het ander hooz de
Poozte van de uieuwe Stadt / alwaer
den Heere van Cloetingen met ses
Waendelen van sijn Regiment / ende
bif van het Regiment van Drieslandt /
onder het beleydt van den Oversten
Duyvenvoorde ghelogeert waren. In
het aen-koomen zijnder eenighe scher-
mutselen ghebullen / hooz de Kercke
die luyten de Poozte is / welke den
Wpandt in-hiel tot den Wbont / als
twee Schotsche Waendelen quamen / om
de Driesen / die de Wachte albaer had-
den / te verlichten. Des anderen
daeghs heeft-men sich begraven / en-

de des abonds de Loop-graeben be-
ginnen te maechen met 15 Waendelen
Doet-knechten / naementlijc bif van
het Driesche Regiment / hier van het
Engelsche / hier van het Schotsche / en-
de twee van den Graef van Solms : de
Driesen hooz de Steen-poozte ; de
Schotten met die van Solms, hooz de
Kerck-poozte ; de Engelsche tusschen
beide de Poozten. Op desen Wbont
wierdt den Schotschen Capiteyn Wad-
del, doot gheschoten in de Loop-gra-
ben. Den Prince Maurits hadde 12
stukken Gheschuts doen brengen / de-
welcke hy des nachts den een-en-der-
tighsten heeft doen planten / ende met
eenige des anderen daeghs doen schie-
ten. Op den nae-volghenden nacht
is men ghehoomen met de Loop-gra-
ben / in het Quartier van de Drie-
sen / tot op den kant van de Nacht /
dewelcke naem ende on-diep was :
maer ober-midts dat-men op ander
plaetsen dooz den Regen ende quaet we-
der / soo nae niet en was ghehoomen /
heeft-men op den tweeden Septembrijs
noch niet gheschooten / ghelijck den
Prince Maurits hadde ghemeynt : met
dooz-neemen om daer-en-tusschen te
gaen logeeren op de Nacht / ende on-
der faueur van t schieten / met behulp
van eenighe Bies-bruggen / ober de
Nachten in den Wal van de Stadt
te koomen. Van / eer t selve noch
gheschiede / heeft den Gouverneur van
Meurs, Andreas de Miranda een Span-
giaert (booven hoope van een peghe-
lijcken) hebbeende ghebreck van Poe-
der / een Cambourijn / een wepnigh
nae den Middagh / aen den Prince
Maurits ghesonden / begheerende twee
Bijelaers hooz de gheene die hy in-
senden soude / om de Stadt ende t Ka-
steel ober te gheeben. Den Prince
Maurits heeft den Heere van Gistelles,
Overste Lieutenant banden Graef van
Solms (alsoo sijne Schoon-moeder bin-
nen de Stadt was) met den Capiteyn
Ingelhaven daer in ghesonden / ende is
met die van de Stadt / welck waeren
den Capiteyn Muchet, ende Capi-
teyn

Maurits be-
leert den 28
Augusti.

Maurits be-
schoten / den
eersten Sep-
tember.

1597. **te** Boecop, Lieutenant van den Goubernent / nae latste tijde op den tijdt van drie dagen / (welke sy begheerden om secours te verwachten / daeromme sy gheschreven hadden) is het oer- gheben van de Stadt ende 't Kasteel eyndelick besloten. Des anderen daeghs den verden September / nae dat des Gouberneurs hups- vrouwe (om de welcke den Prince Maurits in het vlecke van Lint in 't Landt van Colen ghelegghen weesende / een Crompetter met eenighe Wagheers hadde gheschickt) was ghehooren / soe zijn sy (volgende het Contract) niet ghereucken omtrent acht hondert dertigh Mannen sterck / onder betwelcke waren eenighe Spiengiaerden / ende oock een Daen- dygher van het Kasteel van Antwerpen / met Waetbelen / Wapen ende Baggage / een kleyn Mercken stuck gheschickt van den Graue van Meurs, hebbende van den Prince Maurits dinsten beestigh Wagens : vooz de welcke den Capiteyn Boecop in ostagie bleef. Den Prince Maurits heeft aldaer belast te commandeerem den vooz-

De Stadt van Meurs ende 't Kasteel woort overgegeven den verden September.

Gistelles woort Goubernent.

schreven Heere van Gistelles, met twee Dinsten van hups-voeren / met eenen sijnen eygen / het ander Capiteyn Gyselar. Op het Kasteel zijn ses stucken Gheschuts ghebonden / vier van Waterpe / be- treffens een Canon van extraordinaer ghewichte / een half Canon / twee Ozielingen / ende twee Velde-stucken. In 't Waepen - hups bondt - men oock vier groots Kodels / elck van tachtentig hondert ponden / waer / die tot Colen geslagen waren / om op de groote Pon- ten te ghebruyken.

Moys heeft den Prince Maurits brennen den tijt van een Maent die breedte met drie Kasteelen / tusschen : Alpen, Berck, Meurs ende de Camille Schacht het oer- / gelijck hier vooz in 't langhe ende breede verhaelt is. Den Prince heeft den Prince van Oranien af- genomen alle beschreyen ende bestellingen die hy langhs den Rhijn-stroom hadde / waer nu hy heeft behoopten oer de 54 Mercken stucken gheschuts / onder betwelcke zijn elf van Waterpe / ende d' ander van vercheyden grootte / als gheseyt is.

1597.

Beleegeringhe ende In-neeminghe der Steden van

G R O L ende G O O R.

Geschied den 28 September. 1597.

1597.

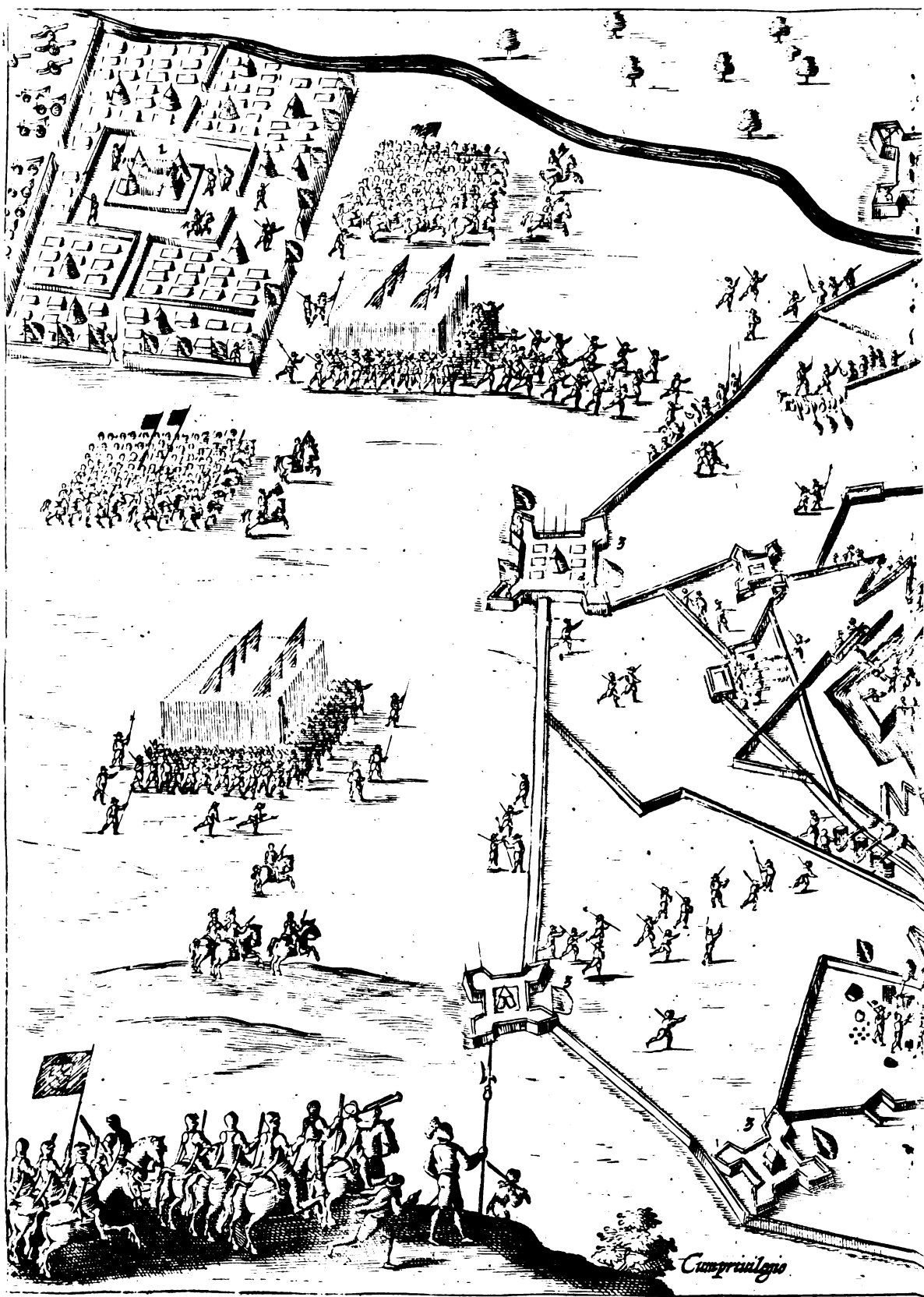

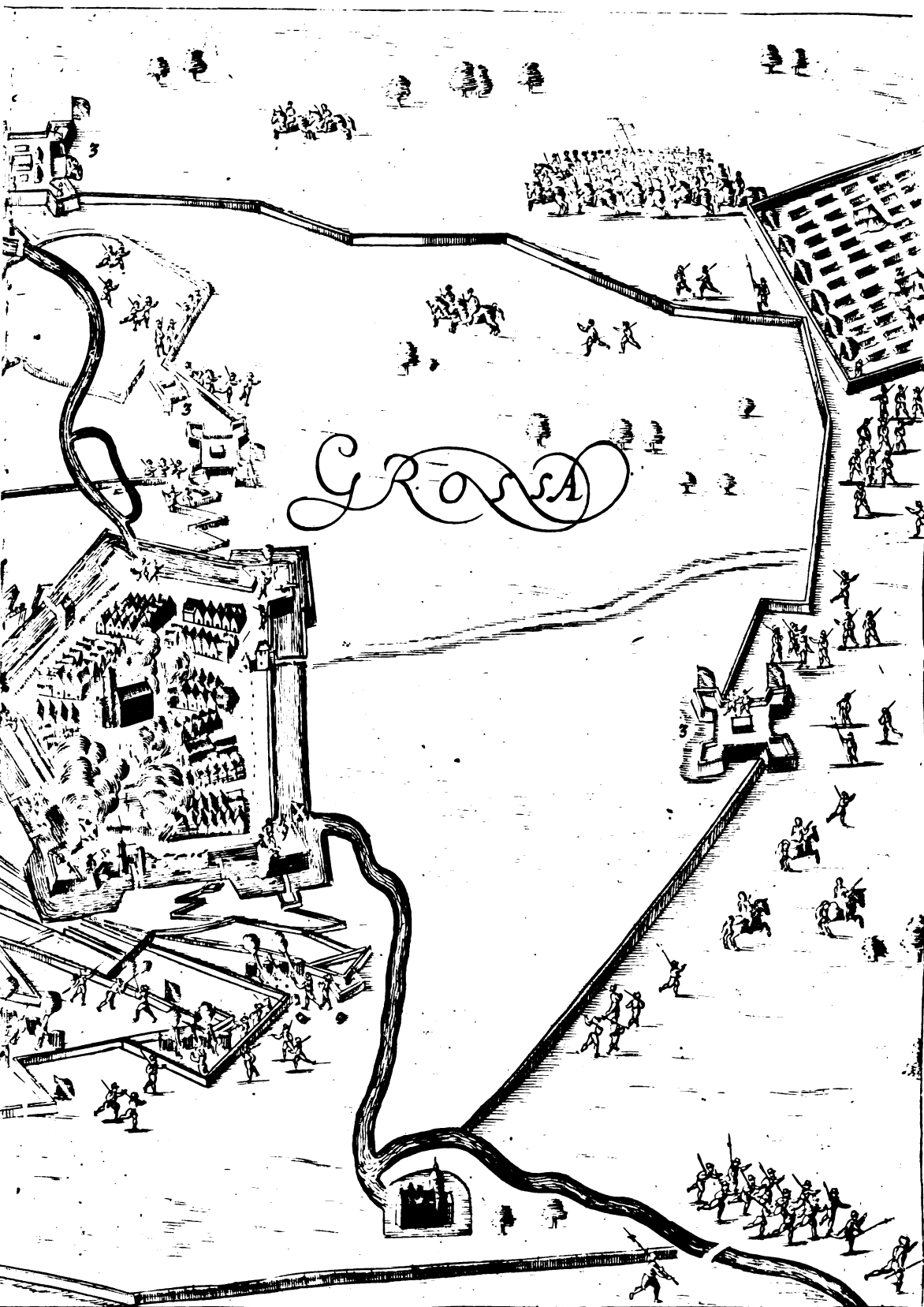
Nae dat den Prince Maurits tot Meurs eenige daeghen bestet hadde / de Gzachten ende Wallen te bermaken / ende de Loop-graben om de Stadt te flechten / is hy met het gantsche Leger op- gherocken den achtsten September / sterck zijnde ses duysent Mannen te voet / ende vijftien hondert te paerde / behalven de Schip-luyden die Matrosen gheuoemt werden / ende andere Arbeiders / die omtrent het Gheschut ghebruyckt werden / ende boven dien een groot ghevolgh van 't ghene tot den Leegher behoorende is. Naer dat den Prince in der haest een Schip- bugghe omtrent 103 Roeden

Den Prince Maurits maecht een Bugghe/ende passert den Rhijn den 8 September. Trecht nae Grol.

langh oer den Rhijn hadde geslagen / omtrent Orloy, is 't Leeger ten seiven dage de voozs. Sibiere gepasseert / ende dien Avont tusschen de Lippe ende den Rhijn gelogert. Des anderen daeghs voort- treckende oer de Lippe / is vooz hy Wesel met sijn Leegher gekomen tot Bruynen in 't Landt van Munster. Van daer vertrock hy den 10 September met het Leegher vooz- hy Boeckholt, ende quam dien Abendt logheeren tot Alchen by Brevoort, 't welcke hy bede besighrigen. Van / verstaen hebbende / dat den Graue Jan van Limborgh ende Stierum met twaelf Daendelen Doet-knechten / en vele Benden Wap- ren binnen Grol waren / 't welck een kleyn Stedeken is / ghelegghen in het Hartoghdom van Gelder, omtrent twee mijlen van Bredevoorde : een Plaetse die niet alleen van natueren seer

1597.

1597. seer sterck/ maer daer-en-boven noch met vyf stercke Bolwercken / goede stryck-weeren / ende een goet Garnisoen hetssen was / niet teghenstaende heeft sijn Excellentie de selfde Stadt booz-ghenomen te belegheren / ende is dien volghende des anderen daeghs derwaerts ghetrocken : ende op den elfden September op den Abondt booz Grol ghekoomen / staende sijnen Leegher in 't vier-kant aen de West-zijde van de booz-schreebe Stadt : Ende al-hoe-wel veel deesen Aen-slagh scheen byp hardt omaente beginnen / heeft nochtans den Prince Maurits binnen korten daeghe soo veel naerstighepdt aen-ghelwent / dat hy de Stadt met ses principaële Schanssen / ende eenighe ander Wachten ende Loop-graeben alsoo heeft beringheldt / dat er niemandt upt ofte in mochte ; ende siende dat de Stadt niet dan met louter gheweldt te neemen was / heeft hy seben Gaelderpen (dat zijn bedekte Wegen door de Grachten) tot aen de Wallen doen maechen / om in twee Bolwercken ende de Wallen daer omtrent te moogen komen / stellende daer toe 2 principaële / ende noch 2 minder Batterpen / om de Bozst-weeren ende Wallen soo te beschieten / datter niet een Mensch op soude kommen dueren ; om alsoo oock te beeter met sijne Wercken te mogen avanceeren. Ende also den Prince Maurits (in 't aen-komen booz de Stadt Grol) verstaen hadde / dat sijnen Vpand gheen Krijchs-bolck binnen het Stedeken van Goor gelaten hadde / heeft hy dat selve doen in-nemen / ende met een Vaendel Soldaeten besetten. Omtrent deselve tijdt / zijn noch acht Vaendelen Doet-knechten by het Leeger gekomen.

Daer-en-tusschen zijnder sommighe Schermutselen booz Grol (doch van kleinder waerden) gheballen / ende men heeft ghearbepdt omtrent de Weltemer Poozte / om het Waeter dat aldaer met eenighe schutselen by die van der Stadt tot verdiepinghe van haer Grachten ghehouden worde / af te lepden : 't Welck epndelijck den 25 September des nachts / is te weeghe ghebracht : Ende also den kloeck-sinnighen Meester Jan Bourvier, een seer konstigh Wper-werck-maker van des Princen Maurits Leegher / pooghte met Wper-ballen door sijn Gheschut eenigh Wper in de Stadt te werpen / heeft hy soo veel te weeghe ghebracht / dat hy tot driemaal den Brandt in de booz-schreebe Stadt gheschooten heeft / naemtelijck op den vier-entwintighsten

des nachts eenen grootten Brandt / die breeffelijck was om sien ; ende ten ware de Burgeren met alle naerstighepdt den Brandt hadden soecken te bluffschen / soude een groot deel van de Stadt af-gebrandt hebben / om dat de Soldaeten aen de Wallen liepen / ende de Hupsen lieten branden / sonder daer naer te sien. Daer zijn doen-maels beerrigh Hupsen verbrant / desgelijck den vijf-entwintighsten September na den mid-dagh niet veel minder.

Die van der Stadt alhoewel sy een halve Maene binnen het Levelder bolwerck hadden gemaecht / ende noch een ander aen 't Gast-hups Bolwerck begoft / siende dat het Waeter upt de Gracht wierde ghelepdt / ende den Brandt haer seer benauwde / oock wel seeben Gaelderpen meest aen de Wallen ghebracht waeren / hebben (na dat sy eens ofte twee-mael van weegen den Prince door een Trompeter gesommeert waeren) haere Ghecommitterde op den acht-en-twintighsten September aen den Prince Maurits ghesonden ; dewelcke versochten drie daghen respijts / om aen Graef Herman vanden Berghe te schryben / ende te verwachten sijnen last ende ordere. Daer op sijn Excellentie antwoorde / dat sy haer haest moesten beraeden / of dat hy andersins met sijn begonnen werck soude voort-gaen : Dat hy niet ghekoomen was om haer de Stadt af te bidden, maer om die haer af te dwinghen, ende met gheweldt af te neemen. Epntelijcken / naer eenighe onder-handelinghen tusschen heyden gheballen weefende / alleenlijcken bestaende op het upt-boeren van haere Paerden / ende behouden van de Vaendelen / heeft den Prince (die daer soo veel niet aen gheleeghen was) haer versoeck toe-ghestaen ende gheaccordert : Waer toe-laetende / Dat sy met alle haer Goedt ende Waepenen uyt de Stadt soudent moghen trecken, midts dat sy in drie Maenden op dese zijde van de Mase teghen de Geunierde Landen niet en soudent moghen dienen, ende alle Boecken, Papieren ende Registeren van de Landen, leveren in Handen van de Heeren van Gelderlandt, ende Graefschap Zutphen ; des, men haer Waeghenen ende Convoy soude gheven tot den Rhijn toe ; latende alle ander Geestelijcke Perfoonen vry, te mogen blyven ofte vertrecken.

Den 28 September des morgghens / nae dat de Guarden van den Prince Maurits, van Graef Willem van Nassau, ende den Graef van Hohenlo, met omtrent ineghentigh Waegghens /

Grol be-
gert van den
Prince.

Goor inge-
nomen.

Grol drie-
maal in
brand ghescho-
ten.

Grol geeft
haer over /
den 28 Sep-
tember.

1597. om de Baggagie te laeden / binnen de Stadt waren ghetrocken / zijn die van binnen (behalven de Francke ende gequette die met Wagens wegh behoert wierden) in goede ordere omtrent den Middagh upt de Stadt ghetrocken . Den Rittmeester Bobage met sijn Dame omtrent tachtentigh Paerden hadde de Dooz-tocht / daer nae volghden de Waghens / diemen haer vergunt hadde / met eenen ongelobelijken trosc van Vrouwen / Jongers ende Baggagie / berghefeschapt met hondert Schutten . Daer Sanchio de Lieva met sijn Volck / met 53 Paerden : na hem 12 Daendelen boetknechten / als de daendelen banden Graef van Stierum, van Graef Henrick vanden Berg, Evert van Ens, van Cortenbagh, van Malagamba, Francisco de Robels, Rykin van den Saude, Forneau, Decken, Worms, ende Sickinga, te saemen twaelf Compagnien / treckende in de volghende ordere : Eerst vier-entwintigh Musquetiers ende Arquebusiers / daer nae 213 Pijcken / daer nae de twaelf Daendelen / ende tachtentigh Officiers / daer nae twee honderdt Pijcken / ende tachtentigh Roers ende Musquetten / met de Officiere : sterck 750 . Man te voete ; ende

Op'tocht bā
het notabel
Garnison
upt Grol /
zijnde twaelf
Daendelen /
en 3 Vanden
Paerden den
28 Septemb.

235 te paerde : In de achter-honde was de Dane Ruyters van Capiteyn Paulo Emilio Martinengo, sterck zijnde 50 Lancen ende 44 Carabins. Dese vierden geconvoceert tot bukten het Leger / met vier Vanen Ruyteren / ende rogen naer den Rhijn beneden Emmerick. Men seide / dat omtrent hondert Mannen in het Belegch mochten ghebleven zijn. Men vout in de Stadt niet meer als een half Canon geschuts / ende drie Slangen met eenige kogels / ende seer weynigh Bus-kruydt.

Den Prince Maurits hebbende aldus dooz groote naerstigheyt ende Godes hulpe / binnen achtiē dāgen dese sterke ende wel-besette Stadt ober-wonnen ; Om voortaan deselbe wel te bewaren ende te verseeckeren ten dienste deser Landen / heeft hy die terstondt met ses Daendelen knechten beset / ende Jonckheer Seino van Dort, Heere van Dort, by provisie / het Gouvernement beboolen / doende de Grachten ende Wallen bermaken / de Schancken / Balderpen ende Loop-graven af-breecken ende slechten / ende liet alsoo / terwylē dat - men hier meede besigh was / sijn Vock eenighsins rusten ende verberchen .

Op'tocht bā
het notabel
Garnison
upt Grol /
zijnde twaelf
Daendelen /
en 3 Vanden
Paerden den
28 Septemb.

In-neeminghe van de Stadt ende t Kasteel

B R E V O O R T,

Gheschiedt den 12 October. 1597.

1597.

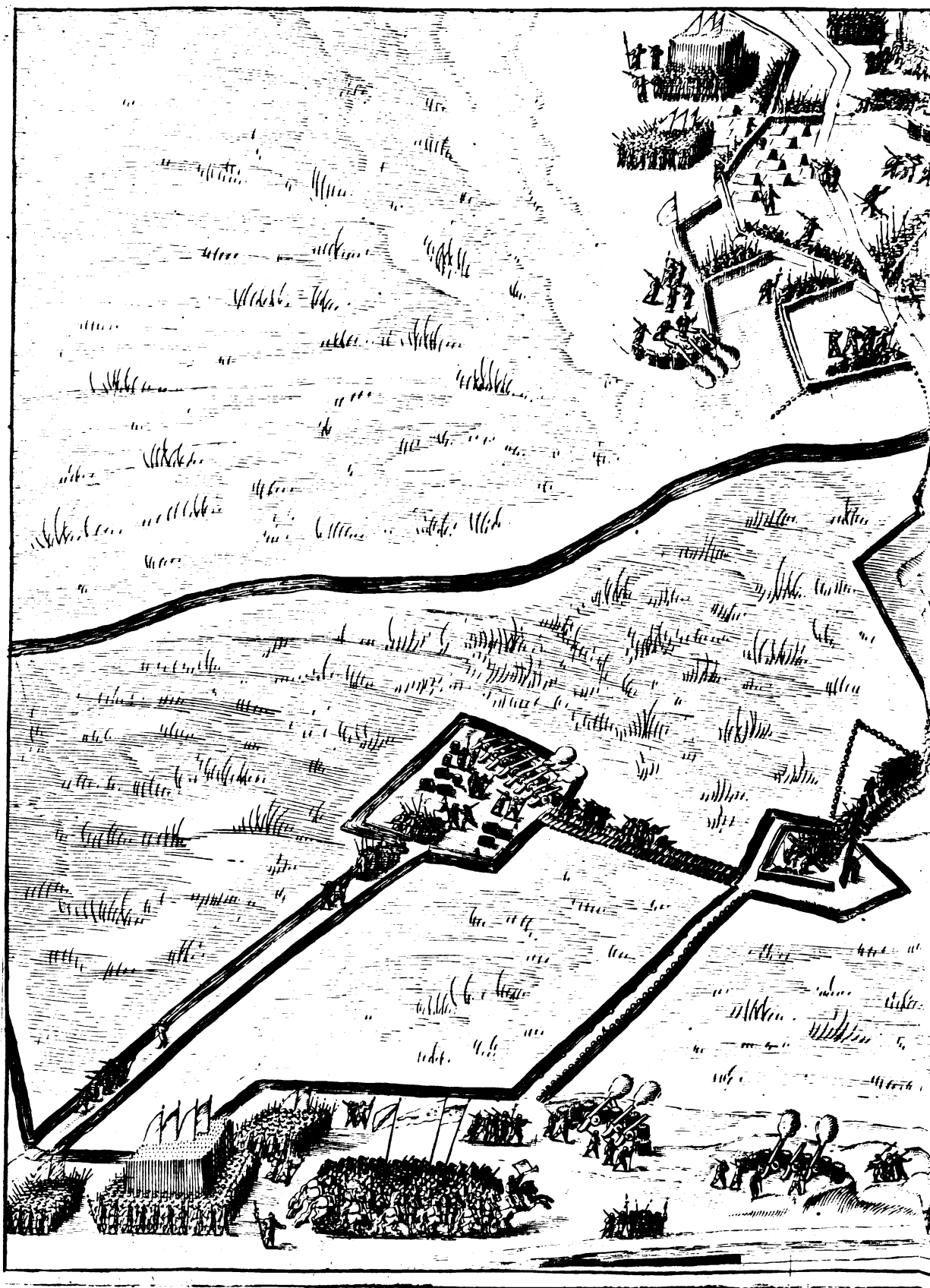

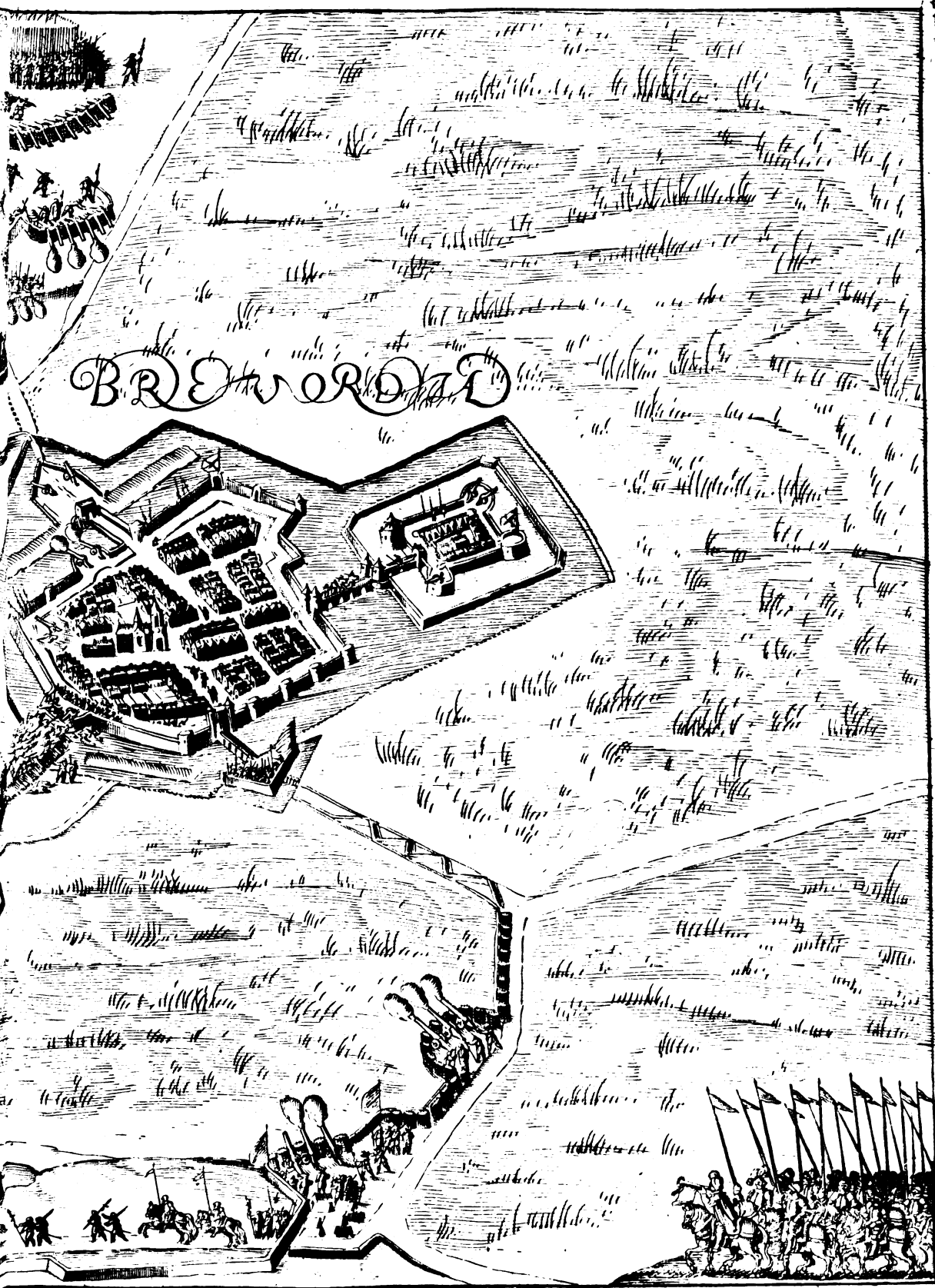
En Excellentie de Trenchen / met de Waterpen vooz Grol doen slechten hebbende / is hy (als eenen victorieusen heyl / sijne Victorien vervolgende) den eersten Octobris met sijn gantsche Legher op-ghetrocken / ende vooz het Stedeken ende sterck Kasteel van Brevoort, (in het Graeffschap van Zutphen, gelegen zijnde) gekomen / alwaer een Loreynops Guardot commandeerde. Den Prince des anderen daeghs verstaen hebbende (dooz eenen die upt de Stadt viel) dat het Daendel van den Heere van Aenholt, onder het

heleydt van den Lieutenant Broeckhuysen, scheen met de Borghers te willen houden / ende in questie te zijn met het Daendel van Capiteyn Guardot, soo heeft hy den tweeden October een Trompetter ghesonden om de Plaetse op te epfschen : Maer daer wierdt hy een Sergeant Major (bupten komende) gheantwoorde : Dat sy die Plaetse, voor Godt ende den Koninck wilden houden, daer leeven ende ster-ven, &c. Waer op den Prince Maurits ordere heeft ghestelt / om die niet gheweldt aen te grijpen / ende tot dien eynde op drie plaetsen / als vooz beyde de Voor-ten / ende aende West-zijde Loop-graven / ende oock drie Beddinghen vooz het Gheschut doen maecken

1597.

Beboort in
mora'ch ge-
legen / bele-
gert ende an-
gerast / den 8
October.

2 5 9 7. **macchen:** het welckemet sulcken neer-
stigheidt in de morasschen te woghe is
ghebocht / dat het onghehooflijck soude
moghen schijnen te beschrijven ofte te
ghedencken: want niet teghen staende
den ghestadighen reghen / onghewoon-
selijcke woghen / menighbuldighe mo-
rasschen / rontom het Stedeken leggen-
de / (die alsoo ghestelt waeren / dat het
onmooghelijcken scheen om de Stadt
te konnen ghenaecken) heeft nochtans
den Prince Maurits doo de Boots-
ghesellen / ende andere van de sijne soo
grooten behoer ghedaen / met rijcs-bos-
schen ende tacken / daer mede sp de we-
gen maecten / om daer ober 't geschut
en de Wieg-brugghen met de Curck-
brugghen aen te moghen brengen / dat
hy het gheschut ghestelt ende gheplant
heeft: soo dat alles op den 8 October
ghereed zijnde / om de Stadt met ghe-
welde aen te tasten / hy den 9. omtrent
acht upren / die salben heeft doen schie-
ten / ende daer nae die van binnen ap-
pointement meer mael doen aanbieden;
maer alsw sy dat simpelich ende schim-
pelijk affloeghen / ende vier-en-twint-
rich upren sochten upt te stellen / heeft
men op de booscheyden Doorten / ende
een secker rondeel aen de West-zijde
van de Stadt / met 20 stucken / in sul-
ken furie van omtrent ten negen upren
doo den middagh / tot die upren na de
middagh gheschooten / dat die van bin-
nen verbaert werdende / eerst den trom-
mel deden slaen / daer nae haere Doeden
op staecten / ende eyndelijck de Dron-
wen ende kinderen op de Wallen deden
komen / die op haer knien vielen om
alsoo tot ghenade / ende tot ghehoor-
te komen. Maer de Belegghers in
de loop-graben zijnde / hebben twee
halve Maenen bukten beyde de Doo-
ten in-genomen / en de Schotten mep-
den de Weststeetsche Doozte mede te for-
ceeren / waer die van binnen confus-
lich naer 't Kasteel doo liepen / ende de
Bressche aen 't Rondeel verlieten: de
welcke de Zabers van de apzochien /
ende 't volck die hy de Wieg-ende Curck-
brugghen waeren / eerst in-namen /
sonder dat als noch van den ghenen die
ghereed stonden om te stormen / niet ee-
nen upt sijn ghelit was ghetreden; dan
een Soldaet / op klimmende ende nie-
mandt siende / heeft de andere met sijnen
Doet ghewencht / terstondt quamen de
Boots-ghesellen / Zabers ende Sol-

daten die in de loop-graben waren met
een ghebryng ende groot gheroep aen-
gheloopen / ende hebben beyde de halve
Maenen in ghenomen.

Den Prince hadde liever de Stadt
met Aceoortals met gheweldt in-geno-
men / maer de hitte der soldaten was so
groot dat sy op te doot / die sy booz-
oogen saghen niet en pasten: veel we-
nigher op het ghebodt van sijn Excel-
lentie. Die van binnen sulcks siende
hebben haer moeten in de ghenade van
den Prince Maurits gheven / diese dede
terstondt in de ghevanghenisse gaen:
den welcken hy al hoe wel sy wel waer-
digh scheenen ghehanghen te wesen /
het leven heeft gheschoncken / en haer
rantsoen op drie dupsent ende neghen
hondert guldens (behalven de Hoof-
Officiere) laeten maecten: Ende op
den 12 October / omtrent twee hondert
mannen sterck / (met belofte van in drie
Maenden niet te dienen op dese zijde
der Kase) laten vertrecken: ende van
de 123 Soldaten van Broeck-huyfen,
wierdt twee dupsent ende drie hondert
guldens booz rantsoen bedonghen / be-
halven Broeck-huyfen, die booz sijn
Dochter vijftien hondert guldens be-
taelde / sonder sijnen Waendager Boet-
selaer. Van de Officiere ende Solda-
ten van Capiteyn Guardot, zijnde seben
ende tseventigh man / wert seftien hon-
dert guldens tot rantsoen bedonghen /
sonder Guardot selve / ende sijn Officie-
ren. Den Borgheren doo tusschen
sprecken van den Heere van Tempel,
wierd in consideratie van den brandt
die daer gebiel / haer rantsoen geschon-
cken / diese schoncken sy aen den Prince
Maurits drie Doederen Wjngs. Maer
het Stedeken is (men weet niet secker
hy wat middelen) gheheel afghebrant /
behalven vijf ofte ses huysen ende eeni-
ghe hutten. Van Willem Baudaert in
sijne Passantsche Oorloghen seyd / dat
een Soldaet in der nacht willende in sijn
Logement naer eenighen buyt soecken
een handt vol stroo aen gesteken heeft /
(hy ghebreck van kaerssen) waer mede
hy / al omme doo het huys gingh soec-
kende / sijn eyghen Logement hy onghe-
luck aen brandt gesteecken heeft: doch
andere seiden / dat desen brandt gheko-
men was van een vier-korghel die in de
Stadt geshooten zijnde / ongeleest was
blijven legghen / ende daer ontstecken
zijnde / desen brandt veroorzaecht heeft.

Die van
Breda
worden ghe-
rantsoeneert.

Die van
Breda
zijnde ober-
ballen / ble-
den op 't
Kasteel / daer
sy haer op-
gheben op
ghenade / den
12 October.

Belegeringe ende in-neminghe der Steden

van

E N S C H E D E ,
O L D E N Z E E L ,

Ende

O O T M A R S E N .

Gheschiet den 18. 22. ende 23 October 1597.

1597.

Als den Prince Maurits aldus binnen neghen daghen dese by nae onwijnlycke plaetse / (want de selve veel sterker dan Berck, Meurs ofte Grol, geacht wierd) hadden door on-op-houdelijken arbeyt / met Godes hulpe / gewonnen / ende aldaer goede ordere gestelt op de reparatie der wallen / op ghe-meene kosten der Landen: soo heeft hy wederom syn krijchs-volck wat ruste ende verberschinge moeten toe-laeten / overmits den swaeren ongebruyckelijcken wegh / den welcken hy resolbeerde te doen na Enschede, Oldenzeel, ende Ootmarsen, den welcke qualick in vier dagen konde gedaen worden: haer also wepnigh dagen vermaecht hebbende / heeft hem den Prince met syn leggher op de been gemaeckt / ende is met grooten blijt ende neerstigheyt den 18 October hoor Oldenzeel gekomen / zijnde een sterck Stedeken in de Twenten gelegen / versien wesende met eenen aerden Wal ende twee grachten / een binnen ende een buyten / alwaer de Capiteyn Vassques ende Grootvelt (de Stadt op-ghe-epscht zijnde) twee Persoonen aen den Prince Maurits hebben gesonden / om het gheschut te besichtighen / ende daer na met hem te handelen / 't selve geschiet wesende / soo heeft eyndelick den Prince Maurits met haer geacordeert: Met haer Wapenen ende Bagagie over de Mase te mogen trecken, mits dat sy in drie naestkomende Maenden, den Koningh van Spangien op dese zijde der voorschreven Riviere niet en soude dienen, dies souden sy in alle verseeckertheydt tot de voorschreven Riviere geconvoyert worden.

Enschede
geeft hem
over den
18 October.

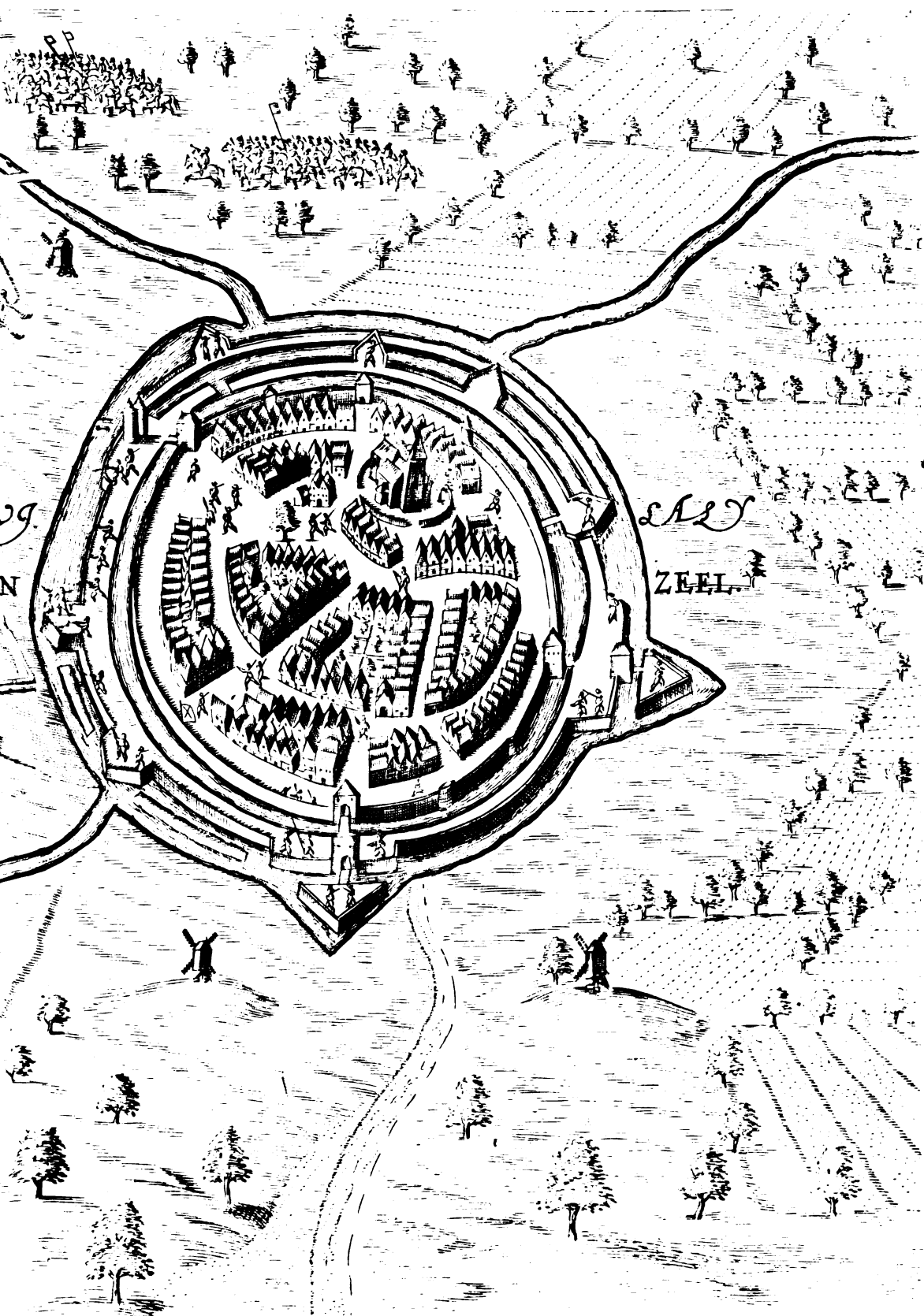
Achtervolgende dit accoort / zijns gesamentlicken op den 19 October hooeg (omtrent 110 man sterck zijnde) upt-

getrocken / want daer te boren omtrent 1597.
50 mannen die om Wapen upt hadden
getoest van 't hoor schepen Garnisoen /
van des Princen Maurits ruypers her-
sagen ende ghehangen ghenomen wa-
ren / den 9 October.

Des anderen daeghs is den Prince Maurits met het leggher hoor Oldenzeel (legghende een mijl van Enschede) ghe-
komen. Dit is de Hooft-stadt van de
Twente, hebbende drie mueren ende drie
grachten concommen. Het is van de
oudste Steden van Over-Yssel, die sy-
nen naem ghekegen heeft van seckere
Volcken / die ten tijden van de Romey-
nen Oldezaal gheenoemt waren. Sy is
Circkel-rondt / ende hadde te vier tijden
negen Wolwerken. Daer binnen la-
gen omtrent 400 soldaten / ende de Woz-
gerie was redelick sterck. Soo haest
als den Prince hoor Oldenzeel gheko-
men was / heeft hy terstondt twee Re-
gimenten / nemelick dat van den Gra-
ve van Solms, ende van Graef Hendrick
syn broeder / met eenighe ruypers / ende
vier stucken gheschuts / naer Ootmarsen
gesonden / zijnde een seer ondt Stedeken
omtrent drie mijlen van Almelo ghe-
legghen / ende ghesondeert (soo Trithemius seyd) van Odemaer Koningh van
Vranckrijck, daer het den Naem van
Vecht an synen grooten Vriendt: doch
andere segghen dat het de naem heeft
van het volck / Marli, die van ouden
tijden daer in ghewoont hebben / ende
dat den naem in Ootmarsen berandert
is. So haest des Princen volck hoor
de Stadt ghekomen is / hebben sy die
terstondt op-ge-epscht: maer den Ca-
piteyn Otto van den Sande, met noch
drie Corporaelschappen / ofte dertigh
mannen van die van Oldenzeel, daer
binnen zijnde / hebben dat ghewep-
ghert op te gheben / waerom op den
21 October het gheschut gheplant is /
ende drie Salven gheschooten zijnde / heb-

Ootmarsen
beloght.

1597.

Ootmarfen
op-ghegeven
(beschooten
zijnde) den
22 October.

hebben sy de boorſchepen Steede doen op-eſſen / de welke haer terſtont (volghende het Appointement van Enſchede,) op-ghegeven hebben in handen van den Graue van Solms, ende zijn terſtont daer upt ghetrocken / wende omtrent hondert ende dertigh man ſterck. In de Stadt wierden gebonden twee Metaelen Falconetten / met twee ſere ſtucken / omtrent acht hondert pondt krupdt / ende twee hondert pondt Konten / met hondert ende twaelf hoeghelen / ende wepnighe andere Probiſie.

Nae dat den Prince Maurits boor Oldenzeel was gekomen (ghelyck hier boor gheſeyt is) dede hy de ſelbe op-eſſen : maar alſoo daer ſes Daendelen binnen laghen / nammelijck den Overſten Bylſe, den Droſt Egmond, den Gouverneur Boymier, Hermann van Ens, Borgh-Grave, ende Eylkema, hebben sy gheantwoordet / dat sy de Stadt alſoo ober te geven niet en ſouden konnen verantwoorden. Waeromme hy terſtont Loop-graben ende Watergraven heeft doen maerken / ende met eenighe ſtucken laten byer gheben / terwyle de beddinghe boor de Waterge werden ghemaecht : de welke by naest gereed zijnde / ende de Borghers bezeugt waren boor meerder ſchade in haeren ſtede te bekrighen / ſoo zijn den 22 October des abonds / eenighe upt de Stadt gekomen / nammelijcken den Capiteyn Borgh-Grave ende Daendzigh van Egmond, met twee Borghmeesters van de Stadt / de welke nae eenighe onderhandelinghe / omtrent elf upren in den abond / met den Prince Maurits zijn veraccordeert / op het Appointement van die van Enſchede : Daer werd mede beſproken dat alle de Borghers ende Geestelijcke perſoonen by ſoude ſtaen / te blijven ofte upt de Stadt te trecken. Het Garniſoen is des anderen daeghs 's moorgens upt de Stadt ghetrocken / ende hebben haer onſchuldigh op de onwilligheyt ende vrees van de Borghers / ende de wepnighe van 't volck / want sy en waren maer hier hondert man ſterck.

Den Prince Maurits dese oude Capiteynen ende Soldaten mede overwonnen hebbende / is op den ſelven 23 October met De Woutwe de Princeſſe

van Orangien, Weduwe (die om eenige noodige ſaeken by hem in 't leger was ghekomen) ende met Graef Willem van Naſſau binnen Oldenzeel ghetrocken / alwaer men drie Metaelen ſtucken gheschut / met een goet ghetal ſeren / ende omtrent ſeven dupsent ponden pulvers heeft ghebonden / ende heeft het Daendel van den Droſt van Sallant ende van Jaques Meurs, binnen de Stadt in Garniſoen doen trecken / ende den boorſchepen Meurs het ghebiedt aldaer beſtolen ; ende dat het Daendel van Pottere ſoude trecken binnen Enſchede, waer mede den Prince Maurits binnen vijf dagen drie Steden met Garniſoen beſet / ende het gheheele Landtſchap van Twente in ghenomen ende ghewonnen heeft.

Den 24 October heeft den Prince Maurits de Ghibiere Dinckele doen beſichtigen / ende een paſſagie daer ober doen maeken / ſendende den Droſt van Sallant met tien Panen ruyteren / ende ſes Daendelen voet-knechten / vrieſen / om den wegh na Lingen alomme te bereyden ende toe te maken / ende boorts te bereyden ende te bereyden tot een belegeringhe.

Den ſelven dage zijn drie van de ſonghe-Graben van Benthem, met den Graue van Weda, by den Prince Maurits binnen Oldenzeel ghekomen / oock mede de Ghesanten van de Regheeringe van Munſter. Den Prince Maurits heeft oock den Capiteyn Ewout den Bout, met vrieſen aen de naest-gheseten Droſten upt-ghesonden / om met ſchuyten / balcken / plancken / ende andere Materialen / een brugge ober den Eems te helpen maken. Die in 't Stedenken ende Fort van Goor laghen / ſiende hoe het met haere nae-bur-ſteden af liep / droſten de aankomſte van ſijn Excellencie niet verwachten / maar verließen ende verlieten hare plaetſe / ſonder ſchoot ofte ſlagh te verwachten. Den Prince heeft met advijs van de Gedeputeerde van de Ho. Mo. Vreſen Staten Generael / die van den Raade van State / ende van 't Landtſchap Over-Yſſel, reſolutie ghenomen om de Steden van Enſchede ende Ootmarfen, van haere Veſten te ontblooten / het welke oock kortelinghe daer nae ghebaen ende gheſchiet is.

Jaques
Meurs
Gouverneur
in Olden-
zeel.

Ootmarfen
beschooten/
geeft hem
ober den
23 October.

Ootmarfen
ende Enſche-
de van De
ſtinghe ont-
bloot.

In-

In-neminge der Stadt ende 't Kasteel van L I N G H E N,

Gheschiedt in den Iaere 1597.

1597.

Den 26ten October / is den Prince Maurits met 't leger van Oldenzeel op-ghetrocken / ende met de Vooz - tocht tot Noorthooren gekomen; maer hy selve is op 't Dups te Benthem ghetrocken / met de Princesse van Orangien, (die met Brabantina van Orangien was ghekomen / haer aschepdt te neemen) ende andere Principale vanden Adel / tot een groot deel toe / alwaer sy alle seer heerlijck ende vriendelijck zijn ontfanghen ende ghestopeert gheweest / vanden Graue van Benthem ende de Weduwe Palts-Gravinne, die haer daer onthiel: van waer 's anderdaegs de Princesse te rugge keerde; ende de Prince Maurits selve heeft hem omtrent Eemsbueren ghevonden by het legheer / het welcke den 28 October passeerde over de Eems / ende quam vooz de Stadt ende 't Casteel van Linghen.

Beschrijvinge van de Stadt Lingen

Lingen is een frontier-plaetse / ende de upterste van Nederlandt / gheleghen over gene zijde vanden Eems / omtrent een vierde deel van een mijl; vier groote mijlen van Meppen ende van Renen, hejde op den selven Bloedt gheleghen; Het is een Heerlichheyt / bestaende van de Stadt / 't Casteel / ende vier Dorpen / de welcke den Keyser Carolus de vijfde by confiscatie afnam Anno 1546. (met het Graeffschap van Teckelenborgh, ende de Heerlichheyt van Reyden) den Graue Coenraedt van Teckelenborgh; om dat hy / zijnde van het Smalcaldisch Verbondt / teghen hem oozloghe gheboert hadde / ende vooz Rebel was ghesentenciert. Den Keyser heeft alle dese voozschzeven Heerlichheden ghegeven aen Maximiliaen van Egmond, Graue van Bueren, vooz sinen goeden dienst.

Daer nae soo versoende den voozschzeven Graue met den Keyser / ende dat met conditie / dat Lingen soude blijven aen den voozschzeven Graue van Bueren, maer alsoo daer nae een Graef Nicolaes van Teckelenborgh, Com van

Coenraedt, hem daer over beklaegde / ende sustineerde dat het een Belvers Leen was / soo is het weder in Keyser's handen ghekomen / die daer naemaels van disponeerde. Van eenighe jaeren daer naer soo hebben de Ho. Mo. Heeren Staten dit den Prince van Orangien, tot een klepne vergeldinghe van sijne groote Diensten / die hy langhe jaeren met sijne schade / tot nut deser Landen ghedaen hadde / gheschoncken ende ghegheben.

Als den Prince vooz de Stadt quam / hondt hy die seer wel versien / soo wel van stercke Wolwerken / Vesten / etc. als besettinghe; Want behalven dat het Casteel hier stercke aerde Rondeelen heeft / soo was de Stadt beset met dobbelde Vesten ende Grachten / vier Wolwerken ende drie Rabelijnen / met een Garnisoen van omtrent ses hondert Soldaten / bestaende in drie Waendelen voet-knechten / ende een Waendelrupteren / onder het belepdt van Graef Frederick van den Berghe, den Vroost Indeveldt, Laukema den Lieutenant van Verdugo: met alle andere nootdelichheden tot een Beleggheringhe dienende. Den voozschzeven Graef Frederick merckende dat het op Linghen ghemunt was / heeft terstondt alle de naeste hupfen en groote schaep-stallen / (die vele om de Stadt waeren) desghelijcks een Moolen doen afbranden om de in-leggheringhe in de selve te beletten. Des anderen daeghs zijn die van der Stadt upt-gehallen / ende hebben noch eenen Moolen vooz de Stadt verbrandt / hondende eenighe schermutselinghe teghen de Schotten / tot dat sy wederomme in de Stadt zijn ghedzeven. Des nachts alsoo het volck hier ende daer begonnen te approcheeren / hebbendie vander Stadt ende 't Casteel / alle den nacht ende een partije vanden dagh gheschooten / soo dapper / als of sy geheel in 't byer hadden ghestaen. Den 30 October zijn noch ses Waendelen Driessen in 't Legher ghekomen. Die van binnen zijn in den aboundt / omtrent te acht upren / met hondert en vijftigh mannen / in de Driessche

1597.

Beschrijvinge van de stercke van Lingen / ende beleegert den 28 October.

1597. Driescbe wachte gheballen / alwaer den Capiteyn Pieter van Leeuwaerden met sijn Sergant / ende noch twee ofte drie Soldaten / zijn verslagen ghe worden; die van binnen oock eenighe van den haeren verlooren hebbende / zijn weder ghekeert nae de Stadt.

Linghen
beschooten.

Den 31 October ende den 1 November / zijnder eenighe stucken gheschut gheplant / ende met die selfde op de defentien ofte weeren begonnen te schieten / om alsoo de Approchien beter te moghen bozderen. Des nachts daer nae / zijn ses stucken op een Waterije gheplant / ende de soldaten zijn ten selven daghe tot aen de gracht van 't Rabelijn booz de Moolen - Poozte ghekomen.

Op den 2 November zijn de Schepen met gheschut ende Amontie / omtrent negentien in 't ghetal / tot Embden ghekomen / booz by den Oort / niet teghenstaende dat die van het Casteel dat wilden beletten / het welcke den Grave van Embden toe komt. Den 3 ende 4 November / zijn de Approchien ende Loop-graben van alle kanten seer ghebozert / soo dat de Soldaten in 't Rabelijn booz de Moolen - Poozte soo verre zijn ghekomen / dat sy een Wyne / van die van binnen / hebben ghebonden / upt de welke alsoo sy eenigh Buskrup met haere hoeden meende te draghen / hebben die van binnen soo seer met Peck-Kranffen ofte brandende Kreepen ghewozen / dat het krupdt ontfteeken is / ende eenighe Soldaten ende Wyners zijn ghebleven. Den 5 November / als die van binnen noch een Wyne in het Rabelijn booz de Leucke-poozte/hadden doen springhen / hebben die van buyten het selfde Rabelijn in-ghenomen ende terstondt besettet.

Ghesanten
van Deene-
marken wa-
ren in 't leger
booz Linghen
den 5 Novem-
ber.

Ten selfden daghe zijnde den 5 November zijn oock de Ghesanten van Deenemarken, namelijk: den Heere Cancelier Witfelt, ende de Heere Barneo upt den Haghe met een staetelyck ghebolgh ende een heerlyck Conbop / over Zwol in 't Legher ghekomen / ende hebben meest alle de Loop-graben niet sonder groote verwonderinghe besichtight / ende de groote neerstigheyt ende de wetenschap in 't stuck van Oorloghe van sijn Excellentie, ende de sijne seer ghepresen: ende zijn des anderen daeghs met een eerlick Conbop nae Dulmanhorst vertrocken. Op dien dagh heeft men de wercken dapper ghebozert / ende op den 6 November drie Gaelderijen besteedt / d'een booz fiftien hondert / d'ander booz vijftien hondert / de

derde booz veertien hondert guldens / die te liberaelder aen-besteedt wierden / om dat die van Hollandt tien duysent guldens tot betaelinghe van de wercken / in 't Legher ghesonden hadden: soo dat men booz dese wercken soo verre begonst te komen in de Rabelijnen booz de Moolen-Poozte ende Leucke-Poozt / dat men de water-dammen met ghemack konde afsnijden.

Op den 7 ende 8 November hebben de Belegghers de Rabelijnen booz de Poozten beginnen in te krijghen / ende het Waeter hier ende daer af te leyden. Den 9 ende 10 November / is het gheschut ende noch veel Amontie / welke ober de Watten ghesonden was / ende booz den tegen-windt niet hadde komen komen / eyndelijck in het Legher ghebracht / ende des heeft den Prince Maurits den elfften dagh noch een Waterije van hier-entwintigh stucken ghereed doen maerken / om het Casteel met gheschut aen te tasten / op het welcke na dat sy op den twaelfsten / van omtrent acht uren / op de Weeren hadde doen schieten / ende onder de bescherminghe van het gheschut twee Rondeelen begonnen te onder-graben: heeft den Prince Maurits de plaetse doen sommen ende op-epschen / waer op die van binnen een upre haer beraedt begerde / midts dat men daer-en-tuschen van schieten ende graben soude op houden, maer den Prince Maurits heeft haer geenen tijdt willen consenten / waer op die van binnen aen sijn Excellentie begheert hebben dat sy in de Stadt twee Ostagiers wilde seyn den / in plaetse van twee andere die van haerent weghen in het Legher souden komen: 't selve haer geaccoordeert wesende / hebben sy upt-ghesonden den Lieutenant van Verdugo ende den Oost van Koevoerden Evert van Ens, die met den Prince Maurits naer verscheyden Oorloghen / ende Teghen-redenen / die tot in den donkeren abondt duerden / eyndelijcken gheaccoordeert zijn: Dat sy des anderen daeghs met Paerden ende Waepenen, Cornette ende Vaendels, midsgaders met haer Bagagie over den Rhijn en de Mase soude moghen trecken, op de selfde Condition, als die van Oldenzeel, mits leverende alle de Boecken ende Papieren, aengaende de Domeynen van de Lande, in handen vanden Prince Maurits: ende dat men haer vijftigh Wagens soude gunnen voor de eerste dagh reyse: wel verstaende dat alle Officiere ende Borgeers ses weken binnen de Stadt souden mo-

Met Casteel
met vier-en-
twintigh
stucken ghe-
schuts be-
schooten.

Lingen ende
Graef Fre-
derick van
den Bergh
geeft hem
over den
23 Novem-
ber.

W

ghen

1597. ghen blijven, om haer saecken te ver-
richten, ende als dan tot haren belieste
met Paspoort moghen vertrecken. Dit
Accoojt is ghemaecht in 't by-wesen
van den Hertogh van Lunenborgh, den
Graef vander Lippe, den Graef van
Swartsenborgh, ende den Graef van
Benthem, de welke eenighe daghen
te booren in 't Legher ghekomen wa-
ren / om den Prince Maurits te groe-
ten. Des abonds is den Graef van
Solms, met Graef Ernst ende Graef
Lodewijck van Nassau, by Graef Fre-
derick ende synen Broeder Graef A-
dolph van den Bergh, op het Casteel
gaen eeten / ende des nachts in het
Legher ('t welck noch aen allen kan-
ten sijn wachten hadde beset) komen
slapen.

Marten
Cobbe
Gouverneur
van Megen.

Den 13 November is Graef Frede-
rick op sijn verfoech noch toe-ghelaten
dien dagh te moghen blijven / mits dat
sijn volck van het Casteel trocken / ende
Capiteyn Marten Cobbe dien het com-
mandement aldaer wierd ghegheben /
met sijn Waendel op het Casteel / ende
Teylingen met sijn Waendel in de stadt
quamen. Daer wierden ghebonden
dese naer-bolghende stucken: een heel
Canon / twee halve Canons / een Slanghe
/ drie halve Slanghen / een Fal-
conet ende twee Moortieren / met veel
Haken / ende wel twaelf duysent pont
buskrup.

Den 14 November is het Garni-
soen upt-ghetrocken / sterck zijnde om-
trent vijfhondert weerbaere Mannen
te voet / ende een Waendel Ruyteren
van omtrent vijftigh Perden / ghe-
conbopeert met vier Banen ruyteren /
die haer den eersten avondt tot Sals-
bergen in 't Landt van Munster ghe-
leeght hebben.

Het krijgs-
volck woort
in Winter-
legger ghe-
boort / 1597.

Een selfden daghe begon oock het
volck van den Prince Maurits te ver-
trecken / de Perden dooz het Landt
van Munster naer Berck, ende het voer-
bolck recht op Zwol, om bozder ghe-
scheept te worden na Hollandt. Den
15 November vertrock den Prince
Maurits met Graef Willem van Nassau,
ende de reste van 't Leeger / ende qua-
men dien avondt tot Ulsen, daer sy
des anderen daeghs van malikanderen
schiepden / om elck sijn volck in de Win-
ter-quartieren te brengen.

Van desen Cocht ende Victorien
moet men den Almachtighen Godt /
als den eenighen Geber van alle zegen
ende Victorien / alleen de hooghste eere
gheben ende toe-schrijven; maer naer
hem sijn alle Liefhebbers des Vader-
landts schuldigh sijn Excellencie ende

1597. het gantsche Hups van Nassau te roe-
men ende tot haer na-Neben te verhon-
dighen haere on-op-houdelijcken blijft
ende naerstighejdt / wijsse belepdinghe /
boozsichtighejdt / ende manhaftighe
daeden / die sy tot nut ende welbaeren
deser Landen ghebaen ende upt-gerech-
tet hebben. Insonderheyt dat sy in
den tijdt van drie Maenden / soo veel
heerlijcke / vermaerde Victorien heeft
verkreghen / als eenigh Prince mochte
doen / waer ober dat den Prince van
bele ende verscheypden Heeren ende Po-
tentaten gecongratuleert is / te weten /
vande Ghesanten van de Steden ende
Stiften / Colen, Munster, Osnabrugge,
mitsgaders de Ghesanten van den Ko-
ningh van Deenemercken, twee Per-
toghen / neghen Graeven / ende veel an-
dere Heeren ende Edelen in eyghender
persoone / by hem ghekomen zijnde om
te groeten ende te congratuleeren / die
als Ghetuyghen sijn Victorien ende
kloekhejdt ghesien ende by-ghestaen
hebben. Den Prince heeft in soo kort-
ten tijdt als gheseydt is omtrent twee
duysent man over den Rhijn in de Ste-
den van Berck, Alpen ende Meurs,
daer na noch 26 Waendelen voet-bolck /
ende vier Cometten Perden / op d'an-
der zijde des Rhijns overtoonnen / die al
te samen onse krijghs-lieden waren /
upt brengende t'samen een ghetal van
omtrent vijf duysent mannen / belejdt
zijnde by twee Graeven / verscheypden
onse Colonellen / Rittmeesteren / Capi-
teynen ende andere Officieren: besettet
ende gelogeert in vaste binnuerde ende
helwalde Steden ende Casteelen: alsoo
dat sy op dese hejztocht / heeft verobert
neghen vaste Steden met vijf Casteelen
die met Garnisoenen besettet waren;
desghelijcks drie Graeffschappen ende
drie Heerlijckheden: passerende seiven
Rivieren / vier met Brugghen ende drie
sonder Brugghen / waer dooz sy ghe-
woonnen ende bevinger heeft / verschey-
den Landen / passagien ende Rivieren /
te weten de Landen van Zurphen, Over-
Yssel, Twente, Drente, Vrieslandt ende
Ommelanden, zijnde in alles by naest
het vierde part van de Nederlandsche
Sebentien Provintien / so men die telt.
Ende dit alles gheschiede ten tijde dat
den Dozstelijcken Cardinael Albertus
van Oostenrijck Hertogh van Brabant,
&c. wel tsestigh duysent mannen in
gagie hadde / ende selve te helde was /
komende van Amiens met een mach-
tigh Leeger / in November dooz Oo-
stende, dat sy niet dozste aentasten /
waer mede sy by Abontuer dese Cocht-
ten wel soude verhindert hebben.

Verhaal van
de Victorien
van den
Prince
Maurits.

Daer-

Daeromme te dieſe tijden by een Lief-
hebber van het wel-haeren van onſe
Vaderlanden / een aerdigh Ghedicht
uyt-ghegheben is / tot lof van den

Prince Maurits, ende beſpottinſche van
den Certs-hartogh / ober 't berlieg
van alle deſe Steden : zijnde van den
volghenden In-houdt.

*Albert beklagt met recht en reden,
't Haefstigh verlies van veele Steeden.*

ALBERT, vind' ick eylas dees *Hollandts Hertent* 'saem:

Onbeweeghlyck, elck vecht, voor syn Recht, Goedten Naem:

Niemant vrees myn Macht, myn *Muts*, myn Roers noch Swaerden:

† Den Room- Dies roep ick nu om wraeck tot onsen † *Stut* van waerden:
ſchen Paus. Die *Engel-en-burgh* heeft, dat hy my heeft by-ſtaet:

En ſyne Hulpe ſent, ick ſie, myn Ryck vergaet.

† AMIENS † O *Ami-eens*, Vrient; wat Vrient, Vyant moet ick ſeggen,

U namick eens nyt liefd', door bedrieghlyck toelleggen,

Maer Ontrouw loontick fiet; ſelfs, die eerſt Ontrouw wracht:

Want die u eygen quam, die nam u weer met macht.

RYNBERCK. Dit ſiende, liep ick ras nae myn beſeylde *Berck*,

G R O L. En meende ſoo t'ontvlien myn Volcks *Grol* onſterck,

G O O R. Welcks *Aeffem* roock ſoo *Goor*, dat 't Hert in 't Lyf wou breecken,

Myn meeningh was alleen, als ick myn Bieght ſal ſpreken,

O O T M A R- Dat ick *S. Ootmars* Deught, na volgen wou met luſt:

S E N. En dat ick dan door hem, quam daermen eeuwich ruſt.

OLDEZEEL. Maer komend' daer omtrent, ſagh ick d' *Olde-zeel* af-houwen:

Van die, die ick niet acht, noch niet en wil betrouwen,

L I N G E N. Die onder *Ling* van daer; ſtracks voer met ſware Vracht.

A L P E N. Dies riep ick *Alpen* hoogh, die 't blaeuw Rondt draeght met kracht;

Waerom en werpt ghy niet u ſtercke Toppen needer:

En morſelt door u Kracht met ſchrickelyck Onweeder

Dees' *Naffaus-helden* trouw? och! blyft dit ongelooſt,

't Hert berſt van grooten Rouw; dit Volck doch niet verſchoont.

Doet dat ick u beveel, en wilt ſe ſoo betoomen:

Waer ben ick, door *Naffau*, waer ben ick toe ghekoomen,

M E U R S. Moet ick noch die 't al weet, gaen leeren ander *Meurs*,

't Heeft oorſaek, ick beken t, ick hadt te voor veel keurs

Van Meesters over-wys, die *Wijt* van *Iesu* daelen,

In *Plutoos* brandend' Hol vol ſtackerende Zalen,

ENSCHEDÉ. Ick *En-ſchede* ſoo noch niet, ick ſcheldt haer noch niet quyt.

BREVOORT. Al doet *Naffau Breetvoort*, dat acht ick niet een myt.

Syn buld'rend *Cannofij* ſal noch van ſelfs verſmachten.

Wanneer? als komt tot hulp de Heer van alle Machten,

Den P A U S. Die drie-voudt is gekroondt, 't welck drie'ley Macht uyt-beeldt.

Ick ſal dit Hart als berdt, verſmeeden op 't Aembeeldt

Van Spaenſche Tyranny, en meer als murtuw maecken,

Als dit dan is gedaen, wil ick myn Moeyten ſtaecken,

En heerſchen dan voortaan, ſonder *Amy-eens* met liſt,

Over't veel-hoofdigh Dier, en Oor'd'LEN ſonder twiſt.

Verhael ende Beschryvinghe van het Beleggh der Stadt

B O M M E L ,

Midtsgaders het verlaten der selver.

Gheschiedt in den Iaere Anno 1599.

1599.

N de overwinninge van soo veel ende verscheppen steden/ volght in de Ouden de belegeringhe der Stadt Bommel ende den inval inde Bommelsche-Waert, gheschiet dooz last van den Admirante van Arragon. Om 't selve van wel ende gheboeghlyck te verhalen/ soo laet ons alder eerst komen tot de Beschryvinge der selver Stadt.

*Bommels
beschryving.*

Bommel is een Frontier-Stadt / op de Zuidelycke palen van Gelderland / legghende op de Zuidt-zijde van de Waale / aen de Noordt-zijde des Bommeler-waerts : middelbaer in grootte / ende schoonheyt / maer van naturen uptermaten sterck : zijnde aldaer eerst benuert van Hertogh Ortho, onder wiens ghebiedt / Gelderland grootelyck heeft toe-ghenomen / ende het ghetal harer Steden seer is vermeerderet. Het is de Noost-stadt des gantschen Landts / welck den Rijn en de Waese besnyten / ende tot een Eplandt maecten : Dit is het selve Eplandt dat Julius Caesar in de Beschryvinghe der boossepder Waese / seyd / het Landt der Batavijs te wesen : ende werdt heben/daeghs ghenoeut den Staet van de Bommeler-waert / waer inmedat verscheppene schoone Dorpen staen / ende onder andere Rossem, van daer Marten van Rossem een vermaect Capitayn / gheboortigh was. De Waal-Strroom en gheeft niet alleene de Stadt Bommel een wel gheleghentheyt tot den koop-handel / maer is oock de selve / als een onwinnelijcke Schantse / ten Noorden van alle aenval bezyjndende. De nederheyt des Eplandts Bommel, en beschermt niet alleen de selve van alle onder-gravinghen / maer verhindert oock alle langduerighe Beleggheringhen / drijvende des Winters haeren Opandt upt het heldt / dooz het opkomen der grondwateren / ende gheweldigh overloopen der Gubieren. Behalvendese na-

merlijcke sterchte / is oock de selve t'allen tijden wel benuert / ende met Boltwercken / Rondeelen / Coorens / en dierghelijcke / versien gheweest : zijnde omringhelt met dubbelde Westen ende Grachten / ghelijck in de by-geboeghde Beleggh-Caerte ooghen-schijnelijck te sien is. Om dese gheleghentheyt / ende groote sterchte der Stadt Bommel, is altydt van d'eerste beginselen deser Nederlanttscher Oorloghen / tot nu toe / van beyde zijden seer ghetracht ende ghearbeidt gheweest / om de selve slich tot syn hoopdeel te trecken / ende behouden : ende insonderheyt van de Vereenighde Nederlanden / als wesen de een vast Boltwerck teghen d'aenloopen harer vanden / ende een onverberckelijcken sleutel haerder palen / t'welck hen-kieden oock seer boospoedelijck ghelucht is / alsoo sy de selve dooz die van Gorichom in 't jaer 1572 in-ghenomen zijnde / tot noch toe aen hare zijde behouden hebben / niet tegestaende de menighvuldighe aanslagghen haerer vanden / en de gheduerighe neerstigheyt der Spaenscher Krijchs-Hoofden / die seer dickwils de selve ghepooght hebben te vermeersteren / ende de Vereenighde Nederlanden t'ontrecken. Ende insonderheyt in den jaere nae de gheboorte Christi 1599 komende met alle haer macht ende uperste ghewelt in den Bommeler-weert / onder de beleydinghe van Don Francisco Mendoza, grooten Admirant van Arragon, die de Stadt Bommel, met haere omlegghende Boltwercken ende Schantzen / te verghhefs was Beleggherende. Men-ghesien van dese Beleggheringhe / ende Ontsettinghe der Stadt Bommel, eene is der boornaemste Krijchs-stucken der Nederlandtscher Oorloghen / sullen wy de selve wat wijdtloopigher beschrijven / ende hare Bedenckwaerdigheste Geschiedenissen verhalen / biddende den Goetgunstighen Leser het selve in 't beste af te nemen.

Den Admirante van Arragon, hebbende alle syn macht ende Krijchs-

1599.

1599. heyt dat op den Rijcks-boodem / ende de neutrale Landen al-omme verspreet lagh / by een doen rucken / ende vergaderen ; heeft deselve den sestienden Aprilis gemonstert : ende den ses-entwintigsten deselve booz de onwinnelijke Schansse van 's Graven-weert ghebracht : maer zijnde haere Sterckte so danigh / haere besettinge van Rijcks-volck soo groot / ende haer vooraedt van allerhande noodtsaekelicheden soo overbloedigh / en was het niet gelooflijck dat de Spaensche soudan hebben dertien hoopen / de selve te overweldden / ofte tot eenighe veroveringhe te brengen ; insonderhepdt in 't by-weesen van 't gheheele Leegher der vereenighde Nederlanden / van 't welke sy belettet werden deselve te bena-ruwen ende te besleuten. Haer eyghen doen / ende wepnigh aen-grijpen gaf oock ghenoeghsaem te verstaen / ghe-lijck in den upt-ganch is ghebleecken / dat sy 't aldaer niet en meynden (wesen- de alleen een ghemaecht Beleggh) om het Leegher der E. Heeren Staten aldaer ghetrocken hebbende / op het on-dersteijnde de Stadt Bommel, met haere by-gheleeghene Schanssen te overrompelen.

Laet hem
booz d'heer-
ken - (schan-
sen).

De Stadt
Bommel
werdt sterck
ghemaecht.

De Ho. Moogh. Heeren Staten der vereenighde Neder-landen / wesen- de over eenighe Maenden vertwitticht / dat den Wpandt eenen Men-hal op den Bommeler-weert hadde booz-ghenoo- men / om derwaerts in Hollandt in te booren / hadden last ghegeven om de Stadt Bommel met nieuwe Wolwer-ken en Plancheringen / rondom te verstercken : ende de schansse van de Voorn ende Creveceur, die om haer kleynheyt tot langh-duerighe weder-stant onbe-quaem waren / gheweldighlijck te ver- grooten / ghelijckertwijls doen al-reede aen Bommel ende de Voorn Schansse was begonnen / maer noch onvol- maecht / om des Grondts weerckhepdt / ende hooghe bloeden der Rivieren. Waer dooz gheschiedt is / dat Bommel seer open lagh / ende insonderhepdt aen de West-zijde / wesen- de haere on- derprent veel af ghebroomden / ende de nieuwe noch niet op-gherech- tet : ghe-lijck oock aen de Voorn Schansse / aen de welke 't nieuwe Werck nauwelijck weerbaer / ende tegen eenigh gewelt te houden / op-gemaecht was.

Desse dingen hebben de Spaenschen in de Bommeler-weertd ghelockt / om den selven te vermeersteren / booz ende al-eer die volkoomentlijcken ghestercht ende beset- tet waeren / ghelijck al-reede begonnen was. Tot dien eynde heb-

ben sy haer booz de Schansse van 's Graven-weert begeben / om aldaer (ge-lijck oock ghebeurdt is) 't Leegher der vereenighde Neder-landen te trecken / waer upt ghevolght is / dat Bommel met haere by-ghelegene Schanssen niet en is behoorlijck met Rijcks-volk beset gheweest. Den Admirant van van Arragon, legghende booz de Schansse van 's Graven-weert / ende aldaer het Leegher der E. Heeren Staten be- sijngh houdende / hadde een grooten hoop volck / onder Zapena nae Gennip op de Maese gesonden / onder 't deksel van een gelep / ofte Conbop te doen. Den welcken sy noch een groot deel sijns Legers heeft toe-ghesonden den eersten Mey / onder de beleydinge van la Bar-lotte. Tot desen Men-slaggh hadde de Wpandt eenighe Scheepen aen de Maese besteldt / in de welke sy nae de Voorn soudan af-vrijben ; in deese zijn sy 't sae- men 't'scheep ghegaen / ende den derden Mey broeggh aen de Voorn aenghekoo- men. Maer den Prince Maurits had- de nae sijn naerstighe wackerhepdt de Garnisoenen aldaer ghewaerschootw- ende ghebooden op haer hoede te zijn / waer dooz sy te saemen in waepen wa- ren / ende den Wpanden alle ghelegent- hepdt af-sneden / om pets teghen haer aen te rechten. Hier dooz zijn sy ghe- dwonghen gheweest hare Scheepen te rugge te doen brengen / deselve opboe- rende nae Lit, alwaer sy dien / ende den volgenden dagh tot den avont zijn blij- ven leggen.

Men-slaggh
van den Ad-
mirant op de
Bommeler-
waert.

Den vierden Mey / des avondts / hebben sy der Ho. Mo. Heeren Staten Wpt-leggher (die tot bebydinghe van de Maese / ende haere ober-komste te verhinderen aldaer gelepdt was) met eenighe stucken Gheschuts ghedwo- ngen afte vrijben / ende eenige Schup- ten over Landt doen brengen / nae Kessel, haer Doet-volck derwaertds af-sendende / 't welck sy des nachts heb- ben ober-ghescheept tusschen Rossum ende Herwaarden ; ende den vijften Mey / booz den Wageraet in den Bom- meler-weertd gebracht / hem van bep- de zijden des Waeters aldaer beschanf- sende. Van dese onversien- de komste der Wpanden / is soodanighen schrick in Bommel gheweest / dat vele Bozgeren seer onordentelijck upt de Stadt zijn ge- blucht / met het ghene sy konden me- de krijgen. Ende ghewisselijck so den Wpandt / soo haest sy in den Weertd was ghekoomen / booz de Stadt had- de gheruckt / de selve soude booz haere openhepdt / ende der Bozgheren ver- haesthepdt / in 't uiterste perijckel ghe-

1599. staen hebben. Maer hy heeft synen slaggh / die alreede wel begonnen was / seer leelijh / doo; syn eegen onachtsaemheyt versupmt : wachende op den Admirant / die met het gewelt des Legers soude aen-komen.

Den Prince komt seifs in ende booz Bommel.

Daer-en-tusschen de Prince Maurits, (verwitticht zijnde van de komste des Spandts in de Bommeler-weert/) is in der haest met sijne Ruyterpe / ende eenigh Doet-volck nae Bommel ghetrocken / alwaer hy den seften May is aen-ghekoomen / ende in alle saecken goede ordere ghestelt heeft / gebiedende de Bozgheren in de Stadt te blijven / die nu al-reede doo; sijne komste soo ghemoet waren / dat het henlieden al ghewonnen docht. Den sevendenden May hebben de Spaensche de Stadt Emmerick verlaeten / ende haer hy den Admirant geboeght / die als doen nae den Bommeler-weert was treckende. Het scheen dat den Admirant wel op Heulden soude gheballen hebben / wessende een wel-ghelegen stercke Stadt / legghende omtrent twee upren gaens van Bommel, maer de upt-komste bewees anders.

Den hemert-schen Daert beschant.

Den Prince Maurits, (als een sozgh-buldigh Prince/) is derwaerts den elfden May ghetogen / meede nemende tien Daendelen Doet-knechten / ende heeft den Hemertischen weerd, met Crencheen rondt-omme doen beschansen. Den Admirant siende Heulden te seer beset / is met alle sijne macht op de Schansse van Creveceur gheballen / die om haer kleynheyt teghen soodanigen gheweldt niet te houden en was / daerom is deselve van 't Garnison over-gelevert / 't welcke met hare Vanen ende volle Geweer nae hunnen belieben is vertrooken. Den Prince Maurits, verstaende 't ober-gaen van Creveceur, is inder haest weder-om nae Bommel gekeert / ende deselve met veel Beschanssingen / halve Vanen / Crencheen ende dierghelijcke Sterckten beginnen te om-ringelen / welke Wercken / na haere behoorlijcke grootte ende sterckingen in de by-geboeghde Kaerte konstigh zijn af-gemaelt.

Bommel van bupen beschant.

Doo; dese om-gravingen is de Stad Bommel, na menschelijck oordeel onwinbaer gheworden / ende de hooghte ende breedte der nieu-gemaekter wercken / trocken alle Men-schoutwers tot verwonderinghe / wessende boozwaer schier ongelooflijch / dat de selve in soo korten tijdt / in 't by-weesen van het geheele Leegher des groot-machtigen Konincks van Hispangien / zijn opgericht ende volmaecht.

1597. Behalven dese uiterste beschanssingen zijn oock de onbolmaeckte Bolwercken des Stadts boozt op-gerecht / ende d'openheyt der muren weder toe-ghewalt / ende de Stadt rondt-omme op haere behoorlijcke plaetsen met Gheschut ende andere noodsaeckelijheden wel versien. Hier-en-tusschen bleef den Admirant met sijn Leegher te Creveceur, besigh zijnde om aldaer een brugge ober de Maese te slaen / ende aen de Heelsche zijde een halbe Maene op te werpen om de selve te bezijden.

Den 13 May scheen den Spandt weder-omme nae Heulden toe te trecken / waer teghen den Prince Maurits deselve noch 31 Daendelen heeft toegesonden. Maer den Spandt nam synen wegh nae Rossem, op hoope van daer omtrent in den Tiefschen-weerd te gheraecken / om de Stadt Bommel van alle zijden aen te vallen ende rondt-omme te besluypen.

Maer den Prince Maurits dede daer geschut byngen / Waterpen oprichten / ende heeft also der Spanden ober-komste verhindert.

Den 14 May is Graef Frederick met het meeste deel des Leeghers booz Bommel ghekoomen / nae dat het selve veel dagen alomme gheswermt hadde sonder iet besonders upt te rechten / dan die van Bommel ende Voorn te waerschoutwen ende tijdt te gheben om haer te stercken / ende van alles wel te versien. Koomende booz de Stadt / heeft hy hem begeben an de West-zijde / daer hy meest open ghelegen hadde / beginnende aldaer te schermutsen / op hoope van also binnen te gheraecken : maer is van die van binnen kloeckelijch af-gebreken. Seduerende dese schermutsinge / heeft den Spant aen den Kossumschen Middell-weerd ghemeynt ober te koomen : maer wessende daer oock in versien / is hem dat selve ghelijckelijch mis-lucht. Deese twee aenslagghen ghemist zijnde / heeft hy de Stadt beginnen te beleegheren / maeckende sijn Leegher-plaetse tot Oensel, booven de Stadt / ende sijn Crencheen op den Oenschen Dijk / wessende een wel-ghelegen plaetse / tegen het schieten upt de Stadt rebelijch wel bewaert.

Bommel aen-ghedaet an de West-zijde.

Den Prince Maurits, siende dat den Spandt de Stadt Bommel met alle sijn vermooghen ende uiterste geweldt wilde aen-grijpen / heeft hy synen Leger upt de Ober-betuwe meede doen opbrecken / ende nae Bommel af-trecken / ende alle ghereedtschap toe-ghemaecht / om den Spant wederstant te doen / ontbiedende allerhande Amonitie /

1599. tie / ende veel Waterpen op-rechtende / ghelijck in de Kaerte ghenoeghsaem te sien is.

Maect van de Prince zelfs besetst ende betoont.

Hebbende sijn Leegher by den anderen / heeft hy het selve seer wisselgelyck verbeelt / ende alle behoorgelycke Plaetsen wel beset: in de Stadt Bommel leide hy acht Vaendelen van Pieter van der Dorp, acht vaendelen van den Heere van der Noot, vier van de Switsers / ende den Heere van la Noue met seiven vaendelen Fransosjen: sijn Excellentie / sijn Broeder Graef Henrick Frederick, Graef Willem Lodewijck, ende Graef Lodewijck Gunter, hebben haer zelfs mede binnen de Stadt begheben. Tot Haesten legerde hy alle de Enghelsche: Te Tuyl eeniger Heeren Tijf wachten ofte Guarden: Te Waerdenburgh de overige Fransosjen: Te Opynen, de overige Driessen: te Hessel, Graef Ernst van Nassau met de Duytschen: op de Voorn, de Schotten met het Regiment van Egmont, ende alle de Ruyterpe in den Cieltschen Weert / van Tiel af tot omtrent Gorcum, om langhs heenen den Waterkant scherpe wacht geduyrighlyck te houden.

Den Admirael Johan van Duyvenvoorde is met vijftien Opt-leggers den Wael-stroom mede op-gehoomen / den selven met sijne Scheepen van Opynen af tot beneeden Haesten wel besettende.

Den sestienden Mey / terwijlen alle noodwendighe saecken van de Ho. Mo. Heeren Staten recht bestelt waeren / is den Admirant ten laetsten in sijn Leeger gekoomen / alsoo dat doer ter tijdt de geheele macht van beyde zijden omtrent Bommel was vergaerdert. De Spaensche sterck zijnde omtrent 26000 te voet / en 4000 te paerde: die van de E. Heeren Staten 16000 te voete / ende 3000 te paerde / zijnde al te samen wel-ghoeffent krijghs-bolck / die dooz veel Jaeren groote erbaerentheydt in krijghs-saken verkreghen hadden.

Macht van beyde de Leeghers dooz Bommel.

Den Admirant in sijn Leegher gekoomen zijnde / dede den eersten nacht eenen gheweldigen aenbal op de uiterste Beschantsinge der Stadt an de Densche Poorte / die noch niet vol-maecht en was / maer wierdt kloeckelijck van die van binnen af-gheslagen / ende met groot verlies van sijn Bolck te rugge ghebreyen / latende onder andere Gehanghenen eenen la Motte, die van een Quersuere tot Bommel is gestorben / ende mede af-bzengende eenen Alphonso Bavalos seer gequetst / doch naderhandt wederom genesen.

Den Prince Maurits dede den Denschen Wyck een stuck-weeghs ondergraben / maeckende onder de selve een gheweldighe Mine om den Wandt te doen in de Nocht blieghen / soo wanneer hy de booz-ghemelde Beschantsinge wederom soude koomen bespzinghen.

Dit is geweest den laetsten aen-bal der Wandten op Bommel, die haer sint dier tijdt seer stille ghehouden hebben / meer besigh om haer te verwoeren / dan selve den Wandt aen te vallen.

Daer-en-tegen / den Prince Maurits niet te breeiden zijnde / alleen Bommel te beschermen / heeft den Wandt selve gheweldighlyck bebochten / schietende van alle zijden in sijn Leegher / hem dickwils in sijn Trenchen besoeckende. Sijn eygen Werken ende Beschantsingen rondtom Bommel, namen daghelijcks seer toe / doende oock sijn Scheep-hugghe ober de Wale booz de Stadt legghen / wiens breedte gereekent wierdt op vijf treden / ende de leghte op 450. bestaende uptien groote Scheepen / 28 klepne ende een geweldige Ponte / dienende tot openinghe van de Brugge / als sulchs van nooden was.

Sijn Errest. doet den wandt groote af-bryck.

Op het ontbieden van sijn Princelijke Excellentie is alle het Boots-bolck van d'Armade der Heeren Staten / tegghen Spangien toe-gherust / binnen Bommel gekoomen / om t'samen met het Krijghs-bolck eenen gheweldigen tocht te doen tegen den Wandt: maer de selve is dooz twee Fransosjen / Overloopers / ghewaerschontwt / waer op ghevolght is / dat het Boots-bolck wederom elck nae sijne Scheepen is gesonden.

Den 18 Mey / is Graef Lodewijck van Nassau met acht Vanen Ruyteren / na den Zabandtschen kant over-ghesonde / om des Wandts wacht op te lichten / dan is sonder let upt te rechten wederom gekomen.

Den 19 Mey is den Schotsen Colonel Morray, gaende langs des Stadts Wallen / met een grof Canon geschooten: hy sagh den kogel wel aenkomen / maer het schijnt dat hy t'schande achte / dat een Krijghsman boeken soude: ende is / dooz het Hoofst gheschooten zijnde / terstont doode gebleven: Hy was een onbertsaeght Krijghsman / die dooz sijn bzoome ende kloecke Daeden veel eers verwozen heeft in dese Nederlandsche Oorloogen.

Den 21 des nachts / zijn onse Soldaten / wiesende meest Enghelsche ende Fran-

Den Wandt in sijn Trenchen over-ballen.

1599. Fransoyen/ gheweldighlijken inder
 Wyanden Trenchen geballen / dood-
 slaende meer dan 600 Mannen / ende
 souden ook mischien het gehele Spaen-
 sche Leeger in verwoeringhe ghebracht
 hebben / dan dooz eenigh booz-ballende
 mis-verstandt / tusschen beyde Partien /
 is het selve doch ter tijdt verhindert / en-
 de zijn wederomme in de Stadt gekeert /
 ghehangen bringende eenen Capiteyn
 Aldeno, met noch sommighe andere
 Soldaten : Van haere zijde hebben sy
 twee Capiteynen ende ettelijke meer
 verloren / die sy meest selve onder maal-
 handeren upt mis-verstant ende quaede
 ordere hadden doodt-geschooten.

Den Wyant is omtrent dese tijdt seer
 naerstigh geweest in 't graeven / omme
 daer dooz de hooghte te gewinnen / ma-
 kende verscheyden Waterpen / van de
 welke hy veel in de Stadt ende ober de
 Brugge heeft geschooten / doch sonder
 eenige merckelijcke schaede / quetsende
 veel meer de Wyssen dan de Menschen /
 ende naerderden dagelijcks den Water-
 kant / om onse Brugge / daer ober dat
 men in de Stadt gingh / met haer Ge-
 schut te bereyken / waer tegen de onse
 de vleugel van de Trenchen gheweldigh-
 lijck hebben ghehooght / om de selve te
 beschermen. Onse Trenchen / Bolle-
 werken ende Waterpen / naemen oock
 dagelijcks seer toe ; weesende met beele
 Castouwen / Slangen ende andere / so
 met aele als pferse Stucken wel beset / die
 geduerighlijck op den Wyant speelden /
 doende groote schaede onder sijn volck /
 daer-omme hy oock met beele Hutten
 ende Tenten opwaerts is getweken / om
 van ons Geschut bezyt te zijn.

Binnen den Bosch ende andere om-
 liggende Steeden des Wyants / quamen
 dagelijcks veel Wouden ende Ghequet-
 sten : die al-omme de Gast-huyzen bul-
 den / ende onder deselve veel Capiteynen
 ende Bevel-hebberen / behalven noch
 alle de ghene / die in 't Welde begraven
 wierden.

Den Wyant
 berreht van
 Dommel.

Den 24 Mey is den Wyant vanden
 Weert met 5000 te voet ende dupsendt
 te paerde / afgetrocken om sijn Lustocht /
 Amonitie ende andere Behoeftigheden
 te gheleypden. Ende wederom den 26 /
 met 4000 te voet / ende eenige te paerde
 nae Antwerpen, om aldaer de betalinge
 booz het Leegher te haelen ; schietende
 gheweldighlijck om sijn booz-nemen te
 bedecken / ende daerentusschen sommig
 Geschut mede af te brengen.

Die van den
 Prince ghe-
 volght wer-
 den.

Hier op is den Prince Maurits met al-
 le de Guarden na beneden af-getrocken /
 doende derwaerts volgen 16 Coznetten
 Ruyteren / ende upt alle de Engheleche

baendelen vijftig Mannen / zijnde t'sa-
 men 1300 te voet / ende is met de selve
 tot Worcum ober-gescheept / treckende
 diep in Zabandt : dan / den Wyant de
 onse gewoer werdende / begaf hem met
 den gantschen Schat binnen Herentals,
 (niet willende aldaer van sijn boozdeel
 af-wijcken) ende den Prince Maurits
 keerde wederom na sijn Leeger / achter-
 latende sommighe Soldaten / die te verre
 gelooopen waren.

Den 27 Mey heeft den Wyant sijn
 betalinge in den Bommeler-weert ont-
 fangen / geschat op ses tonnen Gouts /
 ende al 't krijchs-volck dat in Zabandt
 verspeert lagh in den Weert ontboden /
 om aldaer haer Solde te koomen ont-
 fangen. Dese dagen hebben onse upt-
 leggers eenige Springhers gebist / die
 den Wyant teghen onse schepen / ende
 Brugge hadden laten af-dryven : we-
 sende omtrent vijf boeten lanch / ende
 eenen boert breedte : versien met ses ka-
 merkens vol Bus-krupdt / konstijche
 wyer-slooten / ende een pinne booz aen /
 welke ergens aen-roerende / dede het
 Slot sijn werck / slaende 't wyer in het
 Buskrupdt ; 't welck Wyandende / alles
 soude doen in stucken springen dat daer
 omtrent weesen mochte : veel deeser
 Springhers heeft den Wyant laten af-
 dryven / maer niets daer mede upt-
 gerecht ; noch sy en hebben onse Brug-
 ge oft Woelghs-scheepen dooz de selve
 niet koomen beschadighen. Den 30
 Mey is den middelsten Hoop ofte het
 Leeger des Wyants seer vermeerderd /
 zijnde een groote meenigte van Hutten
 ende Tenten den selven wy-gehoomen :
 ende men seyde / dat hy van Mechelen
 twaelf gheweldige stucken Geschuts
 soude ontfangen hebben / ghenoemt de
 Twaelf Apostelen, schietende elck ober
 60 pont pferse / met dewelcke gekomen
 souden zijn 4000 Soldaten / soo Span-
 giaerden als Italianen / met noch som-
 mige Ruyteren.

Wyer-weer
 kn van den
 Wyant tegen
 de schepen
 afgesonden.

Den Wyant heeft desen selven dagh
 omtrent Dreulen twee mijlen hooven
 Tiel gearbept ober de Wael te koomen /
 daer terstondt van den Prince Maurits,
 heenen geschicht zijn 16 baendelen Sol-
 daten / ende 5 Coznetten Ruyteren / om
 haer ober-komste aldaer te beletten.

Onse Castouwen ende andere stucken
 hebben dese dagen gheweldighlijck op den
 Wyant gespeelt / die oock daerenteghen
 beele in de Stadt heeft geschoten / maer
 insonderheyt na de Brugge / dan / de pferse
 vloogen meest al ober in de Haestensche
 Weert / sonder de Brugge ofte de Men-
 schen daer omtrent merckelich te beschad-
 digen.

Dese

1599. Dese Dagen zijn oock veel schermutsingen aen beyde zijden booz-geballen / tusschen de Schiltwachten ende andere Soldaten / niet al verhalens weerdigh / in de welke d' onse meestendeel het Velt behouden hebben.

Den Wpand
ijde groote
schade.

Behalven die van Bommel, liepen oock die van de Voorn, Heusden, Gorcum, ende andere om-liggende plaetsen / gheweldighlyck op den Wpandt upt: daghelijcks in-bzenghende veel Gebangenen / ende groote meenichte van schoone Paerden: van de welke meer dan 400 alleen binnen Bomel, geduerende haer Beleggh / zijn verkocht gheweest.

Ja de tijdinghen van 's Hertogen-Bosch vermelden / dat tusschen den 28 ende 29 May / aldaer meer dan 80 Waeghengs met Dooden ende Ghequetsten waren in-gekomen / upt-genoomen die binnen Heel ende andere plaetsen ghehoert waren. Den Prince Maurits heeft den Groot van het oude Klooster / Wiel genoemd / geweldighlyck doen beschanssen; weesende een hoogachtighe plaetse / ghelegghen beneden de Stadt / van welke den Wpandt de Stadt Bomel wel hadde konnen beschadighen / soo wanneer hy hem aen die zijde begehende hadde.

Des-gelijck heeft hy oock den Litsenham seer sterck ghemaecht / beginnende op den selven een halve Maene te maeken / om daer omtrent op den Wpandt meer upt te loopen.

Den derden Junij heeft den Prince Maurits meest alle sijn Geschut van des Stadts Bolkwercken ende de Waterpen op den Tieltschen-weert (een upre lang in des Wpandts Leeger geweldighlyck doen schieten) / 't welck haer van de Stadt heeft ghedwongen af te trecken / stekende des nachts het Wper in haere Putten / ende de Stadt schandelijck verlatende.

Bommel
van den Wpand
ant verlaten

Albus is Bommel dooz het Geschut ontfet geworden / ende haere Wpanden af-ghedreeben / die de selve omtrent twintigh dagen te vergeefs beleegghert hadden.

De Spaengtaerden hebben van den eersten aen / tot dit Beleggh niet wel ghemoedt gheweest / beter ghesint om booz Breda, ofte eenighe andere Landt-stadt haer te begheeben / scheldende la Borlotte booz een Verraeder des Konings / dooz wiens on-achtsaemheydt haere eerste Aenslagen belet waren.

Die veel dinge
gen het Leeger
naer ghe-
laten hebben.

Die van Bommel verneemende des Wpandts vertreck / zijn met groote meenichte nae het verlaten Leegher

toe-gelopen / ende hebben aldaer veel Baggagie / Waepenen / ende andere Instrumenten ghebonden / oock veel onbegraeven Dooden / Ghequetsten / ende jonghe nae-gelaten kinderen / de welke haer vanden Prince Maurits zijn nae-gesonden / die oock de Dooden alomme heeft doen begraven / ende de Bequetsten in de Stadt brenghen / om de selve te geneesen. Den vijftien Junij zijn des Wpandts Waterpen / Crencheen / ende ander Wercken / van de Burgeren ende Soldaten / met haer eigene achter-gelaten Gereedschap wederom geslechter.

Den Wpand
is bezeft
van Bom-
mel.

Den Wpandt hadde soodaenighen schryck van den Bommeler-weert / dat eenige Bebel-hebberen / onghequetst zijnde / haer binnen den Bosch hebben begeeben / draeghende haere Armen in Sluperen / om alsoo van den Weerdt te mogen af-blijven: jae soo veel / dat men binnen den Bosch heeft moeten met Crommelen om-slaen / ende met Crompetten upt-roepen / dat alle Bebel-hebberen / zijnde in dienst des Konincs / elck nae sijn Quartier ende Waendelen soude vertrecken; doende openbaere Haps-soekinghe / om de selve teghen haeren danck nae 't Leegher toe te drijven.

Den Wpandt Bommel verlaten hebbende / heeft hem begeeben nae Rossum, alwaer het Landt reedelijck hoogh is / neemende aldaer sijn Leegher-plaetse / ende heeft sijn Bugghe van Creveceur doen af-neemen / ende hoger aen doen leggen / tusschen Alem ende Maren, meynende (soo het scheen) in de Tieltschen-weert te vallen: maer Graef Ernst van Nassau, die met een Regiment nieuwe Duytschen hier de Wacht hadde / heeft hem sulcks verhindert. Den Admirant plante in der haest eenige stucken Geschuts / ende meynde onder het faheur der selfder den Stroom te passeren. Graef Ernst heeft om sulcks te beletten / moeten verlaten het booz-deel van den Dyck / ende sich begeeben op het booz-landt ende op den Rossumschen-weert / alwaer hy bloot stonde onder de ghenade des Wpandts Cartouwen / die dapper schooten: daer zijn vijf Cartou-scheuten dooz Graef Ernsts Logement gebloogen / ende twee dooz sijne Slaep-steede: Maer Godt de Peere heeft hem bewaerd / ende tot grooten dienst des Landts behouden. Hy heeft in der haest so veel Werde daer tegen op-geworpen als hy eenighsins konde: ende sijn Excell. heeft hem meer volcx toegesonden / met welker hulpe hy een cameliken wal gemaakt heeft. De

Weest hem
na Rossum.

¶

Wpand

1599. Opant heeft dag en nacht so schrikelijck gheschooten dat hy op Graef Ernstes Quartier alleen wel / veertien dupsent schooten ghedaen heeft / hoopende dat hy hem dooz al dit schieten soude verholderen / ende dwinghen die plaetse te verlaten : Maer te vergheefs. Sijn Excellentie liet ses-en-dertigh soo heele als halve Cartouwen planten teghen des vyants Waterijen / die so hyper gaben / dat sy den Admirant grooteschade aen-brachten : Hem wierden soo veel Constabels doot geschooten / ende soo veel stucken verlamt / dat hy eerst niet schieten op houden moest. De grobe stucken gingen hier veel daghen langh soo dickwils ende soo veel te ghelycke los aen beyde zijden / als oft men gheslaedelijck een Stadt te storm beschooten hadde / welcke maniere van doen noopt te dooren gheschoot noch ghesien en was.

Hy soecht inde Zielste Waert te komen.

Den Prince Maurits, om des vyants overkomst in de Zielste - Weert te verhinderen / heeft den selven al-onnie meer beset / doende upt Bommiel trecken de seken Waendelen frantopsen / ende leegherende de selve tot Nerynen, de acht Waendelen vanden Heere vander Poodt / niet noch vint van de Zwitsers te Varick; beginnende oock verscheppen nieuwe Waterijen / ende den stoffemischen-middel-Weert / ende andere plaetsen dagelijcks versterkende; heeft oock besghelijcks het Eplandt Vootn met swaere Trenchen ombanghen / ende met vele Waterijen wel versien: welcke wercken de meer ghesepde Caerte ghenoeghsaem vooz ooghden stelt.

Beyde de Leegeren zijn den gheheelen Junio seer stille gheweest / aengesien den Opant hem vreesde het overkoomen te bestaen: ende den Prince Maurits te vergeefs daer na was wachtende: meest besich aen beyde zijden om Waterijen ende andere beschantsinghen op te werpen / ende onderlingh malhanderen met het geschut te beschadighen.

Beschant hem omreut Rossum.

Den Opant heeft een gheweldighe Schantse tot Rossum, boven den Lorregraet begonnen / in de engte des Bommiel-Weerts / maeckende veel blinden / om onder die / bedecktelijck te moghen wercken / oock naerselijck grabende aen den Lorre-gracht, om den selve in de Wael te brengen.

Den sepde dat vijftien dupsent Namen van den Opant haer berdept hebbende in drie hoopen / soudens ghespeelt hebben / welken vande drie hem alder eerst over 't water begheben /

1599. soude / hebbende daer toe soo veel plekten / datse het voorsz. ghenaemde ghetal ghemackelijck in drie repfen konden overbrengen / welken aenslagh in 't werck soude gheset werden den vier-en-twintighsten Junij / wesende Sint Jans-dagh / 's morgens vooz den dagheraet; van / daer en is niet voozders af ghevolgt. Die vande middel-Weert / van Varick, Heeselt ende Opynen, hebben den gheheelen nacht in goede orde ghestaen / ende des vyants overkomst verwacht die hem niet eens en openbaerde.

Soecht over de Wael te komen.

Den Prince Maurits heeft oock den Opant met sommige Rupteren / Musquettiers / ende Piken / verscheppen mael weese besochten: maer de selve en is noopt upt ghekomen.

Den Admirant heeft nae Lit gesonden Don Ambrosio Landriano, met meest alle de Rupteren / ende het Regiment van Don Louis de Villar, om het ghebruyck upt loopen van den Liffenham te beletten.

Den eersten Julij heeft den Opant meer dan vijft hondert schooten ghedaen / doch van d' onse geen gequetst. Den tweeden Julij zijn d' Engheleche die tot Haesten, ende de Francopsen die tot Weerdenburgh ende Nerynen geleghen hadden / oock ses Waendelen upt den Hemertschen-Weert hoogher aen ghetrocken.

Den Prince Maurits hebbende nu soo langhe des Opants overkoomen te vergheefs ghewacht / heeft selve den vierden Julij / in den dageraet / drie dupsent Namen naer Herwarden doen over-scheppen / om aldaer een halve Maene in 't ghesichte des Opants op te werpen.

Het Hertwaertsche Veldt is een welghelegene plaetse / overtreffende in hooghte alle de Trenchen ende Omgravinghen des Eplands Voorn. Op dit Veldt hebben haer de onse in der haest seer bestant / op-rechtende een halve Maene / ende dien met Paesaden wel dicht besettende.

Sijn Excellentie de schant herwaerden.

Dit werck eenighsins weerbaer wesende / heeft den Prince Maurits meer volcks derwaerts doen over-baeren ende is oock selve ten laetsten naer Herwarden over-ghescheept / om in alles (teghenwoordigh zijnde) te versien.

De onse hebben van des morgens ten vier upren tot 's avonds ten ses upren / seer ghemestelijck ghewoacht / sonder eenighen wederstandt des Opants / die hem ten laetsten (wesende de halve Maene by nae volbrucht) met wepnigh heet-volck ende eenighen Rupt-

1599. Ruyteren / teghen den abondt heeft
komen vertoonen om onse Soldaten
upt te locken ende in een Embuscade
te trecken : dan de onse verwitticht
zijnde van eenen grooten hoop Ruy-
teren / liggende achter den dyck / en
zijn niet upt-gekommen. Een wep-
nigh tijds hier nae / is den Vpand
mederom ghekomen met twee duysent
en vyf hondert Spangiaerden ende
Italianen / welke onder het aenboe-
ren van Zapena, op onse halve Maene
seer gheweldighlyck zijn aen-gebal-
len / zijnde ghelept van een deel Mo-
nicken : die met Ruyteren ende Vanen
hoor upt quamen / om hen moed te
gheben / ende met haer menighbul-
dighe zeegheninghen te beschermen.
Maer de onse hebben de halve Maene
kloekelijck beschermt ende den vpand
af-gheslaghen : niet teghen- staende
hy oock seer onbertsaeghdelich is aen-
geballen / ende vele al binnen de
Walesaden waeren / bechtende handt
teghen handt / soo dat sy malhande-
ren met pikken doode- staerken. Die
van de Voorn, Varijck, ende Heessel-
schen Weert deden haer gheschut ghe-
duerighlyck op den Vpand speelen /
hen insghelijcks met alle haer Mus-
quetten ende handt- roers beschieten-
de / soo dat hy ten laetsten met groote
schande moeste aftwijcken : meer dan
seben hondert mannen achter latende /
ende onder de selve veel Capiteynen /
ende andere Bebel- hebbere ; behal-
ven noch de gequesten / van de wel-
ke wel anderhalf hondert alleene bin-
nen 's Herrogen- Bosch nader hant zijn
ghestorven. Dese storm ende ghe-
welighen aenbal heeft gheduerd wel
twee upren langh / nochtans zijn van
de onse niet boven de acht doot ghe-
bleven / ende omtrent de twee-en- twin-
tigh ghewondt. Den vpand hadde
twee veldt- stucken na-geboert / welke
hy op onse halve Maene heeft af- ghe-
schooten : doch met hare pseren van
d' onse niemandt ghequest. In 't af-
trecken heeft den vpand wel ses-en-
neghentigh dooden achter ghelaeten /
onder welke van d' onse eene der hoor-
ghemelder Monicken is ghebonden /
die met vele Beplighdommen te ver-
geefs was ghewapent : hebbende sy-
nen arm vol Walesaden / die hy selve seer
onbertsaeghdelich hadde uptgetrocken.
Den vpand heeft desen dagh eene
van onse Vpt- legghers / omtrent Her-
waerden in den grondt gheschoten / met
een halve Cartout / die hen derwaerts
was nae-geboert / doch het volck is
meestendeel sonder schade daer af- ghe-

komen / upt-ghesondert ses oft seven
dooden oft ghequesten. Den 5 Julij
heeft la Bourlotte met eenen hoop Ruy-
ters / ende 400 Musquetters een Em-
buscade ghelept / meynende onse Ruy-
ters / die hoor de stadt Bommel wacht
hielben / in de selve aen te locken : dan
de onse sulchs vermoedende / mits dien
hy met te wepnigh volck aen quam /
zijn te rugge gheweken / tot dat sy kon-
den sonder groot perijckel selve op hem
aentreffen : rijdende dan op den vpand
seer stoutelijck aen / welke sy inde blucht
sloeghen / kriyghende ghebanghen den
Baron van Rosne ende een Italiaens
Capiteyn / die terstondt van syn quet-
suren is ghestorven ; wiens lichaem na
der handt is gherantsoeneert. Zijn
Princelijcke Excellentie heeft den Vp-
deltweert / Nat-gat genoemd / leggende
in de Maese / bezijden Herwaerden ,
mede aen-gehanghen te beschantsen :
ende meest al het Vorp van Herwaerden
met een gheweldighe Trencher om-
graben.

Den sevendden Juli is de tweede hal-
ve Maene op den Lisenham begonnen /
ende met bleughelen nae d' ander aen-
ghetrocken / om de brugge te bezyg-
den : die nae-der- handt tusschen de
Voorn ende Herwaerden gheslagen is.
Te Herwaerden is oock nae des vpands
brugge toe / een nieuwe bleughel op-
gherecht / streckende tuuten om het
Vorp / van de welke men des vpands
brugge wel ghemackelijck sien kon-
de. Aldus naederden de onse daghe-
lijcks aen beyde zijden van de Maese /
om des vpands brugge / ende hem
de selven bequamelijck af te snijden.
Den achtsten Julij is den Prince Mau-
rits , met syn gheheel Hof-ghesin van
Bommel , nae de Voorn verhuyst / be-
grijpende syn Quartier op het opper-
ste van het Vplandt / alwaer syn Ex-
cellentie terstondt ghevolgt is / sijne
Lijfwacht / met de guarde van Graef
Willem ende Hohenlo.

Die van de zijde van de Ho. Mog.
Heeren Staten / hebben eenighen tijde
besigh gheweest / om twee verscheppen
scheep- brugghen te legghen : d' Eerste
den verden Julij ober den Wael / van
den Tielschen- Waert op de Voorn :
De tweede den achtsten Julij / van de
Voorn op Herwaerden. Ober dese
zijn ten selven daghe tien Waendelen
Schotten / ende den Heere Giffelles
met twaelf Waendelen van syn Regi-
ment nae Herwaerden ober- ghetroc-
ken.

Den vpand bezyest zijnde hoor syn
brugge / heeft de selve den negende Julij
afghe.

La Bour-
lotte ghesla-
ghen.

Den Lisen-
ham de
Maene.

Den vpand
bezyest den
negende Julij
afghe.

1597. af-geboert / ende op haer eerste plaetse tusschen Heel ende Creveceur wederom gelept. Den 12 Julij heeft den Prince Maurits 3500 Mannen te voet / ende 1000 te paerde nae den Litsenham gesonden / om den bpant daer omtrent te besoecken: maer aen-ghefien deselve hem niet en dofselbloot gheben / zyn de onse sonder iet uyt te rechten wederom ghekeert / meede - brenghende 40 paerden en vier gebangenen. De Spaensche Ruyters / als d' onse wederom van den Litsenham waren af-ghebaeren / vertoonden haer op den dijk / dan zyn van ons gescht haest af-gedreeben.

Deesen dagh is een Franschen Baron / zynde een Sone van den Hof-meester des Konincs van Franckryck / tot Herwaerden dwoers door syn Hooft gestooten / ende naderhant van de Quetsure gestorven: syn Doodt wierdt van den Prince Maurits ende het geheele Hof seer beklaght.

Den bpant
omtrent 15
geslagen.

Den 15 is de Brugge van Herwaerden hooger aengeboert / ende tusschen de Voorn ende den Litsenham ober de Waalse gelept / ober dewelcke omtrent 6000 Mannen te voet / ende 1800 Mannen te paerde na den Litsenham zyn ober getrocken / om den bpant / die te Lit, Kessel ende Maren versprept lagh / op te lichten. Den bpant was in dese Dorpen / na de zijde van den Litsenham ende Herwaerden reedelijck wel beschanst: maer aen d' ander zijde tutrel ofte niet; daerom souden d' onse om-getrocken / ende den bpant van achter aengeballen hebben. Van / de Fransosen die den booz-tocht hadden / soekende een korte Overwinninge / hebben den aanslagh te niet gebocht / ende zyn den Wpandt van booren aen-gehoomen / alwaer hy sterckelijck begraven lagh. In d' eerste aankomste van de onse / heeft den Wpandt hem met eenige hoopen booz syn Trenchen begheeben om te schermutteren / dan / deselve zyn in der haest overrompelt ende t' samen van d' onse gheslagen / alleen uyt-ghesondert eenen Capiteyn / die ghebanghen ende op de Voorn ghebracht is.

Dese verslagen zijnde / hebben d' onse seer kloeckelijck des Wpandts Trenchen aen-geballen / maer en hebben om der selver hooghte ende gheweldige besettinge niet konnen uyt-rechten: ende zyn weder af-getrocken / meede - brenghende omtrent 60 van de hare / so Doodde als Ghequetsten / weesende meest Fransosen / die haer ghewisselijck met wonderlijke stoutigheyt dicht onder des Wpandts Begraevingen begheben hadden.

Den Wpandt heeft een Waterpe tot Kessel opgerecht / schietende van de selve op Herwaerden ende de Voorn, doch sonder eenighe groote schade daer omtrent te doen. Den 26 Julij heeft den bpant eenen van onse uyt-leggers / liggende op de Wacht / beneden Amelroyen, overballen / ende het Boots-bolck meest doodt gheslaeghen. Dit zyn de boornaemste ende verhalens-waerdigste stucken / die van May af tot den 26 Julij / in ende omtrent den Bommelerweert ghebeurt zyn. Den gheheelen Augusto ende September zyn de twee Leegeren uyttermaten stil geweest: legghende beyde wel begraven / ende seer naerstigh op hare hoeden / ende geduprighlijck trachtende om malkanderen eenigh boozdeel af te sien.

Den Oog-
log-schip by
den Wpandt
overballen.

In des Wpandts Leeger zyn dagelijcks vele munitieeringhen ende oproeren geweest / om de quade Betalingen / ende sommige andere geschillen en mis-verstanden. De Regimenten / die te Driel ende andere Dorpen versprept ghelegghen hadden / hebben haer t'samen nae den mersten hoop tot Rossum toe begeben / uyt hreef van opgelicht te werden. Deeke schermutteringhen zijnder oock gheduprighlijck booz-geballen / tusschen de onse ende des Wpandts Ruyters / soekende malkanderen te verrasschen / de Schiltwachten af te jagen / ende te overballen.

Munitie-
rie onder den
Wpandt.

De onse hebben oock haer uytloopen tot op den Wpandt altydt vervolght. Na hebben den 10 Augusti op eenen tocht den bpant meer dan 200 Paerden / ende veel ander Bagagie af-genomen. Den bpant was vast beesigh aen syn nieuwe Schansse tot Rossum, sterckende die seer gewelddighlijck / ende met dicke ende hooghe Wallen wel versienende: meynende den Wael-stroom ende den Bommeler-weert daer meede te dwinghen / ende eenen wegh te openen in Hollandt, Uytrecht ende het binnenste van Gelderlandt. Dit langhe toeben des Wpandts in den Bommeler-weert sonder iets uyt te rechten / trock veel tot verwonderinge: sommige vermoeden dat hy nae de Rossumsche Schansse tot noch toe soude ghewacht hebben / om de selve booz syn af-trecken geheelik te volmaecken: Maer aen-gesien de Eerts-hartoghe Albertus de Staten der ober-heerde Nederlanden hadde toegezeght / haere Steden ende platte Landen mit gheen krijsch-bolck te beswaeren / soo is het wel ghelooft / dat de selve sinen Leegher in den Bommelerweert was houdende / om syn Belofte nae te hoornen. Te meer / overmidts het

Die hem
tot Rossum
sterckte.

Redenen
waerom hy
in de Bommeler-
weert
gekomen is.

1599, het gheheele Leeger / in 't by-wesen ha-
res bypandes om goede betalinghen op-
toerigh / ende noch geen gelt boozhan-
den was / soo het selve / onbetaelt / ende
t onbezert zynde / upt de Bommeler-
weert / verre van hare bypanden quame
te vertrecken / soude die van Zabandt
grootelycks in byesen gestaen hebben /
dat sy alle hare platte landen mochten
af-loopen / rooben ende plonderen / son-
der eenigh oerzien / ghelyck het selve in
dese Nederlandsche Oorloge menigh-
mael gheschiet is.

Dit zijn de waerschyndelichste oorza-
ken / die den bypandt beweghen konden /
haer Krijchs-heyt soo langhen tijdt in
ende omtrent den Bommeler-weert te
houden / sonder iets bozders aen te grij-
pen. Behalven dese / heeft haer oock
t selve wel moghen aenraden de wel-
ghelikegheit deser plaetse / ende goede
beghuenheit om van de selve veel aen-
slaghen teghen de onliggende Steden /
der Vereenighde Nederlanden aen te
hanghen / ghelyck die alreede zijn in 't
werck ghestelt teghen Worcum, Breda,
ende Nieumegen; doch door Gods ge-
nade ende de gheduyrige waackerheit
van onsen Doornlichtigen Prince ende
andere Nassausche Heiden: desgelijcks
de naerstighheyt van onse bozere Be-
velhebberen ende andere soldaten / soo
zijn die verhindert ende ten dienste deser
Landen bewaert.

De Ho. Moogh. Heeren Staten der
Vereenighde Landen betwefen grooten
lijst in dese teghen-weer / selve den mee-
sten-deel van den Raedt van Staten /
oock mede een deel van de Staten Ge-
nerael / begaben hun personen in de
stade van Bommel, niet sonder perijckel
hares levens / want de hoogels van de
Canons der bypanden niet alleene ober
het Hups / maer oock daer in quamen

als sy vergadert saten / in 't Hups van
wijlen Marten van Rossem; Heere van
Poederoyen, daer sy ghemeenelicken
hare vergaderinge hielden. De Lan-
den toonden de saken seer te beherrigen /
want sy verzoegden het Leger van alle
noodduyft volkomelick / ende onder-
hielden dien geheelen Sommer in dienste
omtrent 280 scheepen / 379 waghens /
ende 356 Peerden om het gheschut te
trecken / de Bruggh-meesters / ende an-
dere Officieren tot die diensten noodigh
zynde / waren in getale 203. In sum-
ma daer werdt gerekent dat dese extra-
ordinarische kosten van scheepen / wa-
ghens / treck-peerden / Amortie ende
ghereedschappe der Artillerie / met de
toe-behoorende Officieren / de Landen
dien Sommer ghekoft hebben (boven de
zoldije des Krijchs-bolcks) ober de
twaelf hondert dupsent guldens. Het
is oock aenmerckens waardigh dat sijn
Excellentie tot sijn behoef in dit Bom-
mels Leeger ghehadt heeft vijf scheeps-
brugghen / elck langh wesende omtrent
dupsent ofte twaelf hondert boeten /
upt-ghenomen die / de welcke van den
Sielchen tot op de Stossenschen-waert
ober een arm van den Waal repckte /
de welcke maer ses hondert boeten lan-
ghe was. Door het behulp van dese
Brugghen heeft den Prince tot hin-
der ende schade van den bypandt / seer
heele saecken upt-ghericht ende vol-
bracht.

Dit is waerde Lesers een korte / doch
waerachtighe Beschryvinghe van 't
gene in dese Belegeringe aenmerckens
ende onthondens waardigh gheschiet
ende ghepasseert is: de Godt aller ge-
nade verleene ons / dat wy de selve stadt
tot onsen besten ende beschuttinge onser
Landen noch langhe jaren mogen hou-
den ende bewaren.

Verhael van
den macht
ende kosten
des Prince
Maurice
Leeger door
Bommel.

Waerachtighe Beschrijvinghe ende
Verhael der Aen-slaghen ende Reyfen,
van de machtige Vloete van de Hoge Mogende
Heeren Staten der

Vereenighde Neder-landen,

*Tegens de Koninck-rijcken van Spangien,
ende de Eylanden van Canarien.*

Ghedaaen door het Beleydt van den Admirael
PIETER VAN DER DOES.

In den Jaere 1599.

1599.

De Edele ende Ho-
ge Moghende Hee-
ren Staten der ver-
eenighde Neder-land-
den / hebben in het
beginfel des Jaers
1599 / een gemene
ende Capitale gewil-

lige Leeninge ofte Schattinge de rijk-
ste harer Landt-saten op-ghelept / af-
epfchende de selveden twee-hondersten
Penningh harer Goederen : welke
Schattinge met groote gewilligheyt
van allen is ghegheben ende op-ghe-
bracht.

Door dese middelen was beslooten /
beneven andere gebuyken / oock eenen
geweldighen Scheeps-tocht teghen de
Landen des Konincks van Spangien
aen te rechten / ghelijck het selve van
d' Engheleche met groot gheluck me-
nighmael geschiet was.

*Coruslin-
ghe van een
vloet tegen
Spangien.*

Daer toe zijn in 't selve booz-jaer
in verscheppen haebenen ende koop-
steden van Hollandt ende Zeelandt be-
le Scheepen ter Oorlooghe toe-ghe-
reedyt / ende al-omme in de beree-
nighde Neder-landen veel Boots-
volck / ende Soldaten in dienst aen-ge-
noomen.

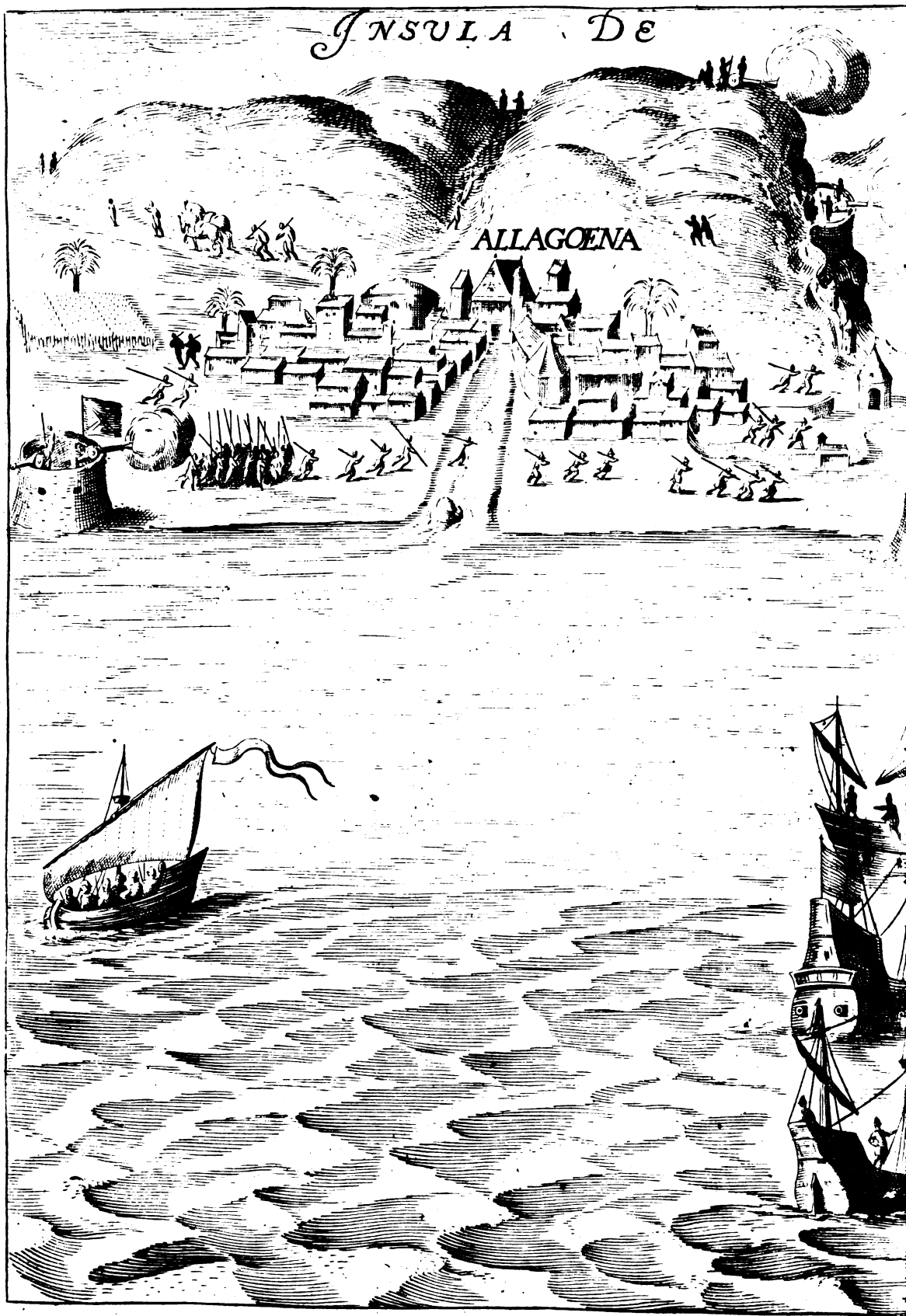
Dese Scheepen wierden sommige ge-
dubbelt / ende op verre Reysen toeghe-
maecht / sommige alleen om op de ge-
meene Daer-wateren te blijven.

De Ghedubbelde soudén den booz-
naemsten Menslagh op de West-Indi-
sche Landen in 't werck stellen. De

andere alleen de selve tot de Canarische
Eylanden ghelepten / ende de andere
Menslaegen onder-waegen ghelijckelijck
helpen upt-boeren. Dese Scheepen
waeren al t'samen seer sterck / schoon
getimmeret ende wel bezept. Het booz-
naemste onder allen wierdt om sijne
grootte / ende de plaetse der timmerin-
gen / 't groot Schip van Amsterdam
ghenoemt : Groot zijnde omtrent 500
last / heerlijk geboutwt / ende ter Oor-
looge geweldighelijck toe-gerust.

Het opperste Wezel ende Admirael-
schap ober dese Vloete wierdt gegeven
den Heer Pieter van der Does, eenighe
Jaeren gheweest zijnde Dyck-graef
en Balliu van Rhynlant / ende Schout
der Stadt Leyden : Een wijs ende
kloekmoedigh Heere ; in krijchs-sa-
ken soo te water als te lande wel erba-
ren : ghelijck het selve insonderheyt
in 't Jaer 1588 / in 't bevechten der
Spaenscher Vloete klaerlijck ghebleec-
ken is ; ende aldermeest in desen tegen-
woordigen Scheeps-tocht. Alle Ca-
piteynen ende alle andere Wezel-hebbe-
ren op de selve Scheepen : jaer alle het
Boots-volk ende de krijchs-lieden in 't
gemeen waren alle kloekhe ende wel ge-
oeffende Mannen / ende ter Oorlooge on-
verslaecht. Dese Scheepen van alsoo
toe-gerust / zijn den 24 en 25 Mey upt
verscheppen haebenen t'zepl gegaen / en
den 25 des abondts booz Vliissingen by-
een gekomen / makende t'samen een vlo-
te van 72 Scheepen / alle geweldighelijck
gemonteert / ende met Beschut / Amo-
nitie /

*Pieter van
der Does /
Admirael
van de Vloete.*

1599.

andere nootsaekelijcheden upter maten wel versien. Onder dese was den Admirael het schip Orange gheenoemt. Den Vice-Admirael / het groote schip van Amsterdam: Maer het selve wesende noch niet gantschelegh op-ghe-maecht / bleef noch eenighe daghen in Tessel ligghen / ende is den 30. Mey de Vloote nae ghezept / ende nae der handt aen de Spaensche kusten booz de zee-stadt Corounia de selve by gekomen.

Den 26 ende 27. Mey heeft de Vloote booz Vlisfingen stil ghelegghen / om in alles goede ordte van den Admirael te ontfangen / ende den 28 haere Anckers ghelicht / ende met den Noozdelijken Windt upt de Wielinghe t'zepl gegaen met schoon weder / nemende haren loop West Zuidt-West. De heele Vloote was ghedrept in drie hoopen: den eersten onder den Heer Admirael Vander Does, voerende de Orangie-Flagge. Den tweeden / onder Ian Gerbrantsz. voerende de witte Flagge. Den derden / onder Cornelis Geleynsz. van Vlisfingen, voerende de blaetwe Flagge / als Onder-Admiralen.

In dese ordten is de Vloote boozt-gezept / ende den 29 in t'ghesichte van Calis gekomen / altoer de boozste schepen op de lijn ghelegghen hebben ende de achterste in-ghewacht. Den Heer Admirael heeft alhier alle de Capiteynen twee mael aen syn boozt ontboden / eerst om Krijchs-raedt te houden / nae welken terstont twee Vachten upt de Vloote zijn upt-ghesonden; ende ten tweede mael om de selve van de booz-ghenomen aenslagghen ende andere behoorlike saken t'onderrechten / gevende elck een beslooten Commissie / na welken sp haer in alle boozballende swarighepdt souden te reguleeren hebben.

Wat ontbieden der Capiteynen op den Admirael / gheschiede met een schoote van den selven te schieten / ende twee Prince Vlaggen achter upt te werpen.

Des abondts is de Vloote wederom t'zepl ghegaen / ende boven den hoeck van Swartenes haer Ancker laten vallen / om den Vice-Admirael van Amsterdam, albaer te wachten.

Maer en heeft hem den heelen nacht niet vernomen / ende is 's morgens den 30. Mey / boozt ghezept met eenen Noozdt-Oosten Windt / settende haren loop West Noozt-West / ende is 's middaegs omtrent Beverlier gekomen / met schoone koelte upt den Oost Noozdt-Oosten / die tegen den nacht wederom ghestilt is. Op den abondt hebben de beerdighste schepen haere zeplen ghemindert ende d'achterste in-ghewacht.

1599.

Den lesten Mey met den dageraet hebben sp ghesien het Eplandt Wicht, zeplende West henen met eenen Oosten Windt. Op den middagh wierde het heel mistigh / daerom de Vloote gheen landt genaken dooste; dan / heeft hare zeplen ghemindert / en is soot'zeelwaerts in gheloopen.

Den 1. Junij des morgens Gaussteert ghesien / settende haeren loop nae Plymouth, daer sp de Sonne Z. O. zijnde is booz-ghelkomen / leggende albaer op de lijn / ende verwachende de twee upt-ghesonden Vachten / welcke terstont na den Admirael toe zijn gekomen: waer op wederom Krijchs-Flagt ghehouden is / na welken de Vloote met volle zeplen is t'zepl gegaen / loopende 3.3. w. henen / dan tegen den abondt is wederom seer mistig geworden / en 's nachts heel stil.

Den 9 met den dageraet was de heele Vloote dicht omtrent Spangien / aen de Zee-kusten van Galitien, omtrent Vivero, den wint upt den Westen / zeplende N. W. ten Noozden ende N. N. W. Op den abont tegen ober Capo Ortegall gekomen / leggende 11 duysche mijlen bande stadt Corounia. Tegen den nacht is den wint geloopten N. W. ten Noozden / ghelkomen op 44. gr. ende 24 min. hebbende t'boozst. Hoofst van haer omtrent 3. w. ten Zuiden.

Den 10 Junij met een 3. o. wint gezept 10. 3. w. langhs t'lant henen na de stadt Corounia, welcke sp tegen de middagh in t'gesichte kregen / makende alle gereedschap om terstont gewelddighlyck daer op aen te ballen. Corounia is eene der Zee-steden van Galitien, gelegen op 43 gr. en 12 mi. benoorden de Middellinie / tegen ober Engellant ende Plant / 11 duysche mijlen van Plymouth, staende op een driehoekig hoofst / aen een diepen ende geweldigen inham; gevende niet alleen de selve / maer ook Ferol, Ponta de Mas, Pitance en Fortune, de schoonste en de bequaemste Havenen van heel Christenryck. Om de wel-geleghentheyt deser Havenen / heeft den Spaenschen Koning de selve onlanghs seer gestrekt / ende met Casteelen slomme wel beset: oock werden alhier insonderheyt te Ferol ende Corounia, sijne Vlooten op Engellant / Plant ende de Vereenighde Nederlanden / so op andere tijden / oock dit gheheele teghentwoozdigh saer (als dese vloot daer gekomē was) toegerust.

Om dese toereedinge der Spaenscher Vloote eenigsin te beletten ende de schades Koninc ende sijne middelen albaer te roben ende verberben / was den Admirael Vander Does de stadt Corounia met sijne Vloote belastet aen te ballen.

Daer

De Vloot
gaet van
Vlisfingen
t'zepl.

Beschrijvin-
ge van
de Stadt
Corounia.

1599.

De van de
vloote aen
getaft wordt.

Daer toe sijn den 11 Junij / den Windt Poozt. Oost ten Oosten / de booz-ghemelde ses scheepen wederom booz uyt-gheloopen nae Corounia, om aldaer de gheleghentheyt der saecken te vernemen / zeplende Z. 3. West hen tot Capo Prior, alwaer sy het recht Zuyden op de Stadt gheset hebben. Die van Ferol dese scheepen ghewaer werdende / hebben twee sloupen uyt-ghesonden om te verneemen wat het booz-scheepen waren / om dat sy daeghs te vooren de vloote in Zee gesien hadden. Dese scheepen hebben't aen de Windt ghelept / om de sloupen in alle stilheyt te verwachten. Maer de selve quaet vermoedende / hebben niet willen naerder komen. Van de onse riepen haer toe / datse van Hamburgh quamen / gheladen met gheslaghen Wandt / ende andere koopmanschappen. Begheerende ende versoekende eenen Voor-man om haer in de Corounia te brengen.

Hier dooz hebben de onse d'eene sloupe aen boozt / ende eenen Spangiaert over ghekreghen. d'Andere die noch in de sloupe waren / deden haer best om in der haest wegh te komen. Den gebangenen Spangiaert / was een van des Konings Dienaers / ende was den selven dach uyt Corounia gekomen. Dese ghelevert zijnde in handen van den Admirael / vertelde dat omtrent 4000 mannen te voet / met noch eenighe ruypteren / 36 waghens met ghemunte Penninghen / ende 300 Wijpen Wijns te Corounia, tot behoef ende toereedinge van de toekomende Spaensche vloote ghekomen waren.

Na den middagh is de gantsche vloote booz de stad Corounia ghekomen / alwaer sy den Vice-Admirael van Amsterdam ghebonden hebben.

Corounia ende haer Casteelen waren boven het booz-ghemelde nieuwt ingekomen volck / oock met veel krijchs-volck ende stercke Garnisoenen wel beset / oock met gheschut / Amonitie / ende ander behoefstigheden wel versien / zijnde al over langhe van de Spaensch-Gesinden uyt Spanckrijck ende uyt de Vereenighde Nederlanden / selve van dese onse vloote verwitticht ende ghe-waerschoot.

Den Admirael van der Does heeft terstondt in 't eerste aenkomen hem met alle sijne scheepen ghelijckelijck dicht onder de Stadt begheben / latende hare Anckers vallen op derthien / twaelf / ende tien bademen.

Daer-en-tegen die bande Stadt ende Casteelen schooten seer gheweldighlijck

met grof gheschut / soo datter uyt de selve in korten tijdt meer dan twee hondert schooten van Canons gheschooten waren. Dicht onder de Stadt lagen twaelf groote Galioenen / met noch sommighe Fransche scheepen / die oock haer grof gheschut somtijds op de onse af-schooten. Dooz alle dit gheweldigh schieten / en is nochtans onse vloote gantsch niet beschadicht / dan alleen een schip wat gheraecht / niet tegenstaende de selve het seer dicht onder de Stadt ghelijckelijck gheset hadden.

Den Heer Admirael siende soodanighen teghen-weer / heeft alle Capiteynen ende Bevelhebberen aen sijn boozt ontboden / om te samen te beraetslaghen dooz wat middel men den byandt best aengrijpen mochte. Maer aenghesien Corounia, alsoo beset was ende wel versien / waerte het niet gheraden de heele vloote ende 't geluck van alle haer aenslaghen om eene Stadt in het uiterste ghebaer te stellen.

Daeromme is de vloote wederom wegh geschepten / sonder de Stadt aen te vallen / werdende om de groote stilte van hare sloupen uyt gheroeyt / ende verwachende alle de schooten uyt de Stadt ende haer Casteelen: doch sonder eenighe schade.

Teghen den avondt begonste het op te koelen / ende de vloote is wederom t'zepl ghegaen / loopende Z. 3. West hen naer Capo Vincent om S. Lucas in der haest te overballeen ende te overcompelen.

S. Lucas is een stad in Andalusien, aen de Zuydelijcke Zee - Kusten van Spangien / op den mont van de Rivier van Sevilen, gheleghen op 36 Graden ende 40 Minuten.

Maer den Admirael van der Does zijnde nu verre met de heele vloote / beneden de stad S. Lucas ende hare hooghte langh booz by ghezept / heeft den booz-verhaelden aenbal op de selve om 't verloopen des tijds ende den goeden wint op de Canarische Eplanden / oock om grooter aenslaghen ende andere oorzaken meer nae-ghelaten / maeckende alle gereedschap om de Canarische Eplanden gheweldighlijck aen te vallen. De Canarise Eplanden zijn t'samen seben: Gran-Canaria, Palma, Tenerifa, Forteventura, Fero, Gomera, ende Lancerotta, legghende niet verre van den anderen / tusschen de 27 ende 30 graede benoorden de Middell-linie / hebbende al t'samen den naem Canarische van 't booz-naemste ende vruchtbaerste der seben / booztijden Canaria, nu Gran-Canaria gheenoemt.

West

Egen-weer
van die van
Corounia

Den dach op
S. Lucas
booz ghewen.

1599.

1599.

Beschryf-
tinge van de
Canarische
Eylanden.

Dese Eylanden zijn eertijds van de oude Schryvers gheheeten Fortunatae, dat is / de Gheluckige / om haer groote overbloedighheyt alker behoefstigher saken / ende wonderlijke vruchtbareheyt des Aerdtrijcks: Doozt-bzenghende alle nootsaechtelijchheden / tot de onderhondinghe des menschelijken lebens van nooden. Ende voortwaer / dese Eylanden / doch insonderheyt Gran-Canaria, Palma, ende Tenerifa, zijn wel gheluckigh / voort-bzenghende seer overbloedighlijck niet alleen alle nootsaechtelijcke dingen: maer oock Supper / Wijn / Olie ende diergelijcke / met welcke sy geheel Europa, ende veel andere Landtschappen gheduerigh versullen.

Dese Canarische Eylanden hebben al over veel jaeren ghestaen onder het ghebiert der Spangiaerden / ende werden noch heden daeghs van de selve bewoont: ende niet van hare oude Inwoonderen / die nu ter tijdt gantschelijck zijn upt-geroept. Maer van wie ende hoe de selve alder eerst zijn overheerdt gheworden / ende dooz wat middel aen de Spaensche Kroone ghekomen / is gantsch onsecker. Dit alleen is bup-ten twijfel / dat Forteventura, Fero, Lancerotta ende Gomera, alder eerst zijn in-genomen / ende Gran-Canaria, Palma ende Tenerifo noch langhen tijdt Pependsch / ende na haer eppen rechten ghebleven ende geregeert zijn.

De groote kloekmoedigheyt ende weertheyt der Inwoonderen van dese drie Eylanden / haere onbeguame Habenen / sozghelike Zee-kusten / ende groote menighe der hoogher berghen / heeft de selve seer langh teghen de Chri-stenen haere Wanden beschermt ende bewaert / die seer dichtsijls met groote schade ende verlies zijn af ghezeven.

Op dese Canarische Eylanden heeft de Bloote haren loop ghenomen / om volghende het beslupt van de Ho. Mo. Heeren Staten Gran-Canaria ende Gomera met gewelt te overrompelen ende in te nemen.

Den Heer Admirael heeft alle Capiteynen / Stuy-luyden ende andere Bevelhebberen by hem ontboden ende de ghelegghentheyt der Canarischer Eylanden neerstelijck ondersocht. Heeft oock alle het Boots-volck onder nieuwe Capiteynen upt-gedept / 130 onder elck Vaendel / ende in alle behooflijcke saecken goede oorden gestelt / onderrechtende alle Bevel-hebberen / hoe sy haer te lande dzaghen souden.

Ende aengesien de Bloote dagelijcks naderde de Middellinje / komende in

de alderheerste deelen des Werelts / in welcken / het veel eeten ende dzincken is als een schadelijcke Peste / oozsaechte van veel siekten / ende wegh-nemende veel menschen / soo heeft oock den Heer Admirael het eeten ende dzincken wijslijck ghematicht / stellende alle seg mannen op vijf ponden broodt des daeghs / met behooflijcke toespijse ende dranch / belastende het selve een peggelijck scherpelijck te onderhouden. Den Admirael heeft alle Landt- ende Zee-Capiteynen aen sijn boort ontboden / raedtstaende met de selve in wat slaghe oorden men den vbandt en de Stadt soude aenvallen.

Den 24 Junij was den Windt noch N. N. Oost / ende ghezept Z. 3. West henen / hebben op den avondt ghestien het Canarische Eylant Lancerotta, ende den loop daer nae toe gheset / zeplende Oost ten Zupden henen.

Den 25 Junij zijn sy des mozghens ghekomen dicht onder Lancerotta; ende Forteventura in 't ghesicht ghekeghen hebbende / zijn sy na den middagh voort by gezept / loopende Zupd-west henen langhs haere Westelijcke kusten / ende op den avondt Gran-Canaria ghestien / waer op terstondt alle zeplen zijn inghenomen / ende de schepen op de lijje ghelept / tot dat het tweede Quartier overstreken was / als doen wederom t'zepl ghegaen / ende West aen na Gran-Canaria toe-gheloopen. Gran-Canaria is gheleghen op den 28 Graet beneden de Middellinje / 155 Dupsche mijlen / Zupdt-West ten Zupden van Capo Vincent, in Portugael / groot zijnde in haeren ommevangh twee hondert en tseftigh dupsent treden / maeckende te samen 26 Dupsche mijlen.

Dit Eylant heeft aen sijne Oostelijcke kusten een redelijcke Stadt / Allagona ghenoemt / bestaende meer dan upt vier hondert huysen. Dese is als een Hoofst-stadt aller Canarischer Eylanden / ende het Hof harer Beesteliker ende Wereltlicher Rechter / in 't welcke hen onthouden den Spaenschen Inquisiteur ende den Stadthouder des Konings over de selve.

Allagona is van beyde zijden aen den water-kant met een kleyn Casteel / ende ten Noordt N. Westen / aen de zijde des Havens met eenen muur ghestercht / wesende aen d'andere zijden dooz de ondiepten der Zee / en de hooghte der berghen ghenoeghsaem bewaert.

Dese Stadt werdt doozloopen van een kleyn Water-Beercken / het welck van de naeste bergen dooz de selve in de Zee afbloepdt / wesende gantschelijck ondiep /

Wander
Doet komt
in de Cana-
rische Ey-
landen.

Allagona
de Hoofst-
stadt van
Canaria.

Wander
Doet sticht
de Bloote
ende het
volck in o-
den.

1599. ondiep/ ende booz de aenkomende scheep-
pen onbequaem. De Haeben van
Groot Canaria is ghelegghen omtrent
hier hondert treden ten Noort Noort-
Westen van de Stadt Allagona, van
middelbaere wiidre ende diepte / tot
welcher bejydinghe van den Spaen-
schen Koningh een tamelijck Casteel/
Graciola ghenaemt/ is op-gherecht.

Alle dese Sterckten van Groot Ca-
naria waren te samen met groote Bar-
nisoenen / oberbloedighe Amonitie /
ende andere behoefstigheden wel ver-
sien.

Den 26 Junij is de Vloote met ee-
nen Noort-Oosten Windt de Haeben
van Groot Canaria in-gheseylt / ende
gelijckelijck onder het Casteel Graciola
ge-anchert.

Hier op is den Spaenschen Stadt-
houder met seiven Waendelen Span-
giaerden op den waeter-kant gheko-
men / ende de Haeben al-omme wel
heft / plantende oock drie Metaelen
stukken achter by eenighe wel-ghel-
egghene benbelen / om sinen Vpand
van het Landt af te houden.

Het Casteel Graciola heeft in d'eerste
aenkomste van de Vloote / seer dap-
perlijck in de selve beginnen te schieten/
dan / den Admirael ende Vice-Ad-
mirael / met de scheepen die het swaar-
ste gheschut op hadden / hebben 't seer
dicht onder 't selve gheset / ende een
wijle tijds gheweldighlijck tegen-ge-
schooten.

Onder het Casteel lagen op de Reede
twee Spaensche Scheepen / welker
eene dooz het gheweldigh schieten in
den grondt gheraecht is / ende een
Borch/ welcke t'samen met het ander
Schip in de Vloote ghebracht is.

Dooz dit tegen-schieten is het Ca-
steel Graciola seer gheswacht ende den
moedt ontballen / beginnende upt
brese haer schieten te maetighen / al
hoe wel sy oock sommighe Scheepen
met haer gheschut wel ghetrefst had-
den / ende eenighe Boort-ghesellen
om-gebracht.

Daerom is terstont den Heer Ad-
mirael met alle de sloepen vol volck
nae Landt toe ghebaeren / ende de
Scheepen die het Casteel niet beschie-
ten en mochten / hebben haer geschut
nae het Strandt toe-gheset om den
vpand daer af te dijven.

Dese sloepen zijn ghelijckelijck naer
het Landt toe-gheroept / al waer sy
een tijdt langh teghen den vpandt ge-
schermteft hebben.

Van / den Heer Admirael bemerc-
kende dat den vpant noch onbetweegh-

lijck was / ende dat hy met sine sloe-
pen niet te lande komen mocht / om
de groote ondiepten / soo is hy met
alle sin volck upt de sloepen tot sin
middel toe in zee ghespronghen / ende
onbertsaeghdelijck op den vpandt aen
ghetrocken.

Hier dooz is het Spaensche krijchs-
volck / nae een wepnigh gheberchts /
van het Strandt gheweldighlijck af-
ghedreven / vluchtende nae Allagona,
met des Koninghs Stadthouder / die
sijn been verlooren hadde / ende meer
andere ghequesten / achter-laetende
omrent de ses-en-dertigh dooden.

Van de zijde der Noogh-Moghende
Heeren Staeten is den Heer Admirael
in 't eerste aen-koomen op het Landt
met een Pike in sijn been ende andere
plaetsen wat ghewondt / ende soude
in groot ghebaer ghekomen hebben /
dan / wierdt van eene synder Solda-
ten ontfet / van welke den Span-
giaert / die seer stoutelijck op hem aen-
viel / wierdt om-gebracht.

Den Lieutenant Generael wierd in
sijn keele gheschooten / ende eene der
Capiteynen in 't hooft : behalven dese
noch twintigh Soldaten/ soo doodt als
ghequest.

Den Heer Admirael hebbende nu
den waeter-kant in-ghenomen : heeft
alle de sloepen nae de Scheepen we-
der ghesonden / ende meer volck aen
Landt doen setten / tot de volle vier-en-
twintigh Waendelen / dese zijn in seiven
hoopen verdeelt / ende een wepnigh
dooz ghetrocken een-en-twintigh dicht
in slagh-orden.

Die van het Casteel Graciola,
hebben haer gantsch stil ghe-
houden / ende niet eenen schut ghe-
schooten / nae dat de wese het Strandt
hadden in-ghenomen / doende alle teek-
kenen van op-ghewinghen / 't welck
den Heer Admirael verstaende / is ter-
stont met eenighe Capiteynen ende
Soldaten derwaerts ghetrocken / in
wiens handen het Casteel sonder ee-
nighe bespreckingen / op ghenade ende
onghenade werdt ober-ghegheben.

In 't Casteel waren omtrent hondert
en dertigh Mannen / veer dooz 't ghe-
weldigh schieten ghedoodt / veer wegh
gheblucht : oock neghen Metaelen
stukken / ende ses Persen stukken / en-
de allerhande Amonitie nae behooren.

Dese hondert acht-en-dertig mannen
zijn in het genomen schip gebangen ge-
lept / upt-ghenomen drie Oversten /
welcke den Heer Admirael by heim ge-
houden heeft / om de selve van alle ghele-
ghentheidt der saecken neerstelijck te
ondersoecken.

Alsoo

1599.
Allagona
aen/ ende
werdt ghe-
quest.

Het Casteel
Graciola
heeft daer
ober.

Wander
dooz ghyt
de Stadt

1599. Alsoo is Graciola het sterckste ende machtighste Casteel / niet alleen van Groot Canaria , maer oock aller Canarischer Eplanden lichtelijck in-ghe-nomen / in het welcke terstont tachtigh soldaeten zijn op-ghetrocken / die des Spaenschen Koninghs Daendel van het selve hebben af-ghe-nomen / ende een Princen Vlagge laten op-waepen.

Ten selven tijde wierden by den Heer Admirael twee Dooren ghebracht / die upt de gheberghten gehaelt waren : maer aen-ghe-sien sy daer hadden leg-ghen slaepen / en heeft men niet be-sonders van haer konnen vernemen.

In den nacht zijn de vier-en-twintigh Daendelen een groot stuck naer Allagona toe-ghetrocken / alwaer sy in vier hoopen verdeelt zijn. Den eer-sten heeft hem dicht onder de Stadt be-geven. Den tweeden onder de naeste Gheberghten. Den derden op den water-kant. Den vierden hadde den hundertocht.

Dese vier hoopen hebben den geheel-ten nacht in slagh-orden ghesaen / ende zijn den 27 Junij in den daghe-raedt ghelijckelijck booz Allagona ghe-komen.

Maer die van de Stadt hebben alle tegen-meer aen-gerecht / schietende seer gewelddighlijck upt haer Noordelijck Ca-steel niet sonder onse schade.

Hier-en-tegen hebben de onse haer een-deels achter de bygelegen geberghten begheben / eens-deels begonnen te begraven ende hen booz 't gheduerigh schieten wat te bezijden.

Die van Allagona siende de onse rede-lijck wel begraven teghen het schieten van 't Casteel / hebben ses klepne Me-tale stucken / (Valkenetten ghenoemt) boken op 't geberghte gebrocht / welck sy somtijds met houten bollen gheladen hebben / ende d'onse seer beschadicht / want sy seer bequaem booz hen-lieden geplantet waren. De onse zijn onder haer tien oft twaelf het geberghte op-gheklommen / dan t'samen sonder pet upt te rechten wederom ghekeert upt-ghesondert eene / die in der Spangiaer-den handen gevallen / ende seer wrede-lijck van de selve in vier stucken ver-scheurt is.

Dese onmenschelijke wreetheit der vanden heeft de onse seer verbittert / ende 't selve op den avondt aen een ghe-bangen Spangiaert veroozaecht in 't werck te stellen.

Den Heer Admirael bemerkende de groote teghen-weer sijner vanden / heeft vijf Metale stucken van 't gewon-

nen Casteel doen af-bringen / ende een Waterije geboden op te rechten / om de Stadt met teghen-schieten tot overge-binge te dwingen

Hier-en-tegen hebben die van Alla-gona , alle haer geskut op de begonnen Waterije aen-gheset / soeckende haere vanden booz 't gewelddigh schieten van het aen-gevangen werck af te drijven.

Maer de onse hebben kloekmoe-dighlijck daer in volherdet / ende de Waterije in korten tijdt op-ghemaecht / niet tegen-staende oock harer vele upt de Stadt gheschooten waeren / hebben oock den selven avondt noch drie Me-tale stucken daer in gheset / ende vijf ofte ses mael op de Stadt geschooten.

Den 28 Junij / tegen den nacht / zijn de vier-en-twintigh Daendelen bystien dick in slach-orden gestelt / ende met den dageraet elck nae sijn leger-plaetse we-derom vertrocken / maekende alle ghe-reedschap om den selven dagh de Stadt aen te grijpen. De twee overighe der vijf af-gehaelder stucken werden in der haest mede op de Waterije ghebracht / ende de vier op het Noordelijck Casteel ende het vijfde op de booz-gemelde Val-kenetten aen-gheset / beginnende ter-stont van alle zijden gewelddighlijck te speelen.

Dese vier Metale stucken hebben geduerighlijck op 't Casteel gedondert / ende die van Allagona in der haest seer beschadicht / die daer en tegen veel wol-sacken ende steen-tonnen boken op het Casteel gheset hebben / om alsoo booz het ghewelddigh schieten wat bezijdt te zijn.

Van dit selve en heeft hen alleen niet ghebaet / maer veel meer beschadicht / want / soo wanneer een hoeghel in de Steen-tonnen quam te gheraeken / deede deselve ghewelddighlijck om ver-re springhen / ende alle die daer om-trent waeren doodden ende quetsen. Hier booz is het Casteel booz den mid-dagh heel schadeloos geworden / ende de macht der vanden gantschelijck ver-broochen / daerom heeft den Heer Ad-mirael terstont vier Daendelen 't booz-ghemelde gheberghte op-ghesonden / om den vbandt van sijn Valkenetten af te drijven / ende de Stadts-poor-te aen vbandt te steeken / om alsoo Alla-gona gelijckelijck te overballen. Maer die van der Stadt bemerkende haer uptterste ghebaet / ende den ghewelddi-ghe aenloop harer vanden / hebben de selve met haer Noordelijck Casteel ver-laten / bluchtende in swaere ende der onse onbekende geberghten / met haer vrou-wen ende kinderen / met al haer gelt en

Van der
Dors wordt
upt Allago-
na seer be-
schadicht.

Die van
Allagona
verlaten
hare Stadt
ende merck
van vanden
Dors in-
genomen.

1599. kostelijke Jutoelen / ende alle t gene
sp mede kringhen konden.

Den Heer Admirael / verneemende
het bluchten des brandts / heeft metter
haest twee Leeders upt eene der binten
kercken doen boorts brenghen / welcke
eerste te hooft was / is nochtans selve
met de ander alder eerst ober de mu-
ren in de Stadt gheslommen / ende
sloechmoediglyck van de sijne ghe-
volght ghewest. Enighe zijn ter-
stondt nae het verlaeten Casteel toe-
ghelopen / alwaer sp vijf Metaelen
stukken gevonden hebben. Dese heb-
ben terstondt des koninghs slagge
daer af ghemomen / ende een Pynen
Daendel laten op waepen.

Den brandt hadde een Wyne in de
Stads Poorte ghelept / welcke / (soo
de onse boort de mueren quamen) / van
selven is aen-ghegaen / sonder pemaent
merckelijck te beschadighen : hadden
oock hier ende daer veel Buskruidt
ghestroopt / maer is van de onse selfs
aen-ghestecken.

Waar is doot Godes ghenadighe
hulpe / de Hoofstadt aller Canarischer
Eylanden / Allagona, den 28 Junij /
den tweeden dagh haer belegeringe /
des middaeghs van de vier-en-twintig
Daendelen der Vereenighde Nederlan-
den geweldighlyck in-genomen / zijnde
met het Spaensche gheschut beschoten /
ende met haer eygen Leederen beklom-
men gheweest.

Den Heer Admirael hebbende de
sijne meest al binnen de Stadt / heeft de
selve op een ledige plaetse wederom vijf-
tien dick in slagh-orden gheset / alwaer
hem de vier upt-ghesondene Daendelen /
die langhs het gheberghite in de Stadt
ghetrocken waeren / zijn by ghekomen
mede brenghende eenen Vlissingh / dien
sp upt de gebangenisse gehaelt hadden.

Met desen / is den Heer Admirael
vergheselschapt met sommighe Capi-
teynen ende Bebel-hebberen nae het
Ghevanghen-Wys van Allagona toe
ghegaen / in welcke hy ses-en-dertigh
gevangenen heeft ghebonden / die hy
alt'samen terstondt los-gelaten heeft.

De Spangiaerden hadden een En-
ghelf-man ende een Nederlander met
haer in t gheberghite wegh gheboert /
die alreede in t Verpligh Wyssken (soo
sp t noemen) gheseten hadden / ende ten
byere veroordeelt waren.

Op den avondt heeft alle het volck
van de Vloote haer in de Stadt bege-
ven / ende de selve ghelijckelijck geplon-
dert / upt-genomen eenighe Wyssen
ende goederen / die van den Admirael
beschreven waren.

1599. Teghen den nacht zijn alle Capiteyn-
nen elck besonder met hare Daendelen
in de Wyssen gheleghert / ende al-somme
op behoortlyche plaetsen scherpe wacht
gheset / want den brandt hem op t
gheberghite meenighmael quam ber-
toonen.

Den 29 Junij des maeghs / zijn
sommighe Boorts-gezellen rouweloo-
selyck het gheberghite op gheslommen /
ende van den brandt / die de onbeghe-
ende andere gheleghenheden wel be-
kent waeren / verrascht ende meest al
doodt gheslagen.

Teghen den avondt zijn drie hondert
Mannen / nae het Zuydelich Casteel
van Allagona toe-ghetrocken / maer
het Spaensche Garnison de onse ghe-
waer werdende / is in der haest ver-
loopen / ende in het gheberghite wegh-
gheblacht.

Op 'selve Casteel hebben de onse drie
metale stukken / ende veel andere Amo-
nitie ghebonden / ende een Corporael-
schap Soldaten op gheset / om aldaer
de wacht te houden.

Des nachts zijn de Spangiaerden
het gheberghite bederckelijck afgheko-
men / van welcke onse uiterste schik-
wacht / de Santinel perdu / verrascht
wierd / ende terstondt doodt gheslagen.

Den laetsten Junij met den daghe-
raedt begonnen de onse alle gheoorde
goederen des brandts / als wijnen ende
andere koopmanschappen Scherp te
doen.

Omtrent den middagh zijn vijf O-
bersten der Spangiaerden met een ke-
de Daenken by onse Schildt-wachten
gekomen / ende by den Heer Admirael
ghebracht / ende den selven ghespro-
ken hebbende / terstondt nae t ghe-
berghite wederom ghesiert. Desge-
lijcken upt-zendinghen haerer Over-
sten / heeft den brandt verscheyden
mael in het werck gheset / om de ge-
legentheyt onser sacken te verschieden.
Daerom heeft den Heer Admirael de
selve na der handt niet alleen niet wil-
len te spraeke komen / maer heeft oock
den tweeden Julij met den Trommel
doen om slaen / dat de Schildt-wachten
alle Spangiaerden komende met byde
Daenken terstondt in t gheberghite
sonde weder senden.

Den 1 Julij is in de groote kercke
van Allagona een Lof-Predicatie ghe-
schiet / by een der Wienaeren van de
Ghereformeerde kercke / in welcke
Godt de Heere / boort de verkreghene
Overwinghen / hertgrondelicken ghe-
dancht is / ende byerighlyck gebeden de
selve dagelick te willen vermeerderen /
tot

Verdoers
in de Stadt
zijnde doot
die plonde-
ren doot zijn
laet.

De geblach-
te van Alla-
gona sepien
verschieden
na de Stadt.

1599. tot sijner Naems eere ende gelucksalige welstandt sijner Kercke. Dese dagen heeft den Heer Admiraal vier Scheepen in Zee ghesonden / soo om andere oorzaken als oock om haer gheluck te soecken / ende eenige Spaensche koopvaarders te verwachten.

Den tweeden Julij heeft den Heer Admiraal met de Crommel doen ontslaen / dat niemandt hen soude verhoeden buppen d'upperste Schildt-wachten op 't Gheberghre sonder bevel te trecken / aenghesien het ongheluckte uyt-loopen der Soldaeten / haer selven sonnenighe in des Vpandts handen ter doodt gebracht hadde.

Nae de Middagh heeft eene onser Yachten onder het Eplandt Forteventura een Spaensch Wisc - scheepken genomen / in 't welcke seven Spaengiaerden waren / die terstondt by den Heer Admiraal ghebracht / ende in de Ghehangenisse gestelt zijn. Deseu Abont zijn de laetste Goederen te scheep ghebaen. Ende den derden Julij met den dageraet hebben de onse alle klokken / Gestut ende achter-ghelaten Ammonitie des Vpandts begonnen aen Boordt te brengen / maekende alle ghereedtschap om het Eplandt Gran Canaria met den eersten te verlaten / ende haer ander Aengagen in 't werck te stellen.

Den Heer Admiraal (niet teghenslaende de groote gevaerlijckheyt ende sterckte der Berghen / in welke den Vpandt was wegh geblucht) hadde nochtans booz syn verreck booz-ge-noomen den selven aen te ballen / ende haer alle haere wegh-ghewoerde Goederen te ontfagen. Daer toe hebben den eersten Julij des morgens twee dupsent Mannen haer nae den vbandt begeben / ende getweldighlyck op hem aen-getref. Maer de selve is nae een wepnigh ghebechts / dieper in 't Gheberghre in syn donckere Schuyt-hoelen ende onbekende Speloncken wegh geblucht / ende d'onse zijn / sonder iet uyt te rechten / wederom ghekeert / achter-laetende omtrent de tseventigh Mannen.

Den vierden Julij heeft den Heer Admiraal de Stadt Allagona met alle haer om-liggende buppen kloosters / Kercken ende behuysinghen aen brandt doen steken / alle ingenomen Kasteelen laeten springhen / ende is met alle syn volck (in goede slaghoeden) de Stadt uyt getrocken / ende wederom an boordt gebaren.

Soo haest de onse Allagona verlaeten hadden / is den vbandt metter haest

1599. wederom daer in ghetrocken / om den geweldigen Brandt eenighsins te bluschen: verdoonden oock haer somtijts met klepne hoopen / terwijlen de onse vast aen Boordt voeren / niet der-vende nochtans de Sloepen oopt ghe-naechen.

Den 5/6/ ende 7 Julij heeft de Floote in de Haven van groot Canarien op de Reede stil gelegen / soo om de geduprige tegen-winden ende ander beletselen / als oock om de vier uyt-gesonden Scheepen in te wachten.

Daer-en-tusschen heeft den Heer Admiraal de Floote neerstelijck over-sien / ende eenighe nieuwe Oversten in der Vooden plaetse ghehooren. Oock alle Bevel-hebberen by hem ontbooden / ende van de Gheleghenheyt der ander Canarischer Eplanden onder-vzaecht.

De onse hebben eene harer Scheepen ('t welck dooz 't gheweldigh schieten uyt het Kasteel Graciola in 't eerste aen-komen der Floote heel schadeloos was gheworden) aen brandt ghesteecken / nae dat den Capiteyn met alle syn volck ende Goederen in de Barcke was over-ghedaen / welke d'onse op de Reede aldaer gekregen hadden. Dese dagen zijn eenige Spangiaerden verschepten mael met een Vrede-baentjen op den Oever gekoomen. Dese zijn met een Sloupe by den Admiraal gebracht / ende wederom aen Landt gheset / nae dat sy sommighe Ghehangenen gheloft hadden.

Den achtsten Julij des morgens is de Floote wederom 't zepl ghegaen / langhs de Kusten van groot Canaria, ende omtrent den Noordelijcken hoek / de vier uyt-ghesonden Scheepen ontmoet. Dese de Floote ghewaer werdende / hebben haer Anckers aen boordt gekwonden / ende zijn te samen met de selve boordt geloopt.

Tegen den Abont is den Wint heel op-ghesteecken / waer dooz de Floote haren behoorlijcken loop is belet / ende nae den Zuyt-westen Boeck van groot Canarien is verballen / ende aldaer in 't gesichte van Tenerifa ghelijckelijck ge-anchert.

Den 9 Julij / hebben alle de Sloepen aen Landt gewerft / ende de Floote met versck Waeter overbloedelijck versien / sonder eenighe Spaengiaerden te ver-neemen.

Den 10 Julij / is de bloote wederom 't zepl gegaen met eenen Noordt-Oosten Wint / die in der haest wederom gestilt is.

Den 11 Julij des Morgheus / is 't weder-

Wander
Does soecht
de gebluchte
int gebergte
an te ballen
ende soecht
de Stadt in
byant.

Wander
Does her
laet Cana-
rien.

1599. wederom wat op-ghekoelt; dan / onder Tenerifa heel stil ghevoorden ende ongestadigh: waer doot de vloote seer verstoppt wierdt / ende alle behoorlijcken loop ende Windt benoomen: ghe-dwongen zijnde ober de twaelf-maels in een Etmaal te verhasen.

Den 12 Julij is den Wind ghestadiger gevoorden / ende de verstoppe blote heeft haer loop na Gomera ghelijckelick toe-geset.

Beschrijvinge
van Gomera.

Gomera is het kleynste onder alle Canarische Eplanden / hebbende ten Zuyt-Oosten een tamelich Stedeken / met een kasteel op den Zee-kant / rebelyck gesterckt.

Op den Abondt heeft een groot deel der vloote het Eplandt beginnen te genaecken / ende onder de selve den onder-Admirael van de witte Vlagghe / Jan Gerbrantz, die teghen den Nacht met twee ander Scheepen dicht onder het Stedeken heenen gezejldt is: maer die van Gomera hebben terstondt op hem begonnen te schieten / ende den onder-Admirael is in der haest een stuck weeghs voort-gheloopt / ende heeft met alle de Scheepen die by hem waren / het Ancker upt-gevoorden / om het meestendeel der vloote (zijnde noch verre in de lpe / tusschen Tenerifa ende Gomera) in te wachten.

Den 13 Julij voort den Middagh / is de gheheele vloote by den anderen ghekoomen / endet' samen nae Gomera toe-gheloopt / ende om den Boeck van een Dalepe / legghende P. P. O. van het Stedeken / ghelijckelijck ghe-anchert.

Den Heer Admirael heeft terstondt alle Bevelhebbenden aen sijn Voort ontboden / om Krijchs-raet te houden / ende de selve van alle behoorlijke saecken te onder-rechten.

Hier op zijn terstondt vier vaendelen Soldaten af-gebeerdicht / ende in de Dalepe aen Landt geset / om van achteren nae het Stedeken te trecken / ende den vyant het bluchten in't Geberghte af te snijden.

Daer na is de vloote voort geloopt tot voort het Stedeken / op t welckes terstondt eenige stucken hebben af-geschooten / doch sonder eenige tegenstant te vinden.

Gomera in
genomen.

Hier op heeft den Heer Admirael terstondt ses vaendelen aen Landt doen setten / die sonder eenigh tegen-weer in het Stedeken ende kasteel zijn in-ge-trocken. Want den vyant de gheheele vloote getwaerwerdende / is oock ghelijck die van Allagona, met Wijn en Kinderen / ende alle kostelijke Goede-

ren in't Geberghte wegh gheblucht: 1599. hebbende haer kloeken / Beschut / Wijnen / ende andere swaere Goederen ende koopmanschappen / hier ende daer in de koren-velden meesten-deel begraven.

De vier voort-ghemelde vaendelen / siende het bluchten des vyants / hebben eenen hoop Soldaten voort upt-ge-sonden / om hen den wegh te ondergaen / ende de ghebluchte Goederen te ontfangen: Maer de Spaengiaerden dese vernemende / hebben haer in de diepe Schuyt-hoelen ende Spelonken verstercken / ende de selve in een Dalepe ghelijckelijck om-ringht. Van / de onse bemerkende haer van allen zijden beset / hebben hen kloekelijck geweert / ende heelte der vyanden om-gebracht / zijn ten laetsten (nae een woerd ghevecht voort-gheslagen / ende van't gevaerlijck Geberghte nae het Stedeken af-getrocken / verlooren hebbende tusschen de 70 ende 80 Mannen / ende onder de selve twee Lieutenanten / dappere ende vrome Velden / welker eene meer dan vijftigh steecken in het Lijf ontfangen hadde.

Nae den middagh / heeft den Heer Admirael alle behoorlijke plaetsen met scherpe Macht wel beset / ende de sijne de Velden geboden om te graeven / in welke sy noch den selven Abondt heelte vyanden met Wijn ghebonden hebben.

Op den selven Nacht hebben de onse eenen Spaengiaert gevangen ghekegen ende nae t bevel van den Heer Admirael den Proboost over-gelevert / om hem des anderen daeghs de verhoorden Goederen des vyants te doen aen-wijzen. Maer de selve is ter midder-nacht / doot de onachtsame sozgeloeshejdt sijnner Bewaerders ontkoomen / ende by den vyant in't Geberghte wech gheblucht.

Den 14 Julij des morgens / hebben de vlooten alle de gebonden Goederen des vyants aen voort ghebracht / ende nae den middagh zijn noch drie kloeken in de koren-velden op-gegraven.

Den 15 Julij des morgens zijn eenige van onse (lopende met haer 10 ofte 12 Moes-koppen in't Geberghte) van den vyant beset / ende meest al doot geslagen.

Desen dach heeft den Heer Admirael een algemeyne Monstringhe ghehouden / ende de ongedubbelde Scheepen / die na de vereenighde Nederlanden souden wederkeeren / hebben hare overige Lijfsocht / Amonitie ende Soldaten aen

De verhoorden
Goederen
des vyants
gebonden.

3 5 9 9. aen d'andere begonnen ober te geben / ende daerentegen hare siecken ende gesonden te ontfanghen / maekende alle booz-bereddingen om de rijdingen van foodanighe ober - winninghen ende de krachten der selver / de geroofde Goederen des vbandts in haer vader-landt te brengen.

Na den Middagh hebben de onse twee groote koopere stucken Geschuts gehonden / d'eene langh zijnde omtrent de seventiende-half / ende d'ander omtrent de heertien voeten.

Den 16 Julij na den middagh quam den vbandt hem verscheyden mael vertoanen / verwijtende d'onse haer booz-berhaelde neder-lage in de valeye / ende schampelijck toe-roepende / datse haer achter-gelaten musquetten souden weder halen.

Hier op wierden handen Heer Admirael veel Soldaten ende Bootsgezellen aen Landt geset / om des anderen daeghs met de koelte den vbandt ghevolghelijck aen te vallen. Maer des nachts is eenen geweldigen Storm op-geselen / waer doot de vloote (die seer dicht op een lagh / wel soude in groot gevaer haer schip-breekinghe gekomen hebben / t'en waer sommige Scheepen vzeelwaert ingelooopen / ende aldaer wederom ge-anchert hadden.

Hier doot wierdt den booz-genomen Menbal belettet / ende oock misschien het toe-komende ongeluck / dat de onse wel mochten ober - vallen hebben / soo sp haer in de swaere ende onbekende geberghen / ende in de wonderlijckste Steen-roffen ende Speloncken / in 't midden des vbandts/begeven hadden.

Den 17 Julij wierden 300 Mannen in de booz-genoemde Valeye gesonden / om den vbandt te besochten : maer aengesien deselve hem nergens nu hertoonde / zijn sonder pet upt te rechten / wederom gelaert / meede brengende een kleyn metalen Stuckken / met twee tonnen Buskrupdt / die sp aldaer hadden op-gegraven.

Den 18 Julij zijn alle de ghebonden Goederen des vbandts boozt aen boozt ghebracht / ende de ghedubbelde Scherpen / die de Menagen op de verre gelegen Landen / des Spaenschen Koninghs souden in 't werck stellen / met Canarische Wijnen / nae 't verespischen der langhdueriger Siepse / wel versien.

Den 19 Julij heeft den Heer Admirael het Stedeken met alle de onliggende Kloosters ende Hupsen in vbandt gestrecken / ende het Eplandt verlaeten / haerende met alle sijn Volck aen Boozt /

waer op in alder-haest de Spaengs aerden upt haer Poolen nae het Stedeken zijn toe-ghelooopen / om den vbandt eenighsins te blusschen / ghelijck ingroot Canarien te hooren gheschiedt was.

Den 20 Julij heeft de Vloote onder Gomera op de Reede stil geleege / ontfangende in alles goede order ende bevel van den Heer Admirael / die alle Bevel-hebberen by hem onthouden heeft / han haeren getrouwen Dienst grootelijcks bedanckt / ende tot volherdinge in het goede ernstelijck vermaent heeft.

Den 21 Julij heeft den Heer Admirael wederom alle Bevel-hebberen by hem onthouden / ende van de geene die na de vereenighde Neder-landen souden weder-keeren / bekeefsdelijck sijn afschept genomen / makende Jan Gerbrantz. tot haeren Obersten ende Admirael / ende gebiedende den selven in alles na te volgen / ende getwillige gehooftsaemheyt te bewijzen.

Vaer nae is de Vloote van den anderen gescheyden / ende met eenen Boordelijcken Windt r'zepl gegaan.

Den Heer Admirael vander Does, met 36 Scheepen / loopende Z. Z. W. heenen / na de West-Indische Koninkrijcken / ende Jan Gerbrantz. Oost heenen by den Windt / met 35 Scheepen na de vereenighde Neder-landen.

Den Heer Admirael Jan Gerbrantz. heeft sijn 35 Scheepen tot den 24 Julij by een gehouden / die na der handt doot de langh-duerige tegen-winden / Stormen / ende andere booz- vallende oorsaken altydt handen anderen zijn berdepl't ende verstroyt getweest / nemende haeren loop verscheydelijck onder beele Admirael'schappen / elck soekende op het spoedigste in de vereenighde Neder-landen te geraecken.

Eene deser Admirael'schappen / sterck zijnde 16 Scheepen / onder haeren Admirael Frederick Arentz. hebben den 28 Augusti op 36 graden 12 minuten by Noorden de Middell-linie / twee Spaensche Scheepkens / zeplende han Capo Blanco op Wolvis, in de Condaet ontmoetet ende sonder eenige tegen-standt ingenomen. Op dese Scheepen waren 47 Mannen / (ende onder de selve een Spaensh koop-man) 47 Musquetten / vier Apel-stucken / zijnde geladen met 60000 dooghe Papen / meerdigh zijnde (soo sp seiden) 60000 Ducaten / vier tonnen met Craen ende Arabische Gomme / ende twee derpsend / een hondert ende heerrigh enchele Sea-len in Gelde.

Des

Gomera in vbandt ghesonden ende verlaeten.

1599. Dese vijf-en-dertigh Schepen / die van den Admirael vander Does naer hups gesonden waren / zijn al t' samen omrent den 8 / 9 / en 10 September in verschepten Havenen der vereenighde Nederlanden aen-gekoomen / ende met groote blijdschap des ghemeenen Vaderlands ontfangen.

Den Generael vander Does neemt en plondert het Eplandt van Sint Thomé.

Maer den Generael vander Does, met zijn 36 Schepen / is gezept nae de kusten van Afrika ende Guinea, langs de Eplanden van Capo Verde, ende soo tot S. Thomé, een Eplandt onder de Linie Equinoctiaal gheleegen / alwaer sy oock met geweldt gelandt zijn / Maer het Volck was daer in oock met haer beste Goederen geblucht in 't Sebergh-te / die sy oock sochten veel Gantssoens ofte dvinghen : Naemen oock de Kasteelen in met Appzochen ende Begraavingen te maecten / die sy in dese Nederlandtsche Oorloogen gheleert hadden. Daer nae zijn die van het Ghebergh-te (wel seben dupsent sterck af-gekoomen /) om de Hollanders te slaen ende te ober-ballen / maer den Generael vander Does heeftse gheweldighlycken te rugge ghebreven / naelatende veel Dooden. Ten laetsten so is het Eplandt ende de Stadt Pavaolan met de Sterckten gheheel gheplondert / ende den Wupdt in de Schepen ghebracht / zijnde by de hondert metaelen stucken geschuts / negen dupsent kisten met S. Thomas-buyn-supcher / omrent veertien honderdt Ollyphants Tandden / veel Kalimes Lijnwaedt / Catsen ende andere Waren upt de Indische Schepen / die daer ghebleeben waren / oock meede groote sommen van Gelde.

Maer alsoo sy nu langhe op de Zee ende in deese Exploicten besigh hadden geweest / ende dat de Locht onse lieden ongesondt ende seer pestilentiael was / ende dat daer by het Volck hun qualijck in de heete Locht konden gouberneeren / met eeten / dvincken / ende hun te wachten van de Wuchten des Landts / soo is daer een Siechte ofte Koozse Calentura, anders la Madorca daer geheeten / onder haer ghekoomen / die daer ghemeenlijck het Volck van Europa, (daer koomende) ober-balt: eenighe smolt het Vet van haer Lichaem / als gesmolten Water in haeren Wupck liggende / het welke sy hebonden by eenige die sy open gesneden hebben.

Den Generael vander Does met veel andere sterben op de Zee.

Van deese Siechte is aldaer / ende meest op de Zee in de schepen in 't wederkeeren seer veel Volck ghestorben / onder ander meede den Generael Jonckher Pieter vander Does, daer dese Plote /

oock de vereenighde Landen / veel aen verlooren / zijnde een kloeck / vroom ende sterck Man / seer erbaeren in Krijchs-handel / ende oock in Schipvaerts-saeken : zijn Volck hebben hem in 't Eplandt in een hups begraven / wel diep in den grondt / ende daer nae dat hups met meer andere berhandt / om datmen zijn Lichaem niet wel en soude konnen binden / om op te graeven. Daer is oock gestorben zijn Heere Georgius vander Does, een Soone van den geleerden Heere Jonckher Jan vander Does, Heere van Noortwijck, meede een seer geleert en erbaeren Jongh-man : hoozts oock veel Capiteynen / soo van 't Krijchs-volck / als Zee-volck tot 15 toe : ende omrent 1200 soo van Soldaten als Boots-gesellen. Naese sterfte heeft Capiteyn Cornelis Leynsen 't opperste Ghebiedt / oft Generaelschap ober de Vloote aengenoomen / ende 't Goedt al te schreepe gebaen hebbende / met den ghehangen Gouverneur / Don Francisco de Meneses, soo is hy nae hups t'zeple gegaen / sendende noch seeben van syne beste Schepen met een Yacht / wel gemant ende versien van alle nooddrift / onder de Capiteynen / Hartman, Broer, ende meer andere / om op de kusten van Brasiliën te baren / na de Instructie haer meede gegeven.

De Admirael Cornelis Leynsen mede sieck zijnde / is met de reste van de Schepen in Febuario 1600 t' hups gekoomen / met den Wupdt ende veel Gebangenen ; seer onsterck van Volck / ende die noch seer sieck ende swack / soo dat ter upt swackhepdt eenige Schepen in Vanchrijck / andere in Engelandt / oock een in Eplandt verstaeken : onder andere een seer swack / by gebreck van een goeden Pilot / boer tot binnen Sluys, by mistigh weder / alwaer sy vooz goeden Wjjs aen-geflagten wierden / in hebbende eenig Geld / ende 4 ofte 500 kisten Supcher.

De vooz-sepde seben Schepen onder Hartman, boeren na Brasiliën, alwaer sy oock goeden Wupdt van Supcher kregen / ende hunnen Wpandt seer groote schaede aen deden : komende ten naesten Jare 1601 met den Wupdt t' hups.

Van deese Vloote was groote hoope van pet notabels upt te rechten : van / sy misten : Erst de Spaensche Vloote van Cales nae West-Indien baerende / daer na succederden veel dingen niet na den voozslagh / ende wierden voozder van de Siechten ober-ballen / om dat sy vooz contrarie Winden / soo langhe op de heete kusten moesten liggen : sy hebben

Den Admirael Cornelis Leynsen brengt de vloet t' hups.

1599. hebben meerder schaeden haerer Span-
den Landmaen - ghebaen / dan selven
profijt: Van / sp hebben den Koninck
van Spangien op groote onkosten ge-
jaeght / reputatie gewonnen / ende ach-
ter - dencken ghemaecht / als dat
Spaengien sulcke stooten meer te ver-
wachten heeft / ende dat niet sonder
perijckel van een-mael hun Gelt-bloo-
te te verliefen.

Inneminge ende Veroveringe der Stadt D E U T E C H U M, *Ende het Kasteel van* SCHUYLENBURGH.

Gheschiedt in den Iare 1599.

1599.

1599. Vermits des Ad-
mirants Leegher
ni meest in Spa-
bandt lagh / soo
heeft den Prince
Maurits dese ghele-
ghentheydt / als
een voorsichtigh /
en kloeck krijchs-
man waer genoomen / endesijnen Con-
sijn Graef Willem van Nassau, Con-
berneur in Vrieslandt / uptghesonden
met tien banen Ruyteren ende 24 baen-
delen Doet - knechten: met bebel om
noch 26 baendelen / upt verschepden
plaetsen te lichten / t'saemen maekende
50 baendelen Soldaeten met Gheschut
ende gereedschappe tot beleggen van
een Stadt noodigh: dat hy syn uptre-
ste blijdt soude aen-wenden om de Stadt
van Deutechum (weesende een kleyn
Stedeken / gelegen in het Partogghdom
van Gelder / op de oude Pissel een myle
van Doesburgh) den Spandt weder-
af te neemen / die de selve in den Jaere
1598 dooz den Admirant van Arragon
hadde verrast ende met accoozt ingeno-
men. Sijn Genade Graef Willem als
een bligtigh ende kloeck krijchs-man /
is in aller haest nae de Stadt getrocken/
ende daer booz gekomen op den 24 Au-
gusti: den 25 begon hy syn Begrabin-
gen te maken: Den 26 plante hy twee
stukken Geschuts / ende daer nae noch

een / ende begon de Stadt dapper te be-
schieten / dies die van binnen bezeeft
zijnde / op de eerste sommatie versochten
te parlementeeren / gelyck terfont ge-
schiede / ende accordeerden daer upt te
trecken: t welck sp deden op den 27 Au-
gusti met vier Baendelen / daer van
Gouverneur was Don Juigo de Otaola,
die noch t Gebiedt hadde van t Kasteel
van Schuylenburgh, t welck hy weede
obergaf aen de H. Ho. Herren Staten
ende syn Excellentie. Daerom hy de
komsie van den Hooghdompschen Lee-
ger (daermen van sprack) ende tot dit
sijn Beleggh het Garnisoen daer upt en-
de hy hem ontboden hadde / upt vreesse
dat sp gheen goet Appointement ende
Conbop andersins souden bekreeghen
hebben.

Dese twee plaetsen alsoo gherupmt /
ende ingenoomen weesende / waeren de
bereenighde Nederlanden weder alom-
me tot den Rhyin toe bezijdt. Ende
sijn Excellentie heeft in Deutechum Gar-
nisoen gelepdt ende versiekt tot dienste
deeser Landen. De Stadt verobert
zijnde / heeft - men daer inne gebonden
te weesen 52 tonnen Bus-poeder / ende
andere Ammonitie van Ooylooghen.
Sijn Genade Graef Willem Lodewijk dit
werck upt-gerecht hebbende / zijn de sol-
daten omtrent den 29 Augusti weder-
orame hy syn Excell. in het Leeger ge-
komen aen de schansse van de Voorn.

1599.

Deutechum
ende Schuy-
lenburgh by
Willem van
Nassau ver-
obert den 27
Augusti.

In-neeminghe der Stadt ende het Kasteel van WACHTENDONCK.

Gheschiedt in den Iare 1600.

1600.

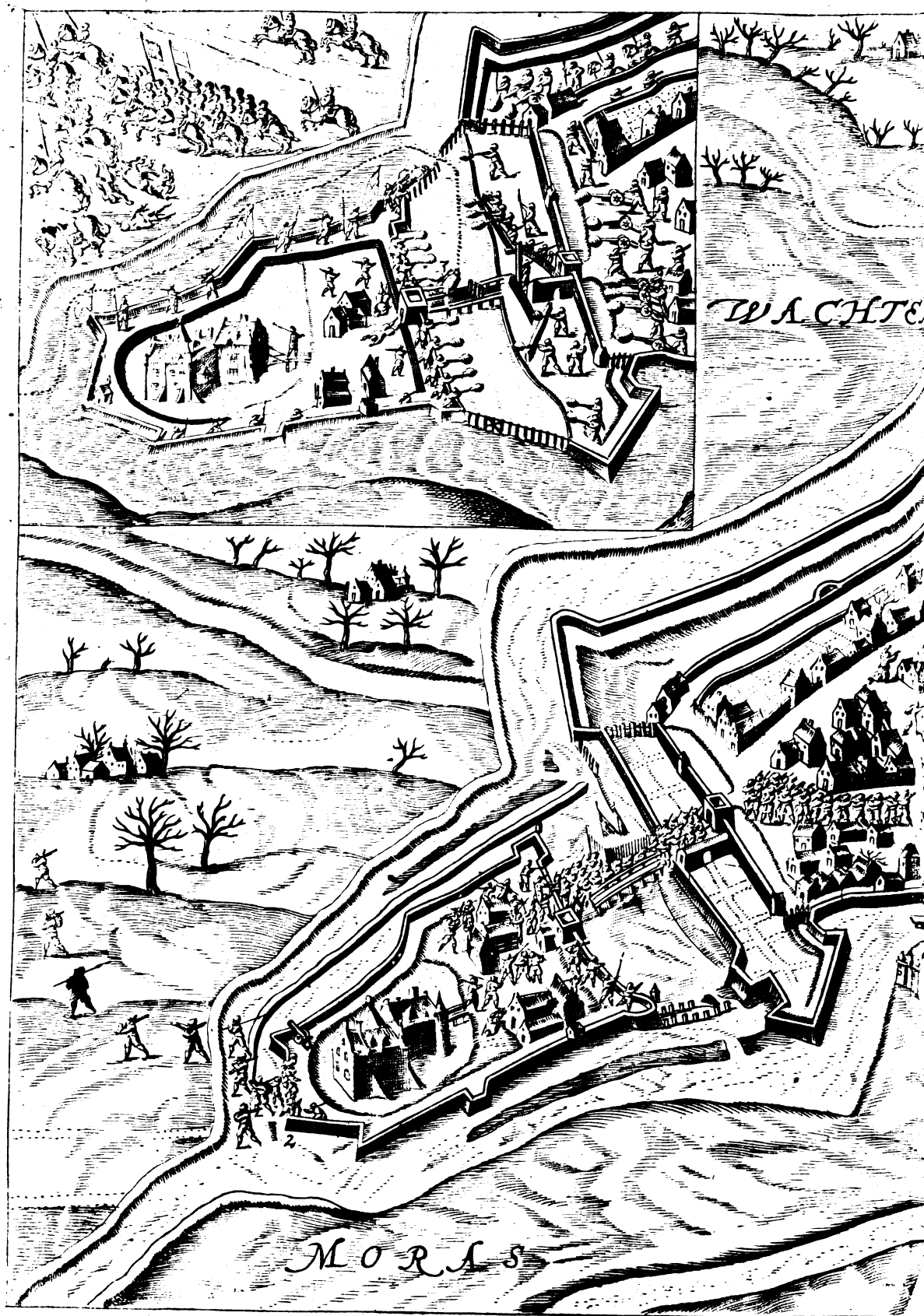
Dewijle de Cetrig-Partogen al om in Brabant en Vlaenderen ghehukt ende hoor Partoge aen ghenomen wierde / so heeft den Prince Maurits' ghepartiseert eenen Menslag op Wachtendonck, een sterck Stedeken in 't Ober-quartier Gelder gheleegen / op de Riviere Niers, twee mijlen van Gelder. Het welck de Ho. Mo. Heeren Staten van de vereenigde Landen over eenige Jaeren te hebben by Graef Carel van Mansveldt af-ghevochten was / nae twee Maanden Beleg. Zijn Excellentie heeft den 22 Januarij doen vergaderen in 't Klooster van Bebbier by Cleef, acht Daerden Ruyterren / ende omtrent acht hondert Mannen te voet / onder het Commandement van zijn Genade Graef Lodewijck Gunter, ende den Colonel Edmont, die van den hoor-middagh begonden te marcheren met eenige Wagens derwaerts / ende quaemen in der nacht te Nykercke by Wachtendonck, daer sy een wepnigh rusten / ende hoor nae de Stadt togen / dewelcke een deel ober het Ps/eenige andere hoor de Brachten / ende ober den Wal in de Stadt quamen / waer inne dat boven de tachtentigh soldaten soo in de Stadt als Kasteel niet en waren / want het Paerde-volck dat daer in garnisoen lagh / was om Bupt na Ceulen gaen moes / koppen / ende plonderden het Slot Wandersluyten, alwaer sy van een deel soldaten van de garnisoenen van Bonna ende van Bruyler gheslagen wierden. Als 't Volck van den Prince Maurits in de Stadt geraecte / was terstont den Alarm groot / maer en bonden geen Volck om behoorlycke resistentie te doen / in voeghen / dat sy lichtelijck Meester van de Stadt wierden. Daer nae naemen sy een deel Musquetiers die sy op eenen Wal van de Stadt stelden / ende gheschietelijck dede schieten na het Kasteel / ende alle die sy in tegen-weer sagen / dewelcke den Heere van Geleyn, Gouverneur ende Vande-heere aldaer / in zijn keele quetsen / ende noch eenen Connestabel

ende andere doot-schieten. Den Heere van Geleyn hadde maer omtrent 30 soldaeten by hem / ende sondt terstont aen den Graef van den Berge tot Ruermunde om hulpe / die wel terstont alle by-liggende Garnisoenen dede derwaerts trecken / maer te spade / want Graef Lodewijck van Nassau, was aldaer met zijn Paerden ende ander volck hoor de Kempensche Poorte al-reede binnen ghehoomen: daer-en-tusschen waeren ettelijcke Ruyterren van haer Paerden af-geseten / dewelcke onder andere met den Capiteyn/Lieutenant van de Compagnie van den Prince Maurits gerachten ober de Brachten op den Wal van het Kasteel / die doch ten laetsten de Donon verniet werden op belofte van 't levente salveren / die daer binnen waeren / dit gheschiedende / heeft een Dienst-maecht van den Gouverneur / met een mannelijck Heere / met een Hoek een Leer om-gewoopen / daerby Maannen op stonden. Op soodaniger wijs kregen sy de Stadt ende het Kasteel inne den 23 Januarij: welcke Stadt zijnde gelegen in 't Ober-quartier van Gelre / (als hoor heeren geseyde is / rondt-omme in de Steden die de Spaensche noch hebben in Gelderland) in een Morasse / een Stadt die deese Landen seer dienstelijck was / om te berachten ende om te stoten de Kasteelen van den Admirant: die te vier tijden daer alomme met zijn Leeger veel Steden ende plaetsen was bederbende. Omtrent Wachtendonck lagen ettelijke Daendelen Spaensch voet-volck / die in groot perijckel waeren van ondeckt te wesen / ende geslagen te werden / want noch tot Gelder, noch in ander Plaetsen wilde niemant die in-nemen / mits de disorde die onder haer was / ende principelijcken om generale mapterpe die sy al-omme aen-rechten.

Deesen Men-slagh geluchelijck volbracht zijnde by Graef Lodewijck Gunter ende Colonel Edmont Schotsman / was seer profijtelijck hoor hun-lieben / want de Voeren van daer omtrent alle hun beste Goederen daer binnen ghebrocht hadden: waer hoor sy een goede Bupdt bequaemen. Ende naer dat sy aldaer op alles goede Ordere ghesesteld hadden /

Wachten-
donck in Gel-
derland by
den Prince
Maurits
Volck inge-
noomen den
23 Januarij

Wachten-
donck in Gel-
derland by
den Prince
Maurits

1600. hadden / zijn sp luden met de Rupte-
rpe den 24 Januarij weder vertrocken/
laetende daer hoo? Gouverneur den
Heer Louys vander Cathulle, Heer van
Ryhoven, met alle t Doet-volck; ende
midts de Stadt van Tonten / Schop-
pen / Spaden / ende van meer ander
Ghereedschappe onbersien was / soo
toogh den hoo?-sepden Colonel Edmont
weder derwaerts met goet Conbop den
vijfden Februarij / daer binnen boe-
rende alle noodtdrustigheeden ende A-
monitie van Oozlogen.

aenflaghen
van Graef
Lodewijck en
la Bourlotte
beide gebro-
eders / d' een
van d' ander.

Wederomme den 14 Februarij deede
den Prince Maurits anderwerf onder t
belepdt van Graef Lodewijck Gunter,
vergaderen 17 Vanen Rupteren / ende
wel twee dupsent te boet / om een hoo?-
der Conbop na Wachtendonck te doen /
(ofte onder dat decksel eenige aenflaghen
op eenighe Steeden) doch soo hy aen t
marccheeren was / soo wierter vernoo-
men dat den Colonel Claudio de la Bour-
lotte in Zabant meede marcheerte met
sijn Regiment / ende het Regiment van
Aschicourt, om eenigh secker Exploit
ofte Conbop te doen : Den Heere Sid-
lenisky liggende tot Bommel / om het O-
ge ende opzicht op alles te hebben / con-
tremandeerde daeromme Graef Lode-
wijck met alle sijn Volck te koomen naer
den Tielschen-weert ofte daer omtrent /
om daer mede la Bourlottens aenflagh te
breeken of te verhinderen / alsoo het ge-
beurde.

La Bourlotte meynde tot sijnen Men-
slagh meede te gebuycken een deel van
de ghemuyptineerde van Hamont, maer
deselbige kriggende achter-dencken / en
wilben niet op-trecken / sonder aensien
dat sp te booren daer toe hoope gegeven
hadden : Hy meynde oock meede te ne-
men een deel van t Garnisoen van de
Schanse van S. Andries, mogelijk om
het selfde te veranderen / ende deede die
daer op den 15 Februarij monstren :
dan / dit Garnisoen lange gheen Geldt
ghehadt hebbende / ende hoorende dat
hy de monsteringe noch gheen Geldt en
was / begonden ten selven dage te mup-
tineeren / ende hoe wel sp in t eerste wel
ghesilt woorden met schoone woorden /
soo begonnen sp noch den selbighen a-
bonde meer als te booren ooploepigh te

weesen / schietende met Gheschut over
de Schanse / namen ghehanghen alle
hun Gebieders ende Capiteynen / ende
plonderden des Gouverneurs ende an-
der Logementen . Den 16 sonden sp
alle hun Officiers / met veel Vrouwen
ende kinderen naer s Hertogen Bosch,
het welcke die van Creveceur hoorende/
ende bemerckende dat hoo? haer meede
geen ander Betalinge en was / volgden
den 17 daer aen / ende begonden meede
te muptineeren. Hier hoo? la Bourlotte
siende sijnen aenflagh ende hoo?-nemen
geheel gebroochen / keerde weder nae
de Mase.

Amunition
in s. Andries
Schanse.

Hier-en-tusschen was het rumoer so
groot in Hollandt gheworden / van la
Bourlottens Tocht / dat den Prince Mau-
rits selve na Gorcum toogh / ende deede
derwaerts veel krigchs-volcks mar-
cheeren / bresende eenigen inbal / om
dat het Psal-omme seer hart lagh / sae
soo seer vast / dat men ipe Dordrecht
hier Geldt-stucken gheschuts op haer
assupten ofte Wielen over het Psal-
endebiere toogh nae Papendrecht : maer
hoorende het wegh-trecken van la Bour-
lotte hoo?schreeben / en toogh den Prince
Maurits oock niet bozder.

Hierom belaste den Prince Maurits
het hoo?-schreeben Conbop van Graef
Lodewijck hoo? na Wachtendonck op
te trekken / alsoo sp deeden den 29 Fe-
bruarij / met 17 banen Rupteren ende
ses Daendelen Doet-knechten (die te
Wachtendonck souden in garnisoen bli-
ben) met 100 Wagens / ghesaden met
alderhande Amunition ende noodtsa-
kelijchheden : ende also die des abonts
gekomen waren omtrent Beber, mar-
cheerden den 25 tot Nyerkerck toe / ende
den ses-en-twintighsten Februarij son-
den sp alle de Waghens in de Stadt /
ende keerden den na-middagh weder-
omme te Marienboom, ende so wederom
elck in hun Garnisoenen / hebbende
Wachtendonck nu wel bersien van alle
noodtsakelijchheden omme den Wyant
bequaemelijck te mogen weder-staen.
Want deselbe Stad is een seer bequame
Plaetse / van waer sp inder haest eenige
Coursen konden doen rondt-om Ceulen
ende Aken, tusschen den Ghijn ende de
Mase / ende meer andere Plaetsen.

Wachten-
donck woort
volkomenlijck
gebrakkeret
ende versien
den 26 Fe-
bruarij.

Veroveringe van de Schansse van S I N T A N D R I E S.

Gheschiedt in den Iare 1600.

1600.

Ne dat sijne Princelike Excellentie ende de Hooge Mogende Heeren Staeten / verstaen hadden dooz sekeren Advertissementen / dat de soldaten van den Ertz - Hartoghe

op heele ende verschepten plaetsen muptineerden om haere Betalinghe: ende onder meer andere / die van de Schansse van S. Andries, ghelijck hier boven ten deele verhaelt is. Dewelcke den vijftienden february op de Monsterringhe / om eenigh contentement te doen / ghepresenteert wierde van weegen den Ertz - Hartoghe / aen gelt / een Daelder / een maendt soldate aen Laecken / ende twee pondt Broodts des daeghs: Naer welcke presentatie sp gantsch niet wilden hooren. Maer eyschten ende begeerden Betalinge van dertigh Maenden / ende quaemen soo herre in dese mutinatie te herlopen dat se eenen Capiteyn van de Brugge af in 't Waeter stieten / ende eenen Sergeant doot sloegen / ja sp dwongen alle de Capiteynen / gelijck als Gevangenen in haere Hupsen te blijven. Doch sp sonden die ten laetsten nae 's Hertoghen Bofsche, om hooz haer aldaer wat goets te verkrijgen. Het Garnisoen dat in de Schansse lagh / bestondt van Walen ende Duytschen / dewelcke met den anderen twisteden / wie van beyde de Partien een Elecko, ofte Hooz - stander verkiesen soude / om haer in goeden tucht te houden / ende van alle verhalende swaerigheeden te bezijden ende beschermen / maer sp hebben dooz het Lot haere Oneenigheden ghe - eyndet / ende het Lot viel op de Waelen / alsoo dat sp upt de haeren een moesten verkiesen / gelijck sp gedaen hebben. Welck spel by die van Creveceur, op den 17 february nae - gebolght ende na - ghespeelt wierde.

Dooz ende aeler wop koomen tot de Belegeringhe van S. Andries, soo sullen wop eerst met wopnigh woozden verhalen de gelegentheyt / sterckte / ende sozm van de selve Schansse.

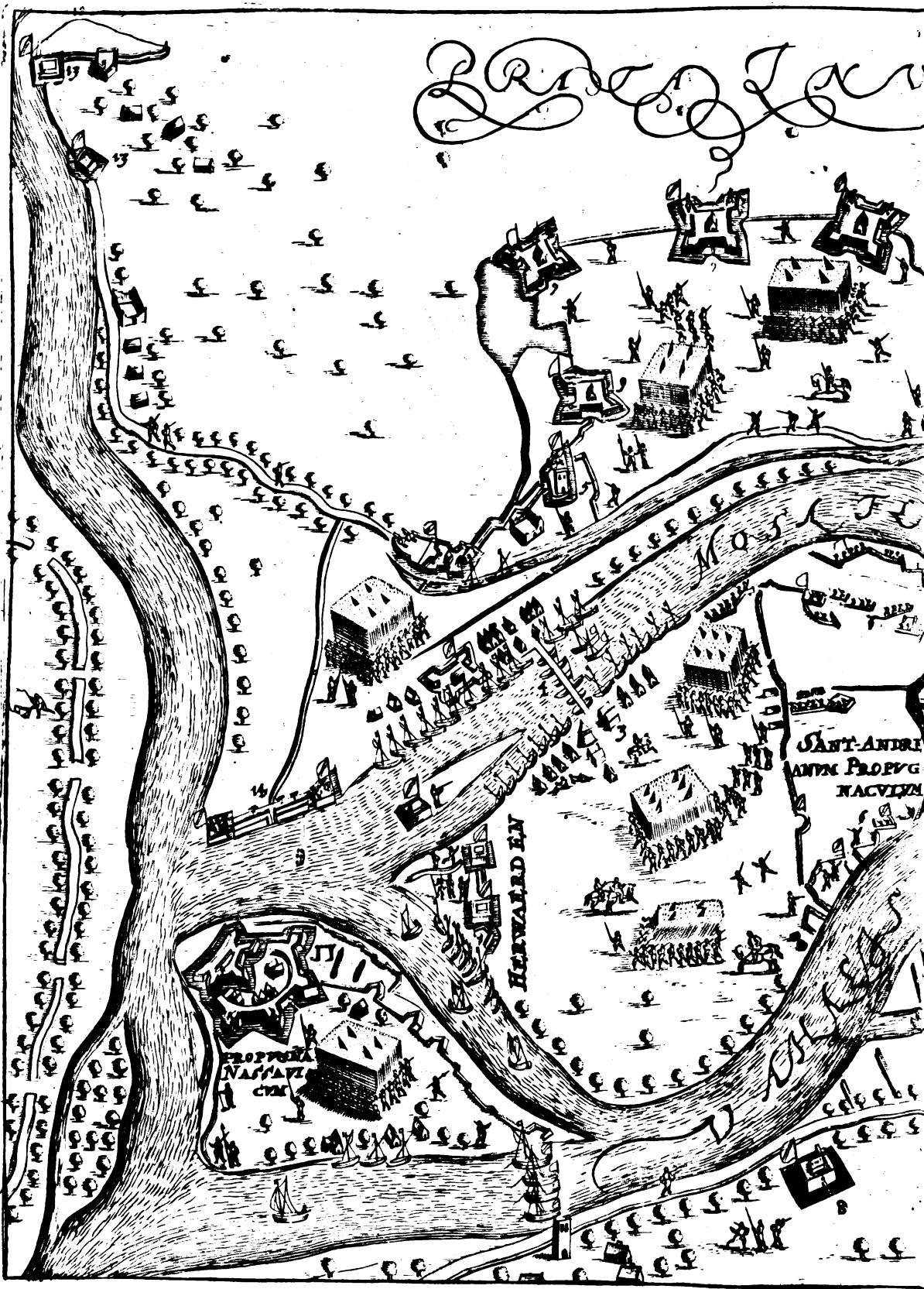
Hier dooz in de Belegeringhe van Bommel hebben wop verhaelt / hoe dat den Admirant als by van de Stadt ghenoodtsaecht was te verreeken / hem gheleeghert heeft ontrent Rossum, op het uiterste van het Op - landt / altoer by op den vijftden Junij begonnen heeft te maechen een gheweldige Schansse boven de Lorregracht, daer het Landt een enghte heeft / welcke de Schansse met haer Wolwercken konde bereycken / ende met haer Gheschut konde beschieten ende de Gebiere onbyp houden. Dese Schansse wierde seer groot van begriyp ghemaccht met vijf Wolwercken / twee siende ende schietende op de Wael / twee op de Maese / ende het vijfde naer Herwaerden toe. De Contrescherpe buyten was seer groot ende dick / als eenen Dijk / om te weder - staen de Opwateren ende het ober - loopen der Rivieren / op sekeren tijden des jaers. De Wolwercken waren genaemt / Austria, Borgia, Sassen, Arragon, ende Velasco. Dese Schansse wierde meest benaersicht tot het op - maechen dooz den Cardinael Andreas van Oostenrijck, naer wien de Schansse oock genoemt wierde S. Andries, daer toe ghebruyckende de hulpe van het geheele Leegher van den Ertz - hartogh Albertus, Hartogh van Brabant etc. De sterke schansse volmaecht weesende / wierde by eenige genoemt / de Sleutel van Hollandt / by andere / den Wyel van Hollandt / maer een Paeps - Gheestelijck Man schreef aen een van sijne goede Vrienden / dat dit Fort was een Wildt - braedt met Koghelen ghespeckt, (want daer waeren veel hondert schooten op de Arbeiders upt des Princen Leegher geschooten) met Menichen Bloet overgoten, ende van binnen vol Roof ende Godtloosheydt.

Sijne Princelike Excellentie ende de Ho. Mo. Heeren Staeten der vereenigde Landen verstaende de mutinatie van de Soldaten / leggende in de hooz - noemde schansse / ende dat de selve ten hooghsten dienstigh was tot de bewaeringe van hare Landen / soo hebben sp ghesaementlicken bespoeten ende ghesolbeert / dese Occasie waer te neemen / ende

1600.

Beschietinge van S. Andries.

Twist onder de Soldaten van S. Andries.

ende terfonde doo? laft van fijn Excel-
lentie , tachtigh Waendelen Soldaten
tegen den 19 ende 20 Maert booz Dor-
drecht befchrijven / daer mede hy felfs
de Wafe op-gebaren is na de Schantfe
van Creveceur: De mare al-omme loo-
pende dat hy nae Vlaenderen trecken
foude / maer quam dien abondt tot He-
mert , ende den 21 Maert booz Creve-
ceur boofchreiben. Ende hoe wel den
tijd van 't jaer boven maten hout ende
nat was / inbeftende oft belepde hy de
Schantfe / maeckende begravinghen
ende gereetschap om gefchut te planten.
Den Wpandt achter-dencken hebbende
dat het op die van Creveceur mocht
te gelben / hebben die van S. Andries
Schantfe daer twee Waendelen in ghe-
fonden / zijnde omtrent hondert en der-
tigh mannen te famen ; maer dies niet
teghen-ftaende / soo en bonden die van
Creveceur niet geraden / nochte moghe-
lijck die plaetfe te houden / hoe wel fy
boven defe nieuwe in-gekomen solda-
ten / noch twee Waendelen volckx bin-
nen hadden ; maer alfoo fpghemupte-
neert hadden / vreesden fy datfe beracht
fouden wesen ende verlaten / ende alfoo
nimmermeer tot haere betalinge te mo-
gen komen / dies fy den 24 Maert haer
ober-gaben / met compositie / dat / die
uyt S. Andries Schantfe gekomen waer-
en / weder mochten derwaerts trec-
ken ; ende van de andere twee Waen-
delen bleven omtrent hondert mannen
in des Princen Maurits dienste / despe-
reerende van eenige betalinge te mogen
krijgen / de soldaten waren van het Re-
giment van Graef Christoffel van Emb-
den ; omtrent beertigh van de felbe de-
den hy voeren nae Cales , om te ver-
loopen ; de reftte verfochten hy haer
Overfte ghenade ende Paradoen / ofte
wilden oock verloopen.

Bevoort
booz de
fchantfe van
Creveceur
afslagen.

Ten felben dage zijnde den 24 Maert
trocken uyt Helmondte ende Eyndhoven
omtrent vijf hondert Bozgoensche fol-
daten / van Varrabons Regiment / nae
's Hertogen-Bosche , om binnen Creve-
ceur te gheraeken : maer verftaende
dattet ober-gegeven / ende des Prince
Maurits Paerde-volck daer omtrent
was / begeerden fy binnen 's Hertogen-
Bosche te komen / 't welcke die van der
Stadt (jaloers van hare bypheyt) wep-
gerden / dies wierden fy van 't peerde-
volck van Bergen geflaghen / achter-
latende den Sergeant Major met twee
oft drie Capiteynen die ghevanghen
werden met andere Officieren / ende
heel Soldaten / ende wel twee hondert
vijftigh boode-gheslaghen / de reftte
van de ghevanghenen wierden ghe-

rantfoeneert ende los-ghelaten / op het
woozdt van de Capiteynen / die daer
booren fpraecten. Ende vijf daghen
daer naer wierden twee Wanen Kupte-
ren / de eene zijnde de Wane van Grob-
bendonck , dooz eenighe van 't Barri-
soen van Bergen geflagen / doende een
Conbop naer Antwerpen.

Deze Schantfe van Creveceur , hadde
den Admirante doen vergrooten / met
drie Massive Bolwercken / ende nu hy
nae alle volmaecht ; in boeghen dat het
een seer stercke Schantfe foude getweest
hebben : dies den Prince Maurits aldaer
den 25 Maert bleef liggen / om die for-
tificatie te bozderen / ende alle ordje
daer op te stellen / tegen den aenbal der
Wpanden de felvige hersoggende.

Den 26 Maert trock den Prince
Maurits op na Alem , op de felbe plaetfe
daerden Admirante in 't boozleden jaer
met fijn Leger gelegen hadde / om hem
te betingelen ofte inbeftieren / ende alfo
van Zabandt afte fnyden de groote
fchantfe van S. Andries , die noch ghe-
muptineert ende onbetaelt lagh. Hy
hadde te hooren doen deur-stercken de
Wijcken boven groot Lit , om te doen
oberloopen het platte landt van Za-
bant / naer Ofse , Geffen , Niculandt ,
ende dey Bosch toe. Ende nu met den
Leger tot Alem komende / fonde den
Colonel Gistelles noch met twaelf Waen-
delen knechten tot Littoyen , ende liet
daer mede den wijck dooz-stercken / om
het landt al-omme noch beeter onder
water te stellen / haer aldaer begraben-
de om 't gat te bewaeren / ende open te
houden ; hy liet tot Maren op den Za-
bandtschen kant / tegen ober de fchantfe
van S. Andries twaelf ftucken gefchuts
planten / met de welcke hy daghelijck
hier ende daer / op de Schantfe / deede
fchieten.

Maurits
treckt booz
S. Anrijst.

Tot Kessel liet hy de verballen fchan-
se / hy de Spaenschen te booren ghe-
maecht / weder op maecten. Hy be-
fchantfe noch daer rontomme de Kerck
van Maren , het hooge landt van Alem ,
desghelijckx S. Annen-bergh ende de
Kercke van Empel , om dat (het landt
als booren gefepd is / onder het water
liggende) den Wpandt gheen middel en
foude hebben / om tot eenigh ontfet van
defe fchantfe van S. Andries te komen /
dan langhs den wijck / 't zy dan dooz
's Hertogen-Bosch langhs Empel / ofte/
van de Grave langhs Littoyen , Lit ,
Kessel ende Maren , daer hy op alle zij-
den foude moeten fortfeeren de booz-
schreiben Trenchen ende Schantfen.

Albus was S. Andries rontomme be-
flooden / leggende met het hooche water
van

1600.
Die hy ront
toen befluyt.

van de Sibieren rontomme in 't water/
't welck sy moet stuyten ofte ophouden
met haer Contrescherpe ofte boordijck/
met groot verijckel ende moeyte. In
het beginsel van April was het water
soo hooge gheswaffen / dat men niet upt
of in de Schantse koomen konde dan
met schuyten.

De Beleggers lagen ende logeerden
in haere Schantzen / Beduyten / ende op
den dijk oock veel in schepen / de wel-
ke aldaer in grooten gheraele waeren.
Het waeter so hooge zijnde berhinderde
de beschantsinghen en de begravingen
seer in 't eerste / dan / het begoft ten lesten
weder te vallen. Men schoot vast
van allen kanten op de schantse / princi-
paelicken van de Maren soo black / dat
sy alle de huyfen hebben moeten ontdec-
ken / beele woerden in den grondt ghe-
schooten / ende schooten oock beele om
hun de Moelen te beneemen van de
Brouwerijen ende de Backerijen / om
die van binnen noch meerder te benau-
wen / ende ten laesten tot armoede ende
ghebreck te brengen.

Die van de Schantse weerden hun
dapper met geschut / ende schooten veel
tot luttel schade van de Beleggers / om
datse verre af laghen / ende van goede
Borstweeren versien waren / sy schoo-
ten pers van beertigh ende vijf-en-
beertigh ponden swaer.

Ende doet
op eyschen.

Den Prince Maurits heeftse tot dibe-
sche malen doen sommeeren / maer heb-
ben geen gehooz willen geben / hoe wel
sy sagen alle het platte landt / van waer
sy moesten ontfet werden / vol waters
als een blacke Zee. Sy hadden bin-
nen ghebreck van diverse noodighe-
den / als gelt / 't welck de zemelken van
den Oorlogh is / klederen ende andere
dingen / maer aldermeest brandt ende
hout / om te Backen ende te Brouwen /
alsoo dat sy genootsaecht waren de stra-
ten / die met Wilge-boomen belept ende
ghemaecht waeren / op te neemen / ende
tot brandt te gebuycken : hadden oock
Medicijnen / Aptekerien ende andere
Droguen van noode / booz siecke ende
gequeiste : hooren hadden sy genoegh /
maer Bier gebreck / mits de quade ghe-
reedschappe die sy tot het brouwen had-
den / sy waeren boven de twee duysent
mannen daer binnen / behalven alle de
Ghebieders ende Capiteynen / haeren
Electo ende noodighe Officiere.

Die van
's Hertogen-
Bosch ende
andere trach-
ten s. An-
dries te ont-
fetten.

Die van 's Hertogen-Bosch boegen
grootte sozge booz haer / deden al wat
sy konden / met beloften van secours /
met byeren ende tekenen / geschut / ende
eenige boden / daer by sy veel beloofden :
maer op de beloften is niet gevolght.

1600.

Den 10 April heeft men eens ghe-
tracht over het verdoncken ofte ober-
gheloopen landt / eenighe plekten ofte
platte-ghelodemde schuyten / by nacht
binnen te senden / ende quamen so verre
tot achter Maren , alwaer sy ontdeckt
wierden / ende zijn te rugge ghebyben :
met het verlies van veel soldaten ende
verscheyden Capiteynen ende andere
Officiers. Daer waren in dese schuy-
ten eenighe Bebel-hebberen met noot-
drustighe dinghen ende gelt / ende met
eenighe groote beloften ende toefeggin-
ghen.

Daer-en-boven so begoft het krijchs-
volck van den Certz-Hertogh een ber-
gaderinge te maerken omtrent Dieft,
ende van daer zijn die tot Os seer sterck
ghelkomen / onder 't beleydt van Don
Loys de Valasco , om een ontfet te wege
te brengen : maer / vermits sy de Bo-
pen op den dijk (hier booren genoemt)
ghesterckt ende beschantst vonden / ende
het gantsche Landt onder water stont /
hindende gheen middel om deur te ko-
men / zijn sy te rugge ghekeert.

Voorder dede den Prince Maurits
(om de beleggerde in de Schantse meer-
der desperatie aen te jaghen) het Casteel
van Batenborgh , daer vijf-en-twintigh
Manen op lagen met gheschut in-nee-
men / welck Casteel licht tusschen Lie
ende de Grave , in Malen - Wael , van
daer hun eenigh ontfet hadde konnen
komen.

Als nu in 't leste van April de wate-
ren van de Wale ende Wase begonden
te vallen / heeft den Prince Maurits , de
Schantse met sijn gheschut van alle zij-
den ghenaderd / alsoo dat sy van alle
kanten bespongen wierden : ende ten
lesten wierde een wepnigh tijds ghe-
apzocheert tot de grachten van de Con-
trescharpen / vermits het water nu ge-
heel gheballen was : Daer was oock
een brugge ghelept van Alem tot den
Koffenschen Dijk / lang / drie hondert
en tseftigh passen : In summa sijn Ex-
cellentie is ten lesten soo ghenaderd /
dat men aen hare Contercharpen heeft
konnen komen / ende dat alle ontfet on-
moghelijk was / waer omme die van de
Schantse genootsaecht waeren te roe-
pen aen de Pioniers ende Graevers /
om te Parleментеeren / veel Waelen
waren wel by haren Pastoor gepersua-
deert / tot den laetsten doch upt te hou-
den / op toefegghen van den Hemel te
verdienen / ende diergelijcke : maer al-
soo hunder beele (oock mede de Duyt-
schen) op den toe-gheseyden Hemel het
lijf niet wagen en wilden / so hebben se
twee van den haeren upt-ghesonden :
daer

s. An-
dries
sechste
gemaect
tot op de
Contrescha-
pe ende be-
pact van
ontfet.

1600. daer teghen den Prince Maurits sondt Jonckheer Vander Aa, Capiteyn van syn Guarde / met Jonckheer Iohan van Huchtenbroeck, Colonel van 't Stricht van Wtrechts Regiment / dese hebben overdragen / dat sy t'samen souden hebben / booz ofte in plaetse van alle haer betaelinghe / van heel Maenden die sy ten achteren waren / de somme van 125 duysent Guldens : welke boozsejde somme / die van de Vereenighde Landen profijtliker dochte te gheeben / dan noch langer tijdt daer booren te liggen ende het Leger te continueren / ofte het volck met sromen te abontueren.

*S. Andries
schantse com-
poert met
Prince
Francoys/
den 6. May.*

Nae langhe onderhandelinghe / hoe wel die van de Schantse meer hare achterstallige Sagie pretendeerden van de hondert en vyf- en-twintigh duysent guldens : sijn sy geacordeert / behoudens dat die somme onder hun soude gedistribueert worden / nae advenant van hunne Sagien / ende van 't ghene elck van hen ten achteren was / ofte op soodanigen hoet als sy onder malkanderen souden acordeeren. Ende alsoo daer binnen 1142 Participanten waren / soo wierd beboonden dat de ghemeene soldaten elcks booz haer hooft ontfanghen souden omtrent hondert en ses gulden / de Officiers / ende de Weduwen mede nae advenant gerekent.

Ende sijn dien volgende met den anderen geacordeert / datse de Schantse booz de Ho. Mog. Heeren Staten Generael souden bewaeren / soo langhe tot dat haer de boozschreben somme van penningen souden toe-ghetelt wesen / ende hebben Eedt ghedaen aen de Gecommitteerde van sijn Excellentie , in deser soemen :

We sweeren / dat / terwile wy in 't Fort van S. Andries sullen wesen / wy 't selve sullen bewaeren ten dienste van mijn Heeren de Staten der Vereenighde Nederlandtsche Provintien / ende sijnner Excellentie , tot dat wy 't gelt ontfangen hebben / dat sijn Excellentie ons belooft heeft / ende sullen onse Capiteynen ende Officieren ghehoorsaem sijn / die ons sullen werden gestelt ende gheordonneert. Renontieren ende versaecken den Eedt die wy den Koningh van Spangien / ofte den Eertz-Hertoghe souden moghen ghedaen hebben.

Ende boozt sijn haer ghegunt dese 1600. volghende Artikelen.

Ten eersten, dat alle Siecke ende Gequetste souden ghevoert werden in de naefte Steden om ghenesen te worden, mede hun aendeel van de voorschreven somme ghenietende.

*Artikelen
van 't over-
geven van
S. Andries.*

2. Aen de Weduwen der Afgestorvenen soude oock gratuiteyt ende erkennenisse geschieden van de voorschreven somme , nae advijs van de Officieren,

3. Alle Overloopers misdadert soude vergheven, endes y ghequalificeert wesen, hun deel mede te ghenieten van de voorschreven penningen.

4. Alle die, nae datse haer aendeel ontfangen hebbende, wilden nae huys verrecken souden Paspoort hebben : maer die den Eertz-Hertoghe wederomme begeerde te gaen dienen, souden gheen gheniet van de voorschreven penningen hebben.

5. Alle die andere, die de Staten der Vereenighde Landen willen dienen, sullen ghetracteert worden, als de beste van den Lande, &c.

6. Alle die ghekomen waren uyt Creveceur, souden mede voldaan ende betaelt worden gelyck d'andere, van de voorschreven somme.

7. Dat men hen-lieden het ghepasseerde niet en sal verwyten.

De bevestinghe van dit Artikel is dadelijk gebleken, eer sy noch sijn wyt-getrocken : want alsoo den 10 May een Francoys Soldaet tegens wil en danck van die van binnen in de Schans wilde dringen, ben-luyden door het wyt-keeren veele spijtighe woorden gaf, hun noemende Ver-raders ende Schans-verkoopers, is hy dadelick by den hals ghenomen, ende by Malefizrecht ter doot ghe-oordeelt zijnde, is die van de Schantse (om Gheharquebouseert te worden, door last van sijn Excellencie) over-ghelevert, maer in de Schans ghebracht zijnde, hebben hem die van de Schantse sijn leven geschoncken.

8. De Soldaten souden met consent van den Prince Maurits moghen verkiezen acht Walsche Capiteynen, van den Regimente van Aschicourt, ende van 't volck van den Marck-Grave, ende drie Hoogh-Duytsche.

9. Dat alle de Commissarissen soo van der Oorloge, als van de Proviande, Provooften, Brouwers, Backers, Meulders, ende andere, die met hun begeeren te verrecken, vry geleyde ende Paspoort soude worden verleent, met Convoy.

10. Den Priester met alle de Ornamenten der Kercke, met de kleederen ende Bagagie, sal desghelijcks met Paspoort ende Convoy verrecken moghen.

11. Dat alle Sergianten ghereformeert ende Corporalen die eenigh voordeel ofte avantagie hebben ghenooten, sullen van ghelijcke in dienste worden getracteert van den Prince Maurits.

12. Alsoo de Soldaten uyt het Fort treckende,

1600. kende, in der Landen dienst willen blijven, fullen den Eedt van getrouwigheyt doen, ghelijck andere Soldaten in dienst zijnde, en de Monstere gepasseert zijnde, sal hun een Maent Gage op de handt betaelt worden.

Alle dese Conditien zijn aldus den 6. Mey beslooten / ende den 8. ende 9. Mey volbracht gheweest: Daer werden binnen de Schantse ghebonden aen gheschut: vier heele Cartouwen / ende vier halve / drie Slangen / ende so boozts tot achttien stucken toe / omtrent seventigh oft tachtigh tonnen Buskrupot / vier duysent Canon-hoeghels / tusschen tseftigh ofte seventigh Lasten Koreng / met ander Probiste ende gheveer / t'samen tweedigh gheacht wesenbe ober de 125000 guldens. So haest als sp met sijn Excellentie verdraghen ende geacordeert waeren / deden sp terstondt een beugheven-schoot / met alle hare handroers tseffens / oock met eenighe grobe stucken / in seer traepet oorden: het welck die van den Bolch hoorende / antwoorden lustigh met grooote stucken / haer gebende troost van ontfet / want sp niet en wisten dat de Beleggherde met sijn Excellentie geacordeert waren.

Van dit krijchs-bolck isser een goet Regiment ghemaecht van elf Daende-len / die men al-omme de Nieuwe Geulen noemde / meest al oude Soldaten / kiefende hun eegen Capiteynen / sp waren seer naect ende qualick gekleedt / maer alsoo sp terstondt verdeelt wierden in de onligghende goede Steden / hebben sp hun terstondt wel gemonteert ende ghekleedt / meest al in Buffels-leer: ende ober haer werdt booz eerst tot Colonel ghesfelt Henrick Frederick, Grave van Nassau, den jongsten Sone van Willem Prince van Orangien, ende den Heere van Marquette, wierd tot sijn Lieutenant verkooren: Met expresse ordere

Het Garnison ende krijchs-bolck van S. Andries blijft meest in werke van den Prince Maurits.

dat niemandt hun pet mochte verwijten / want sp namen t daer booren / dat men haer niet ghetracteert hadde als byzome soldaten toe komt / mit dat men hun hadde laten ligghen in een nieuwe Schantse booz den byandt / met beelderhande noodtdrustighe ghebrecken / van ghelt / kleederen / etc. daer ober sp gemunteert hadden / gelijck als meer andere / upt noodt; ende daer sp hadden sp hun debboir en schuldighe plicht volbaen: by de ses weecken langh ontfet ende noodtdrust vertwacht / daer toe sp gheenen middel konden verhoopen / na de ghestaltenisse van haer beleggh / ende booz haeren trouwen dienst hadden sp niet te verwachten / dan t verlies ende verbeurte van haere Gagen ende achterstellen / zijnde sonder ghelt ende mid-

delen om hun te kleeden / om dat het verlies van de plaetse haer mutinatie soude gheweten ofte toe-gheschreven worden: daerom resolveerden sp by de Vereenighde Landen dienst te nemen.

Ende dat gheheel contrarie (nae hun segghen) van die van Geertruyden-Berge, die de Stadt en de Burgherje verkochten aen hun byanden / booz tien maenden gepzetende achterstellige Gage / ende noch booz vijf Maenden soldts / ende dat sonder noodt ofte ghebreck van gelt ofte kleederen / midts sp de schepen ende het platte landt brandeschatten / zijnde noch beleegghert / noch benaewwt van den byandt: maer selve hun Verren ende Meesters dien sp gheswooren hadden / hebben hun met het Leeger ghesocht nae haren Eedt in eere ende trouwe te behouden / aen-gebonden haer achterstel te betalen / Parboen ende Paspoxt te geben / sae selve al wat sp meer in billichheyt sonden moghen eyschen: maer al te bergeefs / ende hebben upt haet ende nijdt / (van haeren byandt op-gerupt) ende upt gierigheyt die Stadt verkocht / waerom sp kooplieden ghenamt / ende met naeme ende toe-name verbanen ende gheposcht / heert werden / gelt op haer lsf gheselt / tot onschult van hun Overhept / ende werden al-omme met den scop gecputeert / andere ten exempel.

Aldus is de groote stercke Schantse van S. Andries, die veel ghehoft hadde / ende daer toe een groot leeger (soo lange te helde gehouden was gheweest / in handen van sijn Excellentie ende de Hoogh-oghende Verren Staten der Vereenighde Nederlanden gekomen.

Een schantse die groote hope gaf van s Winters ober het Ps Holland te conquesteeren: dat die soo slechtelich verloren is / komt / dooz datmen meerder aen-slagen / en kosten wilde annemen / van de middelen van ghelde mochten verstreken / ende alsoo met qualick hun rekeninghe te maken / hebben de Spaense een stercke schantse / ende goede plaetse booz dese landen / tegen haer eegen landen gebout ende op-gerecht. Alsoo en behielden de Ertz-herogen van hare twee-jarige conquesten niet anders dan de Stadt Berck, daer de Vereenighde Landen Emmerick tegen hadden genomen / hun nutter dan den Ertz-herog Berk, doch gheen van beyden haer toebereynde. Maer sijn Excellentie ende de Ho. Mo. Verren Staten / hebben niet lange hier nae de selbige Stadt wederomme aen den Doyt van Kleve haren rechten Heer gerestitueert ende in handen ghegheben.

Beschry-

Compansie tusschen die van S. Andries ende Geertruyden-Berge Gage-monten.

1600. kende, in der Landen dienst willen blijven, fullen den Eedt van getrouwigheydt doen, ghelijck andere Soldaten in dienst zijnde, en de Monster gepasseert zijnde, sal hun een Maent Gage op de handt betaelt worden.

Alle dese Conditien zijn aldus den 6 Maep beslooten / ende den 8 ende 9 Maep volbracht gheweest: Daer werden binnen de Schantse gebonden aen gheschut: vier heele Cartouwen / ende vier halve / drie Blangen / ende so boozes tot achtiën stucken toe / omtrent seventigh oft tachtigh tonnen Buskrupdt / vier duysent Canon-koeghels / tusschen tseftigh oft seventigh Lasten Korens / met ander Provisie ende gheboer / tsaamen weerdigh gheacht wesende ober de 125000 guldens. So haest als sp met syn Excellentie verdraghen ende geaccordeert waeren / deden sp terstondt een bueghden-schoot / met alle hare handt-roers tseffens / oock met eenighe grobe stucken / in seer traeyer orden: het welck die handen Bosch hoorende / antwoorden lustigh met groobe stucken / haer gebede troost van ontfet / want sp niet en wisten dat de Beleegherde met syn Excellentie geaccordeert waeren.

Van dit krijchs-bolck isser een goet Regiment ghemaect van elf Maendelen / die men al-omme de Nieuwe Geulen noemde / meest al oude Soldaten / kiesende hun eygen Capiteynen / sp waren seer naecht ende qualich gekleedt / maer alsoo sp terstondt verdeelt wierden in de onmligghende goede Steden / hebben sp hun terstondt wel gemonteert ende ghekleedt / meest al in Buffels-leer: ende ober haer werdt booz eerst tot Colonel ghestelt Henrick Frederick, Graue van Nassau, den jongsten Sone van Willem Prince van Orangien, ende den Heere van Marquette, wierd tot syn Lieutenant verkooren: Met expresse ordere dat niemant hun pet mochte verwojten / want sp namen t daer booren / dat men haer niet ghetracteert hadde als brome soldaten toe komt / mits dat men hun hadde laten ligghen in een nieuwe Schantse booz den brandt / met beelderhande noodtdruftighe ghebreecken / van ghelt / kleederen / etc. daer ober sp gemunteert hadden / gelijk als meer andere / upt nootd; ende daer by hadden sp hun debboir en schuldigh plicht volbaen: by de ses weecken langh ontfet ende noodtdruft verwacht / daer toe sp gheenen middel konden verhoopen / na de ghestaltenisse van haer belegh / ende booz haeren trouwen dienst hadden sp niet te verwoachten / dan t verlies ende verbeurte van haere Gagen ende achterstellen / zijnde sonder ghelt ende mid-

Onschuld van t Garen van S. Andries schantse.

delen om hun te kleeden / om dat het verlies van de plaetse haer mutinatie soude gheweten ofte toe-gheschreven worden: daerom resolbeerden sp by de Vereenighde Landen dienst te nemen.

Ende dat gheheel contrarie (nae hun segghen) van die van Geertruyden-Berge, die de Stadt en de Burgherije verhochten aen hun branden / booz tien maanden gepzetendeerde achterstellige Gage / ende noch booz vijf Maenden soldts / ende dat sonder nootd ofte ghebreck van gelt ofte kleederen / mids sp de schepen ende het platte landt brandtschatten / zijnde noch beleegherd / noch benaeywt van den brandt: maer selve hun Heeren ende Meesters dien sp gheswooren hadden / hebben hun met het Leeger ghesocht nae haren Eedt in eers ende trouwe te behouden / aen-gehouden haer achterstel te betalen / Pardoen ende Paspoort te geven / sae selve al waer sp meer in billichheyt souden moghen eyfchen: maer al te vergeefs / ende hebben upt haet ende nijdt / (van haeren brandt op-gerupt) ende upt gierigheyt die Stadt verhocht / waerom sp kooplieden ghenaeemt / ende met naeme ende toename verbanen ende gheproschibeert wierden / gelt op haer lyf ghestelt / tot onschuld van han Overhept / ende wierden al-omme met den strop geexecuteert / andere ten exempel.

Aldus is de groote stercke Schantse van S. Andries, die veel ghehoft hadde / ende daer toe een groot leger soo lange te helde gehouden was geweest / in handen van syn Excellentie ende de Hoogh Moghende Heeren Staten der Vereenighde Nederlanden gekomen.

En schantse die groote hope gaf van s Winters ober het s Hollant te conquesteeren: dat die soo slechtelich verloren is / komt / booz dat men meerder aenlagen / en kosten wilde aennemen / van de middelen van ghelbe mochten verstrecken / ende alsoo met qualich hun rekeninghe te maken / hebben de Spaense een stercke schantse / ende goede plaetse booz dese landen / tegen haer eygen land gebout ende op-gerecht. Alsoo en behielden de Ertz- Hertogen van hare twee-jarige conquesten niet anders dan de Stadt Berck, daer de Vereenigde Landen Emmerick tegen hadden genomen / hun nutter dan den Ertz- Hertog Berk, doch gheen van beyden haer toebehorende. Maer syn Excellentie ende de Ho. Mo. Heeren Staten / hebben niet lange hier nae de selbige Stadt wederomme aen den Dorst van Kleve haren rechten Heer gerestitueert ende in handen ghegheben.

Beschry-

li copijs onustarum, ducto

bre Illustriss. Principe MAVRITIO. in Flandriam appulsa est.
Water Vliet

XII Iunii MVI.

Brug

Ysendyck

Bierliet

Beschryvinghe van alle het gene sich van
daghe te daghe toe-ghedraghen heeft op den
Heyr-tocht des Doorluchtigen Vorsts

MAURITS van NASSAU,

Vergeselschapt met de Edele H. M. Heeren

STATEN GENERAAL

der Vereenighde Nederlanden,

IN VLAENDEREN.

Geschied in den Iare 1600.

1600.

Wapen
waerom
dies tocht
besicht is.

Alsoo den Eertz-
hertogh Albertus
van Oostenrijck,
ende de algemeene
Opanden der
Vereenigde Lan-
den / de Stadt Oo-
stende, seer vast
beset hadden / met

verscheyden Fortressen ende Schanssen /
ende voorts was occupeerende alle de
Vlaemsche Zee-kusten / ende daer deur
den goeden In-gheheten der Veree-
nighde Nederlandtsche Provintien / als
mede de andere nae-luerighe Konink-
rijcken ende Landen sich met de Zee-
baert gheueerende / eenighe jaren her-
waerts onuytspreckelijcke schade ende
overlasten hadden toe-geboeght. So
ist / dat de Hoogh-Moghende Heeren
Staten Generael / nae de veroveringhe
van de voortreffelijke ende geweldige
Schansse 't Fort van S. Andries, by
Rossum in den Wommeler-Weert ghe-
leggen (ghelijck wy in onse laetste Be-
schryvinghe in 't langhe verhaelt ende
beschreven hebben) begeerende te ver-
volghen haere Victorie die Godt Al-
machtigh / aldaer ende elders / in den
aenbangh deses jaers / soo ghenadigh-
lijcken hadde verleent.

Nae rijpe beraderingsingen met den
Doorluchtighen Hoogh - ghebooren
Vorst ende Heere / Heer Maurits, Prince
van Orangien, Graefe van Nassau,
Catzenellenboghe, Marquis van der
Veer, ende van Vlissinghen, &c. by
gemeenen advijse goet gebonden heb-
ben / haren Legher ende krijchs-macht

nae Vlaenderen te transpozteeren / ende
aldaer haer gheluck op den bypande te
soecken / ende soo veel eenighsins moge-
lick / ende nae ghelegghentheid soude
konnen geschieden / de hooz-ghenomene
Exploicten tot bebydinghe der Zee-
kusten te effectueeren: met resolutie
dat tot meerder bebozderinge van dien /
hare Ho. Mo. Ed. sijn Excellentie op
desen tocht ende Expeditie Colegialiter
souden by woonen ende assisteren.

Den 17 Junij van / nae datter meer
als twee duysent scheepen soo groot als
klepne / in verscheyden Quartieren
ende Havenen van Hollandt ende Zee-
landt toe-gherust waeren / tot trans-
port van den krijchs-volcke / te paerde
ende te voete / midtsaders van de Vi-
bzeg / Amonitie van Oorloghe / wae-
ghens / treck-paerden / ende allen an-
deren behoeften tot een volkomen leger
van nooden zijnde: (dat doe ter rijdt be-
stant in hondert acht-en-dertigh Daen-
delen voet-volck / vijf-en-twintigh Coz-
netten Ruyteren / dertigh Cartouwen
ende seben Veldt-stucken) Soo is sijn
Excellentie vergeselschapt wesende met
verscheyden Grauen ende Heeren die in
den dienst deser Landen waten / (ende
hoben dien zijn als bypwillige mede ge-
rept / Johan Ernst, Vorst van Anhalt:
Johan Adolph Hertogh van Holsteyn,
ende drie Grauen van Solms, ende veele
andere) up den Hage naer Rotterdam,
ende voorts op Dordrecht veretrocken /
doende terstont 't zepl gaen al descheepen
die aldaer gered lagen ende op sijne last
wachten / nae Rammekens in Zeelant /
wesende de plaetse van het Rende-vous:

1600.

Grootte van
de vloote
der scheepen

A a

Den

1600.

Samen van
de Hoogh-
mogende
Heeren Sta-
ten die mede
gheboren
zijn.

Den 18 Junij zijn de Hoogh-Moghende Heeren Staten Generael / namelijk dese na volghende : (d'Heere Ioncheer Jaques van Egmont, Heere van Kenenburgh, Schip-luy, ende Maeslandt: d'Heere Ionckheer Iohan van Oldenbarneveldt, Heere van den Tempel ende Groenevelt, Advocact ende Bewaerder van den Zeghel des Landts van Hollandt ende West-Vrieslandt: d'Heere Jacob Hugensz vander Doffen, Borghemeester der Stadt Delft: d'Heere Nicasius Sille, Doctor in de Rechten, Raedt ende Pensionaris der Stadt Amsterdam: d'Heere Geraert Kooren, Borghemeester der Stadt Alckmacr: d'Heere Jacob Boeleniz, Borghemeester der Stadt Amsterdam, Raedt van State: d'Heere Iohan van Santen, Raedt ende Pensionaris der Stadt Middelburgh: d'Heere Ferdinand Alleman Raet van Staete: d'Heere Nicolaes Hubert, Borghemeester der Stadt Zierickzoo: d'Heere Ionckheer Gerard van Renesse, Heere vander Aa: d'Heere Abel Franckena, Doctor in de Rechten: d'Heere Ionckheer Egbert Alberda, Borghemeester der Stadt Groeninghen: d'Heere Cornelis Aerffen, Griffier van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden:) Met haer gebuygh des moghengs omtrent te vijf upren upt den Hage betrocken op Rotterdam, ende aldaer te scheppe gegaen / ende dien dagh ghezept tot woort S. Annen-Landt / aldaer Ancker gheworpen / ende het gheschiede verwacht.

Den 19. obernidts contrarie windt des abonts tot omtrent woort Arnhemuyden gearriveert / ende obernidts het getijde verlopen was / hebben sy aldaer weder moeten setten / ende het Ancker upt werpen.

Den 20. des moghengs omtrent vijf upren zijn hare Ho. G. tot Arnhemuyden te Lande ghetreden / sich van daer naer Vlißingen ghetransporeert / ende woorts / syn Excellentie liggende op Ancker woort Rammekens gaen vinden / alwaer sulck een Armade / ende groote menighe van schepen ende zeplen gesien is gheweest / als niet geloofst werdt dat oopt mensche die leeft / op eenen tijdt by malhanderen ghesien heeft.

Ten daghe woortscheyen is aldaer tot Rammekens in deliberatie overlept / hoe men het Leegher ten seckersten ende op 't bequaemste soude mogen in Vlaenderen transporeeren / om te Exploiteeren het woort-ghenoemde Deseppn / ende alles geconsidereert ende overwooghen zijnde / als men in soodanige ghe-richtige saken behoort te considereeren

ende te overwegen / is nae verscheyden woortscheyen / ten aensien dat den windt contrarie was / ende andere difficulteyten die ter Zee souden moghen vallen / eyndelicken geresolveert om met langhe stil te ligghe de Landen in geen noodeloose kosten te brengen / ende den byant tijdt te gheben sich in die Quartieren te verstercken / dat men het Leegher soude aensetten tot Philippinen, ende van daer te Lande tusschen Gent ende Brugghe deur / naer Oostonde doen marcheeren.

Dien volgende dan heeft syn Excellentie sich den 21 met het Leegher begheben naer Philipijnen woortscheyen / hebbende den byant het Fort aldaer op de eerste sommighe van den Welgheboren Heere / Graef Ernst van Nassau, &c. (die d'aband-guarde van de schepen belepde ende commandeerde) overghegheben.

Den 22 Junij is syn Excellentie met het Leegher gearriveert tot Philippine, omtrent den middaghe: hebbende de aband-guarde alreede het Fort ingemen / sulck dat de soldaten daer met haer zijde geweer upt getrocken zijn / wesen de omtrent 30 of 40 sterck. Des selven dach heeft syn Excellentie 't boert ende waerde volck doen upt de schepen komen / welck geschiede in vijffuren tijt / dat al het Leegher / so te boert als te peerde ghelander was. Als nu al het volck ghelander was / heeft syn Princelijcke Excellentie de schepen ontslagen / ende gewaerschoot / dat sy haer met den eersten van de Wal souden begheben / op dat / soo waenner het Leegher betrocken ware / haer schepen van den byant niet en mochte beschadicht worden / ofte in byant geraken / daer na heeft syn Princelijcke Excellentie syn volck ghemonstert / ende omtrent twintigh dupsent kloecche ende wel ghemonterde mannen sterck bevonden.

Ende syn Genade Graef Willem Lodewijck was in Vrieslandt / ende den Graef van Hohenlo in Gelderlandt noch met veel volcks ghelaten / om de selvige Landen woort eenigen inbal ende schaden te bewaren: syn Princelijcke Excellentie, is woort het gantsche Leegher ghetreden / ende de soldaten aen-ghesproken ende afgebraght: Of daer eenige waren die haer te beklagen hadden over de betalinghe, ofte die geen ghelt ghekregen en hadden, datse louden sprecken; want mijne Heeren Staten, waren daer tegenwoordigh om haer-lieden goet contentement te doen: Waer op datse geantwoort hebben wel te vreden te wesen, ende voor hun wilden leven ende sterven.

Ten selven dage zijn de Heeren Staten

Philippine
geeft hem
over.

De Heere
ghelander
zijnde / want
de Windt is
vroegde.

1600. ten Generael / van Vlissinghen t'zepl
ghegaen zijnde / tot Philippijnen gearri-
beert na dat 't Leger al gelandet was /
ende Quartier gemaect hadde. Doozt
is aldaer des abondts met het Doozt
aen alle Regimenten belast geworden /
dat hem een peder booz ses daghen met
Dibzes soude versien.

Marcheert
met sijn Lee-
gher naer
Assenede.

Den 23 is het geheele Leger op ghe-
trocken van Philippine, naer Assenede,
een Dorp niet verre van 't Sas van Gent,
wesende aldaer by de abant-guarde /
booz d'aenkomste banden principalen
Leger / by Appointementen verobert /
seker kasteelken met omtrent veertigh
mannen beset. Die van 't Sas booz 3.
een Embuscade ghemaect hebbende /
kreeghen wel dertigh ofte veertigh van
onse soldaten gevangen / maer daer-en-
teghen soo wierden op den abondt ver-
schepden gevangen en soo van Papen /
Bailliuwen ende anderen / by den on-
sen wederom inne ghebacht / onder de
stadt van Gent gehaelt zijnde.

Dan daer
naer Eeckel-
loo.

Den 24 is het Leger gheheel boezgh
tot Assenede op gheboezghen / vertret-
kende naer Eeckeloo, ghelegghen op de
passagie tusschen Gent ende Brugge,
aldaer des moezghens / als sy des nae
middaeghs teghen den abondt in het
Quartier quamen / ghepasseert waren
seben hondert Soldaten / ghelicht upt
de Schantfen booz Oostende, ende ge-
sonden naer Gent, om van daer bin-
nen 't Sas te gaen / overmits den by-
andt opinie hadde dat men 't Sas souden
aengripen.

Daer Male,

Den 25 is den Prince met het Leger
ghetrocken van Eeckeloo tot Male, by
Brugge, alwaer de onse booz de Stadt
hebben wegh ghehaelt veele Beestia-
len / ende oock eenighe ghebanghens
bekomen. Wy hadden aldaer in den
Abondt-stondt een klepne Alarm booz
misverstandt van eenige Doer-lupden /
de welke meenden haere Paerden in
de Weyden ghejaeght zijnde / by den
byandt ghenomen te zijn / waerom de
selfde Alarm ober sulchs terstondt ge-
seffert is.

Iabbeke.

Den 26 marcheerte het Legher dicht
booz by Brugge, binne scheuts van het
Canon / naer Iabbeke. Die van Brug-
ge hebben dien dagh seer vele naer het
Legher gheschooten / doch geen schade
gedaen / alleenlijck aen eenen Mulettrier
van sijn Excellentie die twee dagen daer
na overleden is. Lieten sich daer bene-
bens met eenighe troupen ruyters sien /
maer bleben soo verre byten scheuts /
dat de onse / hoe wel met byerighepdt
daer op blammende / haer niet aen-
koo men noch eenich boozdeel doen konden.

Op den weghe tusschen Brugge ende
Iabbeke, kreegh sijn Excellentie adber-
tentie dat die van der Schantse van
Ouderborgh verlopen waeren / waer
ober wy op den seben-en-twintighsten /
met het Leger van Iabbeke derwaerts
zijn gemarcheert / hebbende sijn Excel-
lentie de selve schantse / als op de passa-
gie naer Oostende ligghende / provisio-
nelicken met twee Compagnien doen
besetten. Die banden Fortressen Plaf-
sendale ende Bredene, waeren mede
gaen loopen / hebbende die van Bredene
ghequiteert ende achter-ghelaeten vier
stukken geschuts / de hupsen ende hutten
met Dibzes / Ammonitie ende andere
behoefsten verbrandt / sonder eenighen
byandt gesien te hebben.

Oudenborgh.

Dit albus gheschiet ende verlopen
wesende / zijn de Ho. Mo. Heeren Sta-
ten Generael met haer ghevolgh / ver-
gheselschapt met den Heere Gabe van
Solms, die met acht Compagnien ruy-
teren / ende de regimenten Francopfen /
Waelen / Zwieters. Item / van den
Colonellen Gistelles ende Huchten-
broeck, die dien dagh d'abant-guarde
voerde / boozs ghetrocken / ende des na
middaeghs met goeden boozspoedt bin-
nen Oostende ghekoomen / daer van
den Heere Almachtigh gedanckt moet
zijn / blijvende sijn Excellentie met den
principalen Legher ondertusschen noch
tot Oudenborgh.

Wy hebben de Dorpen ende Ghe-
huchten langs onse passagie / verwoest
ende desolaet ghebonden / ende vele
ruinen van schoone hupsen / sonder dat
erghens eenighen Woer oft pemandt
andere te hups was / dan alleenlijck
een Koller tot Eeckeloo met sijn Huys-
Vrou, wesende twee bedaeghde per-
soonen tot loopen qualich gedisponeert.

De Woeren ende hupsflupden waren
al-omme verlopen ende wegh- ghe-
blucht / verstaecten haer in eenighe af-
gheworpen hupsen / Boschagien ende
wildernissen upt groote byese / al hoe
wel dat den Baroen Pieter Sedinaski,
Sergeant Major / van het geheele Le-
ger / met eenighe ruyteren gheburchte
Billetten booz upt gesonden ende ghe-
stroot hadden: waer by de hupsflupden
upt den naeme van sijn Excellentie be-
looft wierde / dat haer van het Legher
geen hinder ofte schade aen-ghedaen en
soude werden / indien sy de soldaten Vic-
tualie ende noodduyst wilden toeboe-
ren / 't welck haer betaelt soude wer-
den: maer ter contrarie doende / dat
sy te verwachten hadden / dat hare hups-
sen in byandt ghesteecken souden wer-
den. Maer het scheen datse de Bil-

A a 2

letten

1600. Ietten niet ghekreghen ofte niet hebben ofte willen ghehoorzamen / want peder heeft hem wegh ghemaecht ende verseecken : ende waer dat yemant van het Leegher achter bleef ofte ter zijden upt dwaelde / hy was man ofte Vrouw / daer saeten sy terstondt op ende sloegense doot sonder ghenade. Waer ober de soldaten vast al-omme den rooden Baene lieten kraepen / het welck andersints niet en soude gheschiedt hebben / alsoo dat sy luden selfs oorzaeck van haer verberf ende armoede waren.

Het Krijchs-volck kreegh menighe van Roepen ende andere Bestialen : sulcks dat het vleesch by het Leegher in meerder oberbloet was / als Wijn ende Bier. Den eersten nacht als ons Leegher tot Affenede was / goldt een Pot Biers ses stupbers / den tweeden nacht-leeger tot Eeckeloo twaelf / ende volghens tot Male ende Iabbeke 18. 20.

Dzie Roepen
booz een
Pot Biers
ghebruyt.

tot 26 stupbers toe. Oock is op desen tocht ghesien dat dzie Roepen booz een Pot Bier gepresenteert wierden / ende noch niet te behoomen was. Daer wierde tot Male een Roe om een stooter verkocht / ende ghemolcken zijnde / gaf den verhooper weder booz de melck dzie stupbers.

Ondertussen dat desen tocht te lande geschiede / ist gebeurt dat den 24 Junij omtrent veertigh scheepen met Boetelaers ende Bagagie gheladen zijnde / gheaccompagneert alleenlijck met het Oorlogh-schip van Capiteyn Adriaen Banckert / tot Vlinssinghen af voeren / om naer Oostende te komen : daer op de Galepen van Sluys toe-geleijdt / ende den 25 ober de twintigh van de selve scheepen achterhaelt ende ghekreghen hebben / daer sy de personen ende goederen upt ghemomen / ende de scheepen in brandt ghesteecken hebben. Den booznoemden Capiteyn Banckert ten uptersten sijn dehoir doende tot resistentie van den byandt / is met een-entwintigh van sijne soldaten doot ghebleven / ende het schip niet tegenstaende dat seer booz-schooten ende ontramponeert was / is noch met een deel gequetste tot Oostende aen-gekomen.

De Sluys-
seje Galepen
nemen eenige
scheepen.

Den 26 is den Admirael den Heere van Warmont met de principalevloote / daer de provisien van bivres / gheschut / Ammonitie / ende andere dierghelijcke behoeften in waeren / in verseecktheit binnen de haven van Oostende ghearriveert : sulcks dat het Landt by het neemen van de boozschreven scheepen / weynigh schade gheleden heeft / ende het verlies over particulieren gegaen is / zijnde daer van selfs oorzaecke

om dat sy waren booz-ghelooopen / ende op de principale vloote / die met ghe-noeghsaem ghetal van Oorlogh-scheepen verseeckert was / niet en hadden ghewacht.

Keerende nu weder tot de saecken te lande boozder ghepasseert / is gheschiedt dat den Heere Graef van Solms, den 28 Junij met acht Compagnien ruyteren ende vijf Regimenten voet-volck / daer mede sijn ghenade des boorighen daghs de avant-guarde hadde / heeft gaen beleegheren de schantse ghenoeemt Albertus, liggende omtrent een upre gaens van Oostende in de Dupnen / op de passagie naer Nieupoort, wesende niet gheheel groot / maer seer bequaem ende redelijck sterck.

Den 29 na dien sijne Genade 't selfde fozt met vier halve Canons had doen beschieten / ende eenighe geringe Wesse ghemaecht was / heeft den Capiteyn Neron, aldaer Garnisoen houdende / den Trommel doen slaen / ende versocht te Appointeeren / ende nae eenige sprake ober ende weder ghehouden / is hem geaccordeert upt te trecken met Bagagie ende ghewep / soo veel sy draghen konden / mits achterlatende 't Waendel ende onder belofte van in ses Maenden in Vlaenderen niet te sullen dienen.

Den 30 ende laersten Junij is de meer-gemelde Graef van Solms, met de avant-guarde achtervolghens de ordje by sijn Excellentie ghegheven / gaen belegeren de haven van Nieupoort, ende in-ghenomen de forten aldaer / wesende sijn Excellentie den selven dagh des mogghens gheheel vzoegh met sijn leegher op-ghetrocken van Oudenborgh, naer Nieuwendam, een schantse niet verre van Nieupoort, om die in te neemen / ende van daer nae de selve Stadt te gaen. Maer alsoo sijn Excellentie belet zijnde deur 't water / aldaer niet en konden passeren / is deur eenen anderen wegh te rugghe ghekeert / naer het fozt van Albertus in de Dupnen / ende den abondt op handt weesende / met het leegher aldaer vernacht.

Den eersten Julij is sijn Excellentie des mogghens gheheel vzoegh met sijn leegher van daer op-ghetrocken naer Nieupoort, cude heeft terstondt oeder ghestelt op de boozder beleegheringhe ende besluptinge der selver Stadt / booz soo veel naer de situatie ende gelegentheid der plaetse geschieden konde.

Mer ick boozt bare in dit verhael / soo moet ick eerst beschrijven wat de Eertz-Hertogh ghedaen heeft / hoorende dat sijn Excellentie hem dus onberseens in Vlaenderen gheballen was / 't welck sijn

Den Graef
van Solms
komt booz
Nieupoort.

Den Hertog
rust hem tegen
sijn Contrite.

1 6 0 0. **zijn beste Melck-koe is.** Ick segghe onberfeng ende onberwacht: want / hare Hoogheeden hoorende dat de Staten ende **zijn Excellentie** ghereedschap maecten / om te velde te trecken / bermoeden gantschelijck / dat het op Rhijnberck ofte op de Steden aen den Maeslant / in het Over-quartier van Gelderlandt gelden soude. Doch / siende dat het op Vlaenderen ghemunt was / soo heeft Albertus stracks eenighe van **zijn** Colonellen ende Oversten gesonden aen sijne muptineerende Soldaten / om haer te bewegen ende te bewilligen / dat sy immers hem deesen noodtwendighen Tocht ende Dienst niet af-slaen en souden / dewijle hy den Wpandt nu in het bloote Veldt hadde / op gelijcke voordeel ende plaetse / daer sy langhe ghewenscht hadden hem eens te mooghen krijghen. De Certs Hartoghe beloofde / dat hy haer selfs soude aen-boeren / ende dat hy **zijn** Leeben by haer woude waghen. Immers hebben het des Hartooghen Af-ghesondene soo wijsd gebzacht / dat sy hooz - eerst de Muptineerders van Dieft, ende noch eenige andere hebben willigh ghemaect: De Waelen beloovende negen Maenden Solts te betalen: De Italiaenen / Spaengiaerden / ende Dupdtschen / beloofden sy bol te betaelen / maer op termijnen / in negen Maenden tijds. Die van Dieft en wouden niet marcheeren onder hare ghetwoonelycke Capiteynen ende Officieren / maer onder haeren Eleto, ende onder een groote nieuwe Banier / die sy tot dien eynde hadden doen maecten: Splieten besettinge in Dieft ende elders / als oock haren Cros ende Waggagie.

Alle de Muptineerders / die willigh gemaect wierden desen Tocht te doen / waeren sterck booven de twee dupsendt Man / soo te voet / als te paerde / ende sy zijn te Langer-brugghe by Gent ghehoomen / daer hooz eerst het Rende-vous ofte Loop-plaetse van des Hartoghen Volck berordineert was. Hier zijn op den 28 Junij by-een gekomen omtrent veertighen hondert Paerden / ende elf dupsent te voet / al t samen out Krijchsvolck. Den 29 is de Infante met den Hertoghe hooz het Leeger gereden / ende sy heeft het Krijchs-volck aen-gesproken ende vermaent vroomelijck te bechten tegen de godtloose Ketters / ende tegen haere Rebelle / t welck Godt en sy vergelden souden.

Heerende nu wederomme ter plaetsen daer wy het Leeger van **zijn** Excellentie gelaten hebben / sullen wy hooz verhaelen wat aldaer gepasseert en verloopen is.

Des naer-middaghs is aen de Ho. Ho. Heeren de Staten Generael tijdinghe ghehoomen dat den Certs Hartoghe Albertus, onder-tusschen by den anderen gebzacht hebbende ober de tien dupsendt Man te voete / ende 1500 te paerde / met de selve was ghehoomen hooz Oudenborgh, op welcke tijdinghe vier van onse Compagnien in t Fort Plassendale, te hooren by den Wpandt verlaeten / ende de Garnisoenen binnen Oudenborgh, bestaende in ses Compagnien Doet-volck ende twee Cornetten Paerden (die **zijn** Excellentie op t berreck van het Leegher goet ghebonden hadde daer te laten) ghedzonghen zijn getweest / de Plaetse by appointement ober te geben / ghelijck oock doen moesten twee Compagnien leggende in een Schansse tot Snaeskercke, op de Passagie langhs de welcke **zijn** Excellentie des boorigen daeghs met het Leegher getrocken was. Ende hoewel de voozschreben Garnisoenen van Snaeskercke goede Krijchs-belofte was toe-geseydt ende geaccordeert / datse met hare Wapenen ende Waggagie / achter-latende alleentlick de Waendels / souden by de liber vertrecken / wessende het Appointement by den Certs Hartoghe selfs ondertepkent. Zoo is hun nochtans daer in geen gheloof ghehouden / maer zijn hooz de Rupteren / die van haere Compagnien waeren af-ghedzeben / (als willende hare trouloosheydt ende moozdt-dadighen aert betoonen) deese twee Compagnien van Snaeskercke, met haere Capiteynen / Bussigni ende Hans van Eyndhoven, *contra datam fidem*, schandelijken gemassacreert ende vermozdt geworden: Daer bit Kapport van eenighe wepnighe Soldaeten ontloopen ende naecht binnen Oostende ghehoomen zijnde / hebben de Ho. Ho. Heeren Staten **zijn** Excellentie per poste t selve veradverteert / om **zijn** Trouwen by den anderen te houden / ende op des Wpands aen-komste verdzacht te zijn.

Den Certs Hartogh Albertus, dit mozden vernoomen hebbende / en was niet wel te breezen / datmen **zijn** Belofte verbzoochen hadde / sonde een van de Heeren die by hem waren / om den Massacre te verbieden / maer te vergeefs: Bruges die met **zijn** volck te Bredene lagh / verneemende hoe het met die van Snaeskercke was af-gelooopen / ende wertende dat de Schansse daer hy in lagh / niet houbaer en was / soo is hy daer uyt-ghetrocken als den Wpant op hem aen-guam / ende hy heeft hem met **zijn** Volck binnen Oostende ghesal-

A a 3 verrt.

Albertus
komt meeds
te velde.

Twoe Com-
pagnien tegh
belofte van
den Wpand
vermozt.

1600.

beert. De Colonel Piron heeft door Capiteyn Wageman zijn Excellentie bewittigt / dat den Opandt aen-quam marcheerden. Wageman quam midden in der nacht by zijn Excellentie ende septe hem sulck / die het eerst niet en woude gelooven / maar hy septe hem soo veel beschepts / ende daer quamen stracks soo veel Boodschappers / dat hy het gheloooven moest / derhalven soo heeft hy op alles goede ordere ghegheben. Insonderheyt heeft hy het Fort Albertus met stercker Garnisoen beset / ende met bivres / ende amonitie ghenoeghsaem versocht ende versien. Oock heeft zijn Excellentie daerelijck synen Cosijn Graef Ernst van Nassau met Edmonds Schotsche Regiment / het Zeensche Regiment onder den Heere Charles van der Noodt, ende eenige van de Compagnien die upt de overgegebene Schanssen gekomen waren / met vier Venden Paerden ende twee halve Canons / gesonden nae Oostende aen / om de Brughe ende pas van Lessingen by Albertus Schansse in te neemen ende te bewaren / om alsoo de Spaengiaerden soo langhe op te houden / tot dat hy syn Volck weder over de Haven van Nieupoort soude ghebracht hebben : Maer eer Graef Ernst daer konde koomen / soo hadde de Opandt de Passagie al in-genomen ende beset. De Spaensche syn heel sterck ende wel ghemoet op Graef Ernst ende syn Volck aen-geballen / moedigh ende trots zijnde om dat sy haer Leeger en Getweldt op den Rugge hadden / ende sagen datter geen Volck meer by der handt en was / daer Graef Ernst op konde wijcken. Immers / nae dat Graef Ernst met syn by-hebbende Krijchs-volck eenen tijdtlanck met den Opandt kloekelijck gebochten hadde / soo moest hy de Banerupmen / ende is soo dapper gebolght gheweest / dat syn Volck in dis-ordre gheraecte. Daer ginck het op een moorden / de Spaensche niemant verschoonende : soo dat daer in heeten bloede wel acht hondert Schotten doot bleeben / met seeben Schotsche Capiteyns : te weeten / Stuart, Barclay, Kilpatric, Andries Murray, Michiel, Nisbet, ende Strachem ; Behalven de Lieutenanten ende andere Officieren. De vijf Capiteyns bleeben doot in den eersten aenhal / maar Barclay ende Murray wierden door-stecken nae dat sy lange ghehanghen hadden gheweest. Van des Heeren van der Noodts Regiment blebender omtrent honderdt ende achtiën Mannen / daer onder gereckent deese drie Capiteyns / Turqueau, Walrave,

Den Prince
sent eenighe
Compagnie
om den Op-
andt den pas
te beemenen.

De banden
Opandt ghe-
sagen wer-
den.

ende la Grappe, ende hier-en-booven 600. noch wel honderdt van Colonel Piron ende Bruges volck : Zijn Genade Graef Ernst van Nassau is met de reste van syn volck ontkoomen. De Spaensche door dese Victorie moedigh geworden zijnde / swoeren malkanderen tot den laersten Man by te staen / ghelijck sy oock te hooren het Sacrament daer op ghenoomen hadden / sweerende dat sy niemant in het leeven laten en souden / van den Prince Maurits, ende synen Broeder Graef Hendrick, den eenen om dat hy sulck een dapper Krijchsmans was / den anderen om syne Jonckhepde. Of wel dit massacreeren haest ghebaen was / soo heeft eben-wel syne Excellentie hier meede eenighe upren tijds gewonnen / die hy ge-emploeeert heeft om syn Volck over de Haven van Nieupoort te brengen / ende alles in orde te stellen tegens dat de Opandt aenquam / die oock eenighe upren verlete met te beraedtsaeghen / hoe hy syn Volck / door wat wegh / ende in wat Ordre / tot den Opanden aen-lepden soude.

Den tweeden Julij is geschiedt den bloedighen Slagh omtrent Nieupoort, waer van 't verhael in de volgende Beschrijvinge volgen sal.

Den derden Julij omtrent neeghen upren / quam syn Excellentie persoonelijcken binnen Oostende, gebangen met hem brengende Don Francisco de Mendoza, Admirante d'Arragon. Ende nae dat de Ho. Mo. Heeren Staeten syn Excellentie van de verkregene Victorie hadden congratuleert / heeft de selve begeert wederom een Vancksegginge gedaen te worden / gelijk oock terstondt gheschiede in Francopsche Tale / verklarende tot dien eynde den hondert seftienden Psalm Davids : De Vancksegginghe ghebaen weesende / is den Prince met den Admirante gheloomen by haere Mog. Ed. de Maeltijt houden / blijvende het Leger gelogeert in de Duppen / booven de Schansse van Albertus. Daer zijn dien Dagh / als oock des voortighen daeghs / veel Ghebanghens / oock van Qualiteit / die upt den Leegher naer Oostende ghebracht wierden / soo binnen als buuten der Stadt / by de ober-gebleeben Schotten ende ander Soldaten / (die den Opandt te vooren tegens Krijchs-gebruyck mis-handelt ende ghetpranniseert hadden) haren Meester ontwelicht / ende tot rebengie van haer leedt / needer gemaect geworden.

Den vierden ende vijften / ondertuschen dat sich het Leeger wat refrescheerende

Den Prince
komt binnen
Oostende.

1600. rende was / is sijn Excellentie binnen Oostende ghebleeven / om met haere Hooghe Mooghende sich te beraedt-slaeghen / ende op alles behoorlijcke oorde te stellen. Dien selven daghe is men besigh gheweest met onse Vooden te begraven / verbinden ende het verspreiden van de Shequetsten / over-leeheringe vande Gebangenen / die tot een seer groot getal van veel honderden in de kercke als andere plaetsen vergaert / ende by den anderen ghebracht wierden. Zijn hoofts veel Vaerden / Waepenen / ende ander Wapen-goederen (in de Slagh veroverd) verhoort. Men heeft oock meenichte van Spaensche Mantels / Mandillen ende ander Accoutrements gesien / die den onsen niet qualijk te passe quamen.

Sijn Excellentie komt weder boez Nieuwpoort.

Den seften des moeghens is sijn Excellentie met het Leegher wederom opgetrocken nae Nieuwpoort, ende sich gelogert boez de selve Stadt in sijn hoorige Quartier / sonder datter dien dagh als de volgenden nacht / bermides den continuieren Regen ende quaet wederpet sonderlings heeft kommen upt - gherecht werden. Des naer-middaeghs is oorde ghestelt op 't verhoeren van de Gebangens nae Hollandt / ende oock den Admirante te sekerpe ghebracht / wofende by eenige van haer Mo. Ed. tot aen de Nachte van 't Oorlogh-schip geranduisert.

Tusschen den seften ende den seibenden is secker Slupshen / liggende boez de Stadt op de zijde van de Haven in - genomen / daer by van den onsen eenigh Geweer / Mantels / ende andere Bagage by den Vpandt achter-ghelaten / gekregen worden.

Den seibenden is van Graef Frederic van den Berge, eenen Brieven aen sijn Excellentie ghehooren / versoekende consent van pemandt te mogen sependen om te gaensien oft onder de Vooden noch eenighe Capitennen ofte andere principale Hoofden souden mogen gebonden werden / ende hoofts oorde souden mogen werden ghestelt tot begravinghe van de Vooden / op ende omtrent de plaetse van den Slagh / noch booven d' Aerde liggende.

Op den Abont is by hare Mo. Ed. ghehooren den Admirael Justinus van Nassau, met Credentie-brieven van sijn Excellentie / ende upt krachte van dien eenighe saerken aen-dienende / daer op de selve resolutie versochte. Naer alsoo hare Mo. Ed. al boorens daer op te disponieren / noodigh achten met sijn Excellentie te communicieren / hebben tot dien eynden Conbop ontboden.

Tusschen den seibenden ende achtsten 1600. is secker half Maenken / Boezdt-waerds de Haven boez de Stadt gelegen / den Vpandt af-ghenomen / met verlies van ses ofte acht Mannen ober weder zijden.

Den achtsten des moeghens is het Conbop van vier Vaenen Ruyteren ghehooren / ende sijn haere Mo. Ed. met de selve van Oostende naer 't Leeger boez Nieuwpoort ghereyst / ende aldaer met sijn Excellentie vergaert / ende ober 't ghene dat de boez-schreeven Admirael Nassau hadde des boorighen daeghs aen-gedient / in beraet-slaginge geweest.

De Staten koomen by den Vpandt boez Nieuwpoort.

Op den abont wierden omtrent 25 Soldaeten met Springh-stocken ende boez-sagers / by haer hebbende twee Wagens / geladen elck met een schuyt ende andere Bereedtschap af-ghereydt / om eenighe Bruggen Zuydt-West-waerts van der Stadt ghelegen / in brandt te stecken / ofte te ontramponeeren / welcke eens-deels volbracht is gheweest / maer en heeft niet 't eenemaal ge-effectueert konnen worden.

Den Vpandt heeft dien nacht groote Oer-tepcken ghebaen van de Toorn der Stadt / ende oock seer veel van een Sabelijn Boezdtwaerdt der Stadt gelegen / gestooten / om den onsen hare Approchen te beletten / die gelijckewel wepmigh schaede deden. Naerhandt heeft men deur Gebangens ende andersins vernomen / datter dien nacht versterkinghe van Barnisoen binnen der Stadt gebacht was / ende ter oorzake van dien het Oer-tepcken ghebaen is geweest.

Den negenden / naer dat haere Mo. Edele met sijn Excellentie de Maeltijdt ghebaen hadden / sijn sy weder naer Oostende ghetrocken / passerende de Brugge te voete ober de Haven / ende latende de Waeghens met het Conbop van de Ruyterpe volghen. Den Vpandt heeft veel met grof Gheschut naer de selve gheschooten / sonder nochtang pemandt gheraecht te hebben / dan alleenlijck een van de Brugge schuyten in den Vpandt gebacht.

Mijn Heeren de Ho. Mo. Staten / onder-tusschen dat de Wagens volghden / een wijle tijds de Wapenen passerende inne waers te voete / bonden sy aldaer sulcke meenichte van doode Lichamen / dat het afgrijpselijck was om sien.

Op den Abont sijn Excellentie gheadverteert wofende / dat den Colonel la Bourlotte met twee duysent Soldaeten op de aen-tocht was / om een proebe te doen

1600. doen ende binnen Nieupoort te komen / heeft terstondt alle de Wachten doen dobbelen / ende teghens soodanighe des Wpandts booz-nemen behoorlycke oorde gestelt / soo veel eenighsins mogelyck is geweest.

Den tienden ende elfden en is niet sonderlinghs ghepasseert / dan / dat de Wppochten noch al geboozdert zijn / na dat de ghelegentheidt van het quaedt reeghenachtigh Weeder / heeft willen toe-laten.

Des nachts tusschen den elfden ende twaelfden Julij / is binnen der Stadt gekomen het Regiment Doet-knechten van den Marquis de Varrabon, ende wierden als - doen drie Wper-tepckenen van den Cooren gedaen des volgenden daeghs.

Den twaelfden deede den Wpant een stercken upbal op onse Trenchen / ende dat met sulck een furie / dat de Soldaten daer inne liggende / de blucht namen / ende op de principale Wachten wijcken moesten. Den Alarm dan aen-gegaen zijnde / hebben de onse sich met wackerheidt tot schermutsen gheboeght / terstondt den Wpandt aengheballen / den selven in confusie ghebracht / ende tot in de Hampe van der Stadt-poorte in-ghejaeght / zijnde aldaer ghebleven den Obersten Lieutenant / ende twee Capiteynen van den boozschreben Regimente / met verschepden Soldaten.

Als nu dat boozschreben Regiment van den Marquis de Varrabon, boven de booz-gaende versterkinge van Barnisoonen binnen Nieupoort was ghebracht / ende noch daeghelijcks meer Wolchs daer binnen koomen konde / overmits de Stadt op d'een zijde van weegen der gheboockene Landen ende andere incommoditeyten / soo niet en was te besluypen / of den Wpandt sonder t'elkens Wolck in-brenghen konnen. Soo heeft sijne Excellentie in de continuatie van de Beleggeringe veel swarigheidt ghevonden / ende is derhalven den dertienden des moeghens binnen Oostende ghekoomen / om de Heeren Staten Generael soodanighe swarigheeden boozte dzagen / ende der selver advijs te verstaen. Naer onderlinge communicatie is goet gebonden gheweest / terwile het Regiment van den Obersten Wijngaerden, met noch vijf Compagnien Ruyteren versch aenghekoomen / ende ons Leegher daer meede versterckt soude zijn / datmen de Beleggeringe noch soude continueeren ; ende naer dat sijn Excellentie met sijn Heer Woeder den Prince Frederick

Hendrick, bp haer Mo. E. de Maeltijt 1600. ghebaen hadde / soo zijn sy des naer middaeghs weder naer het Leegher vertrocken. Ondertusschen dat nussijn Excellentie binnen Oostende was / hadde den Wpandt weder een up-bal ghebaen / op t' Quartier van sijn Genade Graef Ernst van Nassau, maer niet soo sterck als des voorighen daeghs / ende wierde terstont weder binnen gesaeght / met verlies van eenige Bebel-hebbers ende Soldaten.

Den veertienden ende vijftienden is men doende gheweest met het maerken van drie Schanghens in plaetse van de Waterpen / om alsoo het Gheschut in goede verseeckeringe te hebben / ende booz het vernagelen ende tegen anderz inconbenientien te beschermen / zijnde ondertusschen de Stucken die al-reede aen t' Landt waren gebacht / weder te scheepe gedaen.

De Ho. Mo. Heeren Staten Generael / niet siende tot Oostende ofte in die quartieren met hare tegenwoozvigheyt eenig boozdeel of pzoft meer te koomen doen / en dat de saken banden Lande in t'ghenerael niet diende stille te staen ende onbeboozdert te blijben / hebben ghereedtschap ghemaeckt om des anderen daeghs te vertrecken / wessende den Heer Advocat van Oldenbarneveldt, s middaghs de Maeltijt ghebaen zijnde / naer sijn Excellentie in t' Leegher ghebaren / om noch eens met de selve te spreken / ende is des Wpandts weder binnen Oostende ghekoomen.

Den sestienden Julij des moegens / is weder bp hare Mo. E. tot Oostende ghearriveert den Admirael Nassau, van wegen sijn Excellentie aen-bienende nieuwe difficulteyten vande Beleggeringe te continueeren : waer op gedelibereert zijnde / is aen sijn Excellentie geschreeven / dewijle deselbe de saek was t'eenemael in handen ghesteldt : om daer inne te mooghen doen als hy tot s' Lants meeste boozdeel ende dienste soude bevinden te behooren / dat in cas van op-brecken des Leegers soze gedragen mochte werden / dat alle gereedtschappen / materialen / ende andere des Landts Leeghers behoeften / bp tijds te scheepe ghebaen werden / tot verhoedinge van schade / waer meede der boozschreben Admirael terstondt weder is vertrocken.

Des naer middaeghs omtrent vijf upren / hare Mo. E. te scheepe gegaen zijnde / ende noch in de Haven van Oostende, wessende / heeft M. Marten Stalmeeester in aller haeste koomen aenrijden / ende advertentie ghebaen / dat sijn

De Staten
vertrecken
op Maer-
den naer
bure.

Mercken
waerom sijn
Excell. van
Nieupoort
vertrocken
is.

1600. **zijn Excellentie in Persoone** vooz hand- den was / ende haere **Mo. Ed.** noch geerne selfs soude spreken / ende vol- gens met **zijn Heer Broeder** aen-geho- men woefende / is den **Heere Advocaet** Olderbarnevelt met den **Heere Santen**, ende eenige andere te lande gheset / en- de hebben met **zijn Excellentie** een wepnigh tijds in propoofte gheweest: daer nae ooslofneemende / **zijn** sp wee- der t' scheepe ghekoomen. **Sijn Ex- cellentie** hadde aldaer aen-ghedient ber- schepden reden en ende oosaken / waer- om de selve niet konde goet binden lan- gher vooz **Nieuport** met het **Leegher** te blijven / ende t' selve sonder den **Lande dienst** te doen / te hazardeeren en te laten consumeren / maer dat hy resolutie ge- noomen hadde van daer te vertrecken / ende het **Leegher** te brengen vooz de **Schanffen** by **Oostende**, ende vooz eerst aen te grijpen die van **Isabelle**, ende daer nae de andere.

Ende aen-
beeren in
Zelande.

Haere Moogh. Ed. van nae deesen af- schept t'sepl gaende omtrent seg up- ren des abonds / **zijn** s morgens den seventienden tot **Middelborgh** ghearri- beert / hebbende aldaer resolutie geno- men om naer **Berghen op Zoom** te rep- sen / ende aldaer den **Gecommitteer-** den van de **Heere Staaten Ghenerael** van de **Provincien** / ober de ander zijde tot **Bruyssel** bergaert / (te weten / **Heer Geraert de Hornes**, **Graefte** van **Bassingery**, **Philips Bentinck**, **Heere** tot **Bicht**, **Woffaert** des **Lants** van **Mont-** fort, ende **M. Hendrick de Coudt Pen-** sionaris des **Steede** van **Yperen**,) op haere tweede ernstige instantie audien- tie te gheben / daer toe den selven be- hoorlyche **Paspoozt** ghesonden ende aen- gheschreeben is geweest / sich te- gens **Vonderdagh** den **twintighsten** **Julij** binnen **Berghen op Zoom** te laten binden / zijnde metter haest ghesonden aen den **Commandeur Bax**, om met eenen erpessen **Trompetter** voozt te bestellen / ende teeghens de komste het **Hof** doen repareeren / tot loghee- ringhe soo van de een / als van de ander.

Den 18 ende 19 **Julij** / **zijn** haere **Moogh. Ed.** binnen **Middelborgh** ghe- bleven / ende ondertusschen aldaer ge- besoigneert ende gebaen t' gheene de sel- ve vooz den **Dienst** van den **Lande** be- bonden hebben te behooren / woefende ondertusschen van **Oostende** schrybens ende adbertentie ghekoomen / dat **zijn Excellentie** den 17 hadde begonnen vooz **Nieuport** op te breeken / ende den 18 vooz t' eenemaal met t' **Leegher** van daer was vertrocken tot omtrent **Oo-**

stende, om te gaen belegeren de **Schanse** 1600. aldaer / namelijk die van **Isabella**, soo voozschreeben is.

Den **twintighsten** **Julij** **zijn** de **Heer- ren Staaten Ghenerael** s morgens vooz van **Middelborgh** gerepst nae **Berghen op Zoom**, ende aldaer ghearribeert des naer-middaghs teghens den abondt; omtrent een upre; naer haere **Moogh. Ed.** arribentie **zijn** meede aenghekoo- men de vooz-schreeben **Ghedeputeerde** van d'ander zijde / sterck 23 in t' getale / ende **zijn** t' samen met haere **Mo. Ed.** des abonds by den **Commandeur Bax** ter maeltijt geweest.

De Gecom-
mitteerde
vanden **Sp.**
andt hebben
t' samen
maech met
de **Statem.**

Den een-en-twintighsten hebben **sp** haere **Brieven** van **Credentie** ober- ghe- leebert / en haeren last geopent / daer op des naer-middaghs wierde ghebe- soigneert / ende haere **Antwoorde** ge- prepareert. Des abonds **zijn** sp by haere **Moogh. Ed.** ter maeltijt geweest neffens den **Gouverneur** ende eenige vande **Magistraet** / ende haer andt- woorde by beslooten **Missiben** / daer men hun ghelycke wel Copie van heeft gegeven ontfangen hebbende / **zijn** den twee-en-twintighsten s morgens voozgh wederom vertrocken. Die van de **Magistraet** hebben haere **Mo. Ed.** dien dagh s middaghs op t' **Stadt-** hups getracteert / ende nae ghehouden maeltijt **zijn** sp te scheepe gegaen / en- de gebaren tot vooz **S. Annen-landt** / ende hebben aldaer anchor gheworpen / verwachtende den **Heere Advocaet Ol-** denbarneveldt ende den **Burgemeester** vander **Dussen**, die te lande deur na **S. Martens Vlych** waren gerepst om **zijn** **G.** den **Heere Graefte** van **Hohenlo**, al- daer woefende ende niet wel te passe zyn- de te besoeken / ende des morgens by de **Ho. Mo. Heeren Staaten** weder te kee- ren. Den 23 de vooz5. **Heeren** **Olden-** barnevelt ende **Burgemeester** vander **Dussen**, mede te scheepe gekomen zijnde / heeft men het **Anker** gelicht / ende zepl gemaecht / maer alsoo den **Windt** con- trarie was / ende men dien dagh niet soude hebben kunnen koomen tot **Dor-** drecht, hebben haere **M. Ed.** sich aen t' **Lande** van **Putte** laten aen-setten / ende repende ober de **Deeren** / **zijn** s abonds tusschen tien ende elf upren noch in den **Hage** ghekoomen / latende de **Bagagie** met alle de **Daendels** ende **Coznetten** (in den **Slagh** verobert) te scheepe volgen / met de **Klercken** / **Deur-waerders** ende **Boden** / detwelcke des volgenden daegs op den na-middagh in den **Hage** gearri- beert **zijn**: welke **Daendels** / **Coznetten** en eenige **Trompetten** den 28 **Junij** inde groote **Zale** van t' **Hof** tot een reutwige

De bekre-
gen **Daendels**
apt den belt-
slagh in den
Hage ghe-
bycht.

2 h memorie

1600.

memorie ende ghedachtenisse / van soo heerlijken ende booztreffelijken Victorie / die Godt Almachtigh op den tweden Julij den Landen genadelijck ghengunt ende gegeven heeft / op-gehangen zijn. Den selfden goeden Godt zy boozsulcke Wel-daedt in der Eeuwighheidt

gheloofst ende gheprezen / ende wil alle boozdere Exploicten ende Aenslaghen teghen haere Opanden segghenen / ende hare Mo. Ed. conserveeren in een gheduerige boozspoedige Regieringe / tot onderhoudinge van sijn H. Kercke ende der Landen Welstandt / AMEN.

1600.

Waerachtige Beschrijvinghe, van den
bloedigen Veldt-slagh, tusschen sijne
Princelijcke Excellentie

MAURITS van NASSAU,

Ende den Eerts-hartoghe

ALBERT van OOSTENRYCK:

Gheschiedt omtrent Nieupoort, in Vlaenderen.

Den 2 Julij, in den Iare Christi 1600.

1600.

En Eerts-hartoghe verstaen hebbende dat sijne Excellentie booz Nieupoort ghekoomen was / soo is hy in aller diligentie met sijn Leeger boozs ghemarcheert naer de Duppen / langhs den selven wegh dien sijn Excellentie ghegaen was / om alsoo recht deur naer Nieupoort te passeeren. Sijn Excellentie om den selven soo langhe als eenighsins mooghelijck was / op te houden / ende daer deur rijdt te ghewinnen / heeft op den tweden Julij des mozghens met het aankoomen van den daghe upt het Leegher booz Nieupoort ghesonden sijnen Heere den wel-ghebooren Heere / Graef Ernst van Nassau, met twee Regimenten Doet-knechten / als het Schotse / ende ten van de Zeeusche / met vier Coznetten Paerden / daer hare Mog. Ed. hy opzide van sijn Excellentie deden hy-boegen eenige Compagnien van de Garnisoenen tot Oostende, midtsgaders de gene die ghekoomen waren upt de boozschreven Forzessen van Oudenborgh, Plassendael, ende Bredene, om den Opandte te beletten het passeeren van de Brugge / ghelegen ober seker

Waterken op den Wegh naer de Duppen / omtrent het Forz van Albertus, ghelijck hier te vooren in het lange verhaeldt ende gheschreven is. Maer alsoo den Opandte booz haere aen-komste de Brugge al-reede in-ghenoomen ende sijnne principale Macht soo verre daer ober ghebacht hadde / dattet niet moghelijck en was / hem met soo wepnigh Volcks de passagie naer de Duppen te beletten / soo is 't dat de boozschreven Regimenten (hun bindende met den Opandte ge-engageert / ende te swack om langher het gheweldt van sijn gheheelen Leeger te konnen wederstaen / ten lesten / naer dat sy haer wel ende broomelijcken ghebraghen / ende als Irighs-lupden / met eeren / ridderslijcken ende kloeckelijcken ghebochten hadden /) gheslaeghen ende in de vlucht sijn gebracht geweest. Ober deese Victorie schreef den Eerts-hartoghe naer Brugge, dat sy de Abandgarde van het Volck van Graef Maurits gheslaeghen / ende den selven met de reste naer 't West-Quartier / soo wel besettet hadde / dat hy niet en soude konnen ontkoomen : waer ober noch dien selven dagh tot Brugge, ende daer naer in ander Steeden ghelupdet / ende ghetriumpheert wierdt / van de bekregen Victorie. Waer van hy

1600.

Den Eerts-hartoghe schryft hem selfs Victorie toe.

1600. hy daer naer het teghen-deel met syn groote schaede meer als te waer bebonden heeft.

Maer ober dese neederlage bonden haer de H. H. Heeren Staten ende andere goede luden binnen Oostende, in geen klepne perplexiteyt / considerende dat de Landen inden upersten perijckel souden hebben gheslaen / soo verree onsen Leegher hoo? Nieupoort, ende aldaer ober weder-zijden van de Habene / van den anderen herschepden ghecampert leggende / oock eenigh ongeluck hadde ober-koomen: 't welck meer te besorgen stont / dan men hoopte dat tet anders vallen soude. Ende terwyl len dat soodanighe extremiteten / daer menschelijke middelen schijnen te sapl gheeren / gheen beter remedie en is als syne toe-blucht tot den Heer der Heer scharen te neemen.

De Staten hebben Godt om hulpe en bystande.
Soo hebben haere M. G. Ed. sich met die van haren ghebolge / ende meer andere present weesende / in de Kamer van hare vergaderinge t'samen gheboeght / ende naer dat aldaer hy den Minister Uyttenbogaert een hyperigh Ghebied tot Godt Almachtigh / hoo? de bewarighe van den Persoon van syn Excellentie / syn Broeder / midtsgaeders / hoo? alle de andere Heeren ende krijchshoofden hy de selve weesende / ende hoo? het gheheele Leegher ghedaen hadde: hebben sy de saecke syne Goddelijke Majesteit beboolen / met verwachtinge van een genadige upt-komste der selver.

Den Certs hartoge van verhoeverdicht zijnde op het hoozdeel ende ghe-luckigh success / soo kozt op den anderen teghen den onsen ghehadt hebben: de / heeft hy hem in grooter haeste met synen Leegher hoozts nae Nieupoort ghetransporteert: gheen ander opinie hebbende / ofte hy soude den Persoon van syn Excellentie ende synen gheheelen Leegher / overmidts de hoozschyden Preeder-laeghe / verbaest ende in disorde binden / ende alsoo lichtelijck in confusie konnen brengen / ende slaen. Maer den Almachtigen Godt en heeft het selve niet ghewildt / ende ober sulcks tot conservatie van den Staat van den Lande ende consequentelijck tot bescherminge van syn Heylighe Kercke / daer inne ghenaedelijken hooz-sien / ghebende syne excellentie de Hoofdsichtigheyt / dat de selve hooz des Opandts aen-komste / alle de de Schepen van Nieupoort hadde doen af-baeren naer Oostende / ende hooztsyne Croupen ober d'ander zijde van de Haben van Nieupoort liggen-

gende / met het leeghe Water ober dese zijde hy den anderen gebzacht / met een coragieuse Resolutie den Opandt het Hoofst te bieden ende slagh te leeberen / dien volgende heeft syn Excellentie sich al-omme hy de Croupen gheboeght / de selve animeerende ende bermanende:

Dat sy den Vyandt voor haer, Nieupoort achter haer, de Zee aen de eene zijde ende het Water Yperlee aen de ander zyde hadde, sonder vertreck ofte eenige ander uyt-komste ter weerd, dan daer deur te slaen. Dat syn Excellentiens Reputatie, alle haer luyder Eere, Lijf ende Leeven, midtsgaeders des Landts Welvaert daer aen ghelegen was, dat sy doch vroomelijcken ende ridderlijcken souden willen vechten met een goet vertrouwen tot Godt van een geluckige uyt-komste, dewijl sy vochten voor de ware Religie ende behoudenissen van haere Privilegien ende Gherechtigheeden, tegen den Spaenschen Pharao die haer die beyde socht te ontnemen.

Den jongen Heere Graef Hendrick Frederick van Nassau, &c. te vier tijden maer sesten jaren ont zijnde / heeft mede de Walen ofte nieuwe Beusen / als weesende van syn Regiment / gecourageert / so deden desgelijck alle krijgs-obersten ende Bevel-hebberen.

Syn Excell. dede het Leeger 't welck hoo? Nieupoort lagh / ober de Haben marcheeren in deeser manieren:

Graef Lodewijck Gunter toogh eerst deur de Haben met vyf Daenen Ruyt-eren / daer van twee Compagnien Harquebusiers / stonden geavanceert naer den Opandt / ende omtrent de klokken upren schermuiften de selve teghen twee Cornetten Paerden van den Opandt: ende doen volghde alle de Carope / die noch niet te deegen op de Strandt was / als men den Opandt van de zijde van Oostende op de Strandt sagh aen-koomen / in-boeghen dat hy aldien den Opandt doen aen-ghedrukt hadde / hy soude syn Excellentie hebben konnen prebenieeren / eer het Doet-volck ober de Haben hadde konnen koddien / maer den Opandt niet wetende hoe veel volcks dat ober de Haben was / midts de Carope groote verduysteringhe maecte / bleef lange op de Strandt staen / daer deur syn Excellentie tijdt kreegh ober te brengen de Regimenten vande Engelschen ende vande Wytsen / die de Abandt-guarde maecten / met de Guarde van syn Excellentie ende de Guarde vanden Habene van Hohenlo, gecommandeert hy den Heere François Veer. Item / oock de

Menzhaerte van syn Excellentie tot het Leeger.

Syn Excell. siebt hem in slaghoorden om te slaen

Resolutie tot den slag.

1600. Regimenten bande Fransoysen / Walen / ende Switsers / die de Bataille maecten / ghecommandeert by den Graef George Everard van Solms, ende meest alle de reste van de Infanterie: de Regimenten van Graef Ernst, van Gistelless, ende Huchtenbroeck, souden de Arriere-guarde maecten / de twee Regimenten Gistelless ende Huchtenbroeck, behooren de onder het Commandement van Graef George Everard van Solms, waren ghelaeten door de Stadt van Nieuwpoort, om de selve beflooten te houden / met last / alles in ordere te blijven / ende op 't eerste bevel nae sijn Excellentie te marcheeren over een Brugge / die daer toe op Schuyten over de Daeben van Nieuwpoort ghemaeckt was.

Tot een naerder verclaeringhe van desen Slagh / sullen wy hier byvoeghen / de Slagh-orden van sijn Excellentie / de welcke was gheordonneert in deeser wyse:

Avant-Guarde van Sijn Excellentie.

Graef Lodewijck van Nassau, Broeder van Graef Ernst, hadde den last van de Avant-Guarde te paerden / by sijn Lieutenant Generael van de Infanterie / hadde by hem sijn eyghen Waene / de Waene van den Prince Maurits. De Caraffiers ghecommandeert by Joncker Walraven van Gent, Soone van den Heere van Oyen: de Waene van Graef Hendrick Frederick, Broeder van den Prince Maurits, ghevoert van den Capiteyn Bernhardt, al in een Croupe. Derweerde Croupe ghecommandeert van Marcelis Bax, sijn Waene; de Waene van Paulus Bax, onder den Lieutenant Hans Sixen, ende de Waene van la Sale: achter deeser waeren de Carabins van Conteler, Pierre Panny ende Battenburgh.

By deeser Avant-guarde waerente hoete / het Waendel van de Guarde van den Prince Maurits, onder den Capiteyn vander Aa, met de Compagnie van den Graef van Hohenlo, onder den Lieutenant Srijdthorst: Voorts het Regiment Engelsche van der tien Waendelen / onder den Generael ende Ridder François Veer, sijn eyghen Waendel / die van de Capiteynen Japley, Sergeant Major / Denis, Daniel Veer, Hondtwoodt, Hau-

munt, Ogle, Tirel, Farfax, den Ridder Calistenes Brocke, Folter, Garner ende Holcreft.

Hier was noch by het Regiment van den Ridder Horatio Veer, sijn eyghen Compagnie / het Waendel van Sitten, van den Ridder Thomas Knolles, ghecommandeert van Pieticht, dat van Pirton, van Cicil, van Morgan, van Meeterkercke, van Schor, van Vauisour, van Cains Hartwifon, ende van Duckbey, te samen elf Waendelen; by haer stonden de Driessen / ghecommandeert by den Obersten Lieutenant Taco Hettinga, sijn Waendel / het Waendel van den Baron van Sedenisky; door sijnen Lieutenant / dat van Caspar van Eufsem, door sijnen Lieutenant / van Michiel Haeghe, van Frederick Grovesteyn, van Hans van Ofchem, van Hans de Vries, Hans Zaegeman, Quirijn de Blauw, van Edzardt Grovesteyn, van Hans Kijf, van Egbert Hovinc, van Holsteyn, van Assuerus, van Gerrit Schay de Jonghe / van Arusma, ende van Ruperda, t'samen seventien Waendelen. Deeser een-en-veertigh Waendelen maecten de Avant-guarde te hoete / ende over alle commandeerden door schuyten Heere Generael François Veer.

Baraille van sijn Excellentie.

De Graef George Everard van Solms leyde de Bataille / ende bestondt in sijn eyghen Compagnie Paerden / de Waene van Graef Frederick van Solms, de Waene van Jan Bax, ende de Waene van Joost Wierich Clout; Ende in een ander Croupe / de Waene van Govert van Balen, de Waene van François Veer, ghevoert by sijn Lieutenant / met de Waene van Sire Eduart Cicil, t'samen seeben Compagnien.

Het Doet-volck in 't midden / tusschen de paerden / was 't Regiment van Graef Hendrick Fredrick van Nassau, ghecommandeert by Daniel de Hertain, Heere van Marquette, sijnen Lieutenant / sijn Waendel / dat van Jan du Bouw, Antoine de Sancy, François Marly, Philippe de la Lotw, dat van Jan Nemmery, Jonas Durant, ende van Gabriel Nouvelle, t'samen negen Waendelen. Waer by ghevoeght was het Regiment Switsers / bestaende in hier Waendelen / als dat van Hans Kriegh van Ballichon, van Hans Sas van

Under-

Verbael van wat Compagnien de Avant-guarde bestont.

Verbael van de Bataille.

1. 6. 0. 0. Underwalden, van Hans Mayer van Surich, ende dat van Guiliam du Puys.

Ende noch twee Bataillons Francosen/ gecommandert door den Heere van Dommerville, als Lieutenant van den Colonel/ de Heere van la Nove, sijn eegen Daendel/ het Daendel van Roques door sijnen Lieutenant / dat van du Sau, commandeerende het tweede Bataillon / dat van la Simendiere, van Marefchot, van Hameler, van Brosse, van Corimeres/ hy geschoten zijnde door Albertus (schout) door de Lieutenant / dat van du Fort van Formencieres, van Vernevil en Pont Aubert, t'samen twaelf Daendelen. Waer onder den Prince Maurits selfs reedt/ om over al onder te geben/ bergeselschap met sijnen doofsz. Broeder Graef Hendrick Frederick van Nassau, ende eenighe Heeren/ als Johan Adolfo Hertoghe van Holsteyn, Johan Ernest Doyst tot Anhalt, drie Graeven van Solms, als Graef Frederick, Graef Aelbrecht Ot, ende Graef Hendrick Willem, den Graave van Colligny, Heere van Chastillon, soons soone van den famousen Admirael van Brancherijch: Als Lozd ofte Baron van Gray, de Heere Divry, de Heere Iustijn van Nassau, ende meer andere/ soo Engelsche / Fransche / als Doogh-Duytsche Heeren van Adel/ die sonder eenig bevel den Prince Maurits bergeselschapten. De Barallie zijnde sterck vijf-en-twintigh Daendelen boer-holck / ende seiven Cozzetten Peerden.

Arriere-guarde van sijn Excellentie.

Ende van de Arriere-guarde.

DE Arriere-guarde wierd ghelept van den Heer Olivier van den Tempel, Heere van Corbeque, ende bestondt in drie Daenen Rupteren / daer Werdaard van den Houte, alias du Boys ober commandeerde/ welck waren/ sijn Danc/ de Danc van Hamethon, ende George Conteler, welcken Conteler in den slag mede door-gelegen wierde.

't Boer-holck waren oock drie bataillons / 't Regiment van Graef Ernst van Nassau, bestaende in sijn eegen Daendel onder sijn Lieutenant / 't Daendel van Huyfman Lieutenant Colonel / dat van Massau, van Embiesen, van Corwis, van Balchafer, van Eufsum, van Pichan, de oude Compagnie van Graef Ernst deur een Lieutenant / het Daendel van Crimuits, van Andries Breede, van Lucas Renfer, van George Weckerle, t'samen dertien Daendelen.

't Regiment van den Colonel den Heer van Gistelles, sijn eeghen Daendel/ dat vanden Graave George Everard

van Solms, deur sijnen Lieutenant / dat van Aenas, van Treboug, van la Mouillerie, dat van Langevelt, van Ruysse, ende dat van Floris van Wijngaerden.

Noch het Regiment van den Colonel Huchtenbroeck, sijn eegen Compagnie ofte Daendel / belept van Marlijn, het Daendel van den Heere van Tempel, gheboert by Belin sijnen Lieutenant / dat van Marlin selve / van Diedrick de Jonge, van Ian van Loon, van Ryfendorgh, ende dat van Caluaert. Dese ses-en-twintigh Daendelen maechten de Arrier-guarde / met de drie Cozzetten Peerden.

Sijn Excellentie hieldt hem op de strandt stille staende in batalie / wachtende de aankomste van den byandt : strandt. ende hadde in de Duppen doen trecken beede de Guarden / ende van de selven omtrent vijftigh Musquetiers verschepten ghelept (alsoo dit gesien werdt in de Caert van de batalie op de strandt / die hier door ghestelt is) ende vier troupen Musquetiers Drieten om de selve te seconderen / om van daer in de troupen van den byandt te slancheren / soo den byandt de strandt langhs aen-ghekomen hadde / om de welcke noch beter te heeren by op het strandt hadde doen planten ses halbe Canons.

Omtrent ten elfsupren quam de rufterige vanden byandt aendringen / daer op met de ses stucken eenighe schooten ghedaen wierden / ende doe weechen de selve rupteren terfonde alle in de Duppen / daerse sedert langhe bleven staen / wachtende naer het gheschut ende het boer-holck / die langhsaem quaemen aentrecken. Sijn Excellentie heeft den Heere Johan van Warmondte ende van Duyvenvoorde belast ende bevolen / de scheepen te commandeerem om in des byandts batalie te schieten/ 't welck geschiet is. De klokke half twee / schoot den Vice-Admirael van Zeelant/ Iooft de Moor, ghesstercht zijnde met den Capitayn Knopper, ettelijke schooten in de Batalie van den byandt / ende den byandt antwoorde hem wederom met twee halbe Canons.

Omtrent de klokke twee / schoot het tweede schip van Oozlogh daer Capiteyn op was Marrinus Dominicus van der Veer, ende den byandt dede als hooren. Middeler tijdt dede sijn Excellentie de stadt Nieupoort verlaten/ de brugge breecken / ende alle de Arrier-guarde nae hem marcheren / ende in o: d: c: byen-gen / hy dede mede twee van de halbe Canons die naest de Zee stonden op de Duppen trecken / ende op een bergsken planten / om oock langs de Duppen en over de Duppen op 't veldt te moghen schieten

1600. schieten. Zijn Excellentie hieldt gheschadelijck booz hem den Windt ende de Sonne / 't welck gheen kleyn boozdeel en was / sonderlinghe in de gulle Duppen / ende als den windt tamelijck sterck is / ghelijck de selve gheduerende den slagh oock was.

Plaetse
waer den
slagh gheschiedt is. Den bypandt taemelijcken nae - by ghekomen zijnde / te weten / tusschen de Warochien van het West - eynde ende Willekens - Kercke , legghende een kleyn migle van Nieupoort , ende omtrent twee mijlen van Oostende ; plantte mede vijf halve Canons ende een veldstuck op de Strand ; Doen dede zijn Excellentie op de Bataillie van den bypandt schieten / ende den bypandt schoot wederom ettelijcke schooten met haer Waterije / maer alsoo den bypandt van 't gheschiet van zijn Excellenties gheschut groote schade leedt / te meer verbozsaecht zijnde om in de Duppen te wijcken / om dattet water soo hoogh werdt / ende de Strandt soo enghe / dat men by naest geen volck daer op konde houden / met welck hoogh Waeter alle de Scheepen upt de Haeben van Nieupoort , boozts los quamen / ende zepl maechten naer Oostende toe / upt ghesondert een kerdeel / dat die van Nieupoort namen / ende daer mede nae de Stadt zepden.

Aenkomste
van den
bypandt in de
Duppen. Om de boozschzeben Scheepen te bebyjden / teghen den uptal van die van Nieupoort , liet zijn Excellentie een deel Soldaeten teghen den bypandt van de Stadt schermutsieren. Doen begoft den Cerrz - Hertoghe zijn Rupteren ende veel voet - volcks te trecken deur de Duppen op 't veldt achter de Duppen legghende / 't welck zijn Excellentie mede dede in alle manieren / soo in de Caert ghesien werdt. Zijn Excellentie dede van de Avant - garde in de Duppen den bypandt teghen trecken / met mijn Heer Francoys Veer , eenighe Piken ende Musquettiers Engelschen / ende van de Guardens ende Driesen / daer mijn Heer Veer self in persoon / in de boozste troupe was / ende bocht alder eerst teghen de Musquettiers van twee Regimenten Spangiaerden / ende van de Bataillie daer ober commandeerde Graef George Everard van Solms , de Musquettiers van de Francospen verdeelt in vier Troupen / hebben gechargeert / met drie van de boozschzeben Troupen teghen de Musquettiers van twee Regimenten Spangiaerden ende Italianen / de boozschzeben Musquettiers van de Francospen wierden ghelepdt van Capiteyn du Puy , ende Capiteyn du Bruil , Lieutenant van Mon-

seur de la Nove , ende Capiteyn Pomirade , Lieutenant van Dommerville , ende Capiteyn Vander Burgh , Lieutenant van den Capiteyn du Fort , terwyle het volck op de Duppen vast aen de handt quaemen / ende met Musquetten ende Roers heel dicht begonnen te schieten / alsoo in de Caerte ghesien werdt.

Begin van
den slag. Zijn Excellentie siende dat hy slaen moest / ende dat gheen ander upkomst der saecken en was / heeft hy (vertrouwende op de rechtbeerdigheyt der saecken / ende dat Godt niet laeren en soude de selve te handthaben) de saecke met couragie aen - ghenomen / ende heeft Graef Lodewijck Gunter , met ses Bannien Rupteren / te weten / zijn Excellenties Compagnie / Graef Hendrick , ende Graef Lodewijck op verscheypden ruyters van den bypandt doen chargeeren / ende om te secondeeren Marcellis Bacx , Paulus Bacx , ende la Sacl , (alsoo in de Caert te sien is) d'welcke des bypandts Rupterijen bzaecken ende in de blucht bzaachten / waer mede den slagh van allen kanten dapper aengingh ende 't gheschiet al - omme schizichelijck werdt / in de Duppen wierde van den eersten tot den laesten toe / ghestadelijck ghebochten / maer in de panne van de Duppen ende ober de Duppen met verscheypden chargeen / om dat zijn Excellentie alle zijn volck in verscheypden Troupen ghebedelt hadde / ende alles wilden laten bechten : mijn Heere Veer bocht teghen de Bataillon Spiessen van de twee Regimenten Spangiaerden / nae dat hy de Musquettiers van den bypandt te rugghe ghedreben hadde. De boozschzeben Bataillon Spiessen wierden ghecommandeert van Don Louys de Villar , ende Don Ieronimo de Monroy , den bypandt hieldt aen de rechter handt een bleughel Peerden / daer sp mede ter zijden in de Avant - garde veel schade dede / mijn Heer Francoys Veer seer ghequettst zijnde / ende noch even wel lange tijdt ghetrouwt zijnde ghebochten hebbende met beyde Guarden en de Engelschen / is af - ghetoghen / ende van zijn broeder den Ridder Horatius Veer , ghesecondeert / ende van Capiteyn Quiring de Blau ; maer alsoo den bypandt dapper aenbief / niet achtende dat haere Cammeraden nebens haere zijde doodt gheschooten wierden / roepende ghestadelijcken Victoria , Victoria , soo is ettelijcke soldaten een schizich ghekomen / Deese ordens
des Prinzen
volck. soo dat daer veel bluchtigh wierden / ende eerst in de avant - garde van den Prince Maurits , maer dese breef was haest gheremedieert. Tersondt nae de

1600. de eerste charge / hebben ghechargeert in de Infanterie van den vbandt / dese Rithmeesters Gonteler, Pierre Panny, ende Batenborgh, haer volghde Graef Lodewijck met ses Compagnien Peerden Quirassiers / daer by was Graef Frederick van Solms. Dooz last van syn Excellentie chargeerde Graef George Everard van Solms, met de Francopfen / die in de Baraille de voozste staen / verdeeldt in twee Troupen / daer van de Troupe aen de rechterhant / belepdt is van Monsieur Dommerville, Luptenant Colonel van de Francopfen / ende de Troupe aen de linkerhant wierd belepdt in den Slagh by Capiteyn du Sou : dit was de tweede charge van de Francopfen (soo in de Caert ghesien werdt) de welke bochten teghen een Bataillon spiefen van de twee Reghimenten / het zene Spangiaerden / ende het ander Italianen / die belepdt wierden van Don Alphonso Avalos, ende Sapena Maistre del Campo. Graef George Everard van Solms boerde de Francopfen af : ende boerde het Regiment van Graef Hendrick van Nassau, de Walen aen den vbandt / daer Luptenant Colonel af was Monsieur de Marquette, ende de Reghimenten Zwitsers / die ghecommandeert wierden van Hans Krijck : dese twee Reghimenten bochten teghen la Bourlotte ende le Conte de Bucquoy, die Commandeerde de Arriere-guarde van den vbandt / sterck zijnde drie Regimenten Walen ende eenighe Peren. Syn Excellentie deede doen mede chargeeren de Arriere-guarde / te weten : mijn Heer van Gistelles met syn Regiment / ende de Reghimenten van Huchtenbroeck ; met dese vijf Reghimenten bocht syn Ghenaede Graef George Everaerd van Solms. Ende het Regiment van syn Ghenaede Graef Ernst, onder het Commandement van Huysman, den Luptenant Colonel van de vooznoemde Graef heeft mede ghechargeert. 't Ghebecht duerde wel drie upren langh / met twijfelachtighe hoope vooz beyde zijden / dan d'een winnende dan d'ander / hoe wel de Ruyterije van syn Excellentie deurgang voozdeel op de Ruyterije van den vbandt in 't chargeeren kreegh / die allenghsken af-weecken / ende daer van sommighe de blucht namen tot Nieupoort toe / die by eenighe van den onsen verholght wierden. Het voet-volck van den vbandt bocht niet meerder avantagie op de Duppen / daerse het voet-volck van syn Excel-

lentie / bergh achter bergh / deden quiteeren ende 't gheschut in haert brachten. Achter de Duppen chargeerde den Ridder Horatius Veer, met ses Vaendels Enghelschen / met Capiteyn Henry Sutton synen Lieutenant Colonel / Capiteyn Lower, Capiteyn Ogle, Capiteyn Farfax : Graef Lodewijck hadde sich verlopen onder den vbandt met tien Peerden / ende hebben hem den wegh benoomen om sich by de Compagnie die syn Excellentie nae sonde te verhoeghen. Den Rithmeester Kloet Graef Lodewijck aen syn Orangie-Pluym kermende / chargeerde op een Compagnie Lanciers / die op Graef Lodewijck aen quam / daer dooz Graef Lodewijck ontfet wierde. Onse Cavallerie nam haer retraite tot by syn Excellentie die selver de Soldaten courageerende aen sprack / ende met twee Compagnien die by hem waeren / by den anderen voeghden / ende den vbandt teeghen-hielden / ende te rugghe dreven. Syn Excellentie sonde twee Vanen Ruyteren nae de Strand / den Rithmeester Bael met syn Compagnie / ende de Compagnie van den Heer Generael Veer, daer Penbroeck Capiteyn af was : als dese twee Compagnien op de Strand ghekomen waeren / bleven sy staen beneeden de Waterije nae de Zee / verwachtende den vbandt : ongheschut ghelaeden met Musquet-hooghels / speelden op den vbandt / daer dooz sy heel Peerden ende volck verlooren / soo dat sy tusschen de Duppen in wijcken moesten / ende reden achter een Dupn ofte twee om ende quaemen weder op de Strande / deden alsoo / tot datse quaemen tot de tweede Dupn vooz de Waterije uprijden / doen chargeerden Bael ende den Ghenerael Veers Compagnien / dapper in den vbandt / soo dat den vbandt de blucht nam / ende chargeerden voozts in 't voet-volck van den vbandt / alsoo dat Bael Sapena ghevanghen nam in de Duppen / ende de Compagnie van den Heer Ghenerael Veer nam Don Louys de Villar ghevanghen : De Ruyterije die by syn Excellentie in 't veldt waren / deden den vbandt mede wijcken / want syn Excellentie de Ruyteren 'elcken weder in ordere bracht ende dede chargeeren / waer 't meest noodigh was / in voeghen / dat ten laetsten dooz het bluchten van den vbandt / op het strand ende achter de Duppen / begoft 't volck van syn Excellentie van allen kanten met grooten moedt aen te ballen / kregen alle des vbandts macht eerst aen 't wijcken /

Graef Lodewijck in verghel van gebaangen te werden.

Wyle upren ghebochten sonder Dic. zocht.

1600
Den hertogh
nemt de
blucht.

toeghen / ende ten laetsten aen de volle
blucht / ende hielden daer mede 't beidt
ende de Victorie; veel verholghden den
hertogh tot in de Dorassen / ende na den
meuten Dam toe / slaende dootd alles
wat sp achterhalen konden: daer wiet
den desghelijchs seer veel ghehangen
genomen / gelijk hier na noch ghesepdt
sal worden.

Den Eertz-
Hertogh
blucht selve.

Als den Eertz-Hertogh sagh dat sijn
ruyteren alle begonden te bluchten / soo
is hy oock af-ghetrocken / ende heeft
hem selven met groot verijckel ghesal-
beert. Maer hadden die van Oostende
de voorzichtigheyt ghebruycht / dat sp
het bruyggen hy Lessingen af-gewo-
pen hadden / sp souden sijn Hoogheyt
ende alle de sijne in handen ghekeggen
hebben. Maer hy ist onthomen bin-
nen Brugge, ende van daer bes an-
deren daeghs naer Gent ghetoghen / niet
teghenstaende is sijn verlies seer groot
gheweest / want hy heeft in desen slaghe
ghelaeten soo ghehangen als dootd /
meest alle sijne principaelste krijchs-
hoofden / Heeren / Edelen / ende andere
Dienaers van sijnen Huse / met het
meerderen deel van alle Capitaynen en-
de Officiere van sijnen Leeger.

Ende nae dien dat het ghetal deser
ghehanghenen seer groot ende memo-
rabel is / ende dat onder de selve soo vele
treffelijke personen waeren: soo heeft
ons goet ghedacht omme den Curieu-
sen Lezer eenighsins te believen / hier
in te voeggen de Lijste van alle haere
namen / hy-namen / Rotten / Diensten
ende Officiere. Ende dat op 't verholgh
van den A, B, C.

A.

Lijste van de
gevangenen.

E L. *Admirante d'Arragon Don Francisco
de Mendoza.*

Doct. Andreas N. Medic. de son Alteze.

Aug. de l'Angelo Mareville, Cap. d'In-
fanterie.

Alonso Salagin, Alferes del Cap. Hol-
gin Reg. de Louijs de Veillar.

Amonio de las Cuebas, Alferes refor. de
Cap. Donato, R. Monroy.

Alonso Balferie, Alferes del Cap. Simon
Antonis, Regim. Sapena.

Alonso Martin de Malaga. Alf. ref. de
Cap. Ian Durbea, Reg. Veillar.

Alonso Garcia, Alfero refor. de Cap.
Fran. de Larco, Regim Veillar.

Alonso de Soesen de Toledo, Alferes re-
for. de Cap. Fernando Regim. Monroy.

Alonso d'Escano de la Pas, Alfero de
Don Diego d'Abregon, Regimento Veil-
lar.

Alonso Flores de Salamanca, Alf. de cap. 1600,
Petro Kensifo R. Monroy.

Alonso Besera de Torres Castellano, Alfero
refor. de Cap. Simon Antonis, Regiment
Monroy.

Ambrosio Ramires, Alfero refor. de la
comp. Colonel de Don Fero de Monroy.

Antonio Tercuelo, Alferes de la Com-
paignia del Conte Alfonso d'Avila Alex-
andro Viconte de Milan, Alfero de cap.
Flaminio de la Verde R.

Alonso Lucas Portugez, Alfero refor.
de cap. Iuan Lopes Holgin, Reg. Velar.

Alonso Fray, de l'ordre de San Fran. de
Paulo Religioso.

Don Alonso de Castro, de Leon, de la
Compaignie de Capit. Franco. de Sanla-
go, Regiment Capena.

Antonio Fiore d'Apulia, Sergante Apon-
tada de Capitaino Cesare Calco, Regi-
ment d'Avila.

Antonio Mansart, dispensier de la Bour-
relotte.

Antonio Gomes, sold. de Cap. Simon
Antonis, Regiment Capena.

Antonio Marquis, sold. de Capitaine
Claude Mignon.

Antonio Quirino Milanex, sold. de Cap.
Colonel del reg. de Don Alfonso d'Avila.

Antonio Andrea, sold. de Cap. Gabr.
Bataille, Regiment d'Avila.

Alberico Berrere Milanex, sold. de Cap.
Fran. Nelli Regi d'Avila.

Andrea Huberto Milanex, sold. de Cap.
Cesare Calio, Reg. d'Avila.

Alexandro Pascali Bolognese, sold. d'A-
lonso Caraffa, reg. d'Avila.

L'Angelo Nacquer Neapolitan, sold. de
Don Alfonso Caraffa, Regim. d'Avila.

Augustino Baimolato di Verrua, sold. de
Capitaine Vespa, Magio d'Avila.

Alexandre Corp. de cap. Vergilio Iani-
telli, Regiment d'Avila.

Alonso de Santes, sold. de cap. Pedro
di Faria, Regiment Villar.

Alonso Hernandez, sold. de cap. Seba-
stian Octavio.

Alonso Martin, sold. sotto Ieronymo
Monroy.

Antonio le Clercq. de Hanault.

Antonie le Comte de S. Omer. sold. de
capit. Rolchon.

B.

B *Arribolomeo Vifior,* sold. de cap. cornel.
Marignan, regim. d'Avila.

Bartholomei Martin, Sergeant de Don
Francisco de Moltel, regim. de Villar.

Bartholomeo Coliada Castellano Cavail-
ler

1600. ler de Capitaine Don Philipppo d'Arillanno.

Bartholomeo del Castillo, sold, de Capit. Iuigo de Botable, regim. de Villar.

Bartholomeo Sanches, Spagnol, sold. de la comp. propria del Colon. Monroy.

Balthasar de los Reyes, sold. de Cap. Caspar de Baldez, regim. de Monroy.

Balthasar de Villalon, sold. de Don Antonio de Trajeda, regim. Monroy.

Bartholomeus Schober, sold. onder Cap. Francisco Ruyss, regim. Velar.

Blasio Martinez, Sergeant de Cap. Pedro Nieba regim. Sapena.

Bon Len, Trompet de Capit. Nicolas.

Beneditto Carrie, Milanez, sold. de Cap. Iulio Cesare Cacci, regim. d'Avila.

Bernardino Maldenova, Cavall. de Don Fernande de Guevar.

Baptista Vendon di Nibara, sold. de Cap. Cornelle Marignan, regim. Velar.

Bernardino Sansono, Milanez, sold. de Cap. Decio Magio, regim. d'Avila.

Benedicto de Beneditti, sold. de Cap. Cesare calca, regim. d'Avila.

Benedicto san Prietto, sold. de Cap. Rodrigo Penfo. regim. Sapena.

Benedicto Cusia, sold. de Capit. Catie, regiment d'Avila.

Bernabe de Goytierres, sold. de Alonso d'Olibiero, regim. Monroy.

Baptista Bordon, Spagnol, sold. de Cap. Pedro Rensiso, regim. Monroy.

Baptista Francquini, sold. de Capit. Iulio Cesare Catlia, regiment d'Avila.

Bartholomey Iorme, Francese, sold. de Cap. Carre, regim. de Bastocq.

Bernoul de Grandpre, sold. de Capitaine Mol, regiment Busquoy.

Bara Sotard, Francoys, sold. de Monsieur d'Estams, regiment Busquoy.

Baptista de Gasel, de Milap. Servitor de Cavaller Bernard. Cacaya del Admirante.

Bartholomeo del Pio, Marechal de son Alteze.

Balthasar de Medina, con el Admirante.

C.

LE Comte de Salmes.

Caspar Sapena, Maistre del campo.

Carlo Maisengi, Gentil-homme de la comp. de Capit. Ioan. Baptista Carisam, regiment d'Avila.

Curtio de Crebellis, Capitaineo.

Comte Carlo Resin, Page de son Alteze.

Don Caspar Morragon, Capit. d'Infanterie, regiment Veillar.

Camillo Mignon, Adjuvant, Capit. du Major del regiment d'Avila.

Christoval Menzia, Alfero di Cap. Pedro 1600. Osorio, regim. Sapena.

Camillo Magio, Alfero de Cap. Vespasiano Magio, regim. d'Avila.

Carlo Stancho, Alfero de Cap. Vespasiano Stanco, regim. d'Avila.

Christoval Saires de Morcia, Alfero Vivo de Cap. Don Hieron. de la Croix.

Cesar Manle, Cavailler de la compag. de Michiel de Taillis.

Camillo d'Alexandre Martello di Firenze, sold. de Cap. Ian Baptista Carisam, regiment d'Avila.

Christona del Valle, sold. de Capit. Iuan Navarre, regiment Velar.

Christona Hernandez, sold. de Cap. Ieronimo de Crus.

Chonon de Vargue, Maschoncque, sold. de Capit. Quintaville, regim. Monroy.

Chiligny, Cavailler del Marquis de Waranbon.

Claude Hugo de Lorraine, sold. de Cap. Goralting, regim. Bourlotte.

Christoffe de Pedrosse, de la compag. de Don Gaspar de Moregon, regim. Velar.

Christoffe Nebel, sold. de la compag. Colonel de Bastocq.

Colin du Bois, Sergeant de la Carre de Bastocq.

Cornelis Nembrot, Cavailler del Capit. Forêt Escossois.

Charles Volcon, Picquer del Admirante.

D.

DEcio Magio, Cap. d'Infanterie, regim. d'Alonso d'Avila.

Diego Calvo de Villa Lobos, Capitaine d'Infanteria.

Diego Ramires de Grenada, Alfero refor. de la compagnie Colon. de Monroy.

Diego le Roy, Alfero de Capit. Pedro Nuntus, regim. Velar.

Diego Misbiel de Porres, Alfero, Colonel de Don Louys de Velar.

Don Diego de Suniga, Alfero refor. de Cap. Martin d'Olio, regim. Velar.

Dalanian Dominico Nelly di Machirita, Alfero di Cap. Francisco Nelly.

Domingo de Silva, de Villanova Alfero, refor. de Pedro de Fera, regim. Villar.

Diego de Mendoza, Alfero sotto le colonel Hiero. de Monroy.

Diego de Alfara de Malaga, Alfero de Capit. Don Andrea Retela, regiment de Monroy.

Dominicq Coclet, Cavailler de Capit. Carle de Sanger.

Don Diego de Gusman, Page de son Alteze.

C c

Diego

1600. *Diego Martines*, Portero de su Alteze.
Diego Ardenais, de Soto Major, Sergeant del Capitaine de Villa Lobes, regim. Velar.
Diego Harnandes, sold. de Capit. Ian d'Urbea, regiment de Velar.
Diego Fariaro, sold. de Don Diego de la Peine, regim. Monroy.
Diego Lopes, sold. de Capit. Rodrigo d'Aldanes, regiment Sapena.
Diego de Caydures, de fote Major, Gentilhomme & sold. del Capitaine Villay Lobos, regim. Velar.
Diego Orris, sold. de Cap. Ierony. Rin-teillao, regim. Monroy.
Danajo Palles, soldados de Capit. Iulio Casare, regiment d'Avila.
Diego Ouisia, sold. del Cap. Don Pedro d'Avila regim. Sapena.
Daniel Godefroy, sold. de la comp. du Comte de Busquoy.
Droy Clauz, sold. sous la comp. Lieutenant Colonel, de la Bourlorte.
Denis Rollon, sold. sous la comp. de Capitaine Gerit.
Don Diego d'Idiaques, Cap. d'Infanterie, regim. Sapena.

E.

- E** *Steban de los Reyes*, sold. apointe de la Compaignie de Goultine Meducq, regim. Sapena.
Estienne du Trè, sold. de Cap. Martin, regiment de Bastocq.
Egios Momes, troump. de Cap. Ian Casar.
Eloy Tolleman, sold. de Capit. Pierre, regim. Bastocq.

F.

- F** *Laminio de la Verde*, Capitaine d'Infanteria Ital.
Francisco de Ruys de Aguiera, Capitaine d'Infanterie Espagnolle, regim. Velar.
Francisco de Guenera, Cap. Entretienido.
Don Francisco Ruxel, Alfero apointe de la comp. Colon. de Monroy.
Francisco Cachevay di Tirenza, Alfero de Cap. Fabio Reguna, regim. d'Avila.
Francisco Ames de Tores, Alfero de Don Diego d'Obdrigon, regim. de Villar.
Francisco de Castilij, Alfero di Cap. Iulio Casare, regim. d'Avila.
Francisco de Saldyber, Alfero refor. de Christo Rodrigo, regim. Sapena.
Francisco de Castro, Alfero reform. du regim. de Monroy.
Francisco de Hostes, Alfer. de Don Diego d'Obdrigon, regim. de Villar.

- Francisco Aubert*, Alfero de Cap. Care, 1600, regim. de Bastocq.
Francisco Marcos, de Aragon, Alfero del Cap. Iuan Nabario.
Francisco Martin Cerxa, d'Estremadura, Alfero refor. de Cap. Pedraffa, regim. Monroy, sold. de mon Temple.
Francisco Salvato di Catalogna, Alfero de Capit. Christo, Rodrigo Ponso de Nevelaro, regim. Sapena.
Francoys da Lagoir, Alfero di Cap. Varrillon, regim. la Bourlorte.
Francisco Basque, Barbiero de son Alteze.
Francisco Martines de Angulo, Serg. de Cap. Ioan de Inestrosa, regim. Villar.
Francisco Molinero, Corporal del Capit. Inestrosa.
Francisco Rodrigues, sold. del Capitaine Inestrosa.
Francisco Hornondes, Tambour del Cap. Sebastian de Tanle.
Francisco Fransogni, sold. del regim. de Don Alfonso d'Avila.
Francisco Bolde, sold. de la compag. de Don Pedro d'Avila, regim. Sapena.
Francisco la Mota, Capit. d'Infanteria, regim. Sapena.
Francisco Valdivieso, sold. de Louys de Pedraffe, regim. Monroy.
Francisco de Castes, sold. del Colonel Don Luy de Velar.
Fernando Infante, sold. de Cap. Ieronimo Augustino.
Francisco Lopes de Toledo, Corporal de la Cavaillerie de Cap. Michel Taillis.
Francisco Rodrigues, de Salamanca, sold. de Cap. Pedro de Farias, regim. Vilar.
Francisco de Camargo, sold. de Cap. Rodrigo Ponso, regim. Sapena.
Francisco Chores, sold. de Capit. Iuan Gonfales, regim. de Monroy.
Francisco Garfia, sold. de Cap. Arroste-guy, regim. Monroy.
Francisco Hernandez, sold. del Cap. Don Iuan de Spinossa, regim. Sapena.
Francisco Ruys, sold. de Capit. Pedro Nuntres de la Serde, regim. Vilar.
Fernando de Erias de Saragoffe, Gentilhomme sous la compag. de Iuan-Lopes Holgin, regim. de Vilar.
Fernando Maldonado, sold. del Capit. Francisco de Larvo, regim. de Vilar.
Fernando de Valasco de Toledo, Alfero del Cap. Ieronimo de Symbron, regim. Monroy.
Francisco Gero de Bomgongne, sold. de Cap. Carre, regim. Bastocq.
Francoys du Sallin, Serg. de Cap. Pierre, regim. Bastocq.

Fran-

600. *François Floret*, sold. de Cap. Deyer, regim. Bastocq.
François le Reant, Corporal de Capit. Rabaton, regiment Bastocq.
François Bartram d'Amvergne, sold. de Cap. Steenborgh, regim. la Bourlotte.
Fiacre de Busar, sold. de Capit. Mons Pren, regiment Busquoy.
Françisco Sabanello Ital.
Françisco Tiras, sold. de Capit. Iunigo de Tanla.
Françisco Eestilart, Archero de son Alteffe, regiment d'Avila.
Frederico Maron Mantuano, soldat de Capit. Vespasino Stanco.
Françisco Masuo, sold. de Cap. Ian Baptista Carisiana, regim. d'Avila.
Fernando de l'Angeli, sold. de Cap. Vergilio Ianitelli, regim. d'Avila.
Françisco Masia, servitor d'un Alfero refor.

G.

D *On Gasparo Mariano*, Cap. d'Infanterie.

George d'Pierwijck, Capit. reformé, regim. de Barbançon.

Guillaume Carre, Cap. d'Infanterie.

Don Gonçalo Hernandez d'Espinossa, Alfero refor. de Capit. Juan de Tarne, regim. Monroy.

Guillaume de Vassier, dit la Croix, Alfero refor. du regim. Busquoy.

Gang de la Fere de Rivelle, Gentilhomme apointé de Mons de Guifon, du Marquis de Warenbois.

Guillelmo del Monte, Milanez, sold. de Cap. Decio Magio, regiment d'Avila.

Gasper Garrachon, Alfero refor.

Gillis Tranimery, sold. sous Monsieur d'Estamps, regim. Busquoy.

Gabriel de Larquoy, sold. de Francisco St. Iago, regim. Busquoy.

Gillis du Jardin, d'Artois, sold. de Mons de Tores, Lieutenant Colon. Busquoy.

Glande Conchoy, sold. sous Cap. Mons de Mol, regim. Busquoy.

Guillaume du Brult, sold. sous Mons de Ganton, regim. de Busquoy.

Glande Huygen, sold. de Cap. Boutin, regim. de la Bourlotte.

Guillaume Bourgeois, sold. de Capitain Hayon, regim. de la Bourlotte.

Glande Ronser, Sergeant de Capitain Hayon susdit regim.

Glande Iaquer, sold. de la comp. Colon. de la Bourlotte.

Glande Mache, sold. du Capit. Mol, regim. Busquoy.

Gly del Hareque, sold. dudit. Mol. 600.

George Chevry, sold. de Capit. Colon, regim. Busquoy.

George du Seire, sold. de Mons Gulsin regim. Idem.

Guillaume Beliar, Francoys sold. de Cap. Fludr, regim. Bastocq.

Gerard de Monle, sol. de Capit. Dener regim. Bastocq.

George Hofier, sold. de Cap. Iernis, regim. Bastocq.

Guillaume Robert, sold. de Capit. Iernis susdit.

Gillis Everard, sold. de Cap. Deyer, regim. Bastocq.

Glande de la Visce, sold. du même Cap. regim. Bastocq.

Glande Boisseau, sol. de cap. Luys Dual.

Gerit Burn, Sergeant de Cap. Geraldin regim. de la Bourlotte.

Gregorio de Salaviedra, sol. de la comp. Colon. de Monroy.

Gregorio Fernandes, sol. de Cap. Ian de Renterre, regim. Sapena.

Glande de Houlon, de Corame, sol. de la compag. du Capit. Major, du regim. de Busquoy.

Guillaume Brunetto de Catalogna, sol. de Cap. Francisco Rovir d'Aguiera, regim. Veillar.

Guillaume Cherial, sold. sous Monsieur de Balangi.

Gotehin Robert, sold. de Cap. Mathieu Ortargue.

Giosepho, servitor de l'Alfero Horatio, Mornum del Cap. Caraffa, regim. Don Avila.

Gland de Lannoy, dit la motterie Cap. refor. suivant la Court de son Alteze.

H.

C *Capitaine Hayon*, d'une comp. d'Infanterie, regim. de la Bourlotte.

Capitain Henry Garvis, d'Infanterie Irlandois, regim. Bastocq.

Henry Flend, Capit. d'Infanterie Irlandois, regim. Bastocq.

Hernando de La Vendono, Alfero refor. du regim. de Sapena.

Morio Aernando de Arrosteigny, Capit. d'Infanterie.

Hernando Ronis de Filasco, Alfero refor. del regim. de Monroy.

Hans Peters d'Anvers, Trompet de Cap. Carlo de Sangue.

Hemick van Eynck, Cavailler de même Cap.

Henry de Nonnancourt, dit Pauli, Lieut. Colonel de la Bourlotte.

1600. *Hautebel de Castello Albanes*, Cavailler de Don Juan de Bracquemonte.

Huge Monton de Neuschaftean, Bourguignon, Cavailler de Cap. Juan Cæsar.

Hans Meyer van Waihoet, Trompetter van de compagnie de Don Louys de Velasco.

Hernando Cavallos, Sergeant reform. de Capitaine Pedro Nuntres, regim. de Velar.

Hernando N. Corporael de Don Ieronymo de la Crus.

Hernando Souleme, sold. de la comp. de Cap. Owitcho, regim. Velar.

Hans Root, Hallebar. de son Alteze.

Horlandie, sold. de Capit. Flend. R. Bastocq;

Henry bon Iuan de Perny, sold. de Cap. Deyer, regim. Bastocq;

I.

I*an d'Arragon*, Alfer. refor. du Capit. Melchior de Spasa, regim. Monroy.

Iuan Cæsar, Cap. de Cavaillerie.

Ian Navarro, Cap. d'Infanterie del regim. de Velar.

Ieronymo Rocha, Milanez, Cap. d'Infanterie regim. d'Avila.

Ian Baptista Gambalotte, Cap. d'Infanterie, regim. d'Avila.

Ian de Valdez, Spagnol, Cornette de Don Guilermo Verdugo.

Iacomo Francisco de Gabo, Alfero del Cap. Decio Magio, regim. d'Avila.

Don Ian Rover, d'Outineros, Alferes de Cap. Iuan Inestrossa, regim. Villar.

Iuan de Vega, de Validolid, Alferes de Fernando Dias de Villegas reg. d'Avila.

Ioan Antonio Schoto Neapolitan, Alfero refor. del Capit. Alfonso Caraffa, regim. d'Avila.

Ian Baptista Oglio, Alfero del regim. de Don Rodrigo Ponso di Leon.

Iuan Lopes d'Avila, Alfer. ref. del cap. Gonfalso Iunco, reg. Monroy.

Iohan d'Angillere, Alfer. de cap. Pedro de Resques, regim. de Velar.

Iuan Baptista Doëllio, Alfer. refor. de la comp. de Cap. Milanda Chilloffo, regim. Sapena.

Ioan de Vage, Alfero de Don Iuan Spinosa, regim. Sapena.

Iuan de Castro, Alfero de la comp. de Capit. Donato, regim. Monroy.

Iuan de Sante Esteuay Cap. &c.

Iuan de Carregero, Alfero ref. sotto capit. la Rastique, regim. Monroy.

Iuan Fernando, foto Alfer. refor. des Arquebus de la Garde de son Alteze.

Iuan Ortice de Castillo. Alfer. reform. 1600. de Capit. Augult. de Herera, Castilan de Guante.

Ieronimo de Roda, Castiliano, Alfer. unio de capit. Sapato, regim. Monroy.

Iuan de Sayaillos de Validolid, Alfero unio de capit. Anton. Sayaillos.

Iuan Baptista Don Ian, Sergeant de la comp. cap. Tomas Robendonck.

Ian Petro Neapolitan, Corpor. de Cap. Alfonso Carafa, regim. d'Avila.

Ian Monroy, Cavailler del cap. Rogier Tacon.

Ian de Madrid, Cavailler de Don Ian de Bracquemont.

Iaques Amores, Cavailler de Don Fernando de Guevara.

Ian Marroquin, Alfero refor. sous cap. Holgin, regim. Velar.

Ieronimo Marcheer, Cavailler, sous son Alteze.

Iuan Rastre, Cavailler de la comp. de cap. Iuan Cæsar.

Iacob van Schoonhoven, Edelman van de Artillerie.

Iuan Hensden, Schotsman, Cavailler de la comp. de Don Ferdinando.

Ian Gilles, servitor del Colon. Sapena.

Ian de la Ville, Sergeant del cap. Pedro de Nieve, regim. Sapena.

Ian Darion, Spagnol, sold. de cap. Rodrigo Daldanes, regim. Sapena.

Ian Candel, sold. de capitaine Fernando Mota regim. Sapena.

Ian Rodrigos, sold. de la comp. Colonel de Sapena.

Ian de Weger, sold. de Don Ian de Spinosa, regim. Sapena.

Ian de Quebas, sold. avantajado de la comp. propria del colon. Sapena.

Ian Ximenes, sold. de capit Simon Antonis, regim. Sapena.

Ian Roven, Spagnol, sold. del mismo cap. Simon Antonis.

Iuime Ocijbea de Valenza, sold. de Don Pedro d'Avila, regim. Sapena.

Ian Abelle, sold. de Monsieur de Torre, Lieute. colon. du Conte de Busquoy.

Ian Grimber, sold. de Mons de Glasin, regim. Busquoy.

Ian Labey, Adjoutant au regiment du Sieur Conte de Busquoy.

Ian de Schore de Bruges, Gentilhomme de la comp. Colon. de Busquoy.

Ian Moreau, sold. de la comp. colon. du Conte de Busquoy.

Ian Flemmery de Hesden, sold. de ladite compagnie.

Iaques l'Effant, sold. de Monsieur de Gulin, regim. Busquoy.

Ian

x 6 0 0. *Ian de Puis de Papame*, Serg. de Capit. Adrian steens, Reg. Busquoy.
Iaques Bonchart Bourg, sold, de la com. Colon, du regim. de Busquoy.
Ioost van Floracq, sold. de Don Jeronymo de Monroy.
Iuan Pomeris de Biscayno, serg. del capit, Fernando Rastigna. reg. Monroy.
Ian Lopes de Moralis, sold. de Don Luys Facardo Reg. Monroy.
Ian Baptista, sold. de Cap. Rensifo, Regim. Monroy.
Ian Garcia Chiel, sold. de cap. Ier. Quintanille, Regim. Mouroy.
Ian Baptista Garcia, sold. de cap. Christof. Donaro, Reg. Monroy.
Ian Baptista Perez, sold. del mismo cap.
Ian de Olmedo, sold. de Cap. Diego de la Penia, Reg. Monroy.
Ian de Ioncker, sold. del mismo capit. Reg. Monroy.
Ian Carolo, sold. de cap. Iulio Corfare Catzia, Regim. d'Avila.
Ioanni Sas, sold. de cap. Vergilio Iantilli, Reg. d'Avila.
Iean Baptista Caribani Romano, cap. reg. d'Avila.
Ian Baptista Canella, sold. de la comp. Colonel de Don Alfonso d'Avila.
Iaques Fromin, sold. de capit. Alfonso Carafa, Reg. d'Avila.
Iulio Cesare Bandel, sold. de cap. Int. Cesare, Reg. idem.
Ian Troyano de Seve, sold. del mismo capitaine.
Iacomo Rossin, sold. de Vaspaf. Stango, Regim. d'Avila.
Ian de Vincensa Neapolit. sold. de cap. Flaminio de la Verde, Reg. d'Avila.
Iuan d'Antani, sold. de mismo capit. regim d'Avila.
Iacomo de Sante, Napolit. Serg. aposte de cap. Flaminio, Regim. d'Avila.
Ian de la Caniero, sold. de capit. Strossa, Regiment Monroy.
Ian Pascuali, sold. de cap. Francisco de Larco Regim. Vilar.
Iaques ne Navarre, sold. de cap. Juan de Navarre, Reg. Vilar.
Ian Willommo, servitor, Alfero, reform. del ditto Regim.
Ian de Castro, sold. Don Diego de Vella Lopes, Regim. de Vilar.
Ian de la Bonte, soldados Don Diego de Vella Lopes, Regim. de Vilar.
Ian Rodrigo de Tapia, Sergeant du dit Capitain.
Iuan de Hores, Sergeant de la comp. de Don Diego de Brigon, du dit Regim.
Ian Servin, sold. de Don Francisco, du Reg. de Vilar.

Ian Angele, Sergeant de capit. Flaminio, Regim. d'Avila.
Ian Baptista, sold. de Cap. Caesar Caccia, reg. d'Avila.
Ieronimo Romano Milanez, Gentil-homme de la compagnie. de cap. Vespaf. ditto Regim. d'Avila.
Ian Colin, sold. de Cap. Deyer, Regim. Bastocq.
Ian Glaude, sold. de la mismo comp.
Ian Wesel, sold. de la mismo comp.
Ian Chirin, sold. de la com. Colonelle de Bastocq.
Ian Lampert de Harpin, soldat. de capit. Deyer susdit.
Ian Guilde, sold. de cap. Carre,
Ian Petit, sold. dudir capit.
Ian de Vignon, sold. de capit. Flend, Regim. de Bastocq.
Ian Rogies, Sergeant de capitain. Ierbes Duol. Reg. de Bastocq.
Ian Poncelet, sold. de capit Ierbes.
Ioris Hoffin, sold. de capit. Ierbes.
Ian Lodewijck, sold. de capit. Piere du Regim. de Bastocq.
Ian de Hamcourt, sold. de capit. Pierre susdit.
Ian Neveine, sold. de cap. Martin Meynaert, Regim. Bastocq.
Ian Baptiste du Veau, Sergeant de cap. Tho. Roboton, Regim. Bastocq.
Iehan Spario, sold. du mesme capit.
Ian de Bouvaine, sold. de capit. Iaques, Regim. Bastocq.
Ioseph Vignote de Poillon, sold. de la comp. Collonelle de la Bourlotte.
Iaques Hubert, sold. de la mesme comp.
Ian Disge, sol. de cap. Valck. Regim. la Bourlotte.
Iaques Henri, corporael de la dite comp.
Iohan Racon de Luxenborgh, Sergeant de la dite compagnie.
Iaques Lebrion, sold. de la mesme comp.
Ian Matthieu, sold. de capit. Terne, Regim de la Bourlotte.
Ian Grand Maître, sold. du mesme cap.
Ian d'Aranzi, sold. de cap. Hayon, Regim la Bourlotte.
Ian Francoys de Lorraine, sold. de capitain. Wassenberge, Regim. Bourlotte.
Ian Hage, sold. de capit. Wassenberge, Regim. Bourlotte.
Iago de Bram,
Ian Iaques Formin, de cap. Swick.
Ian Iacomos de Placenza, Lombardez, sold. de capit. Cinna Milanez.
Iaques Calleman, soldat. de Monsieur de Rhonville.
Ian Downij, sold. de la comp. de capit. Varillon. Regim. la Bourlotte.

1600. *Ian Vinck*, de Romponse, sold. de Monsieur de Hancourt.
Ian Rijmer, sol. de cap. Sebast. de Tanle.
Ian Fernando, sold. de capitain. Pedro Oforio.
Ian de Taygo, sold. de Don Philippo de Spilette.
Ian Baptista Piral, sold.
Ian l'Englie, Cavailler de Comte Henry van den Berge.
Ian Acgourt, Cavailler de cap Don Philippe d'Ariano.
Ian de Villefort, Cavailler de la compag. de l'Admirante.
Ian de Bais van Lidere en Flandres, Cavailler de cap. Foret Escorfois.
Ian de Wibrin, Cavailler de la Compag. del Comte de Salmes.
Isbrandt Lombart, Cavailler du Comte Henry susdit.
Ian Buere, Cavailler de cap. Nicolas.
Iaques Barlon de Savoye, sold. de Monsieur de Balangi.
Ian Bonliet, Corporal de cap. Balangi, Regim. des Bourguignons.
Iosin Rouvert, sold. de capitain. Matthieu d'Oltange.
Ian Peres, sold. de cap. Ortis, Castelleyn de land.
Ian Remores Sergeant de cap. Rastigia, Regim. Monroy.
Ian Verdugo, de la Garderobe de son Alteze.
Iooft vander Smisse, Archier van sijn Alteze.
Iaques van Riemen, Sadelier, van sijn Alteze.
Iohannes Hulst, sold. de cap. Gent. Reg. Barlaimont.
Iaques de Fonselle, de saint Otmer, Carpentier de l'Artillerie.
Ian Baptista Ro.
Ian Iunevres, sold. de cap. Major.

L.

Don Loys de Vilar, Maistre de Camp.
Luys de Pedrasse, Capitaine.
Don Luys d'Avila.
Lantin, capit. du Regim. de Monsieur d'Assincourt.
Luys de Oiviero, capit. refor. suivant la Court.
Lucas del Frasco, Alfer, de Don Rodrigo porso.
Luca Antonio Abati, Gentilhomme de la comp. de cap. Cornelio Mariano, Regim. d'Avila.
Lisander Pasqual, de la comp. Colon. de Don Alfonso d'Avila.
Laurens Poezia, sold. de capit. Sapatte, Regim. Monroy.

Luca Carnescque, de Fiorenza, sold. de 1600, capit. Flamineo, Regim. d'Avila.
Louys Martin, sold. de cap. Jasper Monregon, Reg. Vilar.
Lopes Zanches, Avantaado del cap. Pedro Nunez de la Serda, Reg. Vilar.
Luys de Molma, sold. del cap. Baldez, Regim. Monroy.
Laurens Rowl, sold. de Don Jeronimo de Monroy.
Laurens d'Esconsu, sold. de Monsieur du Bois, Regim. Busquoy.
Laurens Nonpere, soldat. de Monsieur d'Estams, Reg. Busquoy.
Laurens Onstancx, sold. de cap. Jorvis, Regim. Bastocq.
Laurens Aquet, sold. de capitain. Gerrir, Regim. Bourlotte.
Louys Lans, de l'Isle. soldat de Capitain, fait Johan. Regim. Bourlotte.
Laurens Latandre, sold. de la Comp. de Monsieur de Balangi.
Laurens Visero, Cavailler de la comp. de Don Jan d'Esivoa.
Laurenso de Visero, Cavailler del capit. Don Garcia Brabo.
Lenard Proiel, Hellebardier de son Alteze.
Louys Perez, sold. de la Garde de son Alteze.
Laurens Tambour de Jeronimo de Crins.
Lambert, Servidor del cap. Iuan.
Lazarus de Blanche, Serviteur, &c.

M.

Mattheo Dodovina, Cap. d'Infanterie, Reg. Monroy.
Michel de Salines, Alfer. de cap Gabriel de Roches, Reg. de Vilan.
Maurice Geraldin, Alfero del cap. Eduwaert Geraldin, Regim. Bourlotte.
Mario Scavella, Neapoli, Alfero de cap. Cesare Calco, Regim. d'Avila.
Matthieu Fere, Piffer de cap. Iul. Cesare, Regim. d'Avila.
Marcus de Villa Nova, sold. de cap. Don Luys Facardo, Reg. Monroy.
Michel Solerio, Sergeant du cap. Rensifo, Regim. Monroy.
Marco Antonio Marial, Barbero de cap. Iuan Baptista Gamlotte, Reg. d'Avila.
Melchior Sandavia, Sergeant reform. del cap. Sebast. de Taula.
Melchior de los Reyes, sold. de capit. Iuan de Robe, Regim. Vilar.
Matthieu du Chee, servidor sotto la comp. de Pedro Nuntez, Regim. Vilar.
Michel de Villa Royal, sold. de Don Jeronimo Augustino.

Michel

x 6 o o. *Michel de Larne*, sold. de Jeronimo de Cruce.

Michel Ponlie, Servitor de Schaft de Redia, Alfer. refor.

Michel Garfier, sold. del capit. la Mota, Regim. Sapena.

Martijn de l'Ariateguà, Official del Hospital, &c.

Martijn Glaude Lorainois, Cavailler de Don Jan Braquemont.

Matthieu de Bouge, Hanovier, Cavailler de cap. Carlo de Sanger.

Mache de la Non de Fersse, d'Aartois, sold. de capit. Philippe de Habrech. Reg. Busquoy.

Mangin Bougar, sold. de la comp. de cap. S. Jan, Regim. Bourlotte.

Michel Roche, sold. de cap. Hayon, Reg. Bourlotte.

Michel Hesdin, sold. de capit. Flud, Reg. Bastocq.

Mathijs Kester, sold. de capit. Michiel Spitzbergh, Regim. Barlaumont.

N.

N*icolaes Buysart*, Francois, Soldat. de Mons de Torre, Lieutenant Colonel de Busquoy.

Nicolas Pierre, sold. de Mons du Mol, Regim. Busquoy.

Nicolas de Codin, sold. de Mons de Torre susdit.

Nicolas de Latre, sol. de cap. Mons d'Estans, Reg. Busquoy.

Noral Lotat, sold. du cap. susdit, Regim. Busquoy.

Nicolas du Bois, de Bisty sold. de capit. Varillon, Reg. Bourlotte.

Niclas du Van, Sergeant de cap. Pierre Reg. Bastocq.

Nicolas Iamet, sold. du mesme cap. Pierre Reg. Bastocq.

Nicolas Dronliart, aposte de cap. Deyer. Reg. Bastocq.

Nicolas de la Court, sol. de cap. Martini, Reg. Bastocq.

Nicolas Gullon, sold. sous le Sergeant Major.

Nidel de Commis, sold. de cap. d'Estans Reg. Busquoy.

Nortier, Page de son Alteze.

Nicolas Boon, Helebardier van sijn Alteze.

Nicolas Rombous, Vivandero de la Court.

O.

O*livier Hecque*, Artesien, sold. de Mons de Mol, Reg. Busquoy.

P.

1600.

P*eter Feris*, Cap. d'Infanterie du Regim. de Bastocq.

Don Pedro de Montenegro, cap. reforme suyvnt la Court.

Don Philippe de Taxis, Alfero reform.

Philippo Domingo de Toro, Alfer. de cap. Loys de Carrerare, Regim. Vilar.

Don Pedro de Valasqua, Alfe. refor. Reg. Sapena.

Don Pedro de l'Enfina, Alfero reform. & Gentilhomme de Don Diego de la Peme Reg. Monroy.

Pedro Bertis, Alfero ref. del Gubernat, Diego Ortis.

Pedro d'Aldana, Alfero de Iuan Tin de Casanova, Reg. Monroy.

Paulo Samorinio Italien, Alfer. refor. de cap. Corn. Mariano, Regim. d'Avila.

Don Pedro Castelvij, Alfer. reform. du Reg. de Monroy.

Pascalo Ferrare du Burgos, Alfer. Refor. de la compagnie de Francisco del Ario, Regim. Vilar.

Don Pedro de Monte major, Gentilhomme de son Alteze.

Pierre Coytier, Coco de son Alteze.

Pedro Jeronimo, Ayuda del Furier de son Alteze.

Pierre la Baecq, Cavailler de la comp. de cap. Antonio.

Pierre de la Tour, Cavailler de Don Fernando de Gavara.

Pedro de Gousman, Cavailler de la comp. de Don Philipppo d'Ariam.

Paulo Redico, Schribano de la Guardia de Lanceri de zu Alteze.

Prospero de Franco Neapolitan, Seg. ap. del cap. Alfonso Carafa, Regim. d'Avila.

Pedro Malatesta, soldados. de cap. Bataille Reg. d'Avila.

Pompeo Pefing, Milanez, sold. de capit. Corn. Mariano, Reg. d'Avila.

Pedro Francisco Cesar, sold. del capitán. Julio Cesar, Reg. d'Avila.

Paulo Emilio Gyseler, sold. de cap. Bataille Reg. d'Avila.

Pedro Lopez de Laffedo, sold. de Don Iuan d'Espinosa, Reg. Sapena.

Pierre Surti, sold. de capit. Pedro Osorio, Reg. Sapena.

Pierre Poitevin, Barbero de Don Pedro d'Avila, Regim. Sapena.

Philippo Bottais, sold. de capit. Rodrigo Ponso, Reg. Sapena.

Pedro d'Aviles, sold. del dito capitán, Ponso,

Pedro de Rivie, sold. de Cap. Thomas del Bregio, Reg. Sapena.

Pedro

1600. *Pedro Nervins*, sold. de cap. Simon Antunis, Reg. Sapena.
Pedro Martin Sibrán, sol. de capit. Ian Baptista Gombalotto, Reg. d'Avila.
Pietro Ange de Lora, Corporal de capit. Flaminio, Reg. d'Avila.
Pedro Dias, soldat. de capitaine Diego d'Ogllo.
Philippo Rowel, sold. de capit. Flamminio, Reg. d'Avila.
Pedro Martin Ximenes, sold. del dito cap. d'Ogllo.
Pedro Gomes de Castillo, sold. de capit. Navarre.
Pedro Gomes de Morcia, sold. de capit. Rensif, Reg. de Monroy.
Pedro Lopes, Tambour de Don Louys Fachardo, Reg. Monroy.
Pedro Saviedro, de cap. Sapato Regim. de Monroy.
Pedro de Madasco, sold. de cap. Gonfales, Reg. Monroy.
Pedro de Sagon de Toledo, sold. del mismo Reg. Monroy.
Pedro Garcia, Sergeant refor. de Don Diego d'Obrigon, Regim. Vilar.
Pedro de Salamansa, sold. de capit. Inestrosa, Regim. Vilar.
Pedro de More, sold. de cap. Francisco Rins, Regim. Vilar.
Pedro Baueros, sold. del capit. Major de Louys, de Vilar.
Pedro Fernandes, sold. de Don Diego de Brigon, Regim. Vilar.
Pierre Biscani, sold. de cap. Ian d'Urbea, Regim. Vilar.
Pedro Sanchez, sold. de cap. Andre Ortis.
Pablo d'Enfina.
Pedro de Pedentore, de la comp. de cap. Moifisco, Reg. Sapena.
Don Pedro Mendoza.
Pompeo Matheo Ital, sold. de Monsieur d'Elstamps, Reg. Busquoy.
Pasquier le Lievre, soldat. de la mesme compag.
Pierre Casterot, sold. de la comp. Colonnelle de Busquoy.
Pierre Barjan, soldat. de capit. Carrè, Reg. Bastocq.
Pierre le Grand, sold. de capit. Pierre, Reg. Bastocq.
Pierre de Puis, Sergeant de la comp. de cap. Flend, Reg. Bastocq.
Pierre Goytron, sold. de cap. la Barcque Reg. de la Bourlotte.
Pierre Sangie, Fourrier de la compagnie Colon. de la Bourlotte.
Pierre Montjoye, Soldat. de la mesme compagnie.
Padericq Condwy, Irlandois, Sold. de

Capitan. Geraltin, Regim. la Borlotte. 1600.
Philippe de Marchie, sold. de la comp. de Monsieur de Rhonville.
Pierre Cornuel, soldat. de capit. Jaques, Sergeant Major du Comte de Refin.
Pierre Charle de l'Isle, serviteur de Miremo, suyvnt la Court.
Piere van Cuyck, Regim. Barlaimont.
Paul Seherer van Ween, sold. de cap. Gent, Regim. Barlaimont.

R.

R *Obert de Gilmes*, alias Deyer cap. d'Ireland, Reg. Bastocq.
Rodrigo Gonfales, Alfero fefor. de cap. Casanova, Reg. Monroy.
Rochus Sairano de Toledo, Alfero reform. de capit. Juan Gonfales, Regim. Montoy.
Rabiel de Francisco, Tambour de capit. Francisco Lario, Regim. Vilar.
Rodrigo de Velasco, Castillano, sold. de capit. Don Diego d'Idiaques, Regiment Sapena.
Rodrigo de Narowaye, sold. de cap. Morillo, Regim. Sapena.
Robert de Maillat, sold. de la comp. Colon, de la Bourlotte.
Rutger Crijnen, Commandor del regim. de Bastocq.
Richard Greyn, sold. de la comp. Colon, de Bastocq.
Roeland Swr, sold. de cap. Flend, Regim. Bastock.

S.

S *Simon Antunes*, Portuges, Capit. d'Infanterie, Reg. de Sapena.
Sant-jago de Brande, Alfero reform. de cap. Diego de Ulloa.
Sebastiano de Norailles, de Toledo Alfero de cap. Mexica, Regim. Sapena.
Sebastian de Paredes de Biscaya, Alfero del Reg. Monroy.
Sebastian Hernandez de Extramedura, sold. de cap. Francisco de Larco, Regim. Vilar.
Sebastiaen de Heredia, Alfero Reform. de cap. Rodrigo.
Simon Carreau, sold. de Monsieur de la Bataille, Regim. d'Avila.
Sophilio Citadonio, Neapol. sold. de cap. Flaminio, Reg. d'Avila.
Sebastiaen Flori, sold. de cap. Mochique, Reg. Sapena.
Silvester de Castro, sold. de cap. d'Aldanes, Regim. Sapena.
Scipio d'Oria, Mataloni, sold. de capit. Gabr. Battille, Regim. d'Avila.
Sebastian Vastion, sold. de cap. Deyer. Regim. Bastocq.

Simon

1600. *Simon Nicolas*, sold. de capit. Hayon, Regim. la Bourlotte.

Sebastiaen de Sagero, Page de l'Admirante.

Sebastian Bodondo, Cavaillero de Guillaume Verdugo.

Scipio de Lyon, Fourrier de son Alteze.

Salvador Bicehme, de la comp. Colon de Monroy.

Sancho del Barrio, Alfer. reform. Regim. Monroy.

T.

T*Hadi Dym*, sold. de cap. Girit, Reg. Bourlotte.

Thomas de Sommain, de Doway, Regim. Bastocq.

Thomas d'Olano de Biscaye, sold. de cap. Fernande Lariosteguy, Reg. Monroy.

Thomas Guardin, foldat. de capitani. Ian Navarro, Regim. Villar.

V.

V*Espariano Magio*, cap. d'Infanterie, Regim. d'Avila.

Vespariano Stanso, cap. d'Infanterie, Reg. d'Avila.

Verno de Bezeda, sold. de capit. Don Pedro Riccs.

Wabrand de la Parie, sold. de cap. Carré, Regim. Bastocq.

Wybrandt de Schooten, Monster-schrijver van 't Regiment van Graef Frederik van den Bergh.

Memikte
van Geban-
ghens ende
Gooien.

Onder dese Gebangenen waren vijfen-dertigh Capiteynen / soo van Rup-teren / als Doet-volck: 203 Lieutenan-ten / Wendighs / Sergeanten / Dons / Cavailleros / ende andere van Naeme. 309 ghemeine Soldaten: Ende boven dese alle / soo heeft sijn Excellentie van den Certs-Hartogh noch ghewonnen acht stucken Geschut / sijne Ammonitie / veel Baggagie ende Ghereedschap / selfs van sijne Kamere ende Ka-binet: onder andere meede een Zeegel / midtsgaaders ober de honderdt Daen-dels met eenige Cozznetten ende Trom-petten. Weesende het ghetal der Doo-den van des Certs-Hartogen volck op de plaetse ghebleven / sterck seken dyp-sent / booven de ghene die naederhandt noch achter-haelt / doodt-gheslaghen / ende van Quetsueren ghestorven zijn: hebbende sijn Excellentie van den sijnen (daer inne gerekent de geene die 's mo-zgens gheslagen wierden) ghelaten tus-schen de twee ende drie dypsandt Ma-nnen. Onder alle andere Daendels is meede aen de Heeren Staten gepresen-tert ende ober-gelevert den Standaert

ofte Kenne - baene van seftien hondert 1600. ghemuptineerde Spaengiaerts ende Italianen te voete / ende acht hondert te paerde / weesende ghemaect van blaenw Damast / hebbende op eene zijde in 't midden van 't Weldt de Figue-re van onse Liebe Woutwe in de Son-ne / daer vooz knielende een Monick / staende booven aen de kante met gou-de Letteren Ave gratia plena, booven 't Hoofst Maria eenen grooten gouden Sterre / ende daer by met gouden Let-teren Stella Maris, in 't midden ter rech-ter zijden was de Figue-re van de Son-ne / ende daer beneffens met Letteren Electa ut Sol, aen de sincker zijde de Maene / ende daer by ghestelt Pulchra ut Luna, ten voeten was gemaect een Croonken / ende daer by met Letteren Turris Davidis, ende beneeden op den kant / Benedicta tu in Mulieribus, ober d'ander zijde is de Figue-re van onsen Heere Christus aen 't kruyce met alle de Gereetschappen / gelijk die van de Jesuiten by de Passie geschildert wo-zden / staende booven ten Hoofde op de kante met gouden Letteren Adoramus te Christe & benedicimus tibi, in 't mid-den Recordare novissima tua, & in aeter-num non peccabis, ende beneeden op de kante Quia per crucem tuam redemisti Mundum: weesende alle de Figuren geborduert met de kolenren daer toe ge-requiteert / seer fraep ende konstelijcken naer 't Leven gemaect.

Den Slagh was meede meest ghe-gaen ober de Spaengiaerden ende Ita-lianen / die de Victorie van des mo-zghens haer in - ghebeeldt hadden met sulcken seckerheyt / dat haer deese Victorie niet en konst ontsitten / ende daeromme alle vooz-aen quamen / om alleen de eere hier van te hebben. Was vooz de Ed. Mo. Heeren Staten Ge-nerael ende sijn Excellentie met de ver-eenighde Heederlanden een magnifike ende heerliche Victorie / maer met veel Bloedts ende moepte verkreegen / om dat van de zijde van sijn Excellentie me-de meer als twee dypsandt Menschen doodt waeren ghebleven / daer on-der drie Ritmeesters ende dertien Ca-piteynen te voete / te weeten / ses En-gelsche Capiteynen / twee van de Nie-sen / drie Francopsche Capiteynen / een van de Waelen / ende een van de Dypdsche Regimenten: met veel Lieutenanten / Daendighs ende an-dere Officiers / ende daer - en - booven waeren noch wel seken hondert Man-nen gequetst / daer onder d'Heer Fran-çois Veer, met verscheppen Ritmee-sters / Capiteynen / ende andere

Michael van
enige Dams-
dels die den
Woutwe ont-
nomen zijn.

Wat Ma-
ten in des
Slach meest
ghebleven
zijn.

Officiers:

1600.

De van Oran-
den slaen
den blach-
den Oran-
den.

Officiers / te paerde en te voet. Op het bluchten van den Opand / vielen de Ruyteren van Oostende oock upt / ende versloeghender noch beele : maer sijn Excellentie (die in desen Slagh seer kloechmoedigh ende voorsichtrigh was gheweest / ende om sijn Volck beeter moedt te gheben / oock selfs met sijn Broeder / ende de Heeren die hy hem waeren / aende Charge was gheweest) versamelde op 't leste eenighe Compagnien te paerde / ende eenighe Regimenten te voet / die hy op 't Veldt van den Slagh in ordere bracht / ende kort hieldt om een Reserve te hebben / in dien noch eenighe Vis-ordje quame. Daer naer als den Opand heel toegh was / ende de duystere Nacht begonst te koomen / toogh hy nae de Kercke van Westende toe / ende gingh daer logeren / blyvende met alle sijn Leegher dien nacht op het Veldt / daer den Slagh gheschiedt was / geloogert in een Tente / daer hy sijn Abdonitmael deedt / te gast hebbende den Admirante : altoer hem af ghebjaeght worde : Wat hem docht van sulcke Besoignes ofte jongesoldaetsche Leer-jongers, alsomen hun afschildert hadde, die niet anders doen konden dan Steden en Nesten winnen, sonder te derven hun bloodt te velde gheven, of sy oock nock noch Krijchs-lieden souden mogen worden? en diergelike beschimpingen meer / moest hy ende d'andere gevangenen hier ende daer horen: dan / hy wiste hem wel statelich ende wijselijck te herantwoorden. Onder verscheppen Wiskouffen die ober Caefel vielen van den Slagh / soo klaeghde den Admirant over sijn Ruyterpe / dat die hun debboir niet wel ghedaen en hadden / want soo sy niet geweecken en hadden / hun Doet-volck was apparent / dat sy het Gheschut souden vermeerst hebben / daer inrede sy de Victorie te verhoopen hadden ; hy beklaeghde oock (ghelijck sy den aenbal al t'seffens ghedaen hadden) dat sy geen achter-hoede ofte reserve en hadden behouden / om hier ende daer de Esquaden oft Slaghordene / (die in 't wijcken ende in de blucht ghebzeben waeren) te ontfetten / ende weder tot nieuwen aen-bal hy een te vergaederen / ghelijck den Prince Maurits ghedaen hadde / menageerende sijn Soldaten ende Ruyteren / ende niet al t'seffens aboutureerende sijn Nachte : Hy preeg oock den Prince Maurits, dat hy sijn Beschut seer wel ende bequaemelijck ghesteldt hadde / 't welck hun veel quaedt ghedaen hadde : Maer booven al preeg hy hem hooghelijck / dat hy sijnen Opand soo

Sijn Excell.
oprecht met
de Admirant
vanden slag.

kloechelijck onder de Oogen ware ghehoomen / ende met het wegh-senden van alle de Scheepen / sijn Krijchs-volck in den noodt ghebzaecht hadde / van te moeten berchten elck booz sijn eygen leeven / ende dat hy / met meer andere Oversten / niet meer boozdeels hadde / dan een ghemeyn Soldaet : waer upt elck een af-ghemeeten hadde / dat sy groot boozdeel moesten hebben / ende alsoo wel ghemoedten strijde gingen.

Anderen daeghs sijn Excellentie siende / dat sijn Volck seer gecharcheert was met de Ghevanghenen van den Opand / ende Ghequetsten van den haren / dat alle de upt-gheleverde viizes in den Slagh waeren af-gheworpen / ende dat / midts het betreck van de Scheepen / in sijn Leegher niet te eten noch te dvincken en was / marcheerte met het Leegher naer Oostende, om wat te restescheeren / de Ghequetste erghens te brenghen om gheuefen te werden / ende sijn volck van de Ghevanghenen van den Opand te doen ontlafen. Dien volghende heeft hy het ghebeele Leegher ghebzaecht omtrent de Kercke S. Marie hy Albertus Schanste / ende is selfs binnen Oostende ghehoomen / altoer hy terstont een opechtliche Dank-segginghe dede doen tot Godt / van deese heerliche Victorie / hebbende sich selven met alle sijn Hof laten binden in de vergaedinghe / die tot dien eynde terstont naer hy in Oostende ghehoomen was / dooz sijn bevel was aen-ghesleedt : boozs binnen Oostende eenighe daeghen blyvende / om daer naer met beeter ordere sijn booz-ghenooten menninghe te mooghen aen-ghen ende exploitteeren / deedt hy meest alle de Ghevanghenen hy een brenghen / als den Admirant van Arragon, Don Loys de Villars, veel Capiteynen / Officiers ende andere / doende meest alle de selve Ghevanghenen in Scheepen setten / ende naer Pollandt voeren / houdende tot Oostende omtrent hondert vijftigh Ghevanghenen / ende daer onder de meeste Ghequetste / omme hy wisselinghe te lossen teghen sijn volck / die hier ende daer ghevanghen laeghen. De Eere van deese Victorie komt toe Godt alleen / de welke booz de selve niet alleen heeft willen handhaben (ghelijck hy oock tot noch toe miraculeuselijck gedaen heeft) de rechtveerdighe saecke van de Gheuniteerde Provintien / om de Behoudnisse van sijne Kerke / maer hy heeft oock willen den grooten ende onberdaeghlijcken Hoogh-

Crecht met
sijn leger na
Oostende.

Ende heeft
Godt hoeg
de Dank.

1600. Hooghmoedt der Spaengiaerden ter needer bellen / op dat syde krachtighe Handt Godts leeren kennen / ende verstaen dat 't hun hard is / ende noch zijn sal / tegen den yckel te stootten. Desen eenigen Godt van / den Godt Zebaoth ende der Heerz - krachten / die sijne Excell. Handen so wel heeft leeren strijden / ende sijne Wapsten krijgen / ende desen dagh sijn Menschijn alsoo wonderlijck ober dese Landen heeft doen lichten / 3p hier van Prijs / Gere ende Heerlijckheyt van nu tot in der eeuwigheyt.

Besluit van den veldslag

Tot een besluit van deesen victorien veldt-slagh / moeten wy hier noch by voeghen 't gheene eenighe Historischyvers verhaelt ende beschreeven hebben / te weten dat ober de 300 Jaeren eeben op den selfden Dagh van de selve Maendt een Dooz-saet van deesen Certs-hartogh Albert verflagen hadde met sijn eygen Handen / eenen Dooz-saet van den Prince Maurits van Nassau, te weten Keyser Adolph van Nassau: Dooz-waer een sake die verwonderens waerdig is / ende tot allen tijden behoort onthouden te werden: waerom ons oock goet ghedacht heeft / niet alleen de Historie alhier in het lange inne te boegen / maer selfs sijne Af-heeldinge / Daden / Leven ende Sterben: ghelijck wy die in onsen Gheslacht-boom van de dooz-luchtighe Graeven van Nassau ghestelt hebben / zijnde van desen inhoudt:

ADOLPH Roomsche Keyser,
Graeve van Nassau, Weylburgh,
Weysbaden, Idsteyn, &c.

Crout Imagina van Limburgh.

In den Jaere 1289 / terstondt naer sijns Vaeders overlijden ghevolgt in de Regheeringhe van sijne Landen ende Steeden: Hy troude tot sijn Wuyf-bronwe Imagina, Dochter van Gerlacus Graeve van Limburgh, waer meede hy gheteldt ende ghewonnen heeft vijf Soonen ende drie Dochteren. Sijne Graeffschappen omtrent drie Jaeren gheregeerd hebben / soo is 't gheschiedt / dat den Keyser Rudolph van Habsburgh, (die hy als Veldt-Oberste ghediendt hadde) hem op de repse begheevende omme naer Franckfort te repsen / onderweeghen sieck is gheworden / ende tot Germersheym over-leeden is. De Heur-Wozsten des R. Roomschen Rijcks / hebben tot Franckfort naer ouder ghewoonten in den Jaere 1292 / een Walh ende Werckes-dagh beroepen ende beschreeven / omme een ander Keyser in des af-gheschorvens plaet-

se te verkiesen. Aldaer eendzachtelicken vergaert weefende / soo hebben sy op S. Joanni ante porta Latinas Dagh / in den Jaere 1292 by - willighelicken / den Eedelen / victorieusen / wijdtberoemden Graef Adolph van Nassau, omme sijne vooz-treffelicken Adel / Ridderlijcke Daden / sterck / Manlijck / ende onober-wintlijck Ghemoet / ende om verschepden andere Deughden wille / een-dzachtelicken berkooren vooz 105 Roomsche Keyser / (offo andere tellen / vooz 30 Keyser / die in Occidenten regeerde:) ende hem waerdigh geacht omme den Keyserlijcken Seetel te besitten ende het Rijck dooz sijne Wjsheyt te regheeren. Ick houde dat hy eendzachtelicken van alle de Heur-Wozsten verhoren is / alhoewel dat Joan Carion in sijn bijsde / ende Joan Aventinus in sijn lebende Boeck / het tegen-deel schijnen te geboelen / dewelcke seggen dat Gerardus van Eppensteyn Certs-Bisschop ende de Heur-Wozst van Ments sijn Dom / de twee andere Gheestelijcke Wozsten beweeght hadde om sijnen Heef Adolph te verkiesen / ende des lesten Keyserz Soon Albertus van Ostenrijck, vooz-by te gaen / (waer upt nae-maels groote oneenicheyt ontsaen is) ende dat tegenwille van eenighe van de andere Heur-Wozsten / dewelcke sustineerden / alhoewel Graef Adolph was van seer ouden ende Eedelen Wuyse / oock van wegen sijne loslijcke ende Ridderlijcke Daden / die hy ten tijden Rudolphi, (Veldt-Oberste geweest zijnde) ghedaen hadde / het Keyserdom wel waerdigh was / maer dat hy nochtang niet al het gene dat tot de upt-boeringe van sodanigen waren Ampt van noode / niet ghenoeghsaem versien was. Ende hielden vooz seker / dat dese verkiesinghe (ghelijck de upt-komste eenighsins beweesen heeft) daerom gheschiedt was / om dat de Gheestelijcke Wozsten alleen met den Keyser 't ghebeidt van het Rijck mochten hebben. Adolphus in het Keyser-rijck bevesticht weefende / heeft Gerarde van Eppensteyn Bisschop van Ments, hem beweeght Oorlooghe aen te nemen / teeghen Lodewijck Paltz-Graeve van den Rhijn / dewelcke hem in sijne verkiesinghe seer hinderlijck gheweest hadde. Den Keyser heeft sulken harden Oorlooghe teeghen hem gheboerd / dat hy hem noopt met hem en heeft willen laeten versoenen. Van / Lodewijck ghestorven weefende / heeft hy sijnen Soone Rudolphus, omme met hem te vereenighen / ende nieuwe Vriendschap te maecten / ten Huelwelijck ghegeben

Werdt Roomsche Keyser.

Wet het om de Beschijft

Doert groote Oorlooghe teeghen den Paltz-graef aenden Rhijn

1600

Dyt seker
out geschrift
te van War-
ner van
Saulheim.Sicht Cla-
rendal.

**Sijn Dochter Mechtildis : Dooz welch-
hulwelijck de gheposseerde Oorlooghen
ghe-epndicht ende beezedicht zijn ge-
worden. In den Jaere 1296 / in het
hierde Jaer sijns Rijcks / heeft Kef-
ser Adolf dooz-noemt / met de Kefserin-
ne Imagina, aen-ghevangen te stichten
een treffelijck Vrouwen-klooster / van
S. Claren Ouden / ende noemde het selve
Clarendal : den eersten Steen wierde
gelept op S. Michiels dagh. Dit kloos-
ter hebben sy versien ende ghedoteert
met groote Rijckdommen ende Goede-
ren. Sijn Suster Richarda ende Sijn
Dochter Adelheyda, die beyde tot Mentz
in S. Claren ghegaen waren / zijn alhier
de eerste Ponnen gheworden : ende
hebben naer de doot van den Kefser
Gode langhe (naer het gheboelen van
dien tijdt) in het selve gediend / ende zijn
aldaer gestorven ende begraven. Den
Kefser heeft in het Landt te Meyssen tot
hulpe van Hartogh Albrecht van Du-
ringen teghen sijne Soonen eenige Ja-
ren groote Oorloogen geboert. Over-
mits de selve wel de grootste Oorlooge
geweeft is / die hy gebuerende sijne Re-
geeringe gehad ende geboert heeft / en-
de dat hy dooz deselbe in een tegenwille /
haer van eenighe Rijcks-hofsten tegen
sijn Persoon geladen ende veroorsaecht
heeft / die hem hieromme ende versche-
den andere questien meer / hebben ghe-
socht van het Rijck te berooven ende af-
te stooten / soo sullen wy den oorspronck
ende den doot-gangh der selver / upt
Joann. Cario, ghelijck die in sijn vijfde
Boeck beschreeven wert wat naerder
insien ende verhalen : weesende van de
volgende inhoudt :**

Albrecht
Land-graef
van Duri-
ngen/oorsprong
teghen sijn
Soonen om
Meyssen.

Albrecht Landt-grave van Durlingen by sij-
ne Huys-vrouwe Margarita, Dochter van
Frederick de tweede, twee Soonen ghewon-
nen hebbende, is daer naer op een Concu-
bine verliest gheworden : ende socht zijn
Wijf door heymelijcke laghen, haer Leeven
te doen neemen : op dat hy met de Hoere
te beeter zijnen wille soude moogen doen.
Sy sulcks ghewaer werdende, is heymelijc-
ken van hem wegh-ghevlucht naer Franck-
furt, ende aldaer in een Joffrouwen Klooster
gegaen weesende, naer weynigh Jaren ghe-
storven. Dirck Marck-graave van Meyssen,
heeft sijne Broeders Soonen by hem ten Ho-
ve genoomen, ende Ridderlijcken doen op-
voeden. Ende alsoo hy geen Kinderen en
hadde, soo heeft hy sijne Neeven, by Te-
stamente (met bewilliginghe van de Staten
des Landts) Erfghenaemen ghemaect van
het Marck-graefschap van Meyssen. 't Welck
sy naer de doot van haren Oom, met groo-
te eeren ende vernoeghen van de Onderda-
nen, waer by sy liefende aenghenaem wa-
ren, eenighen tijdt met ruste beseeten heb-
ben. Haer Vaeder Albrecht heeft seer qua-
lijcken ghenoomen, dat sijn Broeder hem

ont-erft hadde : ende socht door alle midde-
len het Testament te vernietigen en te bree-
ken, ende hem selfs Marck-graave van
Meyssen te maecten. Volgende dit besluyt,
heeft hy in den Jare 1281. sijne Soonen met
Oorlooge bestreeden, ende 't geluck dien-
de hem soo wel, dat hy den ouditen Fredericus
gheslagen ende ghevangen ghenomen heeft,
die (naer een Jaer ghevangen gheweest heb-
bende) door het tusschen-sprecken van
eenige goede Vrienden verloft wierde. Den
Keyser Rudolphus heeft beyde de Partyen op
den Rijcks-dagh tot Erfurd ghebouden de
Wapenen needer te leggen ende te vereeni-
ghen. Maer hy ghetorven weesende, soo
heeft Albrecht wederom aenghevangen sijne
Soonen te bestrijden, ende heeft hare Lan-
den ende Steeden seer verdorven ende ver-
woest. Ende om sijn opgenoomen Haet
tegen sijne eyghene Soonen den toom noch
langer te geven, soo heeft hy aenden Keyser
Adolph van Nassau, het Landt van Durlingen
verkocht, op dat sy het selvighe naer sijn
overlyden niet en souden erven ende besit-
ten. Den Keyser met Hartogh Albrecht val-
len gesamentlijcken in Meyssen : ende hebben
aldaer tot verscheiden tijden gewonnen en-
de verlooren. Gelijck sulcks 't geluck van
de oorlooghe meede brenghende heeft.
Onder meer andere Steeden heeft Graef
Philips van Nassau sijn Broeder (ofte liever
Broeders Soon) de Stadt Frybergh belegert,
ende naer een Beleg van een Jaer ende vier
Maenden, (met hulpe van den Keyser)
veroverende gewonnen, in de Stadt ghe-
koomen weesende, soo doet hy, (omme
de andere Steeden een schrick aen te jaghen)
veertigh Eedelen onthoofden.

Merck sijn
outstien soen
gehangen.Verkoopt
Durlingen
aenden Key-
ser.

Dus verre upt Joan. Carionis Chro-
nijke. Daer dien dat den Kefser om
dese oorloge by verscheiden Heeren des
Rijck / insonderheyt by Albertus des
voozleeden Kefers Soon gehart wer-
de : (die hy oock eenighsins bresende
versocht hadde met hem te verenigen /
ten hulwelike presenterende een van sijne
Dochteren / 't welck Albertus af-sloegh
ende wepgherde /) ende dat hem op al-
lerleij manieren laghen ghelept werden
om van het Rijck te verstoffen : so heeft
den Wifschop van Mentsijn Oom / die
hem eensdeels tot dese Waerdigheyt ge-
bracht hadde / Hartogh Albrecht van
Oostenrijk aengedreben ende gheraden
naer het Kefserrijck te staen. Ende om
sijnen aen-slaggh enighe verwe te ghe-
ben / gebuyckte hy dese redenen / dat A-
dolphus om sijn eyghen particulier pro-
fijts wille / de Oorloghe in Meyssen be-
weckt hadde / ende dat daer-en-tusschen
eenighe andere deelen in de Landen des
Rijck in perikel waren / van ingenomen
ende oberballen te werden / etc. Den
Kefser dese lagen merkende / heeft dooz
hem genoomen het Rijck met gewelt te
houden : daer toe hem sijn Schoon-soon
Rudolph Palsgrave van den Rijn / ende
Ortho

Den Kefser
socht hem
met wech
van Oosten-
rijck te ver-
eenigenDiet lagen
ghelept om
van het Rijk
te stooten

1600. **Otho Hertogh van Beyer** groote onderstandt deden. **Hertogh Albrecht** van Oostenrijk, den raedt van den **Bisschop van Ments** nakomende/ heeft een groot **Leeger** by een versamelt ende is daer mede dooz **Ellaren** naer den **Rijn ghetogen** / om hem selven met ghevelt tot **Roomsch Koningh** te doen verkie- sen / ende **Adolph** upt het **Rijck** te ver- drijben. **Welche gheschiedenisse** **Boe- der Werner van Saulhey**m, (in het meer- ghenomde oude gheschifte ghesteldt wesende) verhaelt gheschiet te wesen in deser manieren :

Het gheschiede in den jare 1298 dat **Hertogh Albrecht van Oostenrijk** **Koningh Rudolphi** Soon met een groote macht ende leger aen den **Rijn** quam ende begeerde **Roomsch Keyser** te wesen, teghen **Keyser Adolph van Nassau**, welcken **Hertogh Albrecht** van de **Keurvorsten** (de welke in eygener persoon, **Adolphus** tot het **Keyserrijk** verkooren ende aenghenomen hadden) seer vriendelijken ontfangen wierde, ende die waeren delevol- ghende: **Heer Geraert van Eppenstein** **Bertz- Bisschop van Ments**: den **Hertogh van Saxon** **Swagher** van **Hertogh Albert van Oostenrijk**: den **Marckgraef van Brandenburg** een **Stief- soon** van **Albertus**: den **Koningh van Bohemen**, ende eenighe andere **Heeren**, de welke **Albrecht** al te samen met haer volck by ston- den ende versterckten, ende haer tegen den **Keyser Adolph** verbonden hadden. Dese al t'samen hebben tegen alle recht ende reden, sonder eenighe aenklachte, ontschuldte ende verantwoordinghe van den **Keyser Adolphus** aen te hooren, (de welke nochtans in soodanighe sware saecken behoorden ten alder- nauften waer-ghenomen ende ondersocht te werden) hem van het **Keyserrijk** ghestelt :

ende **Albrecht** in sijne plaetse verkooren. Doch dese verkiezinghe en gheschiede niet, op ghewoonelicker wijze, noch ter rechter plaetse daer die behoorde te gheschieden, ende van ouden herkomen gheschiedt was, te weten, tot **Frankfort**, maer wierde tot **Mentz** in de **Diargarten**, omtrent den **Dome** gelegen wesende, gedaen, op **S. Jan Baptisten dagh**. **Hertogh Albrecht van Oostenrijk** aldus tot **Keyser** verkooren ende bevestigt we- sende : heeft alle middelen ghesocht ende aenghewent om den **Keyser Adolphus** nyt het **Keyserrijk** te verdryven ende te slaen: ende heeft dien volghende, hem met sijn **Leegher** op den 2 Julij 1298 teghen ghetoghen, ende omtrent **Spier**, op een pleyn, genoemt **Hasen- dubel**, (ofte gelijck **Abraham Saur** seydt **Gel- bey**m aen **Dornberg**, omtrent het **Klooster Roosendal**,) slaghelevert. Den **Keyser Adolph** soo machtigh van volck niet wesende als **Albrecht van Oostenrijk** was, ende tot sijn ongeluck, in het strijden de **Sonne** in het aenghesicht hebbende, die haer gheheel ver- blinde en seer hinderlijcken was : So wierde sijn **Leegher** overwonnen ende verslagen.

Ende men seydt dat **Albrecht van Oostenrijk**, den **Keyser** die van sijn **Paert** gevallen was, ende wederomme meende op te raen met sijn eyghen handt, met twee groote wonden, doorstecken heeft daer hy terstont af storf:

Tot hier toe 't **Geschifte van Boeder Werner**. Alsoo wierde desen **boomen Nassauschen** **Heldt** niet alleen van sijn **Keyserrijk** / maer met eenen van sijn **leven** berooft / als hy het **Rijck** ses jaren vijf maenden ende seiven-en-twintigh dagen / ende sijne **Gzaeffschappen** negen jaeren met grooter eeren gheregheert hadde. Hy wierde in het **boornoemde klooster van Rosendael** begraven : al- waer hy soo langhe gheleghen heeft als **Albertus** **boornoemt** / **Keyser** gheweest is. Maer naer sijn doot is hy van **Henricus de VII.** nabolger van **Albrecht** wederom op ghegraven / ende tot **Spiers** in de **Keyserlijke Begraeffenissen** met grooter eeren begraven / in de teghen- woorbigheyt van **Imagina** sijne **Wijf- Vrouw**.

Dese **deerlijcken dootslaghe** ende **ne- derlaghe** van den **Keyser Adolph van Nassau** is in den jare 1600. mede op den 2 Julij / etc. 11 jaeren na sijn doot / by sijn nabolger niet alleen van geslachte / maer desghelijcks van **manhastigheyt** / ende **kloechmoedigheyt**. Ich segghe hy **Maurits** geboren **Prince** van **Oran- gien** **Grafe** van **Nassau**, &c. aen **Albertus van Oostenrijk** **Hertogh van Bzabant** / etc. nasiet van den **boornoemden** **Keyser Albertus**, in den **boor gaenden** **bloedighen Veldslaghe** / omtrent **Nieu- poort**, genoeghsaem aen het **Wijf** van **Oostenrijk** ghewoocken. Ende den roem die de selve van het **Nassausche** **Gheslachte** verkreghen hadde / is hier mede verdoeven ende te gronde ghe- gaen. Het gene **Sebastianus Munsterius** verhaelt van de **keur-Docten** ende an- dere **Heeren** / die teghen **Keyser Adolph** geconspireert ende hem af-gesett had- den / ende wat haer geschiet ende weder- baeren is / hebbe ick tot een ghedachte- nisse ende beslupt van desen **Nassau- schen Heldt** hier moeten verhaelen ende by-boeghen / op dat een **peghelijcken** dooz dit **Exempel** bekenit soude wesen / dat **Gode** gheen quact onghewoocken ofte ongestraft en laet / ende dat de **Gode- lijcke** **woeche** de **quaet-doenders** al- tijds (gelijck men seyd) op de hielen is ende nabolgt. Eenige schryven (seyd hy) dat alle de **Heeren** die teghen hem geconspi- reert hadden, niemandt van haer allen een goeden doot ghestorven zy : want **Graef Adolph van Haigerloch** wierde in den selven slag mede verslagen : **Otho van Offensteyn** verstickte in den slag van hitte : **Geraert van Eppenstein** **Bisschop van Ments**, storf seer schielijcken sittende in sijn **Stoel** : den **Bis- schop van Straesburgh** wierde tot **Fryburgh** van een **Vleyshouwer** doorstecken : den **Grave van Leyningen** wierde ontfinnigh : jae den **Keyser Albertus** selfs, wierde daer na in het tiende jaer van sijne **Regeeringhe**, op het

1600.

Sijn doot
wierd van
Maurits
van Nassau
op den 2 Julij
1600. aen
Hertogh
van Oosten-
rijk ghege-
ken.

In sijn Cos-
mographia
3 Borch
Pagina 479.

Adolphus
Dornberg
ongelukkig
ende.

1600. Huys te *Habsburgh* van sijn Broeders soon Hertogh *Ian van Oostenrijk*, op *Meyendag* doodt gheslaghen. Ende eerst tot *Koningsveldt*, maer daer nae tot *Spier* begraven, niet verre van den Keyser *Adolphus van Nassau*.

Dit dus berre van den boozmoemden *Adolph* ghesepdt ende verhaelt hebbende: soo sullen wy hier noch by-boeghen ende verhaelen de

Handelinge van de verlossinghe der ghevanghenen soo van d'een als van d'ander zijde: die in den slagh booz Nieupoort ghevanghen zijn: ende hoe by verwisselingh den ghevangen Admirant van Arragon verlost wierd tegen de gevangene onderdaenen van de Vereenighde Nederlanden onder 't ghebiet van den Koningh ghevanghen wesende.

Wy sullen de Beschrijvinge van den machtrighen *Pez-tocht* upt *Hollandt* naer *Vlaenderen* / ende den bloedighen *Weldtslagh* by *Nieupoort* gheschiet zijnde / eynighen ende beslupten met het verhael van den ghevanghen Admirant de *Arragon*, hoe dat dooz sijn Persoon menighte van gevangens die in *Spangien* ende elders in des Koninghs van *Spangien*s Rijcken / als *Slaven* ghebruyckt wierden / ende op de *Galepen* saten / verlost zijn.

Verhael van den Admirant doen.

Don Francisco de Mendoza, Marquis de *Guadaleca*, Commandeur van *Calatrava*, Generael Krijchs-Overste van den *Eertz-Hertogh Albertus*, Anno 1598. ende nu Generael vande *Cavallarye*, &c. toonde hem in de ghevangenis upermaten trotz / groots / ende hoogh-hertigh / ende tot toornighedt van naturen ghenegen / ende bitter in woorden: soo het ghebleecken is in de handelinge met de *Cleefische Ghesanten* / die hier in ghetal hun in *Hollandt* hebben laeten binden / om den Admirant af te vraghen / wat booz Personen upt haere Landen hem in sijn tocht over den Rijn hadden gefavoriseert / ende diergelijcke *Questien* meer: dese kregghen consent van de Heeren Staten / den 27 *Novembrijs* hem te moghen spreken. Dan by hem ghekomen zijnde / sprack hy die hooghmoedelic ende spijtig aen / als oft hy noch over eenen gheweldigghen *Reegher* in haer Landt heerschende geweest ware / ende dat noch dreyghender wijs / haer noch opentlick verwojstende / dat sy ghedencken souden in wat staet

haeren Dooft was gheweest / doen hy als met een strop om den hals booz den Keyser *Karolus Quintus* op sijn knien lagh / etc. Hy seide / sy souden haere *Gaedts-Heeren* vragghen wie die lieden waeren die hem gonstigh waeren / de wijsle hare *Giaden* selfs hem hadden versocht die van *Wesel* te kastijden / daer een *Casteel* te maecken / ende de *Ghereformeerde Religie* te verdoziben / om dat hunnen Dooft in de *Stad* gheen volkommen Heer konde wesen: hy affirmeerde haer dat de *Cleefische* niet *Neutrael* en waeren / noch konden wesen / om de *Tractaeten* van *Venlo*, ende andere. Item / dat den Heer Dooft van *Ceulen* te booren oock wel hadde geweten van sijn komsten in den Landen / met diergelijcke propoosten meer; Alsoo dat dese Ghesanten (waer van den eenen selve een *Gaedts-Heer* was) seer beschaemt wierden / soo dat sy niet wel en wisten hoe sy met eeren haer *Commissie* souden volboeren / oock niet hoe sy des mans granschap souden stilen. Hy wilde haer *Commissie* sien: ende merckende dat sy van den Dooft van *Clebe* onderteekent was / seide / dat sulcken sotten *Commissie* van soodanigh eenen Heere moeste onderteekent wesen: waeromme de *Cleefische Ghesanten* met confusie van hem vertrocken.

Van gelijcken antwoorde hy de *Weduwe Gravinne* van *Valckensteyn* ende *Brouck*, haer beklagghende ende recht verfoeckende over haer Mans deerlicken mooydt: want alsoo sy in haer *Requeste* ghestelt hadde / om haer verfoeckte beter te verkrijghen / de goede gheneghentheydt ende dienssen die de *Grave* de Heeren Staten eertijds bewesen hadde / ende dat den Admirant sulcks vernomen hadde / so antwoorde hy terstondt kloeckelijck / dat haren Man alle die straffen wel verdient hadde / nae de mael hy partialiteyt (so sy selve in haer *Schijft* beruyghde) ende gheen goede *Neutraeliteyt* ghehouden hadde.

Doozt aengaende sijn gebaente / ende maniere van leven: hy was kleyn van persoon ende spijchtig: seer deloot in sijn Religie / lefende alle daghen meer sijn *Getijden* / als eenige vande strickste *Monicken* ofte *Regulieren*. Hy was vigilant / arggh ende scherp van verstante ende begriyp / wel gheoeffent ende afgebeerdicht oft resoluut in materie van staete / stellende by gheschijfte alle dingen soo wel ende geschickelijck als den besten *Advocaet* soude konnen doen. Wupten den toorne zijnde / was hy / ghespraeksaem / ende vrendelick in 't careseeren ofte hantceren: dan / soo het

Des Admirants gebaente ende wezen.

1600. het scheen / met een geaffecteerde man-
mere.

Sijn routte ende harde tochten ende
vbandelijke in - vallen / die hy in de
Cleefche / Gulichsche / Westphaelsche /
Münsterche Stiften / ende andere
om - ligghende Landen / ende Rijcks-
kreysen aen den Rhijnghedaen heeft /
sullen wy hier stil - swijghende voor-
gaen / zijnde meer als te wel bekend:
waer van den Spaenschen ende Ara-
gonischen Spiegel / Anno 1599 upt-
ghegheven / den weet-gierigen Lezer
ghenoegh kan berechten / hoe eenighe
bloedt-dorstighe Rijcks-knechten van
het Spaensche Leeger onder sijn Ghe-
biedt zijnde / den wel-ghebooren Heere
Ulrick van Dahn, Graue tot Valcken-
steyn ende Oversteyn, op sijn Slot van
Broucke beleegherden / ende met sijn
Volck deertlick vermoorden / ende an-
dere Crouwle meer bedrogen / die daer
in verhaelt werden.

Dit alle sijn verleden Quade / seg-
ghe ick / sullen wy hier willens ver-
geeten / ende alleenlick nu sijn Deught
ghedencken. Want ten ware hy in de
Vlaemsche Slagh ghebanghen waere
gheweest / daer soude meenigh onnoo-
sel Mensch / soo upt Hollandt / Zee-
landt / ende ander der bereemighder
Staten Quattieren noch swaerlick in
Gevanchenisse hebben blijven sitten en
sichten / ofte ellendelick van ongemack
gestorven sijn. Hoe dese vertroost sijn /
sult ghy hooren.

Den Admirant in Hollandt ghe-
boert zijnde / wierde hy in verseeke-
ringhe op 't Kasteel van Woerden, zyn-
de daer op Kasteleyn / als meede Gou-
verneur van de Stadt / Jonck-heer
Jacob van der Eynden, Ridder : den
welcken hy scherpelick beboolen is.
Van daer is hy wat naerder 's Graven-

Hage, daer het Hof ende de Vergae-
deringhe van de Generale Staten is /
gebrocht / op 't Hups te Persijn, ende
hem is by-ghestelt tot bewaernisse den
selfden Jonck-heer vander Eynden,
met sijn Compagnie. Hier een tijdt-
lanck ghewoont hebbende / is ten laet-
sten verhuysd / ende in 's Graven Hage,
ende boven op 't Hof ghebracht / zijnde
allesins beleefdelick ghenoech ghetrac-
teert nae sijnen Staet : vermooghende
by te gaen spanderen ende wandelen :
doch altydt met Wachten wel versien
ende bewaert. Het sijn Princelike
Excellentie ende sijn eedel Gevolgh / is
hy op een tijt te Scevelingen op 't Strand
met de nieuw-gepacificeerde ende noyt
hier te Lande ghesien / zepl-draeghende
Wagen geboert geweest : welcke Wa-
ghens sulcken suellen baert ende spoedi-
ghen voort-ganck hebben / dat sy in de
tijt van twee upren / langs de Strandt
heenen / van Scevelingen tot de Sijp en-
de Putten toe / zijnde veertien Hollandt-
sche Wippen / ofte veertien upren
weeghs konnen zeplen / oft veel eer
vliegghen. Aldus triumpheerde sijne
Princelike Excellentie met den ghe-
banghen Admirant / tot welck spec-
taekel veel luden toe-kiepen / ende is
deselbe Waghen konstigh ghetepe-
kent ende af-gemact nae 't Leven by M. Ja-
ques de Geyn, ende naederhant by an-
deren in kooperen Plaeten doen snijden
en upt-geven / met seer schoone Latijn-
sche Dichten daer by ghedrukt / ghe-
maecht zijnde by d' Heer Advocat Fis-
cael Hoge de Groot : Zoo dat dese Zepl-
wagens nu niet alleen op 't Hollantsche
Strandt / maer de gantsche Wereldt
ober-vliegghen. Een van die Dichten
bevakt mijn wonder wel / ende is byson-
der aerdigh ende ter materie dienende ;
wesende van den volgenden inhoudt :

O Konincklijke Stam van Arragon, die Clevē,
En al 't Westphaelsche Landt nu Laest-mael hebt doen beven,
En 't Water daer den Rhijn sijn eerste Hoornen staen,
Hoe haest is dijne Pracht Mendoza nu vergaen ?
In onses Vorsts Triumph werdt ghy geleydt gevangen :
De Wagen die u voert is met een Zeyl behangen :
En hadt ghy sulcken een gehad op 't Vlaemsche Strandt,
Ghy hadt daer mē seer wel ontvlōon des Winnaers Hant.

Den Admirant wierdt tot onser ge-
luck van sijn Paerdt gerendt / ende on-
der de voeten ghevozen / sonder opt
geholpen te konnen werden om weder
te paerde te koomen : ende hy werde be-
kent aen sijn Barnasch ende Veldt-tepe-
ken ; soo dat hy ghebanghen voor sijn

Princelike Excellentie ghebrocht wer-
de / die hem vriendelick toespach ende
alle careffe toonde. Ende dese sijne ge-
vanchenisse geschiede wel een npre voor
de Victorie.

In 't beghinsel van 't jaer 1601. be-
gonnen in den Hage met hem te hande-
len,

Den Admi-
rant op 't
Hups van
Woerden ge-
bracht.

1600. Hoe ende op wat wijze den Admirant berispt is.

len / soo wel vooz sijn verlossinghe / als vooz alle de andere / mede begripende de Gouverneurs van het Eplandt van Sint Thome Don Eerdinando de Meneles, ende die van Canarien / by de Hollandtsche Oorlogh-Scheepen van daer ghebrocht: dat teeghen alle dese ghevanghens / soudē los ghelaeten werden / Alle de ghevangenen der Vereenighde Provincien, sy waeren Slodaten, Schippers, Boots-Ghesellen, Visschers, Burghers, In-ghesetene, Inwoonders, of die de Landen dienden, die soo wel in Spangien, ende des Konings Landen, als in de Nederlanden in Steden, Sterckten, Scheepen, Galeyen ofte andersints, onder 't ghebiedt van den Koningh van Spangien ende den Eerts-Hertoghen ghevanghen wesende, ter cause van Oorloge, ende niet om particuliere Delicten.

Wat de ghevanghens / beneffens den Admirant / veel in 't ghetal waeren / is upt de voozgaende Lijste ghebleecken: waer mede meest alle de Ghevanghen-Puysen / Slooten ende Poozten van Hollandt ende Zeelandt versien ende verbult waeren.

Wozt verhaelt van de vooz naemste ghevanghens.

De vooznaemste van de Spaensche ghevanghens waeren / den Beneschal de Montimar, die men noemde Graef van La Fere, die in den strijd gequetst zijnde / des anderdaeghs storf; Don Louys de Villar Maistro del Campo Colonel: ende Colonel Sapena, die oock naemaels van sijn quetsapten in de Ghebanckenisse ghestorven is: noch twee Rith-meesters / te weten: den Graef van Salmes, ende Ioan Caesar. Ende daer-en-boven worden noch van de Spaensche Capiteynen ghevanghen behonden / alle deese naer-volghende: Don Diego Idiaques, Don Louys de Monroy, Davila, Francisco de Racaval, Simon Anthonis Portugees, Hernando Mota, Don Gaspar de Morechon, Louys Perala, Francisco Ruys d'Aguira, Mathias d'Ostano, Diego Calvode Villalobos, Ioan Navarro, ende Capiteyn Lignan, alle twaelf Spaensche Capiteynen: met noch andere die geen Compagnien daer en hadden / als Don Pedro de Monta-negro, ende Francisco de Guevarra, ende andere treffelike Persoonen / als Don Baptista de Villanova, Don Alonso Requel, Don Gonzalo Hernandes Despinola, Don Philippo de Tassis, Don Pedro Velasco, Don Pedro de Leusina, Don Antonio de Mendoza, Don Francisco Torres, Don Diego de Zuniga, Don Ian Rover.

Noch veel Nederlandsche Capiteynen ende Bevelhebberen / als Lanyo ghesepdt la Motterye, Henry Flud, Ca-

piteyn Lantijn, Marten Maynarts, Eduart Gyraldijn, Guilliam Carre, Herry Iarves, Pieter Fiers, Robbert Deyer, alias Glims, Ian du Hayon, ende George Wtterwijck.

Van de Italiaensche Capiteynen waerender ses ghevangen / als Vespasiano, ende Decio Magio, Vespasiano Stanga, Ian Baptista Gambalotta, Flaminio Villa-Verde, ende Ieronimo Roo: met Curtio Grevellis gereformiert / Angelo de Marines, ende Camillo Magio adioutanten / met noch wel 77 Daen-
dyaghers ende andere Officieren.

Van des Eertz-Hertoghs Hof-gefin (beneffens veel van sijn Gwarde) waeren ghevangen / den Graef Carle Rasin, Don Diego de Gulman, Artus de Croy, ende Mortier sijn Pagien: Doctor Andrea Medecin, Estevan de los Rayas sijn Buson / Don Piedro de Monte Major, ende Ian Verdugo, Edelen van sijn Hooghepdt: veel van sijn Bellebardiers / eenighe Religieusen / ende Iacob van Schoonhoven, met Iaques du Poufelle, Officiers van het gheschut. In somma / de ghevangenen van naem / met de Officiers ende andere gemeene soldaten / waeren wel ober de 520 als ghesepdt is.

De Edelen / Pagien / Dienaers ende Bellebardiers / heeft sijn Princelike Excellentie den Eertz-Hertogh terfont al byt hups ghesonden: de ghequetste heeft hy doen ghelesen / ende in de Ghebanckenisse ghehouden.

Van nae der handt / als de Heeren Staten Generael saghen dat dese ghevangenen lagen tot 't Gemeen Landts swaere kosten / soo is by haer Ed. Mo. ende sijn Princelike Excellentie goetd ghebonden / die te ontslaen / ende elck sijn weeghs te laten trecken / blyvende in Ostagie alleen den Admirant: Den welken de Heeren Staeten hebben vooz-gehouden / dat / soo hy alle de Onderdanen van haere Ed. Moog. die hooren ghespecificiert staen / in Spangien / ende elders ghevanghen sittende / konde los ende byt maecten sonder frantsoen ofte kosten / ende dat hy daer-en-boven soude willen betaelen vijftigh duysent gulden / dat men hem met alle de andere ghevanghenen die de Staten hadden / soude los laeten / mits betaelende haer kosten ende frantsoen / volghende de leste Edonnantie op 't Quartier ghemaect. Popende desen Voozslagh / alsoo 't effectueeren van dien / hingh aen de goede belieste van den Koningh van Spangien ende den Eertz-Hertoge: soo heeft hy oock tijdt begheert om dien aengaende / met haer te moghen doen communiceren: Maer

1600. Maer noopende de vijftigh duysent gulden / wilde den Admirant niet gheben / ende nochtan alle de ghevanghenen los hebben / niet teghen - staende de Staeten den Colonel Louys de Villar geerne daer upt - ghesteerken hadden / overmits hy ghevanghen was / van den Ridder ende Oberste Sir François Veer, die van hem wilde hebben dertigh duysent gulden / ofte te verlossen eenen Engelschen Edelman / over twaelf jaeren in Indien ghevangen / Soone van den Ridder Ihon Hawkins, met meer andere Conditien.

Accooft dat tusschen de Staeten ende den Admirant ghemacht is.

Ober dese Propositionen van wederziden / bleef de saeck een wijle hangende / eerst op de Substantie van 't Contract / om daer toe te hebben consent van Spangien ende de Certz-Hertoghen / het welck nae langh verheyden quam : ende doen het Accooft was gheslooten den 16 Januarij 1601. hadde den Admirant geerne upt ghegaen / indien hy Bozge hadde konnen stellen ter somme van 600000 gulden / om 't Contract te volbrengen / daer over een Oliverarenighe malen over ende weder toogh : maer ten lesten wierd wel gemercht dat den Admirant onder de handt socht eenighe Propositionen van Vrede ofte Bestandt van wapenen te weegh te brengen / het welck te vergeefs was / waer omme dat het lange aenliep eer de ghevanghenen los konden komen / soo dat terwyle veel in Spangien op de Galepen ende andze plaatsen meer in de gebanchenisse deur het groot onghemack stozhen : waer dooz sy ten laetsten zyn gheballen op een nieuw Contract / als dat den Admirant soude betaelen drie-en-twintigh duysent gulden / ende noch Bozge stellen booz vijf-en-tseventigh duysent gulden / om beneffens het oude Contract / ofte Lijste van de ghevanghenen / noch los te leeveren / alle die sint den slaghe van Nieupoort ghevanghen waeren in Vlaenderen / op de Galepen het ghetal van dertigh / ende upt Spangien ende Indien dertigh / ende daer op is hy ten lesten / den neghen-entwintighsten Mey / Anno 1602. upt ghegaen / ende hy met alle beleefsheydt tot Antwerpen geboert ; Een heerlijcke ende seer loffelijcke daedt der Hoogh-Hooghende Heeren Staeten van de Vereenighde Provintien / die als Vaders des Vaderlands / haer ghemepe Onderdanen met den gemeynen Duyt ofte Publijck Goedte upt de Ghebanchenisse / ende van de Galepen verlost hebben : niet ghediendt zijnde met eenigh ghelt ofte goet / dan een sonderlinghe liefde toonende om haere Onder-

Den Admirant verlost.

saeten te bezynden / ende met dit troostelijck Accooft veel haerder In-ghe-scetenen / soo Vrouwen ende kinderen / als oock andere Vrienden ende magen van de Ghevanghenen / soo in Steeden als in Dorpen / ende ten Plattenlande / te verblijden. Tot dien eynde is over al het gantsche Landt met openbaere Vrieten aen - gheslaeghen gheweest / dat soo wie eenighe van de sijne miste / ghevanghen legghende onder 't ghebedt des Coninghs van Spangien / ende der Certz-Hertoghen / datse moesten koomen ter plaatsen daer toe ghesteldt / ende doen de Naemen ende By-namen aentreckten / ende waerse mochten ghevanghen sitten. 't Welck gheschiedt is / ende een peder kreegh de sijnen t'hups die noch in het leven waeren. Hoe menigh doezigh hert hier dooz verheught ende verblijdt was / kan een peder lichtelijck bedencken / ende hoe hy te noede soude zyn / soo hem sulcks over-ghekommen waer gheweest. Den Almachtighen Hemelschen Vader / Vader der Barmherticheydt / zy hier van gheprezen / in der Eeuwicheydt.

Den Admirael van Hollandt den Heer Johan van Duyvenvoorde, slaet tegen de Galepen van Sluys ende brenghde in de vlucht.

Terwyle het Keeger van den Prince Maurits dooz Vlaenderen trock / soo waeren heertigh ofte vijftigh Heuden ofte platte scheepen ghelaeden met Bagagie ende Victualie den 25 Junij upt Zeelandt naer Oostende ghezept : dese hadden booz Conbop een oozloch-schip / daer eenen Adriaen Bancker Capiteyn op was / dese soo verre als Blankenberghe ghekomen zijnde / wierd 'er kalm ende den Windt soo stille / dat hy netghens waepde. Dit de Galepen tot Sluys merckende / zyn vier van de selve Galepen upt-geroepdt / op dese Bloote / ende namen daer achtien ofte twintigh scheepen van / waer upt het volck meest met schuyten ontblucht was : in sommighen-staken sy het byer / ende eenige namen sy met hun. Het boozschip zweerde hem so veel als het konde / maer om die kalmte was 'er als een vogel die sonder vleugelen niet vliegen kan. De Galepen quamen hem wel dicht aen / maer abbozdeerden niet / merckende dat met haer geschut te doen sincken / ofte tot overgheben te dwingen / ende wierd verschepten repen dwers dooz - gheschooten / waer van het leck

Een oozloch-schip van vier Galepen bebozdeert.

E e

wozde /

1600. worde / dat het apparent was van te
 sincken / om sulcks te helpen verhoeden
 quamen wel te passertelike Man-
 nen ende Vrouwen / die van de ver-
 laeten ende ghenomen Scheepen daer
 in gheblucht waeren / ende groote
 weert deeden met Tobbens / Connen /
 sae met Hoeden het water upt te gie-
 ten / ende het Schip alsoo boven het
 waeter te houden ; desen / niet teghen-
 staende als de Galepen hem naecht-
 ten / schoot het Schip soo vreeselich /
 dat sy verscheyden mael wijcken moe-
 sten. Ten lesten als sy nu in 't Schip
 drie - en - twintigh dooden hadden /
 waer onder den Capiteyn Bancker sel-
 ve was / met meer ghequetsten / en-
 de weynige ghesonde ofte onghequet-
 ste / ende dat sy hun seer desperate-
 lich toe-riepen / veel liever het wyer
 in 't Wuskruyt te stecken / dan haer
 ober te gheben : ende alsoo al eben-
 rijck te sterben / waer door de Ga-
 lepen oock den moedt verlooren gae-
 ven / ende haer verlieten / hebbende
 groote schaede / ende veel dooden on-
 der hun volck gheleden / vertreckende
 naer Sluys met goeden huyt / ende al-
 soo gheraecte het Schip noch weder
 binnen Vlissingen.

Des anderen daeghs / den ses-en-
 twintighsten July / is den Herr Iohan
 van Duyvenvoorden , Admirael van
 Hollandt / met ses Scheepen van Oor-
 loghe / ende ses Strom - steebens ofte
 Smack-zeplen / ter Oorloge wel toe-
 gherust zijnde / in Zeelandt t'seyl ghe-
 gaen om naer het Leeger hondert vyf-
 tigh Scheepen gheladen met gheschut
 ende Ammunition van Oorloge te con-
 voereren. Deesevloote door Sluys
 ghekomen zijnde / wierd den Windt
 seer stil ende calm / waer op de vier
 Galepen oock upt quamen / maer al-
 soo terstondt den Windt weder wat
 begonst te waepen / quamen de Oor-

logh-Scheepen hun soo naer / dat sy
 niet alleene ghetrest wierden van het
 groot gheschut / maer oock van de
 menichte van Musquetten / soo dat
 sy moesten met groot gheweldt teegen
 ende in den Windt op-roepen / ende
 alsoo ontbluchten. Een van de Ga-
 lepen was soo door-schooten / dat sy
 langhe haer op een zijde hellende moe-
 sten houden / om het gat te stoppen.

Het ghebeurde dat een Turck ghe-
 booren van Constantinopolen , zijnde
 een Slave op een Galep / een kloech
 erbaeren Man / (tot synen ghelucke)
 syn Ketten / daer syn been mede vast
 was / af-gheschooten wierd / ende hy
 onghequetst / dies hy hem los siende /
 sprongh met noch een stuck Ketten
 aen syn been / in de Zee / swemmende
 nae de Zeeusche Scheepen / in groot
 perijckel / want sy na hem schooten /
 maer in 't swemmen toonende syn Ket-
 ten / wierd hy by de Scheepen in-
 ghenomen / die hy 't boornemen van
 de Galepen / ende hun verlies / niet
 alle 't ghene onder haer gheduerende
 dit gebecht / gepasseert ende verlopen
 was / vertelde.

Wonders-
 baertiche
 berispinghe
 van een
 Slave.

Hy wierd daer naer by den Prince
 Maurits ghekleedt ende bereert / ende
 tot dienst versocht ; dan / alsoo hy tot
 Constantinopolen een Man van goede
 middelen ghewest was / versocht syn
 Paspoort / ten waere men hem wilde
 ghebruycken om een Galep te regee-
 ren / alsoo hy eertijds by de sijnge-
 daen hadde / om Spaensche Slaaven
 te gebieden / welck gebruyck de Neder-
 landers niet wilden beghinnen. Hy
 is met Paspoort ober Engelandt naer
 Barbaryen ghevaren / ende soo ober
 landt naer Constantinopolen , daer hy
 de Princen / Koninghen / ende den
 Groeten Turck / synen Heere / alle
 der Christenen Oorloghen wilde ver-
 tellen.

Be-

Beschryvinghe van de Overwinninghe
van het Schip van den

A D M I R A E L

van

A N T W E R P E N ,

[ende seven andere Scheepen:

Door den kloecken Heldt Iacob Michielsz.

Capiteyn van de Swarte - Galeye.

Gedaen op den 29 November 1600.

1600.

De Staten
besoldden
Galepen toe
te maeken.

Alsoo de Hoogh-
Moogende Hee-
ren Staten/ ende
sijn Excellentie
siende waeren/
datse dick en me-
nighmael schae-
de leeden dooz
de Galepen van
Frederick Spinola, die haer binnen Sluys
hielden/ so hebben sy geresolveert mede
eenige Galepen toe te reeden/ ende haer
byanden op ghelijcke wijze te beschadi-
gen. Dewijle sy besigh waren sulcks
te doen/ isf geschiet dat de Galepen van
Sluys verhindert waren/ datse niet meer
en konden upt komen/ dooz sake dat
sy roepende Slaen van doen hadden/
die veel bande Zeeusche ooslog-
schepen doot-geschoten waren in die
sehermut-
singhen/ de welcke hier booz verhaelt
zijn: oock waren vele van de selve dooz
de koude Winter af ghestorven/ ende
de Nederlandtsche gevangenen en kon-
den sy soo gheringe niet wel tot roepen
oeffenen: soo sonden sy upt tot in Hon-
garien/ om aldaer gebangen Turken
te koopen/ maer wisten gheenen middel
om die arme menschen in Nederlandt te
brenghen.

Wes de hier leeden van Vlaenderen/
op wegh waeren om die Galepen ende
Slaen van Spinola te koopen/ ende
wilden noch meer Galepen bontwen/
ende dat op hope van den Certz-
Hertoghe te beweghen/ om Oostende te bele-
geren/ ende alsoo Vlaenderen te bevrj-
den van alle Contributien ende ghedue-
righe onkosten van het onderhoud van
so vele Garnisoenen/ in so vele Schant-
sen op alle de passagien/ daer toe aen-

biedende den Certz-
Hertoghe eenelibe-
rale somme gels.

De Ho. Moog. Heeren Staten van
Hollandt deden terstondt tot Dordrecht
een groote Galepe bouwen/ om de Ga-
lepen van Sluys te wederstaen/ groot
zijnde omtrent 46 oft 48 treeden in de
langhte: ghereed zijnde/ quam de selve
in Zeelandt in de Maent September/
gemonteert zijnde met vijftien Metale
stukken/ veel steenstukken/ vol Roepers
ende Krijchs-wolck/ de Roepers sitten-
de schoot-by booz Musquet-schooten/
ende was ghenoemt de Swarte Galeye
van Dordrecht, hebbende booz Capi-
teyn Iacob Michielsz. ende boer ten eer-
sten nae die van Sluys, dien sy een schip
(dat sy genomen hadden) ontwelddigde.

Daer nae den 29 November zijn de
Admiralen van Zeelandt/ ende Capi-
teyn Legier, met dese Galepe wel ghe-
mant/ ende met eenighe Sloepen ofte
Jachten roepende/ op ghebaeren naer
Antwerpen, ende met den donckeren
booz by de Schantse van Oordam (die
van de Schantse meynde dat sy Dictail-
leerders van Hulst waeren) omtrent
middernacht booz Antwerpen gheko-
men: alwaer sy ghevonden hebben het
Admiraal-schip van Antwerpen, zijnde
een schoone groote Heude ofte Smack-
zepl/ t welck sy krom-steven noemden/
soo fraep/ groot ende ghewelldigh/ dat
de Zeelanders niet een desghelijck en
hadden van vier soorte/ ghe-estimeert
groot te wesen 180 baeten ofte meer/
ghewacpent met seftien ofte sebtient
metale stukken/ behalven de pfer- ende
steen- stukken/ het gheschut ligghende
drie hooge/ d'een boven d'ander. Den
Capiteyn Admiraal Maes, was doen

Maer van
de Swarte
Galepe de
eerste is.

I 601. ter tijdt daer niet op/ dit Schip liggende
De Galepe
van Doop
drecht neemt
dooz Wint-
werpen het
Admirael
Schip met
andere schee-
pen/ den 29
November.

tegen over de Rieusstadt aen de Wlaam-
schen hoeck/ is dese Galepe met de pſere
Pinne dooz op den snuyp/ het Schip soo
hardt op 't lijf gheroeyt/ dat de Pinne
soo diep en vast in 't Schip bloogh/ dat
die daer niet konde uyt ofte van komen/
soo dat sy met groot perijckel den snuyp
moesten af saghen: terwyle hebben het
krijchs-volck het Schip vermeestert;
van het volck bleven daer eenige doodt/
andere ballende ober boort salbeerden
hun swimmende: het Schip hadde
dooz de Galepe gheschooten/ ende met
dien schoot eenighe ghedoodt ende veel
ghequetst. Dit Schip ghenoomen
zijnde/ hebben se de twee jonghers/ die
sy salbeerden/ ghedwonghen hun de
zeplen/ ende ander ghereedschap te wij-
sen/ om te baeren in der nacht/ ende sy
zijn daer soo mede (het ghetijde dienen-
de) weder de Riviere af- ghekoomen.
Hebben noch twee nieuwe Marcht-
Scheepen (op Bruyssel ende Mechelen
baerende) mede ghenomen/ op heb-
bende elck vier metale stucken/ met an-
der gheschut/ met noch vijf Pentde-
Scheepen/ namen al mede dat sy by
gheballen inder nacht konden ghereed
binden/ ende quamen alsoo met acht
Scheepen weder de Riviere afnae Lillo,
ghelommen hebbende boven de vijf-
tigh stucken gheschut: daer-en-boven
den buyt wel soo veel waerdz zijnde/
als het uyt-reeden van de Galepe ghe-
kost hadde. Met dit schieten ende
vechten wierd binnen de Stadt Ant-
werpen renen grooten Alarm/ ende te
meer/ om dat sy op de Kaepen met
Crompetten speelden het ghemeyn Lie-
dekken: Wilhelmus van Nassauwen, &c.
seer wel bekend/ daer mede herbatende
den lof des af-gheslozen Prince van
Orangien: Hoogh. Memorie.

Den Certz-Hertogh dit verlies ver-
staen hebbende/ ende dat doen ter tijdt
den Admirael Maes niet 't Scheep en
was/ heeft den Grave van Arenbergh
naer Antwerpen ghesonden/ om den
Admirael ende andere Officiers van
onachtsaemheyt te straffen: ende om
dierghelijken trots dooz te komen/ heeft
aldaer een Schantse op den Werf doen
maecken/ om daer mede by nachte ha-
re Scheepen te mogen beschermen dooz
dierghelijck onghhebal.

Het Casteel van Cracou, gewonnen
by den Rich-meester Kloet, den
9 Februarij 1601.

Het Huys Cracou, weesende een
sterck Casteel/ (niet alleen van we-

ghen sijne Fortificatiën/ maer om sijne
goede ghelegheftichheit/ in 't midden
van eenighe Morasschen legghende/
waeromme dat men omtrent het selve
niet bequamelicken komen kan/ om te
belegeren.) is een Heerlicheyt gelegen in
't Graeffschap van Meurs, dooz de Gra-
vinne van Meurs gegeven en by Testa-
ment in bypen eygendom gemaecht aen
sijn Princelijcke Excellentie/ beneffens
het selve Graeffschap ende ander goede-
ren: Van/ hy en is tot de besittinghe
van dien erfsondt niet geraecht/ want
het selve is Anno 1586 van den Her-
togh van Parma ghelevert aen Salentin,
Grave van Isenborgh; om eenighe pre-
tensien/ welken Grave zedert die tijdt
altoos Besitter gheweest heeft van de
selve Heerlicheyt/ ende hadde daer
dooz Capiteyn op- ghelept een die men
noemde/ den langen Huben, met vijf-
tien oft seften mannen/ om het selve te
bewaren.

De Prince Maurits van Nassau, wil-
lende sijne ghelegateerde Heerlicheyt
selfs besitten/ ende verstaen hebbende
dat de buyten-grachten in den Winter
niet ghevijs/ ofte van 't ys open ghe-
houden wierden/ maer dat men daer
ober moghte gaen/ heeft den Rich-
meester Kloet, een kloek ende streng
krijchs-man/ bevel ghegeven/ eenen
aenslagh daer op te maecken/ met drie
hondert Peerden uyt Nieuwogen, ende
eenigh voet-volck uyt Wachtendonck:
Volghende den last van sijn Excellen-
tie is den voornomden Kloet, den acht-
sten Februarij/ met sijn Ruyteren ghe-
koomen tot Nieukerck, omtrent Wach-
tendonck: den Gouverneur van Strae-
len, Dulcken ghenoemt/ hier van ghe-
waerschout zijnde/ volghde hem ter-
sondt op de hiel met omtrent veert-
tigh Peerden/ ende vier ofte vijf hon-
dert voet-knechten/ de welke des
morghens dooz den dagheraede Kloets
volck soo dapper in 't Doop aentastten/
datter wel veertigh Ruyteren overbal-
len wierden/ eer d'anderen (dooz het
ghetier ende ghebas der honden) daer
van konden ghewaerschout wesen/
ende uyt het Doop geraechten: Maer
als sy nu uyt het Doop gheraecht wa-
ren/ stelden sy haer in ordere/ bemer-
kende dat die van Straelen haer niet en
volghden: maer datse wegh trocken
dooz een diepe strate/ bozderlick om hun
voet-volck te verweeren tegen de Peer-
den: met haer gebangen wegh-lepden-
de dertigh van den Rich-meester Kloets
Ruyteren/ meest zijnde uyt de Compag-
nie van den Prince Maurits, de welke
hun korts daer aen weder af ghejaecht
wierden:

Cracou
van wie ende
waerom
getoomen.

1601.

Stemmer
Cloet slaet
den Gou-
verneur van
Stralen den
8 Februartj.

wierden : Want Cloet daer dooz be-
weeght ende verbittert zijnde / heeft ee-
nen anderen wegh om-ghereden / ende
onder-schepte hun den Wegh : ende als
sy upt dien Wegh / op een Heyde waer-
ren ghehoomen / heeft hy den booz-
noemden Gouverneur / met groote
kloeckmoedighejdt van booren / ende
principalijs van achter aen-gheast /
ende veel Ruyteren ende Doet-bolck
verslaeghen : de reste (laetende veel
Wouden op het Veldt) salbeerden haer
op een secker Hof-stede / die hy terstont
besette / ende dwongh met Appoin-
ctement ober te gheeben / op 't Quar-
tier oft behoorlijck Kantsoen : Hy liet
de ghemeyne Soldaeten / tot omtrent
drie hondert tseventigh toe / los gaen /
ende hieldt alleenlijck ghebanghen den
Obersten Dulcken , Gouverneur van
Stralen , met den Capiteyn Goltsteyn ,
ende seeben Officiers / om te verant-
woorden het Kantsoen booz hen allen.
Cloet verloor omtrent ses ofte seben van
sijn Geselschap / maer hadde veel ghe-
quetste Mannen ende Paerden.

Dit aldus verlopen ende gheschiedt
weefende / quam het bestemde Doet-
bolck van Wachtendonck hy Cloet, ende
troch doen om sijn Aen-slagh te verhol-
olgen eeben-wel boort nae Krakouw,
alwaer hy op den neghenden februartj
in der nacht booz-ghehoomen is : De

Ruyteren saten af / ghinghen ober het
Hs / ende quamen in het Dooz-hof van
het Kasteel / daer op die van binnen be-
gonden te schieten / maer den Rytmees-
ter Cloet schoot soo sterck op de Dooz-
te / dat sy daer niet blijven konden : die
vertrocken weefende / deede hy sijn
Volck ober de Gzacht gaen / ende de
Wal-bzugge needer laeten / ende deede
terstont een Petard ofte Mortier aen
de Doozte stellen / dewelcke haer werck
soo wel wacht / dat se terstont de selbige
Doozte opende / het welcke die van bin-
nen siende / gaben sonder langer eenigen
tegenwoer te bieden / het Kasteel ober
aen den Rytmeester Cloet , recht op het
aen-koomen van den Dagh . Den
Rytmeester Cloet liet sijnen Lieutenant
met veertigh Mannen ende twintigh
Ruyteren daer op / tot boozder last van
den Prince Maurits , ende hy vertrock
weeteromme in sijn Garnisoen / vol-
bzacht hebbende 't gheene hem belast
ende beboolen was : Ende alsoo wier-
de sijn Excellentie Besitter van sijne
Heerlijckhejdt het Hups te Krakouw,
het welck hy beseten heeft / tot den
Jaere 1605. want op den vijftden
November des selven Jaers / is hem
het selve Hups dooz een Aen-slagh van
den Graefe van Busquoy weder-om
af-handigh ghemaecht / ende ont-
noomen.

1601.

Tweede Beleegeringe ende Over- winninghe der Stadt

R H Y N B E R C K.

Gheschiedt in den Iare 1501.

1601.

Beschryf-
tinge der Stadt
Rhinberck.

RHYN-BERCK
is een Stad des
Ceulischen Bis-
schopdoms : ge-
leeghen op de
Zuyt-zijde van
den Rijn : acht
duytsche mij-
len van Ceu-
len , niet seer

groot / doch bequaem ende gheschermt
met dubbelde Wallen : wel gheleegen /
soo ter oorlooghe / als ter Keeringhe /
en versien met eenen grooten Tol / ober
alle op- ende af-komende Goederen.

Het is in dese oorlooghe / soo van
d'een als van d'ander zijde verscherpden-

mael in-ghenoomen / . ende seer ghe-
sterckt gheworden : ende alder-eerst
deur den Ceulischen Krijch der twee
Bisshoppen / ghehoomen in het ghe-
weldt der vereenighder Nederlanden.
Die het selve (tot versekeringhe van
den Rijn-stroom) langhe hebben in-
gehouden / ende teghen de Spaensche
Aen-slaeghen beschermt : soo van den
Vartoghe van Parma selve / die nae het
inneemen van Nuys , in het Jaer 1586
den dertienden Augusti / op Berck ge-
weldighlijcken is aen-geballen ; ende
ghedwonghen is gheweest / nae een
Maendt Belegghs / van de Stadt we-
der op te breeken / dewelcke hy noch-
tans rondts-omme met veel Schans-
sen

1601.

Beschepden
Aenlaegghen
op Berck.

Ge 3

sen

1601. sen heeft beset ghelaten : Als oock te-
gen den March-graefe van Varrabon,
die het aen-gehangen Beleggh verbolg-
de : Onder wiens Ooghen de Stadt
meenigh-mael is ghespijsicht. Die
oock / alsoo hy t eenemael met alle
sijne Macht / in de achter-hoede der
Ontsetters / op het onversienste meyn-
de te ballen / selve gheheelijck is ver-
slaeghen / onder het belepdt van den
Graefe van Oversteyn, ende den Rid-
der Veer. Waer op terstont den Gra-
fe Karel van Mansveldt met tseebentigh
Daendelen upt Zabandt is aen-ghe-
koomen / die ten langhen lesten / op
den dertighsten Januarij des Jaers
1590 de Stadt heeft verobert / ten
behoefte (soo men upt-gaf) van den
Beperschen Bisschop / maer in der
daedt / booz den koningh / ghelijck de
erbarenthepdt nae der handt ghenoech
gheleerd heeft / om alsoo den Rhijn-
stroom te vermeersteren / ende de ver-
eenighde Needer-landen van Duytsch-
landt af te snijden.

Om oock een open Deure te behou-
den nae Zutphen ende Ober-Pffel, en
de selve met gheduerige brandtschattin-
gen te belasten.

Berck Wmo
1597 bp
Maurits
gekoomen.

Daeromme oock den Prince Maurits,
de selve den tienden Augusti des Jaers
1597 wederomme heeft aen-gegrepen/
ende nae tien daegen beleghs in-genoo-
men / ghelijck hier vooren in de eerste
Beleeggheringhe wijdt ende breedt be-
schreeven ende verhaeldt is. Waer op
de keur-Doost terstont ontruyminghe
versocht / ende oock verkreegh. Maer
also de keur-Doost de Stadt versump-
de te fortificeeren / is de selve hy den
Admirante den vijftienden Octobris des
Jaers 1598 / lichtelijck in-ghenoomen
geworden. Te meer / alsoo de Stadt-
houder Schaef, ende meest al het Guar-
nisoen van de Veste ghestorven was /
ende daer-en-boven al haer Bus-kruyt
tot hondert vijftigh Tonnen toe / ver-
raderlijck wierdt aen-gesteeken. Het
welcke noch de ober-blijffelen des Gar-
nisoens niet alleene seer vermindert /
maer oock een groot deel van de Stadt-
besten / omtrent de Rhijn-poozte omge-
woyzen / ende een groote openinge ge-
maecht heeft.

Naederhandt is de Stadt van den
Opandt met ghelwelidighe Guarnisoen-
nen gheduerighlijck beset ghebleeben.
Welcke nochtans des niet tegen-staen-
de van den Prince Maurits, den twaelf-
sten Junij in den Jare 1601 / met hon-
dert vijftigh Daendelen Doet-volcks /
ende drie-en-dertigh Cornetten Paer-
den / wederomme beleegghert is ghe-

Sijn Excell.
betreghert
Berck we-
derom.

worden : als weesende een Plaetse / 1601.
aen de welcke de Landen veel ghelee-
ghen is.

Daer waren binnen de Stadt in gar-
nisoene (nae des Opandts uptgheben
negen hondert Italiaenen / onder Jo-
han Baptista Pecchio, Sergeant Ma-
ioz / vier hondert Spaengiaerden /
seven hondert Borgoengionnen / der-
tien hondert Duytschen / twee hon-
dert Wodt-gezellen / vijftigh Paerden;
in alles drie duysent vijfhondert vijftig
Mannen / ende onder de selve beele
Verraeders ende Ober-loopers / die
oogen-schijnelijck het uiterste ghelwelid
berwachten souden.

Sp waeren oock wel versien met
Beschut / ende alder-hande Krijchs-
ghereedschap / in-hebbende twee-en-
dertigh stucken grof Beschut / daer
onder twintigh metalen / onder dewelcke
drie Cartoutwen waeren / ende twaelf
Here Gotinghen. Oock Leef-tocht
ende andere noodsaekelijckheeden nae
behooren / upt-genoomen alleen Sout
ende Salven / welcke haer grootelijck
ombruooken hebben / ende hooggelijck
van nooden zijn in een beleeggherde
Stadt.

Het Stadt-houderchap stont hy
Don Jeronimo Lopes de la Villa, geboor-
ten van Spaensche Ouders / in Bar-
barpen ; vernaemdt booz een kloech /
wel-geoeffent Krijchs-man / ende seer
betrouwt hy densijnen. Dese heeft op
het eerste aen-koomen sijnes Opandts /
selve sich rondtsomme de Stadt ghelee-
gert / ende met Loop-schanzen ende
Teghen-punten om-graeben : Oock
eenighe Wepden in-ghenoomen / booz
de Paerden ende het Wes / het welcke
men midts het gebreke van Soudt /
op booz-raedt niet slaen en konde.
Heeft oock sijnen Opt-leggher / ende
andere Scheepen / in den grondt ghe-
boozt / de Masten af-gheshoutwen /
om de selve sijnen Opandt onnut te
maecken.

Sijne Excellentie heeft terstont alle
sijne Opt-leggers op ghesonden / niet
tegen-staende het ghelwelidigh schieten
upt der Stadt / waer mede sy nochtans
een van de selve beschadicht hebben.
Dese hebben al-omme den Rhijn-stroom
tot Keulen toe beset / ende gebonden on-
derweghen / eenighe van des Opandts
Scheepen / die om meerder Booz-raedt
in te halen waren uptgesonden / t welck
sy verhinderden.

Den Prince heeft den achtienden
Junij / inghenoomen de Schansse op
den Middel-weerd / welcke geheel on-
sterck was / waeromme de selve van
den

Maer waer
seer kloech
werckzaam.

601. den Wyant / sonder gebaet te verwachten / wierdt verloopen ende ten besten gegeven.

Het Leeger is oock in alle naerstigheidt terstondt om-graeben / ende met Beschansingen / Grachten / Grachten ende Palessaeden / Doorten ende Dal-bzuggen aen de Weegen gestercht gheworden / soo van buyten tegen het Onset / als van binnen teghen die hand der Stadt / dewelcke niet groote hoopen gheduerighlyck zijn booz-ghebalen.

Wentbal van den Wyant op het Quartier van Graef Ernst ende anders.

Dooz-namelyck den twintighsten Junij / op de Fransoysen / wel met vijftien honderdt Mannen / verdepldt in drie hoopen / die verbolghens den anderen werden aengehazyacht / ende nae een upre geberchts weder ingedreeven / niet sonder schaede van beyde zyden. In welken upt-hal den Overste der Fransoysen Chastillon, in 't dicke van syn Been is ghequerst gheworden / ende de Stadt-honder van Berck in syn Maechte / staende op het Rondeel om de Schermutselinghe aen te sien : Waer dooz hy booz eenen tyd sprackeloos gheworden is / ende gedwongen wierdt het Opper-gebiedt te stellen / in handen van den Rijkmeester Boerbergen, ende een Italiaen Francisco Nello.

Desgelijcks quam den Wyant aen / op de Leeger-plaetse van Graef Ernst, wel met duysent Mannen : ende wederomme den 28 d'ingende met een gedruys tot in eene onser Loop-graeben / upt de welcke sy seer haest met groot verlies van den haeren / upt-ghedreeven werden.

Sijne Excellentie daer-en-tegen / is des Wyants Loop-schanssen dagelijcks met graeben seer ghenadert : heeft oock vier Waterpen rondsomme op gewoepen / ende den eersten ende tweeden Julij / gheplant dertigh stucken Gheschuts / welcke ettelijcke / in het aenbrenghen van den Wyant schaedeloos gheschooten wierden : Stelde oock op de Schansse van den Middell-weerd / twee heele / ende twee halve Cartouwen / dooz de welcke / midtsgaeters van de andere Waterpen / de Stadt naderhandt seer beschaedicht ende dooz-schooten is.

Die van der Stadt hebben den sevend' Julij ordere ghesteldt op hare Leef-tocht / ende een peder een half pondt Broodts des daeghs begonnen upt te deplen : Oock aen-gehanghen de Maerck / met 't saemen de Kercke tot een upterste Vertreck-plaetse te beschanssen.

Vadden oock veel Brieven ende Booden upt-ghesonden / die meest al

achterhaelt ende ghehanghen waren : 1 6 0 2.

Dies sy den vijftien Julij vele Portekenen gebaen hebben : waer op de van Gelder geduytighlyck hebben gheandwoort / ende hoopen van onset te geven. Tot het welcke noch de Cartoghen wel schreiden gheueghen te zijn : Maechende verscheiden vergaederinghen omtrent Maestricht ende Ruermunde, die nochtans alle wederom ghescheppen ende naer Vlaenderen verscheeppen zijn : Gelijck oock naederhandt de nientwants gekoomene Hoopen upt Italië / upt dewelcke eerst acht hondert / ende daer na vijftwintigh hondert Mannen / ende noch twintigh upt elck der oberigher baendelen naer Oostende ontboden zijn.

Niet tegen-staende / son scheenen sy nochtans tot het Onset van Berck, onder het Belepdt van de Graeben van Barlamont ende Bucquoy gheschiedt te weesen / die daer toe alreede grooten boozraet binnen Ceulen gedaen hadden / ende veel Wagghens aen gheslaeghen / die sy alle genoodtsaecht waren weder af te dancken / wetsende alleen des Wyants meyringhe / booz den schyn van onset die van Berck te onbedigen / om het upterste te verwaaiten / ende alsoo onsen Leeger verve van der hande langhe op te houden : te wylken dal den Certs - Cartogh gheselbert hadde / dat men Oostende op het onversienste soude aen-ballen / om alsoo het Leeger van de Stadt af te trecken in Vlaenderen.

Upt den welcken nochtans allere derwaerds naer Oostende is af-gescheept / den neeghenden Julij / den Admirael Duyvenvoorde, met acht Vaendelen Engelschen / onder het Belepdt van den Ridder François Veer, de welcke daer naer noch toe-gevooght wierde twaelf Vaendelen Engelschen. Waer teghen den ses en seben-en-twintighsten weder ettelijcke Vaendelen / upt andere plaetsen / zijn aen-gekoomen.

Vaer-en-tusschen is syn Excellentie gheheel gekoomen onder de Wyntschanssen des Wyants. Heeft oock het Conterfchep aen de Oost-zyde / boven de Stadt gheweldelijck onder-graeben / ende den sebentienden Julij / alsoo hy dooz eenen halsschen Alarm den Wyant met grooten ghetaele daer in ghetrocken hadde / laten springen. Waer op de onse / alsoo de Wyne seer wel ghewoicht hadde / van alle kanten terstont zijn aengeballen / ende het Conterfchep hebben in-ghenoomen / met verlies van omtrent hondert Mannen / hoe wel

Die van Berck verzoeken ontfet van die van Gelder.

Maer werden van syn Excell. naer der bevestiging.

601. Wel wederomme de Spandt op de selve met groot gheweldt was upt- ghehoomen.

Upt welch in- ghenoomen Conter- scherp / sijne Excellentie drie Galerpen eerst in de Stadts- besten / ende dan daer onder het Oost- Rondeel heeft af- gelept / ende het selve aen drie zijden be- gonnen te ondergraben.

Heeft oock de oberighe Bupten- schanffingen / de naerbolghende dagen veroort / eensdeels dooz gheweldt / ende onder- mijnen / eens- deels oock dooz het verloopen des Spandts selve / tot op den twee-en-twintighsten Julij / op den welken sijne Princelijcke Ex- cellentie volkoomelijck dooz de Stadt selve ten lesten gekomen is / naer dat hy dooz de Bupten- wercken tot nach toe was opgehouden.

Berech op
de-epfcheit.

Heeft verhalven des anderen daeghs synen Trompetter naer Rhijnberck ge- sonden / ende heeft dooz hem de Stadt doen op-epfchen / dewelcke dooz andt- woorde ghecreghen heeft / dat sy sijne Excellentie wel bedanckten dooz de aen- biedinghe ; dan / alsoo de Stadt noch maer eenen Daghe beleeghert gheweest hadde / soo en konden sy tot de Over- ghevinge noch niet verstaen. Waer op sijne Excellentie den naerbolghenden acht-en-twintighsten / also de Wijnen ghereedt waeren om te springhen / ten andermael de Stadt heeft laten op ep- schen : nae het welcke die dan binnen als doen begonden te lupstere / bege- rende eerst eenighe Posten te mooghen upt- senden nae Gelder, ende te vernee- men nae het Ontset / het welcke hun wierdt gewepghert. Waer op sy eyndelijck nae eenighe onderhandelighen dooz den Trompetter / op den dertigh- sten Julij / den Rijnmeester Boerbergen met den Italiaen Francisco Nello , in het Leegher hebben upt- ghesonden / des naer- middaeghs ten ses upren / de welcke met sijne Excellentie verdra- ghen zijn / de Stadt te leeberen in sij- ne Handen / op deese nae- volghende Dooz- waerden :

Artikelen
naer op
Rhijn-berck
over-gegeen
in / den 30
Julij.

1. S Yn Excellentie accordeert met den Gouverneur van Rhijnberck ende alle Soldaeten, soo te voet als te paer- de ende selfs de ghene die gedient hebben op de Scheepen van Oorlooghe op den Rhijn, met haer Capiteynen ende Officieren, sonder uytrominge der Personen, vryelijck te mo- gen vertrecken met haer vliegende Vaende- len, Wapenen, ontfteecken Lonten, Ko- gels in de Mondt, ende slaende Trommelen, met haere Vrouwen, Familien, ende Ba- gagie, Waghenen ende Paerden, ende alle andere dingen die haer toebehooren, sonder datter gedaen sal worden eenigh onderfoeck

aen eenighe Persoonen, niet teghenstaende wat sy misdaen mooghen hebben, ende na- mentlijck de Persoon van Jan Pieterfz Thas, (Scheeps Capiteyn, die over eenighe jaren met sijn Oorlogh- schip aen den Vyandt is over-gheloopen.)

2. Dat den Gouverneur met hem sal moog- gen neemen twee Veldt-stucken, sulcke als sijn Excellentie accordeeren sal, met twee Tonnen Bus-kruydt, ende 50 Koogels.

3. Dat sijne Excellentie haer sal doen hebben Waeghenen, om de Siecken, Ghe- quetsten, ende Bagagie te brenghen tot Gelder, ende sal vry gheleyde gheven voor den Volcke van Oorlooghe, ende haer Ba- gagie tot Maeftricht toe, ende soodae- eenighe Ghequetsten zijn die voor deese tijdt niet en konnen vertrecken, de selve sal- len binnen de Stadt mooghen blijven, tot datse gheeneesen zijn, ende daer nae moog- hen vertrecken met Paspoort van den Gou- verneur.

4. Dat de Heere Evert van Ens, sijn Huys-vrouwe ende Kinderen, met haer Papieren, Bagagie ende Goederen, vrye- lijck sal mooghen vertrecken, gelijk oock de Raedts-heer Westendorp, Nicolaes van Hove, ende d'Ontfangers van de Domey- nen ende Contributien met haer Papieren ende Bagagie, als gheseydt is, ende selfs Gofwijn van Manem, Tollenaer met sijn Officieren, dewelcke sullen mooghen ver- trecken te Waeter ofte te Lande, dewel- ke sijn Excellentie sal doen geven bysondere Paspoort, als oock van gelijken alle de Com- missarisen ende andere Officieren, wesende in besoldinghe van den Koningh van Span- gien, of den Eerts-Hartoge Albertus, son- der eenighe weygheringhe, endedatse niet sullen mooghen op- ghehouden worden, om eenighe ootfaecke, onder wat Pretext dat het zy.

5. Dat den Gouverneur sal betaelen aen de Magistraet ende Burghers, de Schulden die hy, gheduerende de Beleeperinghe bin- nen de Stadt heeft ghemaect, van de Goe- deren toekomende sijn Alteze, ghekomen zijnde van de Prijzen, buyten, ende ghe- confiscueerde Koopmanschappen, die ghe- vonden zijn op de Riviere van den Rhijn te- ghen 't Placcaet.

6. Dat den Gouverneur sal ontbieden alle de gheene die haere Schaepen ende Koeyen voor 't Beleghe ontnoomen zijn, ten eynde dat hy haer sal mooghen gheven schriftelijcke Assignatie, omme daer by te vervolghende voldoeninghe aen haere Altezes, om dat het selve is gedaen tot haren dienst.

7. Dat de Kosten van de Ghevanghenen ter causen van de Contributien, terstondt betaeldt sullen worden, volghende het Tractaet met den Admirante van Arra- gon, ghedaen ende gheconfirmieert door sijn Alteze.

8. Dat den Ontfangher Jan de Bruyn, vryelijck sal mooghen vertrecken met sijn Pa- pieren ende Bagagie, midts dat hy gheve Copye van de restanten van de Domeynen van 't Graeffschap van Zutphen, ende 't Lant van Over-Yffel.

9. Dat de Paerden, soo van deese zijde als van d'ander, ghenoomen door de Belee- gerde

1600. gerde gheduerende dit Beleg, sullen weder ghekocht worden ten prijse van twintigh Ponden 't stuck.

10. Dat alle Soetelaers ende Koopluyden het Leeger volgende, ende Krijchs-luyden van den Koningh, oft sijne Alteze, binnen de Stadt sullen mooghen blijven, ter tijdt toe dat sy hare Goederen verkocht sullen hebben, endedaer na met Paspoorte van den Gouverneur sullen vertrecken.

11. Dat alle de Burgers, die uyt der Stad sullen willen vertrecken ende andersins willen woonen, toegelaten sal zijn haer Goederen ende huysen te verkoopen binnen den tijt van ses Maenden.

12. Dat alle kerckelijcke Persoonen vryelijck sullen vertrecken moogen, in alle seckerheydt, ende insonderheydt de Bagijnen ofte Religieusen.

13. De ghevanghene Krijchs-luyden van d'een ended' ander zijde sullen vry ghelaeten werden, midts betalende hare Kosten.

Wongheng welck bespreck / op den eersten Augusti / des moogheng is den Stadt-houdt Don Jeronimo met sesien Waendelen (onder dewelcke ses Wuytschen waeren) met dertigh Waerden / ende tachtentigh Boots-gezellen / daer uytgetrocken / bergeselschap wesende met twee honderdt neegen Waegheng / met Bagagie ende Bequesten : laetende de Stadt gheweldighlyck dooschooten ende ghemoysselt / ende in de selve hooren de 1200 Dooden van de sijne. Desghelycks vijftigh Comden Bus-knapten / ende Leestocht boozder Maenden.

De Hoogh. Mo. Heren Staten der vereenighde Provincien / ende den Prince Maurits hebbende dese Plaetse bekoomen / resoluereerden die wel te bewaren / soo wel ten dienste van de vereenighde Landen / als booz hun Ghebuerendes Heylighs Rijchs-Verwanten / dien ende de bejydinghe des Rijns-strooming heel ghelaeghen is / op dat 'er weerter gheen vreesde Hejptochten oer mochten hooren : een Plaetse wel waerd met ghemeyne Kosten des Rijts bewaerdt te zyn : Waeromme sy beslootende dapper te stercken / ende hebben een geweldige Schansse laten maken op de weert ofte Eylant des Rijns / booz de Stadt / die aen bescreet wierdt booz een groote somme Geldts. Het Gouvernement aldaer / wierdt gegeven den Colonel Gistelles.

De Ridderchappen ende Staeten van het Landt van Over-ijssel / siende hun Landt nu bejydt ende vast ghemacht met de veroveringhe van de Stadt Rhijnberck, ende den Rhijn by / hebben een Placeaet uyt-gegeven den 28 Julij / verbiedende alle Contributien

aen haeren Opant te gheeben : Ondonnerende somme op alle Dorpen / ende in alle Parochien / stercke Wachten te houden / op groote straffe / te weeten op de verbeurte van de Officieren van 25 oude Schilden / den ghemeenen Wapman op eenen Schildt / 't elckens in gezeck behonden werdende te verbeuren : desghelycks dat sp-luyden op alle Alarmen ende kloek-slaegen ghereedt souden weesen met haer Geweer : verbiedende op den Hals eenige Wpandts Soldaeten te herbergen : Die een van des Wpandts Soldaten bekomen komde / binnen den Lande / leebende ofte doodt / soude 25 Gulden van 't Landtschap ontfangen : Soo eenigh koopman / booz het Landt reysende / dooz onversicht van den Wpandt gebangen / ofte beschaedicht wierde / soo soude die van den Lande ende Plaetse / daer sulcks geschiedt is / moeten sijn Kantsoen ende schaede op rechten : Dat niemant niet den Wpandt in het minste gheen Correspondentie en soude vermogen te houden / met diergelycke pointen meer / tot des Landts bejydinge geodonneert ende gestelt wesende / al 't saem te langhe om alhier verhaeldt ende beschreeven te werden.

Sijn Excellentie neemt de Stadt Meurs ander-mael in, den 16 Augusti, des Jaers 1601.

Nier dien dat de Stadt van Meurs alleen besetret was met een Guarnisoen van Spane-beederen (alsoo ghe-noemt) zijnde in dienst van den Wost van Cleve, die de selve Stadt booz hem in hielt : Den Prince Maurits in het teghen-deel sustineerde / dat niet alleen dese Stadt / maer selfs het Ghaeffchap / hem recht toe quam / en dat uyt kracht van Testamente ende giste bande Zabanne van Walburg : dien volgende heeft hy aldaer gefonden op den seften Augusti den Wuthmeester Cloet, ende den Colonel Edmont, met twaelf Daenen Ruyteren / maer dat Guarnisoen en wilde niet wijcken / noch de Stadt alsoo verlaten. Waeromme den Prince Maurits selbe des anderen daeghs daer hooren gekoomen is met 25 Waendelen Ruyteren / 35 Waendelen Doet-knechten / ende vier halve kanons ; die van binnen dat siende / hebben het obergheeben in handen van haeren eyghen Heere : Den Prince Maurits heeft daer Garnisoen in ghestelt / ende ordere gegeven om het kasteel te stercken / ende

1600.

Die hand-ber-pfel be-
bieden Con-
tributie om
baren opant
te geben.

1601.

Meurs op
den Prince
Maurits hi
genomen en
besetret.

1601.

Maurits
Graf van
Nieuw
Gedacht.

in vijf Wolkwercken te legghen / het
welcke ghekost heeft ober de honderdt
duysendt guldens. Den twaelften
Augusti wierdt syn Excellentie bin-
nen de Stadt met grooter eere als Gra-
ve ende Landes-heere gehuldt / met de
behoorlycke Ceremonien: Daer nae
wierdt hy desgelijcks tot Krakouw ghe-

huldt / 't welck hy meede dede stercken / 1600.
besteedende wel voer acht-en-twintigh
duysendt gulden aen Wercken / daer
aen ober de duysendt Mannen in 't
werck gehouden waren / so dat dese twee
Plaetsen gantsch sterck gemaect wien-
den / ende niet dan hy drooge Somers
perijckel scheenen te konnen lijden.

Beschrijvinghe van den gheduerighen

Scheeps - Strijdt, de welcke gheschiedt is in

O O S T - I N D I E N

omtrent de Stadt

B A N T A M,

Tusschen vijf HOLLANDTSCHE Schee-
pen, tegens de groote Armade der

P O R T U G U E S E N.

Inden Iare 1601.

1601.

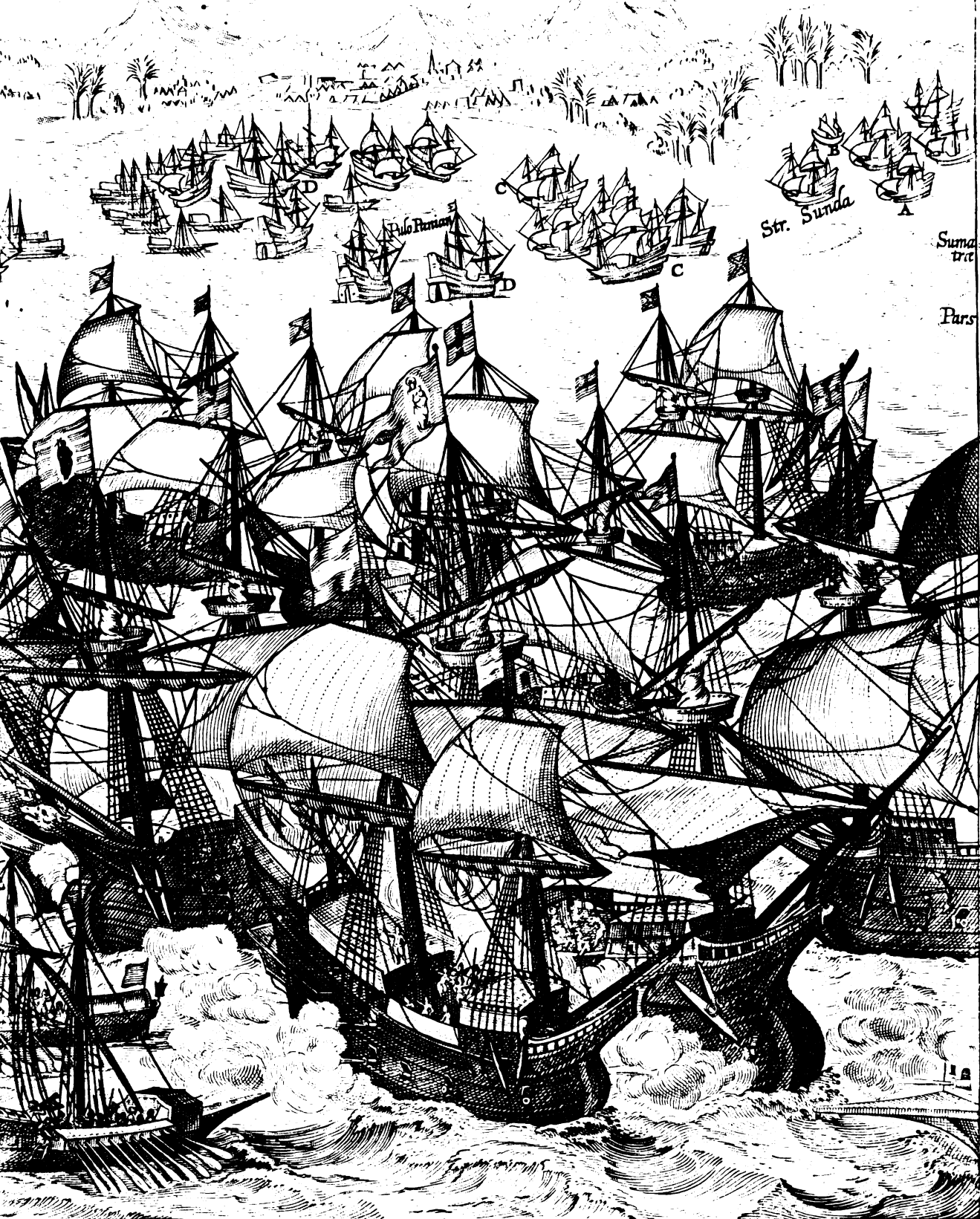
Et is genoegh-
saem bekendt
goedt-willighe
Leeser / dat den
Stapel oft han-
del-plaetse der
Specerpen / na
mentliken van
de Peeper / Ca-
neel / Nagelen /
Roeten-muscaten / Foelp / Gember /
ende van alle Medicinale Droguen:
Desghelijcks van de kostelijcke Ghe-
steen / Diamanten / Robijnen /
Turquosen / Esmeranden / Saffie-
ren / ende andere dierghelijcke meer:
Als oock allerley soorten van Peerlen /
met beelderley ontallighe andere vreem-
de Frapigheeden / die men alleenlijck in
Oost-Indien bindet / ende van daer
herwaerts ober gebrocht worden: dat
den selven Staepel segghe ick noch bin-
nen dese laetste verganghene honderdt
Jaeren / principalijcken in de vermaer-
de / machtige ende heerlijcke Stadt van
Venegien plagh te weesen. Ende dat
die aldaer verhandeldt ende verhocht
zijnde / als dan ober alle de Rijcken en-
de Landen / van gantsch Europa ofte
Christenrijck ghints ende weeder ver-
boert ende verhandeldt wierden / tot
ghebruyck van de Inwoonders der

selver Landen. Waer door dat het
gheschiedt is / dat de voer-schreeden
Stadt met haer machtighe Republijc-
ke / door den selven koop-handel / in
grootten fleur ober al beroemdt / ende
van grooten aensiene plagh te weesen /
ende ten hupdigen dage noch is. 't Is
waer dat deselve Specerpen / Droguen /
ende andere vreemdigheeden / om tot
Venegien ter Zee te koomen / eerst
moesten binnen Alexandrien ober lande
van upt Indien / met onghehoofde-
ke Perijckelen / Lasten ende Onkosten
ghebracht worden: soo om den ver-
ren langen weghs wille / als oock om
de stercke Conboopen / die hy de Ca-
rowanen (alsoo werden de Geselschap-
pen / die de Goederen ober-brach-
ten / ghenoomdt) moesten weesen /
om d'aen-ballen der Arabische Koobe-
ren (die den Wegh allenthalben beren-
den) met teghen-gheweldt te weeder-
staen: Welcke ober-groote beswaer-
nissen ende onkosten de selve Goede-
ren ende koopmanschappen droeghen
ende ghedraegen hebben: tot voordeel
ende profijte / daer-en-booven van de
ghene diefe van Indien op Alexandri-
en, van daer tot op Venetien, ende
van Venetien soo voorts ghints ende
weeder in Europa verhandelden ende
boerden / ende dat om de groote be-
gheerte

Tot Ven-
egien rechte
de Staepel
vande Oost-
Indische
waren ghe-
weest.

BANTAM

1601. gheerte / treck ende estime die alle de
 hoopnoemde Waeren ende koopman-
 schappen in de Landen van herwaerts
 over hebben / als oock om datter ghe-
 nen anderen naerderen Wegh ofte mid-
 del en was / om deselve van daer al-
 hier te krijghen / dan met den vooz-
 schreeven Carotwanen ober Landt.
 Doch naerder - handt binnen eenighe
 Jaeren herwaerds / soo is dooz het
 vloech-moedig bestaen der onbertsaeg-
 der Zee-Stridderen / de naerstigheyt ende
 blijdt der koop-lupden / ende andere
 Zee-haenen / verachtende de schrike-
 lijche Perijckelen / ende vreeselijche
 Stormen der woedender Winden ende
 Zee / vergheselschap wiesende met
 ontallijche ende onghelooffelijche ghe-
 breecken / quellagien / ende teghen-
 herden / die soo hun-selven / als haere
 Meede-ghesellen op soo langhen wijdt-
 loopighen Zee-vaert stonden te ver-
 wachten : Haer selven eenen ande-
 ren nieuwen / ende onsen vooz-oude-
 ren heel onbekenden Wegh gheopent
 heeft / om dooz den selven in Indien
 i'scheepe te geraecken : Namelijcken
 heel Africam om-zeplende / in 't gesicht
 van Cabo de bona Esperanza, (die van
 haer eerste Ontdeckers alsulken Naem
 herkreegen heeft / om der vaster hoopen
 wille diese hadden / haer vooz-ghena-
 men Keesse nae Oost-Indien vooztaen
 wel te konnen vol-bringhen) ende oo
 vooz van de selve Cabo tusschen d'an-
 der zijde van Africa ende het Epland
 Madagascar, kustvoerende in het ghe-
 sicht van veel Eplanden / de Noode
 Zee / het gheluckigh Arabien / de
 Persische Zee tot Kalicut ofte Goa, al-
 waer den Kooninck van Hispangien
 het Hof van gantsch Oost-Indien ghe-
 steldt heeft / ende den Vice-Konijn
 Woon-plaetse houdt. Ofte ander-
 sints soo neemen si naer de ghelee-
 gentheyt der Winden / haeren Cours
 van de Cabo vooz-schreeven / recht toe
 henen na de Strate van Sunda, latende
 het Epland van Madagascar, met ontallij-
 che andere aen haer sincke Pant liggen.
 Dooz deese nieuwe-ghelonden Waer-
 den ende Keesen / zijn de voozschreeven
 Specerpen / Proguen ende andere
 vreesende Frapigheden ende kostelijche
 Waeren / met onghelijck veel minder
 Onkosten ende Beswaernissen her-
 waerds ober in Europa gheraecht en-
 de ghebrocht gheweest : Ende den
 Pandel der selver Goederen is allent-
 lens alsoo binnen Venegien verslapt /
 ende in Portugael in Lisbona alsoo ver-
 rijft / datmen magh segghen / dat hy
 van d'een Stadt in d'andere betrocken

is : Jae dat hy nu gheheelijcken en-
 de bphangt alleen binnen Lisbona ghe-
 plant staet : obermidts dat alle an-
 dere Plaetsen ende Gewesten / hande-
 lende met dierghelijche Waeren / haer
 Marchten volghen moeten / nae dat
 den Prijs der selver binnen Lisbona in-
 gheseldt woide. Ende alsoo het Ko-
 ninck-rijck van Portugael / voozmae-
 mentlijck in de selve Stadt van Lisbona
 nu eenighe Jaeren herwaerds / het
 vreesdame besit vanden selven Handel
 alleen / als in epgendom ghebruycht
 heeft : Soo om datse de eerste Ont-
 deckers ende Winders van den vooz-
 schreeven Wegh / om de Cabo de bona
 Esperanza gheweest zijn / als oock om
 dat haeren Koningh seckere somme
 van Penninghen aen den Keeser Ka-
 rel de V. getelt heeft / om de Spaengiaer-
 den gantschelijck upt te koopen / van op
 dien Wegh niet te reysen / noch met ee-
 nige Scheepen te soecken.

Maer dooz dat die van Lisbona, met
 de Inghesetenen van het gantsche Ko-
 ninck-rijck van Portugael / daer dooz
 soo toe-ghenoomen ende gheprossereert
 zijn / datse nu gheweldig ende rijck
 zijnde / van alle Goederen / allenthal-
 ven ober-bloepen : Welck succes hy
 haer beharricht ende aen-ghemerckt
 wiesende / ende siende den onghelooffe-
 lijcken Put ende Orboit die hun Ko-
 ninck-rijck ende de Inghesetenen van
 dien dooz den selven Handel ende alsul-
 ken Nabigatie was toe-vallende : heb-
 bense oock alle middelen ende weeghen
 ghesocht om hen selven meer ende meer
 den vooz-schreeven Handel / met de
 Zee-vaert derwaerds alleen toe te ep-
 genen ende te verseecken. Tot wel-
 ken eynde si-lupden niet alleenlijck veel
 Plaetsen / Steden / Provincien ende
 gantsche Koningh-rijcken in Oost-Indi-
 en ober-weldicht / ende met macht
 van Volck ende Waepenen onder haer
 Gebiedt gebrocht hebben / diese met ge-
 gheduerighe besettinghen vast houden /
 ende met Foxen ende Kasteelen allent-
 halven dwingen ende ringelen : maer
 hebben daer-en-boven noch met de an-
 dere Koningen / Potentaten ende Prin-
 cen van Oost-Indien / diese niet mach-
 tigh gheweest zijn te ober-weldigen / al-
 sulche Ligen ende Verbonden ghe-
 maect / dat het scheen (nae den roep
 herwaerds ober quam) dat niemant
 aldaer soude moghen ofte konnen han-
 delen / als si-lupden alleen. Dies niet
 teghenstaende / zijn binnen korte jaren
 herwaerds / sommighe Neder-landt-
 sche Scheepen der Geunierde Provin-
 tien de bekende vooz der Portugesen
 ff 2 vol-

Is daer na
 tot Lisbona
 verreyt

1. 60

1. volghende / langhe achter de veel-ghe-
meste Cabo de bona Esperanza oock in
Oost-Indien gheraecht (ghelyck wy
hier vooren in 't langhe ende breede ver-
haelt hebben / daer sy by experientie wel
anders behouden hebben / als den roem
der Portugezen (boven verhaelt) uytgaf
ende mede hoocht: Ja behouden met-
ter daer dat er den boorz. Portugezen
niet wel doerlyck en was alle Plaetsen
ende Gewesten / daer de boorz-noemde
Specerpen ende andere kostelycke Wa-
ren vallen / hun selven alsoo toe te ey-
genen ende te verferken / dat spulden
daer koomende / sonder Cargaoen
van daer wederom souden moeten
t' huyshoerds keeren / ende dat boorz-
dien / datter veel koninghen ende Ep-
landen waeren / by dewelcke de boorz-
schreben Specerpen met ontalliche an-
dere kostelycke ende byemde Waren te
halen zijn / ofte doot byandt der boorz-
schreben Portugezen waren / oft van
alsutken (wie ende gheboeten / datse
ten verfoethe der selver Portugezen
den bypen Handel in hare Gewesten /
niemanden verbieden / ofte hun alleen
toesegghen wilden. Het welcke de
Portugezen merckende / alsoo hun
dees huttelinghe van de komste der Hol-
landsche Schepen gheen lachen en
beroofsaechte / hebben niet onghel-
kostelycke kosten / deese (hier boorz-
af-ghebede) gheweldighe Scheeps-
Armaede op de beenen ende te weeghe
ghebrocht / om ter eender zyde / 't by
niet danck ofte ondanck / de koningen
ende oock de bype Gewesten ende Ep-
landen / daer de Specerpen vallen / te
herwillighen ofte dwinghen / met nie-
manden anders van herwaerds ober-
als met hun-lieden te mooghen hande-
len / ofte haere Ghewaffen / van Pee-
per / Nagelen / Rooten / Muscaren /
Joellij / ende andere Waeren te vertie-
ren: ende ter ander zyden / oock om
d'aenkomende Hollandsche Schepen /
op den dienste te wachten / het landt tot
verberschinge ende Water te halen / te
verbieden / ende eyndelighen om de selve
alsoo te ontmoeten ende aert te vallen /
datter gheen riddinghe meer in Europa
dan koomen soude. Doch wat uyt-
komste sy met deesen boorz-slagh ende
vloote bekoomen ende verkreghen
hebben / sal van ons hier ten deele ver-
haelt ende beschreeven worden. Van
alsoo dese verwonderens waerdige ont-
moetinghe ende Romeynschen Zee-
strijdt / eerst in 't Jaer 1601 gheschiedt
is / ende de boorz-schreben Scheeps-
Armaede al van 't Jaer 1599 veer-
digh is gheweest / soo sullen wy in 't

De Portu-
gezen soeken
met geweld
de Hollan-
ders uyt de
Indien te
houden.

1. 60
korte verhalen waer mede deese
Scheeps-Armaede besich is gheweest /
gheduerende de twee tusschen-loopende
Jaeren: want sulchs nieuwighepds
ende byemdighepds halven wel waer-
digh is verhaelt te worden. Alsoo de
koninck van Calicouthen met den Vi-
ceroy / ende de Portugezen van Goa,
ende gantsch Oost-Indien oneens en-
de doot byandt / ende d' een teghen
d' ander te Waeter ende te Lande toe-
gherust was / om elckanderen byan-
delighen schaede ende af-breck te
doen / tot allen tijden ende plaetsen
daer sy den anderen mochten aen-tref-
fen ende teghen-koomen. Soo heb-
de den koninck in synen dienste ter
Zee / eenen sekeren Indiaen / by na-
me Cunal geheeten / den selven gheluck-
ten sijne aenslaegen ende Zee-schuy-
werpen in sulcher voegen / dat hy hem sel-
ven in korte Jaeren soo vermaert ende
rijck maecte / (doz den ghestadighen
rijcken Roof / die hy op de Portugee-
zen bejaeght ende verkreghen heb-
de) dat hem synen Aen-hanch / doz
alsulcke gheluckighe beginselen / tot eenen
koninck op-wierpen ende verhie-
ven. Hy hadde een stercke ofte her-
treck-plaets / op de kuste van Mala-
var, nae synen Naem Cunal, of oock
Cuchallo genoemt: Daer hy ('t Ga-
reel van den koninck van Calicouthen
af-gheleydt hebbende) syn voorighe
Rooverpen ende Zee-schuywerpen /
met grooten ontsagh ende wonderlij-
ken boorzpoet / soo boorz als nae by den
tijdt van vijftigh Jaeren ghepleeght
ende gheoeffent heeft / zijnde in alle
ontmoetinghen ende meeningherlep tref-
singhen metten Portugeesen ghedaen /
meest altoos met sijne eere ghesche-
den / tot der tijdt toe / dat de Vice-
Kop van Goa, een Scheeps-Armae-
de te weeghe gebrocht / ende een Breede
met den koninck van Calicouthen ghe-
troffen heeft / sonder den welken moog-
elijck / dese Scheeps-Armaede niet uyt-
gericht en soude hebben.

Tot welken Breede den koninck
seer ghedreuen heeft den spijt / van dat
den boorz-schreben Cunal hem sijn ghe-
hoorfaemhepdt ghewerpt hadde:
ende deshalven heeft hy hem oock in 't
bevestighen der Breede met den Portu-
geesen stracks d' Oerlooghe verclaert /
ende aen-doen segghen: De Vice-Kop
alsulken gheleegenthepdt niet wilkende
versupmen / oock om deesen Doort
uyl den voete te trecken / heeft (d' Armae-
de al vaerdigh zijnde) deselve met omtrent
1500 mannen / onder 't beleyt van eenen
sekeren Lowijs de Gamma, Lieutenant

Opfaecht
van dit toe-
rusten der
Portugeesen
vloote in Ma-
dien.

Gene-

1600. Generael der selver / nae het Fort van Cunal ghesonden: Den Lientenant heeft de gantsche Armade doen landen in een Landt Ariori gheheeten / daer hy sijn klepne Archen t'saemen heeft ghebonden op de Sibiere boven Cunal, in manier of het byggen waren geweest: ende alsulche bygghen heeft hy by de een-en-dertigh gemarekt / wacht daer op stellende / om hoort als nae de selve te betwaeren; Daer na heeft hy geordonneert / dat ober de selve bygghen eenen Capiteyn Lowijs de Silva genoemt / met ontrent 300 Portugesche soldaten trecken soude / die het ghebecht aenhangen / ende den toegang tot het Fort openen souden / hy soude middeker tijt in 't leger blijven met de resterende hoopen / om de ghene te hulpe te komen die 't van doen soude moghen hebben.

Dit soo gheordineert zijnde / zijn de voornoemde Soldaeten den 12 Maert 1599 des nachts / op een gegeven byreken de voornoemde scheeps-bygghen gepasseert / daerse het volck van Cunal, die se op den waeter-kant van de ander zijde stonden en verwachten / na eenigh gebecht van gejaecht hebben; nu waerender van een ander ghebechte naer het Zuyden toe / noch ontrent 300 Portugesche Soldaeten / met ontrent 5000 Naios, ofte Indiaensche soldaten / noch naer het Casteel toe gepasseert. Onder de voorschreven die ober de bygghen gepasseert waren / was het gebecht seer hitigh / ende den weder-standt oock krachtigh: het grof gheschut / met den moordadighen hagel der musquetten ende hant-roeren speelden dapper ende woederelicken van weder-zijden / soo dat onder andere de voorschreven Capiteyn de Silva, oock met een Musquet in het hoofs getreft ende ter neer-gelept wierd: wiens kloekheyt de Portugesen 't hoofs hadde doen bieden / en de voer doen houden: Want soo haest sijn doot bekendicht wierd / zijn de ober-geblevene gaen loopen naer de scheeps-bygghen toe; Van / alsoo de selve van haer bevaerders verlaeten zijnde / in 't midden van de Sibiere aen beyde de kanten los byen / quamen se den bluchtenden niet te passe.

De eerste pzoef heeft dese scheeps-Armade in 't jaer 1599 ghedaen / wiens ongheluck niemant / als hun-luyden trotseliche op-gheblasen hoorde / te wijten en hebben; Want hadden se den raedt willen volgen van den Koningh van Calicouthen, die inde batalie tegenwoordigh was / 't en soude soo niet toe ghegaen hebben / als het jaer daer nae ghebleecken is. Het naevolgende jaer

1600. gheleert zijnde door dese gheschiednisse / hebben se den aenslagh wederomme hernomen / onder het beleyde van hun-lieber Generael Andre de Furtado de Mendoza, ontrent den 20 Maert: De hitte en was soo groot niet meer / dat se om alleen d'eere te hebben / gheen Pajos ofte Indiaensche Soldaeten by hun hebben wilden / maer hooplichtighlich aen-gaende / ende de voorschreven inconventienten mydende / hebben se met klepne moeyte 't Fort van Cunal inghekeeghen / daerse den selven Cunal in persoon op ghehanghen hebben / die van hun-liden / om hem wel ende seker te betwaeren / op de Galeje aen boeyen ghelept wierd. In deser boegheit is dese Cunal van een slecht Adan een Koningh ende ten laetsten een Galep-Boebe geworden. Dit stuck in 't jaer 1600 volbracht hebbende / soo is de Armade in 't lest van 't jaer besigh geweest om haer met nieu volck / ende met twee nientwe Galioenen te verstercken.

Het jaer 1601 in Augusto / was haer voornemen hoort Bantam te wesen / dan storm ende onweder heeft sulchs verhindert / dat se eerst den 24 Decembrijs hoort Bantam gearriveert zijn / en ontfijst door een wonderlike schikkinge Gods / ten selven daghe datter drie Hollandsche Schepen met de twee Vachten (door de welcke dese batalie gheschied is) oock aen ghekommen zijn. Nu ist alsoo / dat de Nederlandtsche Schepen de Cabo de bona Esperanza gepasseert zijnde / ghemeynlich het geschut beneden doen / als van daer hoort tot de Straete van Sunda toe / noodeloos achtende omme te ghebyupchen / albus onghemonteert wesende souden se de voorschreven Portugesche Armade in handen gheballen hebben / ten waer saechte dat hun den Almogenden Godt die een Beschermmer van de sijne is / (ten sake aenmerckens waardigh) niet eenen onberhoopen Bode toe-geschiedt hadde / die hun van alles verwittigt heeft / wat van de Portugheeschevloote te segghen was; de selve was een Chinees, die met sijn Prauw dese Hollandsche schepen aen hoort quam / alsoo die noch upt 't ghesicht van de Portugesche Armade waren / ende heeft hun te kennen gegeven ende getwaershouwt van de aankomste der ghevoeliger vloote / die van Goa, Cochín, ende Malacca, aldaer hoort Bantam gheartibeert ende vergaderd was / bestaende in dertigh Zeyden / onder de welcke waeren acht Galioenen / ende twaelf Justen ofte Galepen / al t'samen wel ghemonteert: de minste onder de Galioenen was tusschen drie ende vier

Den Roebes Cunal ghehangen / ende in Casteel beboecht

De Capiteyn de Silva doot gheschooten.

Grootte van de vloote der Portugesen hoort Bantam.

hondert Last groot. Doozsepe de Chinees dat der Portugherfen meyninge was de boozschzeven Stadt Bantam te water ende te lande te beleggghen/ om alsoo te maecten dat daer niemant sonder hen-lupden soude moghen handelen. De Scheepen ende Jachten die deers boodtschap geschiedde/ waren genoemt / het eene Gelderlandt, groot 250 Last; t'ander Zeelandt, groot 200 Last; t' derde Uytrecht, groot 130 Last. Mengaende de twee Jachten/ daer van hiet het eene het Duyfken, ende was 28 Last groot; ende het ander hiet den Wachter, ende was groot 70 Last: de selve waeren den 23 April 1601. upt Texel ghesepit / bergheselschap zijnde met noch ander seben scheepen / soo dat den hoop t' samen het ghetal van twaelf maecte / soo Scheepen als Jachten; dan / alsoo sp in Zee van den anderen verreecken waeren / en zijn maer de boozschzeven uyt ten daghe boozs. in de Straet Sunda gearriveert / daer hun de boozschzeven Chinees sulchs te kennengegeven heeft / als boven verclaert is; denckende hun-lupden renen sonderlingen dienst te doen / als moghende op sine waerschtouwingden stoot van alfulken geweldigen Scheeps-Armade ontwijcken. Maer de Almoghende Heere heeft hun herten versterkt / soo datse gantsch een andere resolutie als de boozs. genomen hebben: Want den Admirael deser vloet / Wolfart Harmanz ghenoeit / soo haest hy t' boozschzeven by den Chinees verstaen hadde / heeft geboden d' anckers upt te werpen/ ende de Ober-Hoofden by een beropen hebbende / wierd nae ghedaenen ghebeede beraedtslaeght wat tot welstandt van de tegenwoordige Vloote/ tot behoudnisse in toe- kommende tijden van den Oost-Indischen handel / ende ter eeren van den Nederlandschen Naeme / het oozboozlichste ende beste ghebaen ofte ghelaeten waere: waer op eendzachtelijck beslooten ende bestemdt wierd/ dat men: (ghemerckt de gewichtighejdt hauden aenstaenden Menflagh/ aenden welken de behoudnisse van Bantam hingh / ofte den ondergangh van het selve / waer dooz ghenorghsaem ghemerckt konde worden watter de Gheunierde Probivrien dooz soudent hoomen te lijden / op Godes hulpe streuende) de boozschzeven byandelicke Portugeesche Scheeps-Armade kloekelijcken aenballen ende bespringen soude / om die van daer te verdrjven / ende de Stadt Bantam te ontfetten. Op alsulcken resolutie wierden stracks alle kopen onder de boebe-netten ende elders / als

De Vloet der Hollander bestaet in twaelf scheepen/ van / alleen uyt stellen haer tegen de Vloet der Portugeesen.

De Hollander bestaen de Vloet aen te ballen/ ende Bantam te ontfetten.

oock alle andere beletselen upt ghebraken ende ober boozt gheworpen/ soo om het grof gheschut als oock in t particulier elck eener synen persoon tot den aenbal / ende tot den tegen-weer na dat de nootd eyschen soude / wel te mogen gebuycken. Het gheschut wierd oock schoon ghemaect ende op-ghelaeft / ende alle dat tot der aenstaende batalie noodigh was / vaerdigh ghemaect. Dit aldus nae vermoghen / tijdt ende plaetse ten besten ende geschickelijcksten als haer doenlijck was / vaerdigh ghemaect hebbende / hebbense des moghengs daer nae / twee upren booz den dagh op het teecken van een blyt t' samenderhandt de Anckers ghelicht.

Op den 25 December omtrent der Sonnen op-gangh zijne in het gesichte van de Portugeesche Armade gheloomen / de selve hadden twee van hun galioenen op de wacht bestelt / recht onder het West-eynde van t Eplandt Pulo Pensano: de welke / sulcke Optweckers niet verwachtende / eer sp ter deeghen konden onder zepl komen / ofte van andere ontfet werden / alsoo getroffen zijn geworpen / dat men se lichtelijcken soude verobert hebben / ten ware (tot haeren grooten geluck) dat den Admirael Wolfart Harmanz. (so hy een schoot met een van de achter stucken soude doen) geen ongeluck bekomen en hadde / dooz dien t selve stuck berstende was / was dier halben ghenoodtsaecht / dooz breefe om van de boozmoemde twee Portugeesche Scheepen ofte Galioenen oberballen te moghen worden / loefwaerts af te zeplen / ende haer te verlaeten.

Onsen Vice-Admirael Hans Brouwer sulchs niet wetende / kloekelijcken den booz-gesetten aenflagh verbolghende / heeft het Schip van Malacca beyde de zijden met schieten in ghelendt / soo dat men in de Portugeesche Vloote een secker verbaeshejdt konde merken / dooz dien sp achterwaerts krogen / ende hun ankerden onder het boozschzeven Eplandt van Pulo Penzano.

De Hollander het ongheluck van haeren Admirael verstaen hebbende / zijn oock onder andere secker hooghe Eplanden geanchert / daerse hun schae de / die sp soo in t ghebecht als dooz het barsten van het boozschzeven Canon verkregeen hadden / verbeterd ende gherepareert hebben.

Den 26 dito was t heel quaet weder / soo dat d' een noch d' ander zepl oft gheschut ghebuycken konde / waer deur / als oft soo epgentlijcken dooz den Heere gheboeght hadde gheweest / onsen beschadighden Admirael tijdt ghegundt wierd

Begin van den 27. Bergh booz Bantam.

1601. **werdt om hem selfs gantscheijck te repareeren.**

Elkes Galepen van de Portugeesen veroveret.

Den seeben- en- twintighsten dito / zijnse weder na de Portugeesche Vloote toe- gheloopen / d' een teeghen d' ander dapper schietende : By Oosten 't uiterste Eplandt van Bantam, lagen twee van haer grootste Galepen / die daer de Wacht ghehadt hadden / de selve de Hollandsche Scheepen siende / hebben oock zepl gemaeckt / meynende t'ontbluchten : Van / overmides dat deselve de Slagh- boegh meede hadden / soo zijn 't Schip Uytrecht ende 't Schip de Wachter, elck een der selver Galepen aen Boort geballen. Deele van de Portugeesen van de Galepe / zijn over in 't Schip Uytrecht gheklommen / om haer Leeven te salveeren; dan / alsoo sp' t' door de meenichte soudan mogen hebben overcompelen / is het Jacht tot ontfet gekoomen / so dat den meesten hoop over Boort gesprongen is.

De Capiteyn van de selve Galepe / was genoot Francisco de Saufa, Soon van den Contador Major van Lisbona Juan de Teues : by hem waren 23 Portugeesen / ende boorts Swarten ofte Indiaenen tot 60 toe / onder dewelke de boort- schreeben Capiteyn met eenighe Portugeesen geberght wierdt / de rest wierde meest doot- geslagen.

Nen- gaende d' ander Galepe van 't Jacht de Wachter, aen Boort geklampt ende in- genoomen / op de selve was de Capiteyn een out Man / die de Koninck wel 32 Jaeren in die Gewesten getrouwelighen ghe dient hadde / ghenoemt Andre Rodrigues Palhota, alsoo by hem niet gebangen en wilde gheeben / is by met een Spiesse door- loopen gheweeft : Opt de selve Galepe naemense een Metalen Struck / met drie Metalen Bassen / ende de over- ghebleven boort ghebangen : Daer na hebbense die bepde inden byandt ghestecken / hoewel dat sp' met sigs ende andere Proviande ghelaeden waren.

Ende alsoo sp' door eenighe Ghebangens van de boort- schreeben Galepen / alle de particulariteyten deeser Armaden vernoomen hebben / en sal niet bup- ten propooste zijn / de selve hier te verhaelen.

Particulier verhaelt van de sterckte van de Vloote der Portugeesen.

Eerst warenden vijf Galioenen van Goa, op de welke Admirael was / Andre Furtado de Mendoza; Vice-Admirael Thome de Zuza de Reucha. De Capiteynnen van de andere waren / Francisco de Sylva de Menezes, Antonio de Zuza Falead, Don Lopes Dalmeyda. Van Malacca warenden twee Kisten / daer op waren Capiteynnen Tra-

yano Rodrigues de Castelbianco, ende Joza Pinto.

Van Cochin eene / daer op was Capiteyn Sebastiano Suarco. Dit zijn de namē van de Capiteynnen der acht Galioenen.

Van Malacca schepde noch een groot Galioen met achteen fusten / die al tot Seylao arriveerden / ende niet boort gekoomen en mochten / behalven eene die van den onsen ghenoomen is / daer Capiteyn op was de boort- schreeben Francisco de Zuza Toues. Van Minar ende Seylao zijn twee fusterende twee Galioten gekoomen / waer van Capiteynnen waren / Andre Rodrigues Palhota, (van de onse doot- gheslagen) Andre Guiedes de Cavalho, Dieguo de Melo, Manoel Dias.

Van Malacca zijn 2 Galioenen gekoomen / op dewelke Capiteyns waren Goncalo Vas de Castel bianco, Andre Pessôa.

Oock twee Juncken / van dewelke Capiteyn was Francisco de Maris. Noch seken Bantinen ofte Roep- jachten.

Noch seydense datse op hun gheheele Armade omtrent 800 Mannen hadden dat Portugeesche Soldaeten waeren / behalven de Boorts- ghesellen / die alle Swarte waren.

Seiden oock datter in Aches noch 4 Schepen met een Jacht lagen / dat oock de Armade geen ander ontfet verwachtende en was / dan 't gheene in April van Goa soude schepden.

Den 28 dito / waerde 't geheel hardt / soo dat men geen Zepl voeren en konde / waer door d' een ende d' ander ghedwongen was stille te staen.

Den 29 ende 30 dito / bleefense noch al stille liggen onder de kuste van Java, een wepnig beneeden den ruppen Boeck van Bantam : De Portugeesche Armade lagh te loef- waerdt van de Hollandsche / dan / eben- wel en doysense op hun niet af- koomen / als de selve Hollandsche nae bequaemheyt van Windt ende Weeder wel ghedaen hadden : Niet te min / om wat te doen / staectense twee van haere Galepen aen byandt / van meyninghe zijnde / de Hollanders te doen rupmen ; maer eer de selve by hun quaemen / waerense al verbyandt. Sp' ontblooteden oock twee van haer fusten / neemende het volck in de Scheepen / diese daer naet in den grondt gheboort / ende tegen den Wal op- gesaecht hebben.

Den 31 dito / hebben de Hollanders haer Anckers ghelicht / met haer byhen zepl makende / van meyninghe hun by- anden te bespringhen / al lagense te loef- waerdt van hun : dan / als sp' sulchs sagen / dat mense meynde te treffen / so

Twee Galepen by de Portugeesen aen byant gesteecken.

zijnse

1601. zijne onder zepl ghegaen / ende also het onderwijl stil wierdt / hebben de Hollandtsche haer zepl gemindert om die in te wachten : ja op datse geenfins meppen soudén datse booz-liepen / soo hebben't de Hollandtsche gheset / de Ankers uyt-werpende ; dan / de Portugeesen sulchs siende / hebben 't mede gheset / sonder hen te durben aentasten ofte aenbullen.

Den 1 Januarij 1602. des moorgens / heeft den Hollandtschen Admirael Wolfart Harmanz. boozschyben / syn Ancker gelicht / de zeplen spannen / synen cours recht toe recht aen nae de Portugeesche Armade toelsettende : hem is eens-ganghs het Jacht ghevolght / ende elken haest daer nae de andere drie Scheyen oock : daer-en-tegen quam de Portugeesche Armade ruyt op hun oock aen / soo dattet schein dat het daer eerst gheliden soude / dan soose hyden anderen quamen / wonden sy t weder hande Hollandtsche scheyen af / van hun gheschut verstaecht zijnde : haerlieder Admirael liet het Bloed-Waendel waepen endeswieven / dan het was te vergeefs / syn volck en wilden niet meer bechten.

De Hollandtsche
scheyen tot
Bantam wel
ontfangen.

Alldis zijn de Hollandtsche Scheyen den derden boozschyben wederom tot Bantam ghekeert / daerse wonderliken wel onthaelt ende wilkeom werden gheheeten : de schade diese gheleden hadde was kleyn / ende de eere machtygh groot alle de Landen dooz : eenen Man hadden se verlooren / doch waren der meer gequets / ende de schade diese aen de scheyen gheleden hadden / werd gerepareert eerste van Bantam-scheyden / daerse tot dien eynde als oock om haer volck te refrescheeren / tot den twaelfsten dito toe gebleven zijn : Ende hoe wel in de Stadt Bantam ladinghe genoegh was / soo hebben sy nochtans haer booz-ghenomen repse willen verhoorden nae de Molucken toe : daer den 17 Februario onder andere den Admirael tot Ternaten gearriveert is / na dat hy ons volck / datter ghelaten was / in

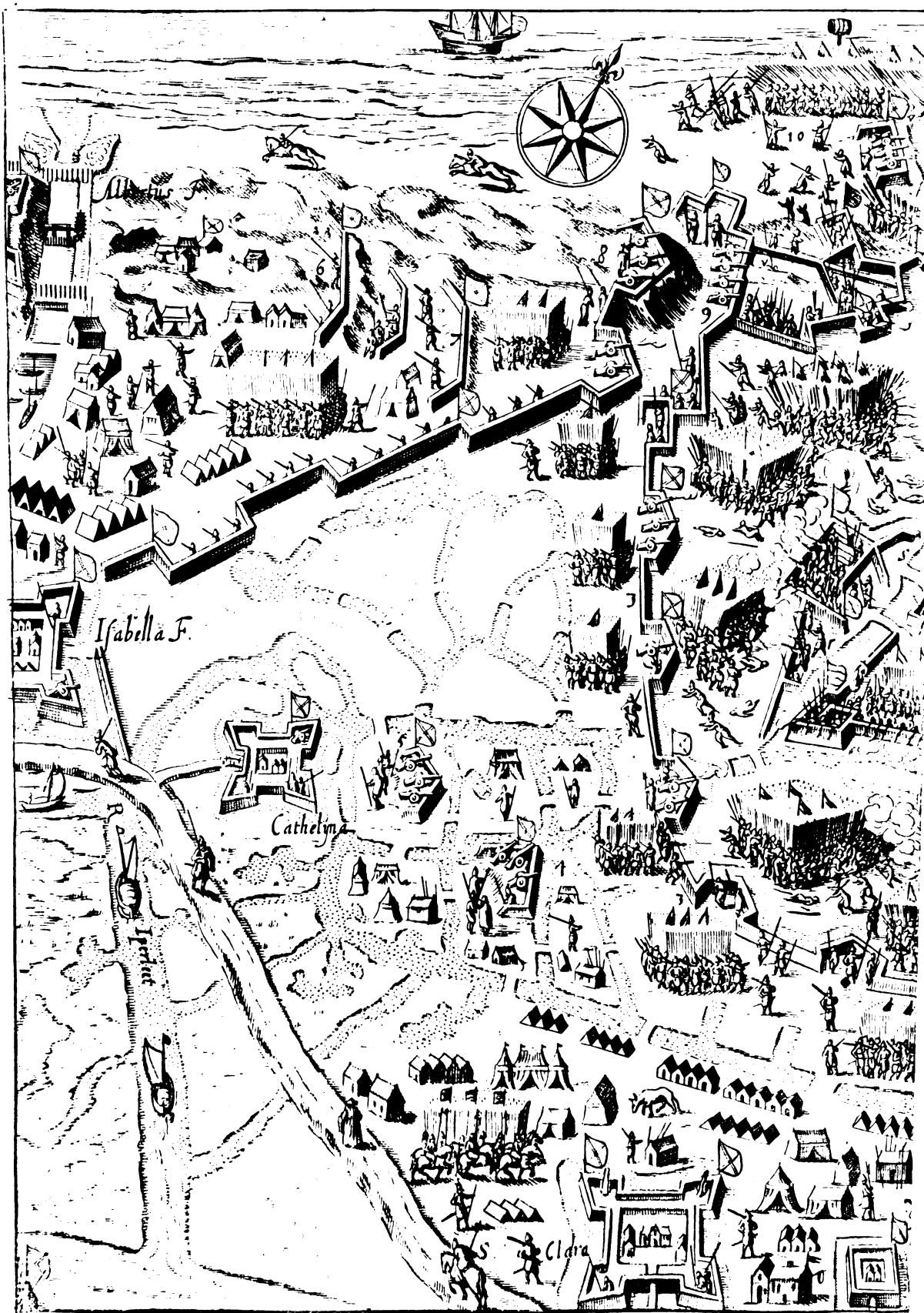
1601. goeden doen ghebonden heeft / seer wel niet den in-geseten en ober een komende. Daer wierd hy van den Koningh seer vriendelicken met een sonderlinghe affectie ontfanghen / die hem nieuwers meer van en bedroefden / dan dat sijn eenighe jaeren herwaerts / het gewag van de Pagelen soo sober was geweest / dat hy onse vloote nae sijn ghenoeghen ende goeden wille niet en hadde konnen gerieven : dan de apparentie was nu sulchs / dat hy verhoopte 't selve nu te moghen doen / baselijcken belovende dat niemant onder sijn gebiedt Pagelen soudén moghen in koopén booz dat onse scheyen gerijst waeren.

Ten lesten / de andere Scheyen zijn hoys daer nae tot Bantam gearriveert / daerse haer ladinghe oock inne ghekegen hebben : soodats al t samen rijckelijck geladen wederom nae dese Landen ghekeert zijn.

Den Almoghenden Heere en is niet genoeghsaem te lobben ende te dancien van de hoven-gemelde Victorie / wiens vruchten haer metter tijdt meer ende meer openbaeren sullen : hebbende niet weynigh de hovaerdije / reputatie / ende het machtygh op doen der Portugeesen verminderd / ende de mannelijcke kloechheid der Oost-Indische-vaerderen van dese Landen / in die gewesten / verheven.

Want alsoo den Goetwilligen Lefter hoven in den Werslagh van Cunal sien magh / soo achten de Portugeesen dat hun drie hondert ghenoech zijn om vijftig duysent Indianen te vernietighen ende te dwingen. Dat roep sal dat onder den Indianen maechen / dat vijftig koopvaarders soo een machtygh Scheyp-Armade der Portugeesen in de blucht gheslagen hebben. Alken ist den Almoghenden Heere die de sijne en onvertsaecht herte gheeft / om groote dinghen te besaen / ende de selve kloechelijck uyt te voeren / ende niet eeren daer van te scheydden : dien sy lof / prijs / ende eer / in der Eeuwighheid / Amen.

Be-

Beschrijvinge van de strenghe, bloedige,
ende ongehoorde Belegeringe der Stadt

O O S T E N D E,

Beleegert zijnde van den Eerts-Hartoge

ALBERTVS van OOSTENRYCK,

In de Jaren 1601, 1602, 1603, ende 1604.

1601.

Herkenen
waerom Oostende
belegd hier in
geborcht is.

Et sal mooghe-
lijken pema-
nden verwonde-
ren / waerom
wy alhier on-
der de Victo-
rien deser Neder-
lantse Pro-
vincien / inne-
hoeghen ende
stellen / het wijdt-bermaerde Beleggh
der Stadt Oostende: Ghemercht het
selve niet by syn Excellentie van Nassau,
maer van den Eerts-Hartoghe van
Oostenryck, beleegghert / ghevoornen /
ende verobert is gheweest: met groot
verlies van Menschen-bloed / ende
onuyt-spreckelijcke Onkosten / tot
weynigh voordeels ende profijt haerer
Landen. Pochtans / niet tegen-staen-
de dit alles / soo pemandt dese Belee-
gheringhe wel ende ten rechten insiet /
ende het verholgh der Historien der
selver / ten eynde toe upt-leest / die sal
bevinden ende bekennen / dat dese Be-
leegheringe / den standt onser Landen /
gheen eene / maer vele Victorien te
weeghe gebacht heeft: soo in het man-
nelijck defendeeren der selver Stadt /
daer meede sy den Wyandt grooten af-
breuck in syn Rijckys-bolck ghedaen
hebben (als men hier nae volkoomen-
lijck leesen sal) als dat sy / geduprende
dese Belegeringhe / van den Eerts-
Hartoghe ghevoornen hebben / de Stee-
den van Rhijn-berck, de Graeve, ende
Sluys, waer van een peder so veel waer-
digh ende deese Landen dienstigh is /
als de Stadt van Oostende opt ghe-
weest is / ofte heeft mooghen weesen.
Ten anderen / naer dien dese Belee-
geringhe / soodanigen Beleggh gheweest
is / dat men van dierghelijcken noyt
ghehoort nochte gheleesen en heeft /
ende dat de eere onser Rijckys-helden

in het tegen-staen deser Belegeringhe
ende haere kloecke ende mannelijcke
Daden / in de selvesoo heerlijcken ghe-
bleken ende geschiedt zijn / soo soude te-
gen reeden weesen / deselve onder alle de
hoor-verhaelde ende volgende Daden /
upt te monstereen ende te vergeten.

Om dan tot een begin der selver Be-
schrijvinghe te koomen / sullen wy ten
eersten verhaelen de Gheleghentheid
der Stadt selfs / de verscheppen Aen-
slagen van den Prince van Parma, en-
de andere op deselve Stadt: Ten laet-
sten / wat den Eerts-Hartoghe be-
weeght heeft deselve te belegeren / ende
dit alles kortelijcken / vermits 't verha-
len van het geene van dage te dage ghe-
schiedt is / te langhe ende verduetelijck
soude vallen te leesen.

Maer wy sullen alleen het bysonder-
ste verhandelen ende beschrijven. Die
meer van de selve Belegeringe begeert
te leesen / wijzen wy tot de Registers
die daer van ghedruckt zijn / insonder-
heyt tot het Boeckken dat daer van upt-
gegeven is by Henderick Lodewijcken
van Haestens: wy gaen dan voort ende
koomen tot de Beschrijvinge der Stadt
selfs.

Oostende noch onlancx een verachte
klepne Plaetse gheweest zijnde / is een
Stadt gheleegen in Dupdys-Waende-
ren / recht aen de kant van de Dupdys-
sche Zee / tusschen de Dupnen / op een
Riviere genaemt de Yperlee, (dewelke
door de West-slups in de Zee plagh af-
te lopen) twee mijlen van Oudenborgh,
ende vier ende een halben van Brugge:
Sy heeft onghetwijffelt haeren Naeme
ghekreegen van de gheleghentheid der
plaetsen / als wesende het Oost-eynde
van dat Gheweste / ofte om datse in
het Oosterse Deel van Vlaende-
ren gheleeghen is: Alsoo van ghe-
lijcken / oock omtrent Nieuw-poort

Beschrijvinge
der Stadt
Oostende.

G g West.

1601. Westwaerts/ een Dorp gelegen is dat Westende genaemt werdt. Ten tijden dat Lowys Guicciardin sijne Beschryvinge der Nederlanden gheschreeven heeft/ soo was die (gelijck hy seyd) noch onbemeurt/ maer redelijcken (om de gelegentheypdes wille) wel vertrimt. Is groot ge-estimeert in 't ronde/ een half upre gaens/ ende is eerst in 't Jaer 1572 met houten Poorten ende Palissaden teghen eenen in-loop gheschercht geweest: Ses Jaren daer naer/ de Ho. Mo. Heeren Staten der vereenighde Needer-landtsche Provincien/ ghemercht hebbende de gelegentheyp/ ende bequaemheyp der selver/ hebben die insulcker manieren laeten stercken/ dat den Prince van Parma (dooz veranderinghe in de Regieringhe gevallen zijnde) in den Jaere 1583 de rupme baen/ ende de Steeden van Duynkercken ende Nieuwpoort in gekreegen hebbende; Nochtans booz Oostende komende/ de selve tot sijnen wille als de andere/ niet en heeft konnen ghekriggen: want ghemercht hebbende/ dat aen de selve Plaetse beele te verliesen/ ende groote schaede te verwachten stont/ met clepne hope van winste/ lichte hy sijn Schuyt van kant/ende vijf daghen daer booz gheleegen hebbende/ bzack hy op/ ende toogh daer van sonder dat hy die met sijn Maecht doost bestraen te dwingen.

Oostende by
de Staten
seer gesterkt.

Maer dien dat zeedert die tijd/ Oostende alleen in Vlaenderen onder het Ghebiedt der Heeren Staten der Vereenighde Neederlandtsche Provincien ghebleven is/ hebben de selve oock niet naer ghelaeten wat tot de fortificatie ende verseeckeringshe der selver dienstelijck was/ te voorden ende betrachten/ tot dat het ten laetsten in 't Jaer 1600/ niet alleenlijck dooz vernieuwinghe/ ende verhooginghe der binnen-Wallen ende Boltwercken/ maer oock dooz nieuwe Grachten ende Contrescharpen/ van bukten alsoo bewaerdte ende verstercht is geworden/ datmen 't met goede reedenen onder een van de onwinnelijckste Sterckten van Europa setten mach: Want de Binnen-wallen seer hoogh verheeben/ ende mete en diepe Gracht van de buktenste Contrescharpen ghescheyden zijnde/ ontnamen den aen-ballenden Wyandt alle hoope van eenighsins de selve Contrescharpen te moogen over-weldigen/ ofte inne te houden.

Daer-en-booven schijnt het/ dat de Naturre pet sonderlinghs met deesse Stadt heeft willen te kennen gheben/ want ober eenighe Jaren herwaerds

heeftse de Zee noch veel onwinnelijcker ghemaecht/ als sy was/ midts eenen nieuwen In-breck ten Oosten van de Stadt ghemaecht hebbende/ den welcken sy de Geule noemen/ deselve is ober de hondert voeten breeet/ ende binne Landts/ ten laeghesten Waeter/ wel twee spietsen diep/ ende in Zee aen haer beginsel een groote halve baedem meer. 't Is waer dat sy van outs altdijs met een Haven versien is geweest/ maer de selve is by dees nieuwe niet te vergelijcken/ want d'oude alle ses upren dooz het Ghetpe by naest dooghe ballende/ laet den gheenen die de Stadt beslupt/ eenen byen toe-ganck tot deselve/ ende middel en wegh om die te dempen: oft soo onbyp te maken/ datter geen Schepen/ dan met het uiterste perichel dooz in de Stadt en souden doopen ofte konnen komen.

Daer-en-teghen/ alsoo de Hooghe Moog. Heeren Staten/ de Wyppen aen de Oost-zijde de Geule tot bezydinghe van der Stadt (de welcke sy dooz haer hooghte ober-heerden) hebben laeten slechten ende effenen/ soo bedeckt ende ober-loopt de Zee die 't allen ghetijden: insulcker boegen/ soo breekt ende wijdt de ghe-effende plaetse/ datter nae menschelijcken verstande/ wepmigh middel ghebonden kan worden/ om de boozschreven Haven der Stadt te ontbypen/ want met een ghemeen Ghetijde bloept de Zee wel ober de twaelf hondert stappen verre van der Stadt/ ende met den Springh-bloet wel een myle te landwaerts inne/ alles rondomme overwaterende/ met beele Slooten/ scheuringen/ ende geboochen Landts/ die allen dooz-rocht/ die men met laeghen Waeter versoecken mochte te verhinde- ren/ ende boven maten sooghelijck maken. In somma/ alle het gheene dat tot verseeckeringshe/ ende fortificatie van een Stadt dienen mach/ ende boozderlijck kan weesen/ en is koste ofte arkepdes-halven hier niet achter-gebleven: want de gheleegentheyp van Oostende aengaende/ die is sulcks/ datse te landwaerts inne/ wijdt ende breeet onder haer Wyandt-scharringhe/ een groot deel van Vlaenderen konde houden.

Maeromme die van Vlaenderen altdijs ghetracht hebben/ die aen haer te mooghen houden: ende van dien tijt af/ datse den Prince van Parma moest verlaten/ hebbense alle listen gesocht om deselve dooz een onversienlijken Aanval ofte andersins te over-weldigen. Insonderheyt soo heeft La Morte Gouverneur van Grevelingen, in 't Jaer 1585 langhs den

Is van na-
turen met
Water om-
ringelt.

La Morte
tius Ven-
slag op Oo-
stende.

1601. den Zee- strandt de oude Stadt (die doen noch maer met een Kabelijn ende Palissade bezyjdt was) in-ghenomen ende verrast / soeckende hem selven aldaer sterck te maecten ende te beschanssen : Doch / hy wierdt weder-omme met groot verlies van den synen / (waer onder wel veertigh Bebel-hebbers waeren / met alle sijn Krijchs-geutupgh ende Gereedschappen) daer uyt-ghedreven ende versaeght. Waer van top de Geschiedenisse wat wijtloospijger verhaelen sullen : La Motte, Gouverneur van Grevelingen, in der haest omtrent 1100 Mannen / uyt de haest-gelegen Garnisoenen vergaertt hebbende / is met acht wagens geladen met Schans-korven / zwarte Leeren / Comen met Wassen / ende veel klepne Sackens om Sant in te rapen / ende alsoo metter haest een Voort-weeringhe op te werpen / nae de Stadt Oostende gekoomen / ende heeft hem met eenigh Volck / dooz de Palissaden die de oude Stadt van het Strandt af-sonderden / begheben / ende alsoo in de oude Stadt in-koomende / hebben sy ten eersten de Schildt-wacht met het gheheele Corps de Guardie vermeertert ende vermoort : sijn daer nae voort ghegaen / ende hebben met de Lijnden / die in de oude Stadt woonden / qualijck gehandelt / haer Exereren / Wisch / ende andere eerbare Spijse af-epfchende : De Lijnden menende dat het Soldaeten uyt de Wacht waeren / bzaeghden haer / waer omme dat sy haer nu meer als op andere tijden moepelijck waere / sy antwoorden / dat sy nu hongerrigh waren : onder-tusschen voort-loopende van het een Huys in 't ander / soo quamender eenighe in een Huys / daer den Man sieck te bedde lagh / den welken sy naer eenigh gewelt vermoordt / waer ober de Vrouwe seer groot misbaer maecte / alsoo dat die van de nieuwe Stadt (die met de Haven / in plaetse van een Westingh / van de oude Stadt af-geschepten was) sulcks ghewaer wierden / ende de Soldaten op de been quamen / slaende Alarm / ende schietende met groot ende klepne Geschut van 's morgens omtrent van twee tot siben upren toe / waer dooz datter veel van den Wyandt doot bleeben / ende veel verlieden : Doch / van onse zijde in de nieuwe Stadt niet een / zijnde alleen wepnighe ghequert. La Motte siende dat sijn Aenslagh ghemist was / heeft hem met desijne op de blucht begheben / achter-lattende alle sijne Waghenen met de Bagagie ende Gereedschappen geladen zijnde.

De Ho. Mo. Heeren Staten Generael / siende dat aen de bewaringhe der Stadt Oostende dese Landen ten hoogsten gheleghen was / hebben sy / volghende het advies van sijn Excellentie / in den Jaere 1596 inde Maend van Mepe de Stadt van alle nootdruftelijke dingen tot de bewaringhe der selver dienende / versoght ende met grooten overbloet versien : Daer beneffens in Garnisoen sendende vijftien Maendelen Doet-volck / in plaetse van deses Maendelen Enghelschen / die daer uytghetrocken waeren. Een Maendel Pioniers onder Capiteyn la Croys, Deslieden ende Generaels van het Gheschut / dertigh Bus-schieters onder het ghebiedt van den vermaerden Constapel Joos Noble, ende verschepten Ingenieurs ofte Sterckten-bouwers. Die terstondt tot de bewaringhe der Stadteenighe Volkercken gheordonneert ende doen maken hebben / daer toe gebuyckende den Arbeidt van eenige honderden Soldaten. De Stadt aldus versien ende ghestercht wese / was (ghelijck het Spreeck-woordt seyd) vooz den Certs Hartoghe ende de sijne / een heer Vangh-pser om aen te tasten. Des niet tegenstaende / soo heeft hy in den Jaere 1596 ten tijde als hy de Stadt Calis in-ghenomen hadde / van die van Vlaenderen seer ernstigh ghebeeden ende versocht zijnde dat hy sijn Gewelt nae Oostende keeren wilde / om het selve te belegeren ende met geweld te dwingen / hem toe-seggende boven hare ordinarij lasten / daer toe op te brengen binnen drie maanden / twaelf honderdt duysent Gulden / waer toe doen ter tijdt den Certs Hartoghe wel eensdeels scheen te verwillighen / nemende eenigh Geldt op reeckeninghe / dan / hy vertoonde hem alleenlijck vooz de Stadt met eenighe honderdt Soldaten / doch deselve besichtigh hebbende / is hy terstondt wederom vertrocken. Den Hartogh siende dat de Stadt met gewelt seer qualijcken te winnen was / soo heeft hy in den Jaere 1598 / dooz eenen Hans Storm van Weenen, die met Verraedt ende Wedroghe meenen in te nemen op de volgende wijse : dat den vooz-noemden Hans in de Stadt zijnde den Gouverneur Sir Norits met verghift soude dooden : Dat hy alle de Waeteren van de Stadt soude verghisten / om daer meede alle de Inwoonderen om het leeven te brengen : dat hy (waer 't moogelijcken) naer het Leeven van sijn Excellentie soude slaen / ende die omme-brengen. Volghende sijn eyghen Confessie by hem gedaen

Oostende by sijn Excellentie te sijn een Welck versien ende gesticht

Die van Vlaenderen soekende Oostende te beleggen.

Den Hartogh soekende Oostende met Verraet te winnen.

1601. ghebaen op den veertienden Aprilis 1598. Maer Godt die booz-ghenomen hadde / soo veel Menschen van sulcken verraderschen booz- neemen te bewaeren / heeft sulchs verhindert ende tot schande van de Meesters der selven gheopenbaert. Het Vergift ende de Instrumenten die den Verrader meende te ghebruycken / is by de Heeren gheordonneert gheweest in de Zee te doen werpen. Overmits sy van den Secretaris Philips Flemmingh, gheswaershouwt waeren / by soo verre sulchs verbrant wierde / dat alle de Omstaenders die den Roock daer van mochten ontfanghen / moesten sterben ende vergaen. Den Verrader wierdt met de Informatien ende Bekentenissen naer Engelandt aen de Koninginne Elisabeth ghesonden / daer hy onghetwyffelt Verraders Loon ontfanghen ende gekregen heeft. Die van Vlaenderen siende dat desen wegh oock te vergeefs ingegaen was / oock merckende dat die van de Staten zijde ghestaedigh waeren waeckende / ende op alle aenstaende krijchs-listen ende onbedachte aenballen / 't Dooche te veel in 't Zepel hondende waeren / soo naemen sy den tijdt waer / dat den Certs-Partooghe Albertus de Frontieren van Hollandt met synen Leegher ende gheweldt was aenballende / waer doo dat de Ho. Mo. Heeren Staeten / der verenighder Nederlandtscher Provintien haer Macht ende Gheweldt moesten besigh houden / om den in-bruyck sijns Gheweldts te stuyten ende af te keeren: ^{Ofskende geblosneert} Terwijl sulchs gheschiede / soo heeft den Vrandt in der haest een ghetal van seventien ofte achteen Schanffen rondom de Stadt op-gheworpen ende ghemaeckt / daer inne volghende het aengeben / ende den raedt van eenen overgelopen Corporael / die lange binnen de Stadt van Oostende gedient hadde: de welcke hem liet booz-staen dat hy volkoomen kennisse hadde / waer ende op wat wijse datmen de Stadt alderbest mocht benautwen / ende haer gheduprigh upt-loopen / ende schadelijche brandt-schatten konde beletten ende wegh-neemen.

Van / doo erbaerentheydt met der tijdt onder-richt weesende / dat hun de besoldinghe der Guarnisoenen / die sy in de boozschreben Schanffen onderhouden moesten / meer quam te bedragen / dan de Brandt-schattinghe aenliep / die de Stadt van de Landen boozderde / ende boven dien dat het upt-loopen der booz-schreben Guarnisoenen den Landts-luden alsoo schadelijch /

1601. (a) schadelijcher was als de selve Schattinge / hebben sy epndelijck hardt aenghehouden omme de Stadt te willen beleegheren: vertoonende de noodtwendigheyt ende noodtsaechelijckheyt der saecken / ende dat hy de tijdt soude waer neemen / hem op nieuws belovende tot versterkinghe van sijn Leegher / alle Vlaenden soo langhe het Beleg soude duren / op te brengen een somme van drie honderdt dupsent Guldens / ende nae de over-winninge der Stadt drie Jaeren langh ghedurende negentigh dupsendt Guldens. Ende noch een Vereringhe booz sijn Hoogheyt van drie honderdt dupsendt Guldens / de eerste hondert dupsendt / soo haest hy booz de Stadt ghekoomen soude zijn: de tweede / als het Beschut daer booz gheplant was: ende de laetste alffer Drieste soude gheschooten zijn. Doo sulche ende diertghelijche Bedenen hebben sy ten laetsten de saecke soo verre ghebracht / (vermits sijn Excellentie booz Berck lagh / waer doo hy sulchs te lichter soude konnen te weeghe brengen) datse den Certs-Partooghe epndelijck betweeghden / 't Beleg aen te vanghen ende te beghinnen: Ende heeft dien volghende den vijftien Julij des Jaers 1601 / derwaerds ghesonden Graef Fredrick van den Berge, als opperste Veldt-Maerschalck / met vier Regimenten Krijchs-volck / hem neder-slaende aen de Oost-dupnen van der Stadt / ende hy heeft des anderen daeghs met vier stucken Gheschuts na de Stadt gheschooten / ende sijn komste laten weten: Ende den selven Naemiddagh is Don Augustijn de Mexia, Gouverneur van 't Kasteel van Antwerpen, met vijf Regimenten / ontrent acht dupsent Mannen sterck weesende / ende vier Wenden Paerden / aen de West-zijde der Stadt ghekoomen / om te logeeren tusschen Isabella ende Albertus Schanffe: Maer die van binnen schooten soo sterck upt der Stadt / dat hy hem te rugghe in de Dupnen moest retireeren / met verlies van veel Soldaten; vandaer is hy allentkens ghenaerbert met begraehinghen / ende planten alsoo sijn Beschut om de Stadt te beschieten.

Binnen der Stadt waeren een-entwintigh Vlaenden Soldaeten / van diversche Regimenten / ende een Vaendel Borghers / wel versien van Beschut / Amunitie / Victualie ende alderhande Noodtdruft: Daer commandeerde binnen booz Gouverneur den Heere Charles van der Noodt, Colonel.

Ofskende
van
Partooghe
van
Julij 1601.
geet.

1601.

Op den tienden ende elfden Julij soo brachten de Certs - Partoghen haeren meesten Macht van 't Leegher naer de West-duppen: ende lieten in de Oost-duppen onder het Ghebiel van Honseur de Gulon, noch ontrent duysent Mannen / die op de booz - noemde Duppen een Schantse maechten / ende haer sterck begroeven. Den Partogh is aen het West-quartier seer genadert / ende heeft op de effene plaetsen der Duppen twaelf stucken Geschuts ghebracht / omme een Waterge op den Zee-strand te hebben / ende daer mede het uyt ende in varen van de Stadt te beletten ende te verhinderen.

De Ho. Mo. Staten Generael van de Vereenighde Landen verstaen hebbende het apparent beleg van Oostende / omdoomeerden derwaerts te gaen den Colonel Huchtenbroeck, met tien Waendelen snerchten: Ende versochten den Generael Veer meede derwaerts te willen gaen met drie duysent Mannen die uyt Engelandt koomen souden / de welcke swarigheyt maechte derwaerts te gaen / sonder sijn ende sijns Broeders Regimenten: waer op hemden achtsten Julij gesonden werden acht Compagnien van dien / ende den heertienden Julij uyt het Leegher van booz Berck noch de resterende twaelf Waendelen / alles booven de een-en-twintigh Waendelen daer nu alreede weesende / daer onder noch ses Engelschen waeren.

Den Oost-
sten die
Francoys
veer trekt
in Oostende
met 29 waen-
delen En-
gelschen.

Den Generael Veer quam daer binnen den vijftienden Julij des nachts / ende des anderen daeghs wierdt by den Admirael den Heere van Warmond, noch alderhande Amunitie in de Stadt ghebracht / niet teghen - staende het groot donderen van 't Geschut / het welck soo veel ende groot was / dat het in Engelandt tot by Londen ghehoort wierdt: want die van binnen Contra-baterpe maechten / ende beschoten 't Geschut dat haer beschoot / soo dat sy dickmael dat haercken / ende uyt de Wielen smecten: tot welcken eynde daer noch 2 heel dobbel Canons / ende 4 halve gesonden wierde. Naer dien de Beleggheringhe van Oostende seer langhe gheduyrt ende ghebent - waardigh ghelooft is / soo hebben wy goet ghedonden de gheschiedemissen der selver / niet alleen met Jaren / maer selfs met Maenden ende Dagen af te deelen / ende Journaels wijs te stellen / beginnende met de Maendt

JULIUS.

1601.

Den vijftienden Julij quaemen twee van de Enghelsche Koninginnen

Scheepen / die een hoop nieuwe Enghelsche Soldaten daer in brachten / bestacnde in vijftien hondert Mannen / alle ghekleedt met roode storken / deese wierden terstont ghebracht ende verdeelt onder de andere Compagnien.

Daer na werden noch wel 2000 Enghelschen daer binnen gesonden / wesende de reste van de 3000 die men verwachtende was.

Twee Daeghen booz des Generael Veers komste / hadden die van binnen eenen grooten uyt - val ghebaen op den Opandt in haer Trenchen / daer veel van de Belegghers doot blecken / nae datmen seide / wel vijftien of ses hondert / om dat sy noch niet wel begrepen waren / Don Augustijn Mexia waert ghemett / Don Jeronimo Monroy Majstro del Campo, van 't oude Certs / wierdt in sijn Tente doot gheschooten: Die van de Stadt verlooren ontrent dertigh Mannen: waeren in seer groot pergekel van gheslaeghen te werden op den selven tijdt / Don Diego d'Idiaques ende Don Johan de Bracamonte, Heere van den Graef van Fuentes, Don Pedro de Loias, Soone van den Marquis de Loias, die de tijdinghe hadde ghebracht van de Gheboorte van 's Konincs Dochter / ende meer andere groote Personagen.

Opval met
Oostende by
den Gouver-
neur den He-
re van des
doot.

Den Generael Veer binnen gekomen zijnde met het opperste Bevel / stelde alomme Oude / deplende de Nederlandsche Compagnien in twee Regimenten / onder den Gouverneur den Heer vander Noort, ende den Colonel Huchtenbroeck, die in de oude Stadt commandeerde.

Den 17 ende 20 Julij / bede Veer, (hebbende nu veel volcks) een stuck Landts vanden Polder in 't Zuiden in - neemen / ende wel beschanssen: oock besettende alle de Contrescharpen / ende deese nieuwe Schanssen op de Polders.

Die van
Oostende lo-
geren haer
volck buyten
de Stadt in
haer schans-
sen ende con-
trescharpen.

Den 22 Julij / wierdt de Haeren soo met Geschut beset ende beschooten / datter gheen Scheepen meer konden doosten in - vaeren / maer den 25 Julij wierdt er behonden by den Generael ende den Ingenieur M. David van Orleans, ende van andere oude erbaeren Schip-lieden / dat de Geule sonde moghen dienen / om scheepen in te brengen / midts oopenende eenen Dijk ofte Wal van 't Contrescharp / ende berghen die scheepen in de Gucht van de Stadt gheheel bezigt. Van den Certs - Partogh dede tot Nieuwpoort ende elders scheepen met steenen ende anders laeden / ende sincken ontrent

De Geul
geopent.

16 • o: trent oft in de Seule/ om die te stoppen/ maer effectueerden daer meede niet met allen.

Den 27 Julij deden die van Oostende een grooten uytval op des Spanischs Leeger/ jaghende die uyt hare Loopgraeben/ haer verbolghende tot de Dypnen toe: Die van de Stadt schoten dapper onder de voosse Troepen/ alsoo datter op de Plaetse welses hondert doot bleeden/ behalven de Ghequettsten ende Ghebangenen/ onder de welcke ghelegen was een Soon van den Secretaris van den Koninck van Spangien.

Die van Oostende maecten veel Blinden/ om het Volk van't Ghesicht te beghyden: oock deden se de Capite ofte pylen van balcken in Zee met secken vullen/ om de Zee ende haere Waeren van de Stadt te weeren/ ende het land van den Volcke aenkomende te helpen. Waer meede dese Dypnen wercken ofte Conter-schepen so sterck gemaect waren/ als andere gemeyne Wallen van stercke Steeden/ met Sta-belings/ halve Maenen/ ende Forten behoert zyn: soo darmen niet geen Gesicht de Stadt so na komen mocht/ dat men bequaeme Waterpoort tot stormen maken konde/ ende daer en boven hebben sy het af-baren ende toe-baren ver-schert: waer by de vereenighde Landen moet hebben ghelegen/ de Stadt te mogen defendeeren/ dagelijcks alderhande Materialen ende oock Wercklieden binnen sendende/ om de selve noch stercker te maecten/ alsoo dat sy tot de bescherminge van de Stadt geen kost sparende waren.

De Belegghers konden nergens naerder by de Stadt koomen/ dan in het Westen/ langhs de Dypnen/ van waer sy naer de Stadt gheweldelijck schooten/ principelijcken op den Zant-hil/ Zandt-bergh/ ofte af-ghesneden Dypne/ een gewelbigh Bolwerck/ van twee Wercken/ d'een boven d'ander/ rondtomme met veel regels van Palisaden/ van onder tot boven/ al van Rijshoudt ghewelbigh opghemaect/ met andere Bolwercken ofte Casamaten daer by: want het de geheele Westzijde ende weerkste van der Stadt/ oock mede de West-haven moest beschermen. Desen Zandt-hil is so gewelbigh ende veel beschooten gheweest/ datse ghelijck als een Iseren-bergh gheworden is/ want daer wierdt hooghel op hooghel gheschooten/ darmen se hoozde op den anderen klinken/ ende eenighe weder te rugge uyt-sprongen.

AUGUSTUS.

O trent den Sandt-hil lach eenen Zee-dijk om de Zee te weeren ende uyt te houden/ streckende tot aen de Dypnen daer de Belegghers op laeghen. Desen Dijk wierdt be-waert met halve Maenen ende Palisaden/ ende den Dey van dien wierdt bewaert met een sterck Kabelijn/ dat sy Porc-espic noemden/ ofte yfere Wercken: het welcke den Certs-Portogh docht te onder-mijnen/ ende soo de Stadt te naerderen. Waeromme den 15 Augusti die van der Stadt dien dijk hebben dooz gesteecken/ achter een van hun eyghen hoozschyzen halve Maenen/ ende hun eynde wel ghewa-pent met Deelen/ Berderen/ ende Rijshoudt tegen't gheweldt der Zee-baten: nochtans seer vreesende/ dat het dooz-steecken veel meerder schade aen de Bolwercken ende hun andere Wercken doen soude/ dan't ghedaen heeft: dan/ de operatie van't dooz-steecken der selver heeft de Belegghers veel schantsen doen verlaten/ dooz het ghewelbigh op-koomen van het Zee-water. Alsoo was de Stadt nu een Eplandt gheworden/ de Zee daer rondt-omme loopende/ ende wierden hier dooz van't vaste Landt ende van de Belegghers wel dypsent boeten wijdt af-gheschepten ende ghesepareert: die al in groote hoope waeren/ dat de Zee in den Winter de Stadt meerder schade/ dooz het dooz-steecken des Dijcks/ by brengen soude. Te meer/ alsoo op den sestienden Augusti hem eenen grooten Water-bloedt verhieft: maer de selve heeft het Leeger van den Hartogh de meeste schade aen- ghebracht/ ende haer uyt de Trenchen verjaeght/ en de hooghte van de Dypnen/ (om haer te beghyden) doen soecken/ waer dooz die van der Stadt hoopten datse haer aen dien kant niet meer so na en souden komen: maer het Water afgelopen wes-sende/ sagen sy het tegen-deel/ want elck quam wederom in syne plaetse/ en deden meer quaets als te booren.

De H. N. Heeren Staten/ van de vereenighde Landen/ siende dat de Stadt alsoo rondtomme in't Water ghestelt was/ hebben een betrouwen gekregen/ dat Godt de Stadt bewaren wilde: ende hebben allen blydt aen-gewent/ om die wel van alles te versorghen ende te ber-seekeren/ en hebben op't naerstigh schryven van den Generael Veer, na't in-neemen van Rhijn-berck, noch 23 baendelen Doet-knechten met den Gra-be van Chastillon in Oostende gesonden/ daer

Den Zee-
dijk tot
Oostende
dooz-ge-
ken den 15
Augusti.

Beschryf-
tie van het Bol-
werck van
den Sandt-
bergh.

Schieten
hooz-
vart
van
Dolk
ende
hooz-
vart
Oostende
gesonden.

1601. daer nochtans te booren 59 baendelen binnen lagen / behalven die dagelijks upt Engelandt derwaerds ghesonden wierden/die meer dan 2000 waren: daer wiert binnen dagelijks seer veel volck geschooten / doo't gestadigh schieten des Wyandts / ja veel meerder als opt in eenige Beleegeringe van eenige Stadt geschoten zijn. De Landen sonden daer binnen in den tijdt van 14 dagen/ onder het beleyt van den Heere van Warmont, Admirael van Hollandt / die met sijn Oorlogh-scheepen daer buypen in zee op de Wacht lagh / 170 scheepen gheladen met alderhande Victualie/ Wijn/Bier/ Broodt/ Turfende Wyandt-hout/ booz den toekomenden Winter : met alderhande Materialen: ende boven de 550 tonnen Bus-kruyt/die booz het Beleg daer binnen waren/ soo wierde met dese 107 scheepen daer-en-boven noch binnen gebacht van grof en sijn Bus-kruydt 373 duysent ponden/van Lonten 77000 ponden / Musquet-ende Carabijnder koogelen 98000 pont / met 15000 pferre koogels ofte kloten / ende boozts alderhande Hoofdrust tot defensie der selver Stadt dienende: so dat de Lijfsocht daer soo planteyt was / datmen den Franschen Wijn daer konde koopen de kanne booz 3 ende 4 stupbers/ ende den besten om 5 stupbers : Welck Bier 5 guldens de tonne. En boozts alle ander eet-waren ende behoeften na advenant.

Hier dooz is dit Beleg booz Oostende so fameus gewoorden/ dat het by de byzome Krijchs-Helden de hooghe Schoole van de Oorloghsche wetenschappen genoemt is gewoorden: ende dese Schoole is met grooten ernst ende kost van weder-zijden/ van alle Quartieren soo wel van de Belegghers/ als van de Belegerde besocht geweest.

Het volck upt Zeelant met Wyfende kinderen boeren derwaerds spelen / upt nieuw-gierigheyt/ versekerth zijnde/ dat alle Eet-waren ofte spijse so goeden koop/ ofte beter koop waren als in Hollandt ende Zeelandt: upt oozsaecke dat alle lijf-kost by was/ van alle Ercijfen ende Imposten gelijk boven geseyt is.

Daer quaemen binnen om de manieren van de Beleegeringe ende de Fortificatierre besien/ den Zoeder van den Koningh van Denemarchen/ den Hartogh van Holstejn/ met den Graue van Hohenlo, Graef Jan van Nassau, den Graue van Northumberlandt upt Engelandt/ den Graue van Sint Pol, Gouverneur van Picardien, was oock op weege/ maer wierdt van den Windt in Zeelandt verseecken. Selbe den Koningh/ Hendrick de IV, van Franck-

rijk / quam in Augustotot Cales, om de gheleeghentheydt van dit Beleg te verstaen / van waer hy een van sijn Heeren sondt den Certs Hartogh te besoecken / alsoo deede oock den Certs Hartogh/ sendende aen den Koningh den Graue van Solre.

Op den 1900 heeft den Hartogh sijn Leeger aen de Oost-zijde gesterckt/ met drie Regimenten Doet-volck / onder het ghebiedt van den Graue van Bucquoy, diemen seyde dat van Berck gekomen/ ende aldaer gesonden waren/ om dat te ontfetten/ maer quaementen spade. Dit Volck marcheerden upt/ trots in 't gesichte van die vander Stadt/ ondertusschen dapper op de selve schietende / waer dooz dat sy groote schaede deden.

Ten selven dage merckten die vander Stadt/ dat den Wyant seer naderde ende hem liet ansien of hy van sinne was om de Stadt te bestozmen: die van binnen hebben haer daer teghen vaerdigh ghemaeckt/ stellende op eenige plancken ofte deelen tien ofte 12 loopen van Musquetten neffens den anderen vast ghemaeckt/ die sy in den eersten aenval met een loopende byer soude doen aen-gaen ende op den Wyandt lossen / waer dooz datse beele quaedts fouden hebben konnen upt-rechten / maer den Wyandt is achter ghebleeben.

S E P T E M B E R.

Den Graue van Chastillon, Colonel van de Francopfen / was een seer fraey/ langh/ fris/ byzome ende een seer kloekmoedigen Heere/ Soons Soone van den grooten Admirael van Frankrijk / die dooz sijn wijse beleydinge ende manhafte Daeden / ten dienste ende welbaren deser Landen seer beele byzome feyten van Oorloogen upt-gerecht ende ghedaen heeft. Maer obermits de upt-boeringhe der selver baden / seer beele perikhelen onderwoyzen zijn/ ende dat die de alder-kloekste dick ende meenighmael alder eerst ende meest wederbaeren ende beproeben / soo is 't gheschiet dat hem den tienden Septembrys een ongeluck trefte / staende op het opperste van den Sant-bergh ofte Sant-hil/ berghefelschapt met den Gouverneur den Heere vander Noot, den Colonel Huchtenbroeck, Gouverneur van de Schansse van S. Andries ofte Rossim, met den Schotsen Lieutenant Colonel Brogh, ende veel Cedelen/ so is het gheschiet/ dat desen byzomen Heldt/ dooz de schants-korven naer des Wyants Leeger uptsiende/ onberwacht ende subijtelijcken

Graue van Chastillon doort gheschooten

lijcken een kogel van een Canon ghe-
koomen is / die hem niet alleen en trefte /
maer de gantsche schelle oft Panne van
sijn Hoofst af-gheschooten heeft / sijn
Hersenen ende Beckeneel bloegent Huch-
tenbroeck, den Capiteyn Brogh, ende
andere om de Ooren ende in 't Minge-
sicht / met soodanigen kracht ende snel-
ligheyt / dat eenighe in perijckel waren
van te sterben. Den Prince van Oran-
gien sijn Doodt verstaende / was met
veele andere Heeren seer bedroeft. Den
voorzschreeben Colonel Huchtenbroeck
wierdt in eede kortz daer na den laetsten
September doodt gheschooten / ende
seer beklaeght / desghelijcks een Capi-
teyn van de Fransoyzen / la Pomerade
genoemt.

Daer dien in dese Beleggheringhe
seer veel menschen van hooghe ende
laghe Staten ende Offitien ghescho-
ten zijn / jaer meerder dan in eenighe
beleggheringhen opt gheschiet is : Een
deele om dat de Belegerde het schieten
soo ghelwent waren / ende de koge-
len niet veel meer en achten dan kaets-
ballen : ende dat onder de selve (soo
men soo segghen mach) eenighe perso-
nen seer aboutuerlijcken gheraecht ende
gheschoten zijn : soo en sal het niet buy-
ten propoost weesen / dat wy alhier ee-
nige van de merkelijsste ende wonder-
baerlijste schooten inne boeghen ende
verhalen.

Abontuer-
lijcke schoten
binnen de
stende ghe-
schiet.

Een Soldaet broodt ghekocht heb-
bende / roonde 't broodt om hooghe / een
kogel neemt hem het half broot wegh /
de reste hiel hy vast / seggende : dat
het eenen rechtschaef Soldaets kogel
was / die hem noch 't grootste deel liet
houden / om sijn leven te verzoeghen.

Een Engelsch Edelman onder
twintigh jaren zijnde / is in eenen upt-
bal / sijnen rechten arm af gheschoten /
hy raapte den selven op ende bede dien
met hem dragen totten Chyrurgijn ;
verbonden zijnde (sonder sieck zijn of
te bedde te liggen) nam den arm in sijn
linker hant / endroegh hem in sijn loge-
ment / seggende : Daer is den arm die
op den middagh den anderen voor ghe-
dient heeft.

Een Soldaet sijnen arm afghescho-
ten / seer slaewt zijnde / wierdt van twee
andere ghelepdt / terstondt komt een
ander kogel / ende neemt hem het been
af / sonder dat eenighe van beyden / die
hem leypden / ghequetst ofte geroert wa-
ren / maer den Soldaet is terstont ghe-
stozzen.

Een Burger Crupdenier staende
voor sijnen winkel / wiert van eenen
kogel beyde sijne beenen af-geschoten /

daer hy af gestozzen is / ende nae dat
hy ghelicht was ende naer het graf ge-
draghen wierde / soo wierde hem sijn
hoofst af / ende het lichaem upt de doot-
kiste gheschooten / sonder dat de gene
die hem droegen ghequetst ofte bescha-
dicht wierden.

Een jong-man op een peert sittende /
wierdt het Peert onder hem van achter
tot boren door-schoten / ende hy niet van
sijn broeck tusschen sijn beenen gequetst.

Een Capiteyn ober 't Boots-volck /
met eenen spreckende / wierdt den
Spreeker sijnen Arm (op des Capi-
teyns schonder liggende) af-geschoten /
sonder dat den Capiteyn yet gheraecht
wierde / van / van den wint een wepnigh
beswijnde / ende dat hem de Ooren wat
bloeyden.

Het gebeurde oock drie ofte viermael /
dat des Wyants ofte Beleggers gescho-
ten kogel trefte in een heel ofte half Ca-
nons mondt / dat geladen stont / ende
met den scheut ontstach het geladen Ca-
non / soo dat het weder de twee kogels
up-schoot.

Drie Corporalen / met een Drouwe /
die een kint op den arm hadde / wierden
teffens van een kogel ghetrossen ende
gelijck doodt-geschoten : het welck voor-
waer een droevigh schouspel was om
te aen-schouwen.

Veel andere aboutuerlijcke / (ja eeni-
ge belacchelijcke schoten) ghebeurden
aldaer / ende veel rare ofte seltzame /
het welck niet te verwonderen was in
soo grooten meenichte van schieten /
naedemael datmen voorzeker houdt /
dat op de Stadt in de eerste tien weecken
tijds / van buyten in ende na de Stadt
welteffigh dypende scheuten met grof
Gheschut gheschooten zijn / oock gloe-
pende kogels na de Dypen schietende /
om die in brandt te schieten / dan / tot
kleppen effecte / vermidt de Dypen
al leeghe af-ghenoomen ende onghede-
dekt waren / het welke niet te verwon-
deren was : Want de opinie van de
Spaengiaerden was de Stadt met ge-
weldt ende meenichte van schieten te
heroveren : alles dat 'er was in d'af-
schen ende ober hoop te schieten. Die
van der Stadt en schooten niet wepni-
ger dan de Belegghers op hare Forten
ende Schantzen / jaer met sulcken ghe-
weldt / datse dickwils des Wyants
Gheschut van sijn laders waren dis-
monterende : Alsoo dat wy achten
dat 'er tot genen tijden / noch by Tur-
ken / Heyden ofte Chyisten / op een
plaetse van weder-zijden soo veel ghe-
schooten is : waer ober dat het Ghe-
schut ende de laet-gaeten alsoo ver-
sleeten

het tal van
60000 schen-
ten op de
stende / ende
wel soo was
daer upt ge-
schoten in 10
weken.

1601. steeten zijn/datse onbequaem waren om langer te mogen gebuycken / 't welck in geen belegeringe gesien is.

Enige dagen te hoopzen / soo wierde den Gouverneur Veer, staende boven op den Sant-bergh / door een splinter die van 't schieten ergens af spzongh in zijn hooft gequetst; om dat een hooftwonde stilte van doen heeft ende sijn hooft seer begoft te wellen / soo heeft hy nae Zeelandt hoor eenen tijdt moeten verrecken om sijn wonde te doen genesen.

Daer wierden oock kloecke upballen gedaen / daer by de beleggers groote schade meermaels leden: namelicken den 24 Augusti deden die van binnen twee upballen / den eersten by de Engelschen / daer nae by de Duytschen ende Engelschen / altoer datter van die van binnen omtrent 9 ofte 10 doot bleven / ende omtrent 30 geguesten: maer veel meer van buyten / die 't elcken reyse dapper te rugge gedreven wierden / ende soo sp dat met het hoefholck al te niet niet wel konden doen / gzeven sp die met de superpe binnen / waer onder by wijlen het grof ghestut van de Stadt groote schade dede / soo dattet een seer bloedich ende lanchdurich beleggh wert / als men upt 't verholgh der Historien vinden sal.

Op den 18 September zoo hebben die van Oostende alle de Canons / musquetten / ende Calibers afgeschoten / ter eeren van Elisabeth Coninginne van Engeland / wiens geboorten dach dat het was. Deur welck gewelt van schieten in het Leger een groote beroerte ontsaen is: ende heroozsaekte datse wederom met byerballen ende kegelsteen en soo vreselicken naer de Stadt schoten / datse niet en wisten hoe ofte waer sp haer beschermen ofte bewaren souden.

De belegghers wierden mede onder den anderen meermaels onreus / om dat veel aenslagen niet wel en gheluckten. Sp lagen geintrenchen op de Westsche dyppen / in seben ofte meer trenchen / d' een hooger dan de ander / nae dat de dyppen lagen / alle seer sterck met rijshout ende zandt d' een aen d' ander gehecht: van dese dyppen af was noch een trenchen met Reduyten hooge beset / daer sp geschut op hadden liggen / die strecke tot het Foyt dat sp op het verballen kerck-hof ghemaeckt hadden / tusschen de Schansen van Grooten-dorck ende Isabella, die op de Waert / de Yperlee geheeten / lagen: daer oock 't Foyt van Sint Clara lagh ende het Legher van 't Zuyd-quartier:

van welck quartier eenen wegh deur ghemaeckt was van rijshout / tot in 't Leger dat in 't Oosten lagh. Graef Frederijck van den Berge hadde in 't Zuyden een trenchen gemaect / tegen de trenchen der Engelschen in den Bolder / al met geschut ende baderigen versien.

Ober al dit geweste commandeerde Don Augustijn de Mexia; sterck zijnde omtrent acht duysen mannen: ende hoorz in 't Oosten van der Stadt / naest de Stadts-brugge lagh mede een sterck leger onder Graef Frederijck, dat wel 2000 sterck was. Sp hadden hier boven noch een Daendel Engelsche rebellen ende quaetwillige aberloopers / die upt der Stadt overgelopen waren / onder Capiteyn Floudde, noch vier Compagnien Peerden: sp waachten in 't gheheel Leger des nachts niet min van bye duysent sterck: Capiteyn Catrice hadde wel het meeste bewint met eenen Simon Antonis inde trenchen / Martheo Serrano was Lieutenant Generael van de Artillerie: Don Lowys d'Avila, Balthazar Lopes ende Don Iohan Pantoche, waren Sergeants Majors in 't Leger: daer waren de Regimenten van de Graven van Solre, Bucquoy, Fresin, Aschicourt ende ander / die niet wel en accordeerden mette Spaenschen / die het meeste bewint van als ende ober al hadden. De mutinatie van eenige Schansen en waren niet geheel gestilt / maer wierden versonden met Oflagiers / in Sint Winocx-berge, tot volle beralinge / die spaede tot haer quam / soo dat sp het platte Landt noch byantschatten.

Den Certs-Hertogh Albertus bondt hem selven vele in 't Leger / logerende in Albertus schanse / daer het Leger rond omme soo betimmeret ende ghestercht wiert tegen den winter / als een Stadt / ende wiert het Westeynde genoemt / De Infante Isabella logeerde binnen Nienpoozt / ende quam den 2 Augusti selve in 't Leger met 16 ofte 18 hoetswaghen / dat die van der Stadt haer sien konden / ter wijle het geschut van wederzijden dapper schoot. Daer wierde gheseyt dat sp selve aen eenighe stucken het byer gaf / 't welck tot bereeringhe des Crijchs geacht wierde.

Die handen Spandt bonden platte soxmen van hout ende rijshout aen den anderen in het Westen op het strande / die sp met schans-horben besetten / ende met cabels vast maecten / om van daer de schoepen inde oude haven varende te beschieten ende upt te houden: sp trachten mede de diepte ofte doorghestercken

Albertus
bondt sefs in
het Leger.)

Beloght
heyt van 't
Leger hoor
Oostende.

1601. **D**ijck te stappen / met rijk-hout ende met sacken vol sandt ghevoelt / daer toe sijn meest al Vlaenderen door sochten alle sacken de lieben te doen geven / ende noch daer toe alle het kamesag / dat daerom trent te vinden was / opsochten : maer dese sacken met sandt souchen / ende wierden al van de Zee wegh-gepoelt / ende aldus te verghheefs gearbeidt.

Daer waerdt na de opinie van Cap. Catrico die Lieutenant van La Bourlote ghesceeft ende nu in sijn plaetse was / eenen generaelen Assaut geresolueert te doen aen alle hoecken van de Stadt / teghen de opinie van meest alle den Kirghis- Raet / wel meynende de Westersche Wallen van de oude Stadt met het leegh water te overballen / ende hem als dan daer te stercken : maer die van binnen waren daer tegen wel wooghen : ende soo in het beginfel ofte aengaen van den storm / den selven bekint hebber Catrico, in 't hooft werde geschooten / heeft den aenslag terstont achter : maer hi waerdt danmael daer van ghenesen.

OCTOBER.

Den Dertien
toch is van
meeninghe de
Stadt te
verlaten.

Den Cers- Hertogh Albertus, achtervolgende secker resolutie / genomen by den Kirghis- Raet / door 't verkerken de begeeren van eenige van de Staten van sijn Landen / was van meyningende Stadt van Ostende te verlaten / ende het beleggh op te breeken / ende dat om den aenslaende winters wille : ende de Stadt vantom met eenige mentue schansen te bloqweren. Van die van Vlaenderen waren hier mede niet te vreden : si hebben de Bisschoppen van Gent, Brughe, ende Yperen, ende eenige andere treffeliche Personagien / gesonden nae Nieupoort, omme den Cers- Hertoge sulcx aen te dienen. Op den Hertoghe gheschoven wesende / deden si eenen voertal / hem wooghondende met siffstante raden / de groote ellende ende apterste rapte / die / die van Vlaenderen was naeckende / by se herre dat Ostende niet verhoert ofte inghenomen en wiede.

Den Hertoge sulcx verstaende / heeft haer op sijn wooselijck woort beloofte de Belghermeinghe te continueren / ende allen blit ende neerstighept aen te wonden / om die te overwinnen / mits dien dat die van Vlaenderen mede souden volhardten in hare beloofde contributien / het welck si ingheschiet ende toeghelept hebben / hem belovende wederomme ses hondert duysent te doen furnieren / onbetermindert de 90 duysent guldens / die si nu eenighe Maenden

langh opghelacht hebben.

Den 14 isser in de Stadt een seer grooten alarm ende bevoerde ontsaen in het Westen / ende dat om dese oorsake / daer quamen ses of sebben van des vrandts Ruyters / met het laegh waeter deur de Senke naer de Stadt ghereden / waer op seer dapperlijcken gheschoten wiede. De andere Maentieren sulcx hoorende meenden dat den vrant eenighen aenbal op de Stadt dede. Maer door den blit ende sorghe van den Gouverneur ende andere Bevelhebberen / is die terstont weder om ter weder ghelept.

Den sechthenden ontrent den avondt / heeft den vrant de halve Maene die over de Senke ghelegghen was / wepnigh tegenstandts vinderende overcompt ende in ghemooten : Die van Ostende hebben haer van het Spaensche ende Breckels Volkerch / aetseke ende halve Maentouwen seestelicken willekom gheleeten : Alsoo dat si met verlies van vele van de hare gedwonghen waren die wederomme te verlaten. Verloopen wesende / so sijn die van der Stadt wederomme in de selvighe plaen logeren / ende hebben eenen goeden Buiset van de verslagenen bekomen ende verkreghen.

NOVEMBER.

Den verden deden die van Ostende / met hondert ende vijftigh uptghelesen Soldaten / eenighe Springhers / ende wepnigh Ruyters (alsoo die in de Stadt om de ghelegghenheit niet veel en waren) een uptbal op des vrandts Legher : nemende haeren coers naer sechere Schans-hoeben die met kabels aen den ankeren ghebonden waren / die si ontsacken haerwen ende ghehetelicken vernielden. Den vrant sondt terstont eenige Ruyters naer het Kabelijn van der Stadt / meenende ons welck den wegh of te snijden / ende dan te massacreran : de onse sulcx siende trecken den vrant in 't gemoet drebense te rappe / het welck te lichter geschiede om dat onse Hamons van meest al de Forten der Stadt dapper apden vrant speelden : die gheschiede zijnde heerden de onse wederomme in de Stadt met wepnigh schade.

Daer dien ontrent dees tijdt eenigh veract op Ostende aenghelept was / so hebben wy goet ghehouden het selve sommarische wijse hier te verhalen : Een Engelsman Conmisbe, die eenighen tijt by den Hertoghe door Capiteyn ghedient hadde / by hem selven eenigh veract

1601.

Alarm in
Ostende.Bythal' by
die van
Ostende.

1. 6 3 1. raet vooz-ghenomen hebbende / heeft aenden Hertoghe om het selbete mogen uytboeren / syn affchept verfocht: het selbe ghekreghen hebbende repst dooz Wanchrijck naer Engelandt/verfoecht aen den Secretaris van de Koninginne brieven van addres / aen den Generael Veer: die verkreghen hebbende repst naer Oostende ende behandicht hem de selbe / verfoeckende dienst onder sijne Compaignie: Den Generael betwiltlicht syn begeeren / ende maecht hem Edelman onder syn Vaandel.

Berraet op Oostende dooz Connisbe.

Winnen de Stadt zijnde begint hy syn berraet in't werck te legghen / ende dat eerst met brieven van den Hertoghe te ontfangen ende wederomme aen hem te schryven / de geheele ghelegentheydt van der Stadt / ende de sterckten van dien. Welcke Brieven hy ghewendt was te legghen ende te binden / in seckere oude ende ghebroken schuyt / die in het eerste van het Beleg in den grondt gheschoten was. Dit aldus eenige daghen ghecontinueert hebbende / is 't geschiedt dat hem een Sergeant Willem ghenaemt tegen ghekomen is / de welck upt de yfers (daer hy eenige dagen dooz last van den Capiteyn in ghesloten gheweest hadde) ontslaghen was: den verrader septe dat hy ten hoochsten verblijt was / dat hy upt de gebanckemisse verlost was / hem bregende waeromme hy daer in ghestelt gheweest hadde: den Sergeant upt toornighen moede septe / dat hy syn Capiteyn 't selbe noch wel verghelden soude alwaer 't dat hy syn leven daer dooz soude moeten verliezen. Connisbe dese ghelegentheydt waer nemende / septe tot hem / ick weet raedt waer mede dat ghy u sult konnen aen hem wrecken / ende dat ghy tot beteren staet ende conditie sult gheraken / indien ghy mijnen raedt ende begeeren volgen wilt: dese reedenen gesproken hebbende ontdekte hy hem syn berraet. Den Sergeant gheliet hem of hy gheheel hier toe gesint was / waeromme Connisbe hem eenen eed af-boorde dat hy sulcx soude secrete houden. Dit gheschiet wesende / bzaechde hy hem of hy niet en soude dorben aen-nemen / eenighe Ammonitie hupsen aen bzant te stercken: Den Sergeant septe dat hy daer seer goede ghelegentheydt toe hadde / obermidts hy in de selbe dickmaels gingh om krupt / Loot / ende Lonten te halen vooz syn Soldaten. 't Welck den verrader seer wel behaechde. Doozder septe hy / daer is een kleyn Slup / ken gelegen aen de Stadts-Wolwercken / niet verre van des bypandts Trenchen / 't welck hy seer lichtelicken met wepnich volcx sou-

de konnen in-nemen: selbe gheschiedt wesende soude den byant / daer dooz met macht ende geweld in de Stadt mogen geraecken ende die also in-nemen: Dese voozslach behaechde den Sergeant (gelijck hy hem hiel) mede seer wel. Maer eer dat hy hem erghens in wilde laten gebzupken / verfocht hy onder sijne onder-tekeninge verskeringh dat het ghene hy beloofde hem volghen sonde: 't welck hy terstont gedaen heeft. Dese onderteekeninghe hebbende / gingh hy daer mede naer den Generael Veer, ende maecte hem den gantschen aenslach bekend. Hy sulcx stende ende verstaende / doet den vooznoemden Connisbe terstont gebangen nemen / examineert hem in teghenwoozdigheydt van den krtghs Raedt. Den verrader bekent sulcx waer te weesen / ende dat hy daer toe binnen Oostende met last van den Certs-Hertoch ghckomen was / die hem daer vooz een groote vereeringhe toegesepdt hadde. Den Generael heeft hem met sijne bekentenissen aen de Koninginne van Engelandt ghesonden / die hem nae sijne verdiensten heeft doen straffen.

Op den 13 soo is de Schanse van Albertus onversienelicken aen brandt ghestecken / waer ober eenige sepden dat het vier van den hemel gevallen was. Den brandt was soo gheweldich ende sterck / dat niet tegenstaende alle tegenweer / sae alle de hulpe van de wapen ende Monicken die met haer ghewijdt water / krupten ende Danen den bzant dzeppghden ende verbaert maecten / soo bzande die gheheelijcken af / met alle datter in was. Het verlies wierde wel gehouden op vijftighen hondert dupsent guldens: die den Hertoghe vereerd waren van de vier Leden van Vlaenderen.

Wierderus Schans raecht in den brandt.

Omtrent den 29 deser / soo wierden de Intwoonderen van Oostende van Godt Almachtigh besocht ende gestraft met een siechte / waer van alle die daer mede gheraecht waren / subjdt ende haestigh wech stozben: die des morgens van gheen siechts en wisten / waren vooz den avondt al doode. Alsoo dat sy met drie zwaere plaghen / te weten: van de byanden / van de baren der Zee / die haer dzeppghden af te spoelen / ende de haestighe sterfte ghestraft wierden.

Sterft boven Oostende.

DECEMBER.

Den derden is den byandt inder nacht / met drie Regimenten boetvolck ober de Geule ghekomen om de

Ph 2

halbe

1. 6 o 1. halve Maen / die aldaer lagh te bestozmen / ende met ghevoeldt in te nemen. In het aenkomen van den byant wierde aen weder zijden dapper gheschoten / meer als een upre langh gheduprende. Sy riepen ober-luydt: Entres, entres, avance, avance: Maer sy wierden van de onse met schieten soo ghegroet / datse ghedwonghen waren / met verlies van bele van de hare / wederom te moeten vertrecken naer haer Leger plaetsen.

Van de maent Augusto af tot in December / heeft des Cersf. Hertogen Leger / geen arbeyt noch kosten gespaert / om de Stadt te benaumen / ende te veroberen / gelijk wy ten deele hier booz verhaelt hebben: sy hebben ghestadelicken alle daghe ende nachten / de Stadt ende sterchten / schizichelich beschoten / op allerley manieren / waer mede sy binnen de Stadt ende sterchten / veel menschen vernielt / gedoodet / en krempel ende lam gemaecht hebben. Sy hebben mede verscheyden reysen gehoest / inde trenchen / halve manen / ende andere sterchten / daer se 'elkens booz de kloetmoedigheyt der soldaten opgedrezen zijn / met groot verlies van den haren. Sy hebben met groote moeyten altydt ghesocht de Geule te stoppen / daer toe ghebryckende alle listen / die de menschen konden bedencken: om de Stadt alsoo alle toevoert te benemen ende te verhinderen: maer hebben 't selve niet konnen te wege brengen / noch sy en hebben booz alle dit gewelt die van de Stadt / tot gheen overgheben konnen bewegen. Want den obersten Veer, ende alle Krijghs-Obersten / waren gesolbeert / de Stadt soo langhe alst mogelijcken was te behouden: ende hebben daeromme / haer op allerley manieren verwoert / den byant / met upballen / ende schieten in syn Leger ende Schansen grootten afbryck ende schaede ghedaen.

Geduprende deselverst maenden ende dagen / soo hebben de gemeyne soldaten / soo wel van buyten als van binnen (de welcke den meesten tijdt met kleederen niet seer versien zijn) groote konde gheleden / insonderheyt / die van weghen de Stadt / buyten in de Contrescharpen ende schansen moesten de wachtte houden / ober de anderde nacht: zijnde de passagie daer soo buyt ende slijcherich / dooz welch onghemack bele van de Engelschen vertrocken / bluchten / sieck wierden ende stozben / ende soo seer minderden / dat het garnisoen 't welch te hoozen geestineert was / 7 ofte 8 duysent / nu in December tusschen 2 ende 3 duysent gekomen was. Daer

ober den Generael Veer aen de Hog. 1 6 o o. Hog. Heeren Staten met alle brieven om meer volchs gheschreven heeft.

Daer naer is 't ghebeurt dat den Cersf. Hertoghe liggende in Albertus Schanse / met de Wintersche langhe nachten wat heeft willen versoeken / ende syn Krijghs-volck zijnden 21 Decembz is ter middernacht / op het leegh water booz de haven in het Westen met 400 man ghekomen / langhs het strant booz by den Zandhil / aen de Oost-zijde eenen alarm makende: van waer sy omtrent Schottenbergh op de Wallen quamen / doodende een sentinelle oft schilt-wachte van Gistelles Compagnie / ende met het behulp van een grooten windt hebben se in byandt ghesteken een blindt ofte hoop van lang rijshont / gepijlt staende tegen 't slaen vander zee / tot bescherminghe van den boert van de Bolwercken ghemaecht by 't Boozden: desen byandt eenighen tijdt geduprende / ende booztlopende / is eyndelich gekomen in 't eynde van de Fausse-braye / onder 't poort van den Zand-hil / ende heeft den boert der selver / die van Rijswerck ghemaecht was / tegen den slach van het water / alsoo aengestecken dat de selve drie daghen ende drie nachten gebyant heeft sonder datmen 't met sandt of water heeft connen bluschen / dooz het gheduprich schieten des byants. Den selven nacht wiert (tusschen de Ramparen ende Palissaden verdoolt wesende) eenen Italiaenschen Soldaet gebangen genomen.

Desen Italiaen / zijnde den 22 Decembz is secretelicken ghe-examineert van den Generael Veer, heeft hy hem verklaert dat den Cersf. Hertogh (geadverteert zijnde van de swachheyt van de garnisoenen / ende datter in veel daghen gheen verberstinghe van volck noch lijf-tocht en was inghekomen:) met grooter haest by een gherucht hadde / alle het Krijghs-volck dat hy upt Byabant / Arthops ende andere plaetsen eenighsins konde by brengen / ende daer met gekomen was / booz de Stadt / sterck zijnde meer als 1000 mannen: met vaste resolutie de selve met geweldt op verscheyden plaetsen aen te tasten / insonderheyt de Zuyp ende West-quarreeren / ende halve Manen: ende dat op deser wijsen: dat den Gzabe van Bucquoy soude van de Oost-zijde aenballen het Boozdt-Oost Stabelijn van de oude Stadt / metten leegen water / d' welch seer wel inder nacht konde te wege ghebracht werden. Van het Westen souden versoek doen andere Obersten by den Zand-hil / ende ten thoer Steden op

Des Cersf. Hertoghen volck siecket den byant in den boert van het bolle werck.

I 601. op de oude stad / ende aen Porc-espice (d'welck een kleyn stabeleyn was / in de Contre-scharpen daer mede den Weir bewaert wierdt / ende de grachten van de stad vol water ghehouden worden) daer vele aen ghelegghen was / om d'bersehe oorsaecken. De ander aen loopen souden gheschieden op de buyten wercken / liggende Zuydt en West van de Stadt / gheheten het zuydt-quarree / den Volder / ende West-quarree / op het welcke byz tweecken te boren de beleggers eenen stercken aenbal ghebaen hadden ende waren met groot verlies daer van ghebeven.

Generael Weir soecht upt byzese van storm metten Certs-Weir tocht te parlementeren sonder voortweten van zijn Capiteynen.

Den Generael Veer dit alles aldus in 't particulier verstaen hebbende / heeft den 23 Decembryz / twee upren nae middagh / ghesonden vier Capiteynen om Porc-espice te besichtigen / ende datmen hem rappoozt soude doen / ofte 't selfde wel te houden waere / booz den aenbal van den byanden : ende alsoo dese Capiteynen ter selvigher plaatsen stonden ende de selve wel besichtigende om oprecht rappoozt te doen : is daer ghehooren / omtrent 3 upren nae middagh / den Capiteyn Lowijs de Couture, die van den Generael last ende bebel hadde / aen den byandt te verfoecken spake / om tot parlementeren te komen : ende te hebben / ofte te gheben / tot dien eynde eenighe Estagiers / ende dit al sonder advijs ofte boozweten van eenighe Capiteynen : tot de aanbiedinge van sulcken gewensten verfoeck / heeft desen Capiteyn den Certs-Portoghy seer ghewillich ghebonden.

Van dese subijte parlementeringhe wierden by den Generael dese redenen aen eenighe gheallegeert / dat hy den storm niet en soude konnen upstaen / alsoo hy swach van volck was / ende dat het d'bersehe Partien waeren / die nimmermeer den anderen ten besten konnen verstaen ofte accorderen / ende also hadde hy goet ghedocht synen byant te bedriegen / om tijdt te ghewinnen syn begonnen vier sterckten / oft reduppen / in de oude Stadt middeler tijdt te moghen volmaecken.

Weir booz beroerte van de Capiteynen / sent de Spaensche Gesanten weder wech.

Den Generael heeft terstont als Estagiers upt de stad ghesonden / op byands trouwe ende woort / Capiteyn Ogle, Lientenant Colonel / ende Capiteyn Fairfax, op datter eenige van des Certs-Portoghs wegen mochten inghesonden worden / om te tracteren. Dies den selven avondt wesende den 23 Decembryz / omtrent bys upren / booz den Sergiant Major Carpentier by laste van den Generael ingehaelt wierden / langhs de tonne ofte catape van 't

Westen / den Gouverneur van Sluys, I 601. Martheo Serrano, Artillerij-meester ende staet van den Certs-Portoghe / met eenen Capiteyn Ortaigne, Sergiant Major van een Regiment / twee beruustighe ervaren mannen / en dat met toefegghen dat daer en tusschen soude een stilstant zijn van wapenen van weder-zijden te Lande / maer niet booder. Dese twee Spaensche ghecommiteerde wierden ghebrocht dooz de faulse braye op den Landt-hil / ende alsoo gelept nae de nientwe Stadt / maer alsoo dooz hare komste ende dese subijte handelinge onder de Officieren ende gemene Soldaten seer groote beroerte inde Stadt ontstont / te meer om dat den Generael dit genoeghsaem sonder weten ende advijs van zijne Capiteynen aenghehangen hadde / soo wierden sy dooz last van den selven Generael / sonder ghebooz ghegheven te hebben / weder de selvighe passagie upt ghelept : doch het water was daer en tusschen soo veel gewassen / dat sy aen de West-zijde niet konden passeren / maer zijn weder booz de stad ghepasseert naer het Oosten / al waer sy met een schuyt overgeset wierden in 't quartier van den Bzabe van Bucquoy, op eenighe eynde / ende op handtafelinghe oft belofte dat sy huir Estagiers weder souden senden / die dien nacht niet weder in de Stadt en quamen.

Tusschen den 23 ende 24 Decembryz / omtrent een upre naer middernacht / heeft den Generael Veer, ter cause van 't rumoer / onder het krijgsh-volck gheresen / by hem onthouden alle de Francopsche / Schotsche ende Nederlandtsche Capiteynen / ende nae veel debatten op de swachheyt van het Garnisoen / tegen 't groot beset van de oude ende nientwe Stadt / midsgaders alle Contre-scharpen / Stabelijns / West-ende en Zuydt-quarreen / met de halve Maene oher de Geule Zuydt-Ost legghende / proponeerde om te hebben hun advijs / by wat middel datmen die mochte niet wachten besetten / teghen den aenbal van den byandt / ende oft die Capiteynen niet gheraden bonden / datmen die buyten wercken sonder rasen ende quiteren : die alreede buyten weten van de Capiteynen verlaten waren / midsgaders oock de faulse braye oft onder Zanthil, alwaer een heele ende 2 halve Cartouwen gheplant stonden / ende daer dien dagh 5 tonnen Buscripts inghebrocht waren.

Sy adviseerden 't samen datmen 't Zuydt-quarre soude rasen / d'welck de Stadt de minste prejuditie was ghe-

Conclutiet met de Capiteynen oher den Staat van de Stadt.

1601. bende / om dat volck op noodelicker plaetsen te ghebruycken. Het welcke nochtans niet en gheschiede / doo die den 25 December daer aen quamen vijf Zeeusche compaignien. Waer doo sp volkomenlick beset ghebleven zijn De Fausse bzaepe / die gheseyt was verlaten te zijn / is nochtans by abbij van eenighe Nederlantische Capiteynen / (midts achterdencken) present Capiteyn Sincleare Schots-man / sonder wete van den Generael Veer beset gheworden met 6 Musquettiers van de selve Compagnie / waer Capiteyn Sincleare ober commandeerde / met versekerhinghe van twee compaignien die op hem pasten / soo den vbandt aenbal ghedaen hadde / om hem te seconderen.

Generael
Dier doet
zijn excuse
waeromme
hy met den
vbandt heb-
de doorga
de bandelen.

Den 24 Decembrijs heeft den Generael des morgens te 9 upren / andermael in sijn Logement ontboden / alle de Fransche / Schotsche en Nederlantische Capiteynen / alwaer hy presentden Colonel Loon, in Fransche Tale heeft ghedaen sijn excuse / tot wat intentie hy ware getreden in communicatie met den vbandt: daeromme ten selven daghe ende vergaderinghe / by de Capiteynen wiert ghesolbeert / datmen tot versekerhinghe van de uytghesonden Ostagiers souden sien in te krijghen eenighe Ostagiers ofte Commissen van den vbandt ofte belegghers / sonder in het minste te treden / oft in spaecke te komen van relich accoozt. Waer toe gecommiteert wierden de Capiteynen / Iohan de Rijcke, ende Charles Kassart, beyde zijnde onder de Zeeusche Compaignien / met Capiteyn Sincleare, eenen Schots-man / die des abonds te ses upren zijn ghegaen aen de tonne ofte Catape by Westen / alwaer sp ontfangen hebben ende in ghekrege de booschzeben twee Ostagiers ofte Commissen / den Gouverneur van Slups Serrano, ende Capiteyn Ottaingne, Sergiant Mojoz booschzeben / dewelke versochten booderinghe van desake / tot welken eynde sp in de Stadt ghekomen waren. Waer op hun wierdt geantwoort / dat ter wijlen het nu spade was geworden / ende de Capiteynen verschepten op hun wachten waren / dat sp de patientie souden nemen tot den aenstaenden daghe.

Den Dier
toch secht
aen sijn ghe-
commiteer-
den.

Den selven nacht zijn aengekomen in de Stadt vijf Zeelantische Waendelen. Des morgens / den 25 Decembrijs / Aterdagh zijnde / sondt den Certf. Hertoghe Albertus een Spaensch Capiteyn met een Trompette / ende openen Brief aen sijne Gecommitteerde / om op het spoedighste te booderen de affairen

daerom sp ghesonden waren: die hy 1601. den Capiteyn de Rijcke ghehaelt / ter vergaderinghe van de Capiteynen ghebocht / ende den Serrano gelebert wierden / die daer ober seer instantelicken booderden hunne belaste saken. Daer werdt hem ghebeden sp souden wachten tot den elf upren / men soude hem contentement doen / welcke antwoorde hy terstondt schijfelicken sondt aen den Certf. Hertoghe.

Eynelicken de Gecommitteerden by den anderen vergadert wesende / omme eenighe articulen van verdoach te beraamen / soo heeft den Generael Veer haer eenighe impertiente articulen (die hy wel wiste datse hem niet en souden toestaen) boozgheslagghen: te weten dat hy begerde met het volke getweert ende bliogende Waendelen upt te trecken: dat hy alle de Bagagien / Victualien / Kanons / Admonitien van Oozlogen ende alle 't ghene daer aen dependende was mede nemen wilde: ende boven dit alles een groote somme van Penningen / omme daer mede de boozghepdt van sijne Soldaten te beloonen / ende diergelijcke meer.

Gheduprende dese onderhandelinge / zijn in de Stadt ghearriveert vijf Zeeusche Compaignien Soldaten / te weten Capiteyn Iohan Porty, de Compagnie van Joncker Iustinus van Nassau, de Compagnie van den Heere van der Noot, den Capiteyn Iohan Pyron de Jonghe, mette Compagnie van Capiteyn Laccorde.

Dese Compaignien inghekomen zijnde / gaf den Generael Veer op den middach dese antwoorde aen Serrano ende Ottaingne: Dat het waer was / dat hy doo ghebreck van weder ende wint / ende andere accidenten overvallen was / ende ghenootsaecht om te dencken op middelen / om hem selven ende sijn volck te helpen / ende dat hy by ghebreck van eenighe nootsaekelicke dinghen / tot dese onderhandelinge ghedzongen geweest hadde: Waer siende dat de Heeren Staten (sijne Meesters) sijn verzoek behertigh hadden / den wint mede helpende / dat sijn ghebreck nu verzocht ware / soo en konde hy niet boodder: procederen in tractatie met sijn Hooghepdt den Certf. Hertoghe: ende daerom en hadde hy hun nu niet meer te segghen: ten ware eenen nieuwen noot / hem by ongheluck mocht overvallen / ende hem daer toe mochte veroorzaken: hopende sijn Hooghepdt / als een vertueus Prince / hem dat niet qualicken soude afnemen: dat hy als een Man van Oozloghe / nu niet anders en dede / dan /

Dier doet
de onderhand-
eling af.

1601. dan / hy behoudens sijne eer / vermochte te doen / ende dat sulchs ordinaris ende ghebruyckelich was boozmannen van wapenen. Hier ober zijn dese Spaensche Ghesanten ver trocken / hoe wel sy te hooren wat hadden begonnen te rupcken. Den Generael Veer heeft hem van dese handelinghe aen de Certs Hertoghe ontschuldicht met dese volghende Wiffbe:

Wiff van
Deert aenden
Hertoghe.

Wy hebben om seckere ghewichtige redenen, goet ghevonden, om te komen in onderhandelinge, ende dat met V. E. Hoocheyds ghedeputeerden: ende alsoo wy besich waren, mette articulen ende conditien te sluyten, soo zijn onder desen seckere Vloot-Schepen, soo van Oostende als van andere, ghearriveert tot onser verlossinghe van Oostende: de welcke gheladen waren met Soldaten, Boots-ghesellen, als andere noodige behoeften de Stadt dienstich wesende. Het welck de occasie presentteert, dat wy op desen tijdt niet geraden vinden te treden in voordere handelinge. Verhopende dat uwe hoocheyt, dese gelegentheydt sult infien, ende dat wy als vrome Soldaten behoudens eer ende eedt, niet anderschuldich zijn te doen.

Gegeven ende onderteykent binnen Oostende den 25 December Anno 1601.

by den Krijghs-raedr.

Den Certs Hertoghe was seer ghestoort ober desen krijghs-treck ende handel / mede op eenighe van de sijne / die hem te veel betrouwens ende hope ghegheben hadden / meer dan hy selbe hadde: want dooz dese lichtberdigheyt was alreede het ghe-rucht alomme verspreyd / dat die van Oostende parlementeerden / ende dat wierdt soo sterck ghelooft / dat selbe de Hoben van Vranckrijck, van Engelandt, ende de Staten van Hollandt ende Zeelandt anders niet en wisten / booz dat sy des Generael Veers schyiven (met het rappoort van den Capiteyn Rijcke) ontfangen ende ghehoort hadden. De Burgerijen van Gent, Brugge, Duynkercken, ende Nieupoort, (ja den Certs Hertoghe selbe) quamen met Wif ende kinderen in het Legher / meynende dat de Stadt overgaen soude / ende verthoonden haer met sulcken grooten menichte / dat die van der Stadt haer honden zien: maer sy onderbonden datse bedrogen waeren.

Dan / dese acte betweeghe de belegghers soo veel / dat sy upt passie ende affectie / meer dan upt redenen / resolveerden eenen generalen stoyt ofte assault te doen.

De Staten van de Diercenichde Derelanden waren verwonderd van desen handel / ende hadde noyt gemeynt dat het Enghelsch Krijghs-bolck soo seer ghesloten hadden gheweest / dooz der Generael Veers / ende sijner Capiteynnen kleyn toeficht / ende lichtberdig Passoort geven van hun bolck: alsoo datmen die met groote trouwen van 40 / 50 / 60 / jaer meer seffens hadden ghesen in Enghelant heerren / ghenoech wel-barende: waeromme datter hy de Ho. Ho. Heeren Staten meer probisie van bolck ende andere behoeften / gheordonneert wierden / makende de Stadt te standen / waer dooz dat sy wederom moet krieghen ende seer ghecouragieert waeren.

Den Certs Hertoghe leggende booz Oostende krijghende bedroet / in het langhe boozlegghen: ende bedrogghen ghende van syn ydel hoope / is van de sijne betwoght eenen generalen stoyt te verfoecken / eer datter meerder Gar-nisoens in quam: waerom hy alomme veel van syn munitieerders / ende ander onwillighe / met betalinghe ghecontenteert ende groote ghereetschappe van troeden / schepen / wapen / etc. ghemaecht heeft: hoopende den Zant-hil te onderkruipen / hem daerte begtaben / ende soo de oude Stadt te vermeerderen. Ende daer ober bestemde hy den 7 Januarij 1602 / ten leeghen water / na de middach de selbe aen te hanghen / ordonneerde / dat den Maistro del Campo ofte Colonel Gamballotte de oude Stadt aenballen soude / den Graze Ferneste met den Capiteyn Ottaingne den Zant-hil ende Faulse-braye: den Gouverneur van Dixmuyden op 't Port-espice, een ander op de West-quarree / ende op de Zuydt-quarree / ende op het Noordt-Kabelijn: desghelijcken den Graze van Bucquoy met twee duysent man aen alle kanten / hebbende den Graze Trivultio, ende Alfonso d'Avalos, met andere trouppen gheappointeert reede te staen / om de andere boozt te helpen ende assisteren daerse van doen waren / hebbende oock Peerde-bolck om op alles wel toe te sien / etc. Den Certs Hertoghe selbe hem houdende achter de baterijen van de Catapen: ende de Infante in het Fort van Isabel-la. Dit alsoo gheordonneert zijnde / soo isser een Italiaen gheweest op dien het lot gheballen / ofte gheordonneert was / van de boozsie te moeten wesen / vresende booz ongheluck / swom des nachts ober de Haven met syn Kappier in den mond / ende verklaerde den Generael

Resoluitie
tot een Ge-
neralen
Stoyt.

Wifk booz
een Italiaen
wifgebzacht
werdt.

1601. nerael Veer van den gheresolbeerden storm / het welcke hy lichtelicker ghe-
loofde / om datmen den boorighen
dagh ende nacht seer ghewelicken
hadde gheschooten sonder op houden:
waeromme hy als een boozsichtich
Krijghsman / terstondt ghelet heeft op
sijn defensie / besettende alle plaetsen /
met meerder wachten : versettende
veel grof gheschut / stellende seben groo-
te Mortier-stucken ofte Steen-stuc-
ken op het inkommen van de Haven/
die vol gheladen waeren met steer-

nen ende Musquet-looden ofte koo-
ghels / belastende sijn volck wel op
haer stuck te passen / ende hun debito-
te doen / ende niet te haestich met schie-
ten te zijn / maer toe- sijn dat wel te be-
steden / ende dierghelijcke Commande-
menten meer.

Wp sullen de voornaemste geschiede-
nissen van den Jaere 1601 beslypten /
met een Pasquilleken / dat in het Le-
ger van den Certs-Portoghe ghestropt
was: zijnde van desen Inhoudt:

Ick Oostende *Ostendo* dat ick niet ben Papou:
Ghy Oostende *Ostendis* dat ghy zijt goet Nassou:
Dit Oostende *Ostendit* sijn stantvastigheyt goet:
Wp Ostendenaers *Ostendimus* te hebben goeden moet:
Ghy Ostendenaers *Ostenditis* dat u Soldaten zijn afgericht:
Sp Ostendenaers *Ostendunt*, Ostende te verlaten nicht:
O Ostende *Ostende* getrouwigheyt totten endt:
Soo sal Ostende *Ostendens* volstandich zijn bekent.

Beschrijvinghe van den bloe-
digen storm, geschiet op de oude
stadt van Oostende, ende ander
Forten, op den 7 Iantuarij 1602.

1602. **N**ie dat den Certs-Portoghe
den 7 Iantuarij / den gant-
schen dach sonder ophouden
op het Wolwerck den Zant-
hil ghenoeimt / als oock op de nae-
ste ghelegghene bestinghen van Hel-
mond, Porc-espice, ende daer om-
trent / van sijn twee Waterijen / te we-
ten / d' eene beneden de dypnen op de
Catapen / ende de ander daer hy Zup-
den ghelegghen met achtiën groo-
te stucken / schietende van veertigh tot
vijftigh ponden ijers meer als twee
dusent schooten hadde laten doen / ende
ende dit noch hooven de ghene die van
de Oost - zijde op de Stadt ghetreft
hadden : heeft hy des abonds onge-
weerlich omtrent tenses upren / metten
gheballen water / achterbolghende
sijne ghenomen resolutie eenen vrees-
lichen ghegeneralen storm laten doen:
sijn volck met groot gheweldt van
achteren aendringhende / met de Rup-
teren / om datse niet dooz vrees be-
vangen zijnde / souden komen te wijken.
Eeneersten / zijnde op de oude Stadt
met een furieus ghedruysch gheballen /
in de welcke sy ghehooven zijn langhs
de West - Haven / beginnende van
vooren aen den Zant - hil, ende soo
voort langhs henen / met een deel lichte

leeren ende storm-bzuggen / die tot dien
eynde mede brochten / om de Stadt te
bestimmen / het welck sy te geboeghlic-
ker konden doen / omermidts dat de Pa-
lissaden die daer plachten te zijn ver-
brandt ende in stucken gheschooten
waren.

Desen aenbal is soo furieuselijck ende
met soo groote hoopen / op verscheiden
plaetsen t' seffens gheschiedt / dat het
scheen datse dooz eenen stalen muur sou-
den ghebronghen hebben : soo dat de
Stadt scheen verlooren te wesen : dan/
den Generael Francoys Veer, die het oo-
ghe in t' zepl hadde / met sijnen Broeder
Horatio Veer, hem tot dien eynde met
eenen uptgheleesen hoop volchs daer
omtrent bindende / om de sijne daer het
noodt dede / te seconderen / ende sijner
byanden vreeselicken inbal te schutten
ende te keeren : is met een deel volchs
dooz de Wijnen in de Faulse-braye ghe-
tooghen / van waer dat hy des Certs-
Portogen volck met een groot geschrey
aen-gheballen is / die hy tot drie repen
toe heeft doen depfen / ende achter-
waerdtswijken / want alsoo sy t' el-
kenmael met versch volck hernamen /
moesten sy oock t' elken mael wederom
me te rugghe : heur Roers ende Spie-
sen konden hun hier woepnich helpen :
soo dapper vielender de Enghelschen
t' elken repse onder met haer langhe
dagghen.

t Is waer dat des Certs-Portogen
volck hun dapper ende mannelich ghe-
houden

Begin van
den Genera-
len Storm

Die van den
Generael
mannelich ver-
stonden
werden,

1602.

houden heeft / doende in allen plaetsen haren aenbal onbertsaechdelich / ende met gelijcker-handt / dan / doo; dien dat op heur komste ghekoocht was / krieghenfer oock sulcken spech datser stracks te veel of hadden : want die van der Stadt hadden haer gherechtten al beerdigh / daer menich van bupren onbertwacht de doot aen at : alle plaetsen waren beset / in sulcher voeghen datse eben hier souden gheharen hebben / ghelijck haer mede ghesellen op 't halve Maentjen ober de Beule / daer van hier te booren verhoelt is. Indien het hadde moghen gheschieden datse dese plaets inghenomen ende hermeestert hadden. Van de Oost-zijde is den Stormvhangs twee upren te spaede aenghegaen / soo dat het water wederom begonste te wassen / 't welck hun niet wepnigh dede verschicken / ter wijlen sp booz ooghen merkten datse (indien sp daer wat langher vertoefden) van den heuren niet gheholpen en konden worden / des halben zynse oock ghelijckerhandt afghetrocken : in welcken afstreck de meeste bloetstortinghe gheschiedt is / doo; het ghestadich ende gheweldich schieten der grober stucken ende musquetten / die qualick konde missen. Des Certs-Verroghen volck deden eenen dierghelicken storm op de holtwercken Helmondt, Porc-espice, ende boozdes op alle Enghelsche trenchen (terwijlen dat de selve bedachtelicken / ende met boozraedt des Gheneraels Veer, met wepnich volck beset waeren) welcke trenchen sp des - halben lichtelijck innamen / maer seer kortz daer nae / doemen haer upt der Stadt teghenweerfonden / namentlijck upt den Volder / ende upt de Zupdt - holtwercken met heure Kabelijns / ende datse ghewoer worden datse van dier syden niet konden boozderen om inde Stadt te komen / hebben sp de selve wederom verlaeten / sterckende de Corps de garde in byandt. Den Ghenerael Veer hadde den selven dach in de slancheringhe bande West-poozte twee dobbel Cartouwen laeten byenghen / booben de seben stucken die der te booren stonden / de welcke al 't samen met noch sommighe andere stucken na den Zant-hil ende het West-Kabelijn toe / (daer den Storm gheschiede / met kreetenen / nagelen ende sacrkens hol musquet looden ghelaeden weefende / tot elcken aen ende astocht) gelost ende geschooten wierden : oft alsulcken dicken ende moozdadighen haghel van soo nae by missen konde / kan peghelijck een wel

Helmondt
ende eenighe
Forsten doo;
toelatingh
ingenomen
maer weer
verlaeten.

denken: het gheroep ende het ghe-
krijt der ghequetsen was soo groot
ende ellendigh / dat de ghene die het
hoorden daer doo; moesten beweeght
werden. De furie was soo groot ende
gheweldigh dat leebende en dooden
met hoopen op malkanderen vielen :
ende naer dien het stozmen in 't heeste
ende het water nu wederom veel ghe-
wassen was / heeft den Ghenerael
Veer de Slapse laeten openen om den
schick der stozmenden grooter te maer-
ken / doo; dien datse van allen kanten
de blecke doot booz ooghen saghen /
het welcke hy oock merckende niet
versupndt heeft / maer is met den
synen met eenen overrompelende ghe-
moedt daer op gheballen / met sulcken
gheweldt dat hyse ganschelijck aen 't
loopen ghebrocht heeft / ende kreegh
meest alle syns Spants leeren / storm-
byugghen / ende ander krijghsinstru-
menten : laetende alle de plaetsen om-
trent den Zant-hil tot de oude Kercke
toe / rondrom Porc-espice, het West-
Kabelijn ende de Enghelsche Tren-
cheen met dooden besaepd. De me-
nichte der ghener die in 't aen ende af-
loopen met den moozdadighen haghel
der musquetten ende groobe stucken ter
neder ghelept zijn gheweest was
seer groot : maer boven dien soo zynde
in het af-trecken van het hoogh wa-
ter in de See noch een groot ghetal
berdponcken : de welcke tot booz by Ca-
lis in Vranckrijck ende in Zeelandt
ghedreben zynde / ghevischt ende ghe-
plonderdt wierden. Den bupdt die by
die van der Stadt ghekreghen is was
seer groot van ghelbt / kleederen en
kostelijcke rustinghen / ende onder an-
deren isser in het plonderen een Spaen-
sche vrouwe op sijn mans ghekleedt /
ghelonden gheweest / die meede ghe-
stomt hadde / alsoo men aen seckere
heur wonden speuren konde / sp lach
dicht onder den Zant-hil, hebbende
onder haer kleederen een gouden kee-
ten / met kostelijcke ghesteenten beset /
bovendien noch andere kleynodien en-
de gelbt. Belanghende den Certs-
Partoghe die stont selve in persoon
achter sijn baterijen op de Katterpen /
terwijlen dat de boozschreben byzesseli-
ken Storm gheschiedt is. Die op de
Stadt stozmden / waren versien met
eenen noodeloosen boozraedt / van
twee ofte drie daghen byzes / die sp in
sommighe sacrkens met hun droegghen /
daer en booben hadden se noch allerhan-
de ghereedschap / ende rustinghe om
hun te begraven / soo sp van den aen-
slag meester gheworden waeren :

En Spani-
sche vrou-
we kleedt
doo; Sol-
daet,

31 sp

1602. sp hadden oock alreer in 't Kabeijn van Porc-espice ses tonnen buskrupdes ghebrocht / om aen de Stadt te minneren / maer daer quam metter haest sulcken ander beschepde / dat sp die al t'samen moesten verlaeten / soose op de plaetse niet en wilden blijven lighen : die van der Stadt hadden in boorzaet het gheschut van de Fauls-braye ende Porc-espice omghetwopen / op dattet tot schade van de Stadt niet ghebruicht en soude werden.

Als in 't Westenden strom aen allen zijden aengingh / stonden des Cers-Parroghe volck met drie gheweldige hoopen aen de Oost-zijde / ober 't water de Geule ghenoemt / hebbende verleyngghen om tijdt en byede daer ober te strecken / ende alsoo van dier zijden mede op de ende stadt te vallen : welken aenslach seken haer seer dienstelich ende favorabel te wesen ende dat den wigantich der stercken op hure zijde gheuekt soude hebben : datse hier dooz den haeren alsoo niet sulcken menichre van volck souden moghen bystaen : het welcke die van binnen seer lastigh soude gheballen hebben om te wederstaen.

Dan / een oberlooper ende het waffen van 't water heeft sulcx belet : de boozscheyden oberlooper was upt de halve mane gheballen / ende heeft hem te kennen ghescheben datter niet meer dan 40 mannen binnen de selve en waren / pze-senterende hem daer in te leyden / ende aen te boeten / ghelijck by oock ghedaen heeft : sp hebbense oock lichtelich in-ghenoomen / niet merckende dat sulchs van hun Weder-partij niet was / om haerer wonden ghewelde te verstoppen ende te verduylen / op dat hys beter aen de booznaemste sochtichste stromplaatsef mocht wederstaen doen / wel versekeret zijnde dat by al sulcken plaetsefen lichter konde wederom krijghen / als sp de andere oberweldighen mochten.

Als spux (als gheseyt is) de halve Mane in ghenoomen hadden / ende daer binnen met heel volckis waeren / hebben sp strax met hondweelen / schuypen en spaden die sp tot dien eynde mede ghebrocht hadden / beginnen te begraven / om de selve teghende van de stadt in te houden : maer al haeren arbeidt ende groote neersigheyt was te verghes / want het grof gheschut van 't Zupder ende Spaensche bolwerck / boven den kleynen hagel der musquetten / spoogh soo gheweldich op hun / datter van alle kanten hoofden / armen

ende beenen blooghen / waer dooz sp (merckende datse dooz het wassende water beset mochten worden) sulcken schijck kregen / dattet den Obersten Veer van binnen hermerckte / die daer op stracks Capiteyn Day ghesonden heeft / om haer upt de half. Mane te versaghen / de welcke niet een schijckelich ghekrich op huu gheballen is / ende met groote bloetstrominghe daer upt gesaecht heeft : insulcher voegen / datmen s anderdaeghs ober de driehonderdt dooden alleen in de selve halve Mane heeft ghelict / behalven de ghene / die ghewondt in 't water verduylen waren. In desen gheneralen strom / die onghewerckelich twee upren gheduyt heeft / heeft den Cers-Parroghe (al t'samen by een gecrochten) meer als twee duysent mannen ghelict : want daer en waerde niemant inde stadt ghesaecht / oft seft hoon rypen / neems inghevanghen ich den een waendpagher / een Lieutenant / een Capiteyn / behalven d'een hunderdt / d'ander twee / drie / vier / vijf / tot ses hunderdt Croonen booz hant liff / en mach met helpon / niemant waert er gespaert ghebruyende 't ghebecht : van daer nae doen alle salden ghesit waren / die hem doe openbaerde / die waerde ghevanghen ghenomen / en sulcke waert er noch eenen goeden hoop binnen Oostende ghebrocht. Dan ander zijde zijnder wapenich soldaten omghelaten / in alles niet meer als dertich oft veertig ende ommerc 100 gequetst van de Weel-hebberen upter Stadt zijn doode ghebraken den Capiteyn M. Haesten, ende den Capiteyn Nicolaes vander Leur, een Lieutenant van het Fort van S. Andries, twee Engelsche Lieutenanten / een waendzich / twee Sergeanten van Capiteyn Haesten, een Edelman van den Generael Veer, ende Horatio Veer waert in sijn been gequetst. Van de opperste Weel-hebbers des vbandts zijn gewest ende gebleven dese dooden : Den Graue van Imbeque Italian / seer rijck / hebbende daeghs 300 Pistolletten / die boot booz rantsoen hem selfs op te weghen met gont / maer waert van een van de minste soldaten met een daggher boozfisher Don Durango, Maistro del Campo, den Sergiant Major Generael / ghewest hebbende Offagier binnen Oostende den Lieutenant van den Condermeir van Antwerpen : den Colonel Ludovico Gambaliotta : Don Alvaro Strugas Cavallero de Malta : Monsieur de la Tour, Lieutenant van den Graue van Bucquoy : Don Pedro de Velasco ende Loys de la Villaverde, waerden seer gequetst. Zijne Hoogh-
heest

Oberlooper
van her-
ken van den
band in de
sen strom.

Den haer van
berckeyden
groote
sterckes
die in den
strom ghe-
bleven zijn.

1602 heeft versoek ghesdaen door synen
 Tambourijns / om te hebben oorlof
 nae eenighe Dooden te verneemen /
 ende hem wierdt hier upren Tijds
 vergundt / om naer de selve te soe-
 ken. De Maemen van de Hoofden /
 de welke deesen Stozm teeghen de
 Stadt hebben ghesdaen / den sebben
 den Jannarij 1602 / zyn dese : Den
 Graeve Ferneste Italiaen / ober de
 Italianen / met twee duysent Mann
 op den Zandt-Hil / den Graeve van
 Busquoy aen de Oost-Geule / sterck
 twee duysent Mannen / deede synen
 Men-bal op 't Oost-Rabelijn ; dan /
 soo het Waeter te hooghe ghewassen
 was / viel hy op de halve Maene o-
 ber de Geule / alwaer hy mannelijk
 weeder-omme wierdt upt-gheslae-
 ghen. Den Gouverneur van Dix-
 muysen op Porc-espis, met twee duysent
 Mannen / is oock van daer
 upt-geslagen. Een Capiteyn met vijft
 hondert Mannen op 't West-Rabelijn
 wiert oock afgeslagen. Een Capiteyn
 met vijft hondert Mannen op het Zuyt-
 Quarree / heeft oock niet upt-gericht.
 Den Sergeant Maasooz / met duysent
 Mannen / op het West-Quarree /
 wierde oock af-geslaghen.

Oostendens
 stercken
 gerepareert.

Na de deesen Stozm / midts dat de
 Ghebanghenen seiden / datse des
 anderen daeghs / ofte kortz weeder sou-
 den stozmen : Soo heeft den Gene-
 rael Veer, al-omme de weechste
 Plaetsen versterckt / ende wel be-
 set. Op den een-en-twintighsten Ja-
 nuarij / wierdt den Generael hy ee-
 nighe gheadverteert / dat de Stadt
 weeder soude bestozmdt worden / met
 twee duysent scheut-vyz ghewapen-
 de Mannen : Maer ober-midts /
 dat sy gheen en basten boet onder den
 Zandt-Hil hadden konnen bekoo-
 men ende behouden / wierdt het selve
 nae-ghelaten : Oock meede om dat
 syn Krijchs-volck al-omme seer be-
 goft te murphineeren / ende meest de ou-
 de Spaengiaerden ende Italianen /
 van weeghen quaede Traictemen-
 ten / ende datmense alsoo op de Vleeg-
 banck brocht / teghen alle Krijchs-
 ordere / ende hun deede als Beesten /
 met de Caballerie tot den Stozm in-
 drijben ende houden / op de Turckische
 maniere : Ende dat / teghen den
 danck ende opinie van alle verstandi-
 ghe Krijchs-Raden ; schijnende alleen
 tot trots ende spijt ghedaen te zyn :
 Maer den Eerts-Hartogh deede ter-
 stont een deel Beroerde-maechers
 hanghen / waer van hy beertigh ofte
 vijftigh deede woeghen / daer onder

Maupterpen
 in't leger van
 den Eerts-
 Hartogh ge-
 list ende ge-
 straft.

dat drie waren van aensiene / ende on-
 dere ander een oudt Soldaet / die ster-
 vende riep / datter noch vier duysent
 waren / die hun Doodt noch wrecken
 souden : hoven dese / soo wierden van
 de selve Soldaeten noch wel honderdt
 vijftigh op de Galepen te roepen ver-
 weesen. De Murphineerders van de
 Schanffe Isabella, tot Winocxberghen
 ghesonden / wierden meede noch niet be-
 taelt / daeromme sy het Larit rontomme
 bzantschatten / ende alrijt haer eygen
 betalinge sochten te krijgen.

Kortz hier nae is 'er meer Krijchs-
 volcks in Oostende gesonden / ende by
 de H. M. Heeren Staten der vereenig-
 de Proovintien van alles versien / niet
 tegensstaende het vreselich ghebupprigh
 schieten / het welke soo groot was /
 datmen binnen de Stadt bereckenden /
 van den eersten dagh des beleghs den
 vijftien Julij tot Kerstmis toe / datter
 wel 161 duysent ende 500 schenten op de
 Stadt gheschoten zyn gheworden / ende
 bykans half soo veel upt der Stadt.
 De schade van de Beleggers geschut
 ghedaen / en was niet alleene gherepa-
 reert / maer de Stadt was veel stercker
 ghemaecht. Den Zandt-hil was soo
 vol kogels geschoten / dat de Werck-
 lieden / die daer palissaden ende balcken
 sochten in te drijben met pferen pinnen /
 bykans nergens inne en konden / ont-
 moetende dickmael seben ofte acht ko-
 gels in een gat.

Het onder-mijnen der Stadt was
 swaer gerekent / door datter so vele bup-
 ten-wercken ende Schanffen laghen /
 waeromme dat sy niet appocheeren
 konden : De ander plaetsen waren be-
 waert ende van het mineren verhindert
 van de Zee ende Berijden / so dat sy inde
 selve meede niet lange wercken konden.

De Stadt van Oostende upt te hong-
 geren / ende also te dwingen / was ge-
 noeg onmogelijck / so lange sy Vrienden
 bupten hadden : want niet tegensstaen-
 de alle het schieten der Beleggers van
 alle kanten / so quamen daer dickmael
 in eenen Dag (doch meest 's nachts)
 20 / 30 / ja 40 Scheepen / Heuden ende
 Smack-zeplen binnen : Ende of den
 Spandt het inkomen langhs de Geule
 mocht komen te beletten / soo hadden
 sy ten overbloet noch een Haben ghe-
 reedt / die sy ter noot souden moog-
 ghen ghebrycken / ende dat met min-
 der perijckel : Als haer epntelijcken al-
 le de Haben en souden saelgeeren : soo
 konden sy niet lange Boten (die sy sloe-
 pen noemden) eenige dingen an de oude
 Stadt brengen. Na desen stozm hebben
 de H. M. Heeren Staten der vereenigde

1602. Landen geresolbeert/het garnisoen van Oostende te verlossen ende te veranderen: ende dat alle vier ofte ses Maenden/ te continueren: dien volghende zijn daer allencxkens in-ghetrocken/ Joncker Frederijck van Dorp, als Gouverneur ende Colonel/ ende Willem Edmont, Colonel van de Schotten/ met de Colonellen Joncker Daniel de Hertain, Heere van Marquette, Berendrecht, de Heere van Dordt, den Heere Dommerville, ende met hun verstepden Compagnien te voet. Dese binnen de Stadt koomende/ hebben de plaetsen daermen de Corps de Garde hielden/ seer ghestercht/ soo dat de Belegghers niet doen en konden. Waerom sp voort-aen soo veel niet meer in de Stadt en schooten. Dese hebben allencxkens (ghelijck sp hun Krijchs-bolck daer binnen brochten) het oude Guarnisoen daer upt ghesonden/ die hier ende daer in binnen-landsche Steeden ghelept werden om haer te verber-schen: Den Generael Veer trock daer meede upt/ ende dede een repse in Engelandt.

Wit upt-ende in-baren en gheschiede niet altydt sonder groot ende merckelich perijckel/ hoe wel dickmael by daghe ende by nachte sonder schade eenighe scheepen binnen quamen: als den se-ventienden Maert/ liepen daer vijf Scheepen inne by doncker: de Beleg-gers schooten na haer een-en-twintigh schoten met grof Geschut/ die van der Stadt daer teghen vijftien scheuten/ nochtans niet teghen-staende alle dit schieten/ soo geraecten sp in de Haven sonder schade te lijden: Des anderen daeghs by schoonen dage/ boeren daer inne negentien Scheepen wel rijckelijck geladen/ de Beleggers schoten na haer 122 mael: de Stadt daer teghen nae haer Gheschut ende Schants-korven 60 scheuten.

Van dese neghentien Scheepen wierdender sestiën ghetrest ofte gheraecht/ maer hadden klepne schade/ dan/ daer werden twee Mannen doodt ghescho-ten/ ende seben gequetst: In somma/ by wijlen niet/ ende by wijlen sonder schade/ gheraecten de Scheepen in de Stadt.

Daer boeren binnen Oostende (in den tijdt van ses Weken) 136 schepen met Volck/ alderhande nooddrift ende Amunitie gheladen wesende. Een scheeps Capiteyn/ Jan Adriaenzoon Cant, brocht daer binnen den tienden Februarij tseftigh duysent ponden Lonten/ ende een-en-vertigh tonnen

Bus-kruydt: soo deden meer andere oock/ soo dat de Stadt vooz langhen tijdt wel versien wierd: desgelijck oock meede van Rijss-hout/om de Stadt ende de Sterckten te beschermen teghen de Zee-baren ende hooghe Vloeden/ met diergelijcke stoffe meer.

Het Krijchs-bolck wierdt ghemeynlijck by nacht met Sloepen ofte groote Booten/ aen ofte van Landt ghe-boert: Gelijck oock op de selbe wijze in Maert alle het oude Guarnisoen/ soo Enghelesche als andere/ daer upt- ghe-boert was.

Van den Certs- Hartoghe wierdt in syn Leegher meer Krijchs-bolcks ont-boden/ ende volkommentlicken geresol-beert/ volgende de Advijzen upt Span-gien/ het Beleg te continueren tot den eynde toe/ om dat 'er hun soo veel aen gelegen was: als wesende den eenigen wegh om daer meede de Havenen van Zeelandt te besluypen: ende upt dese Haven de Visscherpe ende koop-daerpe ter Zee te bederven: en de aen-komste of havenen van Engelandt te be-kommeren: daer toe meenigte van Sa-lepen upt Spangien ende Italien sou-den ontboden werden/ onder 't Beleg van Frederijck Spinola: ende beslooten Schips-bolck tot Embden ende in Oost-landt te doen aen-neemen/ ende daer meede de Dominatie van der Zee/ die van Hollandt ende Zeelandt te bene-men: waer by sp soo machtigh waren ende bleeben/ om soo groote Placzen weder-stant te doen/ daer meede niet alleen de Reputatie van den Koningh van Spaengien/ maer oock van de Certs-Hartoghe vermindert wierden/ als meede dat beyde hare Rijcken ende Landen ten hooghsten aen het bype ge-buyck der Zee gelegen was.

Tot de upt-boeringe van dit beslupt/ soo heeft den Certs-Hartoghe meerder voort-aet van Geldt upt Spangien ende van sijne Landen ende Proviatien ver-socht: sp heeft desgelijcks met grooten blydt van alle kanten der Weereldt verstandige Mannen ende kloercke In-genieurs upt-gesocht/ ontboden/ aen-gehouden en te werck gestelt/ geen Belt sparende/ ja sommige hondert duysent Croonen beloofst. Dese hebben mees-nighbuldighe nieuwe/ongehoorde In-ventien ofte bonden voort gebracht/ om de nieuwe Haven de Geule genoe-me/ te stoppen ende daer dooz het upt-ende in-baren der Scheepen te beletten/ ende de Stadt meerder te benautilven. Daer toe ozdonnerende eenige platte formen ofte hooge katten/daer sp 't Geschut op set-ten/ ende dapper schoten.

Dese

1 Garnisoen
van Oostende
te veranderen

Nieuwe re-
solutie om 't
beleg te con-
tinueren.

Bescheyden
nietve bon-
den om de
Haven van
Oostende te
stoppen.

1602. Dese Ingenieurs hebben veel ver-
scheyden dinghen gheordonneert ende
ghemaect / omme daer mede de Geule
te stoppen / ende te sluyten / als onder
meer andere hebben eenige Schepen
vol steenen gheladen : sacken ende koo-
ben met sandt ofte aerden gebult : om
in de Haven te doen sincken / sy hebben
Saucysen, van Rijfen gheblochten hooghe ende
groote Schans-koozen (die sy Saucysen
noemden) van binnen met sandt ende
steenen ghebult : ende t' samen gebloch-
ten sommighe van dese Saucysen wa-
ren 50 voeten langh / ende 18 voeten
hoogh / die sy meynen / met vijftigh
Mannen in de Geule te rollen / ende
veel by een ghebrocht hebbende daer op
een fort te bouwen : dan tot de proe-
bende so hebben sy die te groot en-
de te swaer behonden daeromme maec-
ten sy die veel kleinder. Hebben oock
veel hout ende groote balcken by een
ghebonden / ende daer op Wolwercken
bestaen te maken / die sy metten hoogen
water dzichtich aen de Geule meynen te
brenghen / ende van de selve Wolwer-
cken de passerende schepen te beschieten
ende te doen sincken : dierghelijcke nie-
we vernuftighe ende byemde inventien
meer / die s' menschen vernuftigh ver-
standt konde imagineren ofte vinden /
wierden daghelijck ghepractiseert ende
in 't werck gheleydt. Maer alles met
kleynen voozdeel : want daeren wierden
van buyten soo haest sulcke inventien
niet voorszghetacht / ofte die van der
Stadt sochten ende vonden raedt daer
teghen : 't zy die ter neder te schieten /
het byer daer in te stecken / oft de wer-
lieden te verhinderen : als sy die sien
honden / sien ofte bereyken met haer ge-
schut / soo weeten die vooz 't gheweld
van hui schieten van hare plaetsen / en-
de omtrent het Water ende de Zee koo-
mende / wierden sy met hooghe spymgh-
bloeden / van de Zee wegh ghevoerd /
met alle haer sandt - sacken ende hout-
werck.

Vooz dit gheduprighe beleghe ende de
wercken diemen maecte / wiert het Le-
gher betimmeret met gherieffelijke huy-
sen ende loghementen / gelyck of het een
Dorp ofte Stadt gheweest hadde : den
Legher in het Westen / noemden sy 't
West-eynde / waer inne de belegghers
seer wel ghelogeert waren. Die van de
stadt met langheyt van tijdt / verbe-
terde ende versterkte hun seer / soo wel
teghen het gheschut / als oock de stuer-
Zee / ende teghen alle stromen : maer
zy wierden allenskens benaerderdt : sy
vermaecten ende vernieuwen de loge-
menten van de Soldaten / om alle pesti-

1602. lentien ende besmettelijcke Siecken te
weeten / seer dickwils / principelijch
in 't tweede Jaer haers Belegghs / also
te dier tijden / soo wel de Belegghers / als
de Belergerde van Godt ten hooghsten
besocht wierden.

De vereenighde Landen / niet tegen-
staende dit langh-duprighe beleg hun seer
swaer viel / ende upter-maten kostelijck :
dat de Ma-Konings het qualijck souden
konnen ghelooben / wat grooten schat-
aen dit Beleggh te koste gelept is : want
men heeft bevonden dat het selve boven
alle de ordinairse Soldaten der Guar-
ni-soenen ende Soldaten / alle Maenden
ghekost heeft ober de hondert dupsendt
Guldens / ende hoewel de vereenighde
Provincien / die niet hebben konnen op-
brenghen sonder extraordinairse midde-
len / (die van de Inwoonderen gewil-
lijghlijcken verzocht wierden) hebben
sy gherefolbeert de Stadt te behouden
ende te beschermen / soo langhe als se
houbaer soude wesen / alwaer 't dat het
Beleggh noch veel Jaeren dupren
mocht.

Den Certs - Hartogh om de resolu-
tie van 't Beleggh te continueren / socht
alle mogelijcke middelen om Gelt te be-
sorgen / reysende daeromme nae Brussel
in den nae-winter / van daer de Staten
sijnder Landen beschreven hebbende /
dan / die van Zabandt en wilden
gheen Gheldt gheben / vooz dat den
Hartogh sijn Beloften voldeerde / ende
de Maestineerders contenteerden : Ar-
topps / Penegoutwe ende Lutzenborgh
weygerden 't oock / seggende / datse de
Francospen verwachtende waren : die
van Vlaenderen contribueerden alleene
om dat haer ten hooghsten aen de ver-
overinge van Oostende gheleegen was /
die van Zabandt verfochten oock ont-
slag van 26 dupsent gulden ter maent /
die het platte Land aen die van Holland
moesten contribueeren ober Zabandt-
schattinge.

De geschiedenisse van den Jare 1602
sommarijcher wijs tot hier toe verhaelt
hebbende / sullen wy tot beslupt noch
eenighe particuliere Acten hier inne
voegen.

Den vier-en-twintighsten Januarij
zijn in het upt - vaeren drie Schepen /
dooz het schieten van den Brandt aen
den Grondt geraecht : Twee van de
selve waeren gheladen met de Compa-
gnien van Treslong, Giffelles ende Haul-
teyn ; de Weduwe van den Ontfan-
ger der Contributien C. Everwijn, den
Clerck van den Ontfangher Doublet,
ende verscheyden andere meer. Aldus
omtrent twee upren in groot perijckel

De vereenighde Sta-
ten resolue-
ren te herbe-
ren in de be-
schuttinghe
van Oost-
ende.

Drie schepen
in de grondt
geschoten en-
de 't Wolck
gevangen.

1602.

aen den grondt sittende / sonder datse van die van der Stadt geholpen konden werden / hebben sy ten laetsten ghesolbeert / een Tromslagher in het Leegher te senden / om aen den Wyandt quartier te versoeken / vooz de ghene die in de Scheepen waeren : met aen-seggin ghe soos daer toe niet en wilden verstaen / datse beslooten hadden tot den laetsten Maen toe te bechten / ende haer te beschermen : maer haer is quartier gegunt / ende ghevanghen ghenomen zijnde / zijn sy met Fransoen daer na los ghelaten : De Scheepen hebben sy van dat haer aenstont berooft ende daer na verbrandt.

Op den dertienden Februarij soo wierde hy die van der Stadt een Waendragher upt het Leegher van den Wyant ghevanghen ghenomen / den welken hy den Generael Veer onderbzaeght zijnde / seide onder meer andere saeken : Dat den Certs - Hartoghe gesolbeert hadde het Beleggh te continueeren / al soude het niet alleen sijn / maer des Koninck van Spangiens Macht kosten : Dat het Leeger naer den Storm noch bestont in hondert dussent Mannen te voet / ende seiven hondert Paerden : Dat peder Soldaet bys stupvers 's daegh hadde / maer datse seer qualijcken betaelt wierden / waer dooz dat sy haeren moet lieten vallen / ende onghewilligh waren. Ende dierghelijcke dinghen meer / aen welckis kennisse die van der Stadt gheleeghen was.

Den achtsten Maert soo is den Generael Veer, naer dat hy Oostende nu langhe gheregeert ende beschermt hadde / dooz ordere ende last van sijn Excellentie ende de Hog. Mog. Heeren Staten / upt de Stadt vertrocken : In sijne plaetse wierde ghestelt den Colonel Frederick van Dorp, ende tot Assistentie de Colonellen Dordt, Marquette ende Egmond.

Den twaelfden Dito soo hebben die van der Stadt alle haer Canons / soo wel de groote als de klepne / rondtome op de Forten ende Wallen legghende / af-gheschooten : ende in plaetse van het ghelupdt der klokken (die sy niet en hadden) naemen de Vrouwen / Jongens ende kinderen / Porten / Ketels / Beckens ende allerley ghelupdt-maekende dinghen / ende maekten met de selve soo grooten ghetier ende gheraes / dat den Wyandt insijn Leegher sulcks hoorende / daer ober verschijct wierde : Dit ghedaen wesende / soo heeft men een generale Danck-sermoen ghedaen / waer inne sy ghelijcherhant

Godt Almachtrigh gheloofte ende ghesolbeert hebben / dat hy haer lypden ende de Stadt tot noch / soo ghenaedelijcken bewaerdte / beschut ende beschermt hadde / hem biddende dat hy dooz sijne goetheydt daer inne volhardten wilde / tot sijner Eeren / ende behoudenissen der Landen.

Storm van den Eerts-Hartoghe, gheschiedt den 13 April 1603, op de West, Zuydt, en Polder-quarreen.

NMer dat den Certs-Hartoghe / het gantsche Jaer van 1602 de Stadt gestadelijcken beschooten hadde / met ontallijcke scheuten / ende daer meede de Stadt / haere Stercken / en insonderheyt beele Menschen ghedoodet / ende beschadicht hadde : ende dat hy / noch eben-wel niet veel gehoozert hadde / vermits den mannelijcken teghenweer / die upt de Stadt ende Stercken gedaen wierde : heeft hy wederomme op den dertienden Aprilis 1603 een geweldigen Storm ende Aenbal ghedaen op de West-Polder ende Zuydt-Quarree / de welcke hy in-ghekreeghen ende vermeerstert heeft / op de volghende wijsse : Het waepde op den dertienden Aprilis soo sterck / dat de Waechen van de Dupsen / sa de gantsche Dupsen / des ghelijcks den Tooren omghewaert is / onder wiens val eenighe Menschen doot bleeben. Die van buyten deese occasie waer neemende / soo hebben sy soo wel van de Oost- als West-zijde / de Stadt aengheballen / met groot geweld van Wolck : Sy toghen aen de Oost-zijde meer als honderdt Paelen upt de halve Maene van die van der Stadt / doch / sy moesten eben-wel de selve verlaten ende verloopen / ende wierden wederom in haer Quartier ghedreeben : Men de West-zijde waren sy al aen Porcespic ghekomen / alwaer sy twee tonnen met Peck ende Harpoen ghemenght zijnde / ghebracht hadden / omme daer meede eenighe dinghen aen brandt te steken / maer wierden wegh ghedreeben / achter-latende beele Dooden / sy zijn des ghelijcks met gheweldt op het Polders Gabelijn gheballen / doch meede te rugghe ghedreeben gheworden : maer sy hebben t selve wederomme herbattet / ende met nieuwe macht aengheballen / alsoo dat sy meester van alle drie deese plaetsen / te weten van de Polders Quarree / Zuydt- ende West-Quarree : niet tegenstaende dat 'er op de Polders Quarree /

Oostende
ander-maet
besoemt.

Die Forten
in ghenomen
op den Wyant.

Dank-seg-
ginge by die
van Oost-
tendt Godt
gedaen.

1603. Quarre / een halve Cartoutoe / met noch een yseren Stuck stont / 't welck gestadigh in den hoop schoot / ende veel volck om het leeben bracht : sp hebben (de Plaetsen inne-neemende) alles door gheslaghen datse bonden / sonder ghenade / ja zelfs de ghene / die sp des mogens daer na noch ghebonden hebben / die hebben sp gearquebouweert / en doot geslagen : Dit Gebechte was soo geweldig / dat het wel twee upren dypde.

Des anderen daeghs / des abondts omtrent negghen upren / vielen die van der Stadt wederomme met ghewelt op de West-quarre / maer wierden te rughe gheheben / achterlatende omtrent vier hondert Mannen / ende onder de selve veel dappere Krijchs-helden / maer die van bupen hebben in dese Stoornen (so doe van treffelijke Personen geseyt is ghe worden) meer als dupsent mannen ghelaten. In somma / daer zijn in dese Beleggeringe / soo van bupen als van binnen / ontallighe Menschen van hooghe ende laghe Staten / om haer leeven gekomen / ende in haer Leer-jaren gebleven.

Soften de de
hoge Schoole
der Krijchs-
heiden.

Het was soo verre met deese Stadt ende Beleggeringe ghehoomen / van weeghen de groote perijckelen ende den ghestadigen arbeide ende teghen-weer / tegen des Spandts gheweldt / datmen de selve de Academie ende Universiteyt der Krijchs-Helden noemde / ende dat in de selve Schoole soo wel de Gonvernours / Officieren / Capiteynen / Bus-schieters / Piloten / Schip-volck / Ingenieurs / Medecijnen / Chirurgen / ende dierghelijcke : als de slechte Soldaeten / als elck in haere Staeten ende diensten / maer ettelijcke Maenden in dese Schoole ghelegen hadden / soo wel in het opponeeren als defendeeren / een Meester van syn konst mocht worden : ende volkoornelijck wist te spreken ende te werck te legghen / al 't gheerne wat om een Stadt te beleggen / ende te bewaren nodigh mochte weesen : ende dat op soodanige wijsen / daermien hier booz-tijden niet van wiste te spreken. Een konst-rijck Ingenieur / die langhe met syn verstant in syn Boecken gestudeert hadde / moeste bekennen / dat hy maer een Leer-kindt in Expertentie was : Medecijnen ende Chirurgen hebben hier meer geleert in een weeke / dan elders in een Jaer : Insonderheyt zijn daer binnen Oostende seer fameng ghe worden eenen Moorbeecken upt den Hage, ende Alexander Courtmans van Antwerpen.

De Piloten ende Schip-lieden / hebb daer gheleerd / hoe sp haer Scheepen

stuerende / het Gheschut konden blieden : De Canoniers ofte Bus-schieters leerden daer / hoe hun Gheschut te planten teghen vaerende Scheepen / ende hoe Contre-baterpe te maerken / oft haer vanden geschut in stucken te schieten of te dismontereeren / oft upt haer Raders werpen / dooz welke leeringen ende practicken ober weder-zijden veel volchs verniet wierde.

Daer wierdt bereekent / datter in de eerste twintigh Maenden op de Stadt gheschooten wierden / ober de twee hondert ende vijftigh dupsent scheuten / elck met yfers die tusschen de 30 ende 50 ponden woeghen : want terwijlen de Infante Certs-Hartoghinne tot Nieupoort lagh / als sp niet en hoozde schieten / was sp ontbreeden : daerom sp geboodt geduprighlick te continueeren met schieten.

Die van der Stadt en bleeben de Beleggers oock niet schuldigh / maer schoten oock binnen de eerste 20 Maenden / soo men daer bereekende / wel hondert dupsent scheuten.

Men reekende meede datter d'eerste twintigh Maenden van de Beleggers doot ghebleven waren achtien dupsent Menschen / soo van het Gheschut / van groote houde / die sp d'eerste twee Winters geleven hebben / als van upt-ballen / Siecten ende armoeden : daer naer en is 't niet ghebeert. Binnen der Stadt waeren oock bereekent ses ofte seben dupsent ghebleven te weesen / hoewel het secker getal niet wel te weten was : want sp haer Siecken ende Ghequetsten veel upt-fonden : alsoo oock de Beleggers deden die de by-liggende Steden ende Gast-huysen met hoopen verbuuden.

Niet tegen-staende alle het schieten / sterben van Peste ende armoede binnen de Stadt / soo wierden de Beleggerde nochtans daghelijck van hare Vrienden upt Hollandt ende Zeelandt ordinaerlijck versocht / met Wyf ende Kinderen / als of het een Kermisse ofte feest ghetoeft ware : eenige Capiteynen brochten daer haer Wyf ende Kinderen : Selbe upt Brancryck / Engelandt ende andere plaetsen quam den Krijchslief-hebbenden Edeldom / Heeren ende groote Meesters daer binnen / om de Defentien te sien : Oock veel Docten upt Dupdtsch-landt / ende selve den Broeder van den Koningh van Denemarchen. Des-ghelijck in des Belegghers Leegher / om de Offensien te sien / niet teghen-staende alle Perijckelen / ghelijck wpt te hooren verhaelt hebben.

Verhael van
de meernagte
der scheuten
die op de stad
gheschooten
zijn.

Elcken

1603.

Op den 16^{den} van alle jaeren van den Danc-heringen.

Elcken vijftden Dagh Julij/drie Jaeren langh/ bedreeven de Belegerherde binnen de Stadt groote feestte met op ketels te staen/ alle het Beschut afte schieten/ in plaets van kloeken te luyden/ die sp met en hadden; ende dien Dagh hadden sp een solemnele Predicatie om Godt te bidden om haere verlossinghe; ende te dancken/ dat hy haer soo langhe bewaerd hadde/ van niet te vallen in de Handen harer Vyanden.

Diversche upt-hallen ende Stozmen zijnder hy die van der Stadt ghedaen: veel buyrighe Koogels gheschoten/ die brandt maecten in 't Leegher/ ende in haer ghemaecte platte Formen van rijshoudt/ etc. De Beleggers brachten diversche groote Plotten van hout aen de Oost-zijde van de Stadt/ om die daer te beesten/ ende het Beschut op te brengen.

Besigging van een selsame stozbrugge.

Daer dien die van der Stadt/ tot bezijdinge van haer inkomende ende uphaerende Scheepen/ over de Geule een halve Maene hadden ghemaect/ die de Scheepen bezijde in de Gachten van de Stadt: Zoo hadde Pompejo Romano principale Ingenieur van den Certs-Portogh een Stozm-brugghe gheinbenteert om dese halve Maene te beklinnen: welke Brugghe genoemt wierde Ponte di Tergove, ofte van andere den Helwagen: De Brugghe was langh vijftigh/ ende breedt sesten Passen ofte Mans treden: Ende wierde boort ghetrocken op vier metale Raderen/ breekt op haren ommelooft/ ses/ ende hoog 15 voeten. Men seide dat elck Rader gekost hadde drie hondert Ducaten. Om hare groote langhte bonden sp

de selve in het midden op eenen grooten Mast van hondert vijftigh voeten hoghe/ langhs welken Mast sp hooghe ende laghe opghetrocken wierdt. De Brugghe selfs was van dicke kabels oft koozen op klepne Masten gespannen ende gheblochten: Het boortste deel wierdt langhs den Mast recht opghewonden/ om als een Wal-brugghe over de Gacht bande Vestinghe neder te laten vallen tot den Stozm: Dese Brugghe konde af-ende aen ghetrocken worden met beertigh Paerden/ 't beschut van de Brugghe/ door de kabels scheut-ten zijnde van 't Musquet. Hier mede meynden sp de boort-schreeven halve Maene (op de Geule legghende) te bestormen. Die van binnen noemden de Brugghe den Luy-waegen. Alsmide Belegerde dese Brugghe sagen aen-komen/ schooten sp ten eersten een van de metale Wielen in stukken/ ende eer die konde hermaect worden/ reichten sp masten over ende op de Contrescharpe van haer halve Maene/ soo dat/ als sp de Brugghe souden neder-vallen laten/ de selve op de Masten rusten souden/ ende op-gehouden werden/ het welcke de Belegghers siende/ lieten de Inventie onghenoycht.

Die ten eersten schiedt een loecht.

In het eynde van Maert/ zijn hy schoonen dage/ binnen ghekoomen drie Scheepen/ waer onder het ene met Turf geladen was/ den Vpandts sulchs siende/ heeft acht-en-tseftigh schooten met 't grof Canon daer op gedaen/ ende het Turf-schip soo ghetrocken/ dat het (in de nieuwe Haven komende) te grondde ghingh. Op welck schieten hy een Feder-duytsch Poet de volghende Maerskens gemaccht zijn:

Op een Turf-schip 68 maal geschooten.

Als acht-en-tseftighmael den Vpandts heftigh schoot/
En brack den Turf aen twee/ sprack eenen upt de Bloot:
Nu weet ick waer dat blijft/ sijn Schat en wijldigh Gelt/
Door Turben werden hem/ siet/ klupten aen-getelt.

Ende noch:

En sou 't den Vpandts niet in sijn Gemoedt verdzieten/
Na een Carveel met Turf/ soo meenighmael te schieten/
Wat soude hy niet doen om 't liebe Hollandts Bloet?
Die soo veel om den Turf en 't Veen van Hollandt doet.

Wetten in Oostende gemaccht.

Op den vijf-en-twintighsten Mey/ so zijn hy den Gouverneur ende den Krijchs-raedt eenighe Wetten ende Ordonnantien ghemaect/ aen welck onderhoudinge de Stadt ende de bewaeringe der selver beele gelegen was: Het kost begrip van de selvighe Wetten

was van desen inhoud: Dat geen scheepen met Victualie (binnen de Stadt komende) aen gheen Boort-koopers ofte Soetelaers pet verkoopen souden boort datse vier-en-twintigh upren aen de Wal ghelegghen/ ende de Soldaten ende andere Luyden gherijft hadden. Dat geen

1. 6 0 3.

geen Soldaten met dobbel-stenen / Caerten ofte andere dierghelycke en soude spelen / op pene van de eerste repse acht daghen te water ende te Boodde ghelapdt te werden. Dat geen Bevelhebberen dioncken op haer wachten en souden komen / op pene van haer Officien ende wapenen te verliezen. Wie een oberlooper die hem verhoorden soude upt de Stadt naer den Spandt te loopen levendich ofte doot hionde krijghen ende bekomen / die soude vereerdt werden met vijftig Gulden / ende dierghelycke Wetten meer.

In Junij / is Don Rodrigo Lasso, upt Spaengien gehoomen / ende bzacht tijdinghe / dat den Marquis Ambrosio Spinola, Broeder van Jeronimus Spinola, die op de Galepen booz Sluys dootd- ghebleven was / hadde een Contract met den Koningh van Spangien aen- ghegaen / nae de Doodt van synen Broeder / van met syn Compagnie Bossche Negotianten / een groote Somme van Geldt / tot des Koninghs dienst op te bzenghen / op sekerere versekeringhen ende conditien / van het opperste bevel ende gebiedt van het gheheel Beleggh van Ostende op hem te neemen / ende alleen te hebben: met consent / toe- stemmen ende volkoomen authoretept van den Ertz- Par- toge: 't welck niet sonder op- spraeke en benijden van d'ander Obersten van het Leger / van alle Partien en geschiede.

Spinola komt booz Obersten in 's Spandts Leger.

Den Marquis Spinola is met deese Commissie in Nederlandt gehoomen. Ende in het Leger booz Oostende ghehoomen zijnde / heeft hy den last aen- ghenoomen: terstont veel dinghen ghereformeerdt / veel Officieren afgheseldt / ende andere ingheseldt / de notelijcke provisien van Gelde besozght / te werck stellende veel Ingenieurs ende Krijghs- verstandige / om de Stadt te vermeersteren / die nu meest alle haer Wupten- wercken ende Defensien quijt gheworden waren van langher handt. Den Marquis liet terstont mineeren / graben ende stozmen: De Zee ende hoghe Wateren met den Boozdt- westen Windt (naemelijck die den eersten Maert waepde) dede mede veel quaets / aen de Stadt / desgelijck de Wijnen / de Begravinghen / de Contrescharpen af eetende ende bederbende.

Den tweeden Junij liet Spinola een Wijnne op- blaesen by het Boltwerck van den Poolder / die veel van syn eyghen Volck leebende begroef / daer op dede hy eenen stozm doen / daer ettelijcke honderde Menschen dootd bleeben / ende van die van de Stadt /

wel beertigh ofte vijftigh.

Men hionde booz waerachtigh / dat gheduprende de Belegeringe / soo by die van der Stadt / als by de Belegghers ober de 70 Wijnen ghemaect / ende opgheblasen zijn. Waer onder eenige dupsenden Menschen levendig begraven zijn.

De Beleegherde in de Stadt / hoetwel sy daghelijcks meer Volcks in- kregghen met alle noodelickhepdt / soo hadden sy nochtans booz het gheduprighschietten groot ongheluck in de ses laetste Maenden / van verscheyden haerer Gouverneurs te verliezen / midts dat nae den Colonel Huchtenbroeck, den Heere van Gistelles, die daer Gouverneur was in Maert / gheschooten wierde / een man ster beklaght / kloech ende broom: nae hem volghde den Colonel Johan van Lhoen, die kortz oock geshooten wierdt: daer na eenighe Capiteynen met Opper bevel: doen den Colonel Jacob van Berendrecht, wien volghde den Colonel Uytenhove; die daer ghequert upt- trock / dien volghde ten laetsten / nae dat de plaetse een sekeren. tijdt sonder Gouverneur was gheweest / den Heere van Marquette, die de laetste Gouverneur was / ende den tienden Junij 1604 / daer binnen quam. Daer wierdt oock binnen gheschooten den Ingenieur M. David d'Orleans, die ghequert daer upt moest trecken: Van / daer was noch M. Raef Dexter Engels- man / een stout Man / ende langh Soldaet gheweest / die booz Ingenieur hem aldaer liet ghebzupchen. Dese veranderinghe van Bevel- hebben / causeerde mede in de Stadt / dat veel booz- slaghen gheen effecten en namen: haere goede Oudomantien wierden vichmael slechtelijck onder- houden: van de welcke booz exempel / wop waerdigh achten eenighe te verhaelen: om monopolien te verhoeden onder de Soetelaers ofte Wivandiers / was gheozdonneert / dat gheen Goederen ofte Victualie mochten verkocht worden / booz datse eerst vier- en- twintigh upren op de behoozlijcke Mercht- plaetsen hadden gheleegghen: Daer was mede verboden alderhande Teerling- spel ofte Kaert- spel / op peene van ghehanghenisse booz acht daghen / te water ende te boode: Dat gheen Officieren mochten dioncken op de Wachte hoomen / op verbeurte van hun Wapenen ende Officien / ende obermidts dat 'er van weder- zijden veel oberliepen by den Spandt / hadden die van de Stadt ghestek tot een vereeringe vijftigh
ii k Gulden/

1. 6 0 3.

Verhael in de Haem- banke Gouverneurs van Ostende.

1603. Gulden / die sulcken Ober-looper honde leebendt ofte doodt leveren / gelijck hier booren in het langhe verhaelt is. De Belegghers / om dat daghelijcks oock veel van den hummen naer de Stadt ginghen loopen / stelden krupteren op de wachte / maer veel meede te vergeefs.

Den Generael Marquis Spinola, heeft in de Maenden van April / May ende Junij / grooten blijdt aenghewendt om de Stadt te vermeersteren / ende Sluys te mooghen helpen / spaerende gheen Geldt / noch Volck: Onder andere wierde aldaer gheschooten den oppersten Betwint-hebber Carrice, van welcke Quetsuere hy stof / een erbaren ende bzoorn krijchs-man / van grooten bedijde / met meer Oversten / Colonellen ende Capiteynen: Sp kregen meede het Porc-espice inne / ende naerderden daghelijcks door mijnen en stoymen.

Het Fort den Luys-bos ingenomen zijnde / weert verloren.

Den vierden Junij / inder Nacht hadden die van Oostende een Aenslagh op een Fort / ghenoomdt den Luys-bos, sp trocken upt met omtrent duysent Mannen / namen dat met gheweldt inne / sloeghen de Wacht doodt / vernagelben twee stucken Geschuts / ende twee andere keerden sp omme naer het Leegher van den Opandt. Die van het Leegher sulcks verneemende / quaemen met groote Macht van Volck op haer aen / die van Oostende stelden hun bjomelijck ter weert / maer den Opandt haer te sterck en te gheweldigh zijnde / waeren sp ghenoodtsaecht de Schantse te verlaeten / ende nae de Stadt te retireren / niet sonder verlies van vele Officiere ende Soldaten / aen beyde zijden.

Aenslagh op eenige Forten byden Opandt gemist.

Op den veertienden Junij / heeft den Opandt upt verschepten Forten / op de Stadts halve Maen / Beck-af, ende Slimmers halve Maen, gheweldigh gheschooten / van meeninghe wesende die te bestoymen: Den Gouverneur bzeesende / dat naer dit gheweldigh schieten / sulcks soude geschieden / heeft in aller haest / de selve Forten met meerder Wachten versien ende versterckt / want aen het verlies der selver / was de Stadt ten hooghsten gheleeghen. Den Opandt is / volghende syn beslupt / in der Nacht met veel Volcks / naer dese Forten ghemarcheert / maer hy is van die van binnen soo bejeghent geworpen met gheduprigh schieten / dat hy ghenoodtsaecht was vele van syn Stoym-ghereedtschap / en sijne Soldaten achter te moeten laten /

ende te rugghe naer hare Leeghers te vertrecken.

Den sestienden Junij / deden die van binnen eenen stercken upt-bol / op de Mineerberg ende Gravers / die sp bestoorden. Maer die ghelijcke Winnen / Stoymen ende Opt-ballen / geschieden dien Soomer / aen weder-zijden seer veel / waer meede dat de Opanden ten laetsten quaemen tot in de Westen ende Brachten; stoppende de oude Haeben met Rysen ende hout: In Augustus onder-mijnden sp den Zandt-hil / ende benaerderden meede d'ander Boltwercken / onder sabeur van syn platte Fortmen / die hy gemaeckt hadde / ende daer van hy dapper schoot.

Optbal op de Mineerberg van de Opanden.

Ten laetsten resolbeerden den Marquis Spinola in Septembet / den Zandt-hil / t'principael Boltwerck te bestoymen / maer de Spaengiaerden ende Italianen ontwilligh tot het stoymen verbindende / om het groot perijckel dat sp meer-mael beproeft hadden / resolbeerde hy de Hooghdupdtische te ghebruycken / haer seer groote Belooninghen toe-seggende: Ende hoewel daer Winnen van weder-zijden ghemaect waren / soo wilde hy nochtans niet gheweldt den Zandt-hil hebben: Volghende dit booz-neemen / dede hy daer op stoymen een deel Dupdtischen / van de Regimenten Biglia ende Barlaymont, ende alsoo de boozste al op gheworpen waren van de Winnen van die van de Stadt / ende dat sp daer ober waeren achter-waerds gheweerken / dreef hy ghelijcke-wel de andere aen / segghende / datter gheen Winnen meer waeren / die doen weder stoymende / gheen Winnen ofte Gessistentie en bonden / ende naemen alsoo den Zandt-hil inne / dies hy de Dupdtischen seer heerlijck beloonde ende vereerde: Dierghelijcke Macht ende Gheweldt / ghebruyckte hy meede op andere plaatsen / daer hy seer veel meede bozderde / ende de Stadt benautode: Die tot haere bescherminghe gheen beter bewaringhe en bonden / dan met sterke Opt-ballen / haer ghestadigh te quellen / ende dick-maels weder upt de ghewonnen Plaetsen te versaeghen.

Den Zandt-hil ingenomen.

Tegen dit verlies hadden de Belegerde van langher-handt hun boozsien / door hare kloecke Krijchs-konstige Meesters ofte Ingenieurs / (onder ander Raef Dexter, Enghelschman / die de Landen langhe ghediendt hadde) want achter de verlooren Boltwercken / Zandthil, Helmont, &c. maechten

1603. maechten sy eenen nieuwen Zandthil, ende Nieu Helmond: daer nae sneeden sy noch de Stadt ten halven af / al met flankierende bolwercken dwers de Stadt ober / ende achter dat / sneeden sy meer als een vierendeel van de Stadt af / aen de Geule ende nieuwe Haven / al met flankierende bolwerken / booz de leste retraicte / dat sy nova Troya, ofte nieu Troyen begosten te noemen / hoopende daer mede noch een wijle upt te houden / tot dat den tijdt wat anders boorzengende mocht.

Alsoo in dese leste af-snijdinge van Oostende, in het maechen van soo vele Bolwercken niet aerde ghenoech en was / om de selve wercken bequaemliken op te maechen naer behooren: wierdt by den Ingenieur / met Consendit van den Gouverneur / goet ende raetsaem ghebonden / datmen in het delven alle de begraven dooden / met ofte sonder kisten hoe sy ghebonden wierden / in de Wallen wederom inne bougen ende andermael begraven soude / ende dat sy van elck Lichaem dat sy verset hadden / extraordinaris souden ontfanghen tien stupers. Alsoo dat selfs de dooden gheen rust in haere rust-plaetsen en mochten hebben / maer de levende met haere houte ghepechte wapenen tegen haere ghemeene vyanden helpen bewaren. Welcke sacken soo ongheschoot ende breezende zijn / datmen dierghelijcke in gheene Beleggeringhen ghesien / ofte in eenighe Cronijcken ende Tijdt-Registeren gelessen heeft.

Maer alsoo alle dese wercken versch / nieu / ende van gheen vaste aerde opghemaecht en waren / en hebben sy het ghewelt van 't geschut soo wel niet konnen wederstaen: Te minder alsoo de belegghers nu alle haer gheschut op des Stads oude wallen ghebocht hadden / ende beschooten van daer de nieuwe: de belegerde deden diversche uptballen / de belegghers upt haer ghewonnen bolwercken uptsmijtende / ende hun gheschut vernagelende / de nieuwe mijnen bespijende / maer moesten weder met schade in de Stadt keeren. Hier toe soo ghebiel datter den 22 Augusti eenen grooten Zee-bloedt dooz den Nooyt-Westen windt / veel schaden beyde de partijen aen-deede: maer die van de Stadt leden de grootste ende meeste schade / ende wierden daer dooz gebzacht in groot perijckel.

Waarom de belegerde siende datse hier dooz in haer uiterste gebaer ende noodt ghekoomen waeren: te meer om dat den Zand-hil verlooren was ende

dat de belegghers minnerden nae de oude Stadt / omtrent de oude Kercke: by het welcke sy te breezen hadde / dat by de Hooghe ghetijden ofte bloeden met Nooyt-Westen winden wederomme / de Zee mochte groote inbreucke maechen / om dat de oude Stadt de beste beschuttinghe van der Stadt teghen de Zee was. Soo hebben den Gouverneur met alle de Hoof-Officiers den staedt ende ghelegentheyt / dooz expresse missiven de Ho. Mo. Staten Ghenerael ende den Prince Maurits daer van verwitticht / die doen ter tijdt tot Sluys vergadert waren: consulerende ofte sy noch langer het beleg van Oostende souden wederstaen / tot soo grooten kosten met perijckel van ten lesten ghedwonghen te worden / van of het booz haer ende den Staedt van het Landt niet profijtelijck en waer / datse tot een goet accoozt mochten koomen. Considerende dat sy nu mette Conqueste van Sluys ende de ander Stercken / eenen vasten voet in 't Graeffschap van Vlaenderen hadden / om daer mede de Oorloghe te houden in haer vyanden Landt / ende hun Vereenighde Landen daer van te bezijden: het welcke tot noch toe de oorzacken waren geweest / dat sy Oostende soo langhe bewaerdte ende ghelouden hadden: daer mede sy toch eben wel niet konden upt-rechten tot afbreuck van haeren Vyandt / om de menichbuldighe Schanzen ende Stercken daer de Stadt mede omset ende gebloqueert was: zijnde een plaetse daer de Certs-Partoghen souden luttel mede konnen uptrechten / ende wel lichtelijck weder te krijghen ware / soo sy Meester van de Zee konden blijen.

Dese ende dierghelijcke redenen meer by zijn Excellentie en de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael / wel overlept ende overwooghen zijnde / ende behindende dat die bestandt ende kondich waeren / hebben sy ghesamentliken / tot het overgheben der Stadt verstaen / ende hebben dooz Brieven den Gouverneur van Oostende, den Heere van Marquette, last ende oorlof ghegeven / sijn appointement te maken metten Marquis Spinola, Generael van het Legher van den Certs-Partoch / ende op het bozderlijckste te accorderen ende de Stadt ober te gheben: siende dat sy des Certs-Partoghs macht (booz Sluys) dien Winter niet te breezen hadden.

Achtervolgende desen last / heeft den Gouverneur Marquette, met synen Krijghs- Raedt (breezende dat de Zee met eenen storm-windt sijn compositie

in den

Oostende
verklepnde
zijnde werdt
nova Troya
ghenome.

De doode
lichamen
helpen Oostende
bewaren.

Die tot het
overgheben
accorderen.

Swartighden
ende Raet van
Oostende
de Generale
Staten o-
bergeonden.

1604. in den Winter het-ergeren mocht) goet ghebonden terstondt eenighe dinghen upt de Stadt wech te schepen: belasten de alle sijn schepen te laden met geschut/ amunitie ende overschot van victualie/ personen die de handelinghe mochten beswaren / als Predicanten, Ingenieurs, Overloopers ende Busschieters, die sy alsamen heeft doen vertrecken. Dit gheschiedt wesenende soo hebben sy daer na twee Capiteynen uytgesonden/ te woeten / Achthoven ende Gelder / om met den Marquis Spinola te handelen van weghen het overgheden van de Stadt Oostende: de welke in het Le-gheer ghekomen zijnde versochten dat van haerent weghen twee andere Ghecommitteerden in de Stadt tot Spelaers ghesonden mochten werden / waer inne den Marquis / (die mede de uptkomste deser belegeringheren hooschte verwachte) terstondt te vreden was / die twee Officiers inde Stadt gesonden heeft.

De Ghecommitteerden metten anderen in onderhandelinghe ghetreden wesenende / hebben sy naer vele ende innichvuldighe discouersen / voorslagghen / ende debatten ter weder-syden gheballen wesenende / epitelich gemaecht / geactoeerde ende gheslooten / de Stadt Oostende in handen van den Ertz-Partoghe te quitteren ende oer te gheben / op te naerboegende conditien ende articulen / die ten weder-syden onder-sepchent wierden.

Artikelen
van 't ober-
geuen van
Oostende/
den 20
Septembris
beslooren.

Eerst, dat de Kerckelicke personen sul-
len moghen uyt trecken, r'samen met
haer Goederen ende Meublen, in alle
vryheydt, sonder eenigh hinder ofte empe-
schement.

2 Item dat den Gouverneur, Colonellen
Capiteynen, ende alle het volck van Oor-
loghe, van wat qualiteyt ofte conditie dat
sy zijn, soo binnen als buyten inde Forten:
alsoock meede de Capiteynen van de sche-
pen van Oorloghe, met haer Officieren,
Schipperen, ende Soldaten, sullen mogen
vry ende onverhindert vertrecken, sonder
eenighsin hun lieden om eenigerley oorfaec-
ken, het ware omaen de zijde van hare
Hoocheden ghedient te hebben, oft ander-
sins te moghen arresteren ofte op te houden:
maer datse vry sullen moghen vertrecken
met alle de schepen gheladen ofte onghela-
den, na Vliissinghen, met haer Wapenen
vliegheende Vaendelen, slaende trommels,
brandende lonten, koogels in den mond,
met alle haer bagagien, ende soo de selve
niet ghenoech met schepen mochten verlen
zijn, omme de voorsayde bagagien ofte een-
ighe krancken te transporteren, haer tijdt
sal ghegundt worden de selve te moghen la-
ten koomen, als den windt ende de commo-
diteydt het selve sal toe-laten, welcke oock

weder vry ende vranck sullen mooghen 1604.
keeren.

3 Item, dat de gemelde Gouverneur,
Colonellen Capiteynen, ende Soldaten als
vooren, sal vry toegelaten worden met haer
te nemen inde voorsayde Schepen, vier stuc-
ken Artillerie sonder meer, welcke Schepen
oock sullen vertrecken als vooren. Wel
verstaende datse in gheente schepen, oft an-
dersins sullen moghen mede voeren meer als
de voorschreven vier stucken Artillerie, son-
der eenigh poeder: tot welcken eynde, ende
tot meerder verskertheuyt van sijne Hooc-
heydt, sal den Capiteyn Wijngaert, Lieute-
nant van de Artillerie, moghen daer of een-
ighe reveue doen, sonder nochtans te mo-
gen ontladen eenighe van de voorschreven
schepen, diemen sal vinden in de voorschre-
ven Havenen, tot welke conductie oock
vry ende onverhindert sullen moghen uyt
trecken den Generael van het gheschut,
mitsgaders de Edel-luyden, Conducteurs,
Canoniers Timmerluyden, Mineurs, Peer-
den, ende al het ghene daer omtrent toe-
behoort.

4. Item, dat alle Officieren ende Com-
missen, de welke handelinghen, ghehad
hebben vaneenighe rekeninghen ende beta-
linghen van Krijghs-lieden ende andere en-
tremisen, sullen mogen vry uyt-trecken met
hare meublen, goederen, wapenen ende
peerden, haren last aongaende.

5 Dat het selve oock sullen moghen doen
alle Commissarisen van de vivres, ende
andere Bewindt-hebbers van de Heeren
Staten,

6 Item, dat beyde de ghevanghene Ca-
piteynen Lamuskyon ende Gistelles, ende
voorts andere Officieren ende Soldaten ge-
vanghen zijnde, sullen vry ende vranck los
ghelaten worden: soo oock sullen alle ghe-
vanghene Capiteynen, Officieren ende Solda-
ten van sijne Hoogheydt, binnen deser Stadt
gevanghen gheweest zijnde, sonder randt-
loen vry ende vranck los ghelaten worden:
wel verstaende dat de ghevanghenen tot bey-
der zijden, ghehouden sullen wesen haer
lieder kosten te betalen.

7 Item, dat alle Borgheren, Soetelaers
ende andere, soo wel in dienst als geen dienst
zijnde, van ghelijcken sullen vry ende vranck
moghen vertrecken met haer wapenen, meu-
blen, schepen, ende al haer bagagie.

8 Dat den voorschreven Gouverneur, Co-
lonellen ende Capiteynen, sullen overlieve-
ren van desen daghe, in handen van de ghene
die de selve Marquis ordonneren sul, alle de
oude Stadt, mitsgaders de kleyne platte
forme, wesenende ten eynde van de selve Stadt,
ghenaemt Moyse tafele, mitsgaders vier
Ostagijs. tegens de welke den voorschre-
ven Gouverneur, Colonellen ende Capiteyn-
nen houden sullen de Ostagijs die sy alreets
hebben.

9 Ende sullen gehouden zijn alle de voor-
schreven Gouverneur, Colonellen, Capi-
teynen ende Soldaten, ende ander Officiers
als vooren, hen lieden te vertrecken over-
morgen, wesenende de 22 deser Maent, midts
dien dat heur onmogelick is door incommodi-
teydt van der Vloedt ende andersins, eer te
moghen vertrecken, ten ware datter eenighe

1604. ghesiecken ofte ghequetste waren, die sul-
len moghen volgen met de bagagie als
vooren.

10 Ende indien dat hun den windt onbe-
quaem ware voor de voorschreven Gouver-
neur, Colonellen, Capiteynen ende Sol-
daten, met alle andere om te vertrecken
ten selven daghe, sullen ghehouden wesen
te vertreckenelande, daer toe hun lieden
sullen ghegheven wesen om haer-lieder com-
moditeyt, de waghens die sy lieden daer toe
sullen van noode hebben.

11. Ende tot verseeckerling van haer per-
soonen ende schepen, soo sy deur het quaet
weder noch moesten ertelicke daghen blij-
ven, ende dat dese artickelen in het ghe-
heel ende onghewoone sullen ghehouden
ende achter volght worden, sullen van we-
gen hare Hoogheden hun lieden Otagiers
ghegheven worden, de welke in't vertreck
van de schepen sullen seeckerlick weder
ghesonden worden naer Oostende: soo
oock de Otagiers die van weghen den Gon-
verneur ende Colonellen aen hare Hooghe-
den ghegheven zijn. Sullen blijven tot ver-
seeckerheydt van de voorslede waghens, tot
haer lieder weder-komste, ende daer naer
seeckerlick wederomme ghesonden worden
naer Sluys. Actum den 20 September
Anno 1604.

Alus is dit notabel ende vermaerdt
Beleggh van Oostende ghe-eyndighet /
als het in 't gheheel drie jaren ende tach-
tentigh daghen belegherdt ende bestre-
den gheweest hadde: een Beleggh daer-
men soo langhe de weereldt staet / sal
van weten te spreken: ende ongelooffe-
lich schijnen hoorde de Naekomelingen
die de beschrijvinghe der selver sullen
hooren vertellen ofte leesen.

De Gue-
risonen van
de Staten
trecken up
de Stadt.

Het accoozt ghemaecht zijnde / heb-
ben die van Oostende de oude Stadt de
Beleggers / ingetrupmt / ende zijn de
belegerde ghetrocken in haer rerence-
menten / Nova Troya, tot den 22 Sep-
tembris: ende zijn als doen uptgetroc-
ken volgende het accoozt te lande / met
Ponten ende Booten over de Geule va-
rende: den Gouverneur Marquette,
de Colonellen ende Capiteynen met an-
dere Hoof-Officieren / zijn van den
Marquis Spinola ende andere des
Certs-Bartogs Oversten / tot een heer-
lich banquet ghenoodet / ter wijlen den
gheheelen hoop in slach-oydere haer tot
het verrecken bereydt heeft. Sp troc-
ken langhs den Zee-kant in dese oyden:
De Fransosen hadden den voortocht /
de Nederlanders het midden / de En-
gelsche ende Schotten den hindertocht:
in het gheheel sterck wesende borden de
drie duysent / wel ghewapent ende ge-
sondt volck: behalven die met schepen
vertrocken waren: sp boerden meede
vier stucken gheschuts nae Blancken-
bergh toe: ende zijn des anderdaeghs

des morghe in het Tegher ghehoor-
men / daer hun den Prince Maurits, met
alle de Graven ende Heeren vriendelich
ontfanghen hebben / ende met handt-
tastinge ende ontdecken hoofde wil-
lekom gheheten / dooz hun slach-oyde-
re ghereden / hun alle vriendelich be-
dacht dooz den trouwen dienst den
Landen ghedaen: ende hun tot ruste
quartier betwefen / metter tijdt zijn de
Capiteynen / Officieren ende kloethe
Soldaten ghebeordert tot officien ende
ander beloningen / naer dat sp met hare
kloekmoedige Daden verdienst hadden.

Ende wer-
den van sijn
Excellencie
seer vriende-
lichen out-
fangen.

Alle de Burgerije is mede vertroc-
ken / ende tot Sluys meest ghekoomen
metter wooninghe. Den Baillou van
Oostende werdt Baillou tot Sluys ghe-
maecht: in Oostende is geen volck ge-
bleven / van seer wepunge oude lieden.

Aldus Albertus meester gheworden van
Oostende, nae dat by drie jaren ende tach-
tentigh daghen daer voor ghelegghen ende
alle moghelicke middelen tot veroveringhe
dier Stadt gebruyckt ende angewent hadde.

Wat aengaet het ghetal der dooden /
die soo binnen der Stadt / als in des
Spanische Leger geweest zijn / ware on-
mogelich te schijnen.

Pompeius Iustianus schrijft, datter aen
des Koninx sijde doot ghebleven zijn, over
de vijftich duysent uyt-ghelesene Solda-
ten: Daer by voegende, dat het ghetal der
dooden soo binnen als buyten, belopen
soude wel tot honderdt ende veertich duy-
sendt Menschen, als men beneffens de Sol-
daten die door de Krijghs-wapenen omghe-
koomen zijn, meede reekenen soude alle
de Mannen, Vrouwen, Jonghers ende
Kinderen, die van koude, honger, kom-
mer, peste, ende andere kranckheden ge-
storven zijn, gheduyrende dit beleggh. Daer
is by een Hooch-Duytschen Edelman, die
voor Sluys doot ghebleven is in den dienst
van Alberto, ghavonden een memorie, daer
in hy aenghetekent hadde, datter voor
Oostende, gheduyrende dese belegheringe,
waren doot ghebleven.

Getal van
de dooden die
doot Oost-
ende gheble-
ven zijn.

- 7 Velt-Maerschalcken .
- 15 Colonellen.
- 19 Sergeant Majors.
- 165 Capiteynen.
- 322 Vaendragers,
- 1911 Sergeanten.
- 1166 Luyrenanten.
- 9166 Corporaels.
- 610 Lanspafaten.
- 54366 Soldaten.
- 6011 Maetrofen of Boofsgesellen.
- 1196 Vrouwen ende Kinderen.

Register
van gebiede
Officieren.

Maekende t' samen een ghetal van ses
en tseventich duysent neghen hondert ende
een en tseftich Persoonen.

¶ 3

Deft

1604.

Dese alle souden ghebleeben zijn van het beginsel der beleggeringhe tot den laetsten Julij 1604. want doe is dese Eedel ghebonden by den hoozberhaelden Edelman. In een Historie bande Nederlandtsche oorloghen ghebrucht binnen Brussel Anno 1609. staedt gheschreven / Datter aen des Koninx zijde zijn doot ghebleven, wel festich duysent Mannen, inden tijdt van neghen maenden, van den tijdt af te rekenen dat den Marquis Spinola het hoochste gebiet over het Leger voor Oostende ghehad heeft.

Getal der
dooden aen
weder. sijde.

Daer zijnder die schrijben / datter aen bebben zijden / gheduyrende dese beleggeringhe / ghebleeben zijn ober de honderdt ende twintigh duysent Menschen. Daerick achte datmen het seker ghetal niet weten en kan / insonderhepdt vander Staten volck: Want die inder stadt sieck ofte ghequetst wierden / zijn upt gheboert ende ober al in Hollandt / Zeelandt / ende andere Landen inde Gast-husen / ofte by haere vrienden ghebracht / sommighe zijn opghelomen / sommighe ghestorven / daer van niemant register heeft konnen houden.

Daer zijn gheduyrende dese beleggeringhe, tot vele ende verscheydene reysen, uyt ende in de Stadt van Oostende ghevaren, wel drie duysent Schepen, waer van datter omtrent hondert in den gront geschoren, ofte in handen van den Vyant geraeckt zijn.

Om welckers schade ende perijckels halben schier niemant gheschroomt ofte ghebreest heeft / Oostende te victualiere / sels Engelsche ende Fransosen.

Oostendegedooften / niet
verloren.

De Certs-Hartoghe Albertus, is met de Infante binnen Oostende ghekommen / na datter het Staten volck uptghetrocken was / ende hebben hooz hare ooghen ghesien / dat sy hooz al haer gelt / volck / arbeydt ende moeyte / niet anders gekreeghen en hadden / als eenen Dols-hoop / sant-bergh / ende ruine eener armen stadt / sae de graben der geener die de stadt haer soo langhe onthouden hadden. Sy hebben

ordze gegeven / dat de Kercke / ende eenighe husen / herbouwt / als oock dat de Stadts Wallen en Hoofden gherepareert ende versien souden worden / insonderhepdt teghen de kracht ende slach der Zee / die elcke repse drepchde datse de geheele Stadt soude opsloeken. Daer zijn oock upt verscheydene Landen / luyden van qualite ghekommen / om dese dze-mael afgesneden ende verklepnde stadt te sien / die met menschen bleyg en bloet soo gemest ende doozwepcht was.

Wie heeft opt ghehoort ofte ghelesen / dat een Stedeken gelegen op sijnes byants bodem / soo lange is beschermt geworzen teghen sulck eenen machtighen byant / die niet eenen boert Merde gekreeghen heeft / of sy en heeft hem veel menschen bloedts ghekost.

De Stadt Oostende is daer nae seer besocht gheweest van veel ende verscheyden menschen van alle staten / en vonden daer niet anders als eenen steenhoop ende Sandt-bergh / zijnde seer omghetwozen inde laetste begravinghen / wepnigh husen / maer wel hutten / ende luttel huyf-raets / veel amunitie / eenighe stucken geboochen ombrequaem geschut / met eenige mortieren ende dierghelijcke dinghen meer van klepnder waerden: Om de stadt weder wat te verbeteren ende op te bouwen / hebben de Certs-Hartogen deselve met vele Privilegien ende gratien begiftet ende versien: op datse daer dooz te meer menschen bewegen souden om daer binnen te komen wonen: Van daer is in het eerste jaer wepnich volck (om aldaer te wonen) gekomen / oock geen Schepen / noch Scheeps-baert ofte Disscherije.

Oostende
van alle
man besocht.

Daerbyen op dit gedenck-waerdigh beleg van Oostende / by den Hoogh-gheleerden Daniel Heynsius, mijn waerden vriendt ende goede bekende / eenige treffeliche Wercken ghemaecht zijn / soo hebbe ick niet willen na-laten / deselve alhier tot synder eeren (beneffens wepnich andere) in te voeghen / ende dit onghoozde Beleg daer mede te besluyten.

Dichten op
Oostendens
beleg.

Aenschout het kleyn Tooneel, het graf der vromer helden,
Die voor het Nederlandt, haer lijf te pande stelden,
Den dorren mollen hoop, besprenght met menschen blodt,
Bestreden van de pest, de vyandt en de vloedt,
Bevochten en bewaert van al de Elementen,
Vier, water, aerd, en locht: maer meest met Spaensche renten
En 't Indiaensche gout, daer Hollandt met verdrijft,
Den Spaenjaert uyt het landt, en selve meester blijft.
De weereldt wacht het endt, den hemel teldt de jaeren,
En siet het wonder aen. Daer eerst de wallen waren.

Is

1604. Is nu des vyandts macht. Den Spaenjaert komt gegaen
 In 't midden van de stadt, noch heeft hy daer niet aen.
 De menschen houden plaets, die dootd zijn en die leven,
 Self die verslaghen zijn, en willen 't noch niet geven,
 Sy stellen haer ter weer; want daer de aerde wijckt
 Daer wordt sy wederom met menschen vleesch gedijckt.
 Waer wilt de vyandt zijn? wat heeft hy toch begonnen?
 Oostende is hy quijt, al heeft hy 't al ghewonnen.
 Demenschen staen in 't sandt, hoe dat het komt of gaet,
 De stadt is langhe wech: de Vyandt komt te laet.

D. H.

't Beleggh van Oostende passiert Troyen ende Carthago.

O *Oostendens langh Beleggh, 't ghevelt aldaer bedreven,
 Met al de listigheyt, en mannelycke feyten:
 Soodanigh zijn, dat noch Troia, noch 't booch verheeven
 Carthago, met haer om d' eer sullen durven pleyten.*

Oostendens Beleggh is d' ondergangh der Krijghs-helden.

H *Ier eyndt de moorder-merckt, 's doods feest heeft een besluyt,
 De Spaenjaert heeft ghebraen den Harinck om den kuyt:
 Voor Dons en veel Seignors gebleven hier ter plecken,
 Krijght hy een plaets bestroyt met schulpen, puyn, en flecken:
 Voor menich schoon stuck goudts, ghetelt in 's werck-mans handt,
 Krijght hy onvruchtbaer houdt, ghebeydt in dorre sandt.*

Beschrijvinge van den Heyr-tocht der
 Hoogh-mogende Edele Heeren

STATEN GENERAAL,

Ghedaen door het Hartoghdome van Brabandt:
 onder het beleydt van den Prince

MAURITS van NASSAU,

In den Iare 1602.

Geduyrende de Be-
 legeringe der Stadt
 Oostende, soo en heb-
 ben de Ho. Hoog.
 Heeren Staten Ge-
 nerael met sijn Prin-
 celijke Excellentie an
 d' eene sijde / ende de
 Eerts-Hartoghe met de sijne aende
 andere sijde / niet leedigh gheseten:

maer aen weder-sijden oberleypdt ende
 geraetslaecht hoe dat sy den anderen ee-
 nigen afbreuck/hinder ende schade zou-
 de moghen aen-doen/ ende een hoochdeel
 af-sien. Tot dien eynde hebben beyde de
 Krijghs-boerende partijen / aen we-
 der-sijden in den Iare 1602 soo groote
 Welde-Legers te helde gebracht/ als in
 eenighe jaren te booren opt ghesien zijn
 gheweest.

Want

Groote toerustinghe ter Oorloghe aen weder-zyde.

Want behalven dat den Certs-Par-
togh Albertus, eenen treffelijken Lee-
gher hadde ende hieldt / om te conti-
nuereen de Beleegheringhe booz Oo-
stende, soo heeft hy noch daer-en-booz-
ben drie Regimenten Walen ende Boz-
gonjons doen lichten. Doch dit ginck
slappelijck boozt / by ghebreck van gelt /
ende de Regimenten van Tolly, ende
den Graefe van Embden, verlieden
meest: De Heere van S. Amour, Be-
houdt-soone van Champaign, hadde
last van vijf duysent Switsers aen te
neemen: Noch waerender aankoo-
mende vijf Regimenten Italiaenen:
De Regimenten van Achicourt, Bar-
laimont, Fresin, Granfen, Busquoy, ende
la Catrice, hadden last haer te verster-
ken. In somma daer wierdt vergae-
dert een Leegher van omtrent drie duys-
ent Ruyteren / ende vertien duysent
Doet-knechten. Daer Veldt-Ober-
ste van was Francisco de Mendoza,
Admirant van Arragon, die koxts te
vooren upt sijn Hollandtsche Ghebant-
kenisse ghehoomen was. Met al dit
Volck meynde den Wyandt erghens ee-
nen schaedelijcken in-bal te doen in de
Vereenighde Nederlanden. De Ce-
dele Hoogh-moogende Heeren Staten
der vereenighde Neder-landen / ende
sijn Princelijcke Excellentie / hebben
tot bescherminghe haeter goeder On-
der-saten / bebyrdinghe des Landts /
ende tot af-heeringhe van den Spaen-
schen Hooghmoedt / al goet tijdt groo-
te lichringhen van nieuwe Krijchs-
volck ghebaen / in Engelandt aen-
neemende drie duysent nieuwe Solda-
ten / ende noch drie duysent tot ver-
sterkinghe van de oude Regimenten /
doende van ghelijcken de Fransche Re-
gimenten verstercken / behalven noch
2400 nieuwe Hooghduytsche Ruyte-
ren onder den Graefe van Solms, ende
den Rhijn-Graefe: Oock wierdt al-
len Rijkmeesters ende Capiteyns be-
hopen haere Compagnien vol te maec-
ken. Daer is by de Edele Hoogh-
mooghende Heeren Staten / met sijn
Princelijcke Excellentie / ende d'ander
Krijchs-Obersten beraedt-slaeght /
wat men best tot dienst der Landen sou-
de beghinnen ende in't werck stellen:
Den meesten deel bonden goet ende
raedtsaem / datmen met dit gheweldi-
ghe Leegher soude booz Wyabandt in
Vlaenderen trecken / om Alberti Lee-
gher booz Oostende op te lichten / ende
boozts gheheel Wyabandt / Vlaende-
ren / Arrhops / Penegoutwe / etc. te
byandt-schatten / hoopende datmen
stracks eenen toe-bal eenigher Steden /

Resolutie
om een tocht
in Wyabandt
te doen.

die het Jock der Spaengiaerden al
booz beele Jaren moede gheweest wa-
ren / soude krijgen / ende datter een Re-
bolte in het gehele Spaensch-Nederlant
vallen soude: Oock hoopte men booz
desen Tocht te sullen verhinderen de
in-komste van de Italiaensche For-
sen / daer meede Spinola op koomende
wegh was. Sijn Excellentie Graef
Maurits en was tot desen Tocht niet
seer gheneegghen / Graef Wilhem Lode-
wijck van Nassauw, noch veel weyni-
gher / by-bzenghende beele swarighe-
den / die hy / als propheteerende / booz-
sepde / dat haer ontmoeten souden:
Doch de booznaemste / ende meest on-
der de Heeren Staten / bonden het
seer goet / ja noodtwendigh tot dienst
van de Landen / als insonderheyt
oock dede de Colonel Veer, die in En-
ghelandt treckende / Byieben van de
Koninginne meede byacht / daer in sy
verklaerde / dat sy deses Tocht pries /
ende goet vondt: De Konink van
Wyanchrijck betoonde oock / dat hem
dit wel behaegghde / dewelck de Reso-
lutie boozt-byreef / ende maecte dat
den Prince Maurits ende Graef Wilhem
ten laetsten meede stonden. De Reso-
lutie van in Wyabandt te trecken ghe-
noomen zijnde / heeft sijn Excellentie
met de Edele Hooghende Heeren
Staten / op alles goede ordere ghe-
stelt / als insonderheyt op de Virtua-
lie / byesende dat die haer eerst ont-
byrecken soude. Sy deden provisie
van Conne-meel / Aendels / Quer-
nen / Obens / Schuppen / Spaden /
Houtweelen / Byuggen: ende namen
meede wel drie duysent Waegghens /
die schier elck drie Paerden hadden.
Sy namen oock meede veel Backkers /
Wouwers / Smeeden / Metselaers /
Timmer-lieden / Sadel-maechers /
met een goet ghetal van Pioniers /
drie hondert Woodts-ghesellen / om het
Gheschut te regheeren / ende drie hon-
dert Byugghe-legghers / ende ses
honderdt tachtentigh Tocht-paerden /
om't Gheschut te trecken. Deses
gantsthen Heer-leegher is den seben-
tienden Junij ghemonstert tot Elken,
in het Eplandt van 's Graeben-weerd /
tot Panderen, ende daer omtrent: ende
is behonden sterck te zijn wel achtiën
duysent Man te voet / ende over de vijf
duysent Ruyteren / behalven het groot
ghetal van de Paerden der Bagagie-
wagghens / Waggenen ende Karren der
Soetelaers.

Dit Leeger is geheelijck / na het hou-
den van een al-ghemeynen Vast-ende
Wid-dagh / 't gehele Lant booz op den
negen-

Het Leger
begint te
marcheren.

negentienden ende twintichsten gehou-
den zijnde / den Rhijn ende Waal ober
twee brugghen (tot dien eynde ober de
selve Ribieren gheslaghen zijnde) ghe-
passeert na Nieuwmege, elcken Ruyter
ende Soldaet volghende de oydere van
den Prince / by hem hebbende een knap-
sack met probiande booz acht ofte tien
daghen: van Nieuwmege zijn sy ghe-
marcheert naer Moock, alwaer syn Ex-
cellentie als Generael Wilt-oberste van
desen leger / eenich volck ober de Wase
booz heen heeft doen passeeren den een-
en-twintichsten. Ende dien nacht met de
rest van het Leger albaer tot Moock ge-
rust hebbende / is den twee- en- twin-
richsten de Wase passerende sonder ee-
nich aenstoot / met het gehele Leger
gaen logheren tot kleyn Linden, met
hoornemen van met een manlich ende
dapper ghemoedt den byandt (die nu
sijne Italianen al hadde ontfangen) te
gaen soeken daer hy was / ende hem /
t'hoof te bieden om slaghteleveren / in-
dien men daer toe konde komen: ende
na t'herwerben van de verhoopte his-
torie de stadt van Oostende (die nu inde
elfde maent belegerd was) ontfet toe te
klingen: ofte soo sy tot den belotslaght
met bequamenlyck konde koemen / den
trotsigen byandt / die anders niet en
scheen te wenschen / dan dat hy syn Ex-
cellentie eens weder op synen boodem
mochte krygen / om den slaght van
Nieuwpoort, in Vlaenderen te revenge-
ren ende te wyken / synen ydelen roem
te beneemen ende den mont te stoppen:
ende daer naer yet anders nae ghele-
genheyt der saken tot des Lants wel-
daren booz te nemen.

Het gantsche Leger in Brabant we-
sende / hebben de Hoogh, Moogh,
Heeren Staten der Verenighde Lan-
den / een verklaringhe waeromme sy
dees tocht booghenoomen hadden in
Dyck ingegeven / die sy aen alle de
Provincien onder des Eerts- Harto-
gen gebiedt gesonden hebben: wesende
van den volgenden Inhoudt:

Want hijs
des Heeren
Staten om
de Contri-
butien.

Alsoo van weghen de Staten Generael
der Verenichde Nederlanden door
Godts ghenade, hulpe van de Potentaten
ende Princen, daer mede sy in verbont ende
vrientschappe ziju, ende goede devoiren
voor genomen is, in desen jare ernstelijck te
voorderen den welstandt der gemeene Ne-
derlanden, eenfamelijck de verlossinge der
selvigher van de Spaensche ende haerder Ad-
herenten tyrannie, ende midts dien recht
ende redenen verkeyscht, dat oock alle
Provincien, Steden, Dorpen, Gehuchten,
ende Inghesetenen der Nederlanden, die met
het Spaensche jock ver-overlast ende onder-
druckt werden, daer toe de handt bieden:

Soo worden ernstelijck voor de eerste ende
laetste mael verlocht ende vermaendt, de
Regeerders van N. N. om binnen drie da-
ghen nae de overleveringhe van desen, te
formieren in handen van den Commis van den
Ontfanger generael der Vereenigde Neder-
landen, in onse Leger wesende de somme van
N. N. op afcortinge van de gedragen, ende
noch te draghen consenten voor de bevrij-
dinghe der Nederlanden, ende sullen de
voorschreven Regeerders desen ghesien, in
de voorschreven onsen Legher senden twee
Gyselaers, voor de voorschreven betalin-
ghe, met last omme met onse Ghecommi-
teerde voorts te handelen, soo op een rede-
licke contritutie, als haer defentie voor o-
verval van deses zijden Soldaten, voor den
welcken desen sal strecken Sauvegarde ende
Paspoort, ofte sal by ghebreke van desen
nae te komen (tot onsen leet-wesen) met der
daet by oorlooghsche executie moeten ghe-
procedeert werden. Aldus ghedaen, ghere-
solveert ende ghearresteert ter vergaderin-
ghe van de voornemde Heeren Staten
Generael in 's Graven Haghe, den 7 Julij
1601, HERO van HORTINGA vidit,
onderteeckent C. AERSSSEN,

Ter het Leger begoft te marcheren/
hebben de Ho. Mo. Heeren Staten
Generael boven den booghenomde
Byandt brief een ander ghedruckten
Brief ingegheonden / aen alle de
Spaensche Nederlandtsche Provincien:
kijpende van woerde te woerde
als volcht.

Aen de Hoogh, ende Wel-gebooren, Eer-
weerdighe, Edele, Erensfeste, Hoogh-ge-
leerde, Wijse, Voorsemighe, seer discreet
Heere, goede Vrienden ende Naeghebueren,
de Prelaten, Princen, Graven, Heeren, E-
delen ende Steden van Brabant, Vlaende-
ren, Artoys, Henegouwe, Valenchijs,
Rijssel, Douay, Orchijs, Namen, Dor-
nick, Dormakische ende Mechelen, represen-
torende de Staten der Nederlanden, onder de
Spaensche oft Eerts-Hartoghen regeringhe,
ende aen den selven Heeren, te samen ende in
het bysonder.

WY en twijfelen niet, ofte uwe Ex-
cellentie E. W. ende L. zijn noch wel
indachtich de vriendelicke vermaningen tot
verscheyden tijden by ons aen den selven
ghedaen, streckende ten eynde uwe Excel-
lentie, E. W. ende L. eens rijpelic ghele-
ven souden te laten op het voort-nemen der
Spaengiaerden ende hare adherenten, vyan-
den van den Wel-standt, Rechten, Vryhe-
den, Goederen ende Persoonen der Neder-
landen, namentlick op haer Origineel ende
ghewortelt schadelick ende schandelick
voornemen, omme in het gemeen de Inge-
serenen der Nederlanden, van allen staten
ende qualiteyten, ten uyttesten te ruine-
ren. Ons en is niet onbekent (hoe wel't
selve voornemen aldaer niet min als alhier
ghe-

Wilt hande
ghewortelt
Provincien/
aen de Pro-
vincien van
d'ander sijde

gheloofte ende voor onwederfprekelick ghehouden wordt) dat nochtans eenighe van uwe Excellentie, E. W. ende L. eenfdeels door heure natuerlicke goethertigheyt, eenfdeels by perfuafien tot ghevoelen ghebrocht zijn. Dat door der Eerts-Hartoghen beleydt, en haere Hoogheeden prelatie, de faecken soudén moghen gherecht, ende in betere poincten ghebrocht worden: Maer aenghefien wy van her continuere des voornemens der Spaangiaerts ende hare Adherenten, tot ruine ende ondergangh der Nederlanden, ende omme de selve voor altyds het Spaenfohe jock te onderwerpen, ende over de goede ingheseten conſcientien, lichamen, Rechten, ende goederen naer haren ghevalle te heerschen, volkomene kennisſe hebben, ende dat 't selve doorden Eerts-Hartoghe niet onſal konnen gerecht worden, ſoo en hebben wy ons niet ſulcken ghevoelen niet konnen conformeren: Maer om uwe Excellentie, E. W. ende L. ende ons niet te precipiteren in eenen ſekeren geſtadighen ende irreparabilen ondergangh, midlydelick beter ghevonden, met een ſtand-vastigh ghepoet te continuere in de loffelijcke reſolutie, oorspronckelicken by de voornaemſte perſonagien ende lidmaten der ghemeene Nederlanden, van alle Staten ende conditien, ghenomen: ende ons vertronwende op de genadighe hulpe van Godt den Heere Almachtigh, op de favouren gunſten ende aſſiſtentien van de Koningen, Princen ende Republijcken, daer mede wy in vrientſchap ende alliantie zijn, eenſamenlick op de rechtveerdigheyt van onſe ſake, eene Godt ſalighe ghewenſchte uytkomſte der ſelver (voornemelick door uwe Excellentie E. W. ende L. tot doen, directie, ende inwendigh wijs beleydt in heuren ſtaet) niet gedult af te wachten, ende ten ſelven effekte ghewillichlick te draghen alle de ſwartigheden, perijckelen, koſten ende moeyten, die het hand-houden van eenen ſoo Goddelijcke, loffelijcke, eerlijcke, dienſtelijcke ende noodelijcke reſolutie vereyſcht: ſonder dat oock her ſpottelick, bedriegelick ende onweerdigh Transport der Nederlanden op hare Hoogheeden ghedaen, onbehoef, of minnermeer ſal konnen bewegen, tot enighe veranderinghe: hebbende ten ſelven reſpecte naer 't voorgeſeyde Transport, by onſe brieven ende mondelinghe communicatie met uwe Excellentie E. W. ende L. Ghecommitteerden ghehouden, verſocht, ende ſeer ernſtelicken vermaent, dat goede acht ghenomen soude worden op den ſtaet der Nederlanden van dier zijden, op 't beleydt van alle faecken van State ende oorloghe, ſoo binnen als buyten de Landen: Ende vertronwen, indien 't ſelve met ſuyvere ooghen ende onghepaſſioneerde ghemoederen, ingheſien ende wel bedacht worde, dat niemandt soude konnen oprechtelick oordeelen, ofte het voorgeſeyde bedriegelick transport, was onwederfprekelick ſtreckende tot eenen gewiſſen ondergangh der ghemeene Nederlanden, ende van alle ſtaten ende perſoonen inde ſelve. Uwe Excellentie E. W. ende L. ſien, hooren, verſtaen, ende ghevoelen, darellick 't ghehe-

aldaer paſſeert, ende konnen lichtelick afmeten wat voordere te paſſeren apparent is, ſulcx dat wy onnoodich achten daer van wijtloopich te ſchrijven. Alleenlick willen wy uwe Excellentie E. W. ende L. als noch ſeer vriendelick verſoeken, vermanen ende bidden, ernſtelick te letten op de loffelijcke reputatie die uwe Excellentie E. W. L. ende onſe Voorouders, van over vele honderdt jaren hebben verworven, ende tot onſen tijden ons tot een richtſaer naer ghelaten, van te weſen oprechte voorſtanders ende beſchermers, der vrije ende gherechtigheden, der Nederlanden in 't gemeen ende der Landſchappen, Leden, Steden ende Ingeſeten van dien in het particulier: ende te overdencken oft den inhoud van het voorgeſeyde aulende onweerdigh transport, ende de handelingen daer naer ghevolght, ende daghelijcx ghecontinuert, over een komen met de devoiren daer mede uwe Excellentie E. W. ende L. hare loffelijcke Huyſen, Staten, Poſterkeyten, ende ſonderlinghe den gheliefden Vaderlande verplicht zijn: Indien ja, (des wy egheentſins meynen) moenen wy den Heere Godt Almachtich bidden, uwe Excellentie E. W. ende L. te verlichten, ende met geſonder verſtant ende oordeel te begranadigen: maer indien uwe Excellentie E. W. ende L. oordeelen het voorgeſchreven pretenſie nulle transport (aldaer uyt noodt, ende om een quader te vernijden, aengegaen) oneerlick, bedriegelick ende den vroomen Nederlanders onſchanc-vlecke te zijn. Indien mede verſtaen wordt, dat der Spaangiaerts ende hare adherenten proceduren daer op ghevolght, ende tot noch toe, van quaet tot erger, ſoo in ſaken van State als Oorloghe ghecontinuert (ghelijck wy ons verſeekeret dat het beſte deel van uwe Excellentie E. W. ende L. doen) ruimeus ende onverzdraghelicken zijn, ende conſequentelick dat uwe Excellentie E. W. ende L. daer aen niet ghehouden en zijn, als die tegens het ghemeene beſte, ende der Nederlanden Rechten, Gherechtigheden ende Privilegien ſtrijden. Indien mede uwe Excellentie E. W. ende L. overdencken ende conſidereren, dat alle extremiteyten van geweld, interdiction van handelingen ende Commercien, meenen ende practiqueen, omme de Coninglike Majesteit van Engelandt, ende de Vereenichde Landen te verſtricken, hoe langher hoe klaerder aen den dach komen: ende hier alleen tot het voornemen te vergeefs zijn: maer gheheel contrarie operatie doen, dat de verradelicke aenſlaghen op Sweden ende Stercken, des Konings van Vranckrijck, groote oorſacken geven, om den eenen ofte anderen dach een haestigh revenge voor te nemen, dat de Boeckkens, ſameuſe Libellen ende Reſereynen, daer mede men den Konigh van Vranckrijck ende ſijne faecken, pooght onder de Gheimeyte havelick te maken, ende de Rechten van Succesſien tot de Kroonen van Vranckrijck ende Engelandt, in twijfel te brengen (niet dan ydele voorſtellen zijn, ende alleenelick tot irritatie van hare Majesteiten ſtrecken, ende dat te vergeefs ghetracht wordt oproer onder de Gemeente van de

Vereenichde Landen te maken, ter wijlen de selve, aenmerckende dat hare conditie (Godt lof) hondert-mael beter ende versekerder is, als van de Ghemeynte aen de Spaensche ofte hare Hoogheden zijde, ende dat sy (geen reden hebbende, om eenigh wantrouwen van hare wettelike Overheden ende hare actien te hebben) haer in ruste ende ghehoorsaem draghen: maer dat ter contrarie de Gemeynte aende Spaensche ofte Eerts-Hartoghen zijde (siende dat alle saken dagelijks verargerden, dat de autoriteyt van de Staten, Prelaten, Princen, Heeren, Edelen ende Steden der Landen in het ghenerael ende particulier) meer als oyt onder de voet, ende buyten alle respect ghebrocht is; jae dat alleenlick fundament ghemaectt word op de uyt-beemsche, met verwerpinghe ende verachtinghe van alle vroomde Landsaten: niet alleen inde belettinghe van de principale Steden ende Stercken, maer ghenoech gheneraelick in alles, uytghesondert datmen alleenlick proforma, in eenighe saecken yet schijnt te willen doen, dat sy (Meesters wordende) haest oock seckerlick souden naer-laten, dat de Landen ende inghesetenen niet alleen van neeringhe, welvaert, navigatie ende handelinghe, maer selfs de drie derde parten van de goede inghesetenen van de middelen (tot harer onderhoudt noodigh) berooft, de principale Steden tot Duyf-huysen gemaectt. de Dorpen ende platte Landen tot op den been van den volcke van oorloghe op gegeven, uyt-gheschat, ende het volck van oorloghe soo qualicken betaeltt wordt, dat de mynatie van de eene partije niet kan gheschildt wesen, oft men istwee andere gelijcke ende quader te verwachten, ende dat den laetsten gheschapen is, alles in eene sorgelike desperatie te vallen. Soo bidden wy uwe Excellentie, E. W. ende L. dat metter daedt by de handt ghenoomen mooghen worden die nootelicke remedien, ende namentlick soo veele te gelieven te effectueren. Dat het haer Hoogheden willen verstaen uyt de Nederlanden te vertrecken, om te verkrijghen eengerufter ende sekerder partage, als wanneer uwe Excellentie E. W. L. ende ons niet seer beswaerlick en sal wesen de Spaengiaerts ende andere vreemdelinghen hen te doen volghen, ende van het beste deel haerder adherenten, goede vrome Nederlanders te maken, ende of by eenighen hier teghen onvermogentheyt soude worden voor-geestelt, ende dat uwe Excellentien E. W. ende L. desen cours niet sekerlick en souden kunnen nemen noch ghebruycken, sullen de selve ghelieven ter contrarie te gelooven, dat indien uwe Excellentien E. W. ende L. voor ses Maenden, ons met soo veel middelen ende penninghen, willen byvallen als de helft van de oude ordinaris Quote van Brabant, Vlaenderen, Arthoys, Henegouwe, Valencijn, Rijssel, Douay, Orchies, Dornicksche, Dornick ende Mechelen, tegens 't ghene wy door Godes genadighe toelatinghe totte sake van de Oorloghe dit jaer geresolveert zijn te doen, ende de selve hen willen ten opzien van hare Hoogheden stil houden, ofte ons by-vallen,

't welck wy stellen tot uwe Excellentie E. W. ende L. keur, ende goetghelieven; dat de sake soo verre met Godts hulpe gebrocht sal worden, dat uwe Excellentien E. W. ende L. selfs sullen oordeelen het goet succes seer apparent te sullen wesen: Ende aengaende de versekertheit, daer mede vele goethartighe hun bekommeren, ende hun achterwaerts ende irresoluyt houden, uwe Excellentie E. W. ende L. sullen soo op de Regeringhe als Religie, sulcke ordre stellen ende houden, als uwe Excellentie E. W. ende L. best sullen vinden. Ende en hebben niet te bedencken, maer mogen de selve seker ende gherust zijn, dat by ons daer tegen niet ghedaen ofte voor-ghenoomen sal worden: uwe Excellentien E. W. ende L. oock versekerende, dat tot sulcken loffelicken, eerlick, dienstighen, ende noodighen sake uwe Excellentien E. W. L. ende ons geen appuy van de nagheburen Koninghen Princen ende Republiiquen en sal ghebreken: waer over wy uwe Excellentien E. W. ende L. noch-maels zijn vriendelick versoeckende, dat de selven alle passien, achterdencken, ende voorgaende mis-verstanden in verghetinghe willen stellen, ende desen voet met de teghenwoordighe occasie aennemende ende amplecteren: als wesende den rechten eenighen wegh, om de Nederlanden in haren ouden fleur, Rechten, ende welstandt, ende in ruste ende vrede te brengen, Sonder te letten op de nieuwe ghepretendeerde forcen, die niet anders als meerder verderf ende miserie sullen veroorsaken: Anderfins ende by ghebreke van dien, voorsien wy dat de schaden, ellenden ende miserien, gheschapen zijn grooter in desen te vallen, alsoyt te voeren, daer van wy voor alle de wereldt onschuldigh ghehouden willen wesen.

Hier meede bidden wy Godt den Heere Almachtigh: Hoogh ende Wel-ghebooren, Eerweerdighe, Edele, Erentseste, Eersame, Hoogh-gheleerde, Wijse, Voorsienige, seer discrete Heeren vrunden ende Nae-ghebueren, uwe Excellentien E. W. ende L. te inspireren het ghene tot der gemeene Nederlanden (ende der goeder Ingelesen van dien) wel-varen is streckende.

Uyt 's Graven-Hage den 7 Junij 1602. metter haest. Was geparagrapheert.

HERO VAN HOTTINGA UT.

Onder stont: uwe Excellentie E. W. ende L. goede Vrienden ende Nae-gebueren, de Staten generael der Vereenichde Nederlanden.

Ter Ordonnantie van de selve geteeckent,
C. AERSSENS.

Maec dat nu alles wat men tot desen tocht noodigh achte / met grooer neerstigheyt ende sooghbuldighheyt was geprepareert: ende sijne Excellentie om de selve in alle hoopvallende saken ghebuerende

rende den tocht te assisteren/ upt de vergaderinghe van den Heeren Staten Generael ende Raden van Staten toegebocht waren/ upt Hollandt, de Heeren Gerard Coorn Burgermeester tot Alckmaer, upt Zeelandt, Albertus Ioachimi Baedt ende Pensionaris ter Goes, van Utrecht Joncker Gerardt van Renesse Heere vander Aa, upt Vrieslandt Joncker Iulius van Eyssinga, ende upt Over- Yssel, Otto Roeck: heeft zijn Excellentie inden name des Heeren/ sijne reyse met het gheheele Leger aenghevanghen ende begonnen: Verdelende sijn Legher in drie afghesonderde Troupen/ onder drie Generale Lepders ofte Ghebieders: De eerste/ zijnde de troupe van sijne Excellentie ghelept by den Graef Ernst van Nassau, die ordinaris in het gints-waerdt trecken ghehouden heeft/ de sijncker zijde: De tweede wiert ghelept doot Graef Willem van Nassau, Stadt-houder van Vrieslandt ende Groeninghen, by sich hebbende sijn Excellentie boeder/ Graef Hendrick van Nassau, die ordinaris in't midden marcheerte. De derde wiert ghelept by den Ridder Veer Generael van de Enghelsche Regimenten/ die ghehouden heeft de rechte zijde: pder troupe was verdeelt met sijn Avant-guarde/ Battalie ende Arriere guarde. De Caballerie wierde gelept doot den Graef Lodewijck van Nassau, Generael van de Caballerie/ by sich hebbende Mi Lordt Gray, is oock verdept in drie hoopen/ eicke hoop ghebocht by hare troupe boervolcks. De wagenen ende karren waren meede alsoo verdept in drie/ uptghenomen de Artillerie/ zijnde twaelf halbe Canons/ ende drie klepne veldt-stuckens/ die meest ghehouden zijn onder de troupe van sijne Excellentie ghelijck oock de personen van Graef Lodewijck ende Mi Lord Gray, die sich oock meest omtrent den persoon van sijne Excellentie hebben gehouden.

Elcken Obersten van eenighe der Troupen was ordere ende last by gheschifte gegheben/ hoe wijs sy van malhanderen trecken/ ende waer sy logeren souden.

Het Legher den seven-en-twintichsten Junij van kleyn Linden opgebzoken zijnde/ is alsoo in dese ordere van drie troupen/ die haer altydt niet achter maer neffens ende ter zijden malhanderen gehouden hebben/ inde distantie somtijds van een halbe ure gaens/ somtijds minder/ somtijds meerder ghemarcheert/ ende is dien dach ghelogeert tot Sambeek, Mullen ende Oploo.

Den hier-en-twintichsten Bleyterwijk, Meerle ende Venroy. Den 25 tot Baecken omtrent Venloo, Brey ende Zevenum. Den 26 tot Buggenum, by Remunde, Baxen ende Heylhuysen. Den 27 tot Aldeneyck by Maleyc, Gestinghen ende Ophoven. De Leser sal verstaen dat altyds de eerste ghenomeneerde plaetse/ betreect het logijs van de troupe van sijn Excellentie/ de tweede van Graef Willem, de derde van den Generael Veer.

Den 28/ 29/ 30 Junij ende den eersten Julij/ is den gheheelen Legher stil blyven ligghen in de voornoemde plaetsen/ richtende molens om te malen/ ende marchende obens om te haken: halende upt de Stadt van Maseyck doot ghereet gelt/ sulcke provisien als van te booren aldaer bestelt waren/ het welk niet veel te beduyden was/ alsoo sy maer vier daghen tyds hadden om sulc gereet te maeken. Den tweeden Julij is het Legher in deselve ordere als booren ghemarcheert ende ghelogeert tot Leut ende daer omtrent. Den derde (latende Maestricht aen de sijncke hant) tot Gellick, Moperdinghen ende Eygenbissen.

Den 4 tot 'gHeeren-Elderen, Heins, ende Tongherboos omtrent Tongheren. Den 5 stil ghelegghen om upt de Stadt van Tongeren eenighe provisien om te doen. Den 6 tot Gelmen, Hopperdingen ende Rijckel, by S. Truyden. Den 7 zijn alle de troupen dicht by malhanderen ghelogeert gheweest/ tot Halmale by S. Truyen.

Alsoo nu de Gerts-Portoghe/ sijnen Leger onder het beleydt van den Admirante van Arragon, by een versamelt hadde/ boven de Stadt Thienen/ in een plaetse ghenamnt Hackelduyvel, alwaer by sich vast begraven hadde met wallen ende volwercken/ wel beset met grof gheschut.

Is sijne Excellentie op den 8 Julij met een groot deel kirchys-bolck te voet ende te peerde (de reste latende ghereedt in wapenen met de waggheuen ende bagagie tot Halmale doot) mede nemende drie veldt-stuckens/ ghetogen ober het Rivierken Dormale ghenamnt/ doot een Doop/ Naerlandt gheheeten/ ghelegghen in Wybandt/ latende de Stadt Leuven aen de rechte zijde/ tot in 'e ghesichte van het Legher des Spandys/ sendende eenighe Ruyteren tot by het Rivierken de Gere ghenamnt/ niet wijs van des Spandys Legher/ om te sien sijne contentarie/ ende oft daer apparence was hem upt sijn dootdeel te loeken/ ende tot eenen veldt-flagh te bijnghen:

Derde inghe
van der
Staten Le-
der.

Op watwij-
se het Leger
gemarcheert
heeft.

Het Legher
lept by ma-
seych stak.

Des doot-
tochts Leger
beschant in
eygen land
by sijn Ex-
cellentie de
tocht.

ghen: Dan alsoo de Spandt sich niet en repte / maer gheheel stille hieldt / sonder eenighe apparentie van torten slaghe te sullen komen / is sijne Excellentie naer dat hy sich een wijle tijds / op sekerre hooghten hadde stille gheschouwen met al sijn volck in Slachorden staende / den byant vertroont hadde / wederomme ghekeert in den Leger tot Halmale: alwaer hy noch den neghenden is stil ghebleven / sonder dat den byandt sich in 't minste gerept heeft: ende alsoo daer ghene ghelehenheyt en was langhe te blijven ligghen / overmits de Leeftocht daer seer schaers te bekomen ware / ende datse up de Lupische Steden nau broodt om gelt en konden krijgen: siende sijnen Byant soo sterck beschant oock seer sterck van volck ende dat hy tot vermeerderingh van sijn Leger / een goeden hoop Italianen verkreegghen hadde / alsoo dat hy nu wel 20 duysent man sterck was: beneffens 18 Strucken gheschuts / ende dat hy in sijn eyghen landt / op sijn boordeel beschant lach: soo heeft sijn Excellentie ghenootsaecht gheweest / resolutie te nemen omme van daer te vertrecken. Daer toe hy te eerder betwecht wierde als hy overlepte: de swarigheden die opten doortocht te verwachten waren: de quade wegen: de kosten van het groot ghetal der wagenen / ende de groote moeyten omme een bequamen wech boor de selve t'elken te bereyden.

De Lupische Steden bonden. sy traegh in het broodt-backen boor haer gheldt / jaer der menschen ende preeden waren soo vele / datmen geen boeder tot alle behoeften vinden konde: mede soo en was den Koren-Sogst noch in 14 daghen daer niet reede: ende wat secrete aenflaghen hun saelgeerden / is noch niet in 't licht ghekomen: sy waren te spade aenghekoomen / om de by een-komste van de Italianen metten Admirante te beletten / ende die te slaen: Waeromme sy besloten eenige stadt van importantie te belegghen / eenighe Antwerpen boorlaende / daer toe beelderhande noordijst noch ongherede was. Ten lesten resolbeerden se te keeren / ende de stadt Grave te beleggen / wesen de doe de bequaemste plaetse ende daer

des Admirantes Leger te verwachten.

Daeromme is sijne Excellentie des anderen daeghs / te weten den tienden in dese ordje als hooren / te weeten / in dyp troupen verdeelt / van daer op ghetoghen nae Alken ende daer omtrent / zijnde de hitte des selven daeghs soo onlijdelich / datter heertich Soldaten (hoe wel de dagtreffe niet groot en was) onderweghen van de hitte verfmacht ende doodt ghebleven zijn: vele zijn machteloos op den wegh blijven leggen / die des nachts in de koude wederom by het Leger gekomen zijn.

Den elfden continueerde de boorscheyden hitte: derhalven sijne Excellentie dien dagh stil is blijven ligghen. Den twaelfden is het Legher gaen laggen op de Pepde boor de stadt Hasselt.

Den dertienden tot Helcheren, den heertenden tot Lille. Den vijftienden tot Heese, van waer sijne Excellentie boor een Trompetter de Soldaten des Spandes ligghende tot Eindhoven, gecommandeert heeft te vertrecken / als oock gheschiet is.

Den sestienden is het Legher ghelogeert boor Helmont ende Sciphout, ende alsoo het Garnison des Spandes / leggende op het Slot tot Helmont, wegherde te vertrecken / heeft sijne Excellentie daer op ghedaen een volck van ses halve kanons / daer op sy stracks haer apointement ghemaecht hebben / ende vertrocken zijn.

Helmont volgende de beschijvinghe van L. Guiccardin, is ghelegen aen een kleyn Sibierken Ade ghenoomt / omtrent drie mijlen van Eyndoven: het heeft een schoon Casteel daer op een van het Edele huys van Cortenback, sijn Hof is houdende / ende daeromme genoemt werdt de Heer van Helmont.

Den 17 is het Legher ghekomen tot Uden. Den 18 tot Cassel, Eftoren, Reken ende Welp, ende ten laetsten boor de stadt Grave. Welcke boor 3. Cocht ende Leger-plaetsen / van daghe tot daghe gheschiedt zijnde / men perfectelicken in de byghende Caerte sien kan. Sijn Excell. alsoo boor de Grave gekoomen zijnde / heeft de selve belegerd / ende gewonnen ghelijck in de volgende Beschijvinge / verhaelt sal worden.

Sijn Excellencie vertrekt weder upt Spabant.

De boorscheyden Helmont.

En hoort boor de Grave.

Beleggh ende overwinninge der Stadt G R A V E.

Geleghen in den Lande van *Cuyck*.

Geschiedt in den Jaere 1602.

Bestuys-
ge der Stadt
Grave.

Achtervolghende het beslapdt van de Hoogh-Mooghende Heeren Staten Generael der vereenichde Provincien: genomen upt de veranderinghen ende beletselen van haer voorszegenomen Tocht in Brabandt ghedaen / als wy hier vooz verhaelt hebben / soo is den Prince Maurits van Nassau, met sijn gheheelen Legher ghekoomen vooz de Stadt Grave, zijnde de Hoofstadt van het Landt van Cuyck, op de Maese in Brabandt gheleghen aen de sincher sijde der selver riviere / twee mijliens van Ravesteijn ende vier grote van 's Hertoghen Bosche, eertijds onder Gelder gheweest / maer daer naer onder Brabandt ghekoomen: ende wierdt Maximiliaen van Egmond, Grahe van Buren verpand. Den Prince Willem van Orangien, Hoogh-loffel, memorie / die sijn eenige dochter troude / heeft die voorsz gekocht met alle de toebehoorten / ende heeft die also eenen tijdt langh beseten. Dan naer de Pacificatie van Gent, de Stadt Grave in den jaere 1586 van den Prince van Parma beleghert zijnde / wierdt hem die slechtelick overghegheven van den Heere van Hemert, die daeromme vooz last van den Grave van Leycester, gheschaft wierde met het verlies van sijn hooft: Daer nae is die Stadt (seer sterck van gheleghentheyt) noch veel stercker ghemaecht / met Bolwerken / Stabelijns ende Contre-scharpen / zijnde eene van de sterckste in Nederlaend: daer was vooz Gouverneur gestelt by den Prince van Parma, Antonio Gonzales Spaengiaert: maer soo daer beleggh ghebreest wierdt / begaf hem mede daer binnen Don Iuigo Dotaiola, een ervaren Crighs-man met eenigh volck / meest Italiaenen ende

Spaengiaerden / ende eenighe Daendelen Hoogh-Duytschen / onder Paulus Gallays, upt Tyrol, Lieutenant van den Colonel Tyssingh, te samen wel 1500 mannen sterck wesende / behalven de Bozgers / die midts den oberlast van 't garnison / boven drie ofte vierhondert niet sterck en waren: de Stadt was van als wel versien / van geschut / adminitrie ende victuaille.

Sijn Excellentie vooz de Stadt Grave den achtienden Julij ghekomen zijnde / heeft den 19 sijn quartieren gheordonneert in deser voegen: den Prince Mauritz sloegh hem neder in 't Oosten van de Stadt aen de Maese-kant / alwaer een Brugge ober de Maese gemaeckt wiert / 230 treden langh. Graef Willem van Nassau, lagh aen de Zuidt-zijde der Stadt: ende d' Engelsche onder den Generael Veer aen de West-zijde / alwaer noch een brugge ober de Maese geslagen wierdt: sijn Excellentie sijn Legher neder geslaghen hebbende / quamen aldaer in grooten overbloet veelderhande schepen upt Hollandt / met alderhande goet ende victualie / tot het belegheren van noode wesende.

Den twee- en twintighsten hebben des Opandrs Soldaten / van selsf het huyt te Watenburch verlaten. Die van de Stadt Grave hadden een fort leggende ober de Maese / aen de Noordt-zijde der Stadt: daer van de Soldaten (naer dat sijn Excellentie 318 schooten met grof kanon daer op gheschooten hadde) inder nacht opten 22 Julij in de Stadt ghetrocken ende onbeschaecht ghekoomen sijn. Den Prince sulcks verstaende / heeft het selve fort terstont doen innemen / met Garnison beset / ende tegen de Stadt ghescherckt.

Dan / alsoo middeler tijdt d' eene tijdinghe op d' ander quam dat d' Admirante van Arragon, met sijn Legher / sterck ober de twintigh duysent man te voet ende te peerde / van bupien Thienen op ghebroocken zijnde / quam sac-

De ende op
wat tijde de
Grave beleghert
wierde
by den Prince

Den Admirant
komt
mede
door
de
Graf.

De
gheboort
van
sijn
Excellentie.

ken nae het Landt van Luyck, ende
van daer naer Ruermunde ende Venloo
in meeninghe der Stadt Grave by het
een oft het ander middel te ontfetten /
is sijne Excellentie meestendeel besigh
gheweest met de Legher van bapten
wel te verscherken: bysonder teghen
die zijde daer de meeste apparencie
was dat de Spandt soude moghen
aenkommen / 't welck was 't quartier
van sijn Excellentie. Daeromme sijn
Excellentie alle advenanten wel heeft
voorzien. Ende alsoo den doekel ende
ommelooop van het gheheelen Legher
rondom de Stadt / aen d' een ende d'
ander zijde van de Maas seer groot
ende hoght was / eens-deels om de mo-
rasschen tusschen beiden woonende /
ander-deels om sekerere hoachten te
winnen / die niet en vonden bapten
ghelaten / obernids het voogdeel dat
de Spandt van bapten aenkomende /
daer mede hadde kunnen winnen: is
den selvenommelooop rondom wel be-
graven gheweest / ende met bedouwen
(die rusten de tsestigh ende tsebetenigh
in ghesack waren) / Popen ende Pa-
tissaden doozien: daer sijn oock teghen
de voornaemste advenanten van daer
den Spandt albaer begunstelic tot mee-
sten voogdeel / ende tot hinder van het
Legher konde aenkommen batterijen
ghemaecht / ende artillerie daer op
geset / neffens verschepten vierbaer-
kens / daer dooz de Quartieren in ghe-
balle van alarm by nacht malhande-
ren konden waerschoonen: met wel-
ke werken (die vele ende groot waren)
den tijdt meest is ghepasseert van den
sep-en-twintighsten Julij af tot den
derden Augusti toe / op welken dagh
teghen den avond (nae ghedane mon-
steringhe ende af-danchinghe van ee-
nige wagens ende reek-perden) de
approches aengehangen sijn geweest.

Den Admirant daer-en-tusschen is
met sijn Legher omtrent Venloo, stil
blijven ligghen / sich ghelatende als
of hy ober de Maas hadde willen ruc-
ken / ende de Stadt Rijnberck belegeren:
om dooz dien middel sijne Excellentie
van de Stadt Grave te trecken. Daer
teghen sijne Excellentie in alle gheballe
by tijts heeft willen voorzien / na Rijn-
berck schickende sijn Hebe Graef Ernst
van Nassau, met seften Compagnien
voetvolck. 't Welck den Admirant ghe-
waer ghetwozden zijnde / 't zij dat hy
daer dooz sijn besein van naer Rijn-
berck te gaan verandert / ende van
ander beraedt ghetwozden is / of om
andere sofsaeken / is den vierde Au-
gusti van omtrent Venloo begannen op

teykenen / ende waer naerder gekomen:
marcherende seer langh-saem ende met
kleine dagh reysen / soo dat hy op den
negenden binnen het steden Gennep,
toebehoorende den Doost van Cleve)
ghelaten is / waer in hy eenigh volck
ghelept heeft.

Op den tienden is hy komen legeren
tot groot Linden, een half upren gaens
van het quartier van sijne Excellentie /
alwaer hy Legher gheslaghen heeft /
den selven upstreckende tot aen de
Maas / slaende een brugge ober de
Maas / streckende van sijn Legher
tot aen het baps te Heumen, 't welck
hy inghenomen ende ghescherkt heeft:
hebbende woorts sijn Legher van bo-
ren ghetrecheert ende beset met ee-
nige stucken geschuts.

De Garnisoenen van de Stadt Gra-
ve hebben oock alantert eenighe upt-
ballen ghebaen op de approchen: inden
eersten aenhangh deser belegheringhe
seer slapelich / maer nae dat sy haer
scouts in 't gesicht hadden / heftelich /
bysonder op den vertienden des mo-
gens inden dagheraet / nae datse een
wper-recken ghetocht hadden / soo
dannen meynde dat den Spandt daer
op mede een aendal op het Legher sou-
de droep / waeren is niet naer ghevolcht:
zijnde de Spandt sonder merchelike scha-
de van het volck sijn Excellentie ende
met verlies van de sijn / doornelich we-
der in de Stadt getzeken.

Den vijftienden ghelijet sich de Sp-
andt wederomme / als of hy het Legher
hadde willen aenballeen / daer ober die
van de Stadt oock eenen furienfen upt-
bal deden op het Enghelesche quartier:
maer den Spandt (is met verlies van
een Engelschen Capitayn / van onsen
zijde) weder ingezeken en anders niet
ghevolcht. Middelet-tijdt hebben sich
bele soldaten van den Spandt (byson-
der Italianen) van daghe te daghe
met grooter menichheit aen sijn Excel-
lentie overghegheert / in enckel ae-
moede / so sy seiden: ende alsoo de
felke waerel als hy waren monde ver-
klaerden ende oock hanevren eenighe
apparacie sijn te wesen / dat den
Spandt sijn gheschut naerder gebracht
hebbende / in 't quartier van sijne Excel-
lentie groote schade meynde te doen met
schieten / om te sien of hy het selve sou-
de kunnen doornelogen / sijn hiet en-
de daer dooz de principaelste loggier en
tenten / bysonder achter het Loggier van
sijne Excellentie verschepten troosten
ghemaecht / omme de selve schade daer
mede te woornemen.

Daer twintichsten des nachts heeft de
Spandt

Den Admirant
komt
naer de gra-
ve om te
ontfetten.

Den Admirant
komt
aan te ghy-
pen.

bypandt eenighe scheuten ghedaen van verre / soo op de byugghe legghende ober de Maese aen 't quartier van sijne Excellentie als in 't Quartier selfs / quetsende een persoon ofte twee / ende stracks daer aen op-breeckende / is met sijn volck / by hun hebbende verschepten ladders / deelen / plancken / spanden / schuppen / ende andere gereedschap / ghehoomen tot aen de trencheen des Legers tusschen twee steden / ligghende ongheweert te middeweghe tusschen de quartierren van sijne Excellentie ende van Grafe Willem van Nassau, in meeninghe soo het schein aldaer / bermids de ghelegghentheyt van de plaetse / dooz te breecken / ende alsoo een alarm ghemaect hebbende / te sien of hy die van de Stadt eenighe verberchinghe van volck / hadde konnen toezinghen : maer vermerckende dat sijne Excellentie op sijn hoede / ende niet alle het volck in wapenen was / is subijtelich ende met groote byese / sonder yet te attenteren / weder te rugge ghetrocken / latende eenighe ladders / deelen / ende ander gereedschap onder weghe ligghen / 't welck terstont by den onsen gehaelt ende in 't quartier ghebracht is.

Den Advocaat pooght sijn Excell. te berdyffen maer te ver-gheefs.

Bestrekt in stilghyde.

Desen aenslagh alsoo gheselgeert zijnde / is de Advocaat tusschen den twee- en-twintichsten ende drie- en-twintichsten des nachts / sonder trommel ofte trompette te roeren / met sijn gheheelen Legher te rugge ghemarcheert naer Cuyck, 't welck sijne Excellentie op den drie- en-twintichsten des morgens vroegh ghewaer gewordden zijnde / hadde hem goerne terstont na gejaeght / maer is daer inne eenighen tijdt dooz eenen seer dichten nebel verhindert gheweest / onder het faveur van de welcke de byant (die seer spoede) sich soo verre wooghemacht heeft / dat sijne Excellentie die sich na het vertreck van den nebel / niet eenigh volck op het verholghen des byants begheven hadde / siende dat niet het verholghen niet opt te rechte en was / terstont weder om ghekeert is.

Byggende na Berck te gaen.

De byant aldus vertrocken zijnde / nemnde den wegh dien hy ghehoomen was / te weten de Maese op / is weder een ghemacht ghegaen dat hy wilde naer Rijn-berck : daer ober Grafe Ernst (die ter aankomste van den byant omtrent Grave op 't wooschijden sijner Excellentie weder te rugge ghehoomen was) ten tweede-mael naer Rijnberck gheschicht is gheweest : hoe wel van de belegheringhe der selver Stadt niet ghevolghet is / blyvende

den byant liggen gelijk booren omtrent de Stadt Venlo, prattiserende Garuisonen daer in te byngen / 't welck sy eenighe tijdt langh ghewegert hadden / obermits / de moetwilligheyt ende ongheregelgheden / die des byants soldaten gewoonlick zijn te plegen in plaetsen daer sy meester zijn.

Op den negende Septembrys zijn de gecommiteerden van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael : die ghecommiteert waren omme haer in het Legher dooz de Grafe / by sijn Excellentie te verhoeghen / ende met haer advies in alle woosballende saecken te helpen raden ende adviseren / upt den Daghe vertrocken / ende den elfden der selver aldaer ghearriveert. De Heeren die ghecommiteert waren zijn dese volghende / Jonckheer Johan van Renesse Heere tot Wulp, Jonckheer Johan van Oldenbarnevelt, Heer van den Tempel ; Cornelis Frans Wittes Burgemeester tot Dordrecht ; Arent Meynertz Burgemeester tot Haerlem : Jacob van der Dussen Burgemeester tot Delf : Gerard Kegeligh Burgemeester ter Goude : Barthold van Vloswijk Burgemeester tot Rotterdam : Claes Jacob Symonisz Burgemeester tot Hoorn : Jacob Coorn Burgemeester van Alkmaer : Albertus Ioachimi upt Zeelant, D' Heer Hottinga upt Vrieslant : Doctor Schert van Over-Yssel : Jonckheer Johan Reyngers, ten Post, van de Stadt Grbeningen ende Ommelabden, Cornelis Aerssen Orefstier. Ende upt den Daet van Bratt / Jacob Boelers van Amsterdam, Ferdinand Alleman upt Zeelandt, Ecko Everts Boners upt Vrieslant, Lanwijck van Over-Yssel, Ioris de Bick Tre-saurier / Christiaen Huyghens Secretaris.

Enighe gecommiteerden hooven by sijn Excell. in 't legheer.

Ende den 24 dito / zijn daer by ghehoomen Jonckheer Diedrick Bommel upt Gelder-Landt ende Egbertus Alberda van Groeningen.

Maer het vertreck des byants zijn de appoehster Stadt-waert van allen zijden dapper ghevoert : soo dat het kuyten-werck ofte contreschep re-sonderende op het quartier van sijne Excellentie eerst / ende daer naer een kleyn bolwerck daer aen leggende aen de selve zijde / een deels dooz galerien ober de grachten ghemaect / ander deels dooz sapperen ende muren / ten deels inghenoomen / ten deels van den byant verlaten zijnde / ons volck ghehoomen is mette sappe tot booven aen het principaelste bolwerck : liggende ghemeyn met de Stadts Wallen / die de haven der Stadt bedeckt / ende met

Den Enn appoehster zijnde tot in de stadts wallen.

met eenen punt van blautwe steenen
opsteeckt tot in de Mase.

Aen de zijde van Graef Willem wa-
ren de galerien al ghebracht tot over
de helft van de principaelste gracht der
Stadt: ende de Enghelesche waren
aen haer zijde ghehooven tot aen het
werck dat de Spandt aen die zijde had-
de / tot bescherminghe van de Dofdane:
zijnde op het point van 't selve werck/
mennden het selve te ober-ballen ende
sich also meester te maechen van de prin-
cipaelste grachte: 't Welck die van
binnen bemerkende / ende siende dat
haer secours ghesailleert zijnde / geen
ander wooz- handen en was: hebben
het alder- uiterste niet willen ver-
wachten: maer resolveerden aen sijn
Excellentie een goet accoot te verfoet-
ken: volghende dit beslupt / hebben
30 op den achtenden een Trommel-
slagher upt ghesonden in het Legher /
verfoetkende appointement / waer
op de Ostagiers ten weder zijden upt
ende in ghesonden zijnde / het accoot
ten laetsten gheslooten ende ghear-
steert is den negentienden / op dese vol-
gende wijs:

Verfoeten
die van de
Grave te
parlemente-
ren ende ac-
coorderen op
dese volgen-
de articulen.

Articulen
op 't overge-
ben van de
Grave.

Erstelick dat den Gouverneur, Capitey-
nen, Officieren ende Soldaten, soo te
voet als te paerde, met alle de siecken daer
onder ghetelt, uyt de Stadt sullen vertre-
cken, met hunne paerden, wapenen, huyf-
raet ende bagagien, vliegheende Vaendels,
slaende Trommels, brandendelonten, ende
koghels in den mond.

2 Ende om dat sy des te bequamelicker
souden moghen vervoeren hun bagagien,
siecken ende ghequetsten, sijne Excellentie
sal hun doen hebben 150 waghens van hier
tot Dieft.

3 Dat sy alhier sullen laten twee Capi-
teynen als Gyselaers, tot verskeringhe
van de voorz waghens, peerden, ende
waghen-lieden, tot hun wederkomste.

4 Dat sijn Excellentie hun gheven sal pas-
port ende convoy ommeseeckerlick te pas-
seren totte voorz stede van Dieft.

5 Dat de Soldaten die dese Stadt gediend
hebben, sullen ghenieten 't effect van dit
Tractaet, ghelijck ander Soldaten, van 't
voorz, garnisoen.

6 Dat alle ghevangens van weder zijden
los gelaten sullen worden, van wat conditie
oft qualiteyt die oock souden mogen wesen,
midts betalende hun kosten.

7 Dat de Officiers van den Coninck soo
van de Oorloghe als van de Penne, vry sul-
len mogen vertrecken met hun bagagien ge-
lijck het Garnisoen: Aen de ghene die de
troupen niet en sullen konnen volgen, wort
toeghelaten dat sy eenighe daghen, als noch
in de Stadt sullen moghen blijven, ende ver-
treckende sullen hun schepen beschickt wor-

den tot Maestricht, midts stellende cautie
ende borghe voor de voorz. schepen.

8 Dat de Officieren van vivres, amuni-
tie van oorloghe, ende geschut, gehouden sul-
len wesen over te leveren de voorz vivres,
amunitien ende geschut, in handen van de
Commissarisen, die aldaer van deser zijde
ghesonden sullen worden, om de selve te
ontfangen, sonder yet te verminderen oft
te verderven, by pene van desen Tractate
te wesen nul.

9 Dat den voorz. Gouverneur, sal belo-
ven de handt daer aen te houden by hunne
Hoogheden, dat 't ghene die van de Magi-
straet ende Burgers der voorz Stede ghe-
leent hebben, aenden voorz Gouverneur,
Capiteynen, ende Soldaten hun metten
eersten sal worden gerembourseert.

10 Dat den voorz Gouverneur, Capitey-
nen Officieren ende Soldaten op morggen
sullen vertrecken, ende by soo verre sy mor-
ghen niet en willen vertrecken, den voorz
Gouverneur sal binnen 't Kasteel ende het
Bollewerck achter het Kasteel laten koomen
200 Mannen, die sijne Excellentie aldaer sal
senden.

Ghedae in 't Legher voor de Grave den
19 September, 1602.

Volgens dit accoot heeft den Wp-
andt de Stadt ingherupint op den twint-
tighsten Septembrijs: daer upt trec-
kende met omtrent acht hondert man-
nen / ende twee hondert gequetste. De
kercke van alle supersitieuze ende af-
godische beelden gesupbert zijnde / is de
eerste predicatie ende Gods-bienst naer
de wijs der Schereformeerder kercke/
met ghebeden / loffangen ende danch-
segginghen tot Godt ghedaen / in de
grootte kercke der Stadt / in presen-
tie van sijn Excellentie / de Heeren Sta-
ten Generael / ende alle de Heeren op
den twee-en-twintighsten Septembrijs
wesende Sondag. Waer nae / te
weten / op den achtentwintighsten we-
der een solemnele bermaninghe ende
predicatie in de selve kercke is ghedaen/
dienende tot inhuldige sijn Excellentie,
als Heer van de Stadt Grave ende den
Lande van Kuyck, welke inhuldige
terstont nae de ghedane predicatie / op
de Maerck wooz al het volck ghedaen
is gheweest. Ende nae dat voordt
in alle dinghen / soo tot bewaernisse der
Stadt (over de welke den Baron
van Sidniski Gouverneur gemaeckt is)
als de Politie ende fortificatie aen-
gaende / ordt gestelt is gheweest /
is het leger op den lesten Septembrijs
opghetoghen / sijn Excellentie heeren-
de naer 's Graven-Wage / ende de Sol-
daten ter plaetsen daer sy beschepten
zijn gheweest.

Wp de Burgheren der Stadt Grave,
zijn ten tijde als de Officieren van
Am het

Sijn Excel-
lentie komt bin-
nen de Stad
de.

Ende werdt
alwaer tot
erf- Heer
gehuil.

het Guarnisoen / niet sijn Excellentie in onder-handelinghe waren / op de overleeveringe der Stadt aen den Prince meede over-gegeven eenighe verfoeck-
 Articulen/waer op sp den selven Prince wederomme versochten te ontfanghen ende aen te neemen tot Erf-heer der Stadt Grave ende de landen van Cuyck. Welcke Articulen / midtsgaebers de Antwoorde van sijn Excellentie op de selve / wy goet ghedocht hebben / tot een besluit van dese Beleggheringhe hier inne te voeghen ; zynde van desen Inhoudt:

Verfoeck - poincten ende Articulen van Reconciliatie der Stadt Grave, met sijn Excellentie Graef Maurits van Nassau, Pant-Heer deser Stadt, ende Overste Veldt-Heer van het Leeger van de Geunieerde Provincien.

Sijne Excellentie dese Poincten overzien, ende daer op gelet hebbende, heeft daer op van wegen de Heeren Generale Staten, der Vereenighde Provincien, gheaccordeert ende gedilponeert, so als op elck der selver hier onder aen-geteekent staet.

I.

Verfoeck-
 Articulen by
 de Burghers/
 an den Prin-
 ce over-ge-
 geven.

IN den eersten, vergetenheydt ende pardoen van alle gepasseerde saecken, invoe-gen of die noyt gheschiet en waren, soowel in't respect van sijne voorschreven Excellentie, ende voorschreven gheunieerde Staten, als in't respect van de Burgeren ende Inghesetenen deser Stadt, so wel die wyt de selve Stadt moogen verrocken zyn gheweest, als die daer inne zyn ghebleven, en dat in het Punct vande Religie, Administratie van Officie, Politie ende andersins, egeene saecken wyt-ghescheiden, sonder dat yemands ter saecken van dien eenigh verbael sal hebben, oft tot eenigh verwijt staen. Ende dat over sulcks sijne voorschreven Excellentie, in de Qualiteyt als boven, allen Burgheren ende Inghesetenen deser Stadt, soo Gheestelijke als Wereldelijke Personen indifferetielijk in sijne ghenadighe Sauegarde sal nemen, deselve als hunnen Pant-Heer in alle soetigheydt ende goedertierenheydt iracterende.

Sijn Excell. accordeert dit Verfoeck.

I I.

Item, confirmatie ende continuatie der Stadts Privilegien, in eenigher voeghen als die van de Stadt voor date van dese Tronbelen, ende daer na by het Leven van loffelijcker memorien

den Prince van Orangien, Vader van sijne Excellentie ende Pant-Heer deser Stadt, ghenoten ende gebruyckt hebben.

Accordeert dit Verfoeck van gelijcken.

I I I.

Item, dat alle Gheestelijke Personen, soo Mans als Vrouwen, egeene wyt-ghescheiden, oock Catholijcke Burgheren ende Inghesetenen, sullen blijven in de Exercitie van de Catholijcke Religie, sonder verwijt van yemanden, levende in alle stilligheydt, ende dat hys daer toe sal worden verleent de Kercke van den nieuwen Bagijn-Hof, ghenoemt Sint Marien Graef, ten eynde het Matrimonium ende het Doopsel onder den Catholijcken niet en magh worden wegh-genomen.

De Remonstranten sullen sonder techterce, in aller billickheydt desen aen-gaende, worden getraecteert, als ander Inghesetenen deser vereenighde Nederlanden.

I V.

Item, dat de oude ende nieuwe Bagijnen, oock de Kruys-Broeders van S. Agathas Klooster, sullen mooghen blijven wonen in hun Kloosteren, ende aldaer levan in alle stilligheydt, sonder bekroon of verstooringhe van yemanden, midts deselve ghenietende hunne Inkomste, soo Patrimoniale als berckommende van de Kloosters, sonder de selve te answeren of te in arresten nemen, onder wat deeksel het selve soude mooghen gheschieden, welck insgelijcks sal worden geaccordeert, alle andere Gheestelijckheydt van beyde de Capitelen binnen deser Stadt, dewelcke hunne Residencie alhier sullen willen houden, daer onder oock begrepen sal weesen den Pastoor der selver Stadt, onlangs alhier ghekoemen.

Ad idem, als op't voor-gaende Article.

V.

Item, soo de Burghers deser Stadt grootelijcks ten achteren zyn, aen verscheiden Compagnien van desen Guarnisoene, alreeds verrocken, ende alhier noch Guarnisoen houdende, sal den selven gheaccordeert blijven den tijdt van ses Maenden, naer date van desen, om de selve buyten de gheunieerde Provincien, onder de Ghehoorsaemheydt van den Eeris-Hartoghe van Oostenrijck, te mooghen vervolghen, ende wederom binnen dese Stadt keeren, sonder daer toe Paspoort te derven eysschen, ende soo yemands daer toe meerder tijdt behoeft, sal daer toe eysschen particuliere Paspoort van den Gouverneur deser Stadt, daer toe by sijne Excellentie te stellen, welck oock sal worden toe-ghelaeen den Officiieren van Omfangh, om hunne Reeckeninghe ten Hove te gaen doen, ende hare Affairen te liquideeren.

Sijne

Sijne Excellentie accordeert dit Verfoeck, midts dat het gheschiedt met behoorlijke kennisse van den Gouverneur ende Magistraet der Stadt.

V I.

Item, sal een yeder soo Geestelyck als Wereldlyck toe-ghelaten worden, die naer het slyten van desen Tractate, hun sullen willen verrecken nyt deser Stadt, ende elders hun residentie neemen, 't selvighete mooghen doen binnen de drie naest-koomende Iaren, wanneer hun sulcks goet duncken ende ghelieven sal, met hun Familie ende Goederen egeene nyt-ghescheyden, sonder dat yemant hun daer inne sal moghen doen eenigh impediment of beletsel, ende sonder dat hun oock van noode sal weesen eenighe Paspoort, als alleenlyck dit Tractate, ende sullen de ghene die hun willen verrecken, ende begheren metter woonen ten platten Lande, ofte in naturele Plaetsen, vryelyck ende onbekommert van yemant weder-keeren binnen deser Stadt, om hun Goederen roerlycken ende onroerlycken te vergeeren, ende daer van te disponeren ofte veralienen, soo hun raedt ghedragen sal, ofte alsulcke Goederen te doen regereen, ontfangen ende administreren door alsoodanighe Rentmeesters ofte Facteurs, als sy daer toe sullen stellen.

Sijne Excell. accordeert dit Verfoeck.

V I I.

Item, soo dese Stadt is Frontier, ende gebuer van den Lande van Cleve ende Ravesteyn, tot op de Grachten, alwaer de Hollandische Imposten geen plaets en grijpen, ende dat daeromme de voorschreven Hollandische Imposten binnen deser Stadt niet en konnen ghegeven worden, sonder de apparenie depopulatie der selver Siede, principalijcken in dese tijden, dat de Burghers door over-vallinge van onverdraeghlyck Guarnisoen ende de groote devastatie van de Edificien ende Huysen der selver, door het teghenwoordigh langh-duyrigh beleg. Soo sal sijne voorschreven Excellentie ghelieren dese voorsz. geruineerde ende gedespereerde Gemeente, ten tijde deser Oorlooge ende principalijcken soo langbe sy Frontier sullen weesen, te exempteren ende kry te laten van de voorsz. generale Middelen ofte Hollandsche Imposten, omme de voorsz. Ghemeente eenighen voet te geven, hurre residentie binnen dese Stadt te continueren.

Sullen hun hebben te reguleren nae de Ordere der Heeren Generale Staten, die op alles met redelijckheydt ende gelegentheydt sullen letten.

V I I I.

Tot welcken eynde, sijne Excellentie sal ghe-

lieven het Guarnisoen, soo te voet als te paerde te doen logeeren ende accommoderen, volghens de Hollandische Ordonnantie, in ledige plaetsen gemaect ofte noch te maken op des Stadts Vesten, ofte elders: sonder of tot minste quetsinge der voorsz. arme Burgerye. Aenghesien tot noch tot alle Officiers ende het meestendeel van den Guarnisoene, zijn gelogeert ende in service onderhouden gheweest, tot koste van den Hove, die daer over in veertien jaren herwaerts hebben kosten ghedaen tot over de twee hondert duysent guldens, in de aensien van de kleyne capaciteyt ende vermogen deser schamele Ghemeente.

Hier op sal gelet ende gedaen worden, na dat bevonden sal worden te behooren.

I X.

Item, dat in 't regard van de uytterlycke Armoede, Ryne, ende onverwinnelycke schade deser Ghemeente, ghene Inghesetenem van de gemieerde Provincien, van wat qualiteyt ofte conditie die mogen zijn, pretenderende eenighe personele Schulden ofte Actien op 't Corpus van der Stadt, of partienliere Burgers, hurre Actien niet en sullen maghen in 't werck stellen, binnen den tijdt van twee naest-koomende jaren.

Adidem, als op 't voorgaende Articale

X.

In dit Accord sullen merke zijn begrepen de ghene die in dienst van de Stadt, ende andersins op partienliere Affaren zijn buytende se Stadt, om weder te mooghen keeren binnen den voorsz. tijdt.

Sijne Excell. accordeert dit Verfoeck.

X I.

Item, de Hoven nyt der Stadts Grachten aen ghevult, daer van zijnde Oetroy van den Hove, ofte ander Vestinge na dese Stadts Rechten, sullen blijven by hare Proprietarissen.

Sullen geexhibeert worden de Oetroyen, om daer op ghelet ende ghedaen te worden naer behooren.

Aldus ghedaen in 't Leegher voor de Grave den 28 Septembris, 1602.

Ende is dien volghende sijn Princelijcke Excellentie binnen de selve Stadt op den acht-en-twintighsten September / als Pantheet van den Lande van Kuyck, gheult ende aen-ghenomen gelijck hier voor gesept is. Waer van de eeuwighe Dy-eene Godt toe komt Lof en Dank in alle Eeuwigheyt.

Am 2

Eenige

Eenighe Benden van Ordonnantien gheslagen, by de Rithmeesters *du Boys* ende *Back*, mitgaders de Beschrijvinghe van den Tocht door *Lutzenborgh*, onder her Beleydt van Graef *Lodewyck van Nassau*.

Eenighe Daghén naer dat sijn Princelijke Excellentie de Stad Grave berohert hadde/ sijn de Rithmeesters *du Boys* ende *Back*, den eersten Octobris upt-ghereden met de Paerden van de Guarnisoenen van Breda, Bergen, ende Geertruydenberge, wel beertien Cornetten sterck zijnde/op haer Abontueren / ofte op een Menag naer Henegolwe: de gheleghentheidt waer-nemende/ dat die van het Esquadron ofte de *Murmeesters* / eenen Corcht waren doende in *Walsch-Bambant* / ende dat den Certs-Partoghe van Venlo ende Thoren upt sijnen Treger weder-keerende was.

Als sy nu omtrent drie mijlen naer Maestricht tot Bilsen ghehoorden waeren / berstonden sy dat er acht Benden Paerden / die den Certs-Partogh gecombineert hadden / daer omtrent sonder achter-dencken lagen / ende waren de Benden van *Ordonnantien* / van de Graeben van *Manvelt*, *Van Buren*, van *Bucquoy*, *van P...* ende die andere / met drie Cornetten *Waelen* / ende twee Cornetten *Italianen*.

De Rithmeesters *Back* ende *du Boys* sulcks ghehoort hebbede / hebben sy met de andere Rithmeesteren ende Officieren gheresolueert / haer gheluck op dese Benden te versoeken / op hoope / datse een goeden Wydt daer van mochten verkrijghen: Volgende dit besluyt sijn sy met een manlijck Gemoedt naer den Wyandt toe-gefloten / ende hebben deselve in der nacht / in twee Dopen / (daer inne sy ghelogeert waren) beset / de Wachten besprongen / oer-ballen / eenige geslagen / ende de rest inde blucht gebacht: veel van de andere werden op haer Bedden verrast ende gebangen genomen.

De Rithmeesters selpe en waren daer niet by: ende vijf Cornetten wierden ghevangen ghenomen / een verbrant inken Kercke: Onse Ruyteren hebben daer een treffelijken Wydt bekrighen / reweeren / vijf hondert Zadel-paerden / ende twee hondert Ghebangenen. De Cornetten wierden in 's Graven-Haghe ghebracht / ende tot een

ewighe memorie op de Zale op-ghehangen.

De Ho. Mo. Heeren Staten hebben de Ruyteren tot een bereeringhe / door peder Dane door haren Thezourier doen aen tellen hondert Guldens: Ende elcken Ruyter die deselve brachten / vijfen-twintigh Guldens tot Ruyts-geldt. Tot een besluyt van desen Men-slagh sullen wy hier inne-boegen de lijst van de Ghebangenen die op desen Menslagh gebangen genomen / ende den tienden October binnen Breda ghebracht sijn: midsgaders van de gene / die de andere verbricht hebben.

Monfr. des Eaux, Soone van den Heere van Fréin, Graefe van Beaurieu; Lieutenant van de Compagnie Ruyteren des hoop-noemden Grafe.

Monfr. d'Ynion, Soone van den Heere van Tricelles, Lieutenant van de Compagnie Ruyteren van den Graefe van Bucquoy.

Monfr. de Lanchet, Cornette van de Compagnie Ruyteren van den Graefe van Manvelt.

Monfr. d'Eville, Guidon van de selve Compagnie.

Hommies d'Armes.

Alexander d'Orsenfaut.

Iean de Mely.

Henry Rasse.

Archiers.

Iean Henrique.

Robrecht le Marschal.

Gerard les Enfants.

Iean Gabion.

Louys Jorron.

Van mijn Heer den Prince van Orangien.

Iean le Bonc.

Philippe Romm.

Van mijn Heer den Marquis van Haure.

Ieaques le Gasse.

Iean le Blanc.

Van mijn Heer den Grafe van Ilegem.

Iean le Meunier.

Henry Remy.

Iaques de Karnon.

Van mijn Heer den Grafe van Ligne.

Iean Iuliet.

Estienne Singier.

Iaques Gons.

Van mijn Heer den Grafe van Beaurieu.

Louys de Wael.

Octaviaen de Helen.

Iste bande Ghebangen Ruyteren.

Nicht Cornetten Paerden des Certs-Partoghs en by den anderen verrast ende genomen.

Van

Van Monfr. de Chalon.

Maximiliaen Cruel.

Gasper le Grijs.

Chalon, een Bastaerd van Rene de Chalon, Graaf van Nassau, is 't ontblucht. De Ruitmeesteren zijn met haer Ruiteren wederomme in hare Garnisoenen getrocken.

Graef Lodewijk van Nassau doet eenen stercken Tocht in 't Landt van Lutzenborgh in November.
Daer naer omtrent de Maendt November/ hebben de vereenighde Nederlanden eenen Tocht hoor-genomen in 't landt van Lutzenborgh te doen / onder het beleydt van Graef Lodewijk Gunter van Nassau, met drie-en-dertig Dassen Ruiteren/ ende dussent Mannen te voete / onder de Colonellen Edmont, Giffelles, Dommerville ende Marquette, bestaende in twee hondert Francosen / twee hondert Engelsen / twee hondert Schotten / twee hondert Hoogduytschen / ende twee hondert Julanders / te samen dussent Mannen: met drie Veldt-stucken / ende vijftigh Karren: acht hoor de Amunitie / vier hoor den Generael Graef Lodewijk, elcke Colonel een / ende de rest hoor de Ruitere.

Dese trocken den derden November upt Nieuwmegen, ende quamen te legeren tot Keppelen ende Bedburgh: Den vierden legherden sy tot Nieuwe-Kerck ende Olde-Kerck by Wachendonck: Den vijften tot Grevenraet in het landt van Guligh: Den seften tot Juggen, van waer eenige Troupen vertrocken / om S. Vit in te neemen: Den sevendenden legerden sy tot Reugen ofte Rungen: Den achtsten tot Zeverwijk: Den negenden November tot Blommendael, daer sy tijdinghe kregen dat hun Volck ghesaillert hadden S. Vit in te neemen: Den tienden quamen alle de troupen hoor S. Vit, ende logeerden tot Mevedorp, ende begonnen noch dien Avondt de stadt te appocheren / volgende den last van den Colonel Marquette.

S. Vit ingenomen den 11 November.
Den elfden begonnen die van der Stadt S. Vit te parlementeeren / ende accordeerden dat de Soldaten van het Garnisoen te voete ende te paerde / sonden upt-treken met Waepenen ende Bagagie / ende sweeren in 't landt van Lutzenborgh / in twee Maenden niet meer te vinen noch wapen te draghen / dat volbracht wierde / ende de Dorghe-rype soude composeren hoor een redelyck Kantsoen.

Den twaelfden zijn sy hoor-ge-trocken / ende zijn ghelogeert tot Julligh: Den dertienden quamen sy hoor Balsoigne, daer sy een verfoech te berghhefs

op deden: Den veertienden bleven sy noch daer / maect den Ruitmeester Marcellis Bax, wierdt ghesonden nae Marce en Famine ende S. Hubert, zandende alles daer omtrent: Den vijftienden vertrocken sy van Balsoigne, ende logeerden tot Houfnegen, ofte Hardonge: Den seftienden logeerden sy tot Petredrof by Dechery, alwaer dat Dommerville dien nacht begonste te appocheren / ende des anderen daeghs so parlementeerden de Bozgers hoor een redelyck Kantsoen. Van waer weder eenighe Paerden vertrocken / om te zandt-schatten tot hoor Lutzenborgh toe / beleydt by den Ruitmeester Cloet: Den 18/19/ ende 20 November / bleven sy noch tot Bitterdorf, Wolfer ofte Waller, ende vertrocken den 21 naer Dopwiel: Den 22 tot Audenach in Guligh: Den 23 tot Gheldorp, ende daer den 24 blijvende / quamen daer weder by den anderen de Troupen / die in S. Vit ghelegen hadden / bestaende in vijftigh Paerden / ende twee hondert Voet-knechten: Den 25 ende 26 logeerden sy tot Korcum: Den 27 tot Nerdzier ofte Niercheyde: Den 28 ende 29 tot Wanlor: Den dertighsten November / schepden de Zabandische Troupen af / treckende nae de Grave, ende de andere quamen logheeren tot Couborgh, ende den tweeden Decembris tot Nieuwmegen. Alsoo hebben sy in een Maendt tijds sonder wederstant het gantsche Lutzenborger Landt af-ghelopen ende gebrandtschat / het welck principaelijcken geschiede / om dat den Gouverneur / Graef Pieter Ernst van Mansvelt, alderhande Contributien verboden hadde / waer hoor veel Huysen ende Dorpen asghebrandt wierden: daer sy het Volck niet t huys bonden / om Kantsoen te gheben. Den Ertz-Hartog sont Krijchs-volck derbaerts / omme haer hoor-ghenomen Tocht te verhinderen / maer by ghebreck van Velt / bleven sy by den weeghe op den Boer liggen teeren / de Landen op-eetende / ghelick onse Ruiteren deden. Graef Lodewijk bracht veel ghebantghen Eedelen ende Boeren meede: ook den Abt van S. Hubert, die al te samen gerantsoeneert wierden. Dese Tocht vol-bracht hebbende / is een pghelijck wederomme in sijn Garnisoen ghetrocken / ende Winter-legher ghehouden.

Marce en Famine ghe-brandtschat.

Lutzenborgh wordt jammerlijck ge-brandtschat.

Am 3 Be:

Beschrijvinge van de Scheeps-
Srijdt, gheschiet tusschen seven
Oorloghs-scheepen der Ho. Mo.
Heeren Staten Generael, ende
ses Spaensche Galeyen, den 3
ende 4 Octobris des Jaers 1602.

De Hoogh-moogende Heeren
Staten der vereenighde Pe-
derlanden / hadden onder het
gebiet van den Heere Admi-
rael Opdam, eenige Oorlogh-scheepen
gesonden tot dienste van de Koninginne
van Engelandt / van welcke Scheepen
hier belast waeren / in den Winter te
wachten op de komste van ses Gale-
yen / die Don Frederico Spinola upt Span-
gien byenghende was / om by sijne an-
der te boegen / die tot Sluys in Vlaende-
ren lagen.

Beschrijvinge
van de ses
Spaensche
Galeyen
van Spinola

Deze Galeyen daer Spinola op was /
ende mede over quam / waren genoemt /
te weeten / den Admirael S. Loys, de
Capiteyn hier Cardinalin, noch met een
Capiteyn Cascalis d'Avila, met een
Compagnie Soldaeten. De tweede
was S. Juan, daer Vice-Admirael op
was Vergas, met twee Capiteynen en
Compagnien Soldaeten. De derde
Galeye hiet Padilla, den Capiteyn Haslo,
met een Capiteyn van een vaendel Por-
tugaelsche Soldaeten. De vierde was
la Lucera, den Capiteyn was Calliado,
daer Portugaelsche Capiteynen met
haer krijchs-volck op waeren. De
vijfde hiet S. Philippe, met Don Rodrigo
de Naroys, Capiteyn met een Vaendel
Ainechten. De sesste Galeye was S.
Jacento, daer Louys de Gamous op was
met een Compagnie / te samen sterck
weesende neeghen Vaendelen krijchs-
volck; Te weeten / twee Vaendelen
Spaengiaerden / ende seven Vaende-
len Portugaelsen / gheschat op neghen
honderdt Hoofden, Slaven omtrent
vijftien hondert. Elke Galeye hadde
drie metale Stricken Beschuts / sonder
meer. Ende ofwel de Neder-landen
geabberteert waeren van de aankomste
van deese Galeyen / soo was nochtan
noodsaeckelijck de Heere van Opdam
na Hollandt om Victualie ghebaeren /
latende hooz den Ouerste den Vice-Ad-
mirael Jan Adriaenssen Cant, met het
Schip de Mane, met Gerbrandt Janz.
Sael van Hoorn, in't Schip van Banfom,
groot hier honderdt vaten / ende benef-
fens die / noch de Capiteynen Hendrick
Hartman, met het Schip de Leeuwinne
van Rotterdam, Gerbrant Janz. in het

Schip de Hope van Enckhuysen. Deze
waren geordineert om van weegen der
Koninginnen Dienst / West-waerd te
varen beneffens haere Vloote / maer
noch daer ghehouden om dese Galeyen
te schutten: Alsoo oock belast was het
Koninginnen Schip de Hoope, onder
Sire Robert Mansel, Ridder / met sijn
Pinasse de Avantagie genoemt / onder
den Capiteyn Jones, om t'samen op de
komste van dese Galeyen te letten. De-
se Scheepen ghesaementlijcken de cen-
komste van de Galeyen verstaende /
beslooten dat den Vice-Admirael Cant
ende den Capiteyn Gerbrant Adriaensz.
Sael, soude ligghen neffens de Dupnen /
alwaer noch een Schip van de Koni-
ginne lagh / de Antwoorde gheenoemt /
onder den Capiteyn Breadgate. Mansel
lagh ter halber Zee / tusschen Dovers
ende Cales met sijn Pinasse / ende daer
omtrent oock de twee andere Holland-
sche Scheepen.

Alus liggende den derden Octobris /
wierdt Mansel hooz den Middaghe de
Galeyen siende / desghelijcks sagen de
Galeyen de Scheepen mede wel / maer
midts eenen Mist ende Nebel / trachten
splanghs den Engelschen kust hooz te
zeplen / ofte ten quaetsten koomende /
siende dat de twee Hollandische Schee-
pen haer seer nae waren / die te abor-
den ende te nemen / alsoo de Ghevange-
nen naer-maels bekenden / luttelpas-
sende op twee ofte drie Scheepen van
Oorloge: Van / het scheen dat sp het
Koninginnen Schip ontsagen / waer-
omme sp te rugghe-roepden / op hoope
des nachts met den donckeren / langhs
den eenen ofte den anderen kust deur
tot Dupnkercken ofte Pieupoort te ge-
raecken. Het welcke Mansel siende /
sondt sijne Pinasse met Capiteyn Jones
over nae Cales / ende de Vlaemische ku-
sten / om daer te abberteeren aen de Ne-
derlandtsche vlooten om op haer hoede
te weesen / ende deese Galeyen te beset-
ten / hy selve dede sijn beste / om deese
in't gesichte te houden: Alsoo oock de-
den de twee Hollandische Scheepen /
die midts het wenden naerder waeren /
tusschen hem ende de Galeyen: Ende
alsoo jaeghden sp die naer tot der Son-
nen onder gangh / al laverende in den
Winde met korte wendingen / om haer
in't ghesichte te houden. Terwijlten
schooten sp meer-maels tenigh grof ge-
schut los / om de drie ander Scheepen
onder de Dupnen te waerschonwen
onder t'zepl te komen / gelijk sp deden.
Alsoo nu de Sonne onder was / maech-
ten de Galeyen weeder zepl / ende boe-
ren hart onder het Tant van Engelandt /
soo

De Galeyen
nemen haer
kours na de
Engelsche
kusten.

De Galepen
nemen daer
roers naerde
Engelsche
Cafien.

soo dat de boorz. twee Hollandtsche schepen nu achter haer waren: ende den Ridder Mansel haren cours wel ghemercht hebbende / en wel wetende dat sp in den mondt van de twee andere Hollandtsche ende der Coninginne schepen vallen soudent / die in de Duppen laghen / stelde hy synen cours nae de Fransche Kunst / om die te onderscheppen / teghen dat sp haren cours soudent naer Vlaenderen stellen / tot dat sp het gheschut hoorde: ende doen stelde hy synen cours na de zanden / Goeyingen ghenoomdt / om haer daer te ontmoeten.

Het Coninginnen schip / met de twee Hollandtsche schepen van Cant ende Sael, hebbende de Galepen in 't ghesicht bekoomen / zijnder nae toe gebaren / ende hebben die dapper beschoten: dan alsoo den Wint stilde / zijn de galepen de schepen ontroeft / maer nae dien den wint weder opstont / ende daer naer Boordt-West waerde / zijn de Hollandtsche Schepen hun nae ghesaecht twee ofte drie uren langh met alle seplen.

De Galepen hadden soo naer de klippen van Doveren gheweest / datter etteliche Turcksche Slaven/middelen hebbende om hare Boepen af te vijlen / in Zee sponghen / ende swommen aen lant / upt haer dienstbaerheyt haer selven bevijsende.

Den Ridder Mansel met het schip van de Coninginne kreech omtrent Goeyingen, in het ghesichte een passerende Galepe/boorz syn schip de welke hy ghenact zijnde binnen een musquet-scheyt / schoot wel dertigh stucken gheschuts op haer los / ende saghen haren spiet ontstucken / ende hoorde het volck jammerlich chreuwelen / ende scheen naer hem toe te komen / ende daer omme dede hy haer toe roepen / dat hyse in ghenade nemen wilde: maer ter wijle hy hem bedocht / quamen de ander vijf Galepen nae hem toe / dies selde hy hem tot teghenweer met dapper onderhen te schieten / daeromme liet hyse hem ontroepen / zijnde niet gheraden boorz de schepen van veel Galepen gheabozdeert te worden / die soo veel volcks op hadden.

De vier Hollandtsche schepen die bleven al stil volghende / ende by Grevelingen omtrent ten tien upren inder nacht / heeft Gerbrant Iansz. Sael van Boorn / met syn Schip / groot zijnde vier hondert vaten / ontmoedt een van de Galepen/genoomt la Lucera, die hy met volle seplen op 't lijf gesepeld heeft / achter den Mast op de backboorz-

sche zijde van de Galepe / soo dat de Galepe-Slaven / tot in het middel toe in 't water saten / roepende Misericorde ende gemade sonder tegenweer / altoer dat Sael noch twee halve Cartouwen die 24 pondt pers elck schooten / onder loghijnde / daer meede veel Slaven ende andere doodt geschooten ende gequetst wierden: eenen Francops Pilot van de Galepe / ghenoomdt Ian Enour, van Hable gheboren / liep stillekens ober in het Hollandtsche schip onghemercht / om syn lijf te salveren. Boorz desen stoot was de Galepe beschadicht van seplen ende riemen / dat sp haer selven niet meer konden behelpen / het achterste ofte pouppe gheheel af- ghebroken / ende meede den holden van 't Roer ontstucken / waerom den Capiteyn Sael, daer socht van te gheraken / breefende mette menichte van het volck oberbalen te worden / ende ten laetsten (zijn sepl wat ghescheurt hebbende) is daer van gheraecht.

Daer nae is een ander schip / Capiteyn Hartman, ander-werf op de selve galepe gekoomen / meynende hy de eerste ware gheweest / ende heeft omtrent heertigh personen oft meer van ghesalveert / ende gheraecht alsoo weder daer van / achterlatende eenen van syn volck die daer op bleef plonderende. Daer nae is Gerbrant Sael daer weder aen boordt gekoomen / waer meede vijf van syn volck ober in de Galepe noch liepen / ende boorz het groote ghekrjdt ende roepen van het volck (om dat de Galepe wilde sincken) heeft hy met synen Boordt syn volck wederom upt- ghehaeldt / ende mede den man van Hartman, met wel kommende oft willende / om eyghen perijckels wille meer volcks salveren. Dit was omtrent middernacht / ende bleven omtrent de Galepe soo langhe dat sp mochten sien de masten op 't water ligghen ende daer nae met groot gekrijt sincken.

Den Vice-Admiraal Ian Adriaensz. De Dirc-Cant, die ontmoete mede de Galepe Padilla, die hy oberseplde / ende noch een andere beschadigende.

De Dirc-Admiraal Cant oberseplde een Galepe.

Capiteyn Gerard Everts ende Jacob Pieterz. Mol, ende eenighe andere Schepen op de Wacht zijnde / zijn oock op het schieten by gekoomen / ende dese sinckende Galepe ende de ander aen Boordt ende op het lijf gheweest / elck hem selven den los toefschrijvende van die overwonnente hebben: Maer om de breefe van selfs overloopen te worden / hebben sp alleenlick eenich volck gheberghet / te samen omtrent twee

Gerbrant
Sael van
Boorn / ober
seplde een
Galepe den
den October

thwee hondert ende dat in verscheyden Schepen / geen volck meer derbende overnemen / dan sp selve machrich waren te vermeersteren.

Dit gheschiet wesen de hebben dese moedighe Galepen / in dese rescontre haer voozts / sonder eenighe teghenweer ghesocht het leven te salveren / soo naer het Landt zijnde. Den Admirael verstack tot by het Lant van Schouwen, van een schip vooz by West-Kappel ghesoeght / dan dochte dooz het onweder daer te gronde te gaen / waerom hy liever de Galepen te verlaten hadde / dan hem selven in 't uytterste perijckel van vergaen te hasardereren.

Bier galpen
zijn noch aen
Lant ghe-
men maer
schadeloos.

Noch den Oversten Spinola, die daer op was / ende hem kloeckelich dzagende / heel goedts over voozdt werpende zijn slaven bypheydt toefegghende / is ten laetsten noch tot Duynkercken aenghehoomen. Een Galepe ghe-raecte omtrent Cales schadeloos / het volck daer van wech loopende : twee andere seer dooz-schoten / stranden op de kusten van Vlaenderen / soo dooz-schoten ende ontramponneert datse qualicken te repareren waren. Van de twee die van den Admirael Kant ende Sael oversepld zijn / zijn gheen stucken van ghebonden. Kant heeft syn rapport in Hollandt daer van ghebaen : Gerbrant Sael van Enckhuyzen / met Hartman deden haer rapport in Zee-landt / aen den Heer Jaques de Maldere, die examineerde den Franschen Pilot ende andere/ende sondt die nae Pollant/daermen alreede de eerste ghehoomen Capiteynen daer van de Vereerighe ende eere ghegeven hadde. De Enghelsche Capiteynen hun oock belgende / datse hun eere verswoeghen hadde / pretenderende dat sp die alder-eerst ontdeckt hadden ende schadeloos gemaakt / ende haer de selve in de armen gesaecht / die anders apparent vante ontkomen waren : waer - om dat wy in dese beschryvinghe / wat te langher gheweest hebben.

Alouds zijn van Spinolaas acht Galepen/daer mede hy dese Landen meyn- de te quellen twee in Portugael ver- bzandt / twee ghesoncken ende vier ge- strandt / daer luttel pzoft van ghekoo- men is : zijnde daer inne Gods oozdee- len te merken / dooz dien dat dese Ga- lepen deselve waren/daer de Nederlant- sche Schip-lieden meest op geseten ende als Slaven op gheroep hadden : waer onder weert is te verhalen / dat den stupman (zijnde een deugdelijck ende kloeck Schipper) van Gerbrant Iansz. Sael van Hoorn / die d' eerste Galepe/la Lucera, overseplde / op dese Galepe ende op andere drie jaeren gheroep hadde / met groote miserie ende ellende : zijnde daer op gheworpen soo hy met syn ge- laden Schip in Spaengien was ghe- komen/daer hem het schip ende goet ge- confisqueert wierdt / ende hy met syn volck op verscheyden Galepen gestelt / ende hael gheschooten is gheweest als andere Turcksche Slaven. Dese Stuerman sach nu hier Gods wrake over syn ellende / siende de galepe daer hy opgheseten hadde / van hem over- sepld / ende den Capiteyn Cailliado, die hem gerpramisseert hadde / beyde sijne beenen af gheschoten / die daer naer in Hartmans Schip stof / ende sach de Galepe vooz syn oogen sincken/o won- derlike wercken Godes! Dese Schip- per nu Stuerman zijnde/een fraep/lang ende sterck man / en hadde niet kommen om ernigh gheldt los worden / dan by het contract met den Admirante van Ar- ragon ghemaecht / ober het verwisselen van de gevangen aen weder zijden / soo is hy beneffens vele andere / mede in bypheydt geraecht.

sonder o
verhael van
het factus
van Spino-
laas : Ga-
lepen.

Don Frederick Spinola berghde noch het meeste deel van syn goudt ende sil- ber / datmen wel schatte de twee hondert dryfent ducaten weerdig te wesen/ende hy dede dat tot Antwerpen terstont muntten/met deserts Hertoghe mun- te/ende betaelde daer mede syn overge- bleven Soldaten.

Verhael

Verhael van 't ghene ghepasseert is, tusschen de Galeyen van

S P I N O L A,

Ende cenige Oorlogh-schepen van de H. M. Heeren

STATEN GENERAEL.

Den 26 Mey, 1603.

On Frederico Spinola, Obersten over de Galepen / booz - ghenoomen hebbende de Schepen / die van weeghen de Ho. Moos. Heeren Staten Generael / de Wacht

hiel den omtrent het Sluppsche Gat / van daer te drijven / ende te vermeersteren : ende hem-selven daer booz een groten Roem ende Lof te verkrijgen. Is dien volgende den ses- en twintighsten May / 1603 / des Morgens booz den Dagheraedt / den Windt Oost zijnde / met acht Galepen upt het Sluppsche Gat ofte Paeden komen roepen / wat bp westen tusschen de Bancken / ghe-noemdt den Franschen Pol / ende het Lant / roepende van daer de Oosten het booz-genoemde Gat. Daer lagen van weeghen de vereenighde Landen / eenige Schepen op de ordinarië Wacht / te weten den Vice-Admirael van Zeelandt / Jooft de Moor, Ghebieder onder den Admirael den Heere van Haultain, met sijn Smackzepl / ghe-noemt den Gouden Leeuw, ende Capiteyn Logier Pieterfz. geboren van Cruyningen, met sijn Ra-de-zepl / genoemt den Zeyl-hondt, daer lagh noch de Hollandsche swarte Galepe / daer Capiteyn op was Jacob Michielsz. meede de Zeelwische Galepe / ghe-noemdt de Flessche, daer op bevel hadde Cornelis Janfz. van Gorcum: daer was noch niet berde van daer beneden den Windt een Ra-de-zepl / daer Schipper op was Crijn Hendrickfz. van Zierickzee, ghe-noemdt den ouden Zeehondt, commandeerende meede als Capiteyn / in absentie van dien. Op den Vice-Admirael / Jooft de Moors Schip / ende op de Zeelandtsche Galepen waeren op elck achteen Enghelesche Musquetiers van Vlissingen, ende op de an-

dere twee Ra-de-zeplen ende Hollandsche Galepen en waeren gheen Musquetiers / van hun toe-behoorende schip-haerende Volck. Spinola hadde op sijn acht Galepen ende d'andere Fre-gatten / booven sijn varende ordinarië Volck / een seer groot ghetal van Musquetiers / ghelicht upt het Leeger van Ostende, soo men septe.

Deze Zeelwische Schepen met hun twee Galepen / siende Spinola met sijn Galepen upt-komen / sijn onder zepl ghekomen / ende sijn tegen wint Oost-waerts gelabeert: Spinolas Volck hebben den Oosten Windt ende de Sonne tot hummen boozdeele ghehad / ende sijn dwoers booz de Zeelanders Boord-waerds heenen ghebaren / ende alsoo ober den Franschen Pol in de Wielinge ghekomen / ende daer hebben hun be-de Partpen verbept in de Wielinge / des morgens ten vijf upren / elcke partpe van vieren: Ende de Galepen sijn alsoo seer furienfelyken in goede ordon-nantien met geroep op de Zeelandtsche Schepen geballen / abozdeerende den Vice-Admirael Jooft de Moor met twee Galepen / daer Spinola met sijn Ad-mirael een van was: vier andere Galepen abozdeerden Capiteyn Logier Pieterfz. ende de Hollandsche Galepe wiert besponghen van de resterende Galepen.

Als sy aldus een wyle met schieten ghestreben hadden / hebben de twee van de vier Galepen / die aen Logiers Boordt laghen / de Zeelandtsche Galepe oock aen-geballen: daer nae de andere twee meede Logiers Schip verlatende / hebben de Hollandsche Galepe meede aen-geballen: van de laetste twee d'een de Hollandsche Galepe verlaetende / is te hulpe ghekommen die twee die aen den Vice-Admirael Jooft de Moors Boordt lagen / d'een den anderen gheweldigh booz-nae-

Den Vice-Admirael van Zeelandt Jooft de Moor met sijn Galepen.

Op wat tijt datse aen den anderen ghehoemen sijn.

Acht Galepen van Spinola soeken des Hollandsche schepen te berisghen

naepende met alderhande Gzof-ghe-schut.

Der ander Stede-zepl van Krijn Hendricksz, en konde niet by de wercken komen / by ghebeek van Windt; dan / met schieten van verre nae de Galepen / die aen des Wice-Admiraels Boordt laghen / ende aen de Hollandische Galepe / syn de hof wel doende. Dit ghebecht der Galepen nu langhe gheduyt hebende / teghen Schepen / die sulcken gebecht ongewoon zijn / ende acht Galepen / met vier Fregatten sterck zijnde / teghen twee Schepen ende twee Galepen / soo zijn ebenwel des Spinola's Galepen / vreesende dat de Zeeuwsche ontset souden moghen krijgen / ende siende dat sy groote schaede / soo in Volck / Slaven ende Kisten gheleeden hadden / ende dat sy ghem Victorie en konden beheren / hoe furkeuselijch sy hem oock hadden aen-gheballen / in groote di-gere properlijcken af-ghehoepd nae 't Sluppsche Gat ofte Bahone: Hebbende bebonden onder hun Wonden / haeren Obersten Don Frederick Spinola, (meer-mael in 't schieten ghetrefst zijnde) van den Gheslachte Spinola van Genua, een Man van groote Wille-lenende Bedijbe. Daer wierden oock gerappozteert / dat doer doode ghebleven waren omtrent acht hondert / soo Musquetiers / Krijchs-volck / Schipps-volck / als Slaven; ende seer veel Gequetsten; dan / het seker getal en konde men niet wel weten / om dat het se-dert seer bedekt ghehouden is ghe-weest.

Onder de Zeelanders zijn in alles ses-en-dertigh Wonden ghebonden / ende omtrent tsestigh Ghequetste / om dat haer Schepen ende Galepen beter bezydt zijn hoor de Musquet-schooten / dan die van des Wpandts zijde. Onder de Wonden van Namen / was den Capiteyn Jacob Michielsz, met sijnen Lieutenant van de Swarte Galepe: Van de ses-en-dertigh Engelsche Musquetiers op twee Schepen / waeren acht Wonden ende seften Ghequetsten: Onder de Ghequetste was den Wice-Admirael Joost de Moor, met drie Wonden ghequetst / ende die periculeus: Des-ghelijcks den Capiteyn Lo-gier Pieterz, van / wierden be-pede nae-maels van hun Wonden ghe-neesen.

Certwijlen dit ghebecht duerde / ende dat het Gheschut tot Vlissingen gehoozt wiert / is den Heer Admiraal van Zeelandt Guiliam Peer tot Haukain, terstondt met het by-staende Volck gheballen in vier Gzofloghs-schepen / ende

een Fregatte: ende ghebaeren het beste sy konden nae het Sluppsche Gat toe / maer de Spaensche Galepen waeren verbrochen eer sy haer konden aen-koomen: Soo dat sy te samen alle ver-blijdt / Gode openlijck danekten / ende hem alleens den Loftoe-schreben / singende te gader den vier-en-dertighsten Psalm: want het sonder twijffel een kloech stuck was / met soo klepne ende wecke Schepen ende Macht / te weder-staen acht Galepen ende vier Fregatten / soo toe-gherust / met soo veel Volcks ende klepnen Windt. De Heeren Staten van Zeelandt hebben tot ghebachtenisse van dese Victorie / Penninghen van Silber ende Rooper doen muntten ende slaen / omme op d'erna zijde stonden twee Schepen ende twee Galepen / te gronde gaende / met de volgende Descriptie rondomme / Cedunt triumes Navibus 1603, op d'andere zijde de Spaensche Galepen / rondomme gheschreben Viceperempto Spinola, den 26. May: Hebbe bezyden-de / de Galepen wijchen hoor de Schepen / Spinola verwonnen ende gedaode. Soo dat de Galepen niet meer ontfien werden van Schepen wel toegherust zijnde / als 't saecke dat het stille is / ende dat sy wepnigh ofte gantsch geen Windt en hebben om haere zeplen te ghebruycken / ghelijck in desen Schepss-strijdt ghenoeghsaem gheblecken is.

't Kasteel van WACHTEN-DONCK wordt by die van Venlo in-ghenomen den vijfden Martij, Anno 1603. 't welck sy den elfden wedcrom verlaten moesten.

Der zijn in dit Jaer 1603 verscheptene Men-slaghen van beyder zijdes Oberste bezaemt / maer wepnigh ofte gheene vol-boert / behalven op het Kasteel van Wachtendonck, daer Graef Hendrick van den Borghs eenen Men-slagh op ghepactseert heeft / door het belept ende hulpe van eenen Ruiter gheenoemt Peelhafe, die op het Ribbierken Niers dagelijcks bisthte / ende dickwils d'een of d'ander met sijn Schuyt in 't Kasteel plach te brengen hoor Ry-hove, Gouverneur des Kasteels ende der stede / die doen-maels heel wepnigh volcks by hem hadde. De hoor-noemde Peelhafe heeft sijn Schuyt met Stroo gheladen / ende by heeft tien of twaelf stoute

Don Frederick Spinola's doot met 800. Man.

Wonden en Ghequetsten van de Zeelanders.

Den Admiraal Paul-rain komt mede na de Galepen.

Het Kasteel
van Wach-
tendonck in
ghenoomen.

stoute Soldaten van Venlo, daer onder
verborghen/ die hy den bysden Maerj
heeft ghebracht tot aen de Brugge van
het Kasteel. Hy badt de Schild-wacht
(zijnde van syn goede bekende Camera-
den) hem de Handt te langhen / om
hem op de Brugge te helpen / 't welck
de Schildt - wacht ghewillighlyck son-
der eenig achter-dencken doende / trock
hy hem met gheweldt in 't Water / ende
dooz-stack hem. Dit gheschiet zijnde/
quamen hooz den daghe de ghene die on-
der het Stroo hadden verborghen ghele-
ghen / welcken Capiteyn was Mathijs
Dulken, een oudt ende stoudt krijch-
man / oock beleest ende discreet / naer-
maels Gouverneur van Grol. Hy o-
verbielen de Wacht in de corps de guar-
de, maecten haer stracks Meester van
het Kasteel / ende trocken de Wal-brug-
ge op / soo datter niemant tijt de Stadt
op het Kasteel konnen en konde om haer
te beschadigen. Men d' ander zijde van
de Stadt lagh een goet gheral van haer
Volck / upt de naeste guarnisoenen ghe-
licht ende daer ghebracht / om desen Men-
slagh te helpen verrichten / ende hoozder
in het werck te stellen / betwelcke sy ter-
stondt op het Kasteel lieten. Sy namen
den Gouverneur ghebanghen / ende
voerden hem stracks van het Kasteel
na Geldre. Die van der Stade berne-
mende wat 'er gheschiedt was / hebben
in aller pl ende spoet (de Burgers ende
Soldaten malkanderen kloechelijck hel-
pende) haer tegen het Kasteel ghebari-
catbeert / daer toe neemende ende ober-
hoop werpende alles wat haer eest ter
handt quam / ja sy hebben het met grof
geschut beschooten / soo groote schaede
doende tot af-breucke haes Wpandts /
als sy eenighsins kosten ofte mochten.
Maer overmits het Godt naem-kon-
dig hebben woude / waren eben te deser
tijdt de Rittmeesters Cloet ende Quaet,
daer omtrent met haere Compagnien.
Dese hoorende den Alarm / ende ver-
noomen hebbende wat daer ghebeurt
was / zijn op het spoedigste na de Stadt

gereden / om te sien of sy die konden ont-
setten / daer binnen ghehooren zijnde/
hebben sy haer t' samen seer innemelijck
ende seer kloechelijck gedragen / doende
groote teghen-weer tegen het Kasteel /
ende de Stadt betwaertende teghen den
inval des Wpandts upt het Kasteel /
die omtrent acht honderdt Man sterck
gheworden was. Dagelijcks kregen
die van binnen meer Bitteren ende
Doet-knechten by haer / upt de naeste
Guarnisoenen / ende sy werden oy
een kooz soo sterck / dat sy niet alleene de
Stadt en verseeckorden / maer sy beset-
teden het Kasteel van buyten ende van
binnen soo sterck / datter niet upt ofte
in koomen konde. Die op het Kasteel
waren / siende dat sy gheen Meester
van de Stadt worden en konden / ende
alredts ghebreck hebbende van Victua-
lie ende Munition / ende dat alle wegen
van der Staten Volck soo gheslooten
waren / datmen haer niet en konde
byenghen 't ghene sy behoefden: Oock
weetende dat sy soo haest niet en konden
ontfer worden / als den noot wel hooz-
derde: hebben op den seften dagh / na
dat sy in het Kasteel ghekommen waren /
namelijck op den elfden Maert / begeret
te appointeren / betsoeckende met
hare Wapenen te moghen vertrecken /
ende twintigh Wagens om hare Ghe-
querste te verhoeren / 't welck haer ge-
consenteert wierdt. De Ghebangene
wierden teghens malkanderen los ghe-
laten. De Rittmeester Quade bleef Gou-
verneur van Wachtendonck, tot dat de
Rittmeester Ryhove wederom los ghe-
laten wierdt / die stracks in syn plaetse
gerestitueert ende herstelt is geworden /
want desen Ober-bal dooz syn schult /
noch versumpenisse niet gheschiet en
was. Cloet ende Quaet hebben in het
behouden deser Stadt de Landen eenen
grooten dienst gedaen / ende seer groote
Eere behaelt / waerdigh aen haer ende
de hare gheretompenseert ende betgol-
den te worden / met behooyliche Eere
ende Vanckbaerhept.

Wachten
door Kasteel
by Cloet ont-
set.

Beschrijvinge van't In-nemen van CADSANT en YSENDYCK,

Midsquaders,

De Belegeringe ende Overwinninge der Stadt

S L U Y S.

Gheschiedt in den Iare 1604.

In het begin des Jaers 1604 / hebben de Hoo. Moog. Heeren Staten der vereenighde Landen / met den anderen gheschilvert / ende beslooten / hare vanden in haer eyghen Landen te besoecken / ordonnerende eenen inval in 't Ghaestchap van Vlaenderen: Op hooge of sp de Stadt Oostende, betoelche nu langh beleeghert gheweest hadde / (sude moghen ontsetten / ende den vanden van daer trecken. Dien volghende / hebben sy alle Capiteynen belast haer vanden vol ende compleet te maechen / ende gaben daer-en-boven upt nienkwe bestellinghe om vijftien hondert Switsers / ende noch twee duysent andere Soldaten aen te nemen.

Des Prin-
se Maurits
toerustinghe
op een tocht
in Vlaen-
den den 24
April.

Sijn Excellentie van Nassau, tijdt ende ghelegenheden waer neemende / heeft alle sijn Rijcks volck beschreven / ende belast teghen den twintighsten Aprilis haer te laten binden voer Willem-Stadt, met sulcken ghetal van Schepen / als daer toe bestelt ende van nooden waeren. Alwaer hen meede lieten binden / Graef Willem Lodewijck, Graef Ernst Casimier, ende Graef Lodewijck Gunther, Ghebzoeders van Nassau: des gheleijchs Graef Hendrick Frederick, Generael van de Ruyterpe.

De Croupen ghescheept weesende / sijn ten bestemden daghe voer Willem-Stadt ghevaeren nae Zeelandt / alwaer den vier-en-twintighsten April oock aen-quam den Prince Maurits met den Vorst van Anhalt, Graef Adolph van Nassau, met de Ghecommitteerde der Heeren Staten Generael / ende die van

den Staet van Staten / in competenten nomber / om den aenclagh by te weesen ende te hoorden.

Den vijf-en-twintighsten April / des mooghens is de gheheele vloote bestaende upt ontalijche klepne Schepen upt Zeelandt vele gegae nae Vlaenderen / ende 't Swarte Gat in ghebaren sijnde / sijn sy ghelant in Kadsant, alwaer sy in twee dagen alle de Popen ende Stercken in ghenoomen hebben. En indien sy ten eersten ingelopen hadden het Swin ofte Sluyssche Gat, soudent sonder twijffel de Stadt selss sonder eenighe groot moeyte hebben konnen inneemen ende veroveren / ende moghelijck met de haestigheden alle de saecken voer Oostende hebben konnen desperet maechen. Overmits die van Brughe t'synen eersten aen-komen daer noch gheen volck hadden / maer terwyle sy in 't Swarte Gat alle sijn Leghet debarquerde / ende de Schantskens van Kadsant inne nam / denaerstighden die van Brughe dat Spinola van voer Oostende op 't Swint sondt tien honderdt Man te voet / ende Trivulcio van Waterverliet met vijf honderdt Ruyteren / met de welcke sy de Passagie ober het Sluyssche Gat belette den: Niet teghenstaende den ses-en-twintighsten ende seven-en-twintighsten groote moeyte daer toe ghedaen wierde / ende de Galepen met Gheschut upt het Gat ghebreken wierden nae Sluys toe: Waerom den Prince Maurits despererende van daer te mooghen passeeren / ende in de liberatie vallende van het Kadsant alleen te doen verscheren / is hem by een Boer aen-geghen / dat men be-oosten Sluys om / in Vlaenderen komen konde / waer toe dien Boer noch den 28 des abonts eenighe ghelegenheden wees om naer Oostburgh te komen:

Des Prin-
se Maurits
doet een
inval in Vlaen-
deren / naem
Cadsant den
25 April.

Wat den tijt
ant socht of
verhoorden.

men: van bonden den vrandt daer omtrent mede te peerde ende te boet / t welcke den Prince Maurits bachelich dede geloben dat daer passagie wesen moesten / ende sonder ober sulcx den neghen-en-chomtingsten eenige troupen vertwaerts die metten vrandt schermutferden ende herbeyben / die in t wegh rijden wesen den pas ende plaetse daermen henen soude mogen komen / overmits sp daer heenen bluchteden ende ontquamen / waer door syn Excellentie den dertichsten vzoegh daer heenen toogh / ende deur het water passeerde / innemende een stuch van een vlich by Coxie, daer een deel volcks van vslups / die daer meende te sthaen / verflaghen / ende omtrent dertich ghebanghen wierden: waer door de ander den schyck krogen ende voozts weghslieden / ende die bast het schancken van Coxie heur met appointement obergaben / openende also onbewacht den pas in Vlaenderen / ende hope ghebende tot eenigh goet faerens / hoe wel daer omtrent t landt uper maten seer gheboochen was.

Coxie innemomen.

Den eersten vdep toogh den Prince Maurits met een goet deel van syn Legher naer S. Catharijnen schanck / ende hadde gheschut doen halen om de selve te beschieten: maer midts het dien dagh springh vloet was / ende het water seer hoogh vloeyde / en konde hy syn gheschut niet krijghen / vooz middagh / ende bleef daer om den mersten deel van den dagh in slagh-ordre omtrent de schanck staen.

S. Catharijnen schanck beleget.

Op dese Catharine schanck lagen nefsens eenighe soldaten / gherommandeert by den Grabe van Trivultio, veel voozgers ende voozen / keurlinghen ghenoeit / zijnde ghewillighe keurlinghen / in Genr ende daer omtrent opghelicht: Ende also dese geen quartier ofte contract van rantsoen hadden / dede den Prince Maurits (om die verbaert te maerken) alomme ghebieden vander gheen ghebanghen te nemen / maer datmen die allomme doot-smijten soude / als gheen quartier hebben / de / het welcke / hoe wel het selve grooten schyck onder vele van hun maecte / des niet teghenstaende / lieden zp haer nochtans dien dagh vast: selve eenen vdaendaghet liep met syn vaendel inder haest ober ende verder op de wallen / t selve plantende in de bresse / tot groot incouragement van de sijne / ende moet verliesen van den Prince Maurits, die spottender wijse seyde totte by-standers / dat een sulcken man alleen bestaen en machich ghenoech was om dese schanck te behouden ende te be-

waren: welcke couragie ende moet vermeerderd wierde om dat den Grabe van Trivultio, die met een goede troupe peerden te Water vliet geleghen hadde / mer sijne troupen mede quam logeren / dicht onder de schanck / doende daer een retrenchement op werpen / ende twee belst-stucken daer in planten: om op de ordre ende troupen van den Prince Maurits te schieten / ende alsoo goede migne / van de schanck te willen behouden / maekende. Maer den Prince Maurits omtrent 4 upren naer middach ghekreghen hebben neghen stucken gheschuts / dede de selve inder haest planten / ende daer mede ten ses upren op de schanck ende de troupen van Trivultio schieten / mer om te toonen dat hy mede gheschut hadde / dan op hope van de plaetse te ghekrighen / om dat hy sagh dat den vrandt die bast hielt / ende migne maecte van heur wel te desenderen: ende ober sulcx despererende van het goets te doen / gaslast het schieten totten abondt toe te continueren / ende dan t gheschut weder af te halen ende in Calant te vzenghen: doch dat eenige Regimenten eben wel daer dien nacht noch blijen souden / om te sien wat heeren vrandt soude doen. Dien volgende / wierde op den abont t gheschut daer af gheboert / ende den Prince verterock selve mede: dan so hy ghevalle in het afvoeren ende afstrecken een stuck gheschuts in een morasch sonck / ende dat de schip-lipden / die de handelinge daer ober hadden / seer neerstich poogghden om dat te salveren / om de schande niet te hebben van haer gheschut te verliesen / groot gheter daer ober in den abondt stont maekten / waren die van t Foxt S. Catharine seer verbaert: mepnende dat sp het gheschut verketten wilden / daer noch by ghebeende dat de Caballerie / gheenen bequamere wegh bindende in haren afstreck / dan onder het retrenchement van de sterckte / dede die van binnen dencken datter meer volcks by den Prince Maurits ghekomen waren / ende datmen hun den wegh van t vijcken / op Philips schanck sochte af te snijden / ende van mens haer aen te vallen / waer ober Trivultio selfs met syn trouppen / ende dese keurlinghen oft vupflieden / zijnde een groot ghetal / noch meer de bresse in het lijf kregen / ende namen de retrakte naer het Foxt S. Philippe: ende van daer naer Ysendijck, verlatende de schanck S. Catharine, ende in t deur trecken op S. Philippe alken latende omtrent sesich soldaten / de welcke des anderen daeghs siende de troupen van

De van den vrandt uper bresse verlaten wierde.

den Prince Maurits naer haer aenhomen / hun mede overgaven op den 2^{den} May.

Maer inne men siet hoe Godt in krijgshaken / door kleyne middelen menichmael groote dinghen weet upt te rechten. Dan daer trock den Prince Maurits boozts nae Ysendijck dat hy terstont beslooten heeft op den 3^{den} May / daer den Spanant op den vierde May meynende inne te werpen eenigh volck / maer soo den Prince Maurits eenighe Ruyteren ende knechten upt sonde om 't selve te beletten / hebben de selve de blucht ghenomen naer 't Sas toe / waerom de plaetse te vaster beset is ghe worden.

Den seften May des nachts / waren die van Sluys / met krijgsh volck upt het Legher van Oostende ghekoomen wesende / upt gheballen / wel twee duysent sterck zijnde / met een deel sloepen ende Galejen / om in Cadant te vallen / ende den Prince Maurits volck weder daer upt te grijpen / en quamen alsoo stillekens ober tot in Cadant daer sy wel in de ses hondert mannen gheslender hadden / eer de Wacht op 't Enslant wesende / 't selve ghe waer ghe worden is : die terstont daer nae den alarm maecten / twee Maendelen Schotten daer op de wacht wesende / bielen recht op hun aen / brachten de selve in confusie / ende deden de blucht naer heure sloepen nemen / daer deur datter bij van de selve met het inloopen van het volck overladen wesende soncken / eenighe overghekoomenen wierden doodt gheslaghen / Deertigh ghehanghenen / ende acht slouppen haer ontsaecht : ende daer mede wierdt de reste verhindert van ober te koomen / welcken aenslagh / indien die gheluck hadde / den Prince Maurits op een oghenblich van alle sijne schepen ende amunitie soude berooft / ende sijn ghehele booznemen brachteloos gemaecht hebben.

Ysendijck by sijn Excellentie opge-
geleijt.

Den Prince Maurits heeft daer entusschen Ysendijck ghesommeert / zijnde een wel ghelegghen ende sterck Fort / daer aen den Prince op desen Cocht ten hoochsten ghelegghen was / maer sy antwoorden het te willen houden / ontfet verhopende / dies sijn Excellentie dat dede beschieten / nochtans wel wetende dat sy van als ghebreck hadden / ende alder meest versch water ende dranch.

Den neghende May sonde den Prince Maurits weder sijnen eyghen trompetter meester Hans, om de Schantse andermael op te epsschen de welcke nae

dat hy thormael gheblasen hadde / wierdt by die van binnen doodt gheschoten : waer ober dat den Prince Maurits versloot zijnde / alle uiterste gheweldt booznam om dat te waken / ende sodanighen quaden exempel wegh te nemen : dies die van binnen sulcks verstaende sijn seer verschrikt ghe worden / ende baden om apponement / daer den Prince niet en wilde naer lusteren booz dat die van binnen een Italiaens Soldaet / die den Trompetter gheschooten hadde / ober leberden in handen van den Prince Maurits, (die hem ghehanghen hielt omme tot gheleghener tijdt hem te doen straffen) die gheschiedt wesende / heeft sijn Excellentie met Monsieur Grison, Gouverneur van Ysendijck, op 't overgheven van 't Fort de volghende conditien ghe accordeert ende toe ghestaan.

Sijn Excellentie heeft ghe accordeert ende Saccordeert by desen, den Gouverneur, Capiteynen, Officieren ende Soldaten, teghenwoordich wesende in Garnison op 't Fort van Ysendijck, nae dat zy 't selve Fort overghelevert, ende in handen van sijn Excellentie sullen hebben ghestelt, zy luyden vry sonder eenich belet zullen moghen ver trecken op de volgende conditien.

Wijstich-
ten waer op
Hendich
ober ghe-
ven is.

In den eersten, dat sy hunne Vaendelen sullen veriaten, van ghelijcken oock de artillerie, munitie van Oorloghen ende de Victualie, in handen van de ghene die sijn Excellentie daer toe committeren sal de selve 't ontfangen : ende sullen vertrecken met hare wapenen sonder Trommelslagh, ende met geen brandende Lonten.

Dat sy niet haer sullen nemen hun bagagie, ten welcke eynde sijn Excellentie haer sal doen versien met schepen, om haer te conveyeren ende te voeren tot 't Sas van Gent, ende voorde verscecketheydt van de restitutie van de voornoemde Schepen, zullen zy hier laten een van hare Capiteynen in Ostagie, tot dat de selve schepen wederom ghekoemen sijn.

Dat de ghevanghenen soo van d' een als d' ander sijde sullen ontslaghen ende vry ghestelt worden, ende dat de Paerden die de soldaten ofte waghensluyden deser sijde afgenomen sijn, haer wederomme sullen werden gherestitueert.

Dat de ghene die van deser sijde overghe-
loopen sijn sonder paspoort, in dit accort niet sullen begrepen sijn.

Dat alle de ghene die elders sullen willen vertrecken paspoort verleent sal werden.

Gedaen in 't Legher voor Ysendijck. Den tienden Mey. 1604.

Achtervolghende dit accort sijn de Soldaten ende hare Officieren / opten rienden May vertrocken / sterck wesende omtrent ses hondert mannen / meest Italiaenen : den Gouverneur wierdt daer

daer na in 't recht beschuldigt dat hy het Fort te lichtbaerdich overghegheben hadde / maer sijne defensie ghehoort zijnde / is hy by den krijgsraet ten laetsten / met eeren by gewesfen. Capiteyn Rolle wierdt by syn Excellentie daer binnen gheseldt om te Commanderen. Inde Schanste wierde ghebonden een halve Cartou / drie Delbr-streken ende drie Gatelinghen: sonder eenighe Raoghelen. Zijn Excellentie is met syn Leger booztlandijck blijven legghen / soo langhe als hy op alles goede ordere gheselt hadde / soo in het slaechen van de wercken die niet noodigh en waren / als oock om het besteben van een groot nieuwerck / 't welck hy hem om Ysendijck gheordant weert was.

Daer de veroveringe van Ysendijck is ghesoldeert dat men boozt trecken soude nae Ardenborch, welck besijpt volghende / is den Prince Maurits den twaelfden May te lande ende te water verwaerts getrocken. In de Stadt laghen ses Waendelen Duyselen / die de selve seer lichtelick hadden konnen beschermen / inden sy eenigen weert hadden willen doen / om dat de Stadt goede grachten hadde: maer verschriekt wesende verlieden daer upt sonder eenighe tegenweert te doen ofte den Prince te verwachten. Dies sijne Excellentie de selve Stadt sonder stoot ofte slagh inne-nam.

Ardenburgh is een seer verworste Stadt / wel ghelegghen om Sluys te nauwen. Dit Stedecken (soo Guiccardin seyd) heeft eertijts Rodemborgh gheheten: het is ghelegghen van Sluys een / ende van Brugghe omtrent drie mijlen. Ardenburgh is boozmaels gewest de Hoofst-stadt / van dit ghedeelte van Vlaenderen / in hem te dier tijden begrijpende Torout. ende Oostborgh metten by-vangh van Brugghe, ende den gantschen Oever der Zee tot Bolognien toe. Teghenwoozdelicken is het een goet Stedecken / ende behoudt noch eenighe dinghen van sijne oude treffelicheydt / Waer van de kleynste niet en is haere Kercke / die ghewet is ter eeren van Maria, wesende een van de hostelichste Kerken van gantsch Vlaenderen: waer van noch eenighe Coetsenen Pplaren ende seckere ghe-deelten van Muragien overghebleven sijn.

Dese Stadt dede sijn Excellentie terstont besetten deur Graef Ernest, met sijn volck om die te houden: ordonnende boozelike pooze een Vabelijn te maken: ende dede het Regher boozt

trecken na een ander open woeste Stadt / Middelborgh in Vlaenderen ghenoeit / daer noech een Casteel by leydt daer de Wachters ende de Soldaten upt verlieden / om dat het teghen ghewelt niet houdeleick was.

Dit Stedecken Middelburgh is ghesicht (soo Olivier van der Marcke seyt) in den jaers 1446 / door eenen Peter Blandelijn, Chyeforster van de Ridderg van den Gulden Vliese / een rijk ende machtich man. Het leydt van Damme een myle / ende van Brugghe twee ende een halven myl. Het heeft eertijts een besloten Stadt gheweest / gesicht aen eenighe overblijfselen noch gesien kan werden. Daer de besettinghe van beyde dese Stedecken / heeft sijn Excellentie den beertienden eenige Coznetten Peerden op eenen tocht nae Eckelo ghesonden / om daer te slaen een Regiment knechten / treckende van Gent naer Brugghe maer sy quamen een weynich te laet / alsoo sy de Liebe ghepasseert / ende wegh ghetoghen waren.

Den seftienden May / ont den Prince Maurits sommige Companien te voet ende te peerde / van Ardenborgh, nae de Saute ende Soete, zijnde twee wateren / d'een sout / d'ander borsch / van Damme ende Brugghe loopende niet verre van den anderen naer Sluys, zijnde twee nabigabele wateren. De Soldaten van sijn Excellentie aldaer koomende / vanden Don Loys de Valasco beschant / omtrent het Sluysken van de wateringe van Moerkercke ende Lapscheure (ghelegghen omtrent Stamperg-hoeck) op sijn boozdeel wachten: de/ende naerdien dat den wech seer enge ende onbeguaem was tot het marcheren der Ruyteren / ist gheschiedt dat de Ruyteren van Velasco onversienlijck hielen onder de Ruytmeesters Gent ende Bax: die van de selve Ruyteren soo dapper ghetrest worden: datter terstont een deel peerden gebelt wierden ende ghehanghen / ende den Ruytmeester Bacx door sijn been gheschooten: dan hy wierdt terstont wederom ontfet van het hoet-holck / de welcke bykoomende ende also in 't grots aendringende / hebben sy de Spaensche alsoo overbalen ende ghetrossen datter boven de vijf hondert verslaghen ende verdoncken sijn / ende noch wel drie hondert ghehanghen: daer onder waren elf Capiteynen / ende meer andere Officieren / ende onder dien oock een van het maegschap van Spinola.

Deg anderen daeghs den sebtienten den May / trock den Prince Maurits nae de

Hande
boez inghe
nomen.

Arden-
burgh by sijn
Excellentie
ingnomen.

De Soete
ende Soete
ingnoten.

nae de Soete / alwaer de Spaensche waren legghende met dertien ofte 14 Maeldelen soldaten tusschen de Soete ende Soete / heur daer beschansende: daer tegen den Prince Maurits gheschut dede planten / ende bohap maken oft hy niet gheweldt daer ober wilde: maer een ander plaetse verspiet hebbende beneden den Spandt / dede den achtien den booz den dagh / by een leegh water / alle syn troupen te peerde ende te voet daer deur trecken / ende overgehoomen wesende / dede hy die in goede ordere marcheren recht op den Spandt aen: ende dat met sulcken geweld ende kloetmoedigheid / dat zy met der haest verobert ende inghenomen hebben / eenighe Spaensche begravinghen: die also met breefe bevanghen wierden dat sy haer op de blucht begeben hebben naer Damme, verlaetende alle haere Retrenchementen ende stercken / waer inne zy sochden beslooten te werden: Den Prince Maurits sulcks siende / heeft terstondt een ander brugge ober de Soete ofte Versche doen legghen / ende syn Ruyterije ghesonden op de Westzijde van de Haven van Sluys: de spaensche soldaten ober die sijde legghende / verstaende dat zyn Excellentie aen die sijde was / begaben haer terstont aen het boozloopen / ende verlieten alle hare schansen / behalven sint Ioris ofte Hasegats schanse / ligghende op het innekoomen van het swint ofte de Haven: daer Capiteyn op was / Cordua de Brughe, die den Prince Maurits terstondt dede om-ringhen / maer ghereetschap van beschieten siende / gaben sy die ober / daer upt treckende met hondert dertigh Mannen op den drie-en-twintighsten May. Dese schanse was wel versien met negen stucken gheschuts / ende tien tonnen Buskruyt daer sy upttreckende een lonte aen geleydt hadden / om dat kruyt aen te steken naer haer vertreck / dan 't selve wierdt ontdeckt / als sy te herde vertrocken waren / anders soude 't selfde lichtelick haer leven ghehoft hebben.

Den Capiteyn de Cordua was ober het lichtveerdigh overgheben met Rechte aen-ghesproken / dan verkreeg genade. Daer wiert by syn Excellentie ingheleydt om die te Gouverneren Capiteyn Iooft de Brucksauls: Maer de schanse wierdt onnoodigh bevonden nae het overgaen van Sluys, langher te bewaren: is volghende van den Prince gheslecht ende gheraestert ghe worden.

Sluys by
syn Excell.
belegert.

Alledese schansen ende Steden bevoert hebbende / heeft den Prince Mau-

rits syn Legher booz Sluys gheslagen / de Haven doen innemen / ende het Leger beschansen met Trenchen ende byugghen / doende de quartier en de een aen den anderen trecken. In de Haven noch booz de stadt en vonden sy gheen schepen / dan een Fransch schip met wijnen dat met schieten bedorven wierdt.

Die van der stadt Sluys, kregden tot tweemaal toe ettelick voet-bolck inne / eens omtrent seiven hondert / ende andermael wel acht hondert mannen: ende kregden mede eenighe Waghenen met Meel binnen / eer dat het rontomme konde beschantst worden.

Mer top boozgaen tot de Beleggeringhe ende overwinninghe der Stadt Sluys, sullen wy alhier in het korte inne voegghen upt Louis Guiccardin de beschrijvinghe der Stadt selver / zijnde van desen Inhoudt:

Sluys is een Zee-stadt / ligghende van Brugge drie en van Middelburg in Zeelandt vijftighen / is eertijds een goede ende rijke stadt gheweest: maer booz de Oorloghe ende tweedpacht teghen de Brugghelingen / haer macht ende stercke verlooren hebbende / is noch epntelicken den Brugghelingen (booz eenighen koop met den Lant-Heere ghebaen) onderdanich gheworden: sy heeft een van de Schoonste Havenen van gantsch Europa, daer wel vijftigh hondert schepen bequamelicken konnen inbaeren ende bebydt legghen. Het is een stercke stadt met dobbel grachten: met een Kasteel dat van de stadt afgeschepden is. Van ouden Tijden is die bewoont by een secker volck 't welck hy Iulius Caesar in syne Commentarien Levacos ghenoeemt werdt. Ende te dier tijden om haer menichte van schepen ende kloet Zee barent Wolck van haere ghebupren ghebreest. Dit dus herre van de stadt verhaelt hebbende / sullen wy wederomme keeren daer wy 't selve ghelaten hadden.

Syn Excellentie booz de stadt gekoomen wesende / heeft die terstondt beleghert ende vast beslooten / met vier Leghers ofte quartier en op deser wijse: Den Prince heeft selfs zyn quartier genoomen aen de Noordt-sijde van de stadt / hem selven met verscheppen redouten ende retrenchementen booz den Spandt van buypen ende teghen die van der Stadt van binnen verseeckende: Het Tweede quartier was omtrent een vierendeel van een upre gaens van syn Excellentie / ende wierde by Graef Willen Lodewijck bevaert ende gheregheert: dit was mede seer sterck ende

Beleggeringhe
der Stadt Sluys

Op wat
wijze de stat
belegert
was.

ende wel versien. Het derde was het Quartier van sijn Genade Graef Ernst, ende lagh aen de West-zijde van de Stadt / tusschen ende ober de Soete ende de Soute: wel versien met goede sterke Reduyten ende Trenchen / tot het Quartier van den Heere vander Noort toe / 't welck het vierde was / merde seer sterck ghemaecht tegen den aenbal der Spanen.

Den 21. Mey dede den Prince Maurits met den Commel door het Leegher om-slaen / dat den naesten Woensdagh het gheheel Leegher door / eenen Vastten- ende Bid-dagh soude ghehouden worden / omme Godt bierighlijcken te bidden / dat hy sijne Excellentie ten dienste deser wilde bewaren / ende de Stadt in sijne Vanden ober-gheben. Op dat dien dach te beter gebiert soude worden / heeft hy verboden alle soetelaers oft Victualierders eenigherhande Victualie ter verkoopen / op verbeurte van haere Goederen / ende upt het Leeger gebannen te worden: welck Gebodt ghewilligh onderhouden is.

Den twintighsten Mey trachten die van Sluys ander-werf / Victualie ende Bus-kruyt in de Stadt te krijghen / dies sp hy nacht upt de Stadt in het verdoncken Landt sonden omtrent duysent Forlaken, ofte Galeysche Slaven / (die sp tot allen Dienst dwonghen / midts sp de Galepen niet konden ghebruycken /) ende met dese een Conbop van vyfshonderdt Soldaeten / om daer te wachten het Conbop dat van Damme komen soude: Want ten selven eynde was den Graef van Barlaymont met vier duysent Man te voet / ende veel Waghens met Sacken met veel gheladen / ghetogen nae het verdoncken Landt. Den Prince Maurits daer af tijdinghe krijghende / toogh op met veel Ruyteren / ende twee duysent Man te voet na Stampers Hoeck, alwaer hy vondt omtrent vier hondert Man / hy Barlaymont daer ghelaten tot besettinghe van den Pas: die den Prince Maurits versloegh / ende versagghde: Ende upt eenighe Ghebanginghen verslaende / dat Barlaymont gheblucht was / heeft hem doen naersaghen / maer hy de snoffe daer af krijghende / is langhs eenen anderen Wegh af-gereeden ende ontkomen: onder weeghe latende eenighe Waghens met veel gheladen / die hy den Prince Maurits volck wierden ghekreghen. Die van de Stadt siende dat het Conbop niet voort en quam / keerden weder in de Stadt: upt-ghelept een goet getal Slaven / die haer verslaecken /

ende haer aen den Prince Maurits quamen ober-gheben: In 't vervolghen van Barlaymont hadde den Prince Maurits merde dat ongheluck / dat sijn volck by nacht eenen verkeerden Wegh inne sloeghen / ende soq des Graeven volck vermisten / ende op den Dagh keerden sp weder-omme nae 't Leegher / met een goet ghetal Ghebanginghen / van omtrent honderdt en twintigh Mannen / ende daer onder een Duydtsh ende een Italiaens Capiteyn. Hier upt verstonde den Prince Maurits, dat de Stadt met veel volck ende luttel Mondt-kost versien was: daerom heeft hy ghesocht de Stadt rondt-om vast te beslypen / ende met der tijdt upt te hongheren: Ende heeft om sulcks ghevoeghlijcker te kunnen doen / eenen wonderlijcken wel-gheordonneerden / wijden / ende wel-besetten Leegher ghelept / te water ende te lande / ende sijn Ruyterpe diepe in 't Landt / om Vrandt-schatten te vergaderen / upt-gefonten. Het Leeger aldus vast ghelept zijnde / veretrocken de Gecommitteerde Heeren der Staten Generael / ende de Raedt van Staten nae 's Graven-Haghe, den negen-en-twintighsten Mey.

Dit Beleggh aldus eenen tijdt aenloopende / heeft den Prince Maurits ondertusschen Waterpen ghereedt doen maecken / om de Stadt te beschieten / ende desghelijcks ghereedtschap ghemaeckt om die te bestormen van ober de Haven. Om tot het bestormen van ober het Water te mooghen koomen / heeft sijn Excel. met raet en advijs van sijne Ingenieurs / geordonneert te maeken een wonderlijcke en noopt ghesiene Storm-brugghe / ober-deckt / ende ter zijden beslooten / met scheut-byschutsels tegen Musquet-kogels: soo langh datse bequaemelijcken ober de Haven konde ghebracht werden. Ende naer dien dat aen de Brugghe seer veel te arbeypden was / 't welck een langhentijdt bereyschte / ende dat sijn Excellentie hy de Ober-loopers upt der Stadt daghelijcks door seckere advertentien / aen-ghebracht wierdt de seckerheypdt van de Honghers-noodt / die de Inwoonderen der Stadt ober-biel / heeft gheheel gherefolbeert die upt te hongheren / ende daer merde den Marquis Spinola oorsacke te geven om van Ostende te mooghen verrecken / sijn Galepen ende Stadt te koomen ontfetten / ende de Stadt Ostende van de harde Beleggheringhe te verlichten. Den Honghers-noodt groepde soo seer binnen Sluys, dat sp de Slaven

Den Prince Maurits ontfolbeert Sluys upt te hongheren.

Wonderlijcke Storm-brughe.

Den byant soekt de Stadt te betalleren.

Do

niet

niet langhet en konden boeden / maer dwonghen die haeren kost te soecken rondt-omme op 't verboncken Landt / upt-grabende ende pluckende een krup dat sp Soutenelle noemen (dat daer veel groept) waer meede dat sp haer Leven moesten onder-houden : Alsoo datter veele waeren de welcke booz het ober-gaen / in meenighe Daeghen gheen Broodt ghegheten en hadden.

Desen Honghers-noodt groepende / ende Oostende noch upt-houdende / in haer Beleggh / hebben die van Sluys haeren noodt betwefen ende te kennen gegeven met Opper-tekenen by nachte : daer over den Certz - Hartogh den Ghenerael Spinola belaste Sluys te ontfetten.

Spinola belaste Sluys te ontfetten.

Spinola excuseerde hem van desen last / segghende dat in sijn af-tweesen de Beleggheringhe van Oostende berachteren soude : Begherende aen hare Hoogheden datse daer-omme pemandt anders dien last op - legghen souden. Maer den Hertz - Hartogh belaste hem ander-mael om sulchs te doen / met dreyghementen soo hy 't selve niet terstondt en dede / dat hy aen den Koningh ober hem klagen wilde. Soo dat Spinola desen aenflagh ghenoeghsaem ghebronghen zijnde ter handen te neemen / ghelijck men upt eenighe af-ghewoopen hieken van hem ghenoeghsaem heeft konnen verstaen. Om 't selve in het werck te legghen / heeft hy omtrent ses duysent mannen te voet ende twee duysent vijf hondert Ruyteren by den anderen gherucht : ende is daer mede met den Graef van Trivulzio in het eynde van de Maent Julio naer Sluys ghemarcheert : Lafende de Stadt Oostende noch genoeghsaem ende volkommentlijcken beset. De Certz - Hertoghen wierden booz het beleg van Sluys eerst ghewaer / wat faute dat sp begaen hadden / dat sp sijn Excellentie soo lichtelijcken in Cadlant hadden laeten ober-koomen : dat sp beter en voorsichtigher ghedaen souden hebben / dat sp hem met meerder macht sulchs belettet hadden / dan dat sp op de continuatie van Oostendens beleggh soo hardt aenhielden / ghemerckt het ober-gaen van Sluys haer heel schaedelicker was als het winnen van Oostende haer boozderlich soude zijn. Den Marquis Spinola met sijn Leeger omtrent de Stadt ghekommen wesende / is terstondt komen leegheren by Lap-schuyr, op de kromte van eenen dijk / met wepninghe van sijn Excellenties Leegher te doen delo-

gheeren met sijn gheschut : daer teghen dat terstondt Contra-Battergen ghemaecht wierden waer booz dat op eenen nacht veel volchs doodt bleef / booz het grof- ende kleyn-Gheschut. Maer Spinola socht middel om ergens met gheweldt te mooghen in - breeken / alsoo hy dede den festen Augusti met omtrent drie duysent mannen ende een deel Weerde-volck / op 't Quartier van Graef Willem van Nassauw, het welcke sp des nachts meynen te ober-vallen / om dat daer de Belegghers minst op hunne hoede waeren : by hem hebbende verschepten ende nobighe ghereedschappen / maer sijnen Aenflagh was te verghhefs / want hy wierdt soo welkom ghebeeten / dat hy heeft moeten met eenigh verlies af-trecken ende sijn ghereedschappen verlaeten. Hebbende alleenlijck eenighe Waghen-perden die wepende waren wegh ghenomen.

Alsoo Spinola op dat Quartier niet en hadde konnen upt-rechten : is hy den 16 Augusti subijtelijcken vertroocken booz by Ardenborgh, nae de Schantzen S. Catharina ende S. Philippe, ende heeft die lichtelijck sonder groot (zijnde wepnigh beset) gheweldt in-ghebreghen / hoe wel datter veel ober weder-zijden doodt bleven : Desse Schantst alsoo in-genomen wesende / heeft hy van daer hem begeben op eenen Dijk / in het Quartier van Capiteyn Imbyse, maeckende in het selve eenen loofen Al-larm / op dat hy te beter daer en tusschen met sijn ander volck mocht de Rivier van Oostborgh passerren / meynende by het Oostborghsche Weer booz te breeken : maer den Prince Maurits verstaende de oberkomst van den bypandt / hadde daer-en-tusschen in Cadlant een groot ghetal volchs ghehouden / onder het belepdt van Graef Willem van Nassau, die in haeste boozs toghen om den bypandt aen d'een ofte d'ander plaetse teghen te houden : Benessens Graef Willem dede hy mede derwaerts gaen / den Heer van Sminten met heel Ammonitie van Oozloghe / die hy breefde dat hem eerst onthreucken soude ; den Prince is selve aen den pas van Cadlant ghebleven / tot dat de trouwen van de Diefen / Enghelschen / Francospen van den Heere van Dorch ende andere aenquaemen / daer mede hy doen boozs toogh naer den bypandt toe.

Spinola hem met sijn volck seer spoedende / hadde den Prince Maurits volck upt de halve Maene aen het Waeter tusschen Cadlant ende Oostborgh doen wijcken /

Spinola toe ontfet van Sluys
neemt den Catharin
ende Philippe
Schantzen / maer merde met groot verlies te rugge geslagen / den 17 Augusti

wijcken / tot op den dijk by de twee
Fiedouten / daer hy eerst by de Wacht
dapper ghekeert wierde / ende daer na
by Graef Willem die daer aenghekoo-
men was : maer op het laghe water
dede hy het meest effort om ober te koo-
men: soo dat Graef Willem hem nauwijck
heeren konde/ tot dat den Colonel Dorch
hem te hulpe quam : die hem dapper
werde met een slaghe- sweert / waer
door hy den Spanant een goede wijle met
ghevelde teghen hieldt / tot dat hy ten
twee plaetse gequest synde/ genootsaekt
was te vertrecken.

Niet teghenstaende dat den Spanant
dapper aenghetast wierde / hadden
Spinola (niet ontsiende wat volck dat
het hem kostede) groot apparent van
in Cadfant te breken : soo den Prince
Maurits sijn Heef Graef Willem, selfs
niet te hulpe gekoomen hadde/ met vele
Compaignien van het Driete Regi-
ment / onder het beleyde van sijnen
Eersten Lieutenant Julius van Eijfinga,
des ghelijcks den Heere van Termes,
en wel veertigh Fransche Edelen / met
vele andere Compaignien van de En-
gelsche/ende Francosfen onder Chastil-
lon, die se doen dapper wederstonden/
soo dat Spinolas volck moesten te rugge
wijcken / achterlatende ober de twee
hondert dooden : daer onder veel van

aensien : onder andere den Graef van
Feltry, den Marquis van Renti, de sone
van de hupsvrouw van den Graef
van Solre, van den hups Lalain, sone
van den hermaerden Heer van Montig-
ny, ende Marquis van Rentyh nieuwe-
lick upt Italien gekoomen: Desghelijck
Don Alonzo Borgias, den jongen Main-
tenon Francoys, een Colonel / met veel
andere soo doode als ghequeste die sy
met waghens daer van boerden. Dit
gheschiede den seventhienden Augusti
als Spinolaes Leger versterckt was met
de muymeerders van 't Squadron (het
welk gereconcilieert was metten Certs-
Partoghe) ende recht te voeren by ge-
koomen waren / de welcke onder de
hare mede schade leden ende het ghe-
tal der dooden hielpen vermeerde-
ren.

Den achtienden Augusti die van de
Stadt Sluys vernoomen hebbende de
nederlaghe van haer ontfet / begonnen
naer een goet appointement te trach-
ten / uytseende omte versoeken stilstant
van wapenen / tot dat sy des Certs-
Partoghs raet souden hebben : welck
haer plat afgheslaghen wesende / ver-
sochten dat sy alle haer Galepen / ghe-
schutende Slaven souden moghen upt-
voeren : Van sy krieghen van sijn Ex-

cellentie resolute antwoorde / te weten
dat se souden den eersten daghe met wape-
nen ende bagacie uyt gaen : den tweeden
daghe alleenlijck met het zijdt - gheweer,
den derden daghe souden se moeten staen
tot sijn ghenade. Die van binnen sulck
verstaende / en hebben haer niet lange
beraden / maer terstondt hare gherom-
mteerden den Capiteyn Lippin, aen
sijn Excellentie ghesonden / de welcke
nae verscheyden onderhandelighen /
epntelicken de Stadt aen den Prince
oberghegheben heeft op de volghende
conditien.

1. **D** At alle Geestelicke personen souden
vertrecken met hare Kerckelicke
gereetschappen, haer goederen ende huyl-
raedt.

2. Dat den Gouverneur Serrano, alle Ca-
piteynen ende Officieren, ende volck van
Oorloghe, mede den Capiteynen van de
Galeyn ende 't scheeps-volck souden ver-
trecken tot de Stadt Damme met haer бага-
gie, wapenen ende Vaendelen, slaende
trommelen ende brandende lonten, ende
dat sy op Ostagiens souden Schepen ende
schuyten hebben.

3. Dat den Gouverneur ende den Heer
Aurelio Spinola, souden stellen in handen
van de Gecommitteerde alle de Galeyn,
Barcken ende Fregaten, Gheschut, Bus-
kruydt ende alle amunitien, sonder eenigh
bedrogh, &c.

4. Dat de Slaven gheen uytgelondert sou-
den ghesteldt worden in vryheydt; ende
sullen daer naer moghen gaen waer sy
willen.

5. Dat alle ghevanghenen van weder-zij-
den sonder rantsoen souden los gaen : mede
dat den Gouverneur ende Aurelio Spinola,
souden besorgen dat den Capiteyn Say, ge-
vanghen met eenigh Schip-volck by die van
's Hertoghen-bosch ende Capiteyn Ian de
Raet mette sijne, ghevanghen op 't Casteel
van Woude : als mede drie Schippers van
Breda, ghevanghen binnen Gent, sullen alle
te samen vry ende ontslaghen zijn, midts
betalende een maendt gagie: daer voor hy
Spinola soude sijnen persoon verbinden we-
der in de ghevanghenissen hem te moeten be-
gheven.

6. Dat niemant soude worden ghemo-
lesteert, om schulden die de Burghers sou-
den moghen ten achteren zijn aen den Gou-
verneur ende andere, op belofte van den
voorschreven Gouverneur, dat sy souden
ten vollen betaeldt worden binnen Brug-
he.

7. Dat alle Officieren ende Veadores oock
souden moghen vertrecken met haer pam-
piere, sonder eenige Stadts Registeren.

8. Dat van ghelijcken souden doen de
Commisarijen van de vivres, Admirali-
teyten, &c.

9. Dat den Gouverneur noch dien avont
't Casteel soude overleveren, om twee hon-
dert Mannen daer te logeren van wegen sijn
Excellencie den Prince Maurits,

Altoes he
daert van
Colonel
Dorch.

Den Mar-
quis van
Renti met
andere vooz
Slaves doot
gebleven.

Slaves geeft
daer ober
aen den
Prince
Maurits.

Op dese
Articulen.

10 Dat op morgen het garnisoen soude uyt de stadt vertrecken.

Aldus ghedaen in 't Leger voor Sluys den 19 Augusti, Anno 1604.

De Span-
gaerden
trecken uyt
Sluys.

Den twintighsten Augusti zijn de Spaensche daer uytghetrocken / sterck wesende tusschen de drie ende vier duysent mannen / wel ghevoapent: ende beertien hondert slaven / meest Turcken / de reste van allerley andere natien / die al by ghestelt wierden: eenighe bleven by de Spaengiaerden / andere begaben haer in dienste / veel van de selve betrocken naer Vranckrijk ende Engelandt, dan uyt Enghelant voeren sy weder naer Hollandt / maer den meestendeel wierden in een schip naer Barbarien ghesonden: vele van hundien hadden in Sluys in menighe dagen gheen broodt ghegheten / maer hun selven gheboedt met oude Schoenen, leersen, parkement gesoden, ende met Soutenelle kruyd daer booz henen af ghesepd is / ende dierghelijche onghenuechelicke spijse: honden, catten, ratten, waren al langhe op ghogheren. Desen honghers noot ende het verlies van Sluys wiert seer geweten den Gouverneur Serrano.

Met Sluys
10. Galepen
ghewonnen.

Daer wierden in de stadt ghebonden omtrent de sebtigh stucken grof gheschuts / metalen ende pfeer / behalven in de andere forten: met tien ofte elf Galepen met alle haer ghereetschap / 't welck gheen klepne victorie was / hoe wel de selve Galepen meest ghesoucken lagen onder het water.

Ghesch-
dich Gouverneur
van Vlaenderen.

De Ho. Mo. Heeren de Generale Staten ende den Prince Maurits, selven booz Gouverneur over haer conquesten in Vlaenderen, den Grave Hendrick van Nassau, jonghste sone van den overleden Prince van Orangien Ho. Mo. en booz synen Lieutenant den Heere van der Noodt, die syn residentie tot Sluys nam.

Daer wierdt terstont d' d'ze ghenomen by syn Excellentie ende de Ho. Mo. Heeren Staten op de fortificatie van haer nieuwe conqueste / soo van de Stadt Sluys, als de andere onliggende plaetsen: eenige Schanssen ende Wercken slechtende ende andere opmaeckende: resolberende te verstercken ende te maken neghen Schanssen / witten Coxie, Cathaline, Oost borch ende het Buss te Weelde booz Sluys, over de haven een half Maene van drie bollwerken / ende verscheppen andere wercken meer.

Doorder soo hebben sy aen Ysendijk noch vyf groote bollwerken aen doen maken / ende noch eenen hoogen Polver

doen in schanssen / om daer van een onwinneliche plaetse te maerken / so groot als een stadt / oft als een ander Oostende, ghelijck het selve deghenwoordigh is.

Lot Sluys is kranck ghevoapen ende ghestorven) Graef Lodewijck Gunther van Nassau / die ghetrouw hadde de Weduwe van den Grave van Valckensteijn ende Broecke: sy was den soone van Jan den outen / ende broeder van Willem ende Ernest van Nassau, wesende noch een kloech ende dapper jong Heere / seer beklaecht / die hem seer dickwils hadde laten ghebruycken in veel Menlaghen ende tochten ten dienste deser Landen / ghelijck wy hier vooren verhaelt ende bescheyden hebben: syn Excellentie / verscheppen Heeren ende soldaten zijn in dese Belegginge sieck ghevoapen ende vele hier en daer ghestorven: welcke sieckte veroorsaecht wierde door den gheschiedighen sieghen die ghedurende dit beleggh ghehallen was.

Robert
Gunther
seer booz
Sluys.

Alsoo de Werenichde Landen Sluys nu hadden / hebben sy ontbel ende stoffe ghebonden de Gesloght in Vlaenderen te brengen / ende uyt haer Landen te weeren / considerende dat het verlies van Oostende hem soo veel nu niet schaden soude / ghelijck het inder maerheyt oock niet en doet: want al de werck is bekent / wat boozdeel dat den Spanant haer selven ende wat schade sy onse landen ghedaen hebben / mit het winnen van de Stadt Oostende: de Hoogmogende Heeren Staten hebben in plaetse van een inkomste in Vlaenderen nu nye bekrueghen ende gewonnen: Gode geke dat wy die langhe moeten betrouwen / ende niet wrede besien.

Over-winninghe des stercken Kasteels van Woude, gheschiedt in den jaere, 1605.

Als dien treffelichen ende wel aengelepten aenslagh op Antwerpen gemist ende gesaileert was: heeft syn Excellentie de welcke met het merendeel van syn Leger tot Eeckeren lagh / van stonden aen meest alle sijne schepen / die de Soldaten ende den gheboelghen van dien aldaer ghebracht ende geladen hadden wederom te rugge ghesonden / naer dese Landen: de welcke in het wederom baren / dapper op des Spanants Schanssen schoten / alsoo datse onder meer anderen den Gouverneur van Oordam trefsten / ende doot schoten. Van syn Princeliche Excellentie

1605. Excellentie omme niet wederom te heeren / sonder den Spandt eenighen afbreuck te doen / heeft gherefolveert met een ghebderle van sijn Legher het Hups van Woude te belegeren: ende is dien volgende met sijn Legher den acht-entwintighsten Maep van Eeckeren ghescheppen / ende heeft het selve Kasteel belegerd.

Beschijninghe van Woude.

Woude is een sterck Kasteel / versien zijnde met stercke Bollwercken: ghelegghen een myle van Bergen opten Zoom, in een Woudsch: ende daer-omme van natueren seer sterck. Wefende het principaelste hups van de Heeren Marquisen van Berghen: maer het hadde nu eenighe jaeren nergens toe gedient dan tot eenen roof-nest: want het ghewoontliche garnisoen dede daer wt groote schaden aen de schepen / waren de tusschen Hollandt ende Zeelandt, so waren ghestadelich op het water / om de schepen / die enghens dooz kaluete ofte stulte / of ghebreck van windt / moesten blijven ligghen te besthaedighen: hebbende tot dien eynde heere schuyten / op den water-kant op verscheyden plaetsen onder het water ghesoncken / ende daer mede besponghen ende plonderden so de schepen op het onberstenste / ende naemen de passagiers ende schippers mede dooz het rantsoen van de selve schepen: doende hier mede dese Landen ende Ingeheten van dien seer groote schaede.

Don belien van sijn Excellentie ende inge noemen.

Sijn Excellentie heeft op den achtiensten Maep / met groote beghendigheden ende rassigheden / het gheschut dooz het Kasteel van Woude doen planten ende beschoten: die van 't Kasteel schoten wel eenighe werck-meesters doot / dāstende ende breefende oberballen te woorden / ende datter om haer ontfet gheenen Legher soude gheabontuyt woorden / hebben so den drie-entwintighsten Maep haer met accoozt obergegeven in handen van de Hoog-Moog. Heeren Staten / ende sijne Excellentie: die op het Kasteel in Garnisoen lagen / waren ontrent vijf-entachtentigh mannen sterck: daer onder vier van de Bergh-verkooopers gherekent werden (die volghende de Proscriptie / geoordeelt waren gehanghen te worden / ende al omme wt alle ghenade ghesloten waren) maer dese werden van den March-grave van Brandenburg verbeden. Den Marquis Spinola, dede eenighe van de ghene die daer wt ghetrocken waren / booden / om dat so dat te lichtelich ober ghegheben hadden. Wloois Hollandt ende Zeelandt van dien roof-nest bezydet gewoorden.

Hier en tusschen hadde den Marquis Spinola, alle sijne macht ontrent Antwerpen vergadert / ende hem ghelegert tot Merxheim ende Damme, de ruyterie tot Berchem ende Wilrijck, daer meede was Antwerpen beschermt: hy sloegh metter haest dooz Antwerpen een brugge ober de Schelde / van den Werf ende Krane in Vlaenderen: daer ober hy sijn volck van Brabant ende Vlaenderen bequamelich op een konde brenghen / als den noodt sulchs verpsichte.

Den Prince Maurits 't Kasteel van Woude ghewonnen hebbende / scheepde den tweede Junij sijnen Legher ober de Schelde nae Vlaenderen op Ysendijck: latende de Foxten op de Ribiere van de Schelde wel versien / insonderhepdt de Schanse van Lillo: sijn hoognemen schepen te wesen oft hy 't Sas ofte Brugghe hadden willen belegeren / om den kringh op hare Spanden lan te houden: dan den Prince Maurits konde gheen belegghen hoognemen / ofte den Obersten Spinola was hem op den hals met sijn volck / dooz de brugge die ober de Schelde lagh tot Antwerpen, het welcke den Prince Maurits te dooren gepropheteert hadde / zijnde van contrarien advijs teghen de meeste stemmen van de Hoog-mogende Heeren Staten: want hy achtte, profitelicher nae den Rijn te trecken: Dies den Prince Maurits om de conquessten van Sluys, Ysendijck, Ardenborgh, ende de schanse te versieren ende te bewaren / leyde hy sijnen Leger tot Watervliet, om dat de mare liep / dat de Certs-Martoghen met Spinola Sluys wilden belegghen: ende met het groot volck dat so van allen zijden verwachten / sonden so met eenen tweeden Legher Rhijnberck belegghen: ende boven dese twee Legers / sonden so noch eenen vliegende Legher ordonneren om alle toevoeringhen te doen / maer van alle dese hoogslaghen en volghde niet.

Den Prince Maurits, heeft hem tot Watervliet seer wel beschantst: ende om hem te beletten van hoorder pet dooz te nemen op het Sas, ende andere Foxten / is Spinola met alle sijn macht daer hy komenlogheren in een bosch-achtighe plaetse: daer so qualick aen den anderen konden komen dan langhs Dijkken / daer so teghen den anderen op schantsten / ende daghelichs op den anderen hoortel sochten / maer weening wt reghen / ende zyn alsoo eenigen tijdt ghelegghen hebbende van den anderen ghescheppen ende met hare legheys in haer Garnisoen betrocken.

Don Excellentie heeft met sijn Legher om naer boslandt.

BERGEN opten ZOOM,
in den jaere 1605. by den
Eerts-Hartogh Albertus twee
mael door Aenllagen aengetaft,
maer t' elcken met groot verlies
terugghe ghedreven.

1605.

Ersten
aenflagh op
Bergen op
Zoom.

Als syn Princeliche Excellentie
Maurits van Nassau, hem hielt
in't Graefschap van Zutphen,
om albaer te resisteren alsul-
ken gheweldt / als den Marquis Spi-
nola teghen de selve quartieren booz ge-
nomen hadde. Heeft den Eerts-Har-
toghe Albertus goet ghedonden dese ge-
legenthejdt waer te nemen / om eenige
stercke fortreffe in Brabant oft Vlaende-
ren, die al t' samen seer gheswaecht/ende
eenige by nae ontbloot waren van gar-
nisoene / te verrasschen ofte oock te for-
ceren. Verhalven de ooghe insonder-
hejdt gheslaghen hebbende op Berghon
opten Zoom, als wesende een plaetse
van uptnemende groote importantie
booz synen staet / dooz het veroberen
der welcker hy niet alleen en soude ghe-
keert hebben vele schaden van sijne
Landen / maer oock seer deguame ghe-
legenthejdt ghekreghen / om eenighe
groote poincten van syn voornemen t'
effectueren tegen de Beunierde Pro-
vincien / ende insonderhejdt om t' at-
tenteren teghen de Zeensche Eplanden:
Den Hartoghe heeft in de maendt van
Augustus upt diverse steden / kasteel-
len ende forten alle de macht / die hem
moghelijck was / doen versamelen tot
Beveren in den Lande van Waes, ende
op Blockersdijck, ende de selve doen ver-
sien niet alleen van allerley gereetschap
van Oorloghe / maer oock van petars-
sen / vierwercken / brugghen / schuyten /
leeders / horzen / bylen / etc. ende andere
diergelijcke instrumenten / die tot een
treffelijcke Entreprijse souden van
nooden wesen. Optghevende onder
tusschen / dat hy het op den lande van
Cadant, Sluys, ofte eenighe andere
Vlaemsche Quartieren gheladen had-
de. Den Heere Gouverneur Paulus
Bacx van dese vergaderinghe des Wp-
andts cenighe advisen behooven heb-
bende / hadde upt-ghesonden by onghem-
onterde Ruyters / die hy noch inde
Stadt hadde / om van haer voornemen
ende macht onderrichtinghe te hebben.
Maer alsoo de selve ghevanghen wier-
den / en koste hy daer van gheen seckere
tjdinghe bekomen / ende in tijds van
hare ghelegenthejdt gheinformeert
worden. Alsoo dat desen Troup (sterck

wesende omtrent vier duysent mannen : 605
te boete / ende by Compagnien Ca-
vallerie / obergheset / ende ober ghe-
scheept zijnde van den Vlaemschen kant
in Brabant omtrent den Cauwensteensche
dijck) den een-en-twintighsten Augu-
sti des nachts in alle bliet ende diligen-
tie nae Berghen is komen aen marche-
ren onder het beleydt van Mons de To-
ricourt Colonel / de welcke albaer gear-
riveert zijnde tusschen twee ende by m-
ren in den nacht / heeft terstonts sijne
Troupe berdepl: omdonnerende de Sup-
terij met eenich voet-bolck haer te hou-
den tusschen de Woutiche ende Boich-
poorte: ende het resterende voet-bolck
te trecken langhs den Noortgheest dooz
het verzoncken Landt nae der Stadts
haben om de selve (alsoo het water op t'
leeghste was) te passeren / ghelijck oock
gheschiede. De Sentinelle / die op
het Beckaf een Tuptenwerck aen de
zuydt-sijde van de haben de wacht had-
de / haer vernemende / maecte alarm.
Den Heere Gouverneur het kleyn
kloekken hoorende heeft teechen van al-
arm ghegheben in syn hups (onghe-
twijfelt dooz de goddelijcke boozsichtig-
hejdt / die de Stadt wilde bewaren / de
wijle hy noyt van te booren het selve
kloekken in syn hups hadde konnen ho-
ren) maecht hem in aller diligentie op/
sit te peerde / rijdt recht nae de water-
poorte toe / daer hy de Stadt wiste op t'
swachste te wesen met last aen het
Corps-degarde / dat nae ghewoontede
wacht hiel aen syn hups / van hem ter-
stont te volghen. Daer ghehooven
zijnde / bevont dat den Wpand met een
onghelooftijcke furie ende rassighejdt
ghepetardeert hadde alle de tupten pa-
lissaden / ende inghenomen het booz-
schyzen Wollewerck van Beckaf lig-
ghende tupten S. Jacobs poorte, nae
dat hy van daer ghesaeght hadde de
wacht tot ober den hoatwerdijck onder
de Palisaden van den Watermolen / al-
waer hy haer dwong te schuylen onder
de vleugelen van de Stadt. Verhalven
heeft den boozschyzen Heere Gouver-
neur alle behoofelijcke ende moghelijcke
oorden ghestelt tot resistentie van den Wp-
andts / niet alleen met schieten / steken /
ende andere in den krijgh ghewoonliche
maniere van doen: maer oock met een
groote quantiteyt steenen die hy dede
weyden van S. Jacobs poorte op den
Wpandts / die met schrikelijcke ende on-
ghelooftijcke resolutie hem verstoute / om
met bylen op de poorten te koomen
kappen alsoo eenighe van sijne petars
ghesailleert hadden de poorten open te
doen springen. Den Wpand hier dooz
niet

Geschiede
inder nacht
op den 21
Augusti.

Den Wpand
werdt met
kroonmo-
dighejt we-
derstaen.

1605. niet verschijcht zijnde / verholgt syn
 booznemen / komt op den Ham, bzinght
 daer te neder met extraordinaire geweld
 twee stakersels van seer groote ende
 stercke Palissaden / (een saecke die hy
 na schein ondoenlick te wesen) om hem
 selven alsoo den wech te bereyden naer
 de Hampoorte, daer hy verhoopte dat
 sijne Petars so wel soude spelen / dat hy
 daer dooz in de Stadt soude gheraecken/
 Maer den Heere Gouverneur dit booz-
 nemen bemerckende / commandeert ende
 belast Pieter Schouwans Lieutenant van
 den Heere Capiteyn Bernart Pluchart te
 klimmen op de boozschreben poozte / en-
 de het booznemen van den vyant albaer
 te beletten / ghelijck oock dooz ghewelt
 van Steenen / diemen daer alleen ghe-
 bypcken konde / gheschiede / doch
 met verlies van het leven van dien va-
 lianten ende hoomen Lieutenant. De-
 wyle dat dit al t' samen alsoo gheschiede /
 sondt ondertusschen den Heere Gouver-
 neur de Sergeanten Maajoys / rontsom
 de Stadt / om ober alle goede oydere te
 stellen, hy continnelijk blijvende tot den
 lesten toe / daer den meesten noot was /
 ende daer de hoogels hem rontsom de
 ooren blosghen. Den Spandt siende
 dat hy weprugh effectueerde / ende dat
 tet water inde haben alrede dapper ge-
 wasschen was / verloor den moet van
 pet sonderlinghs upt te richten. Ver-
 halben gaf last van te retireren / verla-
 tende het groot boozdeel dat hy alrede
 in hadde / ende vertroock alsoo weder-
 om naer Antwerpen / latende aldaer
 omtrent de vijftigh dooden / ende wel
 soo veel gevangene / sonder noch vijf
 Petars / die sy niet en ghebypchten /
 veel leeders / ende andere ammonitie
 van Oorloghe / met noch wapenen om
 een goet deel mannen te monteren. De
 resolutie van den Spandt in desen aen-
 slaghe was seer groot. Want hy dien
 boozghenomen hadde / als noch vijf-
 hondert Soldaten meer in de Stadt wa-
 ren / die maer d'v daghen booz den aen-
 halen waren vertroocken / het welcke
 hy onder wegen eerst vernam. Als nu
 de poozten gheopent waren / ende een
 peghelijck upt ginch om de gheleghent-
 heyt te sien / die den Spandt in gehat
 hadde : was het schroomelijck te aen-
 schoutwen dat pers van armen dichte
 dooz t' ghewelt van de Petars waren
 ghebroken als een hout / het welck een
 grooten schick verozsaecte in vele
 menschen / als sy oerwoerghden dat
 teghen sulcken gheweldt gheen Palissa-
 den / Poozten / Ketenen / oft Wugghen /
 ghelijck sy tot dien tijden toe gemaect
 wierden / en kosten teghen honden.

Daerom
 hy gewoon-
 en is weder
 te betrecken

Daer upt verschepdene met grooten
 rechte oorzsaecke naemen / om den Al-
 machighen ende Goedertieren Godt
 te danken / booz sijne ghenadighe be-
 scherminghe / ghelijck oock sulchs pu-
 blickelijck in de kercke ten selven dage
 gheschiede. De Heeren Staten Ge-
 nerael hier van beradverteert zijnde /
 hebben niet naerghelaten / den Heere
 Gouverneur hy hare brieven van den
 twee- en-twintighsten Augusti te be-
 danken van sijne hoomigheyt / kloek-
 moedigheyt / ende dapperheyt / ende
 de Heeren Magistraten misgaders de
 gheheele Borgherje van haer debitoir.
 Verschepden hadden achterdenken / dat
 den Spandt eenich verstandt moeste
 ghehad hebben inde Stadt / doch daer
 van en heeft noot eenigh reechen kon-
 nen vernomen worden. Alsoo is ver-
 gaen dien grooten aenslaghe / die se-
 dert den Jare 1601 inde Smisse van
 Mons de Terrails herfennen gheweest
 was / ghelijck upt sekere advertentien
 upt Vranckrijck / aen syn Excellentie
 ende de Heeren Staten van Zeelande
 ghesonden / ghenoeghsaem ghebleec-
 ken is.

Daer oec
 Godt ghe-
 dankt wort.

Den Certs-Partoghe bemerckende
 dat synen eersten aenslaghe op Berghen
 was mislucht / ende lettende op de fau-
 ten hy den Colonel Thoricourt begaen /
 als dat hy niet een upre broegher / ende
 op meer plaetsen t' seffens de Stadt en
 was aenghehallen : dat hy het Bolle-
 werck aen S. Jacobs poorte niet en hadde
 inghehouden / daer mede de Stadt al-
 reede afghesneeden was van de schansen
 ende alle secours te water : heeft booz-
 ghenomen synen aenslach te herbatten /
 doende tot dien eynde bereyden alle am-
 munitie van Oorloghe / ende andere
 ghereetschappen / die om een Stadt te
 oerwelbighen van noode geacht sou-
 de mogen worden. Den Heere Gou-
 verneur Paulus Back (den welken Godt
 tot conserpatie van de Stadt op dien
 tijdt extraordinaire sterckte ende ghe-
 sontheyt gaf / ende van het Flereyn
 ghenas in drie daghen ofte vier / daer
 hy van te hooren ende daer naer in ses
 wecken qualick van koste ghecurreert
 worden) dede syn upterste debitoir om
 daghelijcks van des Spandts boozne-
 men / practijcken / aenslaghen / ende
 preparativen te vernemen / tot dien eynde
 ghebuprichlick upsendende seckere
 Ruyters / die hy noch hy hem in gar-
 nisoen hadde / de welcke soo wel haer
 debitoir deden / dat hy den acht-en-twin-
 tighsten begonste te vernemen verschep-
 den gheruchten / dat de enterpryse op
 Berghen soude herbattet worden. Den
 feston

Tweeden
 aenslaghe op
 Berghen.

nitie van Oorloghe / dat alle weghen ende heylbanen beset waeren / ende dat ter naer haer duncken was een Gopael Leegher: datse oock met eenen grooten troupscheenen afte gaen doo? Holwegen naer de waterkant.

Den Heere Gouverneur besorgende dat den vbandt voo? hadde t'attentee- ren op de Forsten / die aen de haven ligghen / al hoe wel hy van te booren alle mooghelycke ordere daer op gheseldt hadde: bondt niet-te-min goet deselve plaetsen / als mede het Eplandt van ter Tholen, Steenberghe, ende andere onligghende plaetsen van de aenkomste des vbandts te verwoittighen doo? twee stukken gheschuts / ende eenighe berthien ofte beerthien Musquetten / die hy ten elf upren in den nacht dede lossen. Waer upt / als mede het spreken op den wal / al hoe wel den vbandt koste af neemen / dat die van binnen op haer hoede waeren: noch- tans hem selven wijs-maechende / dat sulcks gheschiede upt discouragie ende om haer te intimideeren / ten eynde sy haren aenslagh niet en souden ver- volghen: heeft niet meer als de upre herbandert / die hy totten strom ende Gheneralen aenbal ghebestimeert had- de. Want in plaets van aen te vallen ten elf upren heeft hy het uptgheselt tot den twee upren in den nacht / we- sende den twintighsten Septembrys. Ondertusschen hem geheel stil houden- de ghelijck oock deden die van binnen / herwachende wat die van buuten souden willen uptrechten. De klokke van twee upren in de Stadt geslaghen sijnde / begint den vbandt hem te ontdekken omtrent de Steen-berche poorte, werpt eenen vier pijl ofte twee- seer hooch inde lucht / tot een teekenen voo? sijne Met-ghesellen / die op an- dere quartieren van de Stadt waren / dat sy den strom ghesamender handt souden aenhanghen. Hier mede gatet aen / ende de Stadt wo?dt met een on- gheloofelijcke furie bestoemt aen vijf sijden. Eerst aen de Steenberghe Poorte, daer den vbandt met een on- gheloofelijcke snelligheyt / ende sy na den selven ooghenblich dat hy hem ontdeckt / aen was / ende in een quar- tier up? ghepetardeert ende gheopent hadde drie poozten met sulcken ghewelt dat het Bollewerck daer onder dzeum- de / ende een Wal-brugghe met secker konstigh ende ingenieur instrument / voo? seer scherpe ende gepint / het wel- ke op twee raden ligghende / ende van achter neder ghedouwt zijnde / daer voo? het voo?ste van om hooghe

quam / voo? kracht van mannen tegen het opperste van de Wal-bruggen aengheboert ende met de pinne inghe- drucht wierdt: waer langhs terstont opgheklommen wierdt om de Petars te appliceren / ende te ontsteeken / voo? welckers ghewelt de Brugghe met eenen slach ter neder ghevelt wiert. Den vbandt hier voo? nu volkomen openinghe siende / treckt voo? de pooz- ten in t Bollewerck / slaet albaer de Trommels (roept victorie eer hy ghe- bochten heeft. Sijne Cavallerie / die haer in de Sand-strats hiel / steekt de Trompetten / rijdt voo? / ende meynt dat den wech voo? haer al ghe- baent was om in de Stadt te rijden. Waer hare voo?ste spits- broeders en laten haer dat niet toe / die in t bollewerck blijven kijcken teghen een oude voo?te daer sy niet op verdacht en waren / ende die sy albaer buuten haere meyninghe bonden. Den Hee- re Gouverneur omtrent dese voo?te zijnde / daer het alder-heetste afliep / gaf last datmen dapper schieten soude met musquetten onder den vbandt / die binnen ende buuten was / datmen minck persers sapen ende vbandende wechrepen in den hoop werpen soude. Ende besorgende dat voo? eenighe Pe- tars dese oude voo?te / die alleen re- steerde / soude moghen gheopent wor- den / commandeerde terstont eenighe Soldaten ende voo?gers / de selve op te graben: waghens / boomen / ende dierghelike beletselen daer teghen aen te brengen / die den vbandt mochten verhinderen in de Stadt te komen / al waer t schoon saken / dat hem de selve voo?te al open stont: gheboodt het krijghs-volck / dat tot subsidie stont op de mercht / aen te komen / ende tot bewaringhe van de selve voo?te in slach ordre te staen. In somma daer en wierdt niet vergheten dat tot maintie- nement ende defensie eenighsins noo- dich mochte ghevo?deelt worden. Den Heere Gouverneur selfs in Persoon / stont met de Sabel in de handt / cou- ragierende ghestabelijck bepde / Sol- daeten ende voo?ghers / haer hert ende moet ghebende voo? syn redenen ende exempel.

Den vbandt / die in t bollewerck was / voo? t ghene voo?schreben is de hoope verliesende van langhs die sijde in te moghen gheraecken / ende de steenen hem te heet zijnde / daer hy op stont / socht wederom te rugge te keeren. Doch men heeft gesien dat de achterste de voo?ste met spieffen teghen hielden / op dat sy niet en souden wijken.

P p

Daer

Opent voo?
een Petard
een voo?te
handt stak.

Maer
wert verho?
dert om in te
trecken.

Den vbandt
ende schijnt
de Stadt aen
opren twintigh-
sten Sep-
tember aen
vijf sijden.

1605. Daer toe sp nochtans eyndelijck ghebrongen wierden door 't ghetweldt van kleyn ende groot gheschur.

Den tweeden
aenbal
van den vanden
aenbal.

Den tweeden Afsant was aen de Bosch poorte, altoer den vanden eenige Palissaden afgehouden hebbende / met honderden in de besten quam / meynende door een seker klinckiet / daermen langhs in de besten gaet / te komen aen een pooze / de selve te petardereren / ende alsoo in de Stede te marcheren. Maet sp wierden mislept van hare Guiden rontsomme het Bollewerck / waer door haer dien aenslach misluchte. Van eventwel eenighe quamen langhs d' andere sijde van het Bollewerck in de stad / meynende dat sp al ghetwonnen was / de welke aen hare knapsacken beken sijnde in de Stadt doot gheslagen wieden. D' andere die bapten in de Stadtsbesten waren en koften metten eersten niet ontdeckt worden / de reden was eensoeks / dat sp haer door de groote dypsternisse niet en konden sien / ten anderen dat sp haer door het groot gheschiet ende ghetier / dat op d' ander hoecken van de Stadt was / niet en konden hooren. Ten laetsten eenighe haer inbeeldende / datse een vanden lonte in de Westen saghen / schooten in den hoop / andere wierpen stroo met menichte ober de Westen / daer door den vanden gheheel ontdeckt wierdt. Doen ginck daer oock het schieten van binnen aen / met sulcken couragie / dat sp den vanden in korten tijdt boeten maechten ende van daer deden verhuysen.

Den derden
aenbal.

Den derden aenbal was op den Polder tusschen de Stadt ende het Fort / tot welckers bewaringhe den Heere Gouverneur ghesleedt hadde / Capiteyn Claes Luytssen, de welke bemerkende dat den vanden door het verbrongen landt quam aen marcheren / sleedt sijne Soldaten in ordje / doet vier daer op geben / in sulcker voeghen dat den vanden van daer oock verdrock / sonder pets te effectueren. 't Selve gheschiede mede aen den Bagijnen punt, ende het Bollewerck van Orangien, daer oock al grooten teghen weer ghedaen wierdt / soo van de Krijgshuyden als mede van de Boeghers onder het belepdt van hare Capiteynen / ende hare Boeghemeeester Jacob Jacobssen. Het was lustich te aenschouwen de resolutie ende eendrachtighe couragie van de Boegherie teghen den alghemeynen vanden / een pgetijck betoonde dat de welhaerdt vande Stadt hem op het hoochste ter herten ginck / volghende daer in hare Overigheden ende Magi-

straten / die haer met een losselijck ende gedencckweerdigh exempel hier in boogginghen. De vrouwen en toonden naer hare qualiteyt gheen minder couragie / deden 't ghene sp koften / boogten naer de Kamparts / Krupt / Loot / Strop / Bier / Wijn / ende alles wat dat tot defensie van de Stadt afbreuck des vanden / ende laeffenisse van de verweerders van noode was. Men heeft Jonghers ghesien van omtrent de dertien Jaeren / op de Boegstwerkinghen klimmen / daer sp niet en koften obersten / ende schoten alsoo met hare sinckroerkens in den hoop van den vanden. Den Obersten du Terrailles siende / dat alle sijn bespen ghesaillert was ende 't ghetweldt te vergeefs dat sp ghebruyckt hadde : doet teecken van retraite gheben / laetende op de plaetse omtrent de honderdt dooden / waer onder was den Baron van Armstheim tyt Steirmarch, (om den welcken tegen den abont eenen Tambourijn gesonden was) / met noch wel neghen Capiteynen. Doch dit was het minste ghetal / van de ghene die daer ghebleven zijn. Want de weghen lagen tot Antwerpen toe besaepdt met dooden / die van hare quetsuren gheslozen waren. Enige seiden 38 wagens met doode ende ghequetsste gheteelt te hebben / die naer Antwerpen ghehoert werden. Ende dit alles is gheschiet maer met verlies van eenen Boeger ende eenen soldaet. Daer wierdt in de Stadt van Berghen by de Heeren Magistraet om Dankbaerhepdt te betoonen / Godt Almachtigh / ende tot memorie van die wel daet gheordonneert eenen dagh van dancksegginge Jaerlijcx te celebreren den 20. Septembrij.

De vrouwen
van de
Stadt staen
den vanden
manlijcken
teghen.

Den vanden
aenbal
moet de
Stadt weeten.

Cort verhael ende beschrijvinge van de Heerlicke Schermutsinghe ende Retraicte, geschiedt omtrent Roeroort, op den 6 October, tusschen de Legers van sijn Excellentie ende den Marquis Spinola.

Tot hier toe in 't lange verhaelt ende beschreven hebbende / de twee aenslagen die den Eertgh Bartogh Albertus op de Stadt van Berghen opten Zoom gehadt heeft : sullen wy hier inne voeghen de Schermutsinghe retraite ofte astocht / die sijn Excellentie gehadt ende ghedaen heeft omtrent Roeroort, tegen het Legher van den Marquis Spinola : Het welcke

1605. welke een van de principaelste Oorlogs-baden van zijn Excellentie geweest is / ende daeromme niet en behoort verby gegaen te worden. De ware gheschiedenisse van dese Schermutsinghe is verbatet in de volghende beschrijvinghe:

In den jare 1605. Als zijn Excellentie tot Bislich ghelogeert was / heeft den Marquis Spinola, na dat hy den Graef van Bucquoy ghesonden hadde om de Stadt van Wachtendonck te belegeren / hem met omtrent acht duysent mannen ghecampeert tot Roeroort, om van daer bequamelijck den Graef van Bucquoy te hulpe te koomen / indien zijn Excellentie tot ontfet van Wachtendonck pet hadde komen te attenteren. Ende al hoe wel zijn Excellentie seer pberich was om de voornoemde Stadt te ontfetten / daghelijcks met de voornaemste van sinen Legher adviserende / hoe sulcx op 't alder-geboeghelijckste mocht aenghelept worden / en sach noch tans niet wel middel om sulcx te doen / sonder in grooter swaerigheyt te vallen / als het berieps van Wachtendonck soude moghen mede byenghen: ten ware dat hy middel hadde konnen krijghen om het Legher van den Marquis oft in 't gheheel ofte ten dele op te slaen. Verhalven bennemende dat den Graef van Trivulsi Lieutenant Generael van de Caballerie des Spandts met duysent Peerden / ende soo vele te Doet ghelogeert was tot Mullem ende Broeck: heeft eenighe Ruyters upt ghesonden om ten vollen van zijn sterckte ende legeringhe onderricht te worden. De welke weder ghekeert zijnde / gheconfirmeert hebben 't ghene zijn Excellentie van te hooren was aengedient. Waer op zijn Excellentie met adhyss van eenige Heeren / Colonellen ende Ruyters resolveert dat men den Graef van Trivulsi aentasten soude / doende tot dien eynde adberterensijne Ruyterie haer veerdich te houden om als het trompet soude blasen op te sitten / ende belastende veerdich te maecten omtrent drie duysent mannen te voet. Waer mede hy den Graef van Trivulsi verhooyte inder haest te overballen / ende het exploit te effectueren / al eer den Marquis Spinola (maer anderhalf up van Broek met zijn Legher liggende /) tot secours mochte komen. Op dese hope marcheert zijn Excellentie na den Spandt toe / ghebevende last aen den Heere Graef Hendrick van Nassau, met seshien Compaignien booz te rijden. Van welke seshien Compaignien ober de acht het belept was ghegheben aen den Heere Com-

missaris Generael Marcellis Back, met last van met de selbe den Spandt aen te tasten / die tot Broeck ghelogeert was. Als nu den Heere Graef Hendrick met sijne Croupen ende eenich voet volck het Boz Mullem ende Broeck geapptochteert was / daer van den Spant geen advertentie en hadde / kreeg hy kondtschap / dooz den Heere Ruytmeester Du Boys dat den Spande noch stil lagh in sijne Loghementen / die hy verscheden wiste te wijsen / gheijck het selbe eenen Ruyf-man / die den boozscheyden Heere Ruytmeester by hem hadde affimeerde warachtigh te wesen. Den Heere Commissaris Generael dit hoorrende / verfoecht van den Heere Graef oozlof om den Spandt die te Broeck lach te moghen aentasten volgens d' orde / die hy alreede ontfanghen hadde. Waer toe consent hebbende / rijdt stracks dooz de Roer / schickt omtrent de twee hondert peerden booz upt om den Spandt ala debandade in sijne Loghementen te overballen. Het welke sonder eenich achterdencken van ongheluck doenlijck soude gheweest hebben. Van overmits daer eenighe Compaignien Ruyters ende voetvolck van den Spandt veerdich stonden om Conbop te doen / wierden de twee hondert van onse Ruyters meestendeel van des Spandts voet-volck / die op hare abantagie waren in een enghe strate op de blucht ghebracht. De Heere Commissaris Generael hieldt met de reste van sijne Croupe op de pleyn van het hups te Broeck, ende siende zijn uptghesonden Ruyters al bluchtende op hem aenkommen / die van den Spandt dapperlijck verholght wierden / salveerden de selbe / sloegh den Spandt weder te rugghe tot onder zijn voetvolck / het welke op zijn abantagie blijvende niet sonder voetvolck en konde geslaghen worden. Den Spandt nam oock het hups Broek in. Den Graef van Trivulsi tot Mullem ghelogeert zijnde / bennemende dattet quartier Broeck aenghetast was / marcheerden met vele van sijne Ruyters ende voetvolck derwaerts. Den Heere Commissaris Generael Marcellis Back hiel niet te min sijne plaetse / verchtende meer als een upre lanch teghen alle de macht die daer was / sonder in het minste van sijne plaetse te verliesen. Dit ghebecht van eenen tijdt lanch geduert hebbende / quam den Heere Graef in persoone by den Commissaris Generael / ende septe / dat hy de troupe Ruyteren / die beneden aen de Roer stonden / soude chargeren / ende daer naer hem komen seconderen. Waer op den

1605.

Die ontfet
trent het
hups te
Broeck in
het werck
geleit wert

Resolucie
om Schout-
wie te slaen.

Wielcke te
genstant by
Marcellis
Dart ghe-
dam.

1605. Heere Grafe stracks met sijne Cavallerie op den Wpandt is aenghereden / ende den Heere Commissaris hem ghevolcht / silerende van boven de hoochte af: maer en konde sijn volck soo haest niet in ordze brenghen / ofte op hem quamen aenloopen al bluchtende de Rupters van den Heere Grafe Hendrick, nochtans sonder eenige redene / insonderhepdt alsoo den Heere Grafe selfs aen het hooft zijnde met een resolutie op den Wpandt aen reet. Ende al hoe wel den Heere Commissaris Generael oberloopen wierdt / passeert eben wel boozds na den Wpandt: Wint den Heere Grafe van de sijne verlaten / zijnde seer naer by den Wpandt / de welke siende den Heere Commissaris aenkommen met eenighe van sijne Rupters / rijdt wederomme met een sonderlinghe couragie op den Wpant / ende den Heere Commissaris neffens hem. Den Heere Grafe set sijn roer inde zijde van een Capiteyn van den Wpandt / ghelijck den Capiteyn van ghelijcken dede aen den Heere Grafe. Maer en wierdt niemant van heyden ghequetst. Den Heere Commissaris Generael dit siende / meynde den boozschreben Capiteyn in 't hooft te treffen maer schoot een weynigh te leegh. Dit passeerden also sonder dat d' eene of d' andere de onderlaghe kreeghe ende dat dooz de disordze die onder de troupe van den Heere Grafe was ghekomen / dooz welke faute den tijdt booz by ginck / die sijn Excellentie gheraemt hadde om den Wpandt te vermeersteren / al eer den Marquis Spinola tot secours hadde konnen komen / alsoo het ghebecht nu ober de vier upren geduert hadde. Sijn Excellentie hier van de ghelegghenthepdt verstaen hebbende / dede avanceren eenighe troupen soo te peerde als te voete / met noch drie velstucken. Dese troupe haer geboeght hebbende by den Heere Graef Hendrick, gaf ordze den Wpandt andermael aen te tasten. Het welke gheschiet zijnde / quam den Wpandt op de blucht / nemende den meestendeel haren wech naer Roeroort, nae datse het hups te Broeck verlaten hadden. Hier dooz gheschiede dat den Marquis Spinola van de sake gheadverteert zijnde / met sijnen Leger quam aen marcheren / om de sijne te seconderen. Die alreede op de blucht waren / verboegghden haer by haer volck / heerende daer mede weder om sijn Excellentie te bevechten. De welke in een onbequame plaetse haer bindende / om sijne Rupterje te moghen gebuycken: gaf ordze de retraicte te doen tot op de

Graef Hendrick van Nassau in groot verjehel.

hepde. Den Marquis dit bemerkende / attacquerden sijn Excellentie in 't retireren met een goede resolutie daer dooz eenighe van onse Rupteren van de arriere guarde in disordze gheraecten ende de blucht namen. Waer ober sijn Excellentie seer qualick te bryden was / spreekende de bluchtende Rupters met strengighepdt aen. Des ebenwel niet te min stelden ordze op alles / teghen alfulcken macht als hem op den hals quam. Den Heere Graef Hendrick van Nassau, nam onder sijn belepdt eenighe vanen Rupters / stelden van ghelijcken eenighe Compagnien onder het belepdt van den Heere Commissaris Generael Back, gaf daer by ordze / dat als hy met sijn troupe een stuck weeghs ghemarcheert hebbende / hem keeren soude met het hooft naer den Wpandt / dat als van den Heere Commissaris Generael hem vooz by marcheren soude / oock een stuck weeghs ende als van van ghelijcken het hooft bieden naer den Wpandt. Het welke alsoo ghetcontinueert wiert met alfulcken couragie ende resolutie / dat den Wpandt met sijnne macht gheen boozdeel en dede. Sijn Excellentie / dede van ghelijcken marcheren sijn voortvolck in sulcken ordze dat het op de hepde quam: alwaer hy sijn krijghs-volck in sulcken ordze stelden / dat den Marquis Spinola niet goet en vondt boozders te attenteren. Alle de ghene die den krijgh verstaen ende op dit punct wel willen letten / moeten oordeelen dat dese retraicte seer remarquabel is. Want het is seker dat het alder dange-reufte point inde oorloghe is / een noodighe retraicte te moeten doen / alsmen verbolcht wordet van eenen Wpandt die veel stercker ende machtiger van volck is. Ende hier in is het / dat ghespeert wordet de valeur / couragie / assurance / wijshepdt ende het goet belepdt van eenen Welt-obersten. Welke qualitepten al 'samen hier te treffelicker haer vertoonen in sijn Excellentie / alsoo hy in 't minste niet ghebansfeert heeft / niet tegenstaende de disordze / die hy in bele van sijn krijghs-volck sach.

In desen langh-durighen ende seer heeten Schermutsel / heeft den Marquis Spinola meer als vijft hondert mannen verlooren / naer het schryven van Emanuel van Meteren: Van soo men * Gothardus Artus gheloooven mach / soo heeft hy omtrent vijftien hondert soo gheslagghen als ghevanghen van zijne beste Soldaten achterghelaten: onder de welke mede gheteldt wierden de Grafe

Den Wpant
te bevesten
de bluchtende
Rupteren.

* Merc, Gal,
belg. Tom 6
lib. 3.

Verhael
van het be-
lies aen we-
der syden.

Grabe van Trivultio, Gambarotta: ende verschepten andere van name. Onder de ghevanghenen was een Preef van Spinolo, Nicolas Doria Rittmeester/ ende verschepten andere van qualite: haer werden afghenomen twee Standaerden. Men de syde van syn Excellentie is ghebleven mijn Heer van Dommerville, (die seer beklaght wierde) ende beneffens hem ontreent twee hondert Soldaten. Daer werden ghevanghen ghenomen / Mons de Bethune, den Rittmeester la Sale, de Capiteynen Pigot ende Ratleyf. Den Rittmeester la Sale, wierdt terstondt verwisselt ende by gelaten tegen Nicolas Doria: ende de andere booz ordinaris rantsoen. Daer den Engelschen ridder Sir Henry Catie, Camerlingh van den Koningh van Enghelelandt / zijnde een avonturier die op syn eyghen byndel diende / (ende daeromme bukten het quartier was) moest groot rantsoen betalen. In dese gheschiedenisse mernde Don Louijs de Velasco dat hy seer groote eer inghelept hadde / om dat hy het volck van syn Excellentie op-gehouden hadde ende teghen gheslaen / sae veel meerder dan of hy een Stadt veroveret ende ghe-
wonnen hadde.

Henry Ca-
tie ghevan-
ghen.

B R E D E V O O R T

by Verdugo verrascht, den seften Martij Anno 1606. doch wederom verlaeten den 22 Martij des selven jaers.

1606.

Het is ghebeyt op den rijt Maert / dat Guilleamo Verdugo, Gouverneur van Oldenzeel, met ontreent vijfhondert Peerden / ende met veertien hondert Doet-knechten / in der nacht gekomen is booz Bredevoort, een stedecken in het Graefschap Zutphen ghelegghen / hebbende aen d' een zijde een tamelijck sterck Kasteel / in een morassich ende waterich landt / ghelegghen. Dese Spaensche Krijghs-knechten dicht onder de bevestighe der Stadt ghekomen zijnde / ghelieten haer te wesen van Prince Maurits Ruyterij / roepende tot de Wacht / dat de Spaensche haer verbolchden / ende dat sy eenen Spaenschen Liptenamt ghevanghen hadden / verfoeckende dat sy mochten schuylen onder de Desten ende wallen der Stadt / op dat haren buyt haer niet ontwelbicht mochte worden van de gene die haer naejaegghden. Certwijle dat de Schilt-wacht met den Corporael hier van spzack / soo qua-

Bredevoort
waer ghe-
legen.

men die byemde gasten al naerder en naerder / tot aen de Hampe / ende booz tot aen de Poorte / daer du Tirail behendelijck een Petarde aen gehanghen heeft. Doe de Wacht begoft achterdencken te krijghen / ende haer belaste van daer te gaen / soo hebben sy de Petard aenghescecken / die los bykende / de Poorte heeft instucken gheslagghen booz de welcke de Spaensche in-komende / doodt gheslagghen hebben al die sy booz de handt bonden, d' welck sy des te lichtelijcker doen konden / o' bermidts het Kasteel-abonde zijnde / de Soldaten meest djoncken en vol waren.

1606.

Invadunt urbem vino somnoque sepultam

Mer een dus ontsacht waacker ghemacht zijnde / sach om een goet heen komen / den meestendeel der Soldaten / ende Wozgheren / als oock de Predikant Ioannes verschagen, vluchten nae het Kasteel / daer Drost ende Gouverneur op was Gooßen van Lauwijck, een kloeck ende verstandigh / oock beleest ende goetdodigh Gelders Edel-man. Men was eben te dier tijdt besich met het her-maken van de Wugghe tusschen het Stedecken ende het Kasteel / soo dat sy meest afgebroocken was / ende daer lagen alleen eenige plancken van het ene ock tot het andere / daer een Mensche ofte twee over gaen konde. Dese plancken liet den Drost stracks wech nemen / soo dat de byant aen het Kasteel niet komen en konde / de Stadt ende het Kasteel met een byede gracht van malanderen ghesepareert ende af-ghescheiden zijnde. Verdugo begoft stracks een beschansinghe ofte halve mane / aen den kant van de gracht teghen het Kasteel op te werpen / een deel om den Gouverneur met sijne byhebbende Soldaten te besluypen / ander deels tot een bebydinghe ende bozstweer teghen het schieten upt het Kasteel. Hy heeft wel eenighe stucchiens gheschuts in het Stedecken gebonden / daer mede hy het Kasteel hadde konnen beschieten / maer het busse-kempt was onlancks te voeren upt het amunition hups op het Kasteel ghebracht. De Gouverneur ende Drost Lauwijck (al hoewel hy des maels met het podegra ghequelt was) dede alle moghelijcke regentwer met schieten ende andersins / doch hy sonde eyndelijck ghenootsaecht zijn getoest het Kasteel in handen van sijne Opanden over te gheben / ten ware datter hy tijds ontfet ghekomen hadde / d' welck op 't spoedighste de Drost van Sallant de Colonel de Dort

Met entre-
prise uighe-
noomen by
Verdugo.

Belegghet
het Kasteel.

pp 3 Drost

1606.

Maert
weet kloer
heischen we-
derlaen.

Wost van Haexberghen, de Kirmee-
ster Batenborgh, ende aen de vigilanten
ende vader-landt-liebende Mannen
hebben te weeghe ghebracht / lichtende
upt de naeste garnisoenen een goet getal
Rupteren ende Knechten / met de wel-
ke sp na Bredevoort ghemarcheert zijn/
de passagien ende weghen rontom be-
fettende / om de Spaenschen binnen
Bredevoort allen toevoert van victua-
lie ende amunitie / daer sp groot ghe-
breck van hadden / te verhinderen.
Oock hebben de boven-ghenoemde O-
berste/over de morasschen eenige Mus-
quettiers van achteren op het Kasteel
ghebracht / waer dooz den Wost met
sijn by-hebbende volck / versterck sijn-
de / soo dapper met musquetten / oock
met hare stukken / op hare Belegeraers
gheschoten hebben / dat sp harer bele-
om het leven brachten: Soo dat sp op
het laetste niet wetende waer of hoe sp
haer berghen souden / kuylen in d'aerde
maekten daer sp inkroopen en schuplden.
De wijle dit albus te Bredevoort pas-
seerde / is Graef Hendrick Frederijck sy-
ner Excellentie Woeder met meer Rup-
teren ende Knechten daer booz gheko-
men / d'welck Verdugo vernemende /
ende siende datter geen hulpe noch ont-
set booz hem en quam / oock groot ge-
breck van mondt-kost / ende van bus-
sekrupst hebbende / heeft hy op den 22
Maert moeten met sijne Wpanden ap-
pointeren / in-willighende des selsden
daeghs te vertrecken met haer volle
gheveer en wapenen / wederom daer
leberende de ghevanghene Burghers
ende Soldaten die sp wegh gheschicht
ende verboert hadden. De Spaen-
sche hebben mede genomen al den buyt
die sp in het overballen der Stadt ghe-
kregen ende gherooft hadden. Daer
zijn eenighe Waegghens ghegheben /
om hare doode ende ghequeiste te ver-
boeren: Blijde waren de Spaensche
dat sp dus ontquamen: Blijde was
den Wost ende die van het Kasteel dat
sp van die quade gasten ontslaghen
waren: Blijde waren die van Zuch-
phen ende van Ober-pffel dat die qua-
de naebuyren soo haest verhuysen moe-
sten: Lof en eere hebben de ontfetters
behaeldt: Godt sp gheloofst boven alle/
ende booz allen.

Aenslach van Graef Frederick van
den Berge ende du Terrail, opte
Stadt Sluys gemist ende wonder-
licken verhindert.

1606.

Alsoo het die van Vlaenderen seer
schadelick ende naedeelich was / dat

de Stadt van Sluys met der Staten
garnisoen beset was / die daer mede al-
le de onligghende Steden ende sterck-
ten in ghebuprige bresse van verrascht
ofte overballen te worden / waren on-
derhoudende: heeft du Terrail eenen
behendighen aenslach ghehadt op dese
Stadt / dooz het ingheven ende aendie-
nen van twee Spaenjaerden die van den
Wpandt overghelcomen waren / (ee-
nighe meynen dat het gheschiede was
met kennisse van haere Overighepdt)
die nae dat sp eenen tijdt lanch aldaer
in Garnisoen ghelegghen hebbende /
(ende alle ghelegghenthepdt der Stadt
binnen en buyten wel dooz-sien en-
de besichticht hadden) wederom aen
de Spaensche zijde ghedaen waeren/
ende hebben aen-ghediendt / hoemen
eenen wiffen aenslach op de Stadt Sluys
soude konnen maechen / segghende ge-
lijck het waer was / dat het Wacht-
hups / t welck op de Brugge buyten
d'Wost-poozte ghesaen hadde / afge-
brant was / ende datter op die buyten-
brugge gheen wacht ghehouden en
wierdt / want peder een heeft ghe-
deelt / dat de Stadt aldaer buyten perje-
kel / van overrompelt te worden was /
overmidts datter aen het uiterste ende
deser langher Brugge een palissade
ende Woozte was / diemen s'abonts
toe-sloot / ende sp wierdt alle abont
tot twee plaetsen op-ghetrocken/behal-
ven daer sp is streckende na Coxie, Cad-
land, ende het verdroncken land / d'welck
al omme met der Staten Schansen be-
set is: Alsoo dat het scheem onmoeg-
lick te wesen / dat de Wpandt / sonder
ontdeckt te worden / tusschen deselvede
soude konnen passeren / insonderhepdt
booz ofte nevens de Crabbe-schanse,
d'welck nochtans den Wpandt ghe-
daen heeft / op den twaelfsten dach Ju-
nij / des nachts als het leeghe waeter
was.

Aenslach
op Sluys.

Graef Frederick van den Berghen, des
maels ghebedende over des Konincks
Krijchs-volck in Vlaenderen / was te
deser tijdt binnen Brugge. Sijn
Hooghepdt heeft hem belast / dat hy
dese Entreprinck in aller manieren sou-
de helpen behoorden / die des halben
hier toe heeft verordineert twaelf hon-
dert upt-geleefene Soldaten. De Heere
van der Noot, Gouverneur van Sluys
ende de onligghende stedekens ende
Schanzen / heeft te vooren Wpdaechs
als des Sondachs den aenslach aen-
ginch / een heymelick biesken ghekre-
ghen / daer in hem gheschreven wiert/
dat de Wpant eenigh volck vergaderde/
ende dat hy binnen Brugge drie wa-
ghenen

Dooz
Graef Fre-
derick van
den Berghen.

1606. gheenen niet petarsen ende andere ghe-
reetschap geladen / ghesonden hadde /
d'welck vander Noot stracks aen alle
plaetsen onder sijn Goubernement
staende / heeft laten weten / haer ver-
manende dat sy dobbel wacht houden
souden / tot welcken eynde hy upt Aer-
denborch het Waendel van Capiteyn Pe-
kel ghelicht / ende in de Crabbe Schanse
tot versterkinge des garnisoens aldaer
ghesonden heeft. Hy is op de konde-
schap die hy ghekreghen hadde / stracks
ghetrocken nae Ardenborch, Yfendijck,
ende andere onligghende Schansen /
om op alles ordze te gheben / hy heeft
die van de Crabbe-schanse belast / dat
sy dien nacht seben Adel-boosten souden
laten sentinelle perdu staen bapten de
Schanse d'welck versumpit is / ende al-
so heeft de vrant aldaer een openen pas
ghebonden. Indien die van de Crab-
be-schanse des Gouberneurs ordze ge-
holcht hadden / soo konde hy tyds ge-
ghenoegh getwaerschout gewoorden zijn
om oock binnen Sluys de wacht te ver-
dobbelen / ende ordze op alles te geven /
daer is niet quader, als een quaet toe-
verlaet. Immers en heeft de Gou-
berneur dien nacht geen dobbel wacht
gheselt / meynende / sae dooz secker
houdende / dat dien nacht soo goede
ordze was ghegheben / datter gheen
swarighepdt en was / ende hy meynde
den naesten nacht de wacht binnen
Sluys te verdobbelen.

Op dert van
den vrant
om den aen-
sach te be-
ginnen,

De belepders deses aenslachs hadden
dese ordze ghegheben / dat een deel van
het Kirghs-bolck soude trecken nae de
Zupdt-sijde van de Stadt / om op een
bestemde upre aldaer eenen loofen a-
larm te maken / ende alsoo het meeste
bolck der Stadt derwaerts te trecken /
midler wijle soudenmen de Oost-poozte
petarderden ende aanbullen. In somma
alles was wel beselt / ende nae Men-
schen oordeel en konde desen aenslagh
niet missen / veel wepnigher volck als
daer was / konde het werck wel ver-
richt hebben / maer Godt de Heere
heeft dese stadt naem-kundigh bevoert /
want het is ghebeurt / dat de koster
die het grootste upz-werck regiert / des
abondts (als des nachts daer aen de
stadt soude zijn in-genomen gheworden)
nae tien upren in den dupstere gegaen
is / om het selfde op te winden / d'welck
hy (bapten allen twijfel dooz de belep-
dinghe Godes) soo heeft ober-ghe-
woonden / dat de kilocke den gheheelen
nacht niet geslaghen en heeft: Soo dat
den hoop die aen de Zupdt-sijde was /
gheenen kilock-slagh hoorende / ende
geen horologie by sich hebbende / niet

gheweten en heeft / wanneer het tijdt
was den alarm te beginnen. Die aen
de Oost-poozte waren / en konden haer
niet ghenoeghsaem verwonderen wat-
ter schuplen mocht / dat sy geen alarm
an het Zupden en hoorde; sy begosten
wat quaets te vermoeden / ende te vree-
sen / dat sy in de halle waren / ende sou-
den wel haest af-ghetrocken hebben / ten
ware dat du Terrail, ende eenighe We-
bel-hebbers / haer couragie ghegeven
hadden / die een staende upz-werckken
by haer hebbende / ende wetende dat
de bestemde upre al langhe ghepasseert
was / soo hebben sy / sonder langher
te wachten op den alarm-roep aen de
zupdt-sijde / haren aenslagh begonnen
in het werck te stellen. Pompeo Iustini-
ano schrijft / datter een Peerde d'welck
ober de Brugge ginck wepden / genepet
heeft / daer dooz de Schilt-wacht ver-
oorzaecht wierdt naem toe te sien ende
te luyfsteren / d'welck nepen des Peerts
de vrant selfs sal moeten bekenen
een werck Godes gheweest te zijn / ghe-
schieft tot waershouwinge der Stadt.
Pompeio Iustiniano boecht hier voozder
by / dat de Schilt-wacht gheen ander
gheruchte hoorende dan het nepen van
het Peerdt / in sijn schilt-wacht hupken
ghegaen is / sonder sijnen Corporael
ofte pemaent aen te roepen: maer Ca-
piteyn Slingelbie heeft my vertelt / dat
de Schiltwacht eenich gheruchte hoo-
rende / den Corporael aengheroepen
heeft tot twee ofte drie mael toe / ende
dat de Corporael / sonder by hem te
komen gheroepen heeft / laet passeren /
meynende dat het de Ronde was / die
de Schilt-wacht veroorzaechte te roe-
pen.

Die in het
werck ghe-
stelt wort.

Du Tarrail heeft omtrent vijf-ent-
twintigh veerdigh ghehad tot sijnen
dienste / die gheswommen zijn tot daer
het wacht-hups op de Brugge gestaen
hadde / elck met een touken naeslepde
eenen swaren hamer / bijl / houtweel /
ofte der ghelijcke instrument / om de
sloten / ende krammen der Wal-brug-
gen af te slaen: ende aen het Hamer-
poozjen 't eynde der Brugge van de
Stadt af / hinghen speen petars. Soo
haest als die overgheswommene Sol-
daten upt het water op de Brugge ghe-
klasterd waren (daer toe haer recht te
passe quamen de half afgebrande palen
van het wacht-hups / d'welck op de
Brugge gestaet hadde / ende de dam-
menkens die de werck-meesters in het
verdiepen der grachten gemepelijck
laten liggen / als niet komende ergens
aenschaden wanneer sy met water be-
loopen ende bedeckt zijn) hebben sy met
gheweld

1606

De poort
door een ve-
rard geopent
zijnde tre-
ker den Wy-
and in.

ghewest de sloten ende grendelen der Walbrugghen ghelijckelich afgeslagen/ ende de Petars aen de Damepe/ staende op het uiterste van de Brugghen ginck oock te ghelijcke aen/ alsoo dat de huyten Poozte/ ende de beyde Walbrugghen te ghelijck gheopent wierden ende nederbielen. Stracks is de Wyandt/ soo dicke als hy konde/ ober de Brugghen tot de Stadts poorte aen gemarcheert. Doch tot groot booydeel der Stadt/ waren het Spiessen die booy aen quamen/ d'welck een groote foute van de belepders deses aenslachs was/ want de Musquetiers oft Vier-roers konden daer onghelijck beteren dienst ghedaen hebben.

Des Gouverneurs Sergeant hadde de wacht aen dese Poozte met seshien of seventien Soldaten. De Sergeant het gheruchte op de Brugghen hoorende/ is stracks met sijn by- hebbende Soldaten op de been ghekomen/ haer boeghende van binnen dicht booy de Poozte/ om die te bewaren/ midts dien heeft de Wyandt de Petars die hy aen de Stadts poorte vast ghemaecht hadde/ doen losspringhen/ die de eene deure der Poozte open sloegh/ ende oock het klincket van 't ander bladt/ soo dat de Wyandt wel vier Man te ghelijcke konde inde Stadt komen. De Sergeant des Gouverneurs wierdt van den sijn des Petars doot gheslagen/ met twee Soldaten die nebens hem stonden/ d'welck den anderen Soldaten die daer de Wacht hadden/ een groote verbaesthepdt heeft aengejaecht/ soo dat sy de Poozte verlieten/ ende haer op de blucht begaben. Des Wyandts Soldaten die den booytocht hadden/ en haesteden haer niet seer om in te vallen stracks met dat de Petars hare operatie gedaen hadde/ maer achterdencken hebbende om dat sy noch geenem alarm aen de Supdt-sijde en hoorde/ als oock om dat sy gheenggeruchte in der Stadt en vernamen ('t welck haer dede vermoeden dat sy verraden waren/ ende dat die van binnen op haer pasten) soo bleven sy noch wat booyde gheopende Poozte staen. Du Tarrail riep so luyde als hy roepen konde/ marche, marche, de Poozten sijn open: 't welck waer was: Midts dien zijnder omtrent twintigh tot binnen de gheopende Stadts-poozte ghetreden/ ende sy souden met een groot ghevolch dieper in de Stadt gheballen hebben/ ten ware dat eenen kloecken Engelschen Capiteyn/ genoemt Antoni Slingesbie, haer sulcks niet verhindert hadde: die hoort te booren te Berghen

op Zoom gheweest was/ doe de Wyandt die Stadt ghepetardeert hadde/ alwaer hy booy ooghen ghesien hebbende/ hoe subtylich dat een Stadt met Petarsen kan ober-ballen worden/ soo en heeft hy dien nacht niet hart gheslapen/ wetende wat rydinghe dat de Gouverneur des bydaechs ghekegen hadde/ als dit des sondaechs 's nachts geschiedde. Soo dat desen Capiteyn van d' eerste was/ die inder Stadt de slaghen der hameren ende der Petars op de Brugghen ghehoort heeft/ ende hy is met der haest upt het bedde ghesprongen/ ende half gekleedt nae de Poozte toeghelopen met een pijcke in de hant/ kloekelijck gebolcht zijnde van dertien Soldaten van sijn Compagnie/ met de welke hy de soldaten die aen de Poozte de wacht hadden/ meynde ter hulpe te komen: Doch hy en heeft daer niemant ghebonden/ sy waren alle gaer gheblucht/ maer ter contrarie heeft hy gesien ende bevonden/ dat den Wyandt door de ghepetardeerde Poozte in de Stadt ghetreden was: hy heeft eben wel moet ghegrepen ende den Wyandt kloেকে teghen-weer ghedaen/ soo met de wapenen ende geweer (ontfangende vanden Wyandt in het gebecht eenige klepne quetsuren) als oock den Wyandt verbaest makende met roepen bal aen/ bal aen/ lustigh Soldaten: Ende samblant maekende als of 'er vele van het garnisoen by hem gheweest waren/ riep hy met luyder kele/ Sergeant secht den Luytenant, darhy met de Musquetiers van de drie Enghelsche Compagnien aenvalle, de Vyandt is in onse handen. De Wyandt dit hoorende/ is nae een weynigh schermutselens afgheweken/ ende Capiteyn Slingesbie met de gheene die by hem waren/ hebben de Poozte nae hen toe-geschoben/ ende de doode van binnen daer teghen aen ghelept/ om de selve toe te houden/ want de grendelen ende sloten waren al in stukken ghespronghen met den sijn van de Petars. Geduprende 't geene al reets verhaelt is/ waren op de beenen gekomen de Gouverneur/ met de Capiteynen Philips Haultain, Bruckfaulx, ende Turner, Capiteyn van de wacht/ met het ghereerste volck/ meest half gekleedt/ de bocksens aen/ ende 't rozcelet ober het hemde. Daer is stracks met grof geschut/ Musquetten/ ende Pant-roers op den afwijckenden Wyandt dapper gheschoten/ vele wierbender doot geschoten vele jongen malkanderen van de Brugghen in het water/ die meest al versmoorden/ veel bleven op de brugghen doot liggen/ welke de Soldaten des

Woecht
daer van was
toni Slingesbie
geschied.

Den Wyandt
werdt
gemootsaecht
de Stadt is
verlieten.

Wchterla-
rende beel
geroetschap
ende wapen-
nen.

des garnisoens geplundert hebben / alsoo dat sy half gekleedt uytgegaen zijn / meest met klederen ghenoechsaem versien wederom binnen gekomen zijn. Des Wyandts Soldaten die aen de West-syde waren / hoorende aen de Oost-syde den alarm aetgaen / hebben oock alarm / doch seer slappelyck ghemaeckt / maer sy begaben haer stracks op de blucht / in groote disorde. Men heeft nae het afwijcken des Wyandts ghebonden eenige Petarsen / ende wel soo veel wapenen / daerinnen byf hondert Man mede soude konnen wapenen. Den Gouverneur heeft den afgewekenen Wyandt laten volghen van twee Waen-dragers met omtrent hondert Man / die met de Soldaten die op de Crabbe-schanse laghen / vele van de bluchende Walen hebben doot gheschoten : Eenighe verbronden in de kreecken en slooten / want de Zee was aen het wassen doe sy afwecken. Een van de Spaenjaerden die den aenslach gepactiseert hadde / wierdt op de brugge onder de doode ghebonden. Turdus ipse sibi malum catat. Graef Frederick van den Berghe bleef een stuck weechs achterwaerts / by sich hebbende twee duppent Soldaten / met de welke hy stracks het Kasteel van Sluys meynde te belegeren / indien den aenslach op de Stadt geluckt hadde / maer vernemen de dat deselve mislucht was / is hy nae Brugge getrocken / het Krijghs-volck latende elck in syn garnisoen vertrecken. Den Wyandt heeft eenen Camborijn in de Stadt gesonden / om eenighe gebanghens te lossen / die seide / dat de Spaensche wel by de vyf hondert Man dien moeghenstont verlooren hadden. Kort nae dat God de Heere dese Stadt soo genadelijck (waer booz hy moet geloof ende gepresen zijn) upt de handen harer Wyanden verlost hadde / heeft syn Excellentie booz die Brugge een halbe mane laten maken / om dierghelijcke aenslagghen in toe-komende tijden te verhoeden : Ende is verboden booz taen de ober-loopers van den Wyandt komende / in dienst aen te nemen binnen Sluys ofte andere Frontier-plaetsen.

Straffe o-
ber het ver-
laten van de
Stadt.

Het heeft den Certs-Partoghe seer verbruten / dat hem desen aenslach soo leelick mislucht was / ende dat (soo du Tarrail riep en klaechde) by fonte

van conragie / want hy hadde haer de poorten ende Dal-bruggen gheopent. Den Certs-Partoghe heeft den Krijghs-raedt bevolen informatie op dit stuck te nemen / ende te veroorzaken ende te straffen de ghene die dese fonte begaen hadden / d welck geschiedt is / wangs den Krijghs-raedt heeft ghewesen / dat Capiteyn Kruyckenborch , ende Capiteyn Refar , Sergeant Major van het Regiment van den Grave van Bossu, die lange den Koninck gebient hadde / souden onthalt worden / daer ober beel murmuratie geresen is / soo onder de Burgers / als onder de Soldaten / roepende : Al misdoen de Spaenjaerden ende Italiaenen, sy behouden even wel hare hoofden , maer de Nederlanders moetense verliezen.

De Heeren Generale Staten hebben Capiteyn Anthonie Slingesbie, tot een teken van danckbaerheyt / booz synen getrouwen dienst den Landen alhier bewesen / vereert met een gouden Medaille, daer op de veroveringe der Stadt Sluys gemunt staet / weerdich hondert pont / ende syn Soontjen Charles, des maels drie dagen out zijnde / hebben sy ghegheben een tractement van vijftien guldenster maent / met dese Acte :

De Raden van State der Vereenichde Nederlanden hebben volghens de resolutie vande Heeren Staten Generael vanden elfden deser maendt, om sekere goede consideratien, ende ten regarde van het goet devoir by Capiteyn Anthonis Slingesbie inde laetste entreprinse by den Vyandt op de Stadt Sluys ghehad, aldaer ghedaen, daer door hy by een yegelijck den roem heeft, dat hy alleene met Godes ghenade, is gheweest die gheene, die mer hulpe van weynich soldaten van sijne Compagnie, de voornoemde stad alsdan heeft gesalveert, desselven Capiteyns Soontjen geappointeert, ende appointeren by desen onder de selve sijne Compagnie op een tractament van vijftien ponden van veertich grooten ten twee en veertig dagen, &c, Ghedaen in 's Graven - Haghe, den xix, Mey, 1607.

Ich en weet niet dat de Heeren Staten opt eenigen Capiteyn of Colonel in dese Landen treffelijcker attestatie van manhaftigheyt ende kloechheyt gegeven hebben / als dese is die sy den kloechen Capiteyn Slingesbie hier geven ende verleent hebben.

Waer-

Waerachtigh verhael van den Scheeps- strijdt op de Reede voor

G I B R A L T E R.

Tusschen de Armade des machtighen Konincks van Hispanien, ter eender zijden: Ende de Schepen van Oorloghen der Edel. Hoog mogende Heeren Staten der Vereenichde Nederlanden, onder den Kloecken en Manhaften Admirael

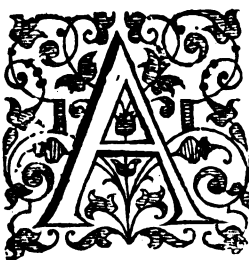
I A C O B H E E M S K E R C K,

Ter ander zijden.

Gheschiedt op den 25 April, 1607.

1607.

Opzake
van de toe-
rustinghe des
ser Vloote.

Alsoo den Koninck van Hispanien hadde doen toerusten een machtighe Armade ter Zee / van getweldighe Galioenen ende ander Schepen van Opzoge / alle van gheschut / amunition / ende veel volck wel versien / omme daer mede de Ingheseten der vereenighde Nederlanden te doen alle moghelike hinder ende afbreuck: So is dat de Ho. Mo. Heeren Staten der Nederlanden / om daer teghen te voorsien / ende den stonten hooghmoet der Spangiaerden te dempen: maer aldermeest om haer goede onderdanen van de woertheydt ende tyrannighe Slavernye der Saensch-ghesinde te bezyden / weder daer teghen toegherust hebben een Vloote van een-en-dertigh Schepen / te weten / van sechen-en-twintigh Opzogh-schepen / ende vier virtuaillie Schepen. Waer oer sy versocht ende ghestelt hebben tot eenen Admirael den vroomen ende wel versochten Heer Jacob Heemskerck van Amsterdam, een Man wiens voorsichtigheyt / erbarrentheydt / ende sonderlinghe kloechmoedigheyt / beneffens syne ghetrouwigheyt ende liefde tot het gemeene beste / een peder Man door gebleecken baden bekent was. Waer van wy den begheerighen Leser upt beke alleen twee verhalen ende door ooghen stellen

sullen: Anno 1604 doen hy ten tweeden mael als Admirael de Oost-Indien besocht / ende hem aldaer omtrent de Strate van Synapura een gheweldighe Portugeesche Graethe ghemoete die (upt China komende) wel kostelich geladen / oock met gheschut ende omtrent met acht hondert Mannen voorsien was: heeft hy die onmaenghesien syn klepne macht (ten respecte van syne vanden) de welcke bestont in twee klepne schepen / ende op die beyde te samen omtrent twee hondert Mannen / nochtans syn mannelich ghemoet / met een hegeerte van overwinninghe gheprijckelt wesende / heeft hy niet konnen lijdē dat synen Vpandt alsoo onghemolesteert van hem verlaten soude worden: maer heeft hem met een gheresolueere ghemoet aenghetast. Hoe wel nae ooghemerck aldaer door hem gheen victorie te verwachten was: nochtans door syn voorsichtigheyt ende uptnemende kloechhertigheyt / heeft hy die in korten tijdt veroverd / t'onderghebracht / ende daer van eenen seer grooten kostelichen schat met hem tot Amsterdam gevoert.

Ten anderen / hi desen kloechen overhaerlijcken Zee-jelst in die overwinderliche repse (waerdich van eeuwighe gedachtemisse) Anno 1596 en 97 doen de Schepen van Amsterdam seer verre om het Doorden / ende om Nova Zembla (jae soo verre daer noyt menschen door dien tijdt gheweest waren) een korte wech sochten / door de vreeseliche P-f-zee om tot

Heemskerck
Admirael
van de Vloot

Heemskerck
keerke repse
nae Nova
Zembla.

3607, om tot de rijke Koninkrijken van Cathay ende China, spoedich te gheraken: voor een van de principaelste ende opperste gebieders mede gebaeren: in welke ongehoorde/moepeliche Doijagie ende sijne onberdierighe arbeijt de sonderlinghe begheerte om sijn Vaderlant dienst te doen / niet wepnigh ghebleeken is.

Op het voorschreiben versoek der Ed. Ho. Heeren Staten aen hem ghebaen / heeft hy voor antwoorde gegheven: Soo hy de Landen eenigen profijtelicken dienst konde doen, dat hy daer toe willigh ende bereyt was: ende heeft alsoo dien last aenghebeert / niet om eenigh loon ofte soudje / maer alleen upt liefde ende ghenegentheijt tot het welbaeren sijns Vaderlands.

De Ho. Ho. Heeren Staten Generael / hebben den voornoemden Heemskerck, tot sijn Krijghs-raet toe gheboecht / eenighe kloecke erbaren Zee Ridderen / namentlick den wijt beroemden Ioris van Spilberghen stelden sijn tot opper raet / Commissaris Generael / ende Capiteyn Generael ober de Zeeusche Soldaten: Steven Ianssen tot raet ende Capiteyn ober de musquetiers / des ghelijck Louys Orles tot raet ende Capiteyn: Daniel Potbergh was tot Secretaris gestelt van den voorszeden Raedt.

Achtervolghende de voorszegenomen resolutie / hebben de Hoog. Hoog. Heeren Staten / alle de respectie Admiraalsteppen last ghegheven / omme op het spoedichste de gheordanneerde vloote ghereet te maechen ende te doen Equipperen. Dit metter haest volbrachte zijnde / is den Admirael op den vijf-en-twintighsten Maerte des jaers 1607 met sesten wel gemonteerde Schepen van Oorloge / ende een Jacht upt het Chesel t'sepl gegaen / daer van waren tien van Amsterdam, Namentlick het Schip van den Admirael gheheten den Aeolus, daer Capiteyn op was Pieter Willemz verhoef van Amsterdam: het tweede gheenaemt de swarte Beyr, was Capiteyn Adriaen Roest van Amsterdam, op het derde gheheeten de witte Beyr, was Capiteyn Cornelis Pieterz Madder, Alias den Moyen Boer: op het Schip de goude Leeuw was Capiteyn Pau van Amsterdam, op de Griffioen was Capiteyn Kleynsorch van der Gou: op het Schip de Goude Sterre was Capiteyn Iacob Iansz van Edam, op het sebsenste was Capiteyn Hendrick Iansz de Langhe, Alias Langhe Hendrick, op het achtste was Capiteyn Simon

Iansz van Edam: op het neghende was Capiteyn Koppedayer: op het tiende Schip was Capiteyn Antonis Klaesz Heerman, Alias Leyenaer. Benessens dese noch vier andere Problandr Schepen / te weten Iacob van Muyen, Cornelis Fransz Bordingh, Reyn Pieterz ende Klaes Albertz, de welcke met virtualie tot behoef van de Armade geladen waren / ende oock sommige Soldaten op hadden.

Tot Enckhuysen waren drie Schepen toeghemaeckt daer voor Capiteynen op gestelt waren Capiteyn Quast, Capiteyn Kolman, ende Capiteyn Hopman.

Van Hoorn quamen oock drie Schepen / te weten / Capiteyn Bras, Capiteyn Gijbert Iansz ende Capiteyn Gerrit Evertz. Ende van Harlinghen Theunis Wouterz, Capiteyn op de Driessche Pinas / zijnde te samen drie-en-twintigh schepen.

Den seven-en-twintighsten meert dese vloote zijnde ghehoomen onder Wicht, een Eplant ghelegghen aen de kust van Engeland, boechden haer daer hy noch drie schepen van Zelant en vijf van Rotterdam, met noch Capiteyn Kleuter op het ander Jacht van Amsterdam, die oock upt de Maert t'sepl ghegaen was.

Upt Zeelant was daer Capiteyn Laurens Iacobz Alteras Vice-Admirael: op het Schip gheenaemt de Roode Leeuw van Zeelant, Capiteyn Marinus Hollaert van Vlissinghen, op het Schip de Zeehondt, ende Capiteyn Cornelis Faes. Het vierde Schip van Zeelant, daer Capiteyn op was Pieter Calis, was aldaer in t'inkomen aen de grondt gheseylt ende gebleven / ende het volck en d' amunition op de ander Schepen verdeelt.

Van Rotterdam was daer Capiteyn Lambert Hendrickz, Alias Moye Lambert, Achter Admirael oft Schout hy nacht: op t' Schip gheenaemt den Tygher, Capiteyn Pieter Klaes Rochulz: op de Lupart, Capiteyn Harpärt Martz. Op de ander twee schepen waren Capiteyn Sieuwert ende Capiteyn Schrevelt: soo dat de gheheele Armade aldaer vergadert was / zijnde doen sterck 27 Schepen van Oorloge / ende hier virtualieschepen.

Daer dat den Admirael Heemskerck ober het Krijghs-volck ende de gheheele vloote ghestelt hadde alsulche ordre als doen van noode was / sijn sijn gelijckelick den negen-en-twintighsten upt Wicht geseilt / maer den Admirael is niet noch vijf andere int uptseple (van de stroom wat berlept zijnde) aen de gront

gq 2 gerackt /

Maent
van de sche-
pen ende Ca-
piteynen van
de vloote.

De vloote
gaet upt En-
gelant t'sepl.

x 6 0 7.

ghetaecht / daer sp een gheheel gherijde hebben moeten sitten / dan alsoo het seer schoon weder ende slecht water was / so darmen de Zee met een kleyn schuytken wel hadde moghen ghebruycken / hebbense weynich petichel gheleden. Den Vice-Admirael is met de andere Schepen voort gheseyt / ende heeft den Admirael de wete gedaen / dat hy naer Pleymupen soude seplen / ende hem aldaer verwachten.

Den Admirael met de vloet weder blot gheworden zijnde / is met de andere schepen ghevolcht / ende nae twee dagen voort de Haven van Pleymupen gekomen / daer hy niet en heeft willen vertoeven / maer heeft een scheyt gheschoten / tot een tepken dat die daer binnen waren hem terstont sonden volghen / het welck oock gheschied is. De gheheele vloete nu weder by malhanderen zijnde / zijn sy terstont met een Oosteliche want voort gheseyt nae de kusten van Portugael ende Spaengien, soo dat sy den tienden April ghekomen zijn op de hooghte van negen-en-dertig graden / neffens de riviere van Lisbona. Den Admirael ontboot synen Kirghs-raedt / ende daer wert beslooten te loopen met alle de schepen / in de riviere / om alle de Craecken ende Galloens die sy daer sonden mogen vinden / te veroveren / oft te vernielen / so sy best sonden mogen oft konnen doen.

Ende komt op de kusten van Portugal.

Maer alsoo den Admirael daer nae sekerlick verstant upt eenighe Spions: die hy met een Engelsch Scheepken tot Lisbona hadde gesonden / dat de Craecken meest al vertrocken waren / ende dat de ghene die daer noch lagen (zijnde acht ofte neghen in getal) noch heel ongeret waren / ende dat haer gheschut noch aen landt was. Doch vernemende upt eenige Franse ende Engelsche die van S. Lucas ende Calis quamen / datter festien Galloenen waren geloopen nae West-Indien, ende noch tien wel ghemonteert nae de Straete Gibraltar, met meer andere Schepen ter Oorloghe wel toegerust / om aldaer te wachten op de Nederlandtsche Schepen die upt de Straete sonden kommen / die sy wisten dat met menichten voortsonden waren: soo is het voort voortnemen des Admiraelis op gehouden / ende heeft voortgenomen de voortnoemde Armade in de Straete te gaen besoecken: heeft verhalven syn cours weder t' Zee waert gheset / om de hooghte van de Caep van S. Vincens te bekomen / die nu bekomen hebbende / is hy met de gantsche Armade daer om gheloopen / verhefende daer een van

synen schepen die upt het gesicht dwaelde / te weten Capiteyn Schrevel van Rotterdam. Waer ghemecte hem een Schip van Vlissinghen, daer Schipper op was een ghenaemt Loy Seylemaker, die quam den twee-en-twintighsten upt de Straete / die vertelde den Admirael / dat hy des nachts hadde gewoest onder de Spaensche Armade / ende soo hy hem des morgens daer bukten bondt / docht hem datse haer cours setten nae Calis, want overmits de windt Oostelick was / moestende de Straete upt.

Den Admirael dit verstaen hebbende / heeft met de Armade langhs de Condat syn cours verbolght / soo datse den vier-en-twintighsten April syn geloopt dicht voort by de riviere van Sint Lucas ende de Baey van Calis, van en konden niet vernemen / dat daer eenighe Schepen binnen gheloopen waren: want den Admirael Heemskerck gantschelick by hem beslooten hadde haer aen te tasten / al waer t' schoon ghewoest in de riviere van S. Lucas, ofte in de Baey van Calis. Welken daeghs reghen den avondt heeft d' Admirael recht beschept van de Spaensche Schepen bekomen / dooreen Fransman / die van den selven dagh van de Stede van Gibraltar quam / die den Admirael alle beschept perfect heeft vertelt / hoe aldaer de Spaensche Armade lagh / hoe sterck sy daer waren / ende in wat oorde.

Legghen den nacht heeft hy synen cours (overmits den windt Westelick was) Zuyt waert oer ghemomen / nae de kuste van Barbarien, daer sy haer des morgens niet verre van en bevonden / ende hebben van daer weder ghewendt nae de kusten van Spaengien. Als sy nu quamen voort de engde van de Straete / heeft den Admirael alle de Capiteynen aen voort omvoden / ende synen Kirghs-raet te kennen gegeven / wat hy van den Fransman hadde verstaen / ende heeft voort op alles wat van noodt was geket / de sake overlept / ende met rijpen raet eyndelick beslooten / dese Spaensche schepen met manliche couragie aen te vallen / ende te bestueren: ende om dit bestaet te volboeren ende upt te rechten / heeft hy gheordineert / dat hy selbs met Capiteyn Moye Lambert, den Spaenschen Admirael sonden gelijckelick aboorden ende aenvallen / den Vice-Admirael Alteras met Capiteyn Bras werden geordineert om den Vice-Admirael aen te klampen: voort de andere Schepen van Oorloghe sonden twee ende twee t' samen elck een Galloen

Heeft synen cours nae Gibraltar / om eenighe Schepen te slaen.

Den Admirael heeft voort aen te gaen de kusten.

607. Galioen aenbalken. De twee Jachteti niet de Warch werden geordonneert / datse blyften de Armade ober ende weder fouden seplen / om soo daer eenighe Galioens ofte schepen wilden uytseplen / datse die waer nemen ende aenbalken fouden / maer de vtermahe Schepen fouden blyften de Armade blyften.

Maer dat den Admirael Heemskerck op alle dinghen goede ordere gheschiet hadde / soo heeft hy de Capiteynen al te samen tot broomigheden vermaent segghende datse haer eere soude sien te betrachten, hy wilde de eerste zijn ende haer selfs voorgaen, dat doch niemant hem bloohterigh en soude bewijfent. Daer op hebbense hem alle eendrachtelick belooft ende gheswooren / dat sy hem alle fouden volgen, ende sijne ordonnantie nae koomen, alwaer 't oock in de doot. Hier op zijnse oock gheschepent / ende elck is nae sijne Schepen wederom ghekeert.

Als sy nu weder de Spaensche kuste ghesaecken / zijn se Straetwaert in daer hy langhe gheseyt nae Gibraltar toe / dan den Spande te soeken / die sy recht nae de middagh in 't gesicht hebben ghekeghen / liggende in de Wap boog de Stadt Gibraltar op de Reede / onder de bestherminghe van het gheschut van 't Kasteel ende van de Stadt / ende waeren te samen twee en twintigh in 't ghesal: te weten negen gheschutende Galioenen / ende vier Grootghe schepen / waer waeren noch by een groot Aubeersch schip van vier hondert lasten / gheheeren de boite Koe, het welcke daer van selfs op de Reede was gheschoten / om een goede winst te herdoachtet / want hy wilde nae Calis Malis. Item noch vier Franche Schepen ende drie prinsen die ghehouden hadden / te weten / twee van Enckhuyzen, ende een van Rotterdam, waer van de Schipper genant Gouert den Engelsman op den Spaenschen Admirael ghevanghen lach. Dese Schepen alle haddense met Soldaten beset / tegen de komste van onse Armade; want den Portogh van S. Lucas herabberceert zinde van onse armade / doense boog hy S. Lucas ende Calis seide heeft terstont posten nae Gibraltar gesonden / ende de Spaensche Schepen van de komste der Hollanders verhoort / en haer ghelader schout dat sy op haer hoede fouden wesen / besgelyche was haer oock van Calis de wetegebaen. Waer ober sy hare armade noch versterckt hadden des selven daeghs met drie hondert Soldaten / daer onder hondert Caballeros die den

Spaenschen Admirael uyt liefden ten dienste quamen / soo dat den Admirael op hadde ommeert seben hondert ende den Vice-Admirael ommeert 450 mannen / soo men naetderhandt uyt de ghebangenen heeft kommen vernemen. De andere Galioenen alle waeren niet merichte van metalen gheschut wel boogfien / ende elck op 't minste met 250 soldaten ghemant / behalven het bootschep: het eerste Galioen een groot ende hoogh schip van vier hondert lasten / was ghenaemt S. Augustijn, daer op was den Admirael van de gheheele Armade Don Iuan Alvares d' Avilas, gheboeren van Esturges, een oudt erbaren krijghs-man / die den Spaenschen koningh langhe jaeren ter zee gediend hadde / sae al ten tijden van Don Iuan van Oostenrijk. Op 't selve Galioen was Capiteyn den soone van den Admirael / oock gheheten Iuan Alvares d' Avila. Het tweede Galioen den Vice-Admirael was gheheten Nostra Señora del Pega. Het derde Galioen de Schout hy nachte was gheheten Madre de Dios. Het vierde van dese Galioenen was genoot S. Anna. Het vyfde Nostra Señora de la Regla. Het sesste Nostra Señora de la Concepcione. Het sevenste S. Christoffel. Het achtste Nostra Señora de los dolores. Het negenste S. Nicolas. Het tiensste Nostra Señora de Rosaros. Het elfste Nostra Señora de la O. Het twaelfde S. Pedro. Somma sy waren met de Heplighen wel versien / maer hebben wepnich hulpe daer van genomen. Den Admirael Heemskerck de Spaensche schepen in 't ghesicht bekomen hebbende / is niet alle sijne Schepen (nae dat hy als gheseyt is op alles goede ordere gheschiet hadde / ende datse eendrachtelick Gode om sijne hulpe aengheroepen ende ghebeven hadden) daer rechts weeghs naer toe gesept sonder eenigh hertoeven. Sijn blagge dede hy aen de blaghe spijle van sloven tot behoven vast nagelen / datse niet afghelacht en konde werden / ende belooft daer den ghenen die den Spaenschen Admirael de blagge af haelde / soude belont worden met hondert stuken van achten, ende heeft den sijnen boog hermaent dat elck nu sijn beste doen, ende niet een manlijck herte thoonen soude wat hy was, al wat sy van hare Vyanden konden bekoomen ofte verkrijghen, en soude haer nimmermeer weder afgeeyche werden, welcke vermaninge haer affoonstecken heeft (insonderheyt siende de overgroote conrage ende moedighheyt van haren broomen Admirael) datse geen dingh meerder en begeerden

Mont met
sijn vloot
boog Gibraltar.

Macht
van de Sol-
daten ende
namen van
de Schepen
van Span-
ghe.

Den Admi-
rael ber-
maent de sy-
ne tot kloec-
moedighheyt.

1607. noch wenschten / dan alreede aen den
Wpandte te zijn.

Den Spaenschen Admirael onse
Armade oock in het ghesichte krijgen-
de / dede den booznoemden gebanghen
Schipper van Rotterdam los maechen /
ende by hem byenghen / ende heeft hem
de schepen getoont van onse vloot ende
daer van met hem gesprooken / ende
gebraght / wat hem daer van dochte /
ofse wel so stout souden zijn / datse haer
souden durben komen besoecken / waer
op den boozschyben schipper (met ooz-
lof) heeft geantwoort / dat syn menin-
ge was / dat sy het wel souden durben
bestaen.

Spaenschen
hoofdwiel.

Maer den Spaenschen Admirael en
konde sulcks niet ghelooven / overmits
sy daer soo seer op haer boozdeel lagen /
onder de bescherminge van het kasteel
ende van de stadt: oock docht hem ende
hieldt booz ontwisfelficken dat hy alleen
machtygh was met syn schip S. Augu-
stijn, de gantsche Armade der Hollan-
ders te wederstaen / maer het is al heel
anders en tegensyn meeninge vergaen.
Als hy nu ghelycke wel sach dat het
ernst was ende datse al recht weeghs
ende onvertsachdelijck op hem aengua-
men / heeft hy syn tou af ghehouwen
(want hy de boozste ende upterlijckste
lagh van alle de schepen) ende dreef
het de Wape innewaert na de stadt toe /
soo dat hy doen den Vice-Admirael /
ende noch drie ander Galioenen booz
hem leggen hadde.

Heemskerck
alhoewel
den Spaen-
schen Admi-
rael.

Den Admirael Heemskerck dat sien
de / en heeft daeromme niet naegelaten
syn booznemen nae te komen / maer is
al eben recht deur gheseyt / booz by
den Vice-Admirael ende de ander Ga-
liens henen / latende die aen de slin-
ker-handt van hem leggen / het anchor
liet hy af-setten booz de boegh / ende be-
bal dat men 't niet en souden laten bal-
len / booz dat sy aen den Spaenschen
Admirael waren / ende dat sy het booz-
den Craecken / desghelyckis bebal hy
oock / datmen niet eer en soude schie-
ten / booz dat sy heel dicht aen mal-
kanderen quamen / ende is alsoo recht
op den Spaenschen Admirael aen-ge-
zeyldt.

Soo haest als hy nu recht booz synen
boegh quam (doch eer sy malkanderen
geraecten) heeft den Spaengiaert
eerst geschoten / met een van synen booz-
ste stucken / recht tot een van de boegh-
poozten in van onse Admirael Heems-
kerck, de Hoogel is opwaert deur het
boozste kasteel uyt geblogen / sonder
meer schade te doen / dan een van de
bopenste balcken met hem te nemen:

1607. daer op heeft hem den Admirael ter-
stont geantwoort met beyde synen boegh
stucken / en hem wel dapper getreft /
met eenen is hy hem aenboort geklamt /
en terstont heeft hy daer op syn anchor
laten ballen. Maer alsoo den Spaen-
schen Admirael den tweeden schoot / met
een stuck leggende booz op den hals ge-
schoten heeft / heeft hy een jonghman
(staende met een musquet gereet om te
schieten) te middel wech ghenomen /
ende met een (ongeluckigen schoot!)
dien uyt-nemenden heldt den Admi-
rael Heemskerck, syn pincker been bo-
ven aen 't lijf op seer wepnich nae af ge-
schoten: soo dat hy in syn wapen staen-
de swaerlich neder viel: het selfde ghes-
nam noch achter hem een man / staende
mette lontstock gereet / om een stuck aen
te steken de rechter handt af. Als nu
dien bzoomen Admirael aldus gebal-
len / ende sekerlich gheboelde dat syn
doodt nae by was: soo heeft hy noch
na syn vermogen die by hem stonden
gestercht ende vermaent / datse doch sou-
den voortgaen alsoo hy begoft hadde son-
der den Vyandt eenighsins te vresen ofte
te ontsien: dat sy terstont een ander
Admirael in zyn plaetse souden stellen:
ende naer dien hy de doodt tot op synen
lippen geboelde / heeft hy als een bzoorn
Christen syn Ziel in de handen Godes
bevolen / ende is alsoo als een rechte
Edel man Ridderlich in syn wapenen
gestorven.

den Wille-
raet Wille-
kerck in het
aenhouden
doot gescho-
ten.

Heemskerck
leste wout-
den.

Terwijlten dit aldus geschiede / is
alle het geschut aen de rechter zijde van
onsen Admirael / te gelyck gelost op den
Spaengiaert / die terstont daer op een
charge dede met musquetten / ende de
onse wederom van ghelycken op hem.
't Welck sulcken geweldigen geluydt /
hyer / ende rook heeft gemaecht / dat
niemant daer meer en boozde noch en
sach / ende also van beyde zijden boozt
getweldigh ende vreeselich met groote
furie werde gebochten / soo en quam
het ongeluck van onsen Admirael tot 't
holck kennisse niet / booz dat de victorie
al bekrege was.

Capiteyn Lambert volgende de oorde
die hem gegeven was / is synen Admi-
rael dicht gevolght / ende komende met
syn boozschip achter om den Spaenschen
Admirael / heeft hy hem met synen boeg-
stucken recht achter in alsof gegroet /
dat de persy daer booz weder uyt blo-
gen: wat sy daer binnen uyt gherecht
hebben / daer soo groote menichte volck
was / machmen dencken / hy is boozt
met eenen hem op synen zijde gekomen /
recht achter den Admirael Heems-
kerck, doende boozt syn beste met syn
ander

607. ander geschut. 't Een is niet wel mogelijk te beschrijven / hoe daer van beyde zijden geschoten ende gebochten wiert / want hoe wel de onse in 't getal niet half soo veel waren / als die van des byzandts zijde / nochtans als Leeuwen ghemoot / ende op de Spaensche Carrannen hertelich tot wraake ghenegen ende verbittert zijnde / ober de ellenden die sommige van de Bootgesellen ende andere Soldaten / van de Spaengiaerts verrydts hadden gheleeden / hebben sy haer selven de victorie sonder twyfel toegheschreven / ende derhalven te viertiger ende machtiger haer beste gedaen.

Op wat wijse onse vlootte de Spaensche een gewaen was.

Doen den Admirael Heemkerck nae den Spaenschen Admirael toe seplde / wiert hy van alle de schepen geholght. den Capiteyn Adriaen Roelt die achter den Admirael ende Moye Lambert een van de boozste was / siende dat den Vice-Admirael Laurens Iacobz Alteras, die georbonneert was om den Vice-Admirael te aborderen / noch wel tien ofte twaelf Schepen achter hem was / heeft selve met een manliche couragie den Spaenschen Vice-Admirael aen boozdt geklampt. Dit siende Capiteyn Symon Iansloot van Edam ende Capiteyn Cornelis Madder alias de Moye Boer, hebben hem terstont geholght / ende haer hy Roelt aen den Vice-Admirael van de Spaensche zijde gheboecht: de welke met handzjen soo geweligh ende dapper op hem geschoten hebben / soo met grof als met kleyn geschut / dat sy binnen een half upre den brandt daer in gekregen hebben.

Bedruyende dit schieten teghen den Spaenschen Vice-Admirael / ende dat den brandt begon op te gaen / is daer noch op aengekomen Capiteyn Pau, van wiens volck een ober de andere schepen heen komende / de blagge van de boozstenghe des Vice-Admirael af haelde ende beneden bracht / daer booz hy na den slagh vijftigh stukken van achten ten loon kreegh.

Den brandt in den Spaenschen Vice-Admirael meer ende meer toenemende / hebben onse schepen hun daer af ghemacht soo sy best konden / maer leden niet te min byp groot perijckel / want de brandt alrede in haer schepen begost aen te gaen / soo dat meest alle de seplen van Roelt, Simon Iansz ende de Moye Boer verbranden ende geschent wierden: doch met vloecken moet daer tegen staende / hebben se den brandt gebluscht: maer in den Spaenschen Vice-Admirael en wiert daer geen weer tegen ge-

607. boden / elck socht alleenelich nae middel / hoe hy syn lijf daer af byenghen mocht: soo dat hy epndelich tot aen het water toe afgebrant is: waer deur het resterende krieghs-volck ende Scheepsvolck die van 't gebecht ende schieten ober-gebleven waren / eensdeels verbrandt / ende eensdeels ober boozt gespronghen zijn / sommige verbronden / en vele in 't water leggende zijn van de onse met musquetten gheschoten / met pijcken deurstenen / ende met sabels dooz houwen: in somma datse meest al ghebleven zijn.

Capiteyn Langhe Hendrick siende dat de boozschepen drie Capiteynen / Roelt, de Moye Boer, ende Simon Iansz van Edam, den Vice-Admirael soo manlich aentasten / heeft hy als een kloech soldaet het naeste Galioen daer aen / dat recht achter den Vice-Admirael lagh stoutelich aen boozdt gelept / ende daer dapperlich op geschoten: tot hulpe zijn noch hy hem gekomen Capiteyn Iacob Iansloot van Edam, ende Capiteyn Gerrit Evertsoot die haer oock aen 't selve Galioen geboeght hebben.

Daer datse nu een wijle daer teghen ghebochten hadden / is den Capiteyn Langhe Hendrick alsoo hy alte bypmoedich was / ende booz groote bierigheyt hem te verre bloot gaf / met een musquet tot syn schouder in getreft / ende terstont doot gebleven. Die van dit Galioen siende dat den Vice-Admirael begost te branden / ende dat de blagge daer afgehaelt was (want dat de eerste blagge van allen was die af gehaelt waren /) soo hebben sy terstont een blagge van hare fockestenghe laten waepen als Vice-Admirael / maer hy en duerde daer niet langhe op / want werde haest booz een van de onse afgehaelt. Niet lange daer naer geraecte hy oock booz het welvigh schieten in den brandt / ende brandt gelijk de ander tot het water toe af.

Het derde Galioen / het welck het tweede achter den Vice-Admirael was / wierde desgelijck gheboozt van Capiteyn Coppedraye ende de Driessche Pimas / daer Capiteyn op was Theunis Wouterz die hem alsoo ghetracteert hebben met haer geschut / dat hy binnen korten tijdt aen haer sijde ghesoncken / ende te gronde gegaen is.

Ondertusschen dat dese boozschepen Galioenen aldus aen boozdt geklampt waren als gheseyt is / quam oock aen den Vice-Admirael Alteras, ende hoe wel hy niemandt en abordeerde / heeft hy nochtans gheweligh gheschoten / ghelijck oock van sommige andere werde

Verhael van de overwinninge van de andere galioenen.

1607.

werde gedaen: Doch soo sommighe meenen ende ongetwijfelt de waerheyt is / en is sulcx niet toe gegaen sonder doch schade onder de onse te doen.

De andere Spaensche schepen / die verder in de Wap lagen als haren Admirael / siende hoe het al toeginck / met hem ende de andere Schepen hebben doch breefsijck tegen de onse geschoten ende de onse weder daer teghen / doch sonder malkanderen te ghenaken ofte aen boort te klampen: soo dat ten laetsten eene der selver Spaensche Schepen door sijne epgen schieten ende krupt in de brandt geraecte: de welke dristigh werdende / een ander boort de boegh dreef die daer af oock in brandt quam / de andere boort breefse ende verbaestheyt hientwen haer toutwen af / ende dreeben teghen den gront aen / ende sochten hoe sy haer leven bergen mochten. De andere Schepen / sommige zijn boort door 't schieten ende springhen van de andere in brandt gheraecht / daer onder gheraecte oock de boortschepen groote Luybs-man in den brandt; door het springhen van de brandende Schepen.

De Spaensche schepen verderben ten anderen.

Pieter Willemsz Verhoef Capiteyn op den Admirael / met Capiteyn Lambert, waren hier-en-tusschen noch doende tegen den Spaenschen Admirael / die een wepnich van haer afgedreeben was / doch schoten noch dapper daer teghen / soo dat sy hem ten laetsten alsoo hebben gematteert / dat hy van schieten geheel op hiel / ende een witte blagghe op stack / byde begeerende / doch daer werde met den eersten noch eben seer gheschoten.

Den Spaenschen Admirael overwoimen.

Hier en tusschen is het Galioen daer Capiteyn Kleynsorgh by was geweest / oock in brandt geraecht / ende een deel van syn volck is mette sloep ghekomen naer den Admirael om hem te helpen / maer zijn aen den Spaenschen Admirael gebaren / door dien hy geen weere meer en boodt / den Trompetter van Kleynsorgh is terstont nae boven gheklommen / ende heeft de blagghe (die langhste van alle blagghe hadden gewaert) van boven ghehaelt ende beneden ghebracht / daer boort hy na belofte des Admirael / met hondert stucken van achten beloont wierde.

Den Spaenschen Admirael aldus verwonnen zijnde / ende seer veel volcks verloren hebbende / zijn de rest die noch gebleven waren / met menichten / by tien / twintigh teffens over boort gesprongen / om met swimmen haer leven te salveren: dan wierden door de

groote furie van de onse (die daer niet 1607 sloepen deur voeren) alle diese honden bekomen / door schoten / deur steecken / ende met Sabels doot-gesmeten: soo dat het in de Wape lagh als of 't met doode Menschen hadde besaepdt gheweest.

De Sloepe van Kleynsorgh daer weder afgebaren zijnde / hebben noch eenighe wepnich levende die verborghen waren / het Tou afgehouden / ende soo is hy nae de Wal toe gedreeben met syn blinde / die hem des mozzghens noch boort de Boegh hingh en waerde / ter wijle hy nae de Wal toe dreef / wierde daer noch dapper nae gheschoten.

Het was omtrent drie upren nae den Middagh als dese Bataille aengingh / ende was eer vier upren tijdt verlopen / omtrent teghen den onderganck der Sonnen al geslecht / ende de victorie (daer Godt van ghedacht is) aen de Hollantsche sijde ghebleven. Die heerlijck seft is principelich door ernst en groote kloekhertigheyt van den Admirael Heemskerck aengehangen / ende het meestendeel door thien oft twaelfschepen verbolgt / ende ten eynde gebracht / gelijk in de beschryvinge gehoozt is.

Het was naer vier upren tijdt verlopen.

Des anderen daechs des mozzghens lagh den Spaenschen Admirael noch aen de grondt maer die van de Stadt quamen daer toe / ende hientwen hem eerst de groote mast af / ende staken de brandt daer selve in / nemende alsoo de onse de moeyte af / die anders het selve gedaen souden hebben. Het was een wonder om sien het geweldigh branden van dese schepen ende Galioenen / besonder wanneer het byer aen het buskrupt quam / het welck met so grooten geluydt ende brandt aengingh / als of 't ghedondert ende breefelic gheblieft hadde: de Zee ende 't Hertrijck was met sulcken roock als met wolcken bedeckt / die haer in de hooghte tot aen den hemel scheen te verheffen.

Behalven het Galioen van den Admirael zijnder noch 5 galioens gantsch verbzant / met een groot Droggh-schip / ende een Schip dat de Spaensche genomen hadden / met de boortsepe groote Luybsman.

Weg Galioenen brandt.

Item een van de Galioens is in den gront geschoten ende omgevallen / de resterende twee zijn tegen de Wal gedreeben / waer van het een scheen ghebozsten ende verdozben te zijn / ende het ander wert gehouden oock alsoo geconditioneert te wesen / datter boort wepnich met uytgerecht sal worden.

Boort

1607. Doozt isfer noch aen de walen in den grondt gheraecht een Fransman / een Rotterdammer ende een Enckhuyser Schip / met de reste van alle de andere Spaensche Oorlogh - Scheepen / de een hier ende d'ander daer / alsoo dat alle dese machtighe Galioenen en de andere Scheepen (daer Gode van gedanckt zy) met haeren hooghmoedt tot niet ghebzacht ende gantsch verdestruert zijn.

De ghebanghen Spaengiaerden (die omtrent vijftigh in ghetale waren) bekenden omtrent vier duysent mannen op haer Armade gheveest te zijn / daer de helft niet af ghekoomen is : maer ober de twee duysent ghebleven zijn : waer onder oock ghebleven is / (ghelyck oock de Zieven wyt Spaengien ghetuyghen) den Admirael met meer ander Edel-lieden ende Capiteynen : waer van men het rechte bescheydt noch niet en heeft konnen bekomen.

Onder de ghebanghenen was oock den Soone van den Admirael / die oock geheeten is Don Juan Alvares, de welke hier te lande ghebzacht wierdt.

Wat schade de onse in desen stadt geleden hebben.
Van onse zijde is daer ghebleven die van groot ende kleyn beklaeght wierde) den Admirael Jacob Heemskerck, Capiteyn Langen Hendrick, met noch omtrent hondert mannen / boven dien isfer omtrent tseftigh gequeest.

Den 26 hebben onse Scheepen haer by malkanderen gheset op de Riede van Gibraltar, een weynigh van de Stadt ende de Casteelen / de welke eben wel noch dapper naer haer schooten / doch luttel oft gheen schade en deden / hier hebben sy haer een weynigh ghe-repareert / ende de ghequetsten verbonden / nae de ghelegentheydt die sy hadden.

Gibraltar is 't grootste eyck.
Tertwyle de Scheepen aldaer lagen / soo saghen se menichte van kryghs-volck te voet ende te peerde koomen trecken langhs het landt ende de strand van de Bape / nae de stadt Gibraltar toe / want sy gantschelyck meynden dat de onse de Stadt aen-ghetaft ende af-gheloopen soudent hebben. Daer was alfulken vreesse in de Stadt / dat een peggelijck pachte ende sachte om het sijne te bluchten ende te berghen. Dierghelycke vreesse was oock tot Calis Malis, want sy meynden dat onse Scheepen van Oorloghe / haer oock soudent komen besoecken.

Den 27 zeyden onse Scheepen van de Riede van Gibraltar, daer die van het Kasteel doen seer getweldigh na schooten / doch alsoo sy gantsch geen scha-

de en deden / hebben de onse die boozt 1607
eerschoten verstaen ende mede ghenomen : ende zijn alsoo gheloopen nae de kusten van Barbarien / ende soo dicht gheseydt boozt by Seuta, ('t weck een Stadt is den Spaengiaert toebehoorende) dat die van de Stadt ende andere plaetsen van het landt nae de Scheepen schoten : ende waeren al met menichte te peerde / vreesse dat men haer oock soude koomen besoecken : maer onse schepen zijn boozt deur de strate gheloopen / aen de kuste van Barbarien / op de Riede van Tetuan (een stercke stadt / legghende vijftigh mylen be-Oosten Seuta : den Mooren ende Turcken toebehoorende.) Om aldaer haere schepen te versien / want de sommige geheel schaadeloos waren / so van Boeghsprietten / Galioens / Masten / Stangen ende seplen / die seer ghescheurt / doozt-schooten ende sommige van den byant heel geschent waren.

Boozt Tetuan komende / werden sy seer vriendelijck ontfangen. Den Gouverneur selbe is den 28 aen boozt gekomen met veel Turcksche Edellieden / haer willekom heetende / en heeft haer ghe-presenteert alle vrientschap ende hulpe wat sy van noode hadden / soo tot hare schepen als gequesten de welke sy vele berberschinge bzochten / soo van Orangie-appelen / als van andere fruyten / om haer te verquicken / ende sy thoonden haer seer verblijft te zijn / ober de Victorie die ons Godt Almachtigh verleent hadde : ober de hoobaerdige Spaengiaerden : de onsen waren daer oock aen Landt / ende wierden van een pegelick groote eere betoefen.

Den Gouverneur presenteerde boozt onse Scheepen / soo sy eenich erploot wilden doen op de stadt Seuta, sy wilde haer assisteren met een deel kuyters ende knechten / 't welck de onsen danckbaerlick affloegen / alsoo sy wat anders booztghenomen hadden.

Als nu alle dinghen weder herstelt ende gerepareert waren / soo is den Vice-Admirael Alteras, in plaetse van den Admirael Heemskerck tot Admirael ghemaecht : ende Pieter Willemsz. Verhoef tot Vice-Admirael in syn stede : en hebben aldaer gheraedtslaecht / hoe sy boozder haren byant den meesten afbzueck soudent moghen doen / ende naer vele ende verscheyden consideratien / hebben sy eyndelick besloten / dat eenige van haer soudent seplen na de Vlaemsche Eylanden te weten den Vice-Admirael Pieter Willemsz. Verhoef, Capiteyn Iacob Iansz. van Edam, Capiteyn Heerman, de Wilemsche Pinas ende
R r Capi-

Onse bloet
te komt boozt
Tetuan daer
sy wel ontsa-
haelt wer-
den.

Alteras
Admirael
van de vloot
ghemaecht.

1607. Capiteyn Kleuter, ende versoecken wat
 avontuere haer daer soude moghen
 ghemoeten. Den Admirael Alteras
 met 't meestendeel bande Vloote souden
 haer onthouden langhs de kusten van
 Portugael / ende omtrent de ribiere
 van Libona : eenighe andere Sche-
 pen langhs de kusten van Bar-
 barien nae de Eplanden van Canarien
 toe ende sommighe omtrent de Cabo
 Finisterre ende Bayonen : de twee Vic-
 tualie Schepen van Reyn Pieterz.
 ende Klaes Albertz. soude de Vloo-
 te by blijven ende volghen : maer de
 andere twee / te weten / Jacob van
 Muyen, ende Cornelis Franz. Bordingh,
 wierden geordonneert om het Lijck
 van den Admirael Heemskerck, (de
 welke van den Barbier Generael
 gheballent was) naer hups te voeren/
 met alle de ghequetsten / ende Harpert
 Martz. Capiteyn op de Barch /
 soude haer ghelepe doen / die met
 malkanderen sonder teghenpoet over-
 ghekomen zijn / ende het lichaem van
 den Admirael den 5 Junij tot Amster-
 dam hebben gebracht.

Heemskerck
 tot Amster-
 dam heerlick
 begraven.

Den achste daer aen volghende is
 het Lichaem / van den Admirael / met
 een Staet gelijk soo een werden Aan-
 toequam / in de oude Kercke ter aerden
 gebracht / in de naevolghende ordje :
 Cerstelick ginghen boo? het Lijck in
 rouwe twee Vaendelen ghetwapeude
 Soldaten / met omghekeert ghetweer/
 swart bekleede Crommels / ende sle-
 pendende Vaendels / nae krijghs ghe-
 buyck : daer achter wierden oock boo?
 het Lijck sijn wapenen ghedraghen /
 te weten / eerst sijnen Helm / daer nae
 sijn Varnasch / ende ten laetsten sijn
 wapen in rouwe / zijnde een silveren
 Aeu in een blau velde / weseude het
 rechte wapen van het oude Studderlic-
 ke hups van Heemskerck. Het Lijck

1607. wierde ghedraghen van veertien Ca-
 piteynen / achter ende boo? met sijn
 wapen / ende boven op het midden
 met sijn vergult ghetweer over beyde
 zijden behanghen. Achter naest het
 Lijck gingen de naeste Bloet-vrienden.
 Daer aen de Ghecommitteerde Ra-
 den ter Admiraliteyt. Die volch-
 den Schout / Bozger-meesteren / Sche-
 penen / ende ses-en-dertigh Raden der
 Stadt Amsterdam. Daer aen volch-
 den de Colonellen / den Krijgh-Raet
 de Capiteynen / alle Officieren ende
 Adel der Schutterijen der selver Ste-
 de: Na desen quamen in ordje de Ma-
 jors ofte Belwint-hebbers der Oost-
 Indische Compagnie : ende nae desen
 een groote menichte van treffeliche
 Burghers ende kooplieden / in alles
 bedraghende omtrent de acht hondert
 personen / behalven de Soldaten.
 Waer nae volghde ende hooriep sul-
 nen menichte van ghemeen volck om
 te sien / dat alle straten daerse passeer-
 den tot verwonderens toe als ghepacht
 vol waren.

Dyt begeerte der ghemeine Hoogh. Graf schijnt
 van Heem-
 kerck.
 Hoogh. Heeren Staten / is hem een
 heerlick Publijck graf ghemaecht van
 blauwe ghoutwen steen / staende om-
 trent drie hoeten verheben booven der
 Aerden. Daer booven nae het Oo-
 sten zijn sijne wapenen op ghehanghen.
 Nae het Westen booven sijn hooft is in
 een swarte roet-steen (de na-komelingen
 tot een eeuwighe memorie) met goude
 letteren in Latijnsche Tale gheschreeven
 in 't kortje / de treffelichste daden ende
 reysen / die by hem in sijn leven uptge-
 recht zijn.

Onder inden boet van dit graf
 schijft boven de Afbeeldingh van den
 slach van Gibraltar, zijn ghesetde dese
 twee volghende Neder-dupdesche Re-
 gelsjens.

HEEMSKERCK die dwars door 't ys, en 't yser dorste streven,
 Liet d' eer aen 't landt, hier 't lijf, voor Gibraltar het Leven.

By een van sijne goede vrienden is daer naer ghemaecht dit
 volghende Cal-dicht.

Naer dat hi In sin LeVen, twee LofLICke VICtorien heeft VerWorVen,, WiS.
 tWintICH en Viften aVrIL In sin Wapen Vroom gestorVen,, Is.

Dit is het eynde ende de upthomste
 van desen Cerwaerdighen hoomen
 Heldt Jacob Heemskerck : naer dat hy
 Weertich Jaeren een maent ende twaelf
 daghen / in dese bedroefde Weereldt

verkeert (gheleest ende een onsterfelic-
 ken naem in de selve achterghelaten
 hadde.

Tot een beslupt van dese groote
 ende heerliche victorie / (daer boo?
 Godt

1-607.

Wepende
duytsche
Wercken op
de doot van
Hercules

Gode Almachtigh nimmermeer ghe-
noegh gheloof en geprefen kan wer-
den:) fullen wy hier by boegen, seckere
Nederduytsche Wercken / die by den
hoochgeleerden / vriendt der Kunsten
Daniel Heyns, onderwijfer ende Lee-

raer der Historien in den Leptfchen He-
licon, op den selfen Blach / Victorie /
t Leven ende sterben van den wijt ber-
maerden Hecinskerck ghemaecht zijn:
wefende van den volghenden Ju-
hondt:

1-607.

Hier binnen in dit graf o Vrienden, licht ghesloten,
Den onbeweechden helt van Amsterdam ghesproten,
Die vol van manlick bloedt, onwinbaer, onvertsaecht,
Heel Spanjen op het lijf de koortfen heeft ghejaecht.
Naer dat hy van te voor was door het ys ghebroken,
En buyten Son en Maen een weerelt hadd' ontloken,
Daer niemant was gheweest, noch Liber, noch den helt
Die aen des werelts endt twee paelen heeft ghestelt.
Al is 't dat sy nu bey, by Iupiter gheseten,
Bevrijt sijn van de doot, en met de Goden eten,
Het is nochtans bekend, dat haere kloeckste daet
En haeren grooten roem, beneden dese staet.
Die komend' aen de kant van *Hercules* bevaeren,
En noch naer hem ghenoeft, daer veele Schepen waeren,
De meester van de Zee, voor d'oogen van de Stad,
In't midden van zijn volck heeft by de kop gevat,
Gevolcht, aen boort geklampt, den ancker uyt gesloten,
Hem vast daer aen gemaect, op dat hy sou vergeten
Te keeren wederom, en stekend' in den brant
Al dat in 't water lach, gaen branden af het landt.
Gelijck de dolle Mars, de breker van de steden
Eer Tydei groote soon quam teghen hem ghereden,
Stont boven op zijn koets, ghewapent, en soo vast
Als eenen staelen muyr: soo stont hy voor de mast.
Het sweert was in de vuyft, het lichaem was omgoten
Van yser en metael, en rontom toeghesloten,
Het Hart spranck uyt het lijf, en overliep hem schler,
Sijn aensicht was vol moet, zijn oogen vol van vier.
Soo stont hy sonder vrees, en yewers op te dencken,
Als om des Vyants macht te schenden en te krencken,
Te volgen waer hy vloot tot dat hem is de voet
Genomen van het lijf. Noch stont hy met de moet;
Noch brocht hy aen het volck, vermaend' haer te bespringen
Het Schip van alle kant, den brant daer in te bringen.
In't midden van de doot noch even onbevreesd,
Niet voelende de pijn, en gevende de geest.
Die vliegend' uyt het lijf wiert dadelick verheven,
In 't midden van de locht daer al de helden leven,
Van daer keeck hy om leegh, en sach de weerelt staen
Beneden onder hem, die hy was om gegaen.
Hy sach ons ydelbeydt, en al de sotte wenschen,
Het draven en het gaen, het loopen van de menschen.
Maer keerde meest zijn oogh naer 't Indiaensche goet:
Dat onse deucht bevecht, en die vergeten doet.
Hy sach de sneeu, het ys, hy sach de witte beeren,
Maer booven al de macts haer op het water weeren:
Den Spaenschen Avila vol vrees en schrick: hy sach
Een klimmen op de mast, en nemen hem de vlach.
Hy sachse man voor man uytvoeren sijn bevelen,
En in Neptunus baen staen kaetsen ende spelen
Met ballen van metael, die vlogen alsoo dick
Als hagel ende sneeu, en maeckten groote schrick.

De Donder met geweld quam breken door de Baren.
 Of Iupiter selfs hadd' op 't Water komen vaeren,
 Ghewapent met de Vlam, die Brontes moedernaecht
 En Stéropes zijn maet, en Mulciber hem maecht.
 De Schepen spoghen Vyer, dat even quam ghedreven,
 Ghelijck doen Terræ volck den Hemel dede beven,
 Doen Ossa met ghewelt en onghehoorde kracht,
 Wierdt boven op het hooft van Pelion ghebracht.
 Neptunus swam in 't bloet, men sach sijn baren rollen,
 En iteygeren om hooch, van dooden opgheswollen.
 'De Zee was heel ontstelt, de menschen op het Landt
 Verginghen half van vrees, en storven half van schandt.
 Sy stonden als beroeft van voeten en van handen,
 En saghen tot de gront haer eyghen Schepen branden.
 Den armen Admiracl veranderde te spaec,
 Vytstekende de vaen, en biddend' om genaë.
 Een van den Spaenschen hoop, in't nemen van de Schepen,
 Bejegend' een maetroos, die op hem hadd' gheslepen
 Sijn mes en sijn ghemoet: dat siende de Maraen,
 Spranck schielick buyten boort, om hem alsoo t'ontgaen.
 Maetroos die volcht hem nae, niet denckend' op het sterven.
 Maer besich met den specht te volghen en te kerven:
 Hout hem in 't water vast, en druckt hem daer soo stijf,
 Tot dat hy hem de siel gheperst heeft uyt het lijf.
 Noch was dat niet genoegh, begoft hem te verscheuren,
 Te schudden met de mondt, te trecken en tessleuren:
 En heeft hem self geleydt, inslorpende zijn bloet,
 Tot aen de koude stroom van Achéron de vloet.
 Men seght dat Charon self, alsoo hy maet sach koomen,
 Van vrees en groote schrick de vlucht heeft aenghenomen.
 En siende zijn gesicht soo leelicken gestoort,
 Beducht was dat hy self sou raken buyten boort.
 Doen sach den Spaenjaert eerst, dat doot en helsche krachten,
 En Styx en Phlegeton sijn minder als de machten
 Van een hoochmoedich hert, gewapent met sijn recht,
 Dat voor het vaderlant, en voor de vryheyt vecht.
 Doen heeft hy eerst gesien, doen heeft hy moeten mercken,
 Waer onse sterckten zijn en rechte bollewercken.
 En dat de muyr, de wal, seer weynich daer toe doet,
 Maer dat de vryheyt licht gegraven in 't gemoet.
 Gelijck de wreede Wolf is op het Schaep gebeten,
 De koninck van de locht sijnd' op een Duyf geseten,
 Verscheurt haer met de klau, soo schijnt het oock te gaen,
 Als een van Nederlant bejement de Maraen,
 Marane neemt ons wech ons Landen daer wy leven,
 Wy sellen sonder vrees ons in de Zee begeven:
 Daer nu de Schepen gaen, daer sullen wy tot spijt
 Van uwen trofsen moet, zijn even wel bevrijdt.
 Al daer den hemel streckt en daer de wolcken drijven,
 Is 't even waer men woont, als kinders ende wijven
 Zijn buyten slaverny, zijn verre van u handt.
 Al daer ghy niet en zijt, daer is ons Vaderlandt.
 De Vogel is alleen gheboren om te snijden
 Met vleugelen de locht, de peerden om te rijden;
 De muylen om het pack te dragen, of de lijn
 Te trecken met den hals, en wy om vry te zijn.
 Doch ghy geswinde helt met voorspoet overleden,
 Woont beter als wy doen, en gaet daer boven treden
 By Bruti groote siel, by Cato, by de man
 Die aldereerst ons landt ghebrocht heeft uyt den Ban'

Gestorven

Gestorven voor u volck, vol lof, vol eer, vol weerde
Begraven en bedeckt van vry-ghevochten eerde.
En dat de Vyandt is noch d'aldermeest' ellent,
Niet langhe naer u doot, heeft hy dat self bekend,

DANIEL HEYNSIUS.

Verhael van den Tocht, Ge-
vecht, ende doot van den Kloeck-
moedighen Helt, Graef *Adolph*
van *Nassau* gheschiet den 17 No-
vember 1608, *Stylo novo*, by *San-*
ten in't *Lant* van *Cleve*.

1608.

Creet naer
Luttenburch
om de Con-
tributien in
te hoorden.

Graef *Adolph* van *Nassau* last
hebbende van syn *Excellentie*
ende de *Ho. Ho. Staten Ge-*
nerael / omme in *Luttenburch*
te rijden ende aldaer eenighe verloopen
Contributien in te hoorden ende te ha-
len. Is op den sevendenden *November*
Stylo novo, tot *Nieumegen*; alwaer hy
in garnisoen lach / op gheseten met drie
hondert *Rupteren* van 't selve *Garni-*
soen / ende bytigh van die van de *Grave*,
ende is daer mede by *Gennep* de
Maese ghepasseert: de selve by *Maleyck*
gherepasseert wesende / heeft syn wech
dicht verby *Maestricht* genomen / rijden-
de door *Luttenburch*; sonder eenighen
Opstand te vernemen: als alleen by
Meurs sestig *Soldaten* van *Rijnberck*
die hy sloech ende ghevanghen nam.
Maer heeft de selve op 't woort van den
Gouverneur van *Meurs*; wederom
los gelaten / ende is doorts verby *Rijn-*
berck des abonds tusschen ses ende se-
ven upren / gereden tot beneden *Santen*,
syn *Quartier* ofte *Legher-plaetse* ne-
mende inde twee naest gelegen *Dorpen*
te weten den *Stitmeester Cronenburch*,
mette *Compagnien* van *Ryhoven*, *Swi-*
chel ende *Radleyf* in het eerste ghenaemt
Finen, ende den *Grabe* met de *Comp.*
van den *Grabe* van *Hohenlo*, van *Cad-*
det, ende de *Rupteren* van den *Grave*
in het ander *Wanum* ghenaemt. De
hoornomde gherelaxeerde *Soldaten* /
hebbenden *Gouverneur* van *Rijnberck*
aenghebracht / dat den *Grabe* / niet
stercker en was als omtrent 150 ofte
160 *Paerden* / die seer vermoept ende
afghereden waren / ende dat hy inde
hoornomde *Dorpen* door ghenomen
hadde te logheren ende te vernachten.
Daeromme den *Gouverneur* goet
hont ende resolveerde / hem inder nacht
te overballen / ende een voordeel af te
sien. Tot dien eynde commanderende
Capiteyn *Standley* (soone van den *Co-*

In het mo-
dercken te-
gert hy hem
tot Finen en
de Wanum.

lonel *Standley* die *Deventer* aenden by-
and't ober ghelebert heeft) upt te tre-
ken met 120 *Engelschen* / beertigh
Spangiaerden van zijne eyghen *comp-*
pagnie / sestig *Walen* van *Capiteyn*
Bourbon, met drie hondert sestig *Dup-*
tschen / van de *Compagnien* die in de
Stadt / als in de groote ende klepne
Schantzen ghelogeert waren / waer by
hem noch boechde de *Cornet* ende de
Schoonbroeder van *Brissel* met twint-
tigh *Rupteren* te voet / de *Soon* van den
Admirael *Pasman* met ses-en-dertigh
Matrosen van syn *Schip* / den *Lieu-*
tenant *Vlenspiegel* met twintigh / Item
vier ghereformeerde *Capiteynnen* / ende
twee *Lieutenants* / namentlick *Studder*,
Kent, *Twindi*, *Vastor*, *Limber* ende *Bel-*
lings. Vier *Dendrychs* *Nailler*, *Koock*,
Draeck, *Standley*, ende omtrent twintigh
Entrenidos / alle *Engelschen* : behab-
ben noch omtrent vyftigh *Soldaten*
van allerley natien die op hoope van
bryt te halen / haer onder deselve bege-
ven hebben / ende ten laersten seven ofte
acht *Burgers* / alsoo datse mette *Com-*
mandeurs wesende vier *Capiteynnen*
Pasman daer onder begrepen wesende)
byf *Lieutenants* / drie *Dendrychs* ende
omtrent twaelfsoo *Sergeanten* / *Corpo-*
raels / ende andere lagere *Officiers* in
het gheheel sterck waren omtrent 768
mannen. Dese zijn des abonds om-
trent tien upren upt de *Stadt* ghemar-
cheert / met schryfvelicken last van den
Gouverneur / om den *Grabe* upt syn
Quartier te lichten ende te slaen / be-
houdens datse sulchs voorszicelicken
souden uptrechten / op dat zy in gheen
schade en souden komen te geraecken.
Standley in den mozghenstont omtrent
drie upren / aen 't voorszte *Dorp* gheho-
men wesende / ende gheen *Schiltwacht*
(midts de vermoeptheit der *Paerden*)
vernemende / heeft het selve met een
grooten alarm van vele *Trommelen*
ende groot geschrey ende beel schietens
aengegrepen / verrascht en overballen :
De *Rupteren* sulcx horende ende siende /
salveerden haer so zy best konden. Den
Opstand heeft van haer eenighe gevang-
ghen ghenomen / desghelijchs beertigh
ofte vyftigh *Paerden* / waer mede hy
hem begaf op het *Kerckhof* / twelck om-
cinghelt was / met een stercken *Hegge*
ende

Wiltwaer sy
inder nacht /
van die van
Rijnberck /
overballen
werden.

Fr 3

1608.

Den Gra-
be wapent
de sijne tot
teghenweer.

ende affschutsel. Die van het ander
Dozp dooz het ghestadigh schieten op
gheweckt wesende/ begaben haer sturp
inde wapenen / ende dooz Commande-
ment van den Grabe te Paerde ghes-
ten wesende/ heeft den Grabe hem met-
ten Baron van Dohma, Lieutenant
van de Compagnie van den Grabe
van Hohenlo, beraden wat wech sp met
hare troupen nemen souden omme den
Wpandt zijnde op zijn afstrecken / te on-
derscheppen ende haer volck te ontfetten.
sukr geschiet wesende is hy ter rechter-
hant tusschen het overballen Dozp en-
de Santen op ghereden naer den Rijn /
gissende dat den Wpandt t' Scheep ghe-
koomen was: Ende Capiteyn Cadet
reet naer de smickerhant / alsoo datse
elck anderen een stuck weechs van den
Rijn quamen te ghemoeten: ende al-
daer van eenighe van zijne ontkoomen
Rupteren verstaende / dat den Wpandt
onghevaerlicken drie hondert mannen
te hoet / sonder eenighe Paerden sterck/
ende met eenighe vrese behanghen
was. Zoo heeft den Grabe ghere-
solbeert / den Wpandt in 't Dozp sels
aen te grijpen / maer niet wijt ghetroc-
ken wesende / heeft hy den selven met
goede oordele upt het booz- noemde
Dozp naer den Rijn toe sien trecken /
marcherende de Musquettiers ende de
Schutten booz / ende de Ghebanghe-
nen tusschen de Spiessen / t welck hy
oordeelde t haeren naedeel te wesen.
Den Grabe heeft den Ruitmeester
Kronenburch, mette Rupters van de
Grabe ende eenighe andere tot vijf-
festigh in ghetale die lange Roers had-
den doen affitten / ende oordele gheghe-
ben hoe datse aengaen souden. Ca-
piteyn Cadet belaste hy / dat hy bene-
heng hemden Wpandt soude charghe-
ren: Den Wpandt marcheerde onder-
tusschen op een rupm belt eben rupten
t booznoemde Dozp gheleghen wesen-
de / t welck rontom met een Pegghe
besettert was / waer dooz den Grabe
berhindert wierde met zijne Rupteren
op den Wpandt te moghen ballen / der-
halven ghenootsaecht was eenighe
openinghe te moeten soeken / t welck
doende wierde van de Musquettiers
ende Schutten van den Wpandt dap-
per met schieten ghegroet / sonder
nochtang onder des Graben volck
(hy ghebreck van oordele) eenige scha-
de te doen. De eerste openinghe ofte
doozgangh die den Grabe vant / was
soo naeuw / datter niet meer als een
Paerd t seffens mocht dooz- rijden.
Diet tegen- staende geboodt den Grabe
Capiteyn Cadet, dat hy met zijn

Stelt die in
oerde om
den Wpandt
aen te ballen

volck bestaende in drie hoopen / te
weten de sijne / ende de reste van
Rijhovens ende Swichels Compagnien/
baer dooz soude rijden. Den Gra-
be reedt boozt soeckende een ander
openinghe om dooz te koomen / de
welcke hy vant / maer soo enghe als
de boozgaende / niet teghenstaende
reedt sels eerst daer deur / dooz ghe-
koomen wesende soo vant hy den
Wpandt / in oordele midden op t
Weldt staen / hebbende tot haere be-
scherminghe een Doozen Pegghe /
ende aen de rechter handt een Sloot
streckende langhs hare oordele / ende
soo boozts met een rechten winckel
nae de groote Pegghe / alsoo datse van
dier sijde gants bedeckt waren / om-
trent dertigh Paerden van de zijne
dooz ghekoomen wesende / soo wilde
den Grabe op den Wpandt aenballen /
maer hy zijn Quartier-meester ber-
maent zijnde / soo lange te wachten tot
dat zijne ghehele Troupen doozghe-
koomen souden wesen / hielt een wep-
nich stil / gaf ter antwoorde / ich wil-
de dat sp deur waren / zijn Lieute-
nant bevelende wel toe te sien dat
de achterste haest volghen mochten /
hy soude de boozste wel aenboeren / ende
met eenen den Poet in de ooghen tre-
kende / septe nu boozt / ghebende
het Paert de spooren / reedt op den
Wpandt / hem naer de rechter handt soo
langhe draepende tot dat hy achtere
den Wpandt quam / om hem den wech
van t Kerck- hof af te sijnden / ende
van achteren te chargeren / ende ruc-
kende boozts alleen op haer toe losse
zijn Pistool / ende daer mede naer de
slinker handt keerende / wierp zijn
Pistool ter neder / trock zijn geweer /
nam t in de slinker- handt / ende d'an-
der Pistool in de rechter handt / ende
quam wederomme booz hy zijne
Rupteren / die hy aenpoztende in eene
weeghe ter Charghen aenboerde :
rijdende eenighe treden booz upt ende
siende d' eene sijde van den Wpandt niet
wel gheslooten / brack daer alleen in /
waer dooz en om den grooten roockhs
wille van t ghestadigh schieten zijn
volck hem terstondt upt het ghesicht
verlooren heeft. Den Grabe in t
midden van den Wpandt zijnde / ende
zijn upterste blydt doende omme den
Wpandt afbreucke te doen / ende dat
hy met zijn Pistool al een doodt ghe-
schooten hadde / soo wierde hy noch-
tang terstondt van den Wpandt
omringht ende beslooten. Ende naer
dien hy onghewapent was / (want
zijne Wagte hadde sijne rustingh
dooz

Reconterren
den Wpandt
op t belt in
goede oordele
staende.

Den Gra-
be rijdt sels
eerst op den
Wpandt.

Specht in
baer Comp-
agnie.

1 6 0 8. doo; ha estighepdt in 't Quartier gelaten) wierde hy met Spiessen ende Venghens aen alle syden besponghen / ghehouwen ende ghestecken / waeromme hy verschepten doodelijke wonden ende quetsuren ontfingh / te weten met een Spiesse een wonde onder zyn rechter Schouderblat naer het herte gaende / desghelijchs een steek in het slijncker Schouderblat / gaende tot op de ribben / een steek met een Spier in sijn slijncker bil optwaerts streckende naer den rugghe - graet / doo; welcke wonden hy zyn krachten verliesende / aen de rechter syde van zyn Paert begon ober te hanghen: alsoo hangende is hy ober zyn hooft ghehouwen met een wonde van d' een oot tot d' ander / noch een hon achter zyn slijncker oot / desghelijchs een schamphout in zyn hooft / hooft hooften de rechter wijghout / een steek onder zyn rechter oge / ende een hout ober het ghewicht van zyn rechter hant / een steek inde onderste lippe aen de slijncker syde / ende een steek een hande byer onder zyn slijncker schouderblat gaende dwers doo; het vleys. ^{Welck hy kloeemede. liken berbzaght.} Wie welcke quetsuren / hy ontfingh met een mannelich hart sonder een woot te spreken / ofte oock pet te doen dat een Edel ghemoet niet en betaemt. Ter wijlen dit alles gheschiede soo wierde den vrant van allen kanten aen gheballen ende ghechargeert / te weten van achteren by Graef Adolphs Compagnie / vanter syden by de Compagnie van den Grabe van Hohenlo, van vooren by de Capiteynen Caderen de Kronenburch te voer zijnde / also dat den vrant met groote furie aenghegrepen worde / ja zelfs met hare eegene Spiessen die de onse haer ontnamen / waer doo; den vrant in soedanighen disordere quam / datse haer introcken ende achterwaerts ginghen naer de boornemde sloot. Graef Adolph midden onder haer zijnde heeft tot zynen grooten ongheluck met zyn Paert gestrupckelt ende is inde sloot gheballen / ende heeft inden selven val zijne rechter wanghe totte neus toe seer ghequerst: een secker Ruyter van Swichels Compagnie Walraven ghenaemt / staende onder den vrant ghebanghen / de welke den Grabe hadde sien bechten / ende nederballen riep aen de Corporael van Kronenburch, ghenoemt Ercken, die aen de ander syde van den sloot was dat hy hem helpen soude / hy slact toelopende soo hant hy den Grabe op zyn rugge onder 't water tot zyn kinne toe / 't hooft op de kant van den sloot / armen ende beenen uptghestrekt / ende zyn

Paert aen zyn slijncker zijde doot liggen: 1 6 0 8. Hy repchte hem de slijncker hant / ende trock hem mette hulpe van een ander Ruyter upt de sloot: den Grabe uptgeholpen wesende heeft upt slautwigheyt een wepnich oberghegheben: Hy begerde op Ercken dat hy by hem blyven soude / indien dat hy in 't leven mocht blyven hy soude sulchs met dankbaerheyt aen hem vergelden: 't welck Ercken den Grabe beloofde te willen doen ende naer komen. Den Grabe tien ofte twaelf Passen van de Sloot ghebagen wesende / ende datse hem garen verder ghebacht hadden / seide hy datmen hem soude laten legghen / want zyn hooft (ende dat met goede redenen) dede hem seer wee / waeromme dat Ercken gingh sitten onder een Willighenboom en leyde het hooft van den Grabe in zyn schoot / Middeler tijdt waren de Ruyteren dapper aen den man ghekomen / den vrant verwoerden haer soo veel als sy konden / maer wierden hoe langher hoe meer overtwelicht / verdringhende d' een d' ander soo seer datse hare wapenen niet ghebruycken konden / alsoo dat de achterste inde boornemde Sloot quamen te ballen ende daer in versmoorden tot verhuillens toe: daer toe haer noch by ghebrek van goede ordere dit ongheluck toe - quam / dat hare Musquetiers gheschooten hebbende / 't elken onder de Spiessen wercken / die daer doo; om hooch gaende de Ruyterijen middel gaben om sonder groote moeyten daer onder te koomen.

Terwijlen des Graben Ruyteren vast besich waren d' een om doot te slaen / d' ander om ghebanghen ofte buyt te krijghen / soo is onder haer een gheruchte ghekomen dat Graef Adolph doot was / welck gherucht onder de Ruyteren groote droefhepdt ende hierighe waercke verwoekte om zijne doot te weeten / doende onder den anderen eenen Eedt dat hy een Schelm soude wesen die pemandt van den vrant het leven spaerde: alsoo datmen te dier tijden niet anders en sach / dan doot slaen sonder eenighe ghenade / niemant hoe groote belofte van rantsoen hy beloofde / ofte hoe erbarmelijcken hy om genade bat / en konde sulchs verkrijgen / maer werden meest alle doo; de scherpte des swaerts ter neder ghebacht / uptgenomen wepnige die 't ontliepen / ende seidentigh die gebanghen waren. Bduerende dit doot slaen / werde den Graef by Ercken onder den Willighenboom sittende noch bewaert / zyn Camerling by hem komende / is in aller haest naer den

Wart niet
wel gheswa-
pemt zijnde/
doodelijck
met veel
wonden ghe-
wont.

Wart doo;
by seer slau-
ende swach
werde.

Den vrant
werdt van
den Graben
volck dapper
aenghe-
ballen ende
gheslagen.

Walt niet
sijn Paert in
den sloot.

Wan erl
Eedt datse
niemant spa-
ren soude.

1608. den Veltſcheerder ghelopen / om ſijne wonden te komen verbinden / onder-tuſſchen quamen hem veel Officiere aenſprecken ende verſoeken. Zp heb-ben hem in een Boeren Huys 't welck omtrent twee ſteen-wozpen van daer gelegen was ghebzacht / alwaer zijne wonden verbonden wierden niet ſonder groote pijn ende ſlaute / de welke hoe langher hoe meerder toe nam : te meer om dat hy dooz 't bechten bethittet weſende in de koude ſloot gheballen was / ende ſoo langhe op 't blote belt nat ende hout weſende hadde moeten wachten : waer dooz hy zijne natuerlike hitte alſoo verloren hadde / dat men de ſelbe niet gene middelen van byer of deckſe-len konde wederomme herwaarmen. Dooz de booznoemde koude en hadden zijne wonden niet opwaerts konnen bloeden : waer omme dat hem alleng-kens zijne krachten beſweecken. Den Grave in deſe benaetheydt legghende heeft dickwils gheſucht / ende gheſepdt Och Godt ! ende tot de Omſtaenders bidt / bidt booz mijn. Verbonden weſende / hebben ſp hem in een handba-re ghelepdt om binnen Santen gebzacht te werden / maer cplaes ! deſen jongen hzoomen Heldt eenighe repſen al ſuch-tende gheſepdt hebbende / Och Godt / heeft onder weghen den ſelben Godt zijne Siele opgheoffert ende overgege-ven / ende is alſoo omtrent anderhalf opz naer dat hy gewondet was / geſtop-ben / out weſende twee-en-twintigh jaeren ende drie maenden. De dzoef-hept onder de zijne oberſyn doot / koſte het leven van veertien overghebleven ghebangens / die hy de Rupteren met hoelen moede / regen Krijgh-gebruyck ende wille van de Overheden deurſteek-ken wierden. Daer en wierde niemant verſchoont noch gheſpaert dan alleen een Sergeant ende ſes Duptſche knech-ten / waer van de twee ter doot toe ge-wont waeren. Van de zijde van den Grave waren in deſen ſlach niet meer gebleven dan acht mannen / ende om-trent twintigh gequetſt. Het lichaem van Graef Adolph, wiert (hy ghebrack van ander grijf) op een karre gelept ende binnen Nimmeghe ghebzacht al-waer hy van een peder ſter beklaecht woze / ende is aldaer in de groote Kerk-ke met groote dzoefhept ende eere op den drie-en-twintighſten des ſelfden maents begraven. Den Gouverneur van Rijnberck , dooz ſommighe van de zijne die upt den eerſten Menſal met ee-nighe Paerden booz upt gereden waer-ren / verſtaen hebbende / dat zijnen aen-ſlach wel gheluckt was / dede tot

Triumph een ſtuck Gheſchuts loffen 1608. booz die van Venlo , die hem terſont weder antwoozden. Maer alſoo hy eenighe upren daer naer by de hincen-de Vode het tegenſpel vernam / en was hy niet wepnich ontruſt ende bekom-mert / deur dien hy naulicks ſoo veel volcks behouden hadde / als totte be-ſettinghe van de Wacht noodich was. Hy heeft terſondt eenighe Ponten af gheſonden / om de dooden te halen die ter plaetſen ghebonden wierde tot ober de ſes hondert in ghetale te zyn / waer van datter hondert ſeven-en-twintigh upt de ſloot ghetrocken zyn. Onder de dooden waeren mede deſe Officiers / Capiteyn Roelandt Stanley Comman-deur van de Troupe / Capiteyn Bourbon een Wael / Capiteyn la Buye een Ne-derlander / de jonghen Paſman de vier Ghereformeerde Engheſche Capiteyn-nen booz ghenoemt. Item de Lieute-nant Winter van Capiteyn Stanley, ende Billings Lieutenant van zyn broeder Capiteyn Billings die binnen Berck ſieck was blijven legghen / met twee Gere-formeerde Lieutenanten Limber ende Nieuwenlant , deſgelijcks de Luptenan-ten van Capiteyn Bourbon ende Capiteyn Collaert : de Wenzich van de Gou-berneurs Compagnie / Stanleys Broe-der ende Wenzich van Capiteyn Stan-ley , Billings broeder ende Wenzich van Capiteyn Billings : vier ghereformeerde Wenzichs Nailler , Koocke , Draeck , Stanley Engheſche : 20 Entretenidos van deſelbe natie / te weten Howel , Mal-quel , Howard , Barnes , Varnie , On-lie , Wiefeman , longer , Briant , Pal-mer , Wilmot , Gomer , Broven , Graves , Alobaſter , Mover , Dudley , Gerel , ende Diniges. Boven alle deſe wierde noch gebonden de Cornet ende Schoon broe-der van Briſghel ende noch tien ofte 12 lagere Officiere / de welke al t ſamen mette Spaengiaerden / in de booznoem-de Ponten ende eenighe op karren / tot Rijnberck geboert zyn / ende aldaer be-graven wierden. Van de bozere reſte der dooden ober de 500 weſende / wier-den op het Kerk-hof van het booz-noemde Dozp hondert begraven ende de andere 400 op de plaetſe daer de Ne-derlage geſchiet was. Onder de doo-den wierden ghebonden 56 ghequetſte / ende 14 onghequetſte / de welke bepn-sende den dooden / het leven behouden hadden. Dit is kortelick het warach-tich verhael van het dzoebich eynde van deſen doozluchtrigen Paſſauſchen Heldt.

T reves

Den Grave
wert in een
Boeren Huys
gebzacht en-
de verbonden.

Wetnaer
Santen ge-
bracht maer
ſterft onder
wege.

Ende van
daer / tot
Nimmegen
daer hy be-
graven wert

Setal van
de dooden
aan des lye-
ants zijde.

Plaatſe
vande booz-
nante
dooden.

Plaetſe
waer de ſes-
de begraven
wierden.

Treves van twaelf Iaren,

Ghesloten ende veracordeert tusschen

de Commissarissen van de Serenissime Princen

EERTS - HERTOGEN

van OOSTENRYCK, &c.

MIDTSGADERS,

De Commissarissen van de Illustre
H E E R E N S T A T E N
 der Vereenighde Nederlantsche Provintien.

Gheschiede in den Iaere 1609.

1609.

Et hier toe in onse Beschrijvinghe alle de zegenē en victorien / die de goede God/en de Geber alles goets / de se Vereenigde Landen/door 't belepdt en kloechmoedighē van sijn Princelijcke Excellentie van Nassau, verleent ende ghegheben heeft: wijdt ende breedte beschreiben hebbende/zijn wop gekomen waerde en goetgunstige Lesers/tot het maechen ende het beslupen van een Twaelf-Jaerigh Bestandt ende stilstandt van Waepenen: de welcke door langhe onderhandelinge tusschen de Gecommitteerden van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael ter eenre ende de Ghecommitteerden van den Doozuchtige Certz-Hertogen van Oostenryck ter ander zijden / binnen Antwerpen gheacordeert ende beslooten is/ op den negenden Aprilis des Jaers 1609. Dese doorsepde handelinge hebben wy door ghendoomen Sommarischer wijse ende in het kortē hier inne te voeghen ende te ghedencken: want de selve gheschiedenisse wijdtloopigh te verhandelen / ende in het langhe te verhalen het begin / ende den voortgang van dien: te weten / hoe de Certz-Hertoghen het selve door den Heere hantder Horst, Pater Ney, ende eenige andere Ghecommitteerden / heeft doen versoeken: wat Propositionen ende be-

weegh-redenen de selvighe ghepuycht hebben / soo aen de Hoogh-Advoogende Heeren Staeten / sijn Excellentie ende andere Personen / om de selvighe hier toe te beweeghen ende te perswaderen: mitsgaders d'antwoorde van de Ho. Mo. Heeren Staten op de selve: ende daer naer de gantsche besoiigne van de Ghecommitteerden van weder-zijden / de Articulen aen weder-zijden overghelevert / de redenen / swarigheden van beyde zijden daer op ghevolght / ende alles wat daer aen soude moghen hanghen / soude te langhe ende moepelich vallen te verhaelen / te beschrijven / ende bapten ons wit wesen / te meer / naer dien de selve in de Chronijcke van Emanuel de Meteren, ende in andere Boeken in 't langhe ende breede beschreiben zijn: insonderhepdt in de gheleerde beschrijvinghe die by den Hoogh-gheleerden Dominicus Baudius, in sijn Lehen Professor Historiarum in de Leydsche Academia gheweest zijnde / daer van ghemaecht ende upt ghegheben is / soo willen wy den gunstighen Leser tot de selve wijsen omme in de selve haere lust ende begheerten te versadigen.

De Nederlantsche Provintien ontrent de xl Jaeren / met gheduyprighe Oorloghen / Misserien ende ellenden van Godt Almachtigh te hups ghesocht ende ghestraft gheweest zijnde / heeft het sijn Goddelijcke Goedhepdt beliest / de gemoederen ende herten van beyde de zijden / tot ruste ende stilstandt van sodanigen woerden Oorloge te bewegen ende aen te raden: het 30 door een

2 f

een

1609. eeuwighe vrede ofte ten minsten dooz een opschottinge van alle hofsticpdt / dooz eenige Jaeren.

Beveerch
redenen tot
den Eertse
by den Kon-
ningh ende
den Hertog.

Den Konningh van Hispanien siende dat hy het merendeel van sijne middelen ende Innecomens / aen dese Landen te kost gehangen hadde / met seer wepnich voozdeels ende noch mindere hoope omme die eyndelicken naer synen wille te moghen krijghen / ofte dat die van selfs wederomme onder syn ghebleet souden willen komen: te meer alsoo zy haer dooz een vafte urtie metten anderen ende met verscheyden aliantien aen de omlegghende Rijcken ende Woosten verbonden hadden: soo oozdeels hy selfs datmen een eerlichen wech tot vrede ofte selver soecken / ofte soo hem die aengheboven waerde niet herwerpen souden: Op hoope dat dooz de soetigheyt ende den smaech van vrede de herten der onderdanen / metter tijdt wederomme mochten toenemen in onderlinghe vrientschap ende Burgerlicken ommegeganc / ende dat ondertusschen den Ingewoontelken haer die de Nederlanders teghen de Spangiaerden (ende dat met goede ende bondighe redenen) aengenomen hadden metter tijt mocht aenemen ende versterken.

De Eertse hertogen van Goffenrijck ten hoochsten tot vrede ende gerustheyt gheueghen wesen / en wenschten niet anders dan dat sy die Prouintien die onder haer gebiet ende gehoozsaemheyt waeren / vreesfamelicken sonder vrees van haere naebuyren / mochten besitten ende Regeeren.

Wesgheff
van de Hee-
ren Staten
Generael.

De Hoog. Moog. Heeren Staten der gheunieerde Prouintien, van Godt Almachtig tot verscheyden tijden / dooz de belepdinghe van den Doozuchtigen Prince Maurits van Nassau, met beke ende ontelbare zeghen ende Victorien overschuddet wesen: die behonden dat den selven God dooz sijne Waderliche kastijdinghe / haer geluck met eenighen teghenspoet begonde te bermenighen: ende hy haer selven overleggende aen d'eene zijde de macht harer Wanden / ende aen de andere zijde de onsekerheyt van de upkomst deser Woelogen / Insonderheyt dooz de Waderliche soeghe / daer mede sy aen haere onderdaenen verlanocht ende verbonden zijn / beveerch wesen: vonden zy geraden / wanneer haer met behoudinge van haere vryheden ende vryblijghen / eerliche ende billiche conditien tot vrede ofte stillstant van wapenen aengheboven werden / de selve niet te herwerpen ofte in den wint te slaen / maer met wijsheyt ende verstant daer op te

letten. 't Welck zy te lichtelicker honden dooz / overmits dat sy met de aenachtinghe der Wapenen / niet aenghenomen hadden om haer Rijck verder upt te vryden / maer allenlichen om haere Landen / Steden ende de Inghefeten van dien / te beschutten ende te beschermen / van alle oberlast ende Tyrannye / die haer van de Spangiaerden ende haere aenhangheren aenghebaen mocht werden.

Men bevede syden dese resolutie ghe- noomen wesen / is van weghen de Eertse Hertoghen in den jaere 1606 / op ten sefte May / aen de Hoog. Moog. Heeren Staten Generael ghesonden Walraven van Wittenhorst, Heere van Horst, omme de selve Heeren ende syn Princeliche Excellentie aen te dienen / dat hare Hoocheden volkomendlicken geneycht waren, de Langhduyriche Oorloghe te eyndighen, ende de Landen ter wederzijden in ruste ende vrede te brengen: op soodanighe redelicke ende billiche conditien, dat de selvige Heeren Staten sijn Excellentie ende de Inghefeten deser Landen, ten hoochsten goet contentement daer inne souden nemen ende te vreden zijn. Maer den Heere van der Horst, die klopte allomme dooz een Woofmans deurt / ende konde hy niemant van de Heeren ghooz krijghen: waeromme hy ghenootsaecht was sonder yet upt te rechten wederomme te vertrecken.

De Eertse Hertogen die de saecke met ernst meenden / en hebben mette eerste sendinghe niet op ghehouden / maer sy hebben op ten een-en-twintighsten December des selven Jaers. Den vooz naemden Heere van der Horst vergeselschapt wesen met eenen M. Jan Gerards Licentiaer in bevede de rechten / Secretaris van Turnhout, aen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael wederomme ghesonden / ende hebben haer luyden naerdere last ende Instructie mede ghegeuen mette selve Heeren te handelen ende te spreken / de Gecommitteerden hebben haere last / verscheyden van de treffelichste ende aensienelichste Persoonen bekent ghemaecht ende laten lesen / in de welcke gheschreuen was / Dat de Eertse Hertogen niet lievers en souden sien, dan dat dese bloedige ende langhduyriche Oorlogen door een eeuwighe Vrede, ofte ten minsten door een stillstant van wapenen, voor langhe Jaeren mocht ge-eyndicht werden: Dat de gheheele Wereld bekent was wat recht ende actie dat sy op dese Landen te pretenderen hadden: Dat de Heeren Staten van haerent wegen souden

De Eertse
Hertog hat
den vrede
dooz den
Heer van
der Horst / aen
dese Landen.

Wesgheff
van de Hee-
ren Staten
Generael.

den eysschen, alle het ghene dat tot hare verseeckertheyt soude moghen dienen: dat sy haer niet en souden weygheren te gheven alle het gheene sy in recht ende billickheydt soude moghen vorderen: ende dierghelijcke dinghen meer. **De** **sen** **voorz** **slach** **by** **de** **Hoog. Moog. Heeren** **Staten** **gehoort** **ende** **verstaen** **zyn-** **de** / hebben onder den anderen van de saecke begimmentespreken / nae te dencken ende te overlegghen: maer overmits dat de Eerts-Hertoghen aen de Heeren Staten selfs dooz haere Brieven / haeren wille ende versoek niet bekent gemaect en hadden / ende twihselende of dit versoek ter goeder trouwen mocht gedaen wesen: bonden sy geraden de saecke noch secrete ende verhozghen te houden / vooz haere onderdanen / verseeckert zijnde indien sulchr met ernst gheschiede / datter seer haest naerder ende meerder versoek volghen soude. **Den** **Uitendiaet** **Gevarts** **fulchs** **verstaende** / is terstondt naer Brussel vertroocken ende heeft haere Hoogheden t ghene in dese saecke ghepasseert was aenghedient: Die hem inder tijl met naerdere last ende verklaringhe wederom naer den Hage afgebaerdicht hebben / versoekende met de Heere van der Horst aen de Hoog. Moog. Heeren Staten audientie / die haer gheaccordeert wierde. **In** **de** **vergaderinghe** **verschenen** **wesende** / hebben sy het versoek ende begheren van haere Hoogheden met bondighe ende wijsse redenen mondelingh voozgheselt ende ghedaen: die sy daer naer Schrifselicken overghegheben hebben. **De** **Ho. Moog. Heeren** **Staten** **hebben** **naer** **wepnigh** **daghen** **op** **hare** **propositie** **hoztelicken** **vooz** **antwoort** **ghegheben** / dat in haren voorszach gheene ofte seer kleyne hoopē van Vrede voorgehelt wierde, naer dien de Eerts-Hertoghen in haere oude dolinghen persisterden, te weten, dat sy meenden dat haer eenich recht toequam over de vereenichde Provintien: daer nochtans alle Natien ende Volckeren der werelt het teghendeel bekent was, ende dat de Ho. Mo. Heeren Staten inde unie, die sy metten anderen tot Vtrecht opten 26 Januarij 1579 ghesamentlicken gheaccordeert en besloten hadden, dat sy mette wapenen souden moghen wederomme krijgen ende behouden, alle die plaetsen ende Steden, die haer met ghewelt ofte list door de Spaensgesinde ontnomen waeren. **Dat** **door** **de** **auctoriteyt** **van** **dit** **besluyt** **ende** **met** **goede** **ende** **souffisante** **redenen**, **de** **Heerschappie** **vanden** **Koningh** **van** **Spaen-** **gien** **was** **ontseyt** **ende** **verklaert**, **dat** **hy**

alle sijn recht op de selve Landen verloren hadde: ghelijck sy daer naer in den Iaere 1581 door een Placcaet van den 23 Julij, voor de gantsche werelt bekent gemaect hadden: ende by verscheyden Coninghen ende Vorsten gheapprobeert was. Waeromme dat sy voorgehenomen hadden door Rechtvaerdige Oorloge wederomme te krijghen het ghene haer door bedroch ofte gewelt ontnomen was: met verscheyden andere redenen die wy om hozthepdtg wille voozby gaen. **Mer** **dese** **antwoort** **de** **zijn** **dese** **Ghesanten** **naer** **Brussel** **ver-** **troocken**. **De** **welcke** **hoztg** **daer** **aen** **met** **Brieven** **aen** **de** **Hoog. Moog. Heeren** **Staten** **ontboden** **dat** **de** **meninge** **van** **de** **Eerts-hertoghen** **niet** **en** **was**, **noch** **noyt** **geweeit** **en** **hadde**, **in** **het** **versoecken** **van** **desen** **Treves**, **yct** **van** **den** **Staedt** **van** **haere** **Landen** **nae** **haer** **te** **willen** **trecken**, **ofte** **hun** **eenich** **recht** **aen** **haer** **te** **hebben** **toe** **te** **eyghenen**: **maer** **dat** **sy** **volkomt-** **jicken** **by** **hare** **Seden**, **Wetten** **ende** **Privi-** **legien** **mochten** **blijven**.

Tot **betwys** **dat** **dit** **hare** **meninghe** **was** / hebben haere Hoogheden in het eynde van de Maent februarius naer dese Landen afgebaerdicht Pater Ian Ney, Commissaris Ghene-rael van de Minneboeders: wesende een Man die met alle nootsaekelichheden / tot dusdanighen handel van noode zijnde / overbloedich versien was: Geleert ende listich: die sijnghs ende rechts alle dinghen wijs te stieren ende upt te voeren / naer dat de tijdt ende de ghelegghentheyt vereyschte. **In** **Hollandt** **ghekoomen** **wesende** / heeft hy hem eenighen tijdt in het Dorp van Rijswijck onthouden / ende heeft van daer de Hoog. Moog. Heeren Staten sijn komste ende last verwitticht. **Toe** **ghelaeten** **zijnde** **vooz** **de** **Heeren** **Staten** **te** **compareren** / **bertoont** **hy** **sijne** **Commissie** / **daer** **by** **hare** **Hoogheden** **verklaerden** / **Dat** **de** **Hoog. Moog. Staten** **volkomtlicken** **hare** **manieren** **van** **Regheren**, **Religie**, **Rechten** **ende** **Privilegien** **souden** **be-** **houden**, **ende** **in** **het** **alderminste** **niet** **vermindert** **werden**.

Desen **niet** **teghenstaende** / **ver-** **klaerden** **de** **Hoog. Moog. Heeren** **Sta-** **ten** / **dat** **zy** **met** **hare** **Hoogheden** / **van** **dese** **vrede** **-** **handelingshen** **niet** **en** **kon-** **den** **spreken** / **of** **de** **Eerts-Hertoghen** **moesten** **selfs** **eerst** **rondelicken** **verkla-** **ren**, **dat** **zy** **de** **Hoog. Moog. Heeren** **Staten** **ende** **de** **gheunieerde** **Steden** **ende** **Landen** **voor** **een** **vrye** **republijcke**, **ende** **voor** **een** **volk** **dat** **sijn** **eygen** **man** **en** **heer** **is** **erkenden**, **Pater** **Ney** **vertreckt** **met** **dese**

Pater Ney
versoekt an
de Heeren
Staten ten
derden maal
de Vrede.

Antwoort
van de Sta-
ten aen Pater
Ney

1609. antwoorde te rugge: keert nae we-
nigh dagen wederomme / met Brieven
van den Certz Hertoghen aen de Hee-
ren Staeten / in-houdende: Dat haere
Hoogheden niet lievers en sagen, dan dat
het Nederlandt ende hare Onderfaten, van
dese langduerighe ellendige Oorloge ver-
loft mochte werden: dat sy tot dien eynde
bereydt waeren, met de Hoogh-Mogen-
de Heeren Staeten Generael der Verce-
nighde Nederlanden te handelen, als met
een vry volck daer op sy gheen eyghendom
meer en pretendeerden.

Ende op dat de Heeren Staten moch-
ten verstaen ende bemercken / dat haere
Hoogheden ter goeder trouwe begheer-
den te handelen / ende dat aen de Per-
soonen die hier inne ghebruycht souden
worden seer beele ghelegghen was / soo
beloofden sy hier toe niet te ghebruy-
cken dan ghebooren Nederlanders, ende
dat in sulcken getal ende op sulcker plaetse
als de Heeren Staeten daer toe selfs ver-
kiefen ende ordonneeren soude.

Den Dier-
togh bie-
den stilstandt
booz acht
Maenden
aen de Hee-
ren Staeten.

Biedende van selfs tot een begin van
de ghewenschte vrede een stilstandt van
Wapenen van acht Maenden: met belof-
te van die onverbreechelijcken van hare
zijde te doen onderhouden ende naer te
koomen. Dese Brieven in de Verga-
deringhe van de Heeren Staeten ghele-
sen zijnde / ende Pater Ney mondelingh
ghehoort hebbende / hebben de selve
Hoogh-Mooghende Heeren Staeten /
met advijs van sijn Princelijcke Excel-
lentie dese antwoorde ghegheben: Dat
haer de voor-geslagen Conditien ten deele
wel aenstonden: dat sy die daeromme aen
alle de Steden ende Leden rapporteeren
souden: dat het aen-gebeden Bestandt
van acht Maenden van waerden ghehou-
den werde, ende beginnen soude met den
vierden Mey: dat voor den eersten Sep-
tember, van weder-zijden Persoonen tot
den handel souden verkooren ende ghe-
deputeert werden, omme van de saecke
ten principale te sprecke.

Die by de
Staten op
conditie aen-
ghenomen
werd,

Op conditie dat dit alles sonder be-
drogh / maer met ernst ende ter goeder
trouwe / soude gheschieden ende naer-
gekomen werden. Ende dat volgens
de beloften van haere Hoogheden / bin-
nen den tijdt van drie aenstaende maen-
den / desen handel by den Coningh van
Spangien booz goet ende vast erkent
soude werden. Van welke handelinge
beneffens de Artikelen van stilstant
ten weder-zijden tot meerder seker-
hepdt Brieven gedepescheert ende over-
ghegheben zijn. Den stilstandt ghe-
maecht zijnde / ende datter hoope was
van tot een gheduerighe Vrede / ofte

1609.

langhen Trekes te komen / sijn de In-
gheseten deser Landen daer booz seer
ontstelt ende beraert gheworden / elck
naer dat sijn humeur ghestelt ende ghe-
neghen was van de saecke spreekende
ende oordeelende. Onse Daetuerighe
Bondt-ghenooten ende Dozzen waer-
ren ten hooghsten van soodanigen haer-
stigen veranderinghe verwondert / niet
konnende begripen waer die soo schie-
liken ende onverwacht van daen quam
ende sonder haere kennisse beslooten
was: daer nochtans aen dese saecken
de Landen soo beele ghelegghen was.
Maer de Hoogh-Mooghende Heeren
Staeten hebben de selve Coninghen en-
de Dozzen / terstont in het langhe alle
het ghepasseerde ghescheyben ende be-
kendt ghemaecht: versoekende tot de
voordere handelinge haere hulpe ende
assistentie. Den Alder-Christelijck-
sten Coningh Hendrick de Vierde, Co-
ningh van Vranckrijck ende Navar-
ro, omme de Heeren Staeten te believen /
ende met sijn raedt te assisteeren / heeft
terstont naer dese Landen ghesonden
in Ambassade drie reffelijcke / kloecke /
wijse ende erbaren Mannen / te we-
ten: Peter Jannin President des Raets
van Divinion, den Heere van Busen-
val, ende Elias de la Plache Heere van
Roilly. An den Haghe ghekomen en-
de met blijdschap ontfangen zijnde /
hebben sy nae weynigh daghen by de
Hoogh-Mooghende Heeren Staeten
Audientie ghehad / ende den last van
haeren Meester met groote discreetie
aen de selve Heeren bekendt ghemaect:
versoekende dat eenighe upt de haeren
souden ghecommittert werden / met de
welcke sy haere Instructie ende Com-
missie die sy van haer Meester ende Co-
ningh ontfangen hadden / verder soude
moghen communicereen. De Heeren
Staeten hebben desen last op ghelept
Johan van Oldenbarneveldt Advocaet
van Hollandt / Jacob van Maldere Raet
van Zeelandt / den Thesourier de Bye,
ende verschepten andere. Den Co-
ningh van Groot Brittannien Jacobus de
seste, heeft aen de Hoogh-Mooghende
Heeren Staeten Generael mede in Am-
bassade ghesonden twee scherpfinnighe
wel geoessende en verstantighe mannen
Richard Spenser ende Rodolph Winwode,
om de selve Heeren sijne intentie ende
gheboelen van desen handel ten vollem
bekent te maecken / ende met sijn advijs
te assisteeren.

Achter-hooghende het Accoort van
het bestandt van de acht Maenden heb-
ben haere Hoogheden soghe ghedragen
dat sy van den Coningh van Spangien be-

Witbassie
denis upt
Dianich
ende Enghe-
landt aen de
Staeten
ghesonden.

1609. Bisschoppen hebben de approbatie ende ag-
 gregatie van het voornoemde Bestant:
 ghegeven zijnde binnen Valladolid op ten
 lesten Junij 1607. De brieven ontfangen
 hebbende / hebben sy haeren Audencier
 Lodewijck de Verreycken, met Copie der
 selver affghedaericht aen de Ho. Mo.
 Heeren Staten Generael / om die haer
 ter handen te stellen. De voornoemde
 Heeren hebben de selve aggregatie rijpe-
 licken oertwoghen ende van stuck tot
 stuck gheexamineert / bindende in de sel-
 ve herscheyden mislaghen / die haer niet
 wel en behaechden / Insonderheit datse
 metten hobaerdigen tijtel Yo el Ray on-
 dertepkent was / eben of dese Landen
 noch onder des Conings gebiet waren /
 ende dat meer is dat de Certf-Partoghen
 daer inne ghenoeit wierden Princen /
 Heeren ende eygenaers van de gheheele
 Nederlanden. Den audencier dese ende
 meer andere fouten boozghehouden toe-
 sende / socht de selve aerdichlicken te ver-
 draepen / ende een ghedeekte van die te
 schuyben opten hals van den schijber /
 maer de Heeren Staten met soodanighe
 blamwe upblichten niet te hieden zyn-
 de / versocht sy vier dagen tijts om hare
 hoocheden dese saecke bekent te maechen
 ende haere antwoorde te verwachten.
 De antwoorde ontfangen hebbende
 heeft sy die op den 2 Augusti in de ver-
 gaderinghe der Ho. Mo. Heeren Sta-
 ten ghebracht / daer inne sy verklaerden
 dat sy meenden dat de aggregatie in alles
 naer behoren ghestelt was / ende dat sy
 daer mede behoorden ghecontenteert te
 wesen : nochtans om haer te bezyedigen
 ende te gemoet te komen hadden sy we-
 derom naer Spaengien geschreyen : ver-
 soekende ondertusschen dat de Hoog.
 Moog. Heeren Staten hare Schepen
 die opte Custen van Spaengien laghen
 onder het ghebiet van den Admirael
 Heemskerck ende den Coning in syn ey-
 gen Lant groote schade aen deden / sou-
 den willen t' hups ontbieden ende ontlas-
 sen. De Ho. Mo. Heeren Staten heb-
 ben een concept ende forme van de ag-
 gregatie in drierlep Talen van eenen In-
 hout betwoopen ende ghestelt / die sy ver-
 sochten dat den Coning soude willen on-
 derschrijven : en op dat haer hoogheden
 souden sien dat het haer ernst was om-
 me totten Wydenhandel te komen / heb-
 ben sy haer versoek van onse Schepen
 upt Spaengien te rugge te roepen ghe-
 accordeert ende belooft binnen vij of ses
 wercken t' hups te ontbieden. Opten 23
 October / zijn Lodewijck Verreycken
 met Pater Ian Ney wederom in den Pa-
 ge gekomen met haer byzengende andere
 brieven van ratificatie in Spaensche

Tele geschreyen / ende by den Coningh
 ondertepkent. De Ho. Mo. Heeren
 Staten de selve Examinende hebbon-
 den wederomme verscheyden mislagen/
 upclatinghe ende veranderinghe van
 woorden / die seer lichtelicken in een an-
 deren sin konden verdraept werden :
 daeromme sy goet vonden die te com-
 municeren mette Ambassadeurs van de
 Coningen van Spanckrijck ende groot
 Brittannien : eyndelicken hebben sy aen
 de Gesanten van den Certf-Partoghen
 dese antwoorde ghegeven : Dat de
 Brieven van de Ratificatie niet en sche-
 nen te accorderen mette beloften , van ha-
 re Hoocheden , noch voldeden t' gheen de
 Staten verfocht ende begeert hadden. Dat-
 ter omillie was niet alleen in den stijl, maer
 oock in de wijse van onderteykeninghe :
 insonderheydt dat de clausule van de vry-
 heyt deser Landen in sulcke termen ghe-
 stelt was, datse daer naer lichtelicken in dis-
 puyt ghetrocken soude konnen werden,
 ende diergelicke mislaghen meer : noch-
 tans omme t' begin van dese goede ende
 ghewoentelike handelinge / met dese ende
 meer andere swaricheden niet te rugge
 te houden / namen de Heeren Staten aen /
 de sake aen alle de Steden bekent te ma-
 ken omme hare resolutie ende advisen
 daer oer te verstaen : ende daer naer t'
 beslupt van dien hare hoocheden bekent
 te maken / op dat hare Gesanten binnen
 ses weken mochten weten of sy mette
 handelinge souden hoopgaen ofte niet.
 De Heeren Staten versochten aen de
 Gecommitteerden de principale ende
 autentijcquen Brief van des Conings
 ratificatie / alsoo sy aen haer alleen een
 capte behandicht hadden / t welk sy pre-
 senteerden te doen mitstien dat de Ho.
 Mo. Heeren Staten receptisse wederom-
 me soude gheben / daer sy sy souden be-
 kennen dat de Certf-Partoghen hare
 beloften voldoen hadden / ende soo den
 handel van byde niet boort en ging dat
 sy de selve alsdan souden wederomme
 leveren in hare handen : maer alsoo dit
 weder eyschen niet sonder groot naden-
 ken ende swarigheyt en was boort dese
 Landen / hebben de Heeren Staten die
 versoek ghewepgert ende afgeslaghen.
 Daeromme Pater Ney inder haest naer
 Brussel by hare Hoogheden gereys is /
 om nader last van de oberleheringe son-
 der eenighe conditie te verkrighen : de
 Certf-Partoghen siende dat de Ho. Mo.
 Heeren Staten niet anders te bezyedi-
 ghen waren / consenteerden haer den
 principalen Brief sonder enige conditie
 oer te leveren om die bewaert ende ge-
 bypicht te werden naer haer belieben :
 Pater Ney wederomme ghekomen we-
 sende

1609.

Derreghen
 byngt de
 brieven van
 de aggregatie.

Antwoorde
 de van de
 Heeren Sta-
 ten opte selve

De niet aen
 ghenootmet
 werden.

Andere brie-
 ven van Ra-
 tificatie ghe-
 komen.

De origi-
 nalen brief
 van Ratifi-
 catie aen de
 Staten be-
 handicht.

1609.

sende den 30 November 1607 heeft die verstonde in handen van de Heeren Staten over- ghegheven / ende is weder naer Zabandt vertrocken / verwach- tende wat de Heeren Staten binnen den ghesetten tijdt soude besluyten. Ghe- duerende dese onderhandelinge / heeft den Keyser Rodolphus aen de Hoogh- Mogende Heeren Staten gheschreben eenen langen ende wijdtloopigen Brief / waer inne hy verhaelt / dat hy ten alder- hooghsten verwondert was, dat de Hee- ren Staeten alreede bestant voor eenighe Maenden ghemaect hadden, ende datse noch van meeninghe waren met den an- deren in onderhandelinghe te treden om of een eeuwige Vrede of een Bestant voor vele jaren te maken, sonder al vooren daer toe te versoekē sijn consent en goede wil, nadien dat de geunieerde Provintien Leen roerigh aen het Roomsche Rijk waeren : ende dierghelijcke klachten meer : daer op de Ho. Mo. Heeren Staten op den 29 December een treffelicken Brief we- deromme ghesonden hebben aen den Keyser / daer in sijn Majesteit van stuck tot stuck gheantwoort heb- ben.

Gesanten
van de
Bont- ghe-
noten aen
de Heeren
Staten ghe-
souden.

De Heeren Staeten hebben aen alle haere Vrienden ende Bondt- ghenooten geschreben / ende versoekt dat sijn souden willen over- sependen eenighe treffelicke ende wijsse Mannen die haer in de aen- staende handelinghe van de Vrede soude moghen by- woonen / ende met haere raedt ende advijs by staen ende helpen : Dien volgende heeft den Koningh van Deenemarcken ghesonden den Edelen Heere Jacob van Cilefeldt, ende Jonas Charisius Doctor in bejde de Rech- ten.

Die op den 3 December in den Hage aen ghekomen zijnde / den seften daer aen Audientie by de Hoogh- Mogende Heeren Staeten ghehad hebben : ver- klarende de redenen van haere komste / ende de Commissie van haeren Mees- ter / met soodanighe wel- spreken- heyt / dat de Heeren Staeten daer inne ten hooghsten ghecontenteert wa- ren.

Niet langhe hier nae op den 19 De- cember zijn in den Haghe ghehoomen de Ambassadeurs van de Keur- Vorsten den Palts- Grabe ende van Brandenburg / Hieronymus van Diskay ende Hyppolitus à Colibus, die van de Heeren Staeten seer vriendelijck ontfanghen wierden.

Den Brief
van Ratifi-
catie aen de
Steden ghe-
souden.

Achter- volghende het afscheydt dat aen Verreycken ende Pater Ney ghe- gheven was / hebben de Heeren Sta- ten aen alle de Steden ghesonden den

Brief van Ratificatie om daer op haere advijsen teghen den 2 November in te brenghen.

Den dagh ghekomen wesende sijn sijn verscheenen / ende hebben by meerder- heyt van stemmen beslooten : Al- hoe- wel datter in den voornoemden Brief ver- scheyden dinghen te berispen waeren, dat men evenwel in de begonnen handel soude voort treden : onder conditie dat het Fondament van de Vryheydt des Va- derlands vast ende onverbreckelijcken vast moest blijven ende ghehouden wer- den, by den Koningh ende haer Hoog- heden.

Welck besluyt sijn doo? Brieven de Certz- Hertoghen bekent ghemaect hebben / versoekende dat sijn eenighe Persoonen die sijn tot dese handelinghe soude willen ghebruycken souden wil- len deputeeren ende op den bestemden tijdt over- sependen. Van alsoo den Treves van acht Maenden den vier- den Januarij ghepndicht was / stel- den sijn in haere bedencken oft niet ghe- raden was die doo? een Maent ofte ses weeken te verlanghen. Dese doo? slaghe behaegde haer Hoogheden opt- ter maeten wel / ende hebben de Heeren Staeten hier op vriendelijcken gheant- woort / te vreden wesende met de ver- lenginghe doo? ses weeken van den Stilstandt.

Benessens den Brief van den Certz- Hertoghen / was een anderen van Pa- ter Ney gheboeght / daer upt dat men verstonde wat Persoonen dat by de Certz- Hertoghen ghecommitteert wa- ren omme desen Vreden- Handel te be- ginnen : Dat die dese volghende wa- ren / Ambrosius Spinola, Marquis de Venasio / Hertoghe te Sausse : Johan de Crusel, ghebnaemt Richardot : Jo- han Maucicidor, Secretarius van den Certz- Hertoghen : Pater Johan Ney, ende den Audientier Lodewijck Ver- reycken. Eenighe (ende dat niet van de minste) hadden al eenighe bedene- kinghen op dese Persoonen. Inson- derheyt op Maucicidor ende den Mar- quis Spinola, die beyde Wytheemsche waeren / contrarie de beloften van den Certz- Hertoghen : die belooft hadden niemandt daer toe te verkiezen van die in dese Nederlanden ghebooren wa- ren. Andere wisten dit wederomme met waerschijnende redenen te bekle- den dat dese Persoonen meer tot eere en- de profijt / als tot hinder ende schade des- ser Landen souden dienen.

Naem
van den
Hertoghe
gecommi-
teerden tot
Vreden-
handel.

Van de Ho. Mogende Heeren Sta- ten alle dese disputen ende discorsen ter- zijden stellende / hebben aen haer Hoog- heden

1609. hebben de verfochte ende begeerde Passen / Coetsen / Waghenen / ende Ma-

De Gesan-
ten van den
Wartoch ho-
men naer den
Waghe om
van den bys-
de te hande-
len,

den / omtrent de Hoornbrugge ende sijf wijck by den anderen opt alle de naest gelegen plaatsen by een ghekomen waren / omme de hoornmoende Ghecommiteerden ende de maniere van hare ontfanging ende welckom te sien ende te hooren. Sijn Excellentie met sijn geselschap ende Marquis Spinola mette andere gecommiteerden / omtrent sijf wijck malhandereu ontsietende sijn al t saam van hare Carossen ende Coetsen afgessegen / hebben den anderen naer de hoofdsche manieren omhelst ende gecongratuleert / met een redelijck vrolijck ende blijde aengesicht.

Den 28 zijn sy van daer vertrocken en zijn opte abont tot hoogstraten gekomē.

Den 29 quamen sy tot Breda alwaer sy seer heerlijck ontfangen ende getracteert gheweest zijn.

Den 30 zijn sy omtrent den middagh tot Sinte Gertruyden Berge, aen ghehoemen / daer sy desgelijck wel onthael ende ghetracteert gheworden zijn: Van daer vertrocken sy met hondert ende negentigh Sleeden ober het ijs van den Biesbos ende Merwe (want het was te dieer tijden soo strenghen ende kouden winter / ende het byssoos soo hardt / als het by menschen ghedencken ghedaen hadde) ende sy quamen noch van dien elden abont tot Dordrecht, alwaer den Magistraet haer bytten de Stadt heeft ontfanghen ende welckom gheheten met sulcken toeloop van Volck ghelijck of half Hollandt daer by ghekomen hadde. Den laesten Jannarij zijn sy mette Sleeden langhs de Maase ende Aldebe des naer middachs tot Rotterdam aengeghoomen / daer sy mede vrienden ontfanghen wierden: ende zijn dien abont aldaer heerlijcken getracteert.

Des anderen daeghs sijnde den eensten februarij booz den middach quamen sy tot Delft, alwaer sy van de Magistraeten seer beleefdelicken ontfanghen zijn: ende naer dien dat sy aldaer verwittichte waren dat sijn Excell. Maurits van Nassau met sijn Broeder Graef Hendrick van Nassau, Graef Willem Lodewijc ende verscheyden andere groote Heeren tot sijf wijck toe te gemoete komen souden om haer te ontfanghen / sijn sy terstont van Delft vertrocken. Het is onghehooflijcken te verhalen wat een ghebrang ende menichre van volck / Caros-

sen / Coetsen / Waghenen / ende Ma-

den / omtrent de Hoornbrugge ende sijf wijck by den anderen opt alle de naest gelegen plaatsen by een ghekomen waren / omme de hoornmoende Ghecommiteerden ende de maniere van hare ontfanging ende welckom te sien ende te hooren. Sijn Excellentie met sijn geselschap ende Marquis Spinola mette andere gecommiteerden / omtrent sijf wijck malhandereu ontsietende sijn al t saam van hare Carossen ende Coetsen afgessegen / hebben den anderen naer de hoofdsche manieren omhelst ende gecongratuleert / met een redelijck vrolijck ende blijde aengesicht.

Op wat
wijse sijn
Excellentie
Spinola
ontfanghen
heeft.

Dit gheschied sijnde / heeft den Prince den Marquis Spinola in Fransche Tale genoechsaem in deser wijse aengesproocken: God die het licht gheschapen heeft ende den welken mijne gedachten bekent sijn, die weet hoe seer ick dijne komste in dese Landen hebbe begeert, ende gowenschet: De navolgende Tijt, de dochter der waarheyt sijnde, sal hier van een seker getuychnisse geven. Waer op by den Marquis geantwoort werde (so men seyt) Ick ben op desen hedighen dach soo verheucht, dat ick het niet ghenoech begripen kan, nochtans hope ick dat mijn verlanghen sal wassen ende toenemen, dat ick wederdelick mach mijn commissie bedienen, diemijn van de seer Doorluchtiger Eert-Hartogen toe vertrout is: ende bequaem wesen der ceren, waer mede my den grootten Coningh der Werelt vereert heeft.

Spinolaas
antwoorde
aen sijn Ex-
cellentie.

Naer dese t samen spraecke is den Marquis booz begeerte van den Prince Maurits, aen de rechter sijde op sijne Carosse gaen sitten: Booz in de selve reden Ruggelingh Mancidor ende Graef Hendrick van Nassau: ter sijden Graef Willem Lodewijc ende Richardot. Parer Ney ende Verreycken werden by andere Heeren op hare Carossen ghesett. Ende sy sijn alsoo gesamentlijcken naer den Hoghemetten gantschen treyn geredens bergheselschapt wesende met Dupsenden menschen / die booz / achter ende ter sijden waren rydende ende loopende. Alwaer sy upten name van de Hoogh Moghende Heeren Staten Generael / met grooter eeren ontfanghen ende seer heerlijcken ghetracteert zijn.

Enige weynigh daghen hier mede overgebracht hebbende / heeft men beginnen te denken opte saken selfs ende wat daer toe van node was. De Ho. Mo. Heeren Staten Generael hebben totte uptboeringe van dese handelinghe met gemene stemmen bekokoren ende gekom-

mitteert

1609. mitteert de volghende Personen.

Samen van
de Gecom-
mitteerden
van de Sta-
ten zijde.

Van weghen de Edelen ende Ridder-
schap Graef Willem Lodewijck Grave van
Nassau &c. Gouverneur van Vrieslant,
de Heere Walraven van Brederode, Heere
van Vianen; Van weghen het Partoch-
dom van Gelder ende t Graefschap van
Sutphen Jonckheer Cornelis van Gent,
Burch-Graef ende Richter van Nim-
meghen: Van weghen Hollandt ende
West-Vrieslant, Iohan van Oldenbar-
nevelt: van weghen Seelandt, Jaques de
Maldere: van weghen Vtrecht, Nicolaes
van Berck: van weghen Vrieslant, Gel-
lius Hillema: van weghen Over-Yssel
Jonckheer Iohan Sloeth: van weghen
Groeninghen ende de Ommelanden, Abel
Coenders.

De Hoogh Moghende Heeren Sta-
ten / hadden dese Ghecommitteerden
in de beste forme doen Depescheren
Procuratien ende Instructien / waer
naer ende op wat wijze dat sy desen Dze-
den-handel souden aenvanghen / begin-
nen ende voleynen. De Poincten daer
af gehandelt soude werden waeren van
weghen de Hoogh Moghende Heeren
Staten XXVIII. ende van weghen de
Eertf-Hertoghen VII. Die wy om de
lanckhepdyt wille verby gaen: die de sel-
ve begeert te lesen die hantse in de * Cro-
nijke van Meteren / daer wy hem toe
wijzen.

* Lib. 29.
fol. 591.

Erstet sa-
men komste
van de ghe-
committeer-
den.

Op ten sefte february des jaers 1608
zijn alle de Ghecommitteerden van we-
dersyden / by den anderen op te Gheoz-
donneerde Sale / die daer toe by de Hee-
ren Staten gedefineert was / verga-
dert / ende hebben haere eerste Sessie
ghehouden: In den welken niet an-
ders verhandelt wierde / dan dat alle
de Procuratien der Ghecommitteer-
den van beyde de zyden / oberghele-
vert / gheleesen ende ghevisiteert wier-
den.

Den chiende february daer naer /
hebben sy eerst van de saecken selfs be-
ginnen te handelen ende te spreken.
Wat in dese Sessie ende in alle de vol-
ghende ghedisputeert / gbehandelt / ge-
spoochen ende gheaccoordeert is: ende
wat schriften/discoursen/Questien ober
gegheben / ende eyntelijcken wat debat-
ten aen wederzyden / op elck poincht
ghevallen zijn / sullen wy vermits die
langh ende veel zijn / alle verby gaen
ende naerlaten: ghelijck wy te booren
in het begin gheseyt hebben. Wy sul-
len tot contentement van den goetwilli-
ge Lesers ende tot een voltrekkinge van
dese geschiedenisse hier inne blijven ende
voegen / de upthomste ende volboerin-
ghe van desen handel / bestaende in een

1609. Sommier verhael van de beyde hande-
linghe / mitgaders alle de Articulen
die by de voornoemde Ghecommitteer-
den naer langhe ende veel disputen ge-
arresteert ende beslooten zijn: ghelijck
die dooz last van de Hoogh Moghende
Heeren Staten Generael upt-gegeven
zijn in den Jare 1609. Wescnde van den
volgende Inhoudt.

Alsoo de Doorluchtichste Princen, ^{Sommier}
Eertf-Hertoghen, Albert ende Isa-
bella Clara Eugenia, ^{verhael van}
ghemaect ^{de beginfelen}
hadden den vier-en-twintighsten A-
prilis, in den jaere 1607, een Bestant ende op-
houdinghe van Wapenen voor acht Maenden,
met de Illustre Heeren de Staten Generael van
de Vereenichde Proviniën der Nederlanden,
in qualiteyt, ende als de selve houdende voor
vrije Staten, Proviniën, ende Landen, op de
welcke sy luyden niet en pretendeerden. Welcke
Bestant moeste worden gheratificeert, met ghe-
lijcke verklaringhe, by de Majesteit van den
Catholijcken Coninck, voor soo veel hem t selve
mochte aengaen, ende de voorschreven Ratifica-
tie, ende verklaringhe over ghelevert aen de
voorschreven Heeren Staten, drie Maenden
nae t selve Bestant, ghelijck ghedaen is, by
opene Brieven van den 18 Septembris in den
selven jaere: Ende daer en boven ghegheven
aen de voorschreven Heeren Eertf-Hertoghen,
Procuratie speciael den chiende Ianuarij 1608.
omme soo in sijne, als haere namen te doen t ge-
ne sy luyden souden oordeelen behoorlijk omme
te komen tot een goede Vrede, ofie een Bestant
voor langhe jaeren: In gevolg van welcke Pro-
curatie, die voorsz. Heeren Eertf-Hertoghen oock
by haer brieven van Commissie van den 27 der
selver maent, genomineert, ende gedeputeert
hadden Commissarisen omme te handelen, ende
tracteren in de voorsz. naemen ende qualiteyten
ende by die gelegenhuyt geconsenteert ende geac-
cordeert, dat het voorsz. Bestant soude worden
verlengt ende ghecontinueert tot verscheiden
reyzen: ende selfs den 20 Mey, tot het eynde
van den jare 1608. Maer tot meer reysen ver-
gaders gheweest zijnde, metten Gedeputeerden
van den voorsz. Heeren Staten, die oock van den
selven Procuratie ende Commissie hadden, ghe-
dateert den 5 february des voorschreven jaers,
en hadden niet eens kunnen worden op de voor-
schreven Vrede, omme vele groote swarigheden
onder hen luyden omstaen: Ter welcker oors-
aken de Heeren Ambassadeurs van den Konin-
ghen, den Alder Christelijcken, ende van
groot Bretaignen, de Chur-Fursten, Pfaltz,
ende van Brandenburg, de Marck-Grave van
Ansbach, ende Lam-Grave van Hessen geson-
den op de plaetse, van wegen de voorsz. Heeren
Koningen, en Princen, omme te helpen vorderen
een so goet werk, siende dat sy luyden geres wa-
ren.

1609. ren omme te ſcheyden, ende te breken die geheele handelinghe, hadden gheproponeert een Beſtant voor lange jaeren, op ſekere conditiën begrepen in een geſchrift, gegeven van haren't wege aen de eene, ende ander, met begeerte ende vermaninge haer daer mede te willen conformeren. Op welke geſchrift verſcheyden andere ſwaricheden wederom onſtaen zijnde, waren ten laetſten op huyden den 9 Aprilis 1609, vergaderd Heer Ambroſio Spinola, Marquis van Benaffro, Ridder vande Ordre vanden gouden Vlieſe, vanden Raeds van Staten ende vande Oorloge van ſijne Catholijcke Majesteit, Maiſtre del Camp Generael van ſijnen Leger, &c. Heer Iohan Richardſon, Ridder, Heer van Barly vanden Raet van State, Hoofſt-Prefident vanden prive Raeds van hare Hoogheden, &c. Iohan de Mancicidor, vanden Raeds van Oorloge, ende Secretaris van ſijne voorſz Catholijcke Majesteit, De eervuerdighe Pater Broeder Iohan Neyen, Commiſſaris Generael vande Ordre van S. Fronſoys inde Nederlanden ende Heer Louys Verreycken, Ridder Andienſier, ende eerſte Secretaris van hare voorſz Hoogheden: In kracht vande brieven van Procuratie vande voorſz Heeren Eerſ-Hertogen, omme te tracteren ſoo in hare namen, als inden naem vanden voorſz Heere Catholijcken Koninck, met die vande voorſz Heere Conink van eene zijde: ende Heer Willem Lodwijck, Grave van Naſſau, Caſzenellenbogen, Vianden, Diez, &c. Heere van Biſſeyn, Gouverneur ende Capiteyn Generael van Vrieſlant, ſtadt Groenningen, ende Ommelanden, Drenthe &c. Heer Walraven, Heer van Brederode, Vianen, Barch-Graef van Vrecht, Heere van Ameyden, Cloetingen &c. d' Heere Cornelis van Gout, Heer van Loenen, ende Meynerswijck, Barch-Graef, ende Rechter van't Rijk, ende vande ſtadt van Nimmegen, Heer Iohan van Oldenbarnevelt, Ridder Heere vanden Tempel Rodenrijs, &c. Advocat, ende Bewaerder van't groote Zegel, Charteren, ende Registeren van Holland ende Weſt-Vrieſlant: Heer Iaques de Maldeſte, Ridder, Heere van Heyes, &c. eerſte ende repreſenteerende den Adel in de Staten ende Raet van't Graefſchap van Zeeland. d' Heere Gerard van Renesse, Heere vander Aa, van Sreeſkercke, Nieuwekerke, &c. Gellius Hilama, Doſter in de rechten, Raet ordinariſ in den Raet van Vrieſlant. Ioan Sloeth, Heer van Salick Droſſaert van het Land van Volleho, ende Caſteleyn vande Heerlijcheit Cuinder: ende Abel Coenders van Helpen, Heere in Faen, ende Canten, inden naem van de voorſz Heeren Staten, ook in kracht van hare Brieven van Procuratie ende Commiſſie, van gelijcken ter anderen, De welke met intervenie ende deur het adrij van Pierre Jeannin Ridder, Baron van Chagni, ende Momhen, Raet

vanden Alder Chriſtelijcken Konink, in ſijnen Raet van State, ende ſijnen Ambaſſadeur extraordinariſ aen de voorſz Heeren Staten, ende Heer Elye de la Place. Ridder, Heere van Ruſſy, Burch Graef van Machault, ook Raet inden voorſz Raet van State ordinariſ Edelman vande Kamer vanden voorſz Koninck, Bailliu ende Capiteyn van Viry le Franſois, ende ſijnen Ambaſſadeur ordinariſ reſiderende by de voorſz Heeren Staten, Heer Richard Spencer, Ridder, Edelman ordinariſ vande privee Camer vanden Koninck van groot Britannien, ende ſijnen Ambaſſadeur extra-ordinariſ aende voorſz Heeren Staten, ende Heer Rodolphe Winwod, Ridder, Ambaſſadeur ordinariſ, ende Raet van den voorſz Koninck ende Raet van State der voorſz Provintien, geacordeert zijn, inde forme ende maniere die hier na volgt.

I.

Inden eerſten, de voorſz Heeren Eerſ-Hertogen verklaren, ſoo in haren name, als inden naem vanden voorſz Heere Konincks dat ſy luyden te vreden zijn te tracteren met de voorſz Heeren Staten Generael vande Vereenichde Provintien, in qualiteit, ende als de ſelve houdende voot Vrye Landen, Provintien ende Statē, op de welke ſy luyden niet en pretenderen, end te maken met haer inde voorſz namen ende qualiteyten, gelijck ſy doen by deſe jegenwoordige, een Beſtant, op de conditiën hier nae beſchreven ende verklaert.

II.

Teweten, dat't voorſz Beſtant ſal weſen goet, vaſt, getrou, ende onverbreeckelijck, en voor den tijdt van twaelf jaeren, geduerende de welke weſen ſal ophoudinge van alle acten van vyantschap, van wat fatſoen dat die zijn tuſſchen den voorſz. Heeren, Koninck, Eerſ-Hertogen, ende Staten Generael, ſo ter Zee, andere Wateren, als te Lande, in alie hun-lieden Coninckrijcken, Lantschapen, Landen ende Heerlijkheden, ende voor alle haerluyder Onderſaten ende Inwoonderen, van wat qualiteit ende conditie die zijn, ſonder uytſonderinghe van plaets ofte perſoonen.

III.

Een yeghelijck ſal behouden, ende datelijck ghebruycken die Landtſchappen, Steden, Plaetsen, Landen Heerlijkheden die hy jegenwoordich houdt ende beſit, ſonder daer in ghetroubleert oft belet te worden, in wat manieren dat het zy, gheduerende't voorſz. beſtandt: Daer onder men verſtaet te begripen, die Vlecken, Dorpen, Gehuchten, ende platte Landen, die daer van dependeren.

IV.

De Onderſaten ende Inwoonderen van de Landtſchappen van den voorſz, Heeren Koninck, Eerſ-Hertogen, ende Staten, ſullen gheduerende dit Beſtandt alle goede correfpondentie, ende vrientſchap

namen van de Oecom-mitereden van des Hertogen zijde.

Oefgelyck vande vo. Ho. Heeren Staten zijde.

te samen hebben, sonder te ghedencken die offensien ende schaden die sy-lieden hier vooren hebben ghelieden: sullen oock moghen koomen ende blijven in de Landtschappen d'een van de andere, ende daer doen haere trafficque, ende commercie in alle verseeckertheydt, soo ter Zee, andere Wateren, als te Lande, 't welck nochtans den voorsz. Heere Koningh verstaet te wesen gherestringheert, ende ghelimeert aen de Koninkrijcken, Landtschappen, Landen ende Heerlijkheden, die hy houdt ende besit in Europa, ende andere plaetsen ende Zeën, alwaer die Onderlaten van de Koningen ende Princen, die sijne vrienden ende gheallieerden zijn: hebben de voorschreven trafficque by onderlinghe bewilliginghe; Ende aengaende die plaetsen, Steden, Ports, ende Havenen, die hy houdt buyten de voorschreven Landen, darde voorschreven Heeren Staten, ende haere Onderlaten daer niet en sullen mogen exerceeren eenige trafficque sonder expresse toe-latinghe van de voorsz. Heere Koningh, wel sullen sy-luyden de voorsz. trafficque moghen doen (indien hen-huyden sulcks goet dunckt) in de Landen van alle andere Princen, Potentaten, ende Volckeren die 'then-lieden sullen willen toelaten (oock buyten de voorsz. Limiten) sonder dat den voorschreven Heer Koningh sijne Officiëren ende Onderlaten, die van hem dependeeren, sullen doen eenigh belet uyt dier oorsaecke aen de Princen, Potentaten ende volckeren, die hen-lieden de selve hebben toe-ghelaten ofte sullen toe-laten, noch van ghelijcken aen hen-lieden, noch aen den particulieren, met den welcken sy-luyden ghedaen hebben, ende doen sullen de voorsz. trafficque.

V.

Ende terwijln noodigh is een goeden langhen tijdt om 't adverteeren den ghenen die buyten de voorschreven Limiten met macht ende Scheepen zijn, om te defistceeren van alle Acten van hostilliteyt. Is gheaccordeert dat het Bestandt daer niet en sal beginnen dan van huyden in een jaer: wel verstaende dat indien het advijs van 't voorsz. Bestandt daer eer kan wesen, dat dan als dan de vyantschap daer op houden sal: maer indien nae den voorschreven tijdt van een jaer eenighe Acte van hostilliteyt daer sal zijn ghedaen, de schade sal sonder uytstel worden gherepareert.

VI.

De Onderlaten ende Inwoonders van de Landen van den voorschreven Heer Koning, Eertz-Hertoghen, ende Staeten, doende trafficque in de Landen, de eene van de andere, en sullen niet ghehouden wesen te betaelen meerder rechten, ende Impositien, als die Onderlaeten, ende die van de vrienden, ende gheallieerden, de minst sullen zijn beswaert.

VII.

Sullen oock de Onderlaten ende Inwoonders van de Landen van den Heeren Staten, hebben de selve verseeckertheydt ende vry-

heydt in de Landen van de voorsz. Heeren Koningh ende Eertz-Hertoghen, die gheaccordeert is, aen de Onderlaten van den Koningh van Groot-Brittannien, by het laetste Tractaet van de Vreede, ende die secrete Artikelen, ghemaect met den Connestabel van Castilien.

VIII.

Van ghelijcken en sullen de Koopluyden, Schippers, Piloten, Scheeps-volck, haere Scheepen, Koopmanschappen, Waeren, ende andere goederen, haer toebehoorende, niet moghen aengheslaghen nochte ghearresteert werden, 't zy in krachte van eenigh bevel generael ofte particulier, ende voor wat sake dat 'et zy, van Oogloghe ofte andersins, selfs niet onder pretext van hem daer van te willen laeten dienen, voor de conservatie ende beschermenisse des Landts, daer onder men nochtans niet en verstaet te begrijpen die aanslagginghen ende arresten van de Justitie, door de ordinaris wegghen, ter oorsaecke van de eyghen schulden, Obligatien, ende Bindinghe, Contracten van den ghenen teghens de welcken de voorschreven aanslagginghen sullen zijn ghedaen, daer inne geprocedeert sal worden, ghelijck gebruyckelick is, nae recht ende redenen.

IX.

Ende ten opsen van de Handelinghe der Nederlanden, ende die Lasten ende Impositien die gegeven sullen worden op de Koopmanschappen. Indien hier nae bevonden wordt, dat daer inne is exces, ende dat die gheintotumodeert wordt ter eerster requisitie, die ghedaen sal worden, ter eene oft ter ander zijde, sullen Commissarissen ghedeputeert werden, omme die te reguleeren ende modereeren, by gemeen advijs, is 't doenlick: sonder dat daeromme het Bestandt sal ghebroken zijn, indien sy-luyden niet en kunnen accordeeren.

X.

Indien eenighe Sententien ende Vonnissen ghegheven waeren, tusschen Persoonen van verscheyden parthyen, niet ghedefendeert wese, 't zy in materie Civile of Criminele, die en sullen niet moghen geexecuteert werden teghens die Persoonen der ghecondemneerden, nochte hare goederen, geduerende 't voorsz. Bestandt.

XI.

Brieven van Marque ende Repressalien en sullen niet gheaccordeert worden, gheduerende den voorschreven tijdt, ten zy met kennisse van saecken, ende in saecken in de welke 't selve is toe-ghelaten by de Keyserlijke Wetten ende Constitutien, ende nae de Ordre ghestelt by de selve.

XII.

Men en sal niet moghen aen-komen, inne-koomen ofte blijven in de Havenen, Bayen, Playen, ofte Reeden van den Landen, d'een van de andere, met Scheepen ende volck van Oorloghe, in ghetal 't welck soude moghen suspitie gheven, sonder verlof ende toe-latinge van den genen, onder de welcken de

de voorschreven Havenen, Bayen, Playen, ende Reeden zijn, ten ware men ghedreven werde deur tempeest, oft ghedrongen werde 't selve te doen deur noot, ende omme te schuwen eenige periculen van de Zee.

XIII.

Die gheene op den welcken die goederen zijn aengheslaghen ende gheconfisqueert: ter oorsaecken van de Oorloghe ofte haere erfghenamen, ende die haer recht hebben, fullen ghebruycken de selve goederen gheduyrende het voorschreven Bestandt, ende fullen die possessie van dien aen-nemen by haer eygen autoriteyt, ende in krachte van dit Tractaet, sonder dat van noode zy te hebben recours aen de Iustitie: niet teghenstaende alle incorporatien voor den Fisque, verpandinghe, ghedaen giften, tractaten, accorden, ende transactien, ende wat renunciatiën soude mogen gestelt zijn in de voorsz. transactien, omme uyt te sluyten van een gedeelte van de goederen, den genen die de selve behooren toe te komen: met laste nochtans datse daer van niet en fullen mogen disponeren, nochte de selve beswaren ofte verminderen hangende den tijdt van 't voorschreven gebruyckt, ten ware sy luyden verworven hadden toelatinghe van den voorschreven Heeren Eertf-Hertoghen ofte Staten.

XIIII.

't Welck oock plaetse hebben sal ten profite van den Erf-ghenamen van wijlen den Heere Prince van Orangien, selfs voor de rechten die sy hebben in de Salines van het Graeffschap van Bourgoingne, die henlieden fullen weder ghegheven ende ghelaten worden, selfs mette Bosschen die daer van dependeren. Endemengaende het Proces van Chastel-belin, gheinstituteert by het leven van wijlen den voorschreven Heere Prince van Orangien, in 't Hof van Mechelen, jegens den Procureur Ghenerael van den Catholijken Koninck, de voorschreven Eertf-Hertoghen belooven ter goeder trouwen hen luyden te doen gheven Iustitie binnen een jaer, nae dat vervolg by hen sal wesen gedaen, sonder eenighe uytstel in alle rechtveerdigheyt ende sinceriteyt.

XV.

Indien de Fisque heeft doen verkoopen, van de eene ende andere zijde, eenighe gheconfisqueerde goederen, die ghene, de welcke die souden uyt krachte van dit jeghenwoordigh Tractaet toe-behooren, fullen ghehouden wesen haer te contenteren, met interest van den prijs jeghens de penning seftien om 't elcken jaere gheduyrende het Bestandt, betaelt te worden, op de naertigheydt van den ghenen die besitten de voorsz. goederen: andersins sal henluyden geoorloft zijn hen te adresseren aen de verkochte gronden ende erven.

XVI.

Maer indien de voorschreven verkoopighen ghedaen waren by Iustitie, voor goede ende wettelicke schulden van den ghenen die de voorschreven goederen pleghen toe te be-

horen voor de confiscatie, 't sal henluyden geoorloft zijn, ofte hare erfghenamen, ende recht van den selven hebbende, die nae haer te nemen, betalende den prijs binnen een jaer, te rekenen van den dagh van het jeghenwoordich Tractaet, nae welcken tijdt sy luyden daer toe niet meer en fullen ontfanghen worden: Ende de voorsz. aen-neminghe ende herkoopinge by haer gedaen zijnde, fullen sy luyden daer van disponeren gelijk haer goetduncken sal, sonder dat van noode sal wesen te verwerven eenige andere toelatinge.

XVII.

Men en verstaet nochtans niet de voorschreven nae haer neminghe plaetse tegheven, voor de verkochte huysen, om dese oorsaecke ghelegghen in den Steden, omme de groote incommoditeyt ende notable schaden, die ontfanghen soudende verkrijgers, ter cause van de veranderingen ende reparatien, die sy luyden soudende moghen ghedaen hebben in de voorschreven huysen, daer van de liquidatie soude wesen te seer lanck ende beswaerlijck.

XVIII.

Ende soo veel aengaet de reparatien ende verbeteringhen, ghedaen aen andere verkochte goederen, daer van de herkoopinge is toeghelaten, indien die wordenghepretendeert, de ordinarij Rechters fullen recht doen met kennisse van saecken, blijvende die gronden ende erven ghehypothecueert voor de somme daer toe de verbeteringhe fullen worden gheliquideert, sonder dat nochtans gheoorlooft sal wesen aen de voorsz. koopers te ghebruycken recht van retentie, omme daer van betaelt ende voldaen te wesen.

XIX.

Indien eenighe fortificatien oft publicque wercken ghedaen zijn, van de eene oft andere zijde, met toelatinghe, ende autoriteyt van de Superieurs, in plaetse daer van restitutie behoort ghedaen te worden, door het jeghenwoordigh Tractaet: De eyghenaers van dien fullen ghehouden wesen haer te contenteren, met de estimatie die gedaen sal worden by de ordinarij Rechter, soo van de voorsz. plaetsen, als van de intsidictie die sy daer hadden, ten ware partyen onderlinge accordeerden.

XX.

Aengaende de goederen van Kercken Collegien, ende andere Pieuse plaetsen, ghelegghen in de vereenichde Provintien, de welke waren Leden dependerende van de Kercken, Beneficien, ende Collegien die zijn van de ghehoorsaemheydt van de Eertf-Hertoghen, 't ghene niet verkocht en is gheveest voor den eersten Januarij 1607, sal hen luyden weder ghegheven ende gerestituteert worden, ende fullen daer inne weder koomen, oock by haer eyghen autoriteyt ende sonder behulp van Iustitie, omme 't selve te ghebruycken gheduyrende het Bestandt, sonder daer van te moghen disponeren nae dat hier vooren gheseydt is. Maer voor den ghenen die verkocht zijn

T t 2

voor

1609. voordien voorschreven tijdt, ofte ghegheven in betalinghe by de Staten van eenighe Provincie, die rente van den prijs sal haer betaelt worden t'elken jare nae advenant den penninck seshien, by de Provincie die de voorschreven verkoopinghe sal hebben gedaen, ofte de voorschreven goederen gegeven in betalinge, ende oock geassigheert in sulcke maniere, dat sy moghen wesen verskerkt. Van ghelijcken sal ghedaen ende geobserveert worden van de zijde van den voorschreven Heeren Eerf-Hertoghen.

XXI.

De ghene aen denwelcken de gheconfisqueerde goederen behooren gherestitueert te worden, en sullen niet ghehouden wesen te betalen eenighe achterstallen van renten, lasten, ende devoiren, specialick gheaffecteert ende gheassigheert op de selve goederen, voor den tijdt die niet en hebben ghebruyckt. Ende soo sy luyden vervolght oft ghemoeyt worden van de eene ofte andere zijde, sullen werden gherenvoyeert, als gheabsolveert.

XXII.

Men en sal oock niet moghen pretenderen voor die goederen die verkocht ofte gheacordeert zijn, om ghedijckt ofte herdijckt te worden, anders als die opstallen daer vooren de possesseurs hen hebben verbonden by de tractaten daer toe gemaect, met den interest van de ghesusneerde penninghen, indien eenighe ghegheven zijn, oock nae advenant van den penninck seshien, als booven.

XXIII.

De jughementen ghegheven, omme de goederen ende rechten gheconfisqueert, met partyen die ghekent hebben den Rechter, ende wettelick zijn ghedefendeert geweest, sullen houden, ende en sullen de ghecondemneerden niet ontfanghen worden om die teghen te segghen, ten ware deur ordinaris weghen.

XXIV.

De voorschreven Heeren Eerf-Hertoghen ende Staten, sullen committeren elck in't sijne: De Officiers ende Magistraten, tot de administratie van de Justitie ende Politie in de Stede ende stercke plaetsen, de welke deur het jegenwoordigh Tractaet behooren gherestitueert te worden aen de proprietarissen, omme die te ghebruycken gheduyrende het Bestandt.

XXV.

De meublen gheconfisqueert, en die vruchten die vervallen zijn voor het besnydt van het jegenwoordigh Tractaet, en sullen niet subject wesen tot restitutie.

XXVI.

De actien mobiliaren, de welke gheremitteert zijn by den voorschreven Heeren Eerf-Hertoghen ofte Staten tot profijte van particuliere schuldenaers, voor den eersten Januarij 1607, sullen blijven

uytghedaen van de eene ende de andere 1609. zijde.

XXVII.

Den tijdt die ghelooopen heeft gheduerende den Oorloghe, te beginnen sedert den Jare 1567 en sal niet gherekent worden omme te maecten prescriptie tusschen den ghenen die waeren van verscheyden partijen.

XXVIII.

Die ghene die gheduerende den Oorloghe vertrocken zijn in neutrale Landen, sullen ghenieten de vryheyt van dit Bestandt, ende sullen moghen woonen daer hun 't selfde goet dunckt, selfs wederkeeren in hare oude woonplaetsen, om daer te woonen in alle seeckerheydt, onderhoudende de Wetten van den Landen, sonder datter oorfaecke van haere wooninghe (die sy luyden sullen doen in wat plaetse dat het zy) hare goederen sullen moghen werden aengheslaghen, oft sy luyden ghepriveert van het ghebruyck der selver.

XXIX.

Daer en sullen gheen nieuwe Forten ghemaeckt worden gheduyrende 't voorschreven Bestandt in de Nederlanden, van de ene oft ander zijde.

XXX.

De Heeren van den huysse van Nassau, en sullen niet moghen werden vervolght ofte ghemolesteert, in hare persoonen oft goederen gheduerende 't voorschreven Bestandt: voor de schulden ghecontracteert by wijlen den Heere Prince van Orangien, sedert den Jaere 1567 tot sijn overlijden toe, noch voor de vervallen lasten, geduerende het faillissement ende annotatie der goederen, die daer mede waren belast.

XXXI.

Indien eenighe contraventie van dit Bestandt ghedaen ware deur eenighe particulieren, sonder bevel van den voorschreven Heeren Koninck, Eerf-Hertoghen, ofte Staten, die schade sal worden gherepareert ter selver plaetse daer die contraventie sal wesen ghedaen, in dien sy aldaer werden achterhaelt, ofte wel tot hare woonplaetse, sonder dat sy luyden elders sullen moghen vervolght worden in hare lichamen ofte goederen, in wat manieren dattet zy. Ende en sal niet gheoorloft wesen te koomen tot de Wapenen ofte breecken van dit Bestandt ter oorfaecke van dien: maer sal wel toeghelaten zijn inghevalle van openbare weygheringhe van Justitie hem te voor sien, ghelijck ghebruyckelick is, by brieven van marque oft represalien.

XXXII.

Alle onderffenissen ende dispositien ghedaen in haet van der Oorloghe, zijn verklaert nul, ende ghehouden als niet geschiet.

XXXIII.

De onderfaten ende Inwoonderen der Landen van den Heeren Eerts-Hertoghen ende Staten, van wat qualiteyt ofte conditien die zijn, zijn verklaert capabel omme te succederen, de eenen d' andere, soo deur Testament, als sonder Testament, nae de costuymen van de plaetse; ende indien eenighe successien hier te vooren vervallen zijn aen eenighe van de selve, so sullen daer inne werden ghehantout, ende gheconserveert.

XX XIV.

Allegevangens van Oorloge sullen ontslagen werden van de eene ende andere zijde, sonder te betalen eenigh rantsoen.

XXXV.

Ende ten eynde het jeghenwoordigh Tractaet te beter mach worden onderhouden, belooven respectivelick de voorschreven Heeren Koninck, Eerts-Hertoghen ende Staten, die goede handt te houden, ende ghebruycken haeremacht ende middelen een yghelick in den sijnen, omme te maecten de passagien vry, ende de Zoen ende Rivieren navigabel, ende seecker jeghens de Incursien van Muymakers, Zeeroovers, Loopers, ende Roovers, ende indien sy hyden die konnen apprehenderen, de selve te doen straffen met rigeur.

XXXVI.

Belooven booven dien niet te doen jeghens ofte in prejuditie van dit jeghenwoordich Tractaet, nochte ghedoghen ghedaen te worden directelick oft indirectelick, ende indien 't ghedaen ware, 't selve te doen repateren sonder eenighe swarigheydrachtte uytstel, Ende tot onderhoudinghe van alle 't ghene voorschreven is verbinden sy hienlieden respectivelick (selfs de voorschreven Heeren Koninck ende Eerts-Hertoghen haer successors) ende voor de bundigheyt van de selve verbintenisse, renuncieren alle Wetten, Coustuymen, ende andere saecken daer jeghens krijgende.

XXXVII.

Dit teghenwoordigh Tractaet sal gheratificeert ende gheaprobeert worden by den voorschreven Heeren Koninck, Eerts-Hertoghen ende Staten, ende die Brieven van ratificatie van de voorschreven Heeren Eerts-Hertoghen ende Staten by de zene den anderen overghelevert in goede ende behoorlicke forme, binnen vier daghen. Ende aengaende de ratificatie van den voorschreven Heere Koninck, de voorschreven Heeren Eerts-hertoghen hebben beloofd ende sullen ghehouden wesen de selve te gheven binnen drie maenden, oock in goede ende behoorlicke forme, ten eynde de voorschreven Heeren Staten, hare Onderfaten ende Inwoonderen mogen gebruycken het voorschreven Bestandt volkomelick onde in alle versekerheyt.

Her jeghenwoordigh Tractaet sal alomme daer sulcks behoort ghepubliceert worden, terstont nae dat de ratificatie sal wesen ghedaen by den voorschreven Heeren Eerts-Hertoghen ende Staten, cefferende van als nu alle acten van vyandtichap.

Aldus gedaen ende ghesloten in de Stadt ende Cité van Antwerpen, den 9 Aprilis in 'tjaer 1609, ende gheteckent by den Heeren Ambassadeurs van den Koninghen den Alder-Christelicksten, ende van groot Britagnien, als midde-laers, ende den Gedeputeerden van de Heeren Eerts-hartogen ende Staten, Was onderteeckent:

P. Jeannin, Elye de la Place, R. Spencer, Rodolphe Windwood, Ambrosio Spinola, le Pres. Richardot, Ju. de Mancidor, Fr. Iehan Neyen, L. Verreycken, Guillaume Louys Comte de Nassau, W. Bredode, Cornelis van Gent, Iohan van Oldenbarnevelt, I. de Malderee, G. de Renesse, G. Hillama, Iohan Sloeth, Ab Coenders.

Dit sijn de Articulen ende conditien op dewelcke het twaelf-jarich bestand ghemaecht ende beslooten is / tus-schen de Eerts-Hertoghen van Oosten-rijck tereente ende de Gheconfedereerde Hoog. Hoog. Heeren Staten Ghene-nerael ter andere zijde: naer dat de be-droefde bereenighde Provintien veertigh jaren Langh om haer vyjheyt ghe-bochten hadden / tegen den machtigh-sten Dominateur des werelts / wiens ghebiet hem verder uytstrekt / dan opt het Roomsche ghedaen heeft: maer Godt die een beschermer van den onno-selen ende bedructen is / heeft onse liebe Vaderlanden door sijn al-vermo-gende ende machtighe handt/niet alleen beschut ende beschermt / booz alle 't quaet dat teghen haer booz ghenomen was: maer heeft selfs hare Opanden tot verscheipden tijden ende plaetsen in hare handen overghelevert: daer mede bewijfende dat de gheheele werelt met alles wat daer inne begrepen is / alleen aen sijn Beplighe ende rechtbaerdige regeeringe ende gebiedt hangt ende dependeert. Dien selven Godt splofende dank in der eeuwigheyt/Amen.

Den stilstant aldus gearresteert / beslooten / ende geteekent wesende / is op het stadt-huyjs van Antwerpen een rees-felick

Groot
Bancker
tot Antwer-
pen gehou-
den.

Besluit
van de Arti-
culen van de
Verdr.

1609. felick ende kostelijck Bancquet gehouden: tot het welcke deel groote Heeren / soo wel Gheestelijcke als Weereltijcke gheropen ende ghebeden waren / men heeft op dit Bancquet met groote reberentie gedroncken op de gesontheit van den Koninghen van Spaengien, Vranckrijk ende van Groot Brittangien van de Eert-Hertoghen ende sijn Princelijcke Excellentie Maurits van Nassau. Daer naer sijn alle onse Ghecommittcerden wederom naer den Haghe veretrocken / daer sy vriendelijcken ende met blyd-schap ontfangen sijn.

Verhael hoe den Crebes aen des Hage, toghe zijde den volcke bekent ghemacht is.

Tot hier toe de handelinghe ende 't beslypdt van den Crebes beschreben hebbende / sullen wy voortgaen / ende verhalen op wat wyse ende wanneer / de selve / aen weder zijden / allomme aen de Gemeenten / Burgeren ende onderlaten door Publicatien bekent ghemacht is / mitsgaders eenighe gheschiedenissen die daer op gevolcht sijn: beginnende mette Ceremonien die van weghen de Eert-Hertoghen tot Antwerpen (zijnde de plaetse daer denselven Crebes besloten is) hoorzen naer op ten beerehienden Aprilis 1610. geschiet is.

Door het af-lezen van den Crebes of Bestant / soo wierde de grootste klokke die van vier-en-twintigh stercke mannen moet getrocken worden / gheluydt / (die tot Ordam en Lillo, sae wel vier mijlen verde gehoozt kan werden / ende die in langhen tijdt niet en was ghehoozt) met oock alle de klokken van der Stadt soo wel van de vijf Parochie Kercken / als alle Cloosters. De aflesinghe gheschiede in deser manieren. Door het Stadt-huyss was ghemaecht een seer heerlijcke Stellagie / waer op dat gheseten waren eenighe van de boornaemste Heeren van de Stadt ende andere / daer met beerehien Trompetten eer de aflesinghe gheschiede / seer Triumphelijck gheblaesen wierde tot verscheyden repsen / het welcke van alle de Inwoonderen met groote vreuchde ende lust gehoozt wierde: dit geschiet wesende soo gheschiede de Publicatie in deser manieren.

MEn laet u weten dat ter eeren van Godt almachtich / ende tot welbaren ende rust van 't geheel Christenrijck / ende particulier van dese Nederlanden / eene goede / vaste / oprechte ende onverbreeckelicken Crebe / Stillestandt ende Cassatie van alle Acten van Hostiliteyt veraccordeert ende gesloten is / voor eenen

Forme van de Publicatie tot Antwerpen gheschiede.

tijdt ende termijn van 12. Jaeren / tuschen de Majesteit van den Coninck van Spaengien / etc. De Doozluchtichste Eert-Hertogen onse souverejne Princen ter eenre / ende de Staten Generael van de Vereenichde Nederlandtsche Provintien ter ander zijden / soo ter Zee / andere wateren / als te lande / in alle hunne Coninckrijcken / Landen ende Heerlijkheden ende voor alle hunne Onderlaten ende Inwoonders / van wat qualiteyt ende conditie sy sijn / de welcke geduerende de voorsz. Crebes sullen van nu voortaan moghen hanteren / blijven ende sejourneren in de Landen de eene van de andere / ende aldaer bypelick ende onbekommert hunnen koopmans-handel ende Commerce drijven / so wel ter Zee / andere wateren / als te Lande / en weder keren in 't ghebruik van hunne goederen / alles gelijk dat breeder verklaert is by de Artijkelen van den voorsz. Crebe. Ende men beveelt van weghen hunne Doozluchtichste Hoogheden aen allen en eenen pegelijken onder hunne onderdanicheyt en gehoorlaemheyt geseten / 't voorsz. Crebe onverbreeckelick 't onderhouden / sonder daer tegen yet te doen / op pene van gestraft te worden als Inbreekers van den Peys ende Tractaet sonder eenige gratie / gunste / verdrach / of dissimulatie.

Dese Publicatie gheschiede / was gheordonneert dat den Gouverneur van het Casteel alle Gheschut soude doen affschieten / dan alsoo sulckx niet terstont en gheschiede / is den Marquis Spinola, omtrent de Publicatie / met eenighe andere Heeren te Paerde wesende met een vollen ren met sijn seffen / naer 't Casteel ghereden siende waeromme sulckx niet gheschiede en was: belastende dat het vadelicken geschieden soude.

Doen heeft men terstont het schrikelijck ghedonder van alle de Canons ghehoozt / daer mede het Casteel romomme besettet was: waer op die van der Stadt ende alle de Oorlooch

Crinings schoten ende diechingen tot Antwerpen over den Crebes.

1609. looch schepen met hare metalen ende J-
feren stukken, lastigh gheantwoort heb-
ben.

Triumph
wieren tot
Antwerpen
over den
Creves.

Des avonds soo is wederomme alle
het hooggaende geschut los geschoten:
men lapde met de groote ende alle de an-
dere klokken weder eenighe pafen: de ses
gheswooren Schilden te weten den ou-
den Voet-boghe, den jonghen Voet-bo-
ghe, den ouden ende jonghen Handt-
boghen, de Cleveniers ende de Scher-
mers Gilden, die hebben peder vooz ha-
re Camers ende vergader-plaetsen seer
triumphant/konstig ende lustig gebiert/
met opgenomen artificiale vier-wer-
ken / Vier-pijlen ende viergheltiche.

Daer-en-boven soo hadden alle
de Capiteynen van de Vooghderij / al-
lomme in al haer wijcken last ende
andere ghegeven / dat een peder Bur-
gher des avonds vieren sonde / t welch
goedtwillich ende met groote brench-
de volbracht wierde / alsoo dat vooz
de menichten der Bechtonnen ende
andere vperen de Stadt scheen ghe-
heel in vper ende vande te staen.
De nabijpen / vzienden ende beken-
den hooden malkanderen ten reten / a-
ten ende vponken met den anderen op de
straten / Jonghen ende spronghen /
vponken ende Moncken / niet wetende
wat sp van brenchde doen ofte begin-
nen souden: ende dat voozwaer met
goede rederen / want sp hadden seer
langhen tijdt gheweest ende gheseten
al of sp beleget getweest hadden: daer
sp soo onberhoopt nu vooz den Creves
van verlost waren.

In de Geruierde Provintien is in
den Maeden Daghe op den 21 Aprilis
1610 / naet dat men eenighe repen
met Trompetten ende Schalmenen ge-
speelt hadde / van het Stadt-huyden
Creves af ghesen ende verkondight
met de volgende woorden:

Wilt alle
den ver-
ken in de
gen-
eerde
intien.

MEn laet een pughelijc-
ket weten / dat tot lof
ende ere van Godt den
Heere Almachtigh / wel-
stant ende ruste der Christenheyt/
ende sonderlinghe van de Vere-
nighde Nederlanden / ende den
gorden An-ghelerten der sel-
ber ghemaect ende beslooten is /
ten overstaen ende met advijs
van de Heeren Gefanten van de
Koningheit den Alder-Christe-
lijcksten / ende van Groot Bri-
tannien / Een goet / vast / ghe-

trouw / ende onverbreeckelijck
Bestandt / ende ophoudinge van
alle acten van Vpantichap / vooz
den tijdt van twaelf Jaren / tus-
schen de Majesteit van den Ko-
ninck van Spangien / etc. de
Doozuchtichste Princen Albert
ende Isabella Clara Eugenia/
Certs- Hertoghen van Oosten-
rijck / etc. Ende de Doozucht-
tighe Heeren / de Heeren Staten
Generael van de vereenichde
Nederlanden / ter anderer zijden/
soo ter Zee / ende andere Wate-
ren / als te Lande / in alle heure
Koningrijcken / Landt - schap-
pen / Landen ende Heerlijckheden/
ende vooz alle hunne Onderlaten
ende Inwoonderen / van wat
qualiteit ofte conditie die zijn /
sonder uytsonderinge van plaet-
sen ofte personen / En sullen de
selve onderlaten en Inwoonderen
voortan mogen komen ende blij-
ven in de Rijken / Vantschappen/
Steden en plaetsen van de ande-
re/en daer doen hare trafficque en
handelinghe in alle versekerheyt/
ter zee / op andere Wateren / en te
Lande/ook weder komen in t ge-
bruyck van hare goederen (niet
verbzeemt) alles gelijk vzeber ver-
klaert is by de Articulen van het
voorz. Bestant: En men beveelt
van wegen de voorsz. Heeren Sta-
ten Generael/allen en een pughelijc
die onder hare hooge mogentheyt
onverbanigheyt en gehoozsaem-
heyt zijn geseten / voorsz. Bestant
en allen den inhouden van dien/
onverbreeckelijck te onderhouden /
sonder daer tegens yet te doen/op-
pene van gestraft te worden/als o-
vertreders van vrede / ende de ge-
meene ruste/sonder enige genade/
fabent/verdrach ofte dissimulatie.
Aldus gearresteert ende beslooten
in den Dage den achtien den A-
prilis Anno 1609.

Daer dat de verkondighinghe van den
Creves daer na in alle de Steden ende
plaetsen van de Vereenichde Landen
geschiedt ende gedaen was / heefmen al-
omnie

Creven
van bliffchap
in de selve
Provintien

1609. omme groote blyghde ende blydschap bedreben met de kilcken te luyden / te luyden / te speelen / ende allerley blyghden - teykenen bewesen : de Ho. Mo. Heeren Staeten aenmerckende dat de upthomste deser saecken alleen toe-ghe-schreben behoorde te werden / de onuyt-spreeckeliche ghenade ende barmhertighejdt Godes / hebbende gheordonneert ende beslooten dat men al-omme in de Geunierde Probitien op den 6. Mey een generalen Bidt-ende Dank-dagh soude houden ende Celebreeren / 't welck by de Inwoonderen der selver Landen ghewillighliken nae gekomen is / Godt Almachtig van gantscher herten dankende : dat hy haer soodanighen ghenadighen ende onberwachten upthomste / nae soolanghen bloedighen Oozloghe berleent ende ghegheben hadde : Biddende dat hy haer in den selven stilstandt wilde bewaeren booz alle boozdere hinder ende schade.

Ende nae dien dat in de boozgaende Artikelen die op den Trebes gemaeckt zijn / naederhandt eenighe swarighejdt ende dupsterhejdt bebonden wierde / is daer nae by de Gecommitteerde van de Certz- Hertoghen ende de Hoogh- Mo-ghende Heeren Staeten die daer toe specialicken gecommitteert waeren / nae vele ende verschejden discoursen / boozslaghen ende debatten / ghemaekt dese volghende verklaringhe ende vermeerderinge / luydende van woort tot woort als volghet.

Inlejdung tot de naere bercklaringe van de Trebes.

DE Staten Generael van de Vereenig- de Nederlanden / Allen den ghenen die dese teghenwoozdighe sullen sien Saluyt : Woen te weten / dat ghesien hebbende de Poincten ende Artikelen die verdragen ende gheaccordeert zijn gheweest / op den sevendenden dagh deser Maendt Januarij 1610. alhier in den Haghe / tusschen de Gecommitteerde van de Wooyluchtigste Certz- Hertoghen van Oostenryck Albert ende Isabelle Clare Eugenia, ende de onse / upt kracht van de Procuratien respectivelijck aen de selve Gecommitteerde ghegheven / noopende eenighe swarigheden / ende twyfelachtigheden / die upt et Tractaet van Bestandt op den 9. Aprilis 1609. binnen de Stadt van Antwerpen tusschen de Hoogh-gemelte Certz- Hertoghen ende ons gheslooten ter zenne / ende ter andere zijden / oock by de respectie Officieren ende Onderlaeten waeren booz-ghestelt / ende in bedencken ghenomen / op de vermeerderinge ende naerdere verklaringhe van dien te letten / van welke Poincten ende Artikelen / het in- houden hier nae volghet van woort te woort. Alsoo upt het Tractaet van Bestandt op den 9. Aprilis in den jaere 1609 in de Stadt van Antwerpen / tusschen de Gecommitteerde van de Heeren Certz- Hertoghen van

Oostenryck / &c. Ende de Staten Generael van de Vereenighe Nederlanden gemaeckt / eenige swarigheden / ende twyfelachtigheden ter zenne ende ter andere zijden / oock by den respectie Officieren ende Onderlaeten waeren booz-ghestelt / ende in bedencken genomen / op de vermeerderinge ende naerdere verklaringe van dien te letten / en eyndelijck goet gebonden was / deur de Gecommitteerde van beyden zijden by naerdere handelinghe daer op te accordeeren ende verdragen / nae dat by den selven Gecommitteerde daer op vele vergaderingen ende t'samen-spreekingen zijn gehouden gheweest. Soo waren op hupden den 7. Januarij in den jaere 1610. in den Haghe in Hollandt vergadert de Heeren Balthasar de Robiano, Tresourier generael van de Domeynen / ende Financien van de boozsz. Heeren Certz- Hertoghen / Meer Louys Verreycken Ridder / Meer van Hamme / Raet van Oozloghe / Audientier / ende eerste Secretarius van haere Hoogheden / ende Johan Baptista Maes, Raet ende Advocaet Fiscael van den Raedt van Zabant van weghen Hoogh-ghebachte Heeren Certz- Hertoghen : Joncker Hendrick van Brienon d'Alste / Heere van Sinderen / Meer Johan van Oldenbarnevelt Ridder / Meer van den Tempel / Rodenrys / &c. Advocaet ende Bewaerder van 't groot Zegel / Chartren ende Registeren van Hollandt ende West- vrieslandt / Heere Jaques van Maldere Ridder / Heere van Wepes / &c. eerste ende representeerende den Adel in de Staeten ende Raedt der Ghaeffelichejdt van Zeelandt / Joncker Justus van Rijnseburgh Heere van Rijnseburgh / eerste Bozge- meester der Stadt Utrecht / Tinco van Oennama Gietman ober Schooterlandt / Joncker Ernst van Iffersum Oost van de Twente / ende Joncker Abel Coenders van Helpen, Oubeligh tot Faen ende Cantes / van weghen de Hoogh-gemelte Heeren Staten Generael / de welke volghende haere respectie Procuratien ende Commissien / verdragen ende gheaccordeert zijn op de Poincten ende Artikelen hier nae volghende.

I.

I Nden eersten, dat de Inwoonderen, ende In-ghesetenen van de Vereenighe Nederlanden, komende in de Landen ende Provincien van de onderdanighejdt van de Heeren Eerrz- Hertoghen, hen reguleerende volgende het voorschreven Tractaet, aldaer sullen hebben ende ghenieten ghelijcke vryheydt als de Onderlaeten van den Koningh van Groot-Brittannien, tot welcken eynde de Artikelen daer van disponeerende aen allen Regeerders, Magistraten ende Officiers in de respectie Provincien, by haere Hoogheden ghesonden sullen worden, met bevelen daer nae te reguleeren, ende sullen de voorschreven Inwoonderen, ende In-ghesetene der Vereenighe Nederlanden, al-omme onder het ghebiedt van haere Hoogheden hen moghen doen dienen by sulcke, Advocaten, Procureurs, Notarissen, Solliciteurs ende Executeurs, als hun

Maerke verbaert van de Artikelen van den Trebes.

1609. hongeret duncken sal, die oock daer tot (des noodt ende versocht zijnde) by den Ordinaris Rechters gelaft sullen worden.

II.

Dat by hare Hoogheden met den eersten versien sal worden, dat bequame eerlijke plaetsen geordonneert worden, tot begravinge der lichamen vanden genen die vande zijde der Heeren Staten, onder het ghebiet van hare Hoogheden komen te overlijden.

III.

De Heeren Eerts-Hertogen en de Staten, en sullen buyten hare respectieve limiten van de passerende goederen, noch te Water, noch te Lande, gheen inkomende, uytgaende, ofte andere lasten ontfanghen.

IV.

De Onderstaten vande Heeren Eerts-Hertoghen ende Staten, sullen reciproquelyk inde landen de eene vanden anderen genieten baren ouden vrydom inde Tol rechten, daer van zy luyden voor den Oorloghein vredelike possessie zijn gheweest.

V.

De frequentatie, conversatie, ende Commercien tusschen de respectieve Onderstaten en sal niet moghen belet, ende alle ghedaene beletselen sullen afgedaen worden.

VI.

Alle goederen ende Rechten die volgende het Tractaet reciproquelyk den ouden Proprietarissen, haren erven, ofte actien vanden selven hebbende, sijn gherestitueert, ofte noch moeten worden gherestitueert, sullen by den selven Proprietarissen moghen verkocht worden, sonder dat van noode sal wesen daer toe particulier consent te verwerven, niet teghenstaende het derthiende Artikel des voorschreven Tractaet anders vermeldt, uyt ghesondert den eyghendom van de Renten, die van weghen den Fisquen in plaetse vande verkochte goederen sullen worden bekend, midtsgaders de renten ofte actien staende tot laste vande Fisque respectieve.

VII.

Alle verfweghen goederen, ende Rechten, Meublen, Immeublen, Renten, Actien, Schulden, Crediten ende anderen die niet by den Fisquen met goede kennisse en zijn ghelaiseert voor den neghende Aprilis des laers 1609, sullen den Proprietarissen haren erven, ofte den ghenen die Actien vanden selven hebben, met alle vruchten, renten, o. komsten, ende profijten in vrye dispositie volghen; oock en sullen die verfwijghers noch haren erven by den respectivi Fisquen, ter oorsaecke van dien niet moghen ghemolesteert worden, maer de Proprietarissen, hare erven ofte die hare Actie hebben, sullen jehghens een yeghelijk des aengaende recht hebben, als voor haer eyghen goet.

VIII.

De Boomen af-gheshouwen na den laesten Januarij des laers 1609, ende die rendaghe van het besluyt des Tractaets noch op den grondt laghen, oock die verkocht zijnde ten voorschreven dage noch ongheshouwen waren. Sullen den Proprietarissen volghen, niet teghenstaende die ghedane verkoopinge ende sonder dat sy-luyden ghehouden sullen wesen eenigen prijs te betalen.

IX.

De vruchten, huyren, pachten ende inkomen van de Heerlijckheden, Landen, Thienden, Visscherijen, Huyfen, Renten ende andere opkomsten vande goederen die volghende het Tractaet sijn gherestitueert, ofte moeten gherestitueert worden, verschenen na den 9 Aprilis 1609, sullen voor het gheheele jaer den Proprietarissen, haren erven ofte Actie van den selven hebbende, volghen.

X.

Vande verkochte goederen, af-gheloste renten, ofte capitalen, by oft aende Fisquen Respectieve, sullen brieven verleden worden aende Proprietarissen haren erven, ofte haere actie hebbende, die hun dienen sullen voor bewijs declaratoir in conformite van het Tractaet met Assignatie vande jaerlijcsche betalinghe op een Rentmeester inde Provincien daer die verkocht oft gheloft zijn, die daer innesal worden ghedenomineert, ende sal den prijs gerekent worden nae de eerste verkoopinge publiquelyk, oft andersins na behooren gedaen, het eerste jaer Renten daer van sal verschijnen ende betaelt worden den 9 Aprilis anno 1610.

XI.

De ghemaecte huyren vande Geconfisqueerde, ofte gheannoteerde goederen (niet teghenstaende die voor vele jaren zijn ghemaect, sullen met het jaer 1609 geëxpireert wesen, na't ghebruyck vande plaetsen respectieve daer die goederen gelegen zijn, ende sullen die huyren na den 9 Aprilis verschenen (als hier vooren verhaelt is) aenden Proprietarissen betaelt worden. Dies is geaccordeert dat indien den Bruycker vande goederen voor de vruchten van den toekomenden Oegst eenighe kosten aen de selve goederen gedaen heeft, dat die selve kosten na costuyme ofte tot discretie vanden Gerechten vande plaetse daer die goederen gelegen zijn, sullen werden by den Proprietaris betaelt, aen den Bruycker.

XII.

De verkoopingen vande geconfisqueerde ofte geannoteerde goederen gedaen tzedert het besluyt des voorschreven Tractaets, worden gehouden nul, ende van ghelijcken die te voren gedaen zijn teghens de verdraghen ofte accoorden met eenige Steden in 't particulier ghemaect.

XIII.

Voor die goederen tot Fortificatien, publique werken, ofte Gods-huylen geapliceert,

D n

sal

1609. sal den Eygenaer satisfactie gedaen worden, volgende het 19 Artijckel des Tractaets.

XIV.

De huysen van particulieren die geresitueert zijn, ofte geresitueert moeten worden, volgende den Tractate, en sullen reciproque-lijck met Garnisoenen oft andersins, niet anders oft vorder belaft worden, dan die van de andere Onderfaten van gelijke gelegentheit.

XV.

Indien de ontruyminghe der goederen ende rechten die behooren gheresitueert te worden, tot eenighe plaetsen wort ghedificultueert, den Rechter van de selve plaetsen sal dadelijck de restitutie doen effectueren, ende daer inne ghebruycken den kortsten wegh, sonder dat onder pretext van onbetaelde capitatie ofte andersints jehens den inhouden van het derthienden Artijckel des Tractaets de restitutie van dien sal moghen gediffereert worden.

XVI.

Daer kennelijck bevonden wordt, dat alle goederen van yemandt van de eene ofte andere zijde gheconfisqueert ofte gheannoteert zijn gheweest, soo dat den selven ghene middeelen en heeft behouden, daer uyt hy de Renten ofte interesten van sijne schulden vervallen, gheduyrende de confiscatie ofte annotatie heeft konnen betalen, die selve en sal niet alleen van de reele lasten, ende Renten volgende het Tractaet, maer oock van de generale ende personele belastinghen van de Renten ende intrekten in de voorz. tijdt verschenen, ghevrijdt wesen.

XVII.

Onder exheredatien in haet van den Oorloghe ghedaen, worden verstaen begrepen te zijn die exheredatien gheschiet omme eenige saecken daer uyt de Oorloge is gelsproten, ende die daer van dependeren.

XVIII.

Niemandt en sal ter eenre ofte ter andere zijden, directelick ofte indirectelick in 't veranderen van sijne woonplaets belet worden, midts betalende de Rechten daer toe staende, ende alle belietelen t' sedert het Tractaet ghedaen, sullen dadelick worden afghedaen.

XIX.

Onder de restitutie van de goederen ende rechten by den Tractate gheaccordeert, werden oock verstaen begrepen te zijn, de goederen ende rechten gheleghen in de Graefschappen van Bourgondien ende Charlois, Ende 't ghene volgende de Tractate ende dese handelinghe noch niet en is gheresitueert, sal aen den Proprietarisen, haeren erven, ofte actie van den selven hebbende, van beyden zijden alomme metten eersten ter goeder trouwen geresitueert worden.

XX.

Belovende de Heeren Eerts-Hertogen ende de Staten allen ende een yeghelicke van de

voorz. poincten ter goeder trouwen te voldoen, doen voldoen ende achtervolgen, onder de verbanden in 't voorz. principael Tractaet ghestelt, ende in alle manieren oft dese daer inne verhaelt stonden.

XXI.

Is laetstelick verdragen ende gheaccordeert, dat alle ende een yeghelick van de Poincten ende Articulen des voorz. Tractaets van den 9 Aprilis laetst - loden, daer van in desen gheene expresse veranderinghe oft naerder verklaringhe en is ghedaen, blijven voor een yegelick in haer gheheel ongeprejudiceert ende onverkort, sonder dat tot yemants voordeel nochte naedeel directelick oft indirectelick sal strecken oft eenighins beduydt moghen worden, 't ghene in dese handelinghe by monde ofte gheschreft van de eene ofte andere sijde, is gheproponeert ofte gheallegeert gheweest. Maer sullen so wel de Heeren Eerts-Hertoghen, Staten ghenerael ende particulier, als oock alle Princen, Graven, Baender-Heeren, Steyden, Collegien, Heeren, Edelen, Burgheren, ende anders Inwoonderen der respectieve Landen, van wat qualiteyt staet ofte conditie die zijn, blijven in haer Recht naer inhoudt van 't selve Tractaet ende sullen hooght ende hoogh ghedachte Heeren Eerts-Hertoghen ende Staten binaen een Maendt oerst komende dese handelinghe aggreeren ende daer van den anderen overleveren; haere brieven van Aggreecatie in behoortlike forme.

Adus geaccordeert ende besloten inden Haghe in Hollandt, ten dage, Maende ende laere voorz. Ende ten Oorconde is desen byde signatuere der voorschreven respectieve Gecommitteerden bevesticht, is ghesteekent: B. de Robiano, Verreycken, I. B. Matius. Hen. van Brinen d' Alste. Iohan van Oldenbarnovek. I. de Maldere. Justus van Rijfenburgh. T. V. Oennama. Ernst van Iettersum. Ab Coenders. Wy nae rijpe deliberatie de selve Poincten ende Articulen hebben aengenomen, geapprobeert, gheconfirmeert ende geratificeert, Nemen aan, Approbeeren, Confirmeeren ende Ratificeren by desen: Belovende ter goeder trouwen die punctuelick te onderhouden, ende doen onderhouden, als oft wy die selfs hadden gehandelt, ghevraecht, ende beloofd, sonder inmermeer yers daer toghen te doen, ofte ghedooghen ghedaen te worden, in eeniger manieren, directelick ofte indirectelick, verbindende daer voren onse ende onser naecomelinghen goederen. Des t' oirconden hebben wy dese toghenwoordige met onsen grooten Zegel doen Zegelen, Paraphreren, ende by onsen Greffier doen teckenemen, in onse vergaderinghe in den Haghe, op den 29 dagh van Iannario in 't jaer 1610. was Gheparaphreert I. Magnus Vt.

Onderstont, Ter Ordinantie vande Hoogh ghemelte Moghende Heeren Staten Generael ghesteekent C. Aerßen.

1609

1610. Tot een besluit van het Jarigh bestant sullen wy hier by boeghen / de Zieken van aggregatie ende Ratificatie / die den Coninck van Spaengnien / volgende het selve Accoozt moest binnen eenige weeken / inder bester sojme doen depescheren / tepchenen ende in handen bende booznoemde Heeren Staten overleveren : die upt de Spaensche overgeset zijnde / van den volgenden inhoudt was :

Ratificatie
vanden
bes by den
Coninck van
Spaengnien.

Sijne Majesteit gesien hebbende 't inhouden van dit gheschifte van 't Bestant ende Capitularie, twelck hem is gesonden by sijn seer lieve ende Beminde Broeder de Doorluchtichste Eerts-Hartogen Albert ende Isabella Clara Eugenia, op het Bestant geaccordeert inden Name van sijne Majesteit door sijn volle macht, ende die van haere Hoogheden voor haer selven, metten State Generael vande Vereenichde Provintien der Nederlanden, hebbende 't selve wel ende rijpelicken geconfidereert, verklart dat hy prijst approbeert, confirmeert ende ratificeert 't voorsz. Bestant, voor soo vele de saecke hem mach raecken : Ende beveelt datmen 't beware ende onderhoude van sijnent weghen gheheelicken het inhouden van 't voorsz. geschrift ende Capitularie, voor den geheelen tijdt dat 't voorsz. Bestant sal duyren : ende also Certificeert hy 't selve. Ende verhopende dat geduyrende 't voorsz. Bestant : De voorsz. Staten der Vereenichde Provintien, sullen doen goet tractement aende Catholijcken residerende onder henluyden. Belooft ende in Coninglicke geloof ende woorden, 't selve 't onderhouden ende volbrengen punctuelick ende niet te doen daer tegens. In ghetuygenisse van welckesijne Majesteit heeft gheteykent de tegenwoordige, ende die doen Segelen met sijnen Segel, in Segovia den sevenden Julij 1609.

Ende was geteykent/

Yo el Rey:

Ende een wepnigh lager/

By ordonnantie vanden Coning onsen Heere.

Ende was geteykent Andreas de Prada, met een op-ghedruchten Zegel van sijn Majesteit in rooden wasse.

Graef Hendrick van Nassau met den Vorst Christian van Anhalt, slaen eenige Walen omtrent Reckum.

1610. Den Doorluchtighen Prince Frederick Henderick, Broeder vanden Prince Mauritz van Nassau, met ten Dorst Christian van Anhalt, van Nijmegen naer Dussel dorp repende : hebben sy onderwegen sechtere abbertentien ontfanghen / hoe dat op een Dorp ontrent Maestricht / gelogeert waren 4 Compaignien Sijpseren ende een Vaendel Doethnechten /

meest Walen / van 't Leger van Leopoldus Eerts hart och van Oostenrik, Bisschop van Presburch, Straesburch ende Passau Broeder van den Eerts-Hartogh van Gratz, etc. Wepde dese broome ende kloerke krijgs-helden sulcx verstaende / sijn terstont met een begeerte ontfeken geweest / omme die soo het mogelijcken waer / metter haest ende onversien te overballen / de Broeck op te nestelen (soo men seyt) ende te slaen. Sy hebben dien volgende terstont upt alle de omleggende plaetsen vele wagenen ontboden ende doen versamelen / die sy altsamen / met soldaten ende andere behoeften geladen hebben / ende sijn also in alder haest naer de booznoemde Soldaten gheteyt ende veretrocken / 't welck so bedachtelicken geschiede dat sy sulcx niet getwaer gewoorden sijn. Sy hebben die op den 1. May 1610 onversiens overballen : ende vele doot geslagen / doch verre den meesten deel / immers wel tot 500 toe / bluchten in het klooster te Reckum, na by Maestricht ghelegen / daer sy haer ter weere stelden / hopende dat sy haest ontfet krijgen souden : maer de Dorst van Anhalt ende Graef Hendrick vielen haer soo mannelijck ende soo dapperlijck aen / dat sy niet lange en konden tegenweere bieden : Geduyrende dit gevecht / heeft den Dorst van Anhalt het klooster aen Bryant doen steken / so dat haerder vele sijn Bryant ende doot geslagen / eenige ghevangen / wepnige levendigh onthomen. Daer waren noch eenige klepne troupe van Leopoldi krijgs-knechten die haer hier en daer in het velt hielden / welcke oock meestendeels van de Anhaltische sijn aengerant / gheslaghen ofte veretroopt.

Graef Hendrick
driek slaet eenige
Walen.

Den Prince Fr. Hendrick, de Walen aldus verrast ende geslaghen hebbende / is sy met den sijne wederomme naer dese Landen ghekeert / ende yder is in sijn Garnisoen veretrocken.

Verhael vanden Tocht ghedaen by sijn Excellentie in het Landt van Gulich, inden jaere 1610, midtgaders de Belegeringhe ende Overwinninge der Stadt ende 't Kasteel Gulich.

Gekomen wesende tot de Belegeringe van de stercke Stadt Gulich, so en sal het niet blypen propooste wesen eer wy die beginnen eerselijcken te verhalen / dooz wat reden de Ho. Mo. Heeren Staten Generael / betweecht gewoorden sijn

W b 2

sijn

1610. **Sijn Princelijcke Excellentie** met fooda-
nighen Leegher naer Gulich te seynen /
omme het selve te beleegheren ende te
winnen.

Gulich
naer den
keijzer in-
genomen.

Den Gouverneur ende Amptman
van Gulich, Johan van Ruyschenburgh,
secretee intelligentie met den keijzer en
de **Certz-Hertoghe Leopoldo** hebbende /
is heymelijck int de vergaderinghe der
Landt-Stenden gescheppen / ende heeft
de Stadt ende 't Casteel Gulich in-geno-
men ende in-gehouden / hoor den keij-
zer / sich stellende teghen de Vereenighde
Dojsten ende Landt-Stenden. De
Stadt is gelegen op de riviere de Roere /
die te Roermonde in de Maase loopt / het
is een proper Stedeken / vier mijlen van
Aken, seiven van Maestricht, ende ses
van Colen ghelegghen / ende heeft een
schoon Casteel / gheacht soo sterck te
wesen als eenigh Casteel in gantsch Ne-
derlandt.

De Dojsten
by den keij-
zer in den
aan gesit.

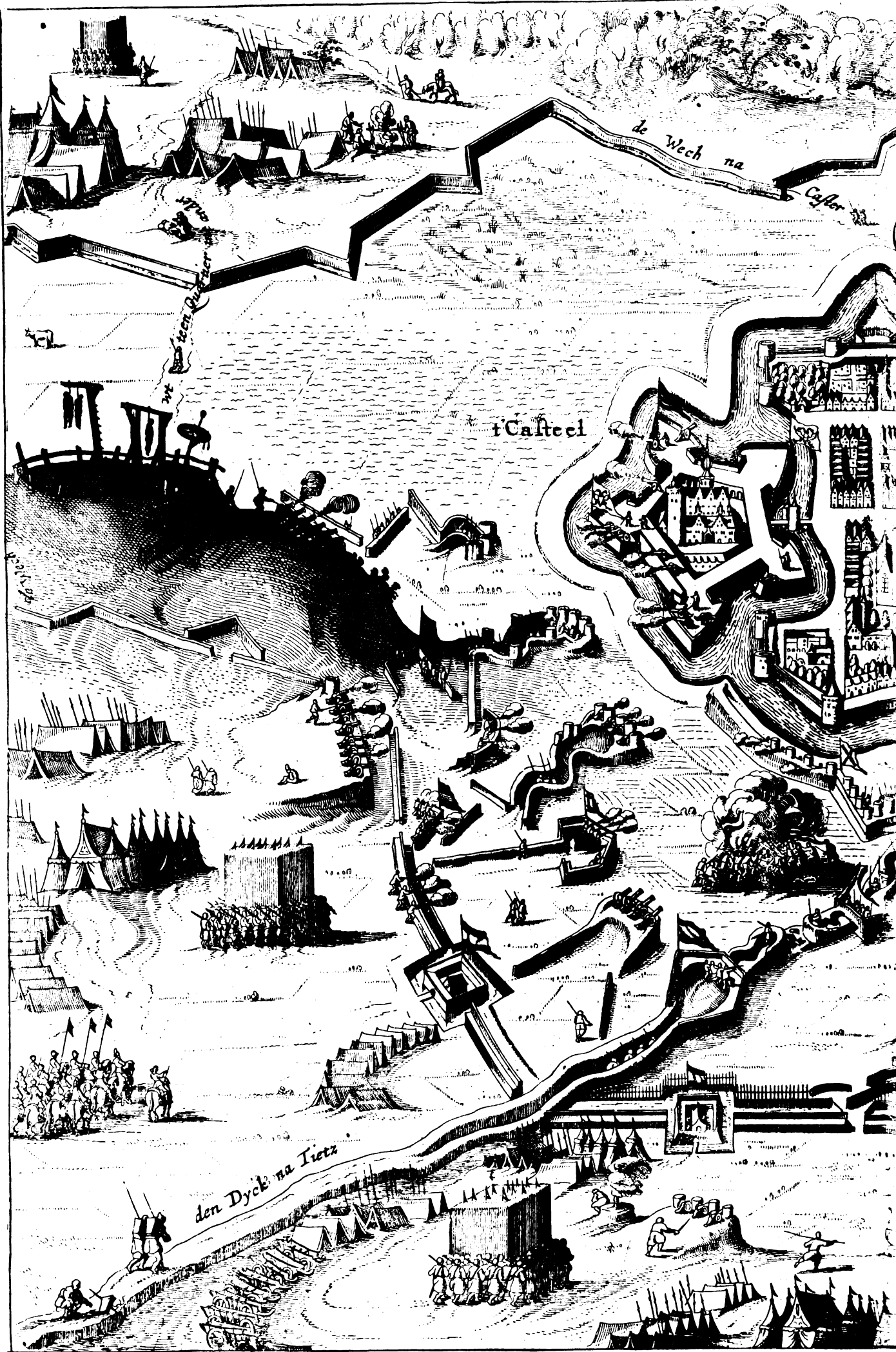
De Dojsten van Brandenburg ende
Nienburgh stende / dat men haer socht
te turbeeren in haer recht / ende al-be-
reptes in-ghenoomene possessie / heb-
ben verheffen malen haere Ghesan-
ten aen sijne keijzerlijcke Majesteit ge-
sonden / om hem te informereen van de
gherechtighejdt haer saechen / te ghe-
lijcke sijne keijzerlijcke Majesteit bid-
dende / haer te willen laten in de vzerd-
same besittinghe haerer Erf-Landen.
Doch desen on-aenghesien / heeft de
keijzer een derde Mandaat te Ceulen
laeten aenlaen / van date den elfden
Novemberis Anno 1609. in de Acht
doende de Dojsten Brandenburg ende
Nieuwburgh, ende met haer acht-en-
veertigh Personen van qualite / soo
Edel-lieden / als andere. De Dojsten
hebben ten derden male haer ende haer
Ondersaten onschuldt aen den keij-
zer ghescheyden ende over-ghesonden /
appelleerende à Cesare male informato,
ad melius informandum, & à Commissa-
rio ad committentem, ende te ghelijcke
haer recht stellende ende haer beroepen-
de op alle de Cheur-Dojsten / Princen /
ende Stenden des Rijchs. Maer als
de Dojsten saghen ende behonden / dat
al haer remonstrereen / scheyden ende
besenden te verghoefts was / de **Certz-
Hertoghe** sich alle daghe / op den name
des keijzers / meer ende meer verster-
kende / hebben sy noodtsaekelijck ghe-
acht / gheweldt met gheweldt te weder-
staen : Tot welken eynde Dojst Chri-
stiaen van Anhalt af-ghebeerdicht aen
de Coninghen van **Prancrich** ende
Groot-Brittagnien / aen de protestee-
rende **Duytsche Dojsten** / als oock aen

de **Edele Hoogh-Adoghende Herren**
Staeten der Vereenighde Nederlanden
om hulpe ende bystandt van volck en
ghelt / die haer de selfde promptelijck
belooft ende toe-gheseydt hebben.

De Coningh van **Prancrich** was
seer besigh ende neerstigh in het beboz-
deren van de saecke der Dojsten / ende
maechte groote ghereedschap ter Oor-
loghe / sy was ghereesolveert in op-
ghener Persoon sich op desen tocht te
begheben / ende soo voort in Neder-
landt te koomen. Maer wel magh
men segghen : Homo proponit, Deus
disponit : De Mensch neemt hem was
voor, maer het staet in de handt des
Heeren hoe het uytgaen sal. Den xiiij
Mey Anno 1610. is desen tresselje-
ken ende strijdbaren Coningh ver-
mooydt binnen Parijs, sittende in sijn
keijzer-waghen / met twee stee-
ken die de Moordenaer hem gheghe-
ven heeft onder de kraghe / soo diepe
penetreeende / dat den punt van het
Mes des Coninghs herte so ghequert
heeft / dat hy ter naemder noot te
wendigh op sijn kups Louvre is kon-
nen ghebrachte worden / alwaer hy be-
telijck den gheest ghegheben heeft / tot
groote beboeffenisse sijnor Ondersa-
ten / sijnor Vrienden ende Bondt-ghenooten.
Doch ebenwel iser nae veel
deliberation / by den jonghen Coningh
Louis de XIII. by de Coninginne-Re-
gente / ende by de Princen / ghecon-
senteert / dat den tocht by den oberle-
denen Coningh verordeneert tot dienst
der Dojsten van Brandenburg ende
Nieuwburgh / sijnen voortgangh nee-
men soude. By haere voorighe reso-
lutie zijn oock ghebleven de Coningh
van **Groot-Brittagnien** / de Ghe-
confedereerde Dojsten van **Duytsch-
landt** ende de **Edele Hoogh-Adoghen-
de Herren Staeten der Vereenighde
Nederlanden**. De Dojst van Anhalt,
een seer kloech / strijdbaar / wijs /
ende voorsichtigh Prince / was by de
geconfedereerde Princen ende Dojsten
verhooren ende ghesit tot **Weldt**.
Overste des Leeghers / om de Stadt
ende 't Casteel Gulich te gaen beleege-
ren / ende Joncker Johan van Dorch,
Petere vander Horst ende Pesh, was
Commissaris Generael van 't gantsche
Leger. Doch sijne Dojstelijcke Oor-
lichtighejdt heeft sijne Princelijcke
Excellentie **Graef Maurits van Nassau**
versocht ende ghebeden / dat het hem
woude ghelieven tot beboozderinghe
dezer goede ende billijcke saecke / in
opghener persoon met het **Nederlandsche**

De van den
Koning van
Prancrich
beseyt
worden.

Den Dojst
van Anhalt
Generael
van het Lee-
ger.

1609. sche secours dertwaerts te komen / om desen Crigh / nae sijn wijs ende kloech verstandt / te helpen beleiden : Daer toe of wel de Heeren Staten in het eerste niet seer ghenepght en waeren / nochtans siende dat sijn Princelijche Excellentie seer begheerigh was de Doosten ende haere goede saethe te helpen maintaineren / sijn sp ten laetste te breezen gheweest / dat sijne Excellentie den Doosten desu tocht te gheballen doen soude / die op alles opdere ghestelt hebbende / met de Enghelesche / Fransche / Schotsche / ende Neder-landtsche troupen upt Nederlandt nae Gulich ghemarcheert is / ende hy is den xxv. Julij met de selfe omtrent Nuys ghekoomen / sterck zijnde honderdt en dertigh Daendelen Doet-holchs / ober de twee duysende Ruytteren / veel grof geschut / ende wel duysende Waeghens / Als de Duytsche Doosten te Nuys by sijn Excellentie ghekoomen waren / heeft hy al die volck in batalie ende in schoone slaghe ordene ghebracht / tot groote verwonderinghe der Doosten / ende aller Menschen die het ghesien ende aenschouwen hebben. Des middaeghs heeft sijn Excellentie binnen Dusseldorp met de Doosten maeltijde ghehouden. Des hy des nae-middaeghs in het Leger quam / was hy in groot perichel sijnes levens / doo dien dat eenighe Waeghens niet tsestigh tomen bussepoeder ghelaeden / aen brandt raecten / daer hy niet wijt van en was / daer werden met den slaghe doot gheslaghen veerich Soldaten / ende veel ghequetst. Doch Godt de Heere / die hy ghelooft moet zyn / heeft sijn Princelijche Excellentie vooz sebaede betraet / om den Landen noch meerdere diensten te doen.

Den xix. Julij is sijn Excellentie niet sijn Legher vooz Gulich ghekoomen / sich voeghende by het Legher der Doosten van Brandenburgh ende Nieuburgh, doch elck sijn Quartier appart hebben. Stracks heeft sijn Excellentie ordene ghestelt om te appocheren / ende op het maerken van batterijen / sonder aen te sien ofte te breezen het ghedweligh ende menighvuldigh schieten upt het Casteel. Inghewille dat de Marquis Spinola / als van weghen den Keyser / hadde willen ergheens eenen inhaal doen / om sijn Excellentie te dwetteren ofte van Gulich af te trecken : Soo sijn goet ghebonden / dat sijn Ghenaede Graef Wilhelm van Nassau / met eenighe Daendelen Doet-holck aen Schencken-Schans soude blijven ligghen / om te daen wat de noot ende

ghelegenthepdt vereyschen souden. 1609. Binnen der Stadt ende Casteel was Gouverneur Iohan van Ruyssenborgh, Heere van Rhafel, Amptman van Gulich / ende Colonel van een Regiment Duytsche Soldaten / die sijn uiterste behoort ghedaen heeft / om de Stadt ende t Casteel te verweeren / ende te bewaeren vooz den Keyser. Den tweeden Augusti heeft sijn Excellentie met hier halve Cartoutwen een proebe ghedaen wat hy met schieten soude konnen uptrichten : Daer nae eenighe volen behoudende / dat de muren des Casteels soo hardt waeren / dat hy weynigh ofte niet met schieten / konde uptrichten / heeft hy opgehouden. De Hertoghe van Brandenburg / die met hier-en-veertigh Daendelen Doet-holchs / ende acht Cornetten Heerden aen d ander zijde van de Stadt lach / heeft op den vierden Augusti oock een proebe met acht stucken Gheschuts ghedaen / maer hy heeft oock bevonden / dat het te hergheest was / daer om liet hy het schieten oock bijben : Ende daer is goet ghebonden / datmen niet de appocheren soo seer spoeden souden alst moghelijch waere / om aen het minieren te moghen komen. In het appocheren sijn soo bijstigh gheweest / dat de belegheraers den vijften Augusti soo nae onder de Stadt gheraecten / dat sy ende de belegerde malkanderen met Musquetten konden begroeten ende afrepen. Die van binnen siende datmen haere halve maene seer was naderende / hebben sy de selfe ghemineert ende springhen laeten / dach te breegh / also dat sy maer eenen Man daer mede beschadicht en hebben / ende sy verloorender neghen Man mede. De belegheraers hebben korts daer nae dese halve maene betruetert ende inghenoomen / ende zyn daer mede in de Stadts-grachten ghekoomen. De Baron Peter van Sideniski, Wacht-meester van het gheheele Legher / ende Gouverneur van de Grabe / een kloech / wijs / ruytteren / arbeidsaem Man / die de Nederlanden langhe tijdt seer trouwelijch ghediend hadde / rijdende van het ene Quartier nae het andere / is met een grof Gheschut het been afgheshooten daer aen hy gestorven is / seer beklaeght van sijn Excellentie ende vader Man : met dese selfe stiente wordt ghetrossen het Peerdt daer de Doost van Anhalt op sat / d welck onder hem doot bleef / maer hy selfs onbeschadicht. Den

Sijn Excellente trecht met sijn Legher op.

Ende komt daer mede vooz Gulich.

Sideniski doot geschoten.

1610. XIIP. Augusti hebben der Staten soldaten den belegherden noch een halve mane afgenomen / upt de welcke de belegherde met schieten in het Legher veel schade gedaen hadden: Doch sy hebben de selve stracks wederom verlaten / verbindende dat sy ondergraben ende ondermineert was / waer strack daer nae los vrekende / en heeft sy geen quaet ghedaen: Des nachts te elf upzen hebben de belegeraers dese Schanse / geen teghen weere bindende / wederom inghenomen ende ingehouden. Terwyle sijn Excellentie ende de Voosten vast besich waren om Gulich te benouwen ende te bedwingen / zyn op den 20. Augusti de Fransche troupen in het Legher aenghekomen / onder het beleydt vanden Marechal de la Chastre: Het hadde den name dat sy thien-dup-sent Mannen te voet sterck waren / ende thien oft twaelf hondert Ruyteren / by sich hebbende vier Metalen Velstucken / met de welcke hy de belegherde / soo haest als hy in sijn Quartier aende Hoer ghekomen was / begroet heeft. Den twee-en-twintighsten Augusti hebben de belegherde dapper gheschooten / om te beletten het voortbrengen der Baldergen / doch al te verghaef. Den drie-en-twintighsten Augusti hebben die van bukten wel met twee dup-sent Mannen in de appothen ghearbeidt / op de welcke die van der Stadt twee uphallen deden / met schade van beyde zyden: Ende lijck zyn de Voosten ende sijn Excellentie met herschepene Baldergen in de Stadt-grachten ghekomen / waer op die van binnen met halve Cartouffers ende byer-werck dapperlijck wierpen / ende groot ghewelt deden / maer te verghaef. / men quam haer al naeder ende naeder / oock eyndelijck in hare muren / doch met groote maeyte / alsoo sy van harde kesselingen als in een ghegoten waren. Daer waren oock batterijen veerdich / om met ses-en-dertigh stucken Geschuts van heel nae by de Stadt ende het Gasteel te beschieten.

De Fransche
Troupen
komen voer
Gulich.

Die van
Gulich ver-
soeken haer
appointe-
ment.

Die van binnen haer in desen staet bindende / ende sieide datter geen ontfet hoer handen en was / sijn ghenootsaecte gheweest. appoinctemendt te versotcken / d'welck (ten aensien van den Koninck van Brancryck) inde Certe van den Marechal de la Chastre ghemaect is / op dese Articulen: Dat die van Gulich souden behouden in haer gheheel de Roomsche Catholijcke Religie. Dat de Gouverneur niet alle het Krijghs volck onbescha-

1610. dicht souden uptrecken / met hare wapenen / Perden / en baggagie / met slaende Trommels / vliegghende Waendels / brandende lonten / ende hoegels in den mondt. Dat oock alle de Viananen ende Officiieren Leopoldi, ende wie het belieft / souden moghen vertrecken. Dat de Magistraet ende Burgheren hare Privileghien souden behouden. Alle ghehanghens in der Stadt ende Kasteel los te laten sonder randsoen / mits betalende de verterde kosten. Indien de Gouverneur binnen drie maanden den eedt van ghetrowigheyt den Voosten quame doen / so soude hy herstelt worden in het ghebyrck van alle zijne goederen. In dit verdoach was mede begrepen het Slot Bredebend. Op dese conditien is den tweeden Septembrijs 1610 Gulich ende Bredebend overghelevert in handen van de Voosten. Opt Gulich zyn ghetrocken ontrent seshien hondert Mannen / ende upt Bredebend hondert en tachtentich. Binnen Gulich zyn ghehouden veertigh Cannen polvers / ende drie en twintigh soo groote / als klepne metalen stucken Geschuts. Soo haest als Gulich verobert was / zyn de Francospen vertrocken / haren last ende commissie niet wijder streckende. Die vertrocken zijnde / isser ordre ghegheben de loop-graben te slechten / ende den Obersten Schoonborgh is by provisie Gouverneur daer binnen ghestelt. Dit alles gheschiedt zijnde / heeft sijn Excellentie amunitie ende het geschut r'schepe laten brengen / ende is nae beneden gherepft / by alle de Wereldt groote eere ende Roem behaelt hebbende / dat hy in weynigh daghen meer als een maent / sulck een stercke bestinghe vermaect hadde.

Die haer ook
de Voosten
overgheben.

Acht Nederlantsche Oost-Indië: vaerders slaen ontrent de Soute Eylanden, derthien Spaensche soo Galioenen als andere Schepen.

1612. In den Jaere seshien hondert ende twaelf / soo hebben de Brwindt-hebbers van de Oost-Indische Compagnie toe gherust acht schoone / stercke wel ghemonteerde Schepen: die sy rijckelijcken ghesladen wesen naer Oost-Indien ghesonden hebben. Als dese Schepen ontrent de Soute Eylanden ghekomen waren / hebben sy veel Seplen in't ghe-

1609. ghesichte gekregen / die haer hooge op deden : Dat nader komende / hebben zy vernomen dat het Spaensche Schepen waren. De Nederlanders hielden haeren eersten Cours / sonder dat sp de Spaensche upt den wegh getweken zijn / om geen repcken van verslagenheyt te geben / oock en seiden zy niet recht aen op de Spaensche Schepen / om de selfse niet te terghen. De Spaenjaerden dit siende / quamen met volle Beplen ende boozt wint op de onse aen : Den Spaenschen Admirael begonst eerst wel dapper op de onse los te schieten / daer dooz den Nederlandtschen Admirael verootsaecht wierdt / sich oock ter wapen te stellen / die hoven den wint gekomensijnde / wel dapperlijck los branden / ende schoot den Spaengiaert met sijn Boegstucken achter by den Spiegel in / dat de Perser boozt den Boech uptquamen. Daer na schoot hy al sijn gesthut aen d'eene zijde los / doe wende hy ende schoot d'ander zijde oock los : Cwoch alles seer wel trefte / alsoo datmen het Bloedt upt de spijegaten in Zee sach loopen. Een groot Spaensche Galioen siende dat den Admirael dus verlegen was quam hem te hulpe / maer het verwoerde in des Admirael's Heer / ende eer zy van malkanderen honden komen / so geraekte des Spaenschen Admirael's Schip in den Brand / so dat het al brandende te gronde gingh / met het Galioen / welck hem ter hulpe was gekomen. Als nu onsen Admirael daer gansch geen werck meer en hadde / ende hy sach / dat sijnen Vice-Admirael kloechelijck wacht tusschen twee Spaensche Schepen / quam hy den selfden te hulpe / ende na lange Wechten ende vreeselijck schieten / hebben onse Schepen de Spaensche verniestert ende overbolen / doot slaende ende daerooten sagende alle die sp in de Spaensche Schepen in het leven honden. Geduerende het hoven-berpaelde ghebecht / so waren

onse ses ander Schepen oock dapper doende teghen de restie der Spaensche Schepen / men sagh niet van bier en roock / soo dapper ende snellich gingh het schieten aen / van wederzyden / oock dooz dien dat eenige hande Spaensche aen brandt quamen / die terstont desgelijck te gronde ginghen. Een van onse schepen abbordeerde den Spaenschen Vice-Admirael / ende alle die hy lebandich daer in vant / moest de Courante ober Boort daffen. In dit Schip hebben de onse enen groeten Wapst gekregen / want het was seer rijckelijck gheladen. Het booz ghewonde ghebecht heeft gheduyrt van des moorgheens ten negen upren tot des anderen daeghs avonts. De Spaengiaerden hebben ettelijcke Honderde verlooren van haer Volck / ende daer en zijn maer dertigh soo doode als ghequetste in de Nederlandtsche Schepen geweest. Dit was een seer treffelijcke Victorie / want acht Nederlandtsche Hoopvaarders hebben sebentien wel gemonteerde groote Spaensche Galioenen overwonnen / des moet Godt / van welcken de Victorie komt / in eentwighheyt geprezen zijn. Als nu den Spaenjaert gheslagen ende gheblucht was / heeft onsen Admirael / met raet van alle de Officieren / de Bootsghefellen den hup laten deplen / die niet gheringhe en was. Elck een kreegh meer zijde ende flutweel als hy met beyde sijn Armen konde bevesten behaelden het Gontde ende Sijber. Dit alles ghedaen wesende / zijn onse schepen boozts naar Oost-Indien gegaen / om aldaer te verrichten het ghene daerom sp upt Nederlandt ghedaen waren. Daer en zijn van de sebentien Spaensche schepen maer vier onthouden / die de Eydinge in Spaengien ghebacht hebben / hoe zy van de Nederlanders ontjaekt ende ghetractert waren geweest.

De Schepen
komen aen
den anderen.

Dapper ge-
becht on-
schen de
Spaensche en-
de Neder-
landtsche
Schepen.

Ons Ga-
lioenen quam
te gronde.

Nicht Gallioenen over-
wonnen.

Het

Het vereeren des Koninghs van Groot Britannie aen den Prince Maurits van Nassau met de waerdigheyt van de Ridderlijke Ordre des Koussebants.

1612.

Brief van
den Koningh
van Groot-
Brittanniën
aen den
Prince
Maurits.

NAedien door de boven-verhaelde Mannelijke Daden ende Menighvuldige Victorien, niet alleen sijn Princelijke Excell. maer het geheele geslachte van Nassau, by alle nabuyrige Landen, Steden ende Republijcken, ja zelfs in verscheyden verre-gelegene Koninckrijcken ende Provincien, seer vermaert, beroemt ende ghepresen is geworden, soo heeft ons goet ghedocht hier by te voeghen, hoe de selve by den Koninck van Groot Britanniën, *Jacobus* den VI. in den Iaere 1612, oock soo veel te wege hebben gebracht, dat hy met sijne Ridderen ende mede Broederen besloten ende ghesolveert heeft den Prince Mauritz van Nassau te vereeren met de eere ende waerdigheyt der Ridderlijke Ordre vande lartiere: hem stellende in de plaetse vanden Aldergrootsten Koninck van Vranckrijck, *Henrick* den IV: een Ordre wesende van seer groote outheyt, Edelheyt ende waerdigheyt, de welcke men seyt dat in den Iaere 1350 by den Koninck *Edwardus* den III, tot Windefere (wesende sijn gheboorte plaetse) opgerecht ende ghesticht is. Waer mede tot allen tijden by de Koningen van Engelandt de alder uytmenste ende victorieuse Keyfers, Koninghen, Princen ende Potentaten, vereert ende begiftiget geworden zijn: Want men bevint in seeckere Engelsche Schriften ende Boecken, dat met dese Ordre vereert en beschoncken zijn gheweest VI. Roomsche Keyfers ende XX Koningen, wiens naemen wy om lanckheyt te mijden voor by gaen sullen.

Naer dien het ontfangen en installeren aen den Persoon van sijn Excell. in den Haghe, ende in Enghelandt aen sijn Broeder *Hendrick Frederick*, in zijnen name, met groote magnificentie geschiet ende gedaen is, sullen wy de gantsche handelinghe, gelijk die geschiet is, hier innelijven ende verhaelen; beginnende met de missive van den Koninck van Groot Britannie aen sijn Excell. den 24 Decembris 1612 uyt Westmunster geschreven; zijnde van desen inhoudt:

Mijn Colijp.

DE groot-achtinge van uwe deuchden, ende de merckelicke proeven van uwe dapperheyt, die ghy hebt ghethoont in de besberminghe soo wel vande Genieerde Provincien, die van soo langhe tijden, ende met eenen soo vasten bandt verknocht zijn aen onse Coninckrijcken, als vande Religie, die ons met de voorsz Provincien ghemeyn is, hebben al voor langhen tijdt in ons verweckt een begeerte van te moghen vinden eenighe goede ende bequame gelegentheyt, om te doen blijcken de eere die wy u gunne ende toedraghen. Hebbende dan doen bouden Capittel vande Ridders ende Medegestellen van onse Ordre vande Lartiere, ende in 't selve ghedaen verkiefsinghe van onsen Neve ende toekomstende Swager de Cheur-Furst Pfaltz Grave: hebben wy goet ghavonden, met consent ende toestemminghe van 't ghebeele Capittel, u hem by te voeghen: Welcke verkiefsinghe gheschiet zynde naer onse begeerte, hebben wy na het gebruyck van onse voor-ouders, u toegesonden de teekenen van de selve Ordre, om de welcke u te presenteren ende daer mede te bekleeden, wy last ghegeven hebben aen den Ridder Winwod, onsen Ambassadeur by mijn Heeren de Staten, ende aenden Sieur Garter eerste Coninck vande Wapenen, om te doen dat daer toe behoort, U sal gelieven dese presentatie aen te nemen tot een teecken van onse affectie, die wy niet en sullen laten te vervolgen met alle ander teekenen van goet-gunstighheyt, die de saecken ende ghelegentheyden sullen mede brengen, ende dat met de selve gheneghentheyt, ende sullen blijven

U seer geaffectioneerde Neve

J A Q U E S.

Uyt ons Palays van Westmunster den
24 Dag Decembris 1612.

Kort

A. Zyn Fr. Excell. Graeff Maurits van Nassau, etc.
 B. Den Ambassadeur van Engelande, hebbende zyn Excell.
 om den hals ghehanghen het teycken van S. Ioris
 C. Den Herault aenbindende zyn Excell. den Couffebandt.
 D. Den Ambassadeur van Franckryck staende aen de
 rechter hant van zyn Excell.

E. Zyn Genade Graeff Henrick Frederick van
 Nassau, met noch meer ander Heeren ende
 Eedcheyden.
 F. G. H. I. M. N. O. Zyn de Ed. Mog. Heeren Sta-
 ten Generael representerende de Ver-eenichde Nederlande.
 V. Den Heer van Schagen.

T. Den Heer van O.
 S. Den Heer van
 Q. Den Heer van
 hoogen Rade van
 representeren de
 P. Den Heer van O.

dam. Admiraal van Hollandt
Duyvoorden.
shuyfen, President in den
Hollande. Dese vier Heeren
Hof van Hollandt.
a-Barneveldt, Advocat ende

Bewaerder van't groote Segel van Hollandt ende West-
Vrieslandt. K. Iohannes Wyten-Bogardt, doende een tref-
felicke Predicatie. X. Soo de Heeren in orden bouen opt
Hof inde Verjaderinghe quamen. Y. Zyn is Trompetters,
doende teeken met haer trompetten op elcke actie van
de Ceremonien. Z. Zyn d'Ambassadeurs van Ma:

roocquen, staende alhier op de trappe.
alsoo sy wel opt Hof, maer niet binnen gheweest zyn.
R. Zyn Hellebardiers van zyn Excell. bewarende de
deure vande Camer der Staten Generael, teghen t'ghe-
weldich ghebrangh van't volck, dat daer in groote
meniche voor stondt.

Kort verhael van't geen hier op gevolcht is,

1614.

Watmen
ende op wat
wijze zijn
Excellentie
de Ghere
van de Har-
terker ont-
fangen heeft.

DEn vierden februarij 1613. de Schutterij van 's Graven-Hage / midtsaders de Compagnie Garde van sijne Excellentie neffens de Compagnie van sijn Genade : Ghebe Hendrick, ende van den Heere van Chastillon, in Wapenen ghebracht zijnde / zijn alle de selve in goede orde gherangeert / namelijk de Schutterij op 't buppen Hof / ende by de Logijsen van de Heeren Ambassadeurs / ende de boornoemde Compagnie Soldaten op 't binnen-Hof van 't Palley van 's Graven-Hage. Sijn oock op 't buppen Hof ende op de Wyber-bergh gheplant vele stucken gheschuts / groote / klepne / ende middelbare / neffens verscheyden pechtobben gheplant / van 't Logijs van sijn Excellentie af in bequame orde tot aen de Pasteghe van 's Graven-Hage / neffens verscheyden andere gestelt boozde Logijsen van de Heeren Ambassadeurs.

Een boozscheyden daghe naer-middaght tusschen drie ende vier uren / de Ho. Mogh. Heeren Staten Generael / midtsaders de Edele Moghende Heeren Raden van Staten / in de ghewoonliche Camer van hare Hoogh. Mogh. vergadert zijnde / neffens verscheyden andere Heeren ende Personen van qualiteyt / daer by oock verscheyden andere aensienliche Luyden van allerley soozten / in de boozscheyden Camer toeghelaten zijn gheweest / om dese Ceremonie aen te sien / ende te hooren wat daer soude passeren: Is booz eerst in de boornoemde Vergaderinghe van hare Ho. Mogh. booz seckere Gedeputeerde Heeren ghebracht / de Heeren van Rostge, Ambassadeur van den alder Christelicksten Coninck van Vrankrijk ende van Navarre, die sijne plaetse heeft genomen daer die was gheordonneert / te weten / aen 't boven eynde van de Tafel daer hare Ho. Mo. aensaten.

Niet langh daer na is ghekomen sijne Prince Excel. uyt sijn Logijs booz 't binnen Hof verghefelschapt met den Heer Ambassadeur van Engelandt, ende eenige Gedeputeerde van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael / booz heen uptgegaen zijnde 12 Trompetten al blasende / daer op ghevolcht zijn vele Edele ende Heeren / paer ende paer gaende booz sijn Excellentie. Een beeyden zijden van de boornoemde Edele ende sijn Excellentie zijn gegaen sijn Excellentie Bellebardiers / recht booz sijn Excellentie ginck de Herault, of Roy d' Armes van Engelandt, aen

hebbende sijn Herault-rock van Purper flutweel / met de Wapenen van Engelandt / Vrankrijk / Schotlandt ende Perlant daer op ghebozduert / dragende in zijne handt een lanchwerpende groene flutwele hoocher ofte Custodie / in de welcke lagh de Garter ofte Coussibandt met seckere Medaille tot de boozscheyden Orde behoorende : dicht aen sijn Excellentie volghde Prince Henrick sijn Excellentie Woeder / met de Prince van Portugael sijn Excellentie Swagher / midtsaders de Heeren / Graven van Nassouwe, ende van der Lippe sijn Excellentie Heeren ende Herwanten / neffens verscheyden andere Heeren ende Edele / alle te saemen marcherende tusschen de Musquettiers / en Soldaten van de boornoemde Guarden / die neffens malkanderen in orde stonden lanchs 't binnen Hof / zijnde soo dicht in malkanderen gheblochten / dat sp als eene strate ghemaect hebben van 't een eynde van 't binnen Hof tot aen 't ander / te weten / van het Logijs van sijn Excellentie af / tot aen den inganch van de booz ende dozpelen daerwen gaet na de Camer van de Ho. Staten Generael. En dit alles is geschiet ten aensien van eene groote menigte / ende met grooten toeloop van volk upt alle Quartier.

Sijn Princel. Excellentie in de boornoemde Camer daer hare Ho. Mo. saten / ghekomen ende de Reberentien ten weder zijden ghedaen zijnde / heeft sijne plaetse mede genomen daer die was gheordonneert naemelyck aen 't boven eynde van de boornoemde Tafel / aen de linker zijde van den Ambassadeur van Vrankrijk boornoemt / ende den Ambassadeur van Engelandt / is gaen sitten omtrent 't midden van de Tafel teghen ober den Heere President der boornoemde Vergaderinge / hebbende an sijne linkerhand den boozn. Herault d' Armes.

Alus een yder op sijn plaetse / daer toe gheordineert / geseten zijnde / heeft den Heer Winwod Ambassadeur van sijn Majest. van Groot Brittanien, aengehanghen de Ho. Mog. Heeren Staten Generael aen te spreken in Fransche tale / ende heeft geseyt 't geen alhier van woode te woode volght in Duytsch :

MIEN Heeren: Uyt 't geen ick voor desen in dese Vergaderinge hebbe verthoont, doer last des Koninghs mijns Meesters, hebben u Edele Moghende verstaen de meeninghe van sijne Majesteit,

Wisspae-
ke van den
Ridd. v. d. H.
v. d. aen de
D. d. d. d.
cnn.

Fr

aen

1614. aengaende d' *Ordre van de Lariere* die de selve begeerde te confereren op mijn Heere de *Prince Maurits*, mitsgaders de redenen op de welcke sijne meeninghe is ghegrondt: Sijnde sijnen Persoon daer toe verkooren onlanghs geleden met gemeyne toestemminghe van de gheheele Broederschap, ghevoeght neffens mijn Heere de *Cheur-forst Pfaltz-Grave*. Sijne Majesteit heeft goet ghevonden, ons te lasten van hem de teecken en van de voorschreven *Ordre* te presenteren, ende heeft ons om 't selve te doen gheautoriseert by sijne opene Brieven, onder 't groote Zegel van Engelandt, die wy hier te-

ghenwoordigh overleveren, u bidden- 1614. de, soo het u gheleest, de selve te doen lesen:

Hier mede de voorschreven opene Commissie ghelevert zijnde / in handen van den Edelen Heer President / heeft de selve oberhandtrepcht den Heer Griffier van haer Hoogh-Adoghen- de / met bevel van de selve opentlick te lesen: 't welck is gheschiet. Ende was de selve Commissie geschreven in Latijnsche Tale: alhier in Duytsch vertaelt / ende van woorde tot woorde aldus luydende:

Commissie
van den Koninck
van
groot Brit-
tanien / aen
den Ridder
Wijnwod.

IACOBUS, by der Gratie Gods Koninck van Groot Brittanien, Vranckryck ende Yerland, Beschermmer des Gheloofs &c. Allen ende yegelycken, die dese onse Brieven sullen sien ofte hooren Saluyt: Aenghesien daer niet en is den Conincklycken Ampte betamelijcker, dan den ghenen die door de Fame ende vermaertheit van heure deuchden ende kloeckmoedighen doorluchtigh zijn gheworden ende wytberoemt, met de grootste ende hoogste eeren te begiften: ende dat onder sodanige wytberoemde Personagien van desen onsen tijdt sonderlinghe wytsteekt boven anderen onse Doorluchtighe Neve Maurits, Prince van Orangien, Grave van Nassau &c. Wy, nae de Wijse ende ghewoonte onser Voor-ouderen, by de welcke ghebruyckelijck is gheweest, soodanighe Mannen de aller waerdste teycken en van eere te bewijzen ende deelaghtigh te maecken, hebben den voornoemden Prince Maurits, als die met sonderlinge vrientchap aen ons verknocht, ende ons om sijne verdiensten sonderlinge liefende waert is, met consent ende toestemminge van de gheheele Societeit, verkooren ende ghestelt onder 't getal der gener die mette seer wyt vermaerde ende Doorluchtighe *Ordre van de Garter* (alsoo ghenaemt) by ons vereert worden. Daeromme hebben wy een yeder willen kenlijck maecken ende openbaer, dat wy ten vollen versekert zijnde van de bekende ende versochte ghetrouwighen, wijsheyt ende neerstigheyt, van den Edelen Rudolph Wijnwod, Ridder, ende onse Ambassadeur by de Provincien van 't vereenigde Nederlandt: Mitsgaders van den achtbaren Heere Wilhelmus Seager, ghenaemt Garter, de voornaemste Heraut ende Koninck van wapenen onder ons, de selve hebbe gheordonneert, ghemaect ende gestelt, ghelijck wy de selve by dese onse Brieven ordonneren, maecken ende stellen, tot onse seeckere ende ghewissen Ambassadeurs, Procurateurs ende Orateurs, ende dat wy den selven ghegheven hebben macht, autoriteyt ende speciael bevel, om te reysen by den voornoemden Prince, onsen Neve, ende hem eenighe merck teecken en van de voorsx Garter (de ander 't sijnder tijdt sullen volghen) van ons aen hem voor desen tijdt overghesonden, in onsen naem ende van onsen wegghen te brenghen, leveren ende geven, ende voorts alles wyt te rechten ende te doen soo ghetienstigh ende eerbiedentlick als sy immers kunnen ofte moghen: ende ghelijck de weerdigheyt van soo hoogbwerdighe *Ordre* sal vereyssen, even als wy selve souden doen, soo wy daer tegenwoordigh waren. Ten oirconde van desen hebben wy dese onse opene Brieven doen maecken. Ghegeven wyt ons Paleys van Westminster, den ses-en-twintighsten dach Decembris, in 't thiende Iaer ons Koninckrijcks van Groot Brittanien, Vranckryck ende Yerland, ende het ses en veertighste van Schotlandt, zijnde 't Iaer ons Heeren 1612. Was geteykent Iacobus R. Ende gesegelt met het Zegel van sijne Ma. wythangende in groenen Wasse.

Dese Commissie alsoo in 't openbaer ghelesen zijnde / heeft de voornoemde Heere Ambassadeur voort-

barende ghesproochen in Fransche Tale 't gheen hier verduyft wesen- de volght.

D'EERE

I 6 I 4.

Verboeg
van de an-
fuarie den
den Maer
Bismarck

D'EERE van dese Ordre brengt mede, ende is oock alle tijdt de gewoonte gheweest, de selve te senden buyten Enghelandt aen vreemde Princen, door Heeren daer toe expresselijck afghesonden ende van groote qualiteyt, die de selve de Ordre draghen, oft door haere verdiensten gheoordeelt zijn, capabel om die te draghen. Maer om dat men oordeelde dat de Ceremonien diemen ghewoonlick is in desen te ghebruycken, niet al te wel over-een en komen met de discipline van uwe Kercken, ende dat de conditien der selver haer niet doorgaens en conformeren met de politie van uwen Staet, heeft sijn Majest. best gevonden, om alle schandale te schouwen, dese Ordre te doen presenteren sonder pompe ofte uytwendighe statie. Wy, om ons te quijten in onse schuldighe plicht, hebben gheacht dat dese plaetse, onder uwe belicste de bequaemste was, om de presentatie van dien te doen in presentie van u Heerlickheyt: den welcken als representerende de Souverainiteyt van desen Staet, sullen voor aenghenamen ghelieven te vinden; sichtbare Ghetuyghen te wesen van de Eere die de Koninck van Groot Brittanien uwen besten vrient ende bondgenoot doende is, aen den Generael van uwe Heyrkrachten, ende Gouverneur van uwe Provincien; ende met een aen 't gheheel lichaem van uwen Staet, daer aen een yegelijck dien 't selve aengaet, sijne portie heeft. Sijne Mat. en soude geen grooter geruyghenissen kunnen gheven, noch van sijne affectie tot het welvaren van dese Provincien, noch van de blijdschap die de selve heeft van uwe saecken, naer soo vele stormen ende onweeren, te sien ghebracht in de haven van ruste, nochre van sijne hertelicke begheerte, dat het Verbont 't welck daer istusschen sijne Kroonen ende uwer Ed. Mo. Provincien ten eeuwighen dagen onverbrekelijck mach blijven duren. Hier mede dan keeren wy ons met uwen oorlove tot sijn Excellentie.

Dit segghende / keerde sich de Heer Ambassadeur tot sijn Excellentie ende (daer-en-tusschen de Garter vol kostelijcke Diamanten dooz den Herault upt de hoornomde Custodie gelangt / en op de Capel gestrekt zijnde) spak doort albus:

Zijn am-
fuarie den
den Prince
Maerck

Aen u mijn Heere, presenteren wy, in den Naem ende van weghen den Koninck onse Meester, sijn Ordre van de Garter ofte Coufsebandt: Een Ordre segghen wy, die sonder roem ofte flatterie, de aller ontfte ende doorluchtigste is van geheel Europa, die 't allen tijden is bewaert geweest onbesmet in haren ouden glantz, sonder

vlecke ende sonder opseggen: Met de welken de Keyfers ende grootste Monarchen de selve hebbende gesocht, haer geluckigh gehouden hebben vereert te mogen werden. Sijne Mat. oordeelt waerdigh deser Eere, de grootheyt van u Huys, 't welck de selve kent te wesen seer doorluchtigh: u yver ende Godtvruchtigheyt tot vorderinge van de ghereformeerde Religie; u Oorlooghscche deughden die de Godt der Heyrkrachten gheseghent heeft met soo vele Victorien; ende boven al de goede diensten die ghy dese Provintien, ende consequentelijck sijne Kroonen, jae de gantsche Christenheyt gedaen hebt. Want dit is het gevoelen van Sijne Mat. dat de ruste van de Christenheyt bestaet in 't wel varen van dese Provintien, ende dat het wel ende qualijck varen, van sijne Koninkrijken ende uwe Provintien, gaen voet aen voet met malkanderen. Dit is het ooghermerck, ende de eenige redenen, die Sijne Mat. hebben bewoghen, u mede te deelen de grootste Eere die sijne Kroonen yemant kunnen gheven: waer van dit deteecken sijn (**Dit segghende wees Sijne Ed. op de hoornomde Garter**) Die uwe Excellentie van onsen handen sal ghelieven aen te nemen, volghens den last die wy daer van hebben van den Koninck onsen Meester, vry ende ontbonden van alle Ceremonien ende conditien, uytgenomen die gene die hangen sullen aen uwen goede wille ende vrye willekeur.

Hier op zijn Excellentie hebbende sijn Mat. met korte bondige woort de hoornomde bedankt van dese Eere / sijn de hoornomde Heeren Ambassadeur ende Herault sijn Excellentie naerder ghekommen / ende hare reberentien ghedaen hebbende / hebben sp de hoornomde Garter of Coufsebandt vol gout ende kostelijcke Diamanten / gebonden rondom onder de knie van sijn Excellentie sijncher been.

Die hy den
Garter aen
bindt.

Daer naer de Herault upt de hoornomde Custodie noch ghelanght heeft een seer kosteliche Medalie / in de welcke kostelijcken is gewoicht eenen Ridder diemen Sint Ioris noemt / sittende op een Peerdt / onder zijne voeten eenen Draech / welcke Medalie hanghende aen een blaen zijden Lindt / is de selve doort den hoornomden Herault sijn Excellentie om den hals gedaen.

Daer dit alles gheschiedt was / heeft de hoornomde Herault gheopent een Dapier / daer upt hy overlupde las in Franchois dese naerbolgende Chtelen van sijn Excellentie albus luydende in Duytsch:

Fr 2

De

I 6 I 4.

Erken van
zijn Excellentie
etc.

DE seer Hooghe, machtighe, ende Excellente Prince Maurits, Prince in Orangien, Grave van Nassau, Catzenelleboghe, Vianden, Dietz, Meurs, Lingen, Marquis van der Veer ende van Vlissinghen, Heere ende Baron van de Stadt Grave, ende de Landen van Cuyck, van der Lecke, ende van de Nijervaert, Gouverneur ende Capiteyn Generael, van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, West-Vrieslant, Zutphen ende Over-Yssel, Admirael Generael van de Vereenichde Nederlanden, ende Ridder van de seer Edelen Ordere van de Iartiere.

Wenszake
van de Heere
van Olden-
barnevelt / an
den Ridder
Wimbold etc.
de zijn Ex-
cellentie.

Deze lesse woorden by den Herault ghespoochen zijnde / hebben terstont wederomme alle de Trompetters beginnen te blaesen / waer op stracks ghevolgt is een seer opdentlijke Salve van Musquetten van de Soldaeten / welcke Salve terstont ghevolgt zijnde met een ander Salve van de Schutterije van den Haghe staende op 't bupten Hof / is stracks daer aen by opzede gheloft ende afgheschoten alle het grof Gheschut staende op 't bupten Hof / ende op de Wyverbergh / soo dat het gheheele Hof daer van oezunde. Deze Salve ende eere scheuten met kleyn ende grof Gheschut ghegheben ende gheepndicht / ende daer op een groote stilte ghevolgt zijnde / heeft de Heere van Oldenbarnevelt Ridder etc. up den naeme van de Hoog. Moog. Heeren Staten Generael sprekende / een hoort verhael ghedaen van de alliantien ende verbintenissen / die van ouden tijden tusschen de Croone van Enghelant ende dese Landen waeren gheweest / met danchsegghinghe aen syne Majesteit van Groot Britannien van de continuatie der selbighet / ende opsonder dat hem gelieft hadde de selve met dese actie publijck ende notoir te maechen booz een peghelijk / mitsdien soodanige eere als syne Majesteit den Lande dede in den Persoon van syn Excellentie als Gouverneur ende Conducteur van de selve / hejde in Oorloge ende Politie / niet en wiert ghedaen van de beste vrienden : Sonderlingh oock syne Majesteit hier over bedankende / dat hy syn Excellentie dese Oorde hadde willen confereren / met dispensatie van alle Obligatien ende Verbintenissen die d' Oorde mede brenghet. Bedanck hebende oock de Heeren Ambassadeurs ende Garter van haere ghedaene devoir : ende sich kerende tot syne Excellentie Congratuleerde de selve up naem van de hoornoemde Hoogh. Moogh. Heeren Staten Generael van dese groote eere / met verklaringe van de blijdschap die haere Hoogh. Moogh. daer inne schepeten / ende met wenschinghe dat syne Excellentie de selve in een lanch leven

mochte besitten / ende ghebruycken tot Godes eere / vergrootinge van syn doozlichtigh Hups / ende conserbatie van de gherechtigheden der Landen / daer inne oock haere Hoogh. Moogh. niet en souden laeten / ghelijck tot noch toe / in alle ghetrouwighepde te seconderen.

Hier op I. Uytenbogaert, Kercken-dienaer in 's Graven-Haghe herbolghende / heeft / als daer toe speciaelijck versocht zijnde / staende aen 't ander eynde van de Tafel in 't ghesicht van syne Excellentie ende d' ander Heeren / ghedaen in Fransche Tale een treffelicke ende upnemende gheleerde Oratie ofte Predicatie / inhoudende een danchsegghinghe / ende Bede / dat God / syn Excellentie inden selven staet ende waerdighepde wilde segghen ende behouden etc. Die wy om lanchhepdes willen sullen verby gaen ende achter laten.

De Danchsegghinghe ende 't Gebedt geepndicht zijnde / zijn de Trompetten ende Crommelen weder aen ghegaen / ende is daer op ghevolgt de derde Salve van Musquetten ende grof Gheschut / met ghelijcke opzede als te vooren : De welcke ghesilt zijnde / is syn Excellentie met de boozschreben Oorde aen den halse ende been verciert zijnde / in 't Gheselschap van de hoornoemde Ambassadeurs / Princen ende Heeren / wederom met grooter magnificentie uptgegaen ende ghelept tot in syn Logijs / in ghelijcker manieren als te vooren : Waer op ghevolgt zijnde de derde Salve van grof ende kleyn Gheschut / syn de Soldaeten ende Schutterije eenpoder naer syn logement veretrocken. De Heerinnen ende vrolicke Oeren des abonds in den donckeren aenghekercken zijnde / heeft syn Excellentie aen alle de boozschreben Heeren ende Ambassadeurs ghegheben een groot ende magnifich Banquet / verheerlicht met verscheiden Instrumenten ende spel van vermaechelike Musyque / ende gheschal van Trompetten : Op welck Banquet in alle marighep / ende sonder oberbaet / eens ghedroncken zijnde ter eeren / ende op de ghesonthepde van

Wenszake
van de Heere
van Olden-
barnevelt / an
den Ridder
Wimbold etc.
de zijn Ex-
cellentie.

1614. bejde de Majesteppen van **Danckich** ende **Engelandt** / wiert / terwile men daer mede besich was / wederom alle het groef gheschut / met groot ghebruyse ende triumphe afgeschoten.

Omme dese waerdighejdt ende eere van sijn Princeliche Excellentie noch eenichsins wijder upt te brengen / sulden wy tot een besuyt van dese handeligh hier by voeghen dit volgende.

Waerachtig Verhael van de Ceremonien, gheschiedt in Engelandt in 't Installeren van zijne Princelijke Excellencie, nevens zijne Hoogheydt den Churfurst Palz in de Coninghlycke Ordre van den Consecrant.

Verhael hoe ende op wat wyse sijn Excellencie in Engelandt in dese ordere geinstalleert is.

N Aer dien sijne Majestejt weder ghekomen was van Roystum ende Nieu-marquet op Lichtmis Avont den derden Februarij ouden Stijl, is 's Vrydaeghs daer naer met den Prince sijnen Sone ende den Churfurst naer *Wimoor* vertrocken. De Solemniteyten ende Ceremonien vande voorschreven Order begonden Sondaghe daer aen inde Kercke van *Wimoor*, te weten in den Choor, tusschen neghen ende thien uren, den Ambassadeur der Vereenighde Nederlanden hadde al daer zijn plaetse, gheappointeert by 't ghestoelte dat voor zijn Excellentie den Prince Maurice gheordonneert was, daer sijn Banieren ende wapenen hinghen, 't welck was ghenoech volghende 't ghestoelte van den voorschreven Churfurst, want alsoo men den Choor innequam keerende aen de rechterhandt, was 't ghestoelte van zijne Majestejt onder een Dosseret, ende neffens den Koninck was 't ghestoelt van den jongen Prince; aen d' ander zijde van het innekomen van de voorschreven Choor aen de sincker handt was 't ghestoelte van den Koninck van *Danemarck* ende daer naer volghde den *Palzgrave*, ende naer sijn Hooghejt, volghde sijne Excellentie. Prince Maurice (als gheseydt is) alle de reste van de andere Heeren vander Order volghden elck naer haer lieder Rangh, maer zijne Excellentie was voor hemlieden allen, Eer sijne Majestejt in de Kercke quam, soo hadden die van de Cappelle besigh gheweest de Wapenen ende Banieren van de Overleden Ridders, eerst van den Grave van *Salsbery* te bringhen tot voor den Outaer, die by seecker Bisschop aenvaert werde ende besijden ghestelt, daer naer wierden oock de Wapenen, Bannieren, Helmet, gulden staf, &c. van den Overleden Prince op-gheoffert, dat ghedaen sijnde ginghen alle de Ridders van de Order, gheacompagneert met die van de voorschreven Capelle den Koninck innehaelen, in forme van Processie, den Koninck, martheerde onder een Canope, ende naer dien zijne Majestejt inne ghekoomen was, soo wiert den dienst begonnen ende werdt daer naer oock inne ghehaelt, den Prince Churfurst die in zijn onder lijf innequam, te weten met een langhe roode Carmosijne Casacke aen sijn lijf gegordt, de lange violette Fluweele mantel, den gouden Collier, wert

voor hem ghebracht, ende werdt soo gheleyt tot op het opper-eynde van de Choor, waer een Outaer ghestelt was, ende te rugge komende, ende aen zijne Majestejt de reuerentie ghedaen hebbende, wiert in zijn ghestoelte gekleet, ende aldaer oock volkleet, daer naer quam den Deecken van *Wimoor*, met twee ander Officiers van de Order, die sijne Hooghejt seecker Boecksken voortbrachten, daer by zijne handt op leyde ende beloofde 't observeren de conditien van der Order, daer by ghestelt was by soo verre die niet eenighints en prejudicieerden de autoriteyt van de Imperie. Daer naer wierdt oock den Broeder van sijne Ghenaede Graef *Wilhelm* van Nassau, die zijne Excellentie, Prince Maurice plaetse (in absentie van Prince Hendrick van Nassau die noch niet aengekomen was) betradt, ghehaelt by de twee Outste van der Order, die op zijn arm brochte de selve Casacque, die den Churfurst aen 't lijf ghegort hadde, ende voor hem werdt ghebrocht de Mantel ende Collier, van de voorschreven Order, die voort hem op 't ghestoelte daer hy sat gheleyt wierde, hem werdt oock diergelijcken Boeck voorghebracht, die hy oock beloofde 't observeren sonder in de puncten die in de gheconfedereerde Landen niet ghebruyckelijck en zijn, of eenighints teghens d' autoriteyt van de Vereenighde Nederlanden soudén mogen strijden. Daer naer wiert den dienst met alderhande Musijcke ghecontinueert; tot dat den Bisschop met een becken voor den Outaer ginck staen, waer in sijne Majestejt eerst Offerde goudt ende Silver, daer naer twee ende twee van de Heeren van der Order te gader, den jonghen Prince metten Electeur ginghen eerst naer zijne Majestejt, daer naer den ghesubstitueerden van zijne Excellentie met den grooten Admiraal als d' Outste, ende gaven elck Goudt ende Silver in 't becken, keerende alsoo met groote reuerentie die sy voor zijne Mat. deden elck wederomme op zijne plaetsen, den dienst gedaen zijnde, soo ginghen de voorschreven Heeren vander Order twee ende twee, eerst die van de Capelle al singhende vooren, ende zijne Majestejt onder een Dosseret (processiewijse) daer achter naer het Hof op het Casteel, alwaer in de groote Sale in 't opper-eynde sijn Majestejt alleene sijn middagh-mael hielt, ende aen een langhe Tafel, beneden de Tafel van sijne Majestejt saten de Ridders van de Order twee ende twee te gaeder, twee of drie passén verre van malkanderen, ende worden alsoo elck alleene opghedient, de Maeltijt ghedaen zijnde ginghen wederom, in de Kercke ende Capelle alwaer de Vesperen in, 't Enghels wierden ghesonghen, ende soo wierden die Ceremonien ende Solemniteyten ge-eyndighit. Daer na ter Tafelen gheseten zijnde, sont den Koninck den Contralleur van sijn Hof *Milord Knolis* aen den Ambassadeur der Vereenichde Landen, hem van wegen sijne Majestejt segghende, dat zijne Majestejt hem toeghedroncken hadde, de ghelontheyt van mijn Heeren de Staten, ende bleef by hem tot dat hy bescheet hadde ghedaen, daer naer sondt zijne Majestejt hem wederomme

Wat Ceremonien dat ter in het in ne sijn in dese Ordere ghebruykt werden.

Milord Russel, eertijds Gouverneur van *Vlissingen*, die dien dagh 't sweert voor zijne Majesteit hadde gedragen, ende dede hem oock leggen, dat hy hem de gesontheyt van zijne Excellentie, hadde toegedroncken, die bescheet gedaen zijnde, hebben sy met alle reverentie oock de gesontheyt van sijn Majesteit ghedroncken, den voorz. Ambassadeur hadde die eere, dat hy zijne Majesteit altyds onderhielt, die seer vrolijk ende ghenoechgelijk was, diverse saken verhalende van de Institutie van die Order, ende hoe meenige daer waren, te weten, ses-en-twintigh in getale boven 't hooft, dat den Nummer noyt vermeerderd en hadde gheweest, dat zijne Majesteit daer van noch twee hadde te disponeren, seggende oock eens dat hy blijde was nu te hebben in zijne Confrerie (sprekende van zijne Excellentie) den Valeureusten ende vermaerften Capiteyn ende Commandeur die leefde, met meer diergelijcke eer ende prijs, die hy van sijn Excellentie gaf: Naer dien alle de Tafelen op gedaen waren, ende de Heeren van der Order opgestaen, tradt zijne Majesteit een stap oft twee beneden, daer hem eenighe Graven ende Baroenen te wallen quam en geven, waer naer den Bisschop van Ely, voor hem de gratie quam seggen. Alsoo is sijn Majesteit met den Prince, Paltgrave, ende aile de Heeren van der Order die voren gingen naer sijn Camer verrocken, tot dat sy (als gheseydt is) naer de Capelle wederom gingen.

Maurits
wert tot
berispen
placten o-
penbaerli-
ken gelyt.

Dit tot hier toe aldus verhaelt hebbende, konnen wy niet naerlaten te gedencken / hoe / ende op wat wyse dat sijn Princelike Excellentie tot berispen tijden ende plaetsen / openbaerliken gelyt / besworen ende ontfanghen is tot Heer ende beschermmer van berispen Landen ende Steden. Te weten in den jaere 1588 binnen der Veer, tot Marquis van de Stadt ende de Landen daer onder sojterende: 1590 binnen de Stadt Vlissingen tot Heere van Vlissingen, die hem beyde by Testamente by sijn Vader gemaecht waeren. Daer naer tot Monster, als Heere van Monster, Poeldijck, &c. ende ten laetsten Anno 1602 binnen de Stadt van de Grave, tot Erf-Heer der selver Stadt ende den Lande van Cuyck. Welcke Huldingen met groote statie / pracht / heerlichheyt / ende groote blijfchap ende vzeugde van de onderdanen der selver Steden ende plaetsen gedaen ende geschiet sijn.

Daer dien dat alle wereltdelike eere / blijfchap ende vzeugde / altyt vermengt blijen met haer / nijt / wangunst / vzeufheyt ende bekommernisse des gemoeds / ende berispen andere qualen ende

quellinghen / besijts ende der zielen / insonderheyt tegen die Princen ende Personen die totte aldergrootste eere ende waerdigheyt geklommen sijn: is desen kloechmoedighen Dozt ende Prince in dien deele de selve gelijck geworpen ende tot diverse tijden / op berispen wijsen / dooz haer ende nijt / twee onuytsinnige helsche Beesten / aengeballen ende bestreden / daer toe gebuyckende / insonderheyt de Personen van den Coninck van Spanjen / den Prince van Parma ende haere adherenten / die tot allen tijden naer de doot van den Prince van Orangien sijn Vader Ho. Me. zijne eere ende reputatie hebben soeken te vernietigen ende te schande te maecken. Ende dat te meer / om dat sy ooghschynelicken sagen / dat Godt almaghtigh dooz desen vromen Helt / onse Vaderlanden soo vele Victorien verleende ende ghebende was: dooz welke sichtbare teekenen sy in haere herte overtuighet waeren dat Godt voorgenomen hadde / dooz hem / de onmenschelike moort / aen sijn Vader gedaen wesende / aen haer ende de hare te wzecken. Waer dooz sy alle middelen ende occasien ghesocht hebben om desen Victorien sijn Prince / niet alleen van zijne eere ende waerdigheyt / maer met eenen van sijn leven te beroben / gelijck sy (als dooz henen gesept is) sijn Heer Vader van te booren gedaen hadden. Omme hier dooz dooz soo vele in haer vermogen was den raet ende beslupt Godt / ober de uythoeringe van de Staet deser Landen te verhinderen: welk goddeloos beslupt ende voornemen sy tot berispen tijden ende stonden / dooz eenige personen in het werck hebben gesocht te stellen: insonderheyt in den Jaere 1594 dooz een Priester Michiel Renichen ende Pierre du Four Soldaet / ende daer naer in den Jaere 1598 dooz Pieter Panne, maer Godt die de Werelt met alles wat daer in is / alleen na sijn welbehagen regeert / heeft haere boose ende onmenschelike voozslagen alsoo geregeert ende gestiert / sijn Excellentie alsoo beschut ende bewaert / dat ten allen tijden dooz ende al eer sy haer boos voornemen in het werck hebben konnen stellen / haren voozslagh gheopenbaert / sijn Excellentie ghewaerschoot / de boosdaders gebangen / ende naer haer verdienste gestraft geworpen sijn / tot schande van die genen / die haer tot sulcke wzeede ende moozadige aenslagen betwogen ende ghehuert hadden.

Som-

Sommier verhael van de merckelickste geschiedenissen die in de Landen van GULICH, CLEVE ende BERCH,

gefallen zijn, by de Leghers van den Prince Maurits van Nassau ende den Marquis Spinola:

In den laere 1614.

1614

Nerdiën dat in de geschiedenissen die in het Lant van Cleve/Bergh/ende Gulich geschiet zijn/verschepden/boosfichtige/wijse belepdingen ende aenslagghen / van den Doozluchtighen Doost Maurits van Nassau ghesien ende ghebonden werden / heeft het ons goet gheacht / de gantsche Historie hier inne te voeghen / ghelijck wy die ghenooten hebben upt de Beschryvinghe van den Gheleerden Willem Baudaert: zijnde van desen Inhoudt.

Mer pemandt in alle dese Landen die ex Astris, ofte upt den loop des Hemels toe-komende dinghen weet te boossegghen / soo meyne ick dat het mijnen goeden vriendt Doctor Nicolaus Mullerius is.

Hier te verhalen wat (hoe wel dat hy de waarheyt ghetroffen heeft) de naef-boosgaende jaeren verlopen is / dat ware te langh ende blyten propoost. Van de kriegh deses jaers heeft hy aldus geprognosticeert: Mars gaet te wercke, hy briescht ende beert luyde, hy kraecht soo verveerlijck, datmen hem nyt Indien in Spanien hooren kan, somighe sullen oock banghe wesen voor onse Nederlandtsche Treves: Sy soude alreeds vergaen, ten ware saecke, datmen een olye-verwedaer op geleyt hadde, in Roos-olye ende Lelie-olye ghemenghe. Ende daer nae schryft hy aldus: Ick en hebbe gheen goet behaghen, dat Sol ende Saturnus nu t' samen in het moortgat knickebollen: Sy en brouwen niet goets. It saecke dat Plinius altijt met de waarheydt kalt, soo en is dit oock gheen leughen, daer hy schryft, datter een volck in Indije soude zijn, daer de Vroulieden haere Kinderen haelen in haer vijfte jaer, ende sy sterven voortds van ouderdom in

haer achtste jaer. Misschien dat onse 614. Vrou-Treves nyt dat gheslaghe is. Wy moghen Godt bidden dat hy haer stercken wil, ende een lanck leven gunnen in goede ghesontheyt: Ende haer twee Peet-ooms oock bewaeren. Dat dese parabolten beduyden/berstaen alle berstandige wel. Ick sal nu in het korte gaen verhaelen watter in den nae-somer deses jaers gepasseert is/daer upt een peder lichtelijck sal konnen mercken, dat onse Treves deses Somer aen eenen sydenen draet gehangen heeft/ende noch hangende is/die al booslanck in stukken soude zijn / ten ware dat de beyde Delt-Oberste (tegen de naturre van Martis kinderen) so scrupuleus waren gheweest om den maegdom van Hossrou Treves onghescheut te bewaren. Algoet tijdt in den boos-somer heeftmen wel geweten/datter beel volck in het Oosten-rijksche Nederlant/ende in de naburige Landen wiert aengenomen / van die Heeren / diemen wel weet dat de Geunieerde Nederlantsche Provincien niet gunstighen zijn. De Edele Hoogh-Mo. Heeren Staten en stiepen oock niet als spulcr hoorden/insonderheyt soo heeft Prins Maurits van Nassau, een ooge in 't seyl ghehadt / ende heeft sich (tot boosdeel der Doosten van Brandenburg ende Nieuburgh (by tijts verseker van het stercke Casteel Gulich, wel wetende dat de oude wel gesproken hebben / Praestat praevenire quam praeveniri, Welcke boosfichtigheyt de Coninghen van Brancrich ende Groot-Brittannien gheapprobeert ende ghelaudeert hebben. De Hertoghe van Nieuburgh dese tijdinghe krieghende/is daer over seer verstoort geworden/ende hy heeft sich strax meester gemaect van Dusseldorp, sterck garnisoen daer in leggende/ende de Stadt met nieuwe bollewercken versterkende: Ende hy heeft de Brandenburgsche Gaden/ende andere Officieren / die des maels te Dusseldorp waren / in arrest ende versekeringe ghelouden. Den

Coertking
ter oorloghe
aen des Oer-
loghs side.

Propheet
en van
Ierusalem

Wergade-
ring tot We-
sel tusschen
de Dozsten.

Den tiende Junij isser binnen Wesel een by-een komste ghehouden over die gherezene misverstant / alwaer nevens de Brandenburgsche ende Nieuburgsche Ghesanten / oock verschenen zijn des Ceur-bozstes van Ceulen / ende der Edele / ende der Hoogh-Moogh. Heeren Staten der Gheunieerde Provincien Ghedeputeerde: Maer spzijn onbrychebaerlijck gescheppen. De Psalt-Grave Nieuburgh heeft al goet tijdt tot syn boozdeel assistentie ghesocht ende gehonden / by synen Swager den Ceur-Dozst van Ceulen, by den Certs-Hertoge Albertus, ende andere Paepsche Dozsten / hem nu wel ghenepghit zijnde / overmits hy op den vijftienden Maer de Lutersche Religie afghesworen / ende de Paepche aenghenomen hadde / tot groot herriker synes byzomen ouden Vaders / ende tot groot bedroeffnisse van veel byzome Luterschen. Ettelijke weken hier nae heeft de Marquis Spinola, een groot Legher (daer van nochtans den roep grooter was / als de daer) by een vergaerdert / bestaende eenstedeels uyt des Certs-Hertoghen Alberti ordinaris Krijghs - volck / en anderdeels uyt nieu aenghenoomen volck. Prinz Maurits vermoedende dat het op Guligh gelden soude / heeft hy de Stadt ende t Casteel wel laeten fortificeren / ende hy heeft in Augusta dooz synen Broeder Graef Hendrick acht-en-der-tigh vaendelen Soldaeten te voet / van allerley Natien / ende een Dane Ruyteren daer Thomas Villar Ritmeester van was / laeten in byenghen / ende daer toe allerley amunitie ter Oozloge / met eenigh Gheschut. Prinz Hendrick heeft (op desen tocht zijnde) des Certs-Hertoghen bodem ganschelijck verschoot / liever een groot stuck weegs omme treckende / dan op des selfden bodem te koomen / om gheen klachten te veroorzaeken. In Augusta is de Marquis Spinola in syn Legher by Maestricht ghehoomen / met den Dozst van Nieuburgh. Den roep ginck / sterli datmen met dit Legher / van wegen ende uyt last des Keisers / Aken tot ghehoorzaemhepdt byenghen ende dwinghen / ende Mulheym raseren soude / ja datmen onder des Keisers ghebiet soude byenghen Nieumeghen, Deventer, Campen, Swolle, Groeningen, ende alles wat eertijds onder het Rijcke ghehoort hadde. De Nieuburgher heeft met het wepnighe volck dat hy hadde / verscheppene Steden hier ende daer / doch insonderhepdt in het Dozstendom Berghen / inghenomen / ende met Krijghs - volck beset teghen danck

Graef Hen-
rick versterkt
Guligh met
Duck.

ende wille der Burgheren / delwyle sp I 6 I 4.
den beyden Dozsten be-eedicht zijnde / haere Steden liever tot bepdt boozdeel / dan tot eenen / wouden behouden hebben / doch teghen ghewelt niet vermo-ghende / hebben sy des Nieuborghers Krijghs-volk moeten in-nemen. De Marquis Spinola in syn Legher ghehoomen zijnde / heeft te Rijnberck een stercke ende byede Scherps - byugghe ober den Rijn doen maechen. Hier uyt gisten wel eenighe / ja hiielden booz seker / dat hy ghesinnert was herwaerts aen te koomen: Maer andere meyn- den / dat dit allen dienende was als een Stratagema, om te abuseren de ghene die hy wel wist dat op syn aenslagghen acht gaben. Pimmers heeft de Marquis Spinola in naeme des Keisers de trefselijcke Rijck-stadt Aken sonder slaggh of stoot den twee-en-twintighsten Augusti inghenomen / nae dat hy sich alleen met een deel synes Leghers daer dooz verthoont hadde: De Burghers van weghen de Religie oneenigh zijnde / ende met eene lijnie treckende / ende de Heere van Pudlids (die met omtrent vier hondert Brandenburgsche Soldaeten daer binnen was) met maghtigh ghenoech zijnde / die groote Stadt te verdedighen teghen het ghewelt van Spinola, zijnde de selfde gantsch onsterck / ende niet versien om een belegheringhe uyt te staen. Daer sijn twaelf hondert van des Marquis Spinolas Soldaeten binnen ghekommen / die haer eenen tijdt lank moettwilligh genoegh hebben aengheselt / nae haer oude gewoonte: De Bozghers die met de Soldaeten meyn- de uyt te trecken / zijn met harde slagghen te rugghe ghedreuen / ende tegen haeren danck binnen gehouden. Doch de Bozghermeester Kalckbrenner, die sijn uytterste behoir ghedaen hadde om de Stadt te- gen te houden / isser by nachte uytghe- raecht / ende binnen Guligh gekomen / tot sijn groot gheluck.

Spinola
komt met
sijn Legher
tot Bergh.

Maer Hen-
rick.

Strac is den Magistraet / die ober jaer en dagh van de Ambassadeurs des Konincs van Vrankrijk, ende des Ceur-bozstes van Heudel-berg ingeselt was / afgedanckt / ende de uytgewekene van den ouden Raet zijn wederom ingheko- men / ende in het Ampt des Magistraets geset. Strac is oock den Gereformeerden ende den Lutheranen verboden exercitie haerder Religie / ende daer is een forme van Inquisitie ingheboert. Doe dit daer naer op den Rijck - dagh van Chur ende Dozsten berstaen is gewor- den / heeft naderhandt genoeghsam ghebleken / also daer aen grootlijck de reputatie ende cere des Koninckij van

1614.

van Franckrijck ende andere rijke Dorsten / ghelegghen was / de welke sy niet geern en lieten quetsen: Immer en behoorden sy het niet te lyden dat men die soude turberen ende overballen / die haere ordje volghen / ende die sy in haere bescherminge hadden aengenomen.

Wesgelyck
Duyren en
de andere
Steden.

Spinola ende Nieuburgh hebben noch verschepdene Steden in de Dorstendommen Guligh, Cleve, ende Berghe, ingenomen / ende met haer Krijghs-bolck beset: Als booz eerst Duyren, daer de Burghers haer de sleutelen in 't ghemoet brachten / dewijle sy in des Keysers name quamen. Daer nae hebben sy Berchum, Caster, 's Grevenbroeck, Orlau, ende Duysborgh inghenomen / ende met Krijghs-bolck beset. Mulhem hebben sy doen demanteleren / afwerpende (met hulpe van de omliggende Boeren / die daer toe opgeboden waeren) de wallen ende vesten / die daer aen ghemaecht waeren / beginnende dit schoone werck den eersten Septembrys stylo novo. Hadde het ghegaen nae den wensch ende wille haerer quaede Raebuyren / men soude de gheheele Stadt gheruineert / ende het onderste boven gheloopt hebben. 't Is kortz hier nae meermaels ghebeurt / dat eenighe bittere Papisten van Keulen koomende / ghegaen zijn in de Kercke daer de Gherefomezmerden plachten te vergaderen / ende tot een spot der selfder / hebben haer geboorh daer ingedaen.

Daer de Marquis Spinola met sijn Leger quam / het was al Veni, Vidi, Vice, Het vermoeden was / dat hy nae dese exploicten met sijn Legher hoogher optrecken soude / om des Keysers Acht in acht te brengen / ende de selfde over Francfort am Main te executeren: Maer hy heeft het hooft nae beneden gewent / ende is nae Rijnberck aen ghetrocken / alwaer hy eenigh Krijghs-bolck gebonden heeft / d'welck hy daer beschepden hadde / komende upt Linghen ende Oldenseel, ende hy is van daer met sijn gheheel Legher op Wesel ghekoomen / booz wat occasien / ofte booz wiens raet / ingheven of schryben dat dit gheschiet sy / als oock wat intellighentie dat hy ende de Dorst van Nieuburgh binnen Wesel ghehadt hebben / heeft sich ghe-noeghsaem gheopenbaerd / sullen het selve om kortheyds wille booz by gaen.

Spinola
komt booz
Wesel ende
neemt het
selve linc.

So is van Spinola den sevendenden Septembrys stylo novo booz Wesel ghekoomen / blijvende bloot in het belc lighen / sonder eenighe beschansinge ofte begravinge / want Prins Maurits was

doemaels noch in Holland. Als Spinola op Wesel aengquam / hebben haer de Burghers / die schoon en wel ghewapent waeren / tot teghenweere bereypt / ja de Vrouwen selfs hebben hare mannen tot kloeckmoedigherdt vermaent / ende sy hebben het gheschut upt het amunitie-hups helpen trecken / ende slepen ter plaetsen daer het staen soude. De Burghers / soo haest als de Wyant booz haere Stadt ghekomen was / hebben eenen uptbal ghedaen / haere Wyanden onbersiens in het Legher overballende / ende beele der selfder doodslaende / alsoo sy niet en vermoeden dat de Burghers soo moedigh zijn soudent / dat sy offensive soudent gaen / ofte haeren Wyanden in het Legher ballen soudent. Hadde dese couragie noch drie dagen geduert Wesel waer behouden gebleven / want sijn Princeliche Excellentie was op den aentocht met een staetelich Legher / om haer te bewaeren booz de elende die booz haere poozen lagh / by sich hebbende omtrent tien duysent man te voet / ende 2500 Ruyteren / allegaer so fraep gemonteert / ende soo wel in ordje dat het eenen lust was om deselve aen te sien. Met sijn Excellentie zijn te velde ghetrocken Graef Willem van Nassau, Gouverneur van Vriesslant, Graef Hendrick Frederick, Oberste van de Ruyterpe / Graef Ernst van Nassau, Veld-Marschalck / de Heere van Kessel, Generael van 't Gheschut / Adolph van Meetercke, Wacht-meester Generael van 't gantsche Leger / mitsgaders andere Heeren ende Oberste van alle Partien.

Sijn Excel-
lentie komt
mede te velde

Al dit schone volck heeft sijn Excel. in het Veld gebzacht / sonder datmen eenige nieuwe lichtinge van Krijghs-bolck gedaen heeft. Het was alleen der Landen ordinaris Crijgs-bolck. Hier heeft gebleken hoe wel / ende hoe wijselich dat de H. Staten doen / dat sy jaer upt jaer in so veel Crijgs-bolk in dienste ende in gagie houden / dat sy alle upre / wanneer het de noot boozdert / konnen veerdigh zijn om een Leger te velde te brengen / ende eben wel haere Frontieren na behoren beset te laten. Sijn Ex. is met sijn Leger in aller ijverdigheyt opgetrocken na Wesel, horende dat de Marquis Spinola daer booz gekomen was / maer een wepnigken te laet is beel te laet. Ter hy tot booz de stad konde komen / heeft de Magistraet (ofte pimmers eenige der selfder) de Burghers vermaent ende ghebeeden / dat sy den Spaenschen gheen boozder teghenweere doen en soudent / dat het beter waere met Spinola te appointeren / ende hem de stad over te leveren / op de beste condi-

Om wat re-
denen Wesel
overghengam
is.

p p

condi-

1 6 1 4.

conditien diemen soude konnen bedin-
ghen / alsoo doch haere Stadt swack
was / ende sy van weghen de Staten
van Nederlant geen ontfet te verwach-
ten hadden / ja dat haerent halben
niet een peert en soude gesadelt worden/
etc. De Burgers dit hoorende ende
gheloobende / hebben verstaen tot ver-
drach / ende hebben dese schoone / tref-
felijcke / ende rijke Stadt (daer on-
trent ses duysent Burghers in waeren/
ende wel tachtentigh stucken grof ghe-
schuts / met ghenoeghsaeme ammunie)
oberghelevert in handen van Spinola
op den derden dagh na dat hy daer vooz
ghekommen was / ende nae dat hy vier-
en-dertigh of ses-en-dertigh schoten op
een buyten-poort van een vooz-stadt
ghedaen hadde. Beloobende haer niet
hoogher te sullen beswaeren / dan met
1000 man te voert / die sy noch kost noch
gagie gheben en souden / haer oock be-
loobende te sullen laeten behouden haere
Religie / ende haere Privilegien / ende
dat hy haere Stadt wederom in vry-
dom stellen soude / soo haest als de Sta-
ten Guligh verlaeten souden : Hy be-
loofde haer oock / dat het midler-wijle
ende tot aller tijdt een pder soude by
staen te reysen / ofte met der woone te
vertrecken / waer het hem lusten ende
believen soude. Het heeft menigh man
grootelicks verwondert dat dese Stadt
niet langher als tot op den derden dagh
teghen ghehouden en heeft / als oock
dat sy dit onghemack niet by tijds vooz
quaemen d' welck lichtelick hadde kon-
nen gheschieden / wanneer sy by tijds
garnisoen hadden inghenoomen / het
waeren dan van des Voosten van Bran-
denborghs volck (d' welck sich tot vooz
de eene poorte verboeght heeft ter wijlen
dat Spinola aen d' ander sijde lach) ofte
van der Staten krijghs-volck / d' welck
haer tijdt ghenoech gepresenteert was /
ende sonder slaggh of stoot daer hadde
komen binnen koomen / oock sonder
eenighe belastinghe der Burgeren. En-
de al en warender maer een hondert ofte
twee van der Staten Soldaten binnen
gheweest / de Marquis Spinola en sou-
dese niet beleghert hebben / om gheen
hostiliteyt der Staeten te betoonen tot
verbrekinghe van den Treves , Maer
doe dit dien van Wesel wiert aen-ge-
presenteert / en wouden sy het niet aen-
nemen / doe was het / dit siet verre /
wy zijn Neutrael / wy willen neutrael
blijven / wy hoopen Spinola en sal ons
niet aentasten. Sy hadden oock eeni-
ghe upt het midden van haer ghedepu-
teert / ende aen den Marquis gheson-
den / doe hy noch te Rijn-verck was /

om hem met rebenen te beweghen haet
onghemolesteert te laeten / maer te ver-
gheefs / oock en waeren de afghesonde-
nen onder haer niet eens / d' welck Spi-
nola vernemende / is hy met dese Pra-
toren op Wesel aen gekomen / ende heeft
het (soo alreets gheseyt is) op den der-
den dagh na sijn aenkomste / onder sijn
ghebiet ghekegghen. Sijn Excellentie te
late ghehoomen zijnde om Wesel te be-
waeren / heeft stracks Emmerick inghe-
noomen / en met sterck garnisoen beset /
latende daer binnen vooz Gouverneur
Antoine van Uytenhove Colonel / ende
Gouverneur van Doers burgh. Oock
heeft sijn Excellentie vooz hulpe van
twee ofte drie goet-willighe ende kloet-
ke Mannen Rees in ghekegghen / daer
hy eben te passe quam / want de Spaen-
sche waeren met Ponten / daer sy haer
volck in hadden om binnen Rees te kren-
ghen / tot dichte vooz de Stadt gheko-
men / maer upt de Stadt is op haer met
grof gheschut eenen schent ofte twee ge-
daen / daer mede sijn sy te rugge ghe-
weecken / ende Prins Maurits heeftter
sijn volck binnen ghebracht. Maer Spi-
nola is Prins Maurits te gaen gheweest
in het innemen van Santen. De Mar-
quis Spinola heeft tot Gouverneur bin-
nen Wesel ghestelt Don Iuan de Gon-
salves, Haers-Heer in des Konincks van
Hispanien hooghen Krijghs-raet / ende
Gouverneur van Rijn-verck. Dese
duysent Soldaeten die Spinola binnen
Wesel gebracht heeft / waeren al Spaen-
giaerden / die de Burgers eenen tijdt
lanck den kost hebben moeten gheben /
maer sy zijn nae ettelijke weecken daer
van by gheweest / mits opbrenghende
alle weecken verthien hondert dael-
ders / ende de Soldaeten in haere hup-
sen verstreckende sout ende supz / vier en
licht / bewasschen ende betwijnghen / en-
de watter meer onder het Spaensche
woort Servitio verstaen woort. Het grof
gheschut ende ammunie den Voost van
Brandenburgh toe-behorende / heeft hem
Spinola op sijn versoek / den Rijn-stroom
af upt Wesel op Rees gesonden / ettelijke
dagen na het opgeven der Stadt.

In het midden van September heeft
Prins Maurits den Ridder Lambert Char-
les, Gouverneur van Nieuweghen, met
drie Velt-stucken / ende eenighe Waen-
delen Voet-volck ghesonden om Gogh,
Cranenburgh, ende Gennep in te nemen
ende met Brandenburghs Garnisoen te
besetten : d' welck de boven-genoemde
Ridder seer behendelick ende wel op het
spoedighste verbericht heeft.

Enige dagen na dat sijn Princelijcke
Ex. met sijn Leger sich by Rees gecam-
peert

Sijn Excel-
lentie Em-
merick was.

Ende heeft
vergeschepen
andere Schep-
pen.

1. 6 x 4.

Gesprek tot
Bislick ghe-
houden tus-
schen beyde
de Legers.

Maer hadde / heeft de Marquis Spinola een ghesprek versocht te Bislick. Zijn Excellentie Prins Mauritz, heeft op den bestemden dach berwaerdt ghesonden den Heer van Marquette, Overste Luytenant van der Staten Ruyterije, gheconvoeert met zijn eyghen Compagnie / ende met de Compagnie van Mons de Brochum, die in goede ordje met ghelaeden roers te Bislick komende / eenen ouden Spaenschen Don aldaer ghebonden hebben / met Graef Hendrick van den Berghe, gheconvoeert met een stercke Compagnie Ruyteren / by haer hebbende haer sijdt-gheweer ende roers / maer niet ghelaeden / om te betoonen dat sy niet ghesint en waeren eenighe hostiliteit te bewijzen. Mons de Marquette met den Spaenschen Don in gesprek gekomen zijnde / heeft dien / uptlast van Spinola boozgheslaeghen eenen Treves van ses maenden / om te sien of men middelen soude vinden om den aen-gehanghenen krijgh te accommoderen. Daer op de Heere van Marquette antwoorde / wel te weten / dat zijn Excellentie Prins Mauritz daer toe gheensins en soude willen verstaen / maer sloegh booz / op het behaegh van zijn Excellentie Prince Maurits eenen Treves of stillestandt van wapenen / den tijdt van ses weeken / daer den Spaensche Don niet nae luyfsteren en woude / segghende: Dat sulcke groot-wichtighe saecken in soo korten tijdt niet en konden afgehandelt werden: Ende alsoo is dese by een komste onvruchtbaer afgegaen.

Daer was een kostelike Maeltijdt bereydt / tot de welcke de Spaensche Ghesanten Mons de Marquette ghenoodicht hebben / ende by isser ghegaen / Het wasser al seer maghnifich ende overbloedigh / twaelf Parisen in een schootel / ende alles nae advenant. Naer ghedaener maeltijdt zijn de beyde Ghesanten vertrocken / elck na zijn Quartier.

De Spaensche Gouverneur Gonsalves heeft binnen Wesel goede ordje ghehouden / alsoo dat de soldaten den Burgheren geenen sonderlingen overlast gedaen en hebben / sae selfs niet in de oeffeninge der Gereformeerde Religie / laten de de self de alle haere Kerken inhouden / alleene eene in-nemende tot oeffeninghe der Paepscher Religie. Het is wel alsoo / dat strax in 't eerste doe de Spaengiaerden binnen Wesel gekomen waren / haer eenighe onder den Godf-dienst in de Kercken gekomen zijn / ende hebben met roepen / fluyten / en andere onghestuygmigheyt de predicatie booz dat mael ver-

stoort / Maer daer is ordje gestelt / dat ter spaensche schilt-wachten booz de Kerck-deuren staen souden / geduypende de Predicatie ende Godf-dienst der Gereformeerde / de welcke den soldaten / die in de Kercke gaen wilden / den toeganch souden verbieden om also alle insolentie ende ongeregeltheit booz te komen. Dit selfde wederbaert oock den Paepschen binnen Emmerick, van der Staten volck.

Kortz na het overgaen van Wesel zijn na der Staten leger gereyft Mons de Refuge extraordinaris / ende du Maurier, Ordinaris Ambassadeur van Spanckrijck / Sir Henry Wotton, Extraordinaris Ambassadeur des Konincks van groot Britanniën / Iohan Albert Grave van Solms, Groot-hof-meester des Pals-Graven Ceur-Doyst / ende B. Buwinckhausen van Walmerod, Raet-heer des Hertoghs van Wittenbergh Ghesanten des Ceur-boyses / Princen / ende Confederere Stenden in het Rijck. Van weghen de Gheunieerde Nederlandtsche Provintien D. Dirck Bas, Burghemeester van Amsterdam, Albertus Ioachimi, Burghemeester van Middelburgh in Zeelandt, Marcus Lijcklama van Nieholt upt Frieslandt: Ende Iohan van Gogh V. I. D. Burghemeester te Zutphen, W. Borre van Ameronghen van Uytrecht, ende Sr. van Harfote, Burghemeester te Zwolle, upt het Collegie der Raden van State / ende Iohan Dickenson, Agent des Konincks van groot Britanniën by de possederende Doysten. West alle-gaer waeren Ambassadeurs ende Gheputeerde der Koninghen ende Princen ende Poren-taten / die te booren de Doysten van Brandenburg ende Nieuburgh ghestelt hadden in de provitionele besittinghe der Doystendommen Guligh, Cleve, Bergh, ende sy waeren nu ghesonden om desen aenghehanghenen krijgh te onderbatten / ende de Doysten Brandenburg ende Nieuburgh met malckanderen te verghelijcken: Sy hebben haere sit-plaetse ghenomen binnen de stadt van Santen, daer de Marquis Spinola zijn Garnisoen upt gelicht heeft / mits Prins Maurits zijn volck oock upt Calcker nemende. Naer langhe ende veel disputen / oock ober ende weder overschikkinghen ende besendinghen / zijnder sekerere Articulen op het Pampier ghebracht / die so billigh ende onpartijdigh zijn / dat pder redelijck man die de self de leest / sal moeten bekennen / dat se sodanig ingestelt zijn / dat geen Wedelieven de Heeren de self de en sullen wepgheren aen te nemen ende te onderschrijven.

p p 2

Maer

De Geron-
mitterden
van de Co-
ninghen ende
Pratrigant
naer Berg.

Bergader-
cingh Mauritz
samen om
de Doysten
te verenigen.

Maer eben wel hebben de Spaensche nu dese / dan ghene swarigheyt vooz ghewent / krackelende op eenighe minuten / meer om tijdt te winnen (nae aller verstandigher oordeel) dan dat die swarigheden die sp inbrachten / wat besunders te beduyden hadden. **Wid-ler** wyle soo en is de **Marquis Spinola** niet stille gheweest / maer hy heeft sijn Legher tusschen de Lippe ende de Stadt met re trenchementen aen de veldt-sijde begraven / niet durvende sich in openen velde soo nae op sijnes **Wpandts** Legher betrouwen / d'welch **Wzins** **Mauritz** ghedaen heeft / laetende sijn Legher onbegraeven in het **Weldt** lighen. Oock heeft de **Marquis Spinola** gheduyrende de onderhandelinge binnen **Santen** / de Stadt **Wesel** aen verscheptene sozden vast beschaanft ende ghebollewercht / een gheweldigh **Foxt** op den **Wiert** legghende / daer mede ghenoechsaem te kennen ghewende / dat hy niet ghesint en was dese Stadt / de kroone sijner **Conquesten** / te verlaeten / daer de **Spaensche** soo vele jaeren op ghelocrt hebben / om aldaer **Sedem Belli** te maecten / ende over welckes veroveringhe soo groote triumphen bedeyden was in **Hispanien** / **Italien** / ende andere **Paepsche Landen** / haer verbljvende dat die **Ketterische** Stadt / het tweede **Geneven**, vermeestert / ende onder het **Spaensche** soch gebzacht was.

Spinola
beschaanft
Wesel.

Geduyrende dese onderhandelinge te **Santen** / bleven beyde de Leghers lange stille ligghen / gheen van beyde eenighe Steden nochte **Fortressen** in-nemende / oock malkanderen gants gheen **hostili- rept** betoonende / alsoo dat men niet ghoozt noch vernomen en heeft (d'welch trouwens wel bzeemt in) dat opt **Fu- pter** of **Soldaet** d'een den anderen met woorden of wapenen heeft ghequetst ofte beschadicht / daer doch beydes **Fu- pteren** op **fouragie** rjvende / dickwils in eene ende de selfde hupfen ghehoomen zijn / ende hebben met malkanderen / het koozn afghedoxt sijnde / sonder oneenigheyt gedeilt.

Het landt
van Maers
by den **Wzins**
bezet.

Ooch in **October** heeft sijn **Prince- liche Excellentie** den **Ridder** ende **Ritme- ster** **Guillaume de Rijt** genoemt **Brochum**, met sijn eyghen **Compagnie** / ende de **Compagnien** van **Aelva**, ende van **Oot- marfen** ghesonnen nae het **Landt** van der **Marck**, om de **Steden** deser **Graeffschap** met eenigh volck te besetten : Tot wel- ken eynde zijn **Excellentie** desen **Fu- pten** hadde hy gheboeght als **Commissa- rissen** ende **Oratores** den **Raet**-heer **Steen- gers**, geheymen **traet** des **Woztes** van

Wzandenburgh / ende **Joncker Hermen** **Frenk**, die t'samen met groote behendig- heyt haeren last verrichtende / soo veel hebben te wege gebzacht / dat sp de **Com- pagnie** van **Aelva** binnen den **Ham**, ende eenighe **Fu- pteren** op het stercke **Ca- steel** ende **Woztelich** hups ter **March** gekregen hebben. De andere **Steden** der **Graeffschap** **March** en hebben gheen volck willen in-nemen / ten waere com- muni consensu omnium, ende hebben in- der **yl** eenen **Lantsdagh** tot dien eynde verscheben / daer allerley disputen zijn ghevalen / doch hebben meest gheresol- veert **neutrael** te willen blijven / ende geen **garnisoen** te willen in-nemen. Hier op is **stracx** gebolght **Wzins** **Hendrick** **Frederick** van **Nassauw**, met 25 **Daenen** **Fu- pteren** / ende omtrent vier hondert **boetmechten** / onder het beleyt van **Wop- man** **Geldre**, oock hy sich hebbende twee oft drie **Wekstuckens**. Ende heeft meer met dreyghen dan met ghewelt te doen / in ghekreghen **Halteren**, **Lun- nen**, **Unna**, **Camen**, den **Ham**, ende an- dere plaetsen. Het **garnisoen** van **Gulich** heeft oock eenige van de naestghelegene steden ingenomen ende beset. Noxts hier na is oock **G. Hendrick** van den **Ber- ge** met eenig volck ende geschut upt het **Spaensche** **Legher** gesonden / nae de **Woz- stendommen** **Gulich** ende **Bergh** / heeft daer oock eenige steden ingenomen / ende met **Spaens** **garnisoen** beset. Dit is wel het voozmaemste datter met de wapenen dese naeste drie maanden is uptgericht. Dus al ich wederom keeren tot de **Wrede-handelinge**.

De **Weren** **Ambassadeurs** ende **Ghe- committeerde** der **Weren** **Staten** / heb- benden beyde geinteresseerden **Wozten** de gheconcipeerde **Articulen** toegesonden / ende begeert / dat sp de selfde souden on- der-reekenen / d'welch sp (doch niet son- der veel voozgaende swarigheyt) gedaen hebben / **Wzandenburgh** upt den naem ende belastinghe van sijnen **Wier** **Wader** den **keur**-vozt / ende sijn **Wrou** **Woe-** der de **keur**-**Wozstinne** / de **Wreuburgee** voo sich selfs / gelijk sp oock onderte- kent zijn van alle de boven-ghenoem- de **Ambassadeurs** ende **Ghecommitteerde** der **Weren** **Staten** / als on- der-handelaers. Maer de **Marquis** **Spinola** heeft sulchs te doen gewep- gert / ten ware dat **Wzins** **Mauritz** hy **Wete** woude belooben niet weder om in die **Landen** te komen / d'welck een onbillijcke **petitie** zijnde / en heeft sijn **Excellentie** sulchs niet willen belooben / ende of hy het schoon hadde willen doen / soo en souden het de **Weren** **Ambassa- deurs** niet toe-gestaen hebben / wel wetende

De articu-
len van het
Santen
verzoach om
der teekent.

1 6 1 4. wetende dat hy den man is / den welken haere Meesters moeten ghebruyken / om dese ende andere Landen met de wapenen in breedte te brengen: als redencu ende woorden by d' een of d' ander gheen plaetse binden en konnen. Immers is noch eyndelick / desen handel soo wijt ghebruyt ende ghebracht / dat sich Spinola, Nieuburgh, ende andere Onder-handelaers aen de Spaensche sijde / soo wijt hebben inghelacten met de Ambassadeurs / ende de Staeten / binnen Santen vergadert / dat elck een meende dat het al ghedaen was / ende dat Spinola den achtsten Decembris stylo Novo, sijn krijgsh-volck uyt Wesel / ende Prins Mauritz het sijne uyt Gulich soudon doen vertrecken / (de beyde Dorsten bijf hondert nieu-aen-ghenoomene soldaeten hebbende / ende op den Mid-del-wegh veerdigh liggende / om d' een helft binnen Gulich / ende d' ander helft binnen Dusseldorp te trecken) Ende dat op den drie-en-twintighsten Decem-ber stylo novo des mooghens booz acht upren / beyder sijds krijgsh-volck alle de Steden ende bastigheden der Landen rupmen soude: maer bupen aller verwachtinghe ende vermoedinghe / is desen heelen handel ghestat / de Spaensche niet wissende het gheconcipeerde / ende van de beyde gheinteresseerde Dorsten ghereckende Verbraghen aennemen.

Want als de Secretarissen der beyder Coningen de laetste Acten aen het Leghement van den Marquis Spinola brychten / om die te laeten ondertecken / heeft hy haer wel een upre lanch laeten wachten eermense audientie ghegeven heeft: Als doen is Spinola tot haer uytghekomen / uyt het gemak daer hy met de krijgsh-Oberste vergadert was / ende heeft nae wepnigh woorden die hy met de Secretarissen gesproken hadde / ende sonder de Acte die sy brychten te lesen / in een haestigh ghemoet ghesepdt / a Brusselles, a Brusselles, de afghesondene Secretarissen / sonder ander beschept / daer mede af-wijssende. Dit is geschiet op den twee-en-twintighsten Nobembrys stylo veteri.

Des anderen daeghs heeft sijn Excellentie ordre ghegeven op het schepden des Legers, recht wel by tijts / want tusschen den 22 ende 23 is den sijn wel bijf boeten opghelopen / ende dat heeft noch vier ofte vijf daghen lanch gecontinueert / alsoo dat eer al het volck t'schepe konde geraken / was het meesten deel des belts / daer der Staten Leger gheleggen hadde / met water belopen / d' welck

die selfde weke soo gewassen is / dat het sommiger wegen een spiesse diep boven het Lant gegaen heeft.

Sijn Excellentie met de Ambassadeurs ende Ghecommitteerde der Provincien / hebben veel Beschut ende andere krijgsh-gheeretschap binnen Rees laten brengen / daer sy selfs waeren / ende nae dat sy op alles goede ordregeset hadden / sijn sy van daer vertrocken op Nieumeghen, ende soo boozts den stroom af op Hollandt / latende sterck garnisoen binnen Rees ende Emmerick. De Ambassadeurs hebben haer ghehoont niet wepnigh ontbeden te sijn / om dat de Spaensche met haeren lofsen handel / haer soo langhe te verghiefs hadden op-gehouden. De Marquis Spinola, heeft oock sijn Legher doen schepden / dat forrierende in de naeste Steden der drie Dorstendommen met haeren aenklebe / ende hy selfs nae Brussel reysende / heeft Don Loys de Velasco binnen Wesel ghelaeten / die daer binnen is ghekoomen met sijn Waene Ruyteren / ende koztz hier nae is oock des Rijnmeester Boedberghens Compagnie Ruyteren daer binnen ghekoomen / als oock verscheptene Compagniente boet / soo dat het Garnisoen binnen Wesel genoeghsaem verdobbelt was.

Op dat den Lezer te beter onder-richt moghe werden van de gantsche ghelegghenheyt deser sake en met eene verstaet wat booz hale ende schyale up- blachten ende tergibisatie datter van wegen de Nieuburghsche (oft eer Spaensche) sijde ghesocht ende by ghebrachte sijn / om de by-een-komste der Heeren Coninghlycke ende Dorstelycke Ambassadeurs t'eenmael brychteloos / ende d' Articlen / by haere E. E. tot conserbatie van die ghemeene ruste be-racmt / illufoir te maerken / ghelyck sy dan eyntelijck noch ghedaen hebben / ende tot haer vermeten ghekomen sijn / soo sullen wy de saecke wat hoogher verhalen / ende booz eerst hier stellen het Translaet ofte vertaelde inhoud van de selve Articlen.

1. **D**E Garnisoenen, welke gheleydt sijn, woorden in alle de Steden, Castelen, ende andere plaetsen der Vorstendommen Gulich, Cleve, Bergh, Graef-schappen Marck ende Ravensbergh, ende Heerlijckheydt Ravensteyn, die inghenoomen sijn gheweest, by wie ende onder wat naem ofte pretext dat het sy, ende namentlijck die gheleyt sijn gheweest in de Stadt ende t' Casteel van Gulich, ende in die van Wesel, sullenterstont daer uyt ghenomen

Don Prince
keert naer
Hollandt.

Articlen
betreft ruste
sien byde
de Dorsten.

men worden, ende sulen de amunitien van Oorloghealdaer te bevinden, moghen mede ghenomen worden, by de ghene die daer inne gheleyt hebben. Ende al het Krijghsvolck soo van 't een als van 't ander Legher, sullen elck nae sijn Landt vertrecken, sonder te defen aensien eenige pretensie te maecken, ende sonder de Inwoonders der Steden, oft Onderfaten der voornoemde Vorstendommen ende Graeffschappen te beschaedigen.

2. De Princen Brandenburg ende Nieuburgh sullen sich verbinden, geen plaetse van de voorsz. Landen te stellen in handen van eenen derden, hy sy dan oock wie hy wille. Maer sullen elckanderen bystaen teghen alle de ghene die feytelijck oft andersints op de voorsz. Landen yet sullen pretenderen, behoudens dat alsulke pretendenten sich sullen vermogen te behelpen met den middel van vrientchap ofte van rechte. Ende en sullen gantich geene garnisoenen gheleyt ofte ghestelt worden in eenige Steden oft Casteelen, 't zy by wie dat het zy, dan met ghemeynen consente van beyde voorsz. Princen. De welke mede tot Guarde ende sekerheyt van hare persoonen, niet meer en sullen mogen hebben als elck vijftigh man te peerde, ende hondert voetknechten ten hooghsten.

3. De Fortificatien soo by d' een als by d' ander sijde in de voorsz. inghenomene plaetsen sedert de Maent Mey leet-leden ghemaectt, sullen afgebroken ende gedemolieert worden, sonder dat het van nu voort-aen yemant, hy sy dan wie hy wille, geoorloft sal wesen die te hermaken, oft eenighe plaetse in de voorschreven Landen te fortificeren, tot nae de eyntelijcke beslechtinge van de hoofsaecke.

4. De Kerckelijcke persoonen, Amptluyden, Edelluyden, oft andere, sy zijndan van wat Religie, staet, ofte conditie dat sy willen, die uyt hare beneficien, ampten ende goederen gelet ofte verjaecht soudens mogen zijn geworden, oft oock van selfs vertrocken, uyt oorfaecke van het mis-verstant tusschen de voorschreven Princen geresen, sullen weder ghestelt worden in haere beneficien, Ampten, staten, huysen ende goederen, sonder eenighe uytneeminghe, Ende die bevonden sullen voor delen wettelijck voorsien gheweest te hebben met die voorschreven beneficien ende ampten, naer luyt der reversalen, accoorden ende conventien tusschen de ghemelte Princen ghemaectt, sullen daerinne ontfanghen worden: sonder dat nochtans yemant van de voorschreven ghemeine Amptluyden sal vermoghen sich selven besonderlijck aen den eenen van de selfde Princen meer, als aen den ander te verplichten.

5. Alle gheinnoveerde saecken, soo in den Kerckelijcken als Wereltlijcken staet, sullen by Commissarisen daer toe van beyde Princen ghesamender hant te deputeren, geredresseert ende in vorigen state gestelt, als oock van nu voortaan ghereguleert worden, naer uytwijfender Tractate van Dortmunt ende Halle, der brieven Reversael, endeder verklaringhen, welke bevonden sullen worden by ghemeynen consente der voorgehemelte Princen ende Stenden des Landts daer over ghemaectt te wesen, voor

soo vele de selve verklaringhe niet en sullen strijden teghen de belofte by den Princen van Brandenburg ende Nieuburgh aen den overleden Aller-Christelijcksten Konidgh Hendrick de Groote van hooghloflijcker ende onsterffelijcker ghedachtenisse ghedaen, de welke in ende over al sal gehouden ende ghevolcht worden, ghelijck sy verhaelt staet in het Tractaet tot Reductie der Stadt Guligh ghemaectt. Ende sullen tot Commissarisen hier toe by de voorschreven Princen te deputeren, ghekoren worden personagien van qualiteyte endegode middelen: binnen de Landen woonende, ende by de alghemeyne ruste ende eendracht gheinteresseert, welke ghenoemt sullen worden binnen een Maent nae den datum van dit teghenwoordigh Tractaet: Ende of een van de voorschreven Princen in ghebreecke bleve, die binnenden voorschreven tijdt te noemen, soo sal de uytvoeringhe van desen Artijckel ghedaen worden by Commissarisen door den anderen Prince ghenoemt. Ende of 't ghevele dat de voorschreven Commissarisen onder den anderen eenighen twijffel hadden, belanghende het uyt-voeren van de voorschreven Tractaten, Reversalen, verklaringhen ende beloften, soo sullen de Staten van de Provinciedaer 't gheschil aen is hangende, twee persoonen noemen, d' een van d' een d' ander van d' ander Religie, om ghesamentlijck met de voorschreven Commissarisen te beraedtslaghen ende resolveeren 't ghene sy sullen bevinden met de voorschreven Tractaten, Reversalen, verklaringhen ende belofte naest over een te koomen.

6. De Wel-ghemelte Princen sullen elck besonderlijck in de voorschreven Landen residieren, ende sullen te dien eynde de selve Landen by provisie ghedeelt worden in twee deelen, sonder naedeel nochtans van de vereeniginghe der selve, ende van de Tractaten van Dortmunt ende Halle.

7. In een van welke twee deelen sal wesen het Vorstendom Cleve, 't Graeffschap Marck ende Ravesteijn, met het Graeffschap Ravens-bergh, ende alle die toebehoorten ende aenhanghselen van de Cancellerie ende Reken-kamer van Cleve, als mede de Leenen, Landen ende Heerlijckheden gheleghen in het Hertoghdum van Brabant ende Graeffschap van Vlaenderen. Ende sal over sulcks het voorschreven Graeffschap Ravens-bergh afghescheyden worden van de Dusseldorpsche Cancellerie ende Reken-kamer, om de Cleeffsche toegevoeght te worden.

8. Ende in 't ander deel sullen zijn de Vorstendommen Guligh ende Bergh, met haere toe-behoorten ende aenhanghsels. Met conditie, dat de Stadt ende 't Casteel van Guligh met alle haeren omganch sullen weerloos ghemaectt, ende de selve haeren omganch tot een slechte Muer ghemaectt worden. Ghelijck mede ter selver tijdt de nieuwe Fortificatie van de Stadt, Slot ende Casteel van Dusseldorp afgebroocken ende ghedemolieert sal worden.

I 6 I 4.

worden. Ende tot uytvoeringhe van dit teghenwoordigh artijckel, sal by elck van de voorschreven Princen ghenoeft worden een Capiteyn oft Ingenieur, op dat men met de voorlz afbrekinghe ende demolitien in alder neerstigheyt ende sonder ophouden voortvare, ende dat ten koste van de Landen.

9. Tot der tijdt toe dat de fortificatie van Gulich ende Duffeldorp t' eenemael ghedemolieert sullen zijn, sullen de voorschreven twee Steden ghestelt ende overghelevert worden in handen van de Stenden van Gulich, Cleve, &c. om by de selve Stenden tot bewaringhe van de voorlz. plaetsen gecommitteert te worden personagien van qualiteyt, den lande ghetrouwe ende wel toe ghedaen.

10. Ende sullen tot desen eynde by de Stenden van Gulich ghenoeft worden vier Persoonen, twee van d' een, ende twee van d' ander religie, de twee om Capiteynen, ende d' ander twee om Lieutenanten te wesen. Ende uyt elck van de Hertogdommen Cleef ende Bergh midtsgaeters uyt het Graefschap Marck twee Persoonen, d' een van d' eene, ende d' ander van d' ander religie, om mede te wesen d' een Capiteyn ende d' ander Lieutenant. Ende sal een yeder Capiteyn het gebiedt hebben over hondert Mannen, welke aen - ghenomen sullen worden in de voorschreven landen, sonder dat eenigh vreemdelingh daer onder sal moghen worden ontfanghen. Van welke vijf Capiteynen de drie sullen gheleydt worden tot bewaeringhe van de Stadt ende Vestingh Gulich, ende d' ander twee tot bewaeringhe van de Stadt, Slot, ende Casteel van Duffeldorp, waer over sy met malkanderen het lot sullen trekken.

11. De voorschreven Capiteynen, Lieutenanten, ende Soldaeten, sullen sweeren ende beloven de voorschreven plaetsen wel ende ghetrouwelijck voor het ghemeene Landt te bewaeren, tot de volkoomen afbrekinghe der selve, ende niemant daer in te laeten, t' sy dan van wat sijde dat het oock sy, die yet teghen die selve soude moghen voornemen. Oock mede dat sy niet en sullen vraghen naer eenigh ghebodt, het sy dan van wien het wille, dat haer soude moghen ghedaen worden tot naedeel van de bewaeringhe der plaetse, die haer sal betrouwt worden, oft van de afbrekinghe der selver.

12. Welcke deelen alsoo ghemaect zijnde sullen de hoogh - ghemelte Princen het lot trekken; ende een yeder van hun regheren het ghene dat hem in den name van alle beyde ten deele vallen sal. Ghelijck mede alle openbaere acten, soo in d' een als in d' ander residentie sullen af - gheveerdicht worden uyt den ghemeinen naeme van beyde Princen, onder de signatueren der Presidenten van yeder Cancellerie, ende onder eenen ghemeinen Segel van beyde Princen, waer inne sy onderlinghen sullen verdragen.

13. Soo in d' een als in d' ander residentie sal yeghelijck Prince stellen twee Presidenten, om soo in de Cancellerie als in de Reken - kamer te dienen, met vier Raet - luy-

den, ende soo veel Secretarisen als de selfde Princen sullen noodigh bevinden te wesen. Ende sullen de Presidenten by ghebeurte over ander weke presideren. Ende waer aengaet wie eerst beginnen sal, als mede de Signatuere, daer inne sal het voorsitten bewaert worden voor den ghenen diefe voor datum ghehadt heeft. Ende sullen de saecken soo van justitie als finantie gheresolveert worden by pluraliteyt van stemmen, sonder dat het yemanden gheoorloft sal zijn sich aen d' een oft d' ander van de voorschreven Princen te adresseren, het sy dan om den loop ende uytvoeringhe van de justitie, oft oock van eenighe andere saecken, die aldaer verhandelt sullen worden, in eenigher wijze te verhinderen. Oft'er nochtans eenigh gheschil viele met de ghebueren, soo en sal t' ghene te dien aensiene in de voorschreven Cancellerien gheordineert sal wesen niet uytgevoert werden, sonder alvoreen daer van met beyde Princen ghesproocken te hebben. Ende soo de Presidenten ende Raet - luyden van d' een Cancellerie sich in opinien ghedeelt vinden, soo sal de saecke van nieuws overfien ende in deliberatie gheleghet worden tot twee mael toe, ende dat op twee verscheyden daghen, ende of sy dan nochmaels gedeelt waren, soo sal hun de Prince van de residentie met de Presidenten scheyden.

14. De voorschreven Princen sullen behouden de gratien ende uytdeelinghen van de Ampten ende beneficien in alle de landen, ende sullen daer van by ghebeurte over de ander maendt disponeren, volghens haere voorgaende conventien ende teverfalen, ende dat nae behoorlijcke informatien op den staet, leven, ende zeden de ghene die daer nae staen, ghenoomen te wesen by de Raet - luyden der Cancellerien, tot desen eynde te deputeren, ende nae voorgaende examen van de ghene die de beneficien sullen versoecken, welck examen gheschieden sal op den ouden voer. Ende sal het openstaende beneficie bedient worden by den naestwoonenden kerckelijcken persoon, van ghelijcker religie ende waerdigheyt, tot dat daer inne by de voorschreven Princen sal wesen versien. Ende sal de bedienaer ghenieten de inkomste van alsulcken beneficie, naer advenant van den tijdt die hy dienen sal.

15. Ende soo t' gebeurt, dat d' een of d' ander van de voorschreven Princen den tijt van drie maanden langh in ghebreecken blijft, bequaeme personen tot de ledighstaende curen ende beneficien, wanneer t' sijn beurt is, te noemen, in sulcken ghevalle sal het den anderen Prince vry staen de selve te gheven aen personen daer toe bequaem ende ghequalificeert.

16. De inkomsten van de voorschreven Landen sullen ghelijckelijck ghedeelt worden onder de voorschreven Princen, nae de aflegghinghe van de weddens, renten; pensioenen, ende ghewoonlijcke lasten: Ende sullen t' ghene een yeder van hun uyt de in - komsten van de voorschreven Landen sal toe koomen ontfanghen uyt handen van de Rentmeesters daer toe te committereren; ende by ordinantie van de Reken - kamers, sonder dat yemant van hun beyden sal mo-

ghen

gen van eenig deel der voorfz. inkomens alleen ofte belonderlijk disponeren, noch de felve eenighfins diverteren.

17. Men fal niet vermoghen op te nemen, jae oock niet te voorderen eenighe contributien oft inpositien ten profijte van de voorschreven Princen, sonder hun beyden toestemminghen ende consent. Ende 't ghene de Stenden van de felve Landen 't ly uyt eyghen beweginghe ofte ten versoecke van de voorschreven Princen sullen contribueren, dat sal onder hun beyden ghelijckelijck worden gedeelt.

18. De rekeninghe van de ghemerale ende particuliere ontfanghers, soo nae de ghemeyne administratie ende regeringhe der beyde Princen, als daer vooren, sullen ghedaen worden, ende nae datter by de Presidenten, ofte andere van de Reken-kamers daer toe te committeren, informatie ghenomen sal wesen van het inkommen der voorschreven Landen, so sal daer af een sekere staet gemaect worden, en sullen de pachtgoederen, verfettinghen ende 't achterheden der felve landen geëxamineert ende verbeteret worden, indien 't nootd is.

19. De Archiven ende ander plaetsen, in de welke men vinden sal de Titels, ende registers betreffende de gherechtigheden beyder Cancellerien ende Rekenkamers, sullen binnen den tijdt van een jaer, te reekenen naer den datum deses Tractaets, sorgvuldelijck ende neerstelijck oversien worden by Commissarisen daer toe van beyde Princen gecommitteert, de welke Inventaris sullen maecten van die titels die aldaer gevonden sulken worden. Ende sal oock besonderlijk Inventaris ghemaect worden van de titels des Graeffschaps Ravensbergh, welke sal ghelaeten worden in de Dusseldorpsche Cancellerie, soo wanneer men de Originalen van daer sal neemen, om die over te draeghen in de Cancellerie van Cleve. Ende sal hy, dien het deel van Cleve te lote valt, belovendie felve Titels te restitueren aen den ghenen die Ravensbergh ten eynde van de Hoofdsaecke toe ghewelen sal worden:

20. Het effect ofte vrucht van alle vervreemdinghen, verschenckinghen, ende versettinghen, die by de voorschreven Princen voor de Maent van October leest-leden souden moghen ghedaen zijn, sal opgheschort blijven tot den eynde der hoofdsaecke toe. Behoudens, dat soo wie van beyde Princen sich bevinden sal yet vervreemt, verschoncken, ofte verset te hebben buyten de residentie die hem toevallen sal, binnen de felve sijne residentie sal vermoghen te recompenseren, nae dat hy het dan te rade vindt, de Persoonen aen welke de felve vervreemdinghen, verschenckinghen ende versettinghen souden moghen gheschiedt zijn, ende met naeme den Heere Ketler voor de Baronie ende 't Landt van Monjoye, ende dit by provisie, ende met conditie, dat van nu voortaan de somme welcke d'inkomste van de vervreemde, verschoncken ende versette goederen soude moghen bedragen, van de helft desselven Vorstes in het totale inkomen der voorschreven Landen af-ghetrocken

sal worden. Ende wat aengaet de vervreemdinghen, verschenckinghen ende versettinghen, die gheschiet souden moghen zijn na't beginfel des voorschreven Maents van October, de stucken alsoo vervreemt, verschoncken ende verset, sullen aen beyden zijden gherestitueert ende weder ghegheven worden.

21. De voorschreven Princen sullen leven ende sich in de voorschreven Landen aenstellen *jure familiaritatis*, als ghemeynsame vrienden, naer luyt der Tractaten van Dortmunt ende Halle, der Reversalen, ender Privilegien des Lants, tot dat de hoofd-sake geeyndicht ende gedecideert sal wesen.

22. Door dit teghenwoordigh Tractaet en wordt niet verstaen dat weder-roepen zijn eenighe reservatien, presentatien, reversalen, oft ander verklaringhen, die de voorschreven Princen voor desen soude moghen ghegeven ofte ghedaen hebben ten voordeele van yemandt op die successie van de voorschreven Landen pretenderende, maer dat de felve blijven in gelijcker kracht ende weerde als sy waren voor 't felve Tractaet.

23. De voorschreven Princen sullen in Princelijcke woorden beloven, ende d'Officieren van de twee voorschreven Cancellerien ende Reken-kamers, in de welke dit Tractaet sal ghelesen, afgekondicht ende gheregistreert worden, sullen sweeren, het felve onverbrekelijck te onderhoude, naer-komen, ende volghen nae sijn forme ende inhoud. Ende sullen de felve Princen mede beloven goede ende bondighe ratificatien daer van in-te-brenghen binnen ses weken, voor alle uytstellinghe ende dilay. Ende soo yemant van de twee Princen sulcks niet naer en komt, soo sal hy, den selven tijdt overstrecken wesende, vervallen wesen van het lot te moghen trecken, ende den ghenen, die sijne ratificatie inghebracht ende in beyde Cancellerien der voorschreven Landen aenghegheven sal hebben, sal keure gegeven worden van de residentien hier vooren geroert. Sonder na welcke ratificatie te wachten, dit teghenwoordigh Tractaet niet en sal laeten uytghevoert te worden ten opzien van 't vertrecken der heylreghers ende Garnisoenen, ende van de afbrekinghen der fortificatien voorgenoemt, ende van de weder oprechtingheder voorschreve innovatien. Met bespreck, dat even ter selver tijdt als die Leghers ende garnisoenen sullen vertrecken, oock de Stadt ende 't Casteel van Gulligh, mitgaders de Stadt, Slot ende Casteel van Dusseldorp ghestelt sullen worden in handen van de ghene die by de Stenden des Landts tot bewaringhe van de felve plaetsen gheslaft sullen wesen, alles ten voordeele van de ghemeeene ruste, sekerheyt van de gemeene administratie der voorschreven Princen, ende verlichtinghe van de Onderlaten der voornoemde Landen. Gedaen ende ghesloten tot Santen den -- Novembris des Jaers 1614. ende onderteeckent by alle de welghemelte Heeren, Koninghlijcke, Chur ende Vorstelijcke, midt-gaders Staetische Ghesanten.

Den Titel ofte het opschrift van dese Articulen luyden aldus :

1614. *Articulen verdraghen tusschen de Ambassadeurs der ondergeschrevene Coninghen, Princen ende Potentaten, over de gheschillen gheresen tusschen de Doortluchtige, Hooge ende Machtige Princen, George Wilhelm, Marck-graave van Brandenburg Hertoge van Pruyssen, &c. ter eenre, ende Wolfgang Wilhelm Palts-graave, Hertoge van Nieuburgh &c. ter anderre zijde, belangende het provisionele Gouvernemen ende bedieninge der Landen Gulich, Cleve ende andere hangende aen de successie van wijlen den Hertoge van Cleve. Welcke Articulen by gheschifte gestelt zijn geworden nae vele ende verscheiden conferentien, ghehouden soo onder de welghemelte onder-geschreven Ambassadeurs, als oock met de ghene die tot desen eynde by de selve Princen gecommiteert zijn geweest, gelijk mede na her consent der selver Princen van Brandenburg ende van Nieuburgh over het meerendeel ende de voornaemste van de selfde Articulen. Ende om af te snijden verscheiden kleyne swarigheden, welcke souden mogen veroorsaken een grootte langsaemhey in het begonen Tractaet om tot de voorsz. beslechtinge te geraken, ende over sulcx verlenge de verdruckinge van de volckeren der selver Landen, te ruggehouden de wederinstellinghe der Hoochgemelte Princen inde gemeyne bedieninge van dien, ende door het aenhouden der verblijvinge van de Legers ende Garnisoenen baren verscheiden misvertrouwers ende onbeylen, tot grooten nadeele van de algemeyneruste: So is raetsaem ghevonden, dat de voorsz. Articulen sullen over geleyvert worden by de wel-gemelte Ambassadeurs aen de hoogh-gedachte Princen, om sich daer nae te voegen, ende die aen te nemen, ten goede ende ruste van hare Personen, van de voorsz. Landen, ende van de gamsche Christenheyt. Belovende de welghedachte Ambassadeurs in den name van hare Coningen, Princen ende Overhoofden, de voorsz. Princen van Brandenburg ende Nieuburgh te maintaineren by de voorsz. provisionele administratie volgens de selfde Articulen. Ende waren onderreken als volghet.*

Refuge, Raedt des Aller-christelijcken Konings in synen Raden van State ende Secreten etc. Ambassadeur van sijne Majesteit tot bezydinghe der geschillen van Gulich / etc.

Du Maurier, Raet van sijne alder-christelijckste Majesteit ende synen Ambassadeur ordinaris by myn Heeren de Staten van de vereenighde Provincien / etc.

Henry Wotton, Ambassadeur extraordinaris van sijne Majesteit van Groot

Brittannien, tot bezydinghe van de gheschillen van Gulich / Cleve / etc.

Iohan Dickenson, Agent van sijne Majesteit van Groot Brittannien by de possiderende Dozzen.

In Name van de Chur-Dozzen/ende vereenigde Stenden des Heiligen Rijck.

Iohan Albert, Grave van Solms, etc. groot meester, van de Churbozstelijke Palts / etc.

B. Burwinckhausen van Walmeroden, Raet in de Raden van den Hertoge van Wirtemberg, etc.

In name van de Staten Ghenerael der vereenighde Nederlanden:

D. Dirrick Bas. Albert Iouchimi. Marcus van Lyclama ende Nyeholi. Ian van Goch. W. Borre van Amrongen. S. van Haersolt.

Dese Articulen werden beneffens eenen brief van de Heeren Commissarissen: in date den twaelfde Nobembz 1614. overghesonden aen den Hertogh van Nieuburgh, die den 18 dito tot antwoorde schreef / nademael door de genade Godts ende de goede officien by den Heere Gesanten ghedaen / het Tractaet van verdraegh tusschen de March-graef van Brandenburg ende synen persoon nu soo verre gebzacht was / datter geen swarigheden meer en waren / als alleenlijck van den tijdt der uptboeringe / pretenderende d' een partije dat de selve barelijck behoozde te geschieden / ende de sijne / dat men wachten moest na de ratificatie van mijn Heere den Churfurst / ende Mevrouw de Churfurstinne van Brandenburg, de wyle daer geen ghenoeghsamen Procuratie en was van die selbe Vrouwe: soo badt hy den Welghemelte Heeren Gesanten / niet te willen toelaten / dat om soo wepnigh daghen alser van noode waeren om de boozschzeven Ratificatie te doen komen / men nalieten soude het boozschzeven Tractaet te besluyten / segghende boozs in synen Brief / dat wat aengingh de plaetsen by den Marquis Spinola inghehouden / hy Marquis sich verbinden soude sijne Garnisoenen daer upt te trecken met de oberkomste van de boozschzeven Ratificatie / midts dat Prince Mauritz sich mede verbinden soude alsoo te doen / etc. Maer de Heere Petrus Peckius, Raedt-heer van den Secreten Raede tot Brussel / ende Gesante van den Certs-Hertogh Albertus / vernomen hebbende dat de boozschzeven Articulen gheteekent ende ghereet waeren omme den possiderende Dozzen overghelevert te worden / heeft den 12 Nobembz by de Heeren Ambassadeurs van Danchryck hooghlijck ghe-

Den Raet
toch van
Nieuburgh
antwoorde
op den Brief
van de Ghe-
commitees-
den.

4. expostuleert / dat sulchs in syn afwesen gheschiet was / jaer dat hy gheen Coppe ofte visie van de selve en hadde konnen krijghen / hem boozts seer beklaghen- de ober de soyme / ende sonderlinghe dat de Articulen niet alleen by de Koningh- lijcke Ghesanten / maer oock by die van de Gheunierde Churfursten ende Stenden des Rijchs / ende der Heeren Staeten Ghecommitteerdens onder- teekent waeren. Versocht daer om te moghen Coppe hebben booz de ober- leberinghe / ende verklaerde dat upt die maniere van doen niet anders kon- de gheoozdeelt worden / van dat men de saecke begheerde in verwarringhe te houden / ende tot extremitet te brengen. Op alle het welcke by de Welghemelte Heeren Ambassadeurs hem is boozghehouden / hoe ende in wat manieren datter nu meer als een Maendt was ghehandelt om de mis- verstanden tusschen de possideerende Dorsten / ende t gheene daer van de- pendeert / ter neder te legghen / ende hoe veel Conferentien op de materije oock met sijne E. selve waeren ghe- houden / daer mede eben wel de saec- ke niet en hadde konnen gherecht wor- den / waer van nochtans de schult niet te gheben en was den Heeren Ghesan- ten / die ter goeder trouwe de vereeni- ginghe tusschen de Dorsten gheerne saghen ghetrossen / ende de Landen verlost van de swaere inlegeringhe der twee Hepplegghers / midtsgaeters booz- ghekoomen dat de ghemeene ruste niet en werde gheturbeert / van de wel- ke / indien de Heere Peckius ofte sijne Meesters moede waeren / mochte hy sulchs verklaeren. Sulchs dat haere E. E. den bequaemste middel om een goet eynde van de sake te maeken / hadden gheoozdeelt te weesen / te be- raemen met den ghenen die de twee Princen in de possessie van de Landen hadde helpen stellen de boozschzebe Articulen / de welcke niet anders en moesten verstaen worden te weesen / als het advijs / raedt ende versoek aen den selven Princen ghedaen / ende ghe- gheben by hunne Vrienden / tot haer- ren ende haerer Onderdaenen beste / ende tot conservatie van de gemeene ru- ste. De boozschzeben Peckius hadde mede de Keulsehe Ghesanten opghe- maect / om te verhinderen dat die boozgheroerde Articulen gheteeckent souden oberghesonden worden / dan wierden eben wel by de Wel-ghemelte Heeren Ambassadeurs besloten / toege- schickt / soo aen den Heere Prince van Brandenburg / als aen den Hertogh

van Nieuburgh, diese (ghelijck gheseyt is) beyde gheaggreert ende aenghenomen hebben / al hoe wel dat de Nieuburgsche in 't eerste daer teghen moeterden de swarigheden in dese naerbolgende Arti- culen by den Heere Peckius aen de ko- ninghlijcke Gesanten overgegeven be- grepen / namentlijck /

1. Dat het accoord ghemaect wordende, wordt verstaen dat het selve onderteekent sal worden by yeder Prince in een besonder schrift, het welcke mede sal moghen geteekent werden by den gheenen die elck Prince sal begheeren, ende sulken in den titel de qualiteyten van de selve beyde Princen uytgedrukt worden als Procureurs van hunne respectie Vaders ende Moeders.
2. Dat men by het tweede artikel sal voegen, dat beneffens de Princen oock de Stenden ende Steden der selver landen haer sulken verbinden tot het inhoud des artikels.
3. Dat men in 't vijfde artikel sal uyt drucken, dat het gheschieden sal door twee Commissarissen by elck van de voorsz Princen ghe- noemt.
4. Dat men den Ingenieurs in het achtste artikel ghemelt, sal belasten, te maken dat de Stad niet open en blijve noch in perijckel van beklommen te worden.
5. Dat men tot verklaringhe van den 17. artikel daer sal by voeghen, dat in plaetsen daer de Princen de collatien van de beneficien niet en hebben dan alleen voor ses maenden in 't jaer, de selve ses maenden onder haer ghelijckelijck sulken ghedeelt worden.
6. Dat het oversien van de Archiven (in den 19. artikel gheroert) geschieden sal binnen een jaer, sonder uytstel van de hooftsake.
7. Dat yeder Prince sal te verklaren hebben de vervreemdinghe ende versettinghe die hy ghedaen mach hebben, met den tijdt der selve, ende dat men op 't eynde van den 20. arti- kel sal by voeghen, dat voortaan gheene ver- vreendingen, verschenckingen ofte versettin- gen en sulken geschieden, dan met consent van beyde Princen.
8. Dat men in den 21. artikel na de woor- den *der privilegien des lands* sal by voegen, *ende naer luyt deses teghenwoordighen provisionelen trac- taets, het welcke sal ghevolght, onderhouden ende naegekomen worden in alle sijne punten, tot de dici- sie van de hooftsake toe.*
9. Dat men maeken sal een formulier van ratificatie, den tijdt van de inbrenginghe der selve verkorten, ende de uytvoeringhe des Tractaets soo lange nalaten.

Beneffens dese overgegeven Memo- rie continueerde de boozschzeben Heere Peckius sich ten hooghsten te beklagen dat de Heeren Ambassadeurs den rech- ten wegh niet en waeren ingegaen / en- de sich partpdich ghetoont hadden / booz soo veel sy den ghecommitteerden upt de vergaderinge der Heeren Staten Ge- nerael hadden toeghelaten de artikelen te tepkenen.

Daer-

Overnigh- den ende de- suten onder de Geron- mitteerden.

1614.

Daer-en-tegghen schooben de Heeren Ambassadeurs de partypdigheyt op de Nieuburghsche tijden / die de Koninghen van den aenbangh ghesuspecteert hadden / ende niet begheert te vertrouwen de bewaeringhe van Guligh, als mede op den booschzeven Perckius / die niet alleen met de Nieuburghsche Ghesanten / maer oock sonder de selve des Hertoghen van Nieuburghs saecken ghedreben ende ghebozert hadden. Susinerende de Heer Ambassadeur van Groot Britannien, dat de rechte wegh in deser saecke by den Heeren Ambassadeurs ghehouden was : ende dat haere E. E. anders niet en hadden konnen procederen / dan (naedien de partypen onderlinghe niet en hadden konnen verdraeghen) metten ghenen die de Princen in de Possessie van de Landen hadden helpen stellen / wesen- de een lichaem van ober langhe t' saemen ghevoeght / te concipieren articulen / volghens de welcke haere Boos- luchtrigheden de booschzeven Landen t' saemen in ruste souden moghen administreren / ghelijck ghemeender hant was gheschiet. Het principaelste point waer op eventwel van de Nieuburghsche zijde het beslupt van dese handelinge wierdt upt- ghestelt / was / de Marquis Spinola niet en begeerde Wesel te ontruppen / booz dat de ratificatie van den Heere Chur-furst van Brandenburg soude wesen in ghebracht / segghende de selve Marquis / dat hy van een peder ghehouden soude worden booz eenen Nescio, dat is onwetende / ende in sweereits saecken on- erbaeren / indien hy op de beloften in d' artichelen begrepen / ende die van den Heere Prince van Brandenburg / welcke gheen suffisante procuratie tot dese handelinghe en hadde / soude sijn Garnisoen upt de booschzeven Stadt trecken sonder veele verseeckeringhe / ende dat niet alleenlijck sijne reputatie daer booz soude worden ghequetst / maer oock sijne quaetgunners occasie om hem te stellen in de quade gratie van synen Koningh ende Certs- Hertoghen. By dese sijne opinie bleef de booschzeven Heere Marquis per- sistende / niet teghenstaende by den Heeren Ambassadeurs volkomentlijck ver- toont wierdt aen den Heere Perckius / dat het booschzeven boozgheben on- ghefondeert was / zijnde het grief van de Certs- Hertoghen gherepareert / soo haest als het volck van de Heeren Sta- ten upt Guligh soude vertrocken zyn / en- de die vestinge gedemolieert.

Ghelijck oock de Hertoge van Nie-

burgh ghenoech soude verseeckert zyn tegghen Brandenburg / alstien wer- sijde het volck van oorloghe afghe- danckt soude wesen / ende sijne Boos- luchtrighed ghestijft met het faueur van alle / die d' articulen hadden onder- tepkent / die hem ontwijffelijck sou- den by-ballen / indien de Heere Chur- furst wepgerde ofte swarigheyt souden maecken den bestemden tijdt de rati- ficatie te senden. Dat daer beneffens quam in concideratie / dat binnen den tijdt verspoochen om de ratificatie o- ber te brengen / veele saecken konden toeballen / die oock byten den wille des Marquis souden konnen verooz- saecken / dat Wesel als dan niet en soude worden ontlact van het Garni- soen / als daer waeren / sijne doot / ofte die van de Certs- Hertoghen / ofte van den Coninck van Spangien / muterpe onder de Soldaten ende ander oozsake meer.

De aentwesende ghedeputeerde upt des Landts Stenden bonden haer booz het booschzeven ghesustineerde van den Marquis seer perpler / ende soch- ten middel om hem gherust te stellen / ten eynde de Landen op het spoedighste mochten ghenieten de vyzucht van de meyninghe der Heeren Ambassadeurs / ende van de articulen / boozslaende / dat soo verre by den eenen oft anderen Prince de ratificatie niet en wierde overghebracht ten bestemden dagh / sp-lupden den gheenen die in ghebrecke blebe niet en souden kennen booz ha- ren Heere / noch eenighe inkomsten laeten ghenieten / soo langhe hy synen ratificatie niet en soude inghebracht hebben.

Als nu op den seventiende dito de Brandenburgsche Commissarisen vol- hoomen procuratie van den Heer Chur-furst op den Prince synen Soon oberbrachten / by de welcke sijne Boos- luchtrighed tot dese handelinghe wert gheauthoriseert / ende allen gherati- fireert wat daer in verdraeghen en be- slooten soude worden / werdt de Copie der selve ghesteldt in handen van den booschzeven Perckius / die daer op ghecommuniqueert hebbende met den Hertoghe van Nieuburgh / Mar- quis Spinola ende de Keulsche ghesan- ten / noch dien avondt de Heeren Ko- ninghlijcke Ghesanten ghevisiteert / ende van weghen de selven Hertoghe ende Marquis versocht heeft / dat haere E. E. noch den volghenden dagh haer vertreck van Santen wilden upt- stellen / also hy enen Courier op de boos- schzeven saken afgesonden naer Brussel

Z 3 2

alle

1614.

T te gesocht werden te wercklessen.

Medemen
haer om
Spinola upt
Wesel niet en
begeerde te
ver.recken.

I 6 I 4

alle upre was verwachtende. Hier op volghde des anderen daeghs de booznoemden brief des Hertoghen van Nieuburgh, waer inne hy verklaerde te vrede te wesen d' Articulen te accepteren / midts dat de Heeren Ghesanten hy particuliere acte verklaringhe doen souden / op de punten begrepen in de booz-verhaelde memorie hy Peckius overghegheben / consenterende dat alle de boozschyben articulen souden worden gheexecuteert / soo haest procuratie van de Churbozstinne van Brandenburg ober ghelevert soude wesen / alzulcken inhond / als die van sijne Churfurstelijcke Hoogheydt / die alf-doen mede gheexhibeert / ende hy den Heeren Ambassadeurs in der bester forme ghesien is gheworden / niet anders verhopende dan dat de handelinge nu tot een ghewenschte upkomst soude worden ghebracht. Peckius op den neghentienden dito de boozschyben procuratie van de Ceur-bozstinne ter handt ghecregen / ende die metten Hertoghe van Nieuburgh ende Marquis Spinola tot Wesel ghecommuniceert hebbende / heeft des daeghs daer aen tot de t'samentlijcke Heeren Ambassadeurs gheseyt / dat sijne Dozstelijcke Doozluchtigheydt op de selve procuratie met de executie van de articulen souden laeten boozgaen / sonder noch tans booz die tijdt eenigheschyftelijcke declaratie dies aengaende mede te brengen / dan verklaerde dat sijne Doozluchtigheydt die metten eersten soude oversenden met aggregatie van de articulen / onder de boozbespoochen Conditien / ende midts dat de Steden des Landts souden sweeren / dat sy den ghenen die teghens de Artickelen doen soude / ofte de ratificatie van sijne principaale binnen den bestemden tijdt van ses wecken niet ober en leverde / booz haeren Heere niet en sullen kennen. Versoekende te dien eynde de boozschyben Peckius met de Nieuburghsche Commissarisen / ende trachtende hy den Heeren Ambassadeurs te doen goet binden / dat de Stenden daer op souden worden vergadert / waer mede dan tien oft twaelf daghen te verghheefs souden booz-ghebracht sijn gheworden. Dan gheboelende dat de boozschyben conditie den Heeren Ambassadeurs niet en behaeghde / syn ten lesten met heel aenpoxtens daer toe gebracht / dat sy den twee-en-twintighsten dito aen de Heeren Ambassadeurs van Brandenburg oberghelevert hebben de declaratie des Hertoghen van Nieuburgh op de aen-neminghe van d' arti-

Almetoe
verhinderin-
gen hy Pe-
ckius de-
vacht.

culen / gelijk die hy hare E. E. waren inghestelt / ende nam de Heere Peckius aen een Memorie in te stellen van het ghene te doen stont / om sonder boozder dilaep te komen tot de executie / doch sondt in plaetse van dien aen de Heeren Ambassadeurs ober secker formulier van de beloften / welke de Generaels van beyde legghers souden doen / nopen de het upt-treken van de Garnisoenen upt de Steden / ende van de Legghers upt den belde / inghestelt sijnde op den naem van den Marquis Spinola. Daer teghens hy de Ghecommiteerde der Heeren Staten Generael gheconcipteert wierdt een ander formulier op den naem van sijn Princelijcke Excellentie / gheapprobeert hy de Heeren Ambassadeurs / die het selve den Heere Peckio overleverden / om de depesche van dier sijde te hervolgen.

Tusschen den hier-en-twintighsten ende laetsten Nobembrys wierden so hy den Heere Peckio als hy de Nieuburghsche booztgebracht verscheyden ongesondeerde swarigheden / om te beletten / ofte ten minstens te vertrekken d' executie van de articulen hy den Heeren Ambassadeurs in ghestelt / ende nu hy de Princen van Brandenburg ende Nieuburgh aenghenoomen ende ghetepkent. Waeromme de Heeren Koninghlijcken Ambassadeurs goet bonden / met booz-weeten van des Ghesanten / ende de Ghecommiteerde upt den Heeren Staten Generael / t'samen aen den Hertogh van Nieuburgh / ende elck besonder aen den Marquis Spinola teschrijven dese naerbolghende brieven / hy ons upt de Fransosche ende Itali-aensche spraekke in onse Nederduytsche vertaelt. Die hare E. E. ghesamentlijck schyben aen den Hertoghe van Nieuburgh lupde aldus:

Mijn Heere: Alsmijn Heeren uwer Hoogheyts Ambassadeurs ons overleverden uwe Aggregatie op de Articulen van het Tractaet van accommodatie tusschen uwe Hoogheydt ende mijn Heere den Prince van Brandenburg, soo begeerdense op ons, dat wy metten eersten oock souden intreken die van den selven Prince. Twelck ghedaen hebbende, presenteerden wy de selve gisteren morghen aen uwe voornoemde Ambassadeurs. De welke die ghesien ende ghelesen hebbende, ons verklaerden anders gheen manghel daer in te mercken, dan dat de voorschreven Heere Prince daer in gheen vermaen en maectt van sijn Erfsghenaem oft recht daer toe hebbende. Waer op wy hem vertoonden, dat weseende een Soone des huysghesins, ende in deser saecke niet handelende dan in qualiteyt van Procureurs van mijn Heere de Churfurst, ende

Me

Brief van
de Gecom-
mitteerden
aen den H-
ertogh van
Nieuburgh.

1614.

Me Vrouwe de Chur-Vorstinne sijn Vader ende Moeder, hy nocht ghemocht noch behoort en hadde de selve Clausule daer inne te voeghen, voornemelijk in een Tractaet provisioneel, het welcke niet alleen niet en moet eeuwelijk stad-grijpen, maer hebben oock uwe Hoogheden selve ons verklaert het selve metten eersten te willen eyndighen door beslechtinghe van de hoofdsaecke, 't sy by middelen van vrientschap ofte van rechte. Behalven dat de selve clausule wel sal moghen begrepen worden in de Ratificatie der ghenen, uyt krachte van welcker volmacht hy procedeert, ende dat derhalven dese swarigheydt van gheener waerde en was. Waer over niet-te-min de selve uwer H. Ambassadeurs persisterden de voorschreven Aggreatie niet te aenveerden, tot nae dat sy ghesien hadden de Originale volmachten van den voorghemelten Heere Prince. De welcke ons des naemiddaeghs ghebracht wefende by sijne Ambassadeurs, alsoock ghesien ende gecollationeert by die van uwer Hoogheden, so begheerden se dat wy haer daer van een Copey souden teyckenen, tot ghetuyghenisse dat sy de selve ghesien, ende sich daer mede volcomelijk vernoecht ghehouden hadden; doch deselve Copey by hun aenghenomen zijnde, en hebbense evenwel niet ghelaten voort te vaeren in 't weygheren van de Aggreatie des voorschreven Princens, over het Tractaet tusschen uwe Hoogheden aen te nemen, haer altijd stootende aen 't voorgheuwende manghel van de voorschreven Clausule, ende ons voorders aenslegghende, datter noch seckere andere poincten tusschen uwe Hoogheden te beslechten waeren van dinghen in het voorschreven Tractaet niet begrepen. Van welke poincten nochtans sy ons gheen verklaringe en deden, noch metten monde, noch by gheschifte. Daeromme wy uwe Hoogheden niet en konnen verborghen houden, dat wy soodanige Proeedueren seer vreemt ghevonden hebben, naemelijk dat sy ons aenghefeydt hebben niet voorsien te zijn van volkomene Procuratie, sels om de voorschreven Aggreatie, als wy haer die presenteerden, uyt onsen handen te aenvaerden, temeer om dat wy gantsch gheen manghel daer in en bevinden, als oock dat nae dien het voorschreven Tractaet beslooten, ende ten wederzijde by uwe Hoogheden voor goet ghekent is, men ons nu voorhoud een ander gheheel nieu Tractaet by der handt te nemen, waer inne wy gheresolveert zijn in gheener maniere te treden, dewijl het alreets-ghemaecte-Tractaet ghenoeghsaem is om dese Landen in te houden, is 't anders dat yghelijk daer nae haect; ende haecten de sommighe naer yet anders, soo en soude het dan nergens toe dienen te treden in nieuwe voorlaefphen, de welcke van d' eene sijde gheselt zijnde, verscheyden andere sullen mer haer trecken, van d' ander sijde. Men heeft ons oock gheseydt dat uwe Hoogheden begheerde het voorschreven Tractaet gheratificeert te hebben by de Stenden van dese Landen solemnelijk vergaedert, het

welcke naemaels sal moghen gheschieden, indien 't noodigh is, om uwe Hoogheden te vernoeghen. Maer soo veel aengaet de uytvoeringhe des selven Tractaets waer toe de tijdt perst, soo ghelooven wy altesaemen, sels volghens 't advijs van mijn Heer Peckius, dat de selve Stenden, die hier teghenwoordelijk in grooten ghetale uyt alle de Provincien versaeemt zijn, (moghende ende behoorende by uwe Hoogheden gheauthoriseert te worden) bequaem zijn om inden naem van al de andere, te staen over een handelinghe daer niet min aen en hanght als de ontlastinghe uwer Onderfaten van de jammeren ende ellendigheden die sy lijden door 't verblijven van de twee Leghers die haer nu van eenen soo langhen tijdt herwaerts op-eeten, endeniet langher en konnen blijven sonder hun uytterste verderf, van het welcke wy gheen ghetuyghen zijn willende, noch onse perloonen door onse tegenwoordigheyt daer aen schuldigh maecten, uwe Hoogheden niet en sullen verswijghen, dat de haperinghen ende uytstellinghen, die wy sien dat ghebruyckt worden om de voorschreven uytvoeringe te vertrecken, ons tot verdrieff strecken, 't welck des te grooter is, om dat nae eenen langen tijdt ende veel arbeyts by ons uyt goeder gheneghentheydt in den naeme van onse Meesters tot ghemeyne vernoechinghe van uwe Hoogheden aenghewent, ende nae dat wy vwe saecke ghebracht hebben in soo goeden staet als sy soude konnen wesen, nu daer anders niet en ontbreect dan 't ghene tusschen u beyden beslooten is uyt te voeren, men daghelijcks inbrenght seckere swarigheden die gantsch gheen schijnen hebben, soo dat wy ghedwonghen zijn te twiffelen, oft oock de oprechte meyninghe van haere Majesteyten in deser saecke ghelecondeert, ende by ghestaen wordt, ghelijck sy, om des aensiens wille, 't welck (soo uwe Hoogheydt weet) de tusschen-sprekinghe van soo groote Monarchen weerdigh is, wel behoorde. Daerom isst dat wy u bidden alle deese swaerigheden te doen ophouden, die doch niet weerd te zijn sels voor een uyre tijds dit goede werck te achterhouden, aen het welcke uwe Hoogheden kan oordeelen of oock yemant ter Wereldt meer gheleggen is als u selve, soo dat het onnoodigh zijn souden de redenen daer van voor te draghen. Uwe Hoogheden indien 't haer belieft, sal oock de teghenwoordighe brengers doen hebben een recepisse van de Acte van Aggreatie der voorschreven Heeren Princes van Brandenburg, op uwer beyder Tractaet, de welcke wy u oversenden, volghens de approbatie ons by uwe Hoogheden selve ghegeven, ende by ons aen de Ambassadeurs van den selven Heer Prince behandicht. Welcke sendinghe wy niet en souden behoef, hebben expreffelijk aen uwe Hoogheden te doen, indien uwe Ambassadeurs u de voorschreven aggreatie hadden willen doen hebben, ghelijck sy ons onder haere handt-teyckens beloofst hadden. Ende soo wy ymmer dit misnoeghen sullen moeten hebben, dat dese voorschreven brengers tot ons wederkeeren sonder

23

recepisse,

i 6 i 4.

recepisse, met een goede verzekeringe daer by van dese sake, ende dat sonder uytstel geheellijck te eyndigen, soo bidden wy uwe H. sich te willen laeten voorstaen, dat de weerdigheyt van onse Meesters, ende de eere van onse ampten ons raden ende bedwingen sullen haer te bevrijden van de kleynachtighe, die sy voortaan door ons langer onnutte verblijf alhier soudent onderworpen zijn, ende hun te gaen aendien en de bewijzen (gelijck sy ons 't selve noch tegenwoordelijck ordineren) op wat voet ende hoe verremen dit Tractaet ten goede van uwe Hoogheden heeft konnen brengen, soo haest daer eenige resolutie sal genomen zijn op d'een manier of op d'ander, ende niet eenen wat wy uyt haere naemen ghedaen hebben, tot bevestiginghe van den algemeynen vrede, die wy weten dat sy wel geresolveert zijn meer ende meer te verzekeren, ende niets dat in hare macht sy daer toe te sparen, Ende verwachtende een goede ende veerdighe antwoorde van uwe H. sullen wy den Schepper bidden, &c.

Den Inhoud des Briefts by den Heere Ambassadeur van Oranckrijck gheschreben aen de Marquis Spinola was als volgt:

Brief van den Ambassadeur van Oranckrijck aen Spinola.

Mijn Heere, naedemael wy ghekoomen zijn tot het ghene dat haere Aller-Christelijcxsten Majesteyten ons bevolen hebben in haeren naeme te beschicken, ende dat door de begeerte diese ghehadt hebben om te voldoen de menighmael verhaelde versoeken aen hun gedaen by haere Serenissime Hoogheden, streckende om te maecten dat mijn Heeren de Staten van de Vereenighde Nederlanden haere Garnisoenen soudent trekken uyt Guligh, ende naedemael de selve Heeren bereydt zijn, soo uyt die, als uyt alle andere by haer inghenomene plaetsen te vertrekken: Soo hebben wy oock tot noch toe altydt ghelooft, datmen van wegen haere voorschreven Hoogheden met ghelijcke volyeerdigheyt soude volbrengen de conditie waer op de autoriteyt van hare voorschreven Majesteyten soo vrymoedelijck in dese handelinghe ghebruyckt is gheworden, ende datmen ter selver tijdt oock soude wegh nemen alle de Garnisoenen diemen uyt haeren naeme daer inne gheleydt heeft, te meer om dat wy een accoordt ghetrossen hebben de tusschen mijn Heeren de Princen van Brändenburgh ende Nienburgh, by hun in de alderbeste forme gheapprobeert, ten eynde dat haere misverstanden geen naedeel meer en mochten veroorsaeken, noch voor haere, noch voor den algemeynen vrede, van nu af volkomentelijck uytghevoert hebben 't ghene ons te volbrengen toequam. Al de reste mijn Heere, hanght nu aen uwe Excel. ende daerom bidden wy u gantsch toegheneyghdelijck daer in te ghebruycken de macht die ghy hebt, sonder te ghedoghen dat soo grooten goet langhet uyt ghesfeldt worde door middel van seckere konsten die men ons doet blijcken, waer van wy wel getooven dat de meninghe van uwe Excellentie heel verre verscheyden is, maer dewijle sy

even weldaer door achterhouden wort, ende dat wy sien de verwaerlicke consequentien die daer uyt op verscheyden manieren moghen volghen, soo heeft ons ghedocht dat wy u moesten bidden, ghelijck wy gantsch toegheneyghdelijck doen, dat ghy daer inne wilt versien, te meer om dat wy uytghedruckten last ontfangen hebben van hare Majesteyten dese saecke op het allerspoedighste te eyndighen, in de welcke het hun grootelijcx aengaet klaer te moghen sien, soo om de sorge die sy dragen voor de ruste van hare vrienden ende ghebueren, als om dat hun soo merckelijck vele daer aen gheleggen is, niet te gedooghen dat de selve ruste gestoort werde. Wy stelden over eenige dagen ons vertreck van hier uyt, op hope van een veerdighe uytvoeringhe des voorschreven Tractaets, waer van wy oock hare Majesteyten verwitticht hebben. Maer nu en konnen wy sonder leetwesen niet aensien, noch sy sonder onlust verstaen, dat het selve noch uytghefelt wort op seckere swarigheden die niet eens aenmerckens weert en zijn. Wy dan bidden uwe Excellentie noch maels de selve af te snijden, ende sich te verwerven de eere van het volvoeren van deser saecke, midts noemende eenen seckeren dagh tot de uytvoeringhe van 't ghene gheaccordeert is, om de Leghers ende garnisoenen te doen vertrekken. Anderfins door ons langher verblijf alhier, soude ons verweten worden dat wy de waerdigheyt van hare Majesteyten onderworpen maecten een sulcken verachtinghe die haer verstooren soude, ende waer van het onmogelijck zijn soude ons selven te excuseren. Wy hoopen dan door de weder-komste van desen bringher, eyntelijck te verstaen den wille van uwe Excellentie, over 't ghene voorseyd is, op dat wy volghens de selve, een eyntelike resolutie mogen nemen, naer uytwijzen onses schuldighen plichts. Ondertusschen sullen wy blijven, &c.

Volght nu den Brief van den Heere Ambassadeur van Groot Brittannien aen den booschreben Marquis Spinola.

Excellentie ende Doorluchtighste Heere, Om uwe Excellentie niet moeyelijck te valen met het verhael van de omstandigheden, ghy weet alles watter ghepasseert is, sedert dat wy tot uwen versoecke alhier zijn verbleven. Ghy weet oock dat deteghenwoordigen handel alreede so verre gebracht is, datter gheen middel meer overgebleven en is tusschen de ruste ende afbreucke der selve. Des niet teghenstaende sien wy dat ter alle daghe nieuwe swarigheden gantsch vreemdelijck worden inghebracht, om 't gene datter gheaccordeert, ende aen wederzijden besegelt is, te verlenghen, ofte oock teffens om te stooten. Derhalven, dewijle yghelijck Dienaer (al is hy schoon met andere verghefselfchap) een besonder insien heeft op de eere des ghenen die hem ghebiedt, soo hebick 't geacht mijnen schuldighen plicht te zijn uwe Excellentie met alle behoorlijke eerbiedinghe indachtig te maecten, dat indien het uwe meyninghe is de inghenomene plaetsen te behouden,

Brief van den Ambassadeur van Groot Brittannien aen Marquis Spinola.

1614. den, het moghelijk beter soude gheweest hebben 't selve te doen, sonder de weerdigheyt van mijnen Serenissimen Heere, ende die van sijne Kroonen te verabuseren met een deel ophoudinghen alhier voorghevalen, ende met soo veele ende soo dickmaels verhaelde beloften aen sijnen Konincklijken persoon ghedaen. Bidden daerom uwe Excellentie niet alleen met haere grootmoedigheyt, maer oock met haere voorfichrigheyt ende oprechtigheyt sich te beraden, hoe veel datter aen 't ghene dat noch te resolveren staet, is ghelegghen. Waer mede, &c.

De Marquis Spinola dese Brieven ontfanghende / behlaeghe sich / dat hy in de handelinghe bedroghen was / ende dat men met hem ter goeder trouwe niet en hadde gheprocedeert / beshuldigende die van Brandenburg dat sy die procuratie te langhe hadden achterghehouden / ende segghende met hooghe woorden / soo verre ten weder sijde geen Ostagiers werden gestelt / dat hy Wesel niet en soude verlaten / om van 't uyttrecken van Guligh versekert te zijn / maer soo de Ostagiers Saterdaghs binnen Santen quamen / soude hy met den sijnen des maendaeghs vertrecken / ende des Vonderdaeghs daer aen Wesel ende alle andere plaatsen ruppen. Den Hertogh van Pienburgh / wepgerde eerst een wijle sijnen Brief aen te nemen / doch met Spinola ghespoochen hebbende / heeft den selven daer nae geaccepteert / ende beantwoort als volghet:

Mijn Heeren, uwen Brief op gisteren is my wel behandicht, ende hoe wel dat de poincten daer van ick u hebbe doen spreken, wel noodigh zijn geaccommodeert te wesen tusschen mijn Heere den Marckgrave van Brandenburg ende my, so en versta ick nochtans door de accommodatie der selve de uytvoeringhe van het Tractaet tusschen ons ghemaeckt gheenfin te vertrecken, my vastelijck verseeckerende, dat de selfde Heer Marck-graefe daer nae oock niet en sal vertrecken de Accommodatie van de voorschreven poincten, ende dat op 't alderspoedighste. Wat belanght de forme van d'approbatie by den voorschreven Heere Marck-graefe ghedaen, daer in ghedraech ick my aen 't ghene mijne Ghedeputeerde u sullen segghen, ende blijve altydt, &c. uyt het Legher by Wesel den seven-en-twintighsten Novembris 1614.

Verhael
wat in de
«leefschien
handel boz
der bericpen
is.

Sijne Excellentie verstaen hebben de het voorschreven protest van Marquis Spinola, heeft in de Ostagiers geconsenteert. Daer des niet teghenstaende / heeft Beckius de Heeren Ambassadeurs laeten weten / dat hy Pretema / die met de antwoort op de voorsz.

brieven te rugghe was ghesonden / om eenighe sacchen van importantie / smogghens metten daghe hadde ghesonden naer Wesel / ende dat hy teghen den middach weder soude keeren met sulcken antwoort / daer inne haere E. redelijck contentement souden hebben / upt welck woordken redelijck niet veel goedts en was te vermoeden. Heeft dieswegen nochmaels aengehouden om de voorschreven Acte by de Generaels van beyde de Leghers te passeren / naemelijck van niet meer in de Gulichsche Landen met haere Leghers te sullen wederkeeren / segghende : soo sulcks niet en gheschiede / dat van de handelinghe soude moeten byken. Waer op hem by de Heeren Ambassadeurs werde gheantwoort / dat sulchen belofte soude strecken tot prejudicie van de Woorden selfs / ende booven dien onghesondeert was. De voorschreven Beckius seide mede / soo verre de Legers Kersmisse upt het Veldt ghebracht konden worden / dat het veel ghedaen soude wesen / ende is daer op stil-stijghens naer Wesel vertrocken met de Pienburghsche ende Keulsche Ghesanten / welke laeste mede vooz haer vertreck aen de Heeren Ghecommitteerde upt de Edele Hoghende Heeren Staten Generael verklaerden / van Beckius verstaen te hebben / soo verre de boven-verhaelde Acte by de Generaels niet en wierde ghepasseert / dat de handelinghe soude ghebroochen worden. Den lesten Novembz is nae middaghs de voorschreven Heere Beckius met de Pienburghsche ende Keulsche Ghesanten van Wesel weder ghekomen tot Santen / mede byenghende een heel andere resolutie / dan men in verbolgh van de verklaringhe by hem tot meermaelen ghedaen / hadde verwacht / te weeten / de wijle de sacche van de welcke ghehandelt werdt sere swaer was / dat de Marquis Spinola daer van geadvertieert hadde haere Hoogheden in Zabandt / om daer op te verstaen haere goede meyningen / die hy wilde volghen. De Keulsche hebben den getcommitteerden upt den Heeren Staten Generael gheseght / dat sy vermoeden / dat de Marquis wel mocht om advijs in Spaengien gheschreven hebben / om te ontgaen het perijckel van sijn credit ende fabeur aen 't Hof / daer inne hy lichtelijck dooz sijne quaetgunders soude werden ghebracht : daer beneffens om schijn te geben aen 't voorschreven dilap van deser sacche / ende den haet van dat d'executie des tractaets niet hoort en gingh te schynen

Opsticht
ten by Spinola ende de
sijne gde-
socht.

ven op de Heeren Staten / en sijn Princelijcke Excellentie.

Daer wiert by Peckins wederom voorszlaeghen / dat haere Hoogh. Moogh. en sijn Excellentie behoorden te beloven in dese landen niet weder te komen met eenighe macht van krijghsvolck / immers den eenen Prince tegen den anderen niet by te ballen / ende onder 't derel van manutentie des accooys nae haer belieste volck in 't Landt te brengen / waer dooz dan nieuwe onlusten soudon worden veroorzaecht / ghelijck dooz 't verscherken van Guligh tot voordeel van beyde de Dorsten was gheschiet. De Nieuburghsche preterdeerden noch daer - en - boven / dat de lotinghe van de residentie behoort ghedaen te worden dooz het vertrecken van de Garnisoenen upt de Steden. Maer de Heeren Ambassadeurs hebben dat voorsz. ghenoomen (ghelijck het inder werchheidt was) vooz ghesochte dilapen / ende hebben de voornoemde Ghesanten beseghent met ghelijcke redenen als wy hier vooren beschreben hebben / ende upt haere brieven te sien sijn. Ende om een afschept te maeken / hebben haere C. C. den Heere Peckio / den Nieuburghschen / ende den Landstenden tot Santen overgelevert hun lopden advijs op de forme van d'executie des tractaets / het welckes by van ghelijcke ghedaen hebben aen sijn Excellentie ende den Prince van Brandenburg / ende sijn also met seer groote droefheidt der inghesetenen van Santen vertrocken naer Keers. Van waer sy den derde Decembrij eenen expressen naer Spinola ghesonden hebben / met de naemen van de Ostagijs by sijn Excellentie ghenomineert / volghens 't eerste artijckel van haer C. C. advijs op de forme van d'executie van het ghemaeckte tractaet / om Spinola te meer in 't onghelijck te stellen / soo by in ghebrecke bleve van ghelijcke te doen / ghelijck by dan in ghebrecke ghebleven is. Ende dit is vast het ghene dat in de voorsz. verdringhe / ende noch ten lesten vruchteloos ende bedrieghelijcke handelinghe is voorsz. vallen.

De Handelinghe tot Santen nu aldus afgehooren / ende de Heeren / Koninghelijcke Ghesanten van daer vertrocken / ende met de Gecommitteerde upt den Heeren Staten Ghenerael in 's Graven Haghe ghehooren zijnde / heeft de Heere van Refughe / Ambassadeur des Aller-Christelijckste Konings / op den 9 Decembrij 1614. ter vergaderinge van de selve Heeren Staten gene-

raet een memorie over ghegeven van sekerere poincten / op de welcke sijne C. begerde resolutie genomen te worden by de Heeren ghedeputeerde van de selve vergaderinghe / welcke poincten wy den Leser alhier mede sullen voorsz. stellen / met de antwoorde by den H. Staten daer op ghegeven.

Het eerste point was, de ratificatie ende approbatie des Tractaets van Santen, by de Heeren Staten Ghenerael ghedaen, hem Ambassadeur mocht overghelevert worden. Het tweede, dat de Heeren Staten letten soudon op de middelen, die sy oordeelen soudon bequaemt te wesen om te komen tot de uytvoeringhe van 't voorschreven tractaet, op dat de Heere Ambassadeur wederkeerde naer Vranckrijk, die mochte voordragen aen sijne Majesteit, om van haerentweghe daer over te nemen alsulcken resolutie, als sy achten sal haere weerdigheyt, ende de qualiteit der saecke best te betaelen, ende op dat de selve Staten op 't spoedigste daer van verwitticht mochten werden. Volgens welcken het mede dienstigh sijn soude te letten in wat staet van vrede ofte van oorloghe de Landen van de Cleefche Successie blijven soudon, ter tijdt toe dat de voorschreven middelen gheresolveert, ende in 't werck gestelt mochten worden.

Op dese propositie ghedaen van weghen de Majesteit des Aller-Christelijcksten Conings aen de Heeren Staten Ghenerael der Vereenighde Nederlanden by den Heere van Refughe, Raedt van sijne Majesteit in sijne Raeden van Staete ende Secreten / ende sijnen Ambassadeur extraordinaer by de selve Heeren Staeten / op den neghenden van deser Maendt / ende de voorsz. verdringhe daer op schriftelijck overghegeven / hebben de welghemelte Heeren Staeten / nae rijpe deliberatie / sijne Majesteit wel oodmoedelijck bedanckt van de continuatie sijnner Koninghelijcker genegentheyt / tot de welbaert van de voorsz. verdringhe Vereenighde Nederlanden / ende van die Dorstendommen Guligh / Cleve / Bergh / nevens de Graeffschappen ende Landen daer aen hanghende / ende de goede inghesetenen van dien / met presentatie ende aanbiedinghe van haeren bereyden dienst aen sijne Majesteit. Bedanckende mede den voornoemden Heere Ambassadeur van sijne goede officien ghedaen in d'accommodatie van de gheschillen / misverstanden ende beroerten tusschen de Heeren Prince van Brandenburg ende Paltz-Grave van Nieuburgh gherefen / van welke goede Officieren de Ghedeputeerde van de voorsz. verdringhe Heeren Staeten seer goede ghetuyghenissen hebben ghege-

Poincten by
Refughe aen
de Staten
Ghenerael
overgegeven.

Nominatie
van Ostagijs
tot
verbant van
den handel.

1614. ghegheben / soo by verscheyden haere
brieven ende advijzen als by mondelinge
rapport.

Antwoorde
van de Heer
van Staaten
op de boez-
gende ponc-
ten.

Verklarende voorts op de eerste vraghe van de voorschreven memorie, dat hare E. E. ghehoort hebbende 't rapport van haere Gedeputeerde, die mede tot Santen ghebesoigneert hebben, het selve ghebesoigneerde, midts gaders het ghemaecte verdragh, ende de ordere op de uytvoeringhe des selfs hebben gheratificeert ende gheapprobeert, naer luydt van de Acte beneffens desen over-ghegeven. Op de tweede vraghe van de voorschreven memorie, verklaerden haere E. E. dat de ghemachtigste middelen, om tot de uytvoeringhe van het voorschreven Tractaet te komen, nae haer verstandt, waeren, den Eertz-Hertoghe van wegen hare Majesteyten indachtigh te maecten sijne beloften, op dat hy niet toe en liete dat het volbrengen van 't voorschreven Accoord langher uytghefelt wierde. Ende of 't gebeurde dat sulcx door desen middel niet volbracht en wierde, soo en konden hare E. E. niet verstaend dat het selfde door andere middelen te weghe ghebracht konde worden, als door die, welke den Koningh Henrick de Groote (hooghloflijcker ende onsterffelijcker ghedachte) in 't jaer 1610. teghen dierghelijcke usurpatien tot maintement van sijn Konincklijke weerdigheyt, ende onderstandt van de verdruckte vrienden ende Bondt-ghenooten der Kroone van Vranckrijk resolveerde, welke resolutie haere Majesteyten Konincklijk deden uytvoeren. Waer inne buyten allen twyfel de Konincklijke Majesteyt van Groot Brittannien, de Chur ende andere Vereenighde Vorsten van Duytslandt haere Majesteyten wel souden by-vallen. Ghelijck mede de Heeren Staten bereydt souden zijn nae haer uytterste vermoghen de handt daer aen te houden. Ende, met dese resolutie soude behoorlijke ordre ghefelt moghen worden op den lesten Artijckel van de voorschreven memorie. Versoekende voorts de Welghemeelte Heeren Staten aen den voorschreven Heere Ambassadeur, dat hy haere Majesteyten jonstelijk wilde recommandeeren, soo van dese als van die verdruckte Landen, ende verseeckeren van haerder E. E. waere ende oprechte toe genegentheyt tot haeren dienste.

Den 22 des boezs. maendts / heeft den Hertoghe van Nieuburgh aen den Konincklijke Majesteyt van Groot Brittannien gheschreben desen naebolgende Brief / by ons upt den Fransche getranslateert :

Brief van
den Hertogh
van Nieuburgh
aen
den Koningh
van Enghe-
landt.

Heere : Het behoorlijk respect tot de Kroone van Groot Brittannien, aen de welke, door de gunsten ende bystanden, soo wel my, als wijlenden Hertoghe van Nieuburgh mijn Vader, ende andere mijne voorfaten van tijde tot tijde ende dat voornaemelijk by uwe Majesteyt, met ghedeelt, ick my sonderlinghe vinde verplicht te zijn, heeft over my soo veel machts ghehad, dat het my be-

weeght heeft toe te staen ende in te willighen alle 't ghene dat nae de Conferentien van Santen de Ambassadeurs van uwe Majesteyt, goetd ghevonden hebben, tot het provisioneel Accoord tusschen my en den Marckgrave van Brandenburg. Het welcke ick met meerder vernoeginghe soude ghedaen hebben, indien de Artijckelen van 't voorschreven Accoord, my hadden mede ghedeelt gheworden, om oft de selve aen te neemen, oft anders om mijne redenen daer teghens inne te brengen. Maer dewijle sy my toeghefonden wierden om my selve daer nae te reguleeren, gheteckent zijnde niet alleenlijk by de voorschreven Ambassadeurs van uwe Majesteyt, ende die van den Aller-Christelijcksten Koningh, maer oock by de Gedeputeerde van de Staten der Vereenighde Nederlanden, als een saecke in het heymelijck beslooten met hun-luyden, diedoor hun voorneemen op de plaetse van Gulich de oorfaecke waeren gheweest van onse beoerten ende beweginghen van Oorloghe, soo en kan ick niet laeten te belijden het herten-leedt ende rechtvaerdigh misnoeghen dat dese onverwachte maniere van proceddeeren in mijn ziele veroorfaeckt heeft. Des niet-te-min, stellende het voorschreven respect van uwe Majesteyt boven alle andere Consideratien, hebbe ick gheresolveert de voorschreven Artijckelen, midts veranderinghe van de forme oft wijse door mijn Acte van Approbatie daer by ghevoeght, te passeeren. Maer als men sich schickte om tot het volbrengen van dien te komen, dewijl het dickmaels in de voorschreven Conferentien gheoordeelt ende verdraghen was behoorlijk te wesen, dat men de alghemeyne ruste in toe-komende tijden wel versorghen soude, sonder eenighe deure open te laeten tot dierghelijcke inconvenienten, als door het voorschreve in-nemen van Gulich waeren veroorfaeckt, soo hielt men de voorschreven Ambassadeurs van uwe Majesteyt ende Vranckrijk, als Middelaers; ander mael voor, dat men niet alleen en behoorde het krijchs-volck uyt de plaetsen aen weder-zyde in-ghenomen te trecken, maer oock te beloven van nu voort gheen plaetsen meer in te sullen neemen, waer toe de Ghedeputeerde van de voorschreven Staten niet en wilden verstaen, maer presenteerden alleenlijk een secker belofte vanden Prince Maurits van Nassau, ontworpen in twijffelachtighe ende in-bindende wijzen van sprecken, die verscheyden verstrickende uytlegginghen onderworpen waeren, ende waer door de voorschreven alghemeyne ruste gheensins en soude verseeckert hebben gheweest, ghelijck uwe Majesteyt ghelieven sal particulierlicker te sien uyt de by-ghevoeghde afschriften van de beloften van weder-zyde ghepresenteert, waer over men niet en heeft konnen accordeeren, welke presentatien ick uwe Majesteyt bidde wel te considereeren, ende door de continuatie van hare goede Officien te maecten dat de voorschreven Staten van de Vereenighde Landen tot reden ghebracht moghen worden, tot behoudinghe van de voorschreven alghemeyne ruste, ende alsoo desen nieuwen aen-was te

3 a a

voc-

1 6 1 4. voeghen by de verbintenissen, die my van over lange voor al mijn leven gemaect hebben uwer Majesteit seer ootmoedighe ende gantsch toegedane dienaer, Wolfgangh Wilhelm Paltz grave.

Desen Brieft was gheschreven upt Brussel/in date als boven geseyt. Wat antwoorde nu dat sijne Majesteit van Groot Britannien daer op mogen gegeven hebben/is ons noch onbekent/maer sal te sijner tijt wel aen den dagh komen. Riestert nu dat wy den gunstigen Leser tot sijner volkomener onderrichtinghe hooftstellen eenige andere stucken den selven Cleeffchen handel betreffende / die wy van goeder handt hebben bekomen/ ende upt den Francosche doen oversetten.

De Ridder Digby, Ambassadeur van zijne Majesteit van Groot Britannien by den Koningh van Spangien/ schrijft upt Madrid in date den 18 Januarij deses jaers 1615 onder andere woorden aldus:

Schrijven van Digby upt Spaengien.

Dat de Cleeffche saken noch niet geaccommodeert en zijn, endedatter sedert weynich tijds herwaerts eenighe opschortinghe in de selve gevallen is, dat wijt men hier de weygeringe by Graef Maurits gedaen, van te onderreycken seker Artijckel al te vooren in de Conferentie van Santen gheaccordeert. Des niet tegenstaende hebben se hier op dat selve point een ordre gestelt, die (naer hunne meyninghe) allen persoonien niet vervoert zijnde, van haere passien behoort te vernoegen. De ordre die sy (nae dat ick verstaec ghestelt, ende voor eenighe daghen door een expressen Bode over gelonden hebben, is, dewijle de voorz. Grave Maurits niet en heeft willen conferteren dat het voorschreven Artijckel soude gheformeert worden, door het welck de Coningh van Spangien ende de Staten van de vereenighde Provintien sich over ende weder souden moeten verbinden hun Leghers niet te brenghen, noch sich voortaan meester te maecten van eenighe Steden ende plaetsen in de Vorstendommen van Guligh ende Bergh, dat men hier te vreden is, dat het selve Artijckel ten wederzijde verworpen oft by beyde partijen ghelijckelijck bevesticht werde, op dat men aen wederzijde ofte verbonden blijve den inhoudt des selfden Artijckels te volghen, ofte ghelijcke vryheydt hebbe te doen 't ghene men goet vinden sal, &c.

Hier en boven heeft den Ambassadeur des Koninkhs van Spaengien/ refererende by de Majesteit van Groot Britannien / door sinen Secretaris ghedaen dese naervolghende verklaringhe / nopende de hooftz. saken van Guligh / Cleef / etc.

Den Ambassadeur mijn Meester sinen

1 6 1 4. dienst ootmoedelijk recommerende aen sijne Majesteit, heeft my bevolen mijn Heere den Camerlingh te bidden, dat hy sijne voorschreven Majesteit van sinent weghe, aendiene, Naedien de Eerts-Hertoghe eenen expressen Bode afgeheverdicht hadde op den festienden Decembris, om sijne Catholijlijke Majesteit te verstaen te gheven den inhoudt van het Tractaet van Santen, ende de particulariteyten van dien, noopende de Princen van Brandenburg ende van Nieuwburgh, ende dat de Propositie tusschen de selfde Princen voorghelelt, van alle ses Maenden by ghebeurte te verwisselen van woon-plaets, gheen Stadt grijpen en soude, als mede dat de Marquis Spinola ghepresenteert hadde de Stadt Wesel wederom te gheven ende te stellen in haeren vorighen staet, dat sijne Catholijke Majesteit door brieven van den seften Januarij tot antwoorde ghelonden hadden, dat het Tractaet tusschen de voorschreven Princen ghemaect, van point tot point soude naeghekomen worden, ende dat de voorschreven Marquis Spinola de Stadt Wesel ende alle andere by hem inghenomene plaetsen souden hebben weder te gheven, ende dat ghenralijck al het ghene dat in 't voorschreven Tractaet geaccordeert is, volbracht ende uytghevoert soude worden. Verblijdende sich sijne Catholijke Majesteit daer inne te meer, om dat het de wille ende begeerte van sijne Majesteit van Groot Britannien was, dat sulcks soude gheschieden, ghelijck den Ambassadeur mijn meester van hier gheschreven ende verthoont heeft door Brieven van den Catholijcken Koningh sinen Heere, ende om dat de Ridder Digby stracks nae sijn aankomste in 't Hof van Spangien ghelijcke devoiren hadde gedaen.

Den Eerts-hertoghe Albertus heeft mede desen aengaende een Brieft gheschreven aen sijne Majesteit van Groot Britannien / luydende gelijk als volght.

Alderhooghste, &c. uwe Secretaris Trumbal heeft my uwen brieft behandigt den seften van uwen Ma. met een minute daer by, in de welke het uwe Majesteit belijft heeft de moeyte te doen vant' ontwerpen eeneverbintelijcke belofte, te onderreycken by den Marquis Spinola, endeden Grave Mauritz van Nassau. Het is gheheel seecker, dat uwe Majesteit sich altoos bewesen heeft seer gheneghen te zijn om te versorghen de alghemeyne ruste ende vrede, ghelijck sy dan sonderlinghe betuyght heeft door haere Ambassadeurs in 't stuck van de beslechtinge der saecken ende gheschillen van Guligh ende andere Landen, dependende aen de Successie des wijlen Hertoghs van Cleve, ende 't selfde doet my vastelijck ghelooven, dat door de continuatie van haere goede officien de selve saecken tot een goet ende gheluckigh eynde ghebracht sullen werden, tot vernoeghen van de gantsche Christenheydt. Om dan te beantwoorden den voorschreven Brieft van uwe Majesteit, sy sal alreede wel onderricht sijn, datter in het

Trac-

Deselicks banden Spaenschen Ambassadeurs in Engelande.

Brieft van den Eerts-Hertoghe aen den Konink van Engelande.

1614. Tractaet van Santen niemant ghekent ofte ghehoemt en is gheweest van mijnent weghen, ende dat het volghens dien niet beoorlijck en is dat men in eenighe schriften, die in mijnen naeme ghemaect souden worden, sich ghedraeghe tot het voorschreven Tractaet, niet konnende vinden eenige aenmerckens-weerdighe redenen, waeromme de Staeten van de Vereenighde Provintien eenighe swaerigheydt soude moghen maecten, in de forme van de klaere ende suyvere belofte die hun voorgheest is gheweest, nopende van gheene plaetsen meer in de voorschreven Landen in te nemen, 't sy dan onder wat pretext dat het sy, voornemelijck als men insicht neemt op de verklaringsen alreede tot verscheyden reysen aen uwe voorschreven Ambassadeurs, als oock aen die van den Alder-christelijcksten Koningh, ende van de Unie der Protesterende Vorsten van Duytschlandt, soo by den voorschreven Marquis Spinola, als van andere van mijnen 't weghen daer inne ghebesicht, ghedaen, naementlijck indien de voorschreven Landen wederom quaemen te vallen in openbaere oorloge, datter dan gheen oorjaecke wesen en soude om te twiiffelen, of ten soude elcke partije vry staen te doen het gene dat haer duncken soude te behooren, sonder in sulcken ghevalle ghebonden te zijn aen de voorschreven belofte. Het welcke dewijl het altoos mijnmeyninghe gheweest is, alsoock, midts de voorschreven conditie, oprechtelijck ende ter goeder trouwe wederom te doen gheven alle ende yegheelijcke plaetsen by onsen Krijghs-volcke in de voorschreven Landen inghehouden, soo haest de voorschreven Staeten de haere uyt de plaetsen by haer inghenoomen sulden doen vertrecken, So wil ick dit vertrouwen hebben op uwe Majesteyt, dat sy yet gantsch redelijck sal bevinden te wesen, dat de voorschreven beloften metten alderreestien soo by my als by den voorschreven Staten gedaen werden op den voet van de voorz. alreets gedane verklaringen, op dat door sulcken middel de ruste ende vrede sonder voorderyttel weder op-gherecht werde in de voorz. Landen, Ende op sulcken verwachtinge, my ghedragende aen 't ghene mijnen Raet heer Boisot uwe Majesteyt sal aendien, sal ick dese besluyten, &c. Uyt Brussel den 25. Januarij 1615. *Filopovo.*

By desen Brief was geboort een Acte van belofte by de hooft. Certs-hertoge gepresenteert met verzoek van een gelijcke acte gemaect te worden by de Heeren Staten der Vereenighde Provintien/ ende luyde de hooftschreiben Acte als volgt:

Sijne Hoogheydt verklaert, dat hy den --- dagh des Maendts --- sijn Krijghsvolck sal doen vertrecken uyt alle de Steden ende plaetsen by haer inghenoomen in de Landen van Guligh, Cleve, Berck, Marck, Ravenberghende Ravesteyn, ende belooft oock van nu voortghene Steden ofte plaetsen aldaer meer te sullen innemen,

het sy dan oock onder wat pretext dat het soude moghen wesen.

Op den hooftgaenden Brief heeft de Koning van Groot Brittannien geschreven dese nabolgende antwoorde/vergeselschap met een byborghsel ende limitatie op de hooft. Acte van belofte by de Certs-hertoge gepresenteert.

Mijn Heere, mijn Broeder ende Couzijn, Wy hebben uwen Brief van den vijf-en-twintighsten voorleden, uyt handen van uwen Ambassadeur ontfangen, waer uyt wy speuren de continuatie van uwe gheneghentheydt tot de betrachtunghe van de ruste van Christenryck. Wy hebben oock ontfanghen van onsen Agent by u residerende, het formulier dat u belieft heeft by gheschifte te stellen, Onse sorghe dat dit verschil gheaccommodeert moghe werde, is soo groot, dat wy de Cope van uwen Brief ende verklaringhe in aller yle ghesonden hebben aen onsen Ambassadeur residerende in den Haghe, hem belaffende de Staeten in onsen naeme te verseeckeren, inghevalle dese woorden uwes Briefs, *Indien de Landen wederom quaemen te vallen in openbaere Oorloghe, als alleenlijck spreekende van de Landen van Guligh ende Cleef, ende het woordt openbaere Oorloghen,* moghende verstaen worden voor *aengheseyde Oorloghe*, eenigh twiiffel oft misvertrouwen mochten baren in hare ghemoederen, dat uwe meyninghe geenfins en is dat het hun soude verboden zijn hunne vrienden hulpe ende bystant te doen. Ende om hun soo veel eer te beweghen u formulier aen te stemen; soo hebben wy dese presentatie ghedaen, te weten, dat wy alle goede devoyren sullen doen by den Alder-christelijcksten Koningh, dat ghelijck wijlen sijn Vader gheluckfaeligher ghedachtenisse ende wy borgen sijn ghebleven voor het volbrengen van het Tractaet van den Treves, wy alsoo mede verklaren sullen, inghevalle sy haer vrienden ende Bondtghenooten hulpe ende bystant doen, wanneer de selve van eenighe partye; het sy dan in de voorschreven Landen van Guligh ende Cleef, oft elders in Duyts-landt, aenghetast souden mogen worden, dat sy daerom gheenfins en sullen worden ghehouden desen Artijckel ghebroken te hebben. Maer indien de selfde Staten noch even wel jalbers ende naedenckende blijven, sod bidde wy u, op dat ymmers dit goede werck tot een gheluckigheynde ghebracht moghe werden, dat ghy ofte te vrede wilt zijn dat dese weynighe woorden, welcken onsen Agent u sal mede deelen, gheyoght moghen worden by u formulier, ofte dat het Tractaet van Santen uytghevoert moghe worden met eenighen steert, het welcke den Koning van Spaengien sijn wilere wesen schijnt, als blijckt by seecker schrift ons behandicht by sijnen Ambassadeur, waer van onsen Agent last heeft Copije te leveren. Daer mede, &c.

Antwoorde van den Koningh van Englant aen den Hertog.

Het by-borghsel ende limitatie des
2 a a 2 **selven**

1614. selven Konincks van Groot Britannien op de Acte van belofte by den hooftz. Certs-hertoghe ghepresenteert / luyde aldus:

Dat de Staten van ghelijcke te vreden zijn ende belooven gheene Steden ofte plaetsen van nu voortaan meer in te nemen, het sy dan in wat naeme ende onder wat pretext dat het wille, en soo sy eenighen inval oft inbreuckedede, het sy dan in de voorfchreven Landen van Guligh ende Cleef, ofte van yemant anders van der Staten Bont-ghenooten, dat hier in sulcken ghevalle haer sal vry staen hare vrienden ende Bont-ghenoten te assisteren, sonder dat sulcx gheduydet sal worden voor een inbreucke van dese teghenwoordighe belofte.

Dit is gunstige Teler een verhael van alle 't gene in de Landen van Gulich / Clebe / ende Bergh / etc. aen weder sijden berloopen ende gepasseert is.

Beschrijvinge ende verhael van den Zee-strijdt geschiet in *Barbarien*, voor de Stadt MAMORA tusschen eenige Oorlogh-Schepen van de Ho. Mo. Heeren Staten ende eenighe Zee-rovers ofte Pyraten : mitgaders de inneminge der selver Stadt.

1614. **A**lsoo de Hoogh-Moogh Heeren Staten Ghenerael daeghlijcks veel klachten hoorde / over de schaede ende het ghemelt dat de Zee-roovers in de Middellandsche Zee ende daer omtrent deden / die welcke verhinderden dat de vroomen Cooplieden ende Inghesetene haere negotie ende commertie niet beplighlijck en konden drijven: Soo ist dat de vroomen Hoogh-Mooghende Heeren Staten tot dien eynde toegerust hebben diversche Schepen van Oorloghe / die den 16. May 1614. upt Texel beretrocken zijn.

Den een en-twintighsten Junij ten twaelf upren zijn sy vooz Mamora ghehooven / ende van daer vooz Salee, alwaer sy twee Piraten ghebonden hebben / die sy op de strandt hebben ghesaecht / alsoo datse in den gront ghesackten / het een was het Scherphen van Pieter Mol.

Den vijf en-twintighsten dito zijn sy vooz Alefakke ghearriveert om water te haelen : het voozschepen Alefakke is een groote bertwoeste Stadt / met 28 Toorns soo groot als kleyn vertiert / zynde niet bewoont / gelegen omtrent 10 mylen besyden Salee.

Wenkomste
van de Sta-
ten Schepen
vooz Ma-
mora.

Den seven en-twintighsten dito van daer komende vooz Mamora, hebben een Wy-buyter gherencontrert / zynde een prijs met tarwe ghelaeden / die sy / alsoo hy nae Mamora wilde / naeghesaecht hebben / ende ghedwonghen na strand te loopen / alwaer hy van haer genomen is.

Den 4 July des nachts / heeft den Admirael ende Capiteyn Cleynsorgh, noch een Zee-roover ghekrege / wiens naem was Bartel, met veel kostelijckheyt ghelaeden zynde.

Des selfden daegs is den Vice-Admirael vooz Mamora by haer ghearriveert / hebbende een Bark-ghenomen / daer in waren Turcken ende Enghelschen / den Capiteyn was een renegarde / ende een Enghelsch-man van gheboorte / die hy alle de courante oberboort dede dansen / uptghenomen vier slaven. In 't innemen zijn twee stucken Gheschuts geboosten / waer van twee Aban-nen doot bleven / ende den Capiteyn met een Timmerman gequetst.

Den 15 dito hebben sy den Vice-Admirael van Capiteyn Bartel gherencontrert / dien sy hebben ghesocht te nemen / het welcke hy vermerckende / ende gheen upthomste siende / heeft het aen strandt gheset / ende liepender alle gader upt / behalven die daer verdroncken / ende des nachts hebben de Mooren het Schip verbrant.

Den 14 dito is des Admirael's Boot aen lant gebaren met een brief / om sommige gebongenen van Vlissingen te lossen / waer op de Wy-buyters gheantwoort hebben / in boegen als volghet.

Als dat sy gheerne haer beste doen wilden met de ghebanghenen / indien sy om gelt te lossen waeren / ende en deden dat niet om vrientchap van haer-lieden / waer om des willen dat het Christenen waeren / want sy hadden wel eertijds veel uptgheholpen. Doozds soo dachten sy met de eerste sprinck bloet upt te koomen / ende den Admirael te besoecken / ende wilden de Admirael met de sijne vrienten zijn / sy mochten / ende en wilden sy niet / sy en wilden oock niet. Den Admirael mocht voozsecker zijn / soolanghe hy vooz Mamora, ende in der Mooren ooghen bleef ligghen / en konden sy gheen ghebanghenen lossen / want sy die niet en wilden laeten gaen / vooz ende al eer hy haer Schepen die hy in de gront gheschooten hadde / ende vooz het volck dat daer doot ghebleven was / betaelt hadde. Den Admirael mochte vryelijck dencken / dat sy dat niet en deden om dat hy van Mamora soude verrecken /

Besoeck
om eenighe
Heeren
dies te ver-
lossen.

1614. trecken/in geenderley manieren/alwaer 't schoon dat hy daer noch 9 en 9 maanden bleef ligghe / want sy verhoopten hem de naeste sprinck-bloet by te kommen / ende desen byzef was onderreckerent by myn Admirael van de Reyne Neringe.

Den 1 Augusti zijn de Spaensjaerts uyt gesept / ende den 3 dito zijn sy by der Ho. Mo. Heeren Staten Oorlogh-schepen booz Mamora ghearriveert / zijnde sterck 80 seplen / soo Galepen / Galioenen / als andere Schepen.

Mamora
ghegheven.

Den 5 dito heeft ons volck met den Spaenschen Admirael geresolbeert / de Wy-buyters aen te tasten / ende Mamora te veroveren / ende hebben tot dien eynden 5000 Mannen / soo in Galepen / Sloepen / als Barchen nae lant ghesonden. Dewelcke het Foxt / aen de Noortsijde gelegen / met ghewelt inghenomen hebben / al hoe wel die van Mamora van de batterijen groote weer deden. De Spaensjaerts hebben het Geschut / dat sy op de batterije bonden / naer de Wy-buyters Schepen ghewent / ende seer dapper daer in gheschoten / van gheslijcken mede hebben de Wy-buyters ghebaen / 't welck tot den doncker gheduyt heeft / soo dat sy 's morgens daer aen vier van haer beste schepen in byant staecten ende de andere lieten sy leggen. Des Admirael's Schip was genaemt de Pauw van Amsterdam, die de Wy-buyters genomen hadden.

Den 6 dito roepden de Galepen met alle de klepne schepen in Mamora, ende hebben de Haven in-genomen / de Wy-buyters die het ontkomen konden / zijn nae Salee gelopen.

Dit aldus uytgherecht hebbende / zijn onse Oorlogh-schepen met goeden buyt wederomme naer dese Landen gekeert.

Den Admirael IORIS SPILBERGEN, heeft in den jare 1615, den Coningh van Spaengien, in de Zuydt-Zee op de West-Indische Custen, groote schade aenghedaen.

1615. **D**En kloecken ende hoomen Zee Ridder Ioris Spilberghen, die de Woeste haecke Zee met sijne schepen beele ende verschepdenen repfen besepit ende beharen. hadde: met een nieuwen lust ende begheerte tot de eere ende vermaertheydt ontfcecken wesende die dooz de wapenen verkreeghen werden: heeft inden Jaere 1614 / dooz het begheeren der

1615. Hoogh- Moghende Heeren Staeten ende de Heeren Bewindt-hebbers van de Oost-Indische Compagnie / wederomme een Kersse met eenighe schepen booz-ghenomen / dooz de enghte ofte Strate van Magellanus naer de Zuydt-zee (ofte Mare del Sur) omme den Coningh van Spaengien / langhs de West-Indische Custen ende Landen af-brueck ende schaede te doen. Naer dien dat den booznoemden Admirael gheduyrende dese zijne Kersse vele ende treffeliche victorien teghen eenighe Spaensche Schepen verkreghen ende ghewonnen heeft / (daer aen het welvaeren deser Landen niet wepmigh ghelegghen is) heeft ons goet ghedacht die alhier in 't langhe by te voegghen ende te verhalen

Anno 1614 den 8 Augusti is Ioris Spilberghen als Admirael uyt Terel ghevaeren / met eenighe wel ghemonterde Schepen / met kloecke Mannen ende alderley provisie seer wel versien. Dese Schepen hebben haeren Cours gheset nae de Eplanden van Cabo Verde, om Sinte Vincent, ende Sinte Anthoine aen te doen tot verberschinghe der Bloote. De Brierlieden hebben dese Eplanden ghemist / so dat sy op de Custe van Brasiliën ghekomen zijn / alwaer sy haer volck hebben verberscht op de hooghte van vier-en-twintigh Eyden. Op den tweede Martij 1615. zijn sy ghekomen booz de Strate van Magellanus aen de Cabo Virginea, met groot perijckel / want het inkomen van dese strate haer dickwils belet wierdt dooz veel stozmen / quaet weder / ende contrarie Winden: Doch sy zijn noch eyndelijck dooz Godes hulpe / den derden Aprilis d' eerste enghte ghepasseert / ende zijn den sefte der selver maent in Cordes-Baye ghekomen / daer sy haer hebben versien van Water / hout / ende andere noodtdrust / ende sijn alsoo boozds met haere groote schepen in groot perijckel ende groote moeyte daer dooz ghehoomen / den seften Mey. Sy sijn den seg-entwintighsten Mey met veel quaet weder ghearriveert aen 't Eplandt Lamoche, daer sy by de Inwoonders wel ende beleefdelijck zijn onthaelt gheweest / haer doende noodighe verberschinghe. Het zijn Chylesen / Wyanden van de Spaengiaerden. Den 29 der selver maent sijn sy ghekomen ten Ancker booz 't Eplandt Santa Maria, welckers inwoonders oock Chylesen sijn / doch den Spaengiaerden subject. Spilberghen heeft het Eplant inghenomen / daer vindende groote menigte van schapen / Hoenderen ende andere verberschinghe. Sy bonden en

Coyt ber-
hael van de
Compagnie die
den Admirael
Spilberghen
heeft / dooz
de Strate
Magellanus
ca tot in de
Zuyt zee.

Ma 3

kregen

1 6 1 4.

kregen hier eenen Spaengiaert ghevanghen / sijnde Secretaris aldaer / noch eenen Chpleers die goet Spaens sprack / van de welke sp alle ghelegentheid vernamen. Van daer sijn sp ghehooren in de Bape Conception, ende boozts in valperiste, doende aen't Landt den Spaengiaerden ende haere subjecten soo veel schaede ende afbreucke als sp immermeer konden. In de Bape Quintero hebben sp haer met waeter verbercht / ende maecten daer aen't Landt een halve Maene tot bescherminghe van de water-haelders. Sp passerden boozts Porta d' Ariqua, ende sijn lanchs de Costen van Peru gesepit tot Canfette.

Spilbergen
neemt een
Barche.

Den sestienden Julij kregen sp een Barche / komende van Africa, ende verstonden upt de ghevanghen Spaengiaerden die daer op waeren / dat sp in Peru al ober lanch van de komste deser blote upt Spaengien veradverteert waeren / ghelijck sp oock bevonden hebben by de gheinterciperde brieven. Op dese waerschouwinghe had den Marquis de Moules Clares, Vice-Roy van Peru, houdende sijn Hof in Luna, doen arriveren acht gallioenen op dewelcke als Capiteyn Ghenerael was Don Rodrigo de Mendoza, ende Don Pedro Alvarez de Pulgare, een out vermaert Soldaet ter Zee / Admirael op dese blote. Den Admirael Spilberghe heeft op den achtenden Julij dese spaensche Armade vernomen. Noch ten selven daghe des abonds / omtrent middernacht / is dese Spaensche Armade ghekomen rufschende de Nederlandtsche vloote / ende heeft booz eerst 't schip de sonne aenghetast: Maer de Nederlandtsche Schepen / beerdigh op haere wacht ende hoede staende / hebben haer lustigh ontfanghen / ende met haer gheschut gegroet / ende de Gheneraels van beyde Armaeden sijn met malkanderen in gevecht ghekomen. Pae dat sp erteliche volean op malkanderen ghedaen hadden in der nacht / soo is Don Rodrigo afghewent / verwachende den dagh. Geduprende het Schermutsen in den moeghenstont / quam daer een Patasche aen seplen / daer wel hondert vijftigh Caballers in waeren. Dese was van den Wicrop / d' ander Schepen naer ghesonden. Dese Patasche gheraecht zijnde onder de Hollandsche Schepen wierdt booz eerst van het schip de Sonne soo ghewillekomt ende dooz schooten / dat sp ter naelwer noot dese vperspouwende Sonne konde ontkoomen / ende koomende booz 't schip den Jaegher ghenoeit / is van hem

Schiet een
Patasche
met Spaensche
Cavaleri-
ros in den
grom.

soo gettracteert gheworde / dat sp moeste sinken met alle de spaensche Caballeros. Dooz by het schip de Maene seplden oock eenighe Gallioens / die haer deel van heere hoghels van de Hollandsche schepen wel te beghe ontfangen hebben. Den naest-bolgenden nacht hebben de spaensche weynich weere ghedaen maer de Hollanders en hielden niet op van schieten. Don Rodrigo siende ende bevindende de stante onbertsaegtheit des Nederlanders / socht des anderen dachs de slaeghen ende slooten te ontkoomen / by was wel besepit / ende de Nederlandtsche schepen wat wijdt van den anderen sijnde / en konden soo haest (overmidts de stilte) by den anderen niet komen / alleen waeren de schepen de Sonne ende de Maene nae by malkanderen. Maer alsoo haer God de Herr een weynich koelte gaf / hebben sp ghelijck wel op den Spaenschen Admirael aengheset. D' welck Don Rodrigo siende / is by den selven ter hulpe ghekoomen. Hier gingh een dappere bloedighe bataillie aen / beginnende booz Middagh / ende duprende tot in den dappieren Abont. Beyde de Gheneraels / ende beyde de Vice-Admiraels sloeghen ende bochten langhe tijdt met malkanderen / eer d' ander schepen konden aen malkanderen koomen. Het schip Aolus van Wiffinghe oock wat koelte krijghende / verboeghe hem merde by dit ghevecht / ende weerde sich seer kloetckelijck. Het schip de Moeghenstern dede grooten arbeit met bouchf-oorden / maer ten konde by de vloote niet geraecken / van tegen den Abont.

Geduprende dit ghevecht / is het schip de Maene tusschen beyde de Spaensche Gallioens gheraecht / maer het heeft sich seer Mannelijck daer upt ghereddet. De andere spaensche Gallioens siende dat daer niet van slaeghen te haelen en waeren / maecten sepl / ende elck sach naer een goet heenen koomen. Op den Abont moest de spaensche Admirael nae langhe vechten / tot sinckens noot dooz schooten zijnde / hem ober-gheben in de handen van sijne Spanden / op ghenaeude ende onghenaede: Maer alsoo men noch besigh was met de andere spaensche schepen te vermeesteren ende verbolghen / en heeft men den Admirael niet konnen redden / maer is ghesoncken: Doch sijn verscheydene Spaengiaerden ende andere ghevanghen gheberght / upt de welcke men alle gelegentheid verstaen heeft. Den Ghenerael Don Rodrigo wel besepit zijnde /

Slaet ghe-
weylich te-
gen den
Abont.

Den spaen-
schen Wic-
rop naet
naet.

1614. de/is 't bluchtende ontkomen. Het schip de Sonne volghde hem dapper nae / al schietende / maer als 't diepe in den abont was / heeft hy 't selve moeten verlaeten / ende is alsoo door de hulpe des Alderhooghsten de Victorie / ende dit schip aen de Hollanderen ghebleven.

Na dese seer treffeliche Victorie is den Admirael Spilbergen den 20 Julij ghekomen in de Baey / ghenoemt Callau de Luna. Het schip de Sonne is op anchor gaen ligghen dicht onder Callau, daer de Spaenjaerden dapper op hebben gheschooten. Spilberghen siende / dat daer gheen boordel te haelen was / heeft sepl ghemaect ende gingh twee mijlen van Landt legghen / hopende Don Rodrigo noch te bekomen / doch hebben hem niet vernomen: Maer kortz hier na heeft men vernomen in Guarina ende Payta, dat hy so lech was gheworden van alle de pferz / daer mede de onse hem dooz-napt hadden / dat hy gesoncken is /

Payta by Spilbergh ingenomen.

Dit albus boozspoedelijck verricht zijnde / heeft de Admirael Spilberge syn repse bebozert langhs de kuste van Peru: zijnde ghekomen in de Baey van Payta, heeft hy de stadt ghenadert / inghenomen / gheplundert / verbzandt / blijvende daer ligghen dertien daghen langh / om devloote van Pavanien te verwachten: de welcke niet komende / zijn sy boozt ghesepit na Nova Spania. Het was een quaet reghenachtigh / onghesont weder / soodat sy veel zieken hadden.

Van daer zijn sy ghesepit na Acapulca, alwaer Gouverneur was Don Gregorio de Poires, die achtiën groote stucken geschuts op syn Casteel hadde. Sy laghen daer neghen daghen booz / ende dwonghen den Gouverneur met haer te accozoren.

Van Acapulca is Spilberghen ghetrokken na Inlalaghes, S. Iago, Natavida. de Californes, de Ladrões, waer sy so schone liefstijcke bzuchten vonden / dat de siecken (die vele waren) daer van heel gesont wierden:

Komt met syn vloet booz Male. den.

Den dertigsten Maert Anno 1616. is Spilberghen met ses Schepen wel gearriveert booz de Stadt van Maleghen / in 't Eplandt van Ternate, al het volck soo Soldaten als Boort-ghesellen / ghesont zijnde. De Schepen zijn seer wel in de Molucces te passe ghekomen / om de selfde te verseecken teghen d' Armade van Don Ian de Sylva, diemen met hzeese alle daghe daer verwachte /

Maer hy en is niet gekomen want den Admirael Verhoeven was met syn schepen booz Malacca gheweest / ende heeft aldaer verbzandt by Salioenen / daer ligghende / met noch een groot Salioen van den Koningh. Hier mede is Don Ian de Sylva van syn booznemen bersteken geweest / ende hy is kortz daer na in Malacca gestorben.

De Nederlanders hebben eenen groten vbandt aen desen Don Ian de Sylva gehat. Hy was seer wel ervaren in de See-handel / ende booznemelijck daer omtrent in die Quartieren.

Naer dese ende meer andere geschiedenissen is desen Cloecken Zee-helt Ioris Spilbergen naer dat hy omtrent drie Jaeren upgeweest hadde in den Jare 1617 in de Maent Julio met twee Schepen Amsterdam ende Nieut Zeeland genaemt / wederomme rijckelicken gheladen wesende in dese Landen gekomen ende gearriveert. De Ladinghe die hy met dese twee schepen bracht wierde geestmeert ten minsten op twee-en-twintigh Tonnen Gouds; om dat de selve so merkelicken schat waerdigh geweest is / sal ich den begerigen Leser hier by boeghen met wat goederen ende waer mede het schip Nieut Zelant geladen was / Te weten met

Maert we-
derom naer
Hollandt.

25 Cassen met sijde waren ende Goutdract.

5 Balen Catoenen-Garen.

35 $\frac{1}{2}$ Picel Ebben hout, elck Picel weegt

120 Pont.

38345 Stucken Porceleynen van alle soorten.

643 Sockels Folie.

1 Pacckens met Besoar steenen.

11 Potten met gheconijte Gengber.

374 Catty Caneel.

62 $\frac{1}{2}$ Catti Draecken bloet.

2 Cassen met Mus kus.

2 Bisaelkens met Diamanten.

13239 Sacken Bantamsche Peper.

6 Cassen met Lack werck.

100 Catty Gutte Gomme.

30 Packen met Indigo, ende verscheyden ander Kostelicke waren.

Historische
Daerom
booz Spil-
berghen t'
ypus ghe-
bracht.

Het Schip Amsterdam was genoeghsaem met dierghelijcke Ladinghe geladen / alsoo dat den Admirael Spilberghen beneffens syne welberdiende eere / grooten Rijckdom in dese Landen ghebracht heeft.

Capi-

Capiteyn *Iacob Iansz. van Edam* verovert een Zee-roover van *Algiers*, 1616.

1616.
De Zee-
roovers doen
grooten scha-
de.

Alsoo de Zee-roovers van Algiers ende Tunis den Hollantse koop-
luden van dage te dage meer ende meer schaden deden (niet passende op 't Verbondt tusschen de Ho. Mo. Heeren Staeten ende haren Keeser op ghericht) soo is 't dat haere Ho. Mo. ende sijn Excellentie (betwogen zijnde door de menighbuldige klaghten haerer Onderdanen) hebben goet gebonden ende geresolbeert eenige scheepen van Oorloghe toe te rusten / om het rooven van dese Turcken / soo veel moghelijck was te beletten / met expresse oorde aen de Capiteynen / die sijn derwaerts commandeerden de Zee-roovers te soeken / de selve bindende doot te slaen ofte overboort te werpen. Capiteyn Jacob Iansz. van Edam onder andere op de kusten van Barbarien kruysende / rensontreert een Roover / tast hem aen / ende na een tijdt langh ghebochten te hebben / abboordeert ende verobert hem / alle de Turcken / volghens sijnen last / overboort geworpen zijnde / is met des Roovers schip naer Amsterdam gesepit / ende aldaer ghearriveert : dit schip hadden sijn niet lang te voren een Spanjaert af-ghenomen / den Schipper met

1616.
sijnen Soone bonden sijn daer op noch ghehangen / de welken Capiteyn Jacob Iansz. terstondt los liet.

De Zee-roovers waeren dat jaer by de vijftigh wel ghemonteerde scheepen sterck / deden meer schade in de Middellandsche Zee als sijn oopt in de boorighe jaren ghedaen hadden / prijs-maekende alle wat sijn krijghen konden / berschoonden niemant / van wat Natie sijn oock mochte sijn : in somma des Dupbels vrienden / ende aller menschen spannen ; sijn hadden haren toelucht tot Tunis ende Algiers, met ooghlupchinge van de Turckische Wassen / die mede haere parthen ende deelen van den buyt hadden. Dit waren wel meest Turcken / maer het hadden haer veel Christenen / van allerley Natien / daer by geboeght / die in meerder achttinge den Gekrupsten Penningh / als den Gekrupsten Christum hielden.

Maer dat de Ho. Mo. Heeren Staten meer maken door hare Agenten aen den Turckischen Keeser over dit roven hadden gelaeght ; soo is 't dat eyndelijck / door het ernstigh aenhouden ende verzoek van den Ambassadeur Haga, den Keeser sich ghenootsaecht heeft ghebonden desen nae-volghenden Bevel-brief aen sijnen Stadt-houder van Algiers te schicken ; daer sijn wepnigh op pasten.

Bevel-Brief des Turckischen Keyfers aen sijnen Stadt- houder te *Algiers*.

1617.

Lieve Getrouwe / by desen onsen Keeserlijcken Brief ende zegel hebt ghy te verneemen / hoe de Nederlandtse Ambassadeur / hier in onse poorte resideerende / aenghedient heeft / dat alsoo sijne Principalen / de Staeten Generael der Vereenighde Nederlandtse Provincien met onse Keeserlijke Pooten vrientschappe gemaecht / ende dienvolghende haren Ambassadeur af-ghebaerdicht hebben / de welke by ons aen-ghenomen ende inghewillight is ; gunnende ende gebende den Staten ende haere Onderdanen alfulcke Privilegien ende Wysheden / als wy andere Potentaten / met ons in verbintenisse staende / gegunt ende gegeven hebben / in de welken onder andere bedonghen is / dat van nu voortaan alle de genen die ter Zee varen / sijn van Begierbegh, of Wassen / of Sangiabegen /

1617.
Capiteynen / Schippers of koop-lieden der Zee-roovers / etc. de schepen der Staten ontmoetende / de selve niet anders tracteeren en sullen / dan de vrientschap bereyscht / sonder de selve eenigen hinder ofte schade te doen : derhalven so gebieden wy insonderheyt ende by naeme den Wybupters / die haer in onse stadt Algiers onthouden / dat sijn haer niet ghelusten en laeten / eenigh schip of goederen den Nederlanderen af te nemen / veel wepnigher de menschen die op de selve sijn / tot slaven te maken / maer dat sijn die allegader wederom op haere vrientboeten setten / ende alle de goederen die haer af-ghenomen sijn / haer restitueeren. Maer of wel voer desen van ons sterck ende ernstigh Bevel aen u-lieden gegaen / ende de Heeren Staeten u-lieden tot twee-maelen met schrybens verzocht hebben / soo verneemen wy / dat

1617.

dat ghy sulch onse schryven den Wassen niet en hebt gheinsinnuert / noch de Zee-roovers niet en hebt in den toom ghehouden / maer dat sy de Nederlander so wel nu als te vooren aangripen / Schip ende goet prijs maeken / ende de Menschen tot Slaeven verkoopen / ofte ghebruycken : ghy daer van ghetietende den tienden slahe / ende van de ghevoorde goederen ook u deel hebt ; soo dat sy ons klage ghelijck hebben te kennen ghegheven / dat sy niet anders als openbaere handden getraecteert worden / lydende onverschetlike schade / ende dat sy in de meyste ellende ghebracht worden / bindende ende verwoeckende / dat ons keijserlych Bevel moghe stadt grijpen / de ghenomene Schepen ende goet restituereen / ende die in dienstbaerheyt sijn / op haere wyse hoeten moghen ghescheldt worden / in sulcher boeghe / dat by aldien ons keijserlych Bevel niet en worde na gheschiet / achtervolgende de Capitulatie met haer op ghericht / dat sy alle de schaden die sy gheleden hebben / op u mochten verhaelen / sonder dat men de klachten die ghy ons daer over doet sendt / vanden willen aenhooren. Welcke kop dat ghemeyght sijn in alle maniere de opgerichte vrientdichap met de Nederlanden te onderhouden / soo doen kop u als noch / te weten : dat dit onsen ernstigen wille / meynighe ende bevel is / dat soo haest als dese onsen Oorlofs-waerder Hassan , die met onse keijserlyche handt getepect / ende met onse keijserlyche Zegel bekrachtighde schryven u sal gelevert ende behandicht hebben / dat ghy datelijcken daer op verbaecht sult wesen / dat alle de Schepen ende goederen / die den Nederlanden / sijn de vrientdichap tusschen ons ende haer ghemaecht / sijn af ghenomen / en de menschen die tot Slaaven ghemaecht sijn / desen onsen Bijmaer in handen ghescheldt sullen worden. Ghy sult oock den Wybuyteren / die haer in onse stadt Algier op-houden / desen onsen keijserlycken Wille ende Bevel aen dienen / ende haer verbieden voortaan den Nederlanden eenighe schade ofte molestatie aen te doen / oock niet de alderminste / ende soo daer vermant behouden wordet / die dit ons Bevel overtreedt / dien sult ghy datelijck / sonder eenighe ooghlupchingen / andere tot een exempel straffen.

Wat by aengaet / als onsen Beglerbegh ende Stadthouder des Koninkrijcks / ende der stadt Algier , daer van mooght ghy u wel verseeckert houden / indien ghy wepgherigh zyt de meerghemelte Schepen ende goederen te re-

1617.

stituereen / ende de menschen Coonderen deses ter handen te stellen / ofte indien ghy voortaan de Zee-roovers toe-laet / de Nederlanders te beschadighen / den buyt niet haer te deplen / ofte in u Gouvernement te laeten verkoopen / ende in somma in allen desen ons Bevel niet en ghehoorsaemt / oft pets laet geschieden / dat tot naedeel van de vrientdichap / tusschen ons ende haer op gericht / soude ghereycken / soo sult ghy datelijck uwer Aempt ende eere berooft worden / ghy sult hier aen onse keijserlyche Voorre ghebracht worden / ende na dat men alle de schaden / die sy gheleden hebben / van uwe goederen sal ghenoomen hebben / sult ghy als eenen onghoorsaemen gestraft worden.

Verhalven soo en sult ghy niet naerlaeten dit ons keijserlych Bevel niet alleen blijft ende naerstighgedt na te leven / ende te behoorden / dat niet alleen dit alles / maer oock alle ende peder Punct der Capitulatie , met den gemelten Staten op ghericht / nae gheleest ende ghehoorsaemt worde / ende op dat dit ons tegenwoordigh Bevel sijne kracht hebbe / nu ende in toekomende tijden / soo willen ende bevelen kop / dat het onser stadt van Algiers Acten worde ingelijst. Ghegheven in de Maent Sefr 1617.

Dit was immers een ernstigh ende streng Bevel / ende het ghetuyght ghenoechsaem / dat et den Turckischen keijser niet lief en was / dat sijn onderhebende Gouverneurs de Zee-roovers sterchten : maer het schijnt dat de Wassen ende Gouverneurs / van die Landen ende Steden / soo heel naeuwe op des keijfers Bevel niet en passen ; want na dit hier boven-verhaelde Bevel / sijn de Zee-roovers veel stercker ende machtiger gheworden / als sy oopt te vooren waeren / ende hebben Haben ende Verberghe te Algiers ende in andere plaatsen in Barbarije ghehouden : Soo dat eyndelijck de Heere Staten sijn genootsaecht gheworden dat Jaer 25 Schepen te montereen tegen de Zee-roovers / onder den Admirael Quast. De Coninghen / van Brancrich ende Engelandt / beloofden oock haere Schepen hier by te boeghen ; Na den Hertogh van Guise presenteerde met dese Armade in persooone te gaen als Admirael Generael / elcke Natie haren Admirael apart hebbende : maer daer is niet op ghevolght ; de Coningh van Hispanien heeft eenighsins neffens de Heere Staten den Zee-rooveren afbruycke ghedaen / ghelijck hier nae in 't verholgh blijcken sal.

B b b

Den

r. 6 r. 8.

Den Admirael Hillebrant Gerbrantsz Quast met sijne vloote ghereedt zijnde is in het laetste van den Jaere 1617 in Zee ghesloopen/ mit schijfelyche dooz/ ende vrieden van haere Ho. Mo. aen die van Algiers: Als hy mit den 2 Februartij 1618, hoorde hebben van Algiers gekomen was/ heeft hy met een vloot- schen visscher de vrieden van haere Ho. Mo. aen den Moucadan, ofte Dica- don albaer/ bevest; de welke met den versten scheen te sullen doen alles wat de Capitularie / tusschen den Turckischen Beyler ende de verden Staten der Ge- unieerde Nederlandtsche Provintien / mede bracht; alsoo hy terstont 57 Ne- derlandsche Slaven dede herwiffelen teghens de Turcken ende vlooten die den Admirael mede bracht: maer die al-te-samen hebbende / en wilden sy niet zette slave meer byslaten / noch te testi- fieren de Schepen ofte goederen die sy den Nederlanders hadden ontnoo- men; Ja dat meer is / sy moesten dooz- hoeren ooght sien / dat de Wybumpers daer noch eenighe Nederlanders in brachten.

De ellende der gener die van die volck ghehanghen/ ende den Turcken in hart- dinghelebert wisten / was seer groot / de Hollanders moesten met groot hert- seer aensien de traenen van vele gheban- ghene Jongers ende ongebaerde Ghesel- len der Christenen / als klagghende met schrypende ooghen / dat men haer niet ghesloet / nae beele slagen ende toymen- ten/ hadde besneden / ende gheswongen den Turckischen Roock aen te neeken / wosende evenwel seer onmenscheijck getraect. Wat den Admirael Quast zate andere Capiteyns deden / hoe seer sooch den Conail vermaenden / sende de Bedepueteerde aen t landt/ het mocht niet helpen / de genomene Schepen ende goederen moesten blijven daer sy waren/ als oock de jongers ende andere Neder- landsche Slaven / ropende dat haere Moet niet en vermocht / dat men besne- dere soude ober- gheben in handen der Christenen / als of die jonghe Ghesellen (soo schijfelyck van haer mishandelt) niet haren wille waren besneden.

De macht der Zee-Roovers was al- daer seer groot: nae het schryven van den Admirael Quast, lagen doemaels / binnen ende buyten de haven van Al- giers, niet min als honderd wel-gemon- teerde Schepen / behalven de ghene die noch in Zee waeren / daer onder wel tseventigh Hollandtsche waeren / som- nighe groot hondert / sommighe twee hondert / sommighe drie hondert Lasten.

Het stondt te beduchten/ dat sy groote

schade ter zee soude hebben ghebaen/ ten- waert niet tijdelich van haere Ho. Moog- ende sijn Excellencie door sijn vloot- en waer ghesloopen; want hoe stercke vlooten van vlootbaerders haer tegen- quamen/ sy waren machtygh de selve te slaen/ als hoerende veel gheschuts/ ende een groot getal musquetiers/ het min- ste voerde 18 of 20 stucken / met 150 of 200 mannen/ ende die grooter waren na- abhewant / daer waerender die ober de 40 stucken op hadden met 250 of 300 mannen; soe dat de Zee gheheel on- bepligh was.

De Hollandtsche vloote van Algiers herreckende/ ende ghepassert zijnde de Cabo de Palos, ontrent 25 Zeplen sterck/ bernamen eerst vier Schepen te landt- waerts van haer/ ende een ander trouw van dze t zee waerts / merckende dat et Roovers waren / hebben haer de Neder- landers verdeckt / ende zyn naer dese Roovers toe-gebaen. Den Admirael heeft den eenen daer van achterhaelt / de welke siende dat het op een bechten soude gaen / selde hem dapper ter weer/ schoot schijfelyck met musquetten / en niet alle sijne stucken; de nacht oberviel haer/ maer alsoo het licht waen was / en konde desen Roover den Admirael niet ontlopen / in boegen / dat het ghe- becht den gantschen nacht geduert heb- bende/ is desen Roover eerst in den moor- ghenstont van den Admirael verobert ghesloopen / met verlies van drie man- nen/ maer wel dertigh ghequeest/ waer van daer naer een of twee ghesloopen zyn: hoe wel de Hollandtsche musquet- tirs haer bebop/ wel deden / soo was het teghen-woert der Zee-Roovers noch gheweldigher; een upre dooz den dagh begaben haer wel 20 van dese schelmen in den Boot/ meenende in het donckeren te ontkomen / maer de Boot stolpte om ende verdoncken alle gaer: dit vermin- dede de anderen haere courage seer. Dese Roover hadde 140 man op / soo Turcken / vlooren / als Christenen / Slaven zijnde / sonder de Jonghers: sy kreegh daer op ghehanghen 8: soo Turcken als vlooren / midsgaders 17 Christenen Slaven / de reste was in t ghebecht doode ghebleven / ende met de Boot verdoncken; des Capiteyns naeme was Mahometo Hayes, die hy ter doode toe ghequeest op syn bedde doode leggen. Het was een Engelsch Spie- gel-schip met 10 goringen ende eenige steen-stucken / groot tusschen de tseben- righ ende lachtenrigh Lasten / soo dooz- schooten ende dooz-naghet / dat men t niet langher en konde boben het water honden / de zeplen waeren aen stercken ende

Gheacht
tusschen den
Wondrael
Quast tegen
de Roovers
van Algiers.

Groote
macht der
Zee-Roover
den.

ende half verbrandt / daer en was niet een Contin noch Caechel heel van 't loopende Wandt / beyde de Masten waren oock soo ghetrest / dat sy niet langher staen en konden / somma het nu was nergens toe bequamer als te verbranden / ghelijck oock gheschiet is : alle de 8 : Turcken ende Mooren moesten terstondt de Grante oberboort dansen / achterbalghende des Admirael's last ; wat de Christenen-Slaeven aengaet / waeren Spangiaerden / Portugesen / Francosy / ende Engghelsche / nevens 3 Jonghers / dede den Admirael altesamen te Alicanun aen landt setten / latende elck gaen daer 't hem belieftde.

Alle Coninghen / Princen / ende Zee-Republicquen van Christenryck leden groote schade by dese Zee-roovers / ende elck een der selbigher beloofde wel toerustinghe van Scheepen te doen / om de selve t'onder te brengen / maer behalve de Heeren Staeten der Nederlaudsche Proviñtien / zijnder weynigh ghebonden die haer woorden kracht gaben ; men heeft wel hier of daer beginnen toe te rusten / maer daer is niet ghebolghet ; dan quamē den eenen desen / dan den anderen die beletelen booz / so dat men de Scheepen anders moeste gebuycken ; middelertijt gughen de Zee-roovers al lustigh haeren gangh / ende beschadighden menigh eerlijck koopman.

Ghevecht van den Admirael

MOY-LAMBERT, neffens eenige Spaensche Schepen, omtrent Gibraltar, teghen de Zee-Roovers van Algiers.

2619.

Den Admirael Moy-Lambert van Rotterdam upt Hollandt ghebaeren zijnde met sijne behbende vloote / met ordere van haere Ho. Mog. als voeten / naemelijck de Zee-roovers te soeken / de selve bindende / doot te slaen / ofte sonder ghenade oberboort te werpen / is boozspoedigh zeplende ghekomen in de Baye van Gibraltar, alwaer hy gebonden heeft eene Spaensche vloote / aldaer hertwachtende 36 Roovers van Algiers, die eenighe mecken te voeren / het Eplandt Lancerotte af gheloopt ende geplondert hadden / mede nemende omtrent duysent menschen / so mannen / vrouwen als kinderen van Lancerotte, die alle gaer in den brandt ghebleven sijn. Dit Schip was 8 Maenden te voeren een Nederlander / genaemt Speelman / booz Tituaen af-genomen / gemonteert met 16 Keepel-stucken.

Zee-Roovers waer te neemen. De 1619: Spaenschen sonden t'elckens Warchen d'adviso upt / om te vernemen waer de Roovers haer onthielden / ende wat sy bejeben / hielden oock goede wacht op hare Wacht-toorens tot Gibraltar.

Den 8 Julij quamē daer 8 Roovers aen zeilen / daer van de Spaenschen de eerste aduysen hadden / ende zijn daer terstondt op upt gheloopt ; Moy-Lambert dit siende volghde stracks met seiven Scheepen : als nu de Roovers / soo de Spaensche als de Hollantsche Scheepen saghen aenkommen / verdepden sy haer teghen den abondt van malkanderen / doch konden 't altemael niet ontkomen / den Spaenschen Admirael heeft een van dese Zee-roovers geabboordert ende berobert / doch met groot verlies ende schade van sijn volck / want de Roovers wel wetende dat 'er geen quartier booz haer en was / hebben haer liever willen doot bechten / als ghehanghen geben.

Moy-Lambert heeft oock een van dese Roovers geabboordert en berobert met verlies van 4 mannen / ende 12 gequetst. 't Schip van desen Roover was groot tseventigh Lasten / boerde 14 Keepel-stucken / daer waeren over de hondert Turcken op / die alle gaer of doot gheslaghen / of oberboort ghewoopen werden. Dese Roover hadde op sijn Schip 46 Christenen / meest Spangiaerden / die den Admirael alle in vrydom stelde / latende deselve aen landt setten : 't Schip met schieten seer beschadicht zijnde / heeft hy te Almeria verhoort / daer upt neemende al 't gheschut / ende sijn toebehooren / met andere scheeps ghereedschappen.

Ook heeft Capiteyn Bras van Hoorn, met hulpe van een van de Spaensche Scheepen / enen anderen Roover gheabboordert / maer doen sy hem in haere macht hadden quam den brandt daer in / so dat Bras ende het Spaensche Schip ghenoodtsaecht waeren den Roover te verlaten. Daer waren 18 Hollanders van Capiteyn Bras gheentert / ende van den Spaenschen wel 40. die sy in den brandt moesten verlaten / met noch omtrent 200 Christenen / so mannen / vrouwen als kinderen van Lancerotte, die alle gaer in den brandt ghebleven sijn. Dit Schip was 8 Maenden te voeren een Nederlander / genaemt Speelman / booz Tituaen af-genomen / gemonteert met 16 Keepel-stucken.

Den selven dagh hebben de Spaensche noch twee Zee-roovers berobert / ende noch een ander aen strandt ghesaecht booz Tituaen. Dese Turcken

B b b 2

ghe.

1619. ghestrandt zijnde / hebben het volck gesolbeert / ende het Schip in brandt ghestecken.

Des anderen daeghs daer aen / smoggens boegh / liet Capiteyn Ellert Thomasz. met drie andere schepen / sich sien in de Mont van de Strate / alwaer haer rencontreerde den Admirael ende Vice-Admirael van de Zee-robers / met noch tien andere Robers / die stoutelijck ende onberseghdelijck in den eersten op haer quamen aen zeplen : maer dese Robers siende dat het Oorlogh-schepen waren / hebben 't dadelijck afgewendt / doch daer mede en waren sy niet by : want Capiteyn Adriaen Krimpen van Amsterdam, daer naest by zijnde / is dese Robers met groote couragie gevolgt / ende herse dapper beschoten / oock ten laetsten / na heel verchtens / eenen geabhoort ende berobert. Dit was een Boot van 70 Lasten / ghemontreert met 90 Turcken / ende 10 Bootelingen / daer waren oock op 16 ghebanghene van Lancerotte, die welcke Capiteyn Krimpen te Malgom dede aen landt setten : de Turcken moesten alle gaer de Corante overhoort dancsen / hy hadde in dit ghebecht vier ghequettste / ende twee dooden.

Capiteyn Schrevel Jacobsz. van Rotterdam, ende Capiteyn Barent Schaef van Amsterdam, hebben t'samen eenen anderen Roover geabhoort ende berobert / de Turcken / omtrent 10 in 't ghetal / de boeten gespoelt / 20 Christenen van Lancerotte aen landt gheset / ende haren hupt te Malgom op ghebracht.

Capiteyn Koningh van Rotterdam, heeft oock eenen anderen Rober soe beangsticht / dat hy ghenootsaecht was te Tituaen te stranden ; de Turcken salbeerden haer met de ghehangen Christenen / ende staecten het schip in brandt : Dit schip boerde 28 stucken.

Admirael Moy-Lambert met sijne byhebbende schepen dit berricht hebbende / is met negen schepen t'zepl ghegaen na Levant, kruppende de zee / om te vernemen of noch erghens meer van dit ghespys te vinden waer.

1620. De Schepen in 't boorighe jaer by de Ho. Mo. Heeren Staeten ende sijn Excellentie in zee ghesonden / toe toominge van de zee-Roovers / haer te Algiers onthoudende / onder protectie van den Vice-Roy aldaer / hebben haer behopt soe wel ghedaen (een goede deel van die Ghesellen de boeten spoelende in 't ruyne water daer men den Haringh vanght) dat de Vice-Roy, als oock de Duane van Algiers in November 1619. aen de Heeren Staten gheschreven ende versocht hebben / dat sulcke hostillitept mochte op

houden / belovende dat sy van bootsbet 1620. de Nederlantse schepen souden onberhindert / laten repfen / blieten ende bloeten / daer het haer believen soude / sonder haer eenighe schade meer te doen : waer op de Heeren Staeten aen den Excellentissimo ende Generalissimo Signor Hussen Ahbela, in dato den 20 Maerth hebben gheantwoort / dat haere Ho. Mo. vernomen hebbende / dat de Onderstaten der Geunierde Nederlanden / van het volck ende schepen van Algiers, als byanden werden ghetraectert / verhalben ghenootsaecht waren gheweest / na langh-durpigh patientie / soo grooten onghelijck / niet langher te konnen noch willen verdragen / maer hadden ghesolbeert Schepen van Oorloghe upt te senden / tot bescherminghe van haere Onderdanen / der selver schepen ende goederen / ende om de schepen upt Algiers ghevaeren / te castigeeren ende te reprimereen / zijnde van meyninge daer inne te continueren met merder bigen ende couragie / ten ware sijn Excellentie van Algiers den sijne van soodanighe insolentie dede bestieren ; Edoch alsoe haere Ho. Mo. upt den 22sten van sijn Excellentie verstonde / dat de selve bootz het toe-komende soodanighen courz begherden te doen cessereen / in ditsgaders ordze te stellen dat de schepen ende Onderstaten der Nederlandse Provincien / de zee by ende onberhindert soude mogen frequentereen / ende hare navigatie ende handelinge byghen : Soo verklaerden haere Ho. Mo. daer op / dat sy in sulken ghevalle van haere zijde oock te byeden waren / de Capitulatie van sijn Keijserlijche Majestept te onderhouden / ende teghen de schepen ende Onderstaten van Algiers gheen hostillitept te laeten pleggen ; wel-verstaende dat haere Ho. Mo. goede versekeringhe werde ghedaen / dat de Nederlandse schepen de zee frequentereende / by die van Algiers in gheenderhande manieren sulden worden aen-ghetaft / besocht / beschadighe / ofte in haere navigatie verhindert / ende dat sy ten selbighen eynde eenighe Oostgiers upt de Duane aende schepen van Oorloghe der Nederlandse Provincien souden senden / ende strict verboden doen / dat alle de schepen / ende An-geseten van Algiers haer souden onthouden / op groote Penen / van teghen de Nederlanders / directelijck ofte indirectelijck pets te attentereen : om hier van des te beter versekerht te sijn / waeren haere Ho. Mo. ghesolbeert hare schepen van Oorloghe in ende omrent de Middellantsche Zee te laten continueren / om te letten of de Capitulatie oock werde

1620. Werde nae-ghelkomen/ in welken ghe-
balle sy van der Heeren Staten schepen
gheen hostilteit souden hebben te bree-
sen; maer indien wederom mentwe con-
tracten souden ghebeuren niet het
besoeken/ oerhoorden/ beschiedigen/ oft
berooven van de schepen ende Onder-
saten der Geunieerde Nederlanden / soo
waren de selve schepen belast haer daer
over te rebengeren / ende hare Ho. Mo.
berklaerden gheresolveert te zijn / noch
meerder equipagie van schepen / tot af-
siench van die van Algiers, te willen
doen/ ende ten fine boodsejdt/ in aller di-
ligente derwaerts te senden ende te hou-
den; ende om de expresse ende finale in-
tentie sijner Excellentie ende die van de
Duane, mitsgaders van die van Algiers
in 't generael / te mogen bespeuren / ver-
sochten hare Ho. Mo. dat volghens de
Capitulatie met sijn Keijserlijke Majes-
teit ghemaecht / alle de ghevanghenen

der Vereenighde Nederlanden / gheen
upt-gheschiedt / in volkomen liberteyt
souden werden gestelt/ ende alle de schee-
pen der selbigher getestitueert / als oock
de goederen den selven af-ghenoomen /
noch in dese ofte boesen tijnde/ etc.

Dit waren de eenige middelen om de
Zee van dat gespruyt te supberen: want
nae dat de Roovers sagen / dat het danc-
sen van dese Hollandsche Corante over-
boordt haer alreede een groot ghesal
kop-stucken ghehoft hadde / ende datse
haer noch meer soude moghen koomen
te kosten / versochten sy lieber met de
Hollanders op andere maniere te mo-
ghen lustigh zijn/ als van haer op sulcke
Bancquetten/ daer men die Corante ge-
woon was te dansen / ghenoodicht te
worden/ belovende de Hollandsche schee-
pen niet meer te molesteren / maer als
vrienden in 't toekomende te sullen trac-
teren.

WEST-INDISCHE COMPAGNIE

op ghericht den 3 Junij 1621.

1621.

Alsoo de Heeren
Staeten Gene-
rael der Veree-
nighde Neder-
landsche Pro-
vincien door den
Ewaelf-jarigen
Treves / die doe-
maels een eynde
nam / in West-Indien te trafiqueeren
ende te handelen / upt-gheslooten wa-
ren / behindende / door het Jus gentium,
de zee-vaert een peder vry te slaen
ende dat men den Coningh van Wi-
spangien (die sy saghen groote prepa-
ratoren ten Oorloghe teghens hare
Provincien maechen) in die Landen
grooten afsiench souden konnen doen /
met het stoppen der Spring-Ader van
sijn beste finantie aldaer / waer mede
op de gantsche werelde / insonderhejdt

Christenlyck / soo veel saeren in roe-
ren hadde gehouden / ende de Geunieer-
de Provincien soo machtigh bestreden /
wel wetende wat Schatten van goude
en silber sy saerlychs upt die ghewesten
hadde ghetrocken: soo is 't dat sy ghe-
resolveert ende beslooten hebben eene
Compagnie op te richten / die de Nego-
tien ofte Handelinghen in des Erf-
pandes Landen met de wapenen soude
soeken / door welke Compagnie des
Coninghs van Hispanjens Dienghelen
seer zijn ghehoft ghetworden / hem af-
handigh maechende die seer groote ende
rijcke ghewesten / messens vele machtige
ende rijck-gheladen schepen / ghelyck te
sijner tijdt ende plaetse in 't verbolgh
blijcken sal: dies sy dese naer-volgende
Artikelen / daer een peder hem nae te re-
gulieren hadde / ghemaecht ende upt-
ghegheben hebben.

2663

OCTROY

O C T R O Y.

By de Ho. Mo. Heeren Staten Generael, verleent aen de

WEST-INDISCHE COMPAGNIE.

in date den 3 Junij 1621.

Met de Ampliatie van dien.

Ende

Het Accoord tusschen de Bewindt-Hebberen ende Hoof-
Participanten van de selve Compagnie, met approbatic
van de H. M. Heeren Staten Generael gemaect.

1621.

De Staeten Gene-
rael der Vereenig-
de Nederlanden/al-
len den ghenen die
desen sullen sien/ of-
te hooren leesen/
Saluyt. Doen te
weten: Dat wy
bemerckende den welstandt deser Lan-
den / ende 't wel-baeren van de In-ghe-
setenen van dien / principael bestaen by
de Schip-baert ende koop-handel / die
van alle oude tijden upt dese Landen ge-
luchelijck / ende met grooten zeghen ghe-
dreen is gheweest op alle Landen ende
Coninckrijcken; Soo is't, dat wy be-
gheerende dat de voorsz. In-gesetenen /
niet alleen by haere voozgaende Habi-
gatiën / Traficquen ende Panteeringen
worden geconferbeert: maer oock dat
haer traficque / soo veel moghetijck is /
soude moghen toernemen / bysonder in
conformiteyt van de Tractaten / Allian-
tien / Verbonden / Extracourfen / op de
Traficque ende Zee-baert / met andere
Princen / Republijcken ende Volcheren
eertijds ghemaect / die wy in alle de-
len punctuelijck verstaen / onderhouden
ende achter volghet te moeten worden /
ende wy by expertentie bebindende / dat
sonder gemeene hulpe / assistentien ende
middelen van een generale Compagnie
niet bychtbaerlijck / in de quartieren
hier nae ghedesigneert / ghedreen / be-
schermt / ende ghemainteneert en kan
worden / mits de groote abontueren van
Zee-rooverijen / Extorsien / ende ander-
sins / die op so verre reysen zijn vallende:
Soo hebben wy / mits vericheyden ende
andere pregnante redenen ende conside-
ratiën ons daer toe moeuerende / met
rijpe deliberatie van raede / ende upt
hoogh-dynghende oorzacken / goet
gebonden / dat die Scheep-baert / Han-
delinge ende Commerciën in de quartie-
ren van West-Indien ende Africa, ende
anderen hier nae ghedesigneert / vooztaen

niet anders en sal worden gedreen / van 1621.
met Vereenighde Macht van kooplie-
den ende In-gesetenen deser Landen /
ende dat tot dien eynde op-ghericht sal
worden ene generale Compagnie, die
wy upt sonderlinge affectie tot den ghe-
meynen welstandt / ende omme de In-
ghesetenen van dien te conserbeeren in
goede Peeringhe ende Welbaert / sullen
mainteneeren ende verstercken met onse
hulpe / fabeur ende assistentie / vooz soo
veel den tegenwoozdigen staet ende ghe-
staltenisse der Landen eenighsins kan
verdynghen / ende daer toe te voozsien
met behoofelijck Octroy / ende met de
Privilegien ende Exemptiën hier nae
volghende / te weten:

I. Dat binnen den tijdt van hier-en-
twintigh jaeren / niemant van de In-
gheboorenen ofte In-gesetenen deser
Landen / anders dan alleen upt den
naem van dese vereenighde Compagnie
upt dese Vereenighde Nederlanden /
nochte oock van buyten deselve Landen
sal mogen varen / ofte Negotieeren op de
Custen ende Landen van Africa, van
den Tropico Cancrī, tot Capo de bonne
Esperance, nochte op de Landen van
America, ofte West-Indien / beginnende
van 't zuyd-eynde van Terra Nova dooz
de Straete van Magellanus le Maire,
ofte andere Straten ende passagien daer
ontrent ghelegghen / tot de Straete van
Anjan, soo op de Nooyt-zee als de Zuy-
der-zee / nochte op eenige Eylanden aen
de eene ende de andere zijden / ende tus-
schen beyde ghelegghen / mitsgaders op
de Austraelche ofte Zuyder Landen /
streckende ende leggende tusschen beyde
Meridianen, raekende in 't Oosten de
Cabo de bonne Esperance, ende in 't We-
sten het Oost-eynde van Nova Guinea,
inclusif. Ende soo wie sonder consent
van dese Compagnie hem sal verboode-
ren te vaeren / ofte te Negotieeren op
eenighe plaetsen binnen de voorsz. lim-
ten dese Compagnie gheaccoordeert / dat
sal

Het eerste
artikel.

1

1621.
 Niet te ha-
 ren op ver-
 beure van
 Schip ende
 goet.

sal zijn op de verbeure van schip ende goederen / die ghebonden sullen worden op de boorz. Custen ende gheschieten te handelen / de welke daetelich ende alomine van weghen de boorz. Compagnie / aen-ghetast / ghenomen / ende als verbeurt / ten behoeve van de selve ghebonden sullen moghen worden : ende in cas soodanighe scheepen ofte goederen verhoefte mochten wesen / ofte in andere Landen ofte haebenen in-gheloopten / sullen de Reiders ende Participanten boorz de waarde van de selve scheepen ende goederen moghen werden ghescreut : upt-ghesondert alleen / dat de gene die boorz date van dit Octrop / upt dese ofte andere Landen / op eenighe der boorz. Custen upt-gheloopten ofte upt-ghesonden zijn / hunne handelinghe tot den uptkoop harer goederen ende weder koopen in dese Landen / ofte andersins / ter expiratie toe van haer Octrop / soo sp boorz wesen eenigh hebben vercreghen / sullen vermoghen te continueren / ende langher niet : Behoudelich dat nae den eersten Julij 1621. daghe / ende tijt des inganghes van desen Octrope / niemant eenighe scheepen ofte goederen en sal vermoghen upt te seyn den naer de Quartieren in desen Octrope begrepen / alwaer dat boorz date van dien dese Compagnie noch niet eyndelich en ware gestooten : maer sullen daer inne boorzien sulcks als behoort / teghens die gene die wetens in fraude van dese onse goede meeninghe het Gemene Beste soecken te frustreeren : Wel-verstaende dat de Bont-haert op Ponte del Ré sal moghen werden ghecontinueert / op conditien ende instructien by ons daer van verleen ofte te verlijden / sonder aen desen Octrope anders te wesen verbonden.

II. Dat boorz de boorz. Compagnie op onsen Name ende Auctoriteyt / binnen de limiten hier vooren gheset / sal moghen maechen Contracten / Verhuutenissen ende Aliantien / met de Prinzen ende Natureelen van de Landen daer inne begrepen / mitsgaders aldaer eenige Fortressen ende Versekertheden bouwen / Gouvernemen / volck van boorz-loge / ende Officiers van Justitie / ende tot andere nootelijke Diensten / tot conservatie van de plaetsen / onderhouwinghe van goede Oor / Politie ende Justitie / eenfamelich tot verderinge van de Reeringe stellen / depozteren ende afstellen / ende wederom andere in haere plaetsen surrogueren / naer dat sp-lipden na gelegentheyt van saecken sullen behinden te behooren : Boorz Populatie van byzichbare ende onbewoonde Quartieren mogen verhoorden / ende alles doen

dat den dienst der Landen / profijt ende vermeerderinghe van den Handel sal bereyffchen : ende sullen die bande Compagnie ons successivelich communiceeren ende overleveren soodanighe Contracten ende Aliantien als sp met de boorz. Prinzen ende Natien sullen hebben ghemaecht : mitsgaders de ghelegentheyt van de Fortressen / Versekertheden ende Populatie by hen-lieden ter handen ghenomen.

III. Behoudelich dat sp-lieden eenen Gouverneur Generael verhooren / ende boorz hem instructie gheconcipteert hebende / de selve daer nae by ons geappoort ende Commissie ghegeven sal worden : ende dat boorz soodanige Gouverneur Generael / soo wel als andere Vice-Gouverneurs ende Officiers / ghehouden sullen wesen den Eedt van ghetroouwicheyt aen ons te doen / ende oock aen de Compagnie.

IV. Ende indien de boorz. Compagnie op eenighe der boorz. plaetsen in schijn van vrientfchap bedroggen ofte qualich ghetraecteert mochte werden / ofte dat in 't vertrouwen van eenighe Penninghen ofte koopmanschappen / die selve sonder restitutie ofte betaelinghe daer van te gheweten / ghehouden worden / dat sp de schade na-ghelegentheyt der saecken / ende nae dat sp best sullen vermoghen / sullen doen repareren ende verbeteren boorz alfulche middelen / als men ghevoeghelich sal konnen doen.

V. Ende alsoo tot plantinge / versekeringe / ende defensie van desen Handel oock noodigh zijn sal eenigh krijchsbolck mede te neemen / sullen wy nae de constitutie van 't Landt / ende gelegentheyt van saecken de boorz. Compagnie verleen met soodanigh volck van boorz-loghe / van Commandement / ende van Fortificatie / als noodigh sal wesen / mit dat die by de Compagnie sullen worden betaelt ende onderhouden.

VI. De welke hoven den Eedt die by ons ende sijn Excellentie hebben ghebaen / oock sweeren sullen het Commandement van de boorz. Compagnie te volgen / ende hare saecken te helpen vorderen nae hare beste vermoghen.

VII. Dat de Probosten van de Compagnie aen Landt moghen appreenderen het krijchsbolck / ende ander volck van boorz-loghe / dat hem in dienst van de boorz. Compagnie begheven heeft / ende de geappreheenderde / scheep brengen / 't sp in wat Steden / Plaetsen ofte Jurisdictionen van dese Landen de selve gebonden mochten worden : mit dat de Probosten te vooren sullen aen-
 spzeken

I 6 2 1. spreken de Officiers ende Magistraten van de Steden ende Plaetsen daer al sulchs valt.

VIII. Dat wy geen Schepen/gheschut / ofte ammunitie van dese Compagnie tot dienste deser Landen sullen nemen/dan met consent van de selve Compagnie.

IX. Hebben voorts dese Compagnie Geotropeert/ Gepiviligeert ende ghesunt / Octropeeren ende gunnen nits desen/dat sy niet alle haere schepen ende goederen by sullen moghen passeeren voorts by alle Tollen eenighe der Vereenighde Provincien toekomende / ende dat sy de selve byzpheyt sullen ghebruyken in sulcher weghen als de byz Ingesetenen van de Steden deser Landen / daer inne hare bydommen zijn ghentende / oock niet teghenstaende eenighe onbyz Personen in dese Compagnie zijn participeerende.

X. Dat alle de goederen / die dese Compagnie/gheduyrende den tijdt van acht eerst komende jaren / sullen upt dese Landen voeren naer de quartieren van West-Indien ende Africa, ende andere binnen de voorsz. limiten begrepen/ende by sy van daer in dese Landen sullen byenghen/sullen wesen by van alle uptgaende ende inkomende Conbopen/wel verstaende by soo verre nae de expiratie van de voorsz. acht jaren / den staet ende ghelegentheid deser Landen niet toe en laet / dien byzdom van acht jaren / noch een tijdt van jaren te continuereen / dat de selve goederen daer nae / nochte oock de waeren upt de Quartieren / in dese Octrope gesigneert / ghekomen/ende wederom upt dese Landen gaende/in de uptgaende Conbopen ende Licenten / gheduyrende den geheelen tijdt van dese Octrope / niet hoogher by ons sullen worden beswaert / dan die teghenwoozdelijck beswaert zijn : ten ware wy wederom in Oorloghe quamen te gheraeken / in welcken ghevalle alle de voorsz. goederen ende waeren niet hoogher by ons en sullen worden beswaert / als by op de laetste Lijste by tijde van den Oorloghe beswaert zijn gheweest.

XI. Ende op dat dese Compagnie soude moghen bestaan by een goede siegeeringhe/ten meesten profijte ende contentemente van alle de Participanten; Soo hebben wy gheordonneert / dat de selve siegheringhe sal bestaan in vijf Kameren van Bewindt-Hebberen/als een binnen Amsterdam, die hebben sal de administratie van vier negende parten / een Kamer in Zeelandt / voorts twee neghende parten/een Kamer op de Wase/voorts een negende part / een Kamer in 't

Hooyder Quartier / voorts een neghende part/ende de vijfste Kamer in Vrieslandt/mitsgaders Stadt ende Landen / mede voorts een negende part / op de conditie in het Register van onse Resolutie gheslekt/ende de Acte daer van voorszeden / ende sullen de Provincien / in welke gheen Kameren en sullen zijn / met soo veel Bewindt-Hebberen werden gheaccommodeert / ende ober de respectie Kameren werden verdeelt; als sy lieden Hondert-Duppenden Gulden in dese Compagnie furneeren sullen.

XII. Dat de Kamer van Amsterdam sal bestaan vantsintigh Bewindt-Hebbers. De Kamer van Zeelandt vantsintigh. De Kameren van de Wase ende van 't Hooyder Quartier/elck vantsintigh. Ende de Kamer van Vrieslandt/mitsgaders van Stadt ende Landen / mede van vantsintigh Bewindt-Hebbers / ten waere naemaels behouden wyde / dat dit werck niet anders dan met meerder getal van Personen uptgeboert soude konnen worden / in welken ghevalle / 't selve met kennisse van de negentien/ende met onse goet-bindinge/ende anders niet sal mogen worden vermeertert.

XIII. Ende werden de Staten van de respectie Provincien gheauthoriseert / 't zy voorts hun Ed. Mog. haere Ordinairische Gedeputeerden / ofte voorts de Magistraeten der Steden haerer Provincien/soodanighe ordne te stellen / op de aentepckeninghe van de Participanten / mitsgaders de bekiekinghe van de Bewindt-Hebberen / als sy nae de Constitutie van de selve hare Provincien sullen binden te behooren. Mits dat niemant in de Kamer van Amsterdam tot Bewindt-Hebber verhoofen sal worden / dan de gene die in de Compagnie voorts syn eygen sal participeeren ter somme van ses duppent gulden/ende in de Kamer van de Wase/van 't Hooyder Quartier / ende van Vrieslandt/mitsgaders Stadt ende Landen / ter somme van ghelijcke vier duppent gulden.

XIV. Dat de eerste Bewindt-Hebbers sullen dienen den tijdt van ses jaren / ende dat men de selve oberstrecken zijnde / by lootinghe sal veranderen een derde part van 't getal van de Bewindt-Hebbers / ende twee jaren daer na ghelijcke derde part / ende d'ander twee volghende jaren 't leste derde part / ende voorts de ondfste in dienst zijnde / laten afgaen / ende dat in plaetse van den afgaende / ofte van den ghenen die voorts ofte nae soude mogen afligbigh / ofte om andere reden verlaeten worden / by de Bewindt-

6 2 1. **Bekint-Hebbers** / soo blyvende als af-gaende / midtsgaders by de Hoofst-Participanten / die in Persone / ende op hare kosten daer by sullen willen komen / die andere sullen werden ghemineert / up'te welcke de boorz. respectie Provisien / Gedeputeerden / ofte Magistraten / niette Clactie van Bekint-Hebbers sullen doen / ende die vacante plaetsen successiebelich suppleren. Ende sullen booz Hoofst-participanten ghehouden worden / die booz hanteygen soo veel participeren als de respectie Bekint-Hebbers zijn daerde.

XV. **Wat men de Reekeninghe van de equippagie ende uprustinghe van de scheepen met de dependenden van dien / sal doen** drie Maenden nae 't vertrek van de scheepen / ende een Maent daer nae Coppe aan ons / ende aen de respectie Kameren souden : Ende van de retouren / midtsgaders van de verhoopinghe der selver / sullen de Kameren (soo dichtwijls by dat goet sullen binden / of by van de Kameren daer toe versocht worden) staet / sien ons / ende aen malhanderen ober-schicken.

XVI. **Wat men alle ses jaren sal maken** generale reekeninghe van alle upreedinghe ende retouren / midtsgaders van winste ende verlies van de Compagnie. Te weten : een van de Negotie / ende een van de Oozloghe / elck apart / welcke reekeninghen in 't openbaer sullen worden ghebaen / nae boorgaende affictie van Willetten / ten eynde peder een daer Interest hebbende / op 't hooren van de selve reekeninghe sal mogen koomen / ende indien booz de expiratie van 't sebbende jaer de reekeninghe in maniere boorz. niet werde ghebaen / sullen de Bekint-Hebbers verbeuren haere Provisien / die tot profijt van den Armen sullen werden ghekeert / ende souden eventuel ghehouden blyden hare reekeninghe als hooren te doen binnen sulcken tijdt / ende op soodanige Penen / als by ons teghen de ghebrekigen sullen worden ghesatneert : Ende sal niet te min ondertusschen van de winsten van Negotien apt-deelinghe ghebaen worden / soo dichtwijls als men bevinden sal datter tien ten hondert gheproffiteert sal zijn.

XVII. **Niemand sal geduyrende den tijdt van desen Octrope / sijn Capitaal ofte in-gheleyde Penninghen apt dese Compagnie moghen trecken / ghelijck men oock gheen nieuwe Participanten sal oock gheen in-nemen / dan indien tre expiratie van de vier-ende-twintigh jaeren mochte goet gebonden werden dese Compagnie te continueren / ofte een**

men op te rechten / sal finale Rekeninghe ende Estimatie by de neghentien met onse kennisse ghebaen worden / van alle 't gheene dese Compagnie is toe-behoorende / als oock van de noodelijcke kosten / die by de selve zijn ghebaen / ende peder een vermoghe / nae de boorz. af-rekeninghe ende ghebane estimatie sijn Penningen te lichten / ofte in volghende Compagnie na abbenant van dien / in 't gheheel ofte deel te continueren / ofte participeren / ende sal in sulcken ghevalle de volghende Compagnie de restanten / die volghens de reekeninghe ende estimatie behonden sullen worden / tot haeren laste moeten nemen / ende de Participanten / die in de Compagnie niet sullen goet binden te continueren / haer contingent betalen op alsulcke termen / als de neghentien met onse kennisse ende goetebinden / sullen bebinden te behouden.

XVIII. **Wat soo dichtwijls het noodigh sal zijn / een generale Vergaderinghe van de boorz. Kameren te houden / 't selve sal gheschieden by neghentien Persoonen / daer inne up'te Kamer van Amsterdam sullen compareeren acht / up'te Zeelandt vier / van de Wase twee / up'te het Boozder Quartier twee / up'te Drielandt / midtsgaders Stads ende Landen / twee / wel verstaende dat den neghentien Persoon / ofte soo veel meer als by 't elkenstallen goet binden / by ons sal worden gheputeert / om in de boorz. Vergaderinghe de saecken van de Compagnie ten besten te helpen dirigeren.**

XIX. **Van welcke generale Vergaderinghe van de boorz. Kameren / alle saecken / dese Compagnie aengaende / verhandelt ende besloten sullen worden / wel verstaende / dat in saecken van Oozloghe / op de ghenomene resolutie / versocht sal werden onse approbatie.**

XX. **De boorz. generale Vergaderinghe beschreven zijnde / sal te samen koomen om te resolueren / wanneer men sal equippeeren / hoe veel scheepen men op elck quartier sal senden / de Compagnie in 't gemeen betreffende / sonder dat d'een of d'ander Kamer pet sal moghen aenrickten buyten de boorz. ghemeeene Resolutien / maer sullen ghehouden zijn de selve te effectueeren ende in 't werck te stellen. Ende indien eenige Kamer behonden wordt in ghebreke te zijn de ghemeeene Resolutien te achtervolgen / ofte te contrabeneren / hebben by de selve Vergaderinghe gheauthorisereert / ende authoriseren by desen / om soodanigh ghebreck ende contrabentie met den eersten te doen repareren / waer in by des versocht zijnde / haer sullen assisteren.**

C c c

XXI. De

XXI. De selve generale Vergaderinghe sal ghehouden worden de eerste ses jaeren binnen Amsterdam, ende twee jaeren daer nae in Zeelandt / ende soo voozts van tijde tot tijde in de voozfs. twee plaetsen.

XXII. De Bewint-Hebberen die / van wegen de Compagnie ghecommitteert zijnde / van hups sullen repsen / 't zo op de voozfs. Vergaderinge ofte elders / sullen vooz haer teer-kosten ende dagh-gelden hebben vier gulden daeghs / boven de Schuyl- ofte waghen-brachten / wel verstaende / dat de ghene die van de eene Stadt nae d'ander repsen / om de Kameren als Bewindt-Hebberen ende Regheerders te frequenteren / gheen dagh-gelden ofte reys-kosten en sullen ontfangen tot laste van de Compagnie.

XXIII. Ende of 't ghebeurde dat in de voozfs. generale Vergaderinghe eenighe wichtighe saecken voozbielen / daer in sp niet wel en konde verdraghen / ofte dat sp selfs hun souden moghen beswaert binden / om elck anderen te overstemmen / dat 't selve ghelaeten sal worden tot onse decisie : Ende 't ghene dien aengaende goetd geboonden sal worden / sal achter-volghet ende nae-gheloomen worden.

XXIV. Ende sullen alle In-ghesetenen deser Landen / ende soek van andere Landen / by openbaere affictie van Billetten binnen den tijt van een maent na date van desen t'affigieren / gewaerschoot worden / dat sp binnen den tijt van vijff Maenden / inne-gaende den eersten Julij deses jaers 1621. in dese Compagnie sullen worden gheadmitteert / ende dat sp hunne Penningen / die sp sullen willen in-leggen / sullen mogen op-bzingen in drie termynen ; te weten : een derde-part ter expiratie van de voozfscheyden vijff Maenden / ende d'ander twee derde-parten op drie achter-een-volghende jaeren / ten waere de voozfs. generale Vergaderinge gebonden / dat men dese termynen soude moghen verlenghen / daer van de Particpanten te hooren by affictie van Billetten sullen werden geabverteert.

XXV. De Scheepen van de reyse weder-koomende / sullen wederom aen-koomen ter plaetse daer sp af-ghezept zijn / ende of vooz Fortune van weder ende windt / de scheepen van 't een quartier upt-gezept / aen-quamen in het ander / als die van Amsterdam ofte van 't Poozder Quartier in Zeelandt / ofte in de Mase / ofte die van Zeelandt in Hollandt : ofte die van Vrieslandt / mitsgaders Stadt ende Landen in een ander Quartier / dat niet te min elcke Kamer

de Administratie ende Bewindt van hare upt-gefonden scheepen / ende koopmanschappen sal behouden / ende dat sp de selve moghen verferden ende verboeren nae de Quartieren daer de scheepen waeren upt-ghezept / het zo met de selve ofte andere scheepen / mits dat de Bewindt-Hebbers der selver Kamer ghehouden sullen zijn / haer selfs in Persoon te laten binden / ter plaetse daer de scheepen ofte goederen aen-gheloomen zijn / ende gheen Facteurs daer over sullen vermoghen te stellen : maer in gheballe haer selfs niet ghelegghen en ware te repsen / dat sp als dan de Bewindt-Hebberen van de Kamer daer de scheepen ghearriveert zijn / tot de Administratie sullen committeren.

XXVI. Als d'een of d'ander Kamer eenige koopmanschappen ofte retouren upt de Quartieren binnen de voozfs. limieten begrepen / ghekegghen heeft / daer van dat d'ander niet en is versien / sal ghehouden wesen die Kamer die onghelieveert is / op haer versoek nae ghelegghenheyt van saecken te provideeren ende 't goetd te senden. Dat van ghelijcken de Bewindt-Hebberen van de respectie Kameren / eenighe Persoonen tot de Equipagen / ofte andersins upt andere Scheepen daer Kameren ofte Bewindt-Hebbers zijn / van noode heb-bende / daer toe de Bewindt-Hebberen van dese Compagnie sullen moeten ver-soecken ende employeeren / sonder eenige Factoren daer toe te ghebruycken.

XXVII. Ende indien eenighe Pro-bintien goetd-binden eenen Agent te stellen aen de Penningen / upt hare In-gesetenen te versamelen / ende in Mase in eenighe Kamer in te leggen / ende van de upt-deelinghe betalinge te borderen : Sal de Kamer ghehouden zijn alsulcken Agent toe te laten access in de selve Kamer / om aldaer geïnformiert te werden van den staet van de upt-gheven ende in-komen / upt-ende in-schulden / behouden dat de Penningen by sulcken Agent in-ghebrocht / sullen bedraghen vijftigh dussent guldens / ende daer hoben.

XXVIII. De Bewindt-Hebbers sullen van de upt-reyse / ende van de retouren / mitsgaders van de Prijsen vooz provisie ghenieten een ten hondert / ende van goudt ende silver maer een half ten hondert / welke provisie sal verdeelt worden / vooz de Kamer van Amsterdam hier negende deelen / de Kamer van Zeelandt twee negende deelen / van de Mase een negende-deel / ende van Vrieslandt / mitsgaders Stadt ende Landen / ende van het Poozder Quartier / ghelijcke neghende-deel.

XXIX. Wel

1. 6. 2. 1.

XXIX. Wel verstaende dat sp-lup-den van het gheschut / ende de waerde van de schepen niet meer als een provisie sullen ghenieten / sullen boozts geenighe provisie ghenieten van schepen / gheschut ende anders / waer mede top dese Compagnie sullen verstercken / noch oock van de Penninghen / die sp boozt dese Compagnie sullen lichten / nochte van dat sp de Waeren beneficieren / ghelijck sp tot laste van de Compagnie niet en sullen moghen brengen eenighe vacatie / reys- ofte teer-kosten van den genighen die sp sullen committeren om de upt-reedinghe te bozderen / ende de Waeren / daer toe noodigh / te koopen.

XXX. De Boeck-houders ende Cassiers sullen gesalarieert werden tot laste van de Belwindt-Hebbers / upt hare provisie.

XXXI. De Belwindt-Hebbers sullen geene Schepen / Waeren ofte Goederen / haer in 't gheheel ofte ten deel toekomende / aen dese Compagnie moghen leveren ofte verkoopen / nochte van de selve Compagnie eenighe Coopmanschappen ofte Waeren koopen of doen koopen / directelijck ofte indirectelijck / nochte pozie ofte ghedeelte daer inne hebben / op de verbeurte van een jaer haer provisie / die contrarie desen / bebonden woort gedaen te hebben / ten profijte van den armen / ende van haer Belwindt-hebberschap verlaten te worden.

XXXII. De Belwindt-Hebbers sullen ghehouden wesen by officie van Billetten te notificieren / soo dickwils sp eenige Waeren ende koopmanschappen van niemant sullen hebben ontfanghen / ten eynde een peder daer van tijdelijck kennisse magh hebben / al eer tot eyndelijcke verhoopinghe sal worden gheproceert.

XXXIII. Ende of 't ghebeurde dat onder d'een of d'ander Kamer pemandt van de Belwindt-Hebbers in sulcken staet gheraecten / dat hy niet en konde voldoen 't gheene hem / sijner Administratie aengaende / vertrout wt ware / ende daer doot eenighe schade mochte komen / sal wesen tot laste van de Penninghen / die al sulcke Belwindt-Hebbers hebben in de Compagnie / dewelcke oock boozt haer Administratie specialijck zijn verbonden / 't welck oock plaetse sal hebben ten respecte van alle de Participanten / die upt saecke van koop van goederen / ofte andersins debiteurs van de Compagnie souden mogen wesen / ende sal ghereeckent worden in allen schijne / of haer in-ghelapde Penningen teghens 't gheene sp de Compagnie schuldigh zijn / van aen-beghinne waer ghe-

compenseert / ende by rescontre ghe-1 6 2 1, doodet.

XXXIV. De Belwindt-Hebbers vande respectie Kamers / sullen respoederen boozt haere Cassiers ende Boeckhouders.

XXXV. Dat alle de Waeren van dese Compagnie / die by den ghewichte verhandelt sullen worden / verkocht sullen werden op tenderlep ghewichte / te weten : op de swaerte van 't ghewichte van Amsterdam, ende dat men al sulcke Waeren sal moghen overslaen binnen scheeps-boort ofte in de Pack-huyzen / sonder daer van eenighen Meijns / Impost ofte Waegh-gelt te betaelen / mits dat de selve verkocht zijnde / niet anders sullen moghen worden ghelievert dan ter Waghe / ende mits betaelende den Impost ende Waegh-gelt / soo dickwils als sp worden ghealieneert ghelijck andere goederen / de Waghe subject zijnde.

XXXVI. Dat men de Persoonen ofte goederen der Belwindt-hebbers niet en sal moghen arresteren / beletten ofte bekommeren / om van hen te hebben rekeninghe van Administratie van de Compagnie / noch oock om de betalinghe van de gagie / ofte loon van de genen die sp in dienste van de Compagnie ghehuyacht hebben : maer de gene diesulcks pet op hen-lieden sal willen pzetenderen / sullen ghehouden zijn de selve te betrecken boozt haer ordinaire Richters.

XXXVII. Soo wannere eenighe Schepen van de reys sullen wederkeeren / sullen de Generaels ofte Commandeurs over de Dlooten / Schip ofte Schepen ghehouden zijn / binnen tien daghen nae hare aankomste / aen ons te komen doen rapport van 't succes van hare reys / ende daer van schriftelijck rapport overgeven ende leveren / indien de saecke sulcks herespicht.

XXXVIII. Ende of 't ghebeurde (dat top gheensins en verwachtten) dat pemandt de Scheep-baert / Negotie / Handelinghe ofte Traffique van dese Compagnie / contrarie het algemeene Recht / ofte oock teghens 't in-houden van de boozts. Tractaten / Verbonden ende Entre-courssen / in eerijger manieren wilde beschadighen ofte hinderlijck wesen / sullen hun daer teghens moghen defendieren / ende reguleeren / in conformance van de instructie by ons daer van te geven.

XXXIX. Hebben boozts beloofst / ende beloven mits desen / dat top dese Compagnie tegens eenen pghelijcken sullen maintineren ende defenderen hi de byse Zee-baert ende Traffique / ende ten dien sine de selve te hulpe komen met

ccc 2

een

1 6 2 1. een somme van thien hondert duysent guldens / te betaalen in vyfjaeren / daer van de eerste twee hondert duysent guldens sullen worden ghesurneert / soo haest den eersten termijn by de Participanten sal wesen op-gebracht / wel verstaende dat wy niet de helft van de boorszcheven tien hondert duysent guldens sullen genieten ende dzagen winste ende risico / ghelyck alle andere Participanten in dese Compagnie ghenieten ende dzaghen sullen.

XL. Ende in geballe boorz een machtygh ende ghebuprigh belet in de boorss. Zee-vaert ende Trafficque / de saecke in de limiten van dese Compagnie werden ghebracht tot een openbaere Oorlogh / soo sullen wy de selve Compagnie / soo veel 's Landts gheleghentheydt sulcks eenighsins soude toe-laten / tot hare assistentie gheben festien scheepen van Oorlogh / het minste groot hondert vyftigh Lasten / zynde behooflijcken ghemontereert ende boorssen van alles / oock van Ketalen ende ander gheschut / ende behooflijcke quantiteyt van Ammunitie / midtsgaders van dubbeld loopend ende staende Wandt / Zeplagie / Touwen / Ankers / ende andere toe-behoorsten / sulcks die op al sulcke groote Expeditien behoorden boorssen ende ghebupcht te worden / behoudens dat die boorss sullen werden bemant / ghevicualieert / ende onderhouden tot koste van de Compagnie / ende dat de Compagnie gehonden sal zyn daer by te boegen gelijcke festien scheepen van Oorloghe / met vier Lasten / mede gemonteert ende boorssen als booren / om ghelyckelijcken tot defensie van de Trafficque ende alle Exploicten van Oorloghe ghebupcht te werden / mits dat alle de schepen van Oorloghe / ende de Coopvaerdscheepen (die mede sulcks sullen worden toe-gherust ende ghemant als behoort) sullen staen onder een Admirael / by ons daer ober te stellen / nae boorssgaende adbs van de generale Vergaderinghe / ende sullen volghen onsen commandementen / mitsgaders de resolutien van de Compagnie / om (des nootd zynde) ghelyckelijcken ten Oorloghe ghebupcht te werden / sulcks nochtans / dat de koop-vaerders buyten nootd hare ladinge niet en sullen hasardieren.

XLI. Ende in geballe soude mogen gebenten / dat de Landen in hare Lasten merckelijcken sullen mogen werden verlicht / ende dat dese Compagnie in sware Lasten van Oorloghe soude koomen te verhallen / soo hebben wy beloof / ende beloven mits desen / de boorss. subsidie sulcks te vermeerderen / als den staet

van de Landen sal moghen liden / ende de saecke van de Compagnie sal komen te berepschen. 1 6 2 1.

XLII. Hebben boorss geordoneert / dat in geballe van Oorloghe alle Prijsen / die op de byanden ofte oock op de Zee-roovers / binnen de boorss. limiten by de Compagnie / of by den genen die den selben 't harer assistentie sullen worden by gheboeght / souden werden verobert / oock de goederen / die upt kracht van onse Placcaten sullen worden aenghehaelt / nae af-reckeninghe van alle noodelijcke kosten / als oock van de schade / die de Compagnie in 't veroberen van elcke Prijs soude moghen hebben gheleiden / mitsgaders de gherechtigheyt van sijn Excellentie als Admirael / in conformite van onse resolutie dient 't halven op den 1 April 1602 genomen / ende het tiende part vande Officiers / Bootscholck ende Soldaten / die de Prijsen gedaen sullen hebben / sullen blijven ter dispositie van de Bewint. Hebbers van de boorss. Compagnie / mits dat daer van gehouden sal worden rekeninge apart / ende verschepten van de rekeninge van deselve Negotien ende Commersten / ende dat het probenu van de selve Prijsen sal worden gheemployeert tot de equipagie van de scheepen / ende betalinge van het volck van Oorloghe / Fortificatien / Bessettingen / ende dierghelijcke saecken van Oorloghe / ende defentie te water ende te lande dependeerende / sonder dat men daer van sal doen eenighe distributie / ten ware dat het selve probenu soo groot werde behonden / dat men sonder swaekinghe van de selve defentie / ende na dat d'onkosten van d'Oorloghe souden zyn betaelt / eenige merckelijcke partje soude moghen uptdeplen / de welcke gheschieden sal apart / ende gheschepten van de Commersten / ende sal de berdeplinghe ghedaen worden een tiende-deel boorss de ghemeene saecken van de Vereenighde Nederlanden / ende de reste onder de Participanten van dese Compagnie / elcke ponts ghelijcke naer rate van sijn in-gehept Capitaal.

XLIII. Behoudelijck nochtans / dat alle de Prijsen ende Goederen upt kracht van de Placcaten aenghehaelt / in-gebracht / ende te rechte ghestelt sullen moeten worden ter Judicature van de Raeden ter Admiraltieyt van de Quartieren daer die in-gebracht sullen zyn / om by de selve kennisse ghenomen / ende ghesententieert te werden op de deughdelijckheydt ofte ondeughdelijckheyt van de selve Prijsen / blijvende niet te min hanghende den Proccesse d'administratie van de in-gebrachte goederen by

1621. by de Compagnie/en dat onder behoort-
lycken Inventaris/ ende behoudens de
Revisie van de ghenen die by de Sen-
tentie van de Admiraliteyt gegrabeert
soude moghen zijn/ in conformiteyt van
de Instructie aen die van de Admira-
liteyt ghegheven: wel verstaende/ dat
de Wendu-Meesters ende andere Offi-
ciers vande Admiraliteyten/ geen recht
sullen ghenieten ofte maghen pretende-
ren van de Prinsen die by dese Compa-
gnie sullen worden ghebeneficeert/ ende
daer in sy niet en zijn geëmploeyert.

XLIV. De Bewindt-Hebbers van
dese Compagnie sullen solemneelicken
beloven ende zweeren/ dat sy him in hare
administratie wel ende ghetrouwelyck
sullen dragen/ goede ende deughdelijcke
reckereninge doen van hare handelinghe/
dat sy in alles sullen verhoorden het
meeste profijt van de Compagnie/ ende
der selver schade beschutten soo veel mo-
ghelijck sal zijn/ dat sy den meesten van
de Participanten in 't op hangen ende
opdeelinghe van de penningen niet meer
voordeel en sullen doen als den minsten/
dat sy in 't innen ende ontfangen van de
upt-staende Schulden/ den eenen niet
meer als den anderen en sullen verschoon-
nen/ dat sy voer haer eegen reckereninge
participeeren/ ende gheduyrende haer
Bewindt-Hebberschap/ sullen blijven
participeeren alsulcke somme van pen-
ninghen/ als by desen Octrope zijn ghe-
ordonneert/ mitsgaders dat sy alle ende
een peder van de Puncten ende Artike-
len in desen vermelt/ voer soo veel haer
aengaet/ sullen nae-koomen ende onder-
houden/ doen nae-koomen ende onder-
houden nae haer opsterste vermogen.

XLV. Alle welcke Privilegien/
Wypheden/ ende exemptien/ mitsgaders
de assistentien hier dooren verhaelt/ in
alle haere voorsz. Puncten ende Artike-
len by de voorsz. Compagnie met goede
kennisse van saecken/ hebben ghegunt/
verleent/ beloofd/ ende toe-geleydt/ gun-
nen/ verleenen/ ende toe segghen hun
mits desen/ belovende hen-luyden de
selve te doen ende lachten ghenieten
rustelijck ende byedelijck/ ordonneeren
oock/ dat de selve sullen werden onder-

houden ende gheachter- volght by alle
Overigheden/ Officieren ende Onder-
saeten van dese Vereenighde Nederlan-
den/ sonder daer teghens te doen direc-
telijck ofte indirectelijck/ soo wepnigh
binnen als buyten de Vereenighde Ne-
derlanden/ op peene van daer ober als
Beletters van 't Ghemeene Welvaeren
der selver Landen/ ende Overtreeders
van onse Ordonnantie ghestraft te wor-
den aen lijf ende goet/ belovende daer-
en-boven dat by de Compagnie in 't in-
houden van desen onsen Octrope sullen
maintineeren/ ende staende houden by
alle Tractaten van Papse/ Alliantien
ende Entre-courssen met de naeburige
Princen/ sigcken ende Landen/ sonder
per ghedaen ofte ghehandelt te worden/
dat tot verminderinghe van dese soude
moghen strecke. Ontbieden daerom/
ende bevelen wel expresseelicken alle
Gouverneurs/ Justicieren/ Officieren/
Magistraeten ende Inwoonders der
voorsz. Vereenighde Nederlanden/ dat
sy de voorsz. Compagnie ende Bewindt-
Hebbers van dien/ ghetustelijck ende
byedelijck laeten ghebuycken het vol-
komen effect van desen Octrope/ Con-
sent ende Privilegien/ cesserende alle
contra-dictien ende empeschementen ter
contrarien. Ende op dat niemant hier
van ignorantie en pretendeere/ soo heb-
ben wy belast/ dat het sommier inhon-
den van desen Octrope by Publicatie
ofte affictie van Willetten sal worden
ghenotificeert/ daer/ ende soo het behooren
sal: want wy 't selve ten dienste
van den Landen bevonden hebben te
behooren.

Soo haest als alle dese voorsz. Arti-
kelen upt last van de Heeren Staeten
door de Gheunieerde Provintien ghedi-
bulgeert waeren/ hebben sy alle Steden
ende Plaetsen van importantie Direc-
teurs ghestelt/ wesenende eenighe staets-
Persoonen/ eenighe eerlijcke koop-luy-
den/ om op de aentepckeninghe te letten
van de In-ghesetenen/ ter plaetse daer
sy woonachtigh waren. Om dit groot
Stuck te voorden/ hebben de voorsz.
Directeurs dit nae- volghende Willet
binnen Amsterdam doen aen-slaen:

DE ghemeene Directeurs, ghestelt tot het formeeren van de Capitalen van de West-
Indische Compagnie, Doen hier mede te weten alle Princen, Heeren, ende Repu-
blijcquen, Edele ende Particuliere Persoonen, van wat qualiteyt ende conditie die zijn
moghen, binnen dese Vereenighde Nederlanden ofte daer buyten woonende, dat soo
wie in de voorsz. Compagnie eenighe somme van Penningen sullen willen herideeren,
binnen de Maenden van *Julius, Augustus, September, October* ende *November*, haer sullen
mogen adressceeren aen *Jacob Gerrus*. Honigh Ont-Burgemeester, *Ian Gijbertsz.* Schepen,
Joris Adriaensz. *Pieter Bellens*, ende *Helias Pels*, Koop-lieden binnen deser Stede woonen-
de, die heur, des versoeckende, sullen instruceren van de Voordeelen ende Rechten van

1 6 2 1. de voorsz. Compagnie aen de selve by de Heeren Staten Generael loffelijck verleent, 1 6 2 2. ende oock van hun luyden ontfanghen de signature van alle alsulcke sommen van penninghen als elcks in de voorsz. Compagnie sal willen herideeren : te furneeren in drie termynen ; te weten : een derde-part ter expiratie van de voorsz. vijf Maenden, ende de andere twee derde-parten op drie achter-een-volghende jaeren, ten waere naemaels by resolutie van de generale Vergaderinghe der Bewindt-Hebberen goetd-gebevonden wierde, eenighe van de selve termynen te verlengen, daer van de Participanten in sulcken ghevalle by affctie van Billetten sullen werden gheadverteert. Notificeerende mede allen ende een yeghelijcken, dat sy op alle Maendaghen ende Donderdaghen in de weecke, van neghen tot elf uyren voor de middagh t'samen sullen sitten in 's Princen Hof, alwaer de Participanten by heur, t'samen vergadert wesende, sullen moghen komen, ofte op andere sulcke uyren als 't heur believen sal, haer moghen addresseeren aen een van de selve in 't particulier, ende daer heure teyckeninge doen. Ende op dat een yeghelijck hier liberalijcker magh werden gheinverteert, soo notificeeren sy mede aen alle de selve, dat hier nae als de teyckeninghen sullen wesen ghedaen, ende de Capitalen gheformeert, uyt de bequaemste, ervarenste, ende meest in-legghende Participanten, geëligeert, ghemaect ende ghestelt sullen werden de Bewint-Hebberen van de voornoemde Compagnie, op den voet ende volghende de Ordere by den Oefroye daer toe ghestelt.

Vier Scheepen van *Lisbona* met Silver ende andere kostelijcke Waeren gheladen, van der Heeren Staten Oorlogh-scheepen in de Hoofden aen-ghehaelt ende in Zeelandt op-gebracht, zijn voor goede Buyt verklaert.

Omtrent desen tijt is den Heeren Staten ende zijn Excellentie verwticht / datter vijf Scheepen van *Lisbona* af-gehaeren waeren / gheladen met eenighe staden ende platen Silbers / Supcher / Hout / Pypden ende andere Waeren. Het vijfde en hadde niet dan koopmans goederen in / maer gheen Silber ; dese Schippers meenden tijds ghenoech te hebben om de Vlaemsche kusten vooz den uytgangh banden Crebes te krijghen / ende tot Duynkercken of Oostende binnen te zeplen / 't welck haer vooz contrarie windt is mislucht ; dies vier van haer van der Heeren Staten Scheepen die doemaels sere sterck in de Hoofden laghen op haer en wachten / zijn aen-ghehaelt gheworden / ende in Zeelandt op-gebracht zijnde / aldaer vooz goede Buit verklaert / alsoo den Crebes gheexpiceert was ; het vijfde 't welck een van de voorsz. vier scheepen was / die Silber in hadden / ontquam / ende liep te Calis in Franckrijck ten besten vooz den Hertogh.

In dese voorsz. Scheepen waren vele Waeren Silbers / maer quamen de Nederlandtsche Coop-lieden meest toe : ende wierd den ghene die goede bewijs konden brenghen / het haere gherestitueert : 't gene dat vooz Buit ghehouden bleef /

bedroegh omtrent de ses-en-twintigh duysent ponden Vlaems / ende wierd tot onderhoudt van den Oorlogh aenghelept.

Niet lange hier nae is tot Amsterdam gearriveert het schip de *Beer* genaemt / 't welck een Spaenssch Schip omtrent de kusten van Guinea, met Eliphants Tandden / Supcher ende andere Waeren / oock een goet deel Gouts gheladen / ende ober naer Brasiliën loopen soude / verobert hadde.

Onderweegh heeft het oock een Franschen Roover vermeestert / ende den Capiteyn daer van met alle sijn gheselschap overboort gheworpen.

Tot desen tijdt toe / isser tusschen de 17 Provincien nae het eyndighen van den Crebes weynigh Postillirent ghebruyckt : maer alsoo de Heeren Staten vernamen dat by de Spaensche groote preparatorien ten Oorloghe ghedaen wierden / hebben (haeren toeblycht tot den Herre der Heyz krachten nemende) eenen Alghemeenen Vasten-bede-dagh doen Publiceren ende houden in de maent Augustij.

Noch hier nae hebben de Statistische ende Spaensche Partijen malkanderen wederom openbaerlijck aen-ghestelt. De Garnisoenen van Ober-Pffel ghebruykten een tijdt langh haere oude buyt.

1621. bypheydt: maer als die van Zutphen, Doesburgh ende Deutecom eenen goeden Spaenschen buyt als in haer gheweldt saghen / hebben sy niet langh op haer oude bypheydt ghedacht / want alsoo de Spaenschen een Conbop deden / met gelt booz haer / de Garnisoenen / Lingen ende Olden-zeel, sijn sy daer op upt gheballen / het selve gheslaghen / ende den Buyt bekomen.

Maer dat / den derden Augusti / booz de Geunierde Provintien den Oorlogh ghepubliceert was / sijn hier hondert Ruyters / van Breda ende Bergen op den Zoom booz de Oorzen van Antwerpen ghereden / alle die sy aentreffen / geplondert ende eenighe Bozghers van qualiteyt ghevanghen bekomen.

Het Placcaet der Heeren Staten, ghegheven voor de Vrybuyters om op Spangien te rooven in Januario 1622.

1622. **D**e Edele Hoogh-Adghende Heeren Staten van de Vereenighde Nederlanden / verstaen hebbende dat haere Ingesetenen i' eenemael upt alle Spaensche Landen waren verbannen / ende haer Landt tot een roof van alle uptheimsche Roovers ghegheven was / hebben liever ghewilt met sulcken bypand in een openbare Oorlogh / dan in een bedriegliken Trebes te treden / daer op alle hare Inwoonders / bysonder die lieden die de Zee ghebyupchen / die haer daer mede gheneeren / ende haeren handel byjben / hier mede bekend maeckende / dat die tot afbreuck van den Coningh van Spangien / ende des selfs Wenhanghers ende Onderbaenen / soo wel in Spangien / Portugael / Brabant / Vlaenderen / als anders inde selfde Landen woonachtig / op behooyliche Commissie ofte toelatinge sullen willen equippeeren ofte eenige schepen uptreeden / ende op bypen buyt in Zee gaen / in plaetse van dertigh ten hondert / die t Gemeene Landt ende sijn Excellentie de Prince van Orangien / als Admirael Generael van de Zee / upt de veroverde Byisen / als hare gewoonliche gherechtigheyt / plachten te ghenieten / nu booztaen by prohibisie / ende ter tijdt toe dat anders sal wesen gheordonneert / niet meerder van de selfe Byisen sullen betaelen dan achtiën ten hondert / te weten / twaelf booz het Landt / ende ses booz de Hoogh-gemelte Prince van Orangien. Ende op dat oock een eenpaertigen boet op t stellen van de Boztochten ende cautien ofte Bozgen booz-

1622. taen al - omme in dese ghehouden ende gheobserveert mocht werden / soo sullen die ghenen / die als booren op de boozf. Bybuyt ofte Bye-neeringhe in Zee sullen gaen / ghehouden sijn aen t Collegie ter Admiraltiept / resideerende ter plaetse daer sy begeeren af te vaeren / te stellen Bozge ofte vastigheyt ter somme van tien duysent guldens / tot beerigh grooten t stuck / ende dat boven het schip ende al datter by is / welcke Bozge allene sal strecken / om de beloften te houden / dat alsulche Byisen die by sulcke Schepen bekomen mochte worden / in-ghebyacht sullen werden ter Judicature ofte Donnisse van t Collegie der Admiraltiept daer de Bozge by gestelt is / ende t selve ghedaen wesende / dat als van de Bozge sal wesen by-gestelt / wel herstaende / soo t selve schip daer na wederom op ghelycke Commissie sal willen upt-vaeren / dat het selve van wederom nieuwe Bozge sal moeten stellen. Behoudelich niet-te-min (de genen die pretendeeren sullen buyten Commissie vanden Capiteyn t onrecht beschadicht te sijn) hun actie ofte klachten personele ofte alleenlyck doen teghen den Capiteyn / ende andere die hun beschadicht hebben.

Op dit Placcaet is datelijck groote toerustinghe van eenige ghemaecht om ter Zee te gaen / insonderheyt by Cornelis Pieterfz. van Medenblick, die sich met sijn volck omtrent Port à port begaf / alwaer hem acht Spaensche Barchen ontmoeteden / van de welcke hy den Admirael terstont abboordeerde / die met ses stucken ghemontereert was / verobert hem ende bracht hem in Hollandt ende in het selve schip wierd bevonden 486 kisten Supcher / 600 Pypden ende een goet deel Brasilien hout: De Heeren haer gherechtigheyt hier van ontfanghen hebbende / is de reste den Capiteyn ende sijne Gasten upt-ghedeelt die sich daer nae weder in Zee begaf met twee Schepen / een groot schip met een jacht / op den selfden boet als booren.

Dierghelycke buyten sijn in de Vereenighde Provintien op verscheptene andere plaetsen meer in-ghebyacht / booz-namelyck in Zeelandt.

De Roovers binnen Tunis ende Algiers herstaen hebbende / dat de Vereenighde Provintien de Landen des Coninghs van Spangien tot een roof berklaert hadden / hebben goet ghebonden haer met de Nederlanders te versoenen / alsoo by haer aen-ghedient was / het Contract (tusschen haren Kieper ende den Heeren Staten op-gericht) te willen onderhouden: Dies de Gouverneur

1 6 2 2. berneur / zijnde een Turckische Bassa, desen nae-bolgenden Brief aen de Hoogh-Mogghende Heeren Staten ghesonden heeft.

Aende Groote, Doorluchtighe Heeren, Voorstanders van het Christen geloove, inden Name des Almachtigen Gods, de Staten Generael vande Nederlanden, die wy volghen Saligheyt ende voorspoet wenschen.

A Rriverende dese onse Missive, so arriveert Amede onse vrede ende groetenisse. Over eenighe daeghen hebben wy een Missive ontfangen door uwen Raedt *Joan Maurico*, by de welcke van ons verlocht wierde continuatie vande volkomene vrede ende vriendschap, die te vooren beloofd was, t Zedert die tijdt isser niemant van der Staten wegen gecomen, noch hebben gheen nieuwe matie vernomen. Onse Oorloch schepen zijn uytgheloopt, ende hebben veel van uwe Staten schepen gherefcontreert, die niet hebben willen by leggen ofte strijcken als geproponeert was. Nu uwe Missive ontfangen hebbende, hebben wy in handen van uwen Raet gestelt de Nederlandische Christenen, die wy alhier tot Slaven gemaect hadden, die wy na haer vaderlant sullen laeten vertrekken, als uwe Oorloochschepen ende een Persoon met Brieven alhier gecomen sal zijn, om't selve te arresteren, dier voeghen dat alles welis. Soo beboven wy nu voortaan inden Naeme Gods ende onses Propheetes te conserveren de waere Vriendschap ende de vrede. Indien oock Coopluyden met Coopmanschappen willen comen handelen ende trafficqueren, die mogen vry comen. Ende indien uwe Oorloochschepen haer met de onsen willen wapenen, om te gaen tegens Spangien, mogen verseeckert comen: want nu voortaan uwe vriendschap onse vriendschap, uwe vyantschap onse vyantschap sijn sal. In dier voegen, als uwe Raedt in Turckye is, soo sal de uwe alhier in bescherminghe van onse groote Heer wesen, overmits ons gheschifte niet en is noch strijt tegens 't ghene dat hy gheboden heeft. Wy hebben onse schepen die uytgevaren zijn, ende noch uytvaeren sullen, bevolen dat sy ontmoetende in de Zee uwe schepen, de selve niet vyandtelyck abborderen, noch haere Zeylen, Anckers, noch yet anders haer benemen: Soodatmen aldaer inde Straet sal gebieden 't ghene wy geproponeert hebben, dat arriveerende onse schepen, sullen by de uwe legghen, af-schietende haer gheschut tot een Vrede-teecken: Ende voortaan sal onse vrede, vrede, onse vriendschap vriendschap, ons woort, een woort, verseeckertheyt onse verseeckertheyt, zijn. Dit selve nu siende, schrijft ende sent ons in dier voeghen als ghy wilt, uwe meeninghe met uwe Oorloochschepen, ende wy sullen uwe wille Conform doen. Ghedateert in Algiers inde leste van Mosarana,

Halam Bassa.

Tocht in Brabant onder Commando van Prins *Hendrick Frederik* van Nassau inde Maent May 1 6 2 2.

1 6 2 2. **D** Ie aen 't roer vande siegeringe sitten bezighen nopt grooter sauten / dan doot onbedachtigheyt. Borgia beclaeghe geen dinck meer / dan dat hy om sijn / ende sijns vader doot nopt gedacht hadde / soo hy sulchs gedaen hade / meende veel onghelyc ontgaen te hebben: 't selve is de *Ceris-Partogin* inde oberheerde *Provincien* gebeent / als sy het *Partogdom* van Brabant, de *Bredon* Brussel, *Loven*, *Mechelen*, *Antwerpen*, ende meer *Andere* / van haer besettinge ontbloet / ende het meeste deel van 't *krighs* volck inden *Cheur-Walst* / en tegens *Doost* *Christiaen* van *Bruijnswijk*, het wepnichste deel vooz *Slups* ghevoert had / vonden de *Hoogh-Mogghende Heeren Staten* / ende sijn *Excellencie* *Maurits* van *Nassau* goet / haere onboosachtigheyt / en den *Marquiz* *Spinola* een *Soldaets* *stuck* / bukten sijn vermoeden / vooz d' oogen te stellen: Soo hebben sy onder het *Commando* van den *Prince* *Hendrick* *Fredrick* van *Nassau*, een tocht in *Brabant* *hoo*genomen ende in 't werck ghestelt. *Prins* *Hendrick* dan upt den *Hage* *vertreckende* / is geaccompanieert geweest met dese naerbolgende *krichs*. *Obersten*: *Conte de la val*: *Colonel* *Marquitz* *Courtfomme*: *Colonel* *Mouleur de Haute-Rive*: *Colonel* *Morgan*: *Colonel* *Brog*: *Lieutenant* *Colonel* *Dougan*: *Marquitz de la Moule*, ende meer *andere* / sijn pas op *Breda* nemende: vooz van daer *vertrocken* met drie *groote* *Canons* / schietende 24 *ponden* *pers* / *seben* *ponten* om een *brugge* te slaen / acht *Dies* *Bruggen* / vijfende *twintich* *waghen* met *ammunitie* *gelaeden* / twee *dupsent* en drie *hondert* *man* te voet / *segi* *Cornetts* *Rupers* / te weten hier van *Breda*, een van *Geertruydenbergh*, ende een van *Heusden*, *tusschen* *Breda* ende *Hoochstraten* *quaemen* noch hier *Cornetten* van *Berghen* op den *Zoom* daer hy / des *Middeaeghs* *omtrent* *Rijcks*. *Worfel* wat *gepaistert* / tot *bie* *uren* *toe* / daer nae doot een *rebiere* *gepaistert* nae *Groevendonck*, ende den *ganschen* *nacht* *ghemarcheert*: om het *volck* te *Contra* *ghereen* *tradt* *Prins* *Hendrick* van sijn *Paert* en *Marcheerde* *ander* *half* *uur* / selfs doot 't *diepste* van den *pas*. *Amo* *gens* *vooz* *Herentals*, daer niet *geatten* *teert* *wiert* / om dat *eenigh* *voet* *volck* op den *wech* *berdwaelt* was: vooz op *Herent-hout*, alwaer sy *snachts* te *ne* *gen*

1 6 2 2. gen uren optrocken nae Idgom, om de
Gebiere Neith te passeeren. Smorggens
quam Monsieur Marquet met drie en
tvingh Coyette Paerde oock daer by/
alsoo dat hy nu drie ende dertigh Com-
pagnien te paerde ende twee duysent
drie hondert te voet sterck zijnde / is ge-
marcheert nae den Demer, alwaer met
ses kleene pontjens / ober de Gebiere een
brugge geleidt wiert / tusschen Ruyten-
burch ende Schang van Neyden, daer
een trouw Boeren in 't geweer was / die
sterck op de Marcheerders hier gaben/
doch eventwel boort ginghen tot aen de
schang; de vbandt siende het sterck aen
dyinghen / verliet de Schang / retireer-
de op het Hups Rustenburch / daer 54
schoten met Canon op gedaen wierden/
soo dat sy haer op gaben: daer trocken
uyt hier ende veertigh Soldaeten ende
achtentich Boeren.

Van daer Marcheerden de trouwen
op Haeght, ende de Ruyterpe op de om-
liggende Doopen/als Monsieur Marquet-
te tot Wespelaer/Monsieur Strackenborch
binnen Cielendonck / Monsieur Ryhoo-
ven, tot Meerbeek. Doen belasten
den Prince dat men op alle Doopen de
Contributie / die sy aen de gheennierde
Provincien schuldigh waeren / eyschen
soude / ende die wepgerich waeren / na
krijghs-gebruyck in d' assche legghen:
dies heeft haer de Ruyterpe in trouwen
verdeelt. Monsieur Marquet rucktede
op Loven, de Heer van Potles ende Ful-
ler, op Brussel, Monsieur Ryhooven op
Mechelen; alwaer sy 's daeghs te boren
ober de Victorie inden Pfalts gebiert had-
den / maer ich meen datter oock terstont
daer naer ghebiert wierde / dat het in 't
Palley van Brussel, vande Certs-Par-
toginne / ende den Marquiz Spinola konde
gesien werden / wat dese uytgesondene
met alle de omleggende Doopen handel-
den / ende die tot gheen contributie ver-
staen konden / wierden deertlich in byant
gesteecken/als oock het Clooster Park/
een olie ende pampier Molen dicht vooz
Brussel, de Hoffede Heembeek, toebe-
hoorende den Secretaris van 't Hof/
ende vele andere Lusthooven / tot inde
tebentich plaatsen toe: die in het toe-
komende de contributien te betaelen be-
loofden / wierden verschoont / alleenlich
de tegentwoozdighe gasten wel op schaf-
fende.

Daer en tusschen bleef Prinz Hen-
drick aen den Demer leggen met de In-
fanterpe / die altemet twee ende drie
hondert sterck / Landtwaerts in liepen
om te sien watter te mups koppen was/
quamen altoos 's abondts weder in
't quartier / met rebelijcken luyt versien.

1 6 2 2. Als also het gansche Land onder contri-
butie gebzacht / en by de 400 gebangens
becomen waren / die aen d' ander syde
meest gerantsoeneerdt wierden / is de
Prince met alle de trouwen op Aerschot
gemarcheert / waer uyt Commissarisen
ghesonden wierden om met den Prince
wegens de contributie te handelen / als
oock gheschiede: des daeghs daer aen
Togheerden hy tot Beel / daeghs daer
aen binnen Turnhout / van daer is hy
weder ghemarcheert tot Breda / van
daer vertrock een peder nae syn garni-
soen: volbzacht hebbende het treffelijck-
ste stuck dat opt van soo een Prince ghe-
daen is / te weten / met sulcken macht te
rucken in byants Landt / ende die plaet-
se in 't beste en 't lustichste van syne Pro-
vincie gebout / te ruineeren / ofte tot con-
tributie te bzengen.

Enige polici die op de regeeringe der
Landen / Coninck-rycken / ende Pro-
vincien wat perfectelicken letten / ooz-
deiden / dat soo langhe de Coninck van
Spangien syn Nederlanden dooz Sou-
berneurs heeft laeten regeeren / ende die
dooz nootsaekelijcke afsonderinge van
malkanderen ghescheyden waeren / soo
grooten soude niet ghecommitteert en
was / als doemaels / datmen tot een uyt-
heemschen oozlooch / die ebenwel syn
voozganch wel soude ghehadt hebben/
het schoonste volck / de beschuttinge der
Steden / bescherminghe vande platte
Landen / dede gebzuycken; haere vpan-
den een opene baene maekende; om in
haer vetste contrepn / daer sy haer raet-
stadt / en Coninckliche paleysen hebben/
nae lust te domineren. 't Is te verwon-
deren dat sy de boecken des hoogh ghe-
leerden Justit Tipst / die in haer schoot
begraven is / niet beter gelesen hebben/
die met groote voozdacht spzeekt / hoe
een Prince ofte Welt-obersten zyn Sou-
bernement en beleydinghe sal bestieren/
wat deughden / als voozsichtigheyt / en
bysonder erbarentheyt hy hebben moet:
Wat het goet is dat hy by syn legheer
blijft / ende meer andere goede instituti-
en / hebben sy het ghelesen / sy hebben 't
qualick onthouden / hier is 't Landt
sonder krijghs-volck / de Welt-oberste
sonder soldaeten / en de krijghs-raet son-
der opsett: men staet op de bestinghe in
't binnenste van 't Landt / en kan syner
vpanden trots niet beletten. De Par-
toginne / uyt wiens Commando alles
secundario spzoot / sach de vertwoestinghe
uyt haer Hof / en kost die niet weeren;
men ginck anderen uyt haer possessie
stooten / ende men bewaerde syn eygen
niet. 't Was goet datter waeren die
haer leerden / datter soo veel aende Sol-
daeten/
D d d

1 6 2 2. daten / als aende Delt-Obersten ghele- was met den spaenschen degen binnen
gen is / ende dat het niet ghenoech en / Brüssel te gaen bÿggeren. 1 6 2 2.

BERGEN op den ZOOM

van den

MARQUIZ SPINOLA

belegert, ende door den

PRINCE MAURITZ

ontset, den 19 Iulii, 1622.

1 6 2 2.

Doordien / gheduy-
rende dese beleghe-
ringhe / vele Pota-
bele seften / soo van
de belegherde / als
van sijn Princelij-
de Excellentie sijn
hoorzeballen / heeft
ons goet gedocht de
belegheringhe hier in te hoeghen / ende
punctuelijck / hoe sich de saecken van
dage te daghen hebben hoorzegebaegen/
te verhandelen.

Nadat Don Louijs de Valasco het ste-
den Steenberghe verobert ende
beset hadde / is hy metter haest hoorze
Bergen op den Zoom gerucht / maer twee
uuren gaens van daer ghelegen / bÿacht
sijn geschut by de wercken / dede den sel-
ben abont een aenbal op 't hoorze werck
aen den Raeyberch, maer bont wat meer
resistentie als hoorze Steenberghe / alsoo
den Gouverneur Ryhooven met eenighe
Soldaten ende Bozgers secretelijck in-
de bukten wercken leggende / hem dap-
per groete / in dier hoegen dat Don de
Valasco genootsaecht was te retireren/
waer op Ryhooven uytballende beele
der selver versloegh / ende ten waere de
Ruyterij inde laerse gheraecht hadde/
sonde het gheschut vernaghelt hebben/
waer hoorze hy onder het Canon moste
wijcken / dat op haer dapper speelden/
soo dat sy een quartier mijls achter-
waerts weecken.

Dit was de eerste actie. De nabur-
rige Steden ende Provincien van Zee-
landt / verstaende dat het heere vanden
Marquiz hem hoorze dese Stadt ghelegert
hadde / sonden datelijck eenighe vaende-
len van haere Bozgherpe in Willem-
Stadt, ende 't Landeken ter Colen; dies

alle de Soldaten die daer in laegen haer
inde Stadt begaben / tot onderstant van
d' andere / die hoorze dese versterkinghe
nientoe moet schepten.

Den selvighen dach deden tsestich
Ruyters een uytbal / ober den Raey-
berch, versloeghen eenighe / mede bÿen-
gende twee trompetters / en seben paer-
den / niemant van de haere achterlaten-
de / hier hoorze is de Couragie meerder ge-
worden / bysonderlijck van den Coorn
het secours vernemende: want de Prin-
ce Mauritz verstaende 's bypant hoorze ne-
men / heeft met alderhaest uyt sijn Leger
op den Rhijn leggende / de Manhafte
Rijghs-Obersten / den Heer van Looc-
keren, den Colonel Famars, ende den Co-
lonel Hinderfon Engelsman, met drie
Regimenten te voet verwaerts gestiert/
Mr. Rafdexter, Mr. David van Orleans,
Mr. Tretorain Mr. Omkees, Mr. Klair, M.
Byvort, ende noch een Engelsman / alle
treffelijke Ingenieurs; / so dat op den 20
en 27 dito / de Stadt met 5000 man versien
was. Dese Ingenieurs hebben datelijck
met het advijs van de Heer Ryhooven
als Gouverneur / alle defensie
hoorze wercken / Rabelijns en Linien
besteecken / ende de naerbolgende nacht
hoorze blit der Miners ende Werck-
Meester / tot de boest in defensie ghe-
bÿacht / ende des daegs hoorze om hoogh
getrocken / meestendeel bukten de Steen-
berchsche hoorze hoorze / also bukten de Wou-
sche een hoorze werck was / al ober 4 of
5 Jaeren begonnen / maer niet voltopt:
daer en tusschen wierter uyt de hoorze
schans / 't Boere verduet / ende hoorze
hoorze stadich op den bypant geschoten/
met groote schade / om die te verhoeden
lieten sy een schutseel of Rijgh-berch maec-
ken / ander half quartier van de Stadt/
op de pag na Halteren. De uytloopers
byoch-

1 6 2 2.

1 6 2 2. bzochten op den abondt een Soetelaer met sijn wagen / en twee Soldaten van de vrant in.

De belegerde doen een uytbal.

Den 22 dito omtrent de dageraet sijn drie dupsent man te voet/en vier Coznet-te Ruyters upt de wonsche Poozte gheballen / laetende de werkwelshoef op de slincker / en den Raeyberch op de Rechterhandt / op 't quartier van Don de Valasco tot binnen de Trenchen: de Ruyters gaven een tecken datter een pas waer / daer de Enghele ende schotten met een furie op aenquaemen / ende schooten tot dat haer bandeliers leegh waren / verwachende het secours van haer derde dupsent man gescondeert te te werden / maer sp verdoefden te langh / dies sp retireerden / victorieuselijck achter om den Berch na de Stadt toe / met miscontentment haere Cameraedts onmoetende / die haer niet naer behooren ghescondeert hadden. Men vernam daer naer datter eenige Edele / met een Sergiant Mafoor / en twee Capiteyns van de vrandt ghebleven waeren / met 500 Soldaten / en so sp behooflyk waren gescondeert gheweest / soudendes vrandts leger op gheslagen hebben; sp lieten achter den Capiteyn Citon, een ander Overste ghequest en wel 25 dooden: bzochten mede inde Stadt een Coznet met sijn vaandel.

Vaer en tusschen heeft men starck gearbeijt aende drie dwingers / die met een rechte Linie aende kuyck inde pot streckte: men besteede oock een nieu Pooznerck bupten de wonsche Poozte: men ordonneerde mede 't groot Pooznerck in 't Engelsche quartier / 't nieuwe beek af genaemt / in 't midden dooz te snijden / ende de andere wallen te verbicken / verhoogen / en met mandekens te besetten: men arbeide oock starck aen de Pooznercken bupten de Steenberche Poozte / in de quartier van de Heer van Loockeren en Monsieur Famars, een linie hondert festic roeden langh treckende: alsoo den vrandt een of twee baterijen aen dese sijde van den Rijfberch / achter de Koffel maecte. 't Was te verwonderen dat dit wercken vande vrant niet belet wierde / de meninge van belen was / dat hy het kleyn achtede tot haerder defensie / als hy maer hem selven versach van booren en achteren / dan was het genoegh.

Den 23 dito / sijnde Saterdagh / isser naer den noen op den Haven kant bupten de Steenberche Poozt geschoten / altemets dooz de hupsen / en de toppen van de schepen / en de bupten bzuggen / ontrent 23 schooten sonder groote schade: inder nacht wierter dapper gewoogt

aen alle de wercken / principael aende Poozt sijde / mits men vermerckt dat de vrandt veel baterijen maecte / ende soo wel d' een als d' ander hoeck meenden aen te grijpen: daer en tusschen vielen de Ruyters aen beyde sijden upt / joegen den schiltwacht wech / een groot alarm in 's vrandts leger verweckende / niet te min; bzochten 3 ghevanghen en 12 paerden in / daer sp den Coophandel mede dzeben: De Hoogh Moogende Heeren Staten bzoegen oock soze / om de Stadt van alle nootduftigheden te versien / als Rijfwerck / manden / plancken / balcken / ende alles tot sulck een belegeringe noodich.

Den 24 dito / continueerden het inboeren van krupdt / Toodt / Lonten / Granaten / Vierballen / en andere Oozloochs Instrumenten / het schieten begon upt de Stadt te wackeren / mits de vrandt naderde / teghens den abondt wierdender acht Canons ghelost van bupten / dat eenighe kleenhertighen seer verstaude.

Den 25 / 26 / 27 ende 28. Isfer niet Notabels gepasseert / dan stadich wercken / men kapte de omleggende boomen af / en men boerdese binnen / eenighe kloekmoedighe vielen soo by nacht als by dage upt / den vrant hier en daer bespringhende / met provisie van ghevangens ende paerden.

Vaer en tusschen wiertmen gewaer / dat de Poozt sijde verstercht wierdt / ende dat sp apposches achter de hooghten maecten: dies men dapper daer op met Canon vier gaf; men verstont dooz eenige oberloopers / datter hondert met drie schooten soo doot als gequest waeren.

Den 28 / en 29 dito bestonde de vrandt weder met Canon te schieten / doch met luttel schade; al ist dat hy 's morgens te 4 uren begon / hem wiert so dapper geantwoort / dat haere nieuwe gemaeckte baterijen doozluchtich / en een van haer schietgaeten / daer sp te booren upt gheschooten hadden begost stil te swighen / mits een van haere beste stucken schade loos geschooten was. Eenighe kruppers deden oock haer deboir / al wat sp in 't versier kregghen / wechnemende.

Vaer en tusschen ginck de vrandt dapper voozt met trenchen / baterijen / en apposches te maecken / om de Stadt te naderen / soo wel naer het boere berdziet / als na het Beck af: ende de belegerde bozderde niet weynich in haere wercken / terwijls de vrandt sijn krupspaerde.

Den eersten Augusti arriveerde de grootmoedige Marquiz Ambrosius Spino-la, met alle sijn geselschap / en een sterck

1 6 2 2.

Conbop / in 't Leger aen de Noortfide / alwaer hy Logement / en alles wat daer toe behoorde / gereet vout / en men schoot dien dach seer heftig in de Stadt / die wel gheselt was : De Krijghs-Obersten in haere quartieren toonden haere vroomigheyt / en de Soldaeten niet minder Couragie : de Ruyters tachtentich in 't getal vielen uyt achter de hooschten / latende des vbandts trenchen leggen / brochten des vbandts quartier aldaer in de wapenen / sloegen eenigen doot / drie gevanghen / met drie paerden binnen brengende / dese lok-beetgens soetede andere soo aen / dat sy daeghelijcks om uyt te vallen aen hielden / maer 't wiert haer afgeslaegen.

Den 2 dito heeftmen uyt de Stadt dapper op den vbandt gheschooten / en des nachts vielen sy met 40 musquetiers uyt / dies dat quartier weder in alarm raechte / sloegender veel doot vanden vbandt : dit gebecht soo slechtelick aen-gevangen / durfde tot 's middaechs seer Couragieuselijck.

Den 3. 4. en 5 dito isser niet ghebaen / dan continueel wercken / en schieten op des vbandts arbeiders / waermen eende beweginghe sach / daer schootmen heftelijck op / een Sergiant met een slegt Soldaet / wierden op dito geshooten.

Den 6 dito de vbandt met eenige nieuwe stukken versien sijnde / schoot dapper / en dede veel schade / bysonder aen den ouden Majoor van de Stadt / met eenen schoot dede heenen wech - nemende / daer hy afstierf.

Den 7 en 8 dito heeftmen het schieten uyt de Stadt getcontinueert / op des vbandts waterijen / dese twee daeghen quamender wel 200 inde Stadt overlopen / klagende van quade betalinge.

Den 9 hebben haer eenige stoute Hel-den so te voet als te paert / achter burch-bliet om begheben / en den vbandt in 't Haben-belt op 't onversienst aenghe-tast / en veel verslaegen / geen buyt bekommende / lieten niemant achter dat sel-den gebeurt.

Den 10 vielder in 't Noorder quartier allarm / men vernam batter een Conbop van Antwerpen , met alle nootsake-lijckheden / ten Oorlooge dienende / in 't Leger quam : de naerholghende nacht wiert aen weder syden dapper ghe-ar-bejdt : in 't Noorde gaf den vbandt een trecken van aenballen / maer was een Krijgs-treck / om het Suijder quartier te ver-swacken / maer d' ander waeren aen weder syden wel versien / verwoachtende den vbandt in stillighejdt / al ist dat hy niet aen en viel.

Den 11 dito : op de voozgaende dae-

1 6 2 2.

gen sijnder schermutselen voozgeballen / maer op dese byp wat heftich / de Rupre-nant van Capiteyn Freyers toonden hem so mannelijck als opt Soldaet ten onsen tijden / op sijn kinnen vele vanden vbandt bellende / wiens Couragie Mon-sieur Proau, Cornet van Monsieur de Me-siende / is soo moedich aengeballen / dat hy eyndelijck sijn bloet vooz 't vaderlant gestort heeft : haer mede-ghesellen oock haer beboir wel doende.

Van den 12 tot den 14 toe ist in 's vbandt Leger seer stil geweest / maer besich met bouwen en wercken op den Raeyberch, en die van de Stadt speelde stadich met Canon op haer befoignes.

Den 15 bonden de Ingenieurs goet een half maentghen vooz den bech-afte-maechen / 't welch sy begonnen.

Den 16 isser inde voozmacht een groot gebecht voozgeballen : de vbandt komt heymelijck by den eersten Sentinel Per-du, die met het lossen van sijn musquet allarm maechte / ende retireede op het voozsejde half maentien / de vbandt marcheerde dicht achter hem. Capiteyn Cary, en Radexer Ingenieur en alle de andere / onder het commandement des Vanhastrigen Colonels Hinder-son, hebben haer in Batalia gestelt / een partje ordonneerende by de gene die de wacht in 't halve maentien hadden / ter naelwoer noode de befeleghe in ordy-sijnde / konit de vbandt soetelijck aen / waer op de belegerde een salve met mus-quetten deden / doen viel de vbandt met een groote furie aen / maer wiert gestat / en weech achter de halve-maen ; na wepnich rust bestont hy een ander tocht / met een groot ghefhyep / maer wiert vooz de tweede repse afgeslaghen / sulcke tochten herbatte sy acht mael / altemet daer op ende in sijnde / oock altemet met versch volck treffende / dat de Engelsche en Schotten qualijck langer al de aen-ballen konden wederstaen / dies sy van de Nederlandsche ghescon-deert wierden / vooz welcker kloekheyt sy in plaets van het halve maentien in te nemen / daer achter logeren moste / in een sobere beschansinghe / na latende eenighe honderden dooden op de plaets / binnen ende bupten inde grachten legghen : daer vooz het oock den naem van den dooden halve-maen krech / terwoyl men dese Traghe die speelden / wiert van drie Waterijen / als van het wou-sche pant / 't voozm-werck / en de vooz voozt met het Canon / dat met musquet kogels geladen was / ober de 300 schoo-ten gebaen / meest al treffende / mit men de vbandende lonten van de bestozmers perfectelijck sien konde. In dese Ba-talie

1622. talie is de bloome / Jamet rechte Edele Colonel Hinderfon op de bofstweeringe / ende onder syne byanden slaende / met een musquet hoghel in 't bobenste vantsijn dijghe getroffen / soo dat hy met syne swaere rustinghe van boken nederstoytede / van welcke quetsuere hy nader hant inden Hage gestorven is / desghelycks hebben de Manhaftighen / Capiteyn Cary, ende Rafdexter Inghenieur / de wapenen inde handt hebbende / het Leven dooz / i Nederlant gelaten en daer toe wel 50 Soldaeten. Dit ghebecht duyrde van 8 abondens ten thien uren tot 8 mozghens ten ses uren toe : men verstant naderhandt / datter een Graef met vyf Capiteynen / meer Luptenants ende Vaendzaghers / ende ober de 800 Soldaten vande Spaensche syde gebleven waeren : de ghequetsen wierden op 84 wagens naer Antwerpen geboert.

Als den dach aenquam isser een uur stilstant van wapenen gemaeckt / om de doden te begraven / ondertusschen buiten accoozt bestont de byant weder te werken / dies de belegerde daer op vier gaben en vermeerderden den hoop van de doden.

De naerbolghende daghen 17 18 19 / was het heel stil / also de byant seer t' onwyde was ober het quaet success vanden nacht Stoyt : ende alsoo de halve-maen den belegerden seer dienstich was / hebben sy in 't noorden bukten de Linie sulcke halvemaaentsjens meer geordonneert.

In 't quartier vande Heer van Lookeren wierden eenighe Soldaten in 't hooft geschooten / dat men niet wist van waer 't was dooz sabtylheydt vande Italianen / die onder het op werpen van de sooden / en groente / veel gras om 't hooft bonden / ende daer onder de belegerde in 't gesicht kreegen / 't welck als gemerckt wiert / heefmen op die groente oock geschooten / en de begraefde soldaten nedergelept.

Den 20 op St. Laurens dach / des abonds ten 10 uren / quam de byant weder ter syde van de selve halve maen / dzyghende met ghewelt ober de Wofstweeringe te springhen : de Swaeters die binnen Hoorn ghelegghen hadden / verwachtense met haere slachswaerden / de piecken af kappende / oock hebben een Compagnie Garnisoen houders binnen Paerlem / in desen aenbal haer seer wel gedragen / het gansche quartier schoot op haer eenighe 1000 musquet hoghels / en Granaden / soo datter ober de vijfhondert doot bleven / en twintich van die van binnen / en vijftich gequetste.

Den 21 synder ses Compagnien Soldaten inghekomen / als de byant dapper

per met Canon speelde / daer de belegerde goetd antwooydt op gaben. Op de Haben wiert tusschen de Stadt / ende de Doozt-schans een halve maen geordonneert / meest in 't water liggende. Men schoot dooz / en op de Kerck / en de Coorn.

Den 22 isser een Engelsche Vaendzager met een musquet ghetrossen : op dito synder twee Coznette Ruyters te water naer Breda gheboert / daer han tsestich haer abontuyp te Lande wilde versoecken / en zyn by nacht uyt de Wofst Doozt achter Dorch-bliet omgereden.

Den 23 synder 60 Ruyters binnen Breda met 18 gevangens gearribeert.

Den 24 en 25 isser dapper gewoocht / soo dat alle de wercken voltoopt waren / behalven de Crabers linien / affspdingen / en dierghelijcke stucken. Rossiter een Enghels vaendzager / wierdt dese nacht op de Halve-maen / bukten het nieuwe Doozt-werck geschooten.

Den 26 en 27 synder negen Compagnien met den Colonel Morgan, de Landt-Graef van Hessen, ende Joncker Willem van Nassau binnen de Stad gearribeert / soo datter doen 1000 Mannen binnen waren ; de byant schoot doen dapper inde Dypsen / ende wel 14 mael dooz de Kerck ; hy maechte oock onghelooslyck veel Ruyf-werck / dat hy met steen bulde / en / soo het scheen / in de Haben te willen ghebyupcken : oock twee Bacterpen om de Haben te beschieten / ende de andere werckte sterck daer tegens / al des byants gedaen werck onder de boetschietende. Daer quam een allarm / omdat een Coporaal met 12 Soldaten op den middach bukten Monsieur Lookerens quartier in des byants opzoches biel / en eenighe doot sloegh / byenghende musquetten en spaden binnen / sonder eenich verleg. Eenighe huytgangers van de Compagnie vande Landt-Graef van Hessen vande klumbert synde / quamen dien dach binnen Bergen / met vier harren met syde laeckens / ghelepde kousen / en andere waren / wel 6000 guldens waerdich.

Den 28 gingh de roep dat de byant een van de Stadts muren by de doden halvemane in 't Engels quartier gebonden hadden daer die van binnen met schoppen en spade op wachtte / maer te vergrafs. De Roffers van een Fransche Capiteyn toe-gheselt / om beneden inde wercken / heel schoot byp / dooz een musquet te ghebyupcken / waren nu al gercet.

Den 29 dito : isser een groot Ruyf-werck vande byant ghemaect / responderende op de Konyns-berch / en d'uyterste halve maen / aen het nieuwe Doozt-werck / boven de Arabbe-schans /

DDD 3 daer

1 6 2 2. daer de belegerde soo dapper vier op gaben / met granaden ende vier-wercken / dattet werck aen byandt raecte / ende over de hondert dooden bleven legghen: tegen den avondt quam de byant weder aen met 22 Compagnien te voet meest spaensjaerden / daer Don Inigo de Brosgada, die hoor die dagen Colonel gewoorden was / met noch twee andere Colonelen / ober commandeerden; en vielen met louter ghewelt op het kleyn halfmaentsjen / in 't quartier van Colonel Famars, byten de linie / en kregghen het selve met gewelt eens in / maer wierden der met granaden en musquet koghels weer uptghezeven / ende daer naer kregghen sy het weder in / maer mosten 't / 't elcken repse weder verlaeten / waer op de byandt met sijne Ruyterije de Soldaten aen wederzijde / en van achteren met gewelt aen dreef / doch konden 't niet behouden; dies sy haer ten lesten achter dit halfmaentsjen begroeven / en door hulp van het ghestadich werpen van granaden / byandent stroo / en peck-reepen / hebben de belegherde den meesten bytbande doode Soldaten bekomen. Onder de Spaensche bleef Don Juan de Portugal / wiens doot lichaem geransoneert wiert hoor 500 guldens en noch eenige gevangens die sy van de belegerde bekomen hadden. Die het doode lichaem quam haelen gaf noch 19 daelder tot een bereeringhe aen de wacht / die 't lichaem bewaert hadden / en lepen het opeen karre / en boerden het nae 't Leger / met noch een ander doot lichaem dat hadden sy op den koop toe. Daer bleven ten minste 500 Soldaten / liggende 10 of 12 dick op malcanderen / daer onder veel met kolders met goude passmenten / en ander kleedinge waren. Dit ober hoop packen is geschiet om dat de aengedzevene bande Ruyterije niet hebben konnen retireeren / en die retireerde was van hen gheslaegen / daerom was 't beter hoor de halve maen met eere te sterben. Vande belegerde sijn gebleven / de Luptenant van de Heer van Loockeren, met des Capiteyns Hans banden Bosch sijn Luptenant: ook de Luptenanten van Eyl, ende Hattum, en wel 40 Soldaten / met eenighe gequetste. Op dito quam een Canon kogel van byten / in de schoot van een Bout-smidt die in sijn winckel saten wacht / maer leet gheen schade: het patroon daer af / sette hy in sijn Cralie. Een Wozgher / staende op de vesten / wiert in veel stucken geschooten / dit was de eerste Wozgher die geraecht wiert.

Den 30 heeft de byandt gepooght sijn opzoches na de Conijnbergh te vorden

ren / maer konde het niet te wege byengen / door het felschieten van de baterijen / als met musquetten / op andere plaetsen quamen sy altemet soo dicht by den anderen / dat sy malcanderen de spietzen byaechen / ook de palissaden upt-trocken / en d' een d' ander daer mede sloegen: Alle gereedschap van peck-reepen / vier-wercken / en andere materialen wierde dagelijcks gemaectt en toeghefelt / om in de stormen te gebuycken / daer de byandt dickwils mede om den hals verleggen was / blykende by het ghekrijt en 't gheharm dat gehoorst wiert. Daer was nacht noch dach rust in 't Leger door het continueerlijck Canoniseeren vande belegherde / alsoo sy thien schooten tegen een deeden / dat veel gequetste causeerde / ende al de Gasshupsen in Brabant bulde; binnen en byten wierden de wercken hoe langer hoe swaerder gemaectt / om de byandt geen hoope van overwinninge te geven / also hy heftigh op de holtwercken schoot / sonder profijt.

Het was alles inde Stadt Berghen noch in goeden stant; de byandt dede alle sijn blyt om den Conyns-berch te approcheren / maer 't was te verghhefs / door dien de belegerde van alle Waterpien daer op speelden: inden avondt dede de Marquitz Victorie schieten / om sijne Soldaten te Courageeren / uptstropende dat de Generael Mansvelt geslaegen was: maer daer na quam tijdinge / dat hy met den Hartogh van Brunswijck een pas gemaectt / veel bysent Soldaten van Don Cordua, en meestendeel boeren / geslaegen hadde; Die van binnen / dat vernemende / waeren seer verblijt / dat die hoorst Wilt-Obersten met haere oberige Armeegearrebeert waren.

Den 2 sijn binnen Bergen seben Soldaten van de Byandt / met drie Boots-gesellen / en een Wozger van Antwerpen ghebrocht die een halfuur gaens van de Stadt gekregghen waeren; andere twee mepden het t' ontloopen / maer wierden gheschooten: Omtrent den avondt schooten de Spaensche 50 schooten in den tijt van een halfuur. Vande hoorstzijde vielder een schermutsinge inde byten wercken / de Granaden ende Canons speelden daer onder / soo dat de Spaensche upt eenige van haer hoorste wercken gedzeven wierde / naelatende veel schoppen / spaden en andere materialen: De Spaenschen hadden veel dooden: die van binnen maer 20 met 14 ghequetsten / hier door trocken de Spaensche te rugge / die van binnen dat vernemende / vielen daer in / trocken 't selve om herre / plancken / deelen ende Corben wechnemende.

Den eersten
September.

Den

Den 3 dito isser seckere tijdinge inde Stadt ghekomen / dat de Grafe van Mansvelt met Harroch Christiaen van Brunswijk inde lange-straet gearriveert waeren / daer op sp het Canon rontsomme de Stadt tot driemael toe loste. De Spaensche antwoorde met acht of thien schooten: die selfde nacht sijn die van der Stadt aen de Noortzijde upt-geballen / hebben een goet deel van der Spaenschen wercken wech gerucht / met haer nemende een groote quantiteyt Rijf / sonder dat sp haer vertoonden / of defendeerden.

Den 4 dito; hebben de Spaensche inder nacht vier mael de halve maen aen de Noortzijde bestoont / maer t'elkens dooz de Francosen af-geslaghen / ende in haer wercken verholcht / haer de piecken upt de handen rockende / en een goet deel rijf in brandt steeckende: de Spaenschen hadden 30 dooden die by een lagen: die van binnen 2 en 4 gequerste.

Den 5 dito kregen die van de Stadt tijdinghe / dat Spinola niet 5 Coznetten naer Antwerpen gereden was.

Den 6 dito sijnder veel oberloopers inde Stadt gekomen: een Soldaet van binnen / sijnde een Sergiant / heeft een van sijne byanden / die tegen hem op de wacht stont de Hellebaerd upt de handen gherucht / komende van de wacht toonden de selve een Yder.

Den 7 dito is Bupten de Woosch-Boort / aen t'Wersche Bos / dooz last van Colonel Morgan, een upthal ghebden / op des byants Trenchen inder nacht / en joegen se daer upt: die van binnen hebben op de Noort-sijde een mijne inde halve maen doen springhen om oozsaecke dat de Spaensche daer oock een mijne hadden / die soo wel als d'ander springh: de belegerde repareerde straks het werck om niet te verliezen: men maecte doen een ordonmantie / met stille Trommels op de wacht te trecken.

Den 8 dito omtrent te vier uren na middagh sijn in het Spaens Leger aenghekomen 57 Compagnien / met 6 stukken geschuts / men gisten het te wesen de troupen van Don Cordua.

So haest als het Mansveltsche Pepz inde Lange-straet / ende daer rontsom gheleghert / en van des Prince Mauritz Ruyterje / om niet beschadicht te worden omcinghet was / is het van alle Noot-druft / als Boort / Boter / Kaes / Bier / en Haringh wel versien: Daer wierden Commissarissen van de Ho. Mo. Heeren Staten verwaerts ghesonden / met een goede partij gelts / om de verarmde / afgemende Soldaten Couragie te gheben: wierdt woorts oock oorde op

haere kleedinge / ende toerustinghe ghestelt / soo dat sp haest weder fraep inde wolle / en wapenen waeren / ten dienste van de geunierde Probintien / booz den tijt van drie maenden / en prepareerden haer om Bergen te ontfetten.

Den negghenden dito hebben eenighe Fransche soldaten met haeren Capiteyn La Cafe aen t' Noort-westen / bupten de Steenberfche Boort / des byandt manden / hoorden / en mitsaerts aen brandt gesteecken / waer ober heftigh gebochten wiert: en vier Soldaten geschooten.

Den 10 dito vielen de belegherde weder upt / op des byants wercken aen t' Noorden / en namen by schoonen daeghe alle haer samsysen wech / daer ghebzocht om de gracht te bulken: sp waeren soo swaer / dat een Man / met een te draeghen / ghenoech te doen hadde. Men vernam dien dach dat de Spaensche op de heide / eenige Forten / omtrent den Zee-Zupper / en de benen op wierp / om sijn Conbopen te stijden.

Den 11 dito Continuierde de belegerde des byants wercken die by snogts gemaecht hadde des daeghs te slechten / ende wat by daegs maecte des nachts te destrueren / sijgende haer upt de loopgraben / byandende het Rijf-werck / oock veel wech hoerende / en inde Stadt byenghende / verscheyden oberloopers van alle Natien / als Spaensche / Portugesen / Engelsche / Walen; met een byontwe quamender dien dach inde Stadt / klaghende dat sp booz twee daeghen een Boort van derde half pont kregen / sonder pets meer: Sepden mede dat Don Cordua seben regimenten sterck was / tusschen de drie en vier duysent / onder 55 baendels: het eerste onder den Graef van Embden, het tweede / de Graef van Psenboeck / het derde / Forcher / het vierde / Neapolitanen / het vijfde / Walen / het seste ende het sevendende Marcheerde dooz een: De Ruyterje bestondt in 28 Coznette / seer swach en afgement; sijgende binnen Wilmerdonck / Staehoeck / Santblijet / Oostrechtten Woensloerck / het Doedt-holck lach by den Raeybergh, omtrent de Woosch-Boort. Op dito onder de Predicatie vielen sp weder upt / aen de Zuidt-sijde / bupten de Woosch-Boort / onder het commandement van Colonel Morgan, en Majoor Balfort, in 's byants Trenchen / haer daer upt slaende / mede draeghende piecken / hoeden / Casacquen / Mantels ende andere saecken / het Canon wiert daer en tusschen niet gespaert / verlooren een man: naer noen begaben haer de belegerde weer bupten de Woosch-Boort / onder hare byanden granaden werpende / en

1623.

en dapper hier ghebende. 's Nachts daer aen; waren alle de Colonels / Capiteynen / en Soldaeten inde wapenen / met fackels en totsen versien / om dat men vande overloopers verslaen hadde / datter drie Regimenten inde wapenen sijn moesten / en noch upt elck baendel thien man; maer daer is niet op gebolgt dan sel schieten van weder syden.

Den 12 dito brachten de belegerde eenige gevangenen met paerden in / en daer quaemen partijen van 20 / 30 40. Tefens overloopen / van quade betalinghe klagende; bupten de Steenberchsche Poozt joeghen sijn de Spaensche upt hare Trenchen / wel hondert ter neder gelept hebbende / bequaemen daer goede bupt; de Spaensche reponserde de uptgehallene / doch te laet / alsoo sijn haer wercken al gebestruert hadden: t ghebecht duyrde omtrent 3 uren niet sonder schade van die van binnen.

Den 13 dito weder dapper in de Stadt / Coorengen bupten / geschooten / sonder nochtans menschen te beschadigen. Don Cordua begoft in 't bupten bupten de Bos-Poozt / inde nacht met eenighe loop-grachten of linten upt het Bosch te approcheren / na het groot Poozn-werck / streckende by Zuyt-west van de Stadt; daer de beleggerde dierlyck met een Contra-linie naer toe liepen: bupten de Steenberchsche Poozt / by 't Poozt-westen / dicht onder des Spandt Trenchen / hebben de beleggerde een nieuwe halve maen gemaect / daer om heftigh aen weder syden met Canon en musquetten geschooten wierdt.

Den 14 dito speelden de musquetten en 't Canon dapper bupten de Bosch-Poozt / by 't Zuyt-Oosten / om dat de Spandt een Trenchen gemaect hadde over het Poozn-werck: de beleggerde kregen daer secretelyck een mine onder: ende Colonel Morgan Commandeerde 300 Mannen om die Trenchen in te nemen / doch den Spandt gingh loopen met verlies / sijn slechten het werck / uptdrinckende twee tonnen Biers die sijn daer gelaten hadden / daer op de Spandts Canon dapper hier gaf / ende de beleggerde niet wepnich antwoorden / wel twee uren langh. De bupt gangers brichte 7 Paerden in. 's Nachts approcherden de Spaensche wel 50 roeden tusschen het Poozn-werck / en de Rijk-inde-pot / daer Morgans volck op uptviel / drijvende den Spandt daer upt / slegtende het werck / retireerden: de Spandt weer aen 't arbeiden / die van binnen weer upt / sloegen de arbeiders / en kregen goeden bupt.

Den 15 dito is bupten het quartier

van Monsieur Famars, des Spandts Rijk-werck met Granaden / en peck-repen in Spandt gesteecken / de Spaensche deden haer best te blussen met sant / en daer wiert met Canon en musquetten heftigh geschooten. 's Nachts gingh Monsieur Famars met een partije Soldaeten / en arbeiders met schoppen ende spaeden bupten het Poozn-werck / bupten de Bosch-Poozt / by 't Poozt-Oosten / en arbeiden aen een halve-maen die sijn meens opwoyden / op de hooghte van een halve piecke / sonder verlies van een man: s mogens trocken de arbeiders daer upt / en daer bleven 160. Soldaten in / dicht onder 's Spandts batterijen. De Stadt was op dito versien met 140 stukken geschuts / meest halve Cartouwen: ende inde Provincien laeghen over al diverse diergelijcke halve Cartouwen gereet om derwaerts te gaen.

Den 16 dito / was het Canon stil / maer 's abonds omtrent 7 uren hebben de Spaensche een mine doen springen / bupten de Steenberchsche Poozt / aen 't quartier van Monsieur Famars, daer 2 doot bleven en 4 gequetst. De Spaenschen vielen met ghewelt / en groot ghekrish aen / de belegerde daer tegen / en doo 't faueur van haer geschut en musquetten / de Spaenschen retireerde met schade. De Halardeurs brachten eenige Paerden en 3 Ezels in.

Den 17 dito / wert oorde gegeven dat de Compagnien acht dagen souden bupten blijven / daer sijn te horen maer 4 dagen plachten te blijven / om dat de Spaensche haer saken nu ernstigh scheuen by de hand te sullen nemen / 's abonds meende men dat de belegerde een mine soude laten springen / bupten het Poozn-werck / aen de Bos-Poozt / aen het Berchsche Bos / maer t gingh niet aen / de breeke was / dat de Spaensche de mine gebonden hadden. t seftigh bupters quaemen vooz plasier van Breda doo 's Spandts Leger heymelijck inde Stadt.

Den 18 dito / sijnder geccommandeert van Monsieur Famars en Balfort 2000 Man / van verscheiden Compagnien / om te trecken bupten de Bosch-Poozt in 't Poozn-werck / in 't Zuyden / inde gracht / daer een mine gereet lach na de Spandt toe / Pondert en heftigh Soldaten maechten alarm / om de Spaensche op de mine te locken / doch sijn quaemen niet / die de terghers in haer Trenchen vielen / sloegen in de blucht / met verlies van vele; daer na quam de Spandt sterck aen / de terghers namen de blucht Proforma, als de verholgers op de mine waren / gingh die aen / en een goet deel blooch

1622.

1 6 2 2.

blooch daer inde lucht / de tergers vielen sterck daer op / doot slaende wel 200 / behalven die de mijne wech nam / en bequamen goeden buyt. De Vaendzager van Capiteyn Koeck met drie Soldaten / wierden gemist. De Vaendzager van Gerrit van Ylen, wierdt inde wercken gheschooten. 's Nachts daer aen sijn eenighe Soldaten ghecommandeert met Schoppen en spaden / om te slechten een van des bypandts trenchen buypen de Bosch-Poozt / achter het Poozn-werck / dicht by een halve-maen die disputabel was / en dzeven den byant daer drie mael upt / daer en tusschen slechte de belegerde het meeste deel: men speelde soo dapper met Canon / en musquetten datter veel aen weder sijde bleven: de Spaensche waeren heel starch inde wapenen. Dese nachd wierdender inde stad menichte van bofst kussenkens gemackt / booz het stooten der musquetten / en veel Bozkussens booz de gequetste soldaten: een Constapel op 't nieu Poozn-werck wierdt midden booz geschoten.

Den 19 dito / continueerden aen weder sijde in arbeypden en pachtifquen / de Spaensche arbeypden in 't Poozden aen de halve-maen: de beleggerde en de beleggers wercken oock by dage en nachte aen de andere sijde van de disputable halve-maen / malcanderen het sant inde oogen werpende / en onder mijnde: Een Fransman vernam dat de Bypandts besich was om sijne mijne aen te steerken / waerschout sijn geselschap / sp dat verstaende maecten haer daer upt / maer wat te laet; mits de Fransman en 2 anderen geattrapeert wierden / eben wel wierden van haer geselschap upt getrocken / en ghesalbeert. De byant komt op dese actie sterck aen / om de halve-maen in te nemen / de belegerde weken Proforma en lieten haer op de mijne komen / doen staecken sp die aen / datter veel inde locht bloogen / en lebendich begraven wierde: dat oock de stucken in des stadts buypen wercken bloogen / daer onder waren een jongh Spaens Graef Don Garcia de Pimentel, en de principaelste Ingenieur.

Op dito heestmen op den Dijk een Bozst-weringe beginnen te maken van de stad na de Schans / oock een nieuwoerck in de polder / met een Waterije van twintig stucken / daer en boven noch een Poozn-werck tusschen de Stadt en de Schansen / om den byant geen fabeur of hope van appoche te gheven: op dese dagh wierdt Capiteyn Schots / en een Bozger geschoten.

Den 20 dito / schooten de belegghers dapper upt 't Berchfche Bos op de stad en Coorens / dat de ordinaris wachter

1 6 2 2.

vertrecken moest / waren oock bligtigh doende om haere onpsofijtelijk gespongen mijne te repareren / en de belegerde niet min. Die van binnen stelden seven grobe stucken dicht onder den bypandts by haere flanken / dat sp de belegerde qualijck konden beschieten / met dese stucken wiert soo gheschooten dat de beleggers acht roeden moesten wijcken / sp arbeypden kloech / maer die van binnen hadden haere speculativen in het ghene wech te schieten / dat haere bypanden met soo veel miopren en bloets ghebout hadden. De stadts buypen wercken waren so booz graben / met halve-manen / Trebupten / Casimatten / Bozreph / mijnen / Linien / en kisten / datmen daer by schoonen dagen in verbwaelt soude hebben. De Bozstweeringetusschen de Schans en de Stadt was oock voltopt / en men stelde byf stucken op de Waterije: Men hadde oock menichte van haspels bekomen / om inde Adbenmen te stellen / en het ober spzingsen te beletten. Op dito / 's nachts / wierdender weder 3 halve-manen begonnen / buypen de Stadt / naer Rijk inde-pot. Daer-en-tusschen wierden de beleggerde met versch volck versterckt / alsoo het ghetal altemets verminderde / en de kranchen en ghequerte wech geschickt wierden. Op dito deden die van binnen mijnen spzingen / daer Famars op upt viel / dzybende de byant upt de gracht van een halve maen / daer hy wel drie wecken ingelegen hadde / en 't werck wierdt geslecht / bindende daer en boven twee van des byants mijnen / die sp bzaecken: soo dat hy verre most Retireeren / grabende putten daer hy hem inbegaf / om van 't Canon / dat nacht en dach speelde / by te zijn. Op dito wiert een Soldaet / met een pser van 5 pont / op sijn kamer / daer de Kleermaker stont om hem de maet te nemen / geschooten.

Op desen tijt was het Canon seer berloopen / booz het stadich schieten / die de Heeren Staten 16 andere stucken derwaerts sonden / om de Waterije die de bypandts met veel bloets tegens het quartier banden Colonel Famars, en de Heer van Loockeren in 't Poozt-westen / omtrent de Haben / nu al booz 14 dagghen hadt begonnen te maecten / 't eenmael wech te schieten. De bypandts dede oock sijn de boir in alle hoeken / sonder merckelijcke schade / ende quetsinghe van de Bozgers / inde Stadt sijn pfers werpende / die met heele cozde-wagghens naer de Magazijn geboert wierden / behalven die het gemeene volck ende kinderen / ontmede te speelen / vergaderden.

Den 21 dito inden dageraet bestont de bypant van 3 Waterije in 't Berchfche Bos

Ete

dag.

De belegerde krijgen
menste Aute
ken.

1 6 2 2. Dapper hier te gheben/ met de eene op de Wou-poozt/ met de ander op de Kerck/ en met de derde op de buppen wercken/ of Hoozn-werken: daer tegen antwoozden de belegerde met 6 Waterijen so furieu- selijck/ dat alles in byant scheen te staen: drie in de buppen wercken/ de vierde op de Woufche-Poozt/ de vijfde by de Steg- gerie/ en de sesste op de Wos-Poozt.

Van het quartier van Monsieur Fa- mars viel omtrent de middagh een partije upt/ en slechteden een deel van des Wp- andts Trenchen/ bindende twee on- holmaecte mijnen/ daer eenige dagen aen gearbeijt was: men wierp doe dap- per met Granaden/ en de musquet ko- gels waren daer geen gebreck: de bele- gerde verloren een man/ en wier gequest.

Den naerbolghende nacht hielden de belegerde het ghebend- seest met Canon en musquetten onder den Wpand/ ober de twee Entreprijzen/ die den Wpand/ hooz ettelijcke Jaeren op de Stadt ghe- hadt hadden. Weden wierter een Wd- bagh hooz alle de bype provincien ghe- houden/ om den Heere te hoet te ballen/ hooz een genadige bewaringe/ en eyn- delijck een Victorieuse verlossingen des Stads van Bergen/ die van een hefti- gen Wpandt geparst wiert.

Den 22 dito/ Arbejde den Wpandt heel byoerch om op te maecten dat gera- seert was/ ebentwel wierdt op hem soo gheschoten/ dat hy niet hoozts gingh/ omtrent den middagh lieten de beleger- de 2 mijnen springhen/ in 't Zuyt-west quartier van de Engelsche/ die veel men- schen vernielden: Daer upt ontstondt een Gheneralen allarm/ en menschoot/ hzeesselijck aen weder sijden/ wel twee wuren lanch/ met Canon en musquetten. Omtrent den abondt lietmen noch een mijne springhen/ die hem soo hoogh op gaf als een gemeen hups: eenighe van des Wpandts Soldaeten deden daer in 't midden eenige vertooningen met het hooft/ en beenen: sommighen kroopen noch lebendigh upt d' aerde: soo dat het een deerlijcke Tragedie was. Wden schoot de naeste nacht stedich aen.

Den 23 dito wierdt der bande Waterije tusschen de Stadt/ ende Crabbe-schans buppen de Steenberchse Poozt met 8 stucken dapper gheschoten/ die de be- legghers het approcheren lieten: Wden 't quartier van Colonel Morgan was de Wpand soo dicht gekomen dat de eene den anderen de pieken upt de hant trock. De Wpandt meende een Waterije te bouwen/ dicht hooz de conter sharpen/ om alsoo in 't Hoozn-werck te schieten/ daer de be- legerde dapper teghen arbejden. Het wercken van de Wpant tusschen kijck-in-

de-Pot/ en 't Hoozn-werck wiert oock 1 6 2 2. belet. Op dito heretrock de Prince Mau- ritz van Schencken schans.

Den 24 dito/ springh een mijne bup- ten de Steenberchse Poozt/ in 't quartier van Monsieur Famars, en de Heer van Loockoren, om een mijne van den Wp- andt te doen bersten/ die bande beleger- de gebonden was/ 't welck oock wel ge- lachte. Op dito/ springh noch een mij- ne in 't quartier van Colonel Morgan, achter het Hoozn-werck in 't Berchse Wos/ daer de Wpandt mede meenden de belegerden de bypbeijt banden in en upt- ganch inde gracht te beletten; waer ober soo hzeesselijck alarm en gheschiet hooz- viel/ als opt te hooren. Omtrent den abondt springh daer noch een mijne.

Het scheen dat op dese drie daghen en den 28 en 29 het hooghste van de Cra- gedie gespeelt wierdt/ mijs op dese drie dagen/ soo met Canon/ musquetten/ als mijnen/ 25000 pont kruys gheconfu- meert wierdt. Hoe veel bloets aen we- der sijden doen gestort is/ laten wy een yder bedencken: een wepnigh hier na be- gonst des Wpandts Couragie te minderē.

Op dito/ quam den Admirael Haultijn inde Stad/ ende Soldaeten van Ter- To- len vertoeken/ daer booggers inde plaets quaemen.

Den 25 dito springh een van des Wp- andts mijnen buppen de Steenberchse Poozt/ by Hoozden/ in 't quartier van Monsieur Famars en de Heer van Loocke- ren, sonder schade van de belegherde/ die een deel Rijs en musfaerden banden Wpandt in byant staecten/ daer op alle man in de wapenen raecte/ dat het Ca- non en de musquetten dapper gebuycht wierden: een Switser met een Enghefs- man wierden van het sandt oberwelft/ datmen niet meer en sach dan haere boe- ten/ doch wierden dadelijck uptgerucht/ en bande doodt verlost: de Luptenant van het Walsche Regiment/ met een Frans Edelman/ wierden geschooten.

Op dito is een Waendzaghet van Ca- piteyn Anus ghetrossen/ de Ruyters kregghen patent om de 27 dito/ binnen Breda te zijn: Weden quam de Prince Mauritz hooz Dordrecht.

Den 26 dito/ 's morgens te seben m- ren heeft de Wpant een mijne laten spring- ghen tusschen de Wosch-Poozt/ en de Woufche-Poozt achter het Hoozn- werck by het Zuydt-Oosten/ naer nie- mandt beschadicht. Na den Poen liet hy daer noch een springen/ daer de bele- gerde een man verlooren. Het Canon ruste niet aen weder sijde: Het oberloo- pen van des Wpandts Soldaeten nam geen eynde/ alsoo sy met geweld tegens hooge

1 6 2 2. poogte **Bolwercken** / daer geen bresse of aas was / aengheboert wierden / aen hle sijde en van achteren met **Rupterije** beset / om met ghewelt te bechten of te sterben.

Den 27 dito wierter aen de groote straet / die na **Wouto** gaet / gearbeijt / om een fort te maechen / dat het ober loopen beletten soude / maer het continueerden evenwel : ende de beleggerde liepen niet minder upt eenige gebanghens binnen brengende. **Bupten** de **Steenberchsche** **Poozte** / by **Poozden** / lieten de belegerde een **Mijne** springhen / in 't quartier van **Monseur Famars**, en de **Heer** van **Loockeren**, om dat in 't mijnen des **Wpandts** **Mijne** gebonden was ; die sp de **preferentie** namen.

Den 28 dito Continueerden een pber in sijn hoozdeel: **De** **Wpant** liep met sijn **Trenchee** recht na het **Zuydt-Oosten** der **Stadt** na de **Wousche** wech : maer tegens den **Abont** wierter upt last van de **Colonellen** / in 't **Poozdt-westen** des **Stadts** / by de **disputable** halbe-maen een van der beleggerden mijnen aenghestecken / die een goede purgatie machte : daer op de **Colonels** met haere **Soldaten** / wel van schoppen en spaden versien / upt bielen in 's **Wpandts** **Trencheen** / nemende hare piecken daer spse mede doodt sloeghen / houtwende en kerbende tot by haer gescht : den pber wies hoe langer hoe meer in elck **Soldaet** : so dat **Monseur Famars** genoegh te doen had om de sinnen te doen retireeren.

In dese actie heeft **Jonck-Heer Wilhelm**, de **Natuerlijke** soone van de doozlughstighste **Prince Mauritz** een proebe gegeven van 't geene dat in hem te hoopen was / toonende sijn **baillandise** in desen upt-bal so mannelijck als permant van allen : bekomen den eene des **Wpandts** piecken / heeft by **Wpandts** ghebochten / en by naest de laetste in 't retireeren geweest / doch met quetsinge aen sinnen kleenen vingher. **De** **Capiteyn** **Joncker Wilhelm** van **Famars**, **Wroeder** van den hoozscheyben **Colonel** / quet hem oock als een **Soldaet** / ballende met andere in 's **Wpandts** **Loop-graben** / die enghe en diep waeren / met **Rapieren** / **Coutelassen** / **schoppen** / **Wijlen** / en **spaden** den **Wpandt** verstaende / die wel 200 mannen verloor / en seventien ghebangens : onder andere een **Prsch** **Capiteyn** / een **Altero** van **Antwerpen**, upt de **Pooztusen** gesproten / ghenaeamt **Zimenes**, en een **Bergiant** ; de beleggerde verloren bijf **Soldaeten** met een **Luptenant** / en eenighe sijn ghequetst / de ghesonde bequaemen grootten buyt / als gelt / **Koldeers** / **Cosacquen** : **Silbere** **paternosters** /

piecken / **musquetten** / **daegghens** / **mantels** en andere kleedinge. Op dito beretrock de **Prince Mauritz** van **Dordrecht** op **Geertruydenbergh**.

Den 29 dito hebben de **Enghelsche** in hun quartier haer debair als **Wzooome** **Martialisten** ghedaen / onder het beleyt van **Capiteyn Clerck** **Enghelsman** / onder des **Wpandts** **Trenchee** / by 't **Oosten** / achter het **Poozn** - werckaen het **Bersche** **Wos** doozgrabeinde : de **Spaensche** het gebomuel hoorende sijn ten deele gaen loopen / die bleven / sijn van de doozgrabers doot gesmeten / en de **Engelsche** namen de halbe-maen in / daer sp veel volcks om ghelaeten / en de beleggerde wel een maent op ghearbeijt hadden : inden aenbal wierdender wel 200 **Gzanaden** gewoopen / en daer wiert den ganschen nacht **Canon** en **musquetten** / om des **Wpandts** arbeijt te beletten / gheschooten / en wat van haer by nacht ghebont was / wiert van de beleggerde 's daeghs / met het **Canons** gewelt weder wech geschoten : soo dat de **Wpandt** / meenende op de **bupten** - wercken eenigh hoozdeel te doen / de belegerde heeft / met verlies van heele **Soldaten** / eenen **Marquiz**, een **Majoor** hande **Walen** / en een treffelijck **Edelman** / moeten in rupmen en achterwaerdtg wijcken / als in 't **Poozt-west** quartier 50 / en by 't **Zuyt-Oosten** aen het **Engels** quartier wel 60 passen.

De beleggerde bielen dien dach oock **bupten** de **Steenberchsche** - **Poozte** by 't **Poozdt-westen** upt / de beleggers twee maal op de blacht drijvende. In somma / een peder wilde den andere den lof van **Couragie** ende **hictorie** met gewelt oncrucken. Wat doen **Couragie** en **Wzomicheyt** niet omtrent den middach quamender inde **Stadt** vele overloopers / als **Italianen** / **Peapolitanen** / en eenige **Engelsche** / doozdien sp alrijdt dooz aen sijn gestelt geweest / en eenige **Wpandts** al om den hals waren.

Omtrent den abont lieten de belegerde een **mijne** springhen in 't **Poozdt-westen** / in 't quartier van **Monseurs Famars**, en de **Heer** van **Loockeren**, daer de **Fransche** op upt-bielen / en den **Wpandt** upt de **loop-graben** saegghden / bekomen de goeden buyt / en eenige gebanghens : hande upt-ballers sijn der acht gebleven / met een **Fransche** **Waendzaeger** van **Capiteyn** **Cousijn** / oock waerender eenige gequetst. In 't quartier van **Colonel** **Morgan**, by 't **Zuydt-Oosten** / achter het **Poozn** - werck aen het **Bersche** **Wos** / bonden de **Mineurs** een **mijne** banden **Wpandt** : een hande **Mineurs** **Wschte** een **bier** roer van een offi-

1 6 2 2. **cier** / schoot daer mede een van de **spant** in de **Mijne** / die de andere vluchtende wech sleepten / dese **mijne** was heel ondiep / en boven de **Stadts** mijnen / daer sp al bukkende in ginghen / boven met plancken ghemascht / oock beneden en ter syden.

De **binders** wierden met een **drinck** penninck / bereert. De belegerde **schooten** eben dapper om des **spandts** werken te beletten.

De belegerde **Magistraten** en **Colonellen** wierden desen dach verseeckert / dat den **Prince Mauritz**, nae dat hy **voort** sigtelijken op **s' Lants** staet gelet / en den inbreuck die **Braef Hendrick** van den **Bergh** ober **Rhijn**, inde herreenighde landen tenteerde te doen / belet hadde / met sijn armee / de **Supterpe** ober **Landt** / en het **voedt**-volck in schepen na beneden quamen / latende noch eenige **Compagnien** te voet en te **Paerde** / om op sichte te neemen op den handel banden tegen gecampeerden **spant** : het volck wiert hier en daer aen de **Wabantschen** kant door contrarien **wint** / en de **Prince** selfs tot **Geertruydenberch** aengefet / altoer hy **ordje** op alles stelde / tot de ontsettinghe noodich / bysonderlijch gebiedende by **leger** / inde gannierde **Provincien** omtrent **Geertruydenbergh**, upt te roepen / waer **doort** / in de naburighde **Steden** / nacht ende dach gebacken ende gebouwen wiert / tot behoef van so een maghtrigh **Leger**. Tot versterkinge van het selfde / bonden de **Edele Hoogh Mogende Heeren Staten** goet / datmen upt alle **Steden** der **Provincien** eenige **Waendelen** **Wozghers** soude op de **Frontieren** schicken / t welck oock omtrent desen tijdt in t werck ghelept en van de **Wozgherpe** / met groote **Couragie** / sonder onderschept van **Geligie** aenghebaerbet is geweest / een peghelijck hem daer toe bywillich bereydt bindende : om redenen / dat nu de tijdt gekomen was / dat een pegelijck **Wozgher** een **Soldaet** / en alle **Schippers** **Capiteyns** / ten **Oorloch** mosten zijn / en dat sp t samen in t **Waderlandt** haer of by / of doot mosten bechten / alsoo **voort** niemant eenige verchooninge of pardoen soude oberich zijn / soo het gheviel dat de **Spaensche** (t welck **Godt** verhoede) haere ober **Heeren** wierden. Sp hebben doen ghe-toont dat haer de handelinghe van de wapenen / en de lust om **voort** s **Waderlandts** byphept te bechten / van de ouden **voort** gheselt / niet verdoort / volghende het exempel der **voort** - saeten / als **Siccambers** / **Caninesaten** / **Watabieren** / **Friesen** / en **Mattiacen** / die nopt van de **Romeynen** overwonnen / maer van

de **Roomsche** **keisers** **voort** met gesellen des **Rijks** aengenomen zijn om de **hailandise** van haer wapenen : dies sp doemaels haer oock niet alleen upt haere **Steden** / maer oock bukten haere **Provincien** / dat nopt te booren gheschiede is / begheben hebben / met grooten lof des dienst die van haer gedaen is / haer dagelijcks inde wapende oeffenende als **Martialische** **Watabieren** beroemt.

Op dito quamen aen een **Hoort** 40 **Spaenjaerden** oberghelopen / tijdinghe brengende dat het geruchte van de komste des **Princen Mauritz** in s **spandts** **Leger** ghekomen / ende dat het geschut na de **Wepden** gekeert was / om den **aenbal** te keeren.

Op dito trock de **Prince Mauritz** van **Geertruydenbergh** na **Breda**.

Den 30 dito quamen 17 oberlopers van **Don Cordua** : doen maectten een **ge-reedschap** om weder een **mijne** te doen springhen / om datter twee van der **Spaensche** **Mijnen** ghebonden waren / die de belegerde **voort** de haer meenden te verberben : s **midnaeghs** ten elf uren ginch dit aen / en daer vloegender eenige inde locht / daer ober raechte de **beleggers** t eenemael in **alarm** / met sulcken ghebonder van **Canon** ende **musquetten** an weder syden / of den **hemel** schemde / dattet **voort** de stilte in d' ander **Provincien** ghehoort wiert. De **belegghers** schooten met 3 / ende **beleggherde** met 7 **Waterijen** / soo dat de bukten werken stedich in roock en blam stonden.

De **Mijne** was by t **Zuyde** - **Oosten** aen het **Wersche** **Wos** / in t **quartier** van **Colonel Morgan**, en **David Balfort**. De belegerde maectten een nieuwe **cranche** bukten het **Wersche** **Wos** / en zijn daer mede ghekomen bukten de **gracht** van t **Wozn**-werck / op de kant van t **hooge** **Lant** / en sp merchte / dat de **spant** slau wiert / om dat dit met **woepnigh** **binders** toegelaten / en veel **landts** ghe-wonnen wiert. Op dito is een **Schoot** **Waendraget** geschoten.

De **spant** hadde inden morgen oock een **Mijne** doen springen / met **woepnigh** **voort** / by **Zuyden** in t **quartier** van **Colonel Morgan**, en **David Balfort**, doen de daer een **gewelighen** **aenbal** op / met **meenichte** van **volck** / soo datter **alarm** was in alle de bukten werken / en inde **Stad** / daer wiert **geweligh** met **Canon** en **musquetten** op de **aenballers** geschoten / die dapper aen **gedrongen** werden / meynende met **ghewelt** het **gespronghen** werck in te nemen / maer de **beleggherde** wierpen soo met **Granaden** / en bochten so mannelijcken / dat sp wijcken mosten / niet teghenstaende dat de **Spaenschen** van

1 6 2 2. van haer overigheyt sel aenghedreben
wierden: de dooden laeghen by groote
menichte op malckanderen / tusschen de
twee en 3 hondert / eer sy weder in haer
Trenchen vertrocken / behalven de ge-
gnetsten. De beleggerde lietender 24
man / en een Sergiant. De nieuwe
Compagnie van Haerlem onder den
Capiteyn Backer quet hem daer manne-
lijck / bechtende handt tegen handt met
den vbandt (mogelijck in weer-waechte
van 't gheen dat de Spaenschen / inden
Jaere 1575 tot Haerlem aenghericht
hadde / mits Godts handt den hoof-
doender altoos volcht / en geen quaedt
onghestraft laet:) dies die oock een by-
sonder lof doot de ghenieerde Landen
daer voot meriteert / om dat de soldaten
met haere deeghens / rapieren / en slach-
swaerden des vbandts piecken aen stuc-
ken sloegen / soo furieus / datter vif op
de plaetse als byzome Batabieren bleben
legghen / na dat het ghebecht wel twee
waren geduurt hadde.

Dit gepasseert synde / hebben de beleg-
ghers haer Canon van de Waterijen
genomen / en so die van hunnen meenden /
na de wercken van byuten / teghens de
aenkomste van den Prince Maurits, en
den Graue van Manvelt: maer het was
om te retireeren by tijds / alsoo sy ghe-
noegh verseeckert waren van de macht
die tegen haer quam.

Op dito was inde Stadt aende Re-
geerende Voogdmeesteren / ende Man-
haftige Colonellen / en byzome Martia-
lische Soldaten tijdinghe gekomen / dat
den Prince van Orangien van Breda met
98 Coznette Peerden / 15 baendele te voet /
en 75 stucken geschuts / 50 kleene met 70
musquet kogels elck / en 25 groote / met
ordinarische kogels gheladen / haer tot
ontset quam: daer toe waeren 700 wa-
gens met voot en vier / en noch ettelijcke
hondert met amonitie / en andere krysch
gereetschappen geladen / nemende synen
wech recht op Rosendael, maer sy qua-
men Saterdach / synde den eersten Oc-
toberis / op de Hoeven, vier mylen van
Breda, en Sonendaeghs op het voot
sejde Voogd. Als den Prince Mauritz
daer gekomen was / heeft hy datelijcken
de plaetse doen beschansen / dat in alder
ij beschickt wierdt. Daer na heeft hy
Ruyters op kantschap uptghesonden /
die eenighe / van des vbandts Legher
ontmoetende / en naer een wijle met haer
geschermtuifert te hebben / ghehangen
kregghen / zijn sy weder naer het Legher
van den Prince Mauritz gerucht: maer
de Spaensche ontbluchte Ruyters byzo-
ten tijdinghe in haer Legher / dat sy den
voot Croup van de Prince Mauritz aen-

ghetroffen hadden / 't welck oock den
Marquiz aengedient wierdt / dies hy op
alles ordje bestont te stellen wel wetende
dat hy niet bestand genoegh was sulcken
verschen kracht teghen te staen.

Also de Gertis hartoginne dese sake ter
herten ginck / heeft sy op dato binnen
Brussel, en oock daeghs daer aen in pro-
cessie met een minne Broeders koozde
om haer middel ghegaen / om doot die
Gods-dienst soo veel te verkrighen / dat
dit beleggh wel mochte succederen / maer
het was doe wat te laet / alsoo het geene
dat tot den af-rocht des Marquiz Spinloa
gedessineert was / al gereet was.

Den Prince Mauritz gelegert zijnde /
heeft ghevolght den Raedt Augusti, die
een Overste consuleert / dat hy niet alte-
verhaestende / of roeckeloos wesen sal /
maer vertoeven gelijck Fabius dede, doot
sulcke vootsichtige leggheringhe was de
vbandt de kracht sijnes Legers / dat is
de toe-boer belet / die al langh te vooren
hem seer swaer gevallen was / datter op
eenen tijt / alleenlijck doot de mopenlijcken
wech / 200 Paerden waren blighen leg-
gen / wat hadde hy nu te verwachten /
daer hy van syn so dicht bybeleg-gende
partije dagelijck soude bestoockt en aen-
ghetroffen werden / waer doot hy oock
tot verlattinghe des Stadts geconstrin-
geert is getwoeden / niet sulcken een voot-
hebbende als hy / die onverdachtelijck /
maer voot upt / en niet achterwaerts en
sach / hem niet beghebbende in een plaetse
daer hy met perijckel soude moeten reti-
reeren. Soo dat sijne groote Circum-
spectie Loswaerdigh was / en selfs by
syn partije geprezen is getwoeden.

Een Spaensche Hidalgo sejde doe-
maels binnen Antwerpen, dat de Prince
Mauritz niet alleen een goet / maer oock
een vootsichtigh Soldaet was / om dat
hy syn vbandt niet en besocht als hy in
sijne volle kracht stont / maer als hy
't eenemael afghement en uptgheteert
was: De meeste hoop meende dat het
servijl is langh te wachten / en Coninck-
lijck datelijck een stuc by de handt te
batten: Dit teghen vootdigh werck
toont daer de pzeube van / dat goet be-
lept meer ghelt / dan het swaert / en dat
de overwinninghe in 't bloet stozten niet
gelegen is / maer in 't vertroeven.

De Sozgelijck het is een onbedaght
werck aen te leggen / hadde een wepnich
tijts te vooren de Gouverneur van Ol-
denzeel, Paul als hy upt Grol en Olden-
zeel 500 en upt Wezel 332 man ghelicht
hadde / bevonden / meenende dat de Frie-
sen haer lesse vergaten als die van Bra-
bandt, die haer Landt van Soldaten en
Ruyterpe berooft hadden: maer sy be-

Ge 3

hon.

De Ja-
sant e goet
bupten Breda
sel processie.

Loft des
Prinzen.
Mauritz.

Loft des
Spaensche
in Breda
met schade.

bonden contrarie / want als hy doo? Ommen ober het Moer langhs de Perren-Deen-dijck inde Mane-schijn met syn Croupen quam Marcheeren / was de Capiteyn Donia met noch eenige hande signen / beneden den Dijck in 't laeghe Lant tusschen de Turf-hoopen hen hepmelijck waernemende / en als sy omtrent het eynde van den dijck ghekomen waeren / bonden sy een halve maen / die van eenighe Wagghens en aerde op ghevozen was / alwaer de Compagnien van de Capiteyn Donia en Botnia gereet lagen / en op het onbersiens dapper onder haer vier gaben / datter terstont 40 inde Modder lagen / sy bukten meninge so getreft zijnde / begaben haer aen het wijcken / maer grepen weder moet en vielen aen / waer doo? d' andere oock weerken / eenighe / die bleben / deden in het donkeren grootelijcks haer debitoir / tot dat d' andere wederkeerden / en bzeben den vbandt ghelijckelijck te rugghe. Doe was de Compagnie van den byomen Eyfinga, die wat hooger lagh / oock op syn hoede / en die bande Bourtange loerden oock op de buyt. De bluchten- de begaben haer / also de Oberste Smeltzinge, en de Wost van Sallandt, met eenighe Rupteren / en 1000 musquettiers / haer den wech beset hadden / inde Kerck van Omnes / alwaer sy naer een kotte Parlementeringe haer mosten obergeben / de Bevelhebbers / die te Paerde waren / stiegen af / en alle de Soldaten / armelijck gekleedt / ledden haer geboer neder / belovende voozds een maent Solts / en trocken haeren wech: vier bande Officiers mosten in ostagie bli- ben voo? het belofde Kantsoen / het welck spaede hy quam / also de pennin- ghen doe ter tijdt daer soo largo niet gin- gen. In somma / sy bonden de Solda- ten met hare Oberste hups / op de frontieren op sulcke vreemde gasten wachtende / die so plomp waren / dat sy een pas inginghen / doo? den welcken sy weer upt mosten / sy hadden al vergeten dat Justus Lipsius seyt in syn Wo?gerlijck onderwijs: dat een Soldaet sal zijn in sijner vbanden macht / die de ghelegent- heyt der plaetse / ende de gestaltenisse des lants niet een weet.

Den eersten Octobris hadden so wel de Belegherde Wo?ghers / als de Vail- lante Soldaten / byome en onberdrietige voozbechters des Lants byzhept (wel- kers namen allegaer een eeuwige me- morie verdient hebben) goede Courage / en verlichtinghe van het swaer Canon des vbandts / dat doe al verhoert was naer den Wepkant / soo sy gisten; De oberloopers verhalacden / dat alle Wa-

gagie nae het ander quartier) om te blughten) versonden was / behalben eenige klepne belstuckjes: op dito / wa- ren oock veel Cornette Rupters in des vbandts Leger gekomen / tot Conbop en versterkinghen des Marquiz Spinola, de welcke om alle suspicie wech te ne- men / gheweldigh met musquetten dede vier geben / en eenen loosen allarm ma- ken / om de belegerde op sijne Wagnen te locken / maer sy bleben in haere wercken met voozdeel op haere Canonmades en musquetades passende: de Marquiz, in sijne meyninge bedzoogen sijnde / ende nu de uure des vertreckens voozhanden siende / blies alle sijne Wagnen op / son- der schade van de wercken of Soldaten.

Op dito: Als de Wisse beginnen sou- de / gaf de Marquiz Spinola last alle het Canon te lossen / en niet weder te laden / waer doo? een pder rekeninge maecte / datmen af-trecken soude: omtrent de middagh quam ander last; maer nae dien de Marquiz seckere advijzen kreeg / dat de Prince daeghs te voeren / en op desen dagh klepne Journees ghebden hadde / bzeefde / dat hy op den tweeden soude aengetaft worden: bestont daer- om inden abondt ende soo voozds den gansche nacht / upt het voozden na het Zupder quartier te Marcheeren / met de merste macht die omtrent hem was.

Den 2 dito quamender honderdt en vijf-en-twintigh inde Stadt oberkoo- pen / aenghevende dat den vbandt in 't op-bzecken was: de belegherde stelden alle haer Canon op des vbandts Cron- pen / gaben stadigh vier daer onder / tot het Vale, of Adieu. Omtrent den mid- dagh sachmen bukten de Steenberch- sche Woot / hy 't voozden / in 't quartier van den Marquiz Spinola veel wagghens Marcheren / als of het een groot Con- bop was. Nadat de Wisse gheabsol- beert was / en de Marquiz verstaen had- de / dat den Prince Mauritz omtrent den Roene tot Rosendael / ende Rupterje tot Rispin / Wssen / en Clamphout we- sen soude / heeft hy al het Leger / dat aen de voozdt-zijde was / in slagh o?dye ge- stelt / een wijle soo gestaen hebbende / be- stont te Marcheeren / in drie o?ders: het boet-volck in 't midden / de Rupterje aen weder sijden. Daer naer volghde het Canon / weder in 't midden / en aen weder sijden de wagghens bande soete- laers / die niet met haer eygen provisie / maer met Bagagie des Weyts / tegens haeren danck / alsoo dat sy het hare daer mosten laeten leggen / beladen waeren. Ten twee uuren ontstont in 't voozder quartier eenen vbandt die haest cesseerde / maer het rijden bande achter geblevene wagens /

De be-
gerde meer-
ken het ont-
set.

2 2 2. **Wagens nae de troupen / continueerde.**
 In 't midden van desen Oerpoortocht was
 de Grootmoedighen Ambrosius Spinola,
 berghefelschap met de voorsighthgheste/
 licoeckmoedighste Krijghs-Obersten / en
 Spaensche Dons: Don Inigo de Borgia,
 Gouverneur van het Casteel t' Antwer-
 pen, Don Louys de Valasco, met alle ande-
 re Heeren / Maistros Delcampo, Hidal-
 gos, Alferos, Capitanos en Signors van de
 Spaensche Natie / en Marcheerden
 voort sonder vertoeven / latende Hilder-
 nis, Woensdrecht, Ofsendrecht, en Sandt-
 vliet aende rechter-handt / Hoogher-
 Heyde, Huyberghen Rosendael, Nispen
 en Clamphout aende linker-hande.

Als dat gansche heer verbrochen
 was / isser omtrent den avond een an-
 dere grouwelijken brandt / in 't Noor-
 der quartier ontsaen met een geweldi-
 ghen smoock / die in den nacht niet op-
 hielt / doen quaemen 2 hoogh dupsche
 oberloopers inde stad / segghende / dat
 de vyantsijn pagt upt het Noorder quar-
 tier naer den Antwerpschen wech ghenom-
 men hadde. Doe het gansch doncker
 was gingh byten de Hof-poorst in 't
 Zuyder-quartier noch een grooten
 brand op / die so hoog ging / datmen dien
 in veel omleggende plaetse sag / en dups-
 de den gantschen nacht / en het smoocken
 veel daghen daer na.

Als de belegerde haer verlost saghen/
 liepen sy's moegens zoegh met facke-
 len na des vyants quartier in 't Noor-
 den / bindende de plaetse verlaeten /
 't welk sy strack in de Stad bootschapte
 doe vielen sy alle upt (als die van Betu-
 lien) in 't Leger / en bonden byten hope
 aldaer meenighre van wapens / by gif-
 singhe wel voer 3000 Man / en andere
 materialen / als spaden / schoppen / hou-
 welen / wagens / koegels kleyn en groot /
 Na een tafel met al datter op-ghericht
 was: meenighre van dooden die onbe-
 graben lagen / menighre van krancken/
 die in de hutten / seer miserabel klagende
 en kermende / verlaeten waren / en upt
 medelijden in de Stad geboorten gecur-
 reert wierden: het deerlijchste was / dat
 ter eenige inde hutten sieck geweest syn-
 de / versmoort en ghesichte / eenighe de
 handen en monden vol sants teghens de
 aerde / of sy haer selfs hadde willen hel-
 pen versengt gebonden wierden: Nocht
 is salcx by vrome Krijghs-Obersten ge-
 schiet: Desgelyck hebben de Soldaeten
 van de Stad in 't Zuyden heele wagens
 met gheweer / als musquetten / spietfen/
 Roers / Co-seletten / koegels en ander-
 sints / inde Stad gebacht / en soo by de
 wagens vol vercocht: Oock wierden
 der dien dach / drie wagens vol geladen /

omtrent Steenberghe gehaelt / en inde
 Stad ghebracht.

Den 4 dito stont des vyants Oer-
 poortocht noch in 't gesichte van de Stad/
 achter den Raep-bergh / maer verbroch
 haest / hebbende daer voer ghelegghen 78
 daegen / ende daer voer indien tijdt ver-
 looren / soo doot gebleven als wech ge-
 loopen) over de thien dupsent mannen
 de belegerde hebben daer over de twaelf-
 hondert laten sitten / en noch veel ghe-
 quetste. Soo in / als upt / zyn over de
 twee hondert dupsent Canon schooten
 ghebaen / die van binnen consumeerde
 dagelijcks 300000 pont musquet Ro-
 gels: so dat voer het gestadigh schieten/
 men met recht mocht segghen / dat de
 Stad nacht en dach in brandt stont.
 Voer de Stad zyn / geduprende het be-
 legh / ghepasseert over de 2300 oberloo-
 pers / behalven die gene die voer ande-
 re passagien wech-ghesloopen zyn / d' een
 dit / d' ander wat anders causserende.
 Het Notabelste was / datter een Spaen-
 jaert / wel gekleedt / en geen gelt gebreck
 hebbende / oberquam / verklaerende den
 Coninck van Spangien over de verrijg
 Jaeren gebient te hebben / maer nu hem
 aen der Heeren Staten syde begaf / om
 datmen in dese belegeringe ghebruyckte
 een ongehoorde / en onghelycke manie-
 re van stromen / te weten; datmen de
 Soldaten / ja gantsche Regimenten / van
 achteren en beyde syden met Supterie
 beset / teghens hooge steple Bolwercken
 aenboerde / daer men geen bresse / of pas-
 sagie van op te komen sagh / waer voer
 meenig vroom Soldaet / die gaern gere/
 op een goede maniere van doen beherch-
 ten soude / in een onwillighen doot ghe-
 boert wierdt.

Op dito is de Prince Mauritz met den
 Ghenerael Ernest Mansvelt, binnen de
 Stad Berghen op den Zoom / met 30
 Cozette Paerden ghekomen / als sy te
 hooren des vyants en des Stadts byten
 werken in 't Zuyden neerstelijcke
 besichtiget / en die oock eenighsints be-
 rispt hadde / hieldt hy syn noen mael in
 't Hof / en verbroch weder op namiddag
 ten 2 uren / na dat hem de oberghen
 ende Krijghs-raedt / gegroet en gewel-
 kompt hadden / die de Prince met een
 seer blydt ghelaedt bedanchte voer het
 goede beboir by hem ghedaen / en sy we-
 derom den Prince voer syne Victorieu-
 se / en Vaderlijcke verlossinge hem so su-
 bjettelijck over ghekomen / rydende ter
 Noorden upt / besichte hy oock de wer-
 ken in 't Noorden: dat gedaen synde ver-
 broch hy weder met alle de Edele na Ro-
 sendael, op die gevende waeten sleghten
 soude.

Op

De bries
 ghevoert velen
 in en grooten
 byten.

1 6 2 2. Op dato / trocken eenighe Compagnien als ober-widders nae Steenberg / om de Stadt op te eysschen / t welck tot drie Reysen toe gheschied is / die van binnen gaven hoor antwoort / dat sy het geschut eerst sien moesten / ober sulcx heeft men noch 10 man upt elcke Compagnie binnen Bergen / tot 87 Compagnien toe / onder het beleydt van Monsieur Famars, met eenige stucken geschuts / derwaerts gesonden / die van binnen stelde haer tot defensie / en na datter vier bande beleggers gheschoten waren / zijn sy geacordeert. De Vrouwen en kinderen wierden te sloop naer Antwerpen geboert / de Soldaeten / bestaende in seventien Compagnien / trocken met haer volge weer apt. De Gouverneur wierd met een Priester aende Rechter-handt / op een Koets-wagen geset / en alsoo uptgeboert / met groot miscontentement van eenighe Bozgheren / die van de Priester inde Kerck / om eenige autaren te bouwen / gestelt en noch onbetract waeren; en ten sy de discretie vanden Gouverneur ingesien waer geweest / men soude hem daer in arrest gehouden hebben.

Men vondt inde Stadt acht stucken geschuts / vier malder-meels / veel Vrouwen ketels / en victualie / voorts andere ammunitie tot een Leger dienstich. Daer laeghen oock 7 Schepen met granen geladen / die derwaerts sonder licent te betaalen geboert waren / en zijn vanden Commissaris aldaer in t openbaer verkocht.

Ghevecht tusschen den Admirael Swarten-Hondt ende een Spaensche vloote in de middelandsche Zee omtrent Cabo de Molle.

A Anno 1622. Den eersten October den Admirael Swarten-Hondt met sijne Vloote (om een Vloote Coop-Daerders te Conboperen) inde Middellandsche Zee gekomen zijnde / sach upt de Vape van Gibraltar de Spaensche Vloote inde 20 Schepen en Galepen sterck / komen heeft sijne Schepen in haere Esquade en de vloote in ordre gebzacht / ende alle gereetschap om te slaen ghemaecht hebbende / quaemen sy noch des voormiddaghs op byn Wijlen na by de Straet / daer stilte haer beliep / en sy door den harden stroom te rugghe gedreven wierde / tegens den abondt wel 3 mijlen te rugghe ghedreven zijnde / heeft na voorgaende Zepnis den Raet aenboort doen komen / en gerefolbeert in dien het de nacht koelde / dat men kleyn Zepel maecten soude /

1 6 2 2. om teghens den moeghen stont hoor naeutwe te wesen / sonder by nacht daer door te loopen / maer de stilte continueerde s nachts / en sy dreben alle te rugghe dat duurde eenige daghen lanck vand' eenen kust tot d' ander.

Den 6 dito / s morgens byoegh was de wind Westelijck / bevonden haer omtrent Cabo Molle, en hielden by / van meeninge daer op de Reede te loopen / en saghen onder den wal twee Schepen / daer van het een Jan Dopper was / zijnde van haere Vloot / die ghelopen was naer een Enghelsman / die van Calisquam / en daegs te vooren by de Spaensche Vloot geweest was / die by 24 met 4 Galepen seide sterck te wesen / daer onder 4 of 5 kloecke Schepen waeren / van meeninge zijnde de Vloote aen Cabo Molle te besoecken / boegende daer by datter veel siccken en onbequaeme boot-gezellen op waeren / en datter meer als t seventig Spaensche Schepen langer als een maent op dese Vloots komste gewaght hadde / doch dat de Riste verdrocken was. Dese Jan Dopper dese tijdinge becommen / hebbende / is met volle Zepelen op de Vloote aengekomen / ende terwyle hy noch by den Admirael was om dese kondschap te doen / en de Zepne ghedaen was dat den Raet aenboort komen soude / is de Spaensche Vloote gesien / op haer af-komen: als t meerendeel van de Raets-Persoonen aenboort waren isser besloten onversaecht op sijn Riempnis het hooft te bieden / ende na de wal te loopen om sleght water te hebben. De voorszeyden Raets-Persoonen weder aen haere Schepen zijnde / sach den Admirael dat de sijne soo wijt van malcanderen verstroyt waren / dat sy geen tijdt gehad souden hebben / by een te komen / indien men noch langher na de wal gelopen hadde / heeft hy geraeden ghebonden te wenden en t Zee-waert in te loopen / om daer mede de Schepen te eerder by malcanderen te hebben / gelijk oock geschiede: maer het principael oogemerck van den voorszeytigen Admirael was / sijn Vpandt van t Landt / daer van hy met Galepen / en andersints assistentie hadde konnen bekomen / en oock van het slechte waeter daer hy sijn geschut beter hadde konnen gebzupcken / te dickerteren en afte leyden: te meer alsoo men eenige Galepen onder den wal gesien hadde. Volghens dien alsoo supdelijck oberghewent wesende / ende sijne schepen wat beter by malcanderen komende / is de Spaensche Vloot 20 Schepen in t getal met twee Assabres (daer onder den Admirael van Napels / en een Admirael van Spangien / elck met

1 6 2 2. met hare Vice-Admiraels / en schouten
 by nacht) op haer aengekomen / met so
 groote furie of spse lebendich hadde wil-
 len verfinden. Den Admirael Swarten-
 Hont siende dat sijn Wyant op het Ruym
 was / en geen secours van 't Lant beko-
 men konde / liet sijn Mars Zepl loo-
 pen / en ginck op de wint legghen / hem
 tot slaen preparerende / sonder dat de
 bloot ter deghen in orde / of de Schepen
 elck in hun Esquadre waeren / 't welck
 daer dooz quam / dat sy te booren so ber-
 re van malkanderen gheweest hadden.
 Nu / de Spaensche omtrent dze wuren
 naer noen by de Hollandsche komende /
 op den Admirael / Vice-Admirael / Ca-
 piteyn Lief hebber / en eenighe kloecke
 Coop-baerdy Schepen / die by malkan-
 deren waeren (soo het scheen) ghemunt
 hebbende / en binnen schoots wesende /
 is by de wint geschooten / en soo te Loc-
 vert van de Hollandsche blijven leggen.
 Daer saghen strack sijn blooheyt /
 hadde hy in 't sin te slaen ghehad / soude
 hoozt ghekomen hebben / maer 't was
 met haer het oude lietse : als sy sien dat-
 men haer meent / of datmen haer wacht /
 dan sinckt haer 't hert inde schoenen : Nu
 daer leggende / konden sy / te weten / de
 Neapolitaen en d' andere niet minder
 doen dan schieten / daer op by de Hol-
 landsche niet minder gedaen wierdt / soo
 met Canon / als Musqueten / ende
 Paech-schutten daer van de Spaensche
 seer wel versten waren / soo dat aen we-
 der sijde der Schepen Zeplen / loopende
 en staende want seer schadeloos / ende
 met een van des Hollandschen Admi-
 raels wint-beeringhs-stucken de Nea-
 politaensche bloet blagge / met sijn byant
 stengh van boven weder-gheschooten
 wierdt / behalven dat hy oock upt den
 Admirael / soo hoozt by sijn beeringh /
 als oock by sijn besaens mast / en mede
 van diversche Coop-baerders seer wiert
 getroffen / leggende hy Neapolitaen als
 doen op des Admirael's wint-beeringe /
 verre binnen een musquet schoot / en bier
 of vijf Spaensche Schepen neffens
 hem / sulck dat sy de windt van de Hol-
 landsche hebbende / die lichtelijck hadden
 konnen abborderen / daer de Holland-
 sche nochtans by haer niet komen kon-
 den / als niet konnende ober staeghs ra-
 ken / en oock niet wenden mochten / of
 soudent eenighe van haer eyghen Schee-
 pen hoozt den bouch gheswaep hebben /
 hadden ober sulck de Admirael en d' an-
 dere haere Mars Zepls al by tijds
 ghestreecken / ende de Fock op den bouch
 gehaelt / om den byant met gemak te
 wachten. De Neapolitaen sijn Foc-
 ken-schoot vanden Admirael instucken

geschooten zijnde / quam teghens sijnen
 danck soetelijck langhs den Holland-
 schen Admirael byjven / 't welck hy sien-
 de geboodt sijn Constapels niet te schie-
 ten hoozt en al eer dat den Neapolitaen
 dicht onder hem was / die een gansche
 hagel by van 250 musquet kogels op
 den Statischen Admirael gaf : metter
 tijt quam hy dicht by / doe gaf den Ad-
 mirael byer met 3 stucken / 2 halbe Car-
 toutwen en een byplingh met dobbel
 scharp ghelaeden hoozt en weer hoozt den
 Neapolitaen / dat hy sijn sinnen ver-
 looz : daer ginck een Musica Lethalis
 dat is / soo een doodelijck liedt op / alser
 opt in soodanighen slaghe ghehoozt is /
 soo deerlijck werden sy geguetst / en van
 de koghels beele doodt geschooten / dat
 het een Jammer om hooren was : doe
 liep hy overstaegh / hoozt-waerts ober
 met 6 of 8 van sijn Schepen / nevens /
 ende Loef-waerd de Hollandsche bloote
 heenen ; seer schietende / maer lustigh
 van den Hollanderen betaelt.

Terwijl men dese comedie speelden /
 heeftmen de groote couragie van den
 Admirael Swarten-Hont ghesien / met
 groote wackerheyt den gantschen tijdt /
 boven op het verdeck (maer eenigh
 Bootf-volck inde Schants) en op het
 Winckenet / tusschen de Focke en de be-
 saens masten / met den Coztelaz inde
 handt / alleen / daer honderden van ko-
 gels om sijn ooren bloogen / wandelen-
 de / stedigh de Marroosen ende Consta-
 pels tot de victorie animerende / nu tijdt
 te sijn in 't werck te leggen / 't gheene sy
 soo dickwils gheoeffent hadde : en haer
 handen te reppen / als byome hoozt-bech-
 ters des Vaderlands / en Soldaeten
 vanden Prince van Orangien / waer
 hoozt de Bootf-ghesellen sulcken moet
 kregghen / dat sy als Leeuwen bochten /
 en met sulcken stilligheyt dat men nie-
 mant hoozte kicken : soo daer pement
 gebeldt wierde / die stoppen dadelijck
 op een sijde / om de andere niet te ver-
 slaen : soo dat het heel heet vanden
 rooster ginck. Ondertusschen is een
 vande Spaensche schepen zijnde Schout
 by nacht hoozt den Admirael ober ghe-
 raecht / niet sonder van hem / (en den Ca-
 piteyn Liefhebber, en den Capiteyn Al-
 teras, die doen op sijn Compagne stont /
 en hem kloekmoedelijck gheweert had)
 ghegroet te worden / Maer upt den
 Spaenjaert meteen musquettado so ge-
 getroffen wierdt / dat hy dadelijck daer aen
 stierf : waer naer de selve twee Schepen
 hoozt de holgaende Zee / also sy aen mal-
 kanderen gewest waren / van den an-
 deren geschocht sijn / en de Spaenjaert
 hoozt by de bloote raeckende / is soo

ff

van

van diverse Coop-baerders / en bysonderlyck banden Capiteyn Voort / alsoo ghetrossen / dat hy schente sincken / alsoo hy t' eenemael op de syde lagh. Onder tusschen hadden de Prapolitaen / en d' andere haer weer klaer gemaect / en Zuyt-waert overgewent / in neeminge weder langs de bloote te lopen / gelijck sy oock een stuck weeghs deden / maer wierden soo ghegroet dat sy alle weder over staegh moesten / komende hy Prapolitaen een van de Coop-baerders Jacob Zael aen Voort met syn bouck spiet / maer wiert vanden selven Zael, die twaelf stucken op een syde gherucht hadde / alsoo bejengt en getrossen / dat hy datelijck van hem afgiet / en wiert boorders van alle syde soogegroet / dat hy wepnigh of niet weder en schoot / en met den meesten hoop van syne Schepen in confusie ghebracht is / die het op het loopen stelde / komende met groot geluck upt de Bloot / daer de aenstaende donckerheyt hen seer dienstigh toe was / overmits vele Hollandsche Schepen de loef van haer sonder gheleuen hebben : zijnde middeler tijt noch een vande Spaensche Schepen onder de bloote geraecht / dat oock van alle syden soo beschooten is geworden / datter niet een schoot meer upt ghedaen wierdt / sa sy alle meende dat het sonck. De Capiteyn Lief hebbet hadde onder tusschen oock den loef van een of twee Spaensche ghekreghen / en bysonder vanden Vice-Admirael die te winde-waert nabens den Admirael lach / en chagerden storch op den selfden / maer overmits het gheheel doncker begon te worden / en hy alleen te loefwaerts was / sonder enighe assistentie te konnen krijghen / is t' selve Schip mer noch twee andere / die al voort upt waren / door de dunsternisse ontkomen / met alle hare Zeplen Zuyt-waerts overlopende / sulcks dat sy de selve haest upt het gesicht verloorren / en niet van haer gebolgh konden werden / alsoo de bloote niet moest verlaeten sijn : hadde de nacht t' gevecht niet ghescheyden / de victorie soude grooter gheweest hebben / de Spaensche furie langh over t' hooghste zijnde / en apparent datter ten minsten thien of twaelf van haere Schepen inde loop souden ghebleven hebben / en noch apparenter / soo daer noch 8 of 10 Oorloogh Schepen by de bloote gheweest waren / wesende de Spaensche soo verre van een verstroyt / dat d' een d' ander geen assistentie konde doen. Na het gevecht wiert beboonden datter in de Hollandsche bloote maer 12 of 13 dooden waren / en 14 of 15 gequetste : daer de Vice-Admirael Alceras een van was / en op d' Admirael 6 doode en

8 ghequetste : zijnde het Schip op vele plaetsen doodt / de Zeplen en het loopende en staende want so ontcramponeert ek een stucken gheschooten / dat men alles heeft moeten vernieuwen ; hebbende d' anderen daegs de Tinnerman gestopt in de 30 schoten van Paeschfanten / die door de huyt van t' schip gepaest waren / meest gelijck de waters / en een boot daer boven.

In t' doodschieden ghebecht kon het maerlijck vlijcken / dat de Spaensche geen moer en hadden de Holland-sche te abboorden / maer alleen schut ghebaert daer mede sochten te houden / blyvende tot dien eynde altoes boven wims van haer / als wel wende dat haer stucken verder konden roedjaeghen / van van de Nederlandtsche Coop-baerders / en dat sy oock onder soo veel Schepen gualijck konden mischen / maer hebbelijck d' een of d' andere reffen / hoe wel sy van de Hollandsche bloote soo getrossen en gheschooten wierde / dat sy in d' oorde taecte / malhanderen onttrouw wesen / de / en verlaende / d' een Zuytwaerts d' andere Noord-waerts overlopende / so veel als sy recken mochten : gelijck het doch te beduchten ghebeest soude hebben / soo de Coop-baerders ghern Conbop by haer ghesadt hadden / dat de selde lichtelijck by de Spaensche in confusie soude ghebracht sijn gheworden : Na dat sy moghelijck niet by een ghekomen soude sijn / om malhanderen te helpen / te meer alsoo daer wepnigh van hen seden (niet tegenslaende alle beboorens gestelde goede oorde en verbeplinge van Esquadrons) in hun behoorlijcke Esquadre waeren / maer eenighe hiet en dact lepen / en datter oock vele waeren die niet en schooten / of alsoo veel schade deden onder haer eyghen / als onder de vanden Schepen. Doch dit sy ghesep / sonder de moedighe en victorieuse / die haer de vol wel ghedaen hebben / met de onghesmaeten te beschuldigen.

Des avonds seer laet na het gevecht besprach den Admirael Claes Willems in t' Hof / Schipper op St. Jacob, wat te willen hy hem blijen / alsoo sijn gtoote mast schadeloos gheschooten was / dat hy daer door niet veel zepls boeren konde. Den Admirael hadde al bytijts twee extraordinarische byeren achter op gheset / en paste op de doodsz. Claes willemsse wel : en alhoewel de ander Schepen wel beboonden by den Admirael te blijen / so ginghen sy meest door den harden Wint upt malhanderen / en loefwaerts op / dat hy des anderen daeghs / zijnde den lebende d' o / niet meer als vijf Schepen by hem hadde /

1 6 2 2. de/en alle d' andere niet een sag/ als een wijle daer naer/ tot dat sy weder op hen aen quaemen/ wesende dicht onder de Barbarische kust: naer noen is de Raedt aen boort ghekomen/ en besloot d' eerste bequaeme Reede/ die men vinden konden/ aen te doen/ om de beschadigde Scheepen te repareren/ en oock om versch waeter te bekomen/ dat ghebreest wierde te soude Manquieren: en waeren tegen den abont boort eene Reede die ghenoechsaem bequaem scheen te wesen/maer also het te laet op den abont was/ om met alle de Scheepen daer op te komen/ hebben t' weder te Zee waerts gewent.

Daeghs daer naer waren de Scheepen alweer verre vanger/ d' Admirael heeft allenkens na de voorschreven reede gehouden/ maer alle de Scheepen behalven Roelof Symoncz. bleken te wijntwaert legghen/ sonder den Admirael te volghen/ dies hy weder by stach: des anderen daeghs teghen de middagh bestont de Lebante te wachten/ soo dat de gantsche vloot 's nachts ten een ure in 't nautie van de Straet hem hebont/ en boorts het door-bracht/ sterck sijnde acht en tseftigh Scheepen/ sonder een te missen. Des anderen daeghs sagen sy de Cabo Spartel, daer d' Admirael enige Schippers verspraek/ en syn tegen de middagh die Schepen die naer Westindien om sout te halen wilde/ 39 in 't getalbande vloote gescheptē/naer gedane eer schooten/ ginghen sy haeren cours en d' Admirael den synen/ met een scherbertsack/ ont de harde Lebante/ by hem hebbende vier en twingh Coop-Daerders/ en vier Oorloogh Scheepen. Den 28 liepen sy op de Hooghte van 44 graden/ omtrent 87 mijlen van de Cabo Finis Terræ. Den 16 November syn der noch berthien Scheepen afgeschepden/ d' Admirael bleef by de quaetst-beleide/ in 't ghetal noch elf Scheepen. Den twaelfden dito quaemen doot de Hoofde/ en den heertthienden dito langs het Vaderlandt/ ende daeghs daer naer met een goet deel Scheepen binnen Texel: De Heere sy ghedanccht doot 't goede abontuur/ tot cere en reputatie van 't Lant en den H. H. Staten tot vrecht van zijne Princelijche Excelentie en voordeel aller inghesetenen/ dat die Scheepen die tot Conbop der Negotiation vpsgebaren waren/ niet gewonden sijn een prope der Opanden/ die langh ghenoech op haer ghewaght en geloert hadden.

Aenslagh van die van 's Hartogen-Bosch, gefaillert, ende van de Statistische aengetroffen zijnde verliezen 2 Strucken: Geschied in October des Iaers 1623. omtrent RAVENSTEYN.

1 6 2 3.

1 6 2 3. Alle Oorlooghen bevindmen dat de Obersten treffelijke Strategemata practiseren/nacht en dach besigh zijnde/ om die op het bequaemste aen te legghen/ tot haeren voordeel en des Opants nadeel: t'zijn treffelijke Contemplation/ de Victorien soo schoon voorstellende/ of die al in de handt waeren/ maer d' uptkomsten ballen dickwils heel anders/ om dat de partij altoos op het tegendeel waerckt/ een ooghe in 't Zepl hebbende/ werwaerts die aenghelept worden/ om soo het moghelijk is die te belletten. Van sulcx hebben die van 's Hartogenbosch een proebe gedaen/ van meninge zijnde de Statistische/ die doemaels by Ravensteyn haer te dicht op de neuse laghen/ te vermeerteren; maer het toetsel was soo haest niet aen-gevangen/ of die van Heusden werden t'getwaer/ datter wat op handen was/ dies sy het die van de Graaf en Nieumeghen te kennen gaben/ om ghelijckerhandt op het aenleggen te passen: als oock geschiede: want soo haest als die van den Bosch upt waren/ hebben de Statistische haer vervolght; van meninge haer den Wegh af te snijden/ ghelijck geschiede/maer noch grootelijck tot haer gheluck: Want indien sy tot het werck selfs ghekomen waren/ souden sy omtrent Ravensteyn van de Statistische beset geweest hebben/ nu was in 't marcheren de Spaensche voorghewallen dat sy langhen tijdt moesten leggen martelen om haere Strucken ober een Dijk te brengen/ veel tijds verliesende/ quam den dach aen/ dies sy ghenoodtsaecht waren te retireren/ ter plaetse niet komende; In 't weder-keeren koomen de Statistische haer op 't Tijf/ en goegender 16 af doot/ namen twee haerer Struckheit

ff 2

1 6 2 3 ken / en heertich ghebangens: zoo gaet dat het Exordium Lustigh / De Cata- 1 6 2 3.
het gemeenlyck met de Strategematibus, strophe Onlustigh is.

Het In-nemen van

De Baye de todos los Sanctos

Door den Admirael

I A C O B W I L C K E S,

Den negenden Mey 1 6 2 4.

1 6 2 4. **D**e alder verstandighsten Konink seyt in zijne spreuken dat de wijsste in den Raedt niet en sitten. De daghelijckche onderbindinge leert het ons: dat de aldergrootste Raeden de quaetste boozslagen doen / doo? faute van oordeel en verstand. Men vint Oost-waert Patien / die niet langer oorlogh tegens haer begheuren / die sy soecken onder haer gebiedt te brengen / boeren / dan twintigh of vijf- en- twintigh Jaeren / om dat middeler tijdt een hint dat het byantlijck soek upt syn Moeders borsten gesoogen heeft / een man ghewoyden is / ende soo metter tijt twee mannen tegen een krijgen: daer is een spreckwoort.

Ne hercules quidem contraduos.

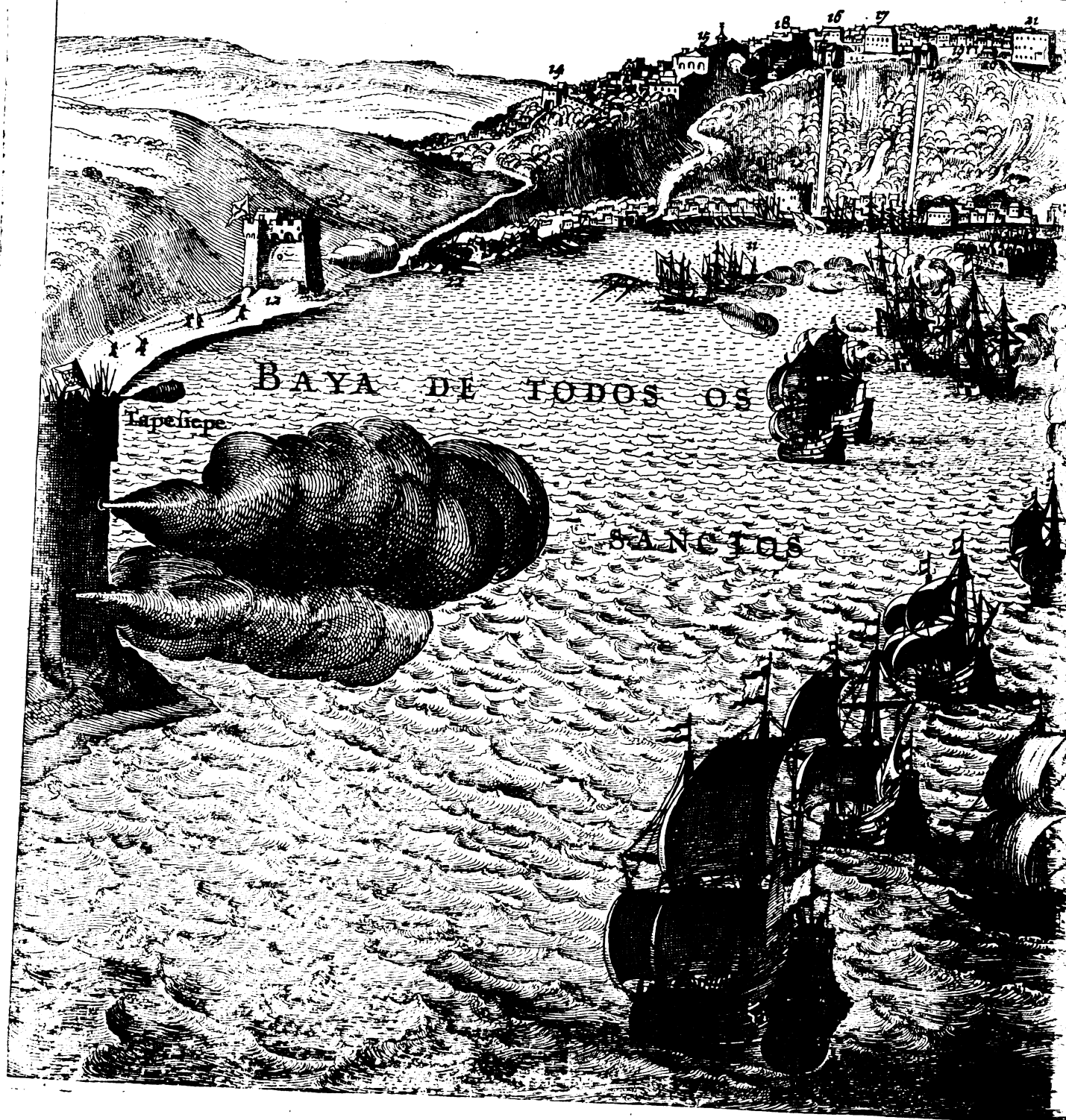
Dit hebben de Koningen van Spaengien Philippus noyt gehoozt of qualijck onthouden / mits zy tegens haere Onderfaeten by de vijftigh Jaeren onwetelijck / en onproffijtelijck gheoorlooght hebbende / maerken met haer een heilloose Trefve, als met byse landen op de welcke zy niet hadden te pretenderen: die ge-eyndicht zijnde slaen zy booz de onbehoorlijckste conditien van de werelt / dat die tot dien tijdt haer by gebachten hadden / doen sonder slag of dwangh onder het hooft begeben souden / dat zy soo grouwelijck als het hooft Medulae achteden / en soo verbaert waeren / dat zy t' eenemael een schizick daer afkregen. De Konink van Spaengien verstaende dat sy by haer verkreghen bypheyt wilden bliben / soecht by diverse haer die t' ontrukken / ende dat op soo een ongewende wijs als opt van hem aengesepd was / als upt het volgende Placcaet blijck van den Konink en sijne Raeden gheconcipteert / en ober al in Spaengien aengeslaegen:

Alfoo de Rebellen van onse Eylanden, 1 6 2 4.
onse gepresenteerde gratie hertneckelijck Coppe van 't Placcaet.
versmaeden, ende geenlins van meeninge zijn haer onder onse ghehoorsaemheyt te begeben, en wy geen naeder middel konnen raemen dan de Roede van de boochste Iustitie in de hant nemen, licentieeren wy een yeder van wat Natie, qualiteyt of conditie by zy, alle der voorschreven Rebellen Personen, Scheepen, goederen, en al tgene dat te water of te landt, haer toebehoorende, bekomen kan werden, aen te tasten, als goede buyt, en die in alle onse Havenen vry en vranks in te brengen, verkoopen, en de profijten van dien sonder eenige molestie uyt te voeren. Tot het welcke wy de Favorable hant aanbieden, om dat het ons alsoo belieft. Actum in Madril, inden laere 1 6 2 2. den 10 Octobris.

PHILIPPUS.

Met dit Placcaet heeft de Konink van Spaengien de H. M. H. Staten oorlaeche ghegeven om haere Onderfaeten die by Rebellen noemt / te beschermen / ende in tegendeel / een peder van wat Natie of qualiteyt hy zy te licentieeren / op de kusten van Spaengien te loopen / ende daer so veel buyts lege talionis te haelen als men krijgen konde / waer doo? de Zee / soo vol Turcksche / Engelsche / Fransche / Schotsche / en Nederlandsche Avonturiers gheraecht is / dat sy meenigh hondert schoone Schepen / met kostelijcke waeren geladen / ingejacht hebben: Genighsins tot profijt van t lande streckende. Als sy bernaemen dat van haer Opandt soo treffelijcke profijten quamen / en soo metter tijt hem met syn eyghen roeden souden konnen slaen / is by haer H. M. geconcipteert / dat men een

S. SALV

VADOR.

1924. een West-Indische Compagnie op rechten souden / die oock soo verre / als wy booren verhaelt hebben / ghebracht is / dat sy gefozmeert / en een wel gemonteerde vloote / onder 't Commando vanden Heer Admirael Jacob Wilkens, ter Zee gebracht hebben / wat van hem uptgericht is sullen wy in 't kort verhaelen.

Den Admirael Jacob Wilkens op den 21 Januarij met noch andere neghen schepen gekomen zijnde op de hooghte van 17 graden Noorder breeke des abonts laet / kreeg het Epland S. Antonio 't Westerdijckste van de soude Eplanden in het ghesichte / by hem als doen noch hebbende het schip Hollandia / daer in den Colonel Johan van Dort was / doch is dien nacht van hem af ghesmaelt / ende op de kusten van Africa inde Sierra Liona verballen. De Admirael met de andere schepen zijn op den 28. Januarij daer aen volgende in de Bahia van S. Vincent, de eerste Rendeboes plaetse gearriveert / alwaer hy so met in wachten van de andere Schepen / als met het op setten van sijne Schaloupen gelegghen heeft tot den 26. Maert daer aen volgende / dagelijck verhopende dat het afghedwaelde schip wederom by hem soude moghen komen / doch eyndelijck naer lange vertoefen is niet adijck van den staet / by hem hebbende 25 Schepen / en 7 opghesette Schaloupen van S. Vincent op den 26 boornoemt t'Zepl gegaen / sijne reyse verhoederende tot op ses graden bezupden de linie / alwaer hy den 21 April gekomen zijnde / noch dien selven dach den staet dede vergaderen / om de secrete instructie volghens sijnen last te openen / waer upt sy vernamen de intentie van de Betwinder hebben met communicatie vanden H. M. H. Staten Generael / ende den Prince van Oranien / daer inne stont dat sy haer met alle de macht souden begeben na de Bahia de todos los Santos, de boornaemste Capitanie van gantsch Brasiliën / en de resident-plaets van den Gouverneur Generael / als oock de Aerts-Bisschop / waer inne sy al te saemen naer onderlinge communicatie en raminge van omdie den anderen beloofden met alle trouwigheyt ende bjoemigheyt ten dienste van hare Meesteren te assisteeren / hare reyse ondertusschen continueerende / tot dat sy hebben de Zupder breecke van 14 graden / 't baste landt van Brasiliën op den 4. May in 't gesicht gekregen / ende alsoo eenige wepaege mijlen beneden de Bahia waren / volghens het ordinarij Moulon om onder de wal Zuid-Ooste winden te bekomen / doch doo kalmte en variable winden is het tot den 8. May

aen geloopen / eer zy boor de mont van de Bahia quamien / alwaer zy des abonts / omtrent drie mijlen bupten het lant (om niet ontdeckt te wesen) geset hebben / ende volghens haer omdie alle dinghen tot den aenslagh gerret gemackt / daer upt ghenoeghsaem blijken kan / dat den staet goet gebonden hadde alle de Infanterie in vier van de grootste schepen met een Jacht te inbargueren / ende den Admirael, Vice-Admirael met de resterende Schepen te doen loopen inde Bahia, om den brandt van alle kanten de handen vol wercks te geben / ende het wegh zeplen van sijne schepen te beletten; tot het landen van de soldaten (het welke in villa viella soude geschieden) waren gedefineert 7 Schaloupen / de welke om den brandt te meer te abuseren haer so lange by de andere schepen hielden / tot dat den Admirael een toestandt van de booystenghe liet waepen / ende hebben haer als doen met alder gl begeben naer de 4 schepen met het Jacht / in de welke de soldaten waeren / om die in 't landten te dienen gelijk geseyt is. Van de gelegentheyt des plaets / is het sulcx dat de Bahia de todos los Santos gelegen op de hooghte van 13 graden / 15 minuten / Zupder breeke / hebbende aen de zupd-oost zijde omtrent een mijle weegs van de Stadt het kasteel S. Antonio, boor sien met 4 metalen stucken / ende noch aen de Zupd-west zijde vande stad is zy oock boor sien met een kasteel op den hoeck / genaemt S. Philippo, daer op laeghen 3 metaele stucken / en noch wat Zupdelijcker het groot kasteel Tapelippo, de Stadt selver / by de Portughesen ghenaeamt Salvador, is aen de Noort-zijde vande Bahia in een inham ghelegen / op een hoogen Bergh / ende zijn de pack-hupsen aen den voet vande selfde / 't Zee-waerts is sy versterckt met een steene Boort-weringe / omtrent een halbe uppe gaens dypende / in 't op gaen vande pack-hupsen nae de Stadt ('t welck wel 150 passen recht op en neder is) staen veel stribellen of kruipel Bog / seer dicht in malkanderen ghe-wassen / soo datmen van anderen naer hoven niet als doo twee kromme-gaert-weghen kan komen; de Stadt selver is heertlijck en wel bebout / hebbende binnen sijn begriip wel 1400 Hupsen / en noch verscheiden kloosteren / als vande Jesuiten / Minne-broeders / Carmeliten / ende Benedictijnen / twee Pa-rochie-kercken / waer van de grootste noch onbemaect was / twee Boorten / een aen de West-zijde / d'ander aen de Oost-zijde doo de welke sy inde Stadt gekomen zijn.

Gelegent-
heyt van de
Bahy.

1 6 2 4. Wat belanght het ghebeght / zyn de
Hollanders 's morgens omtrent Zuyd-
Ooster Son / op dato als vooren in de
Bahya gekomen / om den hoeck komen-
de / hebben die van de Stadt / en omleg-
gende Castelen / missgaders oock van
een Waterije (die op enige Stotsen doen
alderceerst met witten Ardayn' uyt den
water op gehaelt / en met 8 metalen / en
twee pferen stucken versien was) sterck
beginnen te schieten / den Admirael
Wilckens niet te min / met alle de andere
Scheepen / elck sijn debito wel doende /
en de last om te landen volbraghen (die
tot Guides by ghestelt waeren / Dirck
Pieterz Kolver , en Dirck Pieterz Ruy-
ter , als de weghen / dooz booggaende
Voiagie / bekenst zynde) dadelijck booz-
haerende / en hebben ondertusschen den
Vice-Admirael / 't Schip Gelderlandt,
Groeninge , ende Nassau , begheben nae
de Waterije : in hoeghen dat deselve een
Musquet schoot van haer af was / ende
de Portugijse Schepen (die tot 16 in 't
getal soo kleyn als groot onder den wal
ghekozt waren) omtrent een grooten
steen woep / als mede het fort S. Philip-
po aen Backboort / de andere Scheepen
ondertusschen niet versupmende / tot af-
bzeuch der byanden haer uiterste best te
doen : Het ghebeght heeft geduyrt van
's mogghens ten 10 uren tot 's abonts
ten 7 uren / in welken tijdt den Vice-
Admirael siende dat met schieten ende
herchieten niet veel doozbeels ghedaen
wierdt / ende dat het Schip Groeninge
op verschepde plaetse by- kang tot om-
macht vernagelt was / resolveerde drie
booten / peder met omtrent 20 man nae
de Portugiesche Scheepen toe te stieren /
de selve te beslunnen / ende hen Mees-
ter daer van te maecten / 't welck de
Portugijse ghewaer wordende / hebben
terstont haere Scheepen verlaeten ende
seker het grootste in byant-ghesteecken /
dooz welken byant noch 4 of 5 andere
van haere Schepen vernielt wierden.

Desse haere verbaesthept / ende wech-
loopen by den Admirael en Vice-Ad-
mirael / oock andere haere by hebbende
Raeden / in consideratie genomen sijn-
de / hebben goet gebonden / de Waterije
(die veel schaede onder haere Schepen
dede) met Couragie aen te tasten / het
welcke by hun luyden (niet tegenstaen-
de het sterck schieten uyt de boozschy-
ben Waterije) mannelijck uyt ghevoert
is ; ende zyn de Trompetter van den
Vice-Admirael d' eerste / de Vice-Ad-
mirael de tweede / ende boozdt de andere
succeswelijck op de muuren (die wel 8
of 9 voeten hoogh uyt den water ware)
geklommen. Dit de Portugijsen / 600

in 't getal / ghewaer wordende / namen
dadelijck de blucht / en zyn dooz het wa-
ter na de Stadt gelooopen / uyt genomen
eenige die doot geslaegen wierden. Die
bande Stadt (also de Waterije aen d' ene
zijde open was) gaben met Musquet-
ten dapper hier daer op de Vice-Admi-
rael / niet min zyn debito doende / heer-
de twee stucken naer de Stadt / waer
dooz het schieten wat af nam / ende de
confusie onder de Portugiesen vermeer-
derde ; doch dooz manquement van
krup / ende dat den nacht op de hande
quam / heeft hy het geslut vernagelt /
om daer dooz dien nacht noch eenighe
ruste te ghenieten / en alsoo te bequamer
met den dach den byande wederom te
mogen aenballen. Adier-wijle wa-
ren oock de Soldaeten booz de Poort
gekomen / en hebben met uytballen van
eenighe Portugijsen den Luptenant La
Main verloorende hoe wel de bespin-
ghers een weynigh in confusie waeren
gheraeckt / hebben daer naer (weder in
ordze ghebracht zynde) haeren Spand te
rugge gezeven / en so na de Stadt ge-
marcheert / alwaer sy in den mogghen-
stont boozgekome zynde / verstonen uyt
een Portugijs / die boven ober de wal-
len een byede-baen uyt-stack / en haer
notificeerde / datse sonder slaggh of stoot
by boozs mogghen in-trecken / alsoo
alle de Inwoonderen ende soldaeten uyt
de Stadt gheretireert waeren / en is al-
dus dese plaetse / die van de Coninck van
Spaengien soolanghe was beseten ghe-
weest in handen van de Hoogh Mo-
gende Staeten der vereenighde Neder-
landen komen te vallen / met verlies al-
leen van omtrent de 50 Personen / soo te
water als te Lande / daer onder nebens
den booz-ghenoemde Luptenandt / An-
dries Nieukerck , alias ghedult haber /
Schipper op het Schip Groeninge ghe-
weest is.

De Admirael wederom van meynin-
ge zynde met zijne Matroosen de Stede
aen te tasten / heeft aen Landt komende
gheen resistentie (tot groote verwonde-
ringe) gebonden / ende in het opwaerts
Wareheeren onbewacht vernomen /
dat zyn volck alreede inde Stadt wa-
ren / by de welcke hem boegende / heeft
den Gouverneur Don Diego Mendoza
de Fortado , die met zyn Zoon en eenige
andere Officieren in zyn Wapen gheble-
ben was / gevangen genomen.

De Stadt is geplunderd van 't geene
booz de hand gebonden wiert / behalven
eenighe Stuck-goederen / ende koop-
manschappen / die dooz ordze van den
Admirael / tot dienste van de Compag-
nie bewaert wierden.

De

1624.

De omlegghende Forten vonden sy eben soo wel als de Stadt verlaten / namen het geschut daer upt / en voerden 't inde Stad / sulc dat sy in alles geboorden hebben 23 metalen en 26 pferre stucken. Twee dagen na dese victorie is Colonel Johan van Dort, (die van den 9 April de vloote op de kusten van Brasilien ghesocht hadde) op den Wonninckel gekomen / den welken ghesproocken hebbende / heeft voozts zijne residentie in de Stadt ghenomen / om op alles goede orde te stellen / de Stadt op de noodigste plaatsen met Wallen / ende andere fortificacien te voozzen.

Daer het veroveren van de Stadt zijn noch eenige Schepen in haere handen gekomen / als een Schip van Lisbona groot ontcent 5 a 60 Lasten / gheladen met Olie / Broot / en koopmanschappen / twee van Rio de Savairo, geladen met spekcken / daer in / nevens de Wonninckel van de Jesuyten / waeren negen Jesuyten / twee Franciscanen / ende vier Benedictijnen / die / om hare Collecten in Brasilien te doen / upt geweest hadden: Doch een Schipken van Spiritu Sancto geladen met Supcher / ende noch een met 250 Swarten: soo dat sy dagelicks noch eenige visschen in 't Zet kregen.

Soo veel als de veroverde Stad aengaet / soo heeft als die ingenomen was / heeft men alle de Kercken van de Beelden gespuert / ende daer inne den Heere vooz zijne Genade gedanckt.

Het in-nemen der Stadt Goch,
in den Jaere 1625.

1625.

De Gouverneur van Nieuhogen / Lambrecht Charles (alsoo het steden Goch, gelegen aen de Rievier Niers in 't Land van Cleef, 3 uren van Genper Hups / hem seer schadelijk ende een groote splinter in zijn oogge was) verstaen hebbende dat 't Garnison verzwacht en na Breda (dat doemaels den Marquiz Spinola beleghet hadde) getrocken was / ende maer 700 mannen daer inne waren / heeft hy zijne gelegentheyt waer ghenomen / om het selve te verrasschen ende wederom onder der Heeren Staten gebiet te brengen; tot welken eynde hy Lambrecht Charles, dooz orde van zijn Princelijcke Excellentie / upt de na hy gelegene Garnisoenen / als Emmerick, Rees, Ravensteyn, Graef, Nieumeghen, &c. 2000 mannen by een bracht / en is des nachts den 17 Januarij met twee stucken gheschuts / en schaloupen / op waeghens geladen / op gebroocken.

1625.

De Gouverneur van Goch desen opsocht vernemende / heeft niet allen die van Sonseeck, Gelder, en Wesel laeten waerschuwen / maer oock zijn Garnisoenen heesen nacht / tot 's morgens ten 3 uren toe / in de Wapenen doen vonden: ende niet vernemende / heeft hy hem met zijne Soldaeten tot ruste begeben: Een uren daer naer is de voozschepen Lambrecht Charles met zijne troupen daer vooz gekomen / ende heeft hem aen het Boltwerck by de Liebe Vrouwe Poort (dat eenighe darghen te voozen neder ghesancken / ende de gracht bykans heel gevult hadde / soo datter boven anderhalven voet waters niet en was) ghelegert. De Schiltwachten dese Vreemde Gassen vernemende / Riepen / Wer daer / waer op sy antwoordende / riepen / een holck / by zijn op komstchap upt geweest: onder tusschen is den Manhaften Thomas Packe, Luptenant van den Heere Gouverneur Lambrecht Charles, met een deel volcks over des stads muren geklommen / ende 6 mannen in een Corps de garde voozt geslagen hebbende / is hy meester van een Voozt ghevoorden / de selve geopent / ende de troupen die haer wippen te voer en te daer bielden / in de Stadt gelaten: de Ruyterge inde Stadt zijnde / ende langs de straten / ende Riepen Viye la Orangien, doort staende wat sy in de wapenen vonden: De Spaensche retireerden haer op het Casteel / ende hielden de Stren ende Vos Poorten beset. De Borgerz bleven in haere hupsen ganssch stil: den 19 Dier verlieten sy de Stren-Poort / en retireerde oock op 't Casteel; des anderen darghs naemen de Statische het Boltwerck by de Vos-Poort met ghewelt in / daer veel Spaensjaerden doot bleven: het waere hoogh-tijdt dat sy de voozt-gemelte twee Poorten vernestert hadden / van alsoo den Onder- Wipman van Goch (die weghen een honwelich in 't Landt van Gulick met 200 man geweest hadde) nu weder om ghekomen / ende hepmelich van achter op het Casteel geraecht was / als oock 1000 man / upt de Garnisoenen / Gelder, Sonseeck ende Wesel meenden te doen; maer alsoo sy ontdeckt waren / schooten de Statische so dapper van het Boltwerck ende Vos-Poort / en wippen wercken op haer met musqueten / datter over de hondert doot bleven / en vielen op de overige upt / daer van sy noch 400 ghevanghen bequaemen / veele Spaensjaerden meenden haer met swermen over de Niers te salveren / maer zijn meest verdronken: hier en rusten dede de Spaensche van 't Casteel een upt-bat in

1625, in de Stadt tot op de Markt / maer werden van de Statistische met groote Courasie weder te rugge gedreven: daer na hebben sy het Casteel van drie Wateren dapper beginnen te beschieten; maer alsoo de belegerden inde 50 dooden en wel 100 ghequeeste / daer onder den Gouverneur selfs / hadden / zijn sy ghe-nootsaecht geweest / door mangement van medicamenten het Casteel met accoozt ober te geben / ende zijn den 21 dito met vol geweer en bliegende banen daer upt getrocken / achterlatende 4000 malder koozn en meel / 300 tonnen krupdt met 10 stucken gheschuts: de overwinners bequamen inde Stadt grooten buyt / booznemenlijck inde Logementen van de Spaensche Officiers: De stad begonden sy terstont beter te Fortificeren / en alsoo de ober-quartieren aen de Spaensche / tot de Fortificatie / hadden ghegheben 60000 guldens / hebben de Statistische de selve oock so veel ten eynde boozschreven af-gebozbert.

Het afsterven des Doorluchtig- ende Victorieusten Heldt Prince *Maurits van Nassau.*

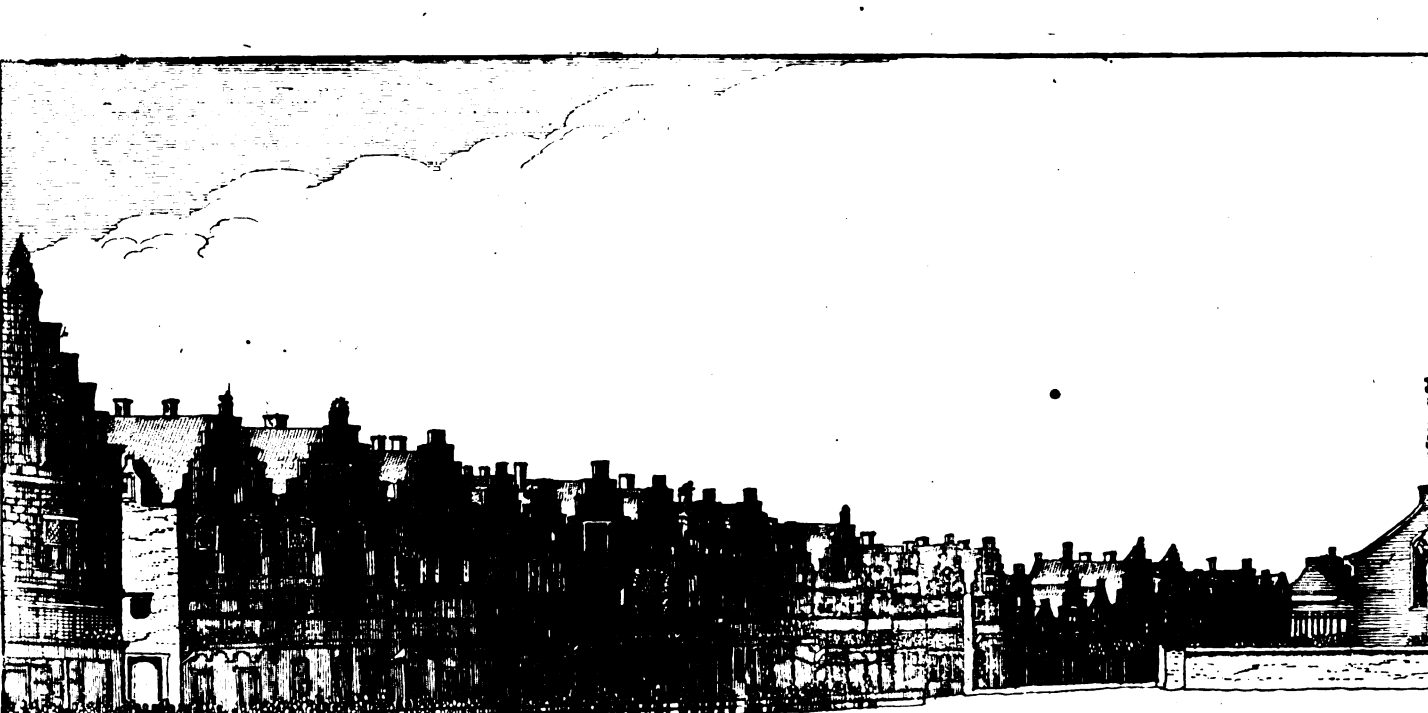
De Prince Maurits in den Hage gekomen zijnde / ende hem selven seer swackelijck bevindende / na dat hy de gantsche winter / met de verstoppinghe ende hardigheyt in de lever gequelt was / heeft zijn Broeder / Prins Hendrick van Nassau, upt het Leger vande lang-straet ontboden / om met hem van wichtige saken / als oock der H. M. H. Staten Gedeputeerden / en de principaelste van den Oorlogh te handelen. Oock om te voltoppen het Houwelijck tusschen zijn boozschreven Broeder / ende de Edele Amilia, gebooren Prabinne van Solms; 't welck oock geschiet is / tot zijne contentement: dit gheschiet zijnde is hy eenighe daegen daer na wederom naer het Legher ver-trocken. Daer naer heeft zijn Princelijcke Excellentie / hem bozders met geen Aerdsche dingen bekommert / dan alleen hem oefnende met Goddelijcke Meditatie / en Christelijcke aenspraeken van de Dienaren des Goddelijcken woords; en by-sonder Domini Johannis Bogermann: die in so een Woestelijck ge-moet behont de drie aldernoodigste dinghen in een Christen: waer berou van Sonden / vergevinge van die / alleenlijck dooz de verdienste Christi des Soons Godts verwachtende / ende begheerte om hem te beteren: zijnde (mijns bedunckens) den eenighsten wegh ter Zaligheyt: Op dit betrouwen is de

Doorluchtighe Prince Maurits den 23 des maents April 1625 / namiddaeghs tusschen vyfen seg waren gerustelijck in den Heere ontslapen: in 't by wesen van de Princeessen / van Orangien en Portugal, de Gedeputeerde der H. M. H. Staten. Generael/Hendrick van Essen, upt Gelderland, Nicolaes van Bouck-Horst, Heer van Noordwijck, upt Holland, Rijnck van Burmannia, upt Vriesland, Assueer van Harfolt, upt Over-ysel, de Raets-Heer Volbergen, en zijn twee Medicijns / D. Rompius, en D. Valentius, en de booznaemste Officiereen zijnes Hof: oudt zijnde 58 Jaren: wepnigh minder dan veertig Jaren het Gouver-nement vande vereenighde Provincien / seer victorieuselijcken (gelijck hier gebleken heeft) bedient hebbende; heeft alsoo zijn Broeder als Successeur / ende Erfgenaem in zijn Digniteit en besittinge gestelt / na dat hy hem alles / insonder-heyt de behoudinge vande waere ghere-formeerde Religie / ende d' Oorlogh te-gens Spangien beholen hadde.

Soo haest als de Prince Maurits de Sterffelijckheyt afgeleydt hadde / zijn der eenige vande H. M. H. Staten ghe-deputeert / om na de langh-straet te trecken / ende den Prince van Orangien, Hendrick van Nassau, zijnes Broeders doot aen te dienen en te beclagen / 't welck de Prince een boezbige tijdinge was / en zijn Excellentie in groote boezheyt stelde: terstont wierdt het Hof / en alles in routwe gebracht / de Coznetten der Sijp-teren / en de vaendelen der voet-knechten wierden met swarte supers bekleet / en het gebiedt ober 't gantsche Leger der H. M. H. Staten / wierdt zijn Excellentie op gebaegen. Het lichaem van den Prince Maurits Hoogh-loffelijcker memorie / wierdt na d' aflijvinghe ghe-balsemt / en een peder in zijne kleedinge getoont / zijnde dooz de langhduyprighe siechte seer uptgeteert / daer naer is het Lijck in een seckere plaetse wech geset / ter tijdt toe / dat men een Solemnele be-graeffenisse / als sulcken Prince betaemt / houden soude.

Uyt-vaert des Doorluchtighen Prince Maurits van Nassau.

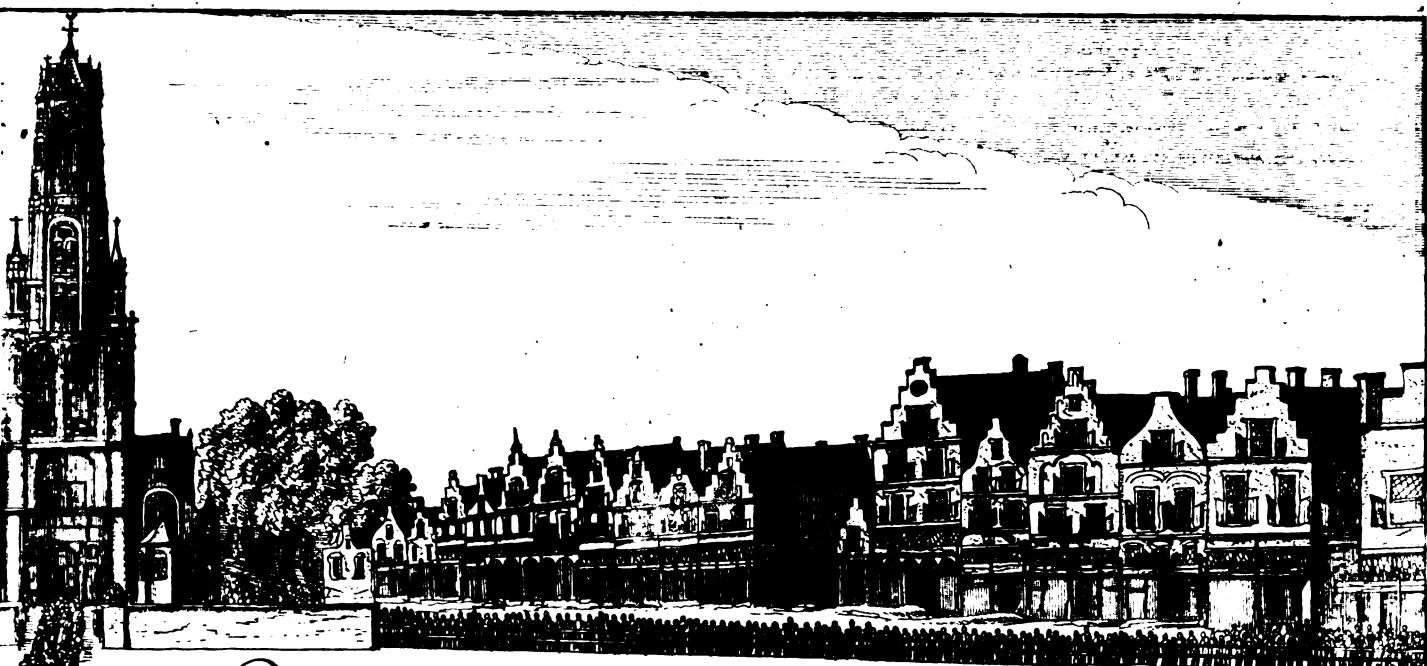
Dat het Hertte des Konincks in Godts hant is / ghetupghet de Heplige Schriftupre: heele Historien maecten ghewach / dat vele Dozsten ende Princen van hare by-anden met heymelijcke middelen ver-socht zijn / om haer om't leven te byen-ghen / maer wonderlijcken van sulcke practijcken (met sonder Gods boozsich-tige

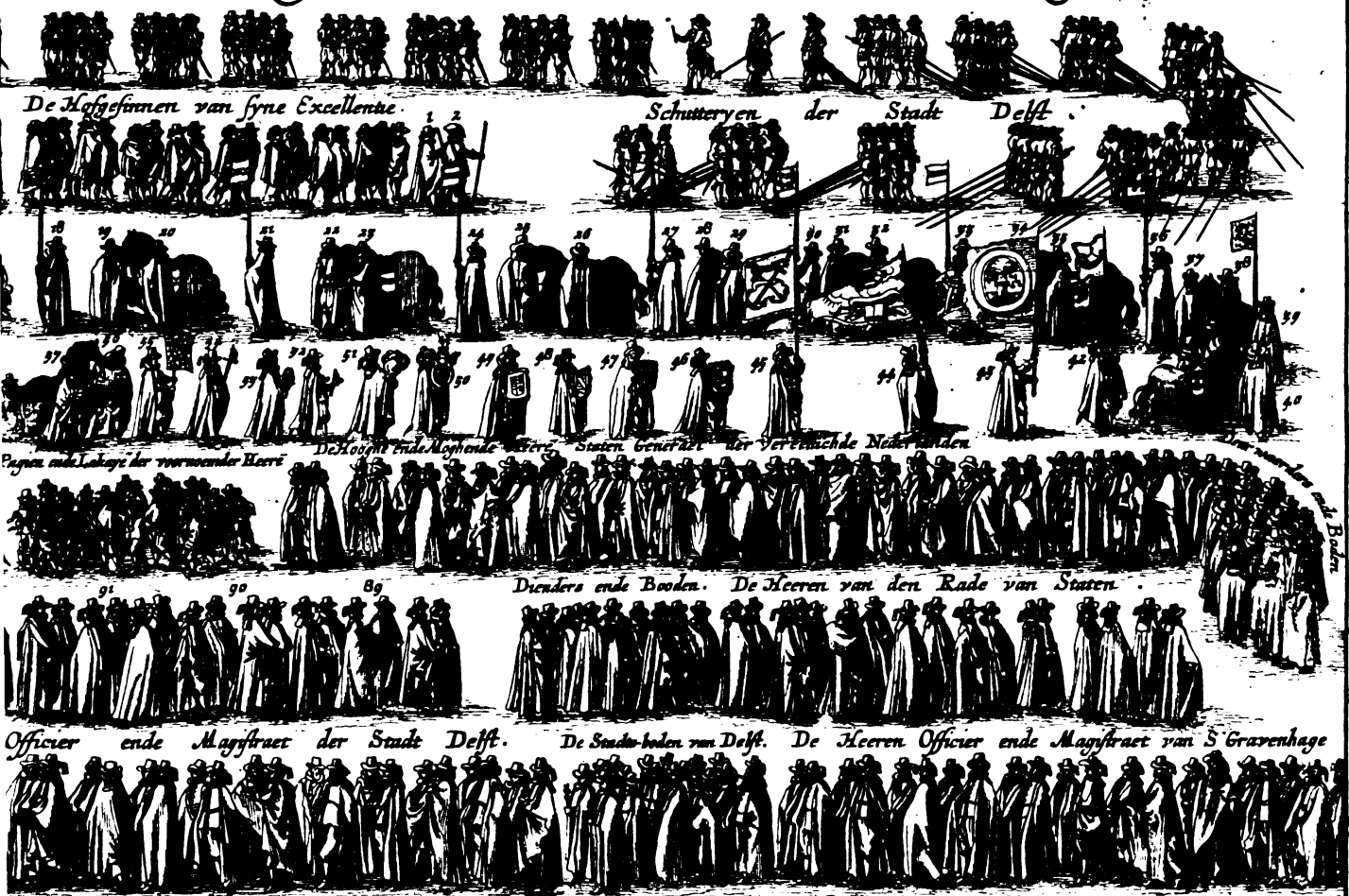
Edelheden van syne Excellentie als oock eenighe Heeren op de begravinghe gebeden.

1. Jonckher Abraham de Bye	Adriaen van Swieten. 15. I ^{er} Jacob	29. Jonckh ^r Cornelis van Mathenes	41. Jonckher Philips vander d	53. d'Heere Grave
2. Jonckher Jacob Nimitz	van Lanscroon. 16. Jonckher Arent	30. Jonckh ^r Willem van Schagen	42. Jonckher Pieter van Roen	54. I ^{er} Thomas van S
3. Ses Trompetters van syn Excellencia	Adam van Duynvoorde. 17. I ^{er}	31. I ^{er} Philips Jacob van Boegela	43. Jonckher Jacob Waa	55. d'Heere Adolph
4. Jonckher Jan van Mathenes	Frederick van Lier. 18. I ^{er} Loris de	32. I ^{er} Gerrit van Wyngaerden	44. Jonckher Willem van Nafow	56. d'Heere Grave Willem
5. Jonckher Adriaen van Naeldorck	Manfort. 19. I ^{er} Henrick van Duveard	33. I ^{er} Arent van Wapenaer	45. Jonckher Lodewyck van Nafow	57. d'Heere Grave George
6. Jonckher Francois la Torre. 7. Jonck	I ^{er} Cesar van Gruyninghen. 21. I ^{er} Theo	34. Jonckher Jan van Roen	46. Jonk ^r Diderick van Dort	58. d'Heere Briss van
her Arent Bosch. 8. Jonckher Cornels Da	philis van Catz. 22. I ^{er} Cornels vande	35. Jonckher Jacob Albout	47. Jonckher Philebert de Soete	59. d'Heere Grave Ho
viden. 9. Jonckher Durck vander Does	Myle. 23. Jonk ^r Frans vander Does	36. I ^{er} Otto van Serenter	48. Jonck Steven van Potaten	60. d'Heere Nicolaes de l
10. Jonckher Claes vander Duyn. 11. I ^{er}	24. I ^{er} Philips van Thienen. 25. I ^{er} Lager	37. I ^{er} Gerrit van Poelgeest	49. I ^{er} Barthold van Starckenburg	61. d'Heere Briss van
Philbert van Serriaes kercke. 12. I ^{er}	van Blou. 26. I ^{er} Willem van Laer	38. Jonk ^r Jan van Mathenes	50. Jonckher Loris de Cathulle	62. d'Heere Iustinas
Albert van Duvenvoorde. 13. Jonckher	27. I ^{er} Baudowyn van Roen	39. Jonckher Jan van Schapeneel	51. d'Heere Jan de Hornes	63. d'Heere Jan van
La. of van Duvenvoorde. 14. Jonckher	28. Jonckher Ancks van Bonckhorst	40. I ^{er} Anthony van Duvenvoorde	52. d'Heere Carel Magnus	64. Collonellen. Luy

Schutteryen der Stadt Delft

<p>Otto van Nassau
66. d'Heere Daniel de Hertog
Philips de Hornes
67. de Heerebarthelemy
68. Collopelle
69. d'Heere Moranus
70. Don Emanuel de Lof. Bri.
71. Syn Excellente den Prince
72. d'Heere Frederick Maurix
73. Louscher Otto van Gent
74. De Koninklycke Majesteit van</p> | <p>Bohemien Polgrave Churvorst etc.
75. Monsr Villanove d'Aubon
76. d'Heere Lodewyk van Manan
77. d'Heere Prince van Bohemen
78. d'Heere Prince van Nassau
79. d'Heere Prince van Nassau
80. d'Heere Prince van Nassau
81. d'Heere Prince van Nassau
82. d'Heere Prince van Nassau
83. d'Heere Prince van Nassau
84. d'Heere Prince van Nassau
85. d'Heere Prince van Nassau</p> | <p>86. d'Heere Prince van Nassau
87. d'Heere Prince van Nassau
88. d'Heere Prince van Nassau
89. d'Heere Prince van Nassau
90. d'Heere Prince van Nassau
91. d'Heere Prince van Nassau
92. d'Heere Prince van Nassau
93. d'Heere Prince van Nassau
94. d'Heere Prince van Nassau
95. d'Heere Prince van Nassau
96. d'Heere Prince van Nassau
97. d'Heere Prince van Nassau
98. d'Heere Prince van Nassau
99. d'Heere Prince van Nassau
100. d'Heere Prince van Nassau
101. d'Heere Prince van Nassau
102. d'Heere Prince van Nassau
103. d'Heere Prince van Nassau</p> |
|---|--|--|

1 6 2 5. tige besthuttinghe) daer af verloft: wy
sullen alhier exempel/een treffelijck Per-
soon/ de Coninginne van Engellant Eli-
zabeth boozstellen / hoe sp in het uiterste
perijckel van sulcks gheweest is / mits
haer Aidichjn Doctor Loupes booz-ge-
nomen hadde / haer vergift te presentee-
ren / dies zijn hooft oock op t Bruggh
ober de Teems, met andere verraders
koppen gesien is: Niet een van de min-
ste was de Boozluchtige Prince Maurits,
na dat hy de regeringe van den Oorloch
upt last der H. M. H. Staten Ghe-
nerael / inden Jaere 1585 op hem ghe-
nomen hadde / heeft dickwils in dat ge-
baer getweest/als van Pieter Panne, van
Michiel Renichan, en andere ingesetenen
inde laetste factie/ van eenige quaet wil-
lige op-gehuist/ eventwel is hy ghenade-
lijck dooz de bescherminge des Heeren so
bewaert / dat hy ten spijt syner vyan-
den met ruste in zijn Graf geboert is.

Alsoo te vooren geseyt is dat wy van
de uptbaert des Boozluchtigen Prince
handelen soude / soo heeft ons goet ghe-
docht de selve formelijck alhier by te
voegen: Het is van sulcks / dat naer zijn
aflijven/het Tijck / na dat het drie dagen
lanck ghehabitueert een pder vertoont
was / gebalsemt / en in een Cabinet ge-
stelt/den 16 Septembrijs daer weder upt
geboert is geworden: als de vier Com-
pagnie Bozgheren in 's Graven Haghe
belast wiert/op't Spuyse aend d'Ost-zy-
de van de delfsche vaert/haer in ordze te
stellen: de twee Compagnien tegens de
huyzen / ende d' ander twee teghen het
water / de Musquetiers sijdelinck
staende / dat sp met de trompen van de
Musquetten malkanderen raken kon-
den/ende de Pieckeniers met de piecken
om hooge/dat het Tijck van zijn Booz-
luchtighen daer dooz machelijck konde
gedragen worde: op t Hof seldemen de
Guarde van zijn Excellencie / en noch
een ander Compagnie inde Wapenen.
Alsmen alles op die maniere bereypt had-
de / quamen alle de bloet-vertwanten/
Vrienden/Edelen/en Luyden van State
by een/ om t beginsel van dese uptbaert
aen te bangen. Ten 3 uren wierdt het
Tijck upt het Cabinet gebrocht/en op een
bare gestelt/so geappropieert/datter ee-
nige draegers / sonder gesien te worden/
onder gaen konden / en t Tijck boeren/
een flueel-kleet haer bedeckende: als ge-
schiede. Dooz aen ginck d' opperste
Stal-meester / in zijn gebolgh eenighe
Dienaers van t Hof hebbende / die in
s Princen Dienst getweest waren / als
mede sommighe Hellbaerdiers/ met om
ghekeerde Vellebaerden/ daer na het
Tijck / en t Cleet wiert van eenighe Co-

lonellen ende Rijcksch Oversten ghebat-
tet en gedragen: Daer op volghde zijn
Genade Fredrick Hendrick Prince van
Orangien, Gzabe van Nassau, &c. Die
van zyn Conincklijke Majesteit van
Bohemen, en de Principaelste Bloedt-
vrienden / als mede van eenige met om-
gekeerde Wardisanen gebolght wierdt/
daer na noch eenige vrienden/en d' Am-
bassadeurs van de npt-hermsche Conin-
ghen met haer dienaers / daer na de H.
H. Staten Generael / met de Raedt van
Staten/en de Ridderchap: daer aen de
Staten van Holland, met de Hooghen/
Raedt / en de Raet Provinciael / mis-
gaders de Camer van Keckeninge / en
de Magistraet upt den Hage, sampt alle
de Cameren / Deur-waerders en ande-
re: op t eynde van 's Graven Haghe wa-
ren byf schuypten met swart bedecht / in
eene van dit wert het Tijck geset/en inde
andere hier begaven haer de Dienaers
die zijn Excellencie in zijn leven gedient
hadden / om tot binnen Delft te Con-
boperen / verbullende alsoo den laetsten
dienst: inde Stadt komende / wierdt het
Tijck omtrent het Princen Hof gebrocht/
alwaer het van een Compagnie Fran-
sche Soldaten ontfangen wiert / en men
voerde het by t licht van Cozsen en
Flambeaux, met het gebolgh van d' Eer-
same Magistraet des Stadts Delft, in
t Hof.

Ondertusschen was binnen die Stadt
alles / om een bequame uptbaert te cele-
bzeren / van de boozsichtige Magistraet
geprepareert/alle de straten daer t Tijck
dooz ghedraghen soude worden / waren
met bepaelinge afghesondert: als van t
Princen Hof Zupdt-waert langhs het
water / booz by de Koojn-marcht / pas-
serende de Leenbrugge ober het Mark-
Delt / tot inde Kierck / by dese Passagie
wierdender beele stepperinghe of Con-
neelen gemaeckt / dies de gantsche actie
van de toesienders bequamelijck gesien
mocht werden / op dat nochtans in sul-
ken toe-loop der menschen men van alle
onheyl bezijdt mocht werden / dede de
wijse Oberighepdt boozsichtelijck dat
van hen / alle dese Conneelen van plan-
ken gemacckt/besichticht wierden / offe
tot sulcks bestandigh waren / en na de
actie bevondmen datter niet een beron-
gelucht was / t welck booz al Gode / en
daer na die t opsicht gedaen / en d' ordze
gegeven hadden / t attribueren is; ghe-
luckigh zijns die wel regeren / mits dat
geluck haer onderdoenen mede ghedeylt
wort.

's Daegh booz het celebzeren van dese
actie / bevondmen binnen Delft so groote
meenighte van menschen / upt alle de

Ggg verre

1 6 2 5.

berre gelegene plaetsen samen gebloe-
pet / datter nauwelijks plaets was om
te logheren: De by leggende Steden/
waren oock dapper verbult / evenwel
hermenichbuldighde de hoop so seer / dat
de Magistraet de Kercke 's nachts o-
pende / en met byandende keersen of lich-
ten versagh / om datter geen ongemac-
ken op de straeten hoor ballen souden.

Maer den 20 des Maents Septem-
bris; was het aenkomen der menschen
onuytsprekelyck / by sonder omtrent den
noene / als zijn Princelycke Excellentie
tot Delft arriveerde / van zijn Garde/
en de Compagnie van Capiteyn vander
Meulen, ontfanghen zijnde. Onder tus-
schen quam de gantsche Burgerpe inde
wapenen / maer inde trouwe gekleedt/
onder vier baendelen / Orangie / Blan-
ze / Bleu / en Groen / en Maerheerde
hoor uyt langhs de bepaelde wegh: hoor
aen d' Officier van de stadt / om de trou-
we te gelepden / en wiert van een Com-
pagnie gebolgh / de Musquetiers droe-
gen haer geweer om gekeert / de Trom-
melen met swart laecken behangen / met
een droevigen slaggh geroert / de Bondas-
siers / droegen onder haer trouwaffen de
swaerden omgekeert / de baendraghers
ende Piekeniers / slepsten hare baende-
len en piecken achterwaerts / en lancks
de aerde / 't selve wiert van d' ander
Compagnien mede ghedaen / aen de
marcht komende / stelden sy haer aen
meder zijden / te weten: vande Kerck-
duere / tot hoor by het Stadt Huys.

Deze Drogerpe albus in oorde gestelt
zijnde / begonden d' andere uyt te treden:
Hoor aen presenteerden haer twee Ede-
len / elk met een ronde stock inde hant / die
den trouwe van desen gelepden / en wa-
ren / Joncker Jacob Mimutz, en Joncker
Abraham de Bye: Doe volghde alle de
Domestijcken van zijn Excellentie Ede-
len en On-Edelen / als oock sekere Ede-
len van de Heeren die op de actie genoo-
dicht waren / en quamen met hare Die-
naers: Hoorzessers Trompetters / met
swarte banderollen aen hare Trompet-
ten / en de wapenen van zijn Excellentie/
daer na volghde 13 Paerden / en achter
elck Paert een banderolle / de Paerden
gelepdet / en de Banderollen gedragen/
by de Heeren Edelluyden ghelyck hier
naer verhaelt sal worden.

Het eerste Paert met de Wapenen
van de Grave, en 't Landt van Cuyck,
wierdt gelept van Joncker Jan van Ma-
thenes, Heer van Rustcourt, en Joncker
Adriaen van Naeldwijck, d' eerste Ban-
derolle met deselve Wapenen / gedragen
by Joncker Francoysla Torre, Heer van
Valckenisse, Het tweede Paert met de

Wapenen van Yselsteyn, ghelepdet by 1 6 2 5.
Joncker Arent Bosch, en Joncker Cor-
nelis Daersen: de Banderolle met de self-
de wapenen / is ghedragen by Joncker
Dirck van der Does: 't Derde Paert
met de Wapenen van Breda, is gelepdet
by Joncker Claes van Duyn, Heer van
Rijswijck, en Joncker Philibert van Ser-
retkercke, Heer van Popkenberge, de
Banderolle met de selfde Wapenen / ge-
dregen by Joncker Albert van Duven-
voorde, Heer van Alckemade. 't Vierde
Paert met Wapenen van der Veere, en
Vlissingen, gelepdet van Joncker Jacob
van Duvenvoorde, Heer van Opdam, en
Joncker Adriaen van Swieten: De
Banderolle met de selfde wapenen / ghe-
draeghen by Joncker Jacob van Lan-
kroon, Heer van Kijshoeck: 't Vijfde
Paert met de Wapenen van Leerdam,
is gelepdet by Joncker Arent Adam van
Duvenvoorde, Zoon van de Heer van
den Bosch, en Joncker Frederick van
Liere, Edelman van den Hupse van zijn
Excellentie: de Banderolle met de selve
Wapenen / is ghedragen by Joncker
Louys de Maude, gesept Manlaert: 't Sesste
Paert met de Wapenen van Bueren,
ghelepdet by Joncker Hendrick van
Duvenvoorden, Heer van Woude, en
Joncker Caesar van Cruyningen, Cap-
iteyn / Commanderende inde Stadt en
't Landt van ter Coolen: Banderolle
met de selve Wapenen ghedragen by
Joncker Theophilus van Catz, Heer van
Catz. 't sevende Paert met Wapenen
van Meurs, is ghelepdet / by Joncker
Cornelis van der Mijle Heer van Mijle
en Joncker Frans vander Does: de
Banderolle met de selfde Wapenen/
ghedragen by Philips van Thienen
Luytenant Colonel: 't achste Paert/
met de Wapenen van Chalon, is
ghelepdet by Joncker Jasper van Bloys,
ghesept Tresslongh, Heer van Puttegem,
commanderende in den Briele, en Jon-
cker Willem van Lier, Heer van Ooster-
wijck: de Banderolle met de selfde Wa-
penen is gedragen / by Joncker Baude-
wijn van Roen: 't Neghende Paert met
de Wapenen van Catzenellebogen, ghe-
lepdet by Joncker Amelis van Bouck-
horst, Zoon van den Heer van Noord-
wijck, en Joncker Cornelis van Mathe-
nes, Heer van Haserloude: de Banderolle
met de selfde Wapenen / ghedragen by
Joncker Willem van Schaghen, Zoon
van den Heer van Schaghen: Het tiende
Paert / met de Wapenen van Wyanden/
ghelepdet by Joncker Philips Jacob van
Boetselaer, Zoon van den Heer van
Asperen, en Joncker Gerrit van Wijn-
gaerden, Zoon van de Heer van Bent-
huy-

1 6 2 5. huyfen: **De Banderolle** met de zelfde Wapenen / gedragen by **Joncker Arent** van Wassenae, **Soon** van den **Heer** van Duvenvoorde: 't elfde: **Paerdt** met de Wapenen van Dietz, gelepdet by **Jonck** Jan van Roen, en **Joncker Jacob Albout**, **Capiteyn** in 't **fozt** van Voorn **Com**manderende: **De Banderolle** met de zelfde Wapenen / gedragen by **Joncker Otto** van Seventer, **Heer** van Kenenburgh: **Het twaelfde Paerdt** / met de Wapenen van Nassau, ghelepdet by **Joncker Jan** van Mathenes, **Heer** van Mathenes, en **Joncker Gerrit** van Poelgeest / **Heer** van Poelgeest: **De Banderolle** met de zelfde Wapenen / gedragen by **Joncker Jan** van Scherpenseel. **Het dertthiende Paerdt** / met de Wapenen van Orangie, gelepdet by **Joncker Anthonis** van Duvenvoorde, **Heer** van den Bosch, en **Joncker Philips** vander A. **Heer** vander A. **De Banderolle** met de zelfde Wapenen / gedragen by **Joncker Pieter** van Roen, **Heer** van Roen.

Hier naer volghden de **standaerts**: eerst de **grootte Standaert** van de **Generaliteyt**, ghebzaeghen by **Joncker Jacob Wits**, **Sergiant Major** **Generael** over 't geheele **Leger**. **In dese Standaert** / d' unie presenterende / was een **branden** de **Calomme** gheboordurt / en boven die twee armen / als upt de **lucht** steekende / in d' eene hant een **swaert** / en in d' ander een **wage** / rontsom de **kanten** stonden dese **woor**den: **Maintiendray**, **Pietate**, & **Justitia**.

De tweede Standaert van **Devotie**, is ghebzaeghen by **Joncker Willem** van Nassau, **Soon** van de **Heerghewesene Gouverneur** van **Breda**: in die **Standaert** was een **boek** / met een **swaert** inde **wolcken** / en stonden in de selve dese **woor**den: **Sic parta venit**.

De derde Standaert van d' **Admiraliteyt**, is ghebzaeghen by **Joncker Lodewijk** van Nassau, **Heer** van **Deberweert** / **natuurlijcken Soone** van zijn **Excellentie Hooghloflijcker memorie**: **Dese Standaert** hadde twee **Anckers** / **krupselincks** over **malkanderen** / ende inde **hoeck** van de **Anckers** eenige **yperblammen** / en boven in de **wolcken** / de **Naem** des **Heeren** of **Jehova**, met dese **woor**den: **Je Maintiendray**.

De vier Quartieren van zijn **Excellentie Hooghloflijcker Memorie** / ghebzaeghen by **Joncker Diederick** van Dort, **Colonel** / binnen **Zurphen** **commanderende** / en **Joncker Philips** de **Soete**, **Heer** van **Villers** / binnen **Willemstadt** **commanderende** / de **Heer Steven**, **Op** **Heer** van **Poraten** / **Ritmeeester** / **Joncker Bartholt** van **Starckenburch**, **Ritmeeester**.

't **Groot Blason** met de **Wapenen** en **Helm** van zijn **Excellentie** ghebzaeghen by **Joncker Louys** de **Cathulle**, **Heer** van **Rhyhooven**, **Gouverneur** van **Berghen** op den **Zoom**: **De Helm** of **Casquet** / ghebzaeghen by de **Heer Jan** de **Hoornes**, **Grafe** van **Hoorn**: de **Wapen** **hand** **schoen** / gedragen by de **Heer Carel Magnus**, **Rhin-Grave**, &c. **De spooren** ghebzaeghen by den **Heere Grafe Otto** van **Nassau**: 't **Stappier** inde **schrede** met de **punt** om **lage** / ghebzaeghen by **Joncker Thomas** van **Stakenbroeck**, **Ritmeeester** / **Commissaris Generael** van de **Caballerie** / en **Gouverneur** van de **Grave**; **De Wapen** **stoch** gedragen by de **Heer Adolph Philips** de **Hoornes**, **Baron** van **Liere**, **Generael** van de **Artillerie**: **het Rou** **paert** in **flutweel** / ghelepdet by de **Heer Grafe Georg Ernst** van **Stryum**, en de **Heer Graef Willem Frederick** van **Stryum**: 't **Bloot Swaert** van **Souverayniteyt**, gedragen met het **punt** om **hoog** / by de **Heer Graef Frits** van **Nassau**.

De Princelijcke Croone ghebzaeghen / by de **Heer Grafe Harmen Otto** van **Stryum**.

Hier naer zijn ghevolght de **Heeren Secretarisen** / en **Raeden** van zijn **Excellentie** / te weten: soo van de **Overleden** / als tegenwoordigen **Prince** / twee en twee gaende: achter dese acht **Hellebardiers** met omgekeerde **Hellebarden**.

Daer na drie **Hofmeesters** / alle drie neffens den anderen gaende / elck met een **lange** **ronde** **stoch** inde **handen**: te weten, **Joncker Arent** van **Dorp**, **Joncker Arent** van **Berghen**, en **Meesier N. de Logier**.

Na dese volghde het **Lijck** / met een **flutweel** **kleet** / rontsom ter **Arde** hangende / met ses **geboordurde Wapenen** van zijn **Excellentie Hooghloflijcker Memorie**; de **hier** **hoecken** waeren ghebzaeghen / by de **Heer Horatio Veer Colomel** / en **Generael** van 't **Engelsch** **Krijgh** **volck** de **Heer Justinus** van **Nassau**, **Gouverneur** der **Stadt Breda**, de **Heer Daniel** de **Harteyn**, **Heer** van **Marquette**, **Luptenant** **Generael** van de **Caballerie**. De **Heer Anthonio** de **S. Symon** **Marquiz** de **Courtomer**, **Colonel** en **Luptenande** **Generael** van het **Frans** **Krijgh** **volck**.

Neffens 't **Lijck** hebben gegaen / als of by haer **E. E.** ghebzaeghen wierdt alle de **Colonellen** / **Luptenandt** **Colonellen** / en **Ritmeeesteren** van alle **Patien** / in dienst van de **vereenichde Nederlanden** / omtrent 40 in 't **getal**.

Daer na is de **Heraut** des **Armes** ghevolght / met den **Wapen** **stoch** aen 't **lijf** / **bloots** **hooft** / met een **kozte** **ronde** **stoch** inde

1 6 2 5. inde hant / en was de Heer Commissaris Jacob Sprunfen. 1 6 2 5.

Hier na gingen weder Hellebardiers.

Doen quamen de Heeren bande Goutwe / en elck alleen / zijn Excellentie Fredrick Hendrick van Nassau, Prince van Orangien, ghelepdet zijnde by Don Emanuel de Jonghe Prince van Portugael / ende Heer Fredrick Maurits de Tour, Hartogh van Bouillon, Prince van Sedan, &c. De staert bande mantel gedraghen by Joncker Otto van Gent, Heer van Diden, Capiteyn bande Garde van zijn Excellentie met twee personen aen elke zijde: De Coninclyche Majesteit / Fredericus de vijfde Coninck van Bohemen, Paltz-Graef by den Rhyn, Cheur-Doft: etc. Hier na gingen Hellebardiers: de staert bande mantel is ghedraghen by Villarnove d' Auillon Capiteyn: hoofts volghde de Heer Graef Hendrick Lodewijck van Hanaw; de Heer Graef Ernst Casimir van Nassau, Gouverneur van Vriesslant, Groeningen, en Ommelanden / Oberste Delt-Maerschalck: De Heer Prince van Bohemen: de Heer Graef Willem van Nassau: de Heer Graef Hendrick van Nassau: de Heer Graef Aelbert van Nassau; de Heer Graef Hendrick van Nassau; Commandeur: de Heer Graef Willem Frederick van Nassau: de Heer Graef Jan Albert van Nassau: de Heere Prince van Portugael; de Heer Graef Floris van Cuylenborch: de Heer Jan Wolphert, Baron van Bredero, &c. De Heer Carolus de Lespesses, Ambassadeur van de Coninck van Vrankrijck: de Heer Aloisio Contarini, Ambassadeur van de Serenissime Republicque van Venetien: dese

Heeren wierden van haere Dienaers gebolght.

De Hoogh ghemelte heeren gaende elck alleen / zijn dese ghebolght twee en twee neffens den anderen.

De Hoogh Mogende H. H. Staten Generael der vereenichde Nederlanden; de H. H. van de Raede van Staten; de H. H. Staten van Hollandt en West-Vriesslant: de H. H. van den Hooghren Raet in Hollandt: de Heeren banden Hobe Provinciael in Hollandt: de Heeren van de Reekeninge in Hollandt: De gedeputeerde van de Steden in Hollandt: De Heeren van Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden, Amsterdam, Goude, Rotterdam, Gorcum, Enckhuysen, Hoorn, Alckmaer, en andere / elck op haer ordie / met de Dienaers en boden bande Steden.

De Heeren / Officier / en de Magistraet der Stadt Delft: de Heeren / Officier / ende Magistraet van 's Graven-Haghe, als mede haere Boden ende meer andere: soo dat het getal der gener die inde Goutwe passerden / omtrent de 600 beliep: 't ghebolgh inde kerck zijnde / wierdt het Graef voor de Prince geopent / en 't Lijck daer in geset / de Wapenen wierden opghehanghen / eerst aende Hooft-zijde de Standaert bande Admiraliteyt, daer aen die van Devotie, hoofts die van Nassau, Vyanden, Chalon, Buyren, Breda, en Polanen, Cuyck en de Grave: aen de Zuydt-zijde de groote Standaert bande Unie, Orangien, Carzenellebogen, Dietz, Meurs, Veer en Vliissinghen, Leerdam, Yseltteyn. Dese Sepulture wiert behalven veel ornamenten met dese volgende inscriptie, op Marmelsteen bericiert.

D. O. M.

AETernae memoriae GUILIELMI NASSOVII. Supremi Arausionensium Principis, Patris Patriae, qui Belgii Fortunis suas & suorum post habuit. Validissimos exercitus aere plurimum privato bis conscripsit, bis induxit, Ordinum auspiciis Hispaniae Tyrannidem propulit, verae Religionis Cultum, avitas Patriae leges, revocavit, restituit, ipsam denique libertatem, tantum non assertam. Mauritio Principi, Paternae virtutis heredi Filio, Stabiliendam reliquit, Herois verè pii, prudentis, invicti quem Philippus Secundus, Hispaniarum Rex, ille Europae timor, timuit, non domuit, non terruit, sed empto percussore, Fraude nefanda sustulit, federat. Belgii Provinc. perenne merit Monumentum. P. C. C.

R E G I S T E R

Vande voornaemste Geschiedenissen en Victorien die in het Leven van Mauritz Prince van Orangien zijn voorgevallen.

A.

Admirael Duyvenvoorden neemt Calis-Malis in. 129. slaet teghen de Galeyen van Sluys. 217. brengt deselve inde vlucht. *ibid.*
Admirael Heemskerck loopt in Zee. 306. komt op de Custen van Portugael. 308. loopt na de Straet *ibid.* komt voor Gibraltar. 309. treft aldaer veel Spaensche schepen op de Ree aen. *ibid.* abbordeert den Spaenschen Admirael. 310. wort doot gheschoten. *ibid.* sijn laetste woorden. *ibid.*
Admirael Joris Spilbergen loopt uyt Texel. 373 neemt synen cours na Cabo Verde. *ibid.* verover een spaensche Bark. 374. schiet een schip met Spaensche Cavalleros inde grondt. *ibid.* slaet dapper tegen Rodrigo. *ibid.* verover de Stadt Payta. 375. keert met grooten buyt weder in Hollandt. *ibid.*
Admirael Moy-lambert slaet tegen de Roovers van Algiers. 376
Admirael Quast neemt een Zee-roover. 368. doet de Turcken over boort werpen. 379
Admirael Swarten Hont slaet voor Cabo Molle met de Spaensche. 408
Admirael Willekes loopt met syne vloot in Zee. 413. komt inde Bahia, *ibid.* vermeertert de selve. 414. neemt den Gouverneur Don Diego gevangen. *ibid.* verover eenighe Schepen van Portugael komende. 415
Admirant van Arragon belegert Bommel. 156 moet het selve verlaten. *ibid.* wort inden slach voor Nieupoort gevangen. 194
Albertus Eerts-Hartogh belegert Oostende. 233 wort voor Nieupoort geslagen. 194. taft Bergen op Zoom te vergeefs met aenflaghen aen. 294
Axel ingenomen. 3

B.

Bahia de Todos los Santos ingenomen. 412
Berghen op Zoom van Parma belegert. 49. weder verlaten. *ibid.* door Albertus van Oostenrijk met aenflaghen te vergeefs aenghetast. 294. van Spinola belegert. 394. van den Prince ontfet. *ibid.*
Bommel belegert en verlaten. 156
Bras van Hoorn neemt een Zee-roover. 397
Breda door een Turf-schip ingenomen. 76
Brevoort by Verdugo verrast. 301. weder verlaten. *ibid.*

C.

Cadlandt ingenomen. 284
Calis-Malis ingenomen. 129. wort uytgeplondert. 134. wordt in brandt ghesteken en verlaten. 135
Cloet verover het huys Crakou. 220
Coeverden ingenomen. 100. van Verdugo belegert. 112. van den Prince ontfet. *ibid.*
Coningh van Engellant assisteert dese Landen. 13 vereert den Prince Maurits met de waerdigheydt van de Ridderlijke orde des Konsebants. 344
Coningin van Engellant van den Paus in den Ban gedaen. 34

D.

Delfziel belegert. 88. verover. *ibid.*
Deventer belegert. 86. gewonnen. *ibid.*
Deutecum ingenomen. 177
Doot van den Prince Mauritz. 416
Duyvenvoorde als Admirael, neemt Calis-Malis in. 129. slaet tegen de Galeyen van Sluys. 217. brengtse op de vlucht. *ibid.*

E.

Eerts-Hartoch voor Nieupoort geslagen. 194
belegert Oostende. 233. taft Berghen op Zoom te vergeefs aen. 294

F.

Francisco de Mendosa belegert Bommel. 156
wort gedwongen het selve te verlaten. *ibid.*
vort voor Nieupoort gevangen. 200
Fredrick Hendrick van Nassou treckt in Brabant. 392. brengt het landt onder conterbutie. *ibid.* brandt veel Dorpen over den Demer af. *ibid.*

G.

Geertruydenberg belegert. 104. verover. *ibid.*
Graef Adolf van Nassou slaet eenighe Spaensche Guarnisoenen by Santen. 317. vort swaerlijck ghequetst. *ibid.* sterft binnen Santen. *ibid.*
Grave van Hohenlo slaet Haultepenne ontrent Hhh En-

Engelen. 4. neemt Engelen in. *ibid.* doet het
 slichten. *ibid.*
 Graef Hendrick van Nassou slaet eenige Walen
 by Reckum. 339
 Graef van Leycester vvoordt Gouverneur van dese
 Landen. 5. resigneert vvederom. *ibid.*
 Graef van Mansvelt voor Noordam afgheslagen.
 81
 Graef van Varax leghert hem met 4. Regimen-
 ten te voet, en 5. Cornette Paerden inde Vry-
 heydt van Turnhout. 137. vvoort op de Thiel-
 sche Heyde geslagen. 139
 Goch ingenomen. 415
 Grol belegert. 146. veroveret. *ibid.*
 Groeningen belegert. 131. gewonnen. *ibid.*
 Gulick belegert. 339. veroveret. *ibid.*

H.

Haultepenne by Engelen geslagen. 4
 Heel ingenomen. 82
 Hemert ingenomen. 82
 Heemskercken als Admiraal loopt in Zee. 306.
 komt op de Custen van Portugael. 308. loopt
 nae de straet. *ibid.* komt voor Gibraltar. 309
 treft aldaer veel Spaensche Schepen op de Ree-
 aen. *ibid.* abbordeert den Spaenschen Admi-
 raal. 310. wordt doot gheschoten. *ibid.* zijn
 laatste woorden. *ibid.*
 Hoey ingenomen. 127
 Hulst belegert. 92. ingenomen. *ibid.*

I.

Jacob Janz van Edam veroveret een Zee-roover.
 376
 Jacob Michielsz neemt het Schip van den Spaen-
 schen Admiraal voor Antwerpen van zijn an-
 ker, neffens noch 7. andere schepen. 219
 Immetille belegert. 88. veroveret. *ibid.*
 Joris Spilberghen, Admiraal loopt in Zee. 373.
 neemt synen cours na Cabo Verde. *ibid.* ver-
 overet een Spaensche Barck. 374. schiet een
 Schip met Spaensche Cavalliers inde grondt.
ibid. slaet dapper tegen Rodrigo. *ibid.* neemt
 de Stadt Payta in. 375. komt met grooten
 buyt weder in Hollant. *ibid.*

L.

L Ambrecht Charles neemt Goch in. 415
 Lingen ingenomen. 152

M.

Mauritz Prince van Orangien wordt Gene-
 rael. 3. synen last. *ibid.* neemt Axel in. 3.
 wort Gouverneur van dese Landen. 17. bele-
 gert Medenblick. *ibid.* neemt Breda door een
 Turf-schip in. 76. neemt Steenberghen in. 82.
 veroveret Hemert. *ibid.* veroveret Heel. *ibid.* be-
 legert en veroveret Delfziel, Opflagh, Immetil-
 le, &c. 88. slaet Parma voor Knodsenborg. 89.
 belegert en veroveret Hulst. 92. belegert en ver-

over Nieuwmege. 94. belegert en veroveret
 Steenwijck. 96. veroveret Coeverden. 100. ont-
 set Coeverden. 112. belegert en veroveret Geer-
 truydenbergh. 104. neemt Hoey in. 127. bele-
 gert en veroveret Groeningen. 131. slaet Varax
 by Tuernhout. 139. belegert en veroveret Rijn-
 berck voor de eerste mael. 141. neemt Meurs
 in. 145. Belegert en veroveret Grol. 146. bele-
 gert en veroveret Goor. *ibid.* neemt Lingen in.
 152. neemt Deutecum in. 177. neemt Wach-
 tendonck in. 178. veroveret S. Andries. 180.
 slaet den Eerts-Hartoch voor Nieupoort in
 Vlaenderen. 194. veroveret Rijnberck voor
 de tweede mael. 221. Meurs voor de tweede
 mael. 225. Treckt in Brabant. 263. belegert
 en veroveret de Graef. 270. neemt Cadfandt
 in. 284. veroveret Ysendijck. *ibid.* schermut-
 selt met Spinola ontrent Roeroort. 289. wort
 vereert met de waerdigheyt van de Ridder-
 lijcke ordre des Kouf-bants. 334. belegert
 en veroveret Gulick. 339. sijn doot. 416. sijn
 uytvaart. *ibid.*

Mansvelt voor Noordam afgeslagen. 81

Medenblicks dwangh. 5

Mendoza belegert Bommel. 156. moet het selve
 verlaten. *ibid.* wordt in den slach voor Nieu-
 poort gevangen. 194

N.

Nieuwmege belegert. 94. veroveret. *ibid.*

O.

Opslach belegert. 88. veroveret. *ibid.*

Oostende belegert. 235

Oost. Indievaerders slaen 13 spaensche schepen.
 342.

Parma rust een Vloet toe om den Hartoch
 van Medina te helpen. 33. wordt belet uyt te
 loopen. 44. belegert Bergen op Zoom. 49.
 treckt weder af. *ibid.* wordt voor Knodsen-
 borg geslagen. 89

Paus doet de Coningin van Engellant in den Ban.
 34

Placcaet voor de Caepvaerders om op Spangien
 te rooven. 391

Pieter vander Does neemt een Spaens Gallioen.
 44. gaet als Admiraal over een Vloet van 72.
 Zeylen, in Zee. 167. komt voor Corou-
 nia. 168. laet sijn Anckers vallen. *ibid.* verlaet
 Corounia weder. *ibid.* loopt na S. Lucas. *ibid.*
 komt in de Canarische Eylanden. 169. neemt
 voor Allegona aen te tasten. 170. wordt ghe-
 quetst. *ibid.* neemt Graciosa in. *ibid.* veroveret
 Allegona. 171. laet Allegona uytplonderen.
 172. steeckt Allegona in brandt. 173. gaet
 t'zeyl. *ibid.* komt voor Gomera. 174. veroveret
 Gomera. *ibid.* doet Gomera uytplonderen.
ibid. verbrant Gomera. 175. zeylt na de Cust
 van Africa. 176. komt voor S. Thome. *ibid.*
 landt

R E G I S T E R .

landt ſijn volck. *ibid.* vermeestert het Eylandt.
ibid. plondert de Steden en Casteelen. *ibid.*
 gaet wederom t'zeyl. *ibid.* sterft op Zee. *ibid.*

Q

Quaſt neemt een Zee-roover. 378. doer de
 Turcken over boort werpen. 379.

R.

Rynberck voor de eerste mael belegerd. 141.
 veroverd. *ibid.* voor de tweede mael. 221
 Rodrigo van den Admiraal Spilberghen dapper
 bevochten. 374. neemt de vlucht. 375.

S.

SChepen van Lissebon met Silver gheladen in
 Zeelandt opgebracht. 390. worden voor
 buyt verklaert. *ibid.*
 Schuylenbergh ingenomen. 177
 S. Andries ingenomen. 180
 Slach op de Thielsche heyde. 137
 Slach in Vlaenderen. 194
 Sluys belegerd. 284. veroverd. *ibid.*
 Sonoy wort Gouverneur van Noort-Hollandt.
 8. weygart guarnisoen in Medenblick in te
 nemen. 10. wil den Prince Mauritz selfs niet
 inlaten. *ibid.* toont vyantschap. 15
 Steenbergengenomen. 82
 Steenwijck belegerd. 96. veroverd. *ibid.*
 Spaenschen aenslach op Sluys mislukt. 302
 Spaensche Vloot onder den Hartogh van Medi-
 na toegerust. 19. gaet t'Zeyl. 38. zeylt voorby
 Plymouth. *ibid.* des Generaels last en voor-
 nemen. 39. wort van de Engelschen bevoch-
 ten. 41. Draeck veroverd het Schip van Valdez.
 40. Spaenschen ankeren voor Calis. 42. wor-
 den van haer Anckers gedreven. *ibid.* worden
 voor Grevelinghen bevochten. 43. Parma

maectt gereetschap om Medina te helpen. 33.
 wort belet uyt te loopen. 42. Pieter vander
 Does veroverd een Spaensche Gallioen. 44.
 Spaensche vluchten. 45. lijden Schipbreuck. so
 dat van 134 Zeylen maer 13 weder in Spaen-
 gien komen. 46. verhael van de gevangenen.

47.

T.

Thienen met verrasschingen ingenomen. 75.
 wort geplondert. *ibid.*
 Tocht in Brabant. 263
 Tocht in Brabant onder het Commando van
 Prins Frederick Hendrick. 392
 Treves van 12. Jaren besloten. 321.

V.

VArax op de Thielsche heyde geslagen. 139
 Verdugo verrast Breedevoordt. 304. moet
 het selve verlaten. *ibid.*

W.

Wachtendonck ingenomen. 178. voor de
 tweedemaal ingenomen. 282
 West-Indische Compagnie opgericht. 381
 Woude ingenomen. 292.

Y.

Ysendijck ingenomen. 384.

Z.

Zee-strijdt voor Bantam. 226
 Zee-strijdt voor Mamora. 372
 Zee-strijdt tusschen Moy-Lambert en de Roo-
 vers van Algiers. 376
 Zee-strijdt voor Cabo Molle. 408
 Zee-strijdt voor Gibraltar. 306.
 Zutphen ingenomen. 83.

E Y N D E .

